

CÆSARIS BARONII

ANNALES ECCLESIASTICI

TOMUS VIGESIMUS SEPTIMUS

Cet ouvrage, par les corrections et les additions considérables qui y ont été opérées, est devenu la propriété de l'Éditeur, qui se réserve tous ses droits. Toute contrefaçon ou imitation, quelle que soit la forme sous laquelle elle se présente, sera poursuivie rigoureusement, conformément aux lois.

Hoc in opere tam multa sunt aut correctata aut addita, ut id suum Editor reddiderit, et quidquid suorum jurium sit sibi vindicet. Itaque, si quis idem aut furto ediderit aut quoquo modo erit imitatus, in crimine erit et de injuria postulabitur.

IK
145
F37
18.4
t.27
c.1
Roba

Annales
ecclesiastici

t.27

June 25, 1991

20

UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 01479760 9

CÆSARIS S. R. E. CARD. BARONII

OD. RAYNALDI ET JAC. LADERCHII

CONGREGATIONIS ORATORII PRESBYTERORUM

ANNALES

ECCLESIASTICI

DENUO EXCUSI ET AD NOSTRA USQUE TEMPORA PERDUCTI

AB AUGUSTINO THEINER

EJUSDEM CONGREGATIONIS PRESBYTERO, SANCTIORUM TABULARIORUM
VATICANI PRÆFECTO, ETC., ETC.

TOMUS VIGESIMUS SEPTIMUS

1397-1423

99212
22/1/19

BARRI-DUCIS

LUDOVICUS GUÉRIN, EQVES ORDINIS S. SILVESTRI, EDITOR

RR. PP. COELESTINI, SUCCESSORES

36. VIA BANQUE, 36

M DCCC LXXIV

ER

145

B37

1824

5-27

SUMMARIUM

TOMI XXVII

- MCCCXCVII. 1. Britones ditionem Pontificiam infestantes placare nititur Bonifacius. 2. Anglos in Italiam irritò successu evocat Pontifex; Romanæ Ecclesiæ juribus vindicandis studet. 3-5. Francofurti conventus celebrati, et dolosæ ad Bonifacium legationes, præsertim Roberti eremita, in causa schismatis. 6. Conflata conjuratio in Pontificem a Martino Aragonum rege, et ab antipapa. 7-16. Henricus Castellæ rex ad Aragonum dat litteras, in quibus, discussis aliis de tollendo schismate rationibus, præfert consilium de urgenda utriusque Pontificis abdicatione. 17. Duo Minorita a Granatensibus martyrio affecti: postulata auxilia contra Turcas: Tartarica tribus in Lithuaniam adducta.
- MCCCXCVIII. 1-15. Celebratur Parisiis conventus, et rex Galliæ celebre dat edictum in causa schismatis. 16. Acephali constituuntur, et antipapam deserunt pseudocardinales. 17. Crimina objecta antipapæ a Petro de Fureyo card. schismatico. 18-23. Guillelmus de Agrifolio pseudocardinalis Petrum e Luna de schismate et de hæresi convincit. 24. Petrus e Luna a Gallis obsidione cinctus. 25, 26. Henricus Castellæ rex, datis litteris, se suosque populos obedientiæ Benedicti subtrahit et acephalos constituit. 27-30. In Henricum Castellæ regem censuras et pœnas confirmat Bonifacius. 31. Bonifacius regem Galliæ conciliare Ecclesiæ studet, opera regis Angli. 32-33. Sollicitatus a Gallo Anglus ut a Bonifacio deficiat, Oxonienses doctores consulit, qui egregias ad eum dant litteras. 36. In Germanorum et Gallorum conventu prolatum decretum de utriusque Pontificis cessione. 37-38. Ladislao regi Siciliæ plures principes conciliat Bonifacius adversus æmulum Ludovicum Andegavensem schismaticum. 39. Florescere cœptæ Ladislai res, et Martini Aragonii conatus in Trinacria per Bonifacium repressi. 40. Græcorum imperatori auxilium contra Turcas postulanti consulit Bonifacius; et Ostiam ad Sedis Ap. imperium revocat. 41. S. Francisca divinitus curata a S. Alexio.
- MCCCXCIX. 1-4. Bajazetes ingentes facit progressus, contra quem sacrum bellum indicit Bonifacius. 5. Legatus Pontificius in Angliâ ad implorandam opem contra Turcas; et ex Gallia nonnulla ad id missa auxilia. 6, 7. In Turcas qui provincias Polonicas vastabant indicta sacra expeditio, duce Wladislao rege. 8. Tartarorum victorie in Lithuania; et Hedwigis reginæ pia mors. 9-11. Pactiones a regibus Gallo et Aragonie impositæ Petro e Luna, et ab eodem per jusjurandum firmatæ. 12. Trevirensis cleri postulatis annuens Bonifacius, ejusdem Ecclesiæ dat administratorem Fridericum episc. Trajectensem. 13. Annatæ jure repetitæ a Bonifacio. 14-18. Honoratus Cajetanus Fundorum comes, præcipuus schismatis auctor, Pontificia sententia percussus. 19. Proceres Neapolitani traducti ad Ecclesiam, invalescente Ladislao contra Ludovicum Andegavensem. 20. Richardo pulso, Henricus Lancastris sceptro Angliæ potitur. 21. Animorum motus ad noxas expiandas facti, et supplicationes habitæ. 22, 23. Raymundi Capuani, Ordinis Prædicatorum pia mors et virtutes. 24. B. Dorotheæ obitus, et B. Liduvinæ exemplum patientiæ. 25, 26. B. Laurentii Justiniani sanctitatis primordia. 27. Miraculum de Eucharistia in Posnia.

- MCD. 1. Gallorum p̄i concursus in Urbem pro Jubilæo. 2. Fundorum comitis tristis exitus; et Columnensium nocturna irruptio in Urbem. 3, 4. Lata a Bonifacio sententia in Columnenses. 5, 6. Ex turmis Albatorum plures exorti abusus. 7. In Tamerlanem infestantem Poloniam indicta expeditio. 8, 9. Bajazete Constantinop. imperium invasuro, Emmanuel imp. in Occidentem venit auxilia implorans. 10. Petrus e sancto Superano princeps Achaiae et signifer Romanae Ecclesiae creatus. 11. Neapolis a Ladislao recuperata, ejectis Gallis. 12, 13. Conventus principum electorum in Germania pro abroganda Wenceslao imperiali dignitate. 14, 15. Wenceslai iniqua facta, ob quae exauctoratus. 16. Bopardienses conventus, in quibus Robertus creatus Romanorum rex. 17. B. Virginis jussu monasterium Nussienne instauratum; S. Florentii obitus; Thome a Kempis virtutes.
- MCDI. 1-5. Roberto regi Italianam expeditionem suscipienti mittit legatum Bonifacius cum postulatis. 6-8. Orator missus a Roberto ad Bonifacium amplissimam pro eo habet orationem coram Pontifice et cardinalibus. 9. Electio Roberti confirmata a Bonifacio. 10. Robertus a Mediolanensi duce propulsatus. 11. Bonifacius Columnenses et alios resipiscentes in gratiam recipit. 12-14. Dux Aurelianensis subornatus ab antipapa concordiam inter ipsum et pseudo-cardinales instaurat. 15. Bellum Anglos inter et Gallos accensum. 16. Wicleffistarum doli in Anglia pro rege et magnatibus subornandis in conventu Londinensi repressi. 17. Bucicaldi res gestae in Saracenos et Tamerlanis in Turcia.
- MCDII. 1. Joannis Galeatii obitus. 2. Scotiae sceptri hæredis tristis mors. 3, 4. In Anglia recrudescit Wicleffi hæresis, cujus errores recensentur. 5, 6. Tamerlanes, commisso prælio, capit Bajazetem, et inhumane tractat. 7. Creati cardd. a Bonifacio.
- MCDIII. 1-5. Confirmat Bonifacius sententiam in Wenceslao latam, et Robertum in regem Romanorum eligit, datis ad id litteris Apostolicis. 6, 7. Wenceslaus ob morum fœditatem et crudelitatem suis Bohemis exosus in vincula coniectus, et per varias vices eductus. 8. Oratores a Roberto ad Bonifacium missi dant ejus nomine juramentum. 9. Bonifacius pro recuperanda Bononia Baltassarum Cossa legatum creat. 10. Ad recuperandum Perusium aliasque civitates data imperia, et poenae impositae. 11. Pandullum Malatesta ad suas partes revocat Pontifex. 12. Plures Insubriae urbes in jus Romanae Ecclesiae redeunt. Perusini a censuris absoluti. 13, 14. Hungariae regnum ad Ladislao Siciliae regem devolutum; ad quod legatus in Pannoniam missus a Bonifacio. 15. Sigismundus, pulso Ladislao, Hungariae regnum recuperat. 16. Sigismundus vexat Ecclesiam. Bonifacii Constitutio circa alienationes bonorum Ecclesiarum. 17. Petrus e Luna ex Avenionensi custodia aufugit, eique contendunt nonnulli doctores defenda obsequia. 18-20. Tolosanae Academiae litterae ad Carolum regem circa jura Summi Pontificatus. 21. Galli iterum obsequium antipapae deferunt. 22. Gallorum in Angliam expeditio. 23. Wicleffistarum hæresis in Wandalia coercita suppliciiis. 24. Waldenses hæretici et Manichæi. 25. Tamerlanes sultanum Babylonis profligat, et a Jerosolyma divinitus repellitur. 26. In Persidem signa vertit Tamerlanes.
- MCDIV. 1. Bonifacii aegritudo, et Ladislao regi permissum jus alienandi terram Stili in Calabria. 2. Jura ditionis Pontificiae tuetur Bonifacius, et dat Constitutionem de eligendis magistratibus. 3-5. Petri e Luna pertinacia, qui ad fallendos suos sectatores dolosas dat litteras. 6, 7. Antipapae oratores ad Bonifacium. 8. Bonifacii papae obitus et laudes. 9. Acta cum oratoribus antipapae antequam cardinales conclave ingrederentur. 10-13. Electio Innocentii VII, qui dat litteras Encyclicas et indicit Synodum. 14. Decretum Innocentii pro Ladislao rege. 15. Ingratus Ladislai in Ecclesiam animus. 16-18. Fœderis capita inter Innocentium et Romanos deprecatore Ladislao rege sancita. 19. Pontificis indulgentia Romani insolescunt. 20. Proceribus in Anglia clero insidiantibus Thomas Cantuarien. obsistit. 21. Varia inter Anglos Gallosque prælia. 22, 23. Magorum maleficia in Synodo Lingonensi proscripta. 24. Asiam sibi subijcit Tamerlanes.
- MCDV. 1-4. Tamerlano consilia agitante contra totam Europam, Innocentius papa expeditionem indicit ad preces Paleologi imp. 5. Tamerlanis peritia rei militaris, et barbari mores. 6. Albericus Barbianus proditor Bononiam occupare tentat; Forolivienses ad officium revocati. 7, 8. Cardinales creati ab Innocentio, qui perduellium furore actus fuga Viterbium petit. 9, 10. Ladislao dominium Romanum ad se trahere studet, sed propulsatur. 11-13. Dolos antipapae detegit Innocentius, datis litteris Apostolicis. 14-16. Novae antipapae artes, et candida Innocentii pro sedando schismate vota; ad quod Synodum iterum indicit. 17. Antipapae in Italiam accedenti adhaerent Genuenses et Pisani, unde Petrus card. missus legatus in Liguriam. 18. Legato tradita formula damnandi schismatis; contra quod Pragae Synodus indicitur. 19. Caroli VI regis Galliae calamitas. 20. Conjuratio in Anglia adversus regem; Eboracensis archiepisc. carnificis manu cæsus. 21, 22. De archiepisc. Eboracensis caede judicium Gregorii XII, nunc card. Corarii, qui Piceno praeficitur. 23. Auctum Venetum imperium. 24-26. Insignia de B. M. Virginis protectione exempla.

- MCDVI.** 1. Restitutum Innocentio Urbis imperium et ejus Romam reditus. 2. Academia Romana instaurata. 3, 4. Lata sententia in Columnenses perduellionis duces, et in eos indicta expeditio. 5. Lata etiam sententia in Perretum Trojae comitem et alios perduelles. 6. Judiciario agit Innocentius in Ladislaum, eumque regno Neapolitano exauctorat. 7. Ladislaus in gratiam Pontificis restitutus, foedus cum eo paciscitur, et Romanae Ecclesiae vexilliter creatur. 8. Innocentii papae obitus et laudes. 9-12. Ancipites cardd. sententiae de creando successore, et conventa in conclavi edita. 13. Angelus Corarius renuntiatus Pontifex instaurat sponsonem abdicationis. 14, 15. Petrum e Luna ad abdicationem sollicitat Gregorius, datus ad eum litteris. 16. Anticardinales et principes de his certiores facit Gregorius et coronatur. 17. Henrici regis Castellae mors. 18. Moveri coepta lis de auctoritate papae et Concilii, et jacta sanctionis pragmaticee fundamina, antipapa tyrannidem exerceute in clerum Gallicanum.
- MCDVII.** 1. 2. Antipapae litterae ad Gregorium praese ferentis studium de sua abdicatione. 3. Carolus rex consultit ut quisque contententium cedat coram senatu suo: spreto consilio, antipapa colloquium urget, ad quem legatos mittit Gregorius. 4. Colloquii Saonae ineundi leges pactae. 5. Oratores ad varia regna missi. 6. Spondet Gregorius de non offendendo amulo, et subsidia nummaria ex postulat, datus ad id litteris. 7. Gravissimae causae ob quas declinata Saona a Gregorio. 8. Excusat se Gregorius cum antipapa de adeunda Saona. 9. Antipapae incitamenti et principum legationibus victus, Gregorius discedit ab Urbe ad colloquium iturus. 10, 11. Repetite Gregorii querelae suspectam Saonam esse. 12. Expetiti a Gregorio securitatis modi antequam Saonam accederet. 13. Bucicaldum maxime suspectum a Genuae praefectura removendum Gregorius postulat. 14-18. Ladislaus fidem violat, civitates Pontificias et Romam ipsam invadit: unde querelae et poenae intentatae a Gregorio. 19. Conquisitae a Ladislao causae: cur ita se gesserit, supplicibus datus litteris. 20-22. Gregorius a suis et ab hostibus proditus, antipapae exponit consilium et causas mutandi Saonae locum. 23-27. Promulgatae causae ob quas Saonam non adeat Gregorius. 28. Indictae preces a Gregorio pro instauranda Ecclesiarum conjunctione. 29. Varia circa Pontificatus abdicationem acta et dissidia. 30. Schisma in Ecclesia Leodiensi. 31. Aurelianensis dux antipapae defensor occisus. 32-34. Sigismundus Pannoniae rex expeditionem parat in Turcas, ad quod Gregorius dat litteras.
- MCDVIII.** 1, 2. Antipapae doli, quos declinat Gregorius. 3. Ladislaus Romam occupat, ejus in Urbem ingressus. 4. Antipapa Romam occupare nititur. 5, 6. Gregorius fideles de rerum statu edocet. 7. Gregorio novos cardinales creare meditantem acriter resistunt cardinales. 8. Soluta sacramento, cardinales creat, unde sex cardinales Gregorio adversantur et Pisas petunt. 9-19. Cardinales aversi provocant ad Concilium, datis rationibus, quas refutat Gregorius. 20. De redigendis in ordinem papa et antipapa actum. 21-31. Indictum Concilium hinc a papa illinc a cardinalibus. 32-39. Cardinalium litterae ad Gregorium exprobrantium temere illius acta, et convocantium Pisis Concilium. 40. Perjuria et fraudes Petri e Luna Gallis nota, qui ab eo deficiunt. 41. Gregorius purgat se ab imposito crimine et cardinales ad officium revocat. 42. Alii cardinales deserunt Gregorium qui Senas honorifice ingreditur. 43. Balthasariss Cossae insignis defectio et gesta adversus Gregorium. 44-46. Responsio cardinalium data Senensibus Pisas missis ad eos revocandos. 47-51. Responsa cardinalium confutat Gregorius. 52-58. Cardinales sententia decretoria damnati a Gregorio conantur ad se allicere praesules Gregorii studiosos aliosque ejus administratos. 59. Cardinales alii creati a Gregorio, ex quibus Lucam Florentinum in Etruria legatum creat. 60. Gregorius Ariminum profectus Antonium card. Portuensem in Germaniam legatum mittit. 61-66. Judiciaria acta Gregorii in cardd. Pisani conventus. 67. Indictum a Gregorio Utinense Concilium. 68. Leodiense bellum cruentissimum. 69. Pragae celebrata synodus adversus Wicleffistas. 70. Wicleffistica haeresis Pragae propagata per Joannem Hus et Hieronymum Pragensem. 71. Miraculum Eucharisticum. 72. Puer naufragus divinitus servatus.
- MCDIX.** 1-4. Gregorius cardinales edictis insectatur. 5-10. Florentini sentiunt cum cardinalibus, unde Gregorii apologia ad eos transmissa. 11. Card. S. Sixti missus legatus in Pannoniam, etc., et card. episc. Portuens. in Angliam et Germaniam. 12. Pisani Acta Concilii: sessiones prima, secunda et tertia. 13-18. Caesareus orator nomine Roberti regis Rom. proponit dubia circa validitatem convocationis et celebrationis Concilii. 19-33. Caesarei oratores Pisis abscedunt, dato insigni Diplomate de provocatione ad aliud Concilium Oecumenicum. 34-39. Carolus de Malatestus agit de concordia integranda inter cardinales et Gregorium. 40-44. Responsa cardinalium contententium pro Concilio Pisis celebrando. 45. Difficultates ingentes circa auctoritatem Pisani Concilii, et numerus Patrum qui eidem interfuerunt. 46. Acta in sessionibus quinta, sexta, septima, octava et nona. 47-50. Capita criminum obiecta Gregorio et Petro e Luna in tringinta septem articulos distributa. 51. Pisani Concilii decretum et sententia lata contra papam et antipapam. 52. Cardinales eligunt Pontificem Petrum de Candia seu Alexandrum V. 53. Alexander confirmat Acta Concilii Pisani, dissolvit sententias aliorum Pontificum, sancit leges. 54-58. Petrus e Luna insurgit in Acta Concilii Pisani. 59. Pisani Concilii con-

traversa auctoritas. 80. An Alexander fuerit verus Pontifex. 81. Cur Gregorius a Pontificum catalogo non eradatur. 82. Synodus Aquilegiensis a Gregorio indicta et habita, in qua damnantur duo Pseudopontifices. 83. Gregorius decernit cessurum se, si æmuli cedant. 84. Acta Conciliabuli Perpiniensis, quo Petrus e Luna illudit præsulibus. 85-87. Alexander V pro Pontifice se gerens Romam capit. Ladislaum in iudicium vocat, dato ad id decreto, qui tamen Gregorio magis magisque adheret. 88. Pragenses doctores damnant iterum Wicleffum, cujus errores Joannes Hus clam diffundit. 89. Alexander V damnat Joannem Hus Wicleffi errores prædicantem. 90. Burginus hæresiarcha, et alii hæretici.

- MCDX. 1. Roberti regis obitus, et Sigismundi electio. 2. Martini regis Aragonum mors, cui succedit Ferdinandus. 3. Miserandum prælium inter Polonos et Cruciferos. 4. Gregorii sententia in schismaticos. 5. Alexander Bononiam se confert. 6-13. Gregorium et antipapam insectatur Alexander, dato Diplomate. 16. Romani, decretis oratoribus, Alexandro se subjiciunt. 17. Alexandri mors. 18-20. Creatio Balthasaris Cossæ qui Joannis XXIII nomen assumit. 21, 22. Dat litteras Encyclicas ad universos præsales. 23, 24. Omnes ad suum obsequium traducere nititur. 25. Legatum mittit in Hispaniam, et Ludovicum Andegavensem inducere nititur in regnum Neapolitanum. 26. Ludovici Andegavensis classis profligata a Ladislao. 27-28. Sigismundus rex ad Joannis partes se confert. 29. Instituentiæ in Pannonia Academiæ potestas data. 30. Henricus Lusitanus, ad detectas Barbarorum oras lustrandas, classem instruit. 31. Puer mersus aquis vitæ restitutus, et Judæorum immanitas in puerum Christianum.
- MCDXI. 1. Gregorius secum non sentientes edictis defigit, anathemata infligit, Ecclesiæ consulit. 2. Joannis XXIII gesta. Gregorium et Petrum e Luna ut hæresiarchas insectatur. 3. Joannes parat in Ladislaum expeditionem. 4. Fractæ tumultuario bello Ladislai copiæ, qui tamen fuga lapsus reintegrat exercitum. 5. Joannes sacrum bellum in Ladislaum indicit, ob quod Hussite illum carpunt, et turbas cient. 6. Joannes Æmiliæ partem amittit. 7. Concilium Romæ celebrandum indicit Joannes. 8. Aurelianenses bellum indicunt Burgundo. Granatenses Castellam excursionibus infestant. 9. Cardinales creati a Joanne. 10. Charismata S. Franciscæ Romanæ, et Evangeliste ejus filii. 11. Egidius hæresiarcha.
- MCDXII. 1. Gregorii litteræ Encyclicæ ut schismaticis respiscentibus et Catholicis consulat. 2. Ladislaus ad Joannis partes transit, datis ad eum supplicibus litteris. 3. Concordiæ leges inter Joannem et Ladislaum, qui perfide prodit Gregorium, et Gaieta expellit. 4. Gregorius Gaieta fugiens Ariminum appellit. 5. Concilium a Joanne XXIII celebratum, Joannes Hus damnat hæresim, simulate tamen et perfide. 6. Inter Polonum et equites Cruciferos pax inita. 7. Intestina Gallorum bella, et redintegrata pax. 8, 9. Commentarius contra Judæos editus ab Hieronymo de Sancta Fide.
- MCDXIII. 1-4. Wicleffi libri damnati in Concilio Romano. 5-12. Congregati Pragæ doctores pro damnandis Wicleffi hæresibus, et vindicando ab hæreseos infamia Bohemico nomine. 13. Anglia tumultibus concussa per Joannem Oldecastellium hæreticorum signiferum. 14. Oldecastellius in jus vocatus a Synodo et damnatus. 15. Joannis Parvi errores damnati. 16, 17. Joannis XXIII litteræ de indictione Concilii. 18. Cardinales creati, et legati missi a Joanne. 19. Ladislaus rex Romam dolose occupat, Joannes cum cardinalibus fugit, Sigismundi auxilium implorat. 20. S. Franciscæ filius per miraculum restitutus. 21, 22. Joannes et Sigismundus Laudam convenientes Constantiam designant pro celebrando Concilio, ad quod litteræ Encyclicæ datæ. 23. Gregorius a Joanne ut veniat ad Concilium provocatus. 24. Samagitia ad Christum conversa.
- MCDXIV. 1. Gregorius Constantienses conventus disturbare nititur, datis ad Sigismundum litteris. 2. Decernit legatum ad Constantienses conventus. 3. Joannis Pontificatus in controversiam vocatus in Germania. 4. Reprehensus Gregorius a Sigismundo, causam suam tuetur de se non subjiciendo Concilio. 5. Joannis XXIII in Ladislaum consilia. 6. Ladislaus rex moritur, unde variae rerum conversiones. 7, 8. Joannes Constantiam adit, primam Concilii sessionem celebrat, in qua ejus Diploma legitur. 9. Joannes præsales ad Concilium sollicitat; in Wicleffi errores pugnat. 10. Judiciarius ordo constitutus in Joannem Hus. 11. Hussi ad Concilium adventus. 12. Sigismundus Aquisgrani Germanica corona redimitus. 13. Sigismundi et episcopi Constantiam frequens adventus. 14. Flagellantium hæresis. 15, 16. Lollardi hæretici in Anglia rebellantes repressi. 17. Wicleffista divinitus conversus ad fidem Catholicam. 18. In sumptione Eucharistiæ miraculum. 19. Conspecta e caelo crux. 20. S. Vincentius Ferrerius dono linguarum præditus. 21. Bellum recrudescit inter Aurelianenses et Burgundum.
- MCDXV. 1. Constantiensi Concilio auctoritatem tribuit Gregorius. 2-4. Joannis artes et effugia, ejusque sponsio litteris confirmata de abdicatione Pontificatus. 5. Pro reductione Petri de Luna conatus varii, et congressus Villæfrancæ indictus. 6. Turpis Joannis fuga ab urbe Constantiæ et turbæ hinc ortæ. 7, 8. Status controversiæ an papa sit supra vel infra Concilium qualis

extiterit. 9-13. Joannes suae fugae inanes causas praetexit, contra quem Constantienses Patres dant litteras Encyclicas. 14. Sessio quinta Concilii; variae Joannis vires hae illae fugientis. 15. De sponsonibus Joanni XXIII faciendis, et designata loca ad quae ipse se conferret. 16. Parisiensium doctorum litterae lectae in Concilio, et judiciaria actio instructa in Joannem. 17. Fridericus Austriacus in crimen Joannis abducti vocatus. 18. Mira vis Conciliorum ad pacandas Ecclesiae turbas. 19, 20. Accusationum in Joannem capita. 21. In Concilio potestatem redactus Joannes. 22. De mitiganda in Joannem sententia actum. 23. Late in Joannem sententiae formula. 24. Joannes latam in se sententiam confirmat; et exactoratus custodiae mancipatur. 25. Inducti a novatoribus ritus in porrigenda Eucharistia. 26. Gregorii XII litterae ad Concilium productae. 27. Pars quae Gregorium et quae Joannem erant secute conjunctae sunt, et Gregorius abdicat. 28. Novi cardinales a Concilio creantur, et cardinalatus jura sibi reservat Gregorius. 29. Gregorius creatus perpetuus Piceni legatus, et alia amplissima et attributa. 30. Petrus e Luna in judicium vocatus et poenae in eum decretae. 31. Joannes Hus fugam bis tentat, et in vincula conjicitur. 32. Hussita turbas movent pro illo liberando. 33. Haereticorum calumniae in Concilium confutantur. 34. Judices e singulis nationibus delecti ad haereticorum causam cognoscendam. 35. Quadraginta quinque articuli Wicleffi iterum damnantur. 36. Damnato Wiclello, Joannes Hus pertinacior evadit. 37. Joannis Hus tergiversationes et perfida responsa. 38. Hus urgetur pie et sollicitè ut suos abjuret errores. 39. Tentatae omnes artes ut Joannes Hus respiscat. 40. Hus pugnantia inter se docuit, mendacissimus et imprudentissimus. 41. Errores Wicleffi et Hussi contra sacramenta et dogmata Ecclesiae. 42. Lata in Joannem Hus sententia, qui proinde sacerdotali dignitate exactoratur, et vivus exurit. 43. Encyclicae Concilii litterae ad Bohemos, et excitata Praga seditio ab haereticis. 44. Sessiones XVI, XVII et XVIII habitae, in quibus de permovendo Petro e Luna actum ut Pontificatum deponeret, decreta ad eum legatione, et de caeteris. 45. Sessio XIX, in qua Hieronymus Pragensis haeresim revocare pollicetur, et multis verbis suadet. 46. Sponsio indemnitate facta haereticis ni haeresim damnent, non valet. 47, 48. Colloquia regum cum Petro de Luna, et hujus effugia et deliramenta. 49. Porrecti iterum supplices libelli a regibus Petro e Luna, qui pertinacior illiberum fugit. 50. Respuit Petrus salubria consilia. 51. Paniscolam se subducit, dum oratores Hispani instant iterum ut Pontificatum deponat. 52. S. Vincentius Ferrerius in Petrum e Luna invehitur, ejusque pertinaciam reprobatur. 53. Hispanorum decreta pro abolendo schismate concepta, et plurium Bohemorum defectio. 54. Dum Sigismundus imp. regibus Angliae et Galliae componendis vacat, Turcae savam excursionem in Hungariam aliasque regiones faciunt. 55. Veneti a Concilio Constantien. ut arma in Turcam expediant sollicitati. 56. Lusitani in Africa bellum feliciter gerunt contra Saracenos, capta urbe Septa. 57. Pius Henrici e regia stirpe Norvegiae obitus.

MCDXVI.

1-3. Ferdinandus rex Arag. se a Petri e Luna obsequio suosque populos subducit. 4, 5. Aragoes deserunt antipapam, faudati a S. Vincentio Ferrerio. 6. Litterae Concilii ad Hispanos datae ut veniant ad firmandas pactiones. 7. Confecta harum litterarum plura exempla ad reges et principes. 8. Concilii litterae ad Bohemos, quibus praecipui Hussi fautores damnantur. 9. Bohemos Sigismundus increpat et minatur. 10. Oratores Aragonenses se sistunt Concilio. 11. Ferdinandi regis obitus cui succedit Alfonsus, qui dat litteras ad pseudocardinales Lunanos ut adeant Constantiam. 12. Pseudocardinales Lunani reluctantur, et Alfonsum subornare nituntur. 13-18. Adductus in judicium coram Patribus Hieronymus Pragensis et multorum errorum et criminum accusatus. 19. Ejusdem Hieronymi tergiversationes et simulationes detectae. 20. Impia et seditiosa concio Hieronymi Pragen. habita in Concilio. 21. Sententia in Hieronymum lata, et ejus supplicium. 22. Indictum a Concilio ut de sanctitate et miraculis aliquorum servorum Dei inquireretur. 23. Datae litterae a Concilio ad praesules et principes ut Constantiam accedereot. 24, 25. Vocati in jus Hussitae, lectae regis Aragon. litterae. 26. Excusationes regis Aragon. admittit Concilium. 27, 28. Laudata Aragoniorum pietas; disceptata jura et nomina aliorum regum. 29. Lectae in Concilio litterae regis Poloniae omnimodam subjectionem profitentis. 30. Aliorum legatorum acta coram Concilio. 31. De honoris gradu inter oratores certatum. 32. In Petrum e Luna inquisitum, et aliae ortae contentiones. 33. Alia acta Concilii, et dissensiones ac bella in variis regionibus. 34. Sigismundus curat ut, sedatis regum controversiis, Turcarum progressus impediatur.

MCDXVII.

1. Fridericus Austriacus Tridentinae Ecclesiae oppressor damnatur a Concilio. 2, 3. De Anglica natione lis mota ab Hispanis et Gallis, et quomodo a Concilio dirempta. 4. Judiciorum ordo in Petrum e Luna, et hujus fallaciae responsa. 5. Expositum Concilio Petri e Luna pertinacem a Petro e Luna, qui inanes et hypocritas querelas effundit. 6-11. Accusationum praecipua capita proposita in Concilio adversus Petrum e Luna. 12. Pronuntiatur schismaticus et haereticus, et omni jure et honore exactoratur. 13, 14. Sanctiones Concilii ad praecavenda schismata. 15. Formula fidei quam professuri sunt novi Pontifices. 16. Statuta leges electionis Pontificum.

1-3. Illic incipit volumen xviii Raynaldi. — Creatio et coronatio Martini V papae. 4. Gratulatioe

ad eum litteræ ducum et principum. 5. Præsulum preces ad flectendam Petri e Luna pervicaciam. 6. Jacobus S. Eustachii creatus legatus ad tuendam ditionem Ecclesiasticam. 7, 8. Pragensis Academia infecta hæresi laicos irretit, proposita eisdem communione calicis. 9, 10. Bohemorum pertinacia et furor in fovenda hæresi. 11. Flagellatorum impia et crudelis secta. 12. Pia B. Nicolai Albergati gesta.

MCDXVIII.

1. Ecclesiæ in ordinem veterem reductæ; indictum Ticini Concilium. 2. Dissoluta Synodus. 3, 4. Constitutio contra Wicleffi et Hussi hereses. 5. Instaurata Bonifacii Constitutio de inquirendis hæreticis. 6. Martini ad Bohemos litteræ pæneticæ. 7. Joannes Premonstratensis apostata. 8, 9. Legatus Apostolicus in Bohemiam et Hungariam missus. 10. Sigismundi nimia elementia malum augeat. 11. Fraticellorum reliquiæ in Italia. 12, 13. Ad Petri e Luna pertinaciam emolliendam omnia adhibent rationum et precum momenta ejus pseudocardinales. 14. Pseudocard. Petri e Luna ad Martinum confugiunt. 15. Alfonsus rex antipape pertinaciam fovet. 16. Sigismundus rex optime de Ecclesia meritis. 17. De Græcis Ecclesiæ gremio restituendis agitur. 18. Privilegia confirmantur regi Poloniæ optime de Ecclesia merito. 19. Idem rex Polon. creatur vicarius Pontificis. 20. Eodem privilegio ornatur Lituaniæ dux. 21-23. Regem Lusitaniæ bellum in Mauros parantem Martinus sollicitat, aliosque excitat, et privilegiis ornat crucesignatos. 24, 25. Ad sedandum bellum inter Gallias et Angliæ reges legati Apostolici missi. 26-28. Factiones Burgunda et Aurelianensis in Gallia debacchantur. 29, 30. Petrus card. decernitur legatus in regnum Neapolit. 31. Jacobus rex ab uxore Joanna tentus in carcere, in libertatem restitutus fugit. 32. In simoniaeum scelus Constitutio. 33. Aliæ Martini sanctiones. 34, 35. Dispensatur impedimentum affinitatis inter Joannem comitem Fuxi, et Blancham Navarriæ. 36. Martinus Gebenna Mantuam pergit.

MCDXIX.

1. De pace inter Cruciferos et Polonos agit Martinus. 2. Judæos ab injuriis vindicat eisque consulit. 3. Ferrariam et Florentiam contendit Martinus. 4. Romani gravibus discordiis impliciti. 5. Balthasar Cossa ad Pontif. transferri jussus, primus cardinalis creatus, moritur. 6. Anathema latum in Petrum e Luna. 7. Decretus in Aragoniam internuntius ad schisma tollendum. 8. Joanni Luitaniæ regis bellum in Africa gerenti favet Martinus, datis litteris Encyclicis. 9. Inter Angliam et Galliam bella. Burgundi et Delphini partes inter se digladiantur. 10. In Bohemia crescit in dies impietas hæreticorum, unde conjurationes et cædes. 11, 12. Pissimus B. Vincentii Ferrerii obitus. 13. Bernardinus Senensis sanctitate floret, ejus est æmulus Manfredus Ord. Præd. 14. Misera Constantinop. imperii conditio.

MCDXX.

1, 2. Sacra expeditio in Petrum e Luna indicitur. 3-5. Civiles motus in Castella, quos compe-scere nititur Martinus. 6. Gallicum regnum in potestatem Anglorum reductum. 7. Jacobus rex Neapolit. divinis animum applicat. 8. Ludovicus Andegaven. ad regnum Neapolitan. adspirat, ad quod decretus a Martino legatus. 9. Martinus regno Neapolit. consulit, Bononiam recuperat. 10. Quæ feliciter gesta a Martino Florentiæ. 11. Florentia discedens Martinus Romam ingreditur. 12. Inter Polonos et Cruciferos reerudescente bello, Martinus occurrit. 13. Hussitis ad arma et seditiones ruentibus, Martinus sacram expeditionem indicit. 14. Pragæ obsidet Sigismundus, quem Zisca hæreticorum dux iniquis postulatis tentat fallere. 15. Pragenses Ecclesiæ expilate, plures urbes ab hæreticis occupatæ. 16. Salisburgensis Synodus. 17-20. Nicolai Serurarii errores et damnatio. 21, 22. Wicleffista in Scotia. 23. S. Bernardinus in Italia inclarescit. 24. Utinensium dissidia mire sublata. 25. B. M. Virginis opem vir simplex experitur. 26. Mahometes I Turcarum imp. contra quem Martinus sacram indicit expeditionem. 27, 28. Græcis ad Ecclesiæ sinum redire cupientibus Martinus per legationem consulit. 29. Ob mortem Mahometis Græci timore soluti. Lusitanorum in Fortunatas insulas navigatio.

MCDXXI.

1. Joanna perduellis Braecium evocat contra Martinum. 2. Alfonsus Aragonius regnum Neapolit. invadit. 3. Alfonsus hæresiarcham Petrum e Luna fovet, a perditis hominibus suffultum. 4. Fraticellorum reliquiæ ex Italia avulsæ. 5. Tres sectæ in Bohemia impudentissimæ. 6, 7. Hæresi grassante in Bohemia, Martinus sacram expeditionem indicit, legatum mittit. 8. Card. Branda legatus Leodium venit. 9. Hæreticorum pertinacia insignis. 10. Expeditio Sigismundi in Bohemos. 11, 12. Pseudosynodus habita a Calixtini schismaticis, et ejus canones. 13. Crucesignatorum successus in bello Bohemico. 14. Samagitæ ad Christum traducti Martini litteris recreantur. 15. Discordiæ inter regem Poloniæ et ducem Lituaniæ. 16. Spes de Græcorum reductione. 17. De Granatensibus debellandis agitatum; ad quod Martinus regi Castellæ favet. 18. Post prælia et cædes Anglus rex Gallicis regionibus potitur, multa pollicetur Martino favore Ecclesiæ. 19-21. Henricus Anglus et Delphinus sollicitati ad pacem a Martino, missis litteris et legato Nicolao Albergato. 22. Ditionis Pontificiæ res curat Martinus. 23. Genuenses in servitutem redacti.

MCDXXII.

1, 2. Turcæ in Orientale imperium irrumpunt, Constantinop. obsident; Martinus reges et principes excitat; Græcos ad ejurandum schisma hortatur. 3. Legatus ad Emmanuel imp. missus.

1. In Christianos terentes opem Turcis Martinus penas sanat. 2-4. Acta legationis geste Constantinopoli a nuntio Apostolico Antonio Massano circa unionem Ecclesiarum. 5. Responsum Joannis imp. ad Martinum V circa idem. 6, 7. Turantibus in Bohemia factionibus hæreticis, Martinus Ecclesiasticos viros arma in eos tractantes a censuris immunes declarat. 8, 9. Ad reprimendos Bohemorum impetus solemne colloquium indicitur Nurembergæ, ad quod Martinus invitat Sigismundum. 10. Sanctum in colloquio delendis interfectione hæreticos. 11, 12. Bohemi a Polono auxilio conquirunt, quæ Martinus avertere nititur. 13. Novæ hæreses in Anglia. 14. Deistarum hæresis. 15. Repullulant Lunani schismatis reliquia. 16, 17. Joannes Armeniaci comes schismaticus in judicium vocatur a Martino. 18. Henricus V Angliæ rex moritur, cui succedit Henricus VI. 19. Martini studia pro pace instauranda, et vindicanda libertate Ecclesiastica in Anglia. 20-22. Sabaudia dux ad concordiam urgendam sollicitatus inter Gallos et Anglos, addito legato Apostolico. 23. Carolus VII rex Gallia, legitimus a Martino habitus, datis ad eum litteris. 24, 25. Contentio pro regno Neapolit. inter reges Siciliae et Aragonia. 26. Edita a Martino pro Judæis sanctio.

MCDXXIII.

1, 2. Ticinense Concilium, et de eo Martini litteræ ad episcopos et Sorbonicos. 3, 4. Internuntii a Martino missi ad Ticinense Concilium, quod, lue grassante, transfertur Senas. 5, 6. Sanctiones adversus schismaticos. 7. Petri e Luna obitus, et novi antipapæ creatio ope Alfonsi regis. 8, 9. Valentini Paniscolam obsidere deliberant; dum Alfonsus schismaticos fovet: de qua re Martini litteræ. 10. Martinum ad Senense Concilium profecturum retinent Alfonsi et Senensium male artes. 11. Senenses increpat Martinus libertatem Concilii vindicans. 12. Alfonsi iras ob regnum Neapolit. mitigat Martinus. 13. Inter Alfonsum et Joannam aspera contentio de regno Neapolit. 14. Martinus Joannæ regnum confirmat. Aragonii rebus in deterius lapsis. 15. Adversus Hussitas comparata expeditio. 16. Habita Synodus Lancitiensis ad tutandam Poloniam ab hæresi. 17. Poloni præsules pacis interpretes inter principes Polonos et Sigismundum. 18, 19. Apparatus bellicus contra Bohemos, augente studia Martino pro hæresi abolenda. 20. Hæreticorum inhumanitas. 21. Cantuariensis archiep. temeritas Jubilæum indicientis. 22. Denegata episcopo Herefordensi venia abdicandi episcopatum. 23. Creatio cardinalium. 24. Inter Castellanium et Aragonum foedus initum. 25. Rex Castellia sui spes ingentes concitat. 26. Turcæ minantur Constantinopolim. 27. Divinæ liberalitatis exemplum insigne.

ANNALES ECCLESIASTICI.

BONIFACII IX ANNUS 8. — CHRISTI 1397.

1. *Britones ditionem Pontificiam infestantes placare nititur Bonifacius.* — Celebrati sunt duo insignes memorabilesque Francofurti in Germania, et Salamanticae in Hispania episcoporum et principum conventus anno Christi millesimo trecentesimo nonagesimo septimo, Indictione quinta, de explorandis praestantissimis viis ad tollendum schisma, omnibusque Christi fidelibus in unius Pontificis obsequium revocandis. Sed antequam de his dicere aggrediamur, Bonifacii gesta, qui omnes curas ad infringendos antipapae impetus, tuendamque dignitatem convertit, praemittenda visa sunt. Afferebant illi plurimum sollicitudinis ac formidinis Britonum turmae, quae Patrimonii beati Petri nonnullas occupaverant arces; ex quibus vicinas oras populationibus incursionibusque vexabant. Cum vero ad eos comprimendos contraxisset vires Pontifex; visum ipsi est nobiliorem reportandam victoriam, si anno placati dimitterentur et provincia, quam si ferro, multo fuso cruore, excinderentur: qua de re haec ad Pontificium in Urbe vicarium, atque ad Romani cleri quaestorem scripsit:

«¹ Venerabili fratri Francisco episcopo Nolano in alma Urbe pro nobis et Romana Ecclesia in spiritualibus vicario, et dilecto filio Jacobo de Tedallinis cleri dicte Urbis camerario salutem, etc.

« Exposuimus equidem, prout in notitiam potuit quorumlibet pervenire, pro recuperatione terrarum in provincia nostra Patrimonii B. Petri in Tuscia a nonnullis occupatarum Britonibus, qui haereticae pravitatis malitiam in eorum periculum animarum damnabiliter conferenda, cum ignominia Italici nominis Regnam urbium, sa-

cratissimam nostram Sedem ipsumque Patrimonium, Ducatum Spoletanum, Maritimam, atque Campaniam nostras et Romanae Ecclesiae provincias, regnumque pariter tanto jam tempore flagellis afflixere crudelibus, prout adhuc continuis guerrarum turbibus perturbare non desinunt, quidquid erogare volumus in armatarum conductis gentium, quas etiam in copiosissimo numero (ut reliquas, quas ad alias laudandas provincias exerceri facimus, transeamus) in eodem Patrimonio militantes potissime nunc tenemus, ut a tam horribili clade totam patriam inhumaniter lacerante, eandem liberare possimus, prout in Altissimi confidimus omnipotentia Salvatoris, pacificae reductionis studia volentibus paternae pietatis affectu, et obstinatis armatarum potentiam in medium exponentes, ut ad vivae consecutionis effectum sub virtute potentiae utriusque casum sit consultum, et meliorem tutioremque certam reductionem existere dignoscentes, quam de consecutione victoria spem habere, etc. » Addit imperia ut ad perducendum ad exitum consilium a clero Romano tria aureorum millia exigerent. « Datum Romae aequo S. Petrum tertio id. Aprilis, Pontificatus nostri anno octavo.

2. *Anglos in Italiam irrita successu evocat Pontifex; Romanae Ecclesiae juribus vindicandis studet.* — Suspecta etiam erat Bonifacio, ut vidimus supra, Gallorum confirmata potentia in Italia, ad quam debilitandam opponendi illi Anglos annulos consilium cepit, ad idque Joannem Holand comitem Huntynghouensem Richardi Anglorum regis fratrem sollicitavit: qui eum defendendae sibi Sedis Apostolicae per honorificum onus in se lubens suscepisset ¹ Boni-

¹ Lib. IV. Ep. cur. pag. 208.

¹ Bonif. I. IV. p. 56.

facius omnibus Anglis qui illius signa, accepto crucis symbolo, sequerentur, præmia indulgentiarum proposuit, et Cantuariensi Eboracensi-que archiepiscopis provinciam dedit¹, ut sacram illam militiam promoverent. Ad sustentandos vero belli sumptus sacerdotiorum Angliæ et Hiberniæ annuam decumam Joanni attribuit²: sed evanuit meditatum id Pontificis consilium, sive Richardus rex a fratre eam expeditionem comparari non sit passus, nec recenti cum Gallis icto fœdere novis se bellis implicaret, extrahendive schismatis occasionem daret, sive etiam novis suorum conjurationibus districtus, ad eas dissolvendas fratrem tenendum consuerit, quem Richardo præsidio fuisse testatur Walsinghamus³, cum in conjuratos severitas exerceretur. Thomam porro Glocestriæ ducem regis patruum conspirationis principem, Caletum amandatum ac præfocatum idem auctor refert, ac Richardum comitem Arundeliæ ferro cæsum, tum plures alios vinculis mancipatos, aut in exilium actos: inter quos Thomas Arundelius archiepiscopus Cantuariensis prædicti comitis frater, multarum virtutum laude conspicuus, solum vertere coactus est. Cum vero Richardus rex nonnulla edicta juri Ecclesiastico adversa nondum rescidisset, Pontifex abbatem Nonantularum, et Jacobum Dardanum nuntios, ut ea abrogaret instare⁴ jussit.

« Dilectis filiis Nicolao abbati monasterii S. Silvestri de Nonantula Ordinis S. Benedicti Mutinensis diœcesis, referendario nostro, ac Jacobo Dardani fructuum et proventuum cameræ Apostolicæ in regno Angliæ debitorum collectori salutem, etc.

« Cum pro retractatione, cassatione, revocatione et annullatione quorundam statutorum dudum in regno Angliæ contra nos et Romanam Ecclesiam ac libertatem Ecclesiasticam factorum, et nonnullis aliis ipsius Ecclesiæ, ac charissimi in Christo filii nostri Richardi regis Angliæ illustris, sui que inelyti regni statum concernentibus negotiis ad ipsius regis præsentiam; dictumque regnum, te, fili abba, duxerimus destinandum, ac hujusmodi cassationis, revocationis et annullationis prosecutionem vobis duxerimus committendam; nos volentes vos plena potestate muniri, ut eo facilius hujusmodi negotia exsequi valeatis, quo majori fueritis per nos potestate muniti; ac de probitate et hujusmodi vestris virtutibus sumentes in Domino fiduciam specialem, vobis et cuilibet vestrum in solidum, nostro et dictæ Ecclesiæ nomine, cum eodem rege ejusque proceribus, magnatibus, et consilio, ac prælatis super retractatione, cassatione, revocatione et annullatione statutorum hujusmodi, et super hujusmodi vobis commissis ne-

gotiis, omnia et singula, quæ pro hujusmodi statu, honore et utilitate nostris et dictæ Ecclesiæ, ac regis et regni prædictorum, discretionis vestræ necessaria et utilia videbuntur investigandi, tractandi, deducendi et concludendi, promittendique quod ea faciemus inviolabiliter observari, et similes promissiones recipiendi », et infra, « cautelis ad hæc necessariis, et etiam opportunis, ac omnia et singula faciendi, exercendi, exsequendi et complendi, quæ in præmissis circa ea et quælibet, plenam et liberam auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus potestatem, etc. Datum Romæ apud S. Petrum id. Novembris, Pontificatus nostri anno vii ».

Tum ad jura alia Romanæ Ecclesiæ recuperanda intentus, cum Franciscum Carrariam Nonantulam et Bazanum in suam recenter potestatem redigisse accepisset, ea loca intentatis contra tendenti Ecclesiasticis censuris VIII kal. Novembris repetiit¹. Potitus ille erat recenter Patavio Venetorum spe, et ducis Bavariæ exercitu adjutus arcem præsidiariis Mediolanensibus incessant obsidione cinxit, ac demum etiam submisso a Florentinis Joanne Acuto expugnavit. Paulo ante Mantua a Joanne Galeatio Mediolanensi duce, terra et aquis imposita Pado et Mintio annibus classe obsidione pressa fuerat; sed in extremum discrimen adductæ Carolus Malatesta Veneto succinetus exercitu suppetias tulit², ac terra et aquis florentissimam de hoste Victoriam reportavit, captis hominum sex millibus duobus, tum bellicis tormentis et navibus in potestatem redactis. Qua clade territus Mediolanensis exercitum ex Etruria vocavit, ac postea Franciscum Gonzagam Mantuanum victoriam persequi defrequantem iterum adortus est gravi bello, quod victo ad Gornalium vicum Galeatio sedatum est. Acceptæ porro apud Mantuam claudis occasione, non modo Patavium Joannis Galeatii servitutem excusserat, de quo mentio facta est, sed etiam Veronenses ea rerum conversione moti, Vicecomitis præsidium pepulerunt. Antonium Scaligerum ex Etruria accersere meditati: sed audita ejus obitus fama, mutatis omnis Ugolettum Blancardum Vicecomitis ducem pacto fœdere evocarunt: at contra spem ab insolente milite opulenta civitas direpta est.

3. *Francofurti conventus celebrati, et dolosæ ad Bonifacium legationes, præsertim Roberti eremite, in causa schismatis.* — Inter hæc in Germania Francofurti celeberrimi conventus mense Aprili habiti sunt, ad quos Galliæ et Angliæ regnum, et plurimum aliorum principum, necnon Academiæ Sorbonicæ oratores confluxere; in quibus multa de fidelibus sub unico Pontifice mutuo sacro fœdere conjungendis consilia duo-

¹ Bonif. I. IV. pag. 38. — ² Ibid. pag. 36. — ³ Walsing. in Richar. II. et in Ypodign. Neustr. Polyd. Virgil. lib. xx. Harpsfel. sec. 14. c. 50. et sec. 15. o. q. et alii. — ⁴ Lib. IV. pag. 156.

¹ Lib. IV. an. 8. Ep. cur. pag. 291. — ² Blond. Fl. dec. II. l. x, Petrus Marcel. in Anton. Venerio Corius histor. Med. part. IV.

decim dierum flexu agitata fuerunt¹, sed irrito conatu; cum Galli ad Germanos et alios Catholicos a Pontificis obsequio abducendos falso affirmarent, antipapam in vaso gradu abiturum, si Bonifacius Pontificis apicibus se abdicaret, eosque ursere, ut submitterent Romani oratores, qui precibus contenderent a Bonifacio, ut Petro e Luna Pontificia insignia abjiciente, ipse gradu Pontificio cederet, ad tot regna Ecclesie Romanae gremio restituenda: ingrati vero Bonifacio eam legationem accedisse refert Theodericus e Niem (1). « Prefatus, inquit, Bonifacius multum agre tulit, quod dicti principes cum hortabantur ad cedendum: nec immerito; cum pontifici leges vellent dare Pontifici, a quo potius conditi schismatis veniam supplices posse debuisse; neque unquam antipapam ad decontatam abdicationem (essent adducturi, neque etiam Sorbonicae Academiae ad eum coercendum, confluitandasque Ecclesias valeret auctoritas, sed Concilii Oecumenici quod posebat Bonifacius, ut ex Castellae regis litteris afferendis liquet: in quo etiam illi causam schismatis excuti fere non poterant, ne, uti saepe dixi, criminis arguerentur; sed pacis Ecclesiae restituendae specie callida consilia de opprimendo Bonifacio antipapa moliebatur, ut inferius visuri sumus.

Interea Wenceslaus, qui toties admonitus fuerat, ut Romanae Ecclesiae patrocinium adversus schismaticos susciperet, ab his corruptus iniquam edidit sanctionem, qua Marsilii et Janduni haeresiarcharum (qui imperatoribus auctoritatem et imperium in Romanos Pontifices contulerant, ut veluti ipsorum iudices postulare eosdem iudicio, plectereque et deturbare apice Pontificio posse, impie Ludovico Bavaro gratum facerent effugerant) erroris amplexi suspicionem iniecit: iactavit enim deliquisse universalitatem principum sacerdotum, pari flagitii dedecore Pontificem cum antipapa involvens; tum conquestus est plures Pontifices ingratos in Caesares extitisse, et calumniam auctoritate Marsilii et Janduni confirmavit; denique se iudicem controversiae constituens plures accusationum

libellos in Pontifices sibi datos, atque in ipsos veluti reos se animadversurum, et schisma sublatum promulgavit². Illum porro ob Ecclesiasticum patrocinium adversus schismaticos desertum, atque ob ignaviam Caesareo nomine indignum, auctoritate Apostolica a Septemviris implorata imperio deturbatum, atque ob scelera maximis miseriis involutum, ac vilissimi instar rei in publicum carcerem coniectum, visuri sumus: nunc ad aliorum regum postulata digrediamur. Meminit S. Antoninus de aliis oratoribus anno superiori a pluribus regibus missis ad Bonifacium, ut Pontificio fastigio Ecclesiae universae in pristinam concordiam ac splendorem, sublato schismate, revocandae causa descenderet³. « Anno, inquit, Domini mcccxcvi mense Septembri, venerunt multi oratores ad Urbem missi a multis regibus Christianitatis, videlicet a rege Franciae, a rege Hispaniae, a rege Navarrae, a rege Aragonum, qui omnes obedientiam exhibuerant Clementi, et postea Benedicto successori ejus, exhortando et rogando Bonifacium, ut ad removendum schisma vellet renuntiare omni juri, quod preterderet in papatu, cum et Benedictus se pararet ad idem faciendum: qui respondit, se esse verum et indubitatum Pontificem summum et nullum alium, propter quod nulla via mundi intendebat renuntiare; unde reversi sunt ad dominos suos nihil obtinentes ». Fit etiam mentio in libris de schismate gestae apud Bonifacium legationis Francorum et Anglorum regum nomine a Roberto quodam schismatico eremita, quem hoc anno accessisse ad Bonifacium ex eo colligitur, quod dum ipse Robertus apud eum agebat, erupit conspiratio, quam Petrus e Luna cum Martino rege Aragonum, Honorato Fundorum comite, episcopo Assisinate, ac pluribus Romanis conflaverat de opprimendo Bonifacio dignitateque deturbanda; de qua inferius sermo erit.

Præcipuum porro legationis Pontifici a Roberto expositae caput fuit adhortatio, ut pro instauranda pristina Ecclesiarum conjunctione Pontificatu se abdicaret; fallaciaque obtulit

¹ Theod. e Niem. l. II. c. 33. et Juvenal. Ursin. in Carolo VI.

² Extat apud Melchior. Goldast. tom. II. pag. 96. — ³ S. Antonin. III. par. III. c. 3. § 2.

(1) Cum hoc anno de ratione schismatis abolendi diu multumque disceptatum fuerit, et Christianorum principum alii alias instituerint controversiae componendae formas, non abs re lectorum fore arbitror, si principum singulorum, quas monstrabant ad Ecclesiae unionem assequendam vias indicemus. Ex Annalium lectione patere arbitror Pontifices ambos suam peculiarem tollendi schismatis rationem proposuisse. Bonifacius enim Concilium generale eligebat, et cetera omnia repudiabat. Benedicto Concilium displicebat, arbitrisque a se et ab amulo electis totam rem committebat. Galli cum rege optatum censebant, si Pontifex uterque dignitate cederet; tum vero ab utriusque partis cardinalibus ab utroque Pontifice ante cessionem confirmatis, tertius alter Pontifex eligeretur. Martinus Aragonum rex in sententiam de arbitris eligendis inclinabat; eam tamen conventionem fieri inter partes jubebat, ut qui Pontifex causa inferior promutaretur ab arbitris, ille perinde haberetur, ac si sponte dignitate cecisset. Qui vero Pontifex ex sententia arbitrum vinceret, ille perinde esset, ac si tunc iterum electus novus Pontifex renuntiatus fuisset. Castellae rex accedebat ad Gallos; ita tamen sententia temperata, ut quandoquidem Benedictus sparserat in vulgus optare se in loco suo cum amulo venire ad colloquium, ac tunc demum novam se rationem propositurum, qua inter partes conveniret, ita admittendum id censuit ut simul certus terminus conventioni hinc absolvendae seu peragenda proponeretur. Quo elapso termino, nisi Ecclesia « de certo et indubitato pastore provideretur, ex tunc ambo litigantes cederent, et renuntiarent ». Haec reges suggererant, ex quorum dissidio factum est, ut cum omnes de tollendo schismate solliciti essent, schisma tamen magis magisque convalesceret atque confirmaretur. Harum sententiarum discrimen discimus ex Registro hujus anni Actorum veterum de schismate Pontificum Avenonensium vulgato a Martene Anecd. tom. II.

promissa, Petrum e Luna pariter insignia Pontificia positurum : tum minas addidit, nisi uterque controverso loco cederet, reges ab utroque se subducturos, atque utroque invito ac spreto pacem Ecclesiae repositum iri : cumque rationem abolendi schismatis denuntiandam regibus a Bonifacio postularet, retulit Navarrae regi et Galliarum principibus a Bonifacio Romae cardinalium et praesulum Synodum coactam fuisse, ut in re ardua optimum consilium caperetur, hocque ab ipsis Bonifacio fuisse suggestum (1).

« Relatio ¹ domino nostro regi Francorum facta xv die Januarii Parisiis in domo regia S. Pauli, praesentibus rege Navarreo, duce Bituriae, comitibus sancti Pauli et Armeniaci, domino Carolo de Lebrét et pluribus aliis per Robertum eremitam, qui ex parte domini nostri regis et regis Angliae ad dominum nostrum papam Avinionem, et Romam ad alterum transmissus fuerat.

4. « Pater sancte, vos conscientias nostras onerastis exquirere quo facto opus sit : igitur scire dignemini, omnes nos in hanc deliberationem incidisse, quam si exsequamini, adversarius vester, ut confidimus, victus et de papatu dejectus est. Verum est, inquit, regem Franciae, avunculos ejus, et universitatem Parisiensem, in qua tota inest sapientia, satis esse prudentes : sed et cardinales intrusi vestrum adversarium persequuntur, et ut dicitur, tertium intendunt eligere : quae et omnia, quantum in hac materia perpendere potuimus, pro vobis faciunt, sciunt nempe suum papam non plus juris habere in papatu quam diabolus in paradiso possideat : sed errorem suum, quem diu tenuerunt honeste volunt contegere ; unde quod nobis visum est expedire, totum stat, totum in vobis est. Adjungamini igitur regibus et principibus Christianis tam vestrae quam alterius partis, et quoad poteritis, illis vos confederetis, eosque requiratis, ut in ponenda pace Ecclesiae ab ipsis adjuvemini, vestrisque patentibus Bullis vos

spontaneum ostendatis, vosque cum illis interesse quemcumque locum sive in Alemania, sive in Francia, aut alibi delegerint, cum vestro collegio convenire. Scire etiam velle, et tempus et diem quod id fieri voluerint : sed cuncta sint inter se sic apta atque composita, ut vester adversarius causam non habeat breve nimis longum V. E. dicendi. Haec si feceritis, non revocamus in dubium Christianos principes eo modo, quo dictum est quo intenditis, vobiscum processuros. Et ut melius aestimamus, vester adversarius jure suo diffusus, aut suis offensus patribus, huic tanto conventui non aderit ». Cumque universi referentem approbassent atque collaudassent, ille respondit se libenter omnia facturum, quod antehac salubrius consilium non audisset : sicque ketum hac responsione et securum omne consilium dimissum est.

Verum post biduum avunculus ejus, fratres sui, mater ejus, cardinales aliqui Neapolitani rem totam perverterunt, et ad eum accedentes : « Pater sancte, inquit, et si praeheri eramus alia in opinione concordēs, omnibus tamen consideratis merito nobis videtur sententiam mutandam, attentis germanitate, propinquitate et affinitate, quas ad illos reges rex Franciae et avunculi ejus habent. Nam rex Angliae regis Franciae gener est : reges Romanorum et Hungariae germani sunt, avunculi dicti regis, ipsummet suum fratrem semipuncto minus attingunt, quos mutatos germanos dicunt : ceteri reges omnes Hispaniae, Navarrae, Scotiae, sunt aut generis conjunctione, aut uxorum, aut firmissima confederatione devincti, ut non dubium, si vos inter eos semel et intrusos cardinales immiseritis, et papatum amitteretis et ex toto vestro de statu dejectemini, atque deturbabimini : Gallici nempe et Parisiensis Universitas, non considerata vestra justitia, Gallicum papam habere contentent, sed et reliquos omnes facile ad se trahent vel astutia circumventos, vel benivolentia delimitos, sicque errorem suum operient, et eos tanti manebit gloria facti.

5. Sane non fultum fuisse, ut Concilium ce-

¹ EM. tom. VIII. de schism. pag. 13.

(1) Roberti eremicolae legationem ad Bonifacium anno huic assignandam ideo censuit annalista, quod in Actis ejus legationis quorum tantummodo fragmentum hic exhibet legisse sibi persuaserit conspirationem a comite Fundorum rege Aragoniae, aliisque conjuratis in Bonifacium decretam fuisse. Sed cum non ante multos annos Acta illa inter varia Acta pravia ad Concilium Pisannum a P. Martene in Veter. Monum. tom VII, col. 591, etc., lucem aspexerint, palam factum est nullam ibi conjunctionis sermonem injici : sed negotium tantummodo sibi assumpsisse illos molendi, ut Bonifacius parca ingenti mercede sponte cederet dignitate. Ceterum huic potius anno, quam sequenti, rem hanc gestam ut assignemus, suadent verba Roberti ad Bonifacium quem ad pacem sollicitavit, denuntiantis alioquin e regum et principum hanc esse intentionem ut ab utroque vestrum obedientia subtrahatur ». Quibus verbis indicat subtractionem hanc meditatae quidem, nondum vero decrevisse Gallos : id vero decretum sequenti anno stabilitum fuit. Vicissim autem congressiones illa comitis Fundorum cum rege Aragoniae, Romanis et episcopo Assisienti ad praesentem 1397, vel praeteritum 1396 pertinent ; quare ab his sedibus Roberti legatio haud removenda est.

Haec olim scripseram cum postmodum mihi vetera Monumenta illustranti occurrerunt litterae cardinalium Benedicto faventium quas ad cardinales Gregorii XII dabant, signanturque Massiliae anno 1407, pridie kalendas Februarii. In his vero litteris accepisse se die xv Januarii ab eisdem Gregorii cardinalibus litteras, per Robertum eremitam missas, testantur. Hinc nata mihi suspicio num ad hunc ipsum annum, vel precedentem habentem 1406 referre oportuerit Roberti legationem ejus epocha in obscuro lucusque latuit. Nec sane in Actis legationis illius quidquam legeram, quod Chronologiae huic repugnare cognoscerem. Verum hanc demum sententiam abjeci cum in Actis legi Robertum e legatione reducem Avinione Benedictum convenisse. Hoc enim anno ineunte Benedictus Massiliae agebat ; habente vero precedenti Genuae substitit. Insuper Pontifex ille Romanus non quidem nepotes suos, ut Gregorius, sed matrem et fratres, ut Acta legationis testantur, lateri adherentes habebat, quae sane Bonifacii indoles fuit. Geminae ergo Roberti protectiones Romani distinguenda sunt, altera quidem sub Bonifacio, altera vero sub Gregorio.

lebraretur in Gallia, ac Bonifacius potestati adversariorum se committeret, certum est, cum illi non justitiæ vellent acquiescere, sed quavis ratione Pontificem deijcere; testatur namque Juvenalis Ursinus¹, ut superiori anno dictum est, Angliæ regem oratorum opera postulasse, ut in Concilio OEcumenico controversia dirimeretur, idque etiam a Carolo V., cum in extremo vite discrimine divinum tribunal formidaret, consultum, at nunquam potestati, ut controversia cognosceretur a Concilio assensere; cum constaret contra fas creatum antipapam, si cardinales, qui ab Urbano desciverant, nulla exauctoranda illius potestate pollerent, eaque causa a Concilio OEcumenico tantum dirimenda esset. Præterea æque impudenter jactavit Robertus cremila schismaticus coram Gallorum et Navarræ regibus et Gallis principibus, Petrum e Luna, apud quem legationem obierat Generale Concilium efflagitare, cum constiterit ex litteris a rege Castellæ ad regem Aragonum datis a Bonifacio OEcumenicam Synodum postulatam; id quod testatur etiam antipapalis e Turcio²; nimirum Bonifacium Petro e Luna obtulisse OEcumenicum Concilium, ut paribus studiis ad illud celebrandum concurrerent, similiterque pseudocardinales Petrum e Luna rogasse, ut Synodo cogendæ operam daret, sed repulsam passos, quod in eo ambitiosus perfidusque homo se damnandum nosset. Si quod ergo ipse expetiit Concilium illud fuit, in quo exercere tyrannidem et sectatorum suorum ope verum Pontificem opprimere posset: mentione porro Concilii illos deludebat quasi justam causam fovere videretur.

6. *Confata conjuratio in Pontificem a Martino Aragonum rege, et ab antipapa.* — Quod attinet ad conjurationem a Martino Aragonum rege, Honorato Fundorum comite et aliis adversus Pontificem factam, de qua supra memoravi³, inducias jam ante inierat Honoratus cum Bonifacio, quæ hoc anno in sequentem extractæ⁴ fuere, ut facilius dolos compararet (de quo graves sunt Bonifacii querelæ⁵) Martinus⁶ Aragonum rex e Trinacriæ expeditione rediens incunte anno, ubi Sardiniam et Corsicam ad ferenda suis auxilia præfervectus esset, Massiliam cum classe applicuit, rogatusque a Petro e Luna, ut Avenionem ad conferenda de schismate tollendo, re autem ipsa confirmando, consilia accederet, ingenti apparatu illuc contendit, exceptusque est ultima Martii die, ac rosa aurea ab antipapa donatus: cui deinde sacra resurgenti Christo die solemniter regnum Sardinia et Corsica acceptum retulit, fidemque sacramento obstrinxit. Facillime vero ab illo solitis technis fascinalus est, ut ejus patrociniū susciperet, atque

aversos ab ipso ob violatum de papalibus insigniis abjiciendis jusjurandum antipapalis conciliare niteretur: tum abdicationem dignitatis ut novam atque insolitam rejiciendam prædicaret, quippe qui illatum decus ingens nomini Aragonio putaret Pontificem gentis suæ se natum esse, a quo splendidissima quoque speraret. Aliud vero tollendi schismatis admisit consilium Aragonum rex, nempe de conjuratione conflanda in Bonifacium verum Christi vicarium, illoque ex insidiis opprimendo redigendoque in ordinem; quod ita ad exitum perducendum erat, ut Petrus e Luna Romam classe veheretur, cui Joannes e Vico Civitatem-Veterem duodecim millium aureorum pretio spondebat, ac Fundorum comes una cum aliquot factiosis Romanis Bonifacii intercipiendi, adigendique ad recedendum de statu Pontificiæ dignitatis spem dabant.

Sed evanescere impia perduellium consilia; nam antipapa variis difficultatibus implicatus Romam classe petere non potuit; neque Joannes e Vico ut Civitatem-Veterem, nisi præsentem eum videret, dederet, adduci potuit. Dissipato vero nefario consilio, Martinus rex, qui jam undecima Maii Avenione Barcinonem petierat, et ad componendum regnum ac tutandum adversus Fuxensem comitem incumberebat, a pseudo-Pontifice missis oratoribus contendit, ut positis insignibus papalibus pacem Ecclesiæ restitueret, sed is nova querens dilugia de conventionem cum Bonifacio inenda modum aperuit, nuntiosque in Germaniam misit, atque Aragonum ad ipsius causam et patriæ decus tuendum induxit.

7. *Henricus Castellæ rex ad Aragonum dat litteras in quibus, discussis aliis de tollendo schismate rationibus, præfert consilium de urgenda utriusque Pontificis abdicatione.* — Martinus¹ igitur, cum accepisset indictos ab Henrico Castellæ rege Salamantice in schismatis causa solennes conventus, ut optima redintegrandæ pristinæ Ecclesiarum conjunctionis, ac sedandarum conscientiarum ratio exenteretur, pronuntiatumque jam esset sequendam regis Gallorum de urgenda Pontificis et antipapæ abdicatione sententiam, in Henricum exasperatus, missisque oratoribus questus est², cum præter fas Gallis addictum videri; Petrum e Luna aequitati se accommodare, atque ad paciscendum cum Bonifacio comparatum esse. Quibus permotus Castellæ rex, ne Martinum regem Aragonum exacerbaret, edicto amplissimo decreto, assensit prius tentandam inter Petrum et Bonifacium conventionem, atque ad id loca et tempora idonea designanda: si vero inter se consentire non possent, tum ambos ad deserenda Pontificiæ culminis ornamenta adigendos: quod quidem vanum omnino et exiliare Ecclesiæ non ignorabant Hispani,

¹ Juvenal. Ursinus in Carol. VI. — ² Extant ejus Commentar. tom. X. de schism. pag. 69. — ³ Hoc anno num. 3. — ⁴ Ext. ea de re Diplom. Pontific. lib. IV. pag. 252. — ⁵ Lib. V. pag. 161. — pag. 161. — ⁶ Surit. anal. lib. X. cap. 62.

¹ Surit. lib. X. anal. cap. 61. — ² Tom. XV. de schism. p. 20.

cum exinde nova semper diffugia captarentur, nec spes ulla affulgeret alterum, ut alteri morem gereret, papalem infulam positurum : facile vero et ad exscindendum schisma compendium, et ad excutiendos omnes populorum animis religionis stimulos unicum remedium esse, ut uterque seu vero seu ficto gradu abiret, amplissimis litteris et perspicuis argumentis exposuit Martino Henricus Castellæ rex ex Salamanticensi conventu, cujus Acta facile ex iisdem litteris patebunt :

8. « Excellentissimo ac potentissimo principi Martino Dei gratia regi Aragonum avunculo nostro præcarissimo, Henricus eadem gratia rex Castellæ et Legionis, salutem et præintimæ dilectionis affectum.

« Illustrissime rex, recepimus litteras vestras per manus venerabilium Vitalis de Blaves militis, et Raymundi de Francia decretorum doctoris, ambaxiatorum vestrorum, qui coram nobis et coram consilio nostro, verbo proposuerunt et scriptis tradiderunt certa capitula super facto unionis Ecclesiæ de quo regratiamur Deo, qui excitavit cor vestrum et spiritum, et aliorum regum ad procurandum tantum bonum, dum tamen omnes reges in hoc habeamus præ oculis solum Deum, et breviter hanc unionem fideliter et diligenter procuremus, nec ipsam dilatemus per extraordinarias ulla novasque additiones et modos : et quia multo tempore absens fuistis a regno vestro Aragonia, potuistis verisimiliter ignorare quæ facta sunt iis diebus. Ne igitur ignorantia facti vos decipiat, scire debetis, quod dominus noster, postquam assumptus fuit ad apicem summi Apostolatus, non post multum tempus scripsit serenissimo principi regi Francorum fratri nostro charissimo, laudando eum et charitatem ac solertem diligentiam, quam circa Ecclesiæ unitatem habebat, ipsum plurimum commendando, regratiando humiliter Deo, qui cor suum dirigebat ad sedulam prosecutionem tam sancti operis et negotii salutaris, referendo ei grates pro eo, quod istud negotium sic firmiter et prudenter assumebat, mittentes sibi copiam cedule jurate in conclavi, rogans ipsum, ut ad ipsum mitteret ambaxiatores suos solennes, quibus ipse communicaret omnia secreta, cum suæ intentionis existeret, nil apud ipsum et suos de omni conceptu suo remanere incognitum vel occultum, rogando ipsum et obsecrando per viscera misericordiæ Jesu Christi, quod missionem acceptaret eorum, quos missurus erat, et quod tales eligeret, quibus ipse dominus noster posset omnia libere aperire : et tunc clare perciperet, quod non differre vel turbare, sed accelerare volebat totis affectibus Ecclesiæ unitatem, et ad id tota sua versabatur intentio, ut operibus elucesceret. Datum Avenione, tertio non. Februarii, sui Pontificatus anno primo.

9. « Demum venientibus ad curiam Romanam pro parte ipsius serenissimi principis regis Francorum fratris nostri clarissimi illustris principibus, ducibus Bituriæ et Burgundiæ, ac Aurelianensi, et supplicantibus domino nostro papæ in publico generali consistorio pro unione Ecclesiæ, quod dignaretur servare cedulam in conclavi juratam, post aliquas responsiones obtulit pro unione Ecclesiæ viam compromissi per modum qui sequitur. Quod postquam convenisset cum adversario, et sequacibus suis loco tuto et securo cum consilio fratrum suorum, certas personas timentes, et zelum bonum ad Ecclesiæ unitatem habentes, in certo numero eligeret, et quod idem faceret adversarius. Qui simul convenientes, juramento prius præstito per eosdem de bene, diligenter et fideliter procedendo in negotio hujusmodi, ad solum Dei et Ecclesiæ servitium habentes respectum, amore, odio, timore cessantibus quibuscumque infra certum terminum præfigendum, auditis, examinatis facti et juris utriusque partis rationibus, eisque recta intentione discussis, prout qualitas negotii patebatur et requirebat, declararent quis istorum duorum jus haberet in papatu cum certa et sufficienti submissione de tenendo et observando, quidquid per dictas personas, sicut præfertur, electas, vel earum duas partes declaratum fuisset, seu etiam definitum, adhibitis hinc inde provisionibus in præmissis necessariis et utilibus, seu etiam opportunis, etc. Prædicti duces videntes viam compromissi prolixam et inutilem ad finem schismati imponendum, post aliquas supplicationes, quas eidem domino nostro fecerunt, ut aperiret sibi viam brevioris et utilioris, nullam tamen aliam viam eis expressit, nisi viam compromissi per modum suprascriptum. Tunc sæpe dicti duces requisiverunt cardinales ut aperirent sibi viam, per quam citius schisma tolleretur : qui congregati in unum, rejecta via compromissi superius descripta, declararunt in hunc modum :

10. « Nos omnes et singuli sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales propriis manibus in cedula præseni scripti, qui dudum vita functo felicis recordationis domino Clemente Septimo congregati pro electione futura in conclavi, ac, prout tenemur, cupientes abolere pestiferum schisma nunc, prohi dolor ! in Ecclesia vicens, et animarum saluti, amputatis prolixarum viarum ambiguas, providere ac procurare totis viribus unionem Ecclesiæ sanctæ Dei promisimus, juravimus ad sancta Dei Evangelia corporaliter per nos et singulos nostrum tacta, prout continetur clarius in quadam cedula per nos in eodem conclavi facta, et subscripta propriis nostris manibus, cujus tenor sequitur in hæc verba etc. » Repetita illa antea est suo loco. « Cum itaque assumpto ad summi Apostolatus apicem domino Benedicto moderno qui tunc de numero

nostro existens cardinalis de Luna vulgariter dicebatur, de ipsius mandato pro predicto schismate tollendo diversae viae sunt discussae. Hinc est, quod bona fide et in nostris conscientiis attestatur, quod habita inter eas deliberatione provida et matura super omnibus viis et modis, quibus schisma nunc in Dei Ecclesia vixens posset melius, brevius et facilius sedari et extirpari, et ipsa Ecclesia ad unionem reduci, viam cessionis utriusque partis scilicet domini nostri papae Benedicti XIII de papatu, et intrusi de jure, quod praetendit se in papatu habere, propositam pro parte serenissimi principis regis Francorum Christianissimi, per illustrissimos principes ducis Bituriae et Burgundiae patruos, ac Aurelianensem germanum dicti regis ad eundem dominum nostrum papam pro dicta causa ab eodem dicto rege nuntios destinatos, praeter ceteris quibuscumque viis elegimus et eligimus tanquam convenientiorem, brevioris et utilioris ad dictam unionem faciendam, et toti populo Christiano gratiorem, et ad schisma tollendum, singulorum conscientias serenandum, viamque hujusmodi cessionis expedire pro bono Ecclesiae et unitatis praedictae diximus, et eidem domino nostro papae, et etiam dicimus, attestatur et asserimus per praesentes, consulimusque eidem et consulimus, ut illam acceptet et exsequatur, prout etiam per praefatos illustrissimos principes pro parte dicti regis est eidem supplicatum. Insuper asserimus et confitemur nos velle in hujusmodi proposito cum dicto rege firmiter persistere, et de practica executionis hujusmodi viae cessionis et aliis circa illam et post illam necessariis et opportunis debite, prout ad nos pertinebit, consulere et etiam providere.

« In quorum omnium testimonium quilibet nostrum praesentem eedulam manu propria subscripsit sub anno Domini MCCCXCV die, etc.

II. « Sane, ut ambaxiatores vestri verbo et scriptis vobis asseruerunt, postquam vestra celsitudo applicuit Avinionem, fuit informata, quod via compromissi superius descripta erat brevior, securior et utilior ad dictum horrendum schisma tollendum, et quod erat via juris et justitiae, quam nemo recusare poterat; quod si ambaxiatores vestri bene ponderassent verba compromissi, ibi dum dicitur: Auditis et examinatis facti et juris utriusque partis rationibus, ejusque etiam intentionibus discussis, prout qualitas negotii patitur et requirit, declararent quis istorum duorum habeat jus in papatu, etc., non dixissent, quod ista erat via brevior, utilior et securior, imo est prolixior omnibus aliis viis, et finaliter sine fructu; quia revera per istam viam tarde vel nunquam schismati finis imponetur. Et ut vestra regia majestas melius intelligat, ponamus in practica: et in primis pro parte intrusi dicitur, quod via compromissi non est

via juris et justitiae, sicut vos dicitis, et vestri asserunt ambaxiatores; sed quod est via voluntatis, et quod ad istam iram nullus compellitur, nec ipse compelli debet, postquam se offert ad viam Concilii Generalis, quae est via juris et ipsum Concilium Generale ipse fecit congregari; et ecce primam dilationem, seu contradictionem juridicam et rationabilem. Sed praesupponamus quod precibus et cum magnis rogaminiibus ipse intrusus condescendat ad viam compromissi, ad quam facillime condescendet, quia certus est quod tarde vel nunquam per istam schisma terminabitur», et infra: « Ponamus quod dominus noster recepit, sicut supra dictum est, pro parte sua dominum cardinalem Pampilonensem qui est unus de solemnioribus doctoribus mundi, intrusus recipit pro parte sua Baldum, vel alium solemnem advocatum. Domini Bonifacii advocatus in aula Romana in facto sciet mirabiliter articulare pro parte domini nostri, dicendo quod electio Bartholomaei fuit per metum celebrata, igitur nulla, et ipse apostaticus, et per consequens ejus successor; et circa hoc faciet quinquaginta vel centum articulos in facto.

« Pro alia parte non deficiet alius sollemnis advocatus, qui dicet quod Barensis fuit canonice electus, et narrabit quomodo omnes cardinales ipsum elegerunt animo, ut esset verus papa, et ut satisfacerent populo Romano clamanti: ROMANO VOLEMO, posuerunt in cathedra cardinalem S. Petri. Ultra hoc dicit, quod vult probare, quod post primam electionem de ipso Barensi de mane factam, eodem die sumpto prandio domini cardinales omnes retraxerunt ad cappellam, et ibi convenerunt, et ad majorem expressionem et cautelam in ipsum archiepiscopum Barensis iterato pure et libere, concorditer et unanimiter consenserunt, eumque in papam iterato elegerunt, jurando omnes per caelum et super unum altare, quod ipsum prius sincere liberisque mentibus elegerunt cum pura et libera voluntate, dicentes ac jurisjurandi religione affirmantes electionem suam puram, sinceram et canonicam fuisse et esse; rogantes ipsum cum precibus et maxima instantia, ut dictae electioni dignaretur suum praestare consensum, quod et fecit, et quod eadem die tres cardinales, videlicet: domini de Agrifolio, Lemovicensis et Pietaviensis secesserunt ad partem in dicto palatio cum praefato, sicut dicitur, electo in loco seu camera studii, et dixerunt eidem quod ipsi tres cardinales fuerant motivum et causa electionis suae, supplicantes eidem, ut dignaretur ipsos habere recommendatos, et etiam executionem testamenti domini Gregorii, et fratres et alios de genere ipsius; et certum subsidium praestare pro redemptione fratris ejusdem Gregorii in Anglia captivati; et quod in prima creatione cardinalium, quam ipse faceret, dignaretur facere cardinalem quemdam eorundem consan-

guineum, quem dominus Gregorius facere intendebat, videlicet quemdam filium domini Hugonis de Rupe; et quod etiam supplicaverunt eidem, quod dignaretur recipere in cubicularium suum Joannem de Bar.

12. « Idem dicit, sicut etiam ipse Bartholomeus Barenis vivens dicebat, quod cardinales aliqui existentes in sua libertate in castro S. Angeli, illi qui erant extra Urbem in castris ad xxx milliaria, etiam non vocati redierunt, ipsumque libere inthronizaverunt, coronaverunt, et in possessionem tanquam verum papam introduxerunt. Idem dicit insuper, quod etiam Barenis vivens dicebat, quod postea steterunt domini cardinales omnes continue in propria libertate absque aliquo metu, non solum Romæ, sed etiam Anagninæ, et scripserunt sibi tanquam vero papæ, supplicando pro beneficiis et Ecclesiis pro se et suis; multa etiam narrabit et dicet quæ ipse Barenis agens in humanis narrabat, et posuerat in scriptis: super omnibus iis diffuse articulabitur more advocatorum, et non solum de supradictis, sed de multis aliis, et eorum circumstantiis faciet membratim centum vel ducentos articulos, et petet se admitti ad probandum. Ex adverso dominus Bonifacius pro parte domini nostri dicet tales articulos generales, diffusos et vagos, duplices et malos ac dentibus lacerandos, nec ullo modo admittendos. Advocatus alterius partis dicet totum contrarium, ipsos juridicos et canonicos, ac de jure admittendos. Assignabitur terminus ad audiendum voluntatem dominorum compromissariorum super admissione vel repulsione articulorum; in quo termino dominus Pampilonensis dicet omnes articulos, vel saltem aliquos non admittendos; Baldus dicet totum contrarium; non deficient jura nec rationes Baldo, et multo minus domino Pampilonensi, et forte ita disputatio durabit per menses et menses, quia hic pendet tota vis istius controversiæ: et ecce tertia non modica dilatio; et forte in hoc nunquam erunt concordēs, et tunc poterimus dicere cum Jeremia: *Quæsiimus pacem, et ecce turbatio*. Affert rex immeras atque inextricabiles difficultates, quæ in producendis testibus diversarum gentium admittendis vel repellendis ob itinerum intervalla dandis dilationibus in litteris atque instrumentis probandis occurrere erant: ac si in unius sacerdotii tenuis controversia tot ambages reperiuntur, quanta in ea, in qua de Romano Pontificatu, quive reges et principes in schismate decesserint, pronuntiandum agitur, emergere debeant? Sed fingat quis controversiæ arbitros illam discussisse mature, atque in Bonifacii gratiam sententiam ferre, num Gallie, Castellæ, Aragonum et Navarre reges, et cardinales obstringendi sint Bonifacium verum Pontificem agnoscere, ac reliquos e communionē fidelium pulsos, notatosque ama-

themate fateri? num etiam Bonifacio ea sententia jus attribuet? certe nullum, licet parti contrariæ silentium imponatur, cum sacerdotii jus non e iudicis sententia, sed canonica institutione pendeat, ac si in Pontificatu amuli sententiæ acquiescere teneatur, non tamen cæteri eadem religione tenerentur; tum subdit:

13. « Visis igitur et enarratis aliquibus difficultatibus et dilationibus viæ compromissi supra descriptæ, volumus venire ad additionem, quam, illustrissime rex et amantissime avuncule, dicitis vos fecisse; et licet viæ compromissi, sicut diximus, sit proluxa, inutilis, difficilis, imo quasi impossibilis pariter et infructuosa ad finem schismati imponendum; tamen ista additio, salvo meliori consilio, videtur in tam gravi arduoque negotio, summe irrationalis et injusta; quoniam licet viæ arbitratorum simpliciter acceptorum sit, ut ipsi de jure debeant judicare secundum canonicas regulas, et diffinire prout in viâ superius descripta plenius continetur; tamen secundum mentem hujus additionis constat plus esse, quoniam vult quod etiam contra jus possit de jure unius contententium tolli et alteri applicari, et ista non est viâ arbitratorum, quæ abusive dicitur viâ juris; sed viâ et potestas arbitratorum verius dici potest. Itaque nulla ex consideratione videtur posse istam practicam cum ista additione aliquid continere de jure; licet vestri ambasciatores nobis in scriptis dederunt, et plane dixerunt, quod si ista additio bene examinaretur, in ea reperirentur clare omnes quatuor viæ, videlicet viâ justitiæ, viâ compromissi, viâ Concilii Generalis et viâ renuntiationis, etc. Sed nobis videtur, quod nulla istarum viarum in ista additione clare aut plane reperitur secundum mentem deponentium et volentium singulas vias. Non enim reperitur viâ Concilii Generalis, quia ad hoc ut sit Concilium Generale, necesse est ut omnes prælati per totum orbem ad Concilium convocentur, et quod ad Concilium congregentur; quia, ut dicunt doctores, quotquot homines sunt Romæ non faciunt universitatem, nisi convocentur et congregentur ut universitas. Sed in ista additione non cavetur, quod omnes prælati per orbem ad Concilium vocentur, et ut Concilium congregentur. Igitur, etc.

14. « Et si dicatur quod de mente facientis additionem est quod convocentur omnes prælati ad Concilium ut Concilium, certe hoc non colligitur ex verbis, nec talem credimus fuisse mentem. Verumtamen si dicatur quod talis est mens, et quod debeant vocari omnes et singuli prælati orbis, et ut ad Concilium, dubium est cujus auctoritate. Et interrogamus vos, avuncule amantissime, quantum tempus requiritur, ut ibi convocentur et congregentur, si forte non erunt quinque anni, saltem requiritur aliud magnum tempus; et eis eo venientibus et fa-

cientibus Concilium ut Concilium dicent, et non irrationabiliter : postquam sumus congregati, et fecimus tot et tantas expensas, et sumus ut Concilium, volumus esse ut Concilium, et esse iudices, vel iudices deputare, ut placet nobis, nec volumus quod isti duo, qui tam diu contenderunt de papatu, eligant compromissarios, quia suum non est ; et quis est qui resistat sibi cum ratione non videmus ? et sic additio ista ad viam Concilii nihil valet, nec prodesse potest illi, qui eam ordinavit, quia non placebit Concilio, quod ipsi eligant compromissarios : alias irridebitur ab eis, et dicetur quod non est Concilium sed conciliabulum, etc. Item dicimus, quod non continetur in ista additione via justitiæ, quæ superius exprimitur via Concilii Generalis, et postquam illa exprimitur, non vidimus qualis et quæ sit via justitiæ : propterea petimus declarari, quæ sit illa via justitiæ. Item, ut prædiximus, secundum mentem in additione caveatur, quod si non potuerint in jure concordare, et fuerit aliqua diversitas, quod provideatur uni ex istis contententibus, tollendo uni et dando alteri : et possibile est, quod tollant papatum vero papæ, et dent intruso, et si ista vocatur via justitiæ, dicimus nos quod est via injustitiæ, videlicet privare jus habentem, et auferre sibi jus et dare antichristo, etc. » Explicat alias graves difficultates, quibus ea praxis involuta sit, necnon plura inter se pugnantia, ac demum luculenter ostendit nusquam controversiæ arbitros inter se de ferenda sententia consensuros : sed in contrarias partes necessario abituros, cum immortalæ gloriæ se consecuturos, si adversarium in suam traherent sententiam, arbitrentur : neque eorum conscientiam fidendum videri, cum doctores in rebus levioribus contra omnem æquitatem et argumenta cudere, et religionem jurisjurandi conculcare, penisque innumeris se objicere interdum consueverint. Pergit Henricus rex :

15. « Igitur, Christianissime rex et avuncule dilectissime, nolite informari per varias et peregrinas additiones, quæ notorie militant adversus unitatem Ecclesiæ, et ipsam unionem dilatant et lacerant, sed maturo consilio studeatis, ut cito atque citius istud horrendum et pestiferum schisma tollatur de medio, et habeamus brevissime unum, verum et indubitatum papam, quod fieri non potest per viam compromissi, quam reprobatur sacrum collegium dominorum cardinalium, et fere omnes Christiani. Supradicta itaque et multa alia sunt, quæ tam sancte et tam juste nos, et omnes prelatos, magistros et doctores, et religiosos electæ vitæ nostrorum regnorum moverunt et veritate conscientiam coegerunt viam compromissi tanquam prolixissimam et infructuosissimam respicere. Nolentes autem dominum nostrum papam et regem Franciæ ad concordiam reducere, elegimus viam

mediam, quæ sequitur : Rex Franciæ petebat præcise viam cessionis utriusque, dominus noster papa petebat viam mutue conventionis, dicens quod quando conveniret cum adversario in loco tuto et securo, tunc viam seu vias convenientiores panderet, quibus optata unio in Dei Ecclesia sequi posset, quas aperire usque ad mutuam conventionem hujusmodi existimabat et credebat nullatenus expedire, ipsosque concordavimus per hunc modum, quod ante omnia ambo contententes de papatu insimul convenirent in loco tuto et securo, et revocarentur processus, et hinc inde approbarentur provisiones, etc., prout in practica plenius continetur, et ex tunc inciperent tempora in nostra via contenta, inter quæ dominus noster ex parte sua, et intrusus ex parte alia panderent, exprimerent et declararent ad votum, et sicut eis placeret, viam et vias quales et quantas vellent, per quam seu quas optata, unio in Dei Ecclesia celerius sequi posset, etc. » Subdit quod adjectum fuerat, ut nimirum si arbitri consentire inter se non potuissent, lapso termino uterque Pontificatu se abdicaret : sed nullam diem certam constitutam, quæ sine dubio foret extrahenda : confirmari interim schisma, ac Dei Ecclesiam atteri ; veramque esse concordiam rationem ab rege Francorum propositam, probatam a cardinalibus atque a fidelibus expetitam, illam se a Petro e Luna oratorum opera flagitasse ; sed ipsum omnium preces repulisse. Pergit Castellæ rex :

16. « Non ergo, serenissime princeps et avuncule amantissime, fuimus decepti in hac parte precibus alicujus, prout vestri ambaxiatores, sicut eis placuit, licet minus curialiter, proposuerunt coram nobis et Concilio nostro, et etiam in scriptis ex parte vestra nobis dederunt, dicentes et asserentes, quod pro complacendo regi Franciæ ac suo Concilio, et ad eorum instantiam et requisitionem ad viam cessionis absque plena deliberatione nos et Concilium nostrum declinasse : absit enim quod in tam sancto opere nos et Concilium tantorum prelatorum movisset, nisi vera charitas et bonus zelus, quem habemus ad celerem unionem Ecclesiæ sanctæ Dei, quæ prohi dolor ! lacerata est, et quotidie laceratur. Igitur, præclarissime rex et princeps illustrissime, rogamus et hortamur vos in Domino per viscera misericordiæ Jesu Christi, ut velitis cum præfatis regibus concordare, ac totis viribus cum solerti diligentia et totis affectibus unitatem sanctæ matris Ecclesiæ accelerare et viriliter exsequi, quia nisi per reges circa istud horrendum schisma provideatur, tarde vel nunquam providebitur : et sic dum pastores mutua se altercatione collidunt, lupi rapaces ab omni parte Dominiicæ gregem invadunt. Sedulam itaque prosecutionem tam sancti operis et negotii salutaris amplectamini viriliter ac prudenter : quod si feceritis, præ-

miam in hac vita, et in futura gloriam assequamini sempiternam; quam vobis et omnibus in hoc sancto opere fideliter laborantibus concedere dignetur, de cuius re hic agitur, qui vivit in sempiternum. Amen. Datum in nostra Salamantina decima die mensis Septembris, anno Domini MCCCXCVII».

17. *Duo Minorita a Granatensibus martyrio affecti: postulata auxilia contra Turcas: Tartarica tribus in Lituaniam adducta.* — Collustrarunt hoc anno Hispanias adepti martyrii gloria Joannes e Cetina et Petrus e Duemas Minoritæ, qui fidei propagandæ cupidi Granatam ingressi, in foro Christum Mahometanis prædicarunt, ac veliti a magistratibus sacras conciones habere, affectique verberibus, in suscepto Mahometana superstitionis oppugnandæ consilio constantissime persistere, factoque ab impiis impetu capti casique sunt a Mahomade tyranno¹, atque a Catholicis ut martyres culti: quorum corpora in Ecclesiam Vicensem transtata miraculis claruere ut ex reginæ Aragonum, quæ se eorumdem martyrum precibus commendavit, publica inscriptione octava Octobris hujus anni exarata, tum ex aliis Monumentis vetustis constat, in quibus nomina festium, qui eorum martyrio interfuere conscripta sunt, conceptaque fuere hisce verbis² publica ea Monumenta: «Jesus, Maria, Franciscus. In civitate Granatæ anno Domini MCCCXCVII, XIV kal. Junii sub rege Mahomet passi sunt sancti martyres frater Joannes Laurentius de Calathajubo, et socius ejus frater Petrus Toletanus de Ordine Minorum, qui propter fidem Domini nostri Jesu Christi in carcerem fuerunt missi, et in ferris ligati, deinde graviter verberati, et coram rege capitibus truncati: postea ab infidelibus per vias civitatis turpiter deducti, ad ultimum vero, per portam, quæ vocatur Bibarambra, extra civitatem ejecti sunt. Post tres dies venerunt Christianicolæ captivi, et tulerunt corpora sanctorum, et juxta arcem muri prædictæ civitatis sepelierunt ea, et de reliquiis eorum miserunt in civitatem Hispalensem, et in urbem Cordubensem fratribus dicti Ordinis, et ibi a fidelibus Christianis divinitus coluntur, in quorum honore, et reverentia multi ab infirmitatibus curantur, et in Ecclesia sancta Dei nullis miraculis clarent. Erant tunc temporis Granatæ in fondico Calalanorum, fideles

Christiani, qui hæc omnia viderunt, scilicet frater Eustachius de regno Portugalensi prædicti Ordinis Minorum, frater Michael de Mercede captivorum, mercatores Guillelmus Verini, Petrus Rube, Antonius Paraconia, Petrus de Boria». Describit pluribus Lucas Waddingus³ eorum martyrium, utque Joannes e Cetina et Petrus e Cetina pro Evangelicæ veritatis promulgandæ gratia proficisci, cum nonnullis miraculis et vitæ eximia sanctitate se ad martyrii palmam divinitus vocalum ostendisset.

Flagitasse hoc anno Constantinopolitanum imperatorem a Carolo Francorum rege auxiliarem exercitum adversus Bajazetem, qui Græcos continuis excursionibus proferebat, refert Juvénalis Ursinus², ac duces Aurelianensem regis fratrem flexis genibus poposcisse, ut educendi exercitus in Turcas dux mitteretur: sed regis Caroli morbus non tulit, ut Galli tantum facinus aggredierentur: torquebatur enim certis intervallis morbo rex, qui cum in maniam relapsurus foret, edebat horridos clamores, seque Deo enixe commendabat, interque alia pia opera, clavum quo Christus confixus in cruce fuit, ac religiose servabatur in Abbacia S. Dionysii preciosissima theca inclusit: proximo vero anno in discrimen vitæ adductus est a duobus Augustinianis, qui illum valetudini pristinæ se restitutos erant polliciti, suæ femeritatis pœnas capitali supplicio luerunt.

Suscepta eodem anno est expeditio a Witondo Lituaniæ duce³ ultra Tanaim in Scythiam, in qua hordam unam, id est, tribum Tartarorum cepit, abduxitque in Lituaniam, ejus mediam partem regi Wladislao in Poloniam misit, quam ille magno prudentiæ consilio dispersit per regnum, datis magnatibus mancipiis; atque illa in ea felici servitute, in filiorum Dei libertatem acceptis baptismalibus sacris vindicati, in gentem unam cum Polonis coaluere: pars vero altera non dispersa est per Lituaniam, sed distributis prope Vacam annem agris, suis legibus imprudenter vivere permissa est. Itaque Mahometicam superstitionem, contemptis sacerdotum Christianorum monitis, perfidissime tenuerunt usque ad Michovæ et Cromeri tempora, cum se ad ritus nefarios servandos mutuo cohortarentur, qui dispersi facilius ad sacra Christiana pellici potuissent.

¹ Marian. lib. XIX, c. 8. Wadding. in Annal. hoc anno num. 4. etc. et Boz. de sign. Eccl. lib. VII. sign. 27. cap. 3. — ² Extant apud Wadding. ibid.

³ Extant apud Wadding. ibid. — ² Juv. Urs. in Car. VI hoc an. — ³ Michov. lib. IV. c. 41. et Crom. lib. XV.

BONIFACII IX ANNUS 9. — CHRISTI 1398.

1. *Celebratur Parisiis conventus, et rex Galliae celebre dat edictum in causa schismatis.* — Abrumpere funesti schismatis vincula, quibus irrefili tenebantur, majori quam antea nisu Galli Castellanique contenderunt, ac jugum Petri e Luna excutere anno humani generis salutis monagesimo octavo supra millesimum trecentessimum, Indictione sexta: converterat enim in se omnium odia antipapae perfidia fastui ac pertinaciae incredibili conjuncta, ut nec regum repetitis precibus, nec suorum pseudocardinalium obsecrationibus molliori posset. Cum igitur Carolus Francorum rex se ob schisma divina percussus manu animadverteret, recoleretque miserandas clades, quas illud intulisset, quantas fidelibus strages, quanta animarum exitia, quam foedas regnorum vastitates peperisset; inde in Ecclesiastico ordine primævum sanctitatis florem emarcuisse, datam haereticis ad venena spargenda licentiam, infideles in dies insolescere, ac tum ex Africa, tum e Turcico imperio in Christianos mutuis occupatos discordiis summo religionis damno, ac fidei dedecore erumpere, victriciaeque signa in pluribus jam regnis et provinciis circumtulisse; constituit regiam auctoritatem ac vim admovere ad idem schisma radicibus excindendum; quod cum nullo faciliore modo perfici posse videretur Gallis, qui Generalis Concilii pro exauctorando antipapae celebrandi mentionem non ferebant, ut antea dictum est, quam si Bonifacius atque antipapae ornamenta Pontificia abjicerent, ut communibus omnium suffragiis novus crearetur

Pontifex; Gallicos patres ac proceres ad celeberrimos conventus coegit, ut regia in iis consilia explicaret, de quibus haec auctor schismaticus ¹ oculatus testis: « Anno Domini MCCCXCXVIII, de mandato regio fuit Parisiis congregatio facta praelatorum, magnatum et aliorum clericorum regni, in qua presidentibus dominis ducibus et eis assistentibus quibusdam Ecclesiasticis »; et infra: « Cancellarius regis Franciae juxta mandatum sibi factum publicavit edictum subtractionis obedientiae papae faciendae per totum dominium dicti regis sub penis, etc. »

2. Hic animadvertendum est Carolum Galliarum regem Ecclesiasticae rei imperium sibi adsciscere non debuisse in promulgando eo decreto, quod ab episcoporum solemnibus synodo faciendum erat: quia tamen ipsius pater eum in Ecclesiam Gallie sibi arrogari potestatem, ut promulgato edicto deserendum Urbanum atque antipapam colendum imperasset, pari auctoritate usum, qui prudentius longe et majore gloria Concilium Oecumenicum a morituro patre expetitur promovere, ejusque decretis de vero et falso Pontifice proferendis parere debuisset. Porro Caroli edictum ² non tanquam ab eo terris datum, qui ferendi illius jure polleret, sed ut multa ad historiam spectantia continens in Annales e Monumentis schismaticorum Avenionensium transferendum visum est (1).

3. « Carolus Dei gratia rex Francorum, uni-

¹ Tom. x. de schism. pag. 95. — ² Extat lib. XIII. de schism. pag. 125. et in Cod. Ms. Bibl. Vatic. sign. num. 1927. pag. 105.

(1) Agendum hic suscipit annalista de Conelio, vel si mavis, de conventu a Gallis habito Parisiis in causa schismatis. Cum vero plus vice simpliciter Concilia ea de causa in Gallis coacta sint, nec satis perspicue in Annalibus distinguantur, juvat hic aliqua adnotare, quae rei per se obscura lucem affundant. Primo igitur jussu Caroli VI Gallorum regis praesules Gallicani Lutetiam convenerunt, ut de ratione tollendi schismatis ageretur, deliberatumque est a patribus, ut Pontifices ambo cedere dignitate rogerentur. Concilium illud cepit anno 1394, die 1 Februarii, ejusque historia in Collectione Veneto-Labbeana to. XV, col. 4. etc., recitatur. Solemnis propterea legatio ea de causa ad utrumque Pontificem destinata fuit; uterque tamen Pontifex acquiescere rogantibus recusavit. Tunc iterum convenerunt Gallicani praesules Lutetiam, ut ea quae res postulabat deliberarent. Ad secundum hoc Concilium pertinere credo narrationem illam quae apud annalistam legitur ad annum precedentem 1397. 4. Ex qua intelligimus conventum illum celebratum fuisse die XV Januarii ejusdem anni 1397. Verum cum inter annum 1395 et 1397 plus multum spatium intercesserit, certumque constet proxime ante legationem illam ad utrumque Pontificem habitum fuisse in Gallis Concilium, cujus nomine legati ad illos venerunt, ideo inter Concilium anni 1395 et 1397 medium aliud collocandum esse suspicor, cujus sedem statui posse arbitror anno 1396. Concilium hujus nulla mentio sive in Annalibus, sive in Collectionibus Conciliorum occurrit. Postremo tandem anno 1398 Lutetiam iterum convenerunt Gallicani patres die XXI Maii, deliberantque, ut ab obsequio Romanorum Pontificum tandem abstineretur, quando, utroque cedente, tertius dies eligeretur. Postquam hujus

versis Christi fidelibus salutem in Domino, et integrationi sanctæ matris Ecclesiæ totis mentibus ambulare.

« Rex æternus pia miseratione semper si-
fiens animarum salutem, suosque adoptionis
filios in sui corporis charitate connectens,
Ecclesiam ipsam supra firmam petram statuit,
ac a semitis quærentium ambitioso cultu pre-
tiosam substantiam pro vitandis hostis antiqui
laqueis pedes docuit prohibendos, ut quæren-
tur non materiales, sed spirituales quidem mi-
nistri, et in eisdem filiis inconcisa charitas, ac
perpetuo in ipsa Ecclesia indissolubilis unitas
foveretur: in qua non hæc, sed abominationem
desolationis videntes, compellit nos sincera
fides, conscientia urget, et ipsa pulsat Ecclesia,
ut accingentes nos operi, regum et aliorum prin-
cipum fultis auxiliis, ad integrandam caulam
Domini, ipsa abominatione fugata, totis conati-
bus intendamus. Sane jam novit fere populus
universus ærumnas graves omnibus deflendas
Christicolis lamentabilemque scissuram, qui-
bus post obitum felicis recordationis papæ Gre-
gorii XI, ipsa Dei Ecclesia premitur ob nimiam
ambitionem refinendi ipsius principatum: duo-
bus enim semper ex eo ambitiose certantibus
ortu sunt errores mortiferi et dissidentia corda
inter eos, quos in vera fide Christi charitas pro-
pagavit. Insurrexere etiam inter plures prin-
cipes, magnates et populos fremitus guerrarum
ingentes, rancores et odia, quæ solet Ecclesia
ipsa sopire; secute sunt non solum exhaereda-
tiones, imo et strages multorum, et per ipsos
errores, prout credendum et summe dolendum
est, perditiones quam plurimum animarum, et
multæ animæ, proh dolor! simili subsunt peri-
culo. Contententium ipsorum execranda ambi-
tio satis patet, quorum quisque suæ ambitioni
intentus, dum integra habere non posset, con-
tentus est, ut facta probant, principatu partis
Ecclesiæ suæ, ac retro ponens, quod ex eo pro-
pter longævam et induratam opinionem partis
sibi adversantis apud illam non potest proficere
pro tanto scandalo, videlicet perditionis anima-
rum vitando, tenetur a suo regimine declinare,
nedum ad abolendam hujusmodi perditionis
causam, Ecclesiæ scilicet unitatem procuran-
dam non valeat, imo illi modis omnibus obstare
studet, et hujusmodi schismati, et hunc et illum
promissis et muneribus corrumpendo perpetuum
ministrare fomentum.

« O crudelis inhumanitas! o crudelitas
inhumana! pro contegendo veste molli altoque
statu, et delicatis eduliis uno fovendo cadavere,

nullus eorum curat plurimum interitum anima-
rum; et ubi charitas, ubi pietas, ubi dura pa-
storalis professio, violatur certe perperam per
eos facta professio in assumptione cujuslibet,
dum ipsius Ecclesiæ non quæritur realiter uni-
tas, sed e contra schismatis durabilitas iis ambi-
tiosis, imo criminosis et damnatis actibus
procurant. Quam ob causam quantis malis Ec-
clesia ipsa sit obsita, quot subjaceat discrimini-
bus hic texere longum esset: sed ut nulla
brevitate perstringam, videtur circa eandem
Ecclesiam cum Jeremia plangendum, quod se-
derit sola civitas plena populo, et quasi vidua
domina gentium, princeps provinciarum facta
sit sub tributo, ploransque ploravit jamdudum,
nec fuit diu qui consolaretur eam ex omnibus
charis ejus: hinc etiam existit, quod fidens im-
proba paganorum progenies eam perdere, in
Christi plebem infremuit, jam patris Christi-
colarum plurimum quippe diversarum nationum
stragibus, limites sibi vicinos invasit, ubi delato
divino cultu et honore nominis Christiani, hæc
pessumdat ac conterit Ecclesiam antedictam
usque adeo, quod adjunctis præmissis vere co-
lumna Dei viventis plene videtur nutare, et
summi piscatoris sagena cogitur procellis intum-
mescentibus in naufragii profunda demergi,
nisi reges atque principes Christiani, ut debitam
reddant rationem de imperio suo Deo, commo-
veantur juxta debitum contra ipsius dissipatores
Ecclesiæ, unde spiritualiter nati sunt, quam et
si ad reges ipsos et principes, ut sacris cano-
num docemur eloquiis, debita Christianæ reli-
gionis spectat videre temporibus suis peccatam,
nos, qui inter cæteros orthodoxos reges vinculo
speciali astringimur, velut devotus ipsius Ec-
clesiæ filius more progenitorum nostrorum mater-
nis ærumnis, gemitibus compassi, continuantes
quoque coepta recolendæ memoriæ genitoris
nostri, qui multa per tempora apud cæteros
Christicolos reges, per solemnes ambaxiatas
crebris repetitas vicibus, ut vellent ad Ecclesiæ
unitatem intendere, summopere laboravit; ad
eosdem reges, postquam idem dominus genitor
noster spiritum reddidit almo Patri, ob ipsas
easdem causas misimus ambaxiatas frequentes,
ad demum non quidam, ut singularis, sed cum
ipsorum regum ac principum auxiliis, consiliis,
favoribus Ecclesiæ, lacerate, tantisque, proh
dolor! agitate turbinibus integrationi corde sin-
cero procurare volentes, requisiti maxime super
hoc tam per omnes felicis recordationis Cle-
mentis quam per certos ejus adversario obedien-
tes reges principes, quam etiam per adversarium

Concilio Acta vulgata sunt a Chastelet in Supplemento novæ historie Concilii Constantiensis, et ex eo in Collectionem Veneto-Labbeanam
tomo xv translata. Ex illis vero ea desumpta sunt, quæ de Conciliis hisce deduximus. Alia pariter ad postremum hoc Concilium pertinentia
dedit Bacherius Spicilegii tom. 1, pag. 798 nov. edit. quæ in novissima Labbeana collectione a Veneto editore supplata omissa sunt. Hæc
pariter spectare arbitror disceptationem illam patriarchæ Alexandrini editam vet. Monum. tom. VII, col. 712, in qua neubi Pontifici, et ipse
ambiguo, parendum contendit. Hanc vero orationem dictam ab eo fuisse coram patribus XXII, presentibus pariter regis nonnullis princi-
pibus, ex inscriptione prælixa discimus; ex quo numerus Patrum hujus Concilii effertur. MANSU.

ipsum, spondentem inter cætera, quod quamprimum nos ad id disponi sentiret, adhiberet et ipse omnimodam diligentiam, nihil de contingebat omittendo.

4. « Præterea et per regni nostri prelatos, ac per dilectam filiam nostram Universitatem Parisiensem pluries invitati, sumpsimus fidei micantem lorica, et accincti gladio divina legis, clypeum conscientia carpsimus ad contendendum, talium comitati auxiliis, quæ malignus est inimicus in sancta. Itaque tunc, ne tam abessemus silentio et desidia, quam verbo et solertia poteramus prodesse, excilavimus Clementem jam dictum ad savam hujusmodi dolendi schismatis elidendam pestem; et super hoc penes ipsum, quantum fuit possibile, adhibuimus operam diligentem. Successive Sede Apostolica per obitum dicti Clementis vacante, languorem ipsius Ecclesie et gemitum non oblitus, scripsimus sacro collegio cardinalium, ut differret futuram electionem Pontificis, quatenus per hoc cessione adversarii levius procurata, prelati schismatis evulsio facilius sequi posset: verum cardinales ipsi, priusquam nostræ super hoc eis directæ litteræ ad ipsorum possent pervenire notitiam, intraverant conclave, ubi de futura pastoris electione dictæque Ecclesie unitate quam melius poterant, ut tenebantur, tractantes, singulariter singuli ad sancta Dei Evangelia, ut inde nobis debite potuit, promiserunt et juraverunt pro Dei servitio, unitate Ecclesie sanctæ, ac salute animarum omnium fidelium, quod absque dolo, fraude et machinatione quibuslibet ad unionem Ecclesie et finem imponendum schismati quantum in eis esset, quantumque pertineret ad eos, laborarent fideliter et diligenter, nec ad eam differendam darent consilium vel favorem, directe vel indirecte, publice vel occulte, quinimo quilibet ipsorum, etiamsi ad Apostolatam assumptus esset, servaret sane et veraciter hæc omnia sine machinatione, excusatione et dilatione quibuslibet et usque ad cessionem inclusive per ipsum de papatu faciendam, si cardinalibus, qui tunc erant vel essent in futurum de tunc existentibus, aut majori parti eorundem id expedire videretur pro bono Ecclesie et unitatis prædictæ, prout hæc latius per cedula factam in ipso conclavi subscriptamque propriis manibus ipsorum cardinalium clare patet. Inde facta et subscripta per singulos cardinales eodem hujusmodi cedula, elegerunt de ipsorum gremio existentem cum eis in eodem conclavi Petrum tunc cardinalem vulgari-ter dictum de Luna, post ejus assumptionem hujusmodi nuncupatum nomine Benedictum, quo ad regendam Petri naviculam sic assumpto, juravit solemniter, prout vere nobis nuntiatum est hujusmodi juramentum.

« Subsequente assumptione sua nobis illico nuntiata, exultavit cor nostrum in Domino, et

gratias innumeras egimus, sperantes quod per ejus medium attolleret nobis Deus circa præfatum integrationem Ecclesie, desideria cordis nostri. Postmodum vero ipse pro parte sua per ejus ambaxiatores solemnes bina vice nobis exponi fecit, cum magnum zelum gerebat ad extirpationem schismatis et Ecclesie unionem, quodque in hoc nihil facere volebat sine consensu, directione et voluntate nostra, exhortans nos et deprecans, ut in hoc negotio vellemus sine intermissione incedere; siquidem et ad ipsum destinare notabiles et fideles viros veram et cordialem affectionem ad Ecclesie unitatem gerentes, plene de viis et modis utilibus et accommodis per nos in hac materia deliberatis instructos, fulcitosque potestate optima, quo alterius non remittendo ad nos, deliberata posset executioni mandare, quibus et ipse nudare posset integra intrinseca suæ mentis, ubi nihil apud eos de contemptu ipsius occultare, nihil volebat incognitum remanere, subjungens se adinvenisse unam viam optimam atque brevem, qua faciliter unio sequi posset, seque illam aperturam ambaxiatoribus mittendis per nos, dum tamen tanta forent auctoritatis, quod omnia eis revelare posset ut nobis; ac nihilominus nos certificans, quod non recusaret quancumque viam sibi possibilem tendentem ad Ecclesie unitatem, imo deliberatus erat consentire et considerata cordiali affectione nostra illum prosequi loto posse.

5. « Nos quoque, qui hanc unitatem, teste Deo, mente gerimus præ cæteris desideriis cordis nostri, considerantes hoc et ponderantes per maxime recolentesque requisitiones iteratas per reges, principesque ac adversarium prædictos, convocavimus Concilium prelatorum, capitulorum, nobilium, Universitatum plurium, sacre pagine et utriusque juris doctorum, religiosorumque devotorum, et aliorum procerum regni nostri: inter quos visis diligenter fideliterque discussis, ac digestis mature plerisque viis, tandem per opinionem ipsius convocati Concilii, comperimus assumendam tanquam meliorem, certiorum, honestiorum, breviorum, et melius conscientias Christi fidelium serenantem, imo solam plenarie schismatis extirpatricem, viam cessionis amborum contendendum per modum qui sequitur patrandum, quod videlicet contententes prædicti, habita prius plena et sufficiente securitate in certo loco seguro et congruo ab eis eligendo, convenirent personaliter cum suis collegiis et aliis personis, de quibus expediens videretur sub protectione et potestate illorum principum et dominorum de quibus expediens duceretur confidendum, ubi cassatis et annullatis processibus, sententiis, atque penis spiritualibus et temporalibus latis et promulgatis hinc inde quomodolibet per utrumque contendendum et prædecessorum suorum, assumptis ad

cardinalatum omnibus et singulis utrobique in ipsa dignitate existentibus; confirmatis etiam, ratificatis, et canonizatis, ac certa scientia dispensationibus et promotionibus omnium hinc inde ad praelaturas, dignitates, officia, et beneficia quaecumque Ecclesiastica promotorum, illa quod non habentibus competitores simpliciter in praelaturis et beneficiis hujusmodi remanent; habentes vero, qui canonicatum aut beneficium seu locum principale beneficii possident, episcopatus seu beneficia hujusmodi integre remanent eisdem, aliis partem dictorum, vel beneficii possidentibus provideretur de pensione annua usque ad valorem eorum, quae ante confirmationem et canonizationem hujusmodi possidebant, donec essent alibi per Sedem Apostolicam collocati: nihil possidentes autem sic expectarent Sedis Apostolicae provisionem jam dictae; insuper et proviso utrique hujusmodi contententium de bono sufficiente statu, quo post renuntiationem congrue sustentari possent: proviso etiam contra conspirationes, divisiones, turbationes, dubia et perplexitates, quae post cessionem utriusque, Sede vacante, contingere possent, quantum humanitus esset possibile, ultra Constitutionem Gregorii X, declaratam in Concilio Lugdunensi, demum amissa juris et partium discussione et definitione quaecumque, ambo contententes jam dicti in forma debita sine mora et dilacione cederent seu renuntiarent juri quod habent, seu habere in papatu pretendunt; unde hujusmodi renuntiatione facta, cardinales hinc inde creati, qui per assumptionem praelatam facerent unum et indubitatum collegium, intrarent conclave, et secundum juris dispositionem procederent ad futuri electionem pastoris, qui debite omnia praemissa et singula ratificaret, approbaret et laudaret ad abundantem cautelam, quam siquidem viam (nisi nobis melior vel aequae bona per ipsum Benedictum vel alium aperiretur) pro unitate hujusmodi assequenda velut meliorem ac magis, ut praetangitur, accommodam, pleniusque conscientiarum omnium sedativam delegimus, ipsi Benedicto consulendam persuadendamque simpliciter primo, et post per nos rationabilibus mediis cum aliorum quorundam Christianorum regum et principum auxilio, consilio et favore, donec habita sit unio prosequenda.

6. « Proinde consideratis praemissis, ut praefertur, nobis expositis parte sua, legatos ad eum, quantum plus potuimus suae praedictae nobis misse intentioni aptos et consonos, illustres videlicet regalis prosapiae duces Joannem Bituricensem, Philippum Burgundiae patruos, et Ludovicum Aurelianensem fratrem, nostros, hujusmodi quidem unitatis et pacis ferventissimos zelatores, cum certorum praelatorum multorumque litteratorum virorum notabili comitiva direximus, qui juxta mandatum nostrum,

aperta sibi prius eorum adventus causa, inde petita et obtenta, licet difficiliter, exhiberi cedula conclavis supertacta antequam viam aliquam aperiret, sibi humiliter supplicarunt, ut dignaretur viam, quam nobis se adinvenisse scripserat, aperire, offerentes parte nostra, si vera ipsa et conveniens foret, nec inveniretur melior, auxilium, consilium et favorem ad prosecutionem illius; ipse vero per diversa temporum intervalla in effectum viam compromissi aperuit sub his verbis, facta et data securitate sufficiente:

« Convenient dominus noster cum suo collegio, et intrusus cum suis antecardinalibus, qui ire possent seu vellent, alias consentirent vel darent potestatem consentiendi infrascriptis et aliis de quibus fuerit concordatum, praemissisque ac praesentibus ordinatis, dominus noster pro parte sua in certo numero, et alter etiam alias totidem pro parte sua eligent personas timentes Deum et bonum zelum ad Ecclesiae unionem habentes, quae simul convenientes, ac etiam prius praestita per eos juramenta super sancta Dei Evangelia, et coram eis duobus aliis, de quibus videbitur de diligenter et fideliter procedendo in negotio hujusmodi, ad solum Deum et Ecclesiam habentes respectum, amore et timore cessantibus, quibuscumque auditis et examinatis facti et juris utriusque partis rationibus, hisque recta intentione discussis, prout qualitas negotii patitur et requirit, declarent quis istorum duorum jus habeat seu etiam remanere debeat in papatu cum certa et sufficiente submissione de tenendo et observando quidquid per praedictas personas, ut praefertur, electas, vel duas partes earum declaratum fuerit seu etiam difflinitum, etiam adhibitis hinc inde provisionibus in praemissis necessariis et utilibus seu etiam opportunis. Deinde post certi temporis tractatum Benedictus ipsi viae fecit adjicere sequentia:

7. « Item ut optata unio in dicta Ecclesia possit haberi, et non possit per aliquam viam differri, si ambiguitas, difficultas, seu etiam diversitas aliqua oriretur seu oriantur, praedicti electi vel major pars provideant ad cautelam Ecclesiae Romanae de altero istorum duorum per modum provisionis, et etiam quoad serenandas conscientias, tollendas versutias et occasiones hominum perversarum quoad illum, contra quem pronuntiatum fuerit, seu etiam per viam provisionis ordinatum haec pronuntiatio seu ordinatio habeat vim renuntiationis spontaneae et legitime factae, et proinde quod ad eum censeatur Sedes Apostolica vacare: ac insuper ad cautelam renuntiabit ibidem et ille, de quo declaraverint, seu etiam per viam provisionis ordinaverint, quod debeat remanere in papatu, ut supra praemittitur, jus plenum etiam de novo ad cautelam acquiratur per declarationem, seu

ordinationem vel provisionem hujusmodi, ac si alias, Sede Apostolica vere vacante, canonice electus fuisset in papam: etiam ad cautelam ibidem in continenti per eos, ad quos alias electio pertineret, ac per dictos deputatos ad pronuntiationem, seu provisionem hujusmodi eligatur in papam, et de his fiant ordinationes Apostolicæ etiam de consensu eorum, ad quos pertinet in forma, quæ sufficerent secundum consilium peritorum: et addi posset pro majori securitate prædictorum præmissorum consensu eorum, qui pro prælatis et principibus utriusque obedientiæ haberent ad hoc potestatem, ut sic etiam quasi vim Generalis Concilii habere videretur, quæ siquidem via, quam callide, quam versute inventa, quantisque sit in ejus aggressu, progressu et egressu, difficultatibus et erroribus circumseptâ, alias per certos ambaxiatores nostros eidem Benedicto late fuit apertum.

8. « Insuper et charissimus frater noster rex Castellæ, qui hanc velut inutilem et perniciosam multis rationibus, etiam in scriptis solemniter relictatis, et improbavit pridem in responsione per eum consanguineo nostro charissimo regi Aragonum elegantissime facta, liquide demonstravit: ac nos, si plenius examinare vellemus, profecto traheremus materiam valde longuam. Verum, ut constet quod non omnis, qui dicit: *Pax vobis*, quasi columba audiendus est, propterea exprimendo ipsius viæ inutilitatem iniquitatemque, pauca de plurimis duximus hic tangenda: est enim in ejus aggressu ex eo difficilis, quod uterque contendendum locum, in quo simul convenire habebunt, nedum optabit, imo contendet eligi sub obedientiæ suæ ac principum sibi faventium et adherentium potestate, qui alteri parti procul dubio suspecti erunt. Verum et cum ipsius loci assignatio ex principum utriusque obedientiæ consensu dependeat, difficillimum erit in hac viâ, quæ per discussionem fieret, ipsorum habere assensum. Præterea cum secundum viam hujusmodi ejusque practicam in ipso loco debeat principum et prælatorum utriusque obedientiæ fieri convocatio, quis in convocando, veniendo, moram trahendo, finem negotiû (quippe dispositi ad profixitatem grandem) spectando, ac etiam sumptus nedum proximos, imo importabiles monstrando, immensas difficultates non videat? Revera tot essent et tantæ, totque inconvenientiæ inde emergerent, quod est quodammodo usque adeo, quod nec amoveri nec evitari possent. In ejus vero progressu seu prosecutione quantis sit onusta dispendiis, quot periculis animarum et corporum ac rerum damnis irreparabilibus; prima hic de amplissimis tangamus, et pauca de multis. Sunt enim ipsi contententes, nulli dubium est, in facto contrarii: quamobrem certissime credendum est, quod ipsorum quilibet eligit personas sibi fidas, conjunctas, propitias, adha-

rentes, affectatas, et in sua opinione consonas atque fixas: et contra alteri parti, eo quod non attendunt rationes et jura, sed potius ipsorum affectum, suspectas: itaque tales utrinque electas circa hujusmodi contrarietatem facti usquam concordare quis credat? Erunt potius discordes contentionibus atque votis: sic causam Dei et Ecclesiæ per contrarietates, difficultates et dilaciones protrahent dispendiosa per tempora: imo (quod absit) hoc gemebundum et lugubre schisma perpetuo radicabunt tunc maxime, quia discutere habent rationes, facta et jura partium, prout qualitas negotii patitur et requirit: et hæc quidem discussio varia incidentia emergentiaque, interlocutoriasque productiones testium, instrumentorum probationes, reprobationes multimodas, alios etiam plerosque articulos interminabiliter continet et includit: tunc etiam quia, sicut ex practica hujusmodi viæ patet, compromissarii ex utraque parte sunt totidem eligendi, ex quo juxta legem civilem præsumimus, quod res sine exitu fere futura esset, potissimum quia ad hoc una pars pauciores quam aliam eligeret, et inde non prodiret imparitas numeri in compromissariis juxta ipsius legis consilium optimum, tum demum quia sicut habet practica hujusmodi, omnino ante aggressum executionis ipsius viæ revocandi sunt processus et sententiæ fulminatæ hinc inde per contententes eosdem, assumendi in cardinales omnes qui ad hujusmodi titulum seu statum per utrumque contententium sunt assumpti, canonizandi tituli et promotiones in utraque obedientia, quibus hujusmodi viæ ex eo nequam et inepta constat, quia si dicti compromissarii darent bonum exitum, sicut nec præsumimus ex prædictis, conveniens esset valde, quod ille qui jus in papatu non habet ac sibi adherentes possent vincere, quorum malitia, forsitan compromissariis notariis, testibusque et aliis subornatis nota esset, et viâ ipsa non sortiretur exitum, essentque quoad tunc facta, partes veri papæ et adherentium sibi oppressæ.

9. « Cæterum si dicti compromissarii (quod verisimiliter non est credendum) in uno ex ipsis contententibus concordarent, certe propterea res finem haberet, non enim per hæc quietarentur conscientie plurimorum, qui non immerito dicerent, quod propter arctatam potestatem, prout ex additionibus ipsius viæ patet, eligendi alterum de duobus, neuter debuit imo nec potuit eligi. Non abjicerent etiam scrupula, quoniam plerumque diceretur a multis, præsertim adherentibus ei, contra quem ipsi compromissarii declararent, compromissarios ipsos vel testes vel alia, et forsitan omnia, interventibus corruptionibus aut aliis, quæ humanum solent pervertere judicium, perperam processisse: sicque declaratum seu sententia tum injuste, quod ipsi adherentes in hujusmodi adhesionem oppositionis

tenaciter per longa temporum curricula radicati se scandalizatos et in conscientia non claros perpetuo reputarent. Hoc nempe schisma qualitatem habet mirabilem, et alias inauditam radicationem, scilicet a suis origine seu introductione fortissimam, quae sic diebus crevit et robore; etenim uterque praedictorum personaliter contententium ab iisdem cardinalibus eodemque collegio, quanquam diversis modo et vicibus, electus praetenditur, uterque contententium eorundem opinione firmata se asserit verum papam.

« Utraque partium grandem obedientiam, magnam adhaerentiam usque nunc habuit atque fixam: sunt enim utriusque opiniones et allegationes solemnes confectae per prudentes et litteratissimos viros, etiam super casu per cardinales antiquos in exordio schismatis posito, ac in scriptis reducto: quo etiam supposito adeo sunt solemni virorum opiniones contrariae, ut nusquam per compromissarios ad concordiam plene reduci possent. Praeterea per ipsas allegationes et opiniones quilibet huiusmodi contententium multis abundat sequacibus, et sunt plures neutrius obedientiae: fuit insuper huiusmodi schismatis et est, proli dolor! longeva in dies protractio, quia saepe vetera recentibus obruuntur, sicut rerum gestarum oblivione induela latet aut abducitur veritas, seu in contrarios terminos exhibetur: quo fit ut, cum propter obitum eorum, qui factum noverant, viderant et palparant, rei veritas haberi nequeat, et adherentes praefato adversario viventium cardinalium antiquorum testimonium respiciant, dicti compromissarii declarando seu sententiando, eligendo vel assumendo, errare possent in facto, ne dicamus in iure. Ex his itaque clare colligitur, quod sicut medicina frustra sit, qua sanitas non conferitur, sic praescripta via, et quod plene schisma non tolleretur, conscientias non placaret, inutiliter et sine exitu salubri in perniciem plurimum animarum tentaretur.

10. « Ad tollendum autem hoc schisma mortiferum talis requiritur de necessitate provisio, quae radicitus ipsum evellat, dubietatum et scrupulorum abstergat religionem, mentesque cunctorum fidelium plena serenatione quietet, ad quae cum via huiusmodi, ejusque additiones et practicae praemissis et aliis, quas hic subdicemus rationibus plene constant inutiles, his idem legati viam compromissi praedictam improbantem reputarunt, nosque perinde et frater noster rex Castellae viam eandem cum additionibus et practicae reputimus ex deliberato consilio peritorum. Et postmodum parte nostra dicti legati aperiennes prae-nominato Benedicto viam cessionis praedictam requisierunt cum suppliciter, ut acceptaret, benigne offerentes eidem, habito super hoc ipsius assensu, tractare cum eo et collegio de modis exsequendi et practicandi ipsam, prout

melius fieri posset, sperantes firmiter quod per eandem practicam feliciter et faciliter sequi posset unio praefacta. Praeterea, electa et approbata via cessionis huiusmodi per omnes et singulos cardinales, solo Pampilonensi excepto, tam videlicet ante ipsorum legatorum adventum, quam post, iidem legati frequenter pluribus intervallatis diebus, quandoque sine ipsis cardinalibus et plerumque cum eis suppliciter et cum humilitate per maxima eandem requirere fecerunt, quam etiam per se cardinales ipsi ante adventum legatorum praedictorum et post, prout veraciter sensimus, compassi calamitatibus ipsis Ecclesiae, aliquando eorum vocibus lachrymosis pluries iteratum suppliciter et obnixè, et tamen idem Benedictus continuo totus ambitioni intentus viam ipsam admittere recusavit, asserens contra sanctiones canonicas eam exemplo perniciosam, Dei offensivam, non juridicam, nec alias practicam; saepe dicti legati, videntes eum in sua ambitione non modicum induratum, et cupientes unionem praedictam eo posse commodius procurari, quo circa eam cautius ageretur, requisierunt cardinales eosdem, ut in quadam cedula, per nostrum consilium advisata cessionis viam electam fuisset per eos, quodque consulebant supplices ipsi Benedicto, ut acceptaret illam propriis manibus se subscriberent, cardinales ipsi grato animo facere voluerunt: sed hoc ad notitiam ejusdem Benedicti perducto, mox per certas ejus litteras monuit, requisivit, et hortatus est cardinales praedictos, in virtute sanctae obedientiae ac fidelitatis, ut sibi in prosecutione viae suae adsisterent, inhibens eis nihilominus in virtute ejusdem obedientiae, ne in dicta cedula se subscriberent nec etiam consentirent, protestans contra eos, si contrarium fieret per eosdem, etiam quod si aliud per eum fieret, seu diceretur, id et ea, et quidquid ex eis sequeretur vel ab ea re reputabatur et volebat non valere, et habere penitus pro infectis: quas quidem monitionem, inhibitionem et protestationem requisitus suppliciter per ipsos legatos etiam remittit revocare: post vero requisitiones alias tam simul quam particulariter factas, duces et cardinales praedicti credentes ejusdem Benedicti duritiam per supplicationes humiles saepius iteratas frangere, omnes simul flexis genibus, et eorum aliqui lachrymando, supplicarunt quatenus perditioni Ecclesiae compatiens in periculo animarum, viam praedictam, sicut tenebatur, acceptare dignaretur: ipse vero fortius induratus quam anlea rigidius solito acceptare negavit.

11. « Postmodum quia idem Benedictus requisitus per dictos de acceptanda praemissa via cessionis iteratam per ipsos legatos supplicationem, fixus in suo ambizioso proposito, nullatenus admittere voluit, saepe dicti legati, videntes luce clarius, quanto ambitu salagebat retinere papa-

tum, animarum saluti providere non curans, seque propterea non posse de cetero circa promissa proficere apud eum, iter arripiunt ad nos, eorum relationem facturi, quam, postquam applicuerunt hanc civitatem, nobis fecerunt solemniter et extense. Successive tandem Benedictus, ad suam ambitionem hujusmodi palliandam, quosdam per diversa mundi climata mandavit falsidicos, qui non erubuerunt contra veritatem seminare, quod iidem illustres duces legati solum et ideo aperuerunt viam cessionis simpliciter parte nostra, ut illico cederet, ut unus Gallicus eligeretur in papam : quod falsissimum probare possunt quamplures in facta tunc requisitione presentes : docti namque per Apostolum, Christi vestigiis inhaeremus, apud quem sicut non fuit Judaei aut Graeci distinctio, sic nos in Sede Apostolica nullius nationis hominem praeponderari seu anteponi cupimus : bonum enim et gratum habemus quemcumque sive Africanum, sive Arabem, sive Indum, dum tamen vere orthodoxus recte inhaereat fidei, nec secus cujuscumque rei cupidine illam maculet seu trahat quomodolibet in errores. Misit etiam ad ejus adversarium antedictum episcopum Tirasonensem, ignorantibus cardinalibus super quolibet, cum sive ipsorum consilio et assensu, ut sacris canonibus institutum est, nil arduum facere debeat; quod vero fecit, ignoratur : sed tam idem Benedictus contra adversarium suum predictum, quam ipse adversarius contra ipsum post ejus Tirasonensis missionem ab inchoatis et continuatis olim processibus tere per biennium destiterunt, ex quo collusio inter eos nimirum vehementer praesumitur, et hinc damna bilis ambitio utriusque etc. Nos autem cepta feliciter prosequi cupientes, habito per opinionem iterum convocati Concilii Ecclesiae regni nostri, quod praefatus Benedictus, ex quo post praefatorum legatorum adventum aliud non fecerat, quo oplata unio sequi posset, parte nostra iterum, sed ultimo ac adversarius antedictus, sicut remanseramus olim cum charissimo filio nostro rege Anglorum serenissimo requirendi erant, ut acceptarent viam cessionis praescriptam, nostros una cum Castellae et Angliae praedictorum nuntiis tam ad praefatum Benedictum, quam ad eundem suum adversarium misimus ambaxiatores solennes, qui mandato nostro simul cum regum jam dictorum nuntiis eundem Benedictum requisierunt humiliter et obnixè, ut pro Dei reverentia proque tam mortifera fuganda peste saepe dictam viam cessionis acceptaret, si egregie gregi Domini medere misericorditer dignaretur.

12. « Tandem via ipsa in praesentia ejus de sui mandato nullis subterfugiis improbata, ambaxiatores et nuntii praedicti reverenter summarunt et requisierunt eundem illa vice pro omnibus, et infra certum terminum jam elapsam

ipse et adversarius ejus taliter agere deberent, agerentque et facerent, quod in Ecclesia Dei sancta esset unicus, verus et indubitatus papa, intimantes nostro et praedictorum regum nomine, significarentque sibi ac toti Christianitati ex tunc, quod si sic actum non foret, nostra et aliorum praedictorum regum firma erat intentio pro ipso schismate sopiendo effectualiter providere, quaerere et procurare ejus vias et modos, quibus sine ampliori dispendio ipsa Ecclesia uniretur. Procuraremus insuper toto posse, quod cessarent omnia, quibus et per quae praesupponebatur et poterat verisimiliter praesupponi indurationem ipsius pestilentis schismatis usque nunc fuisse praetensam : ipse vero in sua duritia perseverans respondit, quod non obstantibus omnibus dictis et allegatis per ambaxiatores ipsos, non erat sibi adeo satisfactum, quod pro tunc posset acceptare viam cessionis praedictam, sed amplius debeat cum fratribus suis et aliis inde regibus suum significare intentum, sicque iidem ambaxiatores tunc ad adversarium praefatum continuatis tandem dictis attingunt Urbem, ubi nuntii, et nunc ii praedicti regis Angliae, aperta per eos praedicta via cessionis jam dicto adversario, supplicarunt, nostrique et reges Castellae rogaverunt, ut praedictam viam cessionis acceptaret pro consequenda Ecclesiae unitate : ad quod ipse quasi una lingua cum dicto Benedicto respondens dixit : quod in tam brevi tempore non poterat super tam gravi deliberasse materia : haberet tamen, quam primum posset, deliberationem cum fratribus suis et aliquibus tam praesentibus quam absentibus, inde regibus intentionem suam nuntiaret. Verum quanquam uterque contendentium ipsorum, ut praescriptum est, dixerit se facturum, ambo tamen suis improbis cupiditatibus irrefiti ad id nedum intendere curaverunt : quinimo, sicut experientia monstrat, facere contempserunt, quanvis idem adversarius ex parte electorum imperii et aliorum plurimum principum suae obedientiae de acceptando viam pacis fuisset etiam solemniter requisitus ». Perstringitur injuste Bonifacius, cum illum ad committendam Concilio Oecumenico causam paratum viderimus, idque Anglorum testimonio confirmatum visuri sumus. Pergit Gallorum rex :

13. « Successive rex Castellae praedictus cupiens magnopere, totus ipse Catholicus et devotus filius Ecclesiae, hujusmodi unitatem, direxit ad nos litteras ejus et nuntios, per quos praedictam viam compromissi nobis significans, improbasse, tandem subtractionem totalis obedientiae pro exequenda praemissa via cessionis, et hinc unionis assequenda sublata mora, dicto Benedicto fieri multis rationibus persuasit : cuius perseverantiae, necnon et praemissis et aliis non mediocriter ponderatis, verum et signanter in memoriam revocatis requisitionibus invitatio-

nibusque regum et principum predictorum, cupientes rem usque tunc diligenter ductam, auxiliante Domino, ad votivum finem perducere, iterato vocavimus modo præmissis Concilium Ecclesie regni nostri deliberaturum nobiscum de nobis aptis et congruis ad executionem viæ cessionis predictæ: in quo quidem Concilio ex ordinatione nostra præmissis recitato processu et causa convocationis aperta, concludendo quod quisque deliberate et nobis fidenter consulere an pro executione viæ cessionis predictæ totalis, an particularis obedientiæ denegatio, aut quis modus alius expediret: nos, nolentes coram convocatis materiam aperiri, ut ipsa aperta, quisquis nobis salubrius consulere, et inde conclusio melior sequi posset, certos partem affirmativam, quod videlicet neganda erat obedientia, et alios negativam ordinavimus seu deputavimus defensivos.

14. « Itaque alternatis diebus in Concilio nostro modo et forma, quibus audientiæ in curia mandantur, presentibus quidem illustribus prælatis, necnon Borbonii et Barensi duobus, ac Joanne Nivernensi et Amedeo Sabaudie comitibus consanguineis nostris, et prælatis et aliis, ut præmittitur, convocatis personaliter presentibus, tum procuratoribus nonnullorum ex eisdem vocatis, qui impediti legitime tunc fuerunt absentes, auditis et perceptis plene omnibus rationibus et motivis per ipsos deputatos apertis, et eis plene in Concilio predicto discussis per opinionem ejusdem Concilii, comperto inter cætera, quod excellentes in Ecclesia, sicut asserit Augustinus, paci debent vigilanter intendere, ne propter suos honores superbe agendo schismata faciant, unitatis compage dirupta, subditi vero ita ipsis obedire, ut semper ipsis Christum anteponant, ne eorum vana auctoritate seducti se ab unitate dirumpant, quodque illi vere schismata faciunt, qui contra Constitutiones canonicas aliquid proterve agunt per id Ecclesiam dividentes, imo et qui alicujus temporalis commodi, maxime gloriæ et principatus sui, gratia, falsas et novas opiniones vel gignunt vel sequuntur, veri hæretici sunt, et qui scindunt Ecclesiam eadem ratione schismatici; quod insuper papæ etiam unico indubitato præcipienti, et multo magis notarie facienti aliquid, quo Ecclesie universalis turbatio, subversio vel distractio sequi verisimiliter timeretur, sub pœna seu periculo peccati mortalis obediendum non est, cum mala futura præcaveri debeant, non juvari: cum etiam Petro et ejus successoribus ad ædificationem, non ad destructionem sit collata potestas; comperto præterea, quod quia ii duo contententes predicti pluries requisiti suppliciter et juxta Evangelicam doctrinam sufficienter moniti refutarunt et refutant pertinaciter acceptare viam, qua ad ipsius unitatem Ecclesie perveniri possit facilius et commodius; imo in suis ambitionibus

intentis, versique in laqueum tortuosum, et ubique ponentes scandalum, ipsam damnabiliter fugiunt integrare, satagentes quisque videlicet in sua obedientia retinere cathedram, quæ, ut verbis Augustini utamur, eo foret utriusque fructuosior quo gregem deposita magis colligeret, quem retenta dispergit, cum pro pace Christi ipsi esse debeant vel non esse, cumque non propter eos episcopi sint, sed propter populum, cui sacramenta ministrant: quia etiam contententes predicti ad obviandum hujusmodi unitati proventus Ecclesiasticos, sicut præmissum est, dissipando, et ad id reddendo Christicolis suis corruptionibus indispositos perperam, et notorie schisma faciunt sive fovent, ac quantum in eis est, causam perpetuationis præbent, crimen schismatis incurrentes: quia etiam ex ipsorum obstinatione tam grave et notorium subsistit scandalum, quod ipsi et eorum quilibet ad hoc obligatus præ cæteris usque nunc tollere non curavit nec curat, imo id protestantem habet odio, et quantum potest, flagellat, sibique faventes promovet, ac scissuram pro posse nutrit, ex quibus subversio, destructio Ecclesie vehementissime sequi timentur, si multi clerici in questione Anastasii prælegere mori, tum etiam sine sententia, et declaratione canonica se abelegant. Falsa est hypothesis: nam Anastasium II calumniis fuisse appetitum a clericis Romanis schismaticis qui Laurentium antipapam adversus Symmachum secuti sunt, demonstrat cardinalis Baronius¹. Si etiam Guido archiepiscopus Viennensis postmodum factus Calixtus Secundus una cum prælatis tunc in Concilio Viennæ assistentibus a Paschalis obedientia recedere tunc decrevit falsum etiam est hoc assumptum ex Baronii Annal. tom. XII, anno MCM, licet enim Paschalis ignavus esset in tuenda Ecclesiastica libertate, nullum schisma conflatum est, multo magis pro vitandis videlicet notorietate scandali, fautoria schismatis, subversione Ecclesie et animarum periculo, ambitioneque et cupidine contententium eorundem jubemur a Domino per Moysen ab hujusmodi perversissimorum hominum consortio separari, ne simul pereamus in peccatis eorum, cum juxta sacrum eloquium sacrificium eorum sit panis luctus omnes ex eo comedentes contaminans, et digni sunt morte non solum qui faciunt, sed et qui facientibus quomodocumque consentiunt.

15. « Præterea, ne cætero habeant unde hujusmodi dolendo schismati fomenta ministrent, cum præsertim illi non debeant aliquo nomine Ecclesie possidere, qui nolunt in pace tolerare pacis auctorem, imo facilius esurienti panis tollitur, si de cibo securus justitiam negligat, quam fragitur, et in justitiæ dedecus acquiescat; totalis obedientia est eis et eorum cuilibet dene-

¹ Baron. l. VI, an. Chr. 1397.

ganda. Nec nos et ceteros principes Catholicos debent hominum vaniloquia, prout ait Pelagius, in aliquo retardare, dicentium quod papam persequimur. Errant certe hujusmodi fabulationes et rumores; non enim persequitur nisi qui ad malum cogit, ille vero, qui ea, quae male aguntur, reprimit, et animarum salutem requirit, non persequitur: sed quia malum est schisma, per nos et reges ceteros hujusmodi opprimi debere homines, et canonicae Scripturae auctoritas, et palernarum nos regularum veritas docet. Nos itaque, qui ut reges ceteri, a Domino per prophetam nunc praecipue intelligi mereamur, quando fidei murum sic ubique aries laeral inimici, praemissis omnibus et singulis ac aliis in hac parte considerandis, signanter violatione juramenti in introitu conclavis (ut praefertur) praestiti, quod Deus, qui conscientiae testis est, sic recipit, sicut cardinalium cœtus, cujus est praestitum, intellexit; habendo praec oculis solum Deum debita cum maturitate digestis non valentes tam enormia, quibus Ecclesia Dei sic graviter scandalizatur, sine Dei offensa oculis commiventibus pertransire, sed claris progenitorum nostrorum vestigiis inherendo, cupientes ipsius Ecclesiae integrari scissuram; totis insuper conatibus, omnibusque modis post haec, ad quae peragenda sacra sanctiones nos instruunt, procurare, cum regum et principum aliorumque fidelium consilio, auxilio et favore, ac prosequi cum effectu hujusmodi unionem, pro qua habenda haec agimus; in nomine sanctae et individuae Trinitatis Patris et Filii, et Spiritus sancti, ex quo dicti contendentes, ob ambitiosam perlinaciam praemissorum ab eorum obedientia repellunt cunctum populum Christianum, et nos quidem praemoniti triumphali vexillo venerabilis sanctae crucis, assistentibus nobis ad haec principibus prosapiae nostrae, ac pluribus principibus aliis etiam, et Ecclesia regni nostri et Delphinatus, dicentes cum Mathathia: *Propitius sit nobis Deus*, ab obedientia totali ipsius Benedicti, de cujus adversario hic mentionem non facimus, cum nusquam sibi obedientiam, sicut nec obedire volumus, nec debemus; nos Ecclesia, clerus, et populus regni nostri ac Delphinatus, de praedictorum vocatorum consilio et assensu, recedimus, et nullam auctoritatem praesentium recessisse; volentes inter caetera, quod ab inde in antea ipsi Benedicto, suisque collectoribus et aliis officariis quibuscumque, suis etiam complicitibus, fautoribus et sequacibus ac procuratoribus eorum, nullus, cujuscumque conditionis fuerit, de redditibus, proventibus, et emolumentis Ecclesiasticis quomodocumque, et ex quacumque causa solverant, respondere praesumat, etc. » Nonnulla ad collationem et administrationem sacerdotiorum spectantia decernit. « Datum Parisiis sub nostri sigilli testimonio his appensi die xxviii mensis Julii, anno

Dom. MCCCXCVIII, regni vero nostri an. xviii, etc. per regem, praesentibus dominis Bituriae, Burgundiae ac Borboni ducibus, domino Petro de Navarra constabulario, Voivis admiratido, magistro ballisteriorum, aliisque nonnullis. P. Manhaec ».

In superioribus litteris perperam Bonifacius Pontifex cum Petro e Luna antipapa exaequatur, nec enim Bonifacius a se avertebat populum Christianum, cum paratum se ad celebrandum Oecumenicum Concilium offerret, quemadmodum testantur cum rege Castellae pseudocardinales¹ Avenionenses; contra vero Petrus e Luna illud pertinacissime repudiaret; debueratque potius rex ipse Bonifacio obsecundare pro celebranda Synodo, quantumvis reluctante et invito antipapa, quam dare leges Pontifici, ut gradu cederet; maxime cum Petrus nunquam a pseudopontificatu se abdicaturus esset, nec Gallicae aulae sed Concilii decreto exantorari debuisset. At causam schismatis discuti ferre non poterant politici, quare studia universa, ut papa cum antipapa cedere cogere, convertere. Sed cum antipapa ad Gallorum imperium cedere respiceret, nullo minus papa cedere debuit, nisi Oecumenicae Synodi auctoritate antipapa damnaretur.

16. *Acephali constituntur, et antipapam deserunt pseudocardinales.* — In hac rerum perturbatione politici ipsi excusso antipapae jure, se acephalos constituerunt, ac pragmaticam sanctionem contra jus fasque edidere² ut nimirum sacerdotia non a Romano Pontifice, sed ab episcopis conferrentur, ab iisdem abbates confirmarentur; tum expectativae, ut vocant gratiae, et reservationes tollerentur; quam legem ab iisdem postea abrogatam, atque iterum instauratam, ac rursus antiquatam, damnalamque suo loco visuri sumus. Sane non debuerant politici ab Urbano VI, quem pacificum Pontificatus possessorem fuisse norant, ad perduellium susurros delicere sine Concilii Oecumenici, quod Urbanus quoque obtulerat, auctoritate; qui demum schismatis calamitatibus involuti antipapam deserere coacti fuerunt. De superiori vero decreto Carolus pseudocardinales certiores fecit³, ut sibi adversus Petrum e Luna adhererent:

« Carolus, Dei gratia, Francorum rex, etc.

« Universitatis vestrae collegium harum serie praesentium obnixè rogandum duximus et cordialiter exhortandum, quatenus unanimi fidei constantia fraternaliter juncti simul in hoc opere tam salubri conductores nostri sitis, ac per eandem semitam nobiscum incedentes ad unionem Ecclesiae per viam et medium supradicta procurandam et habendam indefessis

¹ Tom. X, de schism. pag. 69. — ² Juvén. Ursin. in Carol. VI hoc anno. — ³ Ead. ejus litt. tom. XII de schism. pag. 234.

studiis laboretis : quo casu vos harum tenere litterarum volumus esse certos : quod in honoribus, liberalibus et beneficiis vestris vos et vestrum singulos nobis taliter adhaerentes nostrae potentiae viribus, auxiliante Deo, adeo viriliter defendimus, quod nullius dispendii jacturam propter hoc incurretis, quemadmodum per nuntios nostros solemnes, quos ad vestras praesentias destinandas duximus, poteritis diffusius informari. Datum Parisiis xxviii die mensis Julii, anno Domini mcccxcviii, et regni nostri decimo octavo, etc. »

17. Abscessere ¹ ex antipapae aula, acceptis regis litteris, cardinales schismatici, ac Villanovam contendere, ut consilia ad frangendam Petri e Luna pertinaciam conferrent : e quibus Petrus, cui e Tureyo cognomen erat, ad defigendam in omnium oculis et mentibus insignem Petri e Luna perfidiam et iniquitatem, illustrandasque justae ab eo secessionis causas Scriptum ² vulgavit, cujus poliora capita delibamus.

« Petrus de Tureyo contra Benedictum.

« Dum erat (nimirum Petrus ipse), legatus in Francia tempore Clementis VII, pluribus dixit et asseruit, quod per viam cessionis utriusque erat finis schismati imponendus, et assumptus ad papatum fecit hoc publicari in diversis partibus mundi, et quod ipse erat dispositus pro tanto bono remudiare, licet ex post infra paucos dies in contrarium fuerit induratus. Item post recessum dominorum ducum frequenter et pluries, et quasi continue fere per duos annos et ultra instantiam magnam fecerunt cardinales domino Benedicto, ut ipse viam cessionis offerre vellet et acceptare pro utilitate Ecclesiae, salute animarum et extirpatione schismatis, cum alias perpenderet Ecclesiam de facili uniri non posse, quam acceptare et offerre continue recusavit. Item praefati domini cardinales videntes ejus perlinaciam ad magis eum convertendum frequenter ipsum requisiverunt, ut ad viam conventionis per eum oblatae dominis ducibus venire vellet, et illam prosequi ; quod facere etiam expresse recusavit. Ultra videntes domini cardinales, quod sic non poterant proficere, eum requisiverunt, quod offerret viam conventionis, et prosequeretur et consentiret, ut per omnem viam rationabilem finis schismati imponeretur : et hoc etiam facere et offerre expresse recusavit. Videntes ultra domini cardinales, quod nec sic poterant proficere, eum requisiverunt frequenter, ut in oblati per eum dominis ducibus vellet perseverare et illa prosequi, et servare cedulam juratam : hoc etiam facere recusavit. Fuit etiam per nonnullos ex dominis cardinalibus quod alto modo quod ad praemissa vel aliquod praemissorum induci non poterat, saltem convocaret Concilium suae obedientiae, et ibi videretur

quod ipse facere deberet, et teneretur pro lauto vitando scandalo : et hoc etiam fuit eidem consultum per multos ex amicis et familiaribus suis, quod etiam facere expresse recusavit.

« Item est sciendum, quod licet dominus Benedictus dominis ducibus post viam conventionis compromissi, quam appellat justitiae, etiam obtulisset alias vias rationabiles, et ultimo quod servare cedulam juratam in conclavi, tamen ex post illas duas partes scilicet de aliis viis rationabilibus, et de stando cedulae juratae, et multa alia subtraxit : quare in responsione quam fecit nuntiis trium regum, hoc callide tacuit, viam solam conventionis et compromissi justificando : et cum a nonnullis diceretur sibi, quod in scandalum de aliis praemissis lacebat, respondit quod aliud non faceret nec offerret nisi solam viam justitiae antedictam.

« Item est advertendum, quod licet praefati domini cardinales monitiones, supplicationes et exhortationes fecerint antedictas, inter alia sibi obtulerunt, quod tentaretur via justitiae per modos, per quos licite tentari posset, et quae parati erant, quod ipsi adhibuerint bonam diligentiam ut sine fraude, et semoto omni impedimento, illa via procederet, ita quod in casu, in quo non posset dare pacem Ecclesiae, quod tunc perviam cessionis utriusque pax daretur : ipse tamen hoc facere et acceptare pertinaciter recusavit.

« Item domini duces Bituricensis et Burgundiae similem oblationem eidem domino Benedicto fecerunt per priorem S. Martini de Campis : cui tamen ipse nullo modo acquiescere voluit, imo expresse denegavit ». Observandum hic viam justitiae fuisse per Concilium Oecumenicum, quod a Bonifacio ultro fuit oblatum.

« Sciendum est ulterius, quod ultra omnia praemissa ipse dominus Benedictus requisitus solemniter per nuntios Franciae, Castellae et Angliae regum, ut viam cessionis acceptare vellet et offerre ; qui hoc facere expresse recusavit : et demum per eosdem nuntios requisitus fuit, ut pacem daret Ecclesiae cum suo adversario per quamcumque viam : et licet tunc dixerit, quod praefatis regibus super hoc responderet et suum intentum notificaret ; hoc tamen et post facere praetermisit ; imo conatus fuit verbis, terroribus ac comminationibus permaxime dominos cardinales inducere ad suam opinionem et viam, et quod a via cessionis haberent totaliter discedere. Item est sciendum, quod postquam rex Franciae recessit ab ipsius obedientia, culpa et pertinacia sua fuit, et jam tantis vicibus per quatuor ex dominis cardinalibus nomine totius collegii requisitus, ut pro evitatione tantorum scandalorum vellet offerre cessionem et eam acceptare, qui pretendens se habere aliqua dubia recusavit. Ultra est sciendum, quod iste dominus Benedictus frequenter dixit et asseruit publice, qualiter cedula praedicta per eum ante electio-

¹ Tom. x de schism. pag. 195. — ² Extant ibid. pag. 99.

nem et post juralam in nullo eum obligabat ad viam cessionis predictam. Dixit etiam et frequenter publice asseruit, quod posito quod omnes reges, prelati et principes, et intrusus (intelligitur Pontifex), et tota Christianitas concluderent et concordarent, ut per viam cessionis finis imponeretur schismati, ipse propterea cessionem non offerret vel acceptaret; imo tunc fortior esset in opinione, etiamsi omnes sibi obedientiam denegarent seu subtraherent, et jam si contingeret ipsum ex hoc excoiri sive mori. In consistorio etiam publice dixit et asseruit et alibi frequenter, quod si offerret renuntiationem, ut petitur, et renuntiaret, etiam cedente adversario, ipse peccaret mortaliter, affirmans per hoc summum bonum, quod tali renuntiatione consisteret, per quam Ecclesie pax daretur, fore peccatum, quae assertio scrupulo magni erroris carere non videtur. Item cum aliquando sibi dictum fuit, quod in magnum animae suae detrimentum denegabat offerre cessionem, ipse respondit, quod plus merebatur uno die quam demereret uno mense. Item frequenter dixit et publice, quod eo casu quo ipse urgeretur ad cessionem, tunc minus faceret, et quod Ecclesiam in tali statu dimitteret, ut post mortem suam reparari non posset.

« Est etiam sciendum, quod ipse dominus Benedictus dominis cardinalibus volentibus laborare, et laborantibus, ut per viam cessionis utriusque pax daretur Ecclesie, frequenter comminatus contra eos procedere ad depositionem et alias graviores penas, et plures inhibitiones fecit et terrores intulit, et eisdem gratias fieri solitas denegavit, et contra tenentes opinionem suam ad dignitates et beneficia promovit, aliis beneficia et gratias denegando. Item magistrum palatii, quia quadam die Veneris sancta coram eo predicavit, ipsum arguendo de negligentia in facto unionis et cordis duritia, ab officio suspendit, et sub arresto tenuit fere per duos annos, et quo post nullus ausus fuit predicare coram eo de facto unionis Ecclesie. Item frequenter dum aliqui locuti fuerunt eidem de unione procuranda, hoc malitiose et moleste recepit et audivit, aliquando inhibendo nonnullis, quod de tali materia ultra non facerent sibi verbum. Item dicitur, quod aliquibus principibus obtulit magnas pecuniarum summas ad finem, quod viam cessionis et ejus prosecutionem impedirent, etc. » Penituit sero cardinales Avenionenses propagasse schisma adeo imprudenter subefecto ad antipapatum Petro e Luna cum ad legendum flagitium patratum in contumando schismate illum detegissent, ut voluntaria abdicatione pristinam Ecclesiarum conjunctionem redintegraret. Pergit Petrus e Tureyo :

« Item cum rex Francie ad diversos principes misit suos legatos pro unione Ecclesie procuranda per viam cessionis utriusque, ipse

dominus Benedictus in contrarium ad impediendum dictos legatos et eorum prosecutionem, nuntios et litteras destinavit, specialiter ad reges Romanorum, Anglie, Scotie, Aragonie, Castellae, et ad alias plures communitates, et nationes diversas, per hoc, quantum in eo fuit, unionem Ecclesie impediendo, et schisma fovendo contra suum proprium juramentum. Dicitur etiam procurasse quod nuntii certi ad intrusum sic appellat Bonifacium papam cardinalis schismaticus, fuerint destinati ad impediendum nuntios regum Francie, et Anglie et Castellae, qui viam cessionis prosequerentur, etc. » Tum vertit crimini Petro ipsum suavisisse Bonifacio sedenti Romae ne Pontificatu se abdicaret, subditque : « Dicto episcopo Tirasnensi aliis dedit licentiam et in mandatis, ut pedes intrusi oscularentur, et alias eidem exhiberent reverentiam vero papae exhiberi consuetam », et infra : « Licet dominus Clemens contra Barensem nimirum Urbanum VI, et contra istum qui se facit Bonifacium nominari, varios processus fecerit, ipse Bonifacius contra adversarium nullos processus fecit. Item augmentum istius presumptionis (scilicet scripsisse Bonifacio ut de statu dignitatis non recederet), fecit, quod viae suae compromissi, quam appellat justitiae, posuit additionem, per quam intrusus assumi potest in papam », et infra, « damnatus, impenitens, nec conciliatus Ecclesie ». Ineptè admodum ea querela effusa est, qua carpitur Bonifacius a cardinale schismatico, quae in ipsummet potius et collegas pseudocardinales eorumque sectatores retorquenda erat, nimirum ipsos, cum ab unico et vero Pontifice se divulsissent, Pontificiae dignitatis abdicationem imperasse vero Pontifici, ut damnati, nec venia petita, in Ecclesie gremium, pristinosque honores restituerentur. Concludit demum Petrus e Tureyo adversus Petrum e Luna schisma jam viginti annis viguisse, neque illum tanto malo mederi velle, tum addit : « Nunc regnum Francie et Delphinatus Viennae et etiam multa alia regna ex tua mala duritia seu pertinacia recesserunt ab ipsius obedientia, etc. »

18. *Guillelmus de Agrifolio pseudocardinalis Petrum e Luna de schismate et de haeresi convincit.*

— Acerbiorem longe tunc edidit in Petrum e Luna Commentarium Guillelmus pseudocardinalis de Agrifolio, qui schisma, quod contraxerat cum aliis, tolli summopere exoptabat, ac septem argumentis illum vel schismaticum vel haeticum esse convicit; ita tamen, ut iisdem argumentis cardinales schismatis auctores conticiantur; ubi observandum nullam Concilii Oecumenici, a quo cognita causa exauctoraretur antipapa, fieri mentionem, quod uti schismatici stare juri et praeferitum errorem fateri aspernaretur.

TRACTATUS CARDINALIS DE AGRIFOLIO CONTRA
BENEDICTUM.

« Ex septemplex medio videtur istum hominem (nimirum Petrum e Luna), suis ex gestis, factis et actibus, fuisse et esse schismaticum vel hæreticum.

« Primo per modum impugnationis, videlicet unitatis fidei et corporis mystici matris Ecclesiæ, quod sic deducitur. Nam ille est schismaticus vel hæreticus, qui Dominica ac Evangelica scienter et a proposito simulate et pertinaciter sua ambitione facit instrumenta nequitiae, qua impugnatur hostiliter atque dividitur, destruitur quoque atque confunditur Ecclesiæ unitas et unio fidei : Probata majori hac propositione, minorem subjicit sic inquit : « Illic, de quo agitur, homo, jurisjurandi sanctissimum factum in conclavi per ipsum hinc ac simularie, sua ambitione perveniendi ad papatum, fecit antedicta pertinacia sua instrumenta nequitiae, quibus tandem ad papatum pervenit, perveniens impugnavit hostiliter, et impugnare non desinit unitatem fidei et sanctæ matris Ecclesiæ, ipsamque destruere (quantum in eo est atque dividere, ergo ipse, de quo nunc agitur est schismaticus vel hæreticus ». Mox se accingit ad probationem. « Probatur primo quoad ipsius primam particulam, videlicet quod simulatione ipse juraverit, ut ad papatum pertingeret : nam unus ex dominis cardinalibus, qui ad hujusmodi assumptionem dicti hominis pro tunc erat tertior, sciens quod juramentum prædictum non fiebat in cedula jurata in conclavi alia intentione, nisi ut tunc futurus eligendus in papam papatum cederet, et perpendens, quod dictus homo, de quo agitur, non erat voluntarius ad jurandum, cum cæteris dominis advisavit eum, atque pramonuit primo quod nisi juraret, ut cæteri alii, non eligerent in summum Pontificem ; de quo advisatus atque pramonitus juravit ut cæteri, ne papatum amitteret. Hujus autem simulationis nequitiae actus quosdam præmisit, bona fiducia data per ipsum hominibus de volendo prosequi unitatem Ecclesiæ per cessionem spontaneam, primo in Francia duci Burgundiæ ac Universitati Parisiis, quibus asseruit, dum legatus existeret, qualiter non erat possibile uniri Ecclesiam, nisi uterque contententium de papatu renueret, ob quam causam dominus Clemens tunc papa commotus contra ipsum suum camerarium ad explorandum ejus vestigia, atque reprimentam præsumptam ipsius malitiam transmisit Parisios : deinde homo ipse ad curiam rediens dixit oretenus pluribus dominis, et forsitan omnibus ac mihi : Testificor, quod non intendebat fardellos suos dissolvere nec valisias, sed remeare ad propria, nisi prius dominus Clemens tunc papa offeret viam pro unione Ecclesiæ magnis præconiis

prædictam in Francia. Consequenter in novena ejusdem domini Clementis defuncti fuit opinionis homo iste cum nullis ex dominis, quod differretur electio summi Pontificis donec intrusi Romani sciretur intentio, si vellet renuere pro pace Ecclesiæ.

« Cæterum post illius electionem, inthronizationem, et solitam adorationem in conclavi factam a dominis, confestim requiritur per aliquos dominos sibi præsentem ut juramentum, quod fecerat primitus ante suam electionem, ratificaret in papatu, et faceret denuo, prout fuerat conventum per antea, et concordatum per dominos, respondit quod non videbatur sibi necessaria replicatio dicti juramenti, ne forte cessio, quam intendebat facere sponte, videretur quasi semicoacta ex vinculo juramenti : tamen intulit : Ex quo me iterum de juramento requiritis, iterum ego juro. Ex quibus verbis tunc dabat intelligi, quod erat paratus et voluntarius ad cedendum. Præmissæ vero simulationis notæ hunc hominem juramento non eximunt, sed adstringunt, prout habetur in canone *di. 3 præallegatis*, ubi glos. dicit, quod non admittitur si vellet probare irritum, ut habetur *27 q. 1. c. vidda* : Demum post hujus hominis electionem ad papatum statim misit nos nuntios ad regem Franciæ, ipsum informando, ut non miraretur nec turbaretur, si cardinales ad electionem papæ processerant, quia ex quo agebatur de cessione utriusque capitis, et unione collegiorum utrorumque, qua fieri non poterat nisi præhaberetur papa Catholicus, ideo necessarium fuit prælegi verum papam. Ita contendebant schismatici, quippe qui controversiam universali Synodo permittere recusarent.

19. « Secundo probatur ipsum fore esse schismaticum vel hæreticum per medium obligationis, sui videlicet sacratissimi juramenti, per quod sic agitur : Ille est schismaticus, hæreticus, qui scienter et pertinaciter asserit actum laudabilem aliquem obligatorium ad sui observantiam sub pena damnationis perpetuæ, ac meritorium vitæ, fore peccatum mortale gravissimum, Deique offensionem, et contra reclam conscientiam observandum : ista major est tam evidens suis ex terminis, quod probatione non indiget. Sed iste homo, de quo nunc agitur, pertinaciter asserit atque asseruit hoc juramentum laudabile, quo cessionem spontaneam promittit fidelibus pro unitate Ecclesiæ, et obligatorium ex rationibus xv in quibus fundatur sub pena perpetuæ damnationis, etc., ac meritorium vitæ æternæ : si ipsum servaverit esse peccatum mortale gravissimum, Deique offensionem permaxime, quod quidem observaturum publice et expresse denegat, etiamsi deberet excoriari, seu alia interfici morte durissima. Minor ista patet ex verbis et dictis ipsius publicis et expressis oretenus, ut ex rei evidentia sui irrevocabilis

damnati propositi; nam hoc iuramentum primo fundatur in timore horribili divinæ sententiæ, cum Deum immediate respiciat, cum pro unitate suæ fidei est facta expressa professio religionis Catholice, indispensabiliter obligans. Secundo fundatur in legis naturæ observantia stabili de Dei reverentia, et non retinendo quæ sunt ei debita, suæque Ecclesiæ oblata spontaneæ: quod quidem gratuitum iusjurandum ligaverat in lege naturæ non solum homines, sed ipsam et Deum per duas res immobiles factum ad Abraham secundum Apostolum ad Hebræos vi. Tertio fundatur in primæ tabulæ mandato Dominico de non assumendo in vanum nomen Altissimi, quem iurejurando in testem quis advocat in causa Dei propria. Quarto fundatur in expressa professione Catholice fidei, qua se iurejurando adstrinxerat procurare posse tenus, cedens papalui, si videretur suis fratribus, unitatem Ecclesiæ: quod quidem vim retinet voti spontanei emissi solemniter, quod recompensationem æquivalentem non recipit. Quinto fundatur in Dei reverentia, suæque Ecclesiæ, quoniam membra conjungere mystico capiti per cessionem hujusmodi est Deo reddere suum cultum patriæ; hæc est primaria atque potissima Dei reverentia, in quo nec papa, imo nec ipsemet Deus potest dispensare. Sexto fundatur in advocacy testimonii Domini, quem in testem veridicem de sua humilitate propositi reuniendi pro unitate Ecclesiæ advocat: in cujus perjurii transgressione Deum actorem verumque constituit testem ac iudicem: actorem quidem in hoc membro putrido dejerantem notorie: reum vero Deum ipsum constituit, qui offensam patitur dejerantis perjurio: testem quoque ipsum constituit, qui non simulatione, ut hic jurans ipsum iuramentum testatur et asserit, sed vere realiter observandum omnimode pro unitate suæ fidei: sed ipsum Deum iudicem hic homo constituit offensæ suæ propriæ, quam relaxare nulli unquam committeret, suoque maxime perjurio vicario, nisi pœniteat culpæ pro modo. Septimo fundatur in præeminentia respectu voti emissi solemniter de religione sanctissima, quod quidem votum est minus hoc iuramento ex sua causa quadruplici: nam materialis causa ipsius iuramenti est corpus mysticum universalis Ecclesiæ, formalis vero est veritas fidei, efficiens vero est ipsum caput ministeriale Ecclesiæ vices gerens mystici capitis, cujus est in terris supremus vicarius; et sic Christi vice ac nomine juravit expressius. Causa finalis est pacis unio per unionem hujusmodi consequendam in patria: sed votum solenne de ingressu religionis præmissas causas tam universales et solennes non respicit. Octavo fundatur in sacra dote unionis sanctissimæ, quæ est res sacratissima, tam in suis membris quam capite, qui est Christus omnipotens. Nono fundatur in certitudine stabili

sacri Evangelii, quod licet jurans testigerit, et ideo tam infallibilis veritas debet esse in iuramento suo præstito, quanta est ipsius Evangelii veritas, quæ est res immobilis secundum Apostolum. Decimo fundatur in jure Deo quesito ejusque Ecclesiæ per promissionem præferitam factam solemniter in presentia testium juratam authentice, quam Dominus acceptavit ut possessionem suam propriam non renuibilem per divinam potentiam. Undecimo fundatur in submissione spontanea per istum hominem facta Ecclesiæ, per quam verus papa suis subditis in hac observantia minor efficitur, dum submisit se libere membris Ecclesiæ in his quæ juravit eis reddere, quemadmodum papa suo sacerdoti cui confitetur, in actu hujusmodi minor efficitur, dum se submisit in sacramenti prævia formula. Duodecimo fundatur in abnegatione sui proprii arbitrii libera, quia postquam juraverat Deo et Ecclesiæ, a se abdicavit totaliter arbitrium libere revocandi quod obtulit Deo sponte, ac per hoc ad ipsum proprium pristinum arbitrium libere redire non poterit. Tertio decimo fundatur in fama conservanda laudabili, cum omnis perjurus infamis dejerans perpetuo redditur, et tanquam infamis convictus notorie a juris judicio juste repellitur, quia est Dei proditor atque falsarius testamenti Domini, quod est Evangelium ejus sanctissimum, in quo perjuraverat. Quartodecimo et ultimo fundatur in papalis officii cura sollicita, quia illa talia hic homo juraverat se facturum in posterum, quæ sunt ex debito sui pastoralis officii per ipsum exsequenda spontaneæ, prout sunt procuratio unitatis Ecclesiæ, inductio ovium dispersarum per devia, evitatio scandali Ecclesiæ, maximi profectus Ecclesiæ ejusque utilitas, animarum salvatio perdendarum in schismate, reverentia Domino exhibenda humiliter ab istis schismaticis, pacis concordia in Dei Ecclesia, notitia et certitudo indubia de summo Pontifice, humilitatis exemplum dandum fidelibus per cessionem spontaneam: ad fidem simul etiam obligatur ex debito Christi vicarius, etiamsi nunquam jurasset expresse in cedula.

20. «Tertio probatur hunc hominem fuisse et esse hæreticum vel schismaticum per medium defestationis seu reprobationis hujus via, videlicet cessionis spontaneæ, per quod quidem medium arguitur tali modo: Ille est schismaticus vel hæreticus, qui actum aliquem humilitatis gratuitum, per quem solum et nullum alium, stantibus causis nunc occurrentibus, de presenti perveniri potest», ita loquitur auctor, quia antipapa et anticardinales stare juri, et OEcumenici Concilii sententiam excipere detrectabant, «perlinaciter asserit esse et fore vituperabilem, atque peccatum et offensam Dei maximam, damnans eum cum multis infamiis», et infra: «probatur; nam damnans et repro-

bans viam cessionis pro unitate Ecclesiae, damnat doctrinam Christi dicentis : *Bonus pastor animum suum ponit pro ovibus suis.*

« Ergo multo fortius ponere debet suum officium pastorale, sine cuius dimissione oves ejus non possunt eripi a morte perpetua. Tbi sciendum quod ad hoc, ut pastoralis cessio sit necessaria pro vita omnium, tria requiruntur copulative : primo quod periculum omnium sit mortale, sicut est in proposito de mortifero schismate : secundo quod tale periculum per cessionem hujusmodi posset tolli, capitibus ambolus cedentibus, et hic non cadit dubium quin tolleretur cum debita practica ; tertio quod tale periculum tolli non possit alio modo nisi tantummodo per cessionem officii, quod in rei veritate stantibus terminis, ut nunc decurrentibus, alio modo tolli non potest. Ergo damnus hunc actum extremae necessitatis ad vitam spirituales suarum ovium, damnat per consequens doctrinam Dominicam de bonitate pastoris erga aviculas liberandas a faucibus mortis perpetuae, et per consequens est haereticus, blasphemans et reprobans doctrinam Dominicam, tam necessariam extrema necessitate, quarum primaria est ista blasphemia, quae sit in juridica et in practica antiquitas, cuius oppositum probatur de Clemente primario et Celestino novissimo. Secunda blasphemia quod fuit repulsa interdum a patribus ; cum fuerit valde dissimilis, imo nullo modo consimilis in causa et schismate papae Alexandri repulsio cessionis hujusmodi et hujus hominis repulsa damnabilis quam fecit principibus, ut turbaret eos amplius, ad hunc finem videlicet, ut de cessione hujusmodi non tractarent per amplius ; sed ipsum relinquerent in ambitione sua maxima et papali fastigio. Tertia ejus blasphemia est ista, videlicet quod res sit indigesta, cum tamen sint octo anni elapsi jam amodo, quod haec via fuit Parisiis cum rege Franciae et doctoribus maximis Universitatum quamplurimum masticata, commanducata, et tandem per digestionem Conciliorum salubrium incorporata medullitis fidelium mentibus, in tantum videlicet, quod non poterit trahi a corpore mystico nostrae partis Catholicae donec attigerit ad unilatam sui capitis. Quarta blasphemia, quod haec via sit in Dei offensam, per quam Deo redditur proprium debitum, per quam Deus colitur cultu suae patriae, per quam Deus jungitur membris suis mysticis, per quam Deus diligitur amore gratuito, per quam Deus redditur omnibus perditis oberrantibus schismaticis. Quinta blasphemia, quod est in damnum Ecclesiae, cum tamen per ipsam jura papalia restituantur ac praesulum, canonum quoque ac censurae Ecclesiasticae, omniaque alia utilia, quae schisma hoc rapuit, restituntur Ecclesiae nudata et pauperi spoliatae multitudine. Sexta blasphemia est, quod sit haec via in contemptum clavium, cum

tamen per papam solum terminis stantibus, ut nunc decurrentibus, possit restitui honor perditus papalis, et clavium defectus profunde et vilificatus fere ab omnibus ut lutum et stercora. Septima blasphemia, quod haec via sit in exempli perneciam, scilicet impressionum surculus, dum cernerent populi furiosi et domini forsam electores canonici per contumacem duritiam talium contententium capitum posse fieri, ut post intrusionem consimilem quicumque electus indebite remaneret perpetuo in Sede Apostolica occupata tyrannide, ac sic exempli perneciae reprobata est haec cessio per istum hominem ; imo in nullius exempli redundaret perneciam, dum statuta salubria statuerentur de caetero clara et lucida adversus haec schismata huic praesenti similia, quae ordinata non fuerunt a patribus per antea, quibus vitabitur omnis impressio futura consimilis. Octava blasphemia, quod haec via sit ad fidelium scandalum ; cum tamen per hanc solam viam sedari poterunt cuncta praesentia Ecclesiae scandala, et per ejus repulsam jam in praesentibus habemus in manibus permaxima scandala, quae procuravit Ecclesiae nostrae Catholicae hujus hominis durities contumax. Nona blasphemia, quia haec via redundaret ad laesionem Ecclesiae ; cum tamen per ipsam non laedatur, sed sanctetur corpore ». Et paulo infra : « Decima blasphemia, quod redundet in obdurationem majorem dandam intruso ; cum tamen per nullum alium obduratus et obstinatus extiterit in sua pertinaci intrusionem, ut in ipsa perpetuo remaneat, quemadmodum per hunc hominem modis multimodis declarandis inferius. Patet lucide igitur tota minor propositio praemissa superius, qualiter actum humilitatis gratuitum, quae est ista spontanea cessio, per quam solummodo stantibus terminis, et nunc decurrentibus, potest haberi Ecclesiae unitas, scienter et ex proposito pertinaciter blasphemat et reprobat decem blasphemias falsis et reprobis, incidentibus haeresim manifeste notoriam, cum tamen aliqua adeo expresse prohibita, si tamen juratur, non sunt vitanda sed adimplenda propter reverentiam juramenti, exemplo Josue jurantis Gabaonitis, de quo in canone xxii. q. iv. c. *innocens credidit*, et exemplo Jephthe immolare quidquid sibi primo occurreret, et ex hoc suam filiam immolavit Judicum xi. dicens : *Aperi os meum ad Dominum, et aliud facere non possum.* Ergo hic homo per certum modum infamationis seu detestationis probatur fuisse et esse schismaticus vel haereticus.

21. « Quarto probatur ulterius per medium compromissionis hunc hominem fuisse et esse schismaticum vel haereticum, etc. » Multis impugnat compromissum, nonnullaeque rationes falso nituntur fundamento, sedentem Romae Pontificem intrusum esse, ea vero potissima est, quia sicut viri designati non tribuerent jus al-

teri, ut verus Pontifex esset, ita non sedaretur schisma, neque eorum sententia tanti esset ponderis, ut fideles ad illi assentiendum obstringeret et plurimorum conscientiae fluctuarent. Adhibe ipsam cardinales, qui rationem compromissi rellexerent, sed abdicationem suaderent, odio capitali persecutum, ac pluries magnae auctoritatis viros numeribus et promissis subornasse: cumque trium regum Galliae, Castellae et Angliae oratores Roma rediissent, cardinalium collegium rogasse, ut compromisso assentiretur: imo cum Pontificis Romani consilia percepisset, oratoribus respondisse nunquam se Pontificatu abdicandi consilium suscepturum: « Intulit, inquit, quod ipsi domini cardinales ab eorum juramento facto in conclavi erant amodo absoluti, praesertim, ut dixit, quia juramentum erat conditionale, videlicet si intrusus cederet, aut vellet viam concessionis spontaneae acceptare: quae quidem conditio in praedicta jurata cedula non continetur, neque in eadem fit aliqua mentio de intruso: proinde hic homo, qui temporalis sui commodi, et maxime gloriae principatusque sui gratia falsas aut novas opiniones, imo haereticas vel schismaticas fingit vel sequitur, haeticus est vel schismaticus, ut habetur in canone xxiv. q. 1. c. *haeticus est ille per iotum* ».

Quintum argumentum insulsum est: cum enim falso supponat Urbanum fuisse intrusum; infert eum, qui cum pseudopontifice communicet, illumque in suscepta confirmet schismatis sententia, haeticum esse: quam notam impingit Petro e Luna, atque ipsum oratores legasse ad Bonifacium, ut Pontificatu non cederet. Pergit anticardinalis de Agrifolio:

22. « Sexto principaliter probatur per medium incorrectionis scandalosa, contumacia pertinacis, quod hic homo, de quo nunc agitur, fuit et est schismaticus vel haeticus », et infra: « Dicitur quod contumacia et incorrigibilitas clericorum scandalosa respectu fornicationis est peccatum idololatriae, ariolandi et paganitatis, teste B. Gregorio, ac per hoc est quaedam haeresis, quem text. gloss. allegat c. *si papa di.* 40. dicit, quod si notorium est crimen papae incorrigibilis sic de adulterio vel simonia cum contumacia dicatur haeresis, ac per hoc scandalizatur, etiam inde potest accusari. Si contumacia et incorrigibilitas respectu peccati luxuriae seu simoniae scandalizans Ecclesiam est quaedam haeresis et peccatum idololatriae, et ariolandi et paganitatis, nullo fortius contumacia pertinax et incorrigibilis scandalizans Ecclesiam ipsam, dividendo aut manutenuendo in schismate, est quaedam haeresis et peccatum idololatriae ariolandique, et paganitatis seu infidelitatis, teste etiam Dionysio ad Novatum, et recitat Eusebius: *Non est minor haeresis scindere Ecclesiam; multo magis fomentum perpetuum scissurae Ecclesiae*

ministrare, quam diis immolare. Sed homo iste, de quo nunc agitur, contumaciter ac pertinaciter et incorrigibiliter contra et adversus unitatem fidei multipliciter scandalizavit et scandalizat Ecclesiam. Ergo hic homo est schismaticus vel haeticus, etc. » Ha pseudocardinalis ejusque socii schisma, cuius malis lessi erant, dissolvere amittebantur, etc.

23. Caeterum idem in septimo argumento Petro e Luna vertit crimini, parto Pontificatu, Vincentii, qui sibi a confessionibus erat, de haeresi postulati publica Acta, a Nicolao Eymérico sacrae fidei in Aragonia censore edita, excussisse: is vero dicebatur effufisse in concione, Judam penituisse sceleris, et cum ad Christum ob confertam multitudinem, ut veniam posceret, accedere non posset, properasse ad suspendium, illiusque animam supplicem a Christo veniam exorasse. Afflictus per calumniam fuerat hic error viro pio, quem Leander memorat fuisse ab eodem Vincentio confutatum elegantissimo libello misso ad Petrum e Luna, cui elsi personato Pontifici tum parebat.

Pepererat autem Vincentio eximiae sanctitatis gloria invidos, qui eo furoris prorupere, ut meretricem subornarent, inque absentis cubiculum immitterent, quo illum peccati lenociniis irretitum dedecore aspergerent, ut narrat Leander¹ his verbis: « Fraude quorundam fame illius insidiantium speciosa meretrix in ejus cubiculum, dum ipse in Ecclesia rei divinae vacaret, introducta est: ejus inopinato adpectu continuo territus, ac suspicatus sub muliebri forma daemone latere, in eum acerbis extemplo conviciis invectus est. At illa ut erat, feminam se esse affirmans, ac ingenti illius amore correptam tentasse jam sapius, si quo pacto fieri posset voti compos, nunc demum oblata sibi opportunitate, ac insciis omnibus ejus cubiculum esse ingressam, rogasse ne se sperneret, ne spem suam irritam faceret; exarsit in iram B. Vincentius et gravissimis verbis invectus turpitudinem suam illi objectare et miseriam cepit, horlatus ut jam resipisceret, nec ultra diaboli laqueus esset, multa praeterea his adjecit quibus illa quidem adeo commota est, ut ubertim flere coepit ac veniam rogare. Adjecit quoque quorum fraude atque consilio tantum facinus tentare ausa esset, pollicitaque est, se continuo lupanar egressuram, ac deinceps pudice victuram quod et fecit. Ha capta est quae venerat ut caperet. Discedenti autem B. Vincentius diligentissime jussit, ne cui rem panderet, ac praecipue illorum nomina reticeret, quibus auctoribus tantum facinus attentarat, sed illa quidem silere non potuit, nec tanta virtutis laudem latere diutius passa est ». At de B. Vincentio alias suis locis dicetur. Quod ad libellos ad-

¹ Leand. lib. v.

versus Petrum e Luna perjurum, schismaticisque et haereseos reum ex ipsorum schismaticorum sententia allinet; scripsere contra nonnulli viri docti¹ qui spe rerum caducarum ducti pravis ejusdem Petri e Luna cupiditatibus lenocinabantur.

24. *Petrus e Luna a Gallis obsidione cinctus.* — Sed non scriptis tantum, verum armis in pertinacissimum antipapam actum est; missus quippe est a Carolo Francorum rege Bucicaldus instructus copiis, ut illum intereiperet, atque ad officium redigeret, de quo haec tradit Theodoricus e Niem²: « Quidam Gallici magnates renitentem cedere Petrum diutina obsidione constrinxerunt in palatio Avenionensi ». Cardinales schismaticos atque Avenionenses una cum Bucicaldo conspirasse ad expugnandum Petrum e Luna referunt schismaticorum Acla³, ac die beato Michaeli Archangelo sacra palatium Pontificium Avenionense arcis instar magnis molibus constructum ab anticardine e Castronovo tormentis bellicis quati cepisse: cumque tres schismatici⁴ cardinales, qui cum Petro e Luna erant, nimirum Pampilonensis, de Voyl, et sancti Hadriani, in colloquium cum aliis totidem collegis partis adversae descendissent, comprehensi a Bucicaldo, et in custodiam traditi fuere. Et Juvenalis Ursinus scribit⁵ duos captos dum fugam pertentarent, Martinum vero card. Pampilonensem fame extinctum; neque his Petri e Luna pertinacia edomari potest, validissimo enim praesidio Aragonum arcem instruxerat, adversariorumque impetus propulsavit, atque urbem vibratis tormentis aeneis ruinis foedavit. Tentavit etiam Bucicaldus per caecos cuniculos milites fortissimos in arcem immittere; sed ii obsessis caesi captivi fuere. Monitus interim Martinus rex Aragonum periculi, in quod Petrus ob perniciam in refinendo antipapatu erat adductus, classem ad eum liberandum remisit: sed cum Rhodani alveus etiam hyberno tempore depressior esset, appellere Avenionem non potuit. Ha extracta in sequentem annum obsidio est quo Petrus e Luna novas cum Gallorum rege inire pactiones coactus est, concordiae interprete Martino Aragonum rege; qua de re anno proximo agetur. Nunc reliqua prosequamur.

25. *Henricus Castellae rex datis litteris se suosque populos obedientiae Benedicti subtrahit et acephalos constituit.* — Dum haec Avenione geruntur Henricus Castellae rex, qui pari cum Francorum rege abolendi schismatis studio ardebat, extremo anno habito Compluti episcoporum, procerum ac doctorum virorum conventu, decrevit Castellam antipapae obsequio subducendam, proposito⁶ edicto, cujus praecipua pars repetenda visa est:

nec tamen ad Bonifacii partes se translulit, cum diutius an illi adherere deberet diu ob palernae mortis triste exemplum fluctuasset.

« Henricus Dei gratia rex Castellae et Legionis, universis Christi fidelibus salutem, et ad pacem properantes militantis Ecclesiae sub uno rectore charitatis vinculo, etc.

« Magistri nostri vestigiis inhaerentes, qui licet omnium Dominus, nihilominus tamen servi formam suscipiens pro generis humani salute se ipsum morti subiecit, inter caetera notanter illud servare debemus, ne occasionem scandalis praebemus, qui ea nullis obnoxius culpis vitavit, atque sub interminatione gehennae vilare docuit atque jussit. Beatissimus etiam Paulus ille gentium doctor eximius, auriga fidei, Apostolorum gemma, utriusque tam Novi quam Veteris Testamenti divinus interpret, scandalum perniciem execratus, et praesidentibus exempla relinquens, libertatem propriam ultraneus dereliquit, iudicia atque dissidia fugere, potius ferre injurias persuadens, fraudemque pali divinitus hortabatur, numquid tam sacrilegum atque lamentabile schisma non deflesset, et in sancta Ecclesia ad quartum usque lustrum venenum ita pestiferum schismatis sine cujusquam antidoti remedio impune tulisset? Nonne, languente matre, hos duos, si dicamus filios, pertinaci animositate per cavillosas nimium astutias viscera genitricis inhumaniter lacerantes, tam membrorum caeterorum compagine merito depulisset, utrumque compellens desistere, aut nihilominus certantes diutius cum tantorum discrimine pro libidinosa dominandi ambitione, praesidendi fastu sublimi, lascivientes cibis, ornatibus variis, et hoc unicae vocis applausu? Beatissime pater; a vicariatu Christi magistri humilis, eorum etiam providendo salutem, noxios Eccl. vastatores abigendos a praesidentia tam noxia predicaret, etc. » Pluribus in Benedictum et Bonifacium invehitur adjecto hoc convitio: « sed quomodo animam suam dabit, qui pro suis ovibus non dat cappam? » Haec quidem adversus Petrum e Luna juste intorta; in Bonifacium vero Concilium Oecumenicum offerentem, in quo damuaretur antipapa et schismatici restituerentur Ecclesiae, calumniae sunt. Subdit Henricus rex Petrum e Luna ipsi significasse, ut oratores graves mitteret, quibus mentem suam explicare, et eorum opera ad Ecclesiarum redintegrationem uti posset: se vero Castellae et Legionis praesules ac doctores Segobiae convocasse; ac licet Francorum rex patruorum et fratris opera abdicationem persuassisset, ad regis tamen ac Petri e Luna conciliandas discrepantes sententias, hanc se pronuntiasse, videlicet « quod dictus dominus Benedictus cum suo collegio ejusque adversarius cum suo anticollegio simul convenirent, et si usque ad certum terminum non daretur unicum papam toti Ecclesiae per viam, quam ipsi duce-

¹ Tom. X. de schism. pag. 195. — ² Theod. e Niem. Eb. II. c. 33, et Juven. Ursin. in Carolo VI. — ³ Extant tom. X. de schism. pag. 195. — ⁴ Id. ibid. — ⁵ Juven. Ursin. in Carolo VI. hoc anno. — ⁶ Extant tom. XV. de schism. pag. 107.

rent eligendam, quod ex tunc ambo tenerentur cedere juri suo quod habebant, seu habere pretendebant, sub certis et sufficientibus submissionibus et obligationibus ordinandis iudicio peritorum ». Subiicit se oratores Petro e Luna misisse, ut Castella in ea re consilium aperirent, illumque pellica repulisse; iterumque cum sui ac Francorum et Angliæ regum oratores, ut Pontificatu se abdicaret consulerent, subintulisse, re mature deliberata, sententiæ suæ reges participes se facturum, remque etiam tum prætermisisse: subsequenter autem fuit idem dominus papa solemnissime per eosdem ambaxiatores eorundem regum et nostros summatus, seu etiam requisitus, quod usque ad festum Purificationis beatissimæ Virginis ipse per se aut cum adversario provideret quovis modo Ecclesiæ de pastore, alioquin ex tunc reges providerent causis tollendis quæ sunt occasio schismatis nutriendi: qui terminus Purificationis præterit infecto adhuc per eum negotio penitus, aut etiam inchoato ». His addit: « Henricus rex ad illustrandam consilii sui æquitatem, iterum oratores, ut demissis precibus idem ab eo postularet, misisse cum hæc mandatis:

« Flexis genibus in suæ sanctitatis præsentia humillime nostri ex parte suæ clementiæ supplicabilis, et etiam cum omnipotenti Deo requirentes exponitis eidem, quod pro gratia et misericordia speciali recto libramine ponderare dignetur singula negotium præsens concernentia et verisimiliter consecutura, et dignetur placare atque lætificare omnes Christi fideles, qui cum via cessionis præ cæteris contentantur, quia est brevior et melior plusque conscientiarum cunctorum in orbe degentium serenativa et scandalorum omnium sedativa, quam servare jurejurando promisit, et quam constanter cardinalium sacrum collegium asserit atque tenet, dicentium istam fore meliorem, et per quam Ecclesiæ Dei citius ad veram perveniet unitatem, prout latius in sua declarativa cedula continetur. Dignetur etiam convenire et pro unione cum adversario concordare ultra prædictum festum Purificationis in competente termino, qui per ambaxiatores et procuratores charissimæ fratris nostri regis Francorum et nostros supplicative atque requisitive existit assignatus. Si autem objiciat quod practica seu via, quam nunc ipse offert, sit melior, tutior atque brevior, respondebitis quod eandem vel aliam quæ sibi placuerit, præficeret infra dictum terminum novissime assignatum, qui est terminus, in quo ambo contendentes concordare debebunt: et si concordare non fuerint in eodem termino providendo Ecclesiæ de certo et indubitato pastore, ex tunc ambo cedere teneantur cum sufficientibus submissionibus et obligationibus, ut melius fieri poterit, iudicio peritorum cum ordinationibus etiam Apostolicis, ut ipse fieri deposuit in

via, quam nobis per Conchensem episcopum destinavit: quæ nihilominus insufficientis et ad unionem infructuosa luculenter apparere poterit cuilibet influenti: et casu, quo istud nolit facere, aperietis eidem nostri ex parte, ne suscipiat ad molestum, quoniam necessarium est vobis secundum Deum et bonæ conscientiæ debitum viam proseguere, per prelatos, magistros, doctores, religiosos atque personas bonæ et sanctæ intentionis regnorum nostrorum nobis consultam concorditer atque datam: cujus contrarium faciendum arbitræmur in nostri damnationem adaugeri, si tanto errori et pernicioso exemplo hujus pestiferi schismatis, quod viginti annis jam duraverit, universi reges non curent, remedio congruo consulere seu etiam providere, ne totus populus tanto se periculo tribulationi atque cæcitati subactum esse cognoscat: quibus idem papa satisfacere effectualiter, nec respondere curavit.

« Post hæc omnia archiepiscopus Toletanus, Hispaniarum primas, ad pacem Ecclesiæ ferventer, anhélans de conventu nostra scripsit domino cardinali Pampilonensi, in cujus litteris inter cætera continebatur exhortatio quedam, quæ sequitur in hæc verba: Compellat ergo dominum nostrum papam ad istam viam sanctissimam eligendam, imo apertis brachiis amplectendam sincera et immaculata ejus conscientia, suæque bonæ et sanctissimæ atque recte intentio, quam ipse in minoribus constitutus semper laboravit indefesse angariationibus jugibus diversas peragrans provincias, ut haberetur unio in Ecclesiæ sancta Dei, et etiam postquam fuit ad apicem summi Apostolatus assumptus, clamavit et clamat, et etiam regibus scripsit, se velle tollere istud schisma et reducere Ecclesiam Dei brevius quam posset ad veram unitatem. Sed nulla alia via brevior, melior et securior quam ista. Ardeat ulique intra viscera ejus passio Domini nostri Jesu Christi, qui expansis in cruce manibus mori voluit, antequam gens tanta periret: ferveat et bulliat in acie mentalium oculorum sanguis pretiosissimus Domini nostri Jesu Christi, qui effusus est, ut totum genus humanum redimeret: ipse enim languores nostros voluntarie sustulit et peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum; cujus livore tota Christianitas propter istud schisma horrendum est in perditione. Dicam ergo de eo et ei: O vicarie Jesu Christi, tibi Dominus noster Jesus Christus relinquit exemplum ut sequaris vestigia ejus, qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus; tibi enim commisit pascendas oves suas, pro quibus tanquam bonus pastor mori teneris, quanto magis si eas videas, sicut per viginti annos vidisti et adhuc perire cernis, non offerres modicam cessionem, quam comprobaturum collegium cardinalium et majores principes,

reges, duces et barones totius mundi, et insuper fere omnes praelati et doctores totius orbis, et communitates plures ac omnes populi et omnes majores, mediocres et minores una voce dicentes: Non est alia via ad serenandas conscientias nostras praeter istam: non dubites, beatissime pater et domine mi, non dubites eam acceptare, nec trepides tibi non est timor, quia sine dubio perpetuo remanebis papa, quoniam diabolus excœcabit illum intrusum, qui istam viam recusabit. Remaneat ergo per ipsum et non per te, insurgant ista de causa non contra te, sed contra ipsum omnes principes mundi, et tu pacificatus cum omnibus tuis remanebis in pace. O quanta laus erit remedium animae tuae, imo refrigerium et per saecula laudabilis gloria et exemplum!

« Scripsit etiam idem archiepiscopus Tolotanus eidem domino Benedicto cum copia, praedictae litterae ad dominum Pampilonensem directae, et cum eadem exhortationis clausula in ejus littera interclusa, ut ad ejus notitiam deveniret: ad quae idem dominus Benedictus minime respondere curavit. Novissime autem post omnia et singula supradicta abundantius volentes eundem dominum Benedictum, quantum in nobis erat, quomodolibet contentare, scripsimus in nostra civitate Abulensi effectualiter eidem significando, quod dignaretur adhuc acceptare praenotatam primam viam, quam primo loco sibi de Segobia miseramus sine cujuscumque termini praefixione, quod scilicet ipse cum adversario convenirent et faliter laborarent, ut nobis darent unum papam indubitatum; alioquin nobis necessarium erat exsequi, quod per praelatos et consilium regni nostri matura deliberatione digestum fuerat et provide ordinatum. Ipse neglexit accommodare consensum in aliquo praemissorum; quinimo continuata intentione hucusque, licet toties iteratis et multiplicatis vicibus tam humiliter quam solemniter pulsatus et requisitus, tamque rationabiliter, ut est dictum, semper recusavit atque recusat acceptare aut offerre viam sufficientem ad praedictum schisma tollendum, et per quam lacerata Ecclesia sub unici pastoris regimine requiescat, et tranquillae sortita pacis effectum unionem debitam assequatur.

« Attendentes etiam quod post rex Francorum nedum de prosapiae suae, sed etiam aliorum multorum principum et Ecclesiae regni sui consilio et assensu, jam diu se subtraxit a totali ejusdem obedientia Benedicti; attento etiam quod sacrum cardinalium collegium ab ejusdem obedientia similiter se subtraxit; considerato insuper et attento quod supradictos contententes in obedientia sustineri et occasio sive causa plures habendi sequaces, participes vel fautores beneficiorum Ecclesiasticorum seu gratiarum intuitu, vel dum nunc hos nunc illos

alliciunt muneribus sive donis: quidam etiam, quibus cum conscientiae sinceritate via cessionis apparet melior, ut eidem assistentes accepti atque grati beneficia possint assequi, et dignitatibus sublimari, nihilominus suadent cessionem non fieri, quae sunt schismatis fomenta non minima et unionis offendicula manifesta, quibus per obedientiae subtractionem cessantibus, unio facilius sequi posset, pensantes quod in nos Deus animadverteret acrius, imo (quod absit) in damnationem acerbissimam verteretur, si nos ac caeteri reges, quibus ipse justitiae commisit imperium atque gladii potestatem, et Ecclesiam suam tuendam signanter in hujusmodi casibus commendavit, prout uniuscujusque opportunitas se obtulerit, sufficienti remedio pro ejus adjutorio deessemus; praecipue cum juxta sanctorum decreta Patrum et traditiones, tam pestilenti morbo nequeat salubri provisio nisi per potestates saecularium atque terrae principes procurari, nec alius superes qui sufficienti remedio provideret; suadet itaque sic expleri naturalis cujusque prudentis, circumspecti seu oculati viri discretio, divini juris et humani clamat auctoritas, urget invincibilis ratio, cui resisti nequit aut rationabiliter obviari; unde si post hujusmodi multiplices supplicationes ac requisitiones ejusdem Benedicti per nostros ambaxiatores factas modis debitis, ut praefertur, ipsius partem sustineremus ulterius, merito nobis posset adscribi quod allecli muneribus et gratiis eidem Benedicto laveremus indebite, ac nefandi schismatis praebere-mus assensum, Christianitatis pesti mortiferae fomenta clarissima ministrantes, deque reunienda Christi Ecclesia minime curaremus. Ideo praemissa et alia debita meditatione pensantes, quae longum foret describi per singula, ut cunctis pateat nos scissurae vestis Dominicae condolere, ac eam, quantum nobis est possibile, resarcire: nos omnipotentis et altissimi Regis regum nomine invocato, cum consilio et assensu illustris charissimi germani nostri infantis domini Ferdinandi, necnon praetorum, ducum et comitum, procerum et baronum, magistrorum, doctorum religiosorumque virorum regni nostri ad hoc specialiter vocatorum, eundem omnipotentem Deum praeculis semper habendo, declaramus subtrahi debere totalem obedientiam eidem Benedicto in spiritualibus et temporalibus in terris omnibus nostri districtus ac domini sive regni; et denuniamus praesentibus fore substractam: subtrahimusque nos regna, dominia, terras, loca cujuscumque nostri districtus, Ecclesiam, clerum et populum regni nostri ab ejusdem Benedicti obedientia, inhibentes firmiter, ut nullus audeat eundem Benedictum ut papam tractare, nec eidem aut ejus praecipis obedire, aut eum redditibus quibuscumque vel obedientia spirituali vel temporalis,

vel cuivis alteri pro eo ex quacumque causa, et super quibuscumque aliquatenus respondere : quodque in praelatis, dignitatibus, beneficiis cæteris vacantibus et etiam vacaturis, si electiva fuerint, per electionem, et post, per confirmationem archiepiscoporum et episcoporum ; in non electivis vero, per collationem et provisionem archiepiscoporum et episcoporum provideatur, adhibitis debitis solemnitatibus in præmissis.

26. « Sane ut sancta et recta intentio, quam nos ad unionem sanctæ matris Ecclesiæ semper habuimus et habemus, universis pateat manifeste, nec arbitretur quispiam, nos quacumque sinistra intentione moveri nisi dumtaxat propter zelum unionis Ecclesiæ supradictæ, voluntatis et propositi nostri est nunquam et nusquam obedire intruso, qui se Bonifacium appellat, nec eum habere aut suscipere in summum Pontificem, nec etiam obedire cuicumque alteri eligendo in papam, nisi fuerit electus canonice et obeditus per universalem Ecclesiam, verus, unicus, summus Pontifex et receptus. Jubemus insuper quod omnes et singuli nostri regnicolæ plenarie pareant suis archiepiscopis, episcopis cæterisque praelatis, habentes eos in suos veros Pontifices et pastores. Si quis autem in præmissis aut eorum quilibet temerarius violator extiterit post voluntatis nostræ acrimoniam, adversus eum dira cedet ultio, velut in eum qui regis sui præcepta contemnit et domini sui audeat jussionibus contraire. Præsentium insuper auctoritate mandamus universis et singulis justitiariis et officialibus regni nostri, ac eorum cui-libet, ut quoscumque deprehenderint præmissa vel eorum quodlibet violare taliter puniant, ut cedat cæteris in exemplum. Datum in villa de Alcalá de Henares XII die mensis Decembris, anno Domini MCCCXCVIII ». Inique Henricus rex acephalum se constituit, et cleri populi que partem, quæ Bonifacium volebat Pontificem, ab eo avertere tentavit.

27. *In Henricum Castellæ regem censuras et pœnas confirmat Bonifacius.* — At Bonifacius ipse, quem antea Henricum de se concitasse vidimus, ad Sedis Romanæ cultum se aggregaturum, illusus, censurarum sententias ab Urbano jam ante in Joannem ejus parentem latis, in ipsum etiam Henricum valere pronuntiavit (1). Tum vero Joannes rex Lusitaniæ bellum cum Henrico gerebat ; quare Pontificium Diploma ¹ ad Bracharensem archiepiscopum et episcopum Coimbricensem transmisit, ut illud vulgandum curarent,

Lusitanorumque animos magis ad pugnam inflammarent.

« Bonifacius, etc. venerabilibus fratribus nostris, . . . archiepiscopo Bracharensi et . . . episcopo Coimbricensi, ac dilecto filio decano Ecclesiæ Bracharensis, salutem, etc.

« Quamvis ad regimen Apostolicæ Sedis, quæ Domino disponente mater omnium esse dignoscitur et magistra, insufficientes nos meritis et sapientiâ reputemus, altissimi tamen Patris misericordia suffragante, sic sollicitè pastorale officium intendimus exercere, sicque judicare pro viribus magnum et parvum, ne per illum, apud quem non est acceptio personarum, in districto examine, ne inæqualitate judicii merito judicemus ; et quia inimici Dei sonuerunt, et qui oderunt eum extulerunt caput, malignaverunt consilium et cogitaverunt adversus sanctos ejusdem : et qui sic faciunt, expedit ut in chamo et fræno maxillæ eorum constringantur, ut sciant quia homines sunt, et quod potentia nobis et justitiæ non poterunt temporaliter resistere, demum pœna docente ad faciendum condignæ penitentiæ fructus, saltem lima correctionis et ferula justitiæ reducantur. Dudum siquidem, cum damnatæ memoriæ Joannes Henrici olim prætensus rex Castellæ et Legionis certificatus de canonica electione, inthronizatione et coronatione felicis recordationis Urbani papæ VI prædecessoris nostri, eumque pro vero, summo ac Romano Pontifice, et etiam per suas litteras et nuntios fidelitatem et obedientiam exhibuisset, et ab eo tam pro se ipso, quam etiam pro multis aliis quamplures et diversas gratias tam spiritualis quam temporales impetrasset et postmodum idem Joannes in reprobum sensum datus, in favorem damnatæ memoriæ Roberti olim duodecim Apostolorum presbyteri cardinalis tunc antipapæ, qui se Clementem VII ausu sacrilego nominabat, ac ejus sequaciis a devotione, fidelitate et obedientia ipsius prædecessoris atque Romanæ Ecclesiæ non solum se ipsum subtraxisset, verum etiam praelatos et personas Ecclesiasticas, ac alios clericos et laicos Castellæ et Legionis regnorum, ut a prædecessoris et Ecclesiæ hujusmodi fidelitate, obedientia et devotione se subtraherent, fraudulenter et per minas et terrores compulisset ; ac se et alios de regnis ipsis in quadam acephalitate, quæ species hæresis existit, quamque alias indifferentiam seu neutralitatem, ipse Joannes nominabat, constituisset, ac in ea per nonnulla tempora pertinaciter perseverasset, etiam bona, res, jura, redditus et proventus ad cameram Apostolicam

¹ Bonif. Epist. cur. l. v. pag. 21.

(1) Quæ narrat annalista toto hoc et præcedenti paragrapho vera sunt, sed minus accurate digesta. Neque enim Henricus Castellæ rex censuris Bonifacii inustus fuit, postquam conventu Alcalensi celebrato obedientiam utrique Pontifici denegavit, sed Pontificiæ censure regis declarationem præcesserunt. Cum igitur rex anno esset a Bonifacio abalienatus, et cum Gallis in causa schismatis contionem fecisset, ideo Bonifacius diutius prorogandam minime duxit anathematis sententiam quam ex litteris Pontificiis in Annalibus legendis latam discimus hoc anno kal. Septembris. Hæc injuria exasperatus Henricus conventum Alcalensem celebravit, in quo utriusque Pontificis obedientiam excussit, scriptis hæc de re litteris in Annalibus legendis, signatisque die XII mensis Decembris. MANSL.

spectantia per se et alios usurpando, Ecclesias etiam cathedrales ac regulares aliaque beneficia Ecclesiastica faciendo per schismaticos occupari; prefatus predecessor, qui salutem ipsius Joannis zelabat, prefatum Joannem pluries per litteras et nuntios suos paterno zelo monuit, ut ab hujusmodi erroribus resipisceret, et maneret prout tenebatur in fidelitate, obedientia et devotione predictis.

« Deinde vero cum ipse Joannes, nolens intelligere ut bene ageret, spreto per eum monitis hujusmodi predecessoris ejusdem, delegens commentum suae dolositatis et fraudis, ac in profundum malorum descendens, hujusmodi damnati schismatis imitator effectus, et non timens amplius dicte Ecclesiae scindere unitatem, una cum perditionis filio Petro olim S. Mariae in Cosmedin diacono cardinali vulgariter dicto de Luna, post obitum dicti Roberti in Apostolica Sede intruso, Petro olim Toletano et Lupo olim Casaraugustano archiepiscopis, Martino olim Pampilonensi, Joanne olim Ambianensi, et Angelo olim Pensauriensi episcopis, ac Bonifacio de Amanalis legum doctore satellitibus dicti Roberti antipapae, conspirationes et machinationes etiam contra ipsum predecessorem factas, os in caelum ponere, lingua ejus transeunte super terram, aestimans loquacitatem et facundiam, et maledicere conscientiae bone signum, in nonnulla verba non tam blasphema et haeretica, quam vesana contra ipsum predecessorem prorumpere, ipsumque lacerare conviciis hujusmodi schisma notorie sectando, ac dogmatizando, veritas non fuisset nec vereretur, seque debere et velle dicto Roberto antipapae credere, adherere et lavere, et favores praestare, praesumptusa temeritate et ausu sacrilego; convocatis etiam diversis praelatis et personis aliis predictis publice asseruisset et manifestasset, ac praelatis, clericis et personis Ecclesiasticis de regnis eisdem, quod eidem antipapae crederent et obedirent ac parerent, temere et de facto praecipisset, prefato antipapae et ejus sequacibus diversa pecuniaria et alia subsidia, favores et auxilia etiam contra predecessorem et Romanam Ecclesiam prefatos impendere praesumpisset, crimen laesae majestatis ac haeresis, apostasiae et conspirationis ac sacrilegii contra ipsum predecessorem damnabiliter incurrendo in animae suae grave periculum et Apostolicae Sedis contemptum, ac praesudicium et scandalum plurimorum, ac praemissa omnia essent adeo notoria, quod non possent aliqua tergiversatione celari; dictus predecessor nequens tot et tantos execrabiles excessus dicti Joannis absque gravi offensa Christi salva conscientia per amplius tolerare, adversus prefatum Joannem in virtute Altissimi de fratrum suorum, de quorum numero tunc eramus, consilio, duxerat exurgendum, et super praemissis exigente justi-

fia contra dictum Joannem ad hoc, licet absentem, legitime evocatum, debilis solemnitatibus observatis, nonnullos processus fecerat in talibus fieri consuetos, per quos inter caetera sententialiter pronuntiavit, decrevit et declaravit prefatum Joannem fuisse et esse schismaticum, apostatam, sacrilegum, perjurum, blasphemum, incitalem hujusmodi damnati schismatis, haereticorum factorem, reum criminis laesae majestatis, conspiratorem etiam contra ipsum predecessorem, et velut haeticum puniendum, ipsumque propter praemissa incurrisse poenas et sententias tam a jure quam ab homine in talia perpetrantes inflictas et promulgatas, ac fore privatum et depositum; ac privavit et deposuit a quibuscumque dignitatibus et honoribus, necnon jure, si quod in dictis regnis, seu ad ea quomodolibet competeat aut competere poterat, ac etiam regnis ipsis, si ad eum tunc pertinebant vel pertinere poterant quoquomodo, et omnibus feudis et bonis, quae a dicta Romana et quibusvis aliis Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis, seu Romano imperio et quibuslibet aliis obtinebat, et quae quomodolibet etiam de facto tenebat, ipsiusque bona omnia fuisse et esse confiscata, et confiscavit, ac ejus personam detestabilem et infamem fore exponendam, et exposuit a Christi fidelibus capiendam.

28. « Monuit etiam dictus predecessor de dictorum fratrum consilio omnes et singulos Christi fideles utriusque sexus homines cujuscumque status, ordinis vel conditionis existerent, etiamsi pontificali, imperiali, regia seu quavis alia dignitate fulgerent, etiamsi essent sanctae Romanae Ecclesiae cardinales, ne aliquis eorum, in civitatibus, castris, villis, terris seu locis, quae etiam de facta tenerent, prefatum Joannem scienter recipere et acceptare, aut sibi ad ea aditum praebere, seu ad illa, in quibus ipse Joannes tunc habitabat seu moram trahebat, aut ex tunc habitaret vel moram traheret, in ipsius vel sequacium ejus favorem, blada, vina, carnes, panes, ligna, victualia, pecunias, merces, res vel quaecumque alia bona ad ipsorum usum utilia portare, mittere vel deferre, seu portari, mitti vel deferri facere praesumerent, ne per aliquos, si hoc quovis modo prohibere possent, mitti, deferri vel portari permetterent; alioquin eos, qui in praemissis vel aliquo praemissorum contra hujusmodi monita et mandata facere, vel eidem Joanni directe vel indirecte, publice vel occulte, auxilium, consilium vel favorem praestare praesumerent, si singulares personae, excommunicationis sententiam incurrere, si vero communitates vel Universitates forent, iam ipsos quam eorum civitates, castra, villas, terras et loca, Ecclesiastico interdicto subjacere voluit ipso facto, et hujusmodi civitates, castra, villae, terrae et loca, civitatum, castrorum, villarum et locorum aliorum commercio; et nihilo-

minus civitates ipsae pontificali dignitate privarentur, a quacumque excommunicationis sententia nullus ab alio, quam a Romano Pontifice, praeterquam in mortis articulo posset absolvi, nec interdictum hujusmodi per alium quam per eundem Romanum Pontificem relaxari. Praeterea omnes et singulos, qui praefato Joanni juramento fidelitatis, homagii, alterius cujuscumque obsequii debito, submissione, obligatione vel pacto quacumque firmitate vallato prius tenebantur adstricti, absolvi itel etiam decrevit absolutos, ita quod nullus ei obedire, intendere vel parere, nullusque ei debita reddere aut respondere extra judicium vel in judicio teneretur. Quinimo districtius inhibuit omnibus et singulis ducibus, principibus, comitibus, baronibus, militibus, nobilibus et aliis singularibus personis, necnon communitatibus et Universitatibus quibuscumque, ne praefato Joanni in aliquo parent vel intenderent, nec sibi, aut officialibus suis quacumque datia, collectas, gabellas, pedagias, fructus, redditus et proventus, pecuniarum summas, aut quavis alia subsidia seu servitia, directe vel indirecte, publice vel occulte dare, solvere vel quovis modo prestare praesumerent. Alioquin omnes et singuli, qui secus agerent; si singulares personae, excommunicationis, si vero communitates vel universitates forent, interdicti sententias hujusmodi etiam eo ipso incurrerent, a qua quidem excommunicationis sententia, praeterquam in mortis articulo, ut praefertur, nullus ab alio quam a Romano Pontifice praefato posset absolvi, nec interdictum hujusmodi ab alio quam ab eodem Pontifice relaxari. Pronuntiavit etiam et declaravit sententialiter, ut praefertur, quod idem Joannes intestabilis esset, nec testamenti haberet liberam factionem: ad bona quaeque aliorum ex testamento vel ab intestato nullatenus admitteretur: nulla fides, nulla credulitas adhiberetur eidem; sed a testamento velut infamis et indignus totaliter repelleretur: esset etiam ei judicialis, et cujuscumque alterius publici officii exercitium interdictum. Voluit insuper quod omnes et singuli Christi fideles, qui assumpto crucis charactere, ad praefati Joannis schismatici et, ut praefertur, damnae exterminium se accingerent, et illum pro posse prosequerentur, illa gauderent indulgentia, illoque privilegio essent communiti, quae accedentibus in Terrae-Sanctae subsidium conceduntur.

29. « Dicitur insuper praedecessor, ne tot et tantorum facinorum et scelerum in divinae majestatis offensam, et dicke Romanae Ecclesiae matris cunctorum fidelium et magistrae maximae contumeliam et contemptum, fideique Catholicae ac utilitatis reipublicae detrimentum nequiter palratorum, ad succedentium temporum saecula sine correptione debita in multorum perniciem memoria deveniret; et ne praefatus

Joannes sic, ut praefertur, damnatus et a Deo reprobatus regnaret, qui in suis haeresibus persistere, et excessus excessibus cumulare, ac Romanae Ecclesiae praedictae pacem turbare, et inter Christi fideles schismata, dissensiones et scandala, cultumque Christianae fidei, sine qua quisquam Deo placere nequit, quantum in eo erat, depravare tenebatur, suos pravos et damnandos conceptus in partem ulterius producere posset, sed potius dextera Dei faciente virtutem, viriliter resisteretur eidem; et ipsius damnandi propositi executio elideretur, opportunis idem praedecessor etiam providere remediis cupiens, quia in iis Dei et praedictae Romanae Ecclesiae causam agi conspiciebat, illa devote prosequentibus decrevit spiritualibus auxiliis et praesidiis assistendum, ut causam ipsam eo ferventius prosequerentur, quo exinde majoris retributionis materiam se sperarent adepturos.

« Quapropter idem praedecessor de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli Apostolorum, ejus auctoritate confisus, omnibus vere poenitentibus et confessis, qui praefatum Joannem praefati Roberti tunc antipapa complicem et factorem sic damnatum, ac ipsius Joannis complices, factores et receptatores ac ei credentes, quandiu in hujusmodi schismate ac extra ejusdem Romanae Ecclesiae gratiam persisterent, in personis ac sumptibus propriis; necnon iis, qui in personis propriis, alienis tamen expensis expugnarent, et super hoc per unum annum, incipiendum a die, quo bona memoriae Guillelmus episcopus Bethleemitanus, quem dictus praedecessor executorem super hoc deputavit, illud duceret ordinandum, continue vel interpolatim in expugnatione hujusmodi laborarent, Ecclesiae sequendo vexillum tam clericis quam laicis; et eis insuper, qui suis dumtaxat expensis juxta facultates et quantitates suas destinarant seu eidem episcopo, aut alii vel aliis per ipsum episcopum deputando seu deputandis, ministrarent sufficientia stipendia, ut ea episcopus destinare posset pro eis idoneos bellatores per dictum tempus moraturos et bellaturos ibidem, illam concessit indulgentiam et veniam peccatorum, quae concedi per Sedem Apostolicam proficiscentibus in Terra-Sancta subsidium consuevit, et in retributionem justorum salutis aeternae pollicebatur augmentum. Eos autem, qui non per annum integrum, sed per ipsius anni partem in hujusmodi Dei servitio laborarent, juxta quantitatem laboris et devotionis affectum, participes esse voluit indulgentiae memoratae: quodque si forsitan ipsorum aliquem post iter arreptum in prosecutione dicti negotii ex hac luce migrare contingeret, vel interim negotium ipsum congrua terminatione compleri, eos integre participes esse voluit ipse praedecessor indulgentiae memoratae: ac etiam hujusmodi remissionis

voluit esse participes juxta quantitatem subsidii et devotionis affectum, omnes qui ad expugnationem dicti Joannis et aliorum damnatorum, sequacium et factorum suorum eidem episcopo vel per eundem episcopum deputando et deputandis de bonis suis congrue ministrarent.

« Et nihilominus abbreviandi hujusmodi anni terminum et subsidii quantitatem juxta ipsius episcopi circumspectionis arbitrium, consideratis personarum ac laborum et temporum qualitatibus et conditionibus, idem prædecessor plenam et liberam concessit per suas certi tenoris litteras potestatem : mandans insuper eidem episcopo concessionem ipsam prædecessoris ejusdem, ac prædicta omnia per eum, vel alium seu alios ad hoc idoneos in Castellæ et Legionis prædictis, ac Aragoniæ, Portugalliæ et Navarrae regnis, et in partibus Vasconiæ; necnon in omnibus civitatibus, terris ac locis ipsorum regnorum et portuum in Ecclesiis et locis eorum, quando et quoties expedire videret, solemniter publicaret et exponeret, et per alios, quos ad hoc idoneos reputaret, publicari et exponi faceret, ut melius et clarius intelligeretur ab omnibus in vulgari, ac fideles Christi instantius et efficacius per verbum prædicationis, et alias, prout expediens foret, inducere non postponant, ul suscipientes cum reverentia per manus dicti episcopi vel aliorum per eum ad hoc deputandorum, venerabile signum crucis, ipsumque suis humeris et cordibus affigendi, ad proseguendum hujusmodi causam Dei et dictæ Romanæ Ecclesiæ matris eorum viriliter se accingerent, prout in prædictis litteris prædecessoris ejusdem plenius continetur.

30. « Postea vero prædictus Joannes hujusmodi litteris, quarum indubitatam notitiam habuit, in contemptum damnabiliter ductis, ac ejusdem nefandi schismatis etiam extunc remanens labe respersus, exemplo Pharaonis, cujus cor semper exstitit induratum, periit in æternum, nam impænitens repentina morte, ipse Joannes, divino, ut creditur, percussus judicio, penam in proprio corpore tulit : cujus actus in hoc facto miserabilis exitus comprobavit. Cum autem, sicut jam diu fama publica divulgavit, et pæne jam orbis prædicat universus, Henricus dicti Joannis natus patri succedens in vitium, et proterviam ac dementiam sequendo paternas, non advertens illud quod scriptum est : *Ego sum Deus, qui visito peccata patrum in filios usque ad tertiam et quartam generationem*; etiam nobis et eidem Ecclesiæ Romanæ quam tanquam matrem et dominam reverenter multipliciter honorare, ac recognoscere Deum cali deberet, qui potentem deponit de sede et sublimat pauperem et egenum, ac etiam fidelibus et devolis nostris in illis et vicinis regionibus ac partibus constitutis pravis actibus suis multiplices injurias et offensas hæcenus intulerit, et inferre

non cesset, etiam ut hæreticus et schismaticus notorius, ac in temerarium et illicitum favorem Petri e Luna prædicti in eadem Sede Apostolica, ut præferatur, intrusi ac fautorum, sequacium et complicitum ejusdem, quibus etiam publice et notorie adherere præsumpsit hæcenus et præsumit, unde quot animarum pericula, jactura et scandala detestabilia fidelibus ipsis hæcenus prævenerunt, et verisimiliter possent, nisi super hoc Apostolica solertia, urgente conscientia, sollicitè provideret, etiam in antea prævenire satius est motus majores; nos, in cujus persona dictum est per prophetam : *Clama, ne cesses : quasi tuba exalta vocem tuam, argue, increpa, obsecra*; et qui de quolibet peccato mortali quemlibet tenemur corripere Christianum, juxta illud : *Ecce constitui te super gentes et regna, ut erellas, dissipas, ædifices et plantes*; eapropter non valentes ulterius tam publica et manifesta gravissima delicta, et excessus execrabiles et enormes prædicti Henrici ulterius sub dissimulatione transire, et hujusmodi periculis, jacturis et scandalis obviare, et animarum saluti, quantum nobis ex alto permittitur, in hac parte providere salubriter cupientes, ac prædictas litteras prædecessoris ejusdem et omnia inde secuta rata habentes et grata, dictas litteras ex certa scientia auctoritate Apostolica confirmamus et approbamus, necnon quoad eundem Henricum natum suosque sequaces et complices ac fautores, sibi que adherentes et faventes in hujusmodi hæresi ac schismate, necnon aliis præmissis illicitis omnes et singulos cujuscumque status, gradus, ordinis vel conditionis existant, in omnibus et singulis per omnia, prout contra dictum Joannem patrem suum ejusque sequaces, complices et fautores hujusmodi promulgatæ fuerunt, de fratrum nostrorum consilio et Apostolicæ plenitudine potestatis extendimus per presentes. Quocirca discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus hujusmodi litteras in omnibus prædictis regnis et partibus et vicinis locis, ubi et in quibus commode et absque periculo fieri poterit per te vel alium seu alios, quem vel quos ad hoc duxeris deputandum seu etiam deputandos, auctoritate nostra contra Henricum suosque complices et fautores, et omnes alios et singulos suprascriptos in hoc culpabiles juxta tenorem et formam ipsarum litterarum prædecessoris ejusdem, eadem auctoritate publicare procuretis, contradictores per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita compescendo, etc. Datum Romæ apud S. Petrum kal. Septembris, Pontificatus nostri anno ix ». Terrere his minis Henricum nisus est Bonifacius, quem antea mansuetudine adducere ad obsequium non potuerat, ac regem Lusitaniæ, qui sceptrum Lusitanicum Henrico debitum occuparat, confirmavit.

31. *Bonifacius regem Galliæ conciliare Eccle-*

sic studet, opera regis Angli.—Ad conciliandum vero sibi Francorum regem antipapae servitute jam liberum, sollicitavit¹ Richardum Anglorum regem ejus affinem, ut regiam opem ad illum in sinum Sedis Apostolicae revocandum conferret.

« Charissimo in Christo filio Richardo regis Angliae illustri.

« Quia tanquam princeps Christianissimus studium providentiae salutaris amplectens, sic vigilem in rebus agendis diligentiam adhibes, sicque digestae in singulis practicandis aciem circumspicuae mentis apponis, ut procedant salubriter, quae tui maturitate consilii diriguntur; hanc considerationem habentes tibi, quem erga Deum et Romanam Ecclesiam novimus clarae devotionis titulis insignitum, super negotiis ejusdem Ecclesiae, cujus inter caeteros principes orbis terrae Catholicos zelator honoris et exaltationis ipsius praecipuus amator existis, affectiones nostras libenter expendimus et cogitationes fiducialiter aperimus. Etenim, fili charissime, dum levamus in circuitu oculos nostros, et gregem Dominicum sollicitudini nostrae Domino disponente commissum, undique mentis acie contemplamur, ex debito pastoralis officii vigilem curam impendimus, ut cunctorum dispendiis et praesertim animarum periculis obviemus. Animadvertentes igitur et matura digestionem pensantes, regem Franciae, quem titulo patris appellas, et sanctae matris Ecclesiae gremio et veritatis via, longis retroactis temporibus, graviter obruisse; profecto naviculae Petri, quam nobis Altissimus committere voluit, suscepto regimine, illico cogitare cepimus vias diligenter et modos, quibus regem illum, abstereso cujuscumque appositae nubis obstaculo, ad viam veritatis inducere valeremus. Verum post diversos et exquisitos modos, post varia tentata remedia, post exactos frustra multiplices in hujusmodi negotii prosecutione labores, demum ad serenam constantemque devotionem tuam convertimus Apostolicae considerationis intuitum, sperantes hoc ipsum tantae pietatis negotium per tuae salutiferae providentiae studium tuamque diligentiam circumspicuae, si, ut firma opinione tenemus, illud tua fervens devotio duxerit cordialiter amplectendum, deduci posse faciliter ad effectum, quippe quia de praefata serenitate tua, mens nostra considerat, ut Dei beneplacitum, veluti sui nominis amatrix intenta, studio diligentis indagacionis inquirat, et quod, si placere perceperit, promptis affectibus prosecuatur.

« Idecirco serenitatem ipsam paterna affectione rogandam duximus pariter et hortandam, ipsi nihilominus in remissionem peccaminum paternaliter suadentes, quatenus divina retributionis obtentu, velis lotis studiis lotisque sensibus experiri ab ejusdem regis oculis verbo

Domini nubem excutere, qua superioris aeris beneficium non admittit, ut exclusae tenebrarum caligine, quis sit, quid agat quidve suis mereatur actibus, iam exteriori quam interiori lumine contempletur, et demum sanctae matris Ecclesiae gremium, a qua diutius, prohi dolor! extitit alienus, tua faciente et procurante opera convertatur, ne forte quod absit irreparabiliter decidat et sine spe resurgendi pereat: nempe, autem non erat opus te, orthodoxae fidei pugilem strenuum athletamque fortissimum nobis datum a Domino, exhortationibus inducere variis, si devota meditatione consideras et oculo elementis propiliationis advertis, dittoque regi pia mente compateris, quam gratum exinde Deo et Apostolicae Sedi praestabis obsequium, quantaque tibi salutis, honoris et utilitatis incrementa provenient, et quam sonoro praeconio exaltabitur in gentibus nomen tuum. Postremo serenitatem tuam reddimus harum serie certiorum, quod ubi rex Franciae praefatus tuis salutaribus monitis atque consiliis acquiescat, vel saltem acquiescere se disponat, parati erimus pro eo et inclaya domo sua nostrum gremium paternaliter aperire, et cum eodem, necnon sequacibus et adhaerentibus quibuscumque elementer agere, quantum cum Deo poterimus, et nobis duxerit tua praenarrata serenitas consulendum. Datum Romae apud S. Petrum, XII kal. Januarii, Pontificatus nostri anno IX ».

32. *Sollicitatus a Gallo Anglus ut a Bonifacio deficiat, Oxonienses doctores consulit, qui egregias ad eum dant litteras.*—At tantum aberat ut Richardus Gallos ad Bonifacii obsequium posset traducere, ut etiam ipse fallacibus argumentis impelleretur ad solita officia neganda eidem Bonifacio, nisi is, ad redigendos in unum gregem omnes fideles, papales infulas una cum amulo deserere paratus esset. Antequam vero publice ab eo deficeret, Oxoniensis Academiae doctores consuluit: qui, re diligenter perpensa, respondere non cogendum ad Pontificii suffragii abdicacionem Bonifacium: longe disparem esse Anglorum Gallorumque sortem, illos in schisma proruissse, ac jam animos eorum ob antipapam religionem torqueri, jureque ab eo discessisse: ad Anglos de Bonifacii Pontificatu nullam adversam suspicionem concepissee, nec sine crimine a Pontifice posse discedere: aggrediendam vero aliam exscindendi schismatis rationem, nimirum indicendum a Bonifacio Concilium Oecumenicum, atque ad illud antipapam ac reges ejus sectatores accersendos: tum controversiam de Pontificatu ex Patrum sententia diremptum iri: si antipapa et reges ipsi illuc eo accedere abstant, in eos reges principesque Catholicos arma districturos: qui quibus pluribus Oxonienses ipsi subjectis litteris disseruerunt!

¹ EXL. eor. Epist. ad reg. Angl. tom. XII. de schism. pag. 268.

« Epistola Oxoniensium ad Richardum regem Anglia.

« Quod, principum invictissime, ab obedientia sui præfensi capitis Hispani vel Gallici recesserunt, quod coactam cessionem imponunt, quod ad cedendum antequam eligeretur et post suam electionem, dictum suum idolum corporale juramentum præstare fecerunt, quod per simile juramentum pro consulendo et favendo huic cessioni nominantes se cardinales, quasi omnes et singulos compulerunt, cum hæc et hujusmodi practicantes sint viri inter ceteros Christianos communi reputatione astutiores, et jure ab re vel proposito fixo vel firmato aliquid molientes, nec damnamus nec simpliciter improbamus: nam cum de juribus suæ statuae dissident, hæc et fortassis majora sana conscientia facere et poterunt per honesta media forsitan vulneratis eorum conscientis propriis tam diuturnam obstinationem aut inderi cupiunt, seu ne ad ulterius adoretur eorum statua, et deficientibus sacramentis populus sibi subditus finaliter pereat et damnetur, caute et sagaciter sibi consulunt, aut sicut in hujus schismatis prima productione quam fecerunt, suspicabantur totum mundum ad instar et exemplum tot virorum famosorum, quorum prudentia et justitia regi videbatur æternus et populus ad eorum opinionem trahere, ac per colorata eorum media, quæ in facti narratione subtiliter fabricari et exquiri fecerunt animos regum et principum ad tradendum et tenendum quod asserere voluerant, inviscare. Sic etiam sicut præsumuntur, jam suspicantur et æstimant saltem pro fastidientia tanti schismatis, quæ tantorum animos vexat et molestat multipliciter, et faciendum quod faciunt, et ad practicandum quod praticant, quasi alibi non sit studium quam ibidem, quod hanc practicandi formam tradiderit, nec aliunde per eorum indaginem de Jacob puteo, quoniam altus est, latitantes scientiæ salutaris exhauriri valeant, aut sub aliis montibus quam Parnasso non sit tractandum de somniis subtiliter inclinari. Si vero hanc viam coactæ cessionis, aut subtractionem obedientiæ, tanquam canonicam seu universaliter ab aliis præsertim quam iis, qui remorsum patiuntur conscientiæ, prout præmittitur æmulandam tradiderent, cum non sit in juris corpore aut sanctorum factis vel exemplis accommodata, nec sedationi schismatis ultimata necessaria, cum sint alia media ad unionem Ecclesiæ honesta, practicabilia, et verisimiliter, si per eorum obstinatam proferviam non steterit, effectui mancipanda, huic decreto et sententiæ omnino contradicimus, et ea penitus improbamus.

33. « De primo namque schismatis auctore Lucifero inolevit hæc per eos assumpta practica, quæ quoniam ambitiosum appetitum dominandi exsequi non poterit, obedientiam subtrahere dis-

postit; nam cum melior sit obedientia quam victima, peccatumque ariolandi sil nolle acquiescere, quomodo ergo subditi, qui suis capitibus debitam obedientiam subtrahunt, non grave peccatum, quod voluntarie incurrunt, non damnatissimam opinionem quam asserunt, clare demonstrat. Voluntarium diximus hoc peccatum; nam via Concilii Generalis, quæ præ cæteris et magis canonica, plusque conscientiarum uniuscujusque obedientiæ in omnem eventum clarificativa est, sufficit oblata per saltem medium laborem, quem ad hujus dampnandæ viæ coactæ cessionis practicam consumpserunt, si consensus eorum accesserit, in minori tempore practicandam acceptare voluerint, videbitur clare quomodo canonice quamque celeriter schisma præsens, quod inchoaverant, finaliter sopietur, an non voluntariam eorundem opinionem, quasi non sit alia quam illa, quam per suam præsumptionem canonizant, recte dicemus, cum et finem laborum juste et sancte, si tamen finem appetant, facilius habere poterunt, quam id medium, per quod mortale peccatum incurrunt invii, si eorum clara sint opera, hoc in lucem deducere verentur invii, qui exquisitarum viarum subterfugia quarunt, et altam viam deserunt, præsumptionem imo vehementem suspicionem de suis magis operibus ingerunt. Doleant igitur de commissis et vere peniteant, et viam, quæ non includit errorem manifestum in progressu imitari contentur; nam obedientum est prelati et prepositis etiam discipulis, et reprobatis a Deo principibus et sacerdotibus subtractam obedientiam non legimus; imo iis, quorum in dubium probabiliter versum est jus et titulus, quousque fiat super titulo dubio declaratio, secundum canones est parendum. Quæ ergo fronte a papæ indubitati obedientiæ, qualem utraque pars suam asserit, erit recedendum? Servare debet igitur ille cathedram, qui ne suus grex pereat, non novis opinionibus inhaeret, sed antiquorum Patrum vestigia, quæ pro schismatis sedatione reliquerunt in canonicis, insequitur, qui scandalum ab Ecclesia præscindere nititur, qui id notorie facit et præcipit, per quæ turbatio, subversio Ecclesiæ vel destructio cesset et penitus vacuetur: et videatur quis sit ille predictorum contendendum, quorum unus dumtaxat viam compromissi, quam universaliter damnant, offerit et obtulit; et alter viam Generalis Concilii justam, sanctam et canonicam inquirat et eligat, non aliter impossibile, imo nec in magnis difficile, nisi quatenus ex eorum profervia, impossibilem aut difficilem reddunt eandem.

34. « At vero quomodo convocaretur Generale Concilium, etiam si id convocaret una pars, vel altera requisita tantum distulerit aut noluerit? Et de præsentia in eodem, consultatio canonum nobis modum et formam aperit et de-

monstrat; an vero locum tutum constituere, et alia quae dicuntur difficilia, ad facilitatem reducere poterunt ex unanimi assensu principes saeculares? Nunquam enim in supra dictis executionis, alias excusationis, facilitas quam extollunt, ejusdem melioritatem ad finem intentum recte concludit, certe attentis omnibus quae facta vel gesta sunt in hac materia, volentibus cedere difficilius, imo impossibilius est progressus et executio, quam Generalis seu Universalis Concilii convocatio, cum cunctis suis mediis practicanda. Quod vero ad Chronicas de Anastasio et Guidone, quas pro foundationis corroboracione sumpserunt; cum forsitan auctoritate universalis Ecclesiae, vel alia justa causa, utpote haeresis damnata, sicut est de facto, in casu proposito, quem non exprimit Chronica, haec facta fuerunt, vel si facta fuissent aliter, non ad exemplum trahenda, cum non quae fuit, sed quae fieri debent admittimus, pro solutione talium motivorum non multum duximus insistendum. Sunt insuper alia motiva in praemissis Epistolis ex sanctorum auctoritatibus introducta, opinionem, quam superius damnandam duximus, super quibusdam fucatis coloribus suadentia, quae quidem sicut in eorum primaevis Epistolis expressa contenta fuerant, consimiliter in nostris respondimus Epistolis, majestati vestrae regiae jam dudum transmissis, sicut credimus sufficienter soluta, iterato calamum praemissis fatigare non censemus, sed praemissis solutionibus firmiter inhaeremus. Sed benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui serenitatem vestram regiam talibus spirationibus et consiliis divinitus informavit, sic quos vos columnam immobilem, plusquam labores atlanteos sustententem et patronum, nedum hujus, sed omnium aliarum causarum Ecclesiae saecularis constituit, quod licet ad hoc et una sit Ecclesia, unum caput ejusdem, una obedientia, tota vestra laboret, et pia famuletur intentio, plurimum detestemini, nedum errorem in schismate pullulantem, sed continue proficentem in pejus omniaque ejusdem fomenta regalis puritas abhorreat, et praetudat viam quam potest praebendi dicti schismatis ulterius incrementum; non tamen in fide, quae tangit caput Ecclesiae, majestas regiae titubat, non materiam coactae cessionis vel obedientiae subtractionem, per quam vulnerata conscientiae plagam liniat, proponit, non ad obsidionem castra movet, nec jusjurandum aliquod extorquet, per quod ad sui propositi semitam, imo limbram perveniatur; sed tanquam princeps Christianissimus, qui pro perpetuatione presentis schismatis, ad sui cordis intima molestatur, ejus interesse et damnum specialiter versantur: cum turbato sacerdotio turbatur et patitur respublica, nec solidum censetur imperium, ejus subditorum fides aut religio discrepat, de via canonica celeriter sal-

tem verisimiliter excindendi et eradicandi pestiferi schismatis, ejus timetur in papatu perpetuatio, in dies, ut intelleximus, cogitat, aestuat, fatigat, suscipit et inquirat, si quomodo sani consilii jucundum eloquium, per eos praesertim qui pie vivunt in Domino et litteris imbuuntur, perveniat». Et infra:

35. « Pro praefata videtur dicendum, quod dominus noster Bonifacius Apostolici culminis verus pastor, quem secundum praedecessores electionis unitas, temporis et possessionis prioritas, jure possessorio dilucidant et declarant, pro sedatione tam seditiosi schismatis Generale Concilium convocet per decretum non solum sibi subditos adherentes, quin etiam suum adversarium apostaticum Petrum e Luna, jam se Benedictum temere nominantem, cum suis antipapalibus et antipapalibus adherentibus universalis Ecclesiae nomine pariter atque suo ad interessendum in ipso Concilio citet, maneat et requirat private vel publice per edictum congruis die et loco, et cum tuitione veniendi, standi et redeundi, statuendi et assignandi firmiter ad praemissa; de quorum manifesta contumacia si probabiliter poterit apparere, tunc ipse Bonifacius principibus et potestatibus sibi fideliter adherentibus sub debito fidelitatis et juramenti, quod in ipsorum coronacione et promotione Romanae Ecclesiae praestiterunt, per viscera misericordiae Dei suadeat, praecipiat et injungat, quatenus alios principes suae obedientiae resistentes exhortationibus, consiliis commoveant et inducant, ut ipsum cum cardinalibus et praefatis ejusdem Concilii judicium subire compellant. Quod si principes adversantes iis contradixerint vel neglexerint adimplere, Catholicae potestates exurgant ultore gladio, brachio militari, ac etiam in ipsis litteris requisitoriis et citatoriis plenius inseratur, quod in partes adversantes contumacia propterea non obstante super ipso negotio schismatis ac juris discussione Concilii judicio procedatur. Verum si pars adversa cum praefatis sequacibus sui schismatis et erroris Generali Concilio consentiat interesse, tunc utrique contendentes ipsius Concilii diffinitioni, praesertim quoad papatus titulum, de quo principaliter agitur, se submittant, corporali juramento se solemniter adstringentes, quod nullius fraudis aut machinationis commento testificantium seu judicantium animos distorqueant seu subornent». Nonnullisque in eam sententiam adductis, utique ii, qui ex Anglia ad Concilium legabuntur, sacramento se obstringant coactae Bonifacii cessionis vel obedientiae subtractioni nunquam consensuros; tunc subjungunt:

« Supplices igitur et flexis genibus, super illustrissime principum, majestati regiae preces devotas fundimus, quatenus in obedientia ejusdem domini nostri papae Bonifacii quam nedum

cum clero et populo vobis subdito in plenis parlamentis accepta, sed eam tenere, fovere et sustinere in verbo regio, prelatique ac domini et communitas regni corporale sacramentum unanimiter promisistis, sicut princeps Christianissimus persistatis, nec ad motiva partis adversæ, quæ nec animos aut conscientias derelictorum in aliquo ad eorum damnandam viam inclinare deberet, aliquantulum advertatis, etc. Datum in convocatione nostra apud Ecclesiam beate Mariæ Virginis Oxonii de consensu regentium et non regentium, ad hoc specialiter celebrata quinta mensis Februarii anno Domini mcccxcviii et vestræ regni celsitudinis xxii. Vestræ majestatis regni continui et devotissimi oratores Thomas Ondonian cancellarius, ac cæterus unanimis magistrorum regentium et non regentium Universitatis vestræ Oxoniensis ».

36. *In Germanorum et Gallorum conventu prolatum decretum de utriusque Pontificis cessione.* — Nitebatur aquilate Oxoniensium doctorum virorum consilium, ut schisma Concilii Œcumenici auctoritate et Cæsaris et aliorum regum ope dissolveretur: verum ignavus Wenceslaus, qui pro Cæsareo munere distringere arma debebat, subornari se a Gallis politicis, qui Pontificis coactam abdicationem exoptabant, sivit. RheMosque ad indictum colloquium ea de causa accessit, cum ad exitum Gallica consilia perducere meditaretur, datisque ad Carolum, xvi mensis Octobris hujus anni, litteris ¹, respondit urgere se abdicationem Bonifacii non posse, nisi de ea cum Sigismundo Hungariæ, Wladislao Poloniæ regibus, aliisque principibus contulisset; atque adeo solemnes regum conventus Wladislavia proximis Domini natalitiis indictos. Meminit de hoc Wenceslaus cum Gallo rege colloquio Emundus atque ex eo magni Chronici ² Belgici auctor hoc repetit: « Rex Wenceslaus ad instigationem Universitatis generalis sui studii Pragenensis, anno Domini mcccxcviii, ex Bohemia ad civitatem RheMensem venit, ubi Carolus VI tunc Francorum rex cum suo Germano Ludovico duce Aurelianensi, suisque et dicti Wenceslai patris Joanne Bituricensi et Philippo Burgundie ducibus certo previo tractatu convenerant ad consultandum de extirpatione schismatis inter Benedictum XIII et Bonifacium tunc vigentis: ubi consultum fuit inter cætera ad id consequendum securissimam et brevissimam esse viam ut uterque de papatu contententes juri suo cedant sive renuntient, et per utrumque collegium novus papa eligatur. Sic igitur Wenceslaus Cæsar de consilio regis et principum Franciæ predictorum misit legatos suos ad Bonifacium predictum et simul Avenionem ». Ehusil Petrus e Luna Wenceslai regis postulata, atque insulsa respondit, se antea ad illum oratores,

qui ipsum de suo ad Pontificatum jure edocerent, decrevisse. Cum vero Wenceslaus nonnulla temere de Bonifacio adigendo ad recedendum de statu Pontificiæ dignitatis, si antipapa se abdicaret, cum Gallo pactus esset, Bonifacius Germaniæ septemviris, ut Wenceslaum tanquam ignavum vitiorum mancipium et sceptri indignum exactorarent, assensit: qua de re inferius. Alia nunc ab ipso gesta prosequamur.

37. *Ladislao regi Siciliæ plures principes conciliat Bonifacius adversus animum Ludovicum Andegavensem schismaticum.* — Adhibuit Bonifacius, quod antea etiam egerat, omne suum studium, ut Ladislai partes in Neapolitano regno adversus Ludovicum Andegavensem schismate illaqueatum confirmaret, ut ipse testatur in litteris ¹ ad Amalphitanum et Castrensem episcopos, quibus conqueritur schismaticos Neapolitani regni partem magnam, necnon Neapolim, tum plures urbes ditionis Ecclesiasticæ occupasse. Præterea Joannis Thomacelli patris sui opera, ducem Suessanum opibus et auctoritate florentissimum, qui sua ad Ludovicum defectione adduxerat in discrimen res Ladislai, ejusdem partibus restituit: de quibus pluribus Summuntius ². Insignes etiam alios armis et viribus plures regni Neapolitani proceres, ut Jacobum e Martzano, comitem Squillacii et Siciliæ maris præfectum, Goffridum e Martzano, comitem Alifiæ, regionum quæstorum principem, Jacobum Ursinum Taliacotii comitem, Jacobum Extandardum præfectum castrorum, et alios horum factionis sectatores Ladislao conciliavit, initasque ipsos inter ac regem pactiones Apostolico hoc Diplomate confirmavit ³:

« Ad futuram rei memoriam.

« Dum oculis nostræ mentis et attenta meditatione pensamus, quod inter divini bonitatis munera humano generi distributa, nihil pace jucundius, nihil optabilius, nihil salubrius reperitur, utpote in qua divinus cultus augetur, multiplicentur opes, proficiunt populi, legum servatur auctoritas et rei publicæ commodum propagatur: cum e contra propter discordiam, hominum cædes, urbium eversiones, sacrarum profanatio ædium, proprii Conditoris oblivio, ut breviter colligamus, universorum malorum seminaria generentur, quodam quasi inexplicabili cordis gaudio jucundamur, illique, qui post nubila dat serenum, gratiarum multiplices referimus actiones, quoties inter Christi fideles, præsertim eos, qui nobis et Romanæ Ecclesiæ jure proprietatis et directi domini etiam in temporalibus subesse noscuntur, quique fuerunt, opinante seminatore zizaniæ, horrendis et diuturnis bellorum dispendiis fatigati, pacis ipsius terminis gemina publicare, utque hujusmodi

¹ Extant in Append. post. Albert. Argentini. — ² Chron. magn. Belg.

¹ Bouff. Epist. cur. lib. v. pag. 41. — ² Sum. t. iv. c. 2.

³ Bouff. Epist. cur. lib. pag. 357.

germina optatos maturitatis fructus per nostrae vigilantiae studium, Domino auctore, producant, adhibemus opem et operam, quantum nobis ex alto conceditur efficaces. Sane nuper charissimus in Christo filius noster Ladislaus, Jerusalem et Siciliae rex illustris, pro se ex parte una, et dilecti filii nobiles viri Jacobus e Martzano, comes Squillacii et regni Siciliae admiratus, Goffridus e Martzano, comes Alitiae et magnus camerarius dicti regni, ipsius Jacobi frater, et Jacobus de Ursinis comes Talliacolii, et Jacobus Extandardus miles dicti regni mareschallus, etiam pro se eorumque sequacibus, ac eisdem adherentibus ex altera, inter quos, pacis amulo procurante, diu nimium, prohi dolor! calamitosa et deploranda discordia viguit, pro bono pacis et concordiae inter ipsos, Deo largiente, incundi atque firmandi, in nos per eorum authenticas et patentes litteras, ipsarum sigillis sigillatas, compromittere curaverunt, offerentes se universaliter singuli et singulariter universi, declarationi, laudi, determinationi et simplici sententiae nostrae in hac parte firmiter parituros, prout in compromisso huiusmodi, cujus tenorem de verbo ad verbum nostris litteris inseri fecimus plenius continetur. Tenor autem dicti compromissi talis est :

« In nomine Domini, Amen. Cum faciente prava moderni temporis conditione, certa defensio ex nonnullis rebus et causis intervenerit inter serenissimum principem dominum Ladislaum Dei gratia regem Hungariae, Jerusalem, Siciliae, etc., ex parte una, et viros magnificos Jacobum e Martzano comitem Squillaciae ac regni Siciliae admiratum, Goffridum e Martzano comitem Alitiae et magnum camerarium dicti regni fratrem ejus, Jacobum de Ursinis comitem Talliacolii, et Jacobum Extandardum militem ejusdem regni mareschallum ex parte altera, ideo disponentes tam praefatus rex Ladislaus quam dicti magnates venire ad concordiam de praedictis; contentantur omnia quaecumque versantur circa materiam dictae discordiae inter eos, et inde pendencia ponere et ex nunc ponunt absolute in manibus sanctissimi domini nostri papae Bonifacii Noni, cujus domini nostri papae declarationi, determinationi et simplici sententiae parati sunt idem dominus noster rex et praefati magnates cum puro, sano et bono intellectu, et effectu stare atque parere; promittuntque in fide ipsorum pura et recta immediate et sine aliqua dilatione ac omni exceptione, causa vel occasione remota, stare et parere declarationi, determinationi et simplici sententiae praelibatae ejusdem domini nostri papae: et interim donec fiat dicta declaratio et determinatio per eundem dominum nostrum papam, contentantur praefatus dominus rex et dicti magnates tollere, et ex nunc tollunt offensas hinc inde securitatem mutuae praeficationis, conversationis et transitus

inter terras, vassallos, et subditos ac gentes eorum armigeras cum marchandis, rebus et bonis quibuslibet. Contentanturque tam praefatus dominus rex quam dicti magnates, quod gentes, armigeri et alii subditi et obedientes dicti domini regis, possint stare in villa Centore et in locis ulterioribus aliis territorii Suessani per quindecim dies vel infra: et quod potissime dum inibi moram fecerint, et videre et intrare civitatem Suessanam et alias terras et loca dictorum magnatum, moderati tamen et in moderato numero: et interim possint per territoria et pertinentias Suessanae et aliarum terrarum eorundem magnatum, ac passus ipsorum per vias vel extra vias, de die vel de nocte, armati vel inermes cum quibuscumque rebus ire pariter et redire libere et secure, pendente declaratione et determinatione praedictis; absque tamen offensione subditorum et rerum eorundem magnatum, exceptis herbis et arboribus silvestribus. Et si forte per dictas gentes subditas et obedientes ejusdem domini regis aliquod aliud damnum eis fieret, dictus dominus rex promittit per fidem suam illud facere emendare: dictique magnates dabunt et dari facient praefatis gentibus dicti domini regis foragium et grassiam competentis pretio. Verumtamen elapsis dictis diebus quindecim, praefatae gentes dicti domini regis egredi debeant dicta territoria Suessana, et aliorum terrarum eorundem magnatum, sed cum expediens fuerit, possint per easdem terras et territoria ire et redire ac conversari modo praedicto, pendente praefata declaratione et determinatione ejusdem domini nostri papae, promittunt non dare auxilium, consilium vel favorem, aut transitum per terras, passus et loca duci Andegaviae suiique gentibus, sequacibus et adherentibus ipsius, sed transitum ipsum eis possetenus impedire.

« Promittunt etiam ad ipsum ducem non mittere absque licentia dicti domini regis, nec hujus fautores, adherentes, sequaces, obedientes, et gentes armigeras receptare: imo statim infra triduum post datam praesentium capitulorum, licentiantur Zbrigolectum per totum mensem praesentem Maii, Leonellum de Coustantio, ac per totum instandem mensem Augusti anni praesentis Abramontem cum eorum sociis, et quascumque alias gentes armigeras dicti ducis Andegaviae quas haberent in terris eorum et eas ulterius non receptabunt, et etiam si poterunt, eas prius licentiantur, si deberent eis dare aliquid de suo ultra id quod debent habere. Jam dictus dominus rex promisit praefatis caporalibus et gentibus licentiandis facere salvem conductum recedendi quo voluerint. Item addidit praefatus dominus rex, et dicti magnates contentantur, quod in praedicta sublatione offensarum intelligatur comes Fundorum et sui sequaces, hoc est, quod tam dictus comes

quam præfati magnates et eorum sequaces et gentes non deberent alterutrum se offendere; sed omnino offensas tollere et remove, facta declaratione et determinatione concordie per prædictum dominum nostrum papam inter eundem dominum regem et præfatos magnates fiat pax et concordia, et facta esse intelligatur ex hinc inter eundem comitem et magnates prædictos. Item in prædictis intelligatur comes S. Agathe modo simili, durante tantum tempore ligæ et unionis, quod est inter dictum dominum regem et præfatum comitem, et non ultra. Item dictus dominus rex contentatur, et dat licentiam præfatis magnatibus mittendi Neapolim ad ducem Andegavie, comites Tircairiti et Montisalti, et Stephanum de S. Severino ad faciendum exactiones eorum.

« Item dictus dominus rex promittit pro se et dicto comite Fundorum, ac eorum sequacibus et gentibus subditis et vassallariis, securitatem plenam ambasciatoribus mittendis per eosdem magnates ad dictum dominum nostrum papam in eundo. In quorum omnium fidem, dictus dominus rex, in verbo et fide regali, et præfati magnates in fide nobilium et magnatum promittunt sibi ipsis invicem, unus videlicet alteri, et alter alteri pro sequacibus et adhærentibus eorum, prædicta omnia, pura et bona fide observare et facere observari, nec contrafacere vel venire, publice vel occulte, quacunque ratione et causa; et in præmissorum testimonium facta sunt tria consimilia scripta, quorum præsens factum est presentandum dicto domino nostro papæ, sigillis et subscriptionibus tam dicti domini regis, quam prædictorum magnatum roboratum: aliud factum est ad cautelam dicti domini regis Ladislai per eosdem magnates, eorum sigillis et subscriptionibus communitum: tertium vero factum est ad cautelam dictorum magnatum per eundem dominum regem Ladislai ipsius parvo sigillo et subscriptione munitum. Acta sunt hæc in territorio Suessano sub anno Domini millesimo trecentesimo nonagesimo octavo, die quartadecima mensis Maii, sexta Indictione. Nos rex Ladislaus prædicta promittimus. Ego admiratus prædicta promitto. Ego comes Alisie magnus camerarius regni Siciliae prædicta promitto. Ego Angelus de Arpino secretarius magnatus domini mei, domini Jacobi Extandardi supradicti, de mandato dicti domini scribere nescientis, præsentia capitula subscripsi propria manu mea; et eadem ejusdem mandato sigillo proprio dicti domini mei sigillavi.

« Nos igitur, qui in agro Dominico sumus divina disponente elementia constituti, vigilibus studiis, dextera Domini nobis assistente propitia, ad operam manus nostre possibilitatis libenter apponimus, quam præfato regno et terræ citrapharum, quæ a nobis et dicta Ecclesia tenentur in feudum, ac eorum incolis et habitatoribus,

speramus Deo propitio profuturam. Nam tandem itaque totis desideriis cupientes ut regnum et incolæ præfati ad statum prosperum, pacificum et tranquillum per Apostolicæ Sedis ministerium et providentiam redeantur, ac in statu hujusmodi solidentur, confirmentur ac etiam augeantur, auxilio divini munus implorato, tam Apostolica quam dicti compromissi auctoritate, tenore aliarum litterarum nostrarum. In primis volumus et mandamus, pronuntiamus, decernimus, laudamus et etiam declaramus, quod Jacobus e Martzano comes Squillacie et regni prædicti admiratus, necnon Godfridus e Martzano comes Alisie et magnus camerarius dicti regni, ac Jacobus de Ursinis comes Talliacotii et Jacobus Extandardus miles ipsius regni mareschallus supradicti et eorum colligati, ad debitam fidelitatem dicti regis, nimirum..... penitus se reducant, illique humiliter pareant, obediant, et intendant, et illico sibi præsentium ligium homagium et fidelitatis debitum juramentum secundum constitutiones regni prædicti, et alias, prout est hactenus fieri consuetum, aliaque faciant, quæ ad hujusmodi fidelitatem noscuntur quomodolibet pertinere. Præterea dicto regi, auctoritate prædicta districte præcipiendo mandamus, quod ipse admirato cum aliis superius nominatis expresse quacunque provisiones et bona burgensalica, hereditaria et feudalia, ac templa et juste acquisita per eos ac eis donata, necnon civitates, castra, terras, comitatus, baronias et omnia alia quocunque nomine censeantur, et in quibusvis partibus dicti regni consistant, jura quoque et actiones ad eos pertinentia regia auctoritate restituat, illosque si occasione discordiarum, quæ inter eos, ut præmittitur, viguerint, crimen læsæ majestatis incurrissent, ad honores, prærogativas, dignitates, famam, status, officia et beneficia, quibus ante hujusmodi discordias potiebantur, restituere non postponat, et specialiter admiratum prædictum ad ducatum Suessanum, eidem admirato de injuriis et offensis quibuscumque pleam et generalem remissionem et indulgentiam faciendo; sequaces vero et complices et colligatos eorum adhærentes eisdem, postquam ipsi præfato regi infra duos menses hujusmodi fidelitatis et homagii præstiterint juramentum, per eundem regem restitui similiter declaramus. Insuper auctoritate Apostolica volumus et declaramus, quod quamprimum dictus rex, præfate civitatis Neapolitanæ possessionem pacificam, liberam et expeditam Domino concedente, fuerit assecutus, Godfridus magnus camerarius antedictus, officialem in civitate Capuana valeat deputare.

38. « Cum vero idem rex prædictæ civitatis Neapolitanæ et fortaliorum ejusdem cum Dei adjutorio habuerit possessionem pacificam, ut præfertur, rex ipse dicto Godfrido civitatem Ca-

puam praedictam cum fortalibus ejusdem in capitaniam et castellaniam teneatur realiter assignare, praestito tamen prius per eundem Goffridum dicto regi in hac parte fidelitatis debite juramento, sic quod Goffridus ipse in eisdem civitate Capuana et fortalibus libere possit capitaniatus officium exercere; salvo tamen, quod si pro bono dicti regni ante recuperationem praefatae civitatis Neapolitanae nobis videatur expedire, quod memoratus Goffridus officialem in civitate Capuana praedicta valeat deputare. Rursus volumus et mandamus auctoritate praefata, quod rex praefatus procuret realiter et faciat cum effectu, quod Castrum maris de Vulturno Capuanae diocesis nostra ac Romanae et Capuanae Ecclesiarum nominibus cum oneribus et conditionibus per nos declarandis usque ad beneplacitum nostrum tenendum assignetur. Cum autem dicta civitas Neapolitana ad manus ipsius regis, Domino volente, pervenerit, admiratus praefatus cum dicto magno camerario, et ejus benevolis et amicis, totis viribus teneantur assistere dicto regi ad recuperationem dicti castri in casu, quo is qui castrum ipsum ad praesens possidet, renitentiam forsitan moliretur». Et paulo infra: «Amplius eadem auctoritate volumus et mandamus, quod per dictum regnum fiat moratoria, ut eorum vocabulo utamur, in quantum partes tanguntur aliquibus, usque ad decennium, aliquibus vero usque ad tempus, de quo duxerimus declarandum. Item auctoritate praedicta volumus et mandamus, quod praefatus rex, Jacobo admirato, Goffrido magno camerario, Jacobo comiti Talliacolii et Jacobo mareschallo praefatis, quaecumque privilegia, litteras, cedulas, praerogativas, immunitates et gratias, exceptiones et remissiones collectarum, de quibuscumque communitatibus, baroniis, civitatibus, terris, castris, villis, casalibus et feudis per clarae memoriae Carolum regem dicti Ladislai regis genitorem, et charissimam in Christo filiam nostram Margaritam Jerusalem et Siciliae reginam, tempore quo regina ipsa in dicto regno, vicarius officium exercebat, et per eundem regem illis facta, prout ante ortam discordiam habuerunt, per ipsius patentes et authenticas litteras studeat confirmare, etc. Datum Romae apud S. Petrum kal. Junii, Pontificatus nostri anno nono».

39. *Florescere captae Ladislai res; et Martini Aragonii conatus in Trinacria per Bonifacium repressi.* — Navavit in caeteros Bonifacio et Ladislao strenuam operam Raymundus e Baucio Ursinus, quem Pontifex hoc ornat elogio¹:

«Dilectus filius nobilis vir Raymundus de Baucio de Ursinis, comitalus Licii dominus, tanquam dicte Romanae Ecclesiae, necnon charissimi in Christo filii nostri Ladislai Jerusalem et Siciliae regis illustris, pugil fortis contra schismaticos hujusmodi, pro nobis et Ecclesia ac rege praefatis, a longis citra temporibus, tam virilibus quam efficacibus laboribus insudavit, prout adhuc insudare non formidat». Cum vero is in eo bello sumptibus non parceret, Pontifex clero, qui in terris Jacobi de Ursinis Nolani comitis versabatur, edixit ut illum subsidiario auxilio juvaret. Confirmata vero indies tum a Pontifice tum novorum procerum accessione Ladislai res eo assurere, ut demum Neapolim fuerit adeptus, de qua postea agemus. Nunc Trinacria res Neapolitanis conjungemus.

Flagrabat² civili bello Trinacria, cum Martinus (I) junior regis Aragonum filius schismaticus Mariae reginae nuptiis et valida Catalanorum manu fretus, regnum illud armis sibi vindicare niteretur: inde federali proceres ejus perfidiam aversati, Pontificiis subnixi studiis ipsius conatibus fortiter se opposerent: neque enim ex veteribus initis cum Friderico olim rege pactioibus id regnum jure ad Mariam vel Martinum spectabat, cum is schismate esset irreflitus. Refert vero Surita³, Martinum, perspecta insularum erga Bonifacium et Sedem Apostolicam observantia ac pietate, egisse consilia de abrumpendo Lunano schismate: sed a Martino rege Aragonum prohibitum, cum diceret indignum fore filium si Petro e Luna non pareret, cui pater Sardiniae et Corsicae regnum solenni clientelari sponsione accepta retulisset.

Cum vero ambos in schismate obfirmatos cerneret Bonifacius, tum Sardiniam, tum etiam Trinacriam illis eripere nisus, atque Artalem de Alagona comitem Molinici sacro bello in Trinacria adversus Martinum ipsum juniorem praefecit, de quo haec ad Bosanensem, Plovacensem ac Sornensem episcopos³ scripsit:

«Bonifacius, etc. Cum, prohi dolor! Catalanorum et aliorum schismaticorum effrenata superbia et improbi conatus ideo peccatis exigentibus invaluerunt, quod nonnullas civitates, terras et loca regni Trinacriae, quod de Patrimonio sanctae Romanae Ecclesiae existit, a longis citra temporibus, dolendis ausibus occuparunt, et adhuc indebite detinent occupata, ac insulam Sardiniae quotidie infestare ac summis viribus invadere non formident, et conantur ad ulteriora manus extendere violentas, nos solertia reddi-

¹ Bonif. lib. v. pag. 11.

² Lib. v. pag. 40. — ³ Sur. Annal. lib. X. c. 68. — ³ Lib. v. Ep. cur. pag. 40.

(1) Quae hoc anno civili bello tumultuabat Trinacria, ut annalista scribit, hoc ipso pariter anno pacata est, teste anonymo synchrono Fragmenti historiae Siciliae auctore vulgari *Her. Italiae*, tom. XXIV qui ad hunc annum notat magnum Siciliae justitiarum aliosque viros potentes, armis in regem ac reginam sumptis, arces quasdam munitas occupasse, sed regis armis coactos ad officium redisse: «Et sic, ait, facta est universalis pax in dicto regno, quod (quae) adhuc durat et durabit, dante Domino meliora».

mur indefessa solliciti, ut ipsorum Catalanorum et schismaticorum conatibus potenter et rigore utique obvietur, ea propter de devotione et fidelitate dilecti filii nobilis viri Artalis de Alagona comitis Molineli spe firma confidentes, quod ipse sciet et poterit contra Catalanorum et schismaticorum hujusmodi conatus salutaria remedia invenire, et tam viriliter quam fideliter resistere, ipsum Artalem ad regimen ipsum presentialiter destinamus : præcipit iisdem episcopis, ut ex collecto e sacerdotiorum vectigalibus auro illum juvent, etc. Datum Romæ apud S. Petrum id. Octobris, Pontificatus nostri anno nono ».

40. *Græcorum imperatori auxilium contra Turcas postulanti consulit Bonifacius; et Ostiam ad Sedis Apostolicæ imperium revocat.* — Extendit etiam curas Apostolicas in Orientem Bonifacius¹, ac precibus Emmanuelis imperatoris Constantinopolitani, quem Bajazetes² post partam prædictam de Hungaris Nicopolitanam in Bulgaria victoriam, Turcicorum armorum mole obruere contendebat, permotus, militaria subsidia ad eum mittere decrevit, ac Paulo episcopo Chalcedonensi dedit provinciam, ut sacram militiam in Turcas propositis indulgentiarum præmiis promulgaret, edito hoc Diplomate³ :

« Ad futuram rei memoriam.

« Nuper ex corde compassi illustri principi Emmanueli Paleologo imperatori Constantinopolitano ejusque subditis, qui etsi non in plena obedientia et devotione nostra, ac sinceritate fidei et unitate sanctæ Romanæ Ecclesiæ persistent, invocant tamen salutiferum Christi nomen, et quos inhumanis et terribilis illa bellua, hostis perpetuus Jesu Christi, Bajazetes Teucrorum, qui Turci vulgariter nuncupantur, princeps, grandi gentium armorum multitudine cumlata invadere, exterminare, conculcare ac sibi subjungere toto posse festinat in maximum Christianorum dedecus, dispendium, periculum atque damnum; et volentes Catholicos principes, proceres, magnates ac populum Christianorum ad succurrendum eidem imperatori, cui ad debitam resistentiam vires non suppetunt, inducere ac fortius animare, venerabilem fratrem nostrum Paulum episcopum Chalcedonensem Apostolicæ Sedis nuntium ad prædicandum vivificæ verbum crucis in omnibus et singulis civitatibus, terris, oppidis, castris atque locis insignibus, quibusdam tamen tunc expressis exceptis, sub nostra obedientia ac devotione consistentibus, dictosque principes, proceres, magnates ac populum requirendum et per amplius exhortandum, ut ad succursum hujusmodi viriliter se accingerent vel subsidia ministrarent, duximus destinandum; et

eam quam proficiscentibus in subsidium Terra-Sanctæ concedere Sedes Apostolica censuerit, eisdem accingentibus et subvenientibus sub certo luumus indulgentias elargiti; dictoque episcopo formam dedimus, secundum quam hujusmodi que ministrarentur subsidia recolligerentur, et eidem imperatori ad usum defensionis hujusmodi cum integritate fideliter assignanda, prout in nostris inde contentis litteris plenius continetur. Ex certis igitur rationabilibus animum nostrum ad id moventibus causis, civitatem, diocesim et provinciam Moguntinam a reliquis civitatibus, diocesibus et provinciis, in quibus præfatus episcopus nostram prædictam intentionem exsequi debet, auctoritate Apostolica presentium tenere sejungimus et penitus separamus; eidemque episcopo districtius inhibemus, ne per se vel alium seu alios in hujusmodi civitate, diocesi et provincia Maguntina quomodolibet exequatur; decernentes et nunc irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit. Nulli ergo, etc. Datum Romæ apud S. Petrum kal. Aprilis, Pontificatus nostri anno nono ». Data etiam⁴ Augustino de Virdunis, Benedictinæ disciplina religioso viro, fuere mandata⁵, ut Christi fideles in arma contra Bajazetem in archiepiscopatu Moguntina concitaret, ut vero divina providentia Bajazetis Christianorum hostis ferocissimi victorias represserit, incitato in eum Tamerlane, qui veluti flagellum Dei per Orientem arma circumferebat, atque anno superiori Parthos oppresserat, inferius dicitur.

Non prætereundum visum est hoc anno, ob schismaticorum impetus et molitiones, Ostiæ imperium, abrogato Ostiensis in eam episcopi dominatu, ad Sedem Apostolicam fuisse revocatum⁶.

« Ad perpetuam rei memoriam.

« Considerantes quod civitas Ostiensis, quam in faucibus Tyberis ad mare palens, et ut plurimum piratis confertum, sita est, si (quod absit) occuparetur ab æmulis, prout etiam in memoria nostra in occupationis periculo saepe fuit, multa et magna incommoda et calamitates diversas tam Ecclesiæ Romanæ et reipublicæ, quam etiam alma Urbis statui posset indubie generare; et quod cardinalis ejusdem Ecclesiæ, Ecclesiam Ostiensem in titulum pro tempore obtinens, sub cujus temporali jurisdictione dicta civitas consistit, verisimiliter non est tanta potentia, quod civitatem prædictam posset sufficienter in discriminosis casibus defensare; et etiam ponderantes, quod Romanus Pontifex potest, si principaliter illam gubernet, in casibus arduis eam potenter protegere et fieri, præmissa omnia fratribus nostris seriose proposuimus, adjicientes ut mala evitarentur, et bona, quæ

¹ Lib. iv, pag. 283. — ² Leincl. in Musul. hist. lib. vi. — ³ Lib. v, Ep. cur. pag. 26.

⁴ Lib. v, pag. 293 et 295. — ⁵ Hieron. Beck in Annal. Turc. — ⁶ Lib. v, Ep. cur. pag. 16.

sunt super descripta, efficacius procurarentur, super praemissis, de soliti eorum circumspicione consulerent. De ipsorum igitur librato consilio ac deliberatione matura, civitatem praedictam cum ejus districtu, tenimento, ac juribus et pertinentis suis, quantum videlicet ad jurisdictionem temporalem et saeculare forum pertinet, ab omni superioritate, dominio, potestate, jurisdictione et subjectione episcopi, qui fuerit pro tempore, dictaeque Ecclesiae, ac dilectorum filiorum capituli Ostiensis, auctoritate Apostolica, et de plenitudine Apostolicae potestatis tenore praesentium subtrahimus, separamus, eximus, et totaliter in perpetuum liberamus civitatem eandem cum districtu, tenimento, juribus et pertinentiis supradictis, eidem Ecclesiae Romanae et Sedi Apostolicae, eo modo, quo dicta Ostiensis Ecclesiae haecenus subfuerit, immediate subicimus, submittimus, incorporamus, annectimus et unimus, ita quod nullo unquam tempore praefati episcopus et Ecclesia necnon capitulum Ostiense de civitate, districtu, tenimentis, juribus et pertinentiis supradictis, quantum videlicet ad jurisdictionem temporalem et saeculare forum pertinet, ut praefertur, praesomant se quomodolibet impedire; decernimus insuper ex nunc irritum et inane quidquid in contrarium a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari; non obstantibus constitutionibus, privilegiis, et indulgentiis Apostolicis, ac legibus imperialibus, necnon statutis municipalibus et consuetudinibus, et aliis contrariis quibuscumque. Nulli ergo, etc. Datum Romae apud S. Petrum kal. Septembris, Pontificatus nostri anno nono ».

41. *S. Francisca divinitus curata a S. Alexio.*
— Hoc eodem anno beata Francisca Romana annorum quatuordecim nupta Laurentio Pon-

fiano, cum anni unius flexu gravissimis morbis attrita decubuisset, ut parum a morte abesse videretur, impudentissima malefica illam adire ausa est, ut se magico carmine curari permitteret: quam cum Francisca asperrimis verbis increpitam pepulisset, proxima nocte, qua festum diem S. Alexii Romani praebat, idem sanctus ingenti luce thalamum complexit, et peregrini specie, juvenili forma, pretiosissimis vestibus et aureo ac fulgido pallio decorus, se videndum obtulit, seiscitatus Francisca num curari vellet, respondentique se voluntatem suam divinae omnino accommodare, sanctus juvenis pallium aegrotanti visus fuit injicere, ac repente veletudinem viresque restituere, perinde ac si nunquam aegrolasset, moxque ex Franciscae oculis evanuit. Et pulsus morbum viresque sibi redditas Francisca sensit, desiliens strato Vamozam glorem, laborum sociam adit, acceptum exponit beneficium, hortatur ut se comitem jungat ad divi Alexii templum lustrandum. Illa miraculi magnitudine percussa stantem et vegetam Francisca conspicata, qua lecto commovere se non poterat, vestes induit, gratias Deo agit; et quamvis tum aurora vix albesceret, antequam famuli consurgerent, ambae templum S. Alexii adierunt: cujus miraculi non modo universam familiam Pontianam, verum ejus fama Romam pervagata, universos, qui uorant quam gravi morbo implicata Francisca decubuisset, stupore complexit. Ipsa porro divinae gloriae vindex, cum magicae artes grassarentur, quoscumque libros magico carmine inquinatos corripere poterat mox injiciebat flammis; ac tum saepe conflate a daemonibus tempestates, crepitusque horreni dati fuere.

BONIFACII IX ANNUS 10. — CHRISTI 1399.

4. *Bajazetes ingentes facit progressus, contra quem sacrum bellum indicit Bonifacius.* — Irruentibus magno fragore in Christianum imperium Tartaris ac Turcis, extremumque exitium Graecis praecipue intentantibus, Bonifacius anno a Virgineo partu millesimo trecentesimo nonagesimo nono, Indictione septima, pro Pontificali munere ad Barbarorum comprimendum fu-

rorem, Christieque tuendos cultores, sacrum¹ cecinit classicum in Occidente, cruce signatasque acies Orienti subsidium laturas conficiendas curavit: Bajazetes enim Turcarum rex in superbiam elatus Occidentales Christianos acceptae ad Nicopolim in Bulgaria cladis pudorem ignave

¹ Lib. V. Ep. chr. pag. 99.

tulisse, deque ea ulciscenda posito consilio mutuas alere discordias, ad expugnandam Constantinopolim, ac proferendas in Valachiam et Hungariam victorias se accinxit. Percussus illius armorum terrore Emmanuel imperator Græcorum, Hilarium Aurium Genuensem Romanam ad Apostolicam Sedem oratorem misit, qui miserum Christianæ rei in Oriente statum in extremum adductum discrimen exponeret, rogaretque Bonifacium, ut principes Occidentales ad ferendas illi suppelias incitaret. Permotus igitur Græcorum suspiriis Pontifex, qui jam superiori anno Paulo episcopo Chalcedonensi promulgandæ sacræ in Turcas militiæ provinciam dederat, ampliori Diplomate idem ipsi¹ munus contulit iterum, crucisque symbolum accepturis noxarum veniam proposuit.

2. « Venerabili fratri Paulo episcopo Chalcedonensi Apostolicæ Sedis nuntio.

« Vineæ Domini sabaoth, populi scilicet Christiani, custodes, licet innumeri, deputati summopere vigilare compellimur et tenemur, ne singularis ferus de sylva, impiissima videlicet gens Tencrorum, qui alias Turchi vulgariter appellantur, vineam ipsam immaniter depascatur, quantumque nobis ex alto conceditur, ut eadem vinea perseveret intacta, impetum bestiarum illam deuoliri cupientium reprimamus. Verum sacrosancta Ecclesia mater omnium fidelium et magistra suspiria producit ab intimis, oculi ejus solvuntur in lacrymas, vehementibus gemitibus ipsius pectora quatuntur, eo quod propter hostilitates, quæ a blasphemis crucis adversus fidei professores exercentur, extrinsecus undique bella fremunt, intrinsecus seditiones intestinæ dilaniant et inquietant, domesticæ simultates, gladiusque fidelium, qui foret contra hostium fidei emeos exerendus, conversus in proximos, prohi dolor! inebriatur sanguine Christiano et (quod acrius excoquit mentem nostram) scelerati filii quasi quodam cæco furore vexati armantur in matrem, ac illum, ex quo prodierunt uterum nutuntur pravis viribus lacerare: quo fit, ut nos una cum memorata Ecclesia, legitima sponsa nostra, circa exhibitionem opportuni subsidii in hac parte juxta desiderium nostrum et officii nostri debitum manus adjutrices extendere nequeamus.

3. « Sane, licet jampridem non sine prava mentis amaritudine ad nostrum fama publica perduxisset auditum, quod perfidus ille Bajazetes princeps Turcorum manu potenti et brachio extento in Christianum populum inmani feritate et fera inhumanitate exliterat debacchatus, et quod propterea deleta fuerat Christianorum maxima multitudo; tamen nuper dilectus filius nobilis vir Hilarius de Auria domicellus Januensis et cognatus ac nuntius illustris principis Emma-

melis Palæologi imperatoris Constantinopolitani ad Apostolicam Sedem per ipsum imperatorem propterea destinatus, auribus nostris lachrymabiliter intinavit, quod præfatus Bajazetes, quodammodo securitate concepta, quod Christianus populus de recepta præterea confusione non pudeat, et de tanto pudore verecundia non suffusus post terga rejecerat contumelias et ruinas illatas sibi per blasphemos nominis Jesu Christi, et quod converterat gladium in propria viscera, in hostes orthodoxæ fidei solitum exerceri, ac negligat causam Christi, de tanta negligentia subsannans et glorians cepit vires congregare et collare potentiam non solum in exterminium civitatis Constantinopolitaneæ et circumpositæ regionis cæterarumque terrarum quæ a Christi fidelibus in illis partibus habitantur, verum etiam ad invadendum Valachia et Hungariæ regna personaliter se accinxerat, spem gerens civitatem, regionem, et terras et regna prædicta, imo universitatem Christiani populi (quod averlas, bone Jesu!) funditus evertere et penitus extinguere, si ejus infando proposito possibilitas responderet. Attendat populus Christianus quantum sibi ex hoc pudor, quantum confusio resultaret. Ecce jam crebris infidelium arielibus fidei Catholice fundamenta pulsantur: en, nemine opem ferente, Christianorum reliquiæ illarum partium dantur exordio.

4. « Considerent insuper Christiani si (quod absit!) præfatus imperator in ditionem ipsius veniat Bajazeli (quod, heu! futurum esse conspicimus, nisi Christianus populus dicto imperatori tam potenter quam celeriter studeat subvenire) in quanto periculo foret universitas Christiani populi constituta. Hæc igitur populus ipse devota meditatione considerans erigat animos, et in auxilium imperatoris memorati totis viribus accingatur: nam licet imperator ipse velusterum errorum anfractibus circumæctus in plena obedientia nostra et Sedis Apostolicæ non consistat, tamen, quia per eum et populos sibi subjectos invocatur salutiferum nomen Christi, et speramus, quod supernæ gratiæ radio illustratus in processu temporis ad Ecclesiæ Catholice redeat unitatem, attente pensantes publicum malum atque periculum Christianitatis, matura deliberatione, quam super his cum fratribus nostris habuimus diligentem, mentes fidelium in subsidium dicti imperatoris, et per consequens Christianæ religionis, salutaribus et paternis persuasionibus decrevimus excitare. Ideoque virum ad hæc promovenda perutilem eligere cupientes, super quo cum eisdem fratribus solerti facto scrutinio, prout talis et tanti negotii qualitas exigebat, tibi cum de litterarum scientia, fidei puritate, virtutis conscientia, et circumspectæ providentiæ apud nos fide digna testimonia perhibentur, præ-

¹ Lib. v. Ep. civ. pag. 99.

dicationis officium in civitatibus, terris, castris, oppidis, et locis aliis universis in nostra et Ecclesie Romane obedientia constitutis, preterquam in regno Hungariae, ac civitatibus, terris et locis aliis subjectis charissimo in Christo filio nostro Sigismundo regi Hungariae illustri, ad cuius instantiam predicationem salutiferae crucis in dicto regno Hungariae et nonnullis aliis locis dudum duximus committendam, nisi forsitan ad id ipsius regis assensus accederet, per te vel alium seu alios, quos ad haec idoneos fore cognoveris, contra hostes fidei, Bajazetem videlicet aulefatum et gentem perfidam Teucrorum, qui civitatem Constantinopolitanam et imperatorem praefatos incessanter infestant, de dictorum fratrum consilio praesentium auctoritate committimus, et remissionem tibi peccaminum injungentes, quatenus calamitosum, nec minus periculosum totique Christianitati damnosum civitatis et imperatoris praedictorum statum, necnon praemissa omnia Christi fidelibus diligenter exponens, eos juxta prudentiam a Domino tibi datam attentis inducas monitis, et sedulis praedicationibus exhorteris, ut cogitantes prudenter quod imperator et civitas praefata a cunctis fidelibus liberationis suae subsidium expectant et remedium, auxiliaiones eorum expectant ad vindicandum Christiani nominis opprobria, et liberandum eisdem imperatorem et civitatem promptis intendant animis, et suas ad id habilitent facultates, et de bonis sibi a Deo collatis studeant largitiones tam promptas quam uberes elargiri; ut autem hujusmodi ministerium per nos tibi injunctum eo facilius atque felicius prosequi valeas, quo per Sedem praedictam munus fueris praerogativa privilegii potioris, fraternitati tuae, de qua specialem in Domino fiduciam oblinemus, locorum ordinarios, ad quos propterea te declinare contigerit, ut ipsi per se vel alios idoneos, et fidei zelo ferventes praedcatores suarum civitatum et dioecesis diebus Dominicis et festivis infra missarum sollemnia et alias, prout ei melius et magis opportunum videbitur, Christi fidelibus praemissa proponant seu proponi faciant, ipsosque fideles inaniment et inducant ad erogandum pias elemosynas pro prosecutione negotii praefati, auctoritate nostra requirendi hac vice duntaxat, plenam tenore praesentium concedimus facultatem, etc.». Addit indulgentiarum premia, quae arma adversum Turcas pro defendenda Constantinopoli correpturis vel subsidia pecuniarum erogaturis proponit. « Datum Romae apud S. Petrum II non. Martii, Pontificatus nostri anno x ».

5. *Legatus Pontificus in Anglia ad implorandam opem contra Turcas; et ex Gallia nonnulla ad id missa auxilia.* — Allussit Pontifici spes ex Anglia, quae, pactis cum Gallo diuturnis induciis, poteratur pace, cruce signatorum expe-

dilionem ad liberandum Turcarum grassationibus Constantinopolitanum imperium educi facile posse, atque ideo Chalcedonensem episcopum, et Hilarium Auriam, Emmanuelis imperatoris oratorem, ad Richardum regem proficisci jussit. De quorum adventu in Angliam, ac Pontificis de cogenda pro Graecis contra Turcas religiosa militia, filleris meminit Walsinghamus¹. Sed ademit Bonifacio spem civilis discordia, quae invasit Angliam, regeque ac proceribus dissidentibus nulla suscepta expeditio est; quin etiam, postquam jam pro sacra concione fideles vel ad sumenda arma, vel ad stipem pro lucrandis indulgentiis conferendam excitati essent, ac plurimum aurum subsidiarium ex piorum condonationem novarum, sumptis rite sacramentis, flagitantium largitionibus redactum esset, diei Chalcedonensis episcopus et Hilarus Auria invicem dissensere, ut eo quoque subsidio Emmanuel imperator privaretur: cui opis ferenda sollicitus Christi vicarius Ludovico episcopo Vullerano in Anglia intermedio partes dedit², ut receptum illud aurum ad Sedem Apostolicam trausmitteret.

Educta quidem tunc e Gallis ad propulsandos Turcarum impetus auxilia fuisse, missumque a Carolo Francorum rege Bucicaudum ducem, valida succinctum militari manu, atque ab eo repressos Barbarorum impetus, tradit Monachus S. Dionysii³; et Juvenalis Ursinus⁴ addit illos propter stipendiorum inopiam, quae aegre pendebat imperator Constantinopolitanus, atque aeris intemperiem paulo post rediisse. Quo tempore Rhodii equites in Cariam excensione facta in Halicarnassi quondam regiae urbis ruinis arcem extruxere ad coerendos fidei hostes, in quam Christiani⁵, qui sub Turcica gemebant servilute, saepius occasione captata velut ad tutum asylum perfugiebant: additque insigne exemplum divinae providentiae, Christianum profugum, cum a Turcis cum insequentibus urgeretur, se in cisternam aridam conjecisse, ex qua cum nequiret emergere et fame periturus esset, molossum ex Halicarnassea arce panem, quo sustentandus erat, ad eum detulisse: cumque jejunio adstrictus carnis macie conficeretur, illius dominum causam perscrutatum, ac panem cani pro cibo datum ab eo in cisternam projici inspexisse, Christianumque virum ab inferitu liberasse.

6. *In Turcas qui provincias Polonicas vastabant indicta sacra expeditio, duce Vladislao rege.* — Non Constantinopolitanum modo imperium quatiebant Turcae infestabantque Ungariam, verum Polonici regni provincias Podoliam, Russiam, Lituaniam, ac Valachiam juncto cum Tartaris aliisque Barbaris nationibus

¹ Walsing. in Rich. II. — ² Bonif. l. v. p. 234. — ³ Monach. S. Dion. — ⁴ Juv. Urs. in Carol. VI hoc anno. — ⁵ Bosius in hist. equit. Hierosol. par. II. lib. IV.

armorum fœdere, lacescebant. In quos Wladislaus Poloniae rex sacram conficere expeditionem decrevit: missoque ad Apostolicam Sedem episcopo Cracoviensi, Bonifacium rogavit, ut Christi fideles ad sequenda ipsius signa, Christianique hostes nominis refundendos permoveret: cujus volis annuit Pontifex, et episcopo Cracoviensi subiecto Diplomate¹ promulgandæ crucesignatæ militiæ munus injunxit.

« Venerabili fratri episcopo Cracoviensi.

« Gustato frequenter amaritudinis calice super dilatatis oppressionibus Christianorum, quos in partibus regni Poloniae, principatum, ducatum, et dominiis Lituaniae, Russiae, Podoliae, Valachiae sauciat laceratque manus impia Tartarorum, paganorum, Turcorum, et aliarum Barbararum etiam nationum, madescere sanguine semper avida Christiano, cujus deploramus angustias, et per effectum compassionis intime secum sui doloris tormenta perpetimur: dolemus, inquam, de incolarum regni, principatum, ducatum, et dominiorum praedictorum, et provinciarum circumadjacentium nomen Christi colentium cruciatus continuo, quibus vix defensionis tutela relinquitur, seu quietis remedium indulgetur: sed potissime circa opprobrium Redemptoris afflicimur, cujus haereditatem, nationes videlicet Christianas, belluae immanissime rabida crudelitate diripiunt, diris affligunt molestiis et hostili severitate conculcant.

« Nos igitur, qui vineae Domini Sabaoth, populi scilicet Christiani custodes, licet immeriti, sumus a Domino constituti summopere vigilare compellimur et tenemur, ne gens ipsa immanissima Tartarorum, paganorum, vineam ipsam immaniter profligare queat, quantumque nobis ex alto conceditur, ut eadem vinea a cunctis ingruentium malorum incursum conservetur illasa, et feratam impetum in illam grassanti furore, ut dissipent et universa disperdant satagentium reprimamus; attendentes incensum desiderium charissimi in Christo filii nostri Wladislai regis Poloniae illustris, quo ad defensionem et exaltationem Catholicae fidei, ipsius athletae promptissimi et pugilis indefessi ducitur incessanter, sicut ex relatis per dilectum filium Albertum Jastrabetz electum Poznaniensem ejus oratorem et nuntium, ac ex fide dignorum testimoniis et ab effectu multiplicium gestorum ipsius agnovimus, ut Tartaros, paganos, Turcos, et alias Barbaras nationes regnum, principatus, et dominia hujusmodi assidue congressionibus et truculentissima feritate pro posse vastantes, necnon ad exterminium Crucifixi nomen colentium et Christianam religionem sectantium laborantes, et ut extinguant se et sua jugiter exponentes, confundat et dissipet, ad-

licet atque plantet; ac volentes ad confovendum tam Christianissimum praefati regis propositum, et in tanta necessitatis articulo, fidei ac populo Christiano auxiliis, desideriis promptisque comatibus, quantum nobis ex alto permittitur, salubriter subveniri, et tam regem ipsum quam alios ad hujusmodi Christi obsequia eo devotius inducere, quo ex hoc dona spiritualium munerum senserint percepturos; fraternitati tuae, cujus de litterarum scientia, fidei puritate, virtutum constantia, ac circumsperta prudentia apud nos fide digna testimonia perhibentur, praedicationis officium verbi vivificae crucis in civitatibus, terris, castris, oppidis, villis et locis aliis universis in regno Poloniae, principatibus, ducatibus ac dominiis Lituaniae, Russiae, Podoliae, Valachiae praedictis praefato regi subditis, et partibus aliis finitimis per te vel alium seu alios Catholicos antistites scientia claros, fidei puritate conspicuos, et providentia circumspectos, quos ad hoc idoneos fore cognoveris, super quo tuam conscientiam oneramus; contra hostes fidei supradictos regnum, principatus, ducatus ac dominia hujusmodi et partes alias jugiter infestantes, praesentium auctoritate committimus, in remissionem tibi peccaminum injungentes, quatenus praemissa omnia Christi fidelibus diligenter exponens, eos juxta prudentiam tibi a Domino traditam attentis inducas monitis, et sedulis praedicationibus exhorteris, ut pro salute Christi fidelium, tutela regni, principatum, ducatum, et dominiorum hujusmodi, et aliarum partium Christianorum remedio eorum auxilia exhibeant ad vindicanda Christiani nominis opprobria, et ad exterminium truculentissimarum hujusmodi nationum promptis intendant animis, strenuis actionibus se exercent, et adhibeant vires suas.

7. « Ut autem hujusmodi ministerium per nos tibi injunctum eo facilius prosequi valeas, quo per Sedem praedictam munus fueris prerogativa privilegii potioris, eidem fraternitati, de qua in Domino specialem fiduciam oblinemus, locorum ordinarios, ad quos praeterea te declinare contigerit, ut ipsi per se vel alios idoneos et fidei zelo ferventes praedicatores suarum civitatum et diocesum diebus Dominicis et festivis infra missarum solennia et alias, prout eis melius et magis opportunum videbitur Christi fidelibus praemissa proponant seu proponi faciant, ipsosque fideles inaniment et inducant ad exhibendum in tam salutari gymnasio vires suas pro prosecutione negotii praefati auctoritate nostra requirendi, hac vice dumtaxat plenam tenore praesentium concedimus facultatem ». Et infra: « Et ut Christi fideles praemissa tanto libentius atque ferventius prosequantur, quanto ex eorum labore mercedem potioris se noverint percepturos, nos de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus aucto-

¹ Lib. v. Ep. cur. pag. 113.

ritate confisi, omnes et singulos, qui pro succursu, tutela, et defensione regis, regni Poloniae, principatum, ducatum, et dominiorum Lithuaniae, Russiae, Podoliae, ac Valachiae praedictorum et aliarum partium fidelium personaliter contra detestandam rabiem praefatorum Tartarorum, paganorum, Turcorum, et aliarum barbararum nationum accesserint, vel alios miserint, et steterint militando per tempora in huiusmodi expeditionibus solita haecenus per Romanos Pontifices praefata, illam suorum peccaminum, de quibus veraciter corde contriti et ore confessi fuerint, veniam consequi volumus, quae per Sedem Apostolicam concedi consuevit proficiscentibus in Terrae-Sanctae subsidium; ac eis in retributione justorum augmentum aeternae beatitudinis pollicemur. Tu igitur onus praedictum fiducialiter humeris tuis impositum ad laudem divini nominis, Catholicae fidei augmentum, salutem regni, principatum, ducatum, dominiorum, et partium praedictorum et aliorum Christi fidelium, qui se regni et aliorum praemissorum constituerunt et constituent defensores, suscipiens illud constanti animo et benigna patientia prosequi studeas cum effectu. Speramus enim in illo, cujus auxiliatrix dextera elementer adest causam agentibus ejus, quod ipse, qui personam tuam providentiae munere, scientiae magnitudine, fidei puritate, circumspectionis, et industriae gratia, multisque virtutibus insignivit, praedictis humeris tuis fortitudinis robur adjiciet, virtutem tecum faciendo, ut praefatum negotium, quod ad suam prosequeris gloriam, felicitatis optatae suscipiat incrementum, praesentibus post exactae praefati Vladislai regis vitae spatium minime valituris. Datum Romae apud S. Petrum IV non. Maii, Pontificatus nostri anno X ».

8. *Tartarorum victoriae in Lithuania et Hedwigis reginae pia mors.* — Gessisse antea plura bella cum Tartaris Vitoldum Lithuaniae ducem fratrem regis Vladislai, atque ultra Tanaim plures Barbaros domuisse referunt Poloniae scriptores¹; demum cum ad Vorskam fluvium in Tartaria penetrasset, Edigam Tamerlanis regis ducem, innumeras trahentem acies obvium habuisse: cumque fugam pudori duxisset, commisso praelio, Barbarorum multitudine obrutos fuisse Christianos circa hunc annum, ac regis Vladislai fratres Andream et Coribulum cecidisse: parva victoria, Barbaros excurrisse in Lithuaniam ad Luscum usque; quorum grassa-

fiones diro comete, qui octo diebus fulsit², praenuntiari visa sunt³.

Hoc anno Hedwiges regina Poloniae morum probitate conspicua, propagandaeque apud gentes Christianae religionis studiosissima, magnum sui Poloniae desiderium reliquit: de cujus egregiis virtutibus ac piis gestis haec narrat Cromerus⁴: « Donavit Basilicae Cracoviensi vestem ad sacra peragenda factam margaritis ex lapidibus pretiosis distinctam: duo anni tempora Quadragesimam et Adventum Domini religiosa abstinentia et jejunio semper coluit, delicias, pompas et ostentationem divitiarum contempsit, ita ut cum propinqua partui regali cultu atque magnificentia exornare cubiculum regis absentis litteris juberetur, respondisse ei feratur, se pompam omnem et inanem splendorem pridem abdicasse, nec insciam esse saepe mortem partui comitem esse; tum autem rectius se vilitate et neglectu mundani fastus divinae benignitatis, quae sterilitatis probrum a se amoverit, responsuram esse. Feruntur autem ob sanctitatem ejus miracula quaedam ad tumulum ejus postea fuisse edita. » Exornat etiam maximis elogiis Stephanus Damalovicus⁵, additque: « Ostenditur Cracoviae imago Christi crucifixi, coram qua orare solita fuit, quae ad eam locuta fuisse dicitur ».

9. *Pactiones a regibus Gallo et Aragonia impostae Petro e Luna et ab eodem per jusjurandum firmatae.* — Inter haec Carolus Francorum rex exitiale schisma, quod adeo Christianas vires attriverat, tollere nitentur, ac ductum suorum opera Avenionensem arcem, in qua antipapa Aragonia praesidio munitus morabatur, cingebat; jamque⁶ extracta in plures menses obsidione, cum Aragoniae biremes ob depressiorem Rhodani alveum Petro e Luna ferre auxilium, ut diximus, non potuissent, isque commeatuum inopia coepisset laborare, Martinus rex Aragonum⁷, qui antipapae patrocinium acceperat, abbatem a Rampullo, Geraldum e Cervillione, Petrum Marini, et Petrum Collam oratores misit ad Carolum Francorum regem, qui in eam pactionem descendit⁸: cohibitorum se cardinales schismatice factionis et Avenionenses a Petri e Luna obsidione, si is sacramento sponderet insignia papalia se positurum, cedente amulo vel extincto, ut Catholica Ecclesia a tertio, eoque unico nec ambiguo Pontifice regeretur: jussus praeterea antipapa jurejurando fidem suam

¹ Michov. lib. iv. c. 41 etc. Crom. l. xv.

² Juv. Vers. in Carol. VI. — ³ Cromer. lib. xv. — ⁴ Stephan. Damal. de archiepisc. Gnesnen. in Dehrog. — ⁵ Tom. X. de schis. pag. 213. — ⁶ Eod. tom. pag. 99. — ⁷ Eod. pag.

(1) Quae de expeditione Lithuanorum in Tartaros narrat horum temporum scriptor Hermannus Cromerus, Ordinis Praedicatorum in Chronico vulgato ab Eccardo inter historias Medii Aevi, tom. ii. huc transferre operam praefatum censeo. « Alexander » scribit ille ad hunc annum « qui et Vitold dicitur, dux Lithuanorum, collecto exercitu maximo intravit regnum Tartarorum, ubi praedia grandia agens cum ipstis, victoriam de eorum obtinuit de duobus certaminibus, in quibus Tartari miserunt c. c. M. armatorum: sed in tertia pugna succumbens Alexander six cum octo viris exiit ». Haec historicus eorum temporum et locorum, a quo recte cum isto anno hanc rem gestam computari in Annalibus discimus.

adstringere, nulla se ratione Ecclesiarum conjunctionem retardaturum, venturumque ad conventum, qui pro ea adipiscenda celebraretur. Sed perjuro jusjurandum exigere non profuit, nisi ut magis in perfidia confirmaretur. Firmatis igitur cum rege Francorum superioribus pactibus Aragonii oratores Avenionem perrexere. Quae vero pro restituendo libertati antipapa gesserint, schismaticorum Acta tunc scripta ostendunt.

«Post quatuor menses papa et ii, qui cum ipso sic obsessi in palatio remanserunt, ad ullimum deficientibus victualibus, spes remedii cujuscumque deperit: sed medio tempore ambaxiatores regis Aragonum, qui Parisiis venerant ad obstandum, quantum possent, praedictis periculis, quibus papa cum suis notorie subiacebat, non valentes aliter providere, reportaverunt papae quamdam cedulam per consilium regis Franciae eis traditam, in qua continebatur inter caetera in effectu, quod super factis papa rex Francorum non intendebat ambaxiatoribus praedictis regis Aragonum respondere; sed proprios ambaxiatores ad regem Aragonum mittere, qui sibi consilium regis Francorum explicarent et per Avenionem transirent, et si papa vellet pro bono unionis Ecclesiae, intruso cedente, mortuo vel ejecto, papatui renuntiare ad finem, quod eligeretur tertius unicus verus pastor, etc., quo facto statim, ut ibi continebatur unio Ecclesiae haberetur, et vellet a se gentem armigeram expellere, rex Francorum ipsum sub protectione sua regia reciperet, et cardinales ac cives Avenionenses ab omni via facti cessare faceret, et de securitate debita provideret: quod si papa statim praedicta se facturum ambaxiatoribus regis Aragonum promitteret, sui ambaxiatores, cum esset Avenione pro executione praedictorum, ad ipsum intrarent, alias recta via in Aragoniam procederent, prout latius hoc et alia in praedicta cedula continentur. Quod cum papae innotuit, et in tam gravi articulo constitutos se et suos vidit, assistentium inductus consilio, ut non solum sibi et suis, sed futuris Ecclesiae periculis et erroribus provideret, praedictis annuit: jam enim, deficiente vino et aliis victualibus totaliter, solo pane cum leguminibus, aqua et aceto infra palatium vesebantur. Die Veneris post Pascha, quae fuit iv Aprilis, ambaxiatores regis Francorum, videlicet abbas S. Michaelis in Periculo - Maris, et Guillelmus de Timavilla miles, Egidius de Campis in theologia magister, qui de Parisiis venerant, palatium intraverunt, et papam ut praemissa capitula sic firmaret ex parte regis requisiverunt: papa se facturum respondit, si sibi et suis salvaguardia regis et securitas sufficiens traderetur, super quo dicta capitula firmata sunt ».

10. Exlat ea de re Petri e Luna Diploma¹.

¹ Exl. in eod. tom. pag. 95.

quo leges in regio Rescripto contentas se sanctissime servaturum pollicitus est subjectis verbis: «Annuimus dictis capitibus, prout etiam nunc in praesentia omnium ipsorum ambaxiatorum ac notariorum et testium assistentium annuimus, ipsaque capitula ac omnia et singula contenta in eis scienter, voluntarie et spontanee acceptamus, firmamus et approbamus, ac bona fide promittimus tenere, facere, complere, et inviolabiliter observare; et etiam faciemus per nostros, qui nobiscum remanebunt in palatio, eadem capitula ac omnia et singula in eis capitulis designata teneri, fieri, compleri et firmiter observari; renuntiantes expresse quibuscumque protestationibus, si quae per nos factae fuerint, quae contra praedicta capitula vel contenta in eis possent in aliquo derogare, etc.» Paucis interjectis adjungitur gestae ab Aragoniis oratoribus apud Gallum regem legationis historia.

«Ista est responsio domini nostri regis Franciae facta ambaxiatoribus domini regis Aragonum, videlicet domino abbati de Rimpulla, domino Geraldo de Cervillione, fratri Petro Marini ministro Ordinis fratrum Minorum in provincia Aragoniae, et domino Petro Caltan legum doctore, nuper pro parte ipsius regis Aragoniae missis pro pace et unione Ecclesiae ad dominum regem Francorum praedictum.

«Primo super quadam cedula per Benedictum alias in papam electum confecta et signata, et per ipsos ambaxiatores dicto domino regi praesentata, et aliquibus aliis pacem et unionem langentibus dominus noster rex Francorum praedictus suos ambaxiatores solemnes ad dictum dominum regem Aragonum, jam mittere disposuit qui ad plenum de intentione sua ipsum super pace et unione Ecclesiae ulterius prosequenda informabunt. Item ut via facti, quae inter ipsum Benedictum et cardinales sacri collegii, ac villae Avenionensis jam scandalose multum inceperat, cesset penitus et omnino, et ad ea quae ad pacem sunt Ecclesiae liberius intendatur, dominus noster rex procurabit cum effectu, quod ambaxiatores praedicti habebunt accessum ad Benedictum, et intrabunt palatium ad sciendum ejus intentionem super his, quae sequuntur. Primo si propter reverentiam Dei et salvationem gregis Christi Benedictus praedictus velit acceptare viam cessionis, et promittere quod intruso cedente, mortuo vel ejecto, ipse renuntiabit papatui ad finem, quod eligatur tertius verus pastor, et vicarius Jesu Christi, et penitus dimittere viam facti, et abjicere a se gentem armigeram, quam secum habet in palatio, et alibi, tam in terra quam in aqua, rex procurabit et faciet cum effectu, quod domini cardinales sacri collegii, civesque et habitatores villae Avenionensis a quacumque via facti cessabunt penitus et omnino. Item etiam idem Benedictus teneatur promittere et promittat, quod ipse directe vel indi-

recte quovis modo non faciet nec procurabit aliquid, per quod unio Ecclesie valeat retardari, nec via cessionis quomodolibet impediri: et hoc etiam jurabunt persone, quæ apud ipsum manebunt, quodque eidem Benedicto, si contrarium facere vellet, non consentient, nec ei dabunt consilium aut favorem. Item similiter promittat, quod quoties expedierit, ipse ibit ad conventum seu congregationem, quæ fiet pro unione sancte matris Ecclesie, una cum illis, qui ad eundem conventum seu congregationem predictam sunt vel erunt ordinali de parte, quæ obedivit felicis recordationis domino Clementi papa VII, et eidem Benedicto; et mediante predictis, quia dicti ambaxiatores prefati domini regis Aragonum satis aperuerunt, quod antequam aliquis pro parte dicti domini regis Aragonum, reciperet ipsum Benedictum in sua regia et speciali protectione, etiam cum domino nostro rege Francorum predicto oporteret primitus ipsum dominum regem Aragonum adire, et per hoc bonum huiusmodi negotii posset nullum differri; dictus dominus noster rex obtulit eis, quod ipse recipiet personam ipsius Benedicti, et illorum, qui secum erunt, usque ad numerum centum personarum sine armis, cum eorum bonis omnibus in sua speciali custodia seu protectione; et ex nunc deputabit sibi personas notabiles Ecclesiasticas et seculares, qui ipsum custodiant et associabunt, et honorabiliter tractabunt in palatio, in quo nunc est, vel alibi ubi ejus mansio expediens et honorabilis videbitur: de quo tamen loco promittet non recedere sine consensu regum, qui sibi obedierunt, et sacri collegii, et ad hoc dabunt operam, de consensu suo deputandi ex parte regis quantum fieri poterit honestius. Item quod persone, quæ cum ipso Benedicto, et ad ejus servitia manebunt, jurabunt et promittent similiter, quod ipsum Benedictum non permittent a dicto loco recedere, nec ad hoc dabunt directe vel indirecte auxilium, consilium vel favorem.

11. « Item faciet rex, sibi et illis, qui cum eo erunt usque ad numerum centum personarum sine armis ministrari victualia et alia necessaria eorum expensis honeste sicut decet; et una cum regibus Castellæ, Aragonie, Navarræ et Scotie ad pacem et unionem Ecclesie habendam incessanter, quantum plus poterit, laborabilis, sic quod per Dei gratiam idem Benedictus et cæteri omnes Christianicolæ pacem Ecclesie videre gaudebunt per predicta, cum in nullo intendit rex predictus a conclusione denegationis obedientie nuper per Ecclesiam regni sui et Delphinatus recepta, in aliquo recedere, seu ab ea aliquo modo deviare. Item si Benedictus predictus suprascripta facere velit, ambaxiatores dicti domini nostri regis intrabunt palatium ad loquendum cum eo super predictis, et faciendum circa predicta quæ videbuntur necessaria

seu etiam opportuna; proviso tamen quod sibi reverentiam papalem non exhibeant.

« Si vero concordare et promittere voluerit predicta, ingressus et collocutio ambaxiatorum domini nostri regis non videbitur necessarius nec honestus; et ut brevius predicti ambaxiatores possint esse expediti, ex nunc rex tradidit gentibus suis litteras suas super securitate predicti Benedicti, et litteras etiam, per quas committit effectum dictæ securitatis, gardianque seu custodiam gentium et bonorum suorum archiepiscopo Narbonensi, et tribus baronibus suis, videlicet senescallo Bellicardi, et domini de Cassenatico, et de Wolta, et etiam domino Georgio de Marle senescallo provincie, vel eorum tribus aut duobus, etc. » Confirmavit hæc omnia solemniter sacramento Petrus e Luna, ac postea pari perfidia violavit, receptaque libertate, litteras ¹ edidit, quibus sacramentum per vim melius contra Ecclesiasticam libertatem extortum irritum pronuntiavit: et hæc fuere artes quibus schisma confirmaret, datumque iurandum de antipapatu abjiciendo infringeret.

12. *Treverensis cleri postulatis annuus Bonifacius, ejusdem Ecclesie dat administratorem Fridericum episcopum Trajectensem.* — Quod ad Bonifacium verum Christi vicarium attinet; Treverensis Ecclesie canonicorum collegium ab eo supplicibus votis flagitavit ², ut Wernerio archiepiscopo mentis impoli, Fridericum Trajectensem in administrando archiepiscopatu collegam adjungeret, cujus amicitiam Gebrie, Juliaei, et Montensem duces colerent; quorum ope rem Catholicam adversus finitimorum schismaticorum impetus fulcire posset.

« Humilissime ad vestre sanctitatis pedum beatissimorum oscula devotissima, humiles et devoti vestri oratores, prepositus, decanus, archidiaconus, et capitulum Ecclesie vestre Treverensis.

« Reverendus in Christo pater et noster dominus Wernerus archiepiscopus Treverensis vestre sanctitatis et Ecclesie Romane orator fidelissimus, Dei permissione tali (quod dolenter et non sine gravi suspensorum amaritudine eidem vestre significamus sanctitati) infirmitate et mentis alienatione nonnullis hucusque temporibus detentus est, restitutione (quam semper sperabamus) non subsecuta, et hodie eadem, proli dolor! infirmitate detinetur, adeo ut ipsum dominum nostrum archiepiscopum ad regendum et gubernandum in spiritualibus et temporalibus Ecclesiam Treverensem, ipsiusque terram et dominia juxta ipsorum exigentiam teneremus penitus impotentem: et ne, pater beatissime, ipsa Treverensis Ecclesia, quæ in faucibus schismaticorum, terminis perversarum

¹ Extant in lib. Privil. Rom. Eccl. et in Ms. Cod. Vallæ, sign. lit. D, pag. 139. — ² Extant eque ibid. apud Bonif. lib. v, p. 133.

nationum, et finibus Francigenarum situatur, exinde gravia praejudicia, et irrecuperabilia patitur damna in cursu quotidiano, in quo illorum et aliorum nunc minantium Ecclesiae Treverensi, et non persequentium praesertim hoc tempore, quo pastoris nostri, proh dolor! destituimur solatio, non immerito perplexi undique nos et oculos nostros oportet convertere vigilantes: unde multis capitularibus diversis inter nos, demum etiam propter hoc cum nobilibus vassallis officiatibus civitatis et oppidi dictae Ecclesiae Treverensis mature, et pro communi bono ejusdem Ecclesiae praehabitis tractatibus, unanimiter concordavimus, necessitate exigente, pro coadjutore assumendo et admittendo in venerabilem in Christo patrem et dominum, dominum Fredericum, episcopum Trajectensem, virum utique sanguinis genitura illustrem, vita et scientia commendabilem, et maxima cursuum experientia circumspectum et edoctum; et ex causis, pro regimine Ecclesiae Treverensis praedictae, tam in spiritualibus quam temporalibus juxta ipsius Ecclesiae circumstantias patenter facientibus, consideravimus perpensus, quia ipse dominus Fredericus Ecclesiae Treverensis canonicus et decanus extiterat, unde praeceteris noscitur consuetudinem terrae et modos, praefatam Ecclesiam Treverensem utroque gladio regendi et gubernandi. Ipse etiam ex diocesi Treverensi exortus, multa castra et fortalitia, copiososque nobiles et proceres de ipsius prosapia et potentes, undique Ecclesiam Treverensem et ipsius dominia, habet contingentes, quibus nedum ipsam Ecclesiam, nosque membra ipsius, bona et jura poterit et debet, auctore Deo, feliciter conservare, verum etiam praemissorum schismaticorum et perversorum hominum ac Francigenarum perniciosis incursibus, et astutis machinationibus manu poterit potenti et utiliter obviare. Ipsius etiam contemplatione didicimus illustres Gelriae, Juliacensem, Montensem duces, et alios comites et barones, fines dictae Ecclesiae Treverensis attingentes, cum eadem Ecclesia, quoad vixerint, foedera pacis percussuros, quo ipsa Ecclesia Treverensis veluti fons signatus in concluso viridario desiderata pace frueretur, sperantes etiam firmiter quod sanctitas vestra in praefato domino Treverensi, utique continuata fidelitate, placabili non defraudetur oratore.

« Quare, beatissime pater, praemissis per nos, ut praefertur, perpensus recollectis et digestis, sanctitatem vestram duximus humilissima supplicandi instantia, et praesentibus devotissime supplicamus, qualenus importunitate aliorum, si qui sint supplicantium Ecclesiae Treverensi et patriae nostrae minime competentium non attenta, sanctitas vestra praefatum dominum Trajectensem, in quem pro adjutore domino nostro archiepiscopo et Ecclesiae Treverensi assumendo et admittendo concordavimus, quem

etiam praemissorum intuitu desiderando assumpsimus, quemque summa devotione a vestra sanctitate postulamus et petimus, praefato domino nostro archiepiscopo et Ecclesiae Treverensi, non obstante vinculo, quo Ecclesiae Trajectensi alligatur, misericorditer dare dignemini praemissorum interventu et deputare, ut sic ipsius domini Trajectensis nationis et Ecclesiae Treverensis contigua potestas, et virtus sit per vestram sanctitatem, ut optatur, unica fortior, elevetur seipsa dispersa, nec dumtaxat personae in hoc postulatae, sed Ecclesiae Treverensi humiliter postulanti utiliter subveniet, et salubriter providebit praefata sanctitas vestra, quam Altissimus diturnitate temporis incolumem conservare dignetur pro regimine Ecclesiae suae sanctae.

« Humiles et devoti oratores sanctitatis vestrae praepositus, decanus, archidiaconus et capitulum Ecclesiae vestrae Treverensis ».

Assensit illorum postulatis Bonifacius: graves enim illum urebant curae, ne si Gallica potentia invalesceret, non minus ipse Romae Gallorum armis premendus foret, quam antipapa Avenione ab illis obsidione cingeretur; non enim deerant proceres in Pontificis imperio, qui ad occupanda jura Ecclesiae cum schismaticis ad Pontificem opprimendum arma expedituri essent insidiasque clandestinas struerent.

Et itaque se adversus eos muniret, contrahere undique praesidia coactus est. Perstringitur a plerisque Bonifacius, primitias vacantium opulentiorum sacerdotiorum sibi arrogasse; quae de re haec Theodoricus a Niem¹ stylo mordaci exaravit: « Circa decimum annum sui regiminis, ut cautius ageret in hac parte, palliareque simoniam, quam exerevit quodam necessitatis colore, primos fructus unius anni omnium Ecclesiarum cathedralium et abbatiarum vacantium suae camerae reservavit, ita quod quicumque ex tunc in archiepiscopum, vel episcopum aut abbatem per eum promoveri voluit, ante omnia cogebatur solvere primos fructus Ecclesiae vel monasterii, cui praefici voluit. » Idem auctor ad exaggerandam invidiam aculeatis verbis pluries repetit, quem videtur secutus Platina² dum in Vita Bonifacii haec inepte scribit: « Annatarum usum beneficiis Ecclesiasticis impositum ». Et infra: « Sunt tamen qui hoc inventum Joanni XXII adscribant; hanc autem consuetudinem omnes admisere praeter Anglos, qui de solis episcopatibus concessere, in caeteris beneficiis non adeo ». In quibus animadvertendum duo falsa imponi Bonifacio, primum eum simoniae flagitium admisisse in episcopatum et abbatiarum primitiis exigendis, alterum pressisse ipsum hoc novo onere Catholicum clerum. Quod ad primum attinet;

¹ Theod. e Niem lib. II, c. 16. — ² Plat. in Bonif. IX.

tantum abest, ut Bonifacius in asserendo jure Pontificio, cum annatas exigeret, simoniae crimine se devinverit, uti temere effudit Niemius, ut potius laude dignus fuerit, cum divina lex¹, quae decimas pro sacerdotibus imperavit, etiam a sacerdotibus collectarum decimarum decimas summo Pontifici praebere jusserit; quare Gersonius² Niemio longe peritior, in Commentario de simonia ait: « Sicut ex antiqua lege decimae decimarum debebantur summo sacerdoti a Levitis³, sic non minus in lege nova debetur haec decimatio facienda ipsi papa per inferiores. Haec autem recompensatio videtur rationalis, quod fructus primi anni a quolibet beneficiato persolvantur, quoniam in hoc papa servit Ecclesiae, et ita pro sustentatione status sui posset onerare personas et beneficia ». Hanc Gersonis rationem justam esse et recte concludere, ait Joannes Eckius⁴ adversus Lutheranos accusantes Tyrannidis Pontifices, subditque: « Sequitur si sacerdotes et episcopi vellent negare annatas Summo Pontifici, tunc eadem facilitate laici negarent decimas sacerdotibus, et sacerdotes recusarent medios fructus dare episcopis; unde

ex Ecclesia faceremus Babylonem, id quod strenue contendunt haeretici et eorum adherentes, divina humanaque omnia commiscuentes ».

13. *Annata jure repetita a Bonifacio.* — Porro non iniegit primus omnium Theologorum e Niem calumniam Pontifici ob repetitas annatas, sed ante ipsum Joannes Wicleffus haeresiarcha⁵, qui Pontificem omnemque ordinem Ecclesiasticum ad inopiam et mendicitatem redigi cupiebat, in conclusione xxvi ter damnata: idemque vetabat cogi populum ad pendendas sacerdotibus decimas in execrando libro *de officio Pastoralis* c. vi. atque ulterius progressus, ut gradum sistere nescit impietas, vetuit illos census et vectigalia magistratibus, principibus et regibus pendere, nisi justis viri, id est, haeretici, haeticorum judicio fuerint; atque ita haec sententia annatarum et decumarum abolendarum omnem politicum statum convulsit (i).

Quod ad secundum attinet; non annatarum inventor exiit Bonifacius, cum ex Joanne Andrea in cap. *inter cetera, de officio ordinarii*, et ex Ostiensi constet annatas antiquissima consuetudine exactas fuisse ab Romanis Pontificibus, a nonnullis in Concilio Viennensi in

¹ Num. xviii. et Nehem. x. — ² Gerson. de simonia, cap. 3. —

³ Num. xviii. Deut. xvi. — ⁴ Joan. Eck. cap. 26. de annat.

⁵ Walden. doctrinal. fol. lib. ii. art. 3. c. 64

(1) Accusat hic annalista Niemium asserentem per calumniam, ut ipse arbitratur, annatarum beneficiatum usum a Bonifacio IX primum coepisse. Illarum enim originem vetustissimam, et ipso Viennensi Concilio antiquiorem statuens, de more illo abolendo in eo Concilio disceptatum fuisse asserit. Sed nec unus esset Niemius qui ejus rei auctorem Bonifacium agnoscat, nec ipse Niemius ea in re quidquam per calumniam Bonifacio affingit. Nam et anonymus Vaticanus in Vita Bonifacii, vulgata a Muratorio Rer. Italic. tom. iii. part. ii. col. 830, ita de hac Bonifacia sanctione agit, ut ab eo primo inuenta ratio haec pecunia contrahenda videatur. Vera autem scripsit Niemius, hujus moris auctorem Bonifacium statuens; licet enim Joannes XIII de solvendis prebentibus beneficiarum primi anni aliquid adumbravit, edita Constitutione anno 1317, legenda apud annalistas ad eundem annum num. 49; haec tamen exactio intra beneficia per Angliam, Hiberniam et Walliam vacantia continebatur, nec ultra se porrigebat. Idem vero Pontifex in Extrav. anno 1319, cum nonnullos beneficiarum fructus unius anni intra proximum triennium solvendo reservavit, archiepiscopales et episcopales Ecclesias ac regulares abbatias exemit. Quare ad annatas nondum propius accedebat. Quod vero assertit Raynaldus, agitata nempe fuisse in Concilio Viennensi utrum annatae abolerentur, id lucem accipit ex Durandi aureo libello *De modo Concilii Generalis celebrandi*, qui terminum in Viennensi Concilio tractandarum modum et formam exhibet. In eo enim part. ii. titul. 20. disceptandum proponit utrum praestet abusus tollere qui « maxime in curia Romana » jam inoleverat, « in qua etiam certus dominorum cardinalium vult habere cum domino papa certam portionem a praefatis qui promoveantur ibidem ». Sed verba haec ab annatis beneficiarum, quomodo nunc obtinent, designandis longe absunt; non enim, ut probe monet Thomassinus *de Ecclesiastica Disciplina*, tom. iii. lib. ii. cap. 58, exacti Romae traduntur primi anni beneficiarum proventus; sed nonnihil solum afferendum statuitur ab his qui Romae promovebantur. Quomodo vero exactio illa tunc solveretur discimus ex cardinale Alliensi in opusculo *De difficultate reformationis* legendo in Appendice tom. secundi operum Joannis Gersonis ex obituone Dupin: « Olim », ait ille, « quicumque praefati fuerant cathedralibus Ecclesiis, aut monasteriis virorum vacantibus in praefatos, non arotabantur per Sedem Apostolicam, ut in promptu solverent camera Apostolica aut collegio domorum cardinalium pro communi servitio (ita enim exactiones istas appellatas notat idem in alio opusculo *De auctoritate Eccles. Concil. et Pontif.* ibidem legendo, ubi et ab illi pensiones similes in beneficiis minoribus nomine *primorum fructuum distinguo*, quam medietatem taxae ad quam Ecclesiae vel monasteria ipsa in eadem camera reperiebantur esse taxata, et pro alia medietate solvenda promotis, postquam pacificam administrationem essent adepti competens dilatio dabatur ». Haec ergo disciplina usque ad Bonifacium obtinuit, qui dein Pontifex veterem hanc consuetudinem nova Constitutione ita immutavit, ut primo beneficiarum reservationem dilataret inmodice, quod ab illo abalienasse Anglos primum, dein et Hungaros tradit idem Alliensis, in alio opusculo ibidem pariter edito *De necessitate reformationis in Concilio*, capite vii: secundo vero, beneficiis hisce omnibus sive majoribus sive minoribus solvendum edixit omnium totus anni proventus dimidum. Vectigal istud majoribus beneficiis tunc primo impositum priori illi solutioni, quam commune servitium appellari ex Alliensi animadvertimus, superaddebatur, ut postremo hoc manente, annatarum nihilominus vectigal accederet. Id mihi eruisse visus sum ex libello supplicii oblato Alexandro V in Concilio Pisano, legendo inter Acta Concilii Pisani apud Martene Veter. Monum. tom. vii. col. 4126: « Romani Pontifices ab aliquibus annis citra indoverunt, seu sibi reservant primas annatas fructuum praefatarum, et beneficiarum vacantium, necnon communitia et minuta servitia, etc. » Genuis hic distinguuntur annatas a communitibus servitiis; utraque vero Pontifici reservari? Id ergo Concilio auctori primo tribuendum, idque dein et Pontifices Avinionenses retinuerunt; quemadmodum et ipsi more Pontificum praecedentium annatas minorum beneficiarum, veteri lege impositas, exigere consueverunt.

Disceptandum nunc superest utrum haec Bonifacii sanctio hoc ipso anno 1399 edita sit, cum apud annalistas ad an. 1392. l. mentio fiat de Constitutione quadam Bonifacii eodem ipso anno signata, qua sanxit, « ut sacerdotiorum omnium, quae a Sede Apostolica conferrentur, vectigalium, quae primo habente anno obvenirent, dimidia pars in Pontificem hunc inferretur ». Haec verba sunt annalistas, qui in Bonifacii Regesto epus anni litteras illas Pontificis nactus fuit. Ex quo illud consequitur sive falsum esse Niemium, qui Bonifacii Constitutionem de annatis ad annum ejus decimam repetit; sive his a Pontifice provisam in eam rem, semel quidem annatas minorum beneficiarum, quae prius intra triennium integre solvebantur, dimidiata quidem sed intra annum pendenda statuente; alterum vero edicente, ut vel ipsa majora beneficia, quae hucusque immuta censebantur, communi ceterorum beneficiarum legi subderentur. Martinerium tamen errorem in Niemio suspicari quam binas Bonifacii Constitutiones commisisse, cum praesertim annalista qui Vaticanos Bonifacii Regestos consuluit, nullam hoc anno Bonifacii ea de re Constitutionem laudat. Quare Bonifacii Constitutionem de annatis ex hoc anno ad annum 1392 transferendum censeo.

controversiam vocatas : ad quæ imprudenter et parum accuratos historicos ac novatores obumbrare et pudore suffundi necesse est : tum vidimus Petrum e Luna veteri Pontificum more in Galliis, ubi personatum agebat Pontificem, annatas exegisse, easque a Carolo rege, cum acephalum se constituit, sublatas.

VI. *Honoratus Cajetanus Fundorum comes, precipuus schismatis auctor, Pontificia sententia percussus.* — Hoc anno Bonifacius gravissimum edictum adversus Honoratum Cajetanum Fundorum comitem, schismatis magnum auctorem, tulit¹, in quo post recensita atrocita ab eo in Urbanum commissa scelera, aceplamque cardinalium perduellium clientelam, exponit ut jam ante cum Petri e Luna administris immanem conjurationem de Bonifacio conjiciendo in vincula conflarit, eaque discussa finxerit ad Pontificis gratiam se redire velle, ac sponderit schisma se damnaturum : usum vero ea amicitiae specie ad novas coalitiones velarias faciendas : ac superiori anno cum Petrucio Sabba, et Petro Centio ac Natolo de evertendo Pontificio in Urbe imperio, ac vexilliferorum dominatu restituendo, consilia molitum, hisque dissolutis vires et impetus ad infestandam invadendamve Ecclesiasticam ditionem effudisse, tum ad Tiberinas fauces exercuisse piraticam : ob quæ flagitia intentato ei judicio, ipsum omni honore et bonis exuendum pronuntiavit Pontifex, et Christi fideles in eum manus injicere jussit.

« Ad perpetuum rei memoriam.

« Rex regum et exercituum Dominus, clementissimus Dei Filius Jesus Christus, qui sempiternus regnans in caelis perpetua mundum ratione gubernat, quanquam sit fortis et pater, quanquam sit misericordiarum pater et opifex, est tamen judex justus, ac Dominus ullionum, et quo punitionem differt benignius, eo punit acerbius dies suos in detestandis ac obstinatis perversitatibus perducentes : nam et si lento gradu ad vindictam sui indignatio divina procedat, tardilatam supplicii gravitate compensat. Nos itaque, quibus superna providentia præcipuum super terras contulit magistratum, attendentes jam tandem per decem ferme annorum curricula longa patientia expectasse, piis et paternis interim per nos adhibitis ad salutem peccatoris, sed incassum, remediis, ut iniquitalis filius Honoratus Cajetanus olim Fundorum comes ad nostram et Ecclesie obedientiam ac fidelitatem filialiter remearet, demumque manifestissime dignoscentes eundem obduratum ac demersum in tenebris malorum omnium, nostra et Apostolicæ Sedis salutaria monita contempsisse ac damnabiliter contemnere, in eundem nostram censuram judicii decrevimus in virtute Altissimi non immerito exercendam. Dudum si

quidem felicitis recordationis Urbanus papa VI prædecessor noster profunda consideratione judicans, quod nisi præsentis auctoritas excedentium culpas condigne corrigere satageret, laxatis temeritati frenis, in deteriora prolabi non vererentur damuabiliter qui deliquerunt ; quapropter, cum sicut notoria facti evidentia et fama publica hunc temporis divulgavit, perditionis filius Honoratus Cajetanus olim comes Fundorum cum nonnullis iniquitatis alumnis suis in hac parte complicitibus atque sequacibus, ausu temerario ac diabolico spiritu instigatus, ad civitatem nostram Anagninam se conferens cum sceleratis viris quondam Roberto olim Basilicæ duodecim Apostolorum vulgariter dicto Gebemensi, et Joanne olim tit. S. Marcelli vulgariter dicto Ambianensi, et quibusdam aliis olim sanctæ Romanæ Ecclesie cardinalibus et aliis Ecclesiarum prælatibus, contra præfatum Urbanum prædecessorem nostrum ac dictam Romanam Ecclesiam conspirationes ac colligationes ordinare et facere, et una cum eisdem olim cardinalibus et aliis prælatibus multitudinem gentium armigerarum conducere præsumpsit, et eandem civitatem Anagninam et nonnullos alias civitates, terras, castra et loca alia præfatæ Ecclesie occupavit et occupare fecit, et illa occupantibus dedit auxilium, consilium et favorem, prout adhuc etiam nonnulla ex eis occupata detinet de præsentis, ac nihilominus præfatis iniquitalis filiiis olim cardinalibus et prælatibus filiis in faciendo antipapam præfatum Robertum, auxilium, consilium vel favorem præbere, dictoque antipapæ credere, adhærere ac favere præsumpsit, prout adhuc antipapæ, quæ dicto Roberto se successive præterdit, et sequacibus ipsius facere præsumit, et una cum prædictis olim cardinalibus et nonnullis aliis prælatibus opem et operam dedit, quod prædicti Roberti antipapæ scelerata creatio, quin verius, profana confusio celebrata sint, et contra præfatum prædecessorem nostrum et statum præfatæ Ecclesie quamplurima mala dicere, facere et ordinare, et quantum in eo fuit, schisma et divisionem in Ecclesia Dei præfata ponere præsumpsit hactenus et præsumit, crimen hæresis, læsæ majestatis, schismatis et apostasie damnabiliter incurriendo : propter quæ idem prædecessor noster considerans, quod facilitas veniæ incentivum tribuit delinquendi, contra eundem Honoratum et sequaces decrevit non immerito, insurgendum et etiam procedendum justitia mediante, ipsumque ad sui præsentiam citatum et evocatum legitime, quamvis rebellem et contumacem die præfixo in generali ejus consistorio, præsentis fidelium multitudine copiosa, secundum formam juris et sacrorum canonum sanctiones sententialiter declaravit eundem Honoratum fuisse et esse schismaticum, apostatam et blasphemum, et tanquam hæreticum pu-

¹ Lib. v. p. 25, 461.

niendum et reum criminis læsæ majestatis, ipsumque propter præmissa incidisse in penas et sententias tam a jure quam ab homine in talia perpetrantes inflictas et promulgatas, et ipsum fore privatum et depositum, ac privavit et deposuit a comitatu Fundorum et aliis quibuslibet dignitatibus et honoribus, necnon omnibus feudis, quæ a dicta Romana et quibuslibet aliis Ecclesiis et personis Ecclesiasticis, aut Romano imperio, aut quibuscumque regibus aut principibus aut aliis quibuscumque, quomodolibet oblinebat; ipsumque comitatum Fundorum et bona prædicta cum universis et singulis aliis bonis fuisse et esse confiscata, et confiscavit, ac ipsum comitatum et bona hujusmodi ab omni alio dominio, protectione, subjectione et jurisdictione removit, ac immediate subjecit et recepit sub protectione beati Petri et sua, prout hæc et alia latius in processibus contra ipsum Honoratum per eundem prædecessorem nostrum factis et solemniter publicatis serius continetur.

15. « Postmodum vero præfato prædecessore nostro, sicut Altissimo placuit, viam universæ carnis ingresso, nobisque divina cooperante elementia ad apicem summi Apostolatus assumptis, cum præfatus vir iniquus et maledictionis alumnus Honoratus Cajetanus olim Fundorum comes, in sentinam malorum omnium descendens, post et contra processus per ipsum prædecessorem nostrum adversus eum, ut præfertur, habitos et solemniter publicatos, inter alia maxima et detestanda ipsius ac ipsorum sequacium crimina, perpetrata per ipsum ac sequaces contra nos et præfatam Ecclesiam sponsum nostram, conspirationem, ligam, confœderationem et pacta truculentissima cum perditionis filio Petro e Luna olim sanctæ Mariæ in Cosmedin diacono cardinali tunc, et nunc antipapæ, qui se Benedictum XIII ausu sacrilego nominare præsumit, per quemdam sceleratum nuntium una cum cæteris aliis conspiratoribus sub certis modis et conditionibus misisset, et tractasset et firmasset, ac inire, tractare et firmare præsumpsisset, per quæ nos sub captivitate angustis coarctaret: sed Salvatore omnium tam immane flagitium contra nos et Ecclesiam damnabiliter ordinatum de suæ pietatis throno clementissime irritante, idem sceleratus vir Honoratus in nostram perniciem abominabiliter desaviens ac immaniter astuans, ut infandum ejus propositum posset facilius adimplere, sub adumbratæ firmamento concordie, ad nostram et præfatæ Ecclesiæ devotionem, obedientiam, fidelitatem et gratiam venire velle fraudulentissime simulavit, et multis prius nobiscum, qui more pii patris cumelos ad gratiam nostram et præfatæ Ecclesiæ in humilitatis spiritu redire volentes complectimur, per suos oratores ac nuntios, quos benigne re-

cepimus, ratiociniis ac colloquiis celebratis, tandem per procuratorem ac nuntium suum specialiter ad talia constitutum in præsentia dilectorum filiorum nostrorum Angeli tit. S. Laurentii in Damaso, Francisci tit. S. Susannæ, Cosmali tit. S. Crucis in Jerusalem presbyterorum cardinalium, et venerabilis fratris nostri Antonii episcopi Firmani, tunc rectoris provinciarum nostrarum Campaniæ et Maritimæ, et quondam magistri Francisci de Fara physici civis Romani, promisit inter cætera et solemniter convenit, quod cum idem Honoratus desideraret Ecclesiæ unionem, honorem Italiæ, statum et honorem nostrum, et dilectorum filiorum populi Romani statum, postquam inter nos et ipsum Honoratum esset celebrata hujusmodi concordia, quæ tractabatur cum præfato procuratore, et ex tunc exhibita firmata concorditer, idem Honoratus per se vel nuntium suum nobis aut nuntio nostro aliqua magna et ardua secreta revelaret, et de ipsius secretis fidem faceret per publica Instrumenta, quæ exhibere deberet loco et tempore opportunis, prout nobis videretur expediens, ex quibus secretis, ut asseruit, verisimiliter deberet sequi unio universalis Ecclesiæ et presentis pestiferi schismatis extirpatio; subdens quod talis materia dissimulari deberet et sub silentii taciturnitate usque ad festum Omnium Sanctorum jam præteritum tunc secuturum tenaciter retineri, ac juxta ipsius consilium præficari, et nihilominus interim inter nos et ipsum fieri trenguam, quam ex tunc fieri fecimus nostro et præfatæ Ecclesiæ nomine per venerabilem fratrem nostrum Conradum archiepiscopum Nicosiensem camerarium nostrum, cum ejusdem Honorati nuntio usque ad dictum festum inter nos et ipsum, et non nullos alios in eadem sub certis pactis inviolabiliter duratura.

16. « Promisit insuper idem nuntius et procurator dicti Honorati nomine et convenit, quod adveniente termino supradicto idem Honoratus per se vel procuratorem suum cum speciali mandato, nos fuisse et esse verum et unicum Christi vicarium, Petri successorem et papam Bonifacium Nonum, canonicè electum et inthronizatum confiteretur, juraret, recognosceret ac præstaret in forma debite fidelitatis sacramentum; et quod per omnes terras quas detineret, publice et cum effectu faceret inhiberi, quod nullus nomen Benedicti antipapæ in missarum solemnibus aut in contractibus nominare seu intululare præsumeret, sed solummodo nomen nostrum poneret, armaque ipsius antipapæ devastari et aboleri faceret, ubicumque in terris ipsis posita forent, et arma nostra in locis eminentibus pingi honorifice, ut est moris, nostrisque et Ecclesiæ præfatæ legalis, nuntiis et officialibus in terris hujusmodi, per suos officiales et subditos reverentiam exhiberi, præmissa et non-

nulla alia in dicto contractu contenta servare promitteret, sub pœna perjurii et fidei fractæ, et centum millium florenorum auri cameræ Apostolicæ applicandorum, prout hæc et alia in Instrumento super dicto contractu prædictæ concordie confecto sub anno Dominicæ Nativitatis trecentesimo nonagesimo septimo, die penultimo Februarii, Pontificatus nostri anno octavo, inter nos et præfatum procuratorem et multum dicto nomine celebrato et rogato manu dilecti filii magistri Francisci de Montepolitano Aretinæ diœcesis notarii publici et secretarii nostri plenius et serius continetur. Deinde præfatus Honoratus dictam concordiam, ac omnia et singula in contractu prædicto contenta ex certa scientia in civitate Terracinensi, anno, Indictione et Pontificatu prædictis die decima mensis Martii ratificans et approbans, juravit in manibus Antonii episcopi Firmani tunc rectoris provinciæ nostræ Campaniæ supradicti, quem ad dictum Honoratum instanter petentem destinavimus pro prædictis, corporaliter super sanctis Evangeliiis manu factis, plenarie sub pœnis et obligationibus in dicto contractu appositis observare, prout latissime constat per publica Instrumenta manu Francisci prædicti secretarii nostri, necnon manu notarii Nicolai Rubei de Alatro secretarii Honorati, de præmissis omnibus vocatorum solemniter et rogatorum. Verum hæc omnia ideo sub placidæ sed affectatæ pestiferæ concordie adumbratione idem Honoratus firmavit, prout succedentium rerum denotavit eventus, ut nos et statum nostrum et præfatæ Ecclesiæ sponsæ nostræ commodius et facilius, quantum in eo erat, posset efficacius deducere in ruinam, ac personam nostram in hostium tradere potestatem: constat enim quod ipse cum quodam Petruccio Sabbæ Juliani, et quodam Petro Centii civibus Romanis, conspiratoribus ac reis criminis læsæ majestatis, de anno et mense Augusti proxime præteritis tractatum, et conspiracyonem habuit de subvertendo et deponendo præsentem pacificum et tranquillum statum nostrum et præfatæ Urbis, et ipsorum Petrucii et Petri statum deperditum in ipsa Urbe recuperando, offerendo eisdem receptum in terris Mareni, Sermoneti et alijs terris, quas ipse Honoratus detinet, personam suam, gentes armigeras, equites ac pedites, et omnem ejus potentiam pro guerra exercenda contra nos et præfatam Urbem modis omnibus fortique brachio exercenda, ut ad statum pristinum banderensium Urbs ipsa rediret.

« Demumque idem Honoratus præmissis malorum cumulibus non contentus, Dei honore postposito, iterum conspiracyonem iniit ac tractatum cum quodam Natolo dudum Butii Natoli de regione pontis de Urbe prædicta, et quibusdam alijs facinorosis in perturbationem et subversionem status nostri et Ecclesiæ memo-

rata, ac pacis præfatæ Urbis et partium vicinarum, et sub signo et nomine præfati populi tam detestabile facinus duretur habilius adimpleri, vexilla et banderias ac arma præfati populi, necnon banderensium et capitum regionum dictæ Urbis in civitate Terracinensi prædicta de anno et mense Augusti præfatis fieri fecit, ac de terra Mareni prædicta direxit ad ipsum Natolum talis criminis patratores. Gentes insuper ipsius armigeras in numero copioso ad portam S. Joannis Lateranensis capiendam tempore ordiuato transmittere promiserat, ut talia possent sub obtentu præsidii facilius adimplere, et per ipsum non stetit quominus præmissa omnia adducerentur modis omnibus ad effectum. Cumque deinde mala malis accumulans, contra nos, Romanam Ecclesiam, subditos et adherentes nostros ac Romani populi præfati, rupta prædicta treuga nobiscum habita, offensiones multiplices tam per mare quam per terram intulisset manifestas, prout inferre non desinebat juxta vires, tendans assidue ultra civitates, terras et loca nostra et præfatæ Ecclesiæ, quæ detinuerat, prout detinebat ac detinet occupata, alias civitates, terras, castra et loca tam nostra et Romanæ Ecclesiæ quam populi supradicti occupare de novo, et schismaticos, hæreticos ac rebelles nostros et præfatæ Ecclesiæ receptando eis favere et adherere præsumpsisset ac præsumeret, et in nostrum ac præfatæ Ecclesiæ vilipendium ac gravem Dei offensam litteras nostras Apostolicas alijs directas et alias nobis missas detineri et aperiri faciendo: necnon nuntios nostros et præfatæ Sedis ambaxiatores, cortesanos, romipetas et alios ad Romanam curiam venientes, et ad ipsam Urbem deferentes granum tam per mare quam per terram impedivisset, et impediri fecisset, quominus ad easdem Urbem et curiam venire possent, et eos alias per se et alios multipliciter vexare et molestare præsumpsisset ac præsumeret, ac multa alia et diversa excessus et crimina perpetrasset in nostrum et præfatæ Sedis contemptum et gravissimum dispendium plurimorum: et præfatos Romanum populum cum Romana curia famis acerbitate affligere, et a nostræ devotionis affectu retrahere, ac in nos eundem populum convertere posset furialiter astuantem per marifimos sinus usque ad Tybridis ostium exerceri piraticam nisus extulisset et incessanter niteretur: ex quibus truculentissimis secleribus nonnullæ hominum strages, terrarum, locorum, Ecclesiarum ac monasteriorum excidia, rapinæ, spolia, ædium incendia ac demolitiones, virginum et matrumfamilias violationes, ac innumerabilium nostrorum Ecclesiæ et Romani populi subditorum et adherentium infinita dispendia secuta forent et assidue provenirent, et insurgerent in posterum, nisi salutari occurreretur remedio in futurum: et quamvis præ-

missa omnia et singula adeo essent, prout sunt, notoria, quod nulla potuissent tergiversatione celari, nosque absque alia informatione juste potuissemus animadvertere in Honoratum ipsum, attamen ad cautelam et majorem præmissorum certitudinem venerabili fratri nostro Pileo episcopo Tusculano, et dilectis filiis nostris Cosmato tit. Sanctæ Crucis in Jerusalem presbytero, et Raynaldo S. Viti in Macello diacono cardinalibus commisimus oraculo vivæ vocis, ut se de præmissis informarent, et ea quæ per informationem hujusmodi reperirent, nobis referre procurarent, ipsique cardinales informatione hujusmodi per eos recepta nobis in consistorio retulerunt, se reperiisse omnia et singula præmissa fuisse et esse vera et manifesta atque notoria.

« Nos igitur attendentes, quod error cui non resistitur, approbari videtur, et latum pandit delinquentibus sinum, qui eorum perversis conatibus non resistit, et nequeentes absque gravi offensa Christi et remorsu conscientie tot et tantos excessus amplius tolerare, per nostras litteras hujusmodi processus Urbani prædecessoris nostri contra eundem Honoratum cum per ipsum prædecessorem alias formatos et factos et contenta in eis, quæ in dictis litteris haberi volumus pro sufficienter expressis, de fratrum nostrorum consilio ex certa scientia ratos habentes et gratos auctoritate Apostolica confirmavimus, continuavimus et innovavimus suppletes earundem tenore litterarum omnes defectus, si qui forte intervenissent in eisdem, adversus iniquitatis filium Honoratum predictum de eorundem fratrum nostrorum consilio in virtute Altissimi decernimus insurgendum, et contra ipsum super præmissis sceleribus procedendum, ac processus hujusmodi aggravandos justitia mediante.

17. « Præfatum igitur Honoratum, præsentis fidelium multitudinis copiosa, cujusmodi citandi modum ex certis causis elegimus, dictarum litterarum tenore citavimus, ut secunda die præsentis mensis Maii tunc proxime futuri, si ea die consistorium esset, alioquin prima die ex tunc sequenti, qua consistorium per nos teneri contingerit, compareret personaliter coram nobis, ubicumque tunc essemus, visurus et auditorus per nos decerni et declarari, ipsum fuisse et esse excommunicatum, perjurum, schismaticum, apostatam et blasphemum, et contra nos et dictam Ecclesiam conspiratorem ac tanquam hæreticum puniendum ac reum criminis læsæ majestatis; ipsumque propter præmissa incidisse in dictam penam centum millium florenorum camera præfate applicandorum, et in refectionem damnorum, expensarum et interesse, ac in alias penas et sententias tam a jure quam ab homine in talia perpetrantes inflictas et promulgatas, ac contra eundem hujusmodi

processus per præfatum Urbanum prædecessorem nostrum solemniter factos ac publicatos nos aggravari, ac cum fuisse et esse privatum et depositum a comitatu Fundorum, gradu militis, cingulo militari ac aliis quibuscumque dignitatibus et honoribus, nec non omnibus feudis et bonis, quæ a dicta Romana et quibilibet aliis Ecclesiis, aut Romano imperio seu regibus vel personis Ecclesiasticis vel aliis obtinebat, ejusque bona omnia fuisse et esse confiscata; ac præter hujusmodi occupationem dictarum terrarum præfate Romanæ Ecclesiæ et alia supradicta incidisse in penas et sententias contentas in processibus felicis recordationis Joannis XXII et Clementis VI Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum, per quos omnes et singuli occupatores, invasores et turbatores terrarum dictæ Romanæ Ecclesiæ seu alicujus ipsorum ac ipsas occupantibus invadentibus seu turbantibus dantes auxilium, consilium vel favorem, excommunicationis sententia inmodantur, ac priventur omnibus privilegiis, indulgentiis, gratiis, immunitatibus realibus et personalibus de dicta Romana et quibuscumque aliis Ecclesiis, Ecclesiasticis personis, Romano imperio, regibus et aliis supradictis, aut eorum aliquo concessis eisdem, et nihilominus visurus et auditorus per nos et alias penas infligi, prout nobis videretur et justitia suaderet, aperte prædicentes eidem, quod sive veniret sive non, nos in dicto termino ad declarationem, aggravationem et privationem, ac inflictionem hujusmodi, prout justum foret, procederemus ejus absentia vel contumacia non obstante. Cæterum volumus et auctoritate Apostolica decrevimus, quod hujusmodi citatio perinde valeret, et plenum robur obtineret firmitatis, dictumque citatum perinde aretare, quacumque Constitutione contraria non obstante, ac si ei intimata et insinuata personaliter vel præsentialiter extitisset, et nihilominus eidem Honorato de salvo conductu, ut moris est in talibus fieri, duximus providendum, prout in dictis nostris inde confectis litteris plenius continetur; quas quidem litteras in audientia publica litterarum contradictarum legi et portis Basilicæ principis Apostolorum de Urbe prædicta ac patalii nostri apud eandem Basilicam sibi affigi fecimus, ne idem Honoratus, quod ad ipsum non pervenissent, vel eandem citationem ignorasset, nullam posset excusationem prætere vel ignorantiam allegare, cum non esset verisimile quod ad eum remaneret incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur.

« Adveniente igitur prædicta secunda die Maii, videlicet hodierna, nobisque cum dictis fratribus nostris in consistorio publico existentibus, comparuit coram nobis dilectus filius magister Jacobus de Subinago procurator fisca-

lis dictæ Romanæ Ecclesiæ, et prædicti Honorati citati non comparentis contumaciam accusavit, et petiit ipsum per nos contumacem reputari ac decerni et declarari, dictos processus aggravandos fore, aggravari debere, ac ipsum in pœnas et sententias prædictas in ipsis processibus contentas, et alias præter præmissa a jure vel ab homine in talia perpetrantes inflictas, et quomodolibet promulgatas seu etiam ordinatas, ac in dictam pœnam centum millium florenorum cameræ Apostolicæ applicandorum, et refectioni damnorum et expensarum incidisse, et alias pœnas per nos infligi, et contra ipsum prodi juxta termini assignationem, prout nobis videretur et justitia suaderet. Nos igitur dilectis filiis nostris Angelo S. Lucie in Septemsolis, et Landulpho S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconis cardinalibus, vivæ vocis oracula mandavimus, ut ad portas palatii nostri prædicti accederent, et ibi per se et alios publice clamarent et clamari facerent, ut si prædictus Honoratus vel alius pro eo ibidem existeret, dictum palatium intraret et ad nostram præsentiam veniret: ac deinde dicti diaconi cardinales ad nos redeuntes retulerunt, se ad portas accessisse, et ibidem per se et alios clamasse et clamari fecisse, prout mandaveramus, quod si præfatus Honoratus vel aliquis pro eo inibi existeret, prædictum palatium intraret, et ad nostram præsentiam accederet, ac retulerunt se dictum Honoratum vel aliquem pro eo minime reperiisse, propter quod præfatus Jacobus procurator iterum petiit, prout alias petierat, et superius est expressum.

18. « Nos igitur præfatum Honoratum, de dictorum fratrum consilio reputavimus, prout est, merito contumacem: et volentes nec valentes hujusmodi ipsius Honorati excessus amplius tolerare, de dictorum fratrum consilio, per hanc nostram sententiam pronuntiamus, decernimus et declaramus processus prædictos per præfatum Urbanum prædecessorem nostrum contra eundem Honoratum, ut præfertur, factos et solemniter publicatos et contenta in eis fuisse et esse aggravandos et aggravari debere, et ipsos et contenta in ipsis tenore præsentium aggravamus et aggravatos esse volumus in omnibus et singulis, et quoad omnia et singula contra ipsum Honoratum et sequaces in qualibet eorum parte ac propter hujusmodi excessus et debita dicti Honorati, et alia suprædicta civitates Fundorum, Terracinam, terras et castra Piperni, Torritis, Fresoloni, castri Trajecti, Sezae, Ceperani, et alias terras et loca quaecumque definit cum earum comitatibus, territoriis, districtibus, Ecclesiastico supponimus interdicto. Et nihilominus, præsentis populi multitudine copiosa, per eandem sententiam pronuntiamus, decernimus et declaramus, præfatum Honoratum fuisse et esse excommunicatum, perjurum, sacrilegum, schismaticum, apostatam et blasphemum, et

contra nos et eandem Ecclesiam conspiratorem, et tanquam hæreticum puniendum, reumque criminis læsæ majestatis, ipsumque propter præfata incidisse in præfatum pœnam centum millium florenorum auri cameræ Apostolicæ applicandorum, et in refectionem damnorum et expensarum, ac in alias pœnas et sententias contentas in dictis processibus felicis recordationis Joannis XXII ac Clementis VI Romanorum Pontificum prædecessorum nostrum contra occupatores, invasores et detentores terrarum dictæ Ecclesiæ per dictos prædecessores, ut præfertur, factis: ac etiam decernimus iterum, ipsum Honoratum propter præmissa fore depositum, et deponimus a Comitatu Fundorum, ac gradu militiæ, et cingulo militari ac eum omnibus dignitatibus et officiis, civitatibus, terris, locis, ac feudis et bonis, quæ a præfata Ecclesia, et quibuscumque aliis Ecclesiis et personis Ecclesiasticis, Romano imperio, regibus, principibus vel aliis obtinisset vel detineret, fuisse et esse privatum, ipsumque privamus; ipsaque bona mobilia et immobilia, jura et jurisdictiones fuisse et esse confiscata, et iterum ea omnia confiscamus, et personam ejus detestabilem et infamem fuisse exponendam, et exponimus a Christi fidelibus capiendam, ut si capta, si absque fuga et evasionis periculo tute fieri poterit, nobis indilate transmittatur: si autem intute fieri non posset, volumus et mandamus eum detrudi in arcis carceribus, et tam diu inibi sub fida custodia detineri, donec captio, detrusio et detentio hujusmodi nobis fuerint intimata, et donec detinentes eundem aliud a nobis habuerint in mandatis.

« Et quoniam dignum est, ut tam nefandorum ratione flagitiorum, ultionis severitas amplius extendatur, et propter enormitatem culparum, pœnarum modus exuberet, sit etiam idem Honoratus intestabilis, nec testamenti habeat liberam factionem; ad bona quoque aliorum ex testamento, vel ab intestato nullatenus admittatur; nulla fides, nulla credulitas ei adhibeatur, sed a testimonio velut infamiæ et indignus totaliter repellatur: sit ei judicatus et cujuslibet alterius publici officii exercitium interdictum, sitque ei ad præmissa et similia denegatus ascensus; filii quoque, et nepotes prædicti Honorati ex recta linea descendentes usque ad secundam generationem, dignitatibus, personatibus, officiis et beneficiis Ecclesiasticis sint privati, et eos privamus, et inhabilitamus etiam ad ea vel similia in posterum obtinenda, omnisque dispensationis eisdem adempta, pœnis aliis contra ipsos de jure statutis in suo robore duraturis.

« Et hujusmodi damnati Honorati eo sit major confusio, quod ipsius culpa patentius fuerit divulgata; omnibus et singulis archiepiscopis, episcopis et aliis Ecclesiarum prælatis,

sub excommunicationis poena, quam in ipso incurrant, nisi mandatis nostris huiusmodi, postquam ad eorum pervenerint notitiam, paruerint cum effectu, districte precipiendo mandamus, quatenus omnes et singuli, in singulis ipsarum Ecclesiarum cum in eis aderit major populi multitudo, singulis diebus Dominicis et festivis, pulsatis campanis, et candelis accensis et demum extinctis et in terram projectis, per se vel alios Honoratum publice, alta et intelligibili voce, fuisse et esse excommunicatum, perjurum, schismaticum et blasphemum, et tanquam haereticum puniendum, et contra nos, et eandem Romanam Ecclesiam conspiratorem et reum criminis laesae majestatis, ac excommunicatum et anathematizatum denuntient, et ut talem tandem faciant a Christi fidelibus evitari, donec ad eor reversus, suos recognoscens errores, a nobis vel successoribus nostris Romanis Pontificibus canonice intrantibus, absolutionis beneficium meruerit obtinere. Quod si forte ipse Honoratus propter mortis articulum imminens, ab alio quam a nobis, vel successore nostro Romano Pontifice fuerit absolutus, nihilominus perpetuo careat Ecclesiastica sepultura: et quicumque eundem Honoratum scienter presumpserit Ecclesiasticae tradere sepulturae usque ad satisfactionem idoneam, excommunicationis sententiae se noverit subjacere, nec absolutionis beneficium mereatur, nisi propriis manibus exhumulet, et procul ab Ecclesiastica sepultura projiciat corpus ejus, et locus ille nihilominus careat etiam perpetua sepultura. Et si idem Honoratus supervixerit, volumus, quam cito poterit commode, coram nobis vel dictis successoribus nostris se personaliter representet, recepturus et facturus prout justitia suadebit: alioquin ne propter hanc censuram Ecclesiasticam illudatur, in eandem excommunicationis sententiam reincidat ipso facto. Volumus insuper, quod omnes Christi fideles, qui crucis assumpto charactere ad praefati Honorati exterminium se accinxerint, et eum ejusque sequaces, pro posse persequentur, illa gaudeant indulgentia illoque privilegio sint muniti, quae accedentibus in Terrae Sanctae subsidium conceduntur. Nulli ergo, etc. Datum et actum Romae apud sanctum Petrum VI non. Maii, Pontificatus nostri anno decimo». Indixit mox in eundem Honoratum Bonifacius¹ sacram militiam, inmisso cum exercitu Andrea Thomacello: ac tum plures Honorati servitum, auctore Luca Spinello excussere², Anagninique, in illis cum Ludovico e Flisco S. Adriani diacono cardinale pactionibus, veniam studii in contendo schismate Roberto antipapae navati admissaeque Honorati Cajetani servitutis veniam poposcerunt³.

Rediere etiam alii nulli, deserit Honorati

factione, ad Pontificis obsequium, ut Bucius⁴ Sabellus, et Bonifacius⁵ et Antonius⁶ Cajetani: tum Vetulani⁴ et Pontifiscervi oppidani⁵, in quos Bonifacius clementiam explicuit. Quo vero magis Honorati confunderetur audacia, Ludovicus sancti Adriani diaconus cardinalis, qui Andrea Thomacello adjunctus fuerat, non modo Campaniae et Maritimae praeses creatus est, sed etiam Comitatus Fundorum praefectura ei demandata⁶. Eversum autem hoc bello a Bonifacio Honoratum, tradit Gobelinus⁷: «Comitem, inquit, Fundorum, qui principium schismatis stabilivit, penitus exterminavit». At de eo iterum inferius: ob res enim adversas ipsum dolore contabuisse visuri sumus.

19. *Proceres Neapolitani traducti ad Ecclesiam, invalescente Ladislao contra Ludovicum Andegavensem.* — Praeclare etiam gesta res est in Neapolitano regno, in quo Carolus Artus comes S. Agathae, Casertam, Magdalonam et Comitatum Molisii Casertano comiti schismatico eripuit, usque terris in praemium virtutis donatus⁸ a Ladislao est, atque a Pontifice uti supremo domino in ea ditio confirmatus⁹. Amplissima etiam provincia hoc anno ad Ladislaum traducta est, debilitaque admodum Ludovici Andegavensis potentia: cum enim Raymundus e Baucio Ursinus, qui post Othonis Brunswicensis mortem principatum Tarentinum magna ex parte sibi pepererat, nec Ladislao nec Ludovico studisset, ac demum Ludovicum, qui Tarentum ad eum principatum sibi afferendum se contulerat, obsidione cinxisset partes Ecclesiae ac Ladislai aperte professus est, cui ut se conjungeret expedito succinetus exercitu provolvit Cajeta Ladislaus, Tarentumque Raymundo sibi occurrenti jure fiduciario tradidit, de quo publicas has litteras rei testes vulgavit¹⁰.

«Ladislaus Dei gratia Hungariae, Jerusalem et Siciliae, Dalmatiae, Croatiae, Ramae, Serviae, Galicie, Lodomeriae, Comaniae, Bulgariae rex, Provinciae et Folcarquerii ac Pedimontis comes, universis et singulis praesentes litteras inspecturis tam praesentibus quam futuris.

«Magna praemia gratitudinis debita magnis debentur obsequiis, et ea praesertim retributionem vindicant amplioem, quae sponte et in necessitate amicum se tenente fictum a vero liberaliter exhibentur. Quantum bellorum furbo diebus nostris orbem terrarum invaserit, et praecipue regnum nostrum internis externisque cladibus lacerum et undique laceratum cuncti novere mortales, qui eorum aetate pacem e terris exulem vix viderunt, ad cujus regni regimen et reipublicae curam hoc in tempore deputati juste a teneris armis induimus, ut pacem ipsam

¹ Lib. v. pag. 38. — ² Ibid. pag. 128. — ³ Ibid. pag. 171 et 173.

⁴ Lib. v. pag. 190. — ⁵ Ibid. pag. 98. — ⁶ Ibid. pag. 142. — ⁷ Ibid. pag. 221. — ⁸ Ibid. pag. 229. — ⁹ Ibid. pag. 202. — ¹⁰ Gobelini, in Cosmodr. et. 6. cap. 8. — ⁸ Bonif. lib. v. pag. 203. — ⁹ Ibid. — ¹⁰ Extant apud Bonif. lib. v. pag. 2305.

nostris subditis pareremus, in qua quærenda, rebus nunc prosperis succedentibus, nunc adversis, magna pars temporis est elapsa. Nuperime vero quod semper speravimus præsidium nobis opportune se obtulit, et quasi cœlitus est transmissum: si quidem vir spectabilis et magnificus Raymundus e Baucio de Ursinis miles princeps Tarentinus, consiliarius noster dilectus, homo egregius et Deo devotus, et quasi mirum in tot humanis erroribus moderatus et prudens, licet in eodem regno pæne solus et liber, ac nondum nobis aut alteri sacramento fidelitatis et homagii obligatus, quiete cum suis frueretur et pace, cernens tamen integrum singularem hac tempestate se fore (quod non facile ab aliis actum esset) neglecta quiete ad labores et sumptus, ut fortem decet virum, disposuit se et suos, ut ex iis continuis pax et quies presentibus et posteris oriretur. Transmissis itaque oratoribus suis ad nos, et reserata per eos intentione sua per facta et arcana cum voluntate quam ad eam diem ad hæc usque tempora, et non absque causa, repositam mentem servaverat: intuentes spem et fiduciam, quam de Raymundo jamdudum mens nostra conceperat, nunc opportune fructum re et opere allaturam, illico et confestim nostro exercitu congregato a supero mari et civitate Cajetæ ultimo regni angulo longis laboriosisque itineribus ad infimum Hadriaticæ maris sinum et Tarentum usque perveniens, in ultimo pæne recessu Italiæ situm, ubi ultra spem melius, Raymundum ipsum sanctæ matris Ecclesiæ erecto vexillo sua castra tenentem in hostem vestrum regni que invasorem, filium olim ducis Andegaviæ, mari terraque viriliter obsidentem invenimus, qui cum eis exercitu viris et viribus copioso obviam nobis veniens in conspectu et pene ad portam Tarenti sponte ac libere cum ingenti alacritate et lætitia nobis fecit homagium et fidelitatis debita præstitit juramentum.

« Illis igitur promeritis grandibusque et memorandis obsequiis, quibus jam elati hostium animi corruerunt et superbia est collapsa, accessitque non medioere, sed magnum nostro statui incrementum; considerato etiam eundem Raymundum ex generosa et nobili prosapia ortum, natumque peroptimo quondam Nicolao de Ursinis Nolano comite et regni Siciliae magistro justifiario nostra ætate incompatibili viro, a quo et nos veluti a parente cura sedula instructi fuimus et quodammod oeducati (de cujus innumerandis virtutibus putamus melius silere quam parum dicere) quid dignum et magnificentem commode gloria et honore retribuere eidem Raymundo possemus perpeti meditatione occurrit ipsum Tarentum, quod ante oculos situm erat. Eapropter his et aliis moti rationibus atque digne eidem Raymundo ac suis utriusque sexus hæredibus ex suo corpore legi-

time descendentibus, natis jam et in antea nascentibus in perpetuum, principatum et civitatem Tarenti cum mero et mixto imperio ac gladii potestate et jurisdictione omnimoda una cum ipso titulo principatus devolutum seu devolutam peridem ad excelsæ majestatis nostræ manus per obitum quondam domini Othonis ducis Brunswicensis et principis Tarentini absque legitimis liberis, decedentis cum civitatibus, terris, castris, casalibus, et locis aliis et etiam fortalitiis, » et infra, « de certa nostra scientia damus, concedimus et donamus in feudum novum nobile sub contingenti proinde feudali servitio ad rationem videlicet de unciis viginti valoris annui dictorum principatus, civitatum, terrarum et castrorum, etc. Actum in campo nostro felici prope et contra Tarentum anno Domini mcccix, die ix mensis Maii, septimæ Indictionis, regnorum nostrorum anno xii ». Confirmavit eam Ladislai donationem Bonifacius eidem Raymundo e Baucio ob grata obsequia in difficili bello regi præstita ac pœnas quas ob distractum ex aula Sicula principatum incurerat, dissolvit, datis ad ipsum eo argumento litteris ¹.

Recepto a Ladislao in fidem Raymundo Ursino, cum in dies Ludovici Andegavensis res inclinarent, Neapolis ad Ladislaum victorem spectavit: longiora jamdiu colloquia Bonifacius, patria Neapolitanus, ad schismaticos ea pellendos iniverat, atque hoc ipso anno Angelum patriarcham Constantinopolitanum plurima instruxit ² auctoritate, ut proceres ac populum ad Ecclesiæ sinum redituros cum ea in gratiam conciliaret.

« Venerabili fratri Angelo, patriarchæ Constantinopolitano in civitate Neapolitana ac ejus provincia Apostolicæ Sedis nuntio.

« Cum, sicut ad nostrum pervenit auditum, nonnulli principes, duces, barones, milites et nobiles ac magnates, personæ Ecclesiasticæ tam sæculares quam regulares, et etiam laicales ulriusque sexus civitatis Neapolitanæ et ejus provinciæ nonnullorum schismaticorum decepta versutiis damnatæ memoriæ Roberti olim Basilicæ duodecim Apostolorum presbyteri cardinalis, tunc antipapæ, qui se Clementem VII ausu sacrilego nominabat, ejusque sequacibus et adherentibus eidem etiam post et contra processum per felicis recordationis Urbanum papam VI prædecessorem nostrum contra eandem factos et solemniter publicatos, per quos idem prædecessor eundem Robertum velut hæreticum et schismaticum puniendum sententialiter condemnavit, notorie adherere et favere præsumpserit, nunc vero divinæ gratiæ radiis illustrati, et ad cor reversi ac suos recognoscentes errores desiderant ad nostrum gremium, ac fidei Catholicæ et sanctæ Ecclesiæ unitatem

¹ Lib. x, pag. 314. — ² Bonif. lib. v, pag. 245.

devote redire, et nostris et dicte Sedis parere mandatis : nos qui licet immeriti, illius vices gerimus in terris, cujus proprium est misereri semper et parcere, singulorum fidelium animarum saluti salubriter providere cupientes, fraternitati tue per te vel alium seu alios tam duces, principes, barones, magnates, milites et nobiles, necnon omnes et singulas personas ex regno Sicilia, que dictis antipapa et sequacibus adhererint, et pro absoluteione et reintegracione earum ad te venerint, que et qui postergatis prorsus huiusmodi erroribus ad nostram et ejusdem Sedis obedientiam redire voluerint », et infra, « absoluteionem in forma Ecclesie consueta hae vice duntaxat, injunctisque eis pro modo culpae penitentia salutari », et infra, « plenam et liberam tenore presentium concedimus facultatem, etc. Datum Romae apud S. Petrum kal. Septembris, Pontificatus nostri anno decimo ». Pofitum vergente anno Neapoli Ladislaum, refert Juvencalis Ursinus ¹ qui res horum temporum accurate scribebat : alii tamen ad proximum incuntem id retulerunt ac proceres suasisse Ludovico Andegavensi ut expeditionem ad Tarentum recuperandum compararent, eo ducti consilio, ut de Neapoli dedenda Ladislao occasionem aucuparentur, Hectoris Pignatelli Diaria Ms. referunt, qua de re inferius.

20. *Richardo pulso, Henricus Lancastris scepro Angliæ potitur.* — Interea Richardus Angliæ rex, qui Romani Pontificis OEcumenicum Concilium, in quo schismatis causa cognosceretur, et damnato antipapa, Ecclesiarum pristina conjunctio instauraretur, offerentis, patrociniū abjecerat, et consiliū ceperat una cum Gallis de Pontifice cum antipapa ad abdicationem vi et armis adigendo, divino destitutus patrociniū, cum ob Gallicum fœdus constabiliisse potentiam existimaret, in Anglorum odia incurrit, sibi que collavit exitium eo ipso, quod salutis munimentum futurum existimaret : cum enim expeditionem in Hiberniam adversus rebelles conficisset, aurumque subsidiarium a suis acerbe exigeret, publica in se convertit odia, quod

munimentum duas arces, nimirum Brestum in Britannia, et Cherburgum in Normannia Gallorum regi tradidisset, quodque se nonnullis nimum in Angliæ rei administratione addixisset ¹, atque etiam principes sibi conjunctissimos morte exiliove affectisset, in se conjuratos asperavit. Ex his Henricus dux Lancastrie patre mortuo, captata Richardi absentis occasione, evocatus a Thoma archiepiscopo Cantuariensi, ac nova exorta factione, in Angliam clam ingreditur, amicos ad armorum societatem peragrata simulato cultu Anglia allicit, exercitumque ingentem comparat. De his turbis certior factus Richardus, intermisso Hibernico bello, trajecit in Angliam, ut Lancastrium pelleret : sed omnium studiis in amulum inclinatis, fugere compulsus demumque a perduellibus comprehensus, atque in custodiam traditus est, donec ordinum regni solemnibus comitiis coactis regios apices post facta plura errata posuit ², transfuditque in Henricum Lancastrium, cum vita suæ consulere ea ratione putaret.

Ha Richardo exauctorato conjectoque in vincula ¹, Henricus sceptrum Anglicum cepessivit : utque sibi apud populum majorem auctoritatem conciliaret, certo quodam oleo in thesauro Richardi reperto, quod a Deipara virgine S. Thomæ Cantuariensi datum ferebatur, magna pompa inungi voluit. Porro nullo firmo argumento rem nixam ex Joannis XXII litteris ad Eduardum II regem datis ³, vidimus, an illud oleum vere datum divinitus, an ficta sit ab impostore qui Eduardo id detulit fabula : angelique suspicionem, cum vaticiniū adjectum ferret, regem qui illo oleo delibutus foret, Syriam Christi cultui redditurum : cum tamen Henricus oleo illo linitus huiusmodi laudem non fuerit assecutus. Ut vero is infelicem Richardum regno exutum vita etiam spoliavit, proximo anno dicitur.

21. *Animorum motus ad novas expiandas facti, et supplicationes habitæ.* — Concitati ⁴ sunt hoc anno in Italia ingentes motus animorum (2,

¹ Walsin. in Rich. II. et in Henric. V. Polydor. Virg. l. xx. Harpsf. scecl. 14 et 15. — ² Id. ib. — ³ Extant tom. xv. an. 1319. mon. 20. — ⁴ Leo. Aretin. l. xlii. in princip. Walsin. in Rich. II.

¹ Juv. Urs. in Car. VI hoc anno.

(1) Mensem et diem, quo Richardo pulso, et in carcerem deluso Henricus Lancastrie dux regnum Angliæ usurpavit, notat Cornelius Zantliet Leodiensis monarchus, qui Chronicum suum vulgatum inter vetera Monumenta Martenis tom. v, ad annum 1361 perduxit. Narrat enim ille Henricum die festa s. Michaelis archangeli, nempe xxix Septembris anni hujus, convocata principum concione, exposuisse depositum a se abjectumque Richardum regem, quippe quem regno indignum ipse et populus judicasset. Eo vero destitute, ad se regnum pertinere, qui ex Joanne de Gandavo altero Eduardi regis filio editus esset. Rogare igitur ut, quod sibi natura dabat, sibi regnum non denegarent. Ingenti omnium favore excepta oratione, rex actutum salutatus est : regnumque dein coronam die xlii, qua S. Eduardi regis memoria solennis agebatur, regio apparatu manu Cantuariensis archiepiscopi accepit. MANSL.

(2) Religiosa illa populorum commotio, cujus hic sermo apud annalistas una fuit ex multis que subinde Christianum populum incessivit. In eo vero ab aliis precedentium temporum differt, quod relique pium exordium, impium exitum habuerunt. Hæc vero sicut pie instituta, ita et pie absoluta est : vabit enim ad excitandos ad pietatem animos, ad pacandas lites, ad componenda dissidia. Quia et hic ligenda est epocha religiosi moris, qui nunc pariter obtinet, sacros nempe certi coloris et formæ induendi ab iis qui in piam aliquam societatem coalescunt. Quanquam enim societates illæ religiose dudum ante ceperunt, ut certos tamen sacros induerent, nondum moribus invecum erat. Hinc eorum temporum scriptor Georgius Stella in Annalibus Genuensibus ad hunc annum, motum hunc religiosum novam linteorum devotionem appellat. Unde primum et quo auctore id inceperit ignoratur : quanquam extra Italiam primo coortam inde facte conjicimus, quod eorum temporum æquales scriptores Itali ab externis regionibus in Italiam advectam unanimes assensu conveniunt. MANSL.

qui insolito pietatis sensu delibuti, penitentium candido cultu solennes supplicationes obiere ad vicinas urbes, quas pari pietatis ardore accenderunt. De quo admirabili motu, deque celebratis divinis laudibus, susceptis jejuniis, positisque in proximos odiis, hæc S. Antoninus testis oculatus refert¹ : « Per hæc ipsa tempora anni MCCXCIX, mirabilis factus est populorum motus : omnis quippe multitudo vestes exteriores induit albas, lineas tamen, ad pedes usque profensas cum caputiis ad modum capparum religiosarum, quibus facies velabant, ad oculos tantum foraminibus ad videndum relictis : omnes mares et feminae, laici et clerici et religiosi enjuscumque ordinis, grandes et parvuli similibus vestibus hujusmodi incedebant, monialibus et reclusis exceptis, quibus non licebat claustra exire ; incredibilique devotionis ardore longa horum dealbatorum agmina ad vicinas urbes commebant processionaliter bini pergentia, ac laudes et hymnos in Latino vel vulgari decantantia, præcipue sequentiam illam, quam dicunt Gregorium edidisse : *Stabat Mater dolorosa juxta crucem lachrymosa, dum pendebat filius*, cum versibus sequentibus. Prorsus miranda res et quasi incredibile negotium, nisi oculis nostris vidissemus. Peregrinatio ista ordinaria erat novem vel decem dierum jejunantibus qui poterant illis diebus, et aliquibus in pane et aqua : accessus vero in aliena oppida, etiam parum antea pacata, liberi fuerunt. Nemo per id tempus dolo fallere tentavit, nemo advenarum oppressor : facite cum hostibus inducie fuere ; innumerae paces ex mortiferis et diutinis inimiciis in diversis locis confectæ sunt : confessiones et communionis frequentate. Cumque proficiscerentur populi in alienas urbes et alii in suas adventarent : mira hospitalitas ubique et benigna susceptio a communitatibus providebatur de victu etiam mille hominibus sine pretio. Duravit hic motus per duos vel tres menses ad plus. Unde autem hoc initium habuerit, haud obscurum ; Dei opus fuisse negari non potest : et alii quidem dixerunt ex Hispania hoc habuisse exordium, alii in Scotia, alii in Anglia, nonnulli ex Francia. De modo etiam dicebatur apparuisse beatam Virginem Mariam cuidam rustico, et revelasse ei filium suum contra mundum propter scelera ejus valde turbatum ; unde ad reconciliandum eum et placandum illud observandum : nihil tamen certi de hoc habitum est ».

His consentanea tradit Sigonius² ex veteribus Monumentis in Bononiensium episcoporum historia ; additque sacerdotem Paternensem, a Deipara excitatum ad vitam, pietatis studia inflammasse, adeo ut nonnulli episcopi huic soda-

lilio se addiderint : « Sæva, inquit, ubique terrarum jampridem pestilentia perfurente, qua passim multa hominum millia sine discrimine sternabantur, repente exortus est in Gallia Narbonensi sacerdos, qui B. Virginem sibi apparuisse, ac maximam cladem mundo instantem nuntiasset asseruit ». Et infra : « Multi peccatorum suorum dolore compuncti veterum similtatum memoriam abjecerunt ; atque ultro cum inimicis suis in gratiam redierunt quique alios forte læserant, eosdem iis, quos violarant, gladios offerentes sese totos illorum potestati atque arbitrio permittebant, eosque ut sibi ignoscerent obsecrabant ». Ex his IV non. Septembris episcopus Mutinensis a Regiensibus inflammatus cum universo omnis ætatis sexusque populo albato et sub vexillis suis instructo (ad viginti quinque millia fuisse feruntur) Bononiam versus iter instituit : ubi vero ad pontem Rheni pervenit, aris sub eo duabus erectis, rem divinam fecit, ac populo Bononiensi qui frequens occurrerat rationem atque initium novæ hujusmodi religionis exposuit, ac postridie domum repeliit. Bononienses inde pridie nonas et ipsi alba lintea, suadente Bartholomæo episcopo, induerunt, et novem dies festos tabernis clausis egerunt, parochiis quotidie sub vexillis suis ad S. Petrum atque ad eas, quas ille constituerat, Ecclesias cum hymnis et canticis adeuntibus. Interim presbyter quidam a pago Paterno in medium prodiit, ac toto audiente populo, se a mortuis post tres horas quam obierat a B. Virgine suscitatum asseruit, ac nulla sibi comperta de iis, qui pridem obierant, nuntiavit. Cujus rei magnitudine episcopus percitus eodem ordine populum et ipse suum Imolam albatum ac supplicandum adduxit, atque ad Santernum animum progressus, ibi aris item duabus excitatis sacra confecit, ac presbyter Paternensis quomodo mortuus revixisset, edocuit. Inde Imolenses Faventiam, Faventini Forumlivium contenderunt ; denique hæc religio Viterbii dicitur constitisse ». De Genuensibus, Lucensibus, Pistoriensibus, Florentinis, qui piasillas peregrinationes instructo agmine religioso obiere, hæc tradit sanctus auctor : « Ex his divina clementia quandam preparationem hominibus procuravit ad mortem eis propinquam : multi enim et magni obdurati peccatores conversi sunt tunc ad pœnitentiam, quos Deus ad se vocavit anno sequenti peste grassante Florentiæ, ut dicitur, et postea in Gallia, ut ad illud alludere videatur, quod Christus dixit : *Videte regiones quia jam albae sunt ad messem* ; scilicet colligendam per falcem mortis, dum hæc religio tenuit animos, nihil de periculis belli cogitabatur : sed postquam finis fuit dealbatorum fervori, ad primas rursus curas animi redierunt ». Angebat Florentinos Galeatii dncis Mediolanensis potentia terror, ut qui Pisas, cum Ge-

¹ S. Anton. III. par. XXII. c. 3. § 3°. — ² Sigon. de episc. Bonon. lib. III. in Corp.

rardo Appianensi regendae urbi dispari pactus, in suam potestatem redegit¹, fraxisset in partes suas, ac Perusinos dum Pontificium imperium excussere in suam clientelam accepisset². Ne itaque ab eo occulta vi opprimerentur, bellum apertum in insidiatorem gerere decreverunt³.

22. *Raymundi Capuani, Ordinis Prædicatorum, pia mors et virtutes.* — Hoc anno Raymundus Capuanus Ordinis Prædicatorum magister, in religiosa disciplina instauranda ardentissimus, ad Deum feliciter migravit⁴. Fuerat sanctae Catharinae Senensis confessarius, atque ita in excolenda pietate illi præfuerat, ut divina providentiæ consilio ab ea sanctitalis præceptis excultus fuerit. Refert⁵ ipse in Commentariis quos de ejus Vita conscripsit, plura quæ sibi contigerunt, ad ostendam ejusdem sanctissimæ virginis gloriam; in quibus licet piam demissionem consecletur, divina tamen munera, quibus ornatus fuit in luce collocat: « Scire, inquit, te volo, lector dilecte, quod in principio cum audito ejus præconio cœpi familiariter cum ea conversari, multifarie multisque modis incredulitate, Deo permittente, pro meliori tentatus fui; quarebam enim per omnem modum et viam, quibus investigare possem, si facta ejus erant a Domino aut aliunde, si erant vera aut ficta. Occurrebat enim, quod nunc tempus est illius teritiæ bestię pellis leopardinæ, per quam hypocritæ designantur, et quod diebus meis aliquas inveneram et polissime in feminis, quæ agiliter vacillant in capite, agilisque seducuntur ab hoste, sicut patuit in prima omnium matre, pluraque similia tunc menti meæ porrigebantur, quæ ipsam fluctuare cogebant circa islam materiam; dumque sic in bivio quodammodo positus ad neutram partem firmiter declinare, nutansque in mente anxie dirigi cuperem ab illo, qui nec falli potest nec fallere, subito menti occurrit, quod si posset mihi constare, quod precibus ejus obtinerem a Domino unam magnam et insolitam contritionem omnium peccatorum meorum ultra communem omnem consuetudinem meam, hoc esset mihi perfectum signum, quod a Spiritu sancto procederent omnia facta ejus: nullus enim potest hanc contritionem habere nisi a Spiritu sancto; et quamvis nemo sciat an gratia odio vel amore sit dignus, magnum tamen signum Dei est cordialis contritio peccatorum; nec cogitationem hanc usque ad linguam seu vocem duxi, sed totaliter tacitus accessi ad eam, et petivi ab ea instanter, quod vellet pro me efficaciter Dominum deprecari, ut indulgere mihi dignaretur peccata mea. Quæ cum ex suæ plenitudine charitatis lætanter respondisset, quod libentissime faceret, repli-

cavi ego quod desiderium meum non quietaretur nisi de hac indulgentia more curiæ Romanæ Bullam haberem: qua subridente ac petente qualem Bullam vellem de hoc habere, respondi me loco Bullæ pro signo petere unam magnam et insolitam contritionem peccatorum meorum; quæ mox annuit sese hoc indubitanter facturam, visumque est mihi tunc quod omnes cogitationes meas intellexisset, sicque abcessi ab ea hora dici, si non fallor, penultima.

« In crastinum contigit me quasdam meas solitas infirmitates pati satis graviter, unde in lectum decidi, astante mihi quodam devotissimo Deo et mihi socio fratre Ordinis mei Nicolao, qui est Pisanus origine. Quod cum illa percepisset, quia pro tunc eramus quasi viatores in quodam monasterio sororum ejusdem Ordinis, nec multum ab habitatione nostra sua distabat, de lectulo in quo febribus et aliis passionibus attrita jacebat surrexit, et dixit sociæ: Vadamus ad videndum fratrem Raymundum, quia patitur. Illa vero respondente quod non multum erat necesse, ac etiam si foret, ipsa plus gravabatur quam ego, ultra omnem morem consuetum festinanter, sociâ comitante, venit ad me, dicens: Quid habetis vos? Qui dum videlicet vix præ debilitate potuissim prius socio aliquid dicere, totum feci ad respondendum conatum, et dixi: Ut quid, domina, huc venistis? pejus est vobis quam mihi. Ipsa vero incipiente juxta morem suum loqui de Deo et de ingratitude nostra qui tantum benefactorem offendimus, quasi confortatus simul et propter honestatem coactus de lecto surrexi, non tamen memor in aliquo promissionis, quam in præcedenti vespere fecerat mihi, et posui me ad sedendum in alto lectulo ibi propinquo. Sed ipsa incœptum sermonem continue prosequente, supervenit mentis meæ quadam insolita consideratio peccatorum tam clara, quod absque velamine aliquo cernebam me ipsum in judicio justis iudicis positum, ac indubitantissime reum mortis in similitudinem eorum qui propter malefacta per iudices hujus sæculi quotidie condemnantur. Videbam etiam benignitatem ejusdem iudicis et clementiam qui propriis demeritis me deputatum morti justissimæ non solum liberabat a morte, sed suis vestibus induens nudum suaque in domo cubans et confovens ac suo servitio deputans, mortem in vitam, timorem in spem, dolorem in gaudium, ignominiam in honorem suæ infinitæ bonitatis sola gratia convertebat. His considerationibus, imo ut magis proprie loquar, clarissimis mentis visionibus ruptæ sunt cataractæ durissimi cordis mei, et apparuerunt fontes aquarum, revelata sunt fundamenta culparum mearum, in tantumque fletum et rugitum prorupi, quod verecunde dico, quod verisimiliter tenui, ne pectus et cor pariter funderentur. At illa prudentissima quæ ad hunc finem

¹ S. Anton. vit. par. lit. XXII, c. 3, § 30. — ² S. Anton. ibid. § 31. — ³ Ibid. eod. §. — ⁴ Leander, lib. I. — ⁵ Raym. Capu. in Vit. S. Cathar. Sen. par. I. c. 9.

tantum venerat, mox ut hæc vidit, conticuit, et permisit me lachrymis satiari et singultibus : post aliquam autem moram admiranti mihi de insolita novitate, inter flens occurrit pefilio mea, quam præcedente die feceram et promissio ejus ; statimque me ad ipsam convertens dixi : Estne Bulla hæc, quam heri pefivi ? Illa respondit : Hæc est ; et mox surgens, si non fallor, tetigit humeros meos retro, dicens : Sitis mentor donorum Dei. Statim abcessit : et ego cum socio remansi ædificatus similiter et kefificatus. Hæc coram Deo, quia non mendior ».

23. Non prætermittendum etiam visum est ad illustrandam servi Dei virtutem, ipsum sanctæ Catharinæ hortatu, dum pestis Senas depasebat, ad lucrandas Christo animas sese mortis discrimini exposuisse, cumque epidemium morbum ex agrorum contagione contraxisset, sacro Catharinæ manus contactu in extremo morbi impetu fuisse pristinae valetudini restitutum, quæ sine furo non ad sui, sed ad ejusdem Virginis gloriam recenset¹ : « Adveniente, inquit, pestilentiali morbo in civitate prædicta, disposui pro salute animarum periculo mortis corpus exponere, et nullum vitare infirmum, constat enim quod morbus ille contagiosus est, et aerem et homines inficit circumstantes : verum considerans quod multo plus potest Christus quam Galenus, et plus gratia quam natura ; attendens etiam quod cæteris fugientibus animæ transeuntes absque consilio et auxilio remanebant, charitate qua teneor plus diligere animam proximi quam proprium corpus, sacra etiam virgine ad hoc me inducente, omnino decrevi omnes quos poteram visitare, confortare ac informare : quod juxta gratiam mihi datam, Domino auxiliante, perfeci. Verum quia solus quasi eram in civitate tam grandi, vix tempus aut cibi aut somni mihi relinquebatur, quo paulisper respirare valerem, tot infirmantium nuntiis domum exire cogebatur. Quadam autem nocte dum more solito quievissem, et pro laudibus Dei perficiendis vellem de lectulo surgere, sensi dolorem non parum in inguine, manuque palpans reperi apostematis inflaturam, ex quo non modicum territus, non sum ausus surgere ; sed cæpi de hujus vite transitu cogitare. Optabam diem cito fieri, ut virginem sacram possem adire priusquam amplius aggravarer. Inter hoc supervenit febris et dolor capitis juxta morem illius morbi, egoque supra modum affligor, conor tamen laudes divinas perficere ; advenienteque die, accito socio, domum virginis adeo sicut possum ; sed frustra pro tunc, aberat enim ; quia quemdam infirmum ierat visitatum. Sed ego ipsam omnino determinans expectare, nec valens me ipsum quomodolibet sustinere, coactus sum in quodam ibi

posito lectulo reclinare, rogans existentes in domo, quod pro ipsa mittere non lardarent : quod et factum est. Ipsa igitur veniente, neque ita gravatum inveniente, audito quod patiebar, mox coram lectulo fixit genua, manuque sua frontem meam cooperiens, cepit modo consueto sibi orare mentaliter ; orando autem a sensibus vidi raptam, juxta quod alias sæpius videram, et expectabam aliquid singulare videre pro bono animæ et corporis mei. Igitur dum sic stetisset quasi per dimidiam horam vel circiter, sensi totaliter corpus meum commoveri per omnes partes, putavique quod vomitus me tunc invaderet, sicut plures, qui eodem morbo extincti fuerant, videram invasisse : sed sic non accidit, imo visum est mihi quod de qualibet extremitate corporis ad extra aliquid traheretur quodammodo violenter, cepique me melius sentire, ac paulatim semper me melius habere. Quid plura ? Prinsquam sacra virgo ad sensus rediret corporeos, ex toto fui curatus, debilitate tamen aliqua remanente vel in signum morbi curati, vel propter debilitatem fidei meæ. Virgo autem Domini postquam obtinuerat a sponso perfectam gratiam, sciens me fore curatum, ad sensus corporeos est reversa, mandavit cibum, infirmis dari solitum, pro me parari : quo facto, et sumpto de sacris manibus ejus, jussit ut paulisper quiescerem : quod et ei obediens feci. Surgens autem adeo fortis fui, ac si nihil passus fuisset. Quod ipsa cernens inquit : Vadatis ad laborandum pro salute animarum, gratiasque referatis Altissimo, qui vos de presenti periculo liberavit ; sicque accessi ad onera consueta, magnificans Dominum, qui talem potestatem dedit huic homini virginali.

24. *B. Dorothea obitus, et B. Liduinae exemplum patientiæ.* — Hoc anno in Prussia B. Dorothea miraculis et sanctitate illustris ad caelestem gloriam evolavit, cui extrema suspiria trahenti, cum deesset sacerdos, Christus ipse Eucharistiam porrexit, cujus Vitæ admiranda Acta auctoritate Bernardi Maciciensii cardinalis et archiepiscopi Gnesnensis Cracoviae excusa fuerunt, ex quibus hæc pauca delibamus : « Antequam ex hac vita migraret insigni privilegio a Domino, cui toto corde servierat, exornata est ; nam cum morti proxima sacrum corpus Dominicum suscipere ardentissime desideraret, minusque animadverterent ii, quibus eam tali viatico muniendi cura incumbabat, profunda suspiria ex infimo cordis affectu trahenti ipsemet Salvator noster Jesus-Christus cum sanctissima sua Matre apparuit, eamque per eandem fenestram, per quam ipsum toties in missa sacrificio sub speciebus panis et vini latentem adoraverat, ipsemet proprio corpore sub speciebus panis rececit : quod illa percipit non multo post ad eundem sponsum feliciter migravit die secunda mensis Septembris. Post

¹ Id. ibid. par. II. c. 8.

mortem labia ejus liquore mirabili et odorifero sudare visa : corpus vero licet macilentum, squalidum et lividum, suavissimum ex se diffundebat odorem, ejus tactu et odore plurimi debiles et claudi fuere sanati, atque cæci visum receperunt. Sepulta est magno cum honore in eodem loco, in quo mortua est : ad ejus sepulchrum multi obsessi a demonibus liberati, plurimaque miracula alia ad ejusdem invocationem patrata. Quibus permoti generales magistri Prussie cum episcopis et capitulis circumvicinis nomine totius Ordinis Cruciferorum a Bonifacio papa IX postularunt, ut eam Catalago sanctarum mulierum adscriberet.

Hoc circiter anno, ut colligitur ex Thoma a Kempis, Liduvina sive Lidia virguncula, instar S. Job acerbissimis doloribus, febribus, ulceribus, vulneribus a Deo exercita, cum miseram sortem, effusis dolori habenis, intemperanter deploraret, a pio sacerdote correpta, edoctaque multa commentatione atque meditatione Dominicae passionis ad sanefitatis pervenit apicem, de qua hæc tradit idem doctor ¹ : « Transactis tribus aut quatuor circiter annis ab exordio infirmitatum ejus virgo Lidewigis, divinae adhuc disciplinae impatiens, et necdum Deo sponte subjecta, a quo tamen nihil fit in terra sine causa, cum videret consolantes suas se visitantes sanas, lætas, et semetipsam graviter languere, optavit cum cæteris magis corporis salutem, quam animæ beatitudinem per patientiæ virtutem : et quia necdum spiritualia sapiebat, et quod Deo magis acceptum erat ignorabat, idcirco nonnunquam murmurabat, et super doloribus suis nullum dolebat, atque iam amarissime flebat, quod nullius consolationem admittebat. Ingressus ergo ad eam dominus Joannes Pol confessor ejus, cui bina vice in anno communicare solebat, nitebatur ipsam consolationibus suis inducere, ut ab hujusmodi fleatibus se temperaret, et modum doloribus suis imponeret ; unde suasit ei benivola exhortatione ut divinae voluntati se crederet et conformaret, atque in Dominica passione meditanda se exercitaret, spondens quod ea mediante et juvante faciliter consolationem bonam susciperet. Quarens igitur modum hujus sanctæ exercitationis, et accepto a sacerdote modo salutiferæ meditationis, cum se in eadem secundum traditam sibi formulam exercere vellet, nec statim ex ea mel de petra fluere sentire neque farinam propheticam ibi inesse gustaret, quasi amarum absinthium fastidio irruente, quod in corde acceperat et nondum radicitus fixerat, cito abiecit.

« Sed dum idem sacerdos amplius instaret, et fortius hortaretur, ut violentiam sibi inferret, et in inceptis perseveraret, atque fastidium piæ conamine vinceret, illa optimis consiliis instru-

eta sacerdotis sui monitis facile consensit, tandemque per violentiam inducta bona consuetudo de Deo meditandi tandem ei suavitate successu temporis aspirante superna gratia, generavit, quod perfecte se abnegando libere decebat, quia si posset per unam salutationem Angelicam plenam corporis salutem recuperare, non tamen hoc feceret, nec optaret. Vere hæc fuit mutatio dextera Excelsi, qui manum suam misit inopi, et diu languentem consolatus est per noctes in lectulo doloris sui : siquidem attracta et allecta Dominicae passionis suavitate occulta historiam ejusdem sacratissime passionis in septem partes secundum numerum septem horarum canonicarum divisam die noctuque statutis temporibus pereogitando ruminabat, et absconditum manna in ea reperiens, tante suavitatis gaudio replebatur, ut jam non ipsa, sed Christus, ejus passionem recogitabat, suslinere videretur, quæ hæcenus ipsa in corpore pati videbatur, poterat tunc plane experientiam a Spiritu datam cum Esaia dicere : *Vere tu es Deus absconditus* ; et iterum exclamare : *Anima mea desideravit te in nocte : sed in spiritu meo in præcordiis meis de mane vigilabo ad te* ».

25. *B. Laurentii Justiniani sanctitatis primordia.* — Hoc anno Laurentius Justinianus cum antea in ipsis primis puerilibus annis multa pietatis signa dedisset, ob quæ aliquando increpanti illum Quirinae matri magnum se Dei servum evasurum prædixerat, caelesti viso confirmatus ad sanctimoniam studium, mortalibus rebus valere jussis, se contulit, ut narrat Bernardus Justinianus ¹ ejus scilicet ætatis, in qua carnis illecebræ aucipitem facere solent humanæ vitæ viam. Dominus autem Jesus manum illi adhibere volens, apparuit illi, sicut ipse in eo libello, qui *FASCICULUS AMORIS* inscribitur meminuit. Ipsius verba subjiciens : « Eram vestri similis quærens aestuanti desiderio pacem in rebus extrinsecis, nec inveniebam. Tandem quedam virgo sole splendidior mihi apparuit, ejus nomen ignorabam. Hæc propius accedens venusto vultu placidoque affatur : O juvenis, ait, dilecte, cur effundis cor tuum, et pacem sectando per nulla variaris ? Quod quæris, penes me est, quod concupisti, tibi polliceor, si tamen in sponsam me habere volueris. Cum vero nomen ipsius et genus dignitatem scire peroptarem, se ait Sapientiam Dei esse, quæ propter hominum reformationem humanam formam suscepit. Assensi igitur, et dato pacis osculo læta discessit ». Hæc igitur visione percussus, rem detulit ad Marinum Quirinae matris consobrinum, qui fuit tam vita quam doctrina sanctissimus.

26. Addit auctor illum juvenis animum et corporis firmitatem experiri voluisse : cumque mater ac fratres uxorem ei adjungere vellent.

¹ Thomas a Kempis, in Vit. S. Liduvi, par. II, c. 1.

¹ Bernard. Justinian. in opus Vit. cap. 1.

ad se perfluentem in religionem Canonicorum collegiatorum S. Georgii Alga admisisse, in qua mox virtutum omnium genere se excoluit, ac divinis visis sapientius collustratus ¹ est, et aliquando dum nocte Dominicæ Nativitatis rem divinam celebrabat, in extasim abreptus fuerit ac diacono illum casula trahenti ad sensus reversus dixerit : « Prosequor, frater, sed quid de infantulo ipso tam pulchro faciemus ? quomodo solum et nudum in tanto frigore relinquemus ? » Prophetiæ etiam dono claruit ² atque ob insignium virtutum ornamenta anno ætatis ³ quinquagesimo ab Eugenio IV, Pontificatus anno tertio, primum episcopus, deinde patriarcha Venetiarum a Nicolao V creatus est, in quo gerendo munere virtutum et miraculorum gloria effulsit ⁴ : sed de eo inferius.

27. *Miraculum de Eucharistia in Posunia.* — Hoc eodem anno, ut scribit Matthias Michovias ⁵, in paludibus Posnaniensibus abjecta est sacra Eucharistia : quo in loco cum divina vis maxima miracula edidisset, Wladislaus Poloniae rex magnificentum templum excitavit : meminitque Martinus Cromerus ⁶ Eucharistiam ipsam in luto jacentem ex miraculis quibusdam insignibus repperitam, sed ea silentio præterit, narrat vero ex vetustis Monumentis Thomas Treterus ⁷, quem pius lector consulat ; nimirum Judæos rabie in Christum efferatos Christianam famulam subornasse, ut sacram victimam eis divenderet, quam in sublerraneo loco confodere cultris, simul effusis plurimis blasphemis vocibus. At divina vis eorum vultus sanguineo colore e vulnere manante aspersit, qui elui non potuit, multisque aliis prodigiis territi Eucharistiam in aliquot particulas divisam in prato Posnaniensi infodere, ne aliquod divini prodigii vestigium exstaret :

sed dum puer Christianus armentum pascibat illam vidit volitare in aere, ac boves supplicii gemi ad eam adorandam mox procumbere : cumque aliquot vicibus id inspexisset, patrem de caelesti prodigio fecit certiores, isque postea ejusdem miraculi testis oculatus factus rem ad magistratus Posnanienses retulit, a quibus cum inclusus fuisset carcere quasi fallacibus nuntiis publicam pacem stulte turbaret, divina vi solutus vinculis et carcere patefacto eosdem adiit, monuitque ut sui munere fingerentur, re delata ad episcopum, instructa solemnibus supplicationibus, conquisita sacra hostia reperia est, patris nonnullis miraculis, sacellumque in eo loco conditum fuit ab episcopo, famula proditrix Christi capta, comprehensi pariter Judæi, ac lento igne concremati una cum canibus, a quibus ignis vi efferatis laniabantur : at famula admissum crimen plangit, Judæi vero in scelere pertinacissimi obdurerunt. Inde plura caelestia prodigia edidit pietas divina, quibus permotus Wladislaus rex Poloniae magnificentius templum condidit, ac sanctissimi corporis Christi nomine consecrandum curavit ; necnon qui ad eum locum religionis ergo confluxere divinis beneficiis supra naturam vires donati fuerunt : quorum insignem catalogum ex Monumentis pervetustis volivis Tabulis illius Ecclesiae exscripsit prædicatus Thomas ad novatores confundendos ; testaturque Stephanus ¹ Damalevicus cruentum stigma in sacra Eucharistia ibi asservata suis oculis inspexisse : « Agitur, inquit, quotannis memoria sollemnis a prædicis religiosi, scilicet Carmelitis, translata ad Ecclesiam mensæ, in qua sacra confossæ fuerunt hostiæ. Cicatricem punctiois cruentam in una ex eis fidelibus usurpavi oculis anno Domini MDCXXXVII ».

¹ Cap. 3. — ² Cap. 4. — ³ Cap. 5. — ⁴ Cap. 8. — ⁵ Michov. lib. IV, c. 49. — ⁶ Crom. lib. VI, et Damaley. in archiep. Gnez. ⁷ Treter. de mirac. Euchar.

¹ Damal. de archiep. Gneznem. in Dobogrost.

BONIFACII IX ANNUS 11. — CHRISTI 1400.

1. *Gallorum pii concursus in Urbem pro jubileo.* — Saeculari anno millesimo quadringentesimo, Indictione octava, « Galli », inquit Theodoricus e Niem ¹, quæ præsens vidit Monu-

mentis suis consignans, «asserentes hunc annum jubileum secundum antiquam institutionem Ecclesiae Romanae, ad Urbem catervatim utriusque homines sexus causa devotionis in maxima multitudine paene per totum illum annum advennerunt, quorum nulli erant nobiles et egregia

¹ Theod. e Niem. lib. II, c. 2.

personæ, ac longa offertoria ad Urbis Ecclesias attulerunt ». Cur vero Galli hoc anno Romæ limina Apostolorum perlustrarent, indicat Gobelius¹, dum ait : « Primo Pontificatus ipsius, nempe Bonifacii, anno, cum juxta ordinationem domini Urbani papæ VI et approbationem istius domini Bonifacii, plurimi pro indulgentiis anni jubilei consequendis de universis mundi partibus obedientiam ipsi domino Urbano præstantes ad Urbem Romanam confluerent, illi qui de regno Franciæ erant, et alii obedientiam ejus repudiantes illo anno pro hujusmodi indulgentiis Romam non venerint, sed juxta priorem ordinationem Clementis VI, anno Domini m^o. in maxima multitudine pro hujusmodi indulgentiis consequendis Romam venientes, limina sanctorum visitabant. Contudit² eam Transalpinorum pietatem effrenis grassatorum licentia, qui Romano in agro peregrinos auro et vita etiam spoliarunt : infestataque itinera a Joanne et Nicolao Columnensibus fratribus, queritur Bonifacius³ in lata adversus eos sententia. Graviora etiam incommoda passi sunt peregrini ob pestem quæ Italianam vastabat, adeo ut Florentia sexcentos et etiam octingentos singulis diebus absumpsisse, tradat Bonensegnius⁴.

2. *Fundorum comitis tristis exitus ; et Columnensium nocturna irruptio in Urbem.* — Verterat lum universa arma in Honoratum Cajetanum olim Fundorum comitem Bonifacius, ut meritis penas de eo tot scelerum reo exigeret : quem, revocatis in Ecclesiæ ditionem pluribus oppidis, eo compulsi, ut se Pontificiis imperiis obsequentem fore polliceretur, concordiaque interpretem regem Siciliæ Ladislaum adhiberet ; erga quem Pontifex, qui nunquam hosti redire ad officium præ se ferenti veniam negabat, elementia uli medilatus, Ladislao regi postestatem fecit⁵, ut cum illo ad Ecclesiam traducendo pacisceretur, modo Ecclesiasticæ ditionis oppida, et agros, ac jura occupata restitueret.

« Charissimo in Christo filio Ladislao regi Siciliæ illustri salutem, etc.

« Cum tua serenitas ob traditas a Largitore gratiarum virtutum doles, ex quibus laudabilium fructus operum multifariam producantur, spem nobis tribuas, ut ea, quæ serenitati tuæ committenda duxerimus agantur sincere, ac felicia suscipiant incrementa, et palerna dilectione jugiter perquirentes reductionem quorumlibet, qui a gremio sanctæ matris Ecclesiæ sponsæ nostræ cunctorumque Christi fidelium matris et dominæ, ac ab obedientia nostra et felicis recordationis Urbani papæ VI, prædecessoris nostri se præcipitabiliter subtraxerunt eidem serenitati tuæ, iniquitatis filium Honoratum Cajetanum, olim Fundorum comitem, ad

fidelitatem, obedientiam et devotionem nostram et ipsius Ecclesiæ pure et simpliciter, ac cum effectu redire volentem nostro et ejusdem Ecclesiæ nomine recipiendi et admittendi, ac cum eodem Honorato, si se reduxerit, ad gratiam, fidelitatem, obedientiam et devotionem hujusmodi, ac plene et cum effectu restituerit aut restitui fecerit, omni exceptione remota, nobis aut aliis per nos cum nostris deputando litteris Apostolicis civiles, terras, castra, loca, ac jura et jurisdictiones, quæcumque detinet quomodolibet ad nos et eandem Ecclesiam spectantia cum fortalitiis, juribus ac pertinentiis universis eorundem, quæcumque pacta, promissiones et conventiones congruentia et honesta, honorique nostro et Sedi Apostolicæ consona, prout tibi videbitur præfato nomine faciendi ac promittendi, quibuscumque processibus et sententiis tam per dictum Urbanum quam nos contra ipsum Honoratum factis et solemniter publicis, quam aliis contrariis quibuscumque, auctoritate Apostolica lenore presentium plenam concedimus postestatem : nos enim hujusmodi pacta, promissiones, et conventiones, ac omnia et singula, quæ in præmissis et circa ea per te, honestati honorique tam nostro et præfata Sedis conformia, ac restitutione (ut supra præmittitur) adimpleta, facta, pacta, conventa et promissa fuerint, rata et grata quantum cum Deo poterimus, habebimus, ac faciemus auctore Domino inviolabiliter observari. Datum Romæ apud S. Petrum kal. Aprilis, Pontificatus nostri anno XI ». At qui lamdiu divinam misericordiam spreverat Honoratus comes, Apostolica benignitate non usus, labente mense infeliciter periit in schismate ex dolore adversarum rerum, cum Ladislao, parva Neapoli, in eum irruisset, dignaque schismatis conflati præmia luit : quæ obrem damnatur illius memoria cum in Pontificiis litteris ad Richardum¹ Rosam Terracinensem ejus factione irretitum datis, tum in edicto² proposito adversus Columnenses, qui jam ante conjurationem cum Honorato ipso fecerant adversus Pontificem ; de quo aliisque facinoribus memorat Bonifacius, cum ii, incunte hoc anno, pristinis inhaerentes consiliis invadenda rei Romana, irrupissent noctu in Urbem, impressionemque in Capitolium fecissent, unde propulsati demum fuere præcipua virtute Zachariæ Trevisani patritii Veneti, ut Bonifacius testatur³, qui etiam præmio ejus fortitudinem ornandam decrevit.

« Dilecto filio nobili viro Zachariæ Trevisano, militi Veneto, Castellanae diocesis salutem, etc.

« Probata in arduis nostris et Romanae Ecclesiæ negotiis tuæ devotionis sinceritas, quam ad nos et præfatam geris Ecclesiam gratissima-

¹ Gobelid, in Cosmodeam, æt. 6, cap. 86. — ² Theod. c. Niem lib. II, c. 28. — ³ Bonif. lib. VI, pag. 68. — ⁴ Bouens, lib. IV, — ⁵ Lib. V, pag. 343.

¹ Lib. VI, pag. 16. — ² Ibid, pag. 68. — ³ Lib. V, pag. 358.

que in tanto rerum turbine ad defensam status nostri et prefatae Ecclesiae, dum almam in Urbem per nocturna silentia copioso numero hostes nefarii irrupissent ac Capitolium usque ad solis ortum machinamentis hostilibus obsedisent, per te nobis et eidem Ecclesiae impensa servitia, et quae impendere non desistis, speque firma tenemus, te successivis temporibus per amplius impensurum, non immerito promerentur, ut erga personam tuam nostrae liberalitatis dexteram extendamus. Ut igitur in effectu percipias quod suggerit nostrae mentis affectus, tibi quingentos florenos auri de camera per te singulis annis usque ad nostrum beneplacitum a dicto filio nobili viro Nicolao marchione Estensi in nostra civitate Ferrariensi pro nobis et Romana Ecclesia in temporalibus generali vicario, et quocumque alio in dicta civitate vicario pro tempore existente, ex censu nobis et eidem Ecclesiae ab eodem vicario debito et debendo levandos et recipiendos auctoritate Apostolica tenore presentium liberaliter donamus, deputamus et etiam assignamus, etc. Datum Romae, apud sanctum Petrum kal. Februarii, Pontificatus nostri anno undecimo ».

Meminit de nocturna ea impressione Theodoricus e Niem¹ his verbis: « Anno undecimo Pontificatus ejusdem Bonifacii, supradictus dominus Nicolaus de Columna cum aliquibus civibus Romanis conspiravit contra Bonifacium, conatus violenter auferre dominium temporale ab eo Urbis praedictae, unde quodam vice noctis sub silentio mense Januario clanculo cum multis armigeris equitibus et peditibus portam Populi Urbis intravit, ad plateam Capitolii penetravit, et ad portas domorum plurimum civium Romanorum tum forte dormientium, quos crediderunt eis in hac parte velle adhaerere, ipsosque juvare pulsarunt: sed illis non respondentibus limuerunt, credentes quod haec Bonifacius reseisset: sicque ipsis catervatim, eorum negotio imperfecto remanente, ab Urbe fuga lapsis, et aliquibus eorum peditum in quibusdam vineis intus et extra Urbem se usque ad crepusculum matutinum occultantibus illi infelices usque ad nunc numerum xxxi per Romanos capti, nec mora, morti addicti ». Deinde nuntitur auctor in invidiam Bonifacium adducere, qui tuendi Ecclesiastici dominatus causa afflicti hos extremo supplicio sit passus; ex quo satis ejus acerbus et iniquus in Pontifices animus perspicitur: quid enim aequius quam in flagranti prodicionis scelere deprehensos legum severitati subijci, neque abire impune qui ad humana et sacra exvertenda noctu in Urbem irruerant? Eodem vero justitiae studio adductus Dei vicarius hanc in Nicolaum ac Joannem Columnenses sententiam tulit²:

3. *Lata a Bonifacio sententia in Columnenses.* — « Ad perpetuam rei memoriam.

« Regnans in excelsis triumphans Ecclesia, cui pater et Pastor aeternus, cui sanctorum ministrant agmina, et laudum gloriam angelorum chori decantant, in terris sibi vicarium constituit, Ecclesiam militantem unigeniti filii Dei vivi Domino nostro Jesu Christo ineffabili commercio copulatam; ad cujus quidem Ecclesiae regimen voluit Christi clementia Romanum Pontificem vice sui deputare ministrum, qui inter caetera, ex commissi coelitus sibi cura regiminis Apostolici culminis, dum justorum et delinquentium merita digna censura judicii perfractantur, justis per retributionis semitam ad gloriae titulum, ab errorum quoque tenebris revocatis, suae sinum misericordiae cum humilitate et contritione petentibus, per veniam ad gratiam: delinquentibus vero in sentinam malorum omnium descendentes, contemptis salutaribus monitis ac praecipis, viam perfidiae et obstinatae pertinaciae damnabiliter sunt secuti, et justitiae regulam abdicarunt, nisi convertantur et vivant, per poenam ad damnationem perpetuam responderent. Nos itaque, superna disponente clementia constituti in suprema prefatae militantis Ecclesiae statione, cui divinae sapientiae inscrutabilis altitudo consilii dispositione incommutabili praecipuum super terrae latitudinem contulit magistratum, jam pridem in nostrae considerationis speculam extolentes, quod licet olim felicis recordationis Bonifacius papa VIII praedecessor noster infructuosos palmites pestiferos et nocivos, quos tunc quasi ficus fatua domus de Columna de Preneste nuncupata produxerat, curavisset, quantum fuit in eo, succidere; tamen nuper, quod non sine gravi cordis amaritudine recensemus, uno ferme revoluto centesimo, infra quem centesimum, ut praedecessorum iniquitatis alumnorum Joannis et Nicolai de Columna de Preneste nuncupatorum, contra felicis recordationis praedecessores nostros Romanos Pontifices, Romanam Ecclesiam, necnon almam Urbem enormia et detestanda per eos patrata scelera, taciturnitate silentii, mundo tamen notoria, transeamus, nostris tamen ac modernis temporibus prefati Joannes et Nicolaus nonnunquam conspirationibus guerrarum, plerumque turbinibus etiam usque ad hostilem ingressum jam effluxit quinquennium in ipsam Urbem in nostrum ac Sedis Apostolicae contemptum ac perturbationem tranquillitatis pacifica dictae Urbis, damnabiliter factum perversis conatibus affligere tam ipsam Ecclesiam, quam dilectos filios Romanum populum et subditos eorundem, ac cum perditionis alumno Petro e Luna olim S. Mariae in Cosmedin diacono cardinali, et nunc antipapa, qui se ausu sacrilego Benedictum Tredecimum nominare praesumpsit, prout etiam praesumit ad praesens, ac cum quon-

¹ Theod. e Niem lib. II, c. 27. — ² Lib. VI, Ep. cur. p. 68.

dam viro iniquissimo damnatae memoriae Honorato Cajetano olim Fundorum comite, et nonnullis aliis schismaticis contra praefatam Romanam Ecclesiam tractatus et conspirationes damnabiliter ordinare et firmare, et quantum in eis fuit, adimplere, minime destiterint, domus ipsa denuo pullulavit.

4. « Nam sicut est, prohi dolor! manifestum, praefatus iniquitatis alumnus Nicolaus de Columna, qui de Praeneste vulgariter appellatur, cum favore ac opere Joannis de Columna germani sui praedicti, associatis sibi quibusdam aliis Romanis civibus, suis in hac parte complicibus his ferme diebus, cum de ipsis tanquam de filiis, quos sincerae charitatis brachiis complectabamur, amplis fiduciam haberemus usque adeo ut dum de diversis partibus atque fidelibus ante novitatem execrabilem per ipsos in praefata Urbe contra nos, Romanam Ecclesiam ac Romanum populum supradictos, de praesenti anno et mense Januarii proxime praeteriti, iniquissime attentatam, nobis fuisset veridice nuntiatum hujusmodi novitatem et subversionem status pacifici nostri et Ecclesiae atque Urbis praedictorum proculdubio emersuram, id minime verebatur, cum vigore foederum inter venerabilem fratrem Conradum archiepiscopum Nicosiensem camerarium nostrum, nostro et Ecclesiae praefatae nomine ex una, et dilectum filium Angelum quondam Joannis de Urbeveteri scribam, secretarium ac procuratorem dicti Nicolai, ejusdem Nicolai et dicti Joannis ejus nomine agentis et de rato promittentis, ad haec specialiter constitutum ex altera partibus, in anno Nativitatis Dominicae MCCCXCVII, Indictionis quintae, die decima septima mensis Junii praedicti anni, Pontificatus vero nostri anno octavo, Romae celebratorum, inter caetera pacta et capitula in dictis contenta foederibus per dictum eorum procuratorem solemniter et in substantia promisissent dicto camerario dicto nomine recipienti, quod ipsi Joannes et Nicolaus essent obedientes, fideles et devoti nobis et praefatae Ecclesiae, et quod ipsi aut eorum gentes et vassali non offenderent neque offendi permetterent, aut offendentibus darent auxilium, consilium vel favorem aut receptaculum seu victualia contra Romanam Ecclesiam, nos aut dilectos filios nobiles viros germanos nostros, et terras Ecclesiae seu cortesanos, et alios venientes ad dictam Urbem seu ad loca, ubi cum curia nostra residentiam faceremus, ac etiam si ipsi vel eorum alter sciret aliquod damnum sive praedictum contra nos et statum nostrum et praefatae Ecclesiae quomodolibet attentari, id pura fide ac celeriter nobis reserare curarent; necnon quod durante triennio etiam nondum elapso a dicta die computando, ipsi Joannes et Nicolaus aut eorum alter non facerent ligam aut confederationem cum aliquo do-

mino spirituali vel temporali, Universitate vel loco, seu aliud pactum quod esset seu esse posset contra statum nostrum et Ecclesiae praedictae, et insuper praemissis et nonnullis aliis firmatis et conventis inter camerarium et procuratorem praedictos, dictis nominibus et sigillorum Nicolai et Joannis praedictorum muniminius roboratis nomine inviolabiliter observandis et fideliter adimplendis, idem procurator quo supra nomine praestitisset in forma debita juramentum, et propterea et per dictum Nicolaum, dum praesenti anno in albis vestibus cum nonnullis aliis ad nostram venisset praesentiam, ut de veris filiis in domino gerentes fiduciam pleniorum ad praefatum Nicolaum primo venerabilem fratrem nostrum Bartholomeum episcopum Pilegrinatumensem, administratorem Ecclesiae Praenestinae, ac honoris et status praefati Nicolai ex suorum paterno zelo ferventissimum promotorem, et deinde cum cumularentur de novitate certissima multiplices relationes, una cum dicto episcopo, dilectos filios nobiles viros Aloysium Carazolum militem Neapolitanum, Buladum de Cancellariis et Paulum Stati domicellos Romanos parte nostra explicaturos eidem Nicolao, nobis tamen minime credita, quae diversis partibus senseramus, et de intentione sua, quam cunctis respectibus putabamus sincerissimam et fidelem, mentem nostram paternis affectibus ad statum et honorem suum dispositam, certissime certiorarent, qui redeuntes ab eo, nobis completissime refulerunt ex assertione ejusdem praefati Nicolai ferventi devotione dispositum usque ad extremum vite suae spatium nullis parcendo periculis, laboribus vel dispendiis suis aut suorum, in nostra, Ecclesiae ac Romani populi praedictorum fidelitate, obedientia et devotione persistere, ac pro statu nostro et ejusdem Ecclesiae exponere indesinentibus studiis ac totis viribus se et sua; tandem idem Nicolaus viperina fraude communitus, dictique pestiferi Romani cives ejus in hac parte complices, fidem eorum in sceleratissimam vertentes perfidiam, nocturno tempore cum non parva equitum et peditum comitiva tanquam factiosi et perturbatores status boni pacifici et tranquilli praefatae Urbis et partium vicinarum Urbi, ipsam Urbem in qua tunc cum nostra curia residebamus, prout etiam residemus, intrarunt, et arcem Capitolii ac locum fratrum Minorum de Araceli temerariis atque sacrilegis ausibus obsederunt, nostrum et dictae Urbis statum subvertere, aliaque detestanda etiam in personam nostram perpetrare, quae propter honestatem summi Apostolatus duximus involvenda silentio, perversis et nefandis conatibus molientes. Sed illo, a quo bona cuncta proveniunt, faciente, praefati sacrilegi conspicientes eorum esse temeraria molimina manifesta, cum ingenti eorum confusione, nemine persequente, fugerunt, nonnullis ex eis,

qui tam celeriter fugæ remedio se committere nequierunt, captivatis, et prout illorum præsumptuosa temeritas meruerat, ultimo supplicio condemnatis.

« Hoc autem reticere non possumus nec debemus, quod dictus Joannes, dum ad nostra et præfata Ecclesiæ stipendia militaret, quondam Simonem Ceccholi de Perusio, virum utique nobis et dictæ Ecclesiæ fidelissimum, cum ad nostram præsentiam per nos vocatus una cum dilecto filio Joanne ejus nato venisset, ac deinde Perusium se transferret, dilectum filium Nicolaum de Imola familiarem nostrum proditorie captivavit, ipsosque tam diu defenit carceribus mancipatos, donec idem Simon et Nicolaus se pro non exigua quantitate pecuniæ redemerint, et deinde præfatum episcopum administratorem dictæ Ecclesiæ Prænestinae, ut eundem Nicolaum ab erroribus revocaret paterna confidentia ad ipsum accedentem, in contemptum Pontificalis dignitatis, damnabiliter captivavit, et adhuc detinet captivatum. Nos autem paternæ sollicitudinis gravitate erga filios oberrantes, patris officium diligenter exsequi cupientes, ac pro illis consilium capientes, diu expectavimus, ut ipsi ab hujusmodi resipiscentes erroribus, et saniori usi consilio, ad nostram et dictæ Ecclesiæ eorum matris et dominæ reverti obedientiam niterentur: ipsi vero descendentes in profundum malorum, nolentes intelligere ut bene agerent, sed mala malis, divino tempore postposito, cumulantes, ex tunc non desierunt contra nos et Ecclesiam ac Romanum populum prædictos et provinciales Patrimonii beati Petri in Tuscia, Sabinae, districtus Spoletani, et alios nostros et præfate Ecclesiæ subditos, cavalcatas facere, præditas abducere, stradas publicas perturbare, peregrinos et alios utriusque sexus de diversis mundi partibus ad Urbem ipsam causa devotionis, et alias ad Romanam curiam accedentes spoliare, verberibus eadere, diversis tormentis afficere et alias maletractare, et quamplures ex eis immaniter trucidare, præsumpserunt hætenus et adhuc præsumere non verentur, in Dei omnipotentis injuriam, nostrum et præfate Sedis contemptum, Ecclesiarum, monasteriorum et piorum locorum, ac personarum Ecclesiasticarum enorme dispendium et præjudicium, et Christi fidelium scandalum singulare.

« Nos igitur attendentes, quod præmissa cedebant in detestabilem exempli perniciem, ut est notorium, incurrendo eo ipso in pœnas et sententias per processus Apostolicos tam felicis recordationis Joannis XXII et Clementis VI Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum contra perturbantes, occupantes, invadentes aut aliter molestantes almam Urbem ejusque districtum, provincias nostras et Ecclesiæ præfate, videlicet Patrimonii B. Petri in Tuscia, Campaniæ, Maritimæ, Ducatus Spoletani, Mar-

chiæ Anconitanae et alias civitates, terras et loca dictæ Ecclesiæ et alias a jure vel homine in talia perpetrantes inflictas et promulgatas, et non valentes absque gravi offensa superni arbitrii, cujus vices, licet immeriti, in terris gerimus, talia convivibus oculis pertransire, tam detestabilem ac Deo pariter et mundo execrabilem actionem decrevimus (nisi forsitan, quod magis appelebamus, prout appellimus, ad eos reversi suos errores corrigant) puniendam; et quamvis præmissa omnia et singula adeo fuissent notoria, quod nulla potuissent tergiversatione celari, nosque absque alia informatione juste potuissemus animadvertere in Nicolaum et Joannem prædictos: attamen, ad cautelam et majorem præmissorum certitudinem dilectis filiis nostris Angelo fil. S. Laurentii in Damaso, Cosmato fil. S. Crucis in Jerusalem presbyteris, et Landulfo S. Nicolai in carcere Tulliano diacono S. Romanæ Ecclesiæ cardinalibus, committimus oraculo vivæ vocis, ut se de præmissis omnibus informarent, et ea, quæ per hujusmodi informationem reperirent, nobis in consistorio referre curarent: ipsi cardinales, informatione hujusmodi per eos recepta, nobis in consistorio retulerunt se reperiisse, omnia et singula præmissa fuisse et esse vera, manifesta et etiam notoria.

« Nos igitur attendentes, quod error, cui non resistitur, approbari videtur, et latum pandit delinquentibus sinum, qui eorum perversis conatibus non resistit: et nequeentes absque gravi offensa Christi et remorse conscientiæ, tot et tantos detestabiles excessus et horrendos amplius tolerare, adversus præfatos iniquitatis filios Nicolaum et Joannem de Columna de Præneste nuncupatos, de fratrum nostrorum consilio in virtute Altissimi decrevimus insurgendum, et contra ipsos et eorum utrumque super præmissis sceleribus procedendum, ipsosque Nicolaum et Joannem, præsentem fidelium multitudine copiosa, hujusmodi citandi modum ex certis causis elegimus, per alias nostras litteras citavimus, ut quartadecima die præsentis mensis Maii tunc proxime secuturi, si ea die consistorium publicum et generale per nos teneri contigerit, compareant personaliter coram nobis, ubicumque tunc essemus, visuri et audituri decerni per nos declarari fuisse et esse excommunicatos, perjuros, schismaticos, apostatas et blasphemos, et contra nos, Ecclesiam ac Romanum populum prædictum conspiratores et tanquam hæreticos puniendos, et reos criminis læsæ majestatis, et eos ac eorum utrumque propter præmissa incidisse in pœnas et sententias tam a jure quam ab homine in talia perpetrantes inflictas et promulgatas, ipsosque Nicolaum et Joannem, eorumque descendentes et posteros fuisse et esse privatos et depositos, ac per nos fore et esse privandos et deponendos

quibuscumque dignitatibus et honoribus, necnon omnibus feudis et bonis, quae a dicta Romana et quibuslibet aliis Ecclesiis, aut Romano imperio seu regibus, ducibus, marchionibus, comitibus aut principibus, vel personis Ecclesiasticis seu aliis quomodolibet obtinebant, eorumque et utriusque eorum bona, jura et jurisdictiones fuisse et esse confiscata, ac per nos fore et esse camerae Apostolicae confiscanda, et propter hujusmodi crimina, excessus et delicta per eos, ut supra praefertur, commissa et alia supradicta, incidisse in penas et sententias in processibus supradictis, per quos omnes et singuli occupatores, invasores et turbatores provinciarum et terrarum hujusmodi, seu alienigenarum ipsarum, ac ipsas occupantibus, invadentibus seu perturbantibus dantes auxilium, consilium vel favorem, excommunicationis sententia innotantur, ac privantur omnibus privilegiis, indulgentiis, gratiis ac immunitatibus realibus et personalibus per dictam Romanam et quascumque alias Ecclesias, Romanum imperium, reges, duces, marchiones, comites, principes et alios supradictos, aut eorum aliquem, eisdem quomodocumque concessis, et nihilominus visuri et audituri per nos eisdem Nicolao et Joanni alias penas infligi, prout nobis visum foret et justitia suaderet, etc. Datum et actum Romae apud S. Petrum II idus Maii, Pontificatus nostri anno XI ». Praeterea indixit¹ in eisdem religiosam militiam : cujus terrore perculsi Columnenses veniae precandae specimen praese tulere, ac Bonifacius, qui clementiam justitiae semper conjungebat, concessit² hosti inducias publicaque syngrapha permisit, ut ad crimen exipandum in Urbem accederent.

5. *Ex turmis Albatorum plures exorti abusus.* — Quod ad Albatos attinet, de quibus in superioribus litteris memorat Bonifacius, ipsos, instructo religioso agmine, Romam venientes, a Bonifacio humaniter et pie acceptos, dum pietatem praese ferebant : sed piis impiis, simplicibus impostores, insontibus proditores et conjurati in Pontificem sese permiscuerunt. Pervulgatum fuit Christi e cruce pendentis imaginem sudore sanguineo manasse, adeo ut Walsinghamus in³ Anglica historia de Albalis loentus addat : « Sub hoc tempore Romae, imagines Crucifixi et B. Virginis Mariae humorem sanguineum sudaverunt ; » traditque Philippus⁴ Bergomensis, eam Crucifixi imaginem, quae praeferebatur religiosis Albatorum agminibus, et fudisse sudorem cruentum vulgabatur, sua aetate Lucae cultam fuisse : at Theodoricus e Niem⁵ impostorum subtili arte sanguineum sudorem expressum fuisse, ita narrat : « Anno decimo ejusdem Bonifacii aliqui truffatores de Scotiae partibus ad Italiam venien-

tes, cruces lateritias subtiliter per infusum sanguinem in conspectu populi exprimentes, dictas cruces etiam olei liquore infus madefactas aestivo tempore sudare fecerunt ; et lingentes unum ipsorum esse Eliam prophetam, et de paradiso rediisse, mundumque in brevi terra motu perire debere, et totam pene Italiam, Romam quoque et Campaniam Romanam pervagantes, omnem populum mirabiliter deceperunt ; ita quod etiam presbyteri et clerici ac laici utriusque sexus, et pene totus populus in Romana et vicinis regionibus, necnon etiam quidam cardinales decepti per hujusmodi truffatores se induerunt saccis seu albis canisiis, necnon cantantes nova carmina per modum litanie processionabiliter iverunt per civitates et loca vicina per tredecim dies continuos, antequam ad domos proprias redierint, nocturno tempore cubantes in Ecclesiis et monasteriis, ac eorum cimiteriis et aliis officinis, illa turpiter defaedando, necnon penes ipsa repertos fructus in arboribus totaliter devorando, in quibus quidem processionibus et stationibus maxime nocturno tempore multa fiebant anormalia, quia senes et virgines, necnon et mulieres pariter et virgines, absque prava suspitione simul de nocte in eodem loco cubabant, et mane surgentes ibant ulterius cantando tota die sicut die praecedenti fecerunt ; sed demum uno comprehenso pseudopropheta in Aquapendente necnon ad quaestiones posito, ipse flagitium detexit pena docente quem flamma combussit, quod cum acciperent aliqui ex ejus complicibus, ne ipsi etiam in locum venirent tormentorum, ab illis partibus clanculo abierunt ». Haec Theodoricus.

6. Caterum ipse infensus pietati, omnes qui religiosas peregrinationes illas obibant, veluti deceptos deceptoresve proscindit : nam, ut ex S. Antonino vidimus, accensus a divino Spiritu piacularis ille fervor creditus est. Neque obstat aliquos pseudoprophetas pravus impulsos consiliis pietatem simulasse, in quos juste Pontifex animadverterit, atque immerito a Platina¹ et Sabellico² perstringitur Bonifacius, quasi injuste sacerdotem Albatorum signiferum, qui tantam modestiam vultu ac verbis ostentabat, ut ab omnibus sanctus haberetur, uti a patre suo qui hominem viderat, se intellexisse, idem Platina ait, oppressisset : nam hypocrita a pio non facile discerni potest ; et in Germania hominem plenum hypocrisi, qui alba veste sanctitatis opinionem collegerat, feminarum pudicitiae insidiantem, atque haeretica lue respersum flammis traditum visuri sumus.

Et certe nulli quantumvis pio licet propria auctoritate religiosos certus conflare, ut adversus Flagellantes egregie demonstrat Joannes Gerson : « Non est, inquit, malum quod sub-

¹ Lib. vi. pag. 21. — ² Ibid. pag. 26, 27, 33, 34, 39, 50, 55, 75, 76. — ³ Walsin. in Henric. IV. — ⁴ Philip. Bergom. in Chron. — ⁵ Theod. e Niem. lib. II. c. 26.

¹ Plat. in Bond. IX. — ² Sabellic. Enead. 10. lib. IX.

sistere posset, si non aliquam speciem haberet in se boni; propterea fallit hæc argumentatio: Proveniunt ex hac secta Flagellatorum multa bona, non igitur tollenda vel reprobanda. Lex Christi nedum ordinat hominem ad Deum, sed etiam ad proximum, et ad principem seu prelatum suum. Propterea non debet qualiscumque ritus introduci per populos, qui possit causare seditionem, vel partialitatem, vel superstitionem; sed debent omnia regulate fieri et ordinate de mandato et ordinatione superioris, ut nullatenus ordo hierarchicus confundatur: quod fieret si quilibet ad arbitrium suum posset instituere vel fovere novum ritum sine duce, sine lege stabili, sine ordine, ubi sunt juvenes et virgines, senes cum junioribus, simul in unum dives et pauper, et illorum turba magna: de quibus ait Ecclesiastes ¹: *Stultorum infinitus est numerus*. Et infra: « Est contumax humana natura, quæ postquam destituta est ab originalis justitiæ statu, cupidius fertur in illa, quæ sunt ad inventionis suæ, quam quæ sunt divinæ jussionis. » Et infra: « Sub hoc velamine et prætextu penitentiæ fiunt innumera mala, sicut experti testantur: insurgunt hæreses, vilipenduntur proprii sacerdotes, contemuntur confessiones et penitentiæ sacramentales, extorquentur dolosis modis pecuniæ, otia quæ pigros occidunt nutriuntur: silemus de furtis, de stupris et adulteriis, de periculis, quæ sunt in falsis fratribus et fraudulentis sollicitationibus ad omne facinus atque flagitium, ita ut bonis et malis hinc inde statera justa vel æqua lance pensatis, mala multo plura quam bona parturire cognoscatur hæc secta Flagellantium pridem et pluries jam damnata ». Jure etiam dissolutas fuisse Albatas turmas auctoritate Apostolica patet, cum pudorem feminarum discrimini objicerent. Pertinuisse tradunt ² nonnulli Bonifacium, ne, cum tot millia Albatum cogerentur, aliqua in eum conjuratio studio ac dolo antipapæ conflaretur: neque sine causa conceptus is pavor erat, cum Nicolaus Columna, qui Albatum religiosa instituta professus ad eum venerat, seque observantissimum et amantissimum pietatis finxerat per eos ipsos dies, quibus Albatum agmina Romam contuebant, corruptusque a Petro e Luna Pontificem facta conjuratione opprimere nisus sit, ut in suis edictis conquerentem Bonifacium audivimus.

7. *In Tamerlanem infestantem Poloniam indicta expeditio.* — Quamvis autem domesticis bellis impliculus esset Christi vicarius, tutando tamen gregi suo, atque ab infidelium incursionibus vindicando non defuit. Intentabant ³ Poloniae exitium victores Tamerlanis duces, regisque Wladislai virtutem exercebant: cui subsidii

comparandi gratia Pontifex non modo laicos ad capiendam pro defendenda religione arma concitavit, verum et Ecclesiasticos viros annuam decumam in sacri belli sumptus pendere jussit, datis Wratislaviensi episcopo hæc mandatis ⁴:

« Venerabili fratri episcopo Wratislaviensi salutem, etc.

« Nonnullorum perversorum, a quorum oculis Dei timor abscessit, quorum via perversa sunt et infames gressus eorum, sic excrevit damnata præsumptio, quod ipsi velut alieni filii per ecclesiæ livium oberrantes, Romanam Ecclesiam matrem cunctorum fidelium et magistram injuriis atque damnis afficere, ejusque et etiam Catholicorum regum et principum, ac aliorum Christi fidelium terras et jura occupare, invadere, ac fidem Catholicam, quantum in eis est, inficere, depravare ac præsertim damnatæ personæ, quæ Tartari nuncupantur, regnum Poloniae damnificare, charissimum in Christo filium nostrum Wladislavum regem Poloniae illustrem a dicto regno expellere possetenus non verentur, ad quorum insolentias refranandas, et prædictorum defensionem ac ipsorum Tartarorum exterminium, prout debitum nostri requirit officii, tot et tanta nos de præsentibus subire oportet onera expensarum, quod ad illa ferenda proventus nostræ cameræ omnino pecuniis exhausta sufficere non possunt, quod nos anxie cogitantes, et vias ac modos rationabiles et honestos, quibus necessariae supportationi hujusmodi onerum valeamus sufficere, sollicite perquirentes, ac reputantes æquum et congruum, ut dicta Romana Ecclesia ab aliis Ecclesiis et personis Ecclesiasticis, quarum ipsa est caput, in suis necessitatibus adjuvetur, et quod medianibus subsidiis Ecclesiasticarum personarum præfati regni, videlicet in terris dicto regi immediate subjectis duntaxat, perfidia dictorum Tartarorum resistatur, et rex ac regnum prædicta a noxiis releventur, deliberatione super iis præhabita diligenti, decimam omnium reddituum et proventuum Ecclesiasticorum in eodem regno in tota provincia Guesnensi consistentium, per unum annum a die, quo præsentibus litteræ in eisdem regno et provincia fuerint publicatæ, inchoandum et colligendam, ac in relevationem onerum et exterminium Tartarorum prædictorum convertendam, imponendam duximus et imponimus per præsentibus etc. Dat. Romæ, apud S. Petrum XIV kal. Februarii, Pontificatus nostri anno vi ».

8. *Bajazete Constantinopolitanum imperium invasura, Emmanuel imperator in Occidentem venit auxilium implorans.* — Atfligebant tum etiam Pontificium animum labentis Orientalis imperii curæ, ne Bajazetes, expugnato eo Christianæ reipublice propugnaculo, reliqua fide-

¹ Eccl. 1. — ² Hiero. Rub. lib. VI. ex Ludov. Gevill. in hist. Crenon. — ³ Crenier. lib. V. Salomo. Nengeb. lib. VI.

⁴ Lib. v. pag. 306.

lium regna victor invaderet: ad quem reprimendum, licet superioribus annis mililiam sacram indixisset, illam tamen iterum, ne pristinus ardor defervesceret, promulgandam decrevit. Adhibuit inter ceteros tanta in re Augustinum de Undinis Benedictae disciplinae virum religiosum, ut Norwegos, Suecos, Danos, Germanos ad religiosa arma suscipienda accenderet.

« Bonifacius, etc. Tibi per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus per te vel alium seu alios, exemptos et non exemptos etiam non mendicantium et mendicantium Ordinum professores, verbum huiusmodi in tota provincia Maguntina ac regnis Norwegiae, Daciae et Sueciae, necnon in diocesi Lausanensi, Bambergensi, Misnensi, Lubicensi et Caminensi, et aliis civitatibus, oppidis, terris et locis quibuscumque, venerabilibus fratribus nostris archiepiscopo Maguntino et episcopis ejus suffraganeis pro tempore existentibus, qualitercumque subjectis fidelibus ipsis proponere, ac eos, quos ad negotii executionem huiusmodi idoneos fore putaveris, ut venerabile signum crucis huiusmodi debita reverentia eorum imprimentes cordibus, et humeris affligentes ad expugnationem praedictorum perfidorum Turcorum hostium crucis viriliter se accingant per praedicationes et alias prout expediens extiterit, solerter et salubriter indicare non postponas, etc. Datum Romae apud S. Petrum II id. Januarii, Pontificatus nostri anno XI ».

Imperata fuerat anni unius flexu sacra militaria ad praemia indulgentiarum comparanda; sed cum plures diuturnitas laboris a crucis symbolo sumendo deterreret, de quo ante memoravi, Pontifex² Augustino petiit ut militaria tempus contraheret, vel etiam stipendia minora daturis noxarum veniam conferret. Extulerat vero sese adeo effera Turcarum superbia, ut Constantinopolim quotannis hostili impressione tentarent, eoque Emmanuelem imperatorem adduxerint, ut is ad elicienda ex Occidente auxilia regia urbe discesserit. De ejus protectione, et Bajazetis in Constantinopolim et Hungariae ac Valachiae regna conatibus haec apud Bonifacium leguntur³: « Cepit vires congerere, et conflare potentiam non solum ad exterminium civitatis Constantinopolitanae et circumpositae regionis, ceterarumque terrarum, quae a fidelibus in illis partibus habitantur, verum etiam ad invadendum Valachiae et Ungariae regna personaliter se accinxit, spem gerens civitatem, regionem, terras et regna praedicta, imo universitatem Christiani populi (quod Deus avertat) funditus evertere et prorsus extinguere, si ejus nefando proposito possibilitas responderet: propter quod cum praefatus imperator insul-

tibus Turcorum huiusmodi se sine fidelium suffragio resistere non valeat, civitatem ipsam Constantinopolitanam (quod utique dolenter referimus) deseruit, ac diversas mundi partes circuit auxilium huiusmodi fidelium implorando. Ecce jam crebris infidelium arietibus fidei Catholicae fundamenta pulsantur. En, nemine opem ferente, Christianorum reliquiae illarum partium dantur excidio. Considerent Christiani, si, (quod absit), praefata civitas, quae quodammodo, ut ita loquamur, propugnaculum Christianitatis existit, in manus ipsius veniat Bajazetis (quod heu! futurum esse conspiciamus, nisi Christianus populus dicto imperatori tam potenter quam celeriter studeat subvenire), in quanto periculo foret universitas Christiani populi constituta ».

9. Meminere protectionis Emmanuelis in primis Graeci auctores⁴, illum Venetias appulisse, inde ducem Mediolanensem convenisse, ab eoque amplo auctum comitalu accessisse in Galliam tertiaeque die Junii ingressum Parisios, ac magnificentissima exceptum pompa, ut Monstreletus² monachus S. Dionysii et Juvenalis³ referunt. Sed cum regem recurrente mania laborantem reperisset, nullum a consiliariis certum responsum accepisse, ait Phrantzes⁵, ejus verba exscribenda visa sunt: « Abiturus Joannem ex fratre nepotem ad urbem interea regendam et impetum hostium propulsandum relinquit: ipse cum Despœna conjuge in Peloponesum, solvens Sparta, eam apud fratrem Theodorum deponit, et in Italiam navigationem subit, ac primum Venetiis exscendit, post ad ducem Mediolanensem pergit, a quo honorificentissime habitus et muneribus cultus est: ingens praeterea equitum peditumque comitatus et ad Franciae regem adjunctus. Spondit insuper dux, si ceteri quoque in eandem voluntatem incumberent, semelipsum illi et imperio Romano subsidio sponte venturum, ac discrimen depulsurum. Ad regem Franciae cum venisset, morbo gravissimo conflictantem et mentis impotem offendit, ejus consilarii responsum sollicitare se posse negabant: ita rebus infectis Constantinopolim repetivit ». Praeternittit hoc loco auctor Emmanuelis ex Gallia in Angliam protectionem, quem die S. Thomae, perhonorifice ibi exceptum fuisse, refert Walsinghamus⁶. Ob conjurationes autem procerum, quos erga exauctoratum Richardum commiseratio commoverat, Henricus rex in iis regni exordiis, cum multorum odia in se incendisset, bello sacro abstinuit; neque ita multo post Richardus ipse crudeliter in custodia necatus est⁷ fame. Sed redimus ad institutam narrationem Phrantzis⁷, qui haec addit: « Ameras

¹ Bonif. lib. V, pag. 300, et lib. VI, pag. 92. — ² Lib. V, p. 302. — ³ Lib. VI, pag. 18.

⁴ Calcod. lib. II. — ⁵ Monstr. vol. 1, cap. 4, an. 1401. — ⁶ Juv. Ers. in Car. VI. — ⁷ Phrantz. lib. I, c. 20 et alii. — ⁸ Walsing. pag. 319, IV. Monstrelet. ibid. — ⁹ Id. ib. — ¹⁰ Phrantz. ibid.

Bajazeles, Iacupem Bassam, et Brenezem Peloponneso occupandæ cum exercitu quinquaginta millium misit, qui et in ipso itinere et insula multis incommodis, calamitatibus ac servitutibus Christianos mactarunt ».

10. *Petrus e sancto Superano princeps Achaiae et signifer Romanae Ecclesiae creatus.* — Coegit ea calamitas Theodorum despotem, ut Spartam Rhodiis equitibus pretio tradere meditaretur, ut sequenti anno¹ dicemus. Exinde vero Turcae in Achaiam irrupere, ac fusi fugatique a Catholicis fuere duce Petro e sancto Superano, cui de parva victoria gratulatus est Bonifacius² confirmandæque ejus virtutis gratia in Achaia principatu, quem Urbanum ob Caroli Dyrrachini perduellionem Sedi Apostolicæ asserere conatum vidimus, signiferum Romanae Ecclesiae creavit, fidemque ex concepta in litteris formula obstringere eidem Apostolicæ Sedi jussit.

« Dilecto filio nobili viro Petro e sancto Superano, Principatus Achaiae vicario, ac in ipso Principatu nostro et Ecclesiae Romanae vexillifero, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Ecclesia Romana, cujus regimini nos divina providentia deputavit, tanquam regina in vestitu deaurato circumdata varietate ac diversarum emicans fulgoribus dignitatum, a qua, veluti a scaturienti et primitivo fonte, honorum et potestatum insignia uti purissimi rivuli derivantur, Catholicos filios, prout rerum et temporum qualitas exigit, praeclearis consuevit titulis illustrare, illos praesertim, quos in fidei sinceritate et devotione illibata ipsius Ecclesiae stabilitos seu legitimos pugiles et athletas eximios laeta conspexit adversus hostes fidei intrepide ac jugiter dimicare; sane sicut ex frequenti fide dignorum assertione didicimus, tu qui ad nos et Ecclesiam Romanam geris sinceræ devotionis affectum, assumpto fortitudinis spiritu in nomine illius, qui non deserit de sua elementia praesumentes, cum impiissimis sceleratis atque nefandis Turcis nominis æmulis Christiani, qui partes illas frequenter infestant, ex Christianis partium ipsarum multis per eos immaniter, proli dolor! trucidatis, quamplurimis vero in captivitatem redactis, haetenus viriliter pugnavisti, illosque in fugam divino fretus auxilio convertisti. Mereret itaque tua sincera devotio, ut personam tuam illo decoremus honore, per quem, ad continuationem tam gloriosi tanque divinae majestati grati operis fortius animeris.

« Hinc est quod nos tuis supplicationibus inclinati, te in principatu Achaiae nostrum et Ecclesiae praedictae vexilliferum auctoritate Apostolica tenore praesentium de fratrum nostrorum consilio creamus, facimus, constituimus et

etiam deputamus tibi, ut quodcumque sive contra Turcos eosdem, sive alios te capere arma juste contigerit, nostra et Ecclesiae praefatae devotione solideris, opus continuans laudabile, quod incepisti, quod ad faciendum tibi amplio rem honorem vehementius incitemus. Per hoc autem charissimo in Christo filio Ladislao regi Siciliae illustri non intendimus in aliquo derogare. Volumus insuper quod antequam hujusmodi vexilliferatus officium incipias exercere, in manibus dilectorum filiorum magistrorum Antonii de Terano cantoris Ecclesiae Mothoniensis decretorum doctoris capellani, et Nicolai de Casalcon de Brevet Benevento, canonici Patracensis scriptoris et familiaris nostrorum, vel eorum alterius, fidelitatis praestes in forma quae sequitur juramentum; forma autem juramenti talis est: Ego Petrus de sancto Superano vicarius Principatus Achaiae, domini papae et sanctae Romanae Ecclesiae in isto Principatu vexillifer, ab hac hora in antea fidelis et obediens ero beato Petro et sanctae Romanae Ecclesiae et domino meo, domino Bonifacio papae IX, suisque successoribus canonice intrantibus. Non ero in consilio, auxilio, consensu vel favore, ut vitam perdant aut membrum, seu capiantur mala captione: consilium vero, quod mihi credituri sunt per se aut nuntios, ad eorum damnum me sciente nemini pandam: si vero ad mei notitiam devenire contigerit, quod in periculum Romani Pontificis aut Ecclesiae Romanae vergeret seu grave damnum, illud pro posse impediam, et si hoc impedire non possem, procurabo bona fide id ad notitiam domini papae perferri. Patrum Romanum et regalia S. Petri adjutor eis ero ad retinendum et defendendum contra omnem hominem. Legatos Apostolicae Sedis in eundo et redeundo honorifice tractabo, et in suis necessitatibus adjuvabo: sic me Deus adjuvet et haec sancta Dei Evangelia. Nulli ergo, etc. Dat. Romae apud S. Petrum XIV kal. Martii, Pontificatus nostri anno XI ».

11. *Neapolis a Ladislao recuperata, ejectis Gallis.* — Professus est iis litteris Bonifacius non esse sui consilii Ladislai regis in Achaiam juribus detrudere; ad illum quippe haereditario nomine spectabat, ob gestas vero cum Urbano inimicitias, Carolus Dyrrachinus amplissimam in Graecia ditionem amiserat quam Ladislau confirmatis viribus recuperare meditabatur; hoc autem anno Neapolim¹ ac mox universum regnum suae ditioni subiecit praecipuo Pontificis studio, qui nuntios Apostolicos in id incumbere, ac fessos schismate populos ad Ecclesiae gremium traducere jusserat. Refert Hector Pignatellus² Neapolitanos proceres, cum regnum a duobus regibus tandiu lamari agre ferrent, de

¹ An. 1401. — ² Lib. V. in Item.

¹ Collenu. hist. Neap. l. V. et Stumoni. l. IV. c. 2. — ² Hecl. Pignatell. in Diar. Neap.

prodendo Ludovico iniisse consilia eique persuasisse, ut Tarentum se conferret ad Raymundum e Baucio eo principatu deturbandum; et interea Sanseverinates in Ladislai partes traductos, ac denique Ladislaum ipsum Neapoli politum deditione voluntaria, percussum vero subita defectione Carolum Ludovici Andegavensis fratrem in arcem, cui Castrinovi nomen est, una cum Gallis se recepisse¹ cinctumque mox a Ladislai studiosis obsidione; Ludovicum autem, cum se illudum ac proditum a Neapolitanis doleret, constituisse regno abire; atque ita Tarentum Raymundo e Baucio distraxisse auro, et conscensa quam habebat classe, Capreas venisse, et pactione militari recepto fratre Castrum novum Ladislao, qui duodecima Julii Neapolim solenni pompa erat ingressus, restituisse². Damnarum ejus consilium bellicarum vicissitudinem periti, hortabanturque eum fidissimi, ne recederet exemplo ipsius Ladislai, qui pulsus Neapoli in Cajetanam arcem se receperat, atque ex ea latius victoriam circumtuleral; sed cum amicorum preces non valuissent, in provinciam discessit; sicque Neapolitanum regnum damnato schismate coaluit cum Romana Ecclesia, qua post plura adversa gloriosum de hostibus suis triumphum egit; contra vero Galli, qui Romae Pontificem oppressuri putabantur, Italia eieci.

12. *Conventus principum electorum in Germania pro abroganda Wenceslao imperiali dignitate.* — In Germania novi motus hoc anno sunt excitati, quandoquidem principes electores Wenceslao regis Romanorum inertia et vitiorum perfractasi imperialem dignitatem ei abrogarunt, de quo Gobelinus³ eorum temporum scriptor hae affert: « Cum Wenceslaus rex schisma, quod in Ecclesia Dei ab exordio regni sui per annos xv duraverat comivenilibus sustinuit oculis, nec ad exstirpandum ipsum animum quoquomodo intenderet, regni que negotia minus solerter disponens, coronam imperii tanto tempore recipere neglexit, atque alia plurima decus regni denigrantia commisit, principes electores post plurimos tractatus singulares, missis epistolis diversis regni principibus, conventum publicum in mense Maio in oppido Franchenfort habendum de anno Domini mco pro negotiis regni disponendis indixerunt ».

Addit auctor⁴, Rudolphum Saxoniae ducem et Fredericum ducem Brunswicensem, cum ex his comitiis redirent, Waldechiano comite ex insidiis oppressos, Saxonem quidem captum, Brunswicensem vero quem electum Casarem ferunt, cum nobilibus viris quampluribus casum: quod flagitium cum in archiepiscopatu Maguntino pa-

tratatum esset, occultae societatis suspicione Joannes archiepiscopus aspersus est: quam lamen publicis litteris⁵ Fritzlaviae hoc anno, Dominica proxima ab evoluto festo beatorum Petri et Pauli exaratis, comes ipse sceleris admissi reus ab eo delersit. Deinde mense Augusto coacti sunt iterum principum conventus in oppido Loustein, in principatu Treverensi sito, in quibus Joannes archiepiscopus Maguntinus Wenceslaum repetita sententia⁶ imperiali fastigio, quod foederat vitiis, Pontificia auctoritate ex arcano fretus, septemvirum nomine deturbavit. Datam autem fuisse electoribus imperii perditio regi (quem conjurasse cum schismaticis in Pontificem vidimus) abrogandi potestatem, refert Emundus⁷; cui consensit Aeneas⁸, de Wenceslao in historia Bohemica ita locutus: « Vino ciboque marcens, lucemque dormiendo nocti conjungens, ab electoribus imperii, comprobante Romano Pontifice, dejectus ». Sed rei gestae ordinem ipse Bonifacius docet⁹ apertius.

« Nobis, inquit, per eorum proprium nuntium (de electoribus principibus loquitur) significare curarunt, quod praefati Wenceslao segnitie diligenter inspecta, eo quod diutim mundo discrimina et innumera scandala pullulabant, ad ipsius depositionem et alterius electionem, qui hujusmodi discriminibus et scandalis potenter occurreret, procedere disposuerant: cui quidem nuntio volentes prius cum fratribus nostris sanctae Romanae Ecclesiae cardinalibus in tanta gravitate negotii maturius cogitare, et firma credulitate tenentes, electores ipsos in tanta negotiorum mole via dumtaxat juridica processuros, determinatum responsum non dedimus. Ipsi vero ex tali non datione determinati responsi credentes forsitan nos hujusmodi amotioni seu depositioni et novae electioni tacite consensisse, licet ejusdem depositio ad eos nullatenus pertineret, tamen de Apostolicae Sedis benignitate confisi ad ipsius Wenceslao depositionem a praefato regno Romanorum unanimiter processerunt ». Haec Bonifacius proximo anno, qui postea confirmata magis Roberti potentia dixit⁶ de electoribus: « Ad ipsius Wenceslao depositionem seu amotionem a praefato regno Romanorum auctoritate nostra suffulti concorditer processerunt ». Sententiae⁷ vero a Maguntino archiepiscopo pronuntiate formula his verbis concepta erat:

13. « In nomine Domini. Amen.

« Nos Joannes Dei gratia sanctae Maguntinensis Ecclesiae archiepiscopus, sacri Romani imperii per Germaniam archicancellarius, notum facimus universis praesentibus et futuris, quam

¹ Summont. *ibid.* — ² *Id.* *ibid.* — ³ Gobel. in *Cosmogr. act.* 9, cap. 70. Theod. e Niem. *lib. II, c.* 15. Aretin. *histor. Flor. lib. II, §. Anton.* 3, part. 6^a, XLII, cap. 3, §. 35. *En. Sylv. hist. Bohe.* cap. 33. Lang. in *Chron. Citeen.* Anonym. de Lang. Turin. et Serar. *lib. V, Magunt. rer.* in 10. — ⁴ Gobel. *ibid.*

⁵ Extant apud Serar. *ibid.* — ⁶ Extant tom. II, rer. Germanic. p. 2, c. 180. — ⁷ Emund. apud *Chron. magn. Belg.* — ⁸ *En. Sylv. hist. Bohe.* cap. 34. — ⁹ Tom. XII, de schism. pag. 24. — ⁶ Bonif. *lib. VII, pag.* 181. — Extant tom. II, rer. German. par. II, pag. 180.

varia, multiplicia et gravia tum incommoda, tum dissidia multis abhinc annis in sacra Ecclesia invecta sint etiam non durantia, atque in dies uberius pullulantia in sacri Romani imperii (quod Ecclesiae Dei et orbi Christiano praesidio esse debebat), gravissimam convulsionem, imminutionem et dissipationem, id omne ut scribi nequit, sic mala in dies ingruentia, manifeste satis docent atque comprobant; eamque ob rem sacri Romani imperii domini electores, intervenientibus sacrae Ecclesiae principum, dynastarum, civitatum, provinciarum et subditorum sacri imperii prudentem moderatorem expetentium ardentibus precibus, illustrissimum principem dominum Wenceslaum Bohemiae regem tum sua tum amicorum opera, litteris denique jampridem persaepe et serio nobiscum admo- nuere, eique diligenter ob oculos posuere privatum ac publice indecentes ac detestabiles ejus in imperando mores et actiones, necnon ejusmodi Ecclesiae orbisque Christiani defectus, incommoda atque dissidia; gravissimas item membrorum fracti imperii avulsiones, diminutionesque contra nominis sui dignitatem damnose factas fierique permissas, nempe quod pacem in Ecclesia non promoverit, quanquam id summa orbis Christiani necessitas, necnon ipsius ceu advocati et defensoris Ecclesiae munus flagitare, et ad id faciendum saepius rogatus, requisitus et admonitus esset, ipso nihilominus imperium membris aliquot perniciose mutilante et mutilum reddi permittente, in quorum numero sunt Mediolanum et provincia Longobardiae, quae juris sacri Romani imperii fuerant, redemptibus inde ad imperium amplissimis emolumentis, in qua dilione Mediolanensis veluti minister sacri imperii partibusungebatur, eum in contra quod ejus sublimitatem et dignitatem decebat, accepta pecunia Mediolani ducem et comitem Papiensem creavit.

« Complures insuper urbes terrasque tam in Germania quam Italia ad imperium pertinentes quarum quaedam in idem redierant alienavit, parum pensi habens, ut eas sacro imperio retineret. Praeterea membranas perplures nudas ratasque, suae tamen majestatis sigillo munitas amicis pecunia vendidit, in quibus tum illis tum aliis, in quorum manus istiusmodi membranae venerunt sub regio sigillo quae scribere vellent licuit: qua ex re ob sacri Romani imperii juri-um

et emolumentorum damnosam imminutionem et dissipationem graves querelae subortae sunt. Controversias porro bellaque quae, prohi dolor! Germaniam misere afflixerunt et pessumdederunt, atque etiamnum pessumdant, nil inquam cura habuit. Hinc praedationes, incendia et latrocinia orta adeo funestis usque hodie incrementis, ut nulli neque clerici, neque laici, neque agricolae, neque mercatores, neque viri, neque mulieres sive terra sive mari tuti versentur. Tempia, coenobia et domus sacrae, quas sacrum imperium manu asserere atque tueri decebat, rapinis et incendiis patent, et ad inferitum rediguntur. Eo res abiit, ut quisvis contra juris et aequi rationem alium pro arbitrio tractarit ac etiam tractet absque ulla sacrae spectataeque diu imperialis auctoritatis reformidatione, sicut et locus conveniendi quempiam ubi nomine juris defensio et patrocinium suscipiatur, plane ignoretur. Denique (quod horrendum et immane dictu!) tum propriae, tum aliorum facinorosorum, quos secum habet, manu reverendos sacrorum antistites, sacerdotes et spirituales personas, alios iterum plures honeste notae homines contra juris normam, secus quam Romanorum regem decebat, neci dedit, aquis submersit, igne cremavit miserabiliter, atque truculenter peremit. Quae quidem memorata aliaque multa gravia facinora atque damna adeo divulgata sunt et patam nota, ut excusari vel celari nullatenus queant ».

14. *Wenceslai iniqua facta ob quae exauctoratus.* — Confirmantur haec ex Dubravio, cetero- qui in laudes Bohemorum regum effuso, dum ait Wenceslaum ob foedam in adeundis lupanaribus consuetudinem reprehensum ab uxore, indecora verba protulisse; ac sacerdotem, qui reginae exomologeses excipiebat, eum ejus peccata patetacere debrectaret flumine mersisse: « Haec, inquit, turpitudine Joanna uxor maritum dehortari conata, offensionem tantam subiit, ut audiret minantem se quoque in lupanar ab illo transferendam esse, si hac dehortatione non superederet: ac paulo post ira adhuc flagrante accessit Joannem sacerdotem audire reginam solitum quobies delicta fidelibus auribus committeret: quae quidem delicta rex ab eo dum auctoritate, mimis, carcere frustra explorat, victus iracundia Joannem de ponte Pragense dejici ac submergi jubet (1). Quam vero sanctus et inno-

(1) Joannis Nepomuceni martyrium, quod isto quidem anno recitat annalista, diu ante contigisse ex Balbino ceterisque qui de illo scriperunt exploratum est. Omnes enim summo assensu in profluentem dejectum scribunt anno 1383: quoad diem et mensem dissident. Alii enim XVI Maii, quae memoria ejus sacra habetur assignant; alii diem XIX Maii cum Bollandistis praeferrunt. Scriptorem antiquum qui ejus meminerit neminem laudat annalista, uno Dubravio, saeculi XVI ineuntis scriptore, contentus Balbinus Vite S. Joannis scriptor, cujus opus Bollandistae adoptarunt scriptam prius a Georgio Fero societatis Jesu Vitam et Mss. Codices Bohemicos consuluit. Scriptorem externum veterem qui viri hujus sancti famam late sparsam prodit, nemo indicavit. Mihi adeo felicem esse licuit, ut unum saltem proferrem scriptorem Germanum, qui per haec tempora floruit, quique Joannis hujus cum e'ogio meminit. Eccardus inter scriptores medii aevi tom II. dedit Chronicum Andreae ejusdam Ratisponensis usque ad annum 1438 productum. Hic vero ad annum 1389 de Wenceslao, occasione electionis ejus in regem Romanorum agens, ejusque mores pessimos describens, inter cetera addit: « Hic Joannem doctorem egregium theologiae ejus in regem Romanorum agens, ejusque mores pessimos describens, inter cetera addit: « Hic Joannem doctorem egregium theologiae submersit, eo quod dixerat tunc forte eum a rege urgeretur ut sacrum arcum panderet) hunc esse dignum nomine regis, qui bene regna regeret ». Sermonem hic esse de S. Joanne Nepomuceno nemo prudens dubitaverit. Viri hujus sanctimoniam quam et mortis genus et statum ab obitu prodigia declarant, Benedictus XIII, Pontifex maximus non ita pridem solemnem assertionem confirmavit, edita anno 1729 die 19 Maii Constitutione, qua illi martyris cultum religiosum concessit ac vindicavit.

cens sacerdos ille fuerit, ipse fluxus ostendit ita de repente arefactus, ut corpus nudaret submersi: in statuque illo triduum permanens, donec submersus ad S. Vitum sepeliretur: ubi in hunc diem, quicumque sepulchro temere insultaverit, immunis ab infamia non evadit. Mortua deinde regina quoque est ex moestitia et dolore, quem ex iniquissima regis suspicione cum maximo animi cruciatu toleravit. Prolabebatur in furorem, et sanguinem humanum velut alter Nero fundebat, eum e polo mero aestuaret: nam dum sobrius erat, regia majestatis decus clementie officii et honestate eum sustinuisse, refert Emundus¹, qui in ipsius aula familiariter versatus est.

« Quando, inquit, ad lætitiã et sobrie bibulum fuit optimæ conversationis, prudens et discretus, principes, comites, barones et oratores sive nuntios regum et principum ad ipsum venientes, honorifice, sicut regalem decet magnificentiam, acceptavit, benigne audivit et gratiose pertractavit, prout ego vidi in illustri Ernesto duce Austria ». Et infra: « Quando vero rex Wenceslaus bibit excessive et ad ebrietatem, incurrebat in furiam, et fuit tunc multum perversus et periculosus, et dicitur quadam vice coquum suum, qui ad voluntatem suam seu secundum appetitum suum cibos non paraverat, ad veru ligatum assari jussisse. Item quodam tempore ad experiendum quid decapitandi sub tempore executionis cogitarent, accersivisse spiculatorem, cujus compater fuit, et flexis genibus oculisque suis velatis, præcepisse ut se decollaret, et quia spiculator ense nudo dissimulans ipse eum platto eum in collo percussisset, surrexisse regem et dixisse spiculatori ut poneret se super gemã, quem sic velatis oculis tunc decollavit. Accidit etiam quodam tempore, dum rex causa venationis ad nemus pergeret et monachum in via reperiret, ut statim a mangone suo balistum peteret, qua tensa et ex pharetra, quam semper ad latus suum ferebat, sagitta extracta, monachum sic sagitta percussit, ut inde mortem obiret, dicens adstantibus se ferum singularem sagittasse: quibus dicentibus non ferum sed monachum, respondit monachum esse et manere debere in suo clastro, non in silva, ubi esset habitatio et conversatio ferarum. Audivi etiam dici de eo, cum quadam vice videret ad parietem scriptum: Wenceslaus alter Nero, statim accepta creta manu propria adjunxisse hæc verba: Si non fui adhuc, ero.

« Spureitiã, ebrietatis ac crudelitatis scelerã magorum familiaritate et patrocinio eum juvit, sequẽ demonum præstigiis illud delectabatur; interque alios magum insignem, alterum putares Apollonium Tyannum, habuit charissimum, qui demones ad festivas agendas comar-

dias adhibebat. Is cum Wenceslaum regem et regis amicos ac Pragenses ludis nefariis recreasset, demonibus funesto ludo cessit, uti narrat Dubravius², cujus verba repetamus, ex quibus patet quam tristes sint ludentium cum demone exitus, et quam misere stultissimis ineptiis demon sue salutis immemores irretiat.

« Novus socer, nimirum Joannes Stephanus Bavarie princeps, ubi generum ludicris spectaculis et magicis præstigiis delectari cognovit, plenum ludionum et præstigiatorum plausrum secum Pragam advexit. Ibi dum præstantissimus artificum ludibria artis ad permulcendos oculos explicat, adest inter spectatores Zito Wenceslai magus ore usque ad aures deliscente, accedensque propius, artificem illum palafini cum omni apparato subito devorat, solos dumtaxat calceos, qui a ludo obliniti videbantur expuens; secessumque inde petens ventrem insolita esca gravem in solium aqua plenum exonerat, præstigiatorumque, adhuc madidum spectatoribus restituit passim deridendus adeo, ut ceteri quoque ejus socii a ludo desisterent. Ipse vero artem suam ostentans, nunc sua nunc aliena facie staturaque, modo item in purpura et serico, ac confestim in lana et panno sordido regi se offerebat; ambulatẽmque in solido ipse in eodem solido tanquam in aqua adnavigabat, et aliquoties regem equis rhedariis vectum, idem gallis gallinaceis ad epirhedium suum illigatis subsequabatur. Convivas præterea regis varie ludebat, interdum manus eorum, ne illas ad patinas porrigere valerent, in pedes bouum interdum, in ungulas equorum transformans, et aliquoties fronti illorum cornua cervorum latissima adjiciens, quoties videlicet e fenestris ad subitum spectaculum prospicerent, ne rursus caput et ora ad mensam referre possent, antequam ipse vino dapibusque illorum se ingurgitasset: atque ut ostenderet se pecuniam quoque pro usu suo facile conflare posse, tringinta sues bene saginatas ex manipulis graminum procreat, illasque pastum proxime sues pistoris parci sed locupletis extrudit, proponitque venales quoque pistor vult pretio, hoc tantum emptorem admonens, ne gregem novum ad flumen lotum propelat, qua ille monitione neglecta cernit in flumine manipulos fluitare, submersis, ita ut neque straminibus, neque submersis potiri potuerit, nihilominus pretium datum recuperare parat: dinque venditore quæsito atque in taberna vinaria tandem reperto, in qua porrectis pedibus in scammo recubabat, stomachabundus alterum pedem excitandi causa invadit, eumque a corpore protinus eum coxendice avellit clare Zitone quiritante, obtorto collo pistorem ad judicem trahente. Quid faceret pistor in manifesto deprehensus ut sibi videbatur, facinore, nisi ut damnum damno ad-

¹ Emund, apud Chronic. Belg.

² Dubr. hist. Bohem. lib. XXII.

deret, atque de hac insuper injuria cum Ziitone decideret. Usurpant ad hoc usque tempus Bohemi, ut malam emptionem exprobraturi vice proverbii dicant: *Lucrum facies quantum Michael in subibus; pistori namque illi Michael nomen erat.* Caterum Ziito impostor ad extremum a caecodamone superstes cum corpore et anima de medio hominum sublatus fuit, iniecitque Wenceslao curam de religiosis deinceps ac magis seriis rebus cogitandi ». Dum ita Pragenses publice et impune se iudificari a demonibus magorum opera paterentur, demon Joannem Hus ad eos haeresi implicandos incitavit, de quo inferius. Nunc ad Wenceslaum redimus. De his aliis Wenceslai vitiis consultam diximus Sedem Apostolicam, ad quam exauctorandi Caesaris, cum id necessitas exigit, jus pertinet: sed veritus Bonifacius ne Bohemia Hungariaque, ac forte etiam Polonia ab obsequio Romanae Ecclesiae discederent, rem arduam permisit septemviris: a quibus antequam decretoria ferretur sententia, sapius Wenceslaum admonitum fuisse, ut e vitiorum caeno emergeret, curasque ad imperium pie et strenue administrandum conferret, proficetur Moguntinus archiepiscopus dum subdit¹:

15. « Nos igitur, ut praescripsimus, sapius cum perquam studiose oravimus, admonuimus et requisivimus, ut indecenti hac vite ratione repudiata, id sibi studii et laboris sumeret, quo sacrae Ecclesiae opem ejus veluti Romanorum regis et advocati sui multoties implorantis pacem et tranquillitatem, sacro autem imperio pristinum honorem, terras, ditiones, emolumenta denique sua recuperaret, in subsidium et consolationem orbis Christiani, hoc nomine graviter debilitati atque oppressi. Et si vero praedicto domino Wenceslao hos aliosque graviores defectus ipsum tanquam Romanorum regem imperiumque concernentes, clarissime explicaverimus ac scriptis exhibuerimus, auditis tamen illius responsis, reiteratisque seriis nostris exhortationibus, communicatoque etiam sacrae Sedi Romanae negotio, nunquam adhuc deprehendimus eum sic, ut Romanorum regem deceat, mores composuisse, scilicet ad Ecclesiae pacem orbi Christiano summe necessariam, sacro item imperio dignitates, terras ac ditiones suas recuperandas et fructuose conservandas, quod per universas imperii provincias est notissimum.

« Quoniam igitur commemoratos pluresque alios defectus sacram Ecclesiam et imperium gravi cum damno gemituque tangentes, ob instantes praedictorum preces, maxime vero sacramenti ratione, qua nos eum sacri imperii proxime superiora membra eidem obstringimur, haec reticere nec sustinere diutius potuimus, ideo ex officio debito cogitandum committendumque nobis

fuit, ut sacro imperio, ejus vecordi et negligentia administratione incommoda isthaec irrepserunt, in orbis Christiani praesidium et consolationem rectius et salubrius provideretur. Et sane ut is parendo nobis rem gratam praestitisset, sic eum sufficienter et serio vocavimus atque citavimus, adeo ut ei significaverimus, nisi loco et die definitis praesto esset, fore ut tum exhibitarum nobis precum, tum juramenti nostri respectu ejusmodi consilium capere et inire eogeremur, quibus sacrum imperium melius constitueretur, litteris id nostris clarissime attestantibus: capropter loco et tempore praescriptis una cum coelectoribus nostris sufficienter exoratis, caeteris item sacri imperii principibus et urbibus, comparuimus de die in diem exspectantes, num praefatus dominus Wenceslaus compariturus esset, morbis praedictis remedium adhibiturus, ac sacri imperii rebus rectius deinceps consulturus; at is nec comparere, nec quemquam procuratorio nomine ad nos destinare dignatus est: quare cum tot perniciosorum defectuum causa eum privatim et benigne, inde vero eum nil proficeremus, coram principibus, optimatibus et urbibus imperii in diversis conventibus, non sine magnis gravibusque expensis, absque tamen ullo fructu admonuerimus et redarguerimus; ideo commemorata omnia ad sacram Sedem Romanam detulimus. Caterum cum nec tum emuncta haec quidquam pensi habuerit, nil aliud inde conicere potuimus, quam eum et Ecclesiae et Christiani orbis, in primis autem sacri imperii curam deposuisse. Idecirco malum hoc toti Christianae reipublicae exitiale minime diutius ferendum et tolerandum censentes, animo bene confirmato, post multos variosque tractatus consultationesque tum inter nos ipsos, tum etiam cum aliis principibus et optimatibus sacri imperii serio habitos, pro Ecclesiae salute, Christiani orbis consolatione, sacri imperii honore et utilitate, praefatum dominum Wenceslaum tanquam negligentem et destructorem imperii eoque indignum a sacro Romano imperio omnique ejus dignitate hoc tempore penitus removendum esse duximus.

« Nos itaque Joannes archiepiscopus nomine praedictorum dominorum sacri Romani imperii coelectorum nostroque, tum commemoratis, tum pluribus aliis insignibus defectibus causisque moti, hac nostra sententia, quam praesenti scripto damus atque ferimus, praedictum dominum, Wenceslaum, ceu inutilem, negligentem, dissipatorem et indignum sacri Romani imperii defensorem, eodem Romano imperio omnique ejus gradu, dignitate ac ditione ad idem pertinente privamus et submovemus, cumetis principibus, optimatibus, equitibus, ingenuis urbibus, provinciis et subditis sacri Romani imperii, denuntiantes eos ab omni homagio et juramento personae Wenceslai nomine imperii praestito prorsus esse liberos, requirentes atque mo-

¹ Exstant tom. II, rer. Germ. p. 2.

mentes eos sub iurisdictione fide, qua sacro imperio adstricti tenentur, ne praedicto domino Wenceslao tanquam Romanorum regi deinceps obediant et obsequantur, neque illi jus ullum, obsequium, censum, redditum aut ullam aliam obventionem quocumque nomine tandem appellanda veniat, cum Romanorum regi pendant, exhibeant aut exhiberi permittant, sed ejusmodi debita utili et idoneo Romanorum regi, divino favente numine, deinceps sufficiens, asservent. In quorum omnium fidem et testimonium nos Joannes archiepiscopus Maguntinus praesens Instrumentum per subscriplos notarios hac forma patente confici et majus nostrum sigillum appendi curavimus. Lecta et renuntiata fuit sententia praemissa per nos Joannem archiepiscopum Maguntinum nostro et dominorum coelectorum nostrorum ante memoratorum nomine sub castro Lonstein ad Rhenum Treverensis diocesis Brubachium versus progressi, e publico solio in tribunalis usum erecto, dominis coelectoribus nostris ibidem iudicio assistentibus, anno Domini incarnationis mco, Indictione octava, feria sexta, die xx mensis Augusti, paulo ante nonarum tempus, Pontificalus sanctissimi in Christo et domini Bonifacii IX etc. » Contulere plura inter se septemviri in Lonstensi conventu de imperio in pristinum splendorem vindicando.

16. *Bopardienses conventus, in quibus Robertus creatus Romanorum rex.* — Denique mense Septembri alios conventus coegere apud Bopardiam, in quibus Robertum ducem Bavariae creatum fuisse regem Romanorum subjectis verbis narrat Gobelinus¹: « Post hoc principes circa Rhenum prope Bopardiam convenerunt, et ibi elegerunt regem Robertum ducem de Bavaria et de Hidelberg, virum armis strenuum, consiliis acutum et Deo devotum: Robertus

electus in regem post electionem suam in mense Septembris juxta oppidum Francfort tentoriis fixis in campo una cum principibus per septimanas et dies, prout electis ad regnum moris est, sub dio moram traxit, et postea idem oppidum festivis gaudiis intravit. » Eadem verba repetit auctor Chronici magni Belgici². Meminit Juvenalis Ursinus³ de Roberto in Wenceslao exauctorati locum suffecto (1), addiditque Francorum regem oratores ad Germanos decrevisse, qui pro Ecclesiarum conjunctione redintegrandae exposcerent, ut Bonifacius Pontificio gradu una cum antipapa Avinionensi deturbaretur: responsum autem a Germanis operam se duros, ut Gallis Ecclesiae gremium panderetur, eo vero scelere nolle se obstringere, ut Christi vicarium e dignitatis gradu dejicere molirentur.

17. *B. Virginis jussu monasterium Nussense instauratum; S. Florentii obitus; Thomae a Kempis virtutes.* — Hoc anno divina providentia insigni miraculo, et cultum sacrarum imaginum et vite monasticae instituta, cum Wicelista utraque oppugnarent, confirmavit: duobus enim viris piis B. Virgo caelesti specie se videndam objecit, praecipitque ut monasterium Nussense collapsum instaurarent, quorum alter medicus et sacerdos longo intervallo disjunctus, cum nunquam antea Nussiam accessisset, imaginem quam viderat et locum agnovit, ac vitam religiosam in eo sancte excoluit, ut ex fide dignis Monumentis narrat auctor Chronici Belgici³, testaturque monasticam disciplinam Nussiae retloruisse: « Cum, inquit, anno Domini mco divina placuisset voluntati monasterium canonicorum regularium extra muros civitatis Nussiensis suae sanctissimae matris semper Virginis Mariae, Coloniensis diocesis, ad regularem vitam, unde nullis annis exciderat, reducere, personas ad hoc aptas ex pluribus sibi elegit:

¹ Gobelin. in Cosmo. ad. 6. c. 70. Naucler. vol. 2. Monstrel. vol. 1. c. 6 et alii.

² Magn. Chron. Belg. hoc anno. — ³ Juv. Urs. in Car. VI hoc anno. — ³ Id. ibid.

(1) Annotis hoc anno, Augusto mense, ab imperio Wenceslaus, et eodem mense Robertus Bavariae dux substitutus, qua de re satis in Annalibus. Neque repetere hic momenta juvat quorum impulsu alium sibi regem electores praefecerunt. Multa illa et gravia. Wenceslao successit Robertus, cujus electionis mensem et diem nec satis accurate, nec satis feliciter ex Gobelino expressit annalista. Non enim Septembri mense renuntiatus est rex, ut annalista hic statuit, neque id ait Gobelinus, qui tantummodo asseruit Robertum Septembri mense in castris ad Francofurtum substituisse. Annoto enim Wenceslao die XX Augusti, statim habito post, die XXIII Augusti, Rupertus assumptus fuit. Hanc diem et mensem principes electores designant in Epistola ad cardinales Bonifacii, legenda in Anecdot. Martene tom. II. col. 1636, sed nec in Epistola illa electionis dies certa satis accurate exprimitur. Nam Acta electionis ejus publica apud Martene Veter. Monum. tom. IV. col. 22 diem sabbati ante (lege post) festum Assumptionis B. M. V. exhibent, quae dies cum die XXI Augusti congruit. Iler ergo dies electionis statuenda, quanquam fortasse non nisi sequenti die XXI Augusti Rupertus publice renuntiatus fuit. Quanquam vero Bonifacio palam favebat Rupertus, oratoresque Gallos suadentes ut utriusque Pontifici obsequia negaret, generoso illo responso de quo annalista hic, rejectis, occulta tamen consilia cum Gallis miscuisse illum non immerito suspicaremur; clandestinas enim ejus molitiones prohi Simon patriarcha Alexandrinus, quem Gallicana Ecclesia auctorem potissimum habuerat deserendi Petrum de Luna. Dedit ille hoc anno litteras ad Cantuariensem episcopum suadens, ne quod Angli sub Richardo rege iniverant continendi se ab obsequio utriusque Pontificis, consilium retractarent; laudatque exemplum Roberti de quo scribit: « Dominus Robertus Bavariae per dominos archiepiscopos electores ad regnum Romanorum recenter assumptus, et domini archiepiscopi praedicti noviter significaverunt regi nostro, quod in festo S. Joannis Baptista proxime futuro Metis vel in Argentina sunt ad tractandum de pace Ecclesiae cum illis qui Clementi et Benedicto obediunt, et nobiscum convenire parati ». Epistolam hanc legas inter Acta de schismate Pont. Aven. Anecdot. tom. II. col. 1219. Sed haec de Ruperto falso rumore sparsa fuisse non dubito. Cum enim in conventu dein Metis habito a Gallis Germanisque de ratione abolendi schismatis actum, nihil vero decretum fuerit, rumor idem quem patriarcha Alexandrinus in litteris supra laudatis captavit, de Germanis cum Gallis in consilium eocumbis mererit, et ad aures Bonifacii perlatus fuit. Quare Rupertus sese apud Pontificem purgaturus per magistrum Albertum abbatem certiorum illum fieri curavit: « In facto Ecclesiae ne rumoribus credat sinistris: habere enim eum informatum primo de dicta Metensi, quomodo illa mendose fuisse facta, praesertim de conventionem regum et principum utriusque obedientiae, et aliorum anticardinalium prout scitis ». Haec legas in Charta quam Rupertus eidem Alberto ad Pontificem mittendo porrexit, legenda inter Acta schismatis Avenion. Anecdot. tom. II. col. 1670.

nam idem monasterium usque ad ultimam desolationem tunc temporis erat perductum, ut ruinae tectorum monasterii et alia aedificia ruinosa ad oculum demonstrarentur. Igitur tunc temporis erat ibidem praepositus a fratribus monasterii electus Petrus de domo Theutonica nominatus, de civitate Nussiensis oriundus, qui vidit visionem in somnis in hunc modum. Visus est ante altare S. Joannis evangelistae (quod situm est in sinistra parte Ecclesiae monasterii, quae nunc in sacristiam ordinata est, in quo collocata erat imago beatae et gloriosae virginis Mariae sub pedibus suis conculcans antiquum serpentem, quae imago nunc anno Domini m^ocxciii stat in altari virginum), etc., ibi igitur praepositus Petrus visus fuit flectere genua et eam salutatione angelica (scilicet Ave Maria) salutare; cujus salutationem eadem imago tanquam ab indigno sibi oblatam respuens, extensa manu praedictum praepositum ab altari cum indignatione removeret, praepositus videns se despectum a tanta et tam sibi dilecta patrona, in quam suam fiduciam post Deum semper ponere consuevit, totus in lacrymas resolutus est, ita ut lacrymae illi non imaginariae sed reales essent et verae, ambas maxillas ipsius humectarent: tunc per imaginem illa Virgo beata praedictum praepositum sic affatur: Si vis te emendare, juvabo te. Ad hanc vocem praepositus cum lacrymis respondit: Etiam, domina charissima, voto me emendare: cumque illa manum suam extendens ad eum diceret, ut id promitteret, praepositus praedictus misit manum suam in manum imaginis, et ut sibi videbatur, mollitiem aliquam manu sua sensit et evigilavit. Cum autem rediisset ad se, invenit adhuc lacrymas per maxillas defluentes, et vehementer attonitus quid ista quae viderat significarent, tacita mente secum saepe revolvebat. Haec ab ipsius praepositi ore semel et iterum a quodam fratre inter conferendum fuerunt audita: et ut nota essent posteris nostri monasterii, rogatus ab aliquibus fratribus idem qui audivit, conscripsit. Rursus de eadem reformatione alia visio facta est partibus inferioribus, et aestimo quod eodem tempore quo prima.

« Erat in Almelo vir venerabilis bonae vitae et fame laudabilis Eberhardus, qui pastor Ecclesiae in Almelo fuit, arte medicus non solum corporum exteriorum, sed multo magis animarum. Iste venerabilis pastor scripsit praeposito monasterii regularium prope Nussiam, quemadmodum scilicet beata Virgo Maria in specie ejusdem imaginis, quae posita fuerat in Ecclesia monasterii praedicti supra summum altare (nunc autem scilicet anno Domini m^ocxcviii posita est in altare sancti Laurentii) sibi apparuerit, praecipiens ut surgeret et iret ad monasterium regularium juxta Nussiam prope Rhenum, et juvaret praepositum ad refor-

mandum praedictum monasterium in disciplina regulari; cui visioni non incredulus praedictus pastor misit primo litteras tenorem visionis continentes, cum quodam fratre congregationis suae, qui postea in eodem monasterio in habitu religionis regulariter diu supervixit: litteras vero cum praepositus aperuisset et tenorem perlegisset, praeter nimiam laetitia vix se potuit continere: et statim cogitans de visione quam ipse prius habuit, cognovit visionem quae per litteras sibi denuntiata erat, visionis suae quam ante paucos dies habuit, esse firmamentum et declarationem ». Subdit auctor, mox pium illum praepositum detulisse litteras Eberhardi ad Fredericum archiepiscopum Coloniensem, qui eas miratus, ac praesagens Deum gloriam suam in eo monasterio propagaturum, elementer assenserit piaeque conjunxerit studia, ut monastica disciplina in eo restitueretur: atque Eberhardum, cum ad monasterium Nussiensis, ut dictum est, accessisset, imaginem Virginis, cujus species antea illi objecta fuerat agnovisse, eamque jussisse ex altari sancti Servatii in principem aram, in qua eum viderat, transferri.

Eodem anno obiit Florentius congregationis pauperum studentium magister, sanctimoniae laude conspicuus, cujus vitam Thomas a Kempis¹ conscripsit, narratque ut caelesti viso felicitatis ejus gloria ostensa sit: « Fuit, inquit, in civitate Gorichem vir quidam fidelis bonae vitae, et fame laudabilis, Joannes Hermanni nomine, cujus uxor Julia vocabatur, qui pariter secundum mandata Dei viventes, complures alios ad Dei servitium traxerunt; frequenter sacris diebus de Deo in domo sua loquebantur, hospitalitatem nullis devotis ad se venientibus libenter exhibentes. Erant autem ambo valde familiares domino Florentio, a quo sanctae conversationis formam habentes, etiam proximis suis vitae exempla praebuerunt. Post obitum igitur domini Florentii supradictus Joannes in brevi ex hoc saeculo migravit. Evenit quadam die ut Julia, (vidua nempe) Deo devotissima in camera sua orationi incumberet, qua consummata surrexit aperiens ostium ad eximium de camera sua; quod cum aperiret, repente audivit fenestram camerae post se aperiri: respiciens ergo vidit quemdam lumine splendoris circumamictum et aspectu amabilissimum, eandem fenestram intrantem viro suo faciemus similem; cui illa ait: Es tu ibi Joannes, dilecte conjux? Cui ille: Ego sum, sed ne modo voces me conjugem tuum. Cui illa: Et quomodo est tecum? Ille respondit: Ego salvatus sum, et gaudiis caelestibus et presentia Dei fruor; et cui illa: Et quomodo est cum domino Florentio patre nostro? Respondit ille: Dominus Florentius est in valde magna gloria, ac omnia ejus

¹ Thom. a Kemp. in Vita Florentii, c. 29.

incepta recta et bona fuerunt; et adiecit: Mane in hac domo, et non mutes locum, quia cito morieris, et hæc reetrici sororum. Meyda Thomæ revelato; et tandem hæc visio disparuit. Post hæc ista fervido ad Deum corde dies suos licet per paucos peregit, ut omnia temporalia tanquam despecta stercorea ei viderentur: ex quo signo solo evidenter apparet, quod supradicta visio non fuit delusio vana, sed revelatio celestis a Deo facta. Cum quaereret quidam de magna gloria domini Florentii in celo, responsum est propter tres maxime virtutes. Primo propter eximiam charitatem, quam habuit ad Deum, omnia bona sua finaliter ad eum referendo, et Dei honorem et beneplacitum in omnibus quaerendo. Secundo propter zelum animarum, quem ad proximos suos habuit, salutem omnium desiderando, et ad servitium Dei eos alacriter habendo. Tertio propter magnam humilitatem suam et contemptum sui ipsius, semper parva et vilia de seipso sentiendo: et hæc tria salis lucide et distincte in Vita ejus superius descripta apparent, et a multis fidelibus non ignorantur».

Excultus fuerat a Florentio pietate et litteris septennii flexu idem Thomas a Kempis, ejusdemque Florentii piissimis documentis suavissime ad canonicorum regularium instituta traductus est¹, in quo multa purioris virtutis signa emicuerunt; nam in pueritia, cum singulis diebus beatissime Virgini stultas precationum formulas repeteret, atque obrepente sensim segnilie, ut facile imbellis alas a beneceptis deflectere solet, quotidianam precum pensionem intermississet, celesti objecta specie a Deipara acerrime increpitus est, culpæque pœnitens nunquam toto vitæ cursu religiosum

sacratum precationum censum Virgini pendere præfermisit. Cum sanctiori vitæ et sacrarum rerum commentationi magno pietatis ardore operam daret, hæc ipsi contigisse narrat Vita ejus auctor¹: « Cum quadam vice, inquit, prædictum fratrem Thomam demon vellet deterrere, nocte in deterrima horrendaque forma apparuit: quem cum frater Thomas lecto appropinquare vidisset, intremuit primum ad larvalem intuitum, et quid contra tam horreni hostis insidias auxilii sumeret ignoravit: tandem divino spiritu instigatus angelicam cepit salutationem tremula voce hanc vehementer extimuit quam melius potuit personare: sed diabolus quasi nihil ad hanc salutationem motus, magisque trepido cepit proximare, quousque monachus in salutatione prædicta eo usque pervenisset, ut DOMINUS NOSTER JESUS-CHRISTUS AMEX, acclamaret. Quod terrificum nomen ubi demon audivit, quasi horrendo quodam tonitruo pavelfactus vultum vertit, et quam citissime potuit clamantis vocem aufugit. Videns igitur frater Thomas ad tanti nominis virtutem demonem stare non posse, audacius caput pavidum erexit, et repetitis vicibus benedictum nomen Jesus-Christus post fugientem hostem inclamavit; et quo ipse clamabat fortius, eo vehementius leter spiritus fugiebat. Quod ubi cognovit religiosus vir, gratias agens Domino Deo dixit apud se: Si hoc sanctissimo nomine tam facile possum adversæ potestatis vires infringere, de cætero nolo, ut hactenus feci, vel demonum machinamenta timere, vel sub eorum quamvis horrendis minis fide vacillante trepidare ». De piis ejusdem scriptis, eximia probitate, vita ac obitu felici, suo loco dicetur,

¹ Georgius Charinus in Vita Thomæ a Kempis.

¹ Georgius Charinus in Vita Thomæ a Kempis.

BONIFACII IX ANNUS 12. — CHRISTI 1401.

V. Roberto regi Italianam expeditionem suscipienti mittit legatum Bonifacius cum postulationis. — Novo incunte seculo Indictione nona, Robertus superiori anno, ut vidimus, imperator designatus, sacro Epiphaniæ die Coloniæ solemniter

archiepiscopo Colontensi corona est redimitus¹, cum Aquisgranenses Wenceslai partium

¹ Gobelin, in Cosmodrom, art. 6, cap. 70, Chronic. mag. Belg. Serar. l. v. Magunt. rer. in Jo.

sectatores nec promissis allicere, neque armis frangere posset, ut in ea urbe ex more, argentea corona redimeretur. Illos vero fuisse ob id gravibus affectos damnis, refert Gobelinus cujus historiam hoc tempore conscriptam constat. Confecisse etiam hoc anno Robertum expeditionem in Italiam adducendam, tradit ideus auctor¹; sed non iis succinctum viribus fuisse, que ad perumpendos hosies pares essent, incitatus ad iter fuerat a Florentinis cum Galeatio bellum gerentibus, quem ille etiam recuperandorum imperii iurium studio, deturbare Insubriæ principatu cupiebat, cum maxime inter cæteras exauctorandi Wenceslai causas, datum fuisset crimini ipsum Mediolani ducem Galeatium Vicecomitem creasse. Tum si progressus secundi cœptis responderent, imperialis insignibus dignitatis, que Wenceslaus non erat adeptus, a Bonifacio redimiri cupiebat; in quem Pontifex propendebat quidem, sed aperte studia nondum explicabat, ut cautius in re ancipiti se gereret; misitque² ad Robertum, antequam transiliret Alpes, oratorem Antonium e Montecatino jurisconsultum, qui post amplissimas officiorum significationes exploraret, an jure Wenceslaus deturbatus imperio esset, ne in designato rege confirmando, Ecclesiæ honos obsolesceret, exponeret Italiæ et Germaniæ statum, neque merito timere posset, ne Bohemia, Hungaria ac forte Polonia, a Catholica Ecclesia desciscerent, si Romanus Pontifex Roberto adversus Wenceslaum adhæserit: aditum pariter periculum Germaniam nisi pacata fuerit: quam quidem ingenti concussam hoc anno bello ex Gobelino³ dicitur inferius. Scrutari etiam jussus est orator, quo tempore Robertus Italianam expeditionem suscepturus foret, quas adducturus copias, quos habiturus federatos, quibus præsiidiis difficultates itinerum superaturus; tum etiam demandata provincia est, ut Robertum, antequam ingrederetur Italiam, fidei sacramento adigeret obstringeretque iurejurando, se tutaturum Bonifacium, ac verum et unicum Christi vicarium professurum, ditionem Ecclesiasticam Sedi Apostolicæ afferturum, nec Siciiliæ et Trinacriæ regna affecturum, jus pariter Ecclesiasticum in suum splendorem vindicaturum, neque cum Gallo rege principibusve schismaticis fœdera affinitatemve sine Pontificia venia devincturum; tum regia studia ad Petrum e Luna et pseudocardinales a schismatis erroribus revocandos conversurum, ac reges et principes schismaticos ex dictis Apostolicis bello insectaturum: que ex tomo duodecimo de schismate⁴ ad majorem rei historicæ dignitatem afferenda visa sunt.

¹ Gobelin. *ibid.* Theod. e Mem. l. II. c. 11. Aretin. *hist. Flor.* l. XII. s. Anton. v. par. III. XXI. c. 3. § 36. Monstr. vol. I. c. 6. — ² Tom. XII. de schism. p. 243. — ³ Gobelin. *ibid.* — ⁴ Tom. XII. de schism. pag. 243.

2. «Copia capitulorum et informationum data per dominum Bonifacium domino Antonio de Montecatino legum doctore, per eum transmissa ad novum electum in regem Romanorum.

«Primo exponere qualiter dominus noster, considerans zelum et devotionem maximam, quam illustris genitor et ipse inconcusse ad dominum nostrum et Ecclesiam habuerunt, sicuti multiplex experientia docuit, attendensque celebrem famam ipsius, et nomen etiam gloriosum, quibus princeps noster, opitulante Altissimo, illustratur; percipiens quoque dilectionem, quam ad Deum, justitiæ cultum et Ecclesiasticam monarchiam toto mentis gerit affectu, si de aliquo mundi principe exsultaret, de ipso peramplius, cujus principis honorem et gloriam dominus noster a primordiis [suæ assumptionis ad Apostolatus apicem sincerissima a intentione dilexit, ejusque mores illustres pariter ac honores gessit in corde, ad eumque oculum suæ mentis præcipue direxit et habuit.» Et infra: «Dominus noster pro meliori, et ut factum hujusmodi habeat prosperiorem successum; informari affectat, si hujusmodi electionis processu aliquod intervenerit juridicum fundamentum, et qualiter quo habito possint facilius remedia adhiberi, ne Romana Ecclesia in suis juribus, privilegiis et honoribus supprimatur; quod quidem, consideratis pluribus, princeps ipse exquirere conatibus tenetur et debet, quoniam conservando Ecclesiæ decus atque honorem, conservatur et ipse in posterum et favoribus decoratur. Dominus noster sumpta fiducia magna de bonitate ipsius principis, si in processu dictæ electionis fundamentum juridicum non intervenerit, sicut luculenter apparet et firmiter creditur, affectat quam maxime ab eo exquiri qualiter privilegium et decus Ecclesiæ in hac parte salubriter, et honor et gloria, ac celebris fama ejusdem principis apud Deum et homines integre perseveret.

3. «Quia tenet dominus noster indubie principem eundem in tam gravi arduoque negotio finem et exitum favorabiliter cogilasse, et ut prosperos sibi successus inveniat, conferre secum de omnibus tam favoribus Alamanniæ, quam etiam de conditionibus et statu Italiæ. Quibus omnibus diligenter attentis, magnum in humeris portat onus, quod tamen allevari poterit prudentia et potentia dicti principis; et quantum ad factum Alemanniæ primo factum de rege Bohemiæ et rege Hungariæ, eorumque sequacibus et adherentibus, et etiam dubitatur de rege Polonia, quorum regum atque regnorum favoribus primo obedientia carebit Ecclesia penitus, et nisi Alemannia quietetur ex toto, si qui inobedientes dicto principi remanerent, adversarentur etiam et Ecclesiæ; conferat attendens ad plenum cum dicto principe de statu Italiæ, et quibus

discriminibus Ecclesia subiacet tali pendente negotio quibusque persecutionibus se exponit: quibus omnibus, providentia opitulante divina, nisi potentia et forti brachio obviatur, hac Petri navicula de proximo permixta, proli dolor! turbaretur. Est propterea vigilandum ne mora tot secum pericula undique trahat, ne unde speratur remedium, tendat id quodammodo ad interitum, et super iis exponantur scandala et pericula Ecclesiae, imperio et Italia eventura, nisi sollicitudine, potentia, prudentia et juris clypeo obviatur.

4. « Scire de intentione sua ad descendendum ad partes Italiae, et quo tempore, quo ingentium armatorum numero, quorum fultus praesidio, et de facilitate viarum et omnibus quae descensum poterunt praebere securum. Exponere sibi qualiter dominus noster cum fuerit, ut est moris, de quibusdam certificatus, intendet in hac parte procedere cum ad partes Italiae disponet et ipse descendere; vult tamen ex nunc de quibusdam pro statu Ecclesiae et fidei orthodoxae certificari, ut decet, primo ante approbationem et confirmationem quaecumque, praestet debitum et solitum iuramentum cum clausulis opportunis omnibus: Item per simile iuramentum promittet Ecclesiam et dominum nostrum suosque successores canonice intrantes defendere, eumque successorem Petri Romanum, ac summum et unicum Pontificem, et successorem ejusdem habere, tenere, reputare et manutere, bonaque omnia Ecclesiae sponsae suae ubicumque existentia custodire et conservare. De Patrimonio B. Petri, Campaniae et regno Siciliae, ducatu Spoletano, Marchiae Anconitanae, Romandiola, civitatibus Perusii, Bononiae et Ferrariae, ac regno Siciliae et Trinacriae ad Ecclesiam pleno jure spectantibus, in praedictum domini nostri et successorum et Ecclesiae non se in aliquo intromittet, sed potius, si et cum opportunum fuerit, in subsidium et favorem Ecclesiae regna praedicta, provincias, civitates et loca proteget et manu tenebit, et in protectione terrarum Ecclesiae manus adiutrices, cum fuerit requisitus, apponet.

« Item bona Ecclesiarum et nostra et libertatem Ecclesiasticam toto posse defendet; de iis quoque quae ad forum Ecclesiasticum spectant non se, nec sui imperii officiales per se vel alios intromittet. Provisiones Ecclesiarum, monasteriorum et quorumcumque beneficiorum per Sedem Apostolicam factas et fiendas, nullo colore quaesito impediet, nec impediri faciet, quin suum debitum consequantur effectum. Electiones quoque ipsarum Ecclesiarum, monasteriorum et collegiorum, et conventuum quorumcumque, si fieri contingat, libere et secundum canonicas sanctiones celebrari permittet. Mandata Apostolica et rescripta, etiam legatorum, in aliquo non impediet quovis modo.

5. « Item cum rege Franciae et successoribus quibuscumque de domo ejusdem, quamdiu in hoc nefando schismate perdurabunt, nec cum aliquo rege, principe, duce et quibuscumque aliis simili schismate irretitis, cujusque status, dignitatis et praeminentiae existat, ligam et confederationem, pactionem, unionem aliquam per se vel alium non faciet, nec fieri permittet, et si aliqua facta fuerint, revocabit et annullabit.

« Item cum dicto rege Franciae vel aliquo de domo ejusdem et quibuscumque aliis schismaticis, cujuscumque status et praeminentiae existant, aliquam parentelam non contrahet absque requisitione et licentia domini nostri praefati.

« Item cum Petro e Luna, qui se Benedictum XIII ausu sacrilego nominare praesumit, et anticardinalibus et sequacibus eorundem et dicti Petri, similiter nullam ligam et conventionem habebit; sed si vellent a praconceptis et inveteratis erroribus resipiscere et viam veritatis agnoscere, licet sibi eos requirere et monere atque urgere, et ad lucem et gremium domini nostri, reducere. Item quod absque licentia, consilio et mandato domini nostri ejusque sacri collegii cardinalium, ad sedandum praesens schisma nefarium se non impediet, nisi quantum sit et evidenter appareat, atque cedat in augmentum et conservationem et statum domini nostri, et successorum ipsius canonice intrantium, sacrique collegii cardinalium, non obstante quacumque promissione alias per eum forte super iis facta; et hoc etiam nullam viam super iis datam vel dandam ab adversariis acceptabit, nec ab aliis acceptari permittet.

« Item pro viribus laborabit ope et sermone, ad gremium domini nostri et sanctae matris Ecclesiae regem Franciae et domum ejus, aliosque orbis reges et principes, Petrum e Luna, anticardinales et alios quoscumque schismaticos reducere, et quos rebelles atque profervos reperiet, compellere, maxime dictum Petrum antipapam et anticardinales, prout fuerit sibi possibile et videbitur opportunum ».

6. *Orator missus a Roberto ad Bonifacium, amplissimam pro eo habet orationem coram Pontifice et cardinalibus.* — Pollicitus est omnia Pontificia postulata conficere Robertus rex, ac fidem summa religione coluit; quamvis vires illi ad Ecclesiae hostes expugnandos, ac sedandas schismatis tempestates, vel imperii restituendum splendorem, defuerint; misitque Satalem episcopum Verdensem ad Bonifacium, qui in amplissimo cardinalium coetu, reges publicae populorum saluti exitiales exauctorari, atque alios in eorum locum divinae providentiae munere ad publicam rem juste administrandam asserendamque religionem posse subrogari pluribus exemplis demonstravit: tum sapientiam, ele-

mentiam et justitiam Roberti, quibus veluti tribus regiis insignibus ornabatur, commendavit panegyrica oratione¹, quam ex veteribus Monumentis, quae descripta servabat antipapa, decerpimus.

« Collocutio Conradi Satalis episcopi Werdensis facta pro Romanorum rege coram antipapa.

« Sanctissime pater et domine (ita schismatici) metuendissime, devotissimus sanctitatis vestrae filius princeps invictissimus, dominus Robertus Romanorum rex semper augustus, ad pedes ejusdem sanctitatis vestrae, et suum quod est ipsius sanctitatis regnum sincerissima devotione recommendat, offerens se et sua cum pura et cordiali benevolentia ad singula sanctitatis vestrae arbitria pariter et mandata. Et in primis pro jucundissimis novis sanctitati vestrae per nos ejus electionem canonicè celebratam et factam per principes electores, ad quos de jure spectabat hujusmodi electio, unanimi concordia ab omni privato affectu, vitio aut defectu, Altissimo assistente, feliciter consummatam: deincept, ut tenetur vestro Apostolico conspectui per nos et procuratores suos, sufficiente mandato fulcitos, suam exhibet personam, et pro ejus approbatione petitionem simplicem et instantem, pro qua inducenda occorrebat nobis illud sacrae Scripturae verbum: *Eum constitues regem, quem Dominus Deus tuus elegerit* (Deuter. xvii.) Sanctissime pater, in divinis legimus historiis, quod *Rex regum et Dominus dominantium*. (Apoc. xix.) *in cujus ditione cuncta sunt posita*. (Esth. xiii.) *ejus providentia gubernantur omnia*. (Rom. xi.) quempiam regum quandoque despexit, quempiam regum ne regnaret abiecit, quempiam regum etiam, ut regnaret elegit: quod enim quempiam regum despexit, divina pandit historia de Pharaone regi Aegyptiorum, de quo Exod. iii et sequentibus capitulis legitur, quod Dominus cor ejus induravit: et sic rex Pharaon a Deo despectus incorrigibilis fuit juxta sententiam Spiritus sapientiae sic dicentis: *Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere quem ille despexerit*. (Eccles. iii.) Sic etiam legimus, quod Dominus dominantium quempiam regum quandoque ne regnaret abiecit, sicut Saul, uti Samuel propheta in verbo Domini dixit: *Abiecit te Dominus ne sis rex: scidit enim Dominus regnum Israel a te hodie, et tradidit illud proximo tuo meliori te* (I Regum iii.) Et quia Samuel, ad quem regum unctio tunc spectavit, de hoc turbatus fuit, dixit ei Dominus: *Usquequo tu luges Saul? Cum ego projecerim eum, ne regnet super Israel* (I Regum xvi.) Pater sanctissime sic etiam legimus in divinis historiis, quod Dominus dominantium quempiam regum ut regnaret elegit, ut David filium Isai; historia est (I Regum xv) ubi Dominus dixit Samueli: *Imple cornu tuum oleo,*

veni ut mittam te ad Isai Bethlehemitem, providi enim in filiis ejus mihi regem, quo sic electo, Dominus dixit: Elegi virum secundum cor meum.

« Sane, pater sanctissime, sacri imperii electores et caeteri Alamanniae inelyfi principes absque ambiguo tenent pro constanti, quod sanctitas vestra nullatenus velit pro Romano rege quempiam manutene, consecrare, ungere aut imperatorem coronare, quem Dominus Deus, cujus est vicarius, despexerit aut abjecerit: sed illum dumtaxat, quem ipse Rex regum et Dominus dominantium elegerit, *cum non sit qui ejus voluntati resistere possit* (Esth. iii.)

7. « Quod Rex regum et Dominus dominantium istum regem Romanorum elegerit videlicet dominum Robertum olim comitem Palatinum Rheni et Bavariae ducem, serenissimum et invictissimum atque Christianissimum principem, certo ostenditur indicio, si eum contemplamur ornatu regum praecipuo Romanorum insignitum: etenim Romanus rex praeter caeteris regibus et principibus debet esse omnium virtutum decore insignitus. Praecipuus, ut Scriptura docet, triplex est ejus ornatus, videlicet sapientia, justitia et elementia, ut sit in intellectu sapientia illustratus, in effectu justitia regulatus, in affectu elementia decoratus. Primus itaque regis Romanorum est ornatus, ut sit sapientia illustratus, cujus exemplum legimus de rege Salomone, cui cum Dominus apparuisset per somnum dicens: *Pete quod vis ut dem tibi*; ipse Salomon non petiit dies multos atque divitias, neque animas inimicorum, sed sapientiam dumtaxat devoto desiderio legitur postulasse, quam Deus ei donavit affluenter cum divitiis et gloria magna, historia est II Reg. 3. de qua gloriatur in Domino, dicens: *Super salutem et omnem plenitudinem dilexi sapientiam, et proposui pro luce habere illam: venerunt mihi omnia bona pariter cum illa* (Sapient. ii.) Quocirca Spiritus sapientiae cunctis regibus et principibus legem statuit dicens: *Si delectamini in sedibus et sceptris, o reges et populi, diligite justitiam*. (Sapientiae vi) nimirum quia ibidem legitur: *Rex sapiens stabilimentum populi*: quocirca (Eccles. xi.) dicitur, quod rex insipiens perdet populum suum. Secundus regis Romanorum ornatus est, ut sit justitia regulatus: *Rex enim justus erigit terram*. (Proverb. xi.) Rex justus omnem dissipat malitiam, quia *cum rex sedet in solio judicii, dissipat omne malum intuitu suo*. (Proverb. xx.) Rex justus dat pacem foecundam, ut probat Cassiodorus super illo verbo psalmi: *Qui ingreditur sine macula et operatur justitiam*; ita dicens: Justitia regis pax est populorum. Propterea cum totus orbis esset pace orbatus, sicut hodie est mundus omniacumque turbatus, propter hoc pacis praesidium flagilabat dicens: *Rorate, caeli, desuper et nubes pluant justum, et*

¹ Extant tom. xv. de schism. pag. 216.

justitia orietur simul. (Asa. xx.) Tertius regis Romanorum ornatus est, ut sit clementia decoratus, quod sub eleganti parabola Spiritus sapientiae sic indicat: *Aufer rubiginem de argento, et egredietur vas purissimum; aufer impietatem de vultu regis, et firmabitur clementia thronus ejus.* (Proverb. xxi.) Sed his tribus ornatibus regalibus serenissimus princeps dominus Robertus Romanorum rex semper Augustus, et praeter caeteris regibus mundi et principibus ab Altissimo gloriosissime insignitus: sapientia quidem illustratus, quia *ipse regnabit rex et sapiens erit;* (Jerem. xxii.) justitia regulatus, quia *orietur in diebus ejus justitia et abundantia pacis;* (Psal. xix.) clementia decoratus, quia totus imitator est sanctorum regum Israel, qui semper clementes fuerunt, (III Regum xix.) et ideo, pater sanctissime, *certe videbitis quem elegit Dominus, quod non sit ei similis in toto populo* (I Reg. xix.) ubi eliciuntur circa praesens negotium coercentia. Primo quidem electionis declaratur evidentia, cum dicitur: *Certe videbitis.* Secundo electi approbatur praesidentia, *quem elegit Dominus.* Tertio electorum commendatur providentia, quia elegerunt talem, *cui non est similis in omni populo.* Et ideo, pater sanctissime, ut praemissum est, non constitues quem Dominus despexerit aut abjecerit, sed eum constitues regem quem Dominus Deus tuus elegerit, quod fuit verbum in principio propositum: in quo verbo contemplantur hunc serenissimum Robertum, ut paternali assistentia roborandum, quia cum constitues, ut tribunali eminentia sublimandum regem, ut divinali providentia confirmandum, quem Dominus Deus tuus elegerit.

8. « Et ideo, sanctissime pater, juxta ambaxiatam nobis impositam devotissima supplicamus instantia, quatenus sanctitas vestra de benignitate solita, hujus praeclarissimi principis personam, cujus fama gloriosa per universum redolet orbem, dignetur approbare et tempore congruenti ipsum ungere, consecrare, et ad Romanum imperium et totius mundi monarchiam, solemniter sacralis manibus vestris coronare, quia ipse absque retardatione negligenti proponit ad vestram sanctitatem personaliter accedere, schismaticos ad obedientiam vestram reducere et hoc modo unionem Ecclesiae procurare, Romanam Ecclesiam et ejus subditos magnifice defendere, tyrannos comprimere et malos extirpare, pacem tranquillam pro viribus ordinare, et Romanum imperium item multifarie dissipatum quanto poterit excelsius reformare. Et ut ista votive possit perficere, intendit cum multo magnorum et multorum principum, comitum et nobilium comitiva armorum potentia magnifica tam celebriter suum facere introitum ut ipso veraciter cernatur adimpletum illud Ezechielis vaticinium: *Aquila grandis magnarum alarum,*

longo membrorum ducta plena plumis et varietate, venit ad Libanum et tulit cedullam cedri.

Ezech. xvi.) Etiam nos hujus clarissimi regis ambaxiatores, nuntii et procuratores pleno fulciti mandato parati sumus ejus nomine et pro eo, facere fidelitatis sincera juramenta debita et consueta, et alia quae circa hoc factum et negotium fuerint quomodolibet opportuna. Et ut concludam, pater sanctissime, Dei Patris potentia, Filii sapientia et Spiritus sancti clementia sint in corde vestro ad perficiendum tam feliciter et celeriter illud, pro quo instamus humiliter, ut Romana et universalis Ecclesia vestra sancta, tanto tempore fletu et planctu anxiosa, sentiat laetanter consolatum. Amen ».

9. *Electio Roberti confirmata a Bonifacio.* — Confirmavit Roberti electionem Bonifacius, cum antea septemviri ex aereano ad Wenceslaum exauctorandum et novum regem Romanorum creandum Apostolica auctoritate instructi fuissent; de quibus extant publica Monumenta ¹ in antipapae Avenionensis libris, qui non modo omnia quae Avenione fiebant, verum quae gerebantur Romae, ut invidiam crearet amulo, accuratissime colligi et recondi jubebat. Quae Monumenta praetermittimus, cum eisdem paene conceptis verbis Pontificio in edicto, quod ad novum Romanorum regem transmisit Bonifacius, quando Rabanus episcopus Spirensis, et Matthaeus canonicus, oratores Caesarei, fidem ipsi solemniter jurejurando Roberti nomine obstrinxerunt, inferius afferendo ² consentiant: atque in eo discrepant, ut in his dicat Bonifacius se consultum rogatumque a septemviris de exauctorando Wenceslao ob rei gravitatem, respondisse deliberaturum cum cardinalibus, ac septemviros interpretatos ipsum tacite Wenceslai dejectioni assensisse, timebat siquidem, ut dixi, ne Bohemia et Hungaria ad antipapam deficerent, atque ideo mentem tegere coactus est ob temporis difficultates. Deinde vero, depresso Wenceslao, aperite dixit ³ septemviros auctoritate Apostolica in Wenceslao exverendo deligendoque Roberto fultos fuisse.

10. *Robertus a Mediolanensi duce propulsatus.* — Agitata sunt haec commentibus ultro citroque Pontificiis Caesareisque oratoribus ante Italianam expeditionem, quam Robertum serius duxisse quam ducturum fama lulerat resve poposcerat, Leonardus Arelinus ⁴ et S. Antoninus ⁵ tradunt. Et quidem eam aggredi, turbata Germania, tutum non erat, quam gravi bello fluctuasse hoc anno Gobelinus ⁶ testatur, cum Henricus dux Luneburgensis ejusque frater Bremensis archiepiscopus, Friderici fratris necem ulturi, de qua antea dictum est, una cum foede-

¹ Tom. XII. de schism. pag. 247. — ² An. Chr. 1403. num. 8. — ³ Bonif. lib. VII. pag. 181. — ⁴ Arelin. hist. Florent. lib. XII. — ⁵ S. Anton. III. p. tit. XXII. c. 3. § 36. — ⁶ Gobelin. in cosm. aet. 6. c. 70.

ratis pluribus Saxoniae proceribus et Lantgravo Basso acere bellum in Joannem archiepiscopum Moguntinum et Valdeclianum comitem moverint, mense vero Septembri demum Robertus Italico se accinxit itineri, Tridentumque perveniens in Brixianum agrum Mediolanensis principatus irrupit¹: sed Jo. Maria Vicecomes ad tantum propulsandum periculum comparaverat copias armorum usu exercitatissimas, quare Roberti exercitus, commisso ad Benacum lacum infeliciter praelio, retro gressus vertere stipendiomm inopia coactus est; tum vero ad res instaurandas subsistere Patavii decrevit Robertus, ubi hibernavit (1). Cur vero Robertus minus prospere res gesserit, nec pares arduis conatibus vires adduxerit, indicat Gobelinus², dum illum scribit vires distraxisse, ipsoque Alpes transgresso, ejus partium studiosos a Wenceslao in Germania civili bello petitos: « Wenceslaus enim », inquit Emundus³, « semper magnam partem principum et civitatum Alamaniae habuit pro se, qui cum pro rege Romanorum coluerunt », sustinere etiam Wenceslai partes Galli: misisse enim Robertum ad Francorum regem oratorem Stephanum reginae patrem ad vetera inter Caesares et Francos instauranda foedera, refert Monstreletus⁴, exceptumque honorificentissime: verum Wenceslai regis, qui Caesareos jam titulos gesserat, dauno quidquam decernere Francos respuisse; additque Bavarum Italicam expeditionem ad recuperanda imperii iura constituisse, ac praemisisse copiarum partem, quae cum a duce Mediolanensi propulsata essent, ceptis destitisse: Aurelianensem⁵ autem ducem, inita cum Wenceslao pactione, Ducatu Luxemburgensi potitum. De Roberti in Germaniam recessu proximo anno dicitur.

Ipsam porro Robertum fuisse regis virtutibus ornatissimum, divinique Numinis timorem altius animo impressisse, ostendit Joannes Nider⁶ insigni exemplo justitiae, quod in blasphemum hominem edidit, cum in caeteros plurium criminum reos elementiam explicuisset: « Rem memoria dignam perpetua fecit meo tempore rex Romanorum Robertus, qui antea comes fuerat Palatinus. Hic vir bonae luit conscientiae, religiosus suam regulam servantibus gratiosis-

simus, zelator justitiae, et persecutor eorum, qui honori derogabant divino. Electus autem in Romanorum regem civitates imperiales visitare cepit in negotiis reipublicae. Cum igitur civitatem intraret Spirensis cum comitatu non modico, multitudoque proscriptorum et exulorum a dicta civitate se caballo regis appropinquarent, cui insedit, phaleras et apparatus tetigerunt, et sic civitatem cum principe intraverunt: est enim consuetudo Germaniae, ut proscripti a civitatibus, sub spe obtinendae gratiae per preces intraturi principis, se eidem jungant intranti civitatem aliquam, et postmodum, actoribus collectis principalibus, princeps causis proscriptionum auditis solet pro reis intercedere si placeat, vel silere si libet. Consulatu igitur civitatis accersito, rex omnium qui sub sua tutela civitatem intraverant causas demeritorum audire volebat primum. Varia igitur referebantur et diversorum crimina », et infra: « homicidii, vulnerationis, discordiae, et similiter. Tandem autem potiores civitatis et adjacentium partium amici intercesserunt pro quodam de Spira nato, qui una cum aliis civitatem intraverat, vir non infimi generis, ut securus deinceps manere posset: volente autem religioso principe omnino causam exulationis istius scire, dictum est, et vere, quod in ludo quodam blasphemasset Deum, non semel, sed saepe. Tunc zelo divini honoris motus rex subintulit: Rogamina fundenda pro omnibus aliis, isto dempto: Alii, inquit, charissimi cives, in homines peccaverunt, supplex peto hominibus talibus parcere velitis, pro isto vero qui Deum blasphemavit, et in Creatorem suum virus suae irae retorsit, nihil intercedo, et ita miser iste exul iterato factus est a loco nativo.

II. *Bonifacius Columnenses, et alios resipiscentes in gratiam recipit.* — Usus est hoc anno Pontifex elementia¹ ergo Nicolaum et Joannem Columnas, quos jam ante Capitolina arce atque Urbe propulsatos vidimus: Joannes enim, cum ad conciliandam sibi Pontificiam gratiam accessisset, suo ac fraterno nomine praeterita flagitia in Bonifacium a se commissa damnavit, ac sacramento spopondit, imponendis sibi a Pontifice pœnis doloreque voluntariis rite illa se expiaturum, futurumque Sedi Apostolicae obsequentem; dicta actaque in publicas Tabulas² hisce contenta verbis redacta fuere.

¹ Bonif. I. vi. pag. 108, 110, 117, 123, 125, 127, 136, 137 et 163. — ² Extant ibid.

¹ Id. ibid. Theodor. e Niem. I. II. c. 14. Aretin. et S. Anton. ubi sup. Gorius histor. Mediolan. par. IV. Cuspin. in Ruber. — ² Gobelin. sup. c. 70. — ³ Emund. apud Chronic. Belg. — ⁴ Moustr. vol. 4. c. 6. — ⁵ Id. ib. c. 5. — ⁶ Jo. Nid. formic. I. IV. c. 3.

(1) Accurata itineris Roberti in Italiam narratio ex variis eorum temporum scriptoribus, tum ex ipsis Roberti Epistolis vulgatis a Martene Aneodot. tom. 1, col. 1631, etc... petenda est. Itineri se tradens die XXV Septembris *Inspuck* agebat, qua die ibidem significavit Epistolam, seu belli denuntiationem in Joannem Galeatum. Die XVI Octobris Tridentum pervenerat, unde Epistolam signatam num. 46 ad Pontificem direxit. Non diu post, videlicet die XXI Octobris, in agrum Brixianum intravit, teste Sozomeno Historiae Pistoriensis scriptore caeco. Ibi cum equitibus Joannis Galeatii male pugnatum, qua de causa ab archiepiscopo Coloniae, et Leopoldo Austriae duce desertus, Tridentum iterum repetit; quae omnia ex fide ejusdem Sozomeni datus. Resumpto redeundi consilio, Paduam intrasse se die XVIII mensis *Novembris*, datis die XXI ejusdem mensis litteris, Robertus ipse Bonifacio Pontifici significavit. Eo venerunt Florentinorum legati, a quibus cum rex pecunias exigeret, negarentque illi se daturus, quod pactorum conditiones minime impleisset, iratus Robertus Venetias divertit. Venetorum interventu pax conciliata, Florentinis florenos LXV mille solventibus, bellumque in Galeatum spondente rege, nterim Paduae a Germanis hibernatum. Haec omnia Sozomenus.

« In primis quidem dictus Joannes de Columna pro se et nomine procuratorio et modo confessus fuit et recognovit, se ipsum et dominum Nicolaum ejus germanum graviter errasse et deliquisse contra Romanam Ecclesiam et contra dominum nostrum papam, Romanum populum, et eos multipliciter offendisse, et contra eosdem damnabiliter et detestabiliter rebellasse », et infra, « et se ipsos ab ejusdem domini nostri, et Ecclesie obedientia subtraxisse, et aliam Urbem, nonnullas civitates, terras, et castra, et alia loca ipsius dicti domini papae Romanae Ecclesiae, et Romani populi a dicto tempore dictae rebellionis citra invasisse et invadi fecisse, necnon libertatem Ecclesiae violasse, Ecclesias et Ecclesiasticas personas, jura, bona et jurisdictiones ipsorum graviter offendisse, inimicos praefati domini nostri, Ecclesiae, Romani populi, rebelles contra mandata et voluntatem ipsius domini nostri papae receptasse et tenuisse in terris et fortalitiis ipsorum quae tenent, eisque dedisse auxilium, consilium vel favorem contra dictum dominum nostrum, Ecclesiam praefatam, et ejusdem Ecclesiae adherentium et subditorum suorum damnum et detrimentum, cavalcatas etiam per se et gentes eorum ad nonnullas terras, et territoria eorundem, et adherentium praedictorum fecisse, sententias et processus ipsius domini nostri papae et dictae Ecclesiae tenere contempsisse, ac multa alia et diversa crimina et delicta gravia et enormia commisisse et perpetrasse in animarum eorum grave periculum, perniciosum exemplum, et multorum scandalum ; propter quae in penas et sententias juris, et etiam multorum Apostolicorum processus, et specialiter felicis recordationis dominorum Joannis XXII, Benedicti XII, Clementis VI, Innocentii VI summorum Pontificum, et praefati domini nostri papae sine dubio inciderunt. De quibus omnibus, ad cor reversi, dolent, et ex iis dictus Joannes pro se et nomine procuratorio domini Nicolai sui germani praedicti, et modo quibus supra, humiliter, reverenter et devote petit de praedictis omnibus et singulis veniam, et ut pro modo culpa eis injungatur poenitentia salutaris, ac remissionem, absolutionem, liberationem, et reductionem ad gratiam et misericordiam praefati domini nostri papae, et habilitationem ad omnia, ad quae habiles erant ante omnia supradicta, per eos vel eorum allerum commissa, et restitutionem in integrum, et repositionem in eo statu, in quo erant, antequam praedicta vel eorum aliquod perpetrassent : jurans dictus Joannes pro se et procuratorio nomine et modo quibus supra, quod stabunt et parebunt mandatis praefati domini nostri papae et Romanae Ecclesiae.

« Quae omnia praefatus dominus noster benigne ex sui solita clementia, ipsi Joanni pro se et fratre suo gratiose concessit, injungens poenitentiam et remittens, absolvens, liberans, redu-

cens ad gratiam, habilitans, in integrum restituens, et in pristino statu reponens, prout superius per ipsum Joannem pro se et fratre suo praedicto extitit supplicatum, etc. ». Adjiciuntur redintegrate pacis leges, tum subjicitur : « Post publicationem dictorum capitulorum in eodem instanti, sine aliquo temporis intervallo, non vi, dolo, vel metu, sed sponte, et ex certa scientia, et sua bona voluntate, nomine suo proprio, et procuratorio, quo supra, cum maximis devotione et reverentia ad sancta Dei Evangelia ambabus manibus tactis Scripturis ad pedes praefati domini nostri papae pro suis infra scriptum praestitit juramentum ». Concepta est sacramenti forma iisdem ferme verbis, quibus alias eam attulimus. Ita vero consignatae sunt superiores Tabulae : « Anno Nativitatis (Incarnationis), MCD, Indictione IX, die XVI mensis Januarii ». Egregium quoque clementiae exemplum praebuit Bonifacius, dum Jacobellum Cajetanum Honorati olim Fundorum comitis, praecipui auctoris schismatis filium, laesae majestatis reum, quamvis magna eum clade, ut enarrat Summontius ¹, affecisset, omninoque excindere, incitato in eundem rege Ladislao victore potuisset, veniam flagitantem paterno ita excepit ² sinu : ut devoluta ob paternum crimen ad fiscum Pontificium, Sermonetae, Bassiani et Nimphae castra irrevocabili dono illi tradiderit ³. Restituti quoque plures alii in pristinos gradus fuere, cum Bonifacius tantum reatus delere, reos vero servare amantissimi patris instar peroptaret. At de his haec tenus, nunc de anti-papae rebus est dicendum.

12. *Dux Aurelianensis subornatus ab antipapa concordiam inter ipsum et pseudocardinales instaurat.* — Subornavit ipse ingentibus promissis ducem Aurelianensem, ut ejus clientelam contra pseudocardinales susciperet. Fascinatus itaque is princeps ambitione, agitare coepit de schismaticis cardinalibus Petro e Luna conciliandis, ob idque oratores misit : qui cum causas alienatae voluntatis a pseudocardinalibus exquirerent, hoc responsum ab illis tulere ⁴ : « Fuit, (de Petro e Luna loquuntur anticardinales,) in tantam malinconiam et iram concitus, quod, quantum fuit sibi possibile, istam ineluctam civitatem, Avenionem scilicet, fuit funditus conatus evertere, ac contra eam, dum adhuc tota esset inermis et nos, Deo teste, nihil cogitavissemus de aliqua via facti, ipse viam guerrae savissime et inhumane prius incepit, occupando turres portaliium, ferendo populum, noctis etiam tempore de culmine turrium jaetabatur ignis sulphureus, quo possent domus cum inhabitantibus concremari : fecit pontem ad non modicam regis et reipublicae injuriam concremari : bombardae quotidie resonabant ; ballistae, lapides funda contorti miseros

¹ Summonti, lib. IV, c. 2. — ² Romf. I, VI, pag. 150. — ³ Ibid. pag. 143 et 218. — ⁴ Fourn. II, de schism. pag. 236.

istos et fidelissimos cives ad interitum deducebant, et hæc omnia fiebant actu, et facta fuerant per plures dies antequam esset per nos de aliquo remedio cogitatum, unde fidelissimi cives hujus inclytæ civitatis, videntes civitatem istam, nisi occurreret insulibus, depopulari et destrui, ad nos tunc in Villanova degentes habuere recursum suppliciter implorantes auxilium, et lachrymabiliter supplicantes, ut civitatem istam vellemus defendere : maxime quia fama erat, sicut postea apparuit per effectum, classem magnam gentibus armorum refertam venire ad exterminium civitatis. Eos igitur pro nostra justa defensione et hujus civitatis conservatione intravimus civitatem, Christo teste, non ad offendendum, nec faciendum guerram offensivam per viam facti, sed ad defendendum nos, ad obviandum et resistendum, ne civitas ista, locale prefiosum Ecclesiæ, destrueretur, ita quod absit, quod a nobis quæcumque guerra offensiva habuerit principium ».

13. Perfecit postea Aurelianensis dux, ut Petro e Luna negatum antea a pseudocardinalibus suis jure obsequium fuerit restitutum; qua de re hæc habent vetera Instrumenta publica¹ tum a schismaticis confecta (1) : « Concordia fuit tractata et consummata inter dominum nostrum papam et cardinales ac Avenionenses post exitum palatii per dominum nostrum, et de illa fuit factum Instrumentum inter cætera continens primo capitulum sequens. Primo, quod papa mandet dari dominis cardinalibus Instrumentum et Instrumenta in forma publica de his, quæ alias concessit ad instantiam regis Franciæ nihil mutando seu innovando; cujus concessionis et Instrumenti tenor incipit : In nomine Domini. Amen etc. ». Concordiæ vero formula his verbis est concepta :

« Obligatio obtenta a domino nostro papa dum erat obsessus in palatio Apostolico Avenionensi.

« Anno a Nativitate Domini mcdii, Indictione ix, et mensis Martii die trigesimo », et infra, « nuntii illustris principis domini Ludovici ducis Aurelianensis eidem domino nostro papæ exposuerunt verbo in effectu, quod cum dudum, videlicet de anno a Nativitate Domini mcccxcix, Indictione vii, die vero x mensis Aprilis, Pontifi-

catus præfati domini nostri papæ anno quinto, ipse dominus noster papa ad instantiam illustris principis domini Caroli regis Francorum quædam capitula concessisse cum renuntiatione quarumcumque protestationum, si quæ per ipsum factæ forent, quæ contra prædicta capitula vel contenta in eis possent in aliquo derogare, quorum capitulorum tenor talis est : Primo quod propter reverentiam Dei, et salvationem gregis Christi Benedictus prædictus velit acceptare viam cessionis, et promittere, quod intruso cedente, mortuo vel ejecto, ipse renuntiabit papatui ad finem, quod eligatur tertius unicus verus pastor et vicarius Jesu Christi. Item quod ipse Benedictus lenear promittere et promittat, quod ipse directe vel indirecte quovis modo non faciet, nec procurabit aliquod, per quod unio Ecclesiæ valeat retardari, nec via cessionis quomodolibet impediri : et hoc etiam jurabunt; quodque eidem Benedicto, si contrarium facere vellet, non consentient, nec eidem dabunt consilium aut favorem. Item similiter promittat, quod quoties expedierit, ipse ibit ad conventum seu congregationem, quæ fiet pro unione sanctæ matris Ecclesiæ una cum illis, qui ad eundem ad conventum seu congregationem prædictos sunt vel erunt ordinati pro parte quæ obedivit felicis recordationis domino Clementi papæ VII, et eidem Benedicto : quorum capitulorum tenorem, prout superius est insertus, prædicti ambaxiatores sive nuntii in quadam cedula papyrea præsentarunt, et ibidem legendum nobis notariis tradiderunt concludentes, quod cum nunc præfatus dominus rex pro utiliori prosecutione negotiorum Ecclesiæ prædictorum capitulorum concessione indigeret ipsum dominum nostrum papam requisiverunt et rogaverunt tam ex parte ipsius domini regis, quam præfati Ludovici ducis Aurelianensis, quatenus pro bono et acceleratione unionis sanctæ matris Ecclesiæ vellet de prædictis capitulis, et sua concessione, cum renuntiatione quarumcumque protestationum, si quæ per ipsum factæ forent, quæ contra prædicta capitula vel contenta in eis possent in aliquo derogare, mandare confici, et eis tradi unum, duo et plura publicum Instrumentum vel publica Instrumenta ». Et infra : « Et ideo nolens (id est, Benedictus) ut asseruit, ab illa deviare, eandem responsionem etiam nunc omnino et sub eadem forma faciebat et fecit, ut sequitur in hæc verba :

¹ Exant in eod. Ms. Car. Barb. tom. II, de schism. pag. 65.

(1) Cardinales Benedicto III rebelles hoc anno ad obsequium rediisse annalista hic scribit; redditaque hæc pacta ex Ms. Cod. recitat. Verum haud ante multos annos Martene in tom. II Anecd. col. 1266 ex Ms. Cod. Gemeticensi aliam dedit concordiam ejusdem formulam quæ biennio post hanc ab annalista vulgatam signatur; præfert enim annum mcdiii, Indictionem xi, diem xxix mensis Martii. Recitantur in illa pacta concordie quæ ea ipsa die firmari dicitur inter Ponttheem, cardinales et Avenionenses. Nihil vero ibi de acceptanda a Benedicto via cessionis, quæ in Tabulis annalista prima omnium pactionum occurrit. In iisdem pariter Martenis Tabulis ita de Benedicto agitur, ac si plena libertati nondum redditus fuisset: *postquam restitutus fuerit pristinae libertati*. Posterior hæc epocha restituta a cardinalibus obedientiæ retinenda est, cum hanc cardinalium cum Pontifice conjunctionem proxime secutus fuerit totius Gallie reditus ad obsequium Pontificis; ut ex tomo v Hist. Univ. Parisiensis discere licet. Rediisse vero Gallos ad Benedicti obsequium anno 1403, Maio mense, ex Diplomate Caroli regis in eadem historia recitato compertum est. Forte igitur quæ in Annalibus recitantur litteræ signatæ anno 1401, Indictione ix, vel successu caruerunt, vel potius in Notis Chroniis corruptæ sunt ab amanuensis, qui in signandis annis Christi duas postremas numerales notas omisit, in Indictione ordinem notarum invertit, ut pro xi scripserit ix. MANSL.

14. « Nos Benedictus, etc., confidentes primo et principaliter in Deo, cujus res agitur, quod Ecclesiam suam quam rexit in prosperis, in adversitate non deseret, sed inter fluctus saevientes speciali providentia gubernabit; deinde post Creatorem ad creaturas nos referentes, quantum in homine licet confidere, etiam confidentes in praedicti serenissimi regis Francorum excellentia, quod a praeclarissimis et Christianissimis progenitoribus exemplar impressum retineat protegendi Ecclesiam, qui etiam in minoribus casibus se ei devotum exhibuit protectorem, quod in tam periculoso articulo, quantum ad se pertinet, eam non velit opprimere, nec permittet ruere vel incidere in errorem, sed erga ipsam fidem suam et devotionem Catholici principis et erga nos, et si indignum verum Christi vicarum in terris humanitatem et magnificentiam tanto regi convenientem ostendat, annueramus dictis capitulis, prout etiam nunc in praesentia ipsorum ambaxiatorum, et notariorum, et testium infrascriptorum assistentium annuimus, ipsaque capitula, et omnia et singula contenta in eis scienter, voluntarie et spontanea acceptamus, firmamus et approbamus, et bona fide promittimus tenere, facere, complere ac inviolabiliter observare, et etiam faciemus per nostros, qui nobiscum manebunt in palatio, eadem capitula ac omnia et singula in eisdem capitulis designata teneri, fieri, compleri et firmiter observari, renuntiantes expresse quibuscumque protestationibus, si quae per nos factae fuerint, quae contra praemissa capitula vel contenta in eis possent in aliquo derogare, pro quorum omnium majori firmitate nos huic cedulae propria manu subscribimus ». Dum favet Aurelianensis princeps antipapae hosti Numius; permisit divina ultio, ut saevus hostis nimirum dux Burgundiae gerere cum ipso inciperet inimicitias; de administratione regni cum eo disceptasse, memorat Juven. Ursinus¹.

15. *Bellum Anglos inter et Gallos accensum.* — Indictum hoc anno a Franco rege bellum Henrico Lauclastro Anglorum regi, cum is, quanquam Isabellam Richardi caesi uxorem et Caroli filiam dimisisset, pactam tamen dotem non restituisset, narrat Monstreletus², additque Henricum ancipili et cruento certamine Thomam Perusium et comitem Northumbriae prodigasse; tum in Wallenses, qui adversam factionem tuebantur, signa movisse: ad hos vero tuendos auxiliarem exercitum a Jacobo Borbonio proximo anno adductum, ac ducem Aurelianensem provocasse Anglum regem ad certamen equestris centuriae, hunc autem respondisse parem regi dignitate non esse ducem, neque hujusmodi pugnas nisi pro divino honore et bono Christianae reipublicae conserendas.

16. *Wicleffistarum doli in Anglia pro rege et*

magnatibus subornandis in conventu Londinensi repressi. — Ceterum in Anglia: « Post Epiphaniam », inquit Walsinghamus¹, « factum est parlamentum Londoniis, in quo statutum fuit edictum de Lollardis, ut ubicumque deprehenderentur suam pravam doctrinam amplectentes caperentur, et dioecetano episcopo traderentur; quod si perseveraverint pertinaciter opiniones suas defendere, degradarentur et jurisdictioni saeculari committerentur; practicataque fuit haec lex in pseudopresbytero, qui apud Smithfield nullis adspectantibus est combustus ». Londinensis Conventus Acta recenset accuratissime ex veteribus Monumentis in historia Wicleffiana Nicolaus Harpsfeldius², nimirum Wicleffistas instruxisse artes omnes et dolos, ut proposita Ecclesiasticarum rapinarum illecebra, regem regni que proceres haereticos laqueo irrefrent, edito scilicet libello supplici, in quo, ut alias Richardo regnante vidimus, exposuere redigendum ad paupertatem Evangelicam clerum, illiusque opes partim proceribus, partim regio fisco addicendas, quibus aucta respublica ad maximum splendorem rellorrescet.

« Unus, inquit, ex praecipuis scopis, quo Wicleffiani collimabant, ille erat, ut possessiones omnes clero exenterent, atque in summa illum egestate constituerent, quo et libellus ille, de quo commemoravi, licet lectius, spectabat; sed regnantibus Henrico IV atque V, callidum hoc et nefarium consilium apertius et violentius erupit, resque in ipso parlamento tractata est, rapinaeque huic speciosus quidam regiae et publicae utilitatis fucus ad reges illustrioresque viros inescandos obtendebatur. Jaclabant itaque temporales, ut appellant, Ecclesiae possessiones, quas monastici viri et alii ex clero male et perdidit, ut isti aiebant, collocabant, posse insignem et incredibilem regi regnoque fructum adferre; posse ex his emolumentis xv comites, cxx in equestri ordine homines, duo millia armigerorum, ut appellamus, ad reipublicae defensionem atque tutelam fovendi; posse praeterea centum pauperum hospitia aedificari; praeter xx librarum annuos proventus, qui fisco accederent. Hoc certe fuit novum sub pietatis specie aucupium, quo reges facile irrefiendos existimabant. Tentata res est, ut dixi, sub Richardo, tentata sub Henrico IV, tentata et sub Henrico V, sed privatis illi compendiis Dei et Ecclesiae honorem pro insita sua pietate praefulerunt ». Obstruxit itaque aures blandis vocibus sirenum trahentium in exilium Henricus rex: cumque haeretici sibi verbi divini populo exponendi auctoritatem arrogarent, atque impia delectamenta sacrorum oraculorum, quae ipsi pervertebant, fucis oblita docerent, in eodem convento

¹ Juv. Urs. in Car. VI hoc anno. — ² Monstrel. vol. I, c. 1.

¹ Walsing. hist. Angl. in Henr. VI. — ² Harpsfeld. in hist. Wicleff. c. 17.

Henricus regia auctoritate eos coerceri iussit, qui sine episcoporum venia concionarentur, omnesque hæreticorum cœtus vetuit. Amplissimo etiam edicto novatores, qui de Ecclesiæ auctoritate et sacramentis ad aures obgannabant, editisque libris exvertere religionem, ac populos ad seditiones concitare moliebantur, flammarum incendio, si pertinaciter tuerentur errorem, abolendos sanxit, ut narrat Harpsfeldius¹ sic inquit :

« Henricus pater, (scilicet Henri V) maximorum illorum comitiorum auctoritate constituit et sancivit, ne quisquam sine licentia episcopi (exceptis iis quos ius Ecclesiasticum admittit) concionari audeat : ne quisquam ad prava et damnata dogmata discenda conventus aliquos hominum creet : ne quis aurem huiusmodi decentibus præbeat : ne quis damnatos libros apud se retineat : ut qui obstinati in erroribus persistunt palam incendio, ad terrorem et exemplum aliorum, absumentur : quod tamen decretum ita accipi non debet, quasi nulla prius fuisset de hæreticis comburendis per leges regni cautio atque provisio ; in quo tamen errore quosdam versari video : nam et Albigenses ignis prius supplicium subiere, regnante Joanne, et rescriptum de hæreticis comburendis tam antiquum est, atque ullum aliud rescriptum. Communi itaque et aliquo jure satis de hac re cautum est : sed non licebat sine rescripto regio hanc prius pœnam irrogare ; jam per hanc sanctionem, semoto huiusmodi rescripto, licet. Eril autem, ni fallor, opera pretium causam, quæ hanc regi omnibusque regni ordinibus sanctionem quasi extorsit, hoc loco subijcere, quæ ex præfatione statuti abunde liquet, quæ eo potissimum respicit, ut ostendat Catholicam fidem super Christum fundatam, perque Apostolos atque Ecclesiam Catholicam sufficienter atque abunde declaratam atque definitam fuisse integerrime, constanlissime atque religiosissime (ut in nulla magis natione) a regibus hactenus observatam ; Ecclesiamque Angliæ ad summi Dei totiusque regni honorem amplissimis per eosdem possessionibus, amplissimis privilegiis (quæ hactenus sarta tecta atque inviolata permansere) fuisse ornatam : fidem quoque Catholicam hactenus sartam, tectam, atque inviolatam permansisse. Ac nuper multos erupisse novorum et damnatorum dogmatum improbos sectatores, qui de sacramentis et de Ecclesiæ auctoritate pessime et perditissime sentirent ; quique, spreta tam humana quam divina lege,

concionandi ipsi sibi munus arroganter vendicarent, concionandoque improbata et execranda dogmata proponerent, quæ Catholicæ fidei atque Ecclesiæ sanctionibus prorsus repugnarent ; quique ad disseminanda eadem dogmata, illicitos conventus et fœdera inirent, scholasque tenerent, libros conscriberent, et, quoad possent, populum ad perniciosos motus seditionemque, magnaue dissidia, atque conventiones in regno excitarent, quofidieque alia horrenda piacula designarent ad extremam Catholicæ fidei ruinam, ad divinæ majestatis omniumque Ecclesiæ libertatum et prærogativarum imminutionem ; imminere itaque ingens quoddam periculum non solum animabus populi, sed et alia quedam immensa pericula, ni ocuis his tantis malis idonea cautio, legumque severitate occurratur. hæc et alia id genus in illis comitiis. Adeo autem rex iste ad profligandam hanc hæreticam tuem, accuratas cogitationes suscepit, ut episcopos ad sum in hac causa munus vigilanter et strenue obeundum, missis selectissimis ad ipsorum Synodum ex sua nobilitate secretoque consilio viris, vehementer et sollicitè excitavit et eis in hac tam necessaria perfunctione quodammodo præerit ». Vindicata est hac diligentia et severitate, quæ proximis etiam annis in impios est adhibita, ab hæresi Angliæ, innumerasque propulit calamitates, quæ postea Bohemiam sub inertè rege hæreticos tolerante meruerunt, de quibus dicitur postea : nunc ad Orientales res narrationem convertimus.

17. *Bucicaldi res gestæ in Saracenos et Tamerlanis in Turcia.* — Apparuit hoc anno¹ navale bellum in Cyprum Bucicaldus, a Gallo rege Genuensium præses creatus, ut Janum Lisinianum regem, qui Famagustam, Genuensis dilionis urbem, ingenti obsidione presserat, repelleret, regnoque etiam delurbaret : at Janus vim Gallicam veritus, pacem æquis conditionibus postulavit, solutaque obsidione, sumptus bellicos refecit (1). Convertit itaque Bucicaldus impetus in Saracenos atque in Candelorio portu Barbaricas naves incendit, ac loci principi pacem flagitanti leges dedit. In Syriam conversus Berytum vi expugnatam diripuit, oramque maritimam devastavit. Direxit etiam vela in Alexandriam, ut eam impetu caperet ; sed contrariis ventis propulsatus est, ac lum classiarîi epidemico morbo ex parte absumpti sunt : quamobrem redire coactus, cum Peloponnesum præter veheretur, Carolus Zenus, Venetus, ut mercato-

¹ Harpsfeld. in hist. Wicel. c. 17.

² Diar. Ms. Ven. Petr. Marc. in Michaele Steno. Bizar. Genuen. hist. l. X. foliet. l. 1x.

(1) Ex Ms. Veneto Diario expeditio Genuensium in regem Cyprî in Annalibus hoc anno narratur ; sed a Georgio Stella qui circa hæc tempora Annales gentilium suorum Genuensium scribebat, in annum sequentem rejicitur. Quæ vero ex eodem Diario adduntur de Turcis hoc anno Syriam invadentibus vera sunt, et ab æqualibus non paucis scriptoribus adstruuntur, qui et tradunt ea Turcarum invasione Damasceni igne ferroque vastatum fuisse. Verum Damasci direptio et eversio nonnisi anno sequenti contigit, ut in Nota ad annum MCDII. 5. demonstrabitur.

rum Venetorum, quibus damnum in Syriaca excursionem fecerat, injuriam ulcisceretur, instructis undecim triremibus e portu, cui Juncus nomen est, egressus, ejus classem invasit, eruentoque et ancipiti praelio Hermolai Lombardi opportune cum duabus hremibus supervenientis, ac hremem cum bellatoribus infesto ietu subvertentis auxilio adjutus, tres Bucicaldo naves abstulit, tres alias mari depressit: Bucicaldus vero in itinere triremium Venetam majoris alvei interceptit; cumque ex his initiis atrocioris belli periculum immineret, controversia communium amicorum, praecipue Florentinorum, opera composita est.

Traditur etiam in Veneto Diario¹, Tamberlanem irrupisse hoc tempore in Syriam, tantumque ferrem populis injecisse, ut quocumque incederet, omnia in suam potestatem redigeret, ac Venetos mercatores ex ea Syria clade mercibus etiam spoliatis. Ipsum quoque Turciae hoc anno signa victorica intulisse, et Sebastiam² funditus evertisse, Calchondiles tradit, ac Bajazelis filium Orthogulem³ necasse; tantam vero adhibuisse saevitiam, ut ad centum viginti millia Sebastenorum ferro consciderit, ac pueros imbelles et feminas in unum congregatos, immisso equitatu, equorum pedibus protriverit, quo immani spectaculo oculos suos pascere consueverat⁴. His vero cladibus Tureos affici juste divina providentia passa est, ut fusi innoxii Christiani sanguinis unctionem ab iis repeteret, quae post Calchondilem ex veteribus Monumentis Bizarus⁵ fusius narrat, et Constantinopolim a Turcarum impressionibus assiduis liberatam tradit. Indicat haec Tamerlanis bella verbis obscurio-

ribus Walsinghamus¹, additque Emmanuelem imperatorem Graecorum, qui in Anglia ad elicienda in Turcas auxilia versabatur, accepto nuntio Turcarum regem, suorum Asiaticorum cladibus revocatum, solvisse Constantinopolis obsidionem, admodum recreatum. De initio vero Bajazetem inter et Tamerlanem praelio sequenti anno agemus.

Rediit quoque animus Graecis, qui continuis a Bajazete cladibus atterebantur. Immiserat ille jam ante Iacupum Bassam quinquaginta millibus Barbarorum succinetum in Peloponesum, totque strages ediderat, ut Theodorus despota Porphyrogenitus, Emmanuelis imperatoris frater, cum ex obsessa Constantinopoli nulla accersere auxilia posset, Spartam Rhodiis aequilibus pretio vendiderit, ut eo reliquam difionem facilius lucretur, ac Spartiata Latinorum virtute contra Barbarorum impetus tuti essent. Meminit Iacobus Bosius² ex vetustis equitum religiosorum Monumentis Raymundum Leslura Tolosanum priorem, et Eliam Fossatum praefectorem ad ineundam Sparta possessionem missos, atque hoc anno xxi Junii die, religiosi Ordinis equestris in Peloponeso legatos creatos, instructosque summa auctoritate, ut cum Spartiata equitum dominatum admittere abnuerent, de variis arcibus peninsulae cum Petro e S. Superano Achaiae moderatore paciscerentur. Hic vero observandum, ut Spartiatae se Turcarum furori objicere maluerint³, quam equitum Hierosolymitanorum imperium suscipere, unde justa in eos Dei ullio perspicui possit: nam miseri, repudiato Latinorum patrocinio ac dominatu, postea Turcica tyrannide sunt oppressi.

¹ Diar. Venet. Ms. mag. Chro. Belg. — ² Calchond. de reb. Turc. l. III. — ³ Id. ib. — ⁴ Lennel. hist. Turc. l. v. — ⁵ Bizar. hist. rer. Pers. l. ix. Mag. Chro. Belg. et Calchond. ibid.

¹ Walsing. in histor. Angl. — ² Bos. hist. equ. S. Jo. Hierosol. lib. iv. — ³ Phrautz. lib. i. c. 20.

BONIFACII IX ANNUS 43. — CHRISTI 1402.

1. *Joannis Galeatii obitus.* — Annus a Christo nato secundus supra millesimum quadringentesimum, Indictione decima, maximis rerum conversionibus insignis fuit, quas ingentem cometem hoc anno visum portendisse vulgus exi-

stimavit. De eo haec Theodoricus Niemius¹: « Anno decimo tertio Pontificatus Bonifacii circa tempus Quadagesimale continua per quadra-

¹ Theod. e Niem. lib. II. c. 29.

ginta dies serotenus apparuit grandis cometa, cujus caput versus Italiam, et cauda protendebatur versus Occidentem ». De eodem comete etiam in Anglia viso Walsinghamus ¹ aliique aliarum gentium auctores meminere. Subdit vero Theodoricus Joannis Galeatii Vicecomitis ducis Mediolanensis, qui fortius Italiae tyrannidem affectabat, ac Florentinos graviore bello premebat, obitum consecutum; de ejus interitu consentiunt ceteri scriptores, dejectumque e summo secundarum rerum culmine in tumultum, cum Alberico duce, deletis auxiliariis Florentinorum copiis Bononiam eripuisse Joanni Bentivolo, quem inimici adverse factionis Bononiensis facto concursu sine victoris imperio peremerunt; deinde adversus Florentinos exercitum promoturus esset: cujus aegritudo ac mors Florentinorum rebus in extremum discrimen adductis saluti fuit. Ceterum de Galeatii morte nuntiis acceptis Florentinos ipsos ex maximo metu recreatos describit Leonardus Aretinus ², memoratque ut Galeatius aegritudine implicatus de redintegrandâ pace egerit, quo pacatum principatum filiis relinqueret; verum ejus conatus præcipiti morte ad irritum recidisse; tum addit ³: « Ex illius confestim morte tanta rerum conversio secuta est, ut qui prius vix ullam salutis spem reliquam habebant, hi maxime confiderent; qui autem se vicisse putabant, omnem spem amitterent resistendi: » hisque verbis auctor historiae suae Florentinae finem imponit, quam S. Antoninus exscribere consuevit. Quae vero de Joannis Galeatii haeredum refusa tyrannide ait, ex dicendis sequenti anno magis patebunt ⁴.

2. *Scotiae sceptri haeredis tristis mors.* — Hoc anno David Roberti regis Scotiae filius, cum in libidinum omni genere volutaretur, atque virgines, matronas, moniales per blanditias, perque apertam vim contaminaret, a patre Roberto fratris suo traditus, ut lascivientem juvenem coerceret, miserando mortis genere in vinculis pe-

riit ¹; nam patruus nepotis non emendandi, sed perdendi cupidus, ut solum regium tandem occuparet, fâmen illum enecare constituit: cujus sortis misertae duae mulieres, cum illius famem levare miserentur, a tyranno morte affectae sunt. Eorum altera, ut ingeniosa misericordia est, clam frustula panis per angustum foramen immittebat in carcerem, altera expressum mammillis lac per canalem in moribundi adolescentis regii os fundebat, denique omni solatio destitutus juvenis, cum foedissima quaeque absumpsisset, digitos suos infeliciter arrosit, triste posteris plexae, permittente Deo, lascivia documentum daturus, cum ob regiam potentiam lavakas in omne scelus liberas habenas putaret: de cujus mortis acceptis nuntiis, rex pater dolore confectus exlabuit. Mirum est reges omnes, qui se schismatis laqueis temere irrurierunt, infelices exitisse.

3. *In Anglia recrudescit Wicleffi haeresis, cujus errores recensentur.* — In Anglia Wicleffi haeresis, quae praesulum pio ardore ac diligentia extincta putabatur, iterum erupit; sed ita e latibulo edicta sunt colubri capita, ut eliderentur, infundique simplicibus solita ab impiis venena producta in lucem fuere, ut quisque ad ea cavenda communiatur; quorum errorum pars maxima a novatoribus praeteriti saeculi iterum ab inferis revocata est. Enumerat eos subjectis verbis Walsinghamus ².

« Eo tempore Lollardi docuerunt conclusiones execrabiles, in oculo fâmen propter metum judiciorum, quae sunt istae. Quod septem sacramenta non sunt nisi signa mortua, nec valent in forma, qua eis utitur Ecclesia. Item quod virginitas et presbyteratus non sunt status apud probati a Deo; sed sed status conjugii optimus est et ordinatus a Deo: quapropter omnino virgines et presbyteri religiosique, si salvari desiderant, debent conjugari, vel esse in voluntate et proposito se conjugandi, alias sunt homicidae et destruunt sanctum semen: unde consurgeret secunda trinitas, et sic impediunt numerum salvandorum pariter et damnandorum. Item si

¹ Walsing. in Henr. et alii. — ² Aretin. hist. Flor. l. XII, s. Anton. III. p. tit. XXII. c. 3. § 39. Gorius hist. Mediolan. par. IV. Sigon. l. III. de episcop. Bononien. et alii. — ³ Aretin. ubi sup.

¹ Bohet. lib. XVI. et Buchana. lib. X. — ² Walsing. hist. Angl. in Henr. IV hoc an.

(1) Eorum quae hic leguntur in Annalibus chronologiam ita diligentem retexo ex Sozomeno, hunc temporum aequali, historiae Pistoriensis scriptore; ex Jacobo de Del'Ayto qui per hos annos Estenses Annales usque ad annum MCDIX perductos digerebat, vulgatos Rer. Italic. tom. XVIII. Igitur cometas huc anno videri coepit non quidem Martio, sed Februario mense die XXIII, quanquam etiam Martio mense perseveravit teste Del'Ayto. Eodem Martio mense Rupertus de auxiliis sibi prestandis a Florentinis, et a Bonifacio Pontificis desperans rediit in Germaniam, ait Sozomenus. Tum Galeatius invalescens Bononiam coepit, Joanne Bentivoglio principe urbis, factione conjuratorum caso die XXIX Junii (Ayto). Ipse tamen Galeatius fato cessit die III Septembris (Sozomenus aliiq. Haec Chronologia gestorum quorum in Annalibus mentio est.

Ceterum reditus sui ex Italia in Germaniam causam hanc praetendit Rupertus in Epistola ad *civitates directâ*, legenda inter Acta varia de Wenceslao et Ruperto imperatoribus, apud Martene Veter. Monum. tom. IV. col. 92. « Aliqui nostrorum legatorum (ad Pontificem) retulerunt, ipsum a nobis quosdam articulos praetendere, quos prius nunquam audivimus, quique non solum ad personam nostram, sed et sanctam Ecclesiam, sacrum imperium universumque Christianitatem concernunt. Quae de re statim nihil concludere absque nostrorum electorum etc.... consilio ». Porro rerum quas Pontifex a Ruperto exigebat, gravissima habebatur illa quam in folio legatis suis ad principes electores ab eodem Ruperto tradito expressit: « quod se deberet obligare non se velle procurandae sanctae Ecclesiae unitati immiscere ». Id vero Pontifex exigendum forte censuit, quod suspicaretur Rupertum diu a Gallis tentatum in eorum tandem sententiam concessurum, cogendo utrumque Pontificem ut cederet dignitate. Vide quae disserimus in Nota ad an. MCD. 16. Folium vero, de quo hic, leges inter Acta varia de Wenceslao et Ruperto imper. Martene Veter. Monum. tom. IV. col. 74.

vir et femina convenerunt in una voluntate nubendi, ipsa voluntas sufficiens est conjugium sine majori obedientia Ecclesie faciendum, et sic conjuncti plures, (scilicet matrimonio), quod nos cognoscamus, prout dicunt. Item quod Ecclesia nihil est aliud quam synagoga sathanae, et ideo nolunt adire illam ad honorandum Dominum, neque percipiendum sacramentum aliquod, et praecipue sacramentum altaris, quia, ut asserunt, non est nisi lucella panis mortui, et turris sive pinnaculum antichristi. Item si haberent puerum modo natum, non baptizaretur per manus presbyterorum apud Ecclesiam, quia puer iste est secunda frinilas non contaminata peccato, et peior esset, si deveniret in manus eorumdem. Item quod non habemus aliquem diem sanctificatum vel sanctum, sed nec diem Dominicum, sed quilibet dies est ejusdem libertatis ad operandum, comedendum et bibendum. Item quod non est purgatorium post hanc vitam, neque oportet agere majorem poenitentiam pro ullo peccato quanquam vilissimo: sed tantum ut committentes illud deserant, et apud se poeniteant; quia, ut dicunt, in fide stat quidquid est, sicut Mariae Magdalene dixit Christus: *Fides tua te salvam fecit*. Ex his facile agnoscas, ex quibus Lutherani sua dogmata hauserint. « Has conclusiones Ludovicus de Clifford miles, qui jamdudum Lollardis fautor existit, diu sub terminorum involucris palliatus, sed jam denudatas archiepiscopo Cantuariensi patefecit, ut videlicet se ostenderet non ex pertinaci malitia, sed simplicitate cordis et ignorantia communicasse cum impiis: dedit etiam nomina Cantuariensi dictas dogmatizantium pravitates.

4. Eadem repetit Nicolaus Harpsfeldius¹ in historia Wicleffiana de haereticorum arcans dogmatibus a Cliffordio in luce collocatis, atque doctorum impiorum nominibus designatis: tum addit ex Regeslis Thomae Arundelii archiepiscopi Cantuariensis, nonnullos ad diei Dominicae celebritatem abolendam sabbatumque instaurandum delapsos: qui quidem ex falso principio, quod omnia, quae non continentur in sacra Scriptura sint veluti haeretica condemnanda, apud eos pro oraculo habito, falsam conclusionem elicuerunt, nimirum Dominicam diem non celebrandam, cum illius loco in Scripturis sabbatum commendetur; nec meretricios concubitus ut licitos laudare perhorruere, ac Wicleffi doctrinam, doctrinae Ecclesiae antecellere contenderunt: « Multi ex Wicleffi discipulis ad Judaeam plane perfidiam delapsi sunt: e quibus quidem Joannes Seignour affirmavit, debere nos observare sabbatum, ut Judaeos olim in veteri lege, et abstinere a carne porcina. Haec et alia quaedam a nobis prius non commemorata prava et detestanda dogmata multos passim corrumpere.

Cumque propter Arundelii et aliorum quorundam episcoporum accurationem diligentiam Wicleffiani egre se in Anglia in latebris occultari potuissent, frequentes Caelum quasi ad securiorem forsitan locum se contulere. Quo tamen loco diu consistere non potuere, quod quibusdam ibi Arundelii amplissimis potestatem dederat qui adversus hujusmodi diligenter inquirerent, eosque aut ad Catholicam fidem revocarent, aut ut perfidos et obduratos ex Ecclesia abjicerent. Fuit et Joannes Becket parochiae ad Pedesvike Londini, qui asseruit nec regi nec episcopo, qui peccato mortali impliciti essent, ulla ratione obediendum; assererat ficere coire cum muliere extra matrimonium atque impias, nec ullum in ea re peccatum subsesse: assererat doctrinam Wicleffianorum probatorem atque praestantorem esse, quam illa fuit haecenus, quae in Catholica Ecclesia docebatur. Inter alios qui opera suasuque Arundelii ab haeresi resipuerunt, fuere Joannes Purveius, Joannes Eduvardes, Richardus Herbert cum aliis: igne autem, eo sedente, inter alios Londini absumpti sunt Guillelmus Sawtrey presbyter, qui postabdicationem haeresis in eandem relapsus est, et Joannes Badby». Capessivere flammaram metu praecipitem ex Anglia fugam in Germaniam nonnulli Wicleffista, quorum, etiam aliquos proximo anno detectos in Wandalia flammis injectos visuri sumus: alii in Bohemiam ad serenda venenata zizania irrepsere. At de his haecenus, nunc Turcicarum rerum conversiones percurramus.

5. *Tamerlanes commisso proelio capit Bajazetem, et inhumane tractat.* — Hoc anno Christianorum Orientalium sortem miseratus Deus, supplicium sumpsit de crudeli religionis nostrae persecutore Amra sive Amaratlo Bajazete, concitato in eum Temire sive Tamerlane, alias Tambourlano, Massagetarum Persarum et Aquilonarium Seytharum rege¹, qui cum imperium Turcicum victrici exercitu, ut vidimus, post Sebastiae excidium pervasisset, apud Anxram in Phrygia cum hoste Bajazete, quem Constantinopolitanam obsidionem solvere coegerat, signa contulit. Quadringenta equitum, sexcenta pedum millia Tamerlanem numerasse sub signis tradunt: cui impar numero, sed non audacia erat Bajazetes, atque ideo cum filio Moyse et praecipuis ducibus captus est. Describunt plures tum Graeci, tum Latini auctores superiorem Turcarum cladem, ex quibus Theodoricum e Niem² hujus temporis scriptorem afferimus: « Anno, inquit, decimo tertio Pontificatus Bonifacii », et infra, « in l'Estale », his verbis consignatur tempus magnae saevaeque pugnae, quam nonnulli ad alia anteriora tempora male retule-

¹ Gobelin, in Cosmod. rel. 6, c. 77. Theod. e Niem. l. II, c. 29. Juv. Urs. in Car. VI. Phratz, lib. c. 22. Gatchond, hist. Turc. l. II, Monst. vol. I, c. 16. Naucler, g. n. 37 et alii. ² Theodor. e Niem. sup. c. 29.

¹ Harps. in histor. Wicleff. c. 46.

ant. maximè belii inter Tamerlanum Tartarorum et Bajazetem Turcorum amiratos sive imperatores commissi fuerunt, ubi tortis impediti in sortem, et tandem Bajazetes captus. Ob hanc Tartarorum in Turciam irruptionem plures Christiani, qui in Asia Barbarica servitute premebantur, Per an indeque Constantinopolim peruenere. Ipsam etiam Constantinopolim a proximo exitio liberatam tradit auctor, dum subdit: Creditur, quod Deus misertus eorum, qui habitabant Constantinopoli et Pera in aliquibus terris propinquis, quas paulo ante Bajazetes per octo annos continue obsedit, et quasi jam cepit: sed audiens adventum dicti Tamerlani solvit tandem obsidionem, credens Tamerlano posse resistere manu forti: sed secum pugnando dececit. Ebi dicuntur plusquam quingenta milia hominum pugnantium simul diebus multis in bello cecidisse, ac unius filiorum dicti Bajazeti junior, ea tempestate devenit ad manus imperatoris Graecorum, qui jam rexit, et duo alii ejus filii. . . .

6. De caesorum numero retulere: alii in lictoris Tartarorum bis centum millia, Turcarum vero supra centum et quadraginta millia in copradio cecidisse: alii imminuentes numerum circiter centum quadraginta millia utriusque caesa testati sunt. Pugnae ordinem describit Calchondyles: traditque Turcis initio tanto impetu in Tartaros incurrisse, ut Saehruclius Tamerlanis filius terga vertit: sed Bajazetem metuentem ne sui circumfundereantur a Tartaris, eos revocasse a persequendo hoste: ac tum Tartaros vehementiori impetu in Turcas illatos victoriam detulisse, fugientemque Bajazetem comprehensum a Tartaris, cum equo siti astuans in flumen ad potandum se coniecisset, neque ille habens ob chiragrae dolores adducere posset, dissolutis enim parum viribus qui obrupes cursum pernicitate urgere non potuit. Quinquam non desunt, qui in aede captum Bajazetem ipsum tradant. Quot vero et quantis contumeliis affectus

sit a Tamerlane, recenset item Calchondylas, atque Tamerlanem ipsum illi vere objecisse, tandem Deum proacacem ejus fastum iregisse, misisseque accipitres et canes, ut veluti venatorem illuderet, jussisseque mulo impositum circumduci per castra ad insolentum militum excipienda convicia. Addunt plures gravissimique auctores¹, demum Tamerlanem illum inclusisse cavea ut feram, ac sub mensa cibos et ossa ut cani objicere consuevisse, et quoties in equum assilliret, dorsum calcasse Bajazetis.

Ceterum non indigne habitum a Tamerlane initio, referi Turcica historia: sed tum denique, cum superbum et crudelem animum aperuisset victori, eadem passum, quae stulte mimitabatur:

Cum, inquit, Temur aliquando eum interrogaret, atque etiam libere dicei peteret, si sua solum esset in potestate cum Temure pro suo agere libitu, quid de eo facere vellet, terociter respondit: si Temur in potestatem ipsius Bajazetis venisset, omnino se terrea conclusum cavea hinc inde circumvehendum fuisse: quo Temur audito, mox e ferro caveam fabricari jussit instar cellae cancellis undique terreis inclusa, per quos videri quavis ex parte poterat. In hac cavea duos inter equos vehabatur, quoties Temur cum suis ad iter motis castris se comparabat, ante Temurem vehi solebat in ea cavea, quam diximus: et quoties itinere confecto ex equis descendebant, ante tentorium Temuris deponebatur. Et intra:

Cum vir excelsi spiritus et indolis esset generosissima, tantam calamitatem indignissimo lerebat animo, adeoque sibi met ipsi mortem attulisse creditur, cum annis XIV remasset. Mortis genus ita retenuit, nimirum altera a captivitate anno, cum mortem sibi imprecaretur, nec terre posset imperatricem, demudatis partibus obscenis, proceribus Tartaris pocillatriciis instar lamulari, clathris terreis caput ictibus illisum perlegisse. Ille tristis, savissimi Christianae religionis hostis exitus fuit: cumque e Graecia Turca ejici caso tyranno potuissent², Christiani discordiis

¹ B. de Hist. Turc. lib. 2. c. 12. — c. 13. — c. 14.

¹ Hist. Mass. lib. 1. c. 12. B. de Hist. Turc. lib. 2. c. 14. — c. 15. — c. 16. — c. 17. — c. 18.

² M. de Hist. Turc. lib. 2. c. 12. — c. 13. — c. 14. — c. 15. — c. 16. — c. 17. — c. 18. — c. 19. — c. 20. — c. 21. — c. 22. — c. 23. — c. 24. — c. 25. — c. 26. — c. 27. — c. 28. — c. 29. — c. 30. — c. 31. — c. 32. — c. 33. — c. 34. — c. 35. — c. 36. — c. 37. — c. 38. — c. 39. — c. 40. — c. 41. — c. 42. — c. 43. — c. 44. — c. 45. — c. 46. — c. 47. — c. 48. — c. 49. — c. 50. — c. 51. — c. 52. — c. 53. — c. 54. — c. 55. — c. 56. — c. 57. — c. 58. — c. 59. — c. 60. — c. 61. — c. 62. — c. 63. — c. 64. — c. 65. — c. 66. — c. 67. — c. 68. — c. 69. — c. 70. — c. 71. — c. 72. — c. 73. — c. 74. — c. 75. — c. 76. — c. 77. — c. 78. — c. 79. — c. 80. — c. 81. — c. 82. — c. 83. — c. 84. — c. 85. — c. 86. — c. 87. — c. 88. — c. 89. — c. 90. — c. 91. — c. 92. — c. 93. — c. 94. — c. 95. — c. 96. — c. 97. — c. 98. — c. 99. — c. 100. — c. 101. — c. 102. — c. 103. — c. 104. — c. 105. — c. 106. — c. 107. — c. 108. — c. 109. — c. 110. — c. 111. — c. 112. — c. 113. — c. 114. — c. 115. — c. 116. — c. 117. — c. 118. — c. 119. — c. 120. — c. 121. — c. 122. — c. 123. — c. 124. — c. 125. — c. 126. — c. 127. — c. 128. — c. 129. — c. 130. — c. 131. — c. 132. — c. 133. — c. 134. — c. 135. — c. 136. — c. 137. — c. 138. — c. 139. — c. 140. — c. 141. — c. 142. — c. 143. — c. 144. — c. 145. — c. 146. — c. 147. — c. 148. — c. 149. — c. 150. — c. 151. — c. 152. — c. 153. — c. 154. — c. 155. — c. 156. — c. 157. — c. 158. — c. 159. — c. 160. — c. 161. — c. 162. — c. 163. — c. 164. — c. 165. — c. 166. — c. 167. — c. 168. — c. 169. — c. 170. — c. 171. — c. 172. — c. 173. — c. 174. — c. 175. — c. 176. — c. 177. — c. 178. — c. 179. — c. 180. — c. 181. — c. 182. — c. 183. — c. 184. — c. 185. — c. 186. — c. 187. — c. 188. — c. 189. — c. 190. — c. 191. — c. 192. — c. 193. — c. 194. — c. 195. — c. 196. — c. 197. — c. 198. — c. 199. — c. 200. — c. 201. — c. 202. — c. 203. — c. 204. — c. 205. — c. 206. — c. 207. — c. 208. — c. 209. — c. 210. — c. 211. — c. 212. — c. 213. — c. 214. — c. 215. — c. 216. — c. 217. — c. 218. — c. 219. — c. 220. — c. 221. — c. 222. — c. 223. — c. 224. — c. 225. — c. 226. — c. 227. — c. 228. — c. 229. — c. 230. — c. 231. — c. 232. — c. 233. — c. 234. — c. 235. — c. 236. — c. 237. — c. 238. — c. 239. — c. 240. — c. 241. — c. 242. — c. 243. — c. 244. — c. 245. — c. 246. — c. 247. — c. 248. — c. 249. — c. 250. — c. 251. — c. 252. — c. 253. — c. 254. — c. 255. — c. 256. — c. 257. — c. 258. — c. 259. — c. 260. — c. 261. — c. 262. — c. 263. — c. 264. — c. 265. — c. 266. — c. 267. — c. 268. — c. 269. — c. 270. — c. 271. — c. 272. — c. 273. — c. 274. — c. 275. — c. 276. — c. 277. — c. 278. — c. 279. — c. 280. — c. 281. — c. 282. — c. 283. — c. 284. — c. 285. — c. 286. — c. 287. — c. 288. — c. 289. — c. 290. — c. 291. — c. 292. — c. 293. — c. 294. — c. 295. — c. 296. — c. 297. — c. 298. — c. 299. — c. 300. — c. 301. — c. 302. — c. 303. — c. 304. — c. 305. — c. 306. — c. 307. — c. 308. — c. 309. — c. 310. — c. 311. — c. 312. — c. 313. — c. 314. — c. 315. — c. 316. — c. 317. — c. 318. — c. 319. — c. 320. — c. 321. — c. 322. — c. 323. — c. 324. — c. 325. — c. 326. — c. 327. — c. 328. — c. 329. — c. 330. — c. 331. — c. 332. — c. 333. — c. 334. — c. 335. — c. 336. — c. 337. — c. 338. — c. 339. — c. 340. — c. 341. — c. 342. — c. 343. — c. 344. — c. 345. — c. 346. — c. 347. — c. 348. — c. 349. — c. 350. — c. 351. — c. 352. — c. 353. — c. 354. — c. 355. — c. 356. — c. 357. — c. 358. — c. 359. — c. 360. — c. 361. — c. 362. — c. 363. — c. 364. — c. 365. — c. 366. — c. 367. — c. 368. — c. 369. — c. 370. — c. 371. — c. 372. — c. 373. — c. 374. — c. 375. — c. 376. — c. 377. — c. 378. — c. 379. — c. 380. — c. 381. — c. 382. — c. 383. — c. 384. — c. 385. — c. 386. — c. 387. — c. 388. — c. 389. — c. 390. — c. 391. — c. 392. — c. 393. — c. 394. — c. 395. — c. 396. — c. 397. — c. 398. — c. 399. — c. 400. — c. 401. — c. 402. — c. 403. — c. 404. — c. 405. — c. 406. — c. 407. — c. 408. — c. 409. — c. 410. — c. 411. — c. 412. — c. 413. — c. 414. — c. 415. — c. 416. — c. 417. — c. 418. — c. 419. — c. 420. — c. 421. — c. 422. — c. 423. — c. 424. — c. 425. — c. 426. — c. 427. — c. 428. — c. 429. — c. 430. — c. 431. — c. 432. — c. 433. — c. 434. — c. 435. — c. 436. — c. 437. — c. 438. — c. 439. — c. 440. — c. 441. — c. 442. — c. 443. — c. 444. — c. 445. — c. 446. — c. 447. — c. 448. — c. 449. — c. 450. — c. 451. — c. 452. — c. 453. — c. 454. — c. 455. — c. 456. — c. 457. — c. 458. — c. 459. — c. 460. — c. 461. — c. 462. — c. 463. — c. 464. — c. 465. — c. 466. — c. 467. — c. 468. — c. 469. — c. 470. — c. 471. — c. 472. — c. 473. — c. 474. — c. 475. — c. 476. — c. 477. — c. 478. — c. 479. — c. 480. — c. 481. — c. 482. — c. 483. — c. 484. — c. 485. — c. 486. — c. 487. — c. 488. — c. 489. — c. 490. — c. 491. — c. 492. — c. 493. — c. 494. — c. 495. — c. 496. — c. 497. — c. 498. — c. 499. — c. 500. — c. 501. — c. 502. — c. 503. — c. 504. — c. 505. — c. 506. — c. 507. — c. 508. — c. 509. — c. 510. — c. 511. — c. 512. — c. 513. — c. 514. — c. 515. — c. 516. — c. 517. — c. 518. — c. 519. — c. 520. — c. 521. — c. 522. — c. 523. — c. 524. — c. 525. — c. 526. — c. 527. — c. 528. — c. 529. — c. 530. — c. 531. — c. 532. — c. 533. — c. 534. — c. 535. — c. 536. — c. 537. — c. 538. — c. 539. — c. 540. — c. 541. — c. 542. — c. 543. — c. 544. — c. 545. — c. 546. — c. 547. — c. 548. — c. 549. — c. 550. — c. 551. — c. 552. — c. 553. — c. 554. — c. 555. — c. 556. — c. 557. — c. 558. — c. 559. — c. 560. — c. 561. — c. 562. — c. 563. — c. 564. — c. 565. — c. 566. — c. 567. — c. 568. — c. 569. — c. 570. — c. 571. — c. 572. — c. 573. — c. 574. — c. 575. — c. 576. — c. 577. — c. 578. — c. 579. — c. 580. — c. 581. — c. 582. — c. 583. — c. 584. — c. 585. — c. 586. — c. 587. — c. 588. — c. 589. — c. 590. — c. 591. — c. 592. — c. 593. — c. 594. — c. 595. — c. 596. — c. 597. — c. 598. — c. 599. — c. 600. — c. 601. — c. 602. — c. 603. — c. 604. — c. 605. — c. 606. — c. 607. — c. 608. — c. 609. — c. 610. — c. 611. — c. 612. — c. 613. — c. 614. — c. 615. — c. 616. — c. 617. — c. 618. — c. 619. — c. 620. — c. 621. — c. 622. — c. 623. — c. 624. — c. 625. — c. 626. — c. 627. — c. 628. — c. 629. — c. 630. — c. 631. — c. 632. — c. 633. — c. 634. — c. 635. — c. 636. — c. 637. — c. 638. — c. 639. — c. 640. — c. 641. — c. 642. — c. 643. — c. 644. — c. 645. — c. 646. — c. 647. — c. 648. — c. 649. — c. 650. — c. 651. — c. 652. — c. 653. — c. 654. — c. 655. — c. 656. — c. 657. — c. 658. — c. 659. — c. 660. — c. 661. — c. 662. — c. 663. — c. 664. — c. 665. — c. 666. — c. 667. — c. 668. — c. 669. — c. 670. — c. 671. — c. 672. — c. 673. — c. 674. — c. 675. — c. 676. — c. 677. — c. 678. — c. 679. — c. 680. — c. 681. — c. 682. — c. 683. — c. 684. — c. 685. — c. 686. — c. 687. — c. 688. — c. 689. — c. 690. — c. 691. — c. 692. — c. 693. — c. 694. — c. 695. — c. 696. — c. 697. — c. 698. — c. 699. — c. 700. — c. 701. — c. 702. — c. 703. — c. 704. — c. 705. — c. 706. — c. 707. — c. 708. — c. 709. — c. 710. — c. 711. — c. 712. — c. 713. — c. 714. — c. 715. — c. 716. — c. 717. — c. 718. — c. 719. — c. 720. — c. 721. — c. 722. — c. 723. — c. 724. — c. 725. — c. 726. — c. 727. — c. 728. — c. 729. — c. 730. — c. 731. — c. 732. — c. 733. — c. 734. — c. 735. — c. 736. — c. 737. — c. 738. — c. 739. — c. 740. — c. 741. — c. 742. — c. 743. — c. 744. — c. 745. — c. 746. — c. 747. — c. 748. — c. 749. — c. 750. — c. 751. — c. 752. — c. 753. — c. 754. — c. 755. — c. 756. — c. 757. — c. 758. — c. 759. — c. 760. — c. 761. — c. 762. — c. 763. — c. 764. — c. 765. — c. 766. — c. 767. — c. 768. — c. 769. — c. 770. — c. 771. — c. 772. — c. 773. — c. 774. — c. 775. — c. 776. — c. 777. — c. 778. — c. 779. — c. 780. — c. 781. — c. 782. — c. 783. — c. 784. — c. 785. — c. 786. — c. 787. — c. 788. — c. 789. — c. 790. — c. 791. — c. 792. — c. 793. — c. 794. — c. 795. — c. 796. — c. 797. — c. 798. — c. 799. — c. 800. — c. 801. — c. 802. — c. 803. — c. 804. — c. 805. — c. 806. — c. 807. — c. 808. — c. 809. — c. 810. — c. 811. — c. 812. — c. 813. — c. 814. — c. 815. — c. 816. — c. 817. — c. 818. — c. 819. — c. 820. — c. 821. — c. 822. — c. 823. — c. 824. — c. 825. — c. 826. — c. 827. — c. 828. — c. 829. — c. 830. — c. 831. — c. 832. — c. 833. — c. 834. — c. 835. — c. 836. — c. 837. — c. 838. — c. 839. — c. 840. — c. 841. — c. 842. — c. 843. — c. 844. — c. 845. — c. 846. — c. 847. — c. 848. — c. 849. — c. 850. — c. 851. — c. 852. — c. 853. — c. 854. — c. 855. — c. 856. — c. 857. — c. 858. — c. 859. — c. 860. — c. 861. — c. 862. — c. 863. — c. 864. — c. 865. — c. 866. — c. 867. — c. 868. — c. 869. — c. 870. — c. 871. — c. 872. — c. 873. — c. 874. — c. 875. — c. 876. — c. 877. — c. 878. — c. 879. — c. 880. — c. 881. — c. 882. — c. 883. — c. 884. — c. 885. — c. 886. — c. 887. — c. 888. — c. 889. — c. 890. — c. 891. — c. 892. — c. 893. — c. 894. — c. 895. — c. 896. — c. 897. — c. 898. — c. 899. — c. 900. — c. 901. — c. 902. — c. 903. — c. 904. — c. 905. — c. 906. — c. 907. — c. 908. — c. 909. — c. 910. — c. 911. — c. 912. — c. 913. — c. 914. — c. 915. — c. 916. — c. 917. — c. 918. — c. 919. — c. 920. — c. 921. — c. 922. — c. 923. — c. 924. — c. 925. — c. 926. — c. 927. — c. 928. — c. 929. — c. 930. — c. 931. — c. 932. — c. 933. — c. 934. — c. 935. — c. 936. — c. 937. — c. 938. — c. 939. — c. 940. — c. 941. — c. 942. — c. 943. — c. 944. — c. 945. — c. 946. — c. 947. — c. 948. — c. 949. — c. 950. — c. 951. — c. 952. — c. 953. — c. 954. — c. 955. — c. 956. — c. 957. — c. 958. — c. 959. — c. 960. — c. 961. — c. 962. — c. 963. — c. 964. — c. 965. — c. 966. — c. 967. — c. 968. — c. 969. — c. 970. — c. 971. — c. 972. — c. 973. — c. 974. — c. 975. — c. 976. — c. 977. — c. 978. — c. 979. — c. 980. — c. 981. — c. 982. — c. 983. — c. 984. — c. 985. — c. 986. — c. 987. — c. 988. — c. 989. — c. 990. — c. 991. — c. 992. — c. 993. — c. 994. — c. 995. — c. 996. — c. 997. — c. 998. — c. 999. — c. 1000.

¹ Hist. Mass. lib. 1. c. 12. B. de Hist. Turc. lib. 2. c. 14. — c. 15. — c. 16. — c. 17. — c. 18. — c. 19. — c. 20. — c. 21. — c. 22. — c. 23. — c. 24. — c. 25. — c. 26. — c. 27. — c. 28. — c. 29. — c. 30. — c. 31. — c. 32. — c. 33. — c. 34. — c. 35. — c. 36. — c. 37. — c. 38. — c. 39. — c. 40. — c. 41. — c. 42. — c. 43. — c. 44. — c. 45. — c. 46. — c. 47. — c. 48. — c. 49. — c. 50. — c. 51. — c. 52. — c. 53. — c. 54. — c. 55. — c. 56. — c. 57. — c. 58. — c. 59. — c. 60. — c. 61. — c. 62. — c. 63. — c. 64. — c. 65. — c. 66. — c. 67. — c. 68. — c. 69. — c. 70. — c. 71. — c. 72. — c. 73. — c. 74. — c. 75. — c. 76. — c. 77. — c. 78. — c. 79. — c. 80. — c. 81. — c. 82. — c. 83. — c. 84. — c. 85. — c. 86. — c. 87. — c. 88. — c. 89. — c. 90. — c. 91. — c. 92. — c. 93. — c. 94. — c. 95. — c. 96. — c. 97. — c. 98. — c. 99. — c. 100. — c. 101. — c. 102. — c. 103. — c. 104. — c. 105. — c. 106. — c. 107. — c. 108. — c. 109. — c. 110. — c. 111. — c. 112. — c. 113. — c. 114. — c. 115. — c. 116. — c. 117. — c. 118. — c. 119. — c. 120. — c. 121. — c. 122. — c. 123. — c. 124. — c. 125. — c. 126. — c. 127. — c. 128. — c. 129. — c. 130. — c. 131. — c. 132. — c. 133. — c. 134. — c. 135. — c. 136. — c. 137. — c. 138. — c. 139. — c. 140. — c. 141. — c. 142. — c. 143. — c. 144. — c. 145. — c. 146. — c. 147. — c. 148. — c. 149. — c. 150. — c. 151. — c. 152. — c. 153. — c. 154. — c. 155. — c. 156. — c. 157. — c. 158. — c. 159. — c. 160. — c. 161. — c. 162. — c. 163. — c. 164. — c. 165. — c. 166. — c. 167. — c. 168. — c. 169. — c. 170. — c. 171. — c. 172. — c. 173. — c. 174. — c. 175. — c. 176. — c. 177. — c. 178. — c. 179. — c. 180. — c. 181. — c. 182. — c. 183. — c. 184. — c. 185. — c. 186. — c. 187. — c. 188. — c. 189. — c. 190. — c. 191. — c. 192. — c. 193. — c. 194. — c. 195. — c. 196. — c. 197. — c. 198. — c. 199. — c. 200. — c. 201. — c. 202. — c. 203. — c. 204. — c. 205. — c. 206. — c. 207. — c. 208. — c. 209. — c. 210. — c. 211. — c. 212. — c. 213. — c. 214. — c. 215. — c. 216. — c. 217. — c. 218. — c. 219. — c. 220. — c. 221. — c. 222. — c. 223. — c. 224. — c. 225. — c. 226. — c. 227. — c. 228. — c. 229. — c. 230. — c. 231. — c. 232. — c. 233. — c. 234. — c. 235. — c. 236. — c. 237. — c. 238. — c. 239. — c. 240. — c. 241. — c. 242. — c. 243. — c. 244. — c. 245. — c. 246. — c. 247. — c. 248. — c. 249. — c. 250. — c. 251. — c. 252. — c. 253. — c. 254. — c. 255. — c. 256. — c. 257. — c. 258. — c. 259. — c. 260. — c. 261. — c. 262. — c. 263. — c. 264. — c. 265. — c. 266. — c. 267. — c. 268. — c. 269. — c. 270. — c. 271. — c. 272. — c. 273. — c. 274. — c. 275. — c. 276. — c. 277. — c. 278. — c. 279. — c. 280. — c. 281. — c. 282. — c. 283. — c. 284. — c. 285. — c. 286. — c. 287. — c. 288. — c. 289. — c. 290. — c. 291. — c. 292. — c. 293. — c. 294. — c. 295. — c. 296. — c. 297. — c. 298. — c. 299. — c. 300. — c. 301. — c. 302. — c. 303. — c. 304. — c. 305. — c. 306. — c. 307. — c. 308. — c. 309. — c. 310. — c. 311. — c. 312. — c. 313. — c. 314. — c. 315. — c. 316. — c. 317. — c. 318. — c. 319. — c. 320. — c. 321. — c. 322. — c. 323. — c. 324. — c. 325. — c. 326. — c. 327. — c. 328. — c. 329. — c. 330. — c. 331. — c. 332. — c. 333. — c. 334. — c. 335. — c. 336. — c. 337. — c. 338. — c. 339. — c. 340. — c. 341. — c. 342. — c. 343. — c. 344. — c. 345. — c. 346. — c. 347. — c. 348. — c. 349. — c. 350. — c. 351. — c. 352. — c. 353. — c. 354. — c. 355. — c. 356. — c. 357. — c. 358. — c. 359. — c. 360. — c. 361. — c. 362. — c. 363. — c. 364. — c. 365. — c. 366. — c. 367. — c. 368. — c. 369. — c. 370. — c. 371. — c. 372. — c. 373. — c. 37

et schismate inter se discissi, idoneam amplissimamque occasionem amisere: quo factum est, ut illata Turcicae bestiae plaga non fuerit ad mortem, sed iterum ad devorandos pios terrores revivisceret.

7. *Creantur cardinales a Bonifacio.* — Hoc anno, Bonifacius papa, ut ex libro *Divisionum* observat Felix Contelorius¹, adscripsit in cardinalium numerum Antonium Cajetanum Romanum, patriarcham Aquileiensem, ac presbyterali titulo S. Cæcilie insignivit, Balthasarem Cossam, archidiaconum Bononiensem S. Eustachii diaconum creavit, quem indico sibi Joannem XXII nomine, Pontificatum adversus Gregorium papam XIII et Petrum e Lunantipapam corripientem, ac deinde exanathematum in Constantiensi Concilio postea videlicimus. His addit Cincconus, Leonardum Cybo et Angelum Cybo Genuenses, quos SS. Cosmæ et Damiani, et S. Martini in Montibus diaconos cardinales creatos refert, sine ullo auctore: Nec enim, inquit Contelorius, in Bullis Pontificum aut libris sacri collegii ulla extat memoria, nec in Albo cardinalium, si fuissent, preteriri ab amanuensi potuissent.

num creavit, quem indico sibi Joannem XXII nomine, Pontificatum adversus Gregorium papam XIII et Petrum e Lunantipapam corripientem, ac deinde exanathematum in Constantiensi Concilio postea videlicimus. His addit Cincconus, Leonardum Cybo et Angelum Cybo Genuenses, quos SS. Cosmæ et Damiani, et S. Martini in Montibus diaconos cardinales creatos refert, sine ullo auctore: Nec enim, inquit Contelorius, in Bullis Pontificum aut libris sacri collegii ulla extat memoria, nec in Albo cardinalium, si fuissent, preteriri ab amanuensi potuissent.

¹ Contel. in *ézech.*, capl. et Caer. et Bonif. IX.

BONIFACII IX ANNUS 14. — CHRISTI 1103.

1. *Confirmat Bonifacius sententiam in Wenceslao latam, et Robertum in regem Romanorum eligit, datis ad id litteris Apostolicis.* — Abstineret a vitiis, et Romani imperii curam gerere respiciente Wenceslao, Bonifacius anno humana salutis millesimo quadringentesimo tertio, Indictione undecima, latam in illum a principibus electoribus sententiam, de qua anno superiori diximus, ratam ac firmam jussit esse, regnum vero Roberto Bavariae duci confirmavit: cui rei geste diem consignat ad hunc annum Gobelinus¹: « Bonifacius, inquit, papa IX, tertio kalend. mensis Octobris, Wenceslao rege Bohemiae reprobato, Robertum regem approbavit ». Meminit de eodem Theodoricus e Niem², et solempni cardinalium consistorio, in quo perfecta res est, se interfuisse subjectis verbis testatur: « Electionem de domino Roberto moderno rege Romanorum per archiepiscopos Moguntinum, Coloniensem et Treverensem electores imperii contra dictum dominum Wenceslao

slao regem factam, me etiam tunc presente, in consistorio publico approbavit, promittens quod sibi favores Apostolicos impendere vellet ». Confirmatur hæc Pontificiis ad Robertum regem Romanorum datis litteris³, quibus Bonifacius, debilitati imperio Wenceslai, Robertique in ejus locum successi, causas graviores gestaque in consistorio adducit: ut nimirum ille rogatus sæpius ab Urbano VI de ornanda in Italiam expeditione ad imperiale diadema Pontificia manu accipiendum, ac Romanam Ecclesiam ab improborum hominum conatibus vindicandam, tuendaque jura imperii, ac principes electores, ut ipsum ad id excitarent, sollicitasset: vi-taque functo Urbano, ipsemet Bonifacius, cum Ecclesie splendorem obscurari ab impiis et deus imperii obsolescere, doleret, iterum Wenceslao per litteras perque internuntios suos hortatus sit, ut arma caperet adversus Ecclesie hostes, atque imperiale diadema a vicario Christi sumeret: demum vero irruentibus in Italiam Gallis, ac rempublicam Genuensem ce-

¹ Gobelin. in *Commun.*, art. 66, §. 70. Chronol. magz. Belz.

² Theod. e Niem. l. II, c. 14, et Chron. magz. Belz.

³ B. 17, c. 12, §. 181.

dum et Angelum Cybo, neque anno isto neque omnino a Bonifacio collectos fuisse, et quod cardines in eorum Concilio non interfuerint, et quod hic. Etenim post Bonifacii obitum qui anno MDLXV contra illi, cardinales qui in 1848 esse videntur, et quod obitum, et quod non receperunt. Lege cardinalium tum superstitem non nisi apud amanuensium ad hunc usque annum, et quod non receperunt, et quod non receperunt, et quod non receperunt.

cupantibus, eum irserit, ut expeditionem instrueret ad eos a progressibus arcendos; Wenceslaum vero nec Pontificis monitis, nec principum electorum adhortationibus, nec labantibus imperii periculo, neque fristi Ecclesie statui moveri ad Italicam profectioem potuisse; jure itaque principes electores Pontificia auctoritate ignavum regem Romani imperii gubernaculis dejecisse, iisque Robertum Bavariae ducem admovisse.

2. « Charissimo in Christo filio Roberto, in regem Romanorum electo, illustri, salutem, etc.

« Pater immense majestatis altissimus, clementi providentia cuncta disponens, terrarum orbem disposuit sub distinctione regnorum, illaque consulte dirigi voluit et salubri regimine gubernari, ne humane creature statum, quam sui Creatoris imaginem et similitudinem reputavit, tempestuosae fluctuationes mundi confunderent, vel ejus quietis dulcedinem impederent: quinimo, ut omnes sub juris et honestatis regula limitati vita pacifica viverent, et ab offensis alterutrum abstinerent, ac naturali affectu Factorem suum cognoscerent, cognitum colerent et suo reverenter imperio subjacerent. Demum vero Pater ipse ex alto prospiciens populum, quem ipse creaverat, damnationis sententiam incurrisse, Regem pacificum unigenitum filium suum dominum nostrum Jesum Christum misericorditer in mundum pro ipsius redemptione populi destinavit, qui carnem nostrae mortalitatis indutus populum eundem ab aeternae cruciatus mortis eripuit, et suo sanguine pretioso redemit. Nos igitur in hac terrestri patria gerentes, licet immeriti, vices ejus, levamus vigilis more pastoris tam corporeos quam mentales oculos in circuitu, visuri quid gregi nostro nobis commisso expediat, et quid operis impendi debeat circa ipsum, ut illius fulti presidio, cujus sunt terrae cardines, cui cogitationes hominum preparantur, quique actus mortalium superat, et infirmos robore potenter accingit, partes officii salubriter et utiliter exponamus ad ea, quae fidelibus populis necessario expedire viderimus et noverimus profutura.

3. « Sane dudum felicitis recordationis Urbanus papa VI immediatus praedecessor noster provida meditatione considerans mundum positum, peccatis exigentibus, in maligno, et quod, disponente Domino, cui obediunt universa, Romana mater Ecclesia super reges et regna tanquam mater omnium et magistra supremum obtinet principatum, ut per ejus ministerium regatur salubriter Catholicae fidei firmamentum, per diversos nuntios atque litteras, repetitis vicibus, paternis et accuratis affectibus, excitavit charissimum in Christo filium nostrum Wenceslaum tunc Romanorum et Bohemiae regem, ut pro defensione militantis Ecclesiae, ac honore et statu sacri imperii, prout ejus exigebat officium

ad suscipiendum imperiale diadema ad Italiae partes accederet, et videns eum ad hoc perticiendum nimia tepere desidia, ejusdem imperii electores tanquam ipsius imperii membra praecipua, saepenumero interdum litteris, nonnumquam vero nuntiis specialibus instantissime requisivit, ut praefatum Wenceslaum ad descendendum praemissarum causa in Italiam opportunis modis atque remediis hortarentur, ac instantiis et monitionibus debitis pulsarent.

4. « Demum autem, eodem Urbano praedecessore nostro, sicuti Domino placuit, ab hac luce substracto, nos, divina favente clementia, ad apicem summi Apostolatus assumpti, maximo animi fervore flagrantes ad obviamum jacturis et scandalis, quae Romanae Ecclesiae sponsae nostrae et ipsi consequenter imperio cernebamur jugiter exoriri, nonnumquam interposuimus tam per litteras quam etiam per nuntios speciales paternis affectibus partes nostras, ut praefatum Wenceslaum ad hujusmodi descensum, diversis modis quos opportunos putavimus, nihil possibilitatis penitus omittendo quod expediens visum fuerit, inducere valeremus; et videntes adhortationes, inductiones et monitiones praefati praedecessoris nostri nostrasque, nihil omnino proficere; ne quid intentatum in tam grandi tanque ponderoso negotio providentia Apostolicae servitutis omitteret, venerabilibus fratribus et dilectis filiis nobilibus viris sacri imperii electoribus crebro scripsisse meminimus, ut attentis periculis, quae, ex tanta sordida Wenceslai praefati, Ecclesiae atque imperio, et Christianae religioni jugiter ingruebant, et siganter cum Gallici, quos semper animadvertimus ad usurpationem vel saltem divisionem Ecclesiae et imperii, totis studiis totisque conatibus inhiare, imperialem civitatem Genuensem in ipsius Italiae faucibus positam occupassent, eundem Wenceslaum, ad veniendum in Italiam more praedecessorum suorum, ut e manibus nostris imperiale diadema reciperet, et ad occurrendum ne praedicti Gallici pedem in eadem Italia firmioribus radicibus validarent, necnon Ecclesiam et imperium, ipsiusque terras et bona juxta sui status debitum defensaret, debitis modis et opportunis remediis et monitionibus excitarent. Tandem vero electores ipsi, videntes ulteriorem moram dicti Wenceslai infinita secum dispendia trahere, ac quascumque adhortationes, excitationes, invectiones et monitiones praefati praedecessoris nostri nostrasque, ac ipsorum etiam, proh dolor! frustra fore, et aures ejusdem ad hanc rem tam sanctam, tam piam tanque Christianitati utilem et necessariam penitus obduras, ipsumque Wenceslaum ad regimen dicti imperii esse omnino inutilem, et propterea non solum statum universalis Ecclesiae atque imperii, sed totius Christianae religionis turbari; et ne bona praefati imperii desidia ipsius Wenceslai

tenderent irreparabiliter in collapsum; nobis per eorum proprium nuntium significare curarunt, quod præfati Wenceslai segnitie diligenter inspecta, ex qua diem mundo discrimina et innumera scandala pullulabant, et quod prædicta erant adeo per terrarum orbem notoria, quod non poterant aliqua tergiversatione celari, ipso amoto, ad alterius electionem, qui hujusmodi discriminiibus et scandalis potenter occurreret, procedere disposuerunt: et demum, cum ejus depositio ad nos duntaxat spectaret, ad ipsius Wenceslai depositionem seu amotionem a præfato regno Romanorum auctoritate nostra suffulti, concorditer processerunt, et deinde te charissimum filium nostrum, tunc comitem Palatinum Rheni, Bavariæ ducem eorumque collectorem in regem Romanorum, in futurum imperatorem postmodum promovendum, concorditer elegerunt; tuque super hoc digesta meditatione præhabita ad ipsorum electorum et multorum aliorum instantiam hujusmodi electioni consensum tuum libere præbuisisti.

5. « Postmodum vero per solennes ambaxiatores et nuntios tuos pro parte tua nobis fuit humiliter supplicatum, ut hujusmodi depositionem sive amotionem Wenceslai præfati et electionem de te factam, ut præfertur, et quæcumque inde secuta auctoritate Apostolica approbare, et personam tuam habitam et idoneam ad suscipiendam præfatam imperialis culminis dignitatem decernere et declarare de benignitate Apostolica dignemur. Nos igitur de omnibus præmissis et de hujusmodi depositione facta, necnon de concordie electione tua, fide plenaria nobis facta, et de persona tua, quantum patiebatur absentia, de tuis quoque moribus et conditionibus virtuosis, ac sinceritate et devotione, quam te erga nos et eandem Ecclesiam gerere comprobatis, et aliis, quæ ad hujusmodi culminis apicem requiruntur, diligentius inquisito, et super iis omnibus cum præfatis fratribus nostris S. R. E. cardinalibus diligenti deliberatione præhabita, hujusmodi tuis supplicationibus inclinati, de ipsorum fratrum consilio ad laudem et gloriam omnipotentis Dei Patris, et Filii, et Spiritus sancti, et beate et gloriosæ semper Virginis Mariæ, et beatorum Apostolorum Petri et Pauli, ac exaltationem et honorem dicte Romanæ Ecclesiæ, orthodoxæ fidei bonum et promotionem sacri imperii, et prosperum statum mundi discriminiibus et periculis ex præmissa dicti Wenceslai negligentia Ecclesiæ atque imperio verisimiliter eventuris attentam consideratione pensatis, depositionem præfati Wenceslai et electionem de te factam, et quæcumque inde secuta rata habentes et grata, te in specialem nostrum et dicte Ecclesiæ filium suscipimus, tibi nostros favorem et gratiam concedentes tuamque personam idoneam reputantes, te nominamus, pronuntiamus et in regem Romanorum assumi-

mus, tuam approbantes personam, teque sufficientem et habitam atque idoneam declarantes ad suscipiendum præfati imperialis culminis dignitatem, ac decernentes unctionem et consecrationem imperialem, necnon ejusdem sacri imperii diademata per manus nostras tibi opportunis loco et tempore impendenda supplentes nihilominus omnem defectum, si quis aut ratione forme, aut ratione personæ tuæ, aut personarum dictorum electorum, seu quavis alia ratione vel causa in præmissis vel aliquo præmissorum intervenerit quovis modo, ex certa scientia et Apostolicæ plenitudine potestatis: præcipientes quoque omnibus fidelibus et vassallis imperii, cujuscumque conditionis existant, etiam si regali vel pontificali dignitate præfulgeant, ut tibi sicut regi Romanorum in imperatorem promovendo pareant efficaciter et intendant. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ ratificationis, reputationis, nominationis, pronuntiationis, assumptionis, declarationis, decreti, suppletionis, præcepti ac constitutionis infringere, etc. si quis autem, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum, kal. Octobris, Pontificatus nostri anno xiv ».

6. *Wenceslaus ob morum fœditatem et crudelitatem suis Bohemis exorsus, in vincula conjectus et per varias vias eductus.* — Interea cum Wenceslaus, quem Romano deturbatum imperio vidimus, in vitis adhuc sordesceret, haud multum abfuit¹ quin Bohemico solio, quod innocuo cruore fedabat, everteretur, diram quippe clam et palam exercebat carnificiam, et vino madens humanum sanguinem per jocum proditionemque fundebat; de quo verius carnifice quam rege hæc tradit Dubravius²: « Rex alia occultiora naufragia adversus suos adversarios excogitavit, exstructo sub arce Vicegradensi in ripa Vullavie balneo (nam sapissime balneis utebatur) machinoso, in quo tabulæ pavimento certa sui parte ita leviter coagmentatæ fuerunt, ut vel uno pede proculcata facile laxarentur. Quos igitur ex iis, qui ad lavaera invitati erant, perdere volebat, per hanc rimam ruinamque præcipientes in flumen dabat; adeo natura ferus et sanguinarius, ut assiduum penes se carnificem haberet, quem vulgari vocabulo compatrem appellabat: quia filium ejus de fonte sacro levavit, et tam proximum sibi adhibuit, ut aliquoties uno eodemque equo secum veli illum passus fuerit, desilientemque rapi ad penas quos jusserat spectaverit ». Fatigata est tot savitiæ exemplis Bohemorum patientia, proceresque ac populus facta conjuratione, illum cum paucis in villa lascivientem cepere, ulique misericordia illius vitæ pepercerunt: in publicum tamen carcerem eorum instar conjecerunt, ut narrat Dubravius³:

¹ Chron. burg. Belg. — ² Dubrav. hist. Bohem. l. XXIII. — ³ Id. ibid. Caspim. in Wencesl.

« A suis, inquit, captus est, qui in illum tam ex plebe quam nobilitate conspiraverant, eade recenti irritati qua pridie duos cives Pragenses et duos ex procerum ordine, Girossium et Hrosream occidi gladio jussit. Captum igitur quod nulli unquam regum ante contigit in carcerem publicum, in quem supplicio affiendi passim coniciebantur, detruserunt: et menses ibi quatuor in fetore et squalore miseris modis habuerunt. Exoratus deinde multis regis sui precibus senatus Pragensis, ut loco illo tandem egredi, dum illuviem et sordes balnei lavacro elueret, deducendum eum in servili habitu quatuor publicis custodibus ad balneum juxta Valtaviam in veteri Praga positum, commiserunt ». Et infra: « Secedens frigerandi causa extra hypocaustum conspicatur lemnuculum piscatorium cum remo in ripa vacuum, et mulierem interrogat remigare tantum sciret, quantum remigio ad trajiciendum in alteram ripam opus esset? Qua annuente, abdit se in lembum, ac repente ab oculis custodum elabatur, venitque per devia nudus cum nuda ad novam illam suam arcem, praefecto multum admirante domini sui fortunam 1 ». Subditque illum pristino impudicitia luto se immersisse, ac veluti feram dilapsam cavea, in eos, qui ipsam emendatum voluerant, atrocissime debacchatum, atque a scorto suo vilissimo mulceri tantum potuisse. At Aeneas Sylvius Dubravio discrepare videtur 2, dum a duce Lusaciae et marchionis Moraviae liberatum tradit. Addit Dubravius 3 illum fratris Sigismundi opera iterum captum, atque in turris Viennensis latebras detrusum, ut a nemine, quam a consociis inveniri posset, evasisse tamen piscatoris opera scribit: quippe divina providentia emendare illum tot adversis volebat, ut abjectis vitiis regias virtutes seclaretur: ac merito haec ob crimina se perperam esse Wenceslaus ipse agnovit 4, regnoque admiranda sorte restitutus est.

7. « In latebras, inquit Dubravius, turris cujusdam Viennensis ita abstrusus est, ut inveniri nisi a consociis non potuerit: nam Joannes frater Wenceslai et Procopius patruelis, cum ad vindicandum in libertatem, copias, ille in Lusacia hic in marchia Brandenburgensi, comparassent, atque ambo Pragam venissent, captivo ibi non reperto, insistebant vestigiis Crumloviam tendentes, sed eis Henricus Rosensis cum valida armatorum

manu occurrere non longe a Budvicio parabat, quod ubi compertum simulque certum habuerunt regem apud Bohemos in custodia non retineri, progressu omisso retrocesserunt, ita Wenceslaus ab omnibus desertus esse videbatur, suo vero judicio etiam inter desperatos numeratus. Erat senex quispiam piscator, qui pietate ductus frequenter miseris carcere inclusos eum jentaculo pisciculorum a se captorum revisebat. Hunc Wenceslaus proprius ad fenestram adnotatum grandibus promissis onerat, si opera ejus carcerem frustratus fuerit: respondet ille, se nisi excussum intronitti, ne una cum cibo instrumenta secum ferret, quorum praesidio captivi queant elabi. Mihi quidem zona duntaxat serica opus est hac longitudine: atque utrumque piscatori indicat: eam facile vel excussum celare poteris, si illa ad nudum corpus praecinctus fuerit. Recipit ad se negotium piscator, et paulo post zonam affert. Tum Wenceslaus paratam illum naviculam habere jubet, qua Danubium trajiciat, illoque trajecto: Nullis, inquit, peccatis meis ego in hanc alteram, mi senex, arumnam incidere: sed iterum, per oblatam mihi divinitus navicularii operam, salutem me recuperasse video: dignus ergo et tu alter navita qui dignum a me opere praefium accipias: sed in loco tuto ad quem ut me deducas opus facto est. Ac ne diutius, qui sim hareas, rex ego Bohemiae sum: caeterum per viam tuam me socium esse assimilabo, et tu ne me aliter nomines aut honestes caveo. In via porro haec fuerat expiscatus, Sigismundum rebus Hungaricis impeditum nondum in Bohemiam ad capessendum regnum venisse, Pragae autem alteram arcem a nobilitate, alteram qua Vicegradensis dicitur a Pragensibus teneri, ei que Lanium quemdam praepositum esse. In hanc Wenceslaus mendicis propemodum habitu cum piscatore suo se insinuat, oclusaque manu sua porta, ac persona detecta, exclamat: qui regius est, ad auxilium regi suo ferendum occurrat. Plures quam viginti praestiterunt, injectaque praefecto catena vinctum illum regi tradiderunt ». Administratum ab eo male regnum, infectumque Wicleffistica atque Hussilica haeresi dicitur inferius: nunc ad Robertum a quo digressa est, redeat narratio.

8. *Oratores a Roberto ad Bonifacium missi dant ejus nomine juramentum.* — Firmato Pontificia auctoritate ejus solio, regii oratores, nimirum Rabanus Spirensis episcopus, et Mattheus eques Cracoviensis Caesareo nomine in Pontificia

1. Eu. Syl. hist. Bohem. cap. 34. — 2. Dubrav. l. XXIII. et Cuspin. in Wencesl. — 3. Id. ibid.

1. Si ea quam Wenceslaus passus est a fratre Sigismundo in carcerem Viennensem detrusio posterior fuit ea injuria quam tulit a Bohemis, apud annalistas hic loco non suo relatam in Annalibus suspicor, qui enim per haec tempora in Germania agebat F. Hermannus Corners Ordinis S. Dominici in Chronico ad annum MCDI scribit: « Cometa magnus apparuit in Occidente tempore Quadragesimae (nempe Martio mense anni superioris) et duravit per mensem et amplius, qui tandem disparuit dum Wenceslaus rex Bohemorum secundario (nam priorem captivum a Bohemis factam idem pariter historicus non silet, sed cum anno MCCCXLIV illam componit additque libertati redditum fuisse a Joanne duce Gorlez a fratre suo Sigismundo rege Hungariae caperetur. Quem captum in Viennam urbem deduxit », sed tandem fuga elapsus in Bohemiam redit. Anno igitur praecedenti Wenceslaus a fratre Sigismundo captus carcerem sustulit.

verba jurarunt¹, ac spondere Robertum ipsum, si Romam se conferret, vires pro Ecclesiae gloria amplificanda, augendaque Pontificis dignitate impensurum, neque Bonifacium ad Pontificis apices aperta vi occultare adacturum: ditionis vero Ecclesiasticae jura ab hostibus occupata restitulum.

FORMA JURAMENTI PRESTITI PER AMBAXIALES
REGIS ROMANORUM NOMINE IPSIUS.

« Tibi sanctissimo in Christo Patri, et domino domino Bonifacio sacrosanctae Romanae et universalis Ecclesiae papa IX, serenissimus princeps dominus Robertus Romanorum rex, et devotus filius vestrae sanctitatis per nos Rabanum Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopum Spirensem, ac Matthaum de Craecovia in sacra pagina professorem, ipsius regis procuratores et nuntios, ad pedes vestrae sanctitatis per eundem dominum regem specialiter destinatos, et nos Rabanus episcopus et Matthaus praedicti procuratores et nuntii ipsius ad hoc speciale et sufficiens mandatum ab ipso domino rege habentes, nomine ipsius domini regis promittimus et juramus in animam ipsius domini regis per Patrem et Filium et Spiritum sanctum, et per hoc lignum vivificae crucis, et per has reliquias sanctorum, quod si, permittente Domino, praefatus serenissimus princeps Romam venerit, sanctam Romanam Ecclesiam et te rectorem ipsius exaltabit secundum suum posse, ut vitam nunquam aut membra, neque ipsum honorem quem habes, sua voluntate aut suo consilio, aut suo consensu, aut sua exhortatione perdas, et in Roma nullum placitum aut ordinationem facies de omnibus, quae ad te pertinent aut ad Romanos, sine tuo consilio, et quidquid de terra sancti Petri ad suam potestatem pervenerit, tibi reddet, et cuicumque regnum Italicum commiserit, illum jurare facies, ut adiutor tui sit ad defendendum terram sancti Petri secundum suum posse: et sic Deus ipsum adjuvet, et haec sancta Dei Evangelia ». Significavit Germanis Bonifacius², quae sanxisset de Wenceslao exanclorato, ac de novo successore rege, cui etiam superioris et inferioris Germaniae decimas attribuit³ in sumptus conficiendae Italicae expeditionis: sed cum jam exigi coepissent, rem intermissam, repugnantibus nonnullis archiepiscopis, Gobelinus⁴ refert, Iradilque⁵ Germaniam infestino arsisse bello hoc anno, cum Iantgravius Hassiae et Henricus Luneburgensis dux Mogunlinam provinciam magnis cladibus attriverint, ob quas disensiones ac decimas non solutas Roberti expedilio videtur retardata.

9. Bonifacius pro recuperanda Bononia Bal-

tassarum Cassan legatum creavit. — At licet Robertus promissam operam ob Germaniae impacatas res porrigere Pontifici non potuerit, non tamen occasione repetendarum bello Ecclesiasticarum urbium, quas Joannes Galeatius Vicecomes suae tyrannidi subjecerat, Bonifacius abire passus est: mortuo enim, ut diximus, tyranno, cum Florentinis ejus hostibus armorum societatem inivit¹ oppugnatis Terracina², Interamna³ ac Nuceria⁴ ad comparanda in bellico sumptu necessaria auri subsidia, ac Balthasarem S. Eustachii diaconum cardinalem legatum creavit⁵ in Pontificio exercitu, quod factum commendat sanctus Antoninus⁶, ac perstringit Joannem Galeatium Vicecomitem, qui ita principatum testamento diviserat, ut Gabrieli notho Pisas, Philippo Mariae Papiam, Veronam, Vicentiam, Joanni Mariae majori natu Mediolanensem Ducatum urbesque Ecclesiasticae ditionis, Bononiam, Perusium et Assisium relinqueret, arguitque non injustitiae modo, verum summae imprudentiae, cum latere ipsum non posset, non diu filium rapis potiturum⁷: « Numquid vir, inquit, ad caetera egregius ac prudens, ita rerum ignarus eral, et ita fortunae fidens favoribus, ut quae per vim, fraudem dolumve de alienis ceperat, permansura diutius penes filios existimaret? cum nullum violentum perpetuum, quinimo *gaulium hypocrite*, teste Job, id est, tyranni, *ad instar puncti*, et ut de reliquis taceatur, Pontifices omnes Romanos ita parvi faciebat, aut ignavos insidiosque putabat fore, ut quae summo jure ad Ecclesiam pertinerent diutine a tyrannis possideri paterentur, et Patrimonium beati Petri tanto tempore possessum, tantaque impensa saepius ab imperatoribus tyrannisque recuperatum anterri sibi per ignaviam aequo animo ferrent? Describit easdem justissimi belli causas Bonifacius in litteris, quibus Balthasari Cossae cardinali legato Bononiae ad imperium Romanae Ecclesiae revocandae provinciam dedit⁸:

« Dilecto filio Balthasari S. Eustachii diacono cardinali, Apostolicae Sedis legato, salutem.

« Pater futuri saeculi, princeps pacis, sui pretiosi aspersione sanguinis humanum genus, quod per lapsum et culpam primi parentis pravaricatoris damna salutis aeternae dispendiose incurreret, operatus in medio terrae salutem, tandem a suis discipulis discessurus, et ad Patris dexteram ascensurus in caelum, pacem dedit et pacem reliquit eisdem, ex ipso donationis et donantis tempore, et recipientium qualitate patenter insinuant fore pretiosissimum donum pacis, utpole in ejus ortu pronuntiatum ab Angelis, et in ipsius ad Patrem regressu ab eo bonorum omnium largitore suis charissimis adoptionis filiis, dum destituerentur ipsius praesentia cor-

¹ Extant juram. formol. apud Bonif. l. VII. pag. 183. — Bonif. l. VII. p. 184. — ² Ead. Ep. — ³ Gobel. in Cosmo. act. 6. c. Jo. ad an. 1404. — ⁴ Id. in eod. cap. ad an. 1303.

¹ Lib. VII. pag. 117. — ² Bonif. l. VI. pag. 118, 119, 123. — ³ Ibid. pag. 122. — ⁴ Ibid. pag. 162. — ⁵ Ibid. p. 162. — ⁶ Ant. v. par. tit. XXII. c. 3. § 42. — ⁷ Eod. cap. — ⁸ Lib. V. pag. 102.

porali, quasi pro hereditario censu relictum : hoc est enim donum, per quod ipsi, cujus est factus locus in pace, indissolubili federis conjungimur unione : hoc quippe donum ipse rex pacificus et humane salutis amator, cujus sunt dona perfecta, votens suis subditis vicariæ operationis ministerio conservare, ut ipsis mundi cursus hujus pacifice suo dirigeretur ordine, regimen sub districtione disponens, ipsius primatum militantis Ecclesiæ super gentes et regna constituit, in cujus eminenti specula positus ejusdem pacifici regis vicarius commissas sibi vices implere satagens, et in domo Domini speculatoris officium prospectans, undique et more pervigilis pastoris singula pro dato sibi possibilitate contemplanus, quæ ad pacem et exaltationem Catholicæ fidei, prosperum Ecclesiarum statum, commodum Ecclesiasticæ libertatis, bonorum augmentum, repressionem infidelium et iniquorum, ac rebellium et obstinatorum proterviam consternandam fore noseuntur promovet, scandalis et discordiis obviat ; et inter cunctos Christi fideles pacis et charitatis servare suggerit unionem, et præsertim ut grex Domini sue curæ commissus in semitis dirigatur justitiæ, ut in errorum devium non labatur, et quæ perierant recuperari valeant. Veluti etiam istis temporibus, peccatis exigentibus, dudum peculiaris et dilecta filia civitas nostra Bononiensis intestinis agitata discordiis, a gremio sanctæ matris Ecclesiæ atque nostro, quorumdam perversorum impellente nequitia, quamvis, ut certi reddimur, dolenter se retrahens, cum legum ac honorum artium inter Italicas urbes mater consueverit reputari, jugum quod anxio corde referimus miserande subiecit, prout subit præsentialiter, servitutis cum ejus comitatu, fortia, territorio, pertinentiis, et districtu ac locis plerisque, quæ per commune dictæ civitatis hæcenus sunt detenta, et quæcumque alia dispersita vel oberrantia recuperanda et reducenda, ac pace ipsis procuranda fidelibus indesinenter studia impendimus et labores ; et attendentes quod licet ubilibet pro Christi fidelibus vigiles mente simus, personaliter tamen pro nostro exsequendo desiderio impossibilitate repugnante naturæ, adesse non valemus ubique, cogitare tamen cogimur, ut viros electos ex millibus fide constantes, ornatos virtutibus, sermone potentes et opere, et in lege Domini eruditos in partem sollicitudinis assumamus, ut ipsis vices nostras supplementibus sperata Christi fidelibus pacis et unitatis commoda proveniant, et formata charitatis vincula illabata consistant.

« Levantes igitur in circuitu oculos nostræ mentis ad personam tuam, in cujus desideriis geritur pacificare discordantes, recuperare deperdita, et errantes in viam reducere veritatis, nostræ deliberationis convertentes intuitum, in te, de tuarum donis virtutum in Altissimo conti-

dentes, ac in universa nostri Salvatoris pietate sperantes, noster, de fratrum nostrorum S. R. C. cardinalium deliberatione, spiritus requievit. Considerantes itaque quod te charismatum dator amulicus donis suis præveniens, tibi ea dedit, ac sapientiam et linguam eruditam, ut scias quando debeas proferre sermonem, personam tuam scientiæ magnitudine, industriæ claritate et maturitate consilii decoravit, plenissimam quoque de tuis claris meritis, et tua persona generosi sanguinis puritate ingentem fiduciam obtinentes, quamvis apud Sedem Apostolicam ex tui eminentia consilii valde necessarius habeatis, nosque et dicti fratres nostri tanti viri presentia propter urgentes necessitates invili careamus, tamen propter evidentem necessitatem recuperationis ac reductionis ad nostram et præfate Ecclesiæ fidelitatem, devotionem et obedientiam civitatis nostræ Bononiensis, ejusque comitatus, territorii, fortia et districtus, ac universitatum et singularium personarum et habitatorum ipsorum, et cujuslibet eorumdem, et omnium aliarum civitatum, terrarum, castrorum, locorum, fortaliorum, territoriorum et districtuum in provincia nostra et Exarchatu Ravennate, illisque partibus existentium, ad nos et ipsam Ecclesiam spectantium : per quascumque universitates aut singulares personas, cujuscumque dignitatis, status, gradus, conditionis ac præminentie Ecclesiasticæ vel mundanæ existerent, etiamsi pontificali dignitate fulgerent, occupatas et detentas, et quæ tua durante legatione quomodolibet occuparentur in partibus ipsis, et maxime infra limites tuæ legationis, ab aliquibus in futurum, ac propter condiciones illarum, et circumadjacentium partium, quibus speramus per tuam circumspectionem providam illo, qui in sublimitibus suis et terræ finibus pacem parat circa reformationem pacis, justitiæ cultum, charitatis vinculum, et reductionis ad ipsius Ecclesiæ Romanæ obedientiam, fidelitatem ac devotionem præmissorum et aliorum oberrantium quorumcumque, et ut existat commune omnibus in præmissis salubriter consuli, et utiliter subveniri.

« Ut fortem mittamus ad fortia, tuisque robustis humeris grandia onera imponamus, tanquam pacis angelum, reformatorem pacis et unitatis, fidei propagatorem, et satorem virtutum ac recuperatorem maxime civitatis, comitatus, territorii, fortia et districtus Bononiensis et omnium aliorum, ut supra præfertur, occupatorum, et quæ occuparentur in posterum ad civitatem, Exarchatum et provinciam Ravennatem, civitates Ferrariensem et Ariminensem, et partes illas ad nos et præfalam Ecclesiam pertinentes presentialiter destinamus ; tibi in eisdem civitatibus, provincia, Exarchatu et partibus hujusmodi plenæ legationis officium Apostolicæ potestatis plenitudinæ, quam non ab homine, sed

a Deo recepimus usque ad prædictæ Sedis beneplacitum, committendo, ut in illis evellas, destruas, dissipes et disperdas, arduos et planities, deformata reformes, indirecta dirigas, aspera in vias planas convertas, corrigenda corrigas, deperdita restaures, ac in eis reddas populum acceptabilem in Domino et bonorum operum sectatorem, et alias statuas, et prout gratiæ celestis infusio, tuæque tibi providentiæ ministrabit, inter Ecclesiasticas et mundanas personas, reges, duces, principes, marchiones, comites, barones, nobiles, communitates, universitates, ac populos et alios universos et singulos discordes et dissidentes, domum pacis reformare, et concordem in fraternæ dilectionis fœdera studeas conservare; errantes ad rectitudinis callem reducere, et ea quæ perierant, tuo humero ad ovile Dominicum reportare, et qui callidi hostis seducti versutiis, ad agnitionem veræ fidei, sine qua non est salus, nec ullus Deo placere potest, ad inestimabile lumen Christi satagas revocare, et agere ac tractare quæcumque ad cultum divinum, et exaltationem Catholicæ fidei, dictæ Sedis honorem, recuperationem ac reductionem civitatis, comitatus, territorii, fortis ac districtus Bononiensis, et aliorum superius comprehensorum, ad fidelitatem, devotionem et obedientiam hujusmodi, observantiam censuræ et redintegrationem libertatis Ecclesiasticæ, relevationem Ecclesiarum et locorum Ecclesiasticorum, pauperum defensionem et exterminium reprobatorum, salutem animarum, tranquillitatem corporum ac robur, statum prosperum provincie, Exarchatus, civitatum et partium prædictarum quomodolibet pertinebunt, contradictores quoque rebelles quoslibet per excommunicationis, suspensionis et interdicti, amotionis, privationis et depositionis sententias, et alias auctoritate nostra per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita compescendi », et infra, « plenam et liberam concedimus harum serie facultatem, etc. Datum Romæ apud S. Petrum XIV kal. Februarii, Pontificatus nostri anno XIV ».

10. *Ad recuperandum Perusiam aliasque civitates imperia et pœnæ impositæ.* — Progressum ad Bononiæ mœnia legatum Apostolicum, edito levî certamine, facile a populo receptum, tradit Sigonius ¹ (1). Parî etiam incubuit studio ad Perusium, Assisium atque diœcesis Nucerinæ loca ex hostium rapacibus manibus vindicanda, utque cives ad depellendum e suis cervicibus Mediolanensis tyranni servitutis jugum concitaret: ni parerent, ipsos anathemate percussendos, pœnisque gravissimis afficiendos pronuntiavit ².

¹ Sigon. l. III. de episcop. Bononien. — ² Lib. VI. pag. 105.

(1) Qui exitus fuerit expeditionis legati Apostolici in Bononiam ex S. Antonino cujus verba inferius §. 12 recitat annalista, melius quam ex Sigonio discere potuit. Bononia enim positus fuit legatus, non quidem post leve quoddam certamen a populo admittus, sed eam urbem habuit cessione Vicecomitis, quocum pax hoc ipso anno die XV Augusti composita, ea conditione ut Bononia Pontifici dederetur. Expeditionis hujus historiam diligentissime describit Jacobus de Bel' Ayto in Annalibus Estensibus, quem lector consulat.

Ad futuram rei memoriam.

« Attendentes dudum ad nostram fuisse notitiam fide digna relatione deductum, quod tunc filia prædictæ Universitatis civitatis nostræ Perusinae ad suggestionem nefariam quorundam perversorum hominum tam de civitate ipsa, quam de aliis locis, jugum lugendæ servitutis subire debebat: quodque illi, execrabili cupiditate et ambitione varia damnabiliter obcecati, auro patriam vendere non veriti, et absque nostra licentia vel mandato, cum nobis et Ecclesia ipsa civitas cum comitatu, territorio et districtu, fuerit et existat etiam in temporalibus immediate subjecta, in suum superiorem et dominum, quamvis de facto quondam Joannem Galeaz ducem Mediolanensem, tunc in humanis agentem, recipere et habere id permaxime procurantem: nos ex paterno charitatis affectu, quo ad salutem et conservationem præfate civitatis nostræ excitabamur ab intimis, per plures nostros nuntios dictæ civitatis magnatibus destinatos, et maxime per dilectum filium magistrum Antonium de Montecatino, et quondam Laudum de Mariconibus tunc in humanis ducentem vitam, paternalibus monitis et exhortationibus requiri fecimus et moneri, ut a talibus tractatibus præcaverent, ne talia possent contingere quovis modo cum nostræ intentionis existeret, prout erat, communitatem et singulares personas dictæ civitatis, ejusque comitatus, territorii et districtus, in pacis conservare dulcedine, ac Apostolicis gratiis tanquam prædilectos filios confovere: ac per nostras varias et diversas litteras eis directas et exhibitas similia monita et exhortamina fecimus inter cætera subjungentes, quod si a talibus non desisterent, nostri erat propositi eos persequi, ac pro nostris et præfate Ecclesiæ rebellibus facere modis omnibus pertractari, et ex tunc civitatem ipsam Perusinam, ac civitatem Assisinatam, ac basitam, terras et castra Spelli, Gualdi Nucerinæ, castri Plebis, Camarii, Spoletanæ, Assisinatæ et Clusinæ diœcesum, et alia ad nos et præfatum Ecclesiam pleno jure spectantia, quæ per ipsos tenebantur indebite occupata, auctoritate Apostolica ex certa scientia earundem litterarum tenore Ecclesiastico supposuimus interdicto, mandantes id ab omnibus inviolabiliter observari tamdiu, quamdiu ab nostram et præfate Ecclesiæ fidelitatem ac obedientiam plenarie rediissent, prout in ipsis litteris plenius continetur.

« Cum autem, sicut facti evidentia demonstravit ac demonstrat, plus nefanda perversorum suggestio, cupiditas et ambitio detestanda, quam paternalis affectio nostra valuerit, sicque ex seditione ipsorum abominabile jugum tyrannica-

pravitate præfata communitas subierit ac subeat de presenti, contra nos et præfata[m] Ecclesiam eorum matrem, dominam et magistram se rebellaverint, ipsaque civitates, terras et castra præfata occupaverint, et indebite detineant occupata, et plures cavalcatas contra civitates, terras, castra et loca nobis et præfate Ecclesie immediate subjecta, necnon arma et insignia nostra de frontispiciis et palatiis nostris et præfate Ecclesie in dicta civitate in nostrum et prædictæ Ecclesie vilipendium et contemptum ignominiose deleri, ac ordinamenta, quin verius detrimenta contra Ecclesiasticam libertatem et obedientiam debitam nobis et eidem Ecclesie, subtrahendo impositiones ac onera varia ac indebita Ecclesiasticis personis, rebus et bonis, ac capi et carcerari clericos ac hujusmodi onera exigi contra canonicas sanctiones ac hostilia plurima varia et diversa excessus, crimina et delicta, conjurationes et ligas fecerint et fuerint perpetrata, quæ nec possumus, nec intendimus, aut debemus ulterius commiventibus oculis pertransire : et attendentes, quod impunitas scelerum fideles exanimat et armat terribiliter audaciam contra bonos, ac volentes hujusmodi detestabiles excessus, prout ex debito pastoralis tenemur officii, ac obstinatam illorum perfidiam tam spiritualibus, quam temporalibus penis condigna animadversione corrigere, dilectum filium nobilem virum Joannem Thomacellum comitem Soræ et generalem capitaneum gentium nostrarum et præfate Ecclesie armatarum ad recuperandum civitates, comitatus, territoria et districtus Perusinum et Assisinatem, et alias terras, bastitam, castra et loca prædicta, et ad nostram et præfate Ecclesie fidelitatem et obedientiam omnibus viis et modis, prout poterit, dante Domino, reducendum, in virtute Altissimi, de cujus omnipotentia summa confidimus, jam pridem duximus destinandum. Et quoniam invalescente prælatorum sceleratorum suggestione nefaria tam Perusinae et Assisinatensis civitatum, quam terrarum bastiæ, castrorum et locorum hujusmodi, universitates ac singulares eorundem personarum animo persistunt in rebellionem damnabiliter indurato, querentes ac habentes contra nos, statum et honorem nostrum et præfate Ecclesie, armorum et alia diversa præsidia, maxime natorum dicti quondam Joannis Galeatii ducis et aliorum adhaerentium ipsorum, in nostrum ac præfate Ecclesie et subditorum gravissimum detrimentum, ac ipsarum periculum animarum, et hostilia qualibet damnabiliter committendo : dignum arbitramur et debitum, ut ratione tam nefandorum scelerum ultionis severitas amplius per spiritualis potentiam gladii in ipsos extendatur, ac propter enormitatem culparum penarum modus exuberet.

« Nos igitur, iis et nonnullis aliis causis rationabilibus animum nostrum ad hæc moventibus,

ad correctionem universitatum ac singularium personarum, civitatum Perusinae et Assisinatensis, earumque comitatum, territoriorum, districtuum, bastiæ, insulae, terrarum Spelli, Gualdi, Nuceriae, castri Plebis, Cannarii et aliorum castrorum et locorum prædictorum, eorumque adhaerentium, fautorum, complicum et sequacium, viriliter et fortius attendentes, ex certa scientia, ac de plenitudine Apostolicae potestatis, tenore presentium decernimus et declaramus singulares personas civitatum Perusinae et Assisinatensis ac bastiæ, necnon terrarum Spelli, Gualdi, Nuceriae, castri Plebis, Cannarii et aliorum castrorum et locorum prædictorum, eorumque comitatum, territoriorum et districtuum, ac etiam adhaerentium, complicum et sequacium propter præmissa fuisse et esse conspiratores et rebelles contra nos et præfata[m] Ecclesiam, ac reos criminis læsæ majestatis ac excommunicatos et anathematizatos harum serie, ac etiam declaramus eas incidisse in pœnas ac sententias in talia perpetrantes iam a jure quam ab homine promulgatas et inflictas, ac propter hujusmodi occupationes civitatum, terrarum, castrorum et locorum prædictorum eas in pœnas et sententias contentas in processibus felicis recordationis Joann. papæ XXII ac Clementis VI, Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum, qui eos vim perpetuæ Constitutionis habere voluerunt, damnabiliter incurrisse, ac exfuisse et esse eis sententialiter irrefutas : per quos processus, omnes et singuli occupatores, invasores, detentores Marchiæ Anconitanae, ducatus Spoletani, Palrimonii B. Petri in Tuscia, Romandiola, Campaniæ provinciarum, civitatis Perusinae ac terrarum specialis commissionis et Arnulphorum, civitatum, terrarum, vel locorum nostrorum, seu alienjuss eorum, etiamsi imperiali, regali aut Pontificali, vel quavis alia Ecclesiastica vel mundana dignitate fulgerent : necnon occupatoribus, invasoribus et detentoribus eorundem dantes auxilium, consilium vel favorem excommunicationis sententia inmodantur, ac privantur omnibus dignitatibus, honoribus, privilegiis, indulgentiis, gratiis, immunitatibus realibus et personalibus, per eandem vel alias Ecclesias seu Romanum imperium, reges vel principes concessis ejusdem : quibus omnibus occupatores et alios supradictos et ipsorum quemlibet etiam privamus harum serie, ac inhabilitamus ad ea et quaecumque alia in posterum quomodolibet obtinenda.

« Et ut hujusmodi personarum juxta eorum demerita penis gravioribus affligantur, quousque revertantur et vivant, scientia, auctoritate ac potestate prædictis civitatem Perusinam et Assisinatensem ac bastitam, terras prædictas Spelli, Cannarii, Gualdi et Castra Plebis et alia, terras, castra et loca que per ipsos seu eorum aut natorum dicti quondam Joannis Galeaz ducis nomine in provinciis nostris prædictis vel earum

aliqua vel alibi quomodolibet detinentur, ad nos et præfalam Ecclesiam quovis modo spectantia, habentes ea nomina et dioceses eorundem hic alias pro sufficienter expressis, fuisse et esse supposita ac de novo supponimus Ecclesiastico interdicto, mandantes interdictum hujusmodi a dilectis filiis universo clero, civitatibus, terrarum, castrorum et locorum præfatorum, ac Ordinibus etiam mendicantium quibuscumque exemptis et non exemptis in virtute sanctæ obedientiæ, et sub penis excommunicationis, privationis et suspensionis, quas auctoritate, scientia et potestate præfatis ex nunc contra contemptores mandati hujusmodi proferimus in his scriptis, et a quibus nisi a Romano Pontifice, præterquam in mortis articulo a quoquam absolvi nequant tandem et inviolabiliter observari, et a divinorum cultu cessari profinus quousque ad nostra et præfate Ecclesiæ fidelitatem, devotionem et obedientiam plenas universales et singulares personarum præfate redierint, ac satisfactionem pepererint competentem, etc. Datum Romæ apud S. Petrum V kal. Februarii, Pontificatus nostri anno XIV ».

11. *Pandulphum Malatesta ad suas partes revocat Pontifex.* — Conjuxit censurarum religioni armorum vim Pontifex, convertitque studia, ut hostis duces ab illius obsequio divelleret, inter quos Pandulphum Malatestam, pluribus nominibus Romanæ Ecclesiæ obstrictum, qui sub ducis Mediolanensis signis stipendia merebatur, atque Senensi agro in Florentinam hostili favore excurrebat, admonuit ut Philippi Mariæ Vicecomitis partes desereret; ni pareret, collatis omnibus Pontificiis beneficentia bonis exendum edixit, eique alias graves penas esse minatus, tum etiam significavit, se fœdus iniisse cum Florentinis, quos ab Ecclesiæ cliente injuria aliqua affici nefas esset :

« Dilecto filio nobili viro Pandulfo militi de Malatestis, in nostra civitate Faventina pro nobis et Romana Ecclesia in temporalibus vicario salutem, etc.

« Meminimus nobilitatem tuam per nostras litteras, et sicut fide digna relatione concepinus, pro parte dilecti filii nobilis viri Caroli de Malatestis in nostra Avinionensi civitate pro nobis et Romana Ecclesia in temporalibus vicarii germanique tui, fuisse cum instantia requisitum, ut ex quo nati quondam ducis Mediolanensis nostras et præfate Ecclesiæ (nimirum Romanæ civitates, terras, castra et loca ad nos et Romanam Ecclesiam spectantia per eorum quondam progenitorem damnabiliter occupata, et per ipsos detenta restituere contemnebant, ac non volentibus paternalibus nostris monitis ac requisitionibus toties repetitis libique cognitis, sed incassum tendentibus, ab eorum præsedibus ex debito fidelitatis, quo nobis et eidem Ecclesia exstas obnoxius cum omnibus tuis gentibus

deberes ex toto recedere et ad propria remeare, cum nostræ intentionis existeret, prout existit, contra ipsos et quoslibet fautores eorum pro recuperatione civitatum, terrarum, castrorum et locorum hujusmodi, adactis undecumque viribus, nostram et devolorum potentiam excitare; hujusque rei causa cum dilectis filiis communi et populo Florentino sub certis capitulis tibi per eundem Carolum patefactis, ex tunc ligam et confederationem providimus in Salvatoris nomine celebrare.

« Et quia requisitionem et monitionem nostras (de quo mirari et dolere compellimur ab intimis) adimplere minime curavisti, prout nec curas; quinimo contra ipsos Florentinos eorumque subditos, quos ut nos ipsos, nostrosque filios prolegere stringimur, hostilibus congressionibus ad instantiam natorum præfati ducis, et gubernatorum eorum acerbissimas infestationes inferi assidue cum tuis et aliis gentibus de Senensium territoriis undecumque, prout ex repetitis querelis accepimus eorundem; eandem nobilitatem iterato duximus requirendam, eidem nihilominus litterarum serie per Apostolica scripta districtè præcipiendo mandantes, quatenus sub pena excommunicationis, necnon privationis vicariatum ac privilegiorum, gratiarum, indulgentiarum, feudaliū et aliorum bonorum quorumlibet, a præfata vel aliis Ecclesiis seu Romano imperio, regibus, principibus, universitatibus aut aliis personis singularibus quibuscumque hactenus concessorum, et inhabilitationis ad illa et qualibet alia in posterum obtinenda, ac etiam depositionis a militari et alia dignitate quacumque, tenearis et debeas, omni tarditate semota, a favore et offensis hujusmodi omnino recedere ac desistere cum effectu sublatis excusationibus quibuscumque: alias licet genitoris quondam tui memoria, germanorumque tuorum fidelibus studiis recensitis, ad hæc trabamur inviti, si contrarium attentare præsumperis (quod non remur) hujusmodi penis et censuris eo ipso te noveris irrefutum: et nihilominus, prout ex debito pastoralis tenemur officii, contra te ad aliarum penarum, contra talia perpetrantes a sacris canonibus, et per processus Apostolicos in dictarum inflictionem debitam proculdubio mediante justitia procedemus, ut caeteris talis pena transeat in exemplum, et discant fideles et subditi eandem Ecclesiam suam dominam et magistram non immerito revereri. Datum Romæ apud sanctum Petrum kal. Junii, Pontificatus nostri anno XIV ». Navavit Apostolica Sedes Carolus Malatesta Pandulfi frater in recuperanda Ecclesiastica dilectione utilem operam. Gerende vero rei occasionem præbuit Mediolanensium dissensio, qui fessi Jo. Mariæ Vicecomitis et adminis eorum tyrannide, coivere ad arma, motusque ingentes, immolata publicarum rerum administratione, concitarunt.

Exinde magna in aliis urbibus conversiones secuta, cum ad excutiendum jugum audaciam cardinalis legati auctoritas iis præberet, tum vero animata ad pristinam recuperandam libertatem Ecclesiasticæ urbes Bononia, Perusium et Assisium in jurisdictionemque Romanæ Ecclesiæ sponte concesserunt, de quibus hæc S. Antoninus¹ accurate narrat.

12. *Plures Insubriæ urbes in jus Romanæ Ecclesiæ redeunt, Perusini a censuris absoluti.* — « Vulgata civium Mediolanensium discordia, Egolinus ex familia nobili Cavaleaboum, mota seditione, Cremonæ dominium occupat, ducis magistratu urbe pulso; Laudenses, rejecta extra urbem Gibellinorum quæ ante cæteros suppeditabat factione, et ipsi sibi tyrannum creant Joannem Vinialem eorum civem. Nos secuti Brixianenses, Bergomenses et Placentini a duce desciverunt, confisi omnes auxilio legati Apostolici, scilicet Balthasaris Cosciæ vel Cossæ diaconi cardinalis, ad partes Longobardiæ a papa destinati cum magnis copiis suis, et Florentinorum et Caroli Malatestæ ducis belli, qui et ad defectionem cohortati sunt, et rebellibus auxilia pollicebantur; Brixiam primo Franciscus, junior Patavini domini filius, deditem se, præter arcem cepit, per quam paulo post intromissi equites illum urbe eiecerunt. Erant omnia ducis in occasum interitumque tendentia; cum domi civium seditiones, foris rebelliones, et urbium essent defectiones, cum Mantuæ domitius unus ex ducis consiliariis, Carolus Malatesta ejus affinis cum præfato legato Pontificis, inscio oratore Florentino, qui Joannes Castellanus erat, ducis nomine fœdus inierunt de Bononia, Perusio ac cæteris Ecclesiæ urbibus et oppidis restituendis, si finibus ducis cum exercitu excederet. De Florentinis deque Tusciæ rebus nulla est habita mentio; quod cum grave illis videretur, neque id jure fœderis factum quererentur, omnis hujusmodi res, quæ ad Tusciam spectaret, ad Pontificis decretum rejecta est. Inter legatum ac ducem pace publicata, Bononienses ut potius ab ipsis quam a duce urbis Pontifici dederetur, armis sumptis adversus ducis milites acri certamine evicerunt, ut abeuntibus illis, urbem legato traderent. Perusini quoque certo de non recipiendis exulibus pacto fœdere, et ipsi fratri Pontificis domino Jacobello urbem restituere ».

Redeunt ad officium Perusinos blando sinu excepit Bonifacius, et censuris, quibus illaqueati fuerant, ac pœnis exsolvit¹.

« Dilectis filiis prioribus ac camerariis artium, necnon universitati ac singularibus personis civitatis nostræ Perusinae, ejusque comitatus, territorii et districtus, ad nos et Romanam Ecclesiam spectantium, etc.

« Cum vos singulares personæ civitatis, co-

mitatus, territorii et districtus Perusini, dudum vos ab obedientia et subjectione, ac fidelitate Romanæ Ecclesiæ et nostris temere subtraxeritis, et dictæ Ecclesiæ nobisque rebelles fueritis, submitiendo (quamvis de facto) vos, civitatem, comitatum, territorium et districtum prædictum, quondam Joannis Galeatii, ducis Mediolani, nuper ad eor redeuntis, et vestros cognoscentes errores, ad nostram et ejusdem Ecclesiæ devotionem et fidelitatem ac obedientiam sitis reversi, nos attendentes quod nos propter subtractionem et rebellionem hujusmodi, et quia nonnullas terras, castra et alia loca ejusdem Ecclesiæ invasistis, turbastis, occupastis, ac ejusdem Ecclesiæ persecutoribus, inimicis et hostibus notoriis adhæristis, ipsosque receptastis, et invadentibus, turbantibus et occupantibus civitates, terras, castra et loca prædicta præbuitis auxilium, consilium et favorem; et etiam communicanda eisdem hostibus in crimine et extra crimen contra tenorem processuum per felicis recordationis Joannem XXII, Benedictum XII, Clementem VI, et Innocentium VI, Romanos Pontifices prædecessores nostros editorum temere faciendo; necnon quia ab eisdem persecutoribus, inimicis et hostibus recepistis auxilia, consilia et favores, et libertatem Ecclesiasticam violastis et fregistis, ac in quasdam personas singulares Ecclesiasticas manus injecistis temere violentas; et propter multa alia gravia tam per vos, quam etiam per singulares personas prædictas hujusmodi rebellionis occasione commissa diversas excommunicationis et interdicti sententias et alias pœnas tam per processus Apostolicos contra rebelles hujusmodi dudum factos, quam etiam alias a jure vel ab homine latis et inflictas incurristis, et timeatis super præmissis posse in posterum molestari; quare pro parte vestra nobis fuit humiliter supplicatum, ut cum parati sitis contrito corde et humiliato spiritu nostris et prædictis Ecclesiæ obedire mandatis, vos ad nostram et dictæ Ecclesiæ gratiam recipere, ac vobiscum mite et benigne agere, ac vos tam clericos et personas Ecclesiasticas, quam laicos, necnon adhærentes, complices et sequaces vestros ab hujusmodi pœnis et sententiis excommunicationis, suspensionis et interdicti, et aliis quibuslibet, quas occasione præmissorum excessuum quocumque et qualitercumque etiam vigore quorumdam processuum et sententiarum per quoscumque Iatarum seu factorum, incurrissetis, absolvere et liberare, et cum clericis et personis Ecclesiasticis super irregularitatis macula, si quam incurrissetis, dispensare, et alias super præmissis animarum vestrarum saluti providere de solita Apostolicæ Sedis clementia misericorditer dignaremur.

« Nos licet immeriti, illius vices gerentes in terris, qui cunctos querit salvos facere, et

¹ Lib. VII. Ep. cur. pag. 171.

neminem vult perire, cuique proprium est misereri semper et parcere; huiusmodi supplicationibus inclinati, ac sperantes quod ex hoc in nostra et præfate Ecclesiæ fidelitate, devotione et obedientia perpetuo consistetis, huiusmodi supplicationibus inclinati, prædicta omnia et quæcumque alia excessus, crimina, delicta, vel quasi, cujuscumque generis, speciei seu qualitatis fuerint, per vos aut aliquem vestrum dicto, facto vel assensu, seu alias quomodocumque et quandocumque usque in præsentem diem commissa contra nos, Romanam Ecclesiam, vel alios, qualiacumque fuerint, de quibus aut super quibus esset cognitum vel non cognitum dicta, facta, perpetrata et commissa, quæ omnia per eorum qualitates, status, formas hic haberi volumus pro sufficienter expressis, declaratis, in quantum concernunt et concernere possunt publicum interesse, seu cameram Apostolicam, ex certa scientia auctoritate Apostolica lenore præsentium vobis et vestrum singulis de speciali gratia remittimus, vosque et quemlibet vestrum, qui occasione subtractionis, rebellionis, invasionis, turbationis, occupationis, adhesionis et receptionis huiusmodi, vel aliorum excessuum prædictorum sententias seu pœnas huiusmodi, incurristis, ab huiusmodi sententiis et pœnis præfata auctoritate absolvimus, et pœnis liberamus, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum kal. Novembris, Pontificatus nostri anno xiv.». Affectus est simili beneficio ¹ Joannes e Vice præfectus urbis, Lubricæ et ex eventu suspensæ fidei vir. Haec de Italicis turbis; nunc ad Hungaricas digrediamur.

13. *Hungariæ regnum ad Ladislaum Siciliae regem devolutum; ad quod legatus in Pannoniam missus a Bonifacio.* — Devoluta erant sceptri Hungarici jura, functa vita regina Maria, ad Ladislaum Siciliae regem veteri Hungarorum instituto ² apud quos proximi gradu principes hereditariam coronam suscipiunt. At Sigismundus Bohemus qui dolali beneficio diu sceptris Hungariæ, Dalmatiæ, Valachiæ Bulgariaeque erat politus, redire ad privatam vitam abuebat; cum vero plurium Hungarorum procerum odia, ob adhibitam jam ante in triginta nobilitate insignes viros Caroli Dyrrachini partium sectatores crudelitatem incendisset, concitassetque invidiam ob gestum male in Turcas bellum, facta conjuratione principes illum circumsedere officii specie, atque in vincula coniecere ³, tum Ladislaum regem Siciliae ad accipiendam hereditariam coronam Hungaricam excivere, qui metuens varia Hungarorum ingenia, segnius rem aggressus est, denique autem communicato cum Pontifice consilio Pannoniam adire constituit. Commendavit meditata consilia Bonifacius,

ut Ladislaus hereditarium regnum ab extero repeteret, tum Ecclesiæ Romanae potentiam confirmatum iri putavit, si Sigismundum, qui fratrem Wenceslaum contra Robertum regem Romanorum fulcire poterat, regno Hungarico, ad quod retinendum nullo nitebatur jure, deturbaretur. Angelum itaque fil. sancti Laurentii in Damaso presbyterum cardinalem legatum in Hungaria, Slavonia, Dalmatia, Croatia, Ruscia, Valachia Bulgariaeque creavit ⁴, plurimaeque auctoritate instruxit ⁵ ut Ladislaos regi, ad recuperandum regnum præsidio esset, ac principes et populos ad illius obsequium religionis vi traduceret: qua de re in Pontificio Regesto subjectis verbis conceptum est Diploma ⁶.

« Dilecto filio Angelo fil. S. Laurentii in Damaso presbytero cardinali A. S. L.

« Inter caetera desiderabilia nostri cordis animarum salutem, incrementum veræ fidei, observantiam Ecclesiasticae libertatis, quietem et pacem cunctis Christi fidelibus adesse desiderabiliter affectantes, sedula solertia vigilamus et adhibemus, quantum possumus, diligentiae nostræ studium, ut hæc fidelibus ipsis laudabiliter possint, submolis impedimentis quibuslibet, juxta nostri desiderii plenitudinem, auctore Domino, provenire. Sed quamvis universis et singulis regionibus Deo et Apostolicæ Sedis devolis favorem Apostolicum, quoties necessitas ingruit, impendere debeamus, et ad eas nostræ mentis diffundamus intuitum, levando in circuitu vigiliis more pastoris tam corporeos, quam mentales oculos, visuri quid gregi commisso nobis expediat, et quid operis impendi debeat circa ipsum, ut illius fulti præsidio, cui cogitationes hominum præparantur, quique fortium actus superat, et infirmos robore potenter accingit, ministerii nostri sollicitudinem ad ea præsertim, quæ fidelibus populis necessario expedire viderimus, et noverimus profutura, salubriter et utiliter exponamus; in præsentiarum tamen Hungariæ regni nobilis necessitates præcordialiter intuemur, profundis meditationibus laboriosisque vigiliis insudando, ut eidem in huiusmodi necessitatum articulis, et maxime ut assistantia tam spiritualis quam temporalis clarissimo in Christo filio nostro Ladislaos regi Siciliae illustri circa recuperationem regni Hungariæ ac partium prædictarum, aliorumque jurium in illis et aliis partibus eidem regi quomodolibet competentium valeat efficacius exhiberi, opportunum adhibeatur, auxiliante Domino, consilium salubreque remedium impendantur. Unde cum hostis humani generis, pacis amulus et zizaniam seminator ab olim in eodem regno turbationes et scandala suscitavit, ex quibus regale solium, et ipsius regni regimen sunt depressa, vastatis

¹ Lib. viii, c. 11. — ² Exlat ea de re Const. in Annal. tom. xiv, an. Chr. 1303, num. 20. — ³ In. xlv, in Europ. cap. 1. Bonif. dec. 3. l. 11. Summont. l. iv, c. 2.

⁴ Lib. vi, pag. 117. — ⁵ Ibid. pag. 117 ad 160. — ⁶ Super pag. 137.

fidelium bonis, Ecclesiarum et piorum locorum defectis juribus, pessumdatis damnablem Ecclesiasticam libertate, et subsequitis exinde animarum periculis deplorandis, personarum nefandis excidiis et aliis fere innumeris detrimentis, nos exinde graves et amaras gessimus et portavimus in mente nostra puncturas, dum miserabilis illius regni conditio, et commissorum tibi enormitas excessuum infra nostra praeordia revolvuntur, et utinam desuper datum esset, ut cum honore Dei et Ecclesiae, et aliorum salubri statu fidelium posset commode circa tantum negotium exuberari nostra praesentia corporalis, ut ubi mente vigilantiter intendimus, ibi praesentialiter nostrum desiderium panderemus. Sed quia id conditio nostra non patitur, et innumera negotiorum undique concurrentium varietate distrahimur, illos in partem Apostolicae sollicitudinis de latere nostro nunquam assumimus, quibus fore percipimus caelesti dono provisum, ut altis et arduis negotiis sciant et possint consulere proinde et utili consilio.

14. « Attendentes itaque quod personam tuam altissimus gratiarum Dominus, scientiarum magnitudinis, providentiae munere, circumspeditionis gratia, industriae claritate multisque virtutibus insignivit, humeris tuis fortitudinis robur adiciens, ut ad laudem sui nominis frequenter onera grandia supportares, plenissimam quoque de tuis meritis fiduciam obliantes, licet apud Sedem Apostolicam ex eminentia tui consilii valde necessarius habearis, nosque inviti quodam modo tanti viri praesentia careamus, tamen propter urgentem et inevitabilem necessitatem dicti regni, cui speramus in praedictis per tuam industriam circumspectam, illo tibi auxiliante, qui potest salubriter consulere et utiliter subvenire, ad praefatum regnum, commisso tibi plena legationis officio, in eodem regno ac in Sclavonia, Dalmatia, Croatia, Razia, Bosnia, Valachia et Bulgariae partibus, ut in eis evellas et destruas, dissipes et disperdas, aedifices, plantes et statuas in nomine Domini, sicut videris expedire, de fratrum nostrorum consilio, tanquam pacis angelum destinamus, injuncto tibi nihilominus, ut in regno ipso tam ibidem, quam in provinciis memoratis, inter Ecclesiasticos et mundanos viros, et universos alios, cujuscumque conditionis, praeceminentiae ac status, agas et tractes quae ad cultum Dei et praedictae Sedis honorem, observantiam Ecclesiasticae sanctionis, integritatem Ecclesiasticae libertatis, consecutionem regni et jurium praefatorum pro dicto Ladislao, robur prosperi status regni et provinciarum praedictarum, honestatis cultum, refor-

mationem pacis, relevationem pauperum et animarum salutem, et tranquillitatem corporum pertinebunt.

« Et ut circa legationis officium, quod in eodem regno Hungariae ac aliis provinciis, ac partibus supradictis tibi duximus committendum, eo possis prosperari facilius, quo more solito legatorum, qui missi de latere transeunt adornati insigniis personam nostram quodammodo praesentabis, de speciali gratia Apostolica tibi auctoritate concedimus, ut eisdem insigniis infra praedictum Hungariae regnum dumtaxat, uti libere valeas, praedictae legationis officium prosequendo, ita tamen quod praemissis insigniis in aliis commissis partibus, provinciis et locis aliquatenus non utaris, ut id quod in hac parte tibi pro evidentibus necessitatibus et utilitatibus regni praedicti et terrarum earundem conceditur, et aliquam consequentiam, praetextu concessionis hujusmodi in regno et terris eisdem propter hoc in posterum non trahatur: quocirca circumspeditioni tuae per Apostolica scripta firmiter praecipiendo mandamus, quatenus injunctum tibi onus laboris hujusmodi pro divina et nostra reverentia devote suscipiens, illud sic sollicito et viriliter, et laudabiliter juxta datam tibi a Deo potentiam exsequaris, quod de tuis studiis laboribus, caelesti tibi favente clementia, sperati fructus adveniant; tuque per sollicitudinis tuae ministerium, illam, quae pias causas gerentibus pro retributione rependitur, palmam gloriae feliciter consequi merearis. Datum Romae apud S. Petrum, kal. Junii, Pontificatus nostri anno XIV ».

15. *Sigismundus, pulso Ladislao, Hungariae regnum recuperat.* — His addit Theodoricus Niemius¹, Ladislavum a cardinale legato Pontificis jussa Hungarica corona redimitum fuisse (†); tum decumano auro ad expeditionis sumptus instructum: « Bonifacius, inquit, eodem anno decimo quarto sui Pontificatus dictum dominum Ladislavum coronari fecit in regem Hungariae in civitate Lauriensem per cardinalem Florentinensem, sibi que omnem censum, ad quem Ecclesiae Romanae eatenus ratione dicti regni Siciliae tenebatur, qui aestimabatur valere octingenta milia florenorum auri, sponte remisit, et triennalem decimam in regno Siciliae ultra hoc sibi concessit ». Et infra: « Tamen Ladislavus in regno Hungariae modicam utilitatem sibi aut Ecclesiae confecit ». Describit causas subjectis verbis Aeneas Sylvius²: « Regina fati functa, in vincula

¹ Theod. e Niem. l. II, c. 17. — ² Aen. Syl. in Europ. cap. 4. et Bonif. dec. 3. l. II.

(†) Mensis et dies quo Ladislavus Hungarica corona insignitus fuit a legato Pontificio indicatur a Jacobo de De'Ayto in Annalibus Estensibus, in quibus res per hos annos in orbe gestas diligentissime persequitur. Id actum scribit ille Ladere, die V Augusti. Sozomenus-historiae Pistoriensis coevalis auctor, eandem diem et mensuram designat, sed addit eam ceremoniam non quidem a legato, ut ex-Niemio illustrata scribit, sed ab archiepiscopo Strigoniensi praestitam.

conjectus est, nimirum Sigismundus, mulierique viduae, ejus virum interfecerat, in custodiam traditus, donec regni proceres supplicium decernerent : sed non defuit capto in extremis rebus providentia, qui ut erat facundia potens, mulieri longe melius esse ostendit regium sanguinem conservare, quam fundere. Dimissus ab ea Barbaram, Hermanni comitis Ciliae filiam, duxit uxorem ». Evasit ¹ deinde in Moraviam, seque contulit in Bohemiam, ejus sceptrum arripuit, Wenceslao fratre hoc anno in custodia incluso (ut antea meminimus et Gobelinus refert, ²) ac Bohemiae et superioris Hungariae vires ad recuperandum Hungaricam coronam contraxit. Favit ³ illi Wladislaus rex Poloniae, ejusque et aliorum amicorum studiis fretus, irrupit in Hungariam, ac Ladislai sectatores acerrimo bello, recta Budam ⁴ contendens, adortus est. Exinde asperum civile bellum exarsit, ejus exitus ancipites metuens Ladislaus paternae necis memoria territus spes amplas Hungariae abjicere, et Siculo scepro contentus esse constituit, ut Theodoricus e Niem narrat ⁵.

Sigismundus autem ad constabiliendas regni Hungarici res, celebratis Budae quinto Octobris ordinum regni comitiis, adversarios omnes ad pacem admisit, edita publica hac sanctione ⁶ :

« Sigismundus Dei gratia rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Ramae, Serviae, Galicie, Lodomeriae, Comaniae et Bulgariae, marchioque Brandenburgensis, etc. sacri Romani imperii generalis vicarius, et regni Bohemiae gubernator.

« Memoriae commendantes ad universorum notitiam volumus serie praesentium pervenire, quod quia nos ad instantem et devotam supplicationem fidelium nostrorum baronum, procerum et nobilium regni nostri Hungariae hic nobiscum personaliter existentium, quorum proceribus propter eorum fidelia et gravissima servitia atque fidelitates eximias consensum non possumus denegare, decrevimus cum omnibus rebellibus, aemulis et adversariis nostris in regnis nostris Hungariae et Slavoniae, necnon in partibus Transilvaniensibus constitutis et existentibus veram pacem facere et concordiam stabilire. Idcirco nos dictorum fidelium nostrorum supplicationibus favorabiliter annuentes, ex innata nobis elementia omnibus et singulis praelatis, baronibus, nobilibus, militibus, clientibus, necnon partibus Transilvaniensibus commorantibus, ad eosdem pertinentibus, gratiam facere duximus, etc. Datum Budae, feria proxima post festum S. Francisci confessoris, anno Domini MCDIII ».

46. *Sigismundus vexat Ecclesiam. — Bonifacii Constitutio circa alienationes bonorum Ecclesiarum.* — Detrectarunt nonnulli eo beneficio

potiri, qui cum Ladislao adhesissent adversus Sigismundum, bonis ac possessionibus eversi sunt. Promulgato anno insequenti Budae publico edicto, in quo haec causae expressae :

« Sigismundus Dei gratia rex Hungariae, etc.

« Memoriae commendamus, tenore praesentium significantes quibus expedit, quemadmodum nobis alias extra regnum nostrum in partibus Bohemiae pro sacri Romani imperii honore et jure nostri patrimonii pro posse insudantibus et laborantibus, quod quidam praelati, magnates proceresque, et nobiles regni nostri malefeci consilio, imo rebellione calcaneo ducti, et in improbum sensum dati, ingrati et inmemores beneficiorum nostrorum a celsitudine nostra susceptorum, et crimen laesa majestatis conspirantes, nos vero regem et dominum Hungariae diademate et solio ipsius regni nostri, cui jam Deo propitio, fere XVI annis feliciter regnavimus et imperavimus, privare et destituere, aliumque eis ignotum in regem, ut puta, Ladislaum filium Daroli de Duracio, eligentes in dictum regnum nostrum introducere satagebant, tandemque nonnullorum fidelium baronum et procerum nostrorum interveniente subsidio, gubernacula dieti regni nostri volute readipiscentibus plerisque ex dictis infidelibus nostris juxta demeritorum suorum exigentiam digna correctionis linea ferri, aliasque castris, tenuis, districtibus, comitatibus, oppidis, possessionibus et cunctorum honorum muneribus tanquam per notam infidelitatis hujusmodi rebellium ad manus nostras regias devolutas, etc. ». (Ornavit his opibus Sigismundus eos, qui ipsius partes consecuti erant. Quod decretum ita consignatum est.) Datum Budae feria tertia proxima post Dominicam *Invoavit*, anno Domini MCDV. »

Haec rerum conversio improvisique exitus, cum Bonifacii consilia confudissent, maxima Catholicae rei detrimenta attulere ; quae Theodoricus Niemiensis sic describit ¹ : « At Sigismundus aegre ferens, quod praefatus Bonifacius contra eum talia fieri fecerat, de ipso Bonifacio ac collegio cardinalium et multis magnatibus per mundum vehementer conquerendo, famosas Epistolas destinavit, et ex hoc in ipso regno Hungariae clades hominum innumerabilium, ac Ecclesiasticorum et piorum locorum, et monasteriorum enormis destructio, incendia civitatum, oppidorum, villarum et castrorum, necnon infinita alia mala, quae guerra secum producunt, diu vigentia subsequebantur ; quia non sine multorum dispendio reges deponuntur : et ideo vires assumpserunt mala hujusmodi, quod etiam presbyteri et Ecclesiasticae personae utriusque sexus non fuerunt securi per totum regnum Hungariae : quantum ad invasionem et destructionem nulla habita est differentia inter presby-

¹ Bon. ib. — ² Gobelin. in Cosmod. act. 6. c. 70. Dubrav. l. XVIII. — ³ Geom. hist. Pol. l. XVIII. — ⁴ Bonf. ib. — ⁵ Theodor. e Niem. ibid. — ⁶ Extat apud Dolgast. tom. III. Const. imp. pag. 419.

¹ Theodor. e Niem. l. III. c. 18.

teros, clericos et vulgares, sacrum et profanum : et exinde in curia Bonifacii pauci Hungari visi fuerunt. Sed ipse Sigismundus postea cathedrales Ecclesias et monasteria, necnon omnia beneficia Ecclesiastica in Hungaria dedit, quibus voluit, et hoc de exaltatione regis Ladislai quoad regnum Hungariae ipse Bonifacius et ejus collegium lucrati fuerunt ». Cæterum justissimum erat et prudens videbatur Bonifacii consilium, quamvis illi eventus minime responderit. Ut vero postea Sigismundus rex redintegrandæ Ecclesiarum conjunctionis præcipuus auctor extiterit, suo loco dicitur.

Nunc addimus Bonifacium sacrarum opum pro divini cultus splendore tuendarum sollicitum, ut fraudes, illas dilapidare cupientium, elideret, intentato anathemate sanxisse¹, ne Ecclesiarum, monasteriorum et xenodochiorum bona ad amplius tempus, quam ad triennium locari, vel emphiteusi subjici, nec census nisi annui recipi possent.

« Ad futuram rei memoriam.

« Sentientes sicut habet fide digna relatio facta nobis, quod nonnulli abbates, priores, capitula et conventus monasteriorum et prioratum tam regularium quam secularium etiam Ordinum diversorum ; necnon quamplures alii in dignitatibus, administrationibus et officiis constituti, et etiam rectores tam parochialium quam aliarum Ecclesiarum ac hospitalium, tam in dicta urbe quam territorio seu districtu ejusdem situatorum sub variis et diversis coloribus in maximum monasteriorum, prioratum et Ecclesiarum, ac hospitalium hujusmodi præjudicium et gravamen, ac in ipsorum animarum æternæ salutis periculum bona stabilia ad monasteria, prioratus et Ecclesias, seu hospitalia hujusmodi pertinentia infeudare, seu in emphiteusim concedere, necnon ad longum locare tempus damnabiliter hactenus præsumant assidue, fructus, redditus et proventus ex eis ante tempus percipientes, nec curantes fructus hujusmodi pro utilitate monasteriorum, prioratum et Ecclesiarum hujusmodi ac bonorum ipsorum aut nutrimento et sustentatione degentium in eisdem ; nos volentes, cum ad hoc nostra potissime ver-setur intentio, ut monasteria, prioratus, Ecclesiæ et bona hujusmodi, ac personæ in eis et polissime deservientes laudabiliter in divinis augmenta suscipiant, et ab incommodis ex malitia concessionum et locationum hujusmodi emergentibus præserventur illæsa, præmissis et nonnullis aliis rationabilibus causis animum nostrum ad hoc moventibus, auctoritate Apostolica, tenore præsentium statuimus et ordinamus, quod de cætero nullus abbas, prior, conventus aut capitulum, collegia, regulares vel seculares, aut rector monasteriorum, prioratum aut Ecce-

siarum et hospitalium hujusmodi relati cujuscumque status, dignitatis vel conditionis existat, per se vel alium, directe vel indirecte, quibuscumque titulo, causa seu quæsito colore infeudare aut in emphiteusim concedere, seu aliter locare bona hujusmodi, quæ infeudari hactenus non consueverunt, aut fructus, redditus et proventus bonorum stabilium monasteriorum, prioratum et Ecclesiarum hujusmodi vel alicujus eorum, ad tempus vendere vel aliter alienare seu concedere nisi duntaxat pro tempore et terminotrium annorum ad plus, nec fructus, redditus, aut proventus ipsos ante tempus percipere, nisi pro uno duntaxat, et non ultra audeat vel præsumat sub pena excommunicationis, in quam contra facientes incurrere volumus ipso facto, necnon privationis monasteriorum, prioratum, dignitatum, Ecclesiarum, beneficiorum, hospitalium et bonorum quorumlibet, quæ quomodolibet obtinerent feudatarii quoque, emphiteotæ, conductores ac eruptores bonorum hujusmodi solum contra inhibitionem hujusmodi canonum et pretium amisisse eo ipso intelligantur, nec repetitioni aut compensationi si locus in aliquo etc., volentes ac decernentes, quod castra seu fortalitia monasteriorum, prioratum aut Ecclesiarum seu hospitalium hujusmodi, vel eorum aliquod absque speciali Sedis licentia sub dicta pena infeudari, locari, dari vel concedi non possint vel debeant quovis modo, et nihilominus quod secus vel aliter factum fuerit, carere viribus decernimus ipso facto, Constitutionibus Apostolicis, statutis et consuetudinibus monasteriorum, prioratum, Ordinum, Ecclesiarum et locorum hujusmodi, legibus imperialibus, statutis municipalibus præfate urbis, aliis contrariis, non obstantibus quibuscumque : prædicta autem ad hospitale nostrum S. Spiritus in Saxia de urbe, et ejus præceptorem, capitulum atque bona non reducent sibi locum. Nulli ergo, etc. Datum Romæ apud S. Petrum IV non. Januarii, Pontificatus nostri anno XIV. »

17. *Petrus e Luna ex Avenionensi custodia aufugit, eique contendunt nonnulli doctores deferenda obsequia.* — Hoc anno Petrus e Luna ex Avenionensi custodia, in qua quadriennio, et eo amplius, tentus fuerat, ut ad ponenda Pontificatus insignia adigeretur, si Bonifacius Pontificatu se abdicasset, fuga lapsus¹ est, parata sive Aragonum, sive Gallorum ope infra Rhodani pontem scapha : inde ad proximum vicum Pontem Sorgiæ substulit, mox Carpentoractum, indeque Massiliam abiit. Interea certabatur acerrime inter doctores Gallos, an negata antea illi obsequia iterum præstanda forent : contendebat inter cæteros maximo ardore Condomiensis episcopus in Commentario² Carolo Gallorum regi dicato ite-

¹ Lib. VII, Ep. cur. pag. 168.

¹ Juv. Urs. et Meach. S. Biensys. in Car. VI. — ² Extant tom. VI de schism. pag. 55. et tom. VIII, pag. 21.

rum deferenda : ejus dicta falsæ hypothese in-
nitebantur, scilicet Petrum e Luna esse verum
Pontificem. Cum autem demonstrent non de-
buisse Gallos ab Urbano, electo et culto ut vero
Pontifice, deficere, repetenda ex parte visa sunt.

« Si est, inquit, electus a duabus partibus,
nulla admittitur contra ipsum exceptio, nec de
vicio eligentium vel electi, quia non est coram
quo iudice exceptiones illæ proponerentur : unde
si tertia pars vellet probare electionem esse
simoniacam, non audiretur, ut extra. *De electione*
c. licet ; qui tamen sic eligunt, peccant, et electio
nulla est » : ista tamen ultima quatuor verba
non sunt in aliquibus libris : panisque interje-
ctis : « Patet hic per Innocentium IV, qui in ista
Decretali *licet*, super verbo *speciale* litteraliter
ita dicit : Non est aliqua forma ex necessitate
servanda ; imo quomodoenique appareat duas
partes consentire in aliquem tanquam in elec-
tum, jus habet, et verus papa est » : hæc pro
Urbano et Bonifacio pollutæ vi maxima, non pro
Petro e Luna a schismaticis electo, « et idem
Hostien. et Jo. Andr. et idem dicit Guillelmus
Durant. in *c. ubi majus*, et hic eum recitat Jo.
Andr. qui ponit novum inter specialia electionis
papæ, nec est auditus post eos aliquis contra-
rium scripsisse de doctoribus, qui communiter
habentur, et concedit Hostien. hoc de observan-
tia continuata et consuetudine quæ est optima
legum interpret, *de consuetudine cum dilectus* :
et hæc omnia probasse videtur dominus Grego-
rius X in Generali Concilio Lugdunensi de *elect.*
ubi majus in bono inspecto c. cæterum, superius
allegato, unde quod sic standum est huic, *c. li-*
cet, de quo agimus, quia omnia jura ante istud
edita de honestate loquuntur, non de necessitate,
et videtur dicenda concors et canonica electio
papæ, quomodoenique appareat duas partes car-
dinalium consentire in aliquem tanquam in elec-
tum, quæ et talem visa est universalis Ecclesia
absque ulla exceptione recipere in Pontificem et
pastorem, et ad tollendam scilicet et prohiben-
dam jam ante prohibitam materiam schismatum,
istud est : *prædictis*, inquit, *juribus adjunctum* ;
ut dicit littera istius *c. licet*, post principium et
in fine, quamdiu non esset iudex superior, ad
quem pro discutendis hujusmodi exceptionibus
posset haberi recursus, excipientes se faciebant
partes segregantes semetipsas, dividentes vel
rumpentes vinculum charitatis et pacis, 24. q.
in *c. schisma ut ita*, sicut nulla ratio reperiri po-
test sufficiens ad schisma introducendum, ut ple-
nissime concludit Augustinus in Epist. ad Vin-
centium Donatistam in quinque columnis, scilicet
a §. *acutum*, usque ad §. *noli ergo, frater* ; nec
ad hoc sufficiat exceptio qualiscumque accedit
de regul. jur. *cum quid una via cum sua materia*
l. 6. militat enim maxima ratio pro unitate et
pace, per quam creatura creatori, membrum
corpori, corpus capiti rectissimo et ordine dul-

cissimo copulatur necessario ad salutem, ut hæc
apparent satis superius et inferius persecuta :
nec forsam contra istam rationem hoc Latera-
nense Concilium universalis Ecclesiæ, generale
saltem in hoc articulo, rationabiliter aliud de-
buit aut potuit statuere, quominus indistincte
omnes exceptiones repulerit, per quas stante Ec-
clesia in unitate, charitate et pace secunda, etiam
contra quomolibet presidentium, et quolibet
aliena prædicta schisma posset quomodoenique
introduci : et sic pro bono unitatis et pacis uni-
versalis Ecclesiæ aliquid est adjunctum per istud
Concilium declarationi, scilicet antiquioribus
juribus supra dictis, quæ licet cum magnis vigi-
liis et ponderosa deliberatione fuerint masticata,
et in Conciliis Generalibus ut plurimum edita,
magnam sinceritatem et æquitatem concernen-
tia, ut videtur ». Hæc episcopus Condomicensis,
qui non Petro e Luna a pseudocardinalibus
creato, sed Urbano VI ad rei Catholicæ lucem ac
splendorem accommodare debuisset.

18. *Tolosanæ Academicæ litteræ ad Carolum*
regem circa jura Summi Pontificatus. — Tolosana
etiam Academia litteris ¹ ad Carolum VI regem
extremo superiori anno missis professæ est, non
spectare ad ipsum ferendæ sententiæ jus, an ob-
sequium Petro e Luna in possessionem Pontifi-
catus in Galliis inducto denegandum esset, ne-
que Ecclesiasticas causas ab rege, sed a Pontifice
cognoscendas.

« Epistola directa regi Franciæ a studio To-
losano, continens quid sentiat de facto schisma-
tis inter Benedictum Decimum Tertium, et quem-
dam alium, anno Domini mccc. »

« Ut autem non fore subtrahendam obedi-
entiam Summo Pontifici, et subtractam eidem de-
bere restitui, fiat luce clarius manifestum, fas
est fundamentum materiæ sub quodam divino
et humano juribus fulcito compendio recenseri,
ut videlicet perscrutemur quis potuit citare pa-
pam, super hoc Parisiense concilium congregare,
si ipso congregato, per ipsum potuit ali-
quid concernens statum Ecclesiæ ordinari, et si
ordinata ibidem roboris obtinent firmitatem,
utrumve licuerit subtrahere obedientiam vero
papæ, etiam ut unio in Dei Ecclesia sequeretur ;
et supposito pro vero quod non, an sit obedi-
entia restitutio facienda. Cum autem auctoritatem
congregandorum Conciliorum Generalium et
aliorum, ubi de statu universalis Ecclesiæ agi-
tur et Summi Pontificis ejus sponsi, manifestum
sit tantum ad Romanum Pontificem pertinere,
quis sane mentis pertinaciter affirmabit, quem-
quam sine auctoritate Sedis Apostolicæ, cui in
solidum præest papa, ad examinandum potis-
sime causam criminalem ipsius Romani Præsu-
lis, posse generalem aut particularem synodum
congregare ? Nullum enim generale aut particu-

¹ EXCmI tom. III. p. 141. Rom. Ecel. pag. 21.

lare concilium circa præmissa vel aliquod præmissorum celebratum est aut erit unquam, quod non fuerit Sedis Apostolicæ, cujus caput est papa, a quo in solido talia recipiunt potestatem concilia, iudicio et auctoritate fufcitum : quod cum fuerit dicte Sedi Christi iussione et conciliorum venerandorum declaratione concessum in solidum, nullus quantacumque auctoritate præfulgeat, hoc sibi poterit usurpare.

19. « Multis denique Apostolicis, canonicis et Ecclesiasticis regulis edocemur, non debere absque auctoritate et consensu Romani Pontificis, generatim concilia celebrari, quod si aliter factum extiterit, non concilium, sed conventiculum vel conciliabulum dicitur, et quidquid in ipso actum fuerit, irritum erit et vacuum, et contrafacientes Sedis Apostolicæ communionem carebunt : nec legitur præter Apostolici apicis sanctionem, aliquid fuisse constitutum super causis majoribus, sed tantum præfate Sedis arbitrio terminatum. Hinc etiam, cum auctoritas Theoderici regis ex diversis provinciis ad urbem Romanam sacerdotes convenire iussisset, ut sanctum concilium iudicaret de iis, quæ venerabili papæ Symmachio præsuli Sedis Apostolicæ ab adversariis ipsius dicebantur impingi, suggesterunt episcopi presentes in concilio ipsum qui dicebatur impeditus, debere synodum convocare, scientes quod ejus Sedi per Petri Apostoli meritum, deinde Domini secula iussionem conciliorum auctoritas, specialem in Ecclesiis tradidit potestatem, nec ante vel post, nisi se ex humilitate submitteret, a quoquam legitur dicte Sedis iudicatus antistes. Cui sententiæ rex inclitus annuens, lassus est nihil ad se, præter reverentiam de negotiis Ecclesiasticis pertinere. Episcopi vero in synodo residentes causam dicti Pontificis, qui etiam dicebatur hæreticus, Dei, cujus etiam erat, iudicio reservarunt. Quid plura? Marcellinus episcopus urbis Romæ nihilominus martyr insignis, templum paganorum ingressus, compulsus super primas imposuit grana thuris, propter quod contra eum universorum episcoporum concilio congregato, quia prima Sedes non iudicatur a quoquam, non audentes in eum proferre sententiam, ipsum oris sui iudicio commiserunt. Pariter Sixtum, contra quem insurrexerat malus rumor, non iudicavit concilium, cui intererat Valentinianus Augustus, cum nullius reperiretur jurisdictioni subactus : acephalum enim liquet esse Concilium, ubi de tanta persona agitur, et minorum sententia expectatur. Cur igitur gloriatur securis contra eum, qui secat in ea, aut exallatur serra contra eum, qui trahit eam?

20. « Sole clarus jam apparet non posse quemquam, qui minoris auctoritatis est, eum qui majoris est potestatis, iudiciis suis subijcere, aut propriis diffinitionibus subijugare. Ideoque, licet aliorum hominum causas Deus voluerit per

homines terminari, Sedis tamen Apostolicæ præsulem, sine questione suo in solidum arbitrio reservavit. Hujus culpas istæ redarguere præsumit mortalium nullus, quia cunctos ipse iudicaturus a nemine iudicandus est, nisi deviare a fide. Et si dominus noster papa hæreticus, aut schismaticus false æmulis vociferatur a multis, serenissime princeps, hoc cognoscere non est vestrum, non particularis consilii regni nostri, sed auctoritate sua convocati generalis Concilii obedientiæ partis nostræ, vel a fortius, supposito (quamvis falso) quod in casu hæresis aut schismatis potuerit per Parisiense concilium iudicari, via juridica tamen, qua contra ipsum processum extitit ignorator, quia nec per modum accusationis, cum accusatur, non comparuit, qui se falionis obligaret ad penam, nec denuntiationis, quia monitio Evangelica non præcessit, vel quamvis præcessisset, nihilominus tamen ipsum denuntiari oportuit, non partiali præsumpto, sed auctoritate Apostolica convocato Concilio generali : nec inquisitionis, cum fama ortum habens canonicum ipsum fore hæreticum vel schismaticum, non nisi penes malevolos divulgavit, etc ».

21. *Galli iterum obsequium antipapæ deferunt.* — Demum Gallos negatam jure antipapæ obedientiam ei defuisse, amilente duce Aurelianensi, referit Theodericus Niemius¹, causasque facti adducit, sic inquires : « Videntes dicti cardinales et magnates Gallici, quod præfati principes Alemania cum Bonifacio, ut cederet effectualiter, proficere non poterant, et præfatum Petrum solum ad cedendum ejus papatui se frustra vexare amplius definendo, ipsum ab eadem captivitate liberarunt, cooperante sibi in hoc multum præfato duce Aurelianensi, et liberatum ad statum pristinum posuerunt, sibi usque tunc subtractam obedientiam restituendo ». Ipsum in libertatem vindicatum fuisse duodecima Martii die ex veteribus Monumentis, quæ extant in Manuscriptis Avenionensibus constat, et Carolum regem has facti causas attulisse inquirunt : « Rex considerans, ut ipse in sua littera attestatur, quod præfatus dominus noster, sicut eidem regi publicis Instrumentis et alias innuit, liberius quam ab initio peractum fuisset, intruso scilicet ita appellabant schismatici verum Pontificem, cedente, viam cessionis acceperat, et quod intrusus animo pertinaci illam recusaverat, et illi de obedientia dicti intrusi magis in sua duritia et errore firmati perstabant, et quod principes istius obedientiæ, de quibus etiam sperabatur, vel non se subtraxerant, vel si subtraxerant, jam restituerant obedientiam sicut rex Castellæ et Neapoli ; quod collegium etiam dominorum cardinalium censebat obedientiam restituendam, et apud regem

¹ Theol. e Niem. l. II. c. 33.

ingenti atleclu pro illa instabat : nonnullis interjectis, quæ brevitatis studio præferrimè sunt excerptimus, « rex ipse Deum habens præ oculis, volens ut dixit conservare castum amorem, qui semper inter Sedem Apostolicam et progenitores suos existit » : et infra, « voluit et ordinavit omnes suos, qui obedientiam præfato domino nostro subtraxerunt, ad ejus obedientiam reduci, prout hæc et alia in dictis litteris continentur. Dat. Parisiis sub sigillo secreto dicti regis anno Domini MCDM, die XXVIII mensis Maii ». Implicitus etiam erat eodem schismate Amedeus dux Sabaudia, belloque Helvetios finitimos Catholicos hostili excursionem vexabat : ad quos tutandos Bonifacius Bernenses excitavit¹, ut sociis opem ferrent.

22. *Gallorum in Angliam expeditio.* — Eodem anno, gesta esse varia inter Gallos et Anglos anticipati exitu prælia narrant Juvénalis Ursinus² et Monstreletus³, et Anglos mari a Britonica classis præfecto profligatos : in Anglia vero Britones et Normannos fufos : et Walsinghamus addit⁴ in Belfordensibus et Bycklefortensibus agris visos eminus mane et meridie hoc anni ætate demones bellatorum specie pictos variis coloribus erumpere e silvis, atque inter se concurrere in prælia : at ubi quis accederet cominus ad spectandum evanuisse refert.

23. *Wicleffitarum hæresis in Wandalia coercita suppliciis.* — Adhibebatur interea in Wicleffistas legum severitas, quarum metu plures impostores ex Anglia in extera regna se contulisse diximus : ex quibus Guillelmus candida indutus veste sanctitatis famam sibi conciliavit in Wandalia, mulieresque pietatis specie fascinare adortus, cum illas, uti Wicleffistæ scortationem peccati labe carere jactabant ad impudicitiam variis lenociniis pellicere pertentasset, ad fidei censorem delatus, convictus est hæreseos : eumque impietatem damnasset, jussus insuto vesti crucis symbolo carceris et alias pœnas tolerare, ut admissorum scelerum vere se penituisse ostenderet : sed tandem pietatis larvam indignatus sibi detraxit, crucisque calcavit imaginem (hoc etiam flagitio se Wicleffistæ contaminabant) quare flammarum incendio scelus luit. Hallucinatur vero Alberlus Krantzius⁵, dum illum mente captum, non hæreticum fuisse opinatur, verum potius censorem fidei functum suo munere videtur, et latuisse Krantziùm a Wicleffistis etiam scelera hæc admitti consuevisse : quod confirmant ea, quæ ipsemet subjecit, invalescentem hoc anno⁶ in Wandalia hæresim, censoris fidei diligentia flammis deletam : quamvis demon ita suos fascinaret, ut martyrum constantiam externa specie amularentur.

« Jam, inquit, per Wandalicæ urbes diffusa

erant venena sacrilegarum hæresum, quæ se paulatim ostendere atque proferre ceperunt ad multorum perniciem, jam hoste maligno vindicante quod dudum pulsus his regionibus fidei Catholica cedere cogerebatur. Similis repertus est presbyter, qui pertinaciter errores noxios luerebatur, ab inquisitore convictus monitusque, ut resipisceret, in errore perduravit : quocirca curia traditus, sæculari pœnas dedit per ignem, antea ad juris normulam degradatus. Rostochii inde compta est mulier simili pertinacia in erroribus indurata, et cum nequaquam resipisceret, igni concremenda damnatur. Jam stabat supplicio proxima ad ignem, cum filius ejus frater Ordinis Cisterciensis cum lacrymis et singultibus matrem moneret, rogaret, et obsecraret, ne se temporali et æterno traderet incendio, resipiscens dum tempus sil, indignabunda in eum mulier respiciens forvis oculis : Abi, inquit, deterime mortalium : nunquam tu hoc ulero portatus, his es lactatus mammillis : pro vero suppositus est adulterinus. Sic etiam suos diabolus martyres ad supplicia fortes facit. Abiit ille tristis et lacrymis infusus : illa igni injecta concrematur. Et ne vicina Visurria feliciter ageret, comperit transiens idem inquisitor Bernardum quemdam socium Lubicani Willelmi eadem vanitate perfinaciter delirantem, ut quondam ille, monitum, convictum, damnatum, nihil emendatum jussit curiæ provenire sæculari, quæ illum digno consumpsit exitio concrematum ».

24. *Waldenses hæretici et Monichari.* — Diffusas etiam latius fuisse luctuoso hoc tempore Waldensium sive Catharorum hæreses in Delphinatus, Sabaudia et Insubria montanis locis et vallibus, cum pauci sacri concionatores in ea ignobilia oppida penetrarent, in Gennensi etiam diocesi nonnullas superstitiones sub fucato nomine S. Orientis, atque in Lausanensi agro rusticos, tam alta errorum caligine demersas fuisse, ut etiam orientem solem, ex veteri Manichæorum more veluti Deum adorarent, narrat S. Vincentius Ferrerius, in litteris ad Joannem e Pedonatis, Dominicanorum, qui ab Avenionensi antipapa petebant jura, magistrum exaratis, quas Diagus refert⁷ : « Transivi, inquit, in Lombardiam, ubi continue prædicavi per annum et mensem in cunctis civitatibus, villis et castris nostræ obedientia et ultra, scilicet in dominio Montisferrati et ad preces sui et suorum in partibus illis ultramontanis quamplures conveni valles hæreticorum tam Waldensium quam Gazarorum perversorum, præcipue in diocesi Larinensi. Eas omnes et singulas valles per ordinem visitavi, prædicando in unaquaque, ipsarum fidem et doctrinam Catholicæ veritatis cum improbatione errorum ipsorum : ubi, per

¹ Ltb. vii, pag. 143. — ² Juv. Urs. in Car. VI. — ³ Monstrel, vol. 1, c. 12. — ⁴ Walsing. in Henr. II. — ⁵ Krantz, Wandal. l. x, c. 8. — ⁶ Id. ib. c. 9.

⁷ Ib. l. ii, c. 58.

Dei misericordiam, ardentissime et cum magno devotionis affectu ac reverentia veritatem fidei susceperunt, Domino cooperante et sermonem confirmante. Causam reperi in eis præcipuam hæresum, absentiam prædicatorum: nam, ut veraciter ab incolis illis, triginta anni erant elapsi, ex quo nullus eis prædicaverat nisi Waldenses hæretici, qui ad eos consuetudine veniebant de Apulia bis in anno», per Apuliam, scilicet e Bosna, Cathari et Manichæi repebant. Et infra: « De episcopo quodam hæreticorum, quem inveni in quadam valle illarum, quæ dicuntur Luseria, quomodo voluit mecum conferre ac conversus est; item de scholis Waldensium, quas inveni in valle, quæ dicitur Engroijs, et earum destructione; item de Gazaris hæreticis in valle Pontis, quomodo a suis abominationibus conversi sunt; item de hæreticis vallis Lanlii, alias Quini, ad quem olim confugerant interfectores B. Petri martyris, qualiter se habuerunt erga me; item de cessatione partium de Guelphis et Gibellinis, de confederatione et pacificatione generali in partibus illis, et de aliis innumeris, quæ Deus dignatus est operari ad gloriam suam et utilitatem animarum, laceo de præsentibus: sed in omnibus sit benedictus Deus ». Et infra: « Visitavi jam hic dioceses quatuor, scilicet Augustæ, Taramsias, Mauriani et Gratianopolis, quæ multum habet in Sabaudia, prædicando in circuitu per civitates, villas et castra eorum plus et minus, prout expediens videbatur, et sum modo in diocesi Gebemensi ». Et infra: « Inde habeo infrare diocesim Lusanensem, ibi communiter et manifeste adorant solem sicut Deum, maxime rustici, exhibendo ei honorem, et de mane suas orationes reverenter ei faciendo etc. In civitate Genevensi, xvii die Decembris, anno MCDIII ».

Discesserat ex antipapæ aula Vincenlius Christi imperio, ut Gallias et Hispanias, in quibus pietas sensim obsolecebat, divini verbi lumine collustraret, ut refert illius Vitæ scriptor, qui addit eundem B. Vincentium ex curia Petri Luna discessisse, quamvis illum omni arte et contentione, oblata etiam dignitate cardinalitia, penes se retinere niteretur.

25. *Tamerlanes sultanum Babylonis profligat, et a Jerosolyma divinitus repellitur.* — Hoc anno Tamerlanes trahens vinctum Bajazetem et cavea inclusum, exercitum in expeditionem adversus Ægypti, Syriæ, Babylonis sultanum eduxit, ac mamelucos variis præliis attrivit, ejus præcipua gesta perstringit Theodoricus e Niem¹: « Subsequenter, inquit, idem Tamerlanes Damascum nobilissimam Syriæ civitatem obsidendo demum cepit, quam pecuniis, necnon melioribus et pretiosioribus pannis et bonis omnibus

spoliata, ignis incendio devastavit, et ultra viginti millia hominum juvenum utriusque sexus in diversis artibus mechanicis apprime instructorum secum abduxit ad metropolitanam ejus civitatem Semerkant nuncupatam, in finibus Persarum »; et infra, « pugnando tum cum soldano Babytoniæ et quibusdam suis satrapis primo prope Alapiam, et deinde in quibusdam aliis locis inter Cariam et Damascum vicit eos ». Addit anctor illum in Syria quingentos Mahometis flamines una cum templo flammis delevisse, quod maximam multis admirationem iniecit, cum ipse Mahometem coleret: sed facinus illud ex nimio superstitionis studio, scilicet ad excindendam Gezideorum sectam Mahumeticæ adversantem patravit; et cum se Gezideum finisset¹, omnes Gezideanos sacerdotes ea arte, qua olim Jehu sacerdotes Baal simul perdidit², ac pseudopropheta illius sepulchrum, falsæ religionis in alterum pseudopropheta ergo evertit.

Excindendi etiam sepulchri Christi Domini impia cupiditate actus Jerosolymam furens procurabat, proximo enim religionis Christianæ penitus delendæ desiderio ipsum arsisse visurum sumus. At divina potentia non numerosas Christianorum in illum phalanges effudit, cum multis vulneribus sua viscera confoderent Christiani principes, sed bruchorum exercitum contra superbum sævumque Barbarum decies centenis Tartarorum millibus succinctum, immisit: « Volens », inquit Theodoricus Niemius³, « etiam vi capere tunc temporis Hierusalem, impediabatur per bruchos, qui ejus exercitum adeo vexarunt, quod versus eandem civitatem ulterius ire non potuit ». Meminit ejusdem prodigii Alberthus Krantzius⁴, atque Tamerlani gesta a Sebastiano Brant Jerosolymitano conscripta ait. Cerle Ægypti et Syriæ sultanus Zelebis Quirici sive accepti, ut videtur, a Christo beneficii memor, sive Tartarici belli a Tamerlano mole pressus, missis oratoribus ad principem Rhodiæ equestris militiæ pacem cum Christianis pepigit, ac plura religionis ergo pro sanctissimo Christi sepulchro peregit⁵; permisit enim inter alia, ut Rhodius magister Jerosolymis et Rhamæ xenodochia habere posset, illisque præfectum cum sex sacerdotibus imponeret, ad peregrinos, qui idem Christi sepulchrum lustrarent, excipientes, consulemque juri dicundo præficeret, ac veteres ardes, quas olim Hospitalarii possederant, restituit: præterea omnium vectigalium onere immunes pronuntiavit: ut etiam equites Jerosolymitani per omnia ipsius regna libere commearent: ut omnes peregrini ad sanctissimum sepulchrum accessuri, nulla graviora, quam quæ olim præscripta erant, vectigalia pen-

¹ Theod. e Niem. l. II. c. 30. Krantz. Wendol. l. X. c. 25. Bizar. Genuen. hist. l. IX.

² Bizar. ib. — ³ IV Reg. X. — ⁴ Theod. Niem. l. II. c. 30. — ⁵ Krantz. ibid. — ⁶ Besius. tom. II. l. IV. hist. equit. Hierosol.

derent : ut in xenodochio Ierosolymitano pro usu peregrinorum aedes amplificari possent, necnon apud dictum sepulchrum, tum in monte Sinai, Nazarethi apud S. Mariam Sardinaiam, et in omnibus locis, in quibus Christianae pietatis monumenta extant impressa, Ecclesiae refici atque instaurari possent : ut Christiani e servitute Mahomedica vel pretio redimi possent, vel cum Saracenis captivis permutari. Adjectae etiam aliae fuere leges ad commercii libertatem asserendam.

26. *In Persidem signa vertit Tamerlanes.* — Caeterum Tamerlanes, cum propulsus Ierosolymis ingentem exercitum usum in Aegyptum transportare conaretur, arenosis solitudinibus defensus, signa in Persidem reflectere coactus est¹, omnesque regiones quacumque ibat, non tam gressibus, quam victoriis peragravit : « In

Persiam », inquit Theodoricus Niemi¹, « rediit, Suzum, quae nunc vocatur Taurisium, et Baldach, maximas civitates et omnes alias provincias centum et viginti numero, quae ut legitur in Esther olim Assuero regi Persarum subdite fuerunt, ac nulla alia regna in partibus Orientalibus et Aquilonaribus, necnon etiam aliqua in Europa suae ditioni subiecit ». Proximo vero anno Christianorum reliquias in Asia excidit, accedensque ad Hellespontiacas angustias universae Europae terrorem intulit, de quo inferius. Mutuis porro impliciti dissidiis erant Christiani, omissisque Turcis in se verlebant arma : et quidem in Oriente Bucicaldus Genuae pro Gallo rege praefectus cum in Turcas bellum suscepisset, Venelos nactus, eos hostili furore adortus² est ; sed Veneti collecta classe ipsum fuderunt fugaveruntque.

¹ Bizar. hist. rer. Pers. l. IX.

¹ Theod. Niem. ib. — ² Juv. Urs. in Car. VI.

BONIFACII IX ANNUS 15. — CHRISTI 1404.

1. *Bonifacii aegritudo, et Ladislaw regi permissum jus alienandi Stili in Calabria.* — Annus parte a Christo salutis millesimus quadringentesimus quartus, Indictione duodecima, Bonifacii IX obitu, et Innocentii VII creatione insignis exiit. Sed antequam de his agamus, Bonifacii extrema gesta percurrenda sunt. Cum adversa is corporis valetudine tentaretur, medicorum consilio Puteolana balnea adire constituit, dumque magni comitalis ornatu apparat, Ladislaw regi novas metus iniecit : quare agnito suspicaci et timido ejus animo, itinere supersedit ; quae singula Theodoricus Niemi¹ fuse describit : « Cum, inquit, Bonifacius decimum quintum annum sui Pontificatus attingeret, deliberavit ire causa recreationis ad balnea calida in tripergulis prope civitatem Puteolanam » : interjectaque profixa eorum balnearum locorumque descriptione, addit : « Cumque dictus Bonifacius galeas de aliquibus locis per mare et demum

per flumen Tiberim, usque ad urbem de Ancona et aliunde deduci fecisset, multosque nobiles vassallos Romanae Ecclesiae, qui illic in magno numero et apparatu decendi, et tempestive adveniant, causa comitandi cum in Quadragesima ad balnea hujusmodi, ad se Romanam venire fecisset, rex Ladislaw hoc percipiens, timuit ne forte Bonifacius contra eum aliquid machinaretur : quapropter Bonifacio scripsit, quod ipsum comitari intenderet personaliter, si utique per mare sive terram ad illud balneum transire vellet : propter quod Bonifacius tum continue remansit, data licentia redeundi ad propria illis qui illic venerant ». Dissimulavit injuriam Pontifex, nec tristem induit animum in Ladislaw, nimium suspiciosum, nec praeterita beneficia grata memoria, ut par erat, recolentem perscrinxit ; imo novis ornavit beneficiis, atque ad levandam regii aerarii inopiam permisit¹, ut terram Stili in Calabria pretio distraheret, vel

¹ Theod. Niem. l. II. c. 19.

¹ Lib. VIII. pag. 40.

emphitensi subjeceret, quod ad illustrandum Romanæ Ecclesiæ in regnum Siculum supremum jus atque imperium subjiçio :

« Charissimo in Christo filio Ladislao, regi Sicilia illustri.

« Dum eximiam tuæ serenitatis regiæ charitatem, fideique puritatem quam ad nos et Romanam geris Ecclesiam paternis contemplamur affectibus, ad illa nimirum inducimur, quæ ad conservationem saluberrimam tui status et tranquillitatem regni Sicilia, quod juris et proprietatis Romanæ Ecclesiæ est, quodque a nobis et Romana Ecclesia tenes in feudum, tendere dignoscuntur. Horum igitur consideratione inducti, tuæque serenitatis in hac parte supplicationibus inclinati, eidem serenitati tuæ per se vel procuratorem tuum ad hoc speciale et sufficiens mandatum habentem vendendi jure proprio et in perpetuum, ac tradendi in feudum ac sub debito et consueto in talibus servitio militari tenendum a curia regiæ terram Sili in dicto regno et provincia Calabriae situatam de demanio dicti regni cum omnibus castris, fortalitiis », et infra : « Constitutionibus et prohibitionibus Apostolicis, et statutis et capitulis præfati regni, ac juramento per eandem serenitatem tuam in concessione per nos de dicto regno tibi facta de non vendendis seu alienandis, præsertim bonis demanialibus dicti regni, præfatis, et aliis contrariis juramento, confirmatione Apostolica vel quacumque alia firmitate vallatis, nequidquam obstantibus, licentiam concedimus per præsentem et nihilominus ad majorem roboris hujusmodi firmitatem, de iberioris dono gratiæ, ac ex certa scientia venditionem ipsam, sicut præmittitur; faciendam, ac omnia et singula quæ in ea, quantum ad materiam et formam contractus venditionis de jure vel consuetudine requiruntur, expressa fuerint, et quæ sequuntur ex ea rata habentes et grata ea omnia, quæ hic alias haberi volumus pro sufficienter expressis, ex nunc prout ex tunc auctoritate Apostolica tenore præsentium confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communitimus, suppletentes omnes defectus, si qui forsitan intervenient in eisdem. Per hoc autem censum ratione dicti regni in feudum per nos, ut supra præfertur, hæcenus tibi concessi, nobis et Romanæ Ecclesiæ debitum et debendum non intendimus occasione licentiæ, venditionis et alienationis hujusmodi in aliquo diminui, seu quomodolibet defalcari, quominus integre juxta formam dictæ concessionis persolvatur, et persolvi debeat cum effectu, etc. Dat. Romæ, apud S. Petrum VII kal. Junii, Pontificatus nostri anno XV ».

2. *Jura ditionis Pontificiæ tuetur Bonifacius, et dat Constitutionem de eligendis magistratibus.* — Intentus etiam tuendis aliis Romanæ Ecclesiæ juribus, cum Aslorgio Mantredo de Faventia recipiendo imperio pepigit, ac Bonademum epi-

scopum Narniensem nrbis possessionem adire jussit¹, de qua Florentinis vendenda nefaria consilia fuerant agitata; cumque post recuperatam Bononiam novas in ea nrbe excitatas turbas accepisset præcipuo Nannis Gozadini flagitio, qui amplissimis a Baltasare cardinale beneficiis ornatus in eum conjurarat, Centique et Plebis oppidis prodicione occupatis, Bononiensem rem perturbabat, seditionem compescere studuit; increbescenteque fama proditorem arcanis Nicolai marchionis Atestini studiis fulciri, Bonifacius Nicolao Nannis prodicionem exposuit, edixitque Apostolico pro imperio ne ullam cum illo coalitionem faceret, ipsive ullo modo faveret.

« Dilecto filio nobili viro Nicolao marchioni Estensi in nostra civitate Ferrariensi pro nobis et Romana Ecclesia in temporalibus vicario generali.

« Novit tua nobilitas, novit jam tandem Italia qualiter iniquitatis alumna, patriæ proditor, fame prodigus, ac salutis propriæ immemor infamis Nannes de Gozadinis de civitate nostra Bononiensi, nostris dudum et Ecclesiæ Romanæ ejus domina et magistræ nutritus præsidii, et quem ac suos ut filios prædilectos spiritualibus gratiis ac favoribus, honoribus et beneficiis fueramus amplissime prosecuti, contra statum et honorem nostrum, et præfate Ecclesiæ, ac contra personam dilecti filii Baldassaris Enstachii diaconi cardinalis, ac illis in partibus Apostolica Sedis legati de præfati Nannis et suorum fidelitate, quam putabat intergerrimam, usque ad multorum odium amplissime confidentis, non solum castrorum Centi et Plebis comitatus nostri Bononiensis occupationes, sed conspirationes truculentissimas, homicidia et alia nefaria crimina perturbationem et rebellionem civitatis nostræ Bononiensis prædictæ, ac aliarum civitatum et terrarum nobis et eidem Ecclesiæ immediate spiritualiter subditarum, cum nonnullis suis adherentibus, complicitibus atque sequacibus damnabiliter paratus, et assidue mala malis accumulans cum hujusmodi suis adherentibus, nihil statum civitatis ac partium præfatarum subvertere et dare præcipitem in ruinam.

« Et quoniam zelo paternæ dilectionis ad salutem et pacem præfate civitatis, nostræ utique et præfate Ecclesiæ peculiaris filiæ prædictæ, afficimur non indigne, ac idem Nannes pro parte dicti legati fuerit instantissime monitus et requisitus, sed incassum, ut castra hujusmodi dicto legato restitueret, et a talibus abstineret, quinimo ad nostram et præfate Ecclesiæ et dicti legati fidelitatem et obedientiam remearet, et præmissorum contemptor extiterit, taliaque conniventibus oculis pertransire ulterius minime valeamus, ne impunita temeritas adifum sceleri

¹ Bonif. lib. VIII. pag. 38.

præbeat in futurum, et tua nobilitas, que ut a præstatione cujuscumque præsidii dicto Nanni et suis sequacibus exhibendi ex toto desisteret, parte nostra et præfati legati sæpius sit monita, et cum instantia requisita etiam vinculo juramenti, quo nobis et præfate Ecclesiæ exat obnoxia vigore concessionis vicariatus dicte Ferrariensis civitatis per nos eidem concessi, nobis et successoribus nostris Romanis Pontificibus, ac præfate Ecclesiæ fideliter adherere, ac conjurationem, conspirationem seu ligam non facere cum rebellibus et inimicis seu inobediens Ecclesiæ prælibate, nec eis præstare auxilium vel favorem, sed eos prosequi toto posse fencatur et debeat, et certi reddamur nobilitatem ipsam dispositam progenitorum suorum, qui semper fidelissimi status et honoris præfate Romanæ Ecclesiæ, nullis parcendo periculis, etiam personalibus vel impensis fuerunt, sectari vestigia ac ex fidei integritate apud Sedem Apostolicam perpetuo cupiat exaltari; quare eandem nobilitatem tuam presentium tenore requirimus et monemus, eidem nihilominus per Apostolica scripta mandantes sub pœnis excommunicationis ac privationis vicariatus hujusmodi, et omnium honorum etiam feudaliū, que a Romana vel quibusvis aliis Ecclesiis, Romano imperio, regibus, principibus, universitatibus aut singularibus quibuscumque personis oblinens; necnon dignitatum, honorum, privilegiorum et gratiarum quorumlibet, quatenus præfatum Nannem, fautores et complices suos hujusmodi, quos rebelles Ecclesiæ præfate, conspiratores ac reos criminis læsæ majestatis harum serie declaramus, et incidisse in sententias et pœnas tam a jure quam ab homine in talia perpetrantes promulgatas et inflictas, et propterea fuisse et esse hujusmodi sententiis et pœnis sententialiter irretitos, ac privatos omnibus dignitatibus, honoribus, privilegiis, indulgentiis, gratiis, immunitatibus realibus et personalibus, per eandem vel alias Ecclesias, aut Romanum imperium, reges, principes, universitates vel singulares personas quomodolibet concessis eidem de cætero in civitatibus, terris, castris et locis quibuslibet tuæ potestati quovis modo suppositis, persequi tanquam hostes Ecclesiæ, receptari nulla ratione, aut directe vel indirecte per te vel alios eis exhiberi auxilium, consilium vel favorem quovis modo permittas, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum VIII id. Februarii, Pontificatus nostri anno xv ».

Ad continendos vero facilius in officio populos, ne magistratum vitio ad rebellionem traherentur, tumultusque concitarent in electionibus, Bonifacius sanxit, ne quis a populis Romanæ Ecclesiæ clientibus ad præfecturam præturamve, aut publicæ rei administrationem vocaretur, sed summi Pontificis arbitrio magistratus publicis gubernaculis admoventur.

dos, omniaque his contraria decreta convulsit.

« Ad futuram rei memoriam.

« Cum nuper, sicut fide digna relatione didicimus, nonnullis universitatibus seu magnatibus civitatum, terrarum, castrorum et locorum nobis et eidem Ecclesiæ Romanæ immediate subjectorum in provinciis nostris Patrimonii B. Petri in Tuscia, Ducatus Spoletani, civitatum et terrarum specialis commissionis ac Arnulforum consistendum, per nos seu rectores provinciarum, comitatuum seu terrarum hujusmodi, aut alios auctoritate Apostolica indultum et concessum extiterit, tam per formam contractuum, quam litterarum Apostolicarum, quod potestates, capitaneos, rectores seu alios officiales forenses ad hujusmodi civitatum, terrarum, castrorum et locorum regimina, gubernationem vel administrationem possent nominare, seu eligere, per nos seu rectores provinciarum, civitatum vel terrarum hujusmodi confirmandos et ex hujusmodi facultate ac licentia magna discrimina, dissensiones et scandala in provinciis, civitatibus et terris hujusmodi, sicut manifeste cognovimus, sæpenumero simul exorta: nos volentes, sicut ex debito pastoralis tenemur officii, hujusmodi discriminibus, dissensionibus et scandalis obviare, et ad hoc, ut provincie, civitates, terre, castra et loca hujusmodi sub mensura justitiæ ac tranquillitate pacifica valeant salubriter gubernari, præmissis et nonnullis aliis justis et rationabilibus suadentibus causis ad hoc animum nostrum moventibus, omnes et singulas facultates, potestates atque licentias ac indulta, universitatibus, communitatibus, regiminibus seu magistratibus, aut aliis quibuscumque singularibus personis civitatum, terrarum, castrorum et locorum nobis et præfate Ecclesiæ immediate subjectorum, et super comprehensis, denominandis seu eligendis potestatibus, capitaneis, rectoribus seu aliis officialibus forensibus, etiamsi aliqui vel aliquis ex ipsis nominandis vel eligendis per nos seu rectores provinciarum, civitatum, terrarum, castrorum vel locorum predictorum, vel alios auctoritate confirmari deberent, sub quacumque verborum conceptione hujusmodi facultates, potestates, licentias seu indulta appareant, etiam post modum seu viam contractus, et de eis eorumque locis tenoribus hic habenda esset mentio specialis, quorum omnium tenores et formas hic alias haberi volumus pro sufficienter expressis, ex certa scientia, auctoritate Apostolica, tenore præsentium revocamus, tollimus, irritamus et annullamus, ac nullius esse decernimus roboris vel momenti, et perinde haberi ac si hujusmodi facultates, potestates et licentiæ ac indulta concessa nullatenus extitissent, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum kal. Martii, Pontificatus nostri anno xiv ».

3. *Petri e Luna pertinacia, qui ad fallendos*

suos sectatores dolosos dat litteras. — Inter hæc Petrus e Luna antipapa ob restitutum sibi a Gallis superiori anno obsequium reditumque pseudo-cardinalium arrogantia tumidus, propagabat schisma, ac factis demonstrabat nunquam se falsæ dignitatis pro restituenda Ecclesie pace insignia positurum. Qua de re vulgata per orbem Christianum fama, Carolus Francorum rex dolens ob suam facilitatem Petrum in pristina pervicacia obduruisse, ducem Aurelianensem fratrem suum ad eum misit, petitem ut ad removendam a se invidiam, consilium suum abotendi schismatis suamque mentem aperiret. His auditis, pseudopontifex improbitatem multis verborum fucis coloravit, eosque rumores insigni malevolentia, cum tamen re ipsa vera esset ea proborum sententia, adscripsit: ad quam hominis perfidiam magis in luce collocandam hæc ex ejus Apologia ¹ postea edita decerpimus: « Quia nonnulli detractores et malevoli domino nostro conabantur impingere, quod nunquam fuerat intentionis dicti domini nostri, nec erat, papali dignitati cedere pro Ecclesie unione, dominus dux Aurelianensis claræ memoriæ ex parte regis missus ad dominum nostrum tunc in Tarascone existentem eidem supplicavit, ut super hoc verbo et Bulla aperiret mentem suam; qui expresse mentem suam declarando, verbo expresse dixit intentionis suæ semper fuisse et esse, quod ubi cessio de papali dignitate et officio per ipsum faciendâ esset expediens Ecclesie sanctæ Dei, et per eam et ex ea celer et indubitata unio in Dei Ecclesia nililiter et salubriter sequeretur, et papali dignitati, ac statui ac juri indubio, quod in iis habet, pro Dei reverentia et animarum salute cedere affectu spontaneo paratus erat, et personam ac vitam exponere corporalem, prout hæc et alia in dicta Bulla data in Tarascone Avenionensis diocesis VI id. Januarii, Pontificatus sui anno X, latius continentur (1) ».

4. Historiæ mandandæ eæ litteræ ² referre mendaciis dolisque visæ sunt, ex quibus magis antipapæ scelus in deludendis miseris schismaticis, qui se ejus servituti subdiderant patebil.

¹ Extant tom. XXIV, de schism. pag. 144. — ² Extant tom. II, de schism. pag. 33.

« Benedictus, etc. universis Christi fidelibus, ad quos presentes litteræ pervenerint, salutem.

« Scrulator mentium et omnium cognitor secretorum Dominus Jesus Christus, cujus vices in terris gerimus, licet immeriti, clare novit quod a principio assumptionis nostræ ad Apostolatus officium, ad sedationem pestiferi schismatis, prohi dolor! in Dei Ecclesia nunc vigentis, quod diu ante ortum habuerat, nec tamen potuerat, obviante inimico humani generis, extirpari, et procurandam sanctæ Dei Ecclesie saluiferam unionem totis affectibus et omnimoda sinceritate, diligentia et sollicitudine cupivimus et incæpimus laborare, firmiter in nostro proponentes animo id quod expedientius esset unioni Ecclesie adimplere pro viribus, secundum eos modum et ordinem quos divina justitia, sincera charitas, animarum salus et ipsius Ecclesie utilitas exegissent. De quibus etiam satis innotescere potuit diligenter et sollicite intuentibus responsiones quasdam, quas circa materiam procurandæ unionis hujusmodi alias motam, et viam nobis cessionis apertam recolimus nos fecisse. Verum quia his non obstantibus, ut ex relatu fide dignorum, et præsertim dilecti filii nobilis viri Ludovici Aurelianensis ducis percepimus, quod nonnulli tam Ecclesiastici quam sæculares conati fuerunt hactenus, et etiam nunc conantur, nobis impingere, quod eminentiam hujus status, quam nobis, teste Deo, non procuravimus, sic inordinata affectione contendimus retinere, quod nunquam fuimus intentionis nec sumus pro unione Ecclesie papali cedere dignitati; nos præfato filio nostro duci Aurelianensi, qui super his et nonnullis aliis negotiis Ecclesiam et ipsius unionem tangentibus ad nostram accessit presentiam, sinceritatem nostræ intentionis, quam semper habuimus et habemus, et affectum quam gessimus, gerimus et gerere intendimus ad salutem animarum omnium, et Ecclesie unionem et pacem, per ordinem et confidenter expressimus oraculo vivæ vocis. Qua expositione sic facta, ipse nobis cum instantia supplicavit, quatenus exposita sibi de hujusmodi intentione et affectu nostris sub Bulla nostra plumbea ei tradi faceremus in scriptis, per quam ipse clarissima in Christo filio nostro Carolo regi Francorum illustri fratri suo sinceritatem no-

1) Hujus anni Concilium Parisiense exhibetur in Collectione Labbeana tom. XV, col. 1079 in quo decernuntur quedam præstanda ab exemplis quoadusque legitimi Pontificis ambigua fuerit auctoritas. Verum si Concilii ejusdem Constitutiones expandantur, intelligemus in moderna neutralitate. Quæ sane verba indicant Gallicanam Ecclesiam neutri Pontifici, tunc cum agebatur Concilium, paruisse. Hoc vero anno Gallos negatam aliquandiu submissionem Benedicto, ac dein anno superiori restitutam, retinuisse constat. Sanctiones igitur quæ hoc anno editæ exhibentur portio sunt Constitutionum in Concilio anni MCDVIII editarum; quo sane anno Gallos neutri Pontifici adhaerisse planum est. Idcirco nullum hujus anni Concilium Parisiense celebratum fuit, temporisque notæ quæ sanctionibus hujus Concilii præfixæ sunt in Collectione Labbeana ita corrigenda sunt: « Articuli deliberati per Concilium Ecclesie Gallicanæ anno MCDVIII », pro eo quod in editis est MCDIV. Simile mendium irrepsit in Codicem, unde sanctiones Gallicani Concilii anni MCDVIII nactus fuit F. Martene, vulgavitque Amædot. tom. II, col. 1398: nam ita legebatur in eodem Codice: « Avisamenta conclusa per Concilium Ecclesie Gallicanæ XVI Octobris MCDIV ». Cum vero in decursu eorundem Actorum, annis quo agebatur Concilium repetatur, nec expressus sit annus MCDIV, sed postius MCDVIII, « die XXV Octobris dicti anni MCDVIII dictum Concilium voluit etc. », lux inde affulsit P. Martene, ut totum Concilium ad annum MCDVIII referret. Porro inter sanctiones hujus Concilii, quod anno MCDVIII tribuendum diximus, eas offendit Martene quæ in Collectione Labbeana Concilio anni MCDIV et MCDVIII in manu posthæc jungenda esse Concilium, anno MCDVIII celebratum.

strae intentionis hujusmodi, et effectum melius posset et convenientius intimare, et obturaremus ora eorum, qui conficta obloquendi materia veritati contraria divulgantes, nos de sinistra intentione in prosecutione unionis Ecclesiasticae diffamabant.

5. « Nos igitur, ne ex silentio et omissione nostris, sanctae Dei Ecclesiae et nobis aliquando possit in posterum praedictum generari, pro ipsius Ecclesiae et nostri juris conservatione ante omnia praemittentes, quod per declarationem hujusmodi nostrae intentionis, seu hujusmodi nostrae Bullae traditionem, non intendimus nunc, sicut nec debemus, quomodocumque restringere Ecclesiae libertatem, nec clavium potestati et nostrae in aliquo derogare, nec nos iudicio hominis cujuscumque submittere, seu cuiquam alteri necessitati adstringere, nec ad aliud obligare, quam ad id quod sumus ex divinae legis justitia, dispositione jurium et injunctae nobis servitutis officio obligati, nec in aliquo penitus consentire, quod recte et Catholicae fidei non conveniat, vel sit contra bonos mores, vel in divinae majestatis offensam, cum nostram intentionem sic declarare et declarationem ipsam dilecto filio nostro duci, ut petivit, voluerimus tradere solum ad serenandam mentem praedicti filii nostri regis et aliorum, ad quos notitia hujus nostrae declarationis pervenerit, quibus forsitan notum non erat nostrae intentionis propositum in hac parte, et ad imponendum silentium nos diffamantibus, ut praefertur, et quieti status Ecclesiae, prout melius possumus, consulendum, quod in praefatis nostris responsionibus alias factis erat implicitum, explicantes declaramus tenore praesentium nostrae intentionis semper fuisse et esse : ubi cessio de papali dignitate et officio per nos fienda esset et erit expediens Ecclesiae sanctae Dei, per eam et ex ea celer et indubitata unio in Dei Ecclesia utiliter et salubriter sequetur, et papali dignitati et statui ac juri indubio quod in eis habemus, pro Dei reverentia et animarum salute cedere affectu spontaneo, et personam insuper et vitam exponere corporalem, licet ejusdem intentionis nostrae fuerit et sit juris et justitiae vias, ubi per eas utiliter et salubriter unio Ecclesiae fieri posset et possit, non excludere tanquam consonas divinis et canonicis institutis, animabus salubres, honestati sanctae matris Ecclesiae condecens, quascumque protestationes, si quas hujusmodi cessionis, cum, sicut praemittitur, expediret per nos fiendae, contrarias vel adversas sub quacumque serie, forma seu expressione verborum forsitan, ut aliqui suspicantur, haecenus fecimus et annullantes et habentes penitus pro infectis. Obsecramus igitur praefatum regem et alios quoscumque reges et principes, cunctosque fideles, ad quos declaratio hujusmodi nostrae intentio-

nis pervenerit, per viscera misericordiae Jesu Christi, cujus causa agitur, et deprecamur ac hortamur in Domino, ut pro Dei servitio, et Apostolorum Petri et Pauli ac Sedis Apostolicae reverentia et animarum salute praefatam nostram declarationem affectione filiali suscipientes, et tante cladis Ecclesiae, quae eos regeneravit in Christo, benigno compatientes affectu, ad extirpationem praesentis schismatis, et salubrem prosecutionem Ecclesiasticae unionis vobis velint suum benignum et favorabile impertiri auxilium, ut tenentur, ut per illud vobis et Ecclesiae militandi favorabiliter praestitum, et alia pia opera, quae Domino inspirante, fecerint, post transitoriae vitae cursum, permansurum consequantur premium et gaudium Ecclesiae triumphantis. Nulli ergo, etc. Dat. Tarracone Avinionensis diocesis VI id. Januarii, Pontificatus nostri anno x ».

6. *Antipapae oratores ad Bonifacium.* — His acceptis, Aureliani dux ingentes grates egit ¹ Petro e Luna, qui ubi ita illis sectatores suos, primum in eunte anno, deinde reliquo excurrente, novos instruebat dolos, ut infamiam, quam sibi ob propagatum schisma pepererat, in verum Pontificem derivaret, illumque concordiae speciosa fraude vel vi opprimeret : atque ideo oratores submitit ad Bonifacium, qui ad pristinam Ecclesiarum conjunctionem redintegrandam accessisse fingerent. Bonifacius igitur, ne schisma alere videretur, cum honestam tollendi schismatis causam praetexerent, publicae ipsis fidei syngrapham dedit ². Verum non ad restituendam Ecclesiae pacem, sed ad concinnandos dolos erant a Petro e Luna missi, et ad voluntates vulgi irrefrendas, illum ad Pontificia ornamenta exuenda paratum ementebantur ³, si Bonifacius Pontificium imperium deposuisset : Bonifacio vero et cardinalibus alios lucos proposuere, nec de Pontificatu deserendo, ut tertius communibus suffragiis crearetur, sed de subdolo a Bonifacio ipso et Petro e Luna ⁴ faciendo egerunt. At impudens Petrus in quadam sua apologia ⁵ mentitur se praedictis oratoribus, quos Massilia, praesente Ludovico, qui Jerusalem et Siciliae regem se appellabat, misisse ait, jus contulisse, ut Bonifacio « viam conventionis, informationis, discussionis et declarationis justitiae, ac demum cessionis » offerrent : cujus mendacia facile refelluntur : nam quod ad abdicationem spectat, eodem oratores illam respuere, ut suo loco dicitur : discussionem vero et declarationem justitiae, quae in Concilio Oecumenico perfici debuisset, semper Petrus et caeteri schismatici declinarunt. Colloquium itaque deposcebat antipapa per hos oratores de quibus Theodoricus e Niem ⁶ haec refert :

¹ Tom. XXIV, de schism. pag. 144. — ² Lib. VIII, pag. 43. — ³ Innocent. VII lib. I, pag. 234. — ⁴ Id. ibid. — ⁵ Extant tom. XXIV, de schism. pag. 144. — ⁶ Theod. e Niem. lib. II, c. 23.

7. « Qui quidem nuntii Bonifacium et ejus cardinales diligenter exhortabantur, quod cum eodem Petro ad faciendam unionem in Ecclesia universali in aliquo loco utrique parti tuto concurrere vellent : ad quod ipsi domini cardinales partis nostrae bene inclinati erant : sed assignato termino, quo super hoc Bonifacius dictis nuntiis finaliter respondere volebat, scilicet in ejus palatio penes Basilicam principis Apostolorum, in eodem festo S. Michaelis in vesperis. Et cum illic Bonifacius, cardinales et nuntii, et nulli curiales invicem convenissent, tunc praefati nuntii perquam discrete et solerter, quae ipsis commissa fuerant proposuerunt, rogando et exhortando dictum Bonifacium, quod finem daret huic schismati, cum eorum domino ad hoc parato, ut dicebant ». Vera erat haec impostura, quandoquidem antipapa nihil aliud contendeat, quam in congressum colloquiumque venire cum Bonifacio, cui se persuasurum ut Pontificatu abiret, cumve opprimeret, praetidebat. Subdit Theodoricus : « Quibus Pontifex ad hoc parum benigniter respondit, se esse papam et eundem Petrum antipapam, et similia verba parum vel nihil ad causam facientia adducendo ». Refert auctor apologiae ¹ Petri e Luna Bonifacium hac voce usum : « Magister vesler non renuntiat vel non renuntiavit, cum hoc ipse juraverit, et in potestate se posuerit laicorum : renuntiet ipse si vult, et qui se obligavit, et non habet quid perdere. Nos sumus qui potestatem a Deo habemus et nolumus renuntiare ». Haec narrat schismaticus ad creandam Bonifacio invidiam, quamquam re ipsa erant vera et justa : quid vero ad haec responderint inter nuntii Petri e Luna, subjicit Theodoricus Niemius ² : « Tunc, inquit, ipsi nuntii dedignati in ejus praesentia dixerunt, quod dominus eorum non esset simoniacus, nolentes Bonifacium esse talem : unde Bonifacius valde commotus jussit eos Urbem exire : qui respon-

derunt, quod saluum conductum haberent ab ipso et Romano populo adhuc aliquantulum illic manendi et inde recedendi, quod illo gaudere vellent. Unde ³ ipse Pontifex ira immoderatus incalescens, et pungente ipsum morbo calculi lectum aegritudinis subito intravit, in quo tertia die sequenti festo S. Remigii mane decessit, dictis nuntiis adhuc existentibus in Urbe ».

8. *Bonifacii papae obitus et laudes.* — His consentanea de Bonifacio kal. Octobris, morbo calculi extincto, tradunt Gobelinus ⁴ et alii ; ⁵ consentiuntque de obitu die successoris litterae de inito Pontificatu exaratae. Cum igitur Bonifacius creatus fuerit Pontifex, secunda Novembris die, excurrente anno millesimo trecentesimo octuagesimo nono, annos quatuordecim, menses undecim ipsum sedisse affirmandum est, quem S. Antoninus ⁶ hoc exornat elogio : « Satis prudens inventus est in regimine temporali, et praeterea tanti animi, ut primus populi Romani vim omnem in Pontificem transtulerit, creatis suo nulu magistratibus omnibus, munila arce S. Angeli et pontibus ». Nec modo in rebus publicis gerendis peritia, verum etiam floruisse singulari castitatis laude, narrat idem sanctus auctor ⁷ : « A multis vulgatum est, quod cum secundum medicinam carnalem diceretur sibi, quod per coitum cum muliere liberaretur a calculo, ex quo decessit, minime acquiescere voluit tanto sacrilegio contra divinam legem : eligens potius pudice mori, quam impudice vivere, et ideo valde commendandus fuit ». Denique de ejus sepultura haec affert Theodoricus Niemius ⁸ : « Mortuo igitur Bonifacio, funus ejus satis humiliter in praefata Basilica principis Apostolorum in capella conjuncta capellae Gregorii papae ad dexteram dum ilur ad altare B. Gregorii papae, et prope sepulchrum Gregorii papae V, minoris Gregorii propter largas elemosynas, et alia bona

¹ Extant tom. XXIV, de schism. pag. 144. — ² Lib. II, c. 23.

(1) Bonifacius hoc anno die kalendarum Octobris decessit ut in Annalibus. Hoc elogio Pontifici parentat auctor Ad damentum ad Ptolemaeum Lucensem ex Codice Patavino a Muratorio Rerum Italic. tom. III, part. II, col. 831 vulgatus : « Moribus et vita vivebat ut senex, et etiam continentis vite in papatu fuit, ut nunquam suis-termi aliquid de ejus vita prodiret in publicum. Magnanimus et alticordis..... Verum cum stipatus esset amplis et nobili familia, matris videlicet, fratrum et nepotum, multa per manus vel suggestionem fiebant eorum, quae hujus domini Lunam aliquantisper denigrant ». Qui fuerint navi illi in tanta virtutum luce indicant alii, nimium ejus in auro congerendo eoque in necessarios suos effundendo, studium accusantes.

Post ejus obitum secedentes in conclave cardinales die XII Octobris, biduo exacto, die nempe XIV Octobris solennes litteras signarunt, in quibus fidem suam jurati obstrinxerunt de procuranda Ecclesiae pace, spondentes singuli ut si quis forte eorum in Pontificem eligeret, omnem se operam daturum ut schisma tollatur, parati, si forte opus fuerit, vel dignitate cedere. Qua etiam sacramento religione obstructuros se spoponderunt alium quemcumque, qui forte extra summam caetum Pontifex renuntiaretur. Litteras hasce ea die quam indicavimus signatas e Ms. Codice PP. Martene et Durand Anecd. tom. II, col. 1274 vulgarunt. In his vero litteris leguntur nomina IX cardinalium collegialiter a honoratorum : ex quo erroris arguitur Gobelius, qui VII tantummodo cardinales in conclave ingressos asserit.

Haud diu post, nempe XVII Octobris, Cosmatius tituli S. Crucis, de quo in Annalibus, ad summam dignitatem per gradus illos ascendit, quoque in plures, non vero omnes Niemius in Annalibus relatius commemorat. Reliquos percenset anonymus Vaticanus in Vita Innocentii a Martino de rebus Italic. tom. III, part. II, col. 832 vulgatus. Haec enim ille : « Tempore Urbani VI, factus est clericus camere : (id nomen nunc mihi per munus legendum occurrit) dein factus in Anglia collector annis decem, reversus est in Italiam et idem Urbanus fecit eum archiepiscopum Ravennatem, dein episcopum Bononiensem, reservata sibi archiepiscopatu in commendam. Post obitum Urbani papae rema sub vicecamerarius ad custodiam conclavis. Et cum electus fuit Bonifacius IX, in prima promotione fecit eum cardinalem Bononiensem tit. S. Crucis in Jerusalem ». Pontificia corona solemniter ornatum die II Novembris, qua in Dominicum incidit ex Conclavio et Panvino affirmat annalista. Veram Oldomus in nova Giacomii editione ex libro Collegii S. R. Eccl. cardinalium omisse se scribit id praestitum die Martii, qua fuit festivitas S. Martini XI Novembris. Eandem diem caeremoniam assignat Antonius Petri in Diario Romano, testis oculatus, de quo in nota sequenti, §. 16.

opera, quibus claruit appellati, et fuit Saxonia sepeliebatur. Sed interim quod dominus Ladislaus rex imperium tenuit Romanum, magnum et pretiosum valde monumentum dicti fratres ejusdem Bonifacii sibi in eadem capella construi fecerunt ».

9. *Acta cum oratoribus antipapae antequam cardinales conclave ingrederentur.* — Justis funebribus ex more Bonifacio persolutis, cardinales ad creandum novum Pontificem se comparaverunt: ac tum Petri e Luna oratores novos moliti dolos novi creationem Pontificis disturbare fallacibus pollicibus perlenarunt, de quibus hæc Theodoricus¹: « Dum jam ipsi cardinales conclave ingredi vellent causa eligendi successorem Bonifacio memorato », et infra: « dicti nuntii venientes rogarunt, quod tum supersederent in electione hujusmodi, si hoc facerent, sperarent unionem futuram cito, de ipsorum domino grata vellent nova referre: quod tamen dicti domini cardinales facere noluerunt, existimantes quod talia truffallice proponerent, ac statim conclave ingrediebantur, ut eligerent successorem Bonifacio ». Enarrat puram ac nitidam hujus rei veritatem Innocentius Septimus², nimirum Petri e Luna oratores a cardinalibus vocatos fuisse, monitosque tandem schismati finem positum iri, si vere Petrus e Luna controverso papatu abiret, ipsosque pacta abdicatione novum tum Pontificem non renuntiuros, quo Ecclesiarum conjunctio redintegrari posset: illos autem, qui non alia ratione concordiam exoptare præ se ferebant, nisi ut omnes antipapæ se subicerent, oblatam justissimam abolendi schismatis occasionem repulisse, negaruntque ea se auctoritate instructos esse, ut Petri nomine cederent; neque id etiam ipsius congruere dignitati: quod impudenti responso dato, postea magistri imposturas inuitati non minori impudentia jaclarunt, illum pro extinguendo schismate paratissimum fuisse Pontificatu se abdicare, at Bonifacii ejusque cardinalium vitio schisma tandiu propagatum. Verum, spreis horum impostorum fraudibus, cardinales omne consilium ac studium ad indagandas schismatis abolendi rationes contulerunt, sanxeruntque nuncupato sacramento omnes obstringendos, si Pontificatum adipiscerentur, curas omnes collocaturos pro extinguendo schismate, etiamsi Pontificio gradu cedendum foret: quod factum cardinalium subjectis verbis narrat Gobelinus³.

10. *Electio Innocenti VII, qui dat litteras Encyclicas et indicit Synodum.* — « Coram pluribus conclave intraverunt, et coram pluribus notariis et testibus solemnibus compromiserunt, et compromissum servare juraverunt, nec unquam se absolvi ab illo juramento se petituros,

neque absolutionem aliquam recepturos se ab eodem: videlicet quod ipsi singuli et communiter, et si quis eorum forte in papam eligeretur, vellet omnem diligentiam, quam posset adhibere ad hoc, quod unitas Ecclesie reformaretur, etiamsi opus esset ad hoc renuntiare papatui vel resignare illum, qui ex eis papa fieret, et quod cardinales absentes ad simile juramentum præstandum coartarent: et si forte novos cardinales postea creari contingeret, quod ante omnia simile juramentum præstarent. Et post hoc processum est ad electionem, et electus est ex eis dominus Cosmatus supradictus, nimirum e Melioratis tit. Sanctæ Crucis presbyter cardinalis, et vocatus est Innocentius VII ». Electum fuisse XVI kal. Novembris, ipsemet in Encyclicis litteris⁴ testatur. Agit etiam de ejus creatione Felix Conclerius, atque ex libro collegii sanctæ Romanæ Ecclesie cardinalium, qui conclave sunt ingressi nomina recenset: « Romæ, die Mercurii prima Octobris, hora XXI, anno MCDIV obiit Bonifacius IX, et die Dominico de sero XII Octobris ejusdem cardinales intrarunt conclave apud Sanctum Petrum numero novem, videlicet Florentinus Angelus Acciaiolus episcopus Ostiensis, Monopolitanus Franciscus episcopus Sabinensis, Neapolitanus Henricus episcopus Tusculanus de Minutolis Aquileiensis, Antonius Cajetanus tit. S. Cæcilie, Cosmatus de Melioratis Sulmonensis cardinalis Bononiensis tit. S. Crucis, Angelus Neapolitanus de Summaripa S. Pudenticæ cardinalis Laudensis, Christophorus de Maronibus Romanus S. Cyriaci cardinalis Iserniensis, Raynaldus de Brancaeiis Neapolitanus S. Viti in Macello diaconus, Landolphus de Maramaris Neapolitanus S. Nicolai in carcere Tulliano, Baltazar Cossa erat absens in sua legatione Bononiensi, Valentinus cardinalis Quinqueclensis in Hungaria, qui MCDVII venit ad curiam. Die Veneris XVII Octobris, hora XXI, dominus Cosmatus Sanctæ Crucis in Jerusalem cardinalis Bononiensis eligitur in summum Pontificem nomine Innocentius VII ».

11. Complectitur paucis hisce verbis Leonardus Aretinus Innocentii dotes⁵: « Patria Sulmonensis, vir ætate grandævus, ac multarum magnarumque rerum experientiam callens ». At describit accuratius Theodoricus Niemius⁶ et genus, et mores, et gesta ante Pontificatum munera: « Natus est, inquit, e parentibus honesti et mediocris status ex insigni oppido Sulmone, Valmensis diocesis, quod est in Aprutio: et Aprutium est provincia regni Siciliae versus Campaniam. Hic erat clarus doctor in jure canonico: expertus in eadem Romana curia in agendis, et vix fuit curialis, cujus specialem notitiam non haberet, et cui non ita placide non

¹ Eod. cap. 24. — ² Innoc. lib. I. pag. 131. — ³ Gobelini. in Cosmod. æt. 6. c. 88. Theod. e Niem. l. II. c. 31.

⁴ Extant in eod. Ms. in Vatic. post Brevia Martini V et Eug. IV, et apud Concler. in Eleuch. — ⁵ Aretini. in Histor. leg. Ital. — ⁶ Theod. e Niem. l. II. c. 39.

loqueretur, ac si carne sibi conjunctus existeret; casta vita et bonae fama, cauendi et scribendi peritus, bonarum litterarum apprime doctus. Fuit etiam olim collector fructuum camerae Apostolicae tempore dicti Urbani papae VI in regno Angliae, in quo quidem officio, ut fama volebat, multum laudabiliter se habebat; deinde Bononiensis episcopus factus, ac post thesaurarius Urbani factus, demum per Bonifacium in sui Pontificatus principio ad cardinalatus honorem fuit assumptus, sic gradualim in dignitatibus ascendendo». De eodem Innocentio sacra fiera solenni ritu redimito, haec scribit Theodoricus¹: «Innocentium cum magna laetitia et frequentia Romani populi atque curialium coronationis ante ipsam Basilicam principis Apostolorum recepit insignia, et ad Ecclesiam Lateranensem eadem die, ut moris est, accedens, nec moram ibi faciens, ipsa die rediit ad palatium suum apud praefatam Basilicam consistens»; eam vero die secunda Novembris perfectam celebritatem ex libro collegii cardinalium refert Felix Contelorius². His perfectis novus Pontifex Encyclicis litteris³ Catholicos praesules de traditis sibi universae Ecclesiae gubernaculis certiores fecit, rogavitque, ut de viis optimis extinguendi schismatis inter se conferrent, atque ad eas exponendas idoneos viros mitterent antequam proximus Omnium Sanctorum festus dies laberetur.

12. «Innocentius, etc. venerabilibus fratribus Friderico archiepiscopo Coloniensi ac suffraganeis, et dilectis filiis electis, abbatibus, prioribus, praepositis, decanis, archidiaconis et aliis Ecclesiarum praelatis, eorumque capitulis, conventibus atque collegiis universis tam exemptis quam non exemptis per provinciam Coloniensem constitutis, salutem.

«Rex regum et Dominus dominantium unigenitus Dei filius Jesus Christus, qui prodigia facit in caelo sursum et terra deorsum, in sui caelestis altitudine consilii firmam retinens in ejus incommutabili dispositione censuram sacrosanctam Romanam Ecclesiam suo pretiosissimo fundatam sanguine, ad ejus regimen licet immeriti, assumpti fuimus; supra pelram fidei indelicenti soliditate firmavit, illud ei tribuens in Apostolicae concessionis fortitudine fundamentum, quod nec diruat procella turbinis, nec in ipsum praevalere possit spiritus tempestatis; et licet crebra decedentium mutatione pastorum invaria plerumque discrimina inciderit, ab ea tamen supernum praesidium se nullo modo subtraxit. Sic igitur ante paucos dies, faciente Domino, cum eadem variis procellarum agitata turbinibus signum in bonum de transitu felicitis recordationis Bonifacii papae IX praedecessoris

nostri ad Dominum, prout de divinae pietatis miseratione confidimus, statum ejus in unitate sancti Spiritus ac pacis vinculo divina providentia conservavit.

«Defuncto siquidem kal. mensis Octobris proxime praeteriti Romae apud S. Petrum eodem praedecessore nostro, solemnibusque celebratis exequiis pro eodem, et ejus corpore in Basilica principis Apostolorum de Urbe praefata honorifice deposito, habitus est a fratribus nostris sanctae Romanae Ecclesiae cardinalibus, de quorum numero tunc eramus, exquisitissime, prout tanta rerum sublimitas postulabat, de successoris electione tractatus, in quo tanta fuit unitas omnium tanquam ad invicem in cunctis concordantium, ut intelligatur in eis operatum esse per eum, in cujus manu non solum hominum corda, sed caelum et terra consistunt, quod ad fragilitatem nostram, tunc tit. S. Crucis in Jerusalem presbyter cardinalis eramus, oculos suae circumspectionis et industriae intenderunt, et factum est sicut Altissimo placuit, ut nos ad tantae dignitatis fastigium in patrem elegerunt et pastorem. Sollicita igitur universalis Ecclesiae administratione assumpta, divinae propitiationis misericordiam imploramus, ut per suae voluntatis beneplacita in viam pacis dirigat gressus nostros, et favorem nobis caelestis pietatis aspi-ret, ut eo per hanc procellosi maris altitudinem nobis et cunctis fidelibus salutis portum desuper largiente, sub sacerdotio nostro proveniat in Ecclesia militante desiderabilis unionis tranquillitas, exstirpato de vinea Domini Sabaoth detestabili et horrendo schismate, ad quod exstirpandum sub viis, modis et formis honestis pariter atque justis suprema desideria nostra tendunt».

13. «Et ut praemissa, divina favente clementia, perducere queant consultius ad effectum, fidelium, quos praesens tangit negotium, cupimus super exstirpatione hujusmodi schismatis ac viis, modis et formis congruentibus atque justis per nos servandis audire consilia, ad quae exhibenda fideles ipsos ad veniendum seu dirigendum personas tanto negotio congruentes quam primum ante vel usque ad festum Omnium Sanctorum proxime secuturum, si se facultas obtulerit, paternis affectibus excitamus, ac in Altissimo requirimus et hortamur pro votiva conclusione desiderabilis unionis, super quibus et paterna intentione nostra erga Ecclesiarum omnium incrementa, vestrumque et caeterorum fidelium statum, venerabili fratri Joanni episcopo Savoniensi et dilecto filio nobili viro Alexandro de Constantio militi Neapolitano praesentium laboribus, nostrisque nuntiis exhibere velitis credentiae plenam fidem. Dal. Romae apud S. Petrum VI kal. Januarii, Pontificatus nostri anno primo». Conceptae sunt iisdem verbis ad Joannem Moguntinum, Joannem Treverensem,

¹ Theod. Niem. l. II, c. 35. — ² Contelori, in Elench. ead. — ³ Lib. I, pag. 114.

Salzburgensem, Sbinconem¹, Pragensem Thomam², Cantuariensem, Richardum Eboracensem³, tum Pisamum et Ravennensem⁴ archiepiscopos, tum patriarcham Antiochenum⁵ ac suffraganeos et complures alios, tum vero de conjunctione Ecclesiarum restituenda ad Wladislaum regem Poloniae⁶ virosque principes⁷ Germaniae, Italiae, Castellae, Aragoniae, Lusitaniae, datae litterae.

Innocentium etiam indixisse Romae Synodum ad kal. Novembris recurrentis anni proximi, testatur subjectis verbis Gobelius⁸. « Dominus Innocentius papa archiepiscopis et praetatis per diversa regna constitutis litteras suas cum nuntiis solemnibus direxit, insinuans eis quod in kal. Novembris deinde proxime futuris in Concilium generale in urbe Roma pro unione Ecclesiae est celebraturus, et exhortans eos, ut se cum praetatis sibi subditis, vel saltem viros idoneos ad idem Concilium dirigere curarent ». Ut vero disturbatum fuerit huiusmodi Concilium sequenti anno dicitur.

14. *Decretum Innocentii pro Ladislao rege.* — Caeterum Ladislaus rex Neapolitanus, cum audisset Pontificem sacramento se devinxisse ad ponendos papales apices, si Petrus e Luna antipapali fastigio abiret, sinistram concepit suspicionem, ne in Ecclesiarum constituenda concordia sua dignitati aliquod periculum crearetur, adduxitque Innocentium, ut Apostolica sanctione⁹ vulgaret, publicam pacem nunquam firmandam, nisi Ladislaus sceptrum, quibus haecquos potiebatur, retineret.

« Ad futuram rei memoriam ».

« Praeterea et singularia insignita merita, quibus charissimus in Christo filius noster Ladislaus, Jerusalem et Siciliae rex illustris, polere dignoscitur, necnon eximia devotionis sinceritatisque affectus, quae ipse ad nos et Romanam gerit Ecclesiam, grataque et accepta servitia, quae nobis et praetatae Ecclesiae haecquos impendit et impendere continue non desistit, merito promerentur, ut regem ipsum specialibus gratiis et favoribus prosequamur. Cum igitur nos et venerabiles fratres nostri S. R. E. cardinales intendamus totis viribus laborare, ac operam efficaces adhibere, ut damnabile schisma, quod jam, prohi dolor! per multos annos in Christianitate et Dei Ecclesia exitialiter perduravit, cum Dei auxilio tollatur de medio et totaliter extirpetur, et in eadem Ecclesia unitas et concordia debite reformentur; nos pro cautela et tuitione praedicti regis, qui a nobis et praefata Ecclesia regnum Siciliae tenet in feudum, volentes ipsius regis indemnitatibus praecavere, de consilio et assensu praedictorum fratrum nostrorum tenore praesentium eidem regi

promissimus ad concludendum de dicta Ecclesia unione per nos aut fratres nostros non venire, quominus de utriusque partis consensu idem rex Ladislaus in pacifica possessione ac titulo regnorum suorum, prout ad praesens existit, sit et remaneat rex illustris, decernentes ex nunc irritum et inane, si secus super iis per quoscunque quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo nostrae promissionis et constitutionis infringere, etc. Dat. Romae apud S. Petrum III id. Novembris, Pontificatus nostri anno primo ».

15. *Ingratus Ladislai in Ecclesiam animus.* Haec conditio de Ecclesiarum conjunctione non restituenda nisi regnum Neapolitanum adversus Andegavensem assereretur, vix aut nunquam impleri posse videbatur, nec propter regis illius privata commoda, novae erant afferendae difficultates in redintegrandam Ecclesiarum conjunctionem, sed ejusmodi in Ladislaum nimii studii susceptae culpa vindicem Innocentius regem ipsum sensit: pulsus enim ab eo Urbe, coactusque est, ut videbimus, non modo infidum contumacem principem anathemate percellere, verum decretoria sententia regnorum juribus ob ipsius flagitia novis in dies flagitiis cumulata exauctorare. Gravissima illa fuisse, et Innocentium ob iniquitatem temporum ea dissimulasse memorat Theodoricus Niemius¹, de Ladislao haec scribens: « Etiam castra et temporalia bona Ecclesiarum et monasteriorum in ipso regno Siciliae consistentium, et olim per imperatores Romanos et reges Catholicos pietatis intuitu donata, sub colore, quod contra dicti regni scilicet suosque hostes illa fideliter conservare vellet pro usu Ecclesiarum et monasteriorum, ipse huiusmodi usurpabat ». Et infra: « Ecclesias et monasteria huiusmodi ad dandum sibi pecunias traxit, nec permisit eos possessionem Ecclesiarum et beneficiorum ac monasteriorum apprehendere, nisi ante omnia ipsas pecunias, quas postulabat, efficaciter persolvissent. Quosdam etiam milites et satellites suos ad nonnulla monasteria et domos episcoporum destinavit, indulgendo eis, ut ibi essent per aliquod tempus, et de receptis illis bonis atque victualibus ibi disponerent, prout videretur eisdem: qui, si quos praefatos fore reperirent eorum non voluntarios receptores, hos milites et satellites male tractabant, et plerosque a propriis stationibus repellebant, et qui in hoc erat austerior praeter ceteris laudabatur a rege; et cum de his et aliis oppressionibus praefatorum fierent Innocentio de rege praefato querelae, eum propterea non corripuit in principio suae assumptionis ad papatum, ne correptus proinde pejora committeret, obmutuit et siluit. Sed illud in grande damnum eorundem Ecclesiarum et monasteriorum, ac praefatorum re-

¹ Lib. 1. pag. 114. — ² Super pag. 114. — ³ Ead. pag. — ⁴ Pag. 15. — ⁵ Ibid. pag. 120. — ⁶ Ead. pag. — ⁷ Pag. 115. — ⁸ Gobelius. in Cosmod. tom. æt. 6. cap. 88. — ⁹ Innoc. lib. 1. pag. 70.

¹ Theod. Niem. l. II. c. 11.

dundavit juxta illud : *Principiis obsta, sero medicina paratur*. Insuper dictus rex multis talis in stimulum, illos sive proceres sive magnates, qui eum juverunt ad recuperandum statum ipsius regni, passim exterminabat, multos eorum incarcerando et in carceribus occidendo; quippe omnia, sicut sibi dictabat animus, sive bona sive mala essent, intrepide faciebat. Erant hæc scelera graviorum rudimenta scelerum, que ferebat agere Innocentius: cumque vinci beneficiis Ladislaum posse putaret, remisit illi omne vefigale aureum, quod præteritis annis Sedi Apostolicæ pendere intermiserat, atque etiam tribus proxime lapsuris census immunitatem concessit¹.

16. *Fœderis capita inter Innocentium et Romanos deprecatore Ladislao rege sancita*. — Retulit Innocentio pro acceptis beneficiis insignes injurias Ladislaus rex, de quo Leonardus Aretinus hæc historie tradidit²: « Ad hunc Pontificem Ladislaus inter primas gratulationes Romam profectus, cum honestissimam salutandi gratulandique prætexeret causam, esset autem revera augendi regni cupiditas, Romanos nec prius quietos sua presentia in Pontificem concitavit ». Eum ad Urbis imperium aspirasse, ac Gibellinam factionem ad liberam publicæ rei habenas a Pontifice extorquendas confirmasse in audacia, consentit Theodoricus Niemius³; cumque se interpretem concordie inter populum et Pontificem, a quo etiam Campania et Maritima præfecturam in aliquot annos obtinuerat, constitisset, perduellibus Romanis plus æquo studuisse (t). Extant in Regesto Pontificio⁴ fœderis capita, quod rege Ladislao pacis deprecatore, post ingentes illos tumultus sub primis Pontificatus Innocentii exordiis excitatos, sancitum est, quæ subjectis verbis concepta sunt, ac repetenda duximus, ut ex his lector secularum turbarum causas dignoscat. « In nomine sanctæ et individue Trinitatis, Patris, et Filii, et Spiritus sancti, amen; beate semperque Virginis Mariæ, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum, et Omnium Sanctorum et Sanctarum cœlestis curiæ ac sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Innocentii divina providentia papæ VII, et successorum ejus canonice intransium, ad tranquillitatem pacificam almae Urbis, et omnium præfate Ecclesiæ fidelium.

« Noverint universi et singuli presentium seriem inspecturi, quod sanctissimus in Christo pater et dominus noster, dominus Innocentius divina providentia papa VII, in speculum suæ considerationis extollens tumultuantis Romani populi post obitum felicis recordationis domini Bonifacii papæ Noni prædecessoris sui in alma Urbe motus pestiferos et malignos, ac pelitiones factas pro parte nonnullorum ex dicto populo post obitum præfati Pontificis collegio reverendissimorum fratrum suorum sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium, de quorum numero tunc exstebat, et deinde post assumptionem suam ad apicem summi Apostolatus ejusdem Sanctitatis; et cupiens, cum ad præfatum Urbem, in qua divinitas esse voluit ufriusque tam spiritualis quam temporalis domini monarchiam, ut pacis tranquillitas vigeat, et discordiæ fomenta depercant, benigne ac paternaliter volens agere ac misericorditer cum omnibus qui tumultum et ipsum causantia excitare et attentare damnabiliter præsumserunt, et supplicationibus præfati populi pro ipsius tranquillitate annuere, sperans quod exinde in devotione, fidelitate et obedientia Romanæ Ecclesiæ, domini nostri papæ, præfatorum et successorum suorum canonice intransium constantissime ac fidelissime permanebunt, ac consideratione charissimi in Christo filii ejusdem sanctitatis et Ecclesiæ domini Ladislai, regis Jerusalem et Siciliae illustris, in præfata Urbe existentis, et superellicacissime intercedentis, ut cessarent pericula et horrenda emersura discrimina, ad infrascripta omnia et singula concedenda descendit; salvis tamen semper et reservatis Romanæ Ecclesiæ, domino nostro et successoribus præfatis, omnibus et singulis juribus, jurisdictionibus, honoribus et præminentibus, tam spiritualibus quam temporalibus, et aliis quibuscumque jure, modo, actione vel forma competentibus et competituris in Urbe præfata ejusque comitatu, territorio et districtu Romanæ Ecclesiæ, domino nostro et successoribus antedictis, vel eorum alicui quovis modo, ita quod per infrascripta, hujusmodi juribus, jurisdictionibus, præminentibus, dignitatibus in nullo intelligatur præjudicium in aliis quomodolibet generari, nisi dumtaxat quoad concessa et indulta ad præsens per ipsum dominum nostrum juxta et secundum formam presentium capitulorum inferius contentorum; aliter vel alio modo, non.

17. « In primis quidem concessit et voluit

¹ Lib. 1. pag. 68. ² Aretin. in hist. rer. Ital. sui temp.
³ Append. Innoc. 1. t. pag. 82 et in aliud m. — ⁴ Arch. Vatic. sign. num. 50. pag. 2. etc.

(1) Romanos tumultus sub exordio Pontificatus Innocentii excitatos asserit hic annalista; sed Jacobus de Del' Ayto, coævus scriptor in Annalibus Estensibus anteriores Innocentio turbas hæc constituit, scribens: « In creatione novi Pontificis, et etiam ante, Romanus populus in armis tumultuavit, etc. » Addit idem scriptor Ladislaum Apuliam regem die XX Octobris arcem Romanam, videlicet arcem S. Angeli occupasse, ac presidio suo munisse. An tamen vera hic scripserit ambigo, cum Antonio Petri, qui hoc primo anno scribere aggressus est Diarium rerum quas ipse Romæ oculatus testis spectabat, quod opus prodit Rer. Italie. tom. XXIV, hæc de re nihil scribat. Sed eo auctore constat Ladislaum in Urbem intrasse die XIX Octobris, ibidemque variis subinde mutatis sedibus usque ad diem V Novembris permansisse. Denique ea quæ de solemnibus Pontificis coronatione die XI Novembris assignanda in Nota superiori ad §. 8 diximus, ejus testimonio confirmantur.

præfatus dominus noster, ad supplicationem hujusmodi, quod senator præfate Urbis ordinari eligi et deputari debeat semper ac possit per sanctissimum in Christo patrem et dominum nostrum, dominum Innocentium papam VII supradictum, et ejus successores canonice infractes de tempore in tempus, et habeat et habere intelligatur omnimodam jurisdictionem, quam alii senatores, qui antiquitus fuerunt pro tempore, exercuerunt seu exercere potuerunt secundum formam statutorum et ordinamentorum præfate Urbis, præterquam in factis et negotiis statum præfati domini nostri et Ecclesie successorum hujusmodi, ac Romani populi seu crimina fasæ majestatis concernentibus, in quibus et eorum quolibet idem senator habeat et habere intelligatur arbitrium, prout tempore felicis recordationis domini Bonifacii papæ IX senatores, qui fuerunt pro tempore, habuerunt, seu exercere quomodolibet potuerunt, et quod finito officio suo quilibet senator, qui erit pro tempore, syndicetur cum suis officialibus et similibus juxta exigentiam statutorum præfate Urbis.

« Item concessit et voluit, quod de cætero eligantur et eligi debeant septem officiales præfate Urbis, secundum formam antiquorum statutorum ejusdem Urbis, qui nominentur et appellari debeant gubernatores camerae almae Urbis : qui quidem septem officiales domino nostro et successoribus Romane Ecclesie, et populo Romano prædictis fideles atque idonei cum officio, potestate et jurisdictione infrascriptis eligantur, et eligi debeant in præsentia senatoris præfate Urbis, qui erit pro tempore, vel alterius, cui idem dominus noster vel successores committent vel mandabunt ordine successivo ; prædicti tamen non vindicent sibi locum in præsentibus officialibus, qui ad præsens in diei domini nostri præsentia eligi debeant, et in ejus manibus præstare in forma debita juramentum.

« Item quod præfati officiales tam præsentem quam futuri jurent et jurare teneantur, et debeant in manibus præfati senatoris, vel alterius, cui idem dominus noster vel successores duxerit vel duxerint committendum, de eorum officiis bene et legaliter exercendis ad honorem et statum domini nostri et successorum, Romane Ecclesie et Romani populi prædictorum, et alias fidelitates præstare in forma solita et debita juramentum.

« Item quod pro proximo et futuro bimestri, incipiendo a die, qua infrascripti officiales suum præstiterint in manibus præfati domini nostri vel alterius, cui duxerit committendum, in forma debita juramentum, sint et esse intelligantur una cum aliis tribus civibus Romanis eligendis et deputandis per ipsum dominum nostrum, seu per serenissimum dominum, dominum Ladislaum, regem Jerusalem et Sicilia

illustrem : qui quidem officiales si electi et deputati numero decem, ut supra præfertur, vocentur et nominentur gubernatores camerae almae Urbis, et sic etiam qui futuris temporibus eligentur debeant appellari : officium tam præsentium quam futurorum duret et durare debeat spatio duorum mensium, et non ultra ; et habeant et habere intelligantur hujusmodi officiales et gubernatores camerae tam præsentem quam futuri facultatem et officium dumtaxat exigendi, percipiendi, necnon expendendi et convertendi, pro evidenti necessitate et utilitate Reipublice Romanae, omnes et singulos fructus, redditus et proventus, ac jura quaecunque et obventiones, qui et quæ ad prædictam cameram quomodolibet pertinerent seu spectarent, et negotia dictæ camerae tantum regere et administrare, et quod de proventibus, fructibus et redditibus dictæ camerae possint, teneantur et debeant solvere et satisfacere cum effectu temporibus debitæ et ordinatis per formam statutorum et ordinatorum præfate Urbis de salariis, provisionibus, numeribus et gagiis, et emolumentis debitæ et consuetis senatori præfate Urbis et ejus officialibus, quæ erit de tempore in tempus, omni contradictione et exceptione remota ». Subjecta sunt quæstorum populi Romani nomina : tum subditur :

« Item statuit, ordinavit et voluit supradictus dominus noster quod nullus ex dictis officialibus et gubernatoribus camerae præsentibus vel futuris, aut alius quicumque officialis rector vel magistratus præfate Urbis, quocumque nomine vel officio fungerentur vel potestate, possint, audeant vel præsumant per se vel alios conjunctim vel divisim, quomodocumque aut qualitercumque, directe vel indirecte, publice vel occulte, aut quovis quæsito colore se intrudere de aut super aliquibus aliis civilibus, criminalibus vel mixtis negotiis, causis vel rebus, seu administrationibus, nisi dumtaxat pro iis, quæ immediate spectarent et pertinerent de jure ad cameram præfate Urbis et non aliter vel alio quovis modo : et si secus vel aliter foret, ipso jure sit nullum, et nihilominus qui contra faciens incidat eo ipso in sententiam excommunicationis quam contra facientes auctoritate Apostolica præsentium tenore profulit et voluit ; ac decrevit quod ab hujusmodi excommunicationis sententia nullus, præterquam a Romano Pontifice, nisi in mortis articulo dumtaxat, possit absolutionis beneficium obtinere ; necnon in pœnam mille florenorum auri de camera pro quolibet, et vice qualibet, qua contrafactum extiterit auferendum, et Apostolica camera applicandorum eo ipso ; prædicta tamen non vindicent sibi locum in senatore præfate Urbis et ejus officialibus, qui jurisdictionem habeant et arbitrium, prout sæpius in primo capitulo continetur.

« Item voluit, reservavit et inibuit districtus prefatus dominus noster expresse, quod Romanus populus ac officiales prefate Urbis presentes et futuri, quocumque arbitrio vel officio fungerentur, non possint vel debeant per se vel alios, directe vel indirecte, aliquam aliam gubernationem, gestionem, administrationem, jurisdictionem, præminentiam, potestatem vel facultatem committere, concedere, delegare vel subdelegare aliquibus personis, collegiis seu universitatibus, vel dominis, nisi dumtaxat de aut super negotiis prefate camere, et aliter vel alio quovis modo sub penis et censuris tam spiritualibus quam temporalibus in precedentibus capitulis denotatis, in quas quemlibet contrafacientem incurrere voluit eo ipso, et nihilominus secus vel aliter facta non teneant ipso jure.

« Item quod predicti officiales et gubernatores, camerarii, notarii, scriptores, doganarii, et alii quicumque officiales tam camere quam Urbis predictarum syndicentur et syndicari debeant in fine eorum officii de gestis et administratis, ac neglectis et omissis secundum formam statutorum et ordinamentorum prefate Urbis de syndicandis officialibus, disponentium per duos syndicatores fideles et idoneos cives Romanos, quorum unum prefatus dominus noster vel successores, alterum officiales prefate Urbis eligere debeant de tempore in tempus cum officio, potestate, honoribus, numeribus et oneribus syndicatoribus concessis per formam hujusmodi statutorum.

« Item voluit et expresse reservavit et ordinavit prefatus dominus noster, quod predicti et alii quicumque officiales tam Capitoli seu camere quam Urbis predictarum, et tam presentes quam futuri et qui in posterum deputarentur seu crearentur, quovis fungerentur officio vel nomine aut arbitrio concessis per quoscumque et quavis auctoritate, et de jure, aut de facto, aut consuetudine non possint vel debeant quomodocumque et qualitercumque, etiam vigore eorum vel alicujus eorum officii, aut quovis quæsito colore, directe vel indirecte, per se vel alium seu alios se impedire supra aut de aliqua re civili, criminali vel mixta, vel alias quacumque contra aliquem vel aliquos cortisanos morantes in Urbe aut civitate Leonina, seu Transtyberino habitantes, vel qualitercumque incolatum habentes, aut res, jura vel bona ipsorum seu alicujus eorum, seu nomina debitorum ubienique existentia quomodocumque se impedire vel immiscere, aut aliquid agere, ordinare vel extraordinarie cum promotore vel sine, aut ex officio alicujus vel aliquarum, seu alterius quocumque modo, jure, causa vel forma, et simili modo non possint vel debeant se impedire vel intronittere de aliquo cive Romano in dicta civitate Leonina habitante vel commorante, aut de rebus, juribus seu bonis eorum existentibus ubicumque, prout

de cortisanis superius est expressum, adimens ex nunc quoad præmissa auctoritate Apostolica, et vigore pleni domini prefate Urbis, quo fungitur, prefatis et aliis officialibus quibuscumque omnem jurisdictionem, cognitionem, facultatem tam in cognoscendo et procedendo, quam exsequendo, et alio quocumque actu, quoad præmissa et quodlibet eorum dependentia, et quod tanquam privati eo ipso haberi debeant et censi: et si secus vel aliter factum fuerit, eo ipso sit nullum, et nihilominus quilibet contrafacientis ipso facto incidet et incidisse intelligatur vice qualibet in censuras et penas tam spirituales quam temporales in precedentibus et sequentibus capitulis comprehensas: voluit tamen atque decrevit, quod tam cortisani quam alii qui habitabunt in Urbe, civitate Leonina per regionem Transtyberim predictis, vel aliarum aliqua in civilibus, tam criminalibus, quam aliis quibuscumque causis seu negotiis distingi, pervenire possint coram auditore Apostolicæ camere, seu marescalco Romanæ curiæ juxta et secundum formam infra scriptorum capitulorum Assisii formatorum, de quibus, in capitulo quod incipit, *quod libertas Ecclesiastica*, fit mentio seriose.

« Item voluit et reservavit expresse prefatus dominus noster, quod tam ipse quam successores sui canonice intrantes, necnon domini cardinales, camerarius domini nostri papæ, ac magister hospitii Apostolici tam presentes quam futuri sint et esse intelligantur exempli, liberi et immunes a solutione et præstatione omnium gabellarum, pedagiorum et onerum quorumcumque tam indictorum, quam indicendorum in dicta Urbe ejusque comitatu, territorio et districtu ». Renovata et inserta etiam, ad tuendam libertatem Ecclesiasticam, quæ inter Romanos ac Bonifacium IX conventa fuere anno Christi mcccxcii, cum omnibus precibus ab eo contendere ut Assisio in Urbem regrederetur, et a nobis suo loco allata fuere. « Item quod nullus baro vel potens nobilis prefate Urbis seu partium vicinarum possit vel debeat ad stipendia, provisionem vel servitia Romani populi; camera, seu officialium predictorum aut alicujus eorum per se vel alium, directe aut indirecte, quovis quæsito colore quomodocumque aut qualitercumque conduci ad stipendia aut provisionem vel servitia Romani populi, camere aut officialium prefatorum, seu alicujus eorumdem cum aliquo numero gentium armigerarum equitum vel peditum, per se vel alium cum majori numero quinque lancearum: et si secus fieret, ipso jure sit nullum, et nihilominus conducentes ad stipendia, provisiones, salaria, gagia et munera quacumque talibus dantes vel solventes, de eorum proprio dedisse et solvisse intelligantur, et non de pecuniis... Romani populi seu camere predictorum, et super talibus

possint et debeant omni tempore syndicari semel et pluries, etiamsi syndicatus et absolutio fieret quomodolibet in premissis.

« Item quod custodia omnium et singulorum pontium extra prefatam Urbem, necnon portarum quarumcumque dicte Urbis, exceptis dumtaxat et reservatis prefato domino nostro et suis successoribus ponte Milvio et portis civilibus Leonina, fiat et fieri debeat per Romanos, fidos tamen prefato domino nostro et successoribus suis ac Romano populo supradictis, et infra: « jussi etiam sunt vinculis absolvi omnes, qui in superiori seditione conjecti in ea fuissent, ac pristinae restitui libertati. »

« Item voluit et reservavit idem dominus noster, quod Romanus populus, officiales et magistratus prefate Urbis tam presentes, quam futuri, necnon barones, nobiles et alii cives non possint vel debeant publice vel occulte, aut quovis quaesito colore, directe vel indirecte recipere, admittere, vel audire per se vel alios aliquos nuntios vel ambaxiatores antipapae sequacium vel adherentium ipsius, aut eis vel eorum alicui dare receptum, auxilium, consilium vel favorem, aut dare volenti quomodolibet consentire: et si quis in aliquo contrafecerit, ultra penas et censuras per processus Apostolicos contra talia perpetrantes inflictas et promulgatas, eo ipso crimen læsæ majestatis se noverit incurrisse.

« Item quod de civitatibus Sutrina et Civitate Castellana, aut de aliquibus aliis civitatibus, terris, castris, locis, bonis, jurisdictionibus, præcipientiis vel juribus ad bannum nostrum, et Romanam Ecclesiam prædictos seu successores ipsos spectantibus vel pertinentibus, seu que spectare vel pertinere possent, in posterum Romanus populus, officiales et magistratus prædicti, presentes et futuri, conjunctim vel separatim per se vel alios, directe vel indirecte, non possint vel debeant quomodocumque vel qualitercumque se intromittere, vel aliter impedire, aut se intromittere vel impedire volentibus dare auxilium, consilium vel favorem, salvo et reservato quod post lapsum unius anni futuri de civitatibus Sutrina et Civitate Castellana idem dominus rex Ladislaus habeat et habere intelligatur arbitrium declarandi, prout eidem videbitur convenire, et quod juxta et secundum declarationem prefati regis de dictis civitatibus Sutrina et Civitate Castellana fieri et observari possit et debeat, et utraque ipsarum inviolabiliter et cum effectu.

18. « Item declaravit, voluit et concessit prefatus dominus noster, quod de et super omnibus culpis, maleficiis, excessibus seu delictis vel quasi, tam in Urbe quam suburbiis, necnon comitatu, territorio et districtu prefate Urbis quocumque tempore per Romanum populum, et per quoscumque barones, nobiles, gentiles,

vassallos, subditos, adherentes, complices vel sequaces eorum, vel alicujus eorum, aut per cives vel alios Romanos habitatores, vel incolas, comitatenses seu districtuales prefate Urbis, seu gentes Romane Ecclesie tam contradictum dominum nostrum prefatum et ejus prædecessores, quam Romanam Ecclesiam et ejus officiales, necnon subditos, adherentes, complices vel sequaces, sive alios cujuscumque status, præcipientie vel dignitatis fuerint, sive inter barones, cives districtuales et alios supradictos commissis et perpetratis quocumque tempore et ubicumque locorum usque in presentem diem, sive sit cognitum vel non cognitum sit, et esse intelligatur facta, plena, generalis et absoluta remissio et absolutio, ita quod de cetero prædictorum vel alicujus eorum occasione, vel causa seu dependentiam ab iisdem per senatorem seu gubernatores camera, aut alios magistratus prefate Urbis presentes vel futuros quovis fungantur officio, non possit vel debeat procedi, cognosci vel inquiri, vel executio fieri ordinarie vel extraordinarie, et infra: « restituti etiam patria, pristinis juribus ac dignitatibus, qui in exilium pulsati, vel iis exili erant, exceptis iis, qui ob patritas eades damnati exilio essent, nisi cum heredibus occisorum aliorumve, ad quos ultio pertineret, pacem iniissent.

« Item declaravit, voluit et expresse reservavit idem dominus noster, quod Romano populo et gubernatoribus camera, necnon consiliis privato et generali prefati populi, aut aliis officialibus seu magnatibus prefate Urbis tam presentibus quam futuris, non sit licitum vel permissum, absque speciali licentia et consensu prefati domini nostri, per se vel alios, directe vel indirecte, aut quovis quaesito colore, edere, facere aut quomodolibet ordinare vel providere, seu de novo condere, aut aliter quomodocumque decernere aliqua statuta, leges, plebiscita, ordinationa, reformationes vel decreta, et si secus vel aliter fieret, quod factum fuerit ipso jure sit nullum, et contrafacientes eo ipso, et scribentes et servantes in sententiam excommunicationis incurrant, a qua quidem sententia præterquam in mortis articulo, nisi dumtaxat a Romano Pontifice nequeant absolutionis beneficium obtinere.

« Item voluit, declaravit et expresse reservavit prefatus dominus noster suo, successorum et prefate Ecclesie nomine, quod in casu, quo per formam capitulorum celebratorum in civitate Assisinate inter felicis recordationis dominum Bonifacium papam IX prædecessorem suum, seu alium ejus nomine, et procuratores, syndicos vel nuntios Romani populi, de quibus in præcedentibus capitulis habetur mentio, confineretur, vel quomodolibet appareret, seu apparere posset, vel comprehendi aliquod aliud

ius, jurisdictionem, præminentiam, facultatem aut imperium merum vel mixtum, seu majoritatem aliquam in Urbe, suburbiis, comitatu, territorio et districtu Romano, juribus et pertinentiis ipsorum, vel alicujus eorum, ultra vel præterquam se extendant simpliciter et absque interpretatione aliqua concessionem et indulta per supradictum dominum nostrum Romano populo ac gubernatoribus dictæ camerae, et officialibus præfate Urbis presentibus et futuris, per formam prædictorum et infrascriptorum capitulorum concessum, datum vel tributum Romano populo, conservatoribus camerae, aut consiliariis, aut societati pavesatorum et balistariorum, seu aliis officialibus vel magistratibus præfate Urbis, qui fuerunt pro tempore, seu esse potuissent vel possent : in dicta Urbe ejusque comitatu, territorio vel districtu sub quacumque verborum conceptione et forma appareret seu apparere posset, quod omnia et singula indulta, concessa, data, seu aliter translata per dictum prædecessorem suum Romano populo et aliis supradictis, vel eorum alicui, quæ lapsu temporis expirata non essent, sed trahi possent vel extendi quantum ad hujusmodi dominii, jurisdictionis, præminentiae, concessionis, ad presentia vel futura ea omnia, quæ hic alias haberi voluit pro sufficienter expressis, reduci, intelligi et trahi debeant ad concessionem, et indulta per ipsum dominum nostrum in præcedentibus et infra scriptis contenta capitulis facta pariter et concessa, cum suæ intentionis fuerit et existat in principio, medio et fine suorum indultorum et concessionum hujusmodi nihil voluisse aut velle quoad dominium, gubernationem, regimen et administrationem, merum et mixtum imperium, gladii potestatem et omnimodam jurisdictionem concedere Romano populo et gubernatoribus camerae supra dictæ, aut aliis officialibus præfate Urbis presentibus vel futuris, nisi dumtaxat gubernationem administrationis dictæ camerae et immediate ac de jure pertinentium ad eandem et alias vel alio modo, non reservans sibi nihilominus necnon successoribus suis canonice intransibilibus præfate Ecclesie quæcumque jura, jurisdictiones, præminentias, merum et mixtum imperium et omnimodam facultatem prædictam, salvis concessionibus et indultis, ut supra præfertur, per ipsum dominum nostrum factis et concessis populo, gubernatoribus, officialibus et aliis in præcedentibus et sequentibus capitulis denotatis ». Interjectis nonnullis, quibus et telonarii vectigalia Pontificio arario debita ac non soluta inferre jussi, tum Romani populi magistratus ad publica itinera liberanda adstricti, additur :

« Item supradictus dominus noster ad hoc, ut appellationis beneficium, quod maximum in sublevationem oppressorum dignoscitur esse remedium, in suis viribus remaneat, voluit, de-

claravit, et etiam sibi et successoribus suis canonice infrascriptis, nominationem, deputacionem et electionem capitanei Romani populi super appellationibus, et nullitatum causis, etc. cum officio, potestate, salario, muneribus, honoribus et oneribus dari, fieri et solvi consuetis per formam statutorum et ordinamentorum præfate Urbis, de tempore in tempus ponendi et deputandi.

« Item declaravit et voluit, quod castrum Frascati diocesis, necnon officium defensorie Marine cum omnibus juribus et pertinentiis eorundem spectet atque pertineat, ac spectare et pertinere debeat Lateranensem Ecclesiam præfate Urbis.

« Item commisit, quod illustris dominus, dominus Ladislaus rex Jerusalem et Siciliae, habeat facultatem et arbitrium declarandi, utrum officiales, videlicet gubernatores camerae præfate Urbis, residere debeant in palatio Capitolii : et si resideant, in quo loco palatii.

« Item concessit dicto Romano populo et voluit, quod completis et solidatis et acceptatis omnibus supra et infra scriptis, Capitolium præfate Urbis reducatur et reduci debeat ad formam palatii et loci communis judicii, et quod assignetur præfato domino regi, vel illi, cui præfatus dominus rex duxerit assignandum, ut facta assignatione fiat reductio dicti Capitolii ad formam dicti palatii et loci communis judicii prout superius continetur, etc. » Interjecta nonnulla, quibus jussi Romani communibus suffragiis decernere, ut nonnulli omnium nomine ad ea rata habenda fidem obligarent, quam si temerarent, quinquaginta millium florenorum auri multam, infamiam perjurii ac bonorum jacturam, quæ fisco Pontificio addicenda essent, subituros consentirent : subjungitur Innocentium hæc addidisse :

« Item voluit expresse ac specificè reservari in principio, medio et fine presentium indultorum supradictus dominus noster, quod in casu seu casibus, quo vel quibus per Romanum populum, gubernatores camerae, seu alios officiales vel magistratus præfate Urbis presentes vel futuri prædicta omnia et singula, et infra scripta, et quodlibet ipsorum infra scriptorum non fierent, adimplerentur et efficaciter non servarentur juxta et secundum prædictorum et infrascriptorum exigentium et tenorem in omnibus et quoad omnia, quod ex nunc, prout ex tunc, et eo ipso omnia et singula concessa et indulta Romano populo, gubernatoribus camerae, et reliquis officialibus et magistratibus ac civibus, districtualibus, habitatoribus et incolis præfate Urbis et aliis in præcedentibus capitulis denotatis, sub quacumque conceptione verborum appareant, sint et esse intelligantur nullius efficacie, roboris vel momenti, et perinde haberi et censi debeant viribus evacuata, irrita et nulla,

ac si data, concessa et indulta minime extiterunt, etc. » Sancitum etiam, ut Romanus populus in privato et generali consilio hæc rata haberet. « Acta fuerunt omnia et singula supradicta Romæ apud S. Petrum, in palatio Apostolico, in capella parva prope cameram paramenti dicti palatii, in præsentia prædicti domini nostri papæ, ac præfati serenissimi domini, domini Ladislai regis Siciliæ illustris, et reverendissimorum dominorum Angeli fil. S. Laurentii in Damaso, Francisci fil. S. Susannæ, Henrici fil. S. Anastasiæ, Christophori fil. S. Cyriaci, Angeli fil. S. Potentianæ presbyterorum, Raynaldi S. Viti ad Macellum, Landulphi S. Nicolai in Carcere-Tulliano diaconorum Sanctæ Romane Ecclesiæ cardinalium, ac reverendissimi in Christo patris, domini Conradi episcopi Militensis ac camerarii domini nostri papæ prædicti, ac præsentibus et intelligentibus venerabili viro domino Petro de Stephaneschis, de Urbe præfata notario præfati domini nostri papæ, ac magnificis dominis Bartholdo de Ursinis, Francisco et Nicolao comitibus Anguilaria, et nobili viro Mastro Marchesano milite Romano, et pluribus aliis testibus ad prædicta habitis et rogatis, sub anno a Nativitate Domini nostri Jesu Christi millesimo quadringentesimo quarto, Indictione XII, die XI assumptionis sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Innocentii papæ VII supradicti, et XXV mensis Octobris dicti anni ».

19. *Pontificis indulgentia Romani insolescent.* — Fuit hæc Pontificia indulgentia popularis irritamentum furoris, qui in tantum domari, non blandiri sibi muleri posset, ut observat Theodoricus e Niem, qui acerbam temporum conditionem ita describit ¹: « Et quia dicitur, cum servo nequam palmus datur, accipit ulnam, dicti regentes seu officiales, qui tunc eandem Urbem rexerunt septem numero de ipsa parte Gibellina, viri prudentes nuncupati nomine tantum, non significatione seu existentia, ut exitus acta probavit, non usquequaque observantes domino papæ pacta, quæ præfatus rex Ladislaus fecerat inter partes, ipsum Innocentium de die in diem multipliciter infestabant, modo illud, nec aliud habere volentes ab ipso: sed Joannes de Columna non longe ab Urbe interim continue habuit magnum numerum armigerorum in subsidium tunc regentium de parte sua in Urbe, et in odium papæ et cardinalium ac curialium fingens partes Petri e Luna se fovere, ut orta demum divisione grandi inter easdem partes, Urbem violenter intrare, atque papam, cardinales et curiales prædictos vi opprimere posset. Ipse vero Innocentius, qui fuit vir pacificus, mitis et probus inde (quantum potuit) eisdem regentibus complacuit; credidit enim in bono vincere malum: sed breviter in his omnibus non profecit, quem

continuo injustis petitionibus vexarunt, quamobrem, dum iterum ab eo quedam ex præconcepta malitia non concedenda peterent irato animo, respondit eis dicens: Numquid omnia feci quæ voluistis, et quid amplius vobis facere possum nisi velitis et hunc, quem gesto, mantellum? volens per hoc innuere, quod in tantum eum vexarent, quod citius papalium cederet, quam tot ab eis vellet molestias sustinere: et in summa per eum ad rationem flecti non poterant ullo modo quia de die in diem magis ipsum diversis exquisitis coloribus molestantur ». Ut vero atrox seditio proximo anno concitata fuerit, atque Innocentius Viterbium fuga se subducere coactus sit, suo loco dicitur: nunc reliquas hujus anni res adjungimus.

20. *Proceribus in Anglia clero insidiantibus Thomas Cantuariensis obsistit.* — Refregit ¹ in Anglia Thomas archiepiscopus Cantuariensis magna constantia nonnullorum perversorum impudentiam, qui in solemnibus ordinum conventibus ex Wicleffi documentis suadebant ad levandam regii ararii inopiam Ecclesiasticas opes ab Henrico diripiendas: cumque ardenti oratione exposuisset stare regna sacerdotum precibus, regem magno pietatis ardore pramonuit his verbis, quæ Thomas Walsinghamus ² refert: « Attenderet et in juramentum, quod non inultus præstiterat, videlicet quod Ecclesiam et ministros ejus honoraret, foveret et defenderet: attenderet et periculum juramenti sive dedecus violati, et Ecclesiam gaudere permetteret suis privilegiis et libertatibus, quibus gavisa est antecessorum suorum temporibus: vereretur offendere Regem per quem reges regnant: vereretur et censuras, quas incurrunt qui res Ecclesiasticas deprædantur; quos omnes constat excommunicationis sententia inmodari. His a Cantuariensi prolatis rex præcepit ei repetere sedem suam, asserens voluntatis suæ fore Ecclesiam in adeo bono statu dimittere, sicuti eam invenerat, vel potius meliori ».

21. *Varia inter Anglos Gallosque prælia.* — Redintegraverant Angli Gallicæ velut bellum, de quorum præliis plura narrat Monstreletus ³, nimirum comitem S. Pauli instructa classe insulam Wich Anglico obnoxiam imperio adortum; sed ferentibus suppetias Anglis abcessisse: in Aquitania ⁴ etiam Joannem Clarimontis comitem varias in Anglicam ditionem excursiones fecisse. Cæterum magno Gallicæ imperii damno Philippum ducem Burgundiæ extremum diem obiisse, qui moriens Joannem filium principatum heredem salubribus monitis instruxit, ut Francis adhereret. Verum ipsum palerna oblitum mandata, Galliis exitiabilia bella maximasque calamitates intulisse visuri sumus.

¹ Theod. e Niem. lib. II. c. 36.

² Walsing. in Henr. VI. hoc anno. ³ Id. ibid. ⁴ Monstr. vol. I. c. 19. ⁵ Ibid. c. 20.

22. *Magorum maleficia in Synodo Lingonensi proscrip̄ta.* — Hoc interim spatio grassabantur adeo artes magicæ in Galliis, ut etiam superiori anno magis demonum opem pro restituenda Carolo VI mentis valetudine imploraturis duodecim vinculis constrictos tradiderint¹; sed cum in locum ingressi, in quo infernales potestates vocandæ erant, se crucis signo munissent, non ausa sunt demonum spectra ad magicos susurros et funesta carmina se producere. Cum itaque non potuissent artes nefariæ, puduit regiæ aulae procuratores admissi flagitii, atque ex iisdem magis duos flammis assumpserunt. Porro Ludovicus Borbonius anticardinalis, qui Lingonensis episcopatus administrationem gerebat, hoc anno synodum celebravit, in qua plura ad suam Ecclesiam a magorum corruptelis et demonum grassationibus vindicandum decreta edidit², quibus admoniti sacerdotes, feminas ob sexus imbecillitatem facilius demonum fascinationibus irretiri, tum quod puerorum tuendæ salutis pereupidæ ad lamias perferant, a quibus pueri sæpius necentur: jussit etiam curas intendere, ut magici criminis infamia notati deferrentur: docerent populum scelus magicæ superstitionis ex bono fine non excusari, sive pro depellendo ab hominibus vel animalibus morbo, sive pro amissis rebus recuperandis magicæ ars exerceatur: tum ad execrandam consuetudinem demonum astu in Galliis inductam excindendam, præter alia hæc sancita sunt:

« Primo sortilegia, divinationes, quas vocant chureem, et alias superstitiones, quocumque nomine nuncupantur, per divinam legem et jura evidenter jam prohibita, etiam nos fieri prohibemus, præcipiendo sacerdotibus, quatenus præsens statutum legant et publicent in suis Ecclesiis, denuntiando quod nullus ponat fidem vel credulitatem suam in predictis, quæ solum sunt quedam fallaciæ antiqui hostis, ut homines faciat errare in fide: et illi, qui dicuntur divini seu divinatores, ut plurimum nihil sciunt de dictis sortilegiis: sed decipiunt homines, ut ab eis pecunias per talem modum extorqueant.

« Secundo quia mulieres fragiliores sunt natura quam viri, ideo inimicus prout fecit in prima muliere, etiam hodie plus tentat mulieres de istis sortilegiis, quam viros: quapropter diligentius sacerdotes se habeant erga mulieres super istis sortilegiis, eas frequentius etiam secrete monendo et instruendo, quod caveant ab ipsis sortilegiis, præsertim si sacerdotes per aliquas conjecturas præsumant aliquam mulierem se intromittere, vel fidem dare talibus sortilegiis prohibitis: mulieres enim multum curiosæ sunt ad procurandam sanitatem suorum puerorum, quam credunt habere per talia sortilegia, et per

ipsa ipsi pueri frequenter inveniunt mortem, quod sacerdotes fieri prohibeant.

« Tertio mandamus districte præcipientes in virtute sanctæ obedienciæ singulis presbyteris, etiam non curatis, jubemus, et sub excommunicationis pena, quatenus quoties sciverint aliquas personas cujuscumque sexus aut conditionis existunt, ad quas recurritur pro hujusmodi sortilegiis et divinationibus faciendis, vel quæ sunt de hoc diffamata, quod soleant hujusmodi facere divinationes seu sortilegia, ut ipsas personas revelent officiali nostro: dum tamen illud quod sciverint de præmissis sciant alio modo, quam per penitentialem confessionem ipsarum personarum de predictis diffamatarum.

« Quarto quidam fatui homines putant, quod hujusmodi divinationes non sint peccatum, quando fiunt pro bono, vel ad bonum finem, scilicet pro sanitate recuperanda hominum vel animalium, et pro rebus furatis, perditis recuperandis aut reperendis, maxime quando tales res, quæ furto sunt subtractæ, sunt res sacræ, puta calices et alia Ecclesiastica vasa, vel alia ornamenta. Sacerdotes igitur instruant populum, quod pro quacumque re non licet facere dicta sortilegia vel divinationes, quia non licet facere malum, ut inde bonum proveniat: solus enim Deus omnipotens de malis scit elicere valde bona.

23. « Quinto per hujusmodi sortilegia aut divinationes, vel alio modo, hostis antiquus solet aliquos taliter inducere ad errorem fidei, quod quandoque per iram vel aliquam impatientiam faciat aliquos dare simpliciter et absolute, et reddere seipsos diabolo, ut fatuos, in anima et corpore, et aliquos qui dicunt: Ego reddo me in anima et corpore diabolo, si non fecero tale quid, vel si non faciam talem rem: et cum hoc aliqui negant Deum. Summopere instruant sacerdotes populum suum, ne faciant tales promissiones, imo verius obligationes diabolo, quia est idololatria, seipsos enim in anima et corpore offerunt sponte diabolo, quod est nefandissimum crimen.

« Ex dictis in præcedenti capitulo insurgit quidam pessimus error igne et gladio puniendus, quod nonnulli, qui tales fecerunt promissiones, tenent firmiter, quod ex quo talis promissio facta est, ille qui ipsam fecit, pertinet et pertinere omnino ad diabolum ita ut impossibile sit, quod per contritionem aut confessionem, satisfactionem et absolutionem ille promittens possit liberari ab hujusmodi obligatione, imo quod pejus est, quod hoc Deus non potest facere, quod talis promittens possit salvari, vel pertinere ad Deum, sed ad diabolum, cui se devovit. Sacerdotes instruant populum, quod ista opinio illorum hæreticorum hominum est falsissima et hæretica, et illud peccatum quantumcumque sit gravissimum, tamen per veram con-

¹ Juv. 1. res. in Car. VI. — Synod. Lingon. apud Bochet. lib. v. decret. Ecclæs. Gallic. C. C. XIV. c. 13.

litionem, confessionem, satisfactionem et absolutionem factam auctoritate diocessani, ad quem talis casus est reservatus, potest remitti, et ille taliter absolutus salvari ».

De temporario supplicio confitenti injungendo hæc leges ¹ in eadem synodo sacerdotibus impositæ fuere. « Caveant curati aut eorum vicarii, ne imponant penitentias solennes aut publicas : licet pro quolibet peccato mortali esset regulariter septennis penitentia injungenda, quæ deberet imponi magis vel minus aspera, prout majoritas vel minoritas, et circumstantiæ eorum exposcunt : tamen hodie omnes penitentiaæ sacerdotis arbitrio sunt taxandæ, sive in quantitate temporis aut rei, vel modi : seu conditionis, considerando gravitatem peccati, et circumstantias temporis, loci, personarum, conditionis et status eorum.

« Sacerdotes debent semper injungere penitentiam per contrarium peccatori, puta superbo humilem orationem, avaro eleemosynarum largitionem, acedioso peregrinationem et Ecclesiarum frequentationem, guloso abstinentiam a cibis et potibus, luxurioso carnis macerationem et quandoque loci mutationem : iracundo mansuetudinem, et quod in corde reprimat fortiter primum motum iræ, et sic de similibus.

« Caveant sacerdotes, ne gravent penitentes per difficiles vel onerosas penitentias : sed eas imponant, quas putant posse et velle penitentem portare, ne deterius contingat peccare penitentiam non adimplendo, etiamsi non deberent injungere, nisi immo *Ave Maria* : debet enim sufficere sacerdoti, si penitentem liberalium videat ab offensa, et penam mittat ad purgatorium, licet eundem penitentem liberatum a culpa ad paradysum non transmittat.

« Omnino caveant sacerdotes, ne penitentes dimittant recedere desperatos propter gravitatem penitentiaæ, quantumcumque gravia commiserint peccata : caveant etiam sacerdotes, ne per penitentias, quas injungunt, faciant præjudicia vel onus alicui alleri quam penitenti, puta non injungant marito, quod sit in onus uxoris, vel e contra, et sic de similibus ».

In Germania et Italia hoc anno invecata est a demonibus nova et nefandissima superstitio, ut observat Ludovicus Paramus ², quæ extremum exitum orbi erat allatura, nisi censoros fidei illam flammis abolendam curassent : « Adeo acerrime, inquit, de inquisitoribus depugnatum est, ut centum quinquaginta annis ad hanc diem, triginta lamiarum millia, ut minimum, fuerint concremata, quæ si impunite abirent, totum ferrarum orbem ad exitium et vastitatem vocarent ».

24. *Asiam sibi subiecit Tamerlanes*. — Hoc anno Tamerlanes ad Ægeum mare et Hellespontum victorica signa circumtulit, ut ex Innocentii ³ papæ ad Emmanuelem Palæologum Græcorum imperatorem proximo anno datis litteris colligitur, ac Latinorum reliquias, quæ hactenus Turcarum impetus sustinuerant ex Asia evulsit. Pera ⁴ excepta quæ ejus signis erectis cladem evasit. Inter alias urbes Phocæam veterem et Phocæam novam nobiles Genuensium colonias in Ionia evertit : tum Smyrnæ urbem munitissimam, quam tot laboribus antea Turcis ereptam vidimus auspiciis Clementis VI et Hospitaliariorum equitum fortissimo præsidio inessam ferro flammaque delevit, cum nullas auxiliares copias Occidentales ob schismatis dissidia Orientalibus fidelibus submitterent. Meminit ejus excidii Theodoricus Niemijs ⁵, quod etiam describit Calchondylas.

Expugnavit ⁶ quoque truculentus Barbarus per id tempus ducum opera, quos adversus regna Septentrionalia immiserat, Caffam præclarum Genuensium emporium in Pælo-Euxino, olim dictam Theodosiam, Tauricæ Chersonesæ regiam, ex qua sapienter Evangelicos præcones ad Scythicas et Tauricas gentes Christiana religione imbuendas missos vidimus, mira quoque arte Tamerlanem ejusque duces usos ferunt, ne aurum ab obsessis civibus terræ infoderetur : « Eratione, inquit Bizarrus, ditissimæ civitates ludibrio, direptioni ac cædi fuere, et inter cæteras etiam Capha, olim Theodosia, Genuensium, ut dictum est, colonia in Taurica Chersoneso sita non procul a Bosphoro Cimmerico : cum enim hanc urbem invadere statuisset, Scythas negotiatores præmisit, qui pretiosissimas animalium pelles minori vendarent solito, sciens, ut dictum est, aurum abscondi, pelles minime, urbe potius et aurum et pelles reperit ac dirupit ». Recepere postea Genuenses Capham, mœniaque instaurarunt, quam rursus a Tartaris et Turcis expugnatam suo loco dicimus : qua amissa, Evangelium per finitima regna propagari desiit, et cum multis gentibus Christiano finetis nomine, de quibus alibi egimus, commercium interruptum est.

Hoc denique anno Guillelmus eremita Sacculensis in Sicilia pietate et miraculis clarus ad Deum migravit ⁷, ejus sanctitas cum pluribus magnisque editis miraculis inclaruisset, post mortem Paulum Tertium Pontificem maximum, ut Ecclesiastico officio coleretur, concessisse tradunt.

¹ Innoc. l. 1. pag. 212. — ² Biz. hist. Genuen. rer. Pers. l. IV. — ³ Niemijs, l. II. c. 23. Calchondil. de reb. Turc. l. III. Bosius, hist. equit. Jerosol. l. IV. Aug. l. V. — ⁴ Biz. rer. Pers. et hist. Genuen. l. IV et alii. — ⁵ Martyr. Sicul. et ex eo Scrar. in novo Catal. die IV Apr.

¹ Exstant apud emul. hb. II. tit. 7. c. 107. — ² Param. inquisit. Sicil. l. I. tit. 3. c. 1. num. 27.

INNOCENTII VII ANNUS I. — CHRISTI 1405.

1. *Tamerlano consilia agitante contra totam Europam, Innocentius papa expeditionem indicit ad preces Paleologi imperatoris.* — Maximum terrorem¹ Christianis intulit anno Christi millesimo quadringentesimo quarto, Indictione ter-tiadeccima, Tamerlanes Tartarus, cum obtrito Turcico regno traducere in Europam ingentem exercitum, et Christi fideles suae subijcere servituti meditaretur; cujus ambitiosa consilia Laonicus Calchondyla his verbis describit²: « Temires arreptis armis contra Bajazetem animo agitabat ejus regionem in Asia sui juris facere, et exinde in Europam transgredi, nec prius redeundi erat animus, quam limites ejus attingisset, progrediendo usque ad Oceanum, qui est prope Herculis columnas; ibi enim esse trajectum maris angustissimum acceperat distinguentem Europam a Libya. Illic igitur in Africam transmittere decreverat, qua in ditionem recepta, domum tum demum remeare statuerat. Haec quidemolvebat Temires animo³. Nonnullos quoque alios Tartarorum imperatores ad totius orbis imperium excidiumque Christianorum aspirasse vidimus. Plangit Innocentius⁴ Tamerlanem post victum Amarottum sive Ameram Bajazetem, impetus in Christianos vertisse, quibus urbis Smyrnae in Ionia eversionem indicat, atque ab Emmanuele imperatore Graecorum additis etiam uninis postulasse, ut naves submitteret, quae Tartaricas copias Hellespontico freto in Europam deveharent. Contempsit Barbari in-aperia Emmanuel, ac virum principem Angelum Cafradium ad Romanum Pontificem oratorem misit, ut Occidentalium auxilia sibi compararet. Flexus ergo Innocentius Graecorum suspiriis in Neapolitano regno, Trinaeria, Dalmatia, Hungaria, Rascia, Bosna, Servia, Bulgaria et Graecia, sacrum in Tamerlanem bellum promulgari atque indulgentiarum praemia, religiosam militiam accepto crucis symbolo professuris, stipemve in bellicos sumptus erogaturis proposuit⁵:

2. « Innocentius, etc., illustri principi Emmanueli Paleologo imperatori Graecorum, viam agnoscere veritatis.

« In vinea Domini sabaoth, sancta videlicet Ecclesia universalis, cultores atque custodes, quanquam immeriti, inscrutabilis dispositione consilii deputati, attentius vigilare nos convenit, ne singularis ferus de silva, impiissima videlicet gens Tartarorum sub ducatu truculentissimi Tamerlani Tartari, vineam ipsam immaniter depascatur, et ut quantum nobis ex alto conceditur, ut eadem vinea praeservetur illesa, impetum bestiarum illam demoliri cupientium reprimamus, verum sacrosancta Romana Ecclesia, mater omnium fidelium et magistra, suspiria producit ab intimis, oculi ejus solvuntur in lacrymas, vehementibusque gemitibus ipsius pectora quatuntur, eo quod praeter hostilitates, quae a blasphemis crucis adversus fidei professores exercentur, extrinsecus undique bella fremunt, intrinsecus seditiones intestinae dilaniant, et inquietant domesticae simultates, gladiusque fidelium, qui foret contra hostium fidei cuneos exerendus, conversus in proximos, prohi dolor! inebriatur sanguine Christiano, et quod acrius, excoquit mentem nostram, scelerati filii, quasi quodam caeco furore vexati, armantur in matrem, ac illum, ex quo prodierunt, uterum nituntur summis viribus lacerare: quo fit, ut nos una cum memorata Ecclesia legitima sponsa nostra circa exhibitionem opportuni subsidii in hac parte juxta desiderium nostrum et officii nostri debitum, manus adjutrices extendere nequeamus. Sane licet jam pridem publica fama ad nostrum auditum perduxerit Tamerlanum et Tartaros ac plerosque alios infideles, qui potenti manu prostraverant etiam Christiani nominis inimicos quondam Amarottum principem Teucrorum et Teucros ipsos, quos Turcos appellant, terramque illorum vastatam suae ditioni subjecerant, et ab infidelibus divertentes contra Christiani nominis zelatores, quod cum amaritudine mentis nostrae perceperimus, immani feritate debacchari valent, per suos oratores et nuntios a te cum instantia peti fecerunt, minis etiam adhi-

¹ Innoc. VII. l. c. p. 212. — ² Calchond. hist. de reb. Turc. l. ii. sub fin. — ³ Id. ib. — ⁴ Id. ib. Ep. cur.

bitis si renitentia fieret, ut ipsi Tamerlano suisque gentibus per strictum Hellesponti maris tuæ ditioni suppositum transitum deberes liberum exhibere: nuper tamen nobilis vir Angelus Casradinos miles Constantinopolitanus procurator et ambaxiator tuus ad Apostolicam Sedem per te propterea destinatus auribus nostris lacrymabiliter intimavit, quod præfati Tartari, quodammodo securitate concepta, de recepta præterita in Amaratum et Turcos victoria gloriantes, cœperunt vires congerere et conflare potentiam non solum ad exterminium civitatis Constantinopolitanæ, regionis circumpositæ caelerarumque terrarum, quæ a Christi fidelibus in illis partibus habitantur, verum etiam ad invadendum partes quaslibet Christianorum, personaliter accinxerant, spem gerentes, civitatem, regionem, terram et ipsas partes, imo universitatem Christiani populi, (quod avertas, bone Jesu!) funditus evertere et prorsus extinguere, si eorum nefando proposito possibilitas responderet.

3. « Nos igitur attendentes quantum ex hoc populo Christiano discrimen immincat, et quod jam crebris, ut ita loquamur, infidelium arietibus fidei Catholice fundamenta pulsantur, quodque nemine opem ferente Christianorum reliquæ illarum partium dantur excidio, et quod si (quod absit) tu imperiumque tuum in ditonem veniatis Tartarorum et infidelium prædictorum (quod heu! futurum esse conspiciamus, nisi Christianus populus tibi tam potenter quam celeriter studeat subvenire) in quanto periculo foret universitas Christiani populi constituta, et propter nos tibi et incolis prælibati imperii paterno compatientes affectu illoque volentes auxilio, quo possumus, subvenire magnitudini tuæ, unum vel duos aut tres seu quatuor aut plures antistites Catholicos gratiam et communionem prædictæ Sedis habentes, aut prælatos seu in theologia magistros vel alios viros ad hoc idoneos, quibus de litterarum scientia, fidei puritate, virtutum meritis et circumspecta providentia perhibeantur testimonia fide digna, per te vel alium seu alios eligendi, si illos ad hoc repereris voluntarios atque promptos, qui prædicationis vivificæ crucis officium in Jerusalem ac Sicilia, Trinaeria, Hungaria, Dalmatia, Slavonia, Servia, Valachia, Lodomera, Bulgaria, Rascia ac Bosna regnis, necnon Romania partibus, civitatibus, terris, castris, oppidis et locis regnorum et partium prædictorum contra hostes fidei, gentem perlidam Tartarorum et aliorum infidelium, qui te et imperium antedictum infestare proponunt, de fratrum nostrorum consilio et Apostolicæ pietatis plenitudine tenore præsentium concedimus facultatem, antistitibus et prælatis, magistris ac viris hujusmodi quos, ut præfertur, duxeris eligendos, in remissionem peccaminum injungentes, ut calamitosum nec

minus periculosum totique Christianitati damnosum tuum et dicti imperii statum, necnon præmissa omnia Christi fidelibus diligenter exponant, ac fideles ipsos, juxta prudentiam a Domino eis traditam, attentis inducant monitis et sedulis prædicationibus exhortentur, ut iidem fideles cogitantes prudenter, quod tu et imperium supradictum ab ipsis fidelibus liberationis vestræ subsidium expectitis, et auxiliationis eorum remedium expectatis, ad exhibenda profutura subsidia et liberandum vos promptis intendant animis, et suas ad id habilitent facultates, ac de bonis sibi a Deo collatis studeant largitiones tam promptas quam uberes elargiri. Et autem antistites seu prælati aut magistri seu viri præfati quos, ut præmittitur, elegeris, ministerium prædicationis hujusmodi, eo facilius atque ferventius prosequi valeant, quo per Sedem prædictam muniti fuerint prærogativa privilegii potioris, antistitibus seu prælatis, aut magistris seu viris prædictis et cuilibet eorundem ordinario locorum, ad quæ propterea ipsos declinare contigerit, ut ipsi per se seu alios idoneos et fidei zelo ferventes prædicatores, suarum civitatum et diocesum diebus Dominicis et festivis infra missarum solemniam et alias, prout eis melius et magis opportunum videbitur, Christi fidelibus præmissa proponant seu proponi faciant, ipsosque fideles exhortentur, moneant et inducant ad erogandum pias eleemosynas pro prosecutione negotii prælibati, auctoritate nostra requirendi hac vice dumtaxat plenam tenore præsentium concedimus facultatem, contradictores per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, non obstante si prælatis locorum ordinariis seu quibusvis aliis a præfata Sede indultum existat, quod interdicti, suspendi vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem, et qualibet alia dictæ Sedis indulgentia generali vel speciali ejuscumque tenoris existat, per quam præsentibus non expressam vel totaliter non insertam illorum jurisdictionis explicatio impediri valeat quomodolibet vel differri.

4. « Insuper tibi eadem auctoritate concedimus ut si quis aut si qui ex antistitibus vel prælatis aut magistris seu viris hujusmodi, quos elegeris, ut præfertur, noluerit seu noluerint, aut non potuerit seu non potuerint infirmitate seu alio impedimento legitimo præpeditus seu præpediti, vel eum seu eos de medio forsan contigerit summoverti, alium seu alios similiter idoneos loco illius vel illorum toties quoties tibi seu deputandis a te expedire videbitur et opportunum fieri, valeas subrogare: et ut fideles ipsi præmissa tanto libentius atque ferventius prosequantur, quanto ex eorum labore mercedem potiorem se noverint percepturos: nos omnipo-

lentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, ex illa, quæ nobis, licet indignis, est divinitus tradita potestate, omnes et singulos Christi fideles cujuscumque præminentie, dignitatis, sexus vel status existant, qui tecum vel gente tua personaliter accedent vel mittent alium pro se ac stabunt, seu alios pro eisdem facient hostiliter residere contra blasphemos hujusmodi pro eo temporis spatio retrorapsis temporibus et similibus casibus per Sedem Apostolicam ordinato, illam suorum remissionem peccaminum de quibus veraciter corde contriti et ore confessi fuerint rectoribus parochialium Ecclesiarum, intra quarum limites extiterint, vel aliis sacerdotibus eam veniam consequi volumus, quæ per Sedem Apostolicam concedi consueverunt transfretantibus tempore generalis vel particularis passagei in subsidium Terre-Sanctæ, ac si ad civitatem Jerusalem personaliter accessissent, illos autem qui ministrabant de facultatibus eorundem juxta eorum possibilitatem, et quoscumque alios, qui alias fideliter ac pro posse in hujusmodi negotio juxta præsidii seu qualitatem servitii ac meritum, remissionem et veniam peccaminum hujusmodi pro rata decernimus promereri, et nihilominus omnibus supradictis juxta qualitatem præsidii ac servitii in retributione justorum augmentum æternæ beatitudinis pollicemur.

« Nos enim rectoribus et sacerdotibus hujusmodi absolvendi contentes ab omnibus eorum peccatis, dummodo talia non fuerint propter quæ Sedes Apostolica sit merito consulenda, plenam et liberam concedimus auctoritate presentium harum serie facultatem. Cæterum ut oblationes et elemosynas, quas fideles ipsi pro hujusmodi pio negotio, dante Domino, erogaverint, ad manus tuas cum omni integritate perveniant, volumus quod prædicatores verbi Dei et receptores oblationum et elemosynarum hujusmodi quos ad hoc duxeris deputandos, super quo tibi plenum facultatem tribuimus, elemosynas et oblationes hujusmodi fideliter custodiant, ipsasque tibi vel deputando seu deputandis a te sub excommunicationis pena, quam, si secus egerint, ipso facto incurrant, a qua per nullum nisi per Romanum Pontificem præterquam in mortis articulo absolvi valeant, studeant integraliter: nos enim dantes de assignatis per eos et per te deputandum seu deputandos a te de receptis quietandi, absolvendi et liberandi plenam tibi concedimus etiam facultatem: et nihilominus ut hujusmodi negotium effectui, quem cupimus, mancipetur, volumus quod impediens negotium ipsum per se vel alium seu alios, directe vel indirecte, publice vel occulte, similiter in excommunicationis sententiam incidant ipso facto, a qua nequeant, ut præfertur, absolvi, presentibus post biennium

a data presentium computandis minime valituris. Nulli ergo etc. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum VII kal. Junii, Pontificatus nostri anno primo ».

Ex his Innocentii litteris constat emendandos scriptores, qui Tamerlanem biennio ante extinctum tradunt, atque in unum annum omnia ejus gesta congerunt: nam Bonifacii litteræ ¹ antea adductæ demonstrant increbuisse in Occidente Tamerlanis victorias anno superioris sæculi nonagesimo nono, atque hoc anno ex Innocentii Diplomatis ² colligitur Tamerlanem universæ Europæ maximum metum incussisse. Refelluntur etiam ex superioribus qui tradunt ³ Tamerlanem humanissime se gessisse in Emmanuelem Palæologum, et Constantinopolim ejus clientelæ offerenti respondisse, nolle se clarissimam urbem vetusti sedem imperii, atque a Bajazeti tyrannide liberatam, in servitutem redigere: flagrabat enim Christiani nominis odio, ac Bajazeti fuerat gratulatus, quod Christianam gentem aboleret: bellum vero Mahomedicæ superstitionis cultori induxit, quod satrapis Asiaticis suos principatus restituere detractaret.

5. *Tamerlanis peritia rei militaris et barbari mores.* — Quid vero contra potentissimum Tamerlanem decies centena militum millia ducentem ⁴ ex Oriente, ac parte alia per Septentrionem alios exercitus immittentem in Poloniam, egissent Christiani principes, nisi cum divina providentia de medio sustulisset? Nam tantæ potentie conjuncta erat ⁵ militaris industria, ut numerus ordinem non confunderet: castra ejus in urbis modum erant instructa, circumscripto cuique artificio collegio loco proprio, ut nullus esset latrocinii locus, atque omnia velut in opulentissima urbe venalia exponerentur: ac disciplinae severus adeo erat vindex ⁶, ut ipse quamvis esset latronum rex, militi de furto lactis accusato viscera ad explorandam veritatem aperiri ferro jusserit, eadem pœna indicta mulieri, quæ eum detulerat, nisi invenirentur furti vestigia. Plura quoque alia edidit crudelitatis exempla, de quibus memorat, inter alios, Raphael Volaterranus ⁷, sic inquit:

« Tamburlanes quidam nomine, seu Tartarus, sive e Turcarum genere, nam ejusdem erat sectæ, primo bubuleus, deinde miles gregarius virtute paulatim effecit, ut regno gentis suæ potiretur. Scythias, Medos, Albanos, Mesopotamiam, Parthiam, Persiam, Armeniam sibi subjugavit: trajecto demum Euphrate cum sexcentis peditum, equitum vero trecentis millibus, Asiam minorem obtinuit: argentæ cæteri hunc numerum, e quibus Mariana ait ⁸: « Ingentem exercitum

¹ Lib. V, p. 253. — ² Innoc. I. I, p. 222. — ³ Petr. Perond. et Sel. Brant. in Vit. Tamerlan. — ⁴ Mar. I. XIX, c. 11, ex itinere, ad Tamed. — ⁵ Bizar, Geunen. hist. I. IX. — ⁶ Perond. ubi sup. — ⁷ Volater. geograph. I. XII. — ⁸ Mar. eod. c. 11.

conflaverat equites quadringenta milia, pedites ad sexcenta, vix fidem faceret numerus, nisi idoneis id auctoribus confirmaretur». Pergit Volaterranus : « Regem Turcarum ex Othomannorum familia tunc potentissimum Bajazetem cum non pæne minore exercitu fines tuentem prælio cepit, ac in cavea more ferarum coniectum secum circumferebat. Castra tentoriis primum albis metari solebat, monstrando veniam obsessis se daturum, si se prima die dederent : secundo purpurea præferebat, volando in patres familias ac proceres tantum se animadversurum, si alterum expectassent diem : tertia atrata exilium omnibus miserabile ac totius urbis ruinam facturum significabat. Is quondam in obsidione cujusdam oppidi cum tertia die pueri cum virginibus oleas in manu gestantes egressi illi supplices occurrissent, ad unum omnes interficere jussit. Admonitus a quodam Gemensi uti mitius cum populis ageret, sic eum facilius imperatorum, respondit se orbis esse calamitatem, proinde ocius se inde ab eo proriperet, nisi et ipse quoque hanc periclitari vellet : at ille statim subterfugit ».

Miseria est Christianorum divina pietas, ac Tamerlanem, concitato¹ in eum Zachataja rege, ab Europæ expugnandæ consilio abduxit, illumque, compositis cum barbaro rebus iterum Europæam expeditionem conficere meditantem, nostrorumque vires ac dissidia explorantem, (nam oratores in Gallias ad Carolum, in Hispanias ad Henricum, quos exploratorum loco habendos constat, Juvencalis Ursinus² ac Joannes Mariana referunt³) e vivis proximo anno sustulit, orbemque immanissimo tyranno liberavit, cujus impetus Europa, schismate totque dissensionibus laniata, vix sustinere potuisset. Et quidem Romana Ecclesia quæ reges ac principes ad Barbarorum conatus retundendos conjungere consueverat, adeo et schismatis furore vexabatur, et tyrannorum ditionem Ecclesiasticam invadentium quatiebatur assultibus, ac denique Romanorum improvise exacerbatorum casu acerbissima conjuratione exagitata est, ut Innocentius seditionis popularis furori fuga se subducere coactus sit : de quibus singulis ordine agendum est, ac primum de Ecclesiastica ditione, quam novi tyranni invasere.

6. *Albericus Barbianus proditor Bononiam occupare tentat : Forolivienses ad officium revocati.* — Appetita est Romana Ecclesia communi prodicione et insidiis, quos adversus hostes presidio et munimento sibi futuros speraverat : Albericus enim Barbianus in Neapolitano regno magister equitum ac Romanæ Ecclesiæ cliens beneficiarius, repente fide violata, occupatisque nonnullis Bononiensis agri oppidis, ad Bono-

niam eripiendam Apostolicæ Sedi conjuratos et arma contraxit, hostilesque excursions egit, monitusque a Balthasare Cossa diacono cardinale legato, ceptis absistere contempsit. Ad ejus comprimendos impetus Pontifex Encyclicis litteris¹ singulos proceres Ecclesiasticarum urbium, præfectos, ac toparchas omni armorum federe eum perduelli Alberico abstinere jussit.

« Dilectis filiis nobilibus viris Nicolao marchioni Estensi in Ferrariensi, Obizoni ac Petro germanis domicellis de Polenta in Ravennatensi, Ludovico de Alidosiis militi in Imolensi, Cecco de Ordelaffiis domicello Foroliviensi et Casenatensi, Carolo domicello, Pandulfo militi, ac Malatestæ domicellis germanis in Ariminensi, Faventinensi et Casenatensi ; et nonnullis aliis, Malatestæ, quondam Pandulfi nato domicello de Malatestis in Pensauriensi, Guidoni Antonio comiti Montisferetri in Urbinatensi, Eugubiniensi, et Calliensi civitatibus, Petro Francisco Galeotto et Capoleoni de Branchaleonibus domicellis in Durantis et S. Angeli in vado terris, ad nos et Romanam Ecclesiam spectantibus, ac universis et singulis aliis quorumcumque aliarum civitatum, castrorum, terrarum et locorum in provinciis nostræ Romandiolæ ac Massæ Trabarariæ ad nos et eandem Ecclesiam spectantium, pro nobis et præfata Ecclesia in temporalibus vicariis ; ac universitatibus et singularibus quibuscumque personis cujuscumque status, gradus, dignitatis spiritualis vel temporalis, vel conditionis existant, provinciarum, civitatum, terrarum, castrorum et locorum hujusmodi subjectorum, ad quos præsentis nostræ litteræ pervenerint, salutem, etc. »

« Cum nobilis vir Albericus de Barbiano,.... diocesis, comes Cumii, et regni nostri Siciliae magnus comestabulus, nobis ac præfatae nimirum Romanæ Ecclesiæ subditus et in nonnullis terris nostris, et ejusdem Ecclesiæ in temporalibus vicarius, contra nos et præfata Ecclesiam ac civitatem nostram Bononiensem, ejusque comitatum, territorium et districtum, cives ac districtuales et habitatores, res et bona ipsorum, cornua erigens, et a fidelitatis et obedientiæ nostrarum et Ecclesiæ præfatarum debito se damnabiliter subtrahens, conspirationes et tractatus fecerit et fieri fecerit, ut civitatem nostram præfata, ejusque comitatum, territorium et districtum contra statum et honorem nostrum, et præfate Ecclesiæ, et nonnullas terras, castra et loca ad nos et præfata Ecclesiam immediate spectantia occuparet, quædamque occupaverit, et in eisdem statum hujusmodi, quantum in eo fuit, subvertit, ac cavalcas, hostiles incursus, et nonnulla alia plura crimina et delicta fuerit perpetratus et perpetret assidue, et pro parte tam nostra quam dilecti

¹ Chalcond. l. iv. — ² Juv. Urs. in Car. VI. — ³ Mar. de reb. Hisp. l. XIX. c. 11.

¹ Innoc. l. i. p. 278.

fili nostri Balthasar S. Eustachii diaconi cardinalis, et in præfata civitate Bononiensi, ejusque comitatu, territorio et districtu pro nobis et eadem Ecclesia in spiritualibus et temporalibus vicarii generalis, et Apostolicæ Sedis legati, tam per nuntios quam per litteras fuerit instantissime et repetitis vicibus monitus, et etiam requisitus, ut a talibus nocentis et offensio-nibus deberet ex toto desistere; id facere et adimplere contempserit; quinimo, pejora prioribus cumulans, in dies crudelioribus offensio-nibus, ac damnabilius contra statum et honorem hujusmodi desaxerit et desaxire non desinat, spreto et contemptis nostris salutaribus monitis et mandatis, in animæ suæ periculum, damnum gravissimum nostrorum et Ecclesiæ subditorum; nos attendentes quod nimium excreceret humana improbitas, nisi corrigeretur temeritas reprobæ perversorum, præmissis ac nonnullis aliis rationabilibus causis animum nostrum ad hæc inducentibus; universitatem vestram et vestrum singulos presentium tenore requirimus et monemus vobis nihilominus et cuilibet vestrum sub excommunicationis pœna in quam contra-facientes incurrere volumus eo ipso, et a qua, præterquam in articulo mortis, nisi dumtaxat a Romano Pontifice, nequeatis, absolutionis beneficium obtinere, et sub pœna privationis omnium vicariatuum, feudorum, honorum quorumlibet a Romanæ vel alius quibuslibet Ecclesiis, seu Romano imperio, ducibus vel principibus, universitatibus seu singularibus quibuscumque personis, necnon honorum, dignitatum, privilegiorum, exemptionum, et gratiarum spiritualium et temporalium, obtentorum et obtinendorum in posterum, quatenus ad requisitionem seu mandatum præfati Balthasar cardinalis et vicarii per suos nuntios aut litteras, teneamini et debeatis ab omnibus et singulis favoribus ac præsiidiis quibuscumque realibus, personalibus, mixtis, ac respectu dicti Alberici, necnon gentium ipsius et terrigenorum et habitatorum et receptantium se quomodolibet in castris, terris, seu locis, quæ per ipsum quomodolibet definentur, eidem in aliquo faventium seu assistentium, abstinere protinus teneamini, ac etiam debeatis: quinimo ad requisitionem seu mandatum ejusdem cardinalis contra præfatum Albericum terras et loca quæ definet, necnon universitates et singulares personas, gentes armigeras ipsius, res et bona, terrarum, castrorum et locorum prædictorum, necnon habitatores etiam et se receptantes in eis guerram et exercitum facere, et quæcumque hostilia modis omnibus tamdiu exercere et fieri facere, quousque correctus et emendatus, ac humiliato spiritu ad nostram et præfate Ecclesiæ fidelitatem et obedientiam redierit, et satisfactionem fecerit congruentem. Si quis autem præmissa adimplere contempserit, eo ipso hujusmodi pœnis et sententiis decer-

nimus irretitum et volumus subjacere. Dat. Romæ apud S. Petrum VI kal. Julii, Pontificatus nostri anno 1 ».

E magnatibus vero Ecclesiastico imperio subjectis Franciscus Ordellaffus, toparcha Foroliviensis et Casenas, haud diu postea superstes exiit, in quo Ordellafforum familiam extinctam, refert S. Antoninus ¹. Cum vero Forolivii et Casena principatum ad Romanam Ecclesiam devolutum, Balthasar cardinalis Cossa recipere pararet, non defuere, qui illi obsisterent, publicæque rei Foroliviensis gubernaculis se ingere-rent, de quibus Innocentius hæc litteris ad populum illum datis questus est ²:

« Dilectis filiis universitati ac regimini civi-tatis nostræ Foroliviensis, salutem, etc.

« Inter sollicitudines varias et diversas, quibus ex onere pastoralis officii nostris humeris incumbente jugiter angimur, illa pulsat et exci-tat potissime mentem nostram, ut ad ea quæ salutem et tranquillitatem cunctorum Christi fidelium subjectorum promovere habeant et sal-vare, et ut sub nostra et Romanæ Ecclesiæ fide-litate, devotione et obedientia regi possint et salubriter conservari, ab intimis nostris præ-cordiis intendamus. Pridem siquidem intellecto, nobilem quondam virum Ceccum de Ordellaffis domicellum in nostris Forliviensi et Sassena-tensi civitatibus, earumque comitatibus, terri-toriis atque districtibus pro nobis et præfata Ecclesia in temporalibus generalem vicarium, suæ mortalitatis et carnis debitum persolvisse, et jurisdictionem, administrationem, guberna-tionem, merum et mixtum imperium exercenda in civitatibus, comitatibus, territoriis et distri-ctibus supradictis ad nos et præfata Ecclesiam jure ipso recidisse, et ad nos et Ecclesiam ipsam spectare et pertinere, prout de jure pertinet atque spectat, ac volentes, ut sub mensura justitiæ, ac tranquillitate pacifica, sub fidelitate, de-votione et obedientia præfatis immediate vestra devotio regeretur, et illis præcluderetur aditus, qui sicut fide digna relatione didicimus, diversis machinabantur coloribus præfatarum usurpare dominium civitatum, necnon comitatum, ter-ritoriorum et districtuum eorundem, sentientes etiam in civitate nostra Forliviensi tumultum populariter suscitatum, et quosdam licet de facto, se immiscuisse gubernationi civitatis For-liviensis præfate, scribendum duximus dilecto filio nostro Balduffarri S. Eustachii diacono cardinali, ac in provincia Romandiolæ ac in civi-tate nostris Bononiensi, et nonnullis partibus pro nobis et eadem Ecclesia in temporalibus generali vicario, ut circa recuperationem civita-tum, comitatum, territoriorum et districtuum hujusmodi et illorum gubernationem et admi-nistrationem pro nobis et eadem Ecclesia dili-

¹ S. Ant. III. p. tit. XXII. c. 4. §. 11. — ² Lib. 1. Ep. cur. p. 330.

genter intenderet, prout suae circumspeditioni necessarium videretur, ut nostra paternalis intentio quae ad salutem vestram prona est semper et pervigil, sequi posset.

« Et quoniam per nuntios praefati cardinalis nuper accepimus, cardinalem ipsum ad partes ipsas se contulisse, ut commissionem nostram exequeretur in omnibus, et quosdam ex vobis praeter spem de vestra integritate conceptam (nam omnes putabamus ultroneos ad exequendam nostram in omnibus voluntatem) perturbasse executionem volivam et plenariam praemissorum ea ratione, ut certi reddimur, quoniam speciale mandatum vobis de sic exequendo per nos factum non fuerat, putabamus enim id minime expedire, quoniam vicariatus dictarum civitatum, comitatuum, territoriorum et districtuum, ut nostis, per obitum dicti Cecci finierat, etc. Nos igitur intendentes, ut juxta mandatum et requisitionem praefati cardinalis vicarii nostri, et specialis commissarii, ut praemittitur, in hac parte omnia exequamini, quae per ipsum ordinala fuerint vel injuncta, universitatem vestram paternis affectibus requirimus et hortamur in Domino, eidem nihilomus per Apostolica scripta praesentium tenore districte praecipiendo mandantes, qualenus ad nostram et praefatae Ecclesiae fidelitatis et devotionis obedientiam plenarie redeuntes, velitis et debeatis praefato cardinali vicario nostro in omnibus et singulis, quae mandaverit, plenarie obedire, ac possessionem liberam et expeditam tam civitatum Forliviensis et Sassenatensis et Citadellae, quam terrarum, castrorum et locorum », et infra, « tradere, restituere et assignare eidem cardinali, vel deputandis ab eo, quoties requisiti fueritis, sublatis quibuscumque contrarietatibus, prolinus debeatis ». Subdit se eidem cardinali legato praecipisse, ut in rebelles quoslibet animadverteret. « Nos enim etc. Dat. Viterbii VI kal. Novembris, Pontificatus anno primo ».

Duxit legatus ipse Innocentii jussu in Forlivienses exercitum, ut adversariorum conatus infringeret: verum cum cives, ut refert S. Antoninus ¹, magna animorum conjunctione ad arma, quo venientem aditu arcerent, concurrissent, sponderentque vixigal se consuetum Ecclesiae pensituros, si rei Forliviensis administratio civibus permitteretur, demum cum iis legatum pactum esse, ne forte Tyrannum aliquem ad urbis dominatum occupandum accerent, qui postea graviora illis mala illaturus esset. Obsequentes se magis Ecclesiae tum praebuere Tifernates, qui excusso servitutis jugo Romano Pontifici suam fidem praestitere: quae de re confecta sunt publica Tabula ².

7. *Cardinales creati ab Innocentio, qui per-*

duellium furore actus fuga, Viterbium petit. — Hoc anno XI Junii Innocentius in cardinalium ordinem adscripsit viros undecim virtutum laude praecellosos, ex quibus octo presbyteri, tres diaconi sanctae Romanae Ecclesiae renuntiati fuere. Ipsorum nomina ex Diario sacri collegii recensentur a Felice Conteloro ³, nimirum Conradus Caracciolus summus Pontificii ararii praefectus, tit. S. Chrysogoni presbyter, Angelus Cararius patriarcha Constantinopolitanus, tit. S. Marci ⁴, qui, Gregorii XII sibi adscito nomine, Innocentio successit, Franciscus archiepiscopus Burdegallensis, tit. SS. Quatuor-Coronatorum, Jordanus Ursinus archiepiscopus Neapolitanus, tit. sancti Martini in Montibus, Joannes Melioratus archiepiscopus Ravennas, nepos Pontificis, tituli S. Crucis, Petrus Cretensis archiepiscopus Mediolanensis, tit. duodecim Apostolorum, qui, Alexandri V accepto nomine, controversum Pontificatum gessit, Antonius de Arcionibus episcopus Asculanus tit. S. Petri ad Vincula, Antonius e Calvis episcopus Tudertinus, tit. S. Praxedis. Creati diaconi hi fuere: Odo Columna ex protonotario Apostolico S. Georgii ad Velum Aureum diaconus, qui in Concilio Constantiensi, redintegrata pristina Ecclesiarum Occidentalium conjunctione, ad Pontificatum erectus, Martinus V appellatus est, Petrus e Stephaneschis pariter ex protonotario Apostolico S. Angeli in foro piscium diaconus, et Joannes Egidius praepositus Leodiensis, SS. Cosmae et Damiani diaconus. Ex his Romanos quinque dignitate cardinalitia ornatos fuisse eo etiam consilio, ut Romani, qui ad seditionem a Columnensibus ostentato libertatis fallaci nomine concitabantur ⁵, hoc beneficio demulcerentur; sed irrito exitu: « Nec per hoc », subdit Theodoricus ⁶, « adamantina corda ipsorum regentium Urbem tunc temporis flectere potuit, ut ab ejus infestatione cessarent, quia latebat anguis in herba; ipse namque rex Ladislaus desiderans ardentem dominari Romanis, dictos regentes et multos majores de populo, qui Cavalratte nuncupantur, corruptis pecunia ut sibi assisterent, quod dominium ipsius Urbis quomodolibet sortiretur, et hos corruptos reliquum vulgus propterea multum habebat exosos et provisionatos nominabat, et haec durabant usque ad quintam diem mensis Augusti ».

Describit eorundem temporum conditionem accurate Leonardus Aretinus ⁷, qui horum spectator fuit, ex quo nonnulla decerpsi: « Ego, inquit, per hoc tempus ab Innocentio vocatus Romam veni, et quidem in medio turbationum maximarum susceptusque benigne a Pontifice, ac honoribus titulisque affectus inter intimos illius familiares haberi sum coeptus. Roma conditionem rerum hanc offendi. Romanus populus

¹ S. Anton. III. p. tit. XXII. c. 4. § 4. — ² Etl. apud hui. l. 1. p. 155.

³ Conteloro. in Innoc. VI. — ⁴ S. Anton. III. p. tit. XXII. c. 4. in princ. — ⁵ Innoc. l. II. p. 250. — ⁶ Theod. e Neum. l. II. c. 36. — ⁷ Aretin. in hist. rer. Italic. sui temp.

paulo ante receptam immodice quidem exercebat libertatem, ex principibus autem Columnenses et Sabelli plurimum poterant, Ursini vero dejecti, atque suspecti populo, quod Pontifici favere putabantur. Curia sana, plena, atque locuples: cardinales et multi et magnae dignitatis, Pontifex apud Basilicam Vaticanam debebat, cupidus otii et praesente contentus statu, modo frui sineretur, sed tanta perversitas quorundam potentium in populo Romano, ut nullus quieti relinqueretur locus. Tandem crescentibus suspicionibus, et equitatu a rege submisso, Pontifex quoque auxilia suorum accersere coactus est. Secuta dehinc majores turbationes, etc. » Addit auctor ¹, ut Romani pontem Milvium, praesidio Pontificio munitum occupare noctu tentarint: quod facinus ausum a Columnensibus queritur Innocentius ² asperaque commissa pugna fuerint propulsati: cumque postea agitalum de concordia esset, ac duo e septemviris cum aliis novem primariis civibus e Pontificio colloquio redirent, Ludovicus e Melioralis, Innocentii nepos, ipsos, aegre uni salute concessa, contrucidari iusserit ³, ob quod crudele facinus et populus ad arma coierit, et Pontifex ingenti dolore fuerit affectus, subdit enim Leonardus ⁴ spectator periculi:

8. « Aedes Pontificis ire pergo: ille miro dolore angebatur, res enim tota eo inscio transacta fuerat, vir pacificus et mitis, a cuius lenitate nihil magis abhorebat quam caedes et humani sanguinis effusio, mensus sese ac fortunam deplorans suam oculos interdum ad caelum tollens, quasi Deum invocaret testem suae erga populum Romanum innocentiae Pontifex ». Insontem ipsum, inscium indignissimae caedis Theodericus Niemius ⁵ etiam latetur, quamvis insito nimium in nepotem amori indulsisse perstringat, ex qua ille indulgentia ad nefaria facinora admittenda abutebatur. Tradit idem auctor ut interea crebro ex Capitolina arce campanarum strepitu Romani in arma concitati sint, factoque in viros Ecclesiasticos dignitate spectatissimos impetu, ipsos atque etiam episcopos per Urbem ad Capitolinos carceres lanialis ad ignominiam vestibibus raplarint, ac bonis exuerint: cumque mox Hadrianae praefectus Ladislai regis auro ac promissis corruptus suspectus esset, neque abundarent comعات, ac regis hostilis equitatus immineret, Innocentius furori cedendum decrevit: « Ipse, inquit ⁶, papa et cardinales atque alii, pauci tamen curiales cum

eis, ab Urbe fugientes in fervore diei et aestus versus Viterbium iter egerunt: sed sibi adeo angustiati multi fuerunt, quod et papa sibi tunc vexatus mortem vix evasit, ac tringinta vel circa de comitatu papa praesitis angustia decesserunt (1); » nonnullisque interjectis de iis, qui sibi mortem postea immodico frigido potu incaute peperere, pergit: « Curiales continuo in magno periculo et timore steterunt eadem die post fugam seu recessum diei Innocentii. Tunc praefatus Joannes de Columna cum suis armigeris dictum burgum intravit, et in eodem palatio quasi per viginti dies stetit, a populo Joannes XXIII ironice appellatus, cuius armiger ac multi Romani et plebei accedentes ad praedictum palatium et hospitia ac cameras illi contiguas papae et curialium multos librorum papalium repertos deportarunt, et litteras bullatas et aliqua Registra supplicationum et litterarum papalium laniarunt et de thesauraria papali ultra quinquaginta volumina librorum exportarunt, quae tamen postea fractu temporis camerae diei Innocentii pro majori parte restituta fuerunt, et quis possit tot crudelitales, et tanta maleficia quae tunc fiebant in Urbe satis enarrare? » et infra: « Insignia diei Innocentii ubicumque depicta detexerunt, aut cum luto turpiter maculari fecerunt, comminando quod vellent omnino Romanae Ecclesiae unionem procurare; ac deinceps dicto Innocentio nullo modo obedire, nec ipsum in papam habere vel reputare, multaque magnalia se facturos existimabant, ad quae perficienda se nullatenus eorum vires extendebant ».

9. *Ladislavus dominium Romanum ad se trahere studet, sed propulsatur.* — Edidit proximo anno ¹ Innocentius adversum Joannem Columnnam iudiciaria acta, tum in arcis Hadrianae praefectum Antonellum Thomacellum Bonifacii IX nepotem ², qui accepta ab Ecclesia beneficia in furoris arma ad eam oppugnandam verterat, tum in patrilios Romanos Neapolitano auro subornatos conjurationis principes: denique in Ladislavum ³ ipsum ingrattissimum, qui a Romana Ecclesia contra Ludovicum Andegavensem evehctus ad solium, atque etiam haud diu ante Campaniae et Maritimae praefectura auctus, ad opprimendam Romam sibi que subjiciendam, primum arcanos instruxit dolos, deinde aperta vi erat grassatus. Devinxerat is sibi venales animos praedicti Antonelli praefecti Molis Hadrianae, tum magistratum qui arcem Capitolinam tenebat, auditaque Romanorum seditione in Pontificem, et suburbanis S. Petri a

¹ Aret. in hist. rer. Italic. sui temp. et lib. Ep. Ep. IV. — ² Inn. VII. l. II. p. 150. — ³ Aretum. in hist. rer. Italic. et lib. Ep. Ep. V. — ⁴ Aret. in hist. rer. Italic. sui temp. et ex eo S. Anton. tit. XXII. c. 4. §. 1. — ⁵ Theod. e Niem. l. II. c. 37. — ⁶ Ibid. c. 36.

¹ Lib. II. pag. 158. — ² Ibid. pag. 155. — ³ Ibid.

⁴ Certam diem, qua Innocentius Roma Viterbium recessit, cum in Annalibus non indicetur, assignandam hic censeo petitam ex Diario Romano Antonii Petri, de quo in nota ad A. MCDIV. §. 16. Ita ille: « Isto die (VI Augusti) papa recessit, et ixit versus Viterbium, contra suam voluntatem ».

Joanne Columna una cum Pontificio palatio occupatis, adesse tempus pulavit, quo Romanum regnum adjungeret. Perrellum ilaque Trojae comitem, magnis stipatum copiis submisit, quem a conjuratis exceptum et in suburbana admissum refert Theodoricus Niemius¹; sed non sine Dei providentia a Romanis depulsum addit; ex quo totam rem gestam repetemus: « Rex, inquit, Ladislaus, cogitans forte quod bonum esset aquis turbidis piscari scientibus artem, instituit tunc Romanorum dominium pro se capere, praefato Joanne de Columna et plerisque tunc regentibus eandem Urbem civibus lucri causa in hoc conspirantibus: propter quod rex infra dies paucos comitem Trojanum cum decenti armorum comitiva in subsidium Joannis et regentium praefatorum, quod dominium pro ipso rege per eos caperetur, destinavit ad Urbem ipsam, qui introivit, duobus de predictis regentibus, et quodam Richardo de Sanguineis Romano ad latus comitantibus, etc. » Enarrare perguit auctor, ut ii per pontem S. Angeli in interiora Urbis loca penetrare nisi sunt, sed a Romanis primum non admissi in suburbium S. Petri refulerint gressus, armisque egregie instructi ad tria hastatorum millia iterum irrumpere per pontem in Urbem annisi sint: sed Romanorum diligentia interfectis obseplisque in Urbem adhibus, coortoque asperiori certamine, Perrellus Trojae comes ac Joannes Columna fuerint propulsati.

10. « Tunc rex ipse Ladislaus », subdit Theodoricus, « ad consequendum hujusmodi temporale dominium Romanum non profecit; sed ipsorum Romanorum animos contra se fortius provocabat. Et his peractis die immediate sequenti pane totus populus in hac sententia concors remansit, quod praefatum dominium temporale ad regem Ladislaum nunquam devenire deberet, asserentes quod omnia mala citius pati vellent, quam ei subesse, ipsosque officiales et regentes per triduum in eodem Capitolio continue obsederunt, qui obsessi credebant, quod pars dicti regis infallibiliter prevaleret: cum etiam tunc capitaneus dicti castris S. Angeli partem foveret regis, ipseque rex iam grandem exercitum haberet in burgo iudiceto, et per faculas ardentes de nocte illi in Capitolio et alii in castro existentes mutuo sibi signa dedere: sed frustra, quia nimis tunc contra eos prevaluit concordia civium; unde ipsi in Capitolio circumvallati tandem fraderunt, Capitolium salvis personis et rebus eorum: quod populus libenter acceptavit et habito per populum Capitolio priores officiales destituerunt et eis tres regentes, quos bonos viros appellarunt, in eodem regimine surrogarunt. Qui consultius et mitius agentes cum

captivis et detentis curialibus in Capitolio ipsos cum bono moderamine a captivitate hujusmodi liberarunt, inter quos erant patriarcha Gradensis, qui infra paucos dies postea decessit, Narniensis et quidam alii episcopi, necnon plures magnae auctoritatis viri forsitan quinquaginta numero, qui omnes fuerunt curiales: bona vero ipsis ablata curialibus, ubilibet per Urbem tunc temporis per Romanos procurantibus et disponentibus tribus regentibus, praeter spem omnium magna ex parte restituebantur illis, quibus ablata fuerunt; et hoc contigit cum cognovissent Romani, quod Innocentius valde increpasset Ludovicum, quod tantam stragem de Romanis fecerat, ut praefertur, asserens quod Ludovicus omnibus malis, quae propterea papa et cardinales necnon curiales ipsi passi erant, causam dedisset ». Pergit auctor enarrare, ut Perrellus Trojae comes, Ladislai copiarum dux, Urbis subigenda spe delusus abscesserit, atque in circumjecta Urbis loca impetum suum converterit, ac late obvia quaeque abductis Ecclesiarum et monasteriorum animalibus, sit populatus: Joannes vero Columna, cum dies viginti in suburbio S. Petri haesisset, imminentibus jam Pontificiis copiis, quae Paulo Ursino et Muscharda ducibus Viterbio erant submissae, in fugam pariter se coniecit. Recepto ilaque suburbio S. Petri et Capitolio, Moles tantum Hadriana, cui ut dixi, Antonellus Thomacellus praerat, in hostis Ladislai potestate perstitit¹; ex qua Romae graviora damna illata sunt. Creatus vero ab Innocentio est Urbis senator Franciscus e Panciaticis, nobilis Pistoriensis, ut eam adversus Ladislai conatus tutaretur, pacemque inter cives componeret; ad quem datum extat hoc Diploma²:

« Dilecto filio nobili viro Joanni Francisco de Panciaticis, militi Pistoriensi, almae Urbis senatori, etc.

« De almae Urbis statu, ut cultus ibidem justitiae vigeat, et pacis tranquillitas amplietur, praestante Domino, prospere dirigendo, tanto amplius sollicitudo nos urget et angit, quanto illam ardentiori charitate prosequimur, ipsa enim orbis quondam domina et magistra leges condidit, quibus possit regi salubriter et feliciter gubernari, bonis praemia, inquietis supplicia exacto iudicio impendentes. De tua igitur nobilitate atque prudentia gerendarumque rerum experientia ac fidei puritate sumentes in Domino fiduciam specialem quod ea, quae tua sinceritati committenda duxerimus, promptis affectibus et exacta diligentia salubriter exqueris, tibi tuo durante officio contra omnes et singulos laicos cujuscumque status praeminentiae, dignitatis seu conditionis extiterint seu existant, qui quomocumque et qualiter-

¹ Theod. Niem. l. II. c. 37.

² Innoc. l. II. p. 150. — ³ Lib. I. p. 325.

cumque hactenus contra statum honoremque nostrum et Romanæ Ecclesiæ sponsæ nostræ, seu contra præfatam Urbem ejusque tranquillitatem et bonum conjunctim vel separatim aliquid non solum facere, sed attentare quomodolibet præsumpsissent seu præsumerent, aut facerent in futurum, animadvertendi, et punitiones reales et personales fieri faciendi, exequi mandandi ac etiam illos qui ad crimina vel delicta patranda dedissent et dabant auxilium, consilium vel favorem, æquali pœna tanquam principales malefactores puniendi », et infra, « auctoritate Apostolica jurisdictionem et potestatem omnimodam, ac plenum et liberum arbitrium concedimus per præsentis sententias sive pœnas quas vigore hujusmodi arbitrii tuleris, seu statueris in rebelles ratas et gratas habebimus, illasque faciemus, auctore Domino, usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari. Dat. Viterbii III kal. Novembris, Pontificatus nostri anno primo ». De conciliatis Innocentio Romanis proximo anno agemus : nunc ad immanes schismatis turbines, qui fluctuantem Petri naviculam magna vi concussere, narrationem traducimus.

11. *Dolos antipapæ detegit Innocentius, datis litteris Apostolicis.* — Instructus dolis ac impietate Petrus e Luna antipapæ, cum facillime, positis falsæ dignitatis insignibus, pacem restituere Ecclesiæ posset, varias ambages ad fallendam piorum expectationem querebat, ac superiori anno, ut vidimus, miserat oratores, non qui cessurum ipsum sponte cedente Bonifacio pollicerentur, sed de colloquio quodam faciendo, in quo amulum dolo aut vi opprimere prætendebat, agerent ; itque cardinalibus extincto Bonifacio ad creationem novi Pontificis differendam paratis, si Petri e Luna nomine, honore illum coabiturum profiterentur, ad id pollere se auctoritate negarunt, impudenterque addidere id ejus dignitati non congruere. Creato postea Innocentio, cum vana tantum jaclarent verba, Pontifex iis responderat, indictam a se ad proximas kal. Novembris synodum, in qua suorum consilia audiret : denique iis obstrepentibus, ac fidem publicam sibi dari poscentibus, respondit tandiu negatum iri, donec non vana et insulsa, ut antea, sed quidpiam efficax ad instaurandum Ecclesiarum fœdus afferrent : id vero erat hujusmodi, ut Innocentius ac Petrus e Luna papalia exuerent insignia, quo aliis communibus suffragiis in Concilio OEcumenico renuntiaretur Romanus Pontifex. At cum Petrus ab hac re penitus abhorreret, ejus oratores impudentissima mendacia diffundere non erubuerit, quæsitos a se omnes tollendi schismatis modos, ac tum Bonifacio, tum cardinalium collegio ad evocandum in unum gregem Dominicum, voluntarium de gradu papali abdicationem obtulisset, postremo etiam Innocentium repetitis

vicibus de conjungendis Ecclesiis sollicitasse, neque ipsum ad id flectere potuisse. Cum itaque antipapæ impostorum opera Romanam Ecclesiam in invidiam adduceret, Innocentius, re in lucem veritatis prolata, schismaticorum artes dissolvit, ac Florentino et Fesulano episcopis injunxit¹ ut eadem de re subjectas litteras divulgarent :

12. « Venerabilibus fratribus Jacobo Florentino ac fratri Jacobo Fesulano episcopis, ac dilecto filio Lucæ sacræ theologiæ magistro, Ordinis Humiliatorum, ac decano dilectorum filiorum magistrorum sacræ theologiæ in civitate Florentina existentium, salutem, etc.

« Nuper ad audientiam nostram relatio fide digna perduxit, illos supplantatores ac nuntios reprobos iniquitatis alumni Petri e Luna, olim S. Mariæ in Cosmedia diaconi cardinalis, nunc antipapæ, qui se Benedictum XIII ausu sacrilego nominare præsumit, ad præsentiam felicis recollectionis Bonifacii papæ IX prædecessoris nostri de Massilia transmissos, tam in Florentina quam in nonnullis aliis civitatibus, terris et locis Italiae atque Galliae publicè refulisse pro remotione et extirpatione damnabilis schismatis ex Dei Ecclesia, pro parte illius qui eos transmiserat eidem prædecessori nostro, ad hoc, ut unio sequeretur, obtulisse omni via, etiam cessionis et renuntiationis, eorum dominum, prout videretur expediens, consensurum ; et cum præfatus prædecessor noster oblatas vias et modos possibles nullatenus acceptasset, demum eodem prædecessore nostro, sicut Domino placuit, vita functo, post assumptionem nostram ad apicem summi Apostolatus salvum conductum, ut hujus rei gratia ad nostram possent venire præsentiam, per dilectos filios priores artium et vexilliferum justitiæ præfatæ civitatis Florentinæ cum instantia postulatum, per nos fuisse penitus denegatum, sicque tam prædecessorem nostrum quam nos denegasse conclusionem desiderabilem tanti boni. Nos igitur attendentes quanti sit discriminis, nisi mentes, quæ falsa suggestione informantur, interdum veritatis lumine illustrantur, præmissorum seriem per litteras nostras, et ut possitis maledicta refellere, et imbutas inique mentes ad viam veritatis reducere, præsentibus sub compendio duximus intimandum, quod præfati, qui fuerunt de Massilia transmissi, eidem prædecessori nostro unicam conventionis personalis viam dumtaxat omnium aliorum inclusivam eorum judicio, et nullius exclusivam substantiatiler obtulerint : quam cum idem prædecessor noster adversa depressus valetudine, ex qua infra dies paucos migravit ad Dominum, adimplere non posset, et eodem viam universæ carnis ingresso, cum mens totius sacri collegii venerabilium fratrum nostrorum S. R. E.

¹ Lib. 1. Ep. cur. p. 213.

cardinalium, de quorum numero tunc eramus, esset circa remotionem huiusmodi schismatis, vocati fuerunt ad praesentiam dicti sacri collegii praefati qui de Massilia venerant, et cum interrogati essent, an ad cedendum et resignandum nomine eorum domini mandatum haberent sufficiens et cederent, nam firmi erant propositi collegium ipsum cessione pacta ad electionem novi Pontificis non procedere. Altissimo inspirante, donec salutaris provisio fieret, in re ipsa responderunt se mandatum ad rem ipsam non habere, nec juri eorum domini convenire. Ex quo factum est, servatis solemnitatibus debitis, ne Ecclesia ipsa sui pastoris deploraret incommoda, Spiritus sancti gratia assistente propitia, nos in patrem et pastorem eligi: cumque post assumptionem nostram huiusmodi saluum conductum peti fecissent de Florentia, ut praefertur, responsionem dedimus ad petita, quod cum nostrae intentionis existeret, prout existit, ut huiusmodi horrendum et detestabile malum tolleretur ex toto, regibus, praelatis atque principibus et communitatibus nobis et Romanae Ecclesiae devotis, quos praesens etiam tangit negotium, tam per litteras quam nuntios intimaverimus requirentes eosdem, ut usque ad festum Omnium Sanctorum venirent vel mitterent ad nostram praesentiam ad consulendum de et super viis, modis et formis honestis, congruentibus atque justis circa remotionem huiusmodi schismatis per nos servandis et requisitorum circa materiam huiusmodi audire consilia, sicque illos de Massilia directos super alias expositis, nisi de novo quod efficaciter rei conveniret habere nosceremus, rursus audire supervacuum arbitrabamur et saluum conductum propterea destinare: sed si circa materiam huiusmodi effectivum aliquod nosceremus declarari, tam ipsis quam aliis saluum conductum et securitatem concederemus, ut tam salutaris conclusio sequeretur, prout in nostris super inde confectis litteris plenius continetur.

13. « Et quoniam veritas quae non defensatur, opprimitur, fraternitati et devotioni vestrae et aliorum Christi fidelium rerum praefatarum seriem tenore praesentium declarare decrevimus, vobis nihilominus, fratres episcopi, et dilecte filii magister, et cuilibet vestrum in virtute sanctae obedientiae committentes ac etiam injungentes, quatenus convocati conjunctim vel separatim per vos vel aliquem vestrum universis et singulis provincialibus, ministris, guardianis, et prioribus ac magistris in sacra pagina Ordinum quorumcumque, et Ecclesiarum praelatorum in praefata civitate Florentina existentibus tam praesentibus quam futuris, in locis, de quibus vobis vel alicui vestrum videbitur, velitis et debeatis huiusmodi facti veritatem seriosissime declarare: et ut religiosas et Ecclesiasticas quascumque personas, et etiam laicales in praedi-

cationibus et tam publice quam private et alias modis omnibus, de quibus discretionem vestram videbitur, velint et debeant super praemissis omnibus et eorum circumstantiis summa cum diligentia exprimere veritatem, ut mentes quae perversa suggestionem fuerant aliter informate circa veritatem plenarie erudite agnoscant se falsis suggestionibus informatas, et defraкторum malitiam ad supplantandum fidelium mentes contra nos et Ecclesiam sponsam nostram semper deditam et intentam, super quibus omnibus vobis et vestrum singulis concedimus tenore praesentium plenariam facultatem. Datum Romae apud S. Petrum IX kal. Maii, Pontificatus nostri anno primo ».

14. *Nova antipapa artes, et caulida Innocentii pro sedando schismate nota; ad quod Synodum iterum indicit.* — Non destitit iterum Petrus e Luna Innocentium dolis lacerare ac fatigare, ut suos oratores audiret: « Statim post festum S. Michaelis », inquit Theodoricus Niemius¹, « iterum Petrus e Luna eundem Innocentium sollicitari fecit in Viterbio, quod daret saluum conductum quibusdam suis nuntiis, qui secum de facienda dicta unione aliqua tractare deberent: dictus autem Innocentius credens, (nimirum ex perspicuis argumentis, quod praefatus Petrus illud non corde peteret, sed calide, dictum saluum conductum dare denegavit: propter quod Petrus, tali occasione captata, contra ipsum Innocentium querulando, seque excusando quod non staret per eum, quin unio fieret, diversas Epistolas satis complas ad diversa loca insignia destinavit: contra quas idem Innocentius longiores contrarias dictari fecit Epistolas, quas in diversis locis per Italiam fecit publicari; sicque ipsi tunc certantes invicem de papatu, et terentes tempus ne cedere cogerentur, scripturis se mutuis ludificarunt ». His extremis verbis auctor calumniam imponit Innocentio, dum eum pseudopontificis VIIII participem fecit. De Petro quidem e Luna nunquam ipsum voluisse gradu cedere constat: at de Innocentio jactari non potest, quem jure adversarii fallacibus petitis repulsam dedisse exploratum est: maxime cum Synodum Catholicorum ad kal. Novembris indixisset: quae cum ob Romanorum seditionem, ut vidimus, supersedentibus itinere praesulibus et oratoribus principum, disturbata esset, illam ad kal. Maii proximi anni extraxit².

15. « Ad futuram rei memoriam.

« Intenta salutis operibus Apostolicae Sedis copiosa benignitas et summovendo noxia et agendo profutura, illa semper exequitur, quae ad salutem cunctorum Christi fidelium in Domino conspicit salubriter expedire: cum itaque nobis cordi semper fuerit, et etiam dum eramus

¹ Theod. e Niem. l. II. c. 38. — ² Innoc. l. I. p. 313.

in minoribus constituti, novit ille, qui cælum terramque regit prout ad præsens existit, ut hoc pestiferum et horrendum schisma, quod peccatis exigentibus, ac mundo posito in maligno fantis retrolapsis temporibus, proli dolor! in Dei Ecclesia damnabiliter vixit atque viget, modis honestis, salutaribus atque justis de medio tolleretur, ut depulsis errorum tenebris oberrantes ad viam veritatis et vite prona devotione redirent, idque supremis desideriis exoptantes, postquam divina sapientie inscrutabilis altitudo consilii in terris regimini universalis Ecclesie nos præfecit, de fratrum nostrorum præfata Ecclesie cardinalium consilio reges, prelatos, principes ac universitates nobis et eidem Ecclesie devotos pariter et fideles per solemnes nuntios nostros et litteras duxerimus paternis affectibus exhortandos ac etiam requirendos, ut ad præsentiam nostram ubicumque residentiam cum nostra curia faceremus usque ad festum Omnium Sanctorum tunc proxime secuturum personaliter, si commode possent venire, sin autem eorum idoneos oratores et nuntios vellent et deberent transmissere ad consulendum de ac super modis honestis, congruentibus atque justis per nos, Deo auxiliante, servandis circa extirpationem schismatis antedicti; postea ob causam, quæ die sexta mensis Augusti proxime elapsi emersit in alma Urbe, cum recessissemus ab ea de civitate nostra Viterbiensi, ubi cum curia nostra residebamus, prout residemus ad præsens, putantes viarum formidanda discrimina famamque casus huiusmodi ad partes non solum finitimas, sed remotas, ut fit, celeriter pervolasse ac deterruisse, retraxisseque pariter mentes regum, prelatorum, principum et universitatum huiusmodi ab adventu sui transmissione nuntiorum ipsorum circa tam salutare negotium mittendorum, dictum festum Omnium Sanctorum ad festivitatem instantem de proximo beati Martini decrevimus prorogandum, requirentes nonnullos prelatos in Italia partibus constitutos, ut ante dictam festivitatem B. Martini si securitate captata, super quo cujuslibet conscientiam onerare providimus, commode venire possent, vellent ad consulendum super tam salubri materia ad præsentiam nostram accedere: impedimento vero existente legitimo, quid secundum Deum et sui maturitatem consilii in re ipsa videretur agendum per suos fideles nuntios nobis intimare celeriter procurarent, ut regum, prelatorum, principum, universitatum et singularium personarum nobis et Ecclesie præfate fidelium salutaribus intellectis consiliis, ad illa possemus intendere per quæ extirpatio huiusmodi schismatis divina super illustrante clementia sequeretur, prout in nostris super et inde confectis litteris serius contineatur.

16. « Nunc autem fide dignis relatibus et mul-

torum scripitionibus de remotis et propinquis partibus intellecto quod rumor dicti casus et recessus nostri ab Urbe præfata, ac discriminosorum itinerum formidanda pericula impedimenta prætudant circa adventum et transmissionem eorum, qui venire vel mittere ad exhibitionem talis consilii per nostros nuntios et litteras, ut præmittitur, fuerint requisiti, quamvis nonnulli ex vocatis de proximo venerint, nos qui, nil ardentius exoptamus aut desiderabilius cupimus, quam ut malum hoc pestiferum detestabilis schismatis de vinea Domini nostris temporibus extirpetur, ne iam acceptum Deo et mundo negotium suo frustretur effectu, ac exoptantes, ut pro rei gravitate numero consilia exhibentium, ac eorum maturitate talis corroboretur materia, necnon considerantes impedimenta huiusmodi rationalibus causis emersisse, in virtute Altissimi, cujus res agitur, ac de eorundem fratrum nostrorum consilio ad veniendum seu transmittendum ad consulendum non per viam generalis Concilii, sed particularis et fidelis consilii super tam saluberrimo negotio, ut et temporis brevitatis non obsistat, et securitati itinerum divina suffragante gratia, prout speramus et cupimus, possit interim provideri, terminum ipsum usque ad kal. Maii proxime futuri cuicumque venire aut destinare volenti, super quo etiam cujuslibet conscientiam oneramus, et ad exhibendum huiusmodi consilium rursus duximus tenore præsentium præfigendum, declarantes nihilominus quod cuilibet juxta sibi traditam ab Altissimo facultatem, securitate ac opportunitate captatis, quandoenique sibi occasio aderit et ut nulli ex præfixione decreti specificè termini insidiandi accedentibus aut malignandi in itinere præbeat habitas, veniendi ad præsentiam nostram præmissorum occasione si tributa potestas; nos enim quoslibet et quandoenique venerint paternis prosequemur affectibus, et audientiam tam grate quam benigne intentis desideriis impendemus, ut tam saluberrima fidelium gregi materia, illo desuper inspirante qui indirecta dirigit et aspera in vias planas, modis profuturis et debitis valeat sicut expedit in Domino, terminari. Nulli ergo, etc. Datum et actum Viterbii VII kal. Decembris, Pontificatus nostri anno II ».

17. *Antipapa in Italiam accedenti adherent Genuenses et Pisani, unde Petrus cardinalis missus legatus in Liguriam.* — Eo major cogendæ ab Innocentio synodi premebat necessitas, quo antipapa suo in Italiam adventu Romam interciperet, et aliquam rei Catholicæ perniciem inferre moliebatur¹; illum enim appulisse hoc anno Genuam, tradunt Juvenalis Ursinus² et Genuenses scriptores³, atque maximis honoribus

¹ Juv. Urs. in Car. VI. hoc an. et S. Ant. III. p. tit. XXII. c. 4. in princ. — ² Juv. ib. — ³ Béz. hist. Genuen. lib. X. et Foliet. lib. IX.

exceptum (1), cui nimirum se a schismatis subornari atque a veri Pontificis obsequio abduci essent passi; quorum exemplo paulo post Pisani corrupti, de quibus hæc S. Antonius refert¹: «Oratores regis Franciæ Genuam advenerunt, et tantum operati sunt et persuaserunt, ut communitas ipsa Genuensis cum archiepiscopo suo et cum cardinale de Flisco, qui ibi erat pro Romano Pontifice, omnes subtraxerunt se ab obedientia pristina erga Romanum, adherentes Benedicto ul vero Pontifici: quod magis imputatum est ad levitalem, quam veritati melius cognitæ. Idem oratores regis Franciæ inde profecti Pisas, ad idem redixerunt Pisanos cum domino suo Gabriele Maria filio illegitimo ducis Galeatii; unde et per civitatem ipsam et per totum territorium ejus divulgatum fuit et mandatum, obedientiam remotam et ablatam ab Innocentio dari et offerri debere Benedicto. Non multo post Benedictus, postquam cognovit Genuam ad devotionem suam et obedientiam conversam, illic profectus est cum curia sua, ut valeret jurisdictionem suam apertius ampliare, qui honorifice ut summus antistes susceptus est a Genuensibus et veneratus». Haud impune Genuenses ac Pisani tulere flagitium; Genuenses enim dira lues post antipapa adventum confecit², ut is illius terrore perfrusus Massiliam regredi coactus sit³: Pisani autem, qui imperio Gabrielis Mariæ Jo. Galeatii Vicecomitis ducis Mediolanensis nothi filii conferentis se ad firmandum dominatum suum in Gallorum regis clientelam a Pontifice defecerant, hoc anno excessere jugum ejusdem Gabrielis, a quo tum principatus Pisanus Florentinis divenditus est. Recepta itaque ab iis arce, Pisani in Florentinos præsiarios vertere arma, illaque recuperata⁴, mox bello a Florentinis petiti sunt⁵, in eorumque servitutem proximo anno adducti fuere⁶: Gabriel vero Maria, cum maxime Gallorum, quibus Liburnum tradiderat, amicitia præfideret, triennio post Genuæ de novatarum rerum crimine postulatus, capitali supplicio est affectus. Interea Innocentius, ut Petri e Luna grassationes comprimeret, creavit⁷ Sedis Apostolicæ legalium

in Liguria, in Insubria, atque in Aquileiensi et Gradensi Patriarchatibus Petrum Basilicæ XII Apostolorum presbyterum cardinalem, qui, ut ante significavimus, ambiguum Pontificatum in Pisano conventu Alexandri V nomine sibi indidit, corripuit.

«Bilecto filio Petro Basilicæ XII Apostolorum presbytero cardinali A. S. L.

«Quamvis universis et singulis regionibus Deo et Apostolicæ Sedi devotis favorem Apostolicum, quoties necessitas ingruit, impendere debeamus, et ad eas nostræ mentis diffundamus intuitum, levando in circuitu vigilis more pastoris tam corporeos quam mentales oculos, visuri quid gregi commisso nobis expediat, et quid operis impendi debeat circa ipsam, et ipsius fulti presidio cui cogitationes hominum præparantur, quique fortium actus superat et infirmos robore potenter accingit, ministerii nostri sollicitudinem ad ea præsertim, quæ fidelibus populis necessario expedire viderimus et noverimus profutura salubriter et utiliter exponamus, in præsentiarum tamen patriarchatum Aquileiensi et Gradensi civitatum, diocesum, provinciarum Mediolanensis ac Januensis necessitates præcordialiter intuemur, meditationibus laboriosisque vigiliis insudando, ut eisdem in hujusmodi necessitatum articulis, et maxime ut assistentia tam spiritualis quam temporalis circa tranquillitatem illarum partium in cunctis opportunitatibus, quibus valeat efficacius exhiberi, opportune adhibeatur, Domino auxiliante, consilium salubreque remedium impendatur: unde cum hostis humani generis pacis amulus et zizaniæ seminator ab olim in eisdem partibus turbationes et scandala suscularit, ex quibus provinciæ ac partes ipsæ sunt depressæ, vastatis fidelium bonis, Ecclesiarum et locorum direptis juribus, pessumdala damnabiliter Ecclesiastica libertate, ac subsecutis exinde animarum periculis deplorandis, personarum nefandis excidiis, et aliis fere innumeris detrimentis; nos exinde graves et amaras gessimus et portavimus in mente nostra puncturas, dum miserabilis illarum provinciarum et partium conditio et commissorum inibi enormitas excessuum infra nostra præcordia revolvuntur: et utinam desuper datum esset, ut cum honore Dei et Ecclesiæ et aliorum salubri statu fidelium

¹ S. Anton. ubi sup. — ² Bazar. Genuon. hist. l. v. — ³ Fohet. l. ix. — ⁴ S. Anton. III. p. tit. xxii. § 2. — ⁵ Ibid. § 4. — ⁶ Theod. e Niem. l. ii. c. 40. — ⁷ Innoc. Ep. cur. l. i. p. 248.

(1) Ea quæ hic narrantur de Genuensium defectione ad Benedictum emendanda, supplenda atque illustranda suppetunt ex Annalibus Genuensibus Georgii Stella, qui per hæc tempora Genuæ agebat. Eo teste discimus anno precedenti, die xxvi Octobris, populo sacri æris pulsu convocato, palam annuntiatam fuisse a Romano Pontifice ad Benedictum defectionem, quæ opera Ludovici cardinalis de Flisco potissimum sollicitata est. Nam cardinalis ille non ante multos dies, abjecta cardinalium Romanorum societate, ad Benedictum transerat, a quo purpuram obtinuerat. Verum licet archiepiscopus et clerus cum gubernatore et civibus nonnullis, defectioni illi fauerent: reliquis tamen populus Romano potius Pontifici, quam Avenionensi studebat. Id vero planum factum est cum appellens Genuam Benedictus, die xii Maii anni sequentis mcdv, ab archiepiscopo quidem, clero urbisque prefecto summo honore exceptus fuit, sed populi concursus raris est factus: «Virorum ac mulierum ad spectandum dictum summum Pontificem venientium multitudo non fuit... nam», addit Stella, «fere omnes tam clerici quam seculares et mulieres, licet ipsum Benedictum valde plures diligant, causis probris (nempe ut paulo superius notaverat; quod fuerit vitæ laudanda) verumque adesse papam ostendant, tamen Innocentium qui apud Romam residet, verum putant summum esse Pontificem, et Benedictum nequaquam».

Eodem pariter anno quo Genuenses Avenionensem Pontificem agnovērunt, Pisani quoque Romani Pontificis partes abjiciendas censuerunt, quibus rebellionis auctorem et ducem urbis princeps Gabriel Maria Galeatii Vicecomitis filius spurus se præbuit. Hæc omnia Sozomenus Pistoriensis in specimine historia Pistoriensis vulgato Rev. Ital. tom. xvi.

posset commode circa tantum negotium exhiberi nostra presentia corporalis, ut ubi mente vigilantanter intendimus, ibi presentialiter nostrum desiderium panderemus. Sed quia id conditio nostra non patitur, et innumera negotiorum undique concurrentium varietate distrahimur, illos in partem Apostolicæ sollicitudinis de latere nostro assumimus quibus lore percipimus celesti dono provisum ut altis et arduis negotiis sciant et possint consulere proinde ac utili consilio providere, etc.» Instruxit illum amplissima auctoritate, ut rem Ecclesiasticam in pristinam dignitatem revocaret.

« Attendentes itaque quod personam tuam Altissimus gratiarum dominus, scientiarum magnitudine, providentiæ munere, circumspeditionis gratia, industriæ claritate, multisque virtutibus insignivit, humeris tuis fortitudinis robur adjiciens ut ad laudem sui nominis frequenter onera grandia supportares; plenissimam quoque notitiam de tuis meritis obtinentes, licet apud Sedem, Apostolicam ex eminentia tui consilii valde necessarius habearis, nosque inviti quodammodo tanti viri presentia careamus, tamen propter urgentem et inevitabilem necessitatem provinciarum et partium hujusmodi, speramus in prædictis per tuam industriam circumspectam, illo tibi auxiliante qui potest salubriter consulere et utiliter subvenire ad præfatas provincias atque partes, commisso tibi plenæ legationis officio, in provinciis ac partibus ipsis, ut in eis evellas et destruas, dissipas et disperdas, ædifices et plantes, et statuas in nomine Domini sicut videris expedire; de fratrum nostrorum consilio tanquam pacis angelum destinamus; injuncto tibi nihilominus, ut in provinciis et partibus memoratis inter Ecclesiasticos et mundanos viros, et universos alios cujuscumque conditionis, præminentia et status agas et tractes que ad cultum Dei et prædictæ Sedis honorem, observantiam, Ecclesiasticæ sanctionis integritatem, Ecclesiasticæ libertatis robur, prosperi status et provinciarum prædictarum et partium, honestatis cultum, reformationem pacis, revelationem pauperum, et animarum salutem ac tranquillitatem corporum pertinebunt. Et ut circa legationis hujusmodi quod in provinciis ac partibus supradictis tibi duximus committendum, eo possis prosperari facilius, quo more solito legatorum qui missi de latere transeunt adornati insigniis, personam nostram quodammodo presentabis, de speciali gratia Apostolica tibi auctoritate concedimus, ut eisdem insigniis infra prædictas provincias ac partes dumtaxat uti libere valeas prædictæ legationis officium prosequendo, ita tamen, quod præmissis insigniis in aliis commissis partibus, provinciis et locis aliquatenus non utaris, ut id quod in hac parte tibi pro evidentibus necessitatibus et utilitatibus provinciarum ac partium prædictarum ac civita-

tum et terrarum earundem conceditur, ad aliquam consequentiam præflexu concessionis hujusmodi in provinciis, partibus, civitatibus et terris eisdem propter hoc in posterum non trahatur in exemplum, etc. Datum Viterbii III id. Septembris, Pontificatus nostri anno primo ».

18. *Legato tradita formula damnandi schismatis, contra quod Pragæ synodus indicitur.* — Contulit etiam Innocentius legato amplissimam potestatem¹, ut adversus antipapam fœdera cum regibus, principibus, cæterisque nobilibus viris, ac populis Apostolicæ Sedis nomine sanciret; tum in illos animadverteret, qui ad pseudopontificem desciscerent. Jussus² præterea est legatus schismaticos cum Ecclesia conciliare, ubi ab iis conceptum hisce verbis fidei sacramentum exegisset:

« Ego comperto divisionis et schismatis laqueo quo teneor, participando etiam in crimine credentibus, faventibus et adherentibus damnatae memoriæ Roberto olim XII Apostolorum presbytero cardinali, Iune antipapæ, qui se Clementem VII ausu sacrilego nominabat; et perditionis filio Petro e Luna olim S. Mariæ in Cosmedin diacono cardinali, qui se Benedictum XIII temere nominare præsumit, ipsique et aliis credentibus, faventibus, receptatoribus, adherentibus, defensoribus, complicitibus et sequacibus eorundem præstando auxilium, consilium vel favorem, et propterea nunc diuina mecum deliberatione pertractans, prona et spontanea voluntate ad unitatem Sedis Apostolicæ divina gratia reversus, fateor publice me errasse, et de presenti tenere fidem Catholicam, ac credere et tenere quidquid credit et tenet et docet sancta mater Ecclesia, cui præest dominus Innocentius divina providentiâ papa VII, et quod idem dominus Innocentius fuit et est verus Romanus Pontifex et verus vicarius Jesu Christi, Petrique successor canonice electus, inthronizatus et coronatus in Romanum Pontificem per cardinales, ad quos, vacante Sede per obitum sanctæ memoriæ Bonifacii papæ IX electo, inthronizato et coronato perlinebat, quodque neuter Roberti et Petri prædictorum fuit, prout idem Petrus non est papa, sed antipapa, apostaticus et schismaticus manifestus; et quod ipse tanquam antichristus, invasor et destructor totius Christianitatis, et a liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ separatus, et a Christi fidelibus persequendus est, et quod, tam ipsi Robertus et Petrus, quam omnes eis in hac parte adherentes, credentes, receptatores, defensores, complices, fautores et sequaces eorundem fuerunt et sunt veri schismatici, apostatici, excommunicati, anathematizati ac divisi et separati a communione fidelium et ab unitate sanctæ Dei Ecclesiæ, et tanquam hæretici puniendi, et incidisse in pœnas et sententias tam a jure quam

¹ Lib. II, p. 38. — ² Ibid. p. 35.

ab homine in talia perpetrantes promulgatas, in dictis processibus contentas et declaratas.

« Et ne simulate reversus extimer, sub honoris mei casu et anathematis obligatione et sub pœna, quæ relapsis a jure vel ab homine imponi debet, anathematizo et abjuro omnem hæresim et schisma et nominatim damnatum schisma, credentiam et adhesionem hujusmodi adhaerentium Petri prædicti, et me ad idem schisma, de quo Redemptoris nostri gratia creplus sum, nunquam reversurum, sed semper in unitate sanctæ Ecclesiæ Catholice cui præest præfatus dominus noster dominus Innocentius papa VII mansurum : ac sponte promitto et non fecte, sed voluntarie et sincere juro ad sancta Dei Evangelia corporaliter per me tacta, quod stabo et parebo mandatis Ecclesiæ et dicti domini Innocentii papæ VII super rebellionibus, fautoriis ac cæteris pœnis et sententiis, quas ob præmissa et ea tangentia incurri, et quod dicto domino nostro papæ et ejus successoribus canonicè intrantibus obediens et fidelis de cætero ero, et eis reverentiam debitam exhibebo, etc. ». Reliqua conceptæ jurisjurandi formulæ alias in Urbano VI allatæ consentiunt.

In Germania regnoque Bohemiæ schismatica pestis latius sese proferebat Wenceslai regis improbitate, qui ob præceptum sibi Romanorum sceptrum in Pontificem conjurarat : quare Innocentius Sbinconem archiepiscopum Pragensem¹ in schismaticos, qui ad Petrum e Luna desciverant, provinciale synodum cogere, et canonicarum legum severitatem adhibere jussit.

« Venerabili fratri Sbinconi archiepiscopo Pragensi.

« Attendentes tuæ fraternitatis diligentiam, quam ad statum et honorem nostrum et Romanæ Ecclesiæ experimento multiplici et fide dignorum testimoniis te semper habere cognovimus, ut illa possis erga statum et honorem nostrum et præfatæ Ecclesiæ, et ad reductionem oberantium et se subtrahentium quomolibet ab obedientia et devotione nostris et præfatæ Ecclesiæ, et ad nostrum et ejusdem Ecclesiæ gremium redintegrationem, et pro statu Ecclesiæ tuæ profutura cognoveris, ubi et quando eidem tuæ fraternitati expedire videbitur ad proximam provinciale synodum per eandem fraternitatem tuam celebrandam ad te convocandi venerabiles fratres episcopos nostros suffraganeos tuos, et dilectos filios abbates, præpositos, decanos, archidiaconos, archipresbyteros et alios prælatos et personas Ecclesiasticas sæculares et regulares, exemptos et non exemptos; capitula quoque quarumcumque Ecclesiarum, necnon domorum hospitalis S. Joannis Jerosolymitani, B. Mariæ Theutonicorum, Calatravensium, Predicatorum, Minorum, Eremitarum S. Augustini, Car-

melitarum et Humiliatorum, S. Benedicti magistrorum, priores, præceptores et quorumcumque aliorum Ordinum fratres tuæ provinciæ et generaliter et specialiter injungendi et imponendi eis et cuilibet ipsorum quæ in favorem nostrum et Romanæ Ecclesiæ, ac etiam contra asserentes damnatæ memoriæ Robertum olim Basilicæ duodecim Apostolorum presbyterum cardinalem, qui se Clementem VII ausu temerario nominare præsumpsit, ac sequaces et fautores eorundem, ac eisdem adhaerentes videris expedire; contradictores insuper et rebelles ac inobedientes auctoritate nostra per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo, non obstante si eis vel eorum aliquibus conjunctim vel divisim indultum, quod interdicti, suspendi vel excommunicari, aut extra vel ultra certa loca convocari aut trahi non possint; et infra, « plenam et liberam hac vice dumtaxat tenore presentium concedimus facultatem. Dat. Romæ apud Sanctum-Petrum VIII kal. Julii, Pontificatus nostri anno 1. « Celebratam etiam a Sbincone archiepiscopo adversus novos Wicletii sectatores, qui in Bohemia pullularant, synodum dicitur inferius. Nunc res Gallicas prosequimur.

19. *Caroli VI regis Galliarum calamitas.* — Tristissima erat eorum facies: Carolus enim rex mania et pediculis e sordibus scaturientibus, et fame lupina laborabat, ut refert Juvenal. Ursinus²; rapacis enim belluæ instar cibos vorabat, vestes non permutabat, nullumque fanulorum ad se, obsequii ergo, accedere sinebat, ferreum frustum applicuerat carni, quæ contracta inde labe livescere cœperat, itaque arte et vi domandam ægri animi pertinaciam rati medici, duodecim personatis viris atrato cultu imperarunt ut vestibus exuerent, induerentque novis ac toties ea vis erat ei afferenda, quoties vestes permutandæ erant. Hoc autem eodem anno exorta est³ in Galliis maxima dissensio inter Joannem Burgundiæ et Ludovicum Aureliæ duces, quæ flexu annorum aucta regnum illud Anglorum furori objecit. Carolo animi impote susceperat Ludovicus frater regis procurationem, qua eum Burgundus dejicere partim aperta vi, partim arte aggressus ipsum in crimen male administratæ reipublicæ, oppressique vectigalibus populi adduxit.

20. *Conjuratio in Anglia adversus regem; Eboracensis archiepiscopus carnificis manu cæsus.* — Excitati sunt in Anglia eodem anno magni adversus regem Henricum³ motus: invisus enim erat proceribus Richardi extincti amicis, quod publicæ rei constituendæ specie adversus Richardum ipsum plebem vocasset ad arma, contraque sacramentum illi datum, nil se in

¹ Juv. Urs. in Car. VI. — ² Monstr. vol. 1, c. 25. — ³ Walsing. in Henr. IV. Harpsf. in hist. Eccl. Angl. sec. XIV. Polydor. Virg. hist. Angl. l. XXI.

regem moliturum, cum cepisset, exissetque regno, quod ad conjunctiores gradu spectabat; tum etiam crudeliter necasset: præterea Ecclesiasticum ordinem ac populum gravissime oppressisset. Atfixa fuere a conjuratis plura scripta in Ecclesiarum foribus, in quibus multa expressa erant læsæ Anglicæ libertatis capita: quocirca populi arma sumpserunt, ac præcipue Eboracenses, quorum archiepiscopus Richardus Scrupus inter conjurationis principes habitus est. Eam vero patefactam conjurationem, quæ Scoto in armorum societatem vocato aucta est, mox regii administri summa diligentia oppressere, elisis conjuratorum consiliis, et capto archiepiscopo Eboracensi, carnificisque manu cæso: quem quidem Walsinghamus¹ insontem fuisse scribit, et ad tuendas leges patrias arma invitum capessivisse, cumque Westmerlandiæ comes una cum filia Joanne regis stipatus copiis ad eum accessisset, nec signa conferre auderet, dolo sciscitatum novi hujus belli causas, atque archiepiscopum ipsum conquestum, regem pluribus Anglicum jus violare, seque pronum ad pacem præbuisse; discedentem vero a suis, ut colloquium publicæ concordiæ causa faceret, proditione captum jussuque regio postea capite frumcatum: cum autem constanter mortem obiisse, cullosque ejus cineres fuisse a populo, qui miracula ad illius sepulchrum divinitus patrata affirmabat. Addit auctor² proximo anno Innocentium VII Romanum Pontificem anathematis sententiam tulisse in archiepiscopi interfectores: quem quidem præcepisse, ut in eos Ecclesiasticis legibus ageretur, confirmat Gregorius XII³. Illic vero, ut ab regis administris acceperat, in litteris suis postea datis, alios capti cæsi que archiepiscopi modos narrat.

21. *De Eboracensis archiepiscopi exde judiciæ Gregorii XII, nunc cardinalis Corarii, qui Piceno præficitur.* — « Gregorius, etc. venerabilibus fratribus Thomæ Dunelmensi et Philippo Lincolnensi episcopis, salutem, etc.

« Romanus Pontifex B. Petri cælestis regni clavigeri successor, collatis sibi cælitus solvendi atque ligandi clavibus, ex injuncti officii debito salutem quærens singulorum, provide disponit, ut collapsis ad gremium Ecclesiæ cum humilitate reduntibus, ipsa suggerente elementia, aperiat januam pietatis. Cum itaque sicut accepimus, dudum suadente humani generis inimico, in regno Angliæ diversa intestina bella, seditioes et proditiones contra charissimum in Christo filium nostrum Henricum regem Angliæ illustrem præter ipsius regis culpam per quosdam subditos ejusdem suscitata fuissent, ac etiam Richardus quondam archiepiscopus Eboracensis, quem idem ipse rex speciali honore et reve-

rentia prosequeretur, et de quo nullam suspicionem prorsus habebat, quod contra se et statum suum aliquod sinistram machinari aut attentare vellet contra præfatum regem, ejusque status et honoris enervationem concepisset, ac etiam alios inferiores status, necnon viros Ecclesiasticos, sæculares et regulares sibi attraxisset, ac tandem illa, quæ conceperat, satagens ad effectum perducere, ipse archiepiscopus armatus et stipatus potentia seculari cum octo millibus armatorum vel circa ad campum progrediens una cum suis complicibus conatus fuit, quantum potuit, ad exterminium ejusdem regis effectualiter devenire: quæ cum a quibusdam aliis nobilibus dicti regni, necnon etiam inferioris conditionis fidelibus dicti regis cognita fuissent, ipsi fideliter et constanter in ejusdem regis auxilium et regni præfati liberationem ipso, tamen rege tunc absente et hæc ignorante, similiter armatum contra præfatum archiepiscopum ejusque complices processerunt; preparatoque hinc inde prælio, cum archiepiscopus et complices præfati in campo superati fuissent, ipse archiepiscopus et aliqui secum in ipso campo per hujusmodi victores capti subito ad præsentiam dicti regis adducti fuerunt, clamantibus ipsis victoribus et supervenientibus populis in multitudine copiosa, quod rex præfatus juxta leges et consuetudines dicti regni, quæ dictant quod seditiosi et proditores morte moriantur, et quæ leges jurisjurandi religione ejusdem regis, dum ad euhnen regni assumeretur, vallatæ fuerunt, de hujusmodi captivi justitiam faceret ministrari; alioquin si super tantis proditionibus regni sui justitiam facere negligeret, ipsum regem solum in manibus aliorum inimicorum suorum, qui hujusmodi novitatis conscii non longe ab ipso manu armata distabant, in campo dimitterent, et ipsum et se de præfato archiepiscopo vindicarent. Quibus clamoribus continuo accrescentibus, ipse rex timens verisimiliter, quod si hujusmodi rumoribus et importunis iam numerosæ multitudinis instantiis qualitercumque resisteret, personam suam et regnum in grandi periculo poneret; et quod populo procedente ad vindictam, multa ac varia pericula sequi possent et quod absque delectu personarum talia judicia de cætero in casibus similibus per ipsam multitudinem usurparentur; ad evitandum majus scandalum pro sui et regni præfati liberatione permisit, quod hujusmodi captivi juxta easdem leges et consuetudines judicari deberent: propter quod etiam deventum fuit ad hoc quod idem archiepiscopus et aliqui secum capti ex supradictis causis iudicium capitale subirent: quod proculdubio gravis et improbandi exempli fuisse constat, cum licet archiepiscopus præfatus deliquerit, correctio tamen et punitio secundum canonica instituta Ecclesiastico iudici fuerat reliquenda.

¹ Walsing. ubi sup. — ² Greg. XII. l. II. p. 230.

22. « Cum autem, ut audivimus, multi de iis qui in eadem multitudine praesentes fuerunt de captivitate dicti archiepiscopi et morte subsecuta doleant ab intimis, nos attendentes quod Ecclesia gremium suum se recognoscere volentibus nunquam claudere consuevit, et simul considerantes quod ista pro evitando majori periculo regni et personarum fuerant perpetrata, et volentes pro salute ipsius regni et fidelium quiete rigorem justitiae temperare, fraternitati vestrae, de qua in iis et aliis specialem in Domino fiduciam obtinemus, per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus omnes et singulas personas, qui in praemissis praesentes fuerunt, et ad haec faciendam operam vel operam qualitercumque verbo aut nudo, consilio vel facto dederunt, et in illis culpabiles se recognoscant, eujuscumque status, praeminentiae, dignitatis aut conditionis existant, si hoc humiliter a vobis petierint, ab excommunicationis et aliis censuris et poenis, quas propter praemissa qualitercumque incurrerint, auctoritate nostra absolvere in forma Ecclesiae consueta, injuncta earum singulis pro modo culpae poenitentia salulari et aliis quae de jure fuerint injungenda; et nihilominus interdictum Ecclesiasticum, quod propterea a jure vel ab homine in civilatibus, castris, villis, terris et locis extitit promulgatum, eadem auctoritate tollere et relaxare, necnon omnes et singulos processus de mandato felicis recordationis Innocentii papae VII, praedecessoris nostri factos contra ipsos, qui circa praemissa quomodolibet excesserunt, ac omnia exinde vel ob id secuta, quae omnia haberi volumus pro sufficienter expressis, abolere curetis. Nos enim vobis absolvendi personas praefatas et interdictum, quod propterea promulgatum fuerat, tollendi ac relevandi, necnon processus hujusmodi et omnia inde secuta abolendi, ac omnia et singula, quae in praemissis quomodolibet opportuna fuerint, et expedire conspexeritis faciendi plenam et liberam auctoritate Apostolica tenore praesentium concedimus facultatem; ita tamen quod hujusmodi facultas vobis concessa ad absolutionem clericorum nullatenus se extendat. Volumus autem, quod postquam personaliter ad invicem convenientes super hac materia, quae agenda sint disposueritis, alter alteri vestrum executionem praedictorum committere possit. Quod si, quod absit, aliquis vestrum ante conventionem et dispositionem hujusmodi ex vita migrare contigerit, ille qui superstes fuerit alium praelatum laudabilis vitae sibi collegam eligere debeat, super ejus electione ejusdem superstitis conscientiam oneramus: quibus ad invicem, ut praefertur, convenientibus post dispositionem hujusmodi alter alteri eodem modo, ut supra dictum est, valeat in hujusmodi materia praemissorum executionem committere. Dat. Lucae II id. Aprilis, Pontifica-

tus nostri anno secundo. » Haec postea Gregorius, qui hoc anno Apostolici legati dignitate in Piceno exornatus praefectusque¹ est ab Innocentio, atque hac prerogativa affectus²:

« Innocentius, etc. Cum te ad provinciam nostram Marchiae Anconitanae et nonnullas alias partes pro nobis et eadem Ecclesia, nimirum Romana, rectorem in temporalibus generalem praesentialiter destinemus, nos volentes, ut spiritualium largitione munerum incolas provinciae partium earundem ac personas alias illuc confluentes reddas Deo et Apostolicae Sedi plus devotas, ut quoties in eisdem provincia et partibus, tui rectoratus officio durante, te in Pontificalibus solemnia celebrare, teque proponere, vel in tua praesentia per alium proponi contigerit, pie praedicationis ministerium, verbum Dei, videlicet in Nativitate, Circumcisione, Epiphania, Resurrectione, Ascensione, et festo Corporis Domini nostri Jesu Christi, Pentecostes, SS. Trinitatis, necnon singulis Adventus Domini et Quadragesimae dominicis, tum Cinerum, Coena Domini, Paravesceves, Assumptionis B. Mariae Virginis, Nativitate B. Jo. Baptistae et BB. Apostolorum Petri et Pauli celebritatis, Omnium Sanctorum et Commemorationis mortuorum dumtaxat diebus; et etiam quotiescumque te generalia parlamenta in provincia et partibus antedictis tenere contigerit, omnibus vere poenitentibus et confessis qui hujusmodi celebrationi et propositioni et parlamenti interfuerint, unum annum et quadraginta dies de injunctis eis poenitentiae misericorditer valeas relaxare, tibi auctoritate praesentium concedimus facultatem. Datum Romae apud S. Petrum id. Aprilis, Pontificatus nostri anno primo. » Interjectis post paucis mensibus, sacra purpura ab eodem Innocentio decoratus creatus est presbyter tit. S. Marci: honoris ergo concessit³ Pontifex, ut data antea auctoritate et cardinalis praesidis provinciae nomine uteretur.

23. *Auctum Venetum Imperium.* Auctum est hoc anno in Italico continente Venetum imperium, cum Vicentiam primum implorantibus Venetorum fidem civibus⁴, ne in Francisci Carrarii Patavini reguli, qui Guillelmum Scaligerum Veronae principem veneno sustulerat, necaratque ejus filios, ut Veronae principatu potiretur, in servitutem addicerentur, deditione cepissent⁵. Coorto inde bello Veneti foedus cum Francisco Gonzaga iniere, atque contractis copiis Feltrum, Bellunum, Bassanum, Bologna in Venetorum ipsorum potestatem concesserunt. Belli deinde moles ad Veronam versa est, cum Jacobus Carrariensis, qui urbem praesidio tenebat, civium defectionem

¹ Innoc. I. l. p. 227. — ² Ibid. p. 237. — ³ Ibid. p. 278. — ⁴ Theod. e Niem. l. II. c. 10. — ⁵ S. Anton. III. p. 61. XVII. c. 1. § 6. Petr. Marcol. in hist. Venet. Petr. Just. l. VI. Corius histor. Mediol. par. IV et alii.

metuens ignoto cultu Hostiliam profugit, captusque a pabulatoribus Venetias abductus est: ac tum civitas patefactis portis laeta aduulsi Venetos, qui subinde apud Patavium castra posuerunt. Itaque graviore pressi bello Patavini, nam fame pesteque absumptos aiunt¹ ad quadraginta millia interiisse, deditionem fecerunt: ac tum Franciscus Carrarius una cum tribus filiis Jacobo, Francisco et Guillelmo captus, satellitio ingenti stipatus perductus est Venetias et in carcere cum iis strangulatus: « Quod », inquit S. Antoninus, « ad saxitiam non modicam imputatum est eis; » scilicet ob iuvenes expertes criminis eodem supplicio involutos: Franciscum vero, qui ex desperatione daemone vocare, ut ipsum necaret, sapius auditus est² justo supplicio ob excitatam saxam tyrannidem et crebra bella in Italia concitata affectum scribit Petrus Justinianus³: « humanitatis, inquit, sua digna profecto premia tulere. Fama est impios tyrannos novis hominum suppliciis gaudentes, androphagos canes domi immanis statura aluisse, quibus nefario invento miseri cives ex levi culpa laeniandi objicerentur. Extantque adhuc in decemvirum aula scorpiones duo parvi ponderis, quibus illi familiares, hospitesque ad colloquium fraude vocatos praeculis speciebus transfigere consueverunt: infandaque alia flagitia monstruososque transeo concubitus, quibus ad foedam libidinem exsaturandam promiscue usi dicuntur, sed ex modestia reticendum est. » Insigne certe id fuit divinae iustitiae exemplum ut periret proditor artibus suis: nam qui Scyfigeros adversus Mediolanensem in Veronae principatum armis suis veluti amicus induxerat, eosdem mox fraude, ut paulo ante indicatum est, peremit, dumque premia sceleris colligit, mox utroque et Veronensi et Patavino principatu dejectus, carnificis manu cum stirpe sublatus est. Gestae rei tempus ita consignat idem Petrus Justinianus: « Tam illustrem civitatem, a qua originem habuere, millesimo quadringentesimo quinto non. kal. Decembris Veneti adepti validissimo praesidio munierunt. » Pluribusque interjectis addit auctor lapsa triennio auctam magis rem Venetam, cum Ladislaus rex Neapolitanus, ad quem Hungariae spectabant iura, Venetis Jaderam cum toto agro et insulis centum milibus aureorum vendidisset,

indeque Dalmatia ad imperium Venetum retrahenda conceptas spes fuisse.

24. *Insignia de B. M. Virginis protectione exempla.* — Hoc anno edita sunt plura eximia prodigia quae silentio praeterenda non sunt et quidem insigne visum Bononiae, divinaeque misericordiae cum iustitia conjunctum exemplum, refert Carolus Sigonius sic inquit¹: « mcdv. Magnam voluptatem ex novo beatae Virginis miraculo cepit, nimirum populus Bononiensis, quo ipsa rursus manifestam iram adversus nominis sui contemptores, misericordiam vero erga veneratores ostendit. Hic fuit miles quidam qui amissa lusu pecunia dolens, cum forte imaginem ipsius in gradibus S. Petronii statutam praeterisset, vesanae irae impetu raptus ferrum in eam cum verbis contumeliosissimis strinxit, ac sanctum puerum in gremio consistentem percussit: quare subito quasi nervis exortis debilitatus procubuit. Hoc ubi audiit praetor, ipsum statim ut nefarium hominem proripi, ac damnatum extemplo suspendio affici iussit. Cujus sententiae atrocitate miles exanimatus, flere, ejulare, ac lacrymis opem gloriosae Dei genitricis implorare, ac se, si tantum periculum evasisset, ipsi per quadriennium operam praestitutum promittere: quo nuncupato voto, repente sanitatem recuperavit. Praetor autem, ut placatum caeleste Numen cognovit, ne sibi quidem in eum ultra putavit esse progrediendum. Miles vero duplicis voti compos factus, simulacrum illud in primum Basilicae sacellum traduxit, atque una cum uxore et liberis per quadriennium cilicio tectus promissum obsequium praebuit. Haec in hunc usque diem imago propterea religione eximia colitur, ac pacis domina nuncupatur (1) ».

25. Alia in Belgio ostensa eximia miracula, narrat Justus Lipsius²: « Anno, inquit, mcdv, viri tredecim, quorum nomina schedis expressa praefium non est iterare, navi e Batavia Antuerpianam vehebantur: tempestas oboritur et mare fit magnum, et nox superveniens mala metumque auget; magis etiam gubernator, qui victam a vi artem fassus, oratione stricta et aspera hortatur quisque se fatis pareat, Deo litet ad meliorem vitam iturus haec amissa, fil gemitus et comploratio, in genna volvuntur, manus ad caelum tendunt, praesentem omnes mortem expectant. Fuit

¹ Cor. histor. Mediol. — ² Cor. ibid. — ³ Petr. Justinian. ubi sup.

¹ Sig. l. III. de episcop. Bononiens. in Cosm. — ² Just. Lip. Virg. Ital. c. 13.

(1) Prodigium illud, quod ex Sigonio narrat annalista, paulo aliter exponit auctor ille synchronus, qui Bononiensem historiam Bartholomaei della Pugliola Minorita continuavit, quam continuatam historiam Miscellae Bononiensis nomine edidit Muratorius Rer. Ital. tom. XVIII. Illatam a milite injuriam in eo ponit scriptor ille, quod digitos pedum geminis imaginis pueri Jesu laserit, cujus facinoris poenam, ait, statim luit, cum inde discedens in ipsis Templi S. Petronii exterioribus gradibus cecidit, statimque amborum lacertorum usu destitutus est, atque occulta vi detineri se ne discederet sensit. Praetore igitur superveniente captus, utriusque manus mutilatione damnatus est. Ille discrimine poenae morboque percussus Virgine Mariam rogavit, precibusque votum adunxit peregrinationis ad S. Jacobum Galliciae et S. Antonium Viennensem. Nec vana rogavit, nam continuo pristino lacertorum usu restitutus est, visumque prodigium praetorem induxit ut liberum a poena reum pronuntiaret.

qui suggereret divam Virginem Hallensem communibus votis vocibusque invocandam : quod faciunt, et facto statim clarum lumen navi superfulsit, quod tenebras dispulit, metum minuit, et mox, illa gubernante, navis portum tenuit e qua totidem illi viri egressi, omissis rebus, Hallas venire, et vitam se Virgini debere testati, votum bona fide solverunt .

26. Tradit¹ idem auctor virum pium et insontem a nefariis latronibus accusatum insigni prodigio ope Virginis liberatum : « *мох* » et infra : « Erat Joannes quidam Sampenoius, Gallus natione, ex oppidulo Aspernaco in Campania, opinor : is pietate motus Hallas ad visendam Virginem affectabat, et in via duos comites huiusmodi parum fidos reperit, Nicolaum Barenium et Petrum Normannum : illi benigne appellare, et quo iter ? in Belgicam nos, una te pietas nos lucellum trahit, et mercatores sumus. Avemus juncti veniunt. Statim missi e Gallia superveniunt, qui duos illos furti et rapinarum nimis ex vero arguunt, atque illi duo jam capti, istum falso. Fatentur in tormentis quatuor argenteas pateras se furto abstulisse, vendidisse, et trientem pecuniæ hujus Joanni cecidisse. Amplius tres alias in oppido S. Maxentii, partitione eadem facta, denique præter hæc atque alia furla eadem partrasse innoxii viatoris, et hujus quoque conscium et adjuvam Joannem fuisse. Itaque ille in eisdem vinculis et custodia habetur, et Nicolaus jam eductus et cruci admotus, in eaque suspendendus religione factus, liberat culpam omnis Joannem, et revocat quidquid accusarat. Alter Petrus contra et palam, iterumque asserit, et in extremis fallere. Se Deum, hominesque

negat Joannem consortem facinorum illorum vere esse. Hic prætor nihil ultra ambigere et Joannem eodem adigere : et tamen, quia innoxium se proclamabat, populum hortari, ut sacrificio missæ interesse vellent, in gratiam veniamque criminum morituri, Joannes hoc recusat : imo potius : O prætor, inquit, Dominicam orationem et Angelicam salutationem singuli recitent honori beate Virginis Hallensis, ad quam ibam : et quoniam innocentia parum præsidii est, ad illam appello, ea me tueatur. Post dicta carnifex hominem cruci applicat, laqueo illigat, scalis dejecit : et ille vivere perseverat : quod alii mirantur, carnifex indignatur. Itaque funem trahere et stringere genibus nili super eum, et premere, omnia facere que acceleranda morti essent. At ille tamen vivere et palam videre postea fassus est pulchra et augusta facie feminam a tergo sibi stantem, que amplecteretur et circumdaret velut in tutelam suam receptum. Hora amplius sic exigitur, atque ecce demirantibus supervenit in equo vir nobilis Joannes Sellius, omnibus ibi a virtute, stirpe et opibus notus : is ad prætorem : Domine, inquit, precibus a te posco hunc innoxium hominem mihi dones, aut potius beate Virgini, cujus nomine et monitis huc veni. Ille impellitur jam ante inclinatus, et solvi jubet, ac sibi habere. Accedit Sampenoius ad suum servatorem, gratas gratias agit, Ille a se abdicat, et ad divam, inquit, Hallensem perge, cui promiseras auctorem tuæ salutis agnoscere, et meam ab illa deponere. Nos quoque facimus, o clemens, o pia : et ut hunc innocentem laqueo mortis existi, sic nos nocentes et vitis illigatos absolve, et ad beata tecum regna perduce ».

¹ Just. Lip. Virg. Hal. c. 22.

INNOCENTII VII ANNUS 2. — CHRISTI 1406.

A. *Restitutum Innocentio Urbis imperium et ejus Romam reditus.* — Perfuncti fœdæ servitutis periculo Romani, in quam ipsos redigere erant meditati qui, libertatis objecta fallaci specie, a veteri Romane Ecclesiæ obsequio divulserant, ad officium atque ad imperium Innocentii anno Servatoris sexto super millesimum quadringen-

tesimum, Indictione quartadecima, nefarias proditorum artes suosque errores perosi, rediere¹ : « *Viterbii* », inquit Leonardus Aretinus², « eum esset Pontifex jam aliquot menses com-

¹ Innoc. l. ii. p. 12, 13, 14, 22, 62. — ² Aret. in hist. rer. Ital. sui tempor. S. Anton. iii. p. tit. xxii. c. 4. §. 1.

moratus, Romani pœnitentia ducti dominationem Urbis illi reddiderunt, ac nullis legationibus eum revocaverunt ». Confirmantur hæc pluribus Innocentii litteris¹ id. Januarii datis ad Pontificiarum copiarum ductores, quibus illos vetat Romanos bello lacessere, quippe qui Urbis imperium Romanæ Ecclesiæ restituissent, tum ad Bartholomæum designatum episcopum Cremonensem, quibus nomine Pontificio Urbis et arcium possessionem inire jubet².

« Bartholomæo electo Cremonensi, in alma Urbe ejusque comitatu, territorio, atque districtu et nonnullis partibus pro nobis et Romana Ecclesia commissario.

« Tibi, nostro et Ecclesiæ Romanæ nomine, a dilectis filiis conservatoribus camera, necnon syndicis et procuratoribus dilectorum filiorum Romani populi, ad hæc per opportuna consilia ipsius Urbis potestatem habentia, specialiter constitutis, una vel pluribus nomine dicti populi resignantibus atque tradentibus possessionem vacuum, liberam et expeditam palatii Capitolii, necnon omnium et singulorum portarum, pontium, castrorum et fortelitorum quorumlibet Urbis et Comitatus, territorii et districtus ipsius tam ad nos et Ecclesiam ac populum seu Urbem præfatos spectantium, et quæ spectare seu pertinere possent quomodolibet in futurum, petendi et recipiendi cum munitionibus eorundem, ac in ipsis et quolibet eorundem quoscumque officiales, custodes, castellanos, ad nostrum beneplacitum cum officiis, salariis, familia, modis et conditionibus hætenus consuetis, fidos tamen alias et idoneos, officio tamen servatoris præfate Urbis in omnibus semper salvo et reservato, deputandi, instituendi, nec non destituendi et alios subrogandi », et infra, « plenam et liberam usque ad hujusmodi bene, placitum duraturam tenore præsentium concedimus facultatem etc ». Addit se Urbis proceribus præcipere, ut auxilio et opera ei non desint: si non paruerint, impositas perduellibus pœnas se confirmaturum. « Dat. Viterbii VI kal. Februarii, Pontificatus nostri anno II ». Hæc Viterbii decernebat Innocentius, cum mense Martii, ut fuerat pollicitus, Romam est reversus, pompa propemodum triumphali exceptus, ut subjectis verbis testatur Leonardus Aretinus³: « Itaque reversus Romam Pontifex miro applausu populi Romani suscipitur ».

2. *Academia Romana instaurata.* — Consentit Theodericus Niemi⁴; aditque Romanam Academiam ab eo instauratam; qua de re exat in Regesto hoc Innocentii Diploma⁵:

« Universis et singulis, ad quos præsentibus advenerint litteræ, salutem, etc.

« Ad exaltationem Romanæ Urbis, et curiæ

nostræ decorem, pervigili animo et assidua meditatione intendentes, omnia quærimus et disponimus, unde illis queat honor et utilitas laudabiliter provenire. Cum itaque litterarum studia, et bonarum artium doctrinæ præter summam ac manifestissimam utilitatem, quam privatim atque publice afferunt, maximum ornamentum ac dignitatem illis civitatibus et locis, in quibus ipsa vigent, præbere videantur, et cum pace ac tranquillitate, cujus nos esse cupidissimos profitemur, maxime sint eunjuneta, decrevimus, Deo auctore, hujusmodi studia per longissima spatia hætenus intermissa in hoc tempore Pontificatus nostri ad hanc Urbem reducere, et omni fomento ea rursus suscitare, ut homines per eruditionem veritatem rerum agnoscat, et Deo atque legibus parere addiscant. Facultatibus itaque omnibus singillatim divisis, singulis eorum, ut moris est, suos præfecimus magistros, viros peritissimos, et longo studio longisque vigiliis instructos, data a nobis opera diligenti, ut nemini studioso in quacumque disciplina, bonus atque laudabilis desit præcepto. Primum enim in Theologia subtilissimi magistri, deinde tam Jure Canonico quam Civili prudentissimi doctores, et omnem judiciorum usum per exercitationem callentes in hac Urbe docebunt. Erunt et Medicinæ professores famosissimi ad eam ipsam artem ostendam deputati, nec Philosophiæ rerumque naturalium, et præterea Logicæ atque Rhetoricæ artis decurunt præceptores: erit denique, sic eum providimus, ut nihil huic nostro desit studio, qui litteras Græcas, omnesque ejus linguæ auctores perfectissime doceat. Ab hujusmodi igitur doctoribus ad legendum in hac alma Urbe deputatis omnes qui discendi flagrant cupiditate solertissime instrui poterunt. Quod si quis est, qui putet ipsum locum, in quo studetur atque proficitur, auctoritatem quamdam hominibus afferre, is considerare debet hujus inclytæ Urbis incomparabilem excellentiam, nulla enim est Urbs in toto orbe terrarum, quæ magis illustris magisque magnifica sit, et in qua hæc ipsa studia, quæ nos reducere intendimus, diutius floruerint: in hac enim Latine literæ a principio inventæ: in hac jura civilia ab incunabulis scripta atque populis tradita: hæc sacrorum sedes est canonum: in hac omnis sapientiæ ratio, omnisque doctrina vel a principio inventa, vel a Græcis transumpta, cæteræ igitur civitates aliena studia docent, hæc sua propria et vernacula proficitur. Quamobrem accelerent homines hanc Urbem studiorum gratia adire, ut in nostris, atque curiæ nostræ oculis per virtutem cogniti præmia laborum amplissima consequantur.

« Datum Romæ apud S. Petrum kalendis Septembris, Pontificatus nostri anno secundo ».

Defloruit mox ab Innocentii morte res litteraria in Romana Academia, cum nondum illius

¹ Lib. II. p. 12. — ² Ibid. Ep. cur. XXI. — ³ Aretin. in hist. rer. Italic. — ⁴ Theod. e Niem. l. II. c. 39. — ⁵ Lib. II. Ep. cur. p. 18.

res confirmate essent, ut Theodericus Niemi¹ testatur.

3. *Lata sententia in Columnenses perduellionis duces, et in eos indicta expeditio.* — Caterum reversus in Urbem Innocentius haud omnino res pacatas reperit², tutante adhuc Ladistai regis Neapolitani partes Antonello Thomacello Molis Hadrianae praefecto: atque adeo cum eam arcem obsidione cingi jussisset Pontifex, contortis ex ea felis in cives, Urbs oppugnata³ est. Inter quae animadversionis severitatem in Ecclesiae hostes auctoresque praedictarum seditionum adhibuit; atque in primis in Joannem et Nicolaum Columnenses, qui libertatis fallaci specie populum Romanum servituti addicere moliti erant, judicariam hanc tulit sententiam⁴:

« Ad futuram rei memoriam.

« Dudum felicitis recordationis Bonifacius papa IX, praedecessor noster immediatus attendens enormes excessus, crimina et delicta damnablem perpetrata per iniquitatis alumnos Nicolaum et Joannem de Peneste fratres, de Columna nuncupatos, sed ut ipsorum exigentibus demeritis a nequissimis eorum actibus nomen accepit, de calumnia potius nuncupandos, statum et honorem praedecessoris ejusdem et Ecclesiae Romanae ac tranquillitatem almae Urbis ejusque territorii et districtus, necnon provinciarum, civitatum, terrarum et locorum praefatae Ecclesiae immediate subjectorum, conspirationesque, invasiones et occupationes terrarum et locorum praefatae Ecclesiae, necnon spoliationes et dilapidationes bonorum et rerum romipetarum venientium ad Romanam curiam et dilectam Urbem, et ab ipsis recedentium, et alia detestabilia scelera varia et diversa per ipsos Nicolaum et Joannem et utrumque ipsorum eorumque gentes, subditos et vassallos, et non valens absque divinae majestatis offensa et remorsu conscientiae hujusmodi excessus, crimina et delicta ulterius impunita praetermitti, vel quomodolibet tolerare, contra Joannem et Nicolaum praedictos eorumque gentes, subditos et vassallos, civitates, terras, castra et loca, ipsis supposita, et quae delinabant, legitimis tamen prius habitis et servatis processibus, de fratrum suorum S. R. E. cardinalium consilio, de quorum numero tunc eramus, procedens ex Apostolicae potestatis plenitudine in generali consistorio, assistente maxima populi multitudine, per suam diffinitivam sententiam ipsos Nicolaum et Joannem pronuntiavit, decrevit et declaravit fuisse et esse excommunicatos, perjuros, sacrilegos, schismaticos, apostatas et blasphemos, et contra Romanam Ecclesiam et Romanum populum conspiratores, tanquam haereticos et schismaticos puniendos reosque criminis laesae majestatis, etc. » Percenset

alias penas ipsis a Bonifacio IX irrogatas, ut ob ea scelera propositas in Joannis XIII et Clementis VI Constitutionibus adversus jurium Ecclesiae invasores penas contraxisse renuntiati fuerint, eorum castra Ecclesiastico interdicto subjecta, ipsimet pristinis juribus ac fiduciariis quibuscumque bonis deturbati, eorum res praedae, ac servituti corpora exposita, nota infamiae iusti, a testimonio perhibendo repulsi, condendi testamenti facultate, eorum posteri ad tertiam progeniem recto stipite oriundi honoribus numeribusque publicis privati; vetitum cum ipsis commercium, jussi antistites diebus festis, solemni ritu accensis tum extinctis facibus, ipsos anathemate percessere, vetiti sacerdotes eos criminum nexu nisi morti proximos absolvere, e quo si emergerent ad Sedem Apostolicam confugere tenerentur; si vita excederent, Ecclesiastica sepultura honore carerent, et qui jussa infringeret, absolvi non posset nisi manibus suis exhumatum corpus e sepulchro erueret: excitati denique ad eos excindendos impertitis indulgentiis ac privilegiis, qui Syriae protectionem ad Saracenos oppugnandos aggressuri adipiscebantur fideles, ac religiosa militia, dato crucis symbolo arma capessituris, indicta. Tum subdit Innocentius:

« Postea vero ad supplicationem humilem dictorum Nicolai et Joannis idem Bonifacius praedecessor eosdem Nicolaum et Joannem ad gratiam Sedis Apostolicae misericordiae pietate recepit, et absolvi ac liberari per venerabilem fratrem nostrum Franciscum tunc Polignanensem, nunc Anagninum episcopum, in Romana curia tunc commorantem, ab omnibus et singulis culpis, excessibus et delictis per ipsos Nicolaum et Joannem, ac utriusque ipsorum, necnon gentes, adhaerentes, complices et sequaces contra praefatum Bonifacium praedecessorem, Romanam Ecclesiam, Romanum populum, necnon quoscumque subditos et adherentes eisdem, etiam haeresis vel laesae majestatis crimina respexissent et in integrum statumque pristinum restitui ad honores, famam, privilegia, jura, feuda et bona quaecumque, quibus a jure vel ab homine etiam per processus dicti Bonifacii praedecessoris fuerant depositi vel privati, et in eundem statum reponi, in quo erant ante commissam crimina vel processus factos et sententias fulminatas, et habilitari ad quascumque gratias in posterum obtinendas, ac interdicta, quibus civitas Penestrina, Castrum-Novum, et alia castra et loca praedicta, qui per ipsos regebantur seu detinebantur quomodolibet supposita tenebantur relaxari, commisit et mandavit. Voluit autem idem Bonifacius praedecessor quod si praedicti Nicolaus et Joannes, socii, familiares, gentes, vassalli, sequaces, adhaerentes, communitates, universitates, et singulares personae eis subjecti vel quomodolibet recommissi, et alii in litteris dicti

¹ Theod. e Niem. l. II. c. 39. — ² Aret. lib. Epist. Ep. X. — ³ Idem in hist. rer. Italie. — ⁴ Innoc. III. l. II. p. 130.

Bonifacii prædecessoris contenti, vel eorum aliquis ullo unquam tempore a fidelitate, obedientia et devotione ejusdem prædecessoris et successorum suorum et Romanorum Pontificum et dicte Ecclesie deviant, aut ei rebelles essent, seu similia crimina committerent, in dictas penas et sententias spirituales et temporales in processibus et sententiis hujusmodi contentas reinciderent ipso facto: et littere ejusdem Bonifacii prædecessoris super hujusmodi absolute, liberatione, restitutione et relaxatione confectæ quod rebellantes et deviantes, ac crimina similia committentes nullius essent efficacie, roboris vel momenti, prout in processibus et litteris dicti Bonifacii prædecessoris plenius continetur. Et nihilominus idem Bonifacius prædecessor ex ulterioris dono gratiæ vicariatum castri Galesii ac portus Arzellii Civitatis Castellane diæcesis, ad præfatam Ecclesiam spectantium usque in tertiam generationem pro censu unius cervi vivi pro Galesio et duorum fascianorum vivorum pro portu Arzellii prædictis, annis singulis Romane Ecclesie persolvendo, concessit eisdem sub pactis, modis, conditionibus in hujusmodi vicariatu specialiter denotatis, quæ hic alias haberi volumus pro sufficienter expressis: pro quibus quidem castro et portu sic, ut præfertur, concessis eidem Nicolaus et Joannes in manibus dilecti filii nostri Conradi filii S. Chrysogoni presbyteri cardinalis, tunc Militensis episcopi ac præfati Bonifacii prædecessoris camerarii, præstiterunt fidelitatis in forma debita a solita juramentum.

« Quoniam præfati Nicolaus et Joannes propria salutis immemores, Deum et Romanam Ecclesiam non verentes, et contemptores ipsorum fidei, nominis et honoris, ac violatores juramenti præstiti per eosdem, ad vomitum redeuntes, et tractatus cum perditionis filio Petro e Luna, olim S. Mariæ in Cosmedin diacono cardinale, nunc antipapa, qui se Benedictum XIII ausu sacrilego nominare præsumit, justo Dei judicio tanquam hæretico sententialiter condemnato et suis adherentibus, complicitibus et sequacibus, quorum nomina hic habere volumus specialiter pro expressis, adherendo et favendo tam in abbatia Urbe et ejus comitatu, territorio et districtu, quam in provinciis nostris Campania, Maritimæ, Sabinae, Spoletani ducatus, ac partibus civitatum et terrarum specialis commissionis ac Patrimonii B. Petri in Tuscia et alibi, fecerunt damnabiliter et iniuriter contra statum et honorem Bonifacii prædecessoris et Ecclesie præfatorum, et deinde eodem prædecessore, sicut Domino placuit, sublato de medio, ante assumptionem nostram, et nobis ad apicem summi Apostolatus assumptis, et etiam postea, tumultus pestiferos et malignos cum eorum gentibus, subditis, vassallis, sequacibus, adherentibus et fautoribus, sub ficto et falso liberta-

lis nomine in dicta Urbe, quam postea in servitutem miserabilem atque lugubrem redigere conabantur, suscitaverunt, tumultumque furentis populi sub præfato ficto nomine, cum alio eorum sceleratissima declinaret intentio, prout ab effectu succedentium operum deinde patuit universis, contra nos, statum et honorem nostrum ac præfate Ecclesie, ac tranquillitatem pacificam dicte Urbis, perfidis malignitatibus converterunt, adeoque hominum strages, incendia, demolitiones, rapinae, sacrilegia in Urbe, territorio et districtu prædictis, et delicta quamplurima sunt patrata in personam nostram et nonnullorum ex venerabilibus fratribus nostris sancte Romane Ecclesie cardinalibus, etiam usque ad captivitatem seu necem, si patuissetabilitas, perfidissime conjurarunt, et sub velato respectu status dicti Romani populi, ut eorum sceleratum possent propositum commodius adimplere, idem Nicolaus cum presidio armigerarum gentium dicti Joannis nostrum pontem Milvium prope Urbem, suscitato in eadem Urbe tumultu, nisus est hostiliter occupare et etiam expugnare: sed defensantibus pontem illum qui pro nobis et eadem Ecclesia custodiebatur, prout custoditur ad præsens, nonnullis gentibus nostris ibidem manentibus, eorum nefaria intentio effectu caruit.

4. « Præbuerunt etiam præfatus Nicolaus et Joannes auxilia et favores suarum gentium, quibus perditionis alumnum Jacobus de Ursinis terram et castrum nostrum Mareni et sancti Petri in Formis diæcesis ad nos et eandem Ecclesiam pleno jure spectantia occupavit et occupata delinuit, et inde post quandam novitatem, quæ emerit die sexta Augusti in præfata Urbe eidem Nicolaus et Joannes cum favore gentium maledictionis filii Ladislai olim regis Siciliae contra statum et honorem hujusmodi insurrexerunt hostiliter cum gentibus et subditis eorundem ac palatium nostrum Apostolicum Romæ apud S. Petrum situatum per vim occuparunt post recessum nostrum de ipsa Urbe, ac reliquiis sanctorum, paramentis et ornamentis nostris et altarium usibusque sacris deputatis, libris, vestibus, vasis aureis et argenteis pretiosisque suppellectilibus tam nostris quam aliorum spoliarunt, violarunt et profanarunt: et ut virulentam malignitatem in contemptum nostrum et dicte Sedis ostentarent, in superne majestatis offensam multos prælatos, etiam pontificalis dignitate præditos, ac Carthusianos quamplurimos capi et etiam spoliari bonis eorundem dirisque detrudi carceribus, et ad personarum suarum redemptionem miserabilem coarctari fecerunt: et post recessum nostrum hujusmodi in provinciis nostris Campania et Maritimæ, Patrimonii B. Petri in Tuscia, necnon partibus civitatum et terrarum specialis commissionis tentaverunt primitus occupare

civitatem nostram Orfanam cum gentibus eorundem, unde, Deo volente, per fideles nostros et Ecclesie per vim fuere repulsi : et deinde occuparunt castra per ipsos conjunctim et divisim videlicet Babucii, Orfanæ, Campitarii, S. Viti Sabiniensis, Genzani, ac Passerani Albanensis et Orfanæ diocesum, et quedam ex eis adhuc definent occupata, et contra prefatam Urbem ejusque comitatum, territorium et districtum, necnon civitates, terras et loca nobis et prefatæ Ecclesie supposita offensiones et realia et personalia inferre et inferentibus prestare auxilium, receptum et favorem, et ea occupare, stratas et itinera quæque aggredi, et ad Romanam curiam venientes et ab ipsa recedentes invadere, offendere, capere et spoliare ac redimi facere, et quamplurima et innumerabilia alia excessus, crimina et delicta per se ac gentes, subditos et vassallos eorum perpetrari et committi facere non destiterunt, prout nec desistunt assidue, in gravissimum dispendium oppressorum et exemplum destestabile plurimorum ; nos attendentes excessus et crimina prefatorum Nicolai et Joannis, ac cupientes paternis affectibus, ut Nicolaus et Joannes predicti cum eorum subditis, vassallis, adherentibus, et fautoribus se ab erroris invio ex toto retraherent, cum juxta Pontificalis officii nostri debitum in reductione oberrantium quamplurimum delectemur, eosdem Nicolaum ac Joannem per nostras litteras repetitis vicibus exhortati fuimus, requirentes, monentes, ac etiam injungentes sub censuris et pœnis spiritualibus et temporalibus contra talia perpetrantes, tam a jure quam ab homine illicitis et promulgatis, vellent et deberent se ab eorum reprobo et damnabili proposito ex toto retrahere et ab offensionibus hujusmodi desistere, occupata restituere, et ad nostram et prefatæ Ecclesie fidelitatem, devotionem et obedientiam cum vera cordium fidelitate et integritate redire : quod dicti Nicolaus et Joannes tanquam in malo obstinatissimi adimplere temerariis ausibus contempserunt, prout contempnunt, tanquam perfidi damnabiliter de presenti. Cum autem secundum præmissa, quæ adeo fuerunt et sunt notoria, quod nulla poterant neque possunt tergiversatione celari, dicti Nicolaus et Joannes in sententias atque penas in processibus et sententia prefati Bonifacii prædecessoris contra ipsos et eorum subditos, vassallos, adherentes et sequaces, nec non civitatem Penestrinam, Zagacolum, Castrumnovum, et alia castra ac loca predicta, et eorum habitatores et incolas factis et solemniter publicatis, et aliis per prædecessores nostros contra talia perpetrantes, factis eo ipso relapsi fuerint secundum formam juris, et processuum et absolutio-num hujusmodi, nosque propterea juste potuissemus absque alia citatione vel monitione ad declarationem præmissorum procedere ; tamen

nos ad majorem cautelam et certitudinem præmissorum dilectis filiis nostris Antonio fil. S. Praxedis presbytero, ac Joanne SS. Cosmæ et Damiani diacono prefatæ Ecclesie cardinalibus, commisimus oraculo viva vocis, ut se de omnibus et singulis præmissis diligenter informarent, et quæ per hujusmodi informationem reperirent nobis referre curarent : qui quidem cardinales, hujusmodi informatione per ipsos recepta, nobis in consistorio retulerunt, se reperisse præmissa omnia et singula fuisse, et esse manifesta et etiam notoria.

« Nos igitur attendentes, quantum præmissa sunt gravia, et graviorem, nisi efficax apponatur remedium, perniciem paritura, cum insolentia, quæ sine curationis remedio per insolentiam tolerantur, animarum pericula et gravia scandala consueverint generare : ac nequentes absque indignatione majestatis æternæ et timore conscientie tam gravia scelera et excessus detestabiles amplius tolerare, adversus prefatos iniquissimos viros Nicolaum et Joannem de Præneste de Columna de fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesie cardinalium prefatorum consilio, in virtute Altissimi decrevimus exurgere, et super præmissis et contra ipsos ac subditos, vassallos, gentes et alios eorum adherentes et fautores procedere, justitia mediante.

« Prefatos igitur Nicolaum et Joannem et utrumque ipsorum presente Christi fidelium multitudine copiosa, cujusmodi citandi modum ex certis causis elegimus, presentium tenore citamus, ut prima mensis Julii proxime futuri si ea die consistorium fuerit, alioquin prima die ex tunc sequenti qua consistorium per nos teneri contigerit, compareant personaliter coram nobis, ubi tunc erimus, visuri et audituri per nos declarari ipsos esse schismaticos, excommunicatos, infames, sacrilegos, perjuros, atque relapsos conspiratores, et reos criminis læsæ majestatis, ac occupatores terrarum Romanæ Ecclesie, et propter præmissa reitcidisse in penas et sententias spirituales et temporales in talia perpetrantes, tam a jure quam ab homine illicitas et promulgatas, ac maxime contentas in processibus et sententia contra ipsos, ut præfertur, factis, et lata per prefatum Bonifacium prædecessorem, civitatem Penestrinam, Castrumnovum, Zagacolum, Gallicanum, et alias terras et loca, quæ per ipsos delinentur cum eorum comitatibus, territoriis, et districtibus Ecclesiastico interdicto supposita ob prædicta ; necnon eosdem Nicolaum et Joannem eorumque filios et descendentes usque in tertiam generationem inclusive, et alios supra-dictos et quoscunque, qui eisdem ad præmissa vel aliquod ipsorum dederunt auxilium, consilium vel favorem, seu dabunt quomodolibet in futurum, fuisse et esse, omnibus dignitatibus, officiis, gratiis, privilegiis, indulgiis,

civitatibus, terris, locis, et feudis et bonis aliis, quovis jure, titulo, causa vel modo etiam in vicariatum, quae a praefata Romana vel quibusvis aliis Ecclesiis et Ecclesiasticis personis, Romano imperio, regibus, principibus, ducibus, marchionibus, comitibus, universitatibus vel aliis quibusvis personis obtinuissent vel definerent, fuisse et esse privatos et inhabiles ad ea vel alia in posterum obtinenda, seu etiam, si necesse fuerit, ad cautelam privari et inhabilitari ipsorumque et cujuslibet eorum bona mobilia, et immobilia, jura et jurisdictiones eorum fuisse et esse confiscanda, et eos praemissis et aliis variis et diversis panis, sententiis et processibus contentis, quas hic alias haberi volumus per eorum qualitates et formas pro specificis declaratis, in omnibus et singulis juxta eorum exigentiam ac formam; et ad audiendum concedi, quod omnes Christi fideles, qui crucis assumpto caractere ad praefatorum Nicolai et Joannis exterminium se accingerent, et eos eorumque vassallos, subditos, sequaces, adherentes, et complices pro viribus prosequerentur, illa gaudere debeant indulgentia illoque privilegio sint muniti, quae accedentibus in Terra-Sanctae subsidium consueverunt per Sedem Apostolicam indulgeri, et ad audiendum etiam alia per nos decernenda et declaranda, et panarum inflictione contra ipsos et alios, ut praefertur, qui nobis necessaria mediante justitia videbuntur, ne tam horrenda et detestabilia scelera etiam in contemptum clavium scelerosissime perpetrata impunita remaneant quovis modo, etc.» Syngraphum de fide publica iis exhibet, ne insidiarum metu tribunal Apostolicum declinent. « Datum Romae apud S. Petrum XIV kal. Julii, Pontificatus nostri anno secundo. »

5. *Lata etiam sententia in Perretum Trojae comitem, et alios perduelles.* — Pronuntiata etiam sententia est adversus alios conjuratos Perretum Trojae comitem, qui suburbanum S. Petri prodicione ingressus irrupere in Urbem, ad eam in Ladislai servitute redigendam erat conatus; in Antonellum Thomacellum molis Hadrianae praefectum, ut dictum est, defectionis participem; ac veteres magistratus a Ladislao subornatos, quorum omnium nomina recenset, eosque inurit intamia, ac poenas Pontificiis edictis constitutas contraxisse promulgat; quantis vero fluctibus Romana Ecclesia hoc tempore conjuratorum opera concussa fuerit, ab ipso Pontifice audiamus.

« Ad futuram rei memoriam.

« Cum iniquitatis alumni, Andreas Matffias, olim dux Adriae et S. Flaviani comes, dudumque in terris et castris Olfidæ, arce Arcuate, Ruffini et Castilionis, ad nos et praefatam Ecclesiam spectantibus in temporalibus vicarius generalis, ac Perretus olim Trojae comes, Hildebrandinus Altoconte, Cola et Jacobus quondam

Stephani de Polo de Comite, Jacobus quondam Jordani de Ursinis, Baptista quondam Pauli, Antonellus et Franciscus quondam Antonii, Rodolphus Conradus de S. Eustachio de Sabellis, Joannes olim notarius noster, Ricciardus et Annibal quondam Tebaldi nati germani de Annibaldensibus, qui Joannes, Richardus et Annibal, super castrum nostrum Loriam occupare fecerunt et definent occupatum; Conradus quondam Conradi de Antiochia, Cecchus quondam . . . de Palumbaria, et quondam Loysius de Capociis de Urbe praefata, Conte de Carraria olim miles, Curtius de Paterno, Joanninus de Tortis de Alexandria, Gentilis de Montereno, Angelus de Lanciano, et Joanninus de la Testa conspiratores, conjurati, colligati, provisionati, et quidam ex eis capitanei armigerarum gentium perditionis filii Ladislai olim regis Siciliae, necnon Antonellus Thomacellus olim miles Neapolitanus, et per felicis recordationis Bonifacium papam Nonum praedecessorem nostrum, et subsequenter per nos assumptus in castellanum castri nostri Crescentii, alias S. Angeli, vulgari nuncupati, ac Joannellus Bratasius Surrentinus se gerens pro locumtenente pro dicto Antonello in dicto castro in alma Urbe situato, cum gentibus, vassallis, subditis, complices, adherentibus, atque fautoribus eorumdem in reprobum sensum dati contra statum et honorem nostrum, et praefatae Ecclesiae tranquillitatem pacificam dictae Urbis ac provinciarum nostrarum Marchiae Anconitanae, Campaniae, Maritimae, Patrimonii beati Petri in Tuscia, Sabinae, Spoletani ducatus, civitatum et terrarum, specialis commissionis, et Arnulphorum, et cujuslibet dictarum provinciarum, ad nos et eandem Ecclesiam pleno jure spectantium, conspirationes et tractatus fecerint; necnon invasiones, turbationes et occupationes hostiles, conjunctim et separatim ac deinde de praefata Urbe ejusque comitatu, territorio et districtu, et nonnullis terris, castris et locis ad nos et Ecclesiam praedictam spectantibus, et plurima et varia, excessus, crimina et delicta, etiam impediendo, capiendo et spoliando venientes ad Romanam Ecclesiam et ab ipsa recedentes, necnon favendo et assistendo Ladislao praefato quaerenti et procuranti fraude, pretio atque viribus et modis omnibus invadere, turbare et occupare praefatam Urbem et ejus dominium, et qui quantum in eo fuit, occupavit et occupari fecit per gentes suas et etiam praedictorum (sed, ut Altissimo filiorum Romani populi, fuit viribus inde pulsus) et provincias, civitates et terras praedictas, de facto occupanti, perturbanti, maxime provincias Campaniae et Maritimae supradictas, necnon terram nostram Mareni Urbi ad decem milliaria contenninam, et castrum praefatum S. Angeli contra nos, Ecclesiam et Urbem hujus-

modi, post obitum dicti prædecessoris Bonifacii occupatum, et ex quo castrum a die sexta Augusti præteriti, et deinde expulsionis capitaneorum, gentium et sequacium dicti Ladislai de præfata Urbe, omnes hostiles actus exercendo cum bombardis, balistis missilibus, et spoliis, prædis, rapinis etiam sacrorum, et aliis offensionibus cives Romanos, gentes nostras, subditos, habitatores, Romipetas, et alios afficiendo, interficiendo, domos vastando, assidue erupit ac erumpit, et plurima alia castra, terras et loca ad nos et dictam Ecclesiam spectantia, iidem Andreas Matthias ac Perrettus et Antonellus Thomacellus præter et contra fidem et iurjurandum per quemlibet ipsorum, videlicet per Andream Matthiam Bonifacio prædecessori prædicto, ratione vicariatus sibi concessi de terris nostris, videlicet Ancharani et... Esculanæ diæcesis, et nobis per dictum Perrettum, occasione rectoratus provinciarum Campaniæ atque Maritimæ prædictarum, Antonellum Thomacellum, occasione castellariatiæ prædictæ etiam Bonifacio prædecessori nostro et nobis præstitum, et contra civitatem nostram Esculanam ejusque comitatum, territorium atque districtum per eundem Andream Matthiam et ejus gentes, vassallos et subditos, ut occuparet ipsa etiam, ut aiebat, de mandato dicti Ladislai, obsidione, strage, igne, demolitionibus, et quorundam locorum et multorum hominum excidiis, desolationibus, prædis, rapinis, sacrilegiis, ac variis et multiplicibus speciebus et generibus nefandissimorum criminum, etiam inhumaniter deservitum existerit, fecerint et damnabiliter perpetrarint, nec desinunt perpetrare». Subdit Pontifex interposita a se veluti amantissimo patre pia studia, ut eos a scelere revocaret, rescissaque fœdera, quibus se Ladislao obstrinxerant: eos tamen in perfincia obfirmatos præterita flagitia novis cumulasse, atque ideo iis censuras ac honorum omnium et iurium proscriptionem intendat. « Datum Romæ apud S. Petrum XIV kal. Julii, Pontificatus nostri anno II. »

6. *Judicio agit Innocentius in Ladislaum, eumque regno Neapolitano exauctorat.* — Adhibuit denique Innocentius justam severitatem in Ladislaum Neapolitanum regem malorum omnium auctorem, qui adeo fœde Ecclesiæ ubera, quibus lælatus fuerat, laniarat: cujus flagitia in oppugnanda Sedis Apostolicæ dignitate, inque libertate Ecclesiastica in Sicilia Citeriori opprimenda indigne patrata cum jam diu dissimulasset Innocentius, neque crebris eum monitis flectere ad officium posset, Pontificali demum constantia in contumacem regem insurrexit, ac Neapolitani regni proceres Raymundum Tarenti principem, Guillelmum ducem Adriæ, Pirrum Nolæ ac Pirrum Cupersæ comites sollicitavit, ne Ecclesiæ adversus fedifragum Ladislaum deessent, eosdemque præstiti illi sacra-

menti religione solvit. Cumque neque his rex iniquus moveretur, atque in prioribus subji-cienda sibi Urbis consiliis pertinaciter persisteret, Apostolica eum sententia Innocentius Neapolitano regno exauctoravit; qua de re Theodoricus Niemius¹ hæc historiæ mandavit: « Innocentius postquam ad Urbem redierat, et in ea per aliquot menses residebat, cum rex ipse nec tunc ab ineptis per eum et diu continuatis malis hujusmodi resipisceret, processum formans, illum in publico consistorio in suorum cardinalium et curialium, necnon multorum aliorum illic congregatorum præsentia contra ipsum regem XVI ad minus articulos valde famosos continentem fecerat publicari, in quibus inter multa declaravit reatum perjurii ac prodicionis et conspirationis contra eundem Innocentium crimina perpetrasse, ipsumque a regno et terris, quas in feudum a Romana tenebat Ecclesia, necnon etiam in pristinas censuras et sententias et damnationes, quas supradictus Urbanus Sextus contra dictum Carolum de Duracio, ipsius regis genitorem et ejus Caroli posteros seu ab eodem descendentes promulgavit, et a quibus eundem regem Ladislaum successor immediatus ipsius Urbani, scilicet Bonifacius antedictus, absolverat, ut in præcedentibus recitatur, damnabiliter cecidisse declarabat, et alia multa similia, utique nefandissima, quæ papa per eundem regem perpetrata dicebat, et publicabatur ibidem ». Avulsa sunt e Pontificia Regesto ea Acta, ubi folia a numero 133 ad 150 desunt: in Indice vero hæc ea de re leguntur: *Pag.* 134. *Citatio contra regem Sicilia*; ex aliis tamen litteris abunde colligitur, Innocentium gravem ac justam in eum sententiam tulisse. Inter cæteras quidem illi inflictas penas Campaniæ et Maritimæ præfecturam, ex qua immani prodicionis genere ad Romam sibi subjiendam aspirarat, ei abrogavit².

« Ad futuram rei memoriam.

« Humana nimium cresceret et vagaretur improbitas, peccandique licentia in sentinam malorum fluitando descenderet, si aut culpa formidinem, pœna scelera, et virtus præmia non haberent. Nos itaque attendentes enormes excessus ac scefera detestanda, quæ maledictionis alumnus Ladislaus olim Jerusalem et Sicilia rex cum nonnullis adherentibus, complicibus et sequacibus contra statum et honorem nostrum et Romanæ Ecclesiæ, invadendo, turbando et occupando provincias nostras Campaniæ atque Maritimæ, et nonnulla civitates, terras et loca nobis Ecclesiæ supposita eidem, pluraque alia pertide committendo, sicut et est damnabiliter perpetratus, perpetrarique non cessat assidue, nos adversus eundem Ladislaum et nonnullos alios sibi adherentes, fautores et complices per alias no-

¹ Theod. e Niem. l. II. c. 34. — ² Lib. II. Ep. cur. p. 159.

stras litteras duximus procedendum : et inter caetera ex certis rationalibus causis animum nostrum moventibus auctoritate Apostolica cassavimus, irritavimus et annullavimus omnes facultates per nos hactenus eidem Ladislao de eligendis et presentandis rectoribus, gubernatoribus, et castellanis provinciarum nostrarum Campaniae atque Maritimae praedictorum civitatis Esculanae, castrorum, fortelitorum, pontium eorundem per quasdam alias nostras litteras, quarum tenores hic haberi volumus pro sufficienter expressis seriose concessas. Et quoniam indignum esset ut eidem Ladislao aut suis officialibus, gentibus aut subditis in ipsis provinciis, civitatibus, castris, fortelitiis, aut pontibus seu quibusvis aliis locis obedientia praebeatur, cum contra nos et Ecclesiam huiusmodi non cesset assidue nefaria machinari, ac volentes in praemissis salubriter providere, ex certa scientia et auctoritate praefata absolventes universitates et singulares personas provinciarum, civitatum, ferrarum, castrorum et locorum praedictorum ab omnibus promissionibus, etiam juramento vallatis factis dicto Ladislao vel suis officialibus, aut aliis quibuscumque pro eo ac iuramenta super iis forsitan praestita relaxantes et cassantes ac revocantes, iniquitalis filium Perrettum olim Trojae comitem, dudum per nos pro certo et elapso jam termino deputatum in rectorem dictarum provinciarum, et quoscumque officiales suos ab omni administratione, gestione et officio, ac gesta per eos vel aliquem ipsorum, maxime a kal. Octobris proxime praeteriti citra factum, et omnia inde secuta quod de cetero nulla universitas ac singularis persona cujuscumque status, gradus, habitus, vel conditionis, seu dignitatis Ecclesiae vel mundanae fuerint, audeant vel praesumant per se vel alios directe vel indirecte aut quovis quasito colore in provinciis praedictis, aut earum, vel Esculanae civitatis, terris, castris, pontibus, fortelitiis, vel locis vel aliis dicto Ladislao seu Perretto, aut eorum, vel alieujus eorum officialibus, gentibus, vel subditis seu aliis de eorum vel officialium ipsorum mandato aut ordinatione parere vel in aliquo intendere, etc. » Adjiciuntur gravissimae poenae in illos qui Apostolica imperia neglexissent. « Datum Romae apud S. Petrum XII kal. Julii, Pontificatus nostri anno secundo ».

7. *Ladislaus in gratiam Pontificis restitutus, foedus cum eo paciscitur, et Romanae Ecclesiae exillifer creatur.* — Percussus Apostolica sententia Ladislau rex timuit ne Innocentius periculum aliquod ipsi crearet, ac mox ad leniendas Ponti-

ficis iras studia sua convertit, ut narrat Theodericus Niemi¹ : « Suum, inquit, oratorem ad papam e vestigio destinabat, qui tantum cum ipso papa clanculo pertractavit, quod Paulum de Ursinis et Ludovicum suum patrualem praedictos, ad tractandum pacem inter papam et reges praedictos, ad Neapolim ire fecerat Innocentius ; quos venientes rex multum honorabat ». Conciliatamque refert Leonardus Aretinus fuisse² atque inter caeteras pactiones Hadrianam Molem, quae etiam tum infesta tela in Urbem jecerat, Pontifici restitutam : « Quoniam, inquit, Moles Hadriani, in qua regis praesidium erat, obsidebatur, telaque et machinae pervolitabant, et metuebant a regis copiis, demum post aliquot menses et arx recepta est, et pax cum rege ex superioribus invasionibus facta ». Descriptae sunt hujus foederis singulae pactiones in Diplomate³ Pontificio, quarum praecipuae haec fuere : ut injuriae hinc inde illatae acceptaeque usque ad xxviii Julii diem oblivioni mandarentur, Ladislau Christiana demissione obsequium Pontifici addiceret, leges omnes Diplomate de concessis a Bonifacio regni Neapolitani juribus comprehensas religiose coleret, restitueret molem Hadrianam Innocentio, acceptum regnum jure fiduciario illi referret, ac sacramentum fidei nuncuparet : se sponderet nullos Ecclesiae efientes bello appetiturum, crepta sacris locis redderet, atque in gratiam proceres qui studuerant Innocentio admitteret. Innocentius vero in Ladislai gratiam proceres illius federatos Roma pulsos in Urbem revocavit, edicta in Carolum III ab Urbano VI conscripta abolevit, et Campaniae Maritimaeque administrationem pro eo tempore, quo erat concessa, Ladislao permisit, quae conventa a Pontifice confirmata fuere (1) :

« Ad futuram rei memoriam.

« Decens reputamus et congruum, ut ea, quae per commissarium nostrum nostrum et Ecclesiae Romanae nomine facta sunt, ut illibata persistant, Apostolico munimine roboremus. Cum itaque nuper inter charissimum in Christo filium nostrum Ladislau regem Siciliae ac terrae pharum, quae a nobis et Romana Ecclesia tenet in feudum, necnon subditis, vassallis, gentibus adhaerentibus, complicibus et sequacibus ipsius ex una, et dilectum filium nobilem virum Ludovicum de Melioratis domicellum Sulmonensem ac provinciae nostrae Marchiae Anconitanae

¹ Theod. Niem. l. II. c. 51. — ² Aret. in histor. rer. Italic. — ³ Innoc. l. I. p. 23.

(1) Rebus illis omnibus, quas hic exhibet annalista, dies certa assignanda est, ut praestitutus in Annalibus digerendis scopus teneatur. Id autem debere nos falemur diligentiae Antonii Petri, qui horum annorum accuratum Diarium scripsit. Romanae Urbis dominationem a tyrannide ad Pontificem rediisse scribit ille die XIV Januarii. Pontifex vero non nisi die XIV Martii rediit in Urbem. Die vero XVIII Junii anathema in Ladislau et Columenses pronuntiatum. Die XVII Julii legati a Pontifice ad Ladislau missi, qui tandem die VI Augusti pacem cum rege compositam retulerunt. Triduo post, die IX ejusdem mensis, arx reddita Pontifici. Denique Novembrii « die VI, obiit dominus papa Innocentius VII ante horum unam pulsationis campanarum S. Petri de Urbe ».

pro nobis et eadem Ecclesia rectorem, vigore commissionis per nos eidem facte per alias nostras litteras pro nobis et eadem Ecclesia necnon alma Urbe, provinciis, civitatibus, terris et locis ad nos et ipsam Ecclesiam spectantibus gentibus, subditis, adherentibus, complicibus, et sequacibus nostris ex altera partibus, nonnulla pacta, compositiones et foedera circa reductionem et reintegrationem praefati regis ad nostra et Ecclesiae praedictae fidelitatem, devotionem et obedientiam facta, firmata et celebrata fuerunt.

« In primis quod de omnibus et singulis guerris, novitatibus et offensionibus motis, factis et illatis hactenus ubicumque, quomocumque, usque in diem vigesimum octavum mensis Julii proxime praeteriti per dictum regem, subditos, vassallos, gentes, adherentes, complices et sequaces ipsius contra aliam Urbem, provincias, civitates, terras, castra et loca praedicta, necnon subditos, gentes, adherentes, complices et sequaces nostros, vel alios quoscumque, seu contra venientes ad Romanam curiam, et recedentes ab ea, et e converso facta esset, et esse intelligeretur pax, ac plena reintegratio bonae pacis sub modis, pactis et conditionibus debitis, congruentibus et honestis, et circa talem materiam opportunis, quae hic alias haberi volumus pro sufficienter expressis, et quod de caetero et super quibuscumque damnis, criminibus, culpis, excessibus et delictis per quoscumque ex superius comprehensis usque in dictam diem civiliter vel criminaliter, seu mixtum ex officio cum promotione vel fine, procedi, cognosci seu requiri non possent, etiamsi esset cognitum vel non cognitum; et quod in agendo, procedendo, cognoscendo et exsequendo cuilibet, magistratui et aliis quibuslibet quoad praemissa et dependentia esset, et esse intelligeretur adempta omnis jurisdictio, cognitio et facultas, ac super iis omnibus facta ultrique plena et generalis remissio cum membris, clausulis et substantialitatibus opportunis; salvis tamen et reservatis iis, quae restitui debent per formam praesentium et aliorum capitulorum circa reductionem huiusmodi, ut supra praemittitur, firmatorum.

« Item quod idem rex, tanquam benedictionis filius, contrito corde et humiliato spiritu, prout decet de caetero, teneretur et deberet sub filiali devotione, fidelitate et obedientia nostris et praefatae Ecclesiae, ac successorum nostrorum Romanorum Pontificum regia integritate se conservare, et omnia et singula facere et adimplere nobis, Ecclesiae et successoribus nostris Romanis Pontificibus, ad quae astringitur per formam concessionis regni ac terrae citra pharum praedictorum eidem per Romanos Pontifices, et maxime per felicis recordationis Bonifacium papam IX praedecessorem nostrum immediatum, sub certis pactis, modis, censuris, poenis et conditionibus quae hic alias haberi debeant pro sufficienter

et specificiter declaratis in tendum concessorum.

« Item quod idem rex teneretur et deberet possessionem vacuam, liberam et expeditam castri Crescentii, alias S. Angeli, sibi in praefata Urbe et civitate Leonina, ad nos et ipsam Ecclesiam pleno jure pertinentis ac spectantis libere reddere, restituere et consignare, ac reddi et consignari facere praefato Ludovico, quamprimum Romam appulisset, pro nobis et eadem Ecclesia recipienti cum omnibus et singulis munitionibus existentibus in dicto castro, omni contradictione et exceptione cessantibus pure atque libere.

« Item quod quicumque cujuscumque status, gradus, habitus vel conditionis seu praeceminentiae esset spiritualis vel temporalis etiamsi cardinalatus, regia, reginali aut quacumque alia dignitate fulgeret, seu quavis universitas aut singularis persona de provinciis Romanis, Patrimonii B. Petri in Tuscia, Sabinae, Campania, Maritimae, ducatus Spoletani, Marchiae Anconitanae, Romandiola, Massa, Trabaria, civitatum et terrarum specialis commissionis, et Annulforum, aut aliarum civitatum, terrarum seu locorum ad nos et Ecclesiam praefatos spectantium vel pertinentium aliquid non solum facere, sed attentare praesumeret per se vel alios, publice vel occulte, directe vel indirecte, vel quovis quaesito colore dicto, facto vel assensu seu alias quomocumque aut qualitercumque contra statum et honorem nostrum et Ecclesiae praefatorum, aliam Urbem, provincias, civitates, terras, castra vel loca, subditos, adherentes, complices vel sequaces nostros et Ecclesiae, res vel bona, quae idem rex per se vel alium non posset vel deberet quomodolibet sub quacumque forma facta vel expressa, publica vel occulta, aut quovis colore talibus non solum offendentibus, sed attentantibus offensionem aliquam facere ut praefertur, praebere receptum, auxilium, consilium vel favorem; quinimo eos et quolibet eorum res et bona juxta posse persequi, ac nos et Ecclesiam praedictos juvare teneretur modo et forma in concessione regni et terrae praefatorum contentis.

« Item quod idem rex non posset vel deberet aut per se vel alium, ut praefertur, movere seu moveri facere, aut ceptam continuare aliquam guerram, seu volentibus prosequi ceptam contra aliquem vel aliquos subditos, recommendatos, vel adherentes nostros, qui subditi recommendati vel adherentes per nos declarati essent», et infra, « per litteras Apostolicas seu publicum documentum infra dies triginta a die conclusionis ipsorum capitulorum assistere vel favere, vel praestare consilium vel assensum modo aliquo seu forma, et maxime contra infrascriptos: videlicet aliam Urbem, provincias Campania atque Maritimae, Patrimonium B. Petri in Tuscia, Sabinam, civitates et terras specialis commis-

sionis et Arduphorum, ducatus Spoletani, Marchiæ Anconitanae, Massæ, Trabariæ, Romanolæ, Bononiensem et Perusinam ac Civitatem-Castellanaensem civitates, cum earum civitatibus, comitatibus, territoriis atque districtibus, habitatoribus et incolis; necnon nobiles viros Nicolaum marchionem Estensem, Bertoldum Suanensem comitem, cum cæteris de domo Ursinorum, excepto Jacobo Nepesino, Joannem de Vico almæ Urbis præfectum, Franciscum et Nicolaum Anguillariæ et Crapaliæ comites, cum omnibus consortibus eorundem, Ugolinum de Trinciis, Rodolphum de Varano cum consortibus ipsius, Guidonem militem de Clavellis, et Matthæum ejus germanum, Guidonem militem, et Fredericum de Malelica cum consortibus, Honophrium et Antonium de S. Severino, Joannem de Cimis de Cingolo, Rainerium militem, fratres et consortes ejus de Æsio, Guidemtonium comitem Montisferetri, Pierfranciscum de Brancalonibus cum nepotibus et consortibus suis, Carolum Pandulphum militem et Malatestam germanos, Malatestam quondam Pandulphi militis de Malatestis cum eorum consortibus de Malatestis, Ludovicum de Alidosiis militem Imolensem, Opizonem et Stazium de Polenta, Agabulum et Jannotum de S. Eustachio, Antonium et Leonardum de Farnesio cum fratribus eorundem, et omnes et singulos alios vicarios quarumcumque civitatum, terrarum, castrorum et locorum ad nos et ipsam Ecclesiam ubicumque spectantium cum omnibus et singulis civitatibus, terris, castris, fortelitiis, et locis quæ dicti superius nominati, et alii ubicumque tenent seu possident. Et viceversa quod per nos nostrosque subditos, vassallos, adherentes et recommendatos presentes non deberet de cætero fieri guerra aut novitas, nec de novo incipi contra regem præfatum, suaque regna, provincias et terras prædictas, nec contra suos subditos, vassallos, adherentes, fautores recommendatos iam in regno quam extra, et specialiter contra infra scriptos ejus adherentes et vassallos, videlicet Paulum de Guinigiis de Luca, Joannem de Vico almæ Urbis præfectum, Joannem et Nicolaum fratres, Jordanum et Landulphum milites, et Antonium de Columna, Hdebrandinum Colam et Jacobum ac Nicolaum de Comite, Baptistam, Antonellum, et Franciscum de Sabellis, Jacobum militem de Cajetanis, Richardum de Anibaldis, Conradinum de Antiochia, Matthencium de Monteleone, Cinium de Palermo, Joannem de Capocinis, Cecchum de Palumbaria, Gorum Matthæi VeHetrensis, Jacobum de Ursinis Nepesinum, Andream Matthæum ducem Æriæ, Gentilem de Monterano, Baptistam de Romagna, aut alios, qui devenerunt homines et vassalli dicti regis, nec contra ipsorum vel alienjus eorum tam nominatorum quam non expressorum subditos, vassallos, civitates, terras, castra, et loca ac bona. Ita tamen, quod præfati superius

nominati et alii non expressi si et prout de jure deberent, tenerentur respondere de quibuscumque pecuniis et rebus aliis et Romanæ Ecclesiæ supradictæ ». Ex iis perspicuum fit quinam fuerint ii qui tum adversus Bonifacium IX, tum adversus Innocentium seditiones in Urbe concitarunt.

« Item quod idem rex non posset vel deberet pro suis adherentibus vassallis seu colligatis recipere, aut alio quovis modo ad se allicere vel complicare aliquem ex subditis, vassallis seu adherentibus nostris et Ecclesiæ supradictæ, qui nobis et eidem Ecclesiæ hactenus adhæssissent, vel adherent quomodolibet in futurum, et vice versa quod nos pro nostris vel aliter præterquam in spiritualibus, non deberemus recipere seu ad nos reducere aliquem ex magnatibus regni præfati, vel exteris vassallis, vel hominibus ligiis aut colligatis ipsius regis, et specialiter illos, quos principes Urbis vocant.

« Item quod si quis ex absentalis seu exiliis Romanis moram trahentibus nunc vel in futurum in aliquibus civitatibus, terris, castris et locis dicto regi subjectis vel recommendatis, aut in quibus de jure vel facto per se vel alios quomodocumque aut qualitercumque habent aliquam præeminentiam, vel majoritatem, seu custodiam vel prærogativam, aliquid de cætero ordinaret, tentaret vel faceret per se vel alios contra statum et honorem nostrum et dictæ Ecclesiæ, quod eo ipso idem rex teneretur et deberet contra hujusmodi tentantes vel committentes aliquid contra statum et honorem nostrum, necnon Urbem, provincias, civitates, subditos, adherentes, vel commendatos nostros præfatos, punitionem et justitiam fieri facere, prout delictorum et excessuum qualitas postularet.

« Item quod idem rex infra terminum, qui per nos declarabitur, teneretur et deberet homagium et ligium facere per se vel procuratorem suum ad hoc specialiter constitutum, juramentumque fidelitatis præstare nobis ac successorum nostrorum et Romanæ Ecclesiæ prædictorum nomine recipientibus secundum formam dictæ concessionis, ac sub illis modis, censuris et pœnis, quibus adstringitur per formam concessionis hujusmodi, et contentorum in ea.

« Item quod supradictus rex teneatur et deinceps omnia et singula bona immobilia ad Ecclesias seu monasteria aliqua, seu eorum prælatos quomodolibet spectantia in dicto regno invasa, seu quomodolibet occupata per quoscumque sibi subditos prælatos Ecclesiarum et monasteriorum hujusmodi, qui hujusmodi bonis vel aliquo eorundem spoliati fuissent: et hujusmodi restitutionem facere et fieri facere infra menses duodecim, incæpturos ab anno proxime secuturo, xv Indictione, et ab inde in antea ad petitionem hujusmodi prælatorum; et quod de bonis mobilibus quæ reperirentur per hujusmodi suos sub-

ditos, Ecclesiis, monasteriis et prelatibus hujusmodi ablatis et occupatis, mandabit fieri justitiam expeditam. Et quia idem rex et nonnulli alii sui subditi, vassalli, sequaces et adherentes, proceres expedientibus causis, ut asserebant, antea tenuerunt et adhuc tenent, et tenere eos oportet nonnulla castra, fortelitia, terras et loca spectantia ad nonnullas Ecclesias dicti regni, quod liceret dicto regi et prefatis tenentibus ipsa adhuc tenere et possidere per annos duodecim.

« Item quod omnia et singula animalia dilectorum filiorum Romanorum civium quomodolibet detenta vel arrestata, ad cuiusvis etiam prefati regis instantiam, in regno seu provinciis supradictis, vel alibi sub potestate dicti regis, libere restituerentur et restitui et facere quod restituerentur, videlicet quæ ad præsens reperiuntur usque et per totum mensem Augusti dominis eorundem, vel procuratoribus ipsorum, et non ultra; solutis tamen prius per patronos animalium vel alios pro eis unciis duabus carlenorum, pro quolibet centenariis animalium repletorum et etiam restitutorum, pro expensis custodum et pascuis et aliis opportunis.

« Item quod absolveremus et liberaremus ab omnibus et singulis culpis, excessibus et delictis commissis et perpetratis hactenus a tempore assumptionis nostræ hujusmodi usque in dictam diem xxviii mensis Julii proxime præteriti, omnes et singulos exititios prefate Urbis, occasione adherentia seu fautoria prefati regis, et ejus sequaces ab ipsa Urbe quomodolibet absentatos in forma opportuna, et restitueremus ad jura et bona quæ in præsentiarum possident, et incolarum eorum in forma debita, salvo quod nulli ex hujusmodi exititiis esset licitum vel permissum posse stare vel quomodolibet residere prope dictam Urbem per milliaria quadraginta usque ad biennium proxime secuturum.

« Item quod si quis ex illis, quos principes et dominos Romani vocant, teneretur aliquid facere vel præstare Romanis, quod ad id compelli aut adstringi non possint, quandiu eorum durabit absentia a dicta Urbe, videlicet per spatium duorum annorum proxime futurorum ». Et infra :

« Item quod de omnibus et singulis damnis hinc inde illatis tempore presentis guerre quibuscumque, per quoscumque et qualitercumque essent et esse deberent facte remissiones et compensationes hinc inde; et quod nullo unquam tempore repeli per aliquem vel aliquos possent vel deberent, aliquibus, reprehensaliis quomodocumque factis non obstantibus; salvo quod præmissa non vindicent sibi locum in iis quæ restituenda venirent per formam presentium capitulorum.

« Item quod omnes et singuli processus contra claræ memoriæ Caroli III regni Sicilia regem et ejus sequaces per felicis recordationis

Urbanum papam VI prædecessorem nostrum, in meliori forma, qua fieri poterit, tollerentur.

« Item quod si quis scrupulus alienius suspicionis vel rancoris dicto vel facto conceptus esset contra dilectum filium nobilem virum Jacobum de Ursinis comitem Taliacotii, idem rex consideratione nostra prefato Jacobo omnem injuriam remittet ac subditis et vassallis suis, ac eundem tractabit tanquam fidelem vassallum ac verum et bonum servitorem ejusdem, nullam per se vel alium dicto comiti, subditis et vassallis, terris et locis molestiam vel injuriam illaturus.

« Item quod in quantum pro parte dicti regis aut suorum subditorum, aut adherentium vel sequacium nulla fiat molestia nobis aut successoribus nostris et Ecclesiæ prædicte, aut almæ Urbi seu provinciis, civitatibus, terris, castris et locis ad nos et eandem Ecclesiam spectantibus, aut subditis, adherentibus, complicibus vel sequacibus nostris, quod interponeremus nos vel etiam faceremus quod Ludovicus commissarius noster prefatus, et dilectus filius nobilis vir Paulus de Ursinis domicellus Romanus nonnullarum gentium nostrarum armigerarum capitaneus pro se et gentibus eorundem, aut aliæ gentes nostræ non invadent regnum et terras, quæ tenentur per dictum regem suosque subditos, vassallos, sequaces, adherentes et recommendatos; nec etiam provincias nostras Campaniæ atque Maritimæ, durante tempore concessionis per nos factæ et faciendæ de ipsis.

« Nos itaque volentes præmissa omnia sic, ut præfertur, firmata et conventa inter regem et Ludovicum (scilicet de Melioratis) prefatos executioni debitæ demandari, habentes ipsa rata et grata prout gesta sunt, ea omnia ex certa scientia auctoritate Apostolica tenore presentium confirmamus, et presentis scripti patrocinio communimus, supplementes omnes defectus, si qui forsitan intervenerunt in eisdem. Nulli ergo, etc. Datum Romæ apud S. Petrum id. Augusti. Pontificatus nostri anno secundo. »

Receptum in pristinam gratiam Ladislaum regem Innocentius ornavit beneficiis, eumque Romanæ Ecclesiæ signiferum ac defensorem creavit ut sive adversum Turcas, uti aliquam præ se ferebat speciem, sive adversus alios hostes Romanæ Ecclesiæ vexilla attolleret.

« Charissimo in Christo filio Ladislao regi Sicilia illustri, ac nostro et Ecclesiæ Romanæ defensori, conservatori ac vexillifero, salutem, etc.

« Inter curas multiplices, quibus assidue premimur, illa præcipue sollicitat mentem nostram, ut ad defensionem et conservationem status et honoris nostri, et Romanæ Ecclesiæ sponsæ nostræ, cui auctore Domino præsidemus, ad ejusdem Ecclesiæ vexilliferatum viros depute-

mus illustres, fidei sinceritate præclaros, providentiæ studio circumspectos, et gerendarum rerum experientia doctos, solerter vigi-antes et potenti magnitudine communitos, qui statum et honorem nostrum et præfatæ Ecclesiæ diligant, pacem ament, concordiam nutriant, et oppressores seu turbatores status et honoris nostri præfatorum sub potenti brachio, si se emendare contempserint, Altissimi virtute prosternant. Horum igitur consideratione inducti, ac etiam attendentes Omnipotentis gratiam, qui nubilo dat serenum, indirecta convertit et aspera in vias planas dirigit, tuæque regie serenitatis titalem intentionem erga statum et honorem hujusmodi, prout ex assertione fide digna dilectorum nobilium virorum ab ejusdem tue serenitatis præsentia redeuntium noviter, videlicet Ludovici de Melioratis Sulmonensis provincie nostræ Marchie Anconitanæ pro nobis et eadem Ecclesia rectoris, Pauli de Ursinis Romani domicelli nonnullarum gentium nostrarum armigerarum capitanei, Gentilis de Merolinis legum doctoris Sulmonensis, et Jacobi Galgani nobilis Aversani nuper accepimus, ac sperantes, quod per ejusdem tue serenitatis excellentiam status et honor præfati defensionem et conservationem adversus contradictores et rebelles quoslibet, dextera Domini assistente propitia, incrementa salutaria quoque suscipient; te nostrum et præfatæ Ecclesiæ defensorem, conservatorem ac vexilliferum auctoritate Apostolica tenore presentium usque ad nostrum beneplacitum deputamus, tibi quancumque sive contra Turcos Christiani nominis inimicos, seu quoscumque hostes et rebelles præfatæ Ecclesiæ, sive alias juste tamen arma te capere confingerit, nostra et Ecclesiæ prædictæ vexilla libere et licite capiendi ac deferendi, et omnia et singula gerendi et exercendi, quæ pro statu et honore hujusmodi opportuna fuerint, et ad ipsum defensoriatum, conservatoriatum ac vexilliferatum officium spectare noscuntur, de consuetudine vel de jure faciendi, gerendi et exercendi, dicto durante beneplacito, ac etiam exsequendi harum serie potestatem et licentiam concedentes. Tu igitur, fili charissime, ex tradito tuæ celsitudini munere cælesti, virtutis officium hoc regia serenitate, et filiali ac devota integritate suscipiens, sic illud studeas prudenter, fideliter ac sollicitè exercere ac exsequi, ut eadem tua serenitas apud Largitorem bonorum omnium, nos et Sedem Apostolicam condignis possit laudum præconiis commendari, nostramque et ejusdem Ecclesiæ benedictionem et gratiam peramplius promereri. Volumus autem quod antequam hujusmodi defensoriatum, conservatoriatum et vexilliferatum officium incipias exercere, de eodem fideliter exercendo, et aliis fidelitatis in manibus nostris seu dilecti filii Simonis de Novaria canonici Novariensis et Apostolicæ camere clerici et fami-

liaris nostri eadem tua serenitas præstare debeat in forma debita juramentum. Datum Roma apud S. Petrum id. Augusti, Pontificatus nostri anno secundo. » Adjectæ sunt Regesto Pontificio litteræ ad Simonem e Novaria, de quo memorat Innocentius, eo argumento datæ, quibus præcipit, ut regem Ladislaum sacramento in verba ipsius Pontificis adigeret, formamque illius subjectis verbis conceptam præscripsit :

« Ego Ladislaus rex Jerusalem et Sicilia illustris, defensor et conservator et vexillifer sanctissimi domini nostri domini Innocentii papæ VII, et Romanæ Ecclesiæ per ipsum dominum nostrum specialiter deputatus, ab hac hora in antea fidelis et obediens ero B. Petro, sanctæ Romanæ Ecclesiæ et domino meo domino Innocentio papæ VII, ejusque successoribus canonicè infrantibus. Non ero in facto, consilio vel consensu, quod vitam perdant aut membrum, vel capientur mala captione. Si damnum eorum tractari scivero, pro posse meo impediam ne fiat, quod si impedire non possem, pro eis significare curabo. Consilium, quod mihi credituri sunt, ad eorum damnum seu præjudicium nulli pandam. Papatum Romanum et regalia beati Petri et jura omnia Romanæ Ecclesiæ, ubicumque sint, manutenebo pro posse et adjutor ero ad retinendum et defendendum et conservandum contra omnes homines. Officium defensoriatum, conservatoriatum et vexilliferatum domini nostri et Ecclesiæ præfatorum mihi per ipsum dominum nostrum papam commissum ac ejus et successorum suorum adjutorium et honorem legaliter et fideliter exercebo. Sic me Deus adjuvet, et hæc sancta Dei Evangelia ». Firma concordia Pontificem inter ac regem coalescere non potuit, retulit enim iterum injurias Pontifici pro acceptis beneficiis Ladislaus, cujus ingrattam mentem ita describit Theodericus Niemius¹ : « Innocentius ægrum habuit animum contra dictum regem Ladislaum quandiu vixit : nec mirum, quia dum rex ipse erat junior, et in Cajeta moraretur, et antequam statum suum recuperabat in regno prædicto, aliquoties ad Romam, tunc regente Bonifacio, cum pauca comitiva venit, ut subsidia quæretet a papa et curialibus, quæ ipsi pro posse ei gratuite impendebantur : eumque in Ecclesiæ gremio velut unicum filium eis charissimum nutriebant, inter quos idem Innocentius tunc temporis fit. S. Crucis in Jerusalem presbyter cardinalis fuit præcipuus zelator honoris et status regis memorati etc. Cujus tamen gratitudo reperitur in omnibus ut præcedentia manifestant, nimirum eum scriptum sit : Nolite confidere in principibus, neque in filiis hominum in quibus non est salus ». Subdit iterum in eum judicariam severitatem adhibere Innocentium decre-

¹ Theod. Niem. l. II. c. 41.

visse, sed morte oppressum id perficere non potuisse.

8. *Innocentii papa obitus et laudes.* — Excessisse ipsum e vita Romae septima die Novembris, scribit Gobelinus Persona¹ t. qui ex Eucyclicis Gregorii litteris emendandus est, dum illum octavo idus Novembris, nimirum sexta die obiisse affirmat: atque ita cum renuntiatus fuerit Pontifex, ut suo loco vidimus, decima septima Octobris die, anno quarto hujus seculi, ipsum annos duos, dies XXI sedisse affirmandum est. Celebrant ejus laudes plerique scriptores, inter quos Theodericus Niemi², ceteroqui parum erga Romanos Pontifices aequus, hoc elogium silere non potuit: « Iste Pontifex fuit mitis, benignus et compatiens afflicto, nec erat aliqua superbia in eo, neque apud ipsum acceptio personarum, nisi quod dictum Ludovicum et quosdam alios sibi sanguine junctos in quibusdam regiminibus terrarum ejusdem Ecclesiae collocavit: libens poscentibus audientiam dabat, et fere diebus singulis certis horis supplicationes sibi porrectas sollicite signabat, consistoria privata et publica tenebat diebus et horis consueta, nec alicui molestus neque cupidus seu avarus existerat; simoniacos exosos habuit ». Edidisse in ipsis gravissimam sanctionem, ut eosdem poenarum magnitudine a flagitio abduceret, narrat subjectis verbis Gobelinus³: « In omnes et singulos cujuscumque gradus, status vel conditionis existentem, etiam si pontificali aut alia quavis praefulgerent dignitate, quos forsitan in futurum hujusmodi nefanda in rotulis hujusmodi vel extra illos simoniace procurare vel tractare, aut propterea pecunias vel alia munera dare, vel promittere seu recipere contingeret, excommunicationis sententiam promulgavit, a qua per alium quam

Romanum Pontificem praeterquam in mortis articulo, absolvi non possent: et nihilominus procurantes, tractantes, dantes, promittentes ac recipientes, hujusmodi omnes et singulos sive pro se sive pro aliis, omnibus beneficiis Ecclesiasticis quae eo tempore quomodolibet obtinerent, essent privati et inhabiles ad alia beneficia obtinenda ». Inculcuisse etiam Innocentium ad emendanda alia vitia, quae in aulam irrepserant ac solutiores mores castigasse, refert praedictus Theodericus¹: « Dum, inquit, resideret in Viterbio, ut praefertur, scriptores litterarum Apostolicarum per privationes officiorum suorum et alias formidabiles penas compulsi ad dimittendum focarias eorumdem: verisimiliter multi alia utilia peregisset in ejus papatu, si eum Dominus a saeculo ita subito non vocasset. Ille erat etiam pulchrae staturae, nec pinguis nec macer, et bonae complexionis, et cum viris litteralis et doctis delectabatur habere colloquia, eosque dilexit et pro posse promovit. »

9. *Ancipites cardil. sententiae de creando successore, et conventa in conclavi edita.* — Justis funeribus ei ex Pontificia majestate persolutis, cardinales ingressi sunt conclave die XVIII Novembris, quorum nomina recenset Felix Confelorus² ex libro collegii sanctae Romanae Ecclesiae cardinalium, nosque inferius e publicis Tabulis recensebimus. Ancipites diu haesere, num maturande Ecclesiarum conjunctionis causa summi Pontificis creationem differrent, modo Petrus e Luna pseudopontificatu se abdicaret, sed cum graves contrariae urgerent causa, et Petri internuntii negarent illum honore abiturum, creandum novum Pontificem, obstruendumque ad restituendam, positis una cum amulo papalibus insigniis, Ecclesiae pacem censuere, quae Leonardus Aretinus³ accurate de-

¹ Gobelin. in Cosmodrom. art. 6. c. 88. — ² Theod. e Niemi. l. II. c. 39. — ³ Gobelin. in Cosmo. art. 6. c. 88.

¹ Theod. Niemi. l. II. c. 44. — ² Confelorus, in elench. cardil. — ³ Aretin. in histoe. rei. Italic. et Epist. l. III. Ep. III.

(1) Hoc anno, mense et die ab annalista signatus, Innocentius VII decessit in paucis celebrandus Pontifex, quippe qui tota vita sua continentissimus fuit. Dum cardinalis esset, jejunium quotidie, elemosynas frequenter exercebat, teste anonymo Vaticano in Vita ejus apud Muratorium *Rer. Ital. tom. III, par. II, col. 833*. Mitem ejus adolem et morum sanctimoniam praedicit Leonardus Aretinus, qui illi ab Epistolis aderat, non in historia laetummodo, ex qua fragmentum recitat annalista, sed et in Epistola, quae in nova Epistoliarum Aretini editione a Cl. Laurentio Melus adornata, lib. I, num. 5, legitur. Communi omnium proborum voto, priusquam cardinalium suffragis renuntiaretur, Pontifex destinabatur, ait idem anonymus Vaticanus. Numa indulgentia in nepotem suum Ludovicum a nonnullis notatur: nec sane dubitandum, quia praecipitata et incauta juvenis illius consilio Pontificem coegerunt, ut Roma fugenti potius quam abscedenti similis abiret, quod ex eadem Aretini ad Colucium Epistola planum fit. Genere mortis non quidem violento, quae nonnullorum suspicio fuit, testatur Aretinus in Epistola ad Franciscum Cortonensem principem, Epistolae l. II, num. 2, sed natum diu extinctus fuit: praeterquam enim pedibus, et latere interdum dolebat, apoplexia tactus fuit bis, Romae semel levius, iterum Viterbia gravius, qui morbus per aestivos calores remissior, iterum vero redeunte Hyeme ingravescens senem amaram ultra septuaginta oppressit. Haec Aretinus dicitur.

Justis defuncto Pontifici persolutis, cardinales in conclave recesserunt, de successore deliberaturi. Inter alios duo multumque agitatae est utrum electionem suspendi praestaret, praesertim id rogantibus Gallorum legatis, qui Benedicti Pontificis cessionem spondebant; suadentibus pariter Florentinorum oratoribus, quos ea de causa Florentinorum respublica ad cardinales legaverat. Aretinus in alia Epistola ad eundem Franciscum Epistolae l. II, num. 3. Mitem tamen de successore delibendo sententia, qua de re in Annalibus etc.

Communia electorum suffragia in Anselmum Goratium Venetum convenere, ut in Annalibus. Dies electionis ab omnibus huc usque XII Decembris assignatur. Verum cardinales in Epistola, quam communi nomine ad Colonienses de hac electione scripserunt, vulgata inter Acta varia schismati, Avenionens. Martene Anecd. tom. II, col. 1280 testatur: « Die ultima Novembris, in domum nostrum elegimus atque patrem ». Cum eadem electionis die congruit et auctoritas Epistolae illius, sicut et aliorum ab iisdem cardinalibus ad Benedictum VII scriptae, legende inter Acta praevia ad Concilium Pisanum Martene veter. Monum. tom. VII, col. 719: utraque enim haec Epistola eadem die data, ita signatur: « Datum Romae XI die assumptionis praefati domini nostri, X vero Decembris ». Electio ergo die XXX Novembris, peracta est. Ex his vero mundi arguuntur notae Chronicae Epistolae Gregorii ad Benedictum ab internuntio nostro XI, X vero Decembris a. littere illae cardinalium datum non ambigo, adeoque ita reformandi est. Datum etc. die ab assumptione nostra XI, X vero Decembris a.

scribit : « Cardinales, inquit, peractis circa lunas solemnibus, ambigui fuerunt num Pontificem alium sufficerent in demortui locum, an magis supersederent electione : faciebat vero ambiguitatem quod principes Gallie, veriti ne divisio Ecclesie perpetua efficeretur, propontificem suum obligaverant ad Pontificatum deponendum, si vel noster Pontifex se abdicaret, vel eo vita functo, cardinales nostri electione supersederent; hæc enim via redintegrandi univique certissima visa fuerat, juris quidem disceptatio nec iudicem habebat ullum, qui superior esset, et inextricabiles alioqui continebat difficultates. Hæc igitur via placente, cupiebant patres in electione Pontificis supersedere. Sed altera ex parte pericula magna, si supersederetur, timebantur, cum et dilatio longa necessario interventura foret et nullo interim presidente confusio atque ruina rerum formidaretur. Itaque mediam quamdam viam secuti patres eligere quidem statuerunt, verum ita obligare eum qui eligeretur, ut se magis procuratorem ad deponendum Pontificatum, quam Pontificem factum existimare posset.

10. « Cautio in hunc modum adhibita : promisit, iuravit et vovit unusquisque patrum, idque chirographo solenni inscripsit, si Pontificem eligi se contingat, depositurum se Pontificatum, si adversarius Pontifex idem faceret, idque statim illi per litteras significaturum et invitaturum ad hoc ipsum faciendum ; procuraturumque insuper omni via et modo unitatem, idque bona fide et sine ulla fraude, promissionem et votum et iuramentum, quod ipse præstitisset, omnibus regibus principibusque per suas litteras primo quoque tempore significaturum, quo eos testes haberet obligationis suæ ». His consentientia Gobelinus ¹, Theodoricus e Niem ², S. Antoninus ³ alique tradunt, extantque ⁴ publicæ Tabulæ insignes ea de re in conclavi confectæ, quas ad illustrandam historiam adducimus.

11. « In nomine sanctæ et individuae Trinitatis. Amen.

« Anno a Nativitate Domini nostri Jesu Christi MCDVI, Indictione XIV, die Martis XXII mensis Novembris, in die S. Clementis, Apostolica Sede vacante per obitum felicis memoriæ domini Innocentii papæ VII, congregati invicem et collegialiter coadunati pro futura electione summi Pontificis celebranda, intrascripti reverendissimi patres et domini Angelus Ostiensis, dictus Florentinus, Henricus Tusulanus, dictus Neapolitanus, et Antonius Penestrinus, dictus Aquileiensis, episcopi, Angelus tit. S. Potentianæ, dictus Laudensis, Conradus tit. S. Crysogoni, dictus

Melitenensis, Angelus tit. S. Marci, dictus Constantinopolitanus, Jordanus tit. S. Martini in Montibus, dictus de Ursinis, Joannes tit. S. Crucis in Jerusalem, dictus Ravenas, Antonius tit. S. Præxedis, dictus Tudertinus, presbyteri, Raynaldus S. Viti in Macello de Brancatis, Landolphus S. Nicolai in Carcere Tulliano, dictus Barenis, Otto S. Gregorii ad Velum-Aureum, dictus de Columna, Petrus S. Angeli et Joannes SS. Cosmæ et Damiani, dicti Leodienses, diaconi S. R. E. cardinales, in communi capella S. Nicolai sacri palatii Apostolici Romæ apud S. Petrum intra conclave consuetum, quod pro loco ad infra-scripta idoneo elegerunt et etiam deputarunt, in presentia mei Stephani de Prato sacri collegii clerici et aliorum notariorum, et testium infra-scriptorum, considerantes Christianæ religionis infamiam, detrimenta et graves fidelium molestias ac pericula, quæ hæcenus emergerunt, et emergere verisimiliter est censendum, nisi salubriori remedio ac in tempore, divina favente clementia, cujus res agitur, occurratur ex pestifero et damnabili schismate, quod tantis proh dolor! temporibus in scissuram Christianæ fidelitatis gravissime perduravit et durat, nec piam provisionem alias pro hujusmodi schismatis remotione per eos factam effectum aliquem produxisse, ac intendentes ad remedia fortiora, non quid juris pro parte eorum justitia suadeat, quod jus verissimum et plena veritate fulcitum, sed quid pro redintegratione et unitate Christianorum ex malitia temporis de facto, et si non de jure expediat, eligentes, et specialem eorum considerationem accelerantes, quanti posset esse discriminis, si dilatio in electione futuri summi Pontificis fieret temporum malignitate pensata, universaliter singuli et singulariter universi, unanimiter et concorditer nemine discrepante, ex certa scientia convenerunt, voverunt Deo ac ejus matri Virgini gloriosæ, ac sanctis Apostolis Petro et Paulo, totique cœlesti curiæ juraverunt, et ad invicem unus alteri, et e converso se obligando solemniter promiserunt, quod si quis eorum assumptus fuerit ad apicem summi Apostolatus, pro redintegratione unitatis Christianorum, renuntiabit effectualiter juri suo ac papatui pure, libere ac simpliciter, si et quando antipapa, qui est et qui pro tempore fuerit, consimiliter renuntiabit et cedet prætensis juri suo et papatui, sive decedat, dummodo anticardinales effectualiter velint cum eisdem dominis sacri collegii sic convenire et concordare, quod ex hoc sacro collegio et ipsis sequatur justa canonica electio unici summi Romani Pontificis ; ac etiam promittentes se facturos et curaturos, omni dolo et fraude atque maligna interpretatione cessantibus, pro posse quod si quis ex dominis absentibus vel de extra collegium per eos assumatur in papam, eandem faciat obligationem, ac quod infra mensem a die suæ

¹ Gobelin. in Cosm. act. 6. c. 88. — ² Theod. e Niem. l. III. c. 88. — ³ S. Anton. III. p. lit. XXII. c. 5. in princ. — ⁴ Tom. XXII. de schism. pag. 1. et apud Niem. tract. 1. c. 1. et Gontel. in clench. c. 661.

inlronizationis numerandum per suas expressas et Apostolicas litteras regi Romanorum, antipapae et ejus praetense collegio, regi Franciae et omnibus aliis regibus illustribus, principibus, praefatis, universitatibus et communitatibus Christianitatis secundum fidem praefatorum dominorum de collegio praemissa omnia ordiabit, et ea se offeret impleturum, ac paratum ad cessionem praedictam et ad omnem aliam viam rationabilem, per quam praedictum schisma tollatur, et unionis subsequatur integritas in Ecclesia Christianorum, et quod super omnibus supradictis ultra praemissa suos solennes destinabit oratores infra tres menses a die inlronizationis praedictae computandos illis, quibus de consilio praefatorum dominorum sacri collegii sui videbitur, et ipsis ambaxiatoribus cum effectu imponet eum consilio eorundem dominorum, de locis decentibus eligendis ab utraque parte, eisque potestatem plenariam dabit de loco conveniendi habili et decenti, ac etiam promittet similiter, ut praefertur, quod pendente tractatu unionis hujusmodi effectualiter et realiter ex utraque parte non creabit nec faciet aliquem cardinalem nisi causa coequandi numerum sui sacri collegii cum numero perversi collegii anticardinalium praedictorum, nisi ex defectu steterit adversae partis, quod unionis praefatae conclusio infra annum a fine dierum trium mensium computandum non fuerit subsequuta: quo casu tandem eidem liceat cardinales eligere ac creare prout pro statu sanctae matris Ecclesiae eidem videbitur expedire: et hoc de non creando cardinales nisi modo praedicto in forma congrua insinuabit antipapae et praetense collegio supradictis, ut ipsi similiter sic faciant; necnon quod omnia praemissa et singula inchoata et inchoanda mediabit, prosequetur et sine debito terminabit, nihil de contingentibus, necessariis et utilibus, vel quomodolibet opportunis omittendo, quantum in eo fuerit, quodque statim post ejus electionem et ante ipsius publicationem omnia et singula supradicta confirmabit et approbabit authentico modo, et de novo similem promissionem faciet in omnibus et per omnia coram dictis dominis collegii testibus et notariis, et subscriptionem faciet manu propria in instrumento, prout supra de cardinalibus continetur, et similiter hujusmodi ratificationem, approbationem, votum et promissionem effectualiter faciet in primo consistorio publico vel generali, quod post coronationem suam ad hoc commodo, consueto et congruo tempore celebrabit.

12. « Insuper praefati domini cardinales, voverunt, juraverunt et ad invicem promiserunt, quod per suas litteras infra mensem a die inlronizationis praedictae collegialiter intimabunt de electione facta, necnon de voluntate et promissione quod unionem prosequendam et omnia supradicta, omnibus praefatis dominis,

prout et sicut facere tenebitur qui erit electus, ac etiam inchoata mediabunt, prosequentur et fient, quantum in eis erit, nihil de contingentibus, necessariis vel opportunis quomodolibet seu utilibus omittendo. Quae omnia et singula promiserunt inter se ad invicem et vicissim (ut supra) attendere, facere, exsequi et effectualiter adimplere bona, pura et sincera fide, omni dolo et fraude cessantibus, et sic quilibet ipsorum juravit, corporaliter manu tactis sacrosanctis Evangeliiis coram eis praesentialiter positis, servare, adimplere et exsequi, prout superius continetur; quodque a praedictis promissione, voto et obligatione ac juramenti praestatione, et ejus observatione, ac omnibus et singulis supradictis nullus eorum absolutionem petet, seu impetrabit per se vel alios, et impetratis aut impetrandis utetur, et sibi concessam nullatenus acceptabit, nec data potestate per ipsum alteri commissa faciet se absolvi, seu etiam secum in aliquo dispensari; sed vult dicto vinculo perpetuo remanere obligatus; et nihilominus ad majorem certitudinem et firmitatem praemissorum quilibet ex dominis de collegio supradicto teneatur se subscribere manu propria omnibus et singulis instrumentis conficiendis exinde, quorum instrumentorum quilibet ex ipsis dominis de collegio unum vel plura habere valeat pro ejus arbitrio voluntatis. Acta in capella praedicta, etc. » Adjecta sunt festium nomina quae brevitatis gratia praetermittimus.

13. *Angelus Corarius renuntiatus Pontifex instaurat sponsonem abdicationis.* — Nuncupata illius sacramenti formula cardinales, ut refert Leonardus Aretinus¹, virum divinae quam suae cupidiorae gloriae, indagare coepere, in quem papales apices, quos rei Catholicae causa postea exueret, conferrent: « Ea, inquit, multis solemnibusque verbis cum in unum redegissent, et chirographa singulorum confecta essent, agitare posthac de electione coeperunt. Vir querebatur non tam peritia, quam fide integritateque idoneus, quippe ad bene agendum in ea quidem rei non calliditate consilii, neque profundo arcanoque pectore, sed bona voluntate opus fore videbatur. Ita animati cum singulos examinarent, tandem in Angelum Corarium, natione Venetum, mentem consensumque omnes voverunt. Is fuerat paulo ante opera Innocentii Pontificis inter patres adscitus, cum antea titulo tenus patriarcha Constantinopoleos haberetur; vir prisca severitate et sanctimonia reverendus. Is vero conclavi egressus promissionem, votum et juramentum, quae privatus fecerat tunc in potestate constitutus iterato novavit, atque ita loquebatur de unione primo illo tempore, ut si caetera deessent, pedibus et baculo se iturum ad eam conficiendam asseveraret ». Creatus est die

¹ Aretin. in hist. c. 1. fol.

secunda Decembris ¹ nomenque Gregorii XII accepit; quem explicuisse etiam tum ingentem perlicendae Ecclesiarum conjunctionis ardorem, adeo ut ad pia ejus verba audientium animi sacro religionis sensu colliquescerent, testatur Theodericus Niemius ² his verbis:

« Ante suae coronationis insignia ratificans et approbans eadem vota et juramenta sua per ipsum in eodem conclavi praestita, sermonem fecit coram eisdem cardinalibus ac curialibus et aliis in non modica multitudine praesentibus, ejus thema fuit: *Parate viam Domino*; nihil aliud effective in ipso sermone deducens, nisi sollicitando et exhortando cardinales et curiales, quod cum eo omnino parato, ut tunc verba sonabant, ad faciendam unionem in eadem voluntate concurrerent, ipsum in hoc possetenus adjuvando, de quo domini cardinales et curiales plurimum letabantur, et dictis et scriptis lateque Errorum, (scommate hoc Gregorium notare consuevit auctor), laudant praconis de ipsius sanctitate et litterarum scientia, prudentia et bonitate usque ad sidera efferebant, existimantes utique tunc falsa opinione decepti, quod per eum salus fieret in Israel, et reintegraretur ipsa Ecclesia sub tali pastore »; multisque interjectis de ejus familiaribus colloquiis in quibus desiderio extinguendi schismatis se flagrare ostendebat, subdit ³: « Aliquando cum suis capellanis et scutiferis domesticis maxime in collectione post cenam vel prandium conferendo dicebat ad ipsos, quod pro certo nequaquam per eum staret, quin dicta fieret unio in quocumque loco etiam quantumcumque ab ipsa Urbe remoto illam fieri oporteret; et si galeis seu forte navigiis careret, paratus esset illic etiam in parva cymba seu carbasa navigare, quodque si per terram illuc pertransire magis expediret, ac convenienti equorum vectura careret, certe non propter hoc dimitteret quin illuc iret, etiamsi eundo pedester baculo arundineo per iter sustentari deberet; multa his similia verba frequentius eructando ».

14. *Petrus e Luna ad abdicationem sollicitat Gregorius, datis ad eum litteris.* — Excurrente decimo a sua creatione die Gregorius, antequam Pontificia thymara redimitus solenni pompa esset, insignes quas Leonardus Aretinus ⁴, qui Pontifici a secretis erat, se scripsisse ⁵ affirmat, ad Petrum e Luna antipapam litteras dedit, quibus exposuit, se ad jungendas sacro pristino foedere Ecclesias, Pontificatu se abdicaturum, si ipse affectati ejusdem honoris insignia abjiceret, ut tertius Pontifex utriusque collegii communibus votis designaretur, sub quo divulsa tanto tempore mystica membra coalescerent.

« Gregorius, etc. Petro e Luna, quem nonnullae gentes in hoc pernicioso schismate Benedictum XIII vocant, pacis et unionis affectum.

« *Qui se humiliat, inquit Veritas, exaltabitur, et qui se exaltat humiliabitur*; cujus saluberrimam monitionem, quanto nobis ex alto permittitur, obedienter secuti, decrevimus per litteras nostras, omni contentione seposita, benigne te affari, et ad redintegrationem Ecclesiae cohortari, imo te invitare ad id consilium capessendum, quod nos ipsi pro pace Christianorum accepimus. Vides quanta mala, quanta pericula, quanta incommoda, quanta denique Christianae religionis infamia jam per triginta annos ex hac pestilenti et nefaria seditione in populo Dei provenerint, quantaque nisi provideatur, sint quotidie proventura: horum omnium malorum quae causa ab initio fuerit certa videtur, quibus rigor justitiae non cessit, nec forsitan aequitas persuasit: nihilominus tamen graves molestias Christianam religionem perpessam non dubitatur. Si ergo nunc quoque eodem modo fiat, dubius est remedii locus, quominus Ecclesia in solitis remaneat angustiis: in qua re tu de te ipso ac de conscientia tua videris. Nos mentem atque intentionem nostram apertissime profitebimur: non est consilii nostri tempus aliquo modo ferere, sed quo validiora, certiora et firmiora sunt jura nostra, tanto laudabilius ducimus et pro pace et redintegratione Christianorum relinquere; non enim semper de summo jure disputandum est. Saepe rigor ipse utilitati et tempori cedit, non similiter illa et juri suo renuntiare, et proprio filio spoliare se voluit, ne sectionem unius pueri videret; quanto magis nos si, malitia operante, ad optatam unionem venire non possumus, per justitiae vias procedendum videtur.

15. « Quare exurgamus ambo: in unum unionis effectum concurramus: feramus salutem Ecclesiae, jam hoc diuturno morbo afflictæ. Ad hoc te hortamur, ad hoc te invitamus; paratique sumus et offerimus nostro certissimo juri et papatui cedere et renuntiare, et efficaciter faciemus, si et quando tu renuntiabis, et cedes praetensio juri et papatui tuo, vel decedes, vel quicumque successor tuus renuntiabit et cedit praetensio juri et papatui suo, vel decedet; dummodo illi qui apud partem tuam pro cardinalibus se gerunt, sic convenire et concordare cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus velint cum effectu, ut exinde canonica unio Romani Pontificis sequatur electio. Itaque, ut praedicta expeditionem consequantur effectum, celeriter mittemus oratores nostros, qui tecum de loco habili et decenti ad hujus rei confectionem disponant, et insuper pendente hujusmodi unionis tractatu, non faciemus neque creabimus aliquem cardinalem, nisi forte causa adaequandi numerum

¹ Tom. XXIV, de schism. pag. 150. tract. 1. et Theod. e Niem. lib. Greg. — ² Theod. Niem. l. III. c. 2. — ³ Id. ib. c. 6. — ⁴ Aretin. l. II. Epist. Ep. IV. — ⁵ Extant tom. XXIV, de schism. p. 150. et apud Theod. e Niem. tract. 1. l. III. c. 1.

fratrum nostrorum cum numero illorum, qui apud te pro cardinalibus se gerunt, ut sic pares ab utraque parte ad solemnem et canonicam electionem unici Romani Pontificis deveniri possit: extra hunc autem coaequationis casum, nullum, ut dictum est, cardinalem creare decrevimus, nisi ex defectu tuo, vel partis tuae steterit, quominus unionis praefatae conclusio annum et tres menses a die inthronizationis nostrae computandos, fuerit subsecuta. Hoc tamen quod de non creandis cardinalibus tractatu huiusmodi pendente diximus, ita locum habere intendimus, si tu quoque idem observabis. Hanc vero oblationem et insinuationem de cardinalibus non tiendis, ac superiorem oblationem renuntiationis modo praedicto, ut strictiori vinculo fierent, juravimus, vovimus et promisimus ante electionem nostram eodem vinculo, effectualiter implenda cum singulis ex nostris fratribus antedictis, in casu quo aliquis nostrum ad apicem Apostolatus esset assumptus post ipsam assumptionem id ipsum ad firmiorem constantiam denuo jurantes, voventes, promittentes atque ratificantes. De hoc autem, quod Bulla sine impressione nostri nominis est appensa praesentibus, nullus debeat admirari; nam ante coronationis nostrae solemnia usus praefatae Bullae cum huiusmodi impressione nominis non habetur. Datum Romae apud S. Petrum x die ab assumptione nostra, xi vero Decembris, anno a Nativitate Domini mcdvii.

16. *Anticardinales et principes de his certiores facit Gregorius et coronatur.* — Conceptas iisdem sententiis litteras ad pseudocardinalium collegium missas fuisse, testatur Theodoricus e Niem¹, quibus adjungenda pro abolendo schismate studia sollicitati sunt tum etiam universi reges, principes, praesules populi que certiores facti² de iis, quae cum Petro e Luna gererentur; utque ipsemet Gregorius successus Innocentio Pontificatum deponere decrevisset, ut pax in Ecclesiam revocaretur; quarum litterarum³ exemplum ad Adolphum comitem Clivensem missum auctor adducit.

« Dilecto filio nobili viro Adulpho comiti Clivensi salutem, etc.

« Eo celerius, dilecte fili, litteras nostras ad nobilitatem tuam scribere properavimus quo majorem laetitiam ex eisdem litteris, cum studia et desideria nostra erga pacem et redintegrationem unionis Christianorum cognoveris, te credimus suscepturum; etenim felicitis recordationis Innocentio papae VII praedecessore nostro VIII id. Novembris ab huius saeculi mortalitate sublato, cum post exequias, ut moris est, solemniter celebratas, venerabiles fratres nostri S. R. E. cardinales, ex quorum numero hunc eramus, in-

vocata gratia Spiritus sancti in palatio Apostolico apud S. Petrum pro electione futuri Romani Pontificis conclave intrassent, multis ac variis tractatibus per plures dies habilis, tandem in nos tum fil. S. Marci presbyterum cardinalem unanimiter oculos direxerunt, nos in Romanum Pontificem concorditer eligentes. Nos vero quantum pro imbecillitate nostra tantum onus subire formidabamus, tamen in eo, qui mirabilia facit spe concepta, submisimus humeros nostros non de nostra virtute, sed de summi Dei, cujus proculdubio res agitur, benignitati confisi. Cura igitur pastoralis officii non pro nobis, sed pro Dei honore et publicae utilitatis commodo suscepta, ad illud ante omnia convertimus animum, ut cum effectu hanc pestiferam ac execrabilem scissuram, quae per tot annorum curricula populum Christianum pervasit, ad redintegrationem et unitatem revocemus, etc. ». Addidit se pro redintegranda Ecclesiarum conjunctione Pontificiam dignitatem abdicaturum. « Datum Romae apud S. Petrum x die ab assumptione nostra, xi vero Decembris, anno a Nativitate Domini mcdvii ». His consentiunt litterae, quas a Gregorio ad Academiam Parisiensem missas adducit Monstreletus⁴ additque alias his consentaneas regi porrectas ab illius internuntiis. His gestis ad cogendos in unum gregem omnes Christi fideles novus Pontifex solemni pompa apud Basilicam principis Apostolorum XIV kal. Januarii papalibus infulis cinctus⁵ est, quem tunc erectis in caelum oculis uberes lacrymas fundentem se inspexisse refert Theodoricus Niemius⁶.

17. *Henrici regis Castellae mors.* — Hoc anno in Castella Henricus⁷ rex VIII kal. Januarii florente aetate mortuus est, Joanne filio nondum bimulo relicto supersite. Ac tum proceres, cum civiles discordias sub rege puero concitandas metuerent, Ferdinandum principem patrum, moderandis ingentibus rebus parem, deligere decreverunt: at ille ab honore se continuit⁸ laude maxima, ac Joannem ex fratre nepotem regem proclamandum curavit. Quae res eo admirationi majori fuit, quo a fratre vivo ambitionis suspicione perstrictus, et variis criminibus appetitus fuerat.

In Gallis gestum est cum Anglis bellum, quo in Aquitanico mari cruentum initum est praelium, aequalisque viribus diremptum: dux Aurelianensis Blaviam et Burgum in promontoriis Santonum adortus, epidemia grassante, exercitum dissolvit: Burgundus in Catelienensis expeditionis prociectu ab ea est revocatus⁹.

18. *Moveri coepit de auctoritate papae et Concilii, et facta sanctionis Pragmaticae fundamenta, antipapa exercente tyrannide in clerum*

¹ Theod. e Niem. l. I, c. 2. — ² Id. l. VI, c. 6. — ³ Ext. apud eund. l. I, c. 3.

⁴ Monstrelet. vol. I, c. 33. — ⁵ Greg. XII, l. II, p. 94. — ⁶ Theod. e Niem. l. III, c. 12. — ⁷ Mar. de reb. Hisp. l. XIX, c. 14. — ⁸ Id. ib. c. 20. — ⁹ Juv. Urs. in Car. M. et Monst. vol. I, c. 28.

Gallicanam. — Eodem anno MCDVI extremo, solemnnes habiti sunt cœtus¹ Parisiis, quibus sexaginta quatuor episcopi et regie Gallicæ principes interfuere. In iis Joannes Parvus plura² adversus Petrum e Luna, qui antea jactasset prius Minoritam se professurum, quam propagaturum schisma, tamque facile Pontificatum, quam vestem positurum, obstitissetque ne Carthusianus ad redintegrandam, insignibus Pontificiis abjectis, Ecclesiarum conjunctionem deligeretur: dein post toties promissam solenni jurejurando abdicationem, responderit periturum se potius, quam gradu cessurum, ac tum viam abdicationis, tum generalis Concilii a rege Castellæ propositam aspersionatus sit. Cum itaque perfidus homo Gallos in extrahendo schismate fatigaret, contenderetque Concilium sine ipsius auctoritate non valiturum, nonnulli ex illis antipapæ odio, dum ejus servitutem excutere nituntur, ad dogmata, nova schismata paritura, dilapsi sunt; nam die Sabbati primo Adventus, Simon Cramaudus dictus patriarcha Alexandrinus neutri de Pontificatu certanti obsequendum, sed provocandum ad generale Concilium ex capite in fidei favorem de hæreticis, de auctoritate papæ et Concilii litem concevit, prætulitque Concilium Romano Pontifici: pragmaticæ Sanctionis postea edendæ fundamenta jecit, dum sacerdotiorum conferendorum jus ad episcopos, provocationes ad archiepiscopos referendas contendit, leges canonicas ab iisdem solvendas: neque extra Gallie regnum evagandum, ut Sedes Apostolica consulatur. Cum etiam in eodem Francorum cœtu declamaret abbas S. Michaelis, effudit Pontificem obstringi Conciliorum legibus, neque eas solvere posse sine consensu Ecclesiæ, nec sanctiones prædecessorum immutare posse; tum sacerdotiorum conferendorum potestatem jure communi spectare ad episcopos, xv Decembris Petrus Plautus plura adversus primatum Romani Pontificis temere locutus, addidit Gallos Sedi Apostolicæ conjungi posse, quanvis sedenti in Sede Apostolica conjuncti non sint: ac postero die in eos invectus est, qui negarent Gallorum regem cognoscendi de hæresi et schismate potestate valere. Cumque decanus Rhemensis Pontificiam auctoritatem lueretur cum Rhemensi et Turonensi archiepiscopis et episcopis provincialibus, Simon qui se patriarcham Alexandrinum appellabat, die octava Decembris ad Wicleffismum detestans disceptavit, Gallos negato Pontifici obsequio non futuros acephalos cum Christus sit caput Ecclesiæ. Demum post varias concertationes de auctoritate papæ et Concilii, convenere necessarium esse Concilium Oecumenicum pro universis Ecclesiis sub uno Pontifice redigendis, de quibus fuse Juvenalis Ursinus. Porro

sacerdotes, Ecclesias et monasteria intentatis inanibus anathematismis antipapa expilabat, indeque divinus cultus obsolevit, et alia mala oborta, quæ Carolus rex in suis litteris plangit¹:

« Carolus Dei gratia rex Francorum, etc.

« Licet fuerit decretis sanctorum patrum institutum, ut prelati Ecclesias sibi subditas omnes singulis annis visitare deberent, quatenus sic docerent indoctos, corrigerent excessus, mores reformarent, Ecclesias restaurarent, et cætera prelati convenientia ad Dei honorem exercerent, et propter hoc procuraciones in victualibus aut pecuniam reciperent ad victum usitatum, nihilominus tamen aliqui collectores et alii officarii Romanorum Pontificum præsertim papæ moderni (de Petro e Luna loquitur) ab aliquibus annis circa Ecclesiam et viros Ecclesiasticos præfatorum regni et Delphinatus nostrorum contra prædicta pluribus juribus et importabilibus servitutibus oppresserunt et afflixerunt, potissime bona prelatorum et virorum Ecclesiasticorum decedentium obventiones tam regularium quam sæcularium, quæ spolia defunctorum interdum nuncupantur, reservando et usurpando fructus Ecclesiæ tempore vacationis prelatorum aut beneficiorum Ecclesiasticorum obvenientes, levando et capiendo arreragia præteritorum et incognitorum temporum tanquam debita per fulminationem censurarum Ecclesiasticarum, exigendo a beneficiatis quibuscumque amatam». Et infra: «Propter innumera inconvenientia, gravamina ipsæ Ecclesiæ et monasteria et eorum beneficia multis in locis regni nostri et Delphinatus irreparabilia incurrere detrimenta conspiciuntur, in occulto immobilia interdum de facto alienantur: mobilia etiam pretiosa, reliquiarum vasa, Ecclesiastica ornamenta, calices, libri et similia interdum etiam vili pretio distrahuntur, memoria non cedenda frequentius inciduntur et venundantur, et Ecclesiæ innumerabili mole debitorum importabiliter onerantur; numerus Deo servientium ministrorum, qui sustentari in consueto numero non valent, minuitur, et qui remanent Deo et Ecclesiæ servientes propter frequentes excommunicationes et censuras occasione dietarum exactionum, quibus satisfacere non valerent, de facto prolatas, a divino servitio plurimum retrahuntur, et interdum aliqui mendicare compelluntur, et in maximam penuriam rediguntur, non habentes de quo valeant Deo serviendo, aut in studiis existendo, sive concionando sustentari, et regnum nostrum, quod inter alia regna viris scientificis communiter floruit copiose, per quos etiam regni justitia consuevit gubernari, talibus viris his temporibus, prohi dolor! et mundus caret. Inde cultus divinus et opera charitatis,

¹ Cap. 29. — ² Ext. apud Juv. Urs. in append. p. 618.

¹ Ext. apud Goldast. tom. III. p. 442.

quæ fieri debuerant, multipliciter defraudantur, et cessant, et intentio fundatoris non servatur ». Et infra : « Fuitque papa modernus et alii prædecessores sui super revocationem aut moderationem dictorum gravaminum, ac de aggregando Concilio generali ad providendum de præmissis pluries requisitus ; attamen sic omnia absque remedio diuturna continuatione, etc. Datum anno MCDVI, xxviii Februarii. »

Ut merito reprehendus antipapa, qui Concilium Œcumenicum congregandum decretabat, ita reprehendendi politici, qui pro eo cogendo cum Romano Pontifice et aliis regibus conspirare invito antipapa tot annis distulerunt, auctoresque fuerunt vetandi regio edicto pendi.

quas vocant annatas : eo namque edicto pendi annatas in Gallia Petro e Luna eodem jure quo antipapam susceperant, et etiam illum exauctore et annatas ipsi eripere posse putarunt. At neque in arbitrio regum aut Cesaris est annatas sive episcopatum ac sacerdotiorum primitias vero Pontifici eripere. Hæc ausum esse ante Carolum, Anglorum regem, ex Wickliffistarum subdolis consiliis, eosque sibi arrogasse vidimus ; sed temerarium facinus damnum fuisse. Basiliensem etiam conventum Eugenio annatas eripere conantem, sed ejus conatus fractos visuri sumus, visuri similiter Lutheranos inter Romanæ Ecclesiæ gravamina annatas et Quadragesimalia jejunia recensuisse 1.

(1) Coeptum hoc anno Gallicanorum præsulum Concilium, ut optime annalista hic, in sequentem annum extractum est, indictum tamen præsentis anno ad kalendas Novembris discimus ex charta inscripta : « Deliberatio habita per prælatos super facto unionis », legenda apud Martene Anecdol. tom. II, col. 1312. Cum vero Tabula illæ signata sunt die XXI Januarii anni MCDVI, stylo veteri, novo vero MCDVII, quoadusque coitio illa præsulum perseveraverit intelligimus, sed et per totum sequentem mensem Februarii prorogatum demonstrant litteræ Caroli regis in Annalibus sequenti anno §. 3. relatæ. Provisum est libentibus Ecclesiæ Gallicanæ, quas vocant, libertatibus, ut jus suum intactum maneret episcopis quoad provisiones beneficio:um ; suum etiam capitulis, monasteriis, etc. quoad prælatorum electiones, etc. Visum est insuper immunes haberi Ecclesias Galliarum et Delphinatus ab extractionibus, annatis, etc. Pontifici solvendis. Denique, si forte contigerit ut Benedictus oppugnatam fidem de remittenda dignitate, Gregorio cedente, non liberarit, quid tunc facto opus sit ad schisma abolendum decevant. De obedientia vero Benedicto subtrahenda nihil decretum lego. Quanquam Academia Parisiensis idem pariter jugum excussisse visa est, interposita solemnè appellatione ad Concilium Generale, vel ad Pontificem rite eligendum ex omnibus. Benedicti sententiis, si quas forte in illam ferendas censisset. Provocationis hujus Tabulæ in Auecdotis ibidem exhibite mensem Januarii anni sequentis præferunt. Porro ea quæ de variis Concilii hujus sanctionibus diximus ex Tabulis in eo Concilio signatis, vulgarisque in Auecdotis ibidem extracta sunt.

Commemorandum est hic pariter Concilium alterum provinciale Hamburgi hoc anno celebratum, de quo nonnulla memoriæ mandavit Hermanus Cornerus in Chronico ab Eccardo inter historic. med. ævi tom. II vulgato. Ita enim ille ad annum MCDCLIX : « Me præsentè in provinciali synodo in urbe Hammeburgensi celebrata, anno D. N. MCDVI per D. N. Joannem Slamestoro archiepiscopum Bremensem, et dominos Joannem de Dulmen Lubicensem, Rodolphum natum ducem de Mekelenburg Swernensem, et Dithlewin Parkentin Razeburgensem comprovinciales episcopos, præfatus Dominus Joannes episcopus Lubicensis hunc errorem (de paupertate Christi et Apostolorum) Fratribus Minoribus ibidem præsentibus objecit curam tota Bremensi provincia tanquam per dictos fratres publice prædicatum in urbe Lubicensi ». Hæc Cornerus de gestis in hoc Concilio, cujus ne nomen quidem alibi legi.

MANSL.

GREGORII XII ANNUS I. — CHRISTI 1407.

I. *Antipapæ litteræ ad Gregorium, pro se ferentis studium de sua abdicatione.* — Ostentata est Christiano orbi, anno salutis millesimo quadringentesimo septimo, Indictione quintadecima, restituendæ pristinæ Ecclesiarum conjunctionis speciosa spes, quæ post multos navatos labores suspensas piorum mentes expectationemque delusit, neque disjuncti Gregorii papæ ac Petri e Luna animi conjungi loco potuerunt ; de quibus hæc Gobelinus 1 : « Per totum annum Nativitatis Domini MCDVII, multi tractatus habiti sunt inter eos per solennes nun-

cios, et non est effectus secutus intentus. Jactata ab antipapa per simulationem fuisse consilia de exuendis papalibus infulis, suadet illa retinendæ falsæ dignitatis pertinacia, ob quam conciliata aliquot post annis inter Ecclesias in universo orbe Christiano pristina conjunctione, amulisque in Constantiensi synodo gradu cedentibus, ipse anathematis infamia, ut schismatis auctor inuri maluit ; unde fraudum plenas putamus ejus litteras 2, quibus, inenite anno, Gregorio, qui ipsum antea ad schisma

1 Gobelin, in cosmod. ad. 6, c. 88.

2 Exstant ejus litter. tom. XXIV, de schism. pag. 102, et apud Theod. Neu. l. III, c. 1 et tra. t. c. 3.

voluntaria papalis fastigii abdicatione ab utroque perficienda excindendum, ut vidimus, sollicitarat, ita respondit :

« Benedictus , etc. Angelo dicto Corario, quem nonnulli sibi in hoc pernicioso schismate adhaerentes Gregorium nominant, pacis et veram unionis affectum pariter et effectum.

« O te felicem, si ad hoc te Dominus reservavit, si facultatem ad ea quæ tibi data videntur cum omni diligentia efficaciter prosequens, nobis in effectu prosequendæ unionis te reddendo conformem, prout spondidisti de contingentibus nil omittas : ad hoc enim te piis exhortationibus invitamus, ad hoc nos promptos reperies, hoc videre summopere cupimus : ad hoc nostra semper aspiravit et aspirat intentio, noster attendit et intendit effectus, ut Deo dirigente qui novit et præstante qui potest, per nostræ humilitatis ministerium, unio in Dei Ecclesia desiderata sequatur. Sed non permittit nos dissimulare silentio, imo in stuporem vehementis admirationis adducit, quod tua scriptura interprete videris innuere quod per justitiæ vias, ad optatam unionem pervenire non potes, ut nobis quodammodo videatur impingi quod viæ discussionis veritatis et justitiæ, per nos recusatæ fuerint vel in aliquod impeditæ. Absit hoc ac nobis ; nam, teste Deo, nunquam in hac materia viam justitiæ et discussionis veritatis recusavimus, aut impedivimus ; imo, ut verum profiteamur, eam obtulimus, optavimus et optamus, et erga prædictos prædecessores tuos, te teste qui, ut percepimus, aliquando interfuisti, et erga alios quos negotium tangebatur, cum debita sollicitudine quæsivimus, ac persecuti fuimus, nec per vos unquam stetit, nec stat, nec stabit, quominus justitia et veritas hujusmodi, quantum ad nos pertinet, videatur et agnoscat sicut satis ex oblati per nos tuis prædecessoribus antedictis potest liquido apparere : tamen de jure nostro per scientiam et juris evidentiam liquide sumus certi ». Sunt hæc dolis plena, ac falso Petrus e Luna, paucorum arbitrorum conventum in re adeo ardua viam justitiæ vocat, cum ad OEcumenicum Concilium, quod ipse semper declinavit, ea provincia spectaret, nec minus fraudem in subjectis sententiis latuisse credimus.

2. « Parati sumus una cum collegio venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium, in loco securo, decenti ac idoneo tecum et cum quocumque successore tuo decentibus cum prædictis, qui apud partem tuam pro cardinalibus se gerunt vel gerent, personaliter convenire pro unione Ecclesiæ tractanda, et favente Do-

mino, obtinenda, ibique proviso et ordinato de his, quæ pro securitate ac acceleratione unionis prædictæ erunt opportuna ac necessario disponenda, parati sumus pro pace et salute animarum, ac unione et redintegratione Christianorum in dicta conventionione personaliter nostro verissimo jure et papatui pure, libere et simpliciter cedere et renuntiare et efficaciter faciemus, si tu ibidem consimiliter renuntiabis et cedes prætenso juri tuo et papatui, vel decedes, dummodo vel quicumque successor tuus, et illi, qui apud partem tuam pro cardinalibus se gerunt aut gerent, si ut præfertur, volueritis et voluerint cum effectu convenire et concordare nobiscum, cum prædictis venerabilibus fratribus nostris, quod exinde canonica unici Romani Pontificis sequatur electio et unio Ecclesiæ sanctæ Dei, etc. Dat. Massiliæ apud S. Victorem II kal. Februarii, Pontificatus nostri anno xiii ».

3. *Carolus rex consulit ut quisque contententium cedat coram senatu suo ; spreto consilio, anti-papa colloquium urget, ad quem legatos mittit Gregorius.* — Cum percubisset in Gallica regia Petrus e Luna oblatam a Gregorio abdicationis controversæ dignitatis conditionem admisisse, maxima incessit omnes admiratio¹, quippe parvam illius ambitionem norant Galli : Carolus vero Francorum rex, congregato suorum cœtu per celebri (1) ad expedienda optima pro tollendo schismate consilia intentus, cum suspicaretur Petrum aliquas in eo fraudes tegere, quod in colloquio cum Gregorio inuendo gradu cessurum diceret, hortatoriis litteris² utrumque orandum censuit, ut ante id colloquium, vel coram cardinalium collegio, vel adversarii oratoribus insignia papalia ponerent : nullum namque facilius ad conjungendas discissas Ecclesias compendium inveniri posse ; mox enim ea gesta ad creandum Pontificem unicum utriusque partis cardinales conventuros.

« Carolus Dei gratia rex Francorum, etc.

« Ne, si Deum iter monstrantem minus sequamur, ingrati reperiamur, et nostro corpore tanta misericordia indigni fiamus, ex tempore consilium capientes, concordati omnium consilio et consensu præhabito, decrevimus ad papam Benedictum et illum, qui se Romæ papam appellat, solennes nostros et Ecclesiæ regni nostri ambassiatores confestim mittere, qui ambos colaudantes magnifice, quod in hanc viam cessionis a nobis tanto ardore procuratam, Ecclesiæ vero ipsi fructuosissimam descenderunt, papam

¹ Juv. Urs. in Car. VI. — ² Extant apud Theodor. Niem. tra. I, c. 7.

1. Cum hic legis apud amaliam Carolum Galliarum regem Gallicanorum presulum coalitionem instituisse, cave credas alterum hoc fuisse Concilium ab eo diversum, quod precedenti anno die festo Omnium Sanctorum collectum fuit. Unum enim idemque est Concilium habente precedenti anno cooptum, et in eundem hoc anno continuatum, ut ex his quæ in nota ad eundem annum §. 18 continet, perspicue demonstratur.

Benedictum omni precum instantia requirant, ut ex abundanti ad declarationem suae intentionis plane et clare viam cessionis semotis ambagibus acceptet, et eam exsequi omni via alia et omnibus aliis viis postpositis promittat, bullasque infra terminum inferius præfigendum, scilicet decem dierum ab insinuatione sua super his tradat; et nihilominus ambos exhortentur et obsecrent atque obtestentur, quod ad evitandam difficultatem itineris, pericula personarum, querelas litium, tractus preparationem, occasiones aliarum viarum tractandarum et alia pleraque discrimina formidanda, quæ pacem odiose possent differre, velint absentes cedere uterque in loco suo, aut in manibus suorum collegiorum, aut per litteras exhibitas, aut procuratores constitutos, provisionibus tamen congruis ita prudenter adhibitis, ut alteri de altero nullus metus fraudis possit oriri: qui si preces has audierint mox ambo collegia, rupta mora, summa celeritate in locum eundem convolabunt, et unici Romani Pontificis electionem celebrabunt, etc. Dat. Parisiis die xvii Februarii, anno Domini mcdvii et regni nostri xxvii. Per regem cum consilio et consensu dominorum Ludovici Siciliæ regis, ducumque Aquilaniæ, Bituricensis, Aurelianensis atque Borboniæ, necnon patriarchæ Alexandriae atque praelatorum et procerum, necnon plurimorum aliorum Ecclesiasticorum virorum et secularium de consilio magno regis ».

Hæc quidem prudenter consulta erant, sed quæ nunquam antipapa admissurus foret, ejus fallacia de incundo colloquio consilia Gregorium secutum¹, dicemus inferius. Decevisse etiam in iis præsulum et doctorum cœtibus amplissimos oratores ad pseudopontificem, qui cum suarum partium sectatoribus cardinalibus Massiliæ agebat, refert Monstreletus², nimirum patriarcham Alexandrinum, Cameracensem et Bellovacensem episcopos S. Dionysii et S. Michaelis abbates, necnon alios prudentiæ et doctrinæ laude viros insignes, qui eum hortarentur, ut si Gregorius Pontificatu abiret, ipse quoque eo se abdicaret: tum etiam denuntiarent Galliam universam ab illo defecturam, neque ipsius Diplomata exceptum iri, si oblatam conditionem non admitteret; additque auctor, Petrum e Luna Benedictum nuncupatum, intentatam a Gallis defectionem agrè ferentem non petito cardinalium suorum consilio, decretum ad perpetuam rei memoriam adversus illos, qui ab eo descivissent, edidisse, quibus sacris interdixit: cujus duas sanctiones adducit Monstreletus³ subditque Francos ita exasperatos fuisse, ut Academia Parisiensis doctores publicis editis propositionibus divulgavit⁴, illum hæreticum, schismaticum

et quietis Christianæ perturbatorem esse, non appellari posse papam Benedictum, neque cardinalem, neque ullo honoris nomine vel genere affici sine schismatis admissio flagitio: ejus sententias, sanctiones ac gesta reliqua irrita esse; tum in Petrum ipsum ejusque studiosos judicariam severitatem adhibendam, quæ a Joanne Corleusio vehementi animo in frequentissimo procerum cœlu exposita, accepto orationis themate subjecto: *Convertetur dolor ejus in caput ejus et in verticem ipsius iniquitas ejus descendet*. Interea antipapa vana concordia spe fatigavit orbem Christianum, et colloqui specie suis fraudibus irrefire tentavit Gregorium Pontificem, qui fallacia ejus non advertens consilia, oratores ad ipsum misit⁵ Antonium Motonensem, Guillelmum Tudertinum episcopos, atque Antonium e Butrio doctorem Bononiensem ut de loco, tempore et aliis ad colloquium faciendum necessariis pasciscerentur, quos amplissimis mandatis instruxit.

Venerabilibus fratribus Antonio Motonensi, Guillelmo Tudertino episcopis referendariis ac thesaurariis, dilecto filio Antonio de Butrio utriusque juris doctori Bononiensi nostris et Apostolicæ Sedis nuntiis salutem, etc.

« Cum pro extirpatione diuturni et pestiferi schismatis, et consecutione desiderabilis unionis in Dei Ecclesia ad Petrum e Luna, quem nonnulli sibi in præfato schismate adherentes Benedictum XIII nominant, et ad quosdam alios in nuntios nostros vos presentialiter destinemus, nos volentes, ut de intentione nostra, ac potestate vobis tradita docere possitis, si et quando vobis expedire videbitur, has litteras fieri fecimus per quas discretioni vestra de loco idoneo et condecienti ac tempore conventionis per nos et ipsum Petrum faciendæ, ac de numero ab utraque parte ad locum ipsum ducendorum, cum dicto Petro concordandi, et quæ circa ea necessaria fuerint, declarandi plenam et liberam concedimus tenore presentium facultatem, ratum et gratum habituri quidquid per vos factum, declaratum et concordatum fuerit in præmissis, idque faciemus auctore Domino, usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari. Dat. Romæ apud S. Petrum III kal. Martii anno 1 ».

4. *Colloquii Saonæ incundi leges pactæ.*

Applicuere Massiliam Pontificii internuntii, quos antipapa comiter excepit, moxque industriae suæ omnes nervos contendit, ut eos circumveniret. Haque nisus est trahere Gregorium ad locum, qui schismaticis pareret, eumque maritimum utpote insidiis, cum valeret classe, aphorem: tantaque calliditate usus est, ut Gregorii internuntios ipsos adduxerit, ut convenirent Saone in Liguria Gallorum imperio obnoxia, appetente festo die S. Michaelis extremo Septembri recurrente, colloquium celebratum iri, ut narrat Theo-

¹ Gregor. l. 1. p. 209. — ² Monstr. vol. 1. c. 33. et Juv. Urs. in Carol. VI. — ³ Extant apud eund. Monstr. c. 30. — ⁴ Cap. 14.

⁵ Lab. l. Ep. om. p. 259.

doricus¹ e Niem, describitque singulas² leges, quæ hæc verborum formula conceptæ sunt :

« I. In primis, quod ambo domini cum collegiis suis habeant convenire personaliter ad civitatem Saonam pro unione Ecclesiæ sanctæ exsequenda, et cum Dei adjutorio obtinenda.

« II. Item quod domini supradicti cum suis collegiis ibidem personaliter convenire debeant, et ibi personaliter adesse in festo S. Michaelis in fine mensis Septembris proximo futuro, salvo nisi propter impedimenta navigiorum dominus Romanus impediretur, quo casu adesse debeant in festo Omnium Sanctorum tunc proximo sequenti : quod quidem dominus Romanus, si dicta prorogatione uti voluerit, debeat hoc notificare alteri domino per totum mensem Julii proximo sequentem.

« III. Item quod quilibet ex prædictis duobus dominis debeat ibi convenire cum octo galeis tantum armatis, ut est consuetum ; nisi ad septem vel sex dictus Romanus contentaretur, quo casu teneatur notificare infra dictum mensem Julii proximo sequentem.

« IV. Item quod quilibet ex prædictis duobus dominis alteri debeat jurare plenam securitatem sibi et suis de non offendendo, aut damnificando, seu in aliquo lædendo de se vel suis, imò defendendo et conservando ac manifestando lædere aut offendere volentes, durante dicta conventionione, eundo vel redeundo, per se vel alium, directe vel indirecte, tacite aut expresse : et similiter jurare debeant familiares utriusque prædictorum duorum dominorum, et familiares cujuslibet cardinalis utriusque partis in manibus per ambos prædictos dominos deputandorum.

« V. Item quod ab utraque parte fiant duo capitanei maris, unus pro quolibet, qui se obligabunt invicem et dominis ambobus per omnia, ut in octavo capitulo de capitaneis civitatis continetur.

« VI. Item quod oblineatur a rege Franciæ gubernatore Januæ, civitatibus aut communitatibus, vel aliis quibuscumque ad quos spectat, quod tale dominium et jurisdictio merum mixtumque imperium dictæ civitatis Saonensis sit in manibus utriusque prædictorum equaliter, et absolutis vassallis a quocumque juramento, obedientia, homagiis vel obligationibus alias debitis, illa præstande debeant dictis duobus dominis, aut deputandis per eos nomine Ecclesiæ pro tempore, quo ibi fuerunt pro dicto negotio expediendo.

« VII. Item quod omnes cives civitatis Saonensis vel saltem majores nomine universitates et proprio, et in illo numero, de quo dictis duobus dominis videtur, teneantur præstare juramentum, prout in quinto capitulo continetur, et

similiter facere jurare omnes comitalivos et districtuales suos per iudices, qui etiam obligent se solemniter in casu, quo contraveniatur, ad penam confiscationis omnium bonorum ubicumque existentium, referendo se ad illam formam, quam præstaverunt, quando ibi fuit curia, etc.

« VIII. Item quod eligantur duo de prædictis duobus dominis unus pro quolibet, qui habeant custodiam civitatis, jurisdictionem et omne imperium pro prædictis duobus dominis, qui etiam sint præsidentes et capitanei gentium armorum et præeminentes ad expedienda omnia incumbentia pro negotio liberius expediendo, cui primo invicem se debeant confederare et fraternitatem juramentis contrahere, sese invicem alterum alteri omnibus modis obligando et colligando ad custodiam, securitatem et defensionem dictarum partium qui etiam debeant eligi milites aut alii nobiles in quantum fieri potest æqualis conditionis : ejus autem sit indicere quod confederati similiter et ligati ad dictum finem debeant ad instantiam utriusque duorum dominorum pro se et suis præstare plenissimum juramentum, homagium et obligationem plenissimam, prout in quarto capitulo continetur ; et quod quilibet illorum pro prædictis fideliter servandis et adimplendis debeant dare obsides idoneos competentes, ita quod electus ab uno ex dictis duobus det obsides in æquali numero et potestate alterius domini ad voluntatem dictorum duorum dominorum, et avisentur ad quod capitanei ducant secum filios, si habent, aut nepotes, fratres vel alios affines aut amicos.

« IX. Item quod ab utroque dictorum dominorum fiet unum edictum aut statutum, in quo imponantur pænæ excommunicationis, interdicti, inhabilitationis ad beneficia, dignitates et honores tam sæculares quam Ecclesiasticos, privationes ab omnibus dignitatibus, feudis, vassallitiis et quibuscumque juribus in plenissima forma, in casu quo dicti capitanei vel aliquis eorum offenderet in persona malitiose aliquem ex dictis dominis, vel ex dominis utriusque collegii, etc.

« X. Item quod quilibet ex prædictis duobus dominis debeat secum ducere ducentos homines armorum pedites, qui intrent in civitatem sine equis cum totidem famulis, et centum balistarios in quantum fieri potest honestos et fidatos, per quemlibet dictorum dominorum eligendos pro custodia et defensione dictarum partium, qui debeant præstare similiter juramentum, ut in quarto capitulo continetur, et hi debeant subesse capitaneis ab utraque parte electis, et in manibus utriusque jurare, et aliquo ipsorum dominorum deficiente vel impedito aut remoto, ponatur per ipsum dominum alter ejusdem quantum fieri potest conditionis, qui eandem in omnibus potestatem et jurisdictionem exerceat

¹ Theod. Niem. l. III. c. 13. — ² Exant tom. XVII. de schism. pag. 6. et apud Theod. Niem. tr. 2. c. 10.

et similiter iuramentum et securitatem præstet, ac potestatem et alios officiales, quos et inde voluerit ponet.

« XI. Item quod portus galearum dividatur æqualiter ut fieri poterit, prout videbitur utrisque capitaneis pro securitate et tranquillitate fienda.

« XII. Item quod ab utraque parte eligantur due persone, quæ habeant dividere civitatem in duas partes quantum fieri poterit æqualiter, uno castro cum parte civitatis cuilibet parti assignando.

« XIII. Item quod prædicti capitanei civitatis habeant ordinare custodias, et habeant custodire æqualiter quantum fieri poterit, de omnibus aliis ordinare et disponere, quæ erunt ad custodiam et regimen civitatis, et securitatem dictorum dominorum juxta commissionem pro eis per dictos duos dominos faciendam; et quod dicti capitanei provideant, quod nullus sine bulleto civitatem ingrediatur, neque aliqua arma introducat vel per civitatem portet, exceptis armigeris et ballistariis prædictis; et quod omnia arma civitatis, tam offendibilia quam defendibilia, ponantur sub dicta custodia et inventario in dictis castris æqualiter.

« XIV. Item quod circa divisionem et assignationem domorum et taxationem pretii ipsarum domorum et omnium victualium, circa etiam libertatem gabellarum et onerum de novo non imponendorum nec augmentandorum, et de libertate rerum inbromittendarum et aliis similibus serventur et de novo obligentur per omnia, prout alias factum fuit quando ibi fuit curia aliquibus etiam additis, si capitaneis videatur, sine quorum vel eligendorum per nos licentia nullatenus possit quis domum recipere vel conducere; et quod teneantur cives illas locare, quæ placuerint dictis deputandis pro condecienti pretio ut in capitulis continetur.

« XV. Item quod quilibet ex dominis introducat in civitatem pro servitio persone suæ centum familiares tantum, et camerarium, et duos protonotarios, viginti quinque prælatos et duodecim doctores in jure, et duodecim magistros in theologia, ita quod quilibet prælatus habeat sex, camerarius quilibet sex, si est archiepiscopus, quinque, si episcopus, quatuor, si abbas, tres, si doctor vel magister, duos familiares.

« XVI. Item quod quilibet cardinalium introducat in civitatem viginti familiares tantum, et nullatenus equitaturam apportet nisi pro personis dictorum dominorum et utriusque collegii, et utriusque camerarii et dictorum capitaneorum.

« XVII. Item quod obtineatur a domino gubernatore Januæ quod faciat pacem et concordiam cum Venetis, vel saltem ponant simpliciter totam questionem ipsorum in posse et ordinatione dictorum duorum dominorum, vel ultimo,

si aliud fieri non posset, per sufficientem servitum et obligationes super omnimodam securitatem omnium Venetorum et Januensium. Circa autem securitatem dandam per dictum gubernatorem dictis dominis, et utrique parti servetur forma, quæ fuit servata, cum curia ibi fuit, etc.

« XVIII. Item quod circa receptionem, protectionem, securitatem, defensionem dictorum duorum dominorum aut dominorum ipsorum collegiorum, vel alterius ipsorum, aut eorum curiæ seu familie; circa etiam securitatem et libertatem gabellarum aut aliorum onerum de novo non imponendorum seu augmentandorum, et rerum omnium libere venientium, et aliis omnibus, obtineatur a dicto domino gubernatore ac civitate et communitate Januensium et aliis ad quos spectat, quidquid conventum et concordatum fuit, quod pars ista circa montana ibidem ibi, et ab eisdem obtineatur quod dictis duobus dominis venientibus, stantibus et recedentibus a dicto loco nulla galea in dicta riparia Januensi armetur nisi de prædictorum duorum dominorum expresso consensu, galea guardiæ dumtaxat excepta.

« XIX. Item quod obtineatur a supradictis, quod gentes, galea et alia navigia dictarum duarum partium possint libere et secure venire, stare et redire in quocumque portu sub dominio dicti gubernatoris aut comitis Januæ existente.

« XX. Item quod castra, quæ sunt inter Senam et Saonam, ponantur pro dicto tempore sub custodia, dominio et regimine dictorum dominorum, datis per ambas partes dominis dictorum castrorum sufficientibus cautionibus et securitatibus de restituendo eadem in eodem statu, et etiam assignentur ad usum partis Romanæ propter viam et iter Senæ.

« XXI. Item inhibeatur cum proclamatione et gravi poena, quod nullatenus audeat antipapam vel anticardinales nominare, sed quilibet si liber, nominando papam vel antipapam quem voluerit.

« XXII. Item quod a dominis castrorum tenentibus ingressus et passus patriæ, habeatur debita securitas de transeundo, stando et redeundo, defendendo et protegendo, et non permittendo quod a quoquam violentia aut damnum fieri possit alicui parti.

« XXIII. Item quod in omni adventu certus et firmus locus, in quo dicta conventio fieri debeat, habeatur absque alia dilatione; sed si ratione pestis, vel quovis alio interveniente casu legitime, de discedendo a dicta civitate ab utraque parte fuerit deliberatum et conclusum, seu prædictæ conditiones, videlicet de securitatibus dandis per gubernatorem et communitatem Januensium ambabus partibus, et Venetis, et de dominio Saonæ habendo et de divisione civita-

tis. non fuerint adimpletae, dominus Avenionensis cum suo collegio acceptare teneatur unum de locis sibi oblati per oratores domini Romani, et in eodem loco cum dicto domino Romano et suo collegio ad sanctissimam unionem Ecclesiae perficiendam debeat personaliter convenire ».

5. *Oratores ad varia regna missi.* — His conventis cum Petro e Luna Pontificii internuntii in Gallias contendere, ut proximae Ecclesiarum conjunctionis spem universis afferrent; quos ingenti exceptos gaudio, refert Theodoricus Niemius ¹ ab iisque Gregorium magnis laudibus celebratum; « Hæsitantes tamen », ut addit auctor, dum de spectatissimis inter Gallos viris loquitur, « de dicto Petro, quod ipse cessionem sui papatus, ut sic dicam, nunquam facere vellet ». Missi etiam tum a Gregorio fuere ad alia regna, ut reintegrationem Christiani sub unico pastore gregis denuntiarent, internuntii ² Antonius e Pireto supremus Minorum prefectus in Angliam, Jacobus Laudensis ³ episcopus designatus in Bohemiam, Hungariam et Poloniam, et Jacobus archidiaconus Salernitanus ⁴ in Lusitaniam, sed improvisus omnium spes et vota fefellit exitus, ut dicitur inferius.

Ratas habuit Gregorius ⁵ universas pactio-nes, quæ ab internuntiis cum antipapa factæ erant; cumque ab omni adversa suspicione abesset; « Mirari », ut ait ⁶ Theodoricus Niemius, « videbatur quod tot erant et tam subtiliter facta capitula, ut ipsemet mihi dicebat; tamen tunc aliquo alio, me non præsentate adjiciendo, quod cum hic ageretur bona fide tales solemnitates hoc casu non vindicarent sibi locum ». Dedit vero ⁷ id. Junii provinciam Antonio episcopo Bononiensi nepoti suo ut sacramenta, quæ ab adversariis ex pactio-um legibus præstanda erant, exigeret; ipseque vicissim alio Pontificio et cardinalium nomine nuncuparet.

6. *Spondet Gregorius de non offendendo amulo et subsidia nummaria expostulat, datis ad id litteris.* — Obstrinxit etiam Pontifex ⁸ fidem sacramento, se in Saonensi conventu nullas Petro e Luna ejusque sociis insidias comparaturum; qua de re publicas litteras vulgavit; similiterque ab amulo exegit, ut pari iurejurando se devinciret.

« Universis Christifidelibus presentes litteras inspecturis, salutem, etc.

« Cum juxta seriem quorundam capitulorum inter venerabiles fratres Antonium tunc Motonensem, nunc Bononiensem camerarium, ac Guillelmum Tuderinum episcopos, et dilectum filium Antonium de Butrio ultriusque juris doctorem Bononiensem nuntios et oratores nostros ex una, et Petrum e Luna, qui ab adha-

rentibus sibi in hoc præsentis schismate, Benedictus XIII nuncupatur, et suum præsumptum collegium ex altera partibus super conventionem personali in civitate Saonæ, et tempore hujusmodi conventionis, ac numero personarum ab utraque parte ducendarum, et nonnullis aliis circumstantiis circa rem auctore Domino conficiendam necessariis concordatorum, inter cætera unus alteri jurare debeat plenam securitatem et nonnulla alia prout quarto dictorum capitulorum plenius continetur; idcirco nos volentes, quantum ad nos spectat, adimplere præmissa, positus coram nobis sacrosanctis Scripturis, et tenentes prout moris est episcoporum manum dexteram supra pectus, juramus per Dominum Deum, et ejus sancta quatuor Evangelica plenam securitatem eidem Petro et suis, quodque ipsos non offendemus, aut damnificabimus per nos, aut nostros vel alios, seu in aliquo lædemus directe vel indirecte, facite vel expresse; imo ipsos defendemus et conservabimus toto posse ac ipsos Petrum et alios ledere aut offendere volentes manifestabimus, durante dicta conventionem, et eundo ad eandem, et ab ipsa redeundo, dicto Petro, prout ad hæc tenetur, simile juramentum præstante. In quorum testimonium præsentibus litteris sub Bulla nostra duximus concedendas. Datum Romæ apud S. Petrum II kal. Augusti, Pontificatus nostri anno I ».

Cum ad itineris Saonensis apparatus magnos sumptus fieri oporteret, Pontificiumque ærarium exhaustum esset, Gregorius Ecclesiasticis viris decimas indixit ¹, verbisque amplissimis reintegranda apud Saonam Ecclesiarum conjunctionis studium suum significavit.

« Venerabilibus fratribus per Januensem provinciam, necnon Veronensi, Cumano, Vicentino, Paduano, Mantuano, Foltrensi, Bellonensi, Parmensi, Reginensi, Tridentino et Brixinensi episcopis, et dilectis filiis electis, abbatibus, prioribus, præpositis, decanis, archidiaconis, magistris, præceptoribus cæterisque Ecclesiarum et monasteriorum prælatis, abbatibus, prioribus, saecularibus et regularibus, eorumque capitulis et conventibus.

« Zelus nos comedit domus Dei, urget et charitas sponsæ ejus, ut unam sanctam Ecclesiam domesticis, prohi dolor! discordiis lacessitam unquam et Domini pietate concordem uni viro Christo castam virginem despondeamus. Sane licet in minoribus constituti totis mentis affectibus et omnium interiorum de præcordiis optaremus ut lugubre hoc et horrendum dissidium, quod triginta fere per annos Ecclesiam diro schismate conturbavit, de medio tolleretur, nunc divina favente clementia, ad apicem summi Apostolatus assumpti tanto desiderantius querimus et ardentius affectamus, quanto

¹ Theod. e Niem. l. III. c. 13. — ² Greg. l. I. p. 271. — ³ Ibid. p. 272. — ⁴ Ibid. p. 273. — ⁵ Lib. II. p. 33. — ⁶ Theod. e Niem. ubi sup. — ⁷ Super. pag. 33. — ⁸ Lib. II. Ep. cur. p. 74.

¹ Lib. I. Ep. cur. p. 334.

apud districtum iudicem in die ultionis extrema scimus nos obnoxios rationi; et ideo omnibus viribus nitimur, ut renatis fonte baptismatis una sit fides mentium, ovile unicum, unus pastor; ne tamen tam desiderabilis prosecutio unionis per moram aliquam retardari temporalium destitutione contingat, cum Apostolica camera, quam exhaustam pecuniis et debitis onustam reperimus, ad tantos et tam necessarios sumptus omnino sit impar, decrevimus de fratrum nostrorum consilio universum clerum, ut portabilius fiat onus, in subsidium evocare; et ne tam oplati boni conclusio sine vestra etiam participatione procedat, universitatem vestram presentibus exhortamur, quatenus suspicientes in eam de qua excisi estis petram, et vestro capiti vos conformantes ad dulcissimæ unionis amplexum prompta velitis liberalitate consurgere, et una cum clericis vestris, quos ad id vestris exhortationibus optamus induci, eidem cameræ juxta facultatum vestrarum potentiam convenientis subsidii largitate succurrere: de intentione etiam nostra est, quod in hujuscemodi solutione subsidii totus diœcesum vestrarum clericus exemptus et non exemptus, etiam S. Joannis Hierosolymitani et S. Mariæ Theutonicorum, et S. Mariæ Roscidævalli, et sanctorum Antonii, Basilii, S. Spiritus et Ordinum quorumcumque, venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus, qui similibus nobiscum expensarum prementur oneribus, duntaxat exceptis, pro tan gente quemlibet rata contribuat, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum IX kal. Maii, Pontificatus nostri anno 1 ».

Conceptæ sunt eadem forma litteræ¹ ad plures alios Italiae, Siciliae, Dalmatiæ, Hungariæ, Græciæ, archiepiscopos et episcopos; tum ad opem Henrici Anglorum regis hæc litteris confugit².

« Charissimo in Christo filio Henrico regi Angliæ illustri salutem, etc.

« Gratias agimus bonorum omnium largitori, quod juxta desiderium cordis nostri advenit jam tandem exoptatæ salutis universo gregi Dominico acceptabile tempus unionis desiderabilis assequenda; quodque te principem Catholicum status Ecclesiæ sanctæ Dei et unionis hujusmodi, sicut accepimus, ardentissimum zelatorem ad hæc nostra tempora salubriter reservavit, ut calamitatibus schismaticis præfati gregis per triginta ferme annorum curricula lacrymabiliter ac miserabiliter lacessita tua nobiscum regali munificentia, de qua in his et aliis plenam gessimus et gerimus spem et fidem, sicut tanta rei sublimitas exigit opitulante, fini unionis hujusmodi mundo necessariæ occurratur; quæ non solum animabus, sed et corporibus salutem patriæ excolendam, cernentes nec ulli Catholico

principi vel aliis fidelibus gloriosus elaborandum, quam ea in re, ex ejus affectu animabus et corporibus votiva salus, depulsis errorum tenebris, mentes mortalium in profana trahentibus, pax Ecclesiis, concordia plebibus et moribus disciplina proveniant. Et arbitramur serenitatem tuam proculdubio non latere, nuntios nostros in Massiliensi civitate cum parte altera super amotione hujusmodi schismatis de loco communionis conventionis nostræ ac ipsius de civitate Saonensi pridie conclusisse, et ad prosecutionem tanti boni omnis nostra semper vergit intentio; idque sine alienis præsiidiis ob præteritas et calamitosas guerrarum angustias ac innumerabiles exitus, quibus Apostolica camera fuit et est incomprehensibiliter suis exhausta substantiis, non possumus efficere, de quo ab intimis nostris præcordiis anxiamur. Ad sperata igitur cordi nostro, ejusdem tuæ serenitatis subsidia, sine quibus efficax esse nequit susceptæ ac votivæ prosecutionis instantia, paterna confidentia, etiam de fratrum nostrorum præfate Ecclesiæ cardinalium itidem sperantium consilio duximus in tam salutari et opportuno negotio præsentialiter recurrendum, obsecrantes eandem serenitatem tuam per aspersionem sanguinis omnium Redemptoris, in remissionem peccaminum suadentes, ac per illum laudabilem tuæ mentis fervorem, quo ad instar claræ memoriæ regum ac progenitorum tuorum erga eandem Ecclesiam fulgere dignosceris, ac pro nostra et Apostolicæ Sedis reverentia placeat juxta spem fidemque pariter de eadem tua celsitudine non immerito præconceptas nobis ac præfate Ecclesiæ, quinimo universo Christiano populo prohi dolor! tam diuturnis et flebilibus angustiis lacessito, ac velis subventrices manus extendere de tuæ regalis munificentia largitatis, prout tam sublimis et laudabilis materia postulat ut Salvator ipse, cujus res agitur ex participio subventionis hujusmodi, ultra sempiternæ vitæ præmia, adaugeat feliciter statum, ac in pace custodiat dies tuos, et ex fructu desiderabilis unitatis apud Sedem ipsam et reliquis titulis honoris et gloriæ perpetuis temporibus extollaris, ac nos et successores nostros ad retributionem talium meritorum eidem serenitati tuæ ac posteris constituas debitores. Dat. Romæ apud S. Petrum kal. Junii, Pontificatus nostri anno 1 ».

7. *Gravissima causa ob quas declinata Saona a Gregorio.* — Distractam a Gregorio hæc occasione Ecclesiarum et monasteriorum Urbis gazam et prædia etiam oppignerata, vel alienata pretio, pluribus queritur Theodoricus e Niem¹. Dum ergo ad Saonensem profectionem pro instaurando Ecclesiarum federe omni cogitatione innumberet Gregorius, atque instructas, ut par

¹ Lib. 1, pag. 332, et post eand. Ep. — ² Lib. II, pag. 22.

¹ Theod. Niem. l. III, c. 22.

erat, triremes postulasset; negarunt¹ Veneti se ipsas duros, ne Genuenses ipsorum hostes eas occuparent, interpretati ideo ad locum adversæ partis imperio obnoxium Pontificem trahi ab antipapa, ut in eo facilius opprimeretur: qua difficultate percussus Gregorius cardinalibus exposuit², triremes Venetas impetrari non posse, atque ideo locum maritimum cui antipapa dominaturus esset, tutum non futurum; disceptatumque est an ob eam subortam difficultatem itinere Saonensi supersedendum foret.

Refert idem Theodoricus³ viginti quatuor viros peritissimos adhibilos, ut sententias ea in re dicerent, omnesque ferme censuisse, maritimo terrestri itinere petendam Saonam, ut constituto tempore pristina in Ecclesia pax sublato schismate revocaretur. Perstringit⁴ deinde Gregorium auctor, arcanam collisionem cum Ladislaio rege, cui Saonense colloquium ingratum erat, ne quid in illo pro Andegavensi contra se decerneretur, fecisse⁵ ut ad disturbandum protectionis apparatus immisissis Columnensibus Urbem occuparet. Sed contrario rerum eventu Columnenses ipsos, cum miles ad latrocinia et luxuriam se effudisset, a Paulo Ursino strenue propulsatos, nonnullis copiarum ducibus captis extremoque affectis supplicio. Quam vero injuste ejusmodi calumnia Gregorio structa sit, indicat Leonardus Aretinus⁶ sic inquiring: «Sunt qui putent hanc totam rem a Pontifice de industria compositam, quo mentio omnis unitatis obrueretur: quod futurum erat, si rex obtinisset. Nos de Pontifice nullo modo credimus: de propinquis non dubitamus». Palebit magis Gregorii innocentia ex dicendis inferius: oppressa est ea conjuratio decima octava mensis Junii⁷, Gregoriusque Paulum Ursinum Narniensi toparchia in virtutis premium ac decens ornavit constituto hoc anno censu.

«Gregorius etc. Singulis annis dicto vicariatu durante de hujusmodi emolumentis et proventus pro censu et nomine census unum palafredum album cum sella et fulcimentis decenibus ornatum ad usum personæ papalis die decima octava mensis Junii ejuslibet anni, quo die de hostibus in alma Urbe gloriosam victoriam reportasti, nobis seu successoribus nostris canonice intransibus et Ecclesie Romanæ seu camera Apostolicæ in Romana curia, ubicunque fuerit, tuis sumptibus, periculis et fortuna solvere dare et assignare tenearis, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum XII kal. Julii, Pontificatus nostri anno I».

8. *Excusat se Gregorius cum antipapa adveniunda Saona.* — Interjecto aliquot dierum spatio has litteras ad Petrum e Luna continentes justas causas de non adveniunda Saona, et cum alio magis

accommodo loco commutanda, Gregorius dedit:

«Petro e Luna, quem nonnulli sibi in hoc lacrymabili ac diuturno schismate adhaerentes Benedictum XIII nominant, pacis et unionis affectum pariter et effectum.

«Cupientes ab intimis nostris precordiis, ut pestiferum hoc schisma pro pace et salute Christiani populi et desiderabili unione in Dei Ecclesia protinus extirpetur, postquam super extirpatione hujusmodi, capitula inter personam tuam ex una et venerabiles fratres Antonium, tunc Motonensem, nunc vero Bononiensem, Guillelmum Tudertinum episcopos, ac dilectum filium Antonium de Butrio utriusque juris doctorem Bononiensem nuntios nostros ex altera partibus Massiliæ firmata et conclusa perlegimus, ad hoc ut possemus præfixo in tempore et loco convenire decreto, diligentiam adhibuimus, ut galeas fidas possemus habere: quoniam hucusque possibilitas nobis hujusmodi galeas habendi nullatenus data est, et nec spes certa, non solum octo, sed non sex galeas consequendi nisi facultas alia, quam totis affectibus exoptamus, nobis in futurum adveniat; non concernimus præfixo in tempore venire posse, de quo ab intimis anxiamur: quæ ideo notificare decrevimus, ut hujusmodi, de qua dolemus, nostra impotentia non fiat; daturi pro viribus operam, quantum divinitas ipsa concesserit, ut quamprimum facultas affuerit ad consummationem extirpationis schismatis et consecutionis unionis hujusmodi veniamus; et cum paratam opportunitatem videbimus, curabimus celeriter reserare. Si vero interim, quousque ipsarum galearum possit haberi commoditas, pro celeriori expeditione consummationem desiderabilis boni unionis præfati, respectu multiplicum mediocum, quæ apposita noscuntur, tam gravia in conventionibus pro reddendo locum Saonæ securum, ut locus ille non solum incommodus, sed valde gravis, inhabilis et indecens reddatur, videatur in aliquo loco alio utriusque nostrum accommodo convenire, nobis ex multis respectibus, maxime pro conservatione status præfate Ecclesie in temporalibus potissime, cum in maximo periculo et amissione fore noscatur, quod vos latere non credimus, nobis saluberrimum videretur: super quo placeat celeriter respondere, ut salutaris utrique provisio impendatur. Dat. Romæ apud S. Petrum III id. Julii, Pontificatus nostri anno I».

9. *Antipapæ incitamentis et principum legationibus victus Gregorius discedit ab Urbe ad colloquium iturus.* — De permutando Saonæ loco non assensit antipapa, litterisque suis Massiliæ exaratis Gregorium his implicitum difficultatibus ursit, ut Saonam contenderet, ubi se constituto die affuturum denuntiavit.

«Benedictus episcopus etc. Angelo dicto

¹ Theod. Niem. l. III, cap. 17. — ² Eod. cap. — ³ Eod. cap. 17. — ⁴ Id. e. 18. — ⁵ Aretin. l. II, Ep. VII. — ⁶ Aretin. ubi sup. — ⁷ Gregor. l. II, p. 58.

Corario, qui in hoc pernicioso schismate se facit Gregorium nominari, pacis et unionis veræ affectum pariter et effectum.

« Nosti, et nos sæpe experientia probavimus, quod res arduæ, maxime hoc nebuloso tempore quo, proli dolor! multorum charitas refrigescit, non possunt sine perplexitatibus et laboribus dispendiis optato fine concludi. Non est tamen nostræ credulitatis, quod Christus Dominus Ecclesiam sponsam suam dimittat, spe optatæ conclusionis adempta, sub tali laberinto diutius evagari: sed tenendum felici arbitrato videtur, quod eam in statum eriget meliorem, etsi cuncta in arduis non ad vota succedant, a bono proposito non est faciliter desistendum. Nos jam circa conventa hujusmodi expensas et labores non modicos adhibuimus; quod si facultas non adesset eundi cum galeis sex, saltem cum quatuor aut duabus etiamsi tu octo haberes, ad locum decretum fiducialiter pergeremus. Hortamur ergo te per viscera misericordiæ Dei nostri, quatenus consideratis quæ decet super tanto negotio in statera æquitatis appendere, resumptis viribus, de Dei gratia spe concepta, et in recta intentione, quam gerimus ipso teste ad hanc pacem, in decretis, loco et termino pro complemento eorum, quæ concordata sunt, velis infallibiliter convenire, et dare operam, quantum ad te spectare noscitur, ad agenda. Nos autem non sine laboribus et expensis permaximis, ut præmittitur, dispositis quæ necessario incumbant (Domino concedente), ad alia restantia exsequenda fiducialiter properamus, omnia ponentes ante oculos Judicis cuncta cernentis, cujus clementiam humiliter imploramus, quod gressus illorum in viam salutis et pacis dirigat, qui tam in necessario negotio recte secundum eum incedent et causam ipsius sinceriter prosequentur. Dat. Massiliæ apud S. Victorem kalen. Augusti, Pontificatus nostri anno xii ».

Pluribus quoque principum oratoribus stimulat¹ Pontifex ut conventa servaret: ac primum Genuenses, deinde Saonenses se suaque omnia amplissimis verborum officiis pro redintegrandâ Ecclesiarum optatissima conjunctione detulerunt: accessere etiam antipapæ internuntii, cum quibus ultima die Julii ut tutius suæ salutis consuleret, novas pactiones confecit². Demum convenere Gallicanæ Ecclesiæ oratores scientiæ opinione florentissimi: sed quorum nonnullos novorum errorum contra Pontificiam potestatem auctores fuisse vidimus³, dum regie potentiæ lenocinari visi sunt, qui non privatum colloquium, sed Concilium OEcumenicum, in quo causa dirimeretur, promovere debuerant⁴, neque abdicationem utriusque contendentis, ut rem facilem proponere, cum antipapâ ad eam

neque Concilii OEcumenici auctoritate adducendus foret, quamvis verus Pontifex de statu dignitatis suæ esset recessurus. Horum vero nomina in Syngrapha de fide publica a Gregorio data continentur, quorum princeps fuit Simon patriarcha Alexandrinus.

« Universis et singulis ad quos præsentis litteræ pervenerint.

« Cum venerabiles patriarcha Alexandrinus, archiepiscopus Turonensis, Belyvacensis, Meldensis, Cameracensis, Trecentis, Ebroicensis, episcopi, Montis sancti Michaelis, Gemeticensis, S. Dionysii in Francia, Claravallis ac S. Stephani de Divione abbates, ac eremita de Faya, Nicolaus de Calavilla milites consilarii et cambellani regii, Guillelmus Boisiaten utriusque juris professor ac hospitii regii requestarum magister, Egidius de Campis elemosynarius regius, Hugo le Remoisier decanus Rhotomagensis, sacræ pagine professores, Guillelmus Fillastre decanus Rheimensis in jure civili doctor, Dominicus Parvi, Joannes Brevistaxe, Joannes de Jarsonno, Petrus Platu, Joannes Parvi, magistri in theologia, Gautridus de Pompadour, Radulphus de Refugio utriusque juris, Joannes Gnoti, Robertus de Guesnero, decretorum doctores, Joannes Vornon, Henricus Doigni magistri in medicina, Petrus Cathou, Eustechius de Franquemereh licentiati in jure canonico, Guillelmus Pulchri nepolis, Arnoldus Witwith, Jacobus de Nomano secretarius regius baccalarii formati in theologia, Joannes Bouwilieti dictus Francisci licentiatus in jure canonico et Joannes de Rivello secretarii ducis Aquitanie dicuntur nuntii charissimi in Christo filii nostri Caroli regis Francorum illustris ad præsentiam nostram sicut accepimus pro parte dicti regis venire proponant: nos eorum securitati providere volentes ipsis et eorum cuilibet etiam de per se cum eorum comitiva equitum et pedum usque in numerum quadringentorum navigiis, salinis, valisiis, equis, libris, auro, argento, pecuniis, jocalibus, vestibus, aliisque rebus et bonis suis quibuscumque, et cum familiaribus eorundem tam per mare quam per terram litora, pontes et passus quoslibet ad hujusmodi nostram præsentiam tam de die quam de nocte veniendi, ibique standi, et pro eorum et cujuslibet ipsorum beneplacito voluntatis recedendi toties, quoties eis libuerit, absque reali vel personali molestia saluum liberumque conductum et plenæ securitatis licentiam concedimus per presentes, etc. » Suis imperat ne quam iis injuriam inferant, sed ipsos merita comitate prosequantur. « Dat. Ronne apud S. Petrum VI id. Junii, Pontificatus nostri anno i ».

Obtulere⁵ et inter cætera Gregorio cunctantibus excusantibusque triremes, ut erat conventum, sibi deesse, Genuensium triremes, quas ut suspectas

¹ Theod. e Niem. lib. III, c. 13, et tract. t. c. 10, sub no.

² Greg. I, II, p. 91, et 100. — ³ An. 1506, num. 10. — ⁴ Id. I, II, Ep. cur. p. 27.

⁵ Eod. xxii de schism. pag. 17.

non admisit : ac tum in Romanos in ipsum conciliare conati sunt : quibus Gregorius causas declinandæ Saonæ permutantique loci redactas in scriptis tradidit, ut paulo post dicitur. Deum pervigilio S. Laurentii Gregorius victus omnium precibus, cum Petrum Hannibaldum¹ S. Angeli diaconum cardinalem Romanæ rei præfecisset, pro colloquio celebrando itineri se accinxit, quod ita describit Theodoricus Niemius² : « Usque ad vigiliam S. Laurentii martyris in Urbe remansit, quem ab Urbe tunc recedentem de mane tempestive Romani sub pallio sericeo, ut moris est, extra portam Urbis deduxerunt multum honorifice », et paulo infra : « veniens autem cum sua curia circa festum Assumptionis Mariæ Virginis ad Viterbium, illuc ad viginti dies conquievit ». Ex ejus discessu hostes ad Romam sibi subjiciendam occasionem captarunt ; nam in primis Ladislaus Ecelesiasticæ imperii occupandi cupidus copias immisit, quæ Urbis Romæ mœnia perruperunt noctu ; (†) adversus quem Gregorius judicariam severitatem adhibere constituit, ut dicitur inferius. Antipapa vero ad intercipiendam Romam, absente Pontifice, quem inani colloquii spe decipiebat, classem instruxit : qua de re proximo anno agetur.

10. *Repetita Gregorii querelæ suspectam Saonam esse.* — Horum et aliorum malorum præseius gravato admodum animo Saonense iter inibat Pontifex, nec deerant causæ, quas litteris Viterbii exaratis regi Francorum exposuit³, proposuitque ut Saonæ locus cum alio magis opportuno commutaretur : deesse sibi Venetas triremes, quæ ex conventis pari numero cum aliis Petri e Luna instructæ armis stare in Saonensi portu deberent nisi se omnino adversarii potestati vellet permittere : dilationem Ecelesiasticam ex longiori absentia maximis patere periculis : partium suarum viris Saonam omnino suspectam : nullam subesse rationem cur Saonæ tantum, ac non etiam in alio loco conjunctio inter Ecelesias conciliari possit : præsertim cum ex Saonensi aditu alterius schismatis terror impendeat, ac si pestis periculum mutandi loci justa sit causa, longe novæ discessionis declinandæ

causam justiore videri, tum querelas adjicit de patriarcha Alexandrino ejusque sociis, qui si contra æquitatem sibi etiam Romæ insultare sinl ausi, non aliud Saonæ expectandum, quam ut ipse ibi opprimeretur.

« Charissimo in Christo filio Carolo regi Francorum illustri.

« Cum honestas, tranquillitas animorum partis nostræ, irreprehensibilitas nostri status requirant, ut ad locum Saonæ, secundum intentionem contractus adeamus in nostra potestate consistentes, permanentes et recedentes, quæ res nobis aderat, præmissis habitis galeis, quibus carentes, has intentiones contractus servare nequivimus, nec per mare accedere, nisi ab ipsis intentionibus recedentes, nos et partem nostram parti adversæ submittamus : quæ res quam plurimos turbare habeat non est incredibile, et secundum varios effectus, qui solent in humanis accidere, etiam præter et contra voluntatem tuæ serenitatis rem ipsam contingeret perpetuæ esse reprehensibilitatis, nec confidentia conductoris hæc præmissa sufficit amovere ; per ripariam vero accedentes ab ipsis intentionibus gravius laboremus : sed viam acceptantes per Lombardiam difficilem propter continuas guerras et turbationes reperiemus, ut quodammodo ex præmissis, locus ipse Saonæ videatur inaccessibleis nobis. Gravius autem commovemur, ex intimis compassione affligimur fidelium populorum sub Ecelesiæ temporali dominio consistentium, quos ad locum Saonæ accedentes affligendos deservimus quorum partem jam afflictam concernimus propter ipsum locum Saonæ, ex eo quod ipsum locum Saonæ ex toto non declinavimus graviter suspectum, cujus loci suspicione potentia nobis propinqua, cui non de facili resistere valeamus ; hujusmodi attentatæ occupationes et afflictiones ; de cujus potestate cæteri omnes formidant, et hinc inde involvi angustiis : et nisi locus ipse mutetur in alium locum idoneum utrique parti, totale dominium temporale Ecelesiæ in partibus iis sub gravi periculo exponitur, quæ jam omnia notoria sunt, et a pluribus diebus eventura, declarata sunt crebris vicibus, et variis orationibus tam nostris quam alienis : ubi vero locus ipse mutetur, plurima nobis offeruntur, quibus pro consequenda sacra unione, satis indigemus.

¹ Greg. l. II. Ep. cur. p. 71. — ² Theod. c. Niem. l. II. c. 39. — ³ Tom. XXII. de schism. p. 13.

1, immisio illa copiarum Ladislai regis in Urbem citius aliquanto contigit, quam hic assignatur. Etenim Ladislaus non captata quidem Pontificis absentia ab Urbe, sed eo adhuc presente, aut profectorem ejus Viterbium, copias suas in Urbem insinuavit, teste, qui tunc Romæ aderat, Antonio Petri in Diario Romano, et qui pariter lateri Pontificis adhaerebat Leonardo Aretino in Epistola VIII. libri II. nov. edit. ad Leonardum principem Cortonensem, in qua etiam narrat ea, quæ tunc Romæ in aures insusurrabantur, nimirum regios illos milites clam accitis fuisse a Pontifice, ut eam causationem prætenderet, ne ab Urbe ad locum colloquii cum Benedicto secederet. Non enim satis tuto existimari potuisset Pontificis absentia in tanto validissimi hostis terrore. Ab ea quidem suspicione Pontificem ita liberat Aretinus, ut accessarios tamen ejusdem Pontificis oneret : « De Pontifice modo credimus ; de propinquis vero dubitamus ».

Testatur tamen idem Antonius Petri semel adhuc, etiam post discessum Pontificis Romæ trepidatum fuisse, sed statim evanuisse metum ac omnia in pristinam tranquillitatem rediisse, nihilque de militibus Ladislai Romam subeuntibus memorat. Quare ea quæ narrat annalista inferius num. 16 ex litteris Gregorii Pontificis, ex vulgi rumoribus captata ad Pontificis aures delata fuisse suspicor : nisi forte reputaverim Ladislai suppressere incautos Romanos tentasse ; sed cum vigilare cives comperisset, inanem recessisse.

Quæ vero ex Niemio refert annalista eodem num. 16 a rebu anni hujus plane aliena sunt, cum nihil Romæ hoc anno innovatum fuisse ex eodem Antonio Petri, teste oculato, severimus.

11. Qua igitur ratione tantum loco Saonae insistendum est, dum in eo pax Ecclesiae queritur in parte nostra gravem divisionem, et post tot mala satam inobedientiam futuro Pontifici, prout sors dederit, et schisma aliud reliquatur. Et si secundum conventionem, locus ipse Saonae ex legitimis causis mutandus est, numquid pestis, quae in contractu exprimitur, et nunc in partibus illis esse dicitur, numquid guerra, quae inter gubernatorem et Facinum Canem asseritur, magis urget: nempe causa quae superius describitur, longe polior consistit. Illa corpus tangunt, haec animum: illa periculum praesentis vitae, haec periculum aeternae vitae ministrant: et dum iis debilis astringimur et ducimur, et Deo pura et recta conscientia operam devote offerimus, mutati a nostro proposito a quibusdam judicamur, quorum motus et detractiones taceamus, sed opera eorum Deo examinanda relinquimus, et ad partem, fili charissime, tuorum oratorum convertimur, quorum ductor praecipuus extitit praetensus patriarcha Alexandrinus, quos nullis exhortationibus, nullis nostrae purae intentionis expressionibus, nullis ad pacem Ecclesiae voluntatis nostrae personae viarum charitatis, benevolentiae, providae maturitatis ac providentiae oblationibus minimis (nequivimus) nobis astringere, nec ad tractatus secretos et expedientes adducere: sed ab ipso initio, quia armatas galeas Januenses per eos oblatas statim non acceptavimus, asserentibus nobis, nos velle servare fionestalem partis nostrae, ac galeas per contractum esse rejedas, continuo, dedignantur et fastuose a nobis recesserunt non reversuri, ut asseruit ductor et motor ipse praetensus patriarcha; quae res plurimis ex suis displicuit: et in tantum praevaluerunt pravi conceptus, ut non ad unionem, sed ad divisionem, ad irritationem et partis nostrae depressionem videantur venisse, seditionibus, detractionibus, diffamationibus Urbem replentes, et quae circa huiusmodi fuerint, brevis non explicat ratio. Quibus non obstantibus amore pacis et unitatis Christianae, tractatus tenuimus et condescendimus, ut nostrae responsio in scriptis docet, quam te credimus habere: post responsionem, iterum ad seditionem conversi sunt, et ad verba gravis injuriae in majestatem nostram, sed tamen omnia patienter portavimus: ex quibus omnibus gravia sequentur indicia et suspiciones valide contra eos, de quibus valide dolemus, et opposita sperabamus, qui si in nos fuerint violenti in loco nostri domini, quales nos essent habituri existentes sub sua potestate qui et praemissas nostras legitimas rationes spreverunt, et in suis oblationibus non steterunt, etc. Datum Viterbii XVI. kal. Septembris, Pontificatus nostri anno primo. » Repetita sunt V. id. Septembris eodem argumento ad eundem regem et ad Burgundiae et Bilurigum duces, atque Academiam Parisiensem litterae, quibus Saonae

nam se iustis de causis non posse accedere excusavit.

12. *Expetiti a Gregorio securitatis modi, antequam Saonam accederet.*— Inter hos de Saona declinanda angores, Gregorius, interjectis paucis a superioribus exaratis litteris diebus, cum plura ex conventis cum Petro e Luna XXI Aprilis die Massiliae, tum ex aliis ultima Julii Romae cum illius oratoribus pactis a Saonensibus et Genuensibus, ut tuto Saona adiri posset, exigenda forent, Theodoro marchioni Montisferrati provinciam dedit¹, ut partis alterius Saonae divisae in duas atque alterius arcis possessionem acciperet, ac Saonenses sacramento obligaret nihil adversus Gregorium ipsum molituros, dandos obsides reciperet, congruam pro tuto Venetorum accessu cautionem posceret, Genuenses adigeret ad triemes quascumque armamentis alioque apparatu nudandas, ea excepta, quae custodiendo portui praesesset: castrorum, quae Senas inter et Saonam excurrunt, praefecturam flagitaret; si Petrum e Luna classe Saonam petere contingeret, daret operam, ut comportatis ex ea armamentis dissolveretur, utque Buccaldus Gallias repeleret, atque e regis Francorum oratoribus unum pro Genua moderanda designaret, centumque Genuenses et Saonenses quinquaginta nobilissimos obsides deligeret; quae singillatim in datis ad Theodorum ipsum litteris² expressa fuere.

« Dilecto filio nobili viro Theodoro, marchioni Montisferrati, salutem etc.

« Cum per formam et conventionem capitulorum circa extirpationem detestabilis schismatis et consecutionem desiderabilis unionis in Ecclesia sancta Dei inter venerabiles fratres Antonium tunc Mathonensem, nunc vero Bononiensem, ac Guillelmum Tudertinum episcopos, ac dilectum filium Antonium de Butrio utriusque juris doctorem Bononiensem nuntios nostros ex una, et Petrum e Luna, qui a nonnullis aliis sibi in hoc damnabili schismate adherentibus Benedictus XIII nominatus ex altera partibus, Massiliae, die XXI mensis Aprilis proxime praeteriti firmatorum, et etiam ex forma modificationum et conditionum per nos pridie in responsione facta nuntiis et oratoribus dicti Petri e Luna circa petitionem per eos confirmationem capitulorum et conventionum praedictorum Massiliae, ut praemittitur, firmatorum, nonnulla debeant et veniant a quamplurimis nobis semper nos deputandis fieri, observari et exsequi, prout latius in capitulis huiusmodi conventionum, responsionum et confirmationis, quarum tenores et formas hic alias de verbo ad verbum haberi volumus pro sufficienter expressis, plenius continetur: nos ad prosecutionem et executionem consecutionis unionis huiusmodi

supremis aspirantes affectibus, et cupientes ac intendentes, dummodo nobis alias observentur, impleantur et fiant omnia et singula, qua impleri et fieri debent per formam capitulorum et conventionum hujusmodi, et responsionis per nos nuntiis diei Petri factæ in alma Urbe ultimo Julii proxime præteriti, et confirmationis et capitulorum prædictorum, ut quæ exsequenda veniunt salubriter compleantur, ac de tuæ nobilitatis, devotionis et fidei sinceritate erga nos et Romanam Ecclesiam in magnis et arduis hæcenus comprobata sumentes in Altissimo fiduciam specialem, quod ea, quæ eidem tuæ diligentia et nobilitatis et fidelitatis industria committenda duxerimus exquisitissima diligentia curabis salubriter adimplere; præfatæ nobilitati tuæ per te vel alium, seu alios, fidos tamen alias et idoneos, quem vel quos duxeris deputandos nostro et præfatæ Ecclesiæ nomine petendi, obtinendi et recipiendi a charissimo in Christo filio nostro Carolo rege Franciæ illustri, aut ejus commissariis uno vel pluribus, ad hæc potestatem habentibus, necnon dilectis filiis gubernatore et commune Januæ, ac civibus et communitatibus et aliis quibuscumque, ad quos spectat totale dominium, jurisdictio, merum et mixtum imperium civitatis Saonensis et castrorum in ea existentium: ita quod libera eorumdem traditio et possessio sit et esse debeat in manibus nostris et dilecti Petri nomine præfatæ Ecclesiæ æqualiter ac peti et absolvi faciendi castellanos et vassallos eorum a quocumque juramento, obedientia, fidelitate, homagiis et obligationibus aliis debitis, et illa præstari petendi et recipiendi nomine nostro et præfatæ Ecclesiæ pro tempore, quo ibidem nos et ipsum Petrum et alios nobiscum secumque venturos conjunctim et divisim esse contigerit pro expeditione negotii præfatæ unionis; necnon dandi cautiones nostro et præfatæ Ecclesiæ nomine de restituendo ipsam civitatem et castra in eo statu, quo fuerint assignata, juxta formam sexti capituli quod inter dicta capitula Massiliæ celebrata continetur, quod incipit: *item quod obtineatur, etc.* et etiam recipiendi ab omnibus civibus præfatæ civitatis Saonensis vel saltem a majoribus nomine universitatis et proprio, et in illo numero, de quo tuæ nobilitati seu aliis deputandis a te videbitur juramenti fidelitatis secundum formam quarti capituli inter dicta capitula Massiliæ celebrata denotati quod incipit: *item quod quilibet ex prædictis duobus dominis, etc.* et finit, *jurare debeant in introitu civitatis prædictæ Saonæ*, et simile juramentum recipiendi a districtualibus et concitatensibus Saonensibus cum obligationibus opportunis secundum formam septimi capituli inter capitula denotati, quod incipit: *item quod omnes cives civitatis Saonæ etc.* et finit, *et quod hoc possit determinari et extendi cum clausulis opportunis*; necnon petendi et reci-

piendi obsides idoneos a capitaneo deputando per ipsum Petrum pro ejus parte circa regimen et custodiam dictæ civitatis Saonensis et gentium armorum juxta formam octavi capituli inter dicta capitula contenti, quod incipit: *item quod eligantur duo a prædictis duobus dominis*, et finit, *aut amicos ad dandum eos obsides*; et etiam dividendi civitatem Saonensem prædictam in duas partes, prout melius et æquabilius fieri poterit, et dictam civitatem sic divisam pro una parte cum altero ex castris ejusdem juxta divisionem factam recipiendi nostro nomine ac retinendi, et etiam petendi et recipiendi in forma debita et opportuna a gubernatore Januæ et civibus et communitate Januensi, et ab officialibus et consiliis eorumdem securitatem opportunam pro dilectis filiis universitate et singularibus personis Venetiarum juxta exigentiam decimi septimi capituli inter hujusmodi capitula denotati incipientis; *Item quod obtineatur a domino governatore*; civitate et communitate Januensi prædictis plenam securitatem tam per mare quam per terram, necnon immunitatem, exemptionem et libertatem, et exemptionem quarumcumque galearum, galea guardiæ eorum dumtaxat excepta: et quod nulla galea in riparia Januensi nobis et prædicto Petro ad ipsam civitatem Saonensem venientibus, stantibus et recedentibus inde, armetur, et ad alia exsequendi, et observari petendi et faciendi juxta formam capituli decimi octavi inter hujusmodi capitula contenti, quod incipit: *Item quod circa receptionem et protectionem etc.* et finit, *galea guardiæ dumtaxat excepta*; necnon petendi nostro nomine, recipiendi, tenendi, gubernandi et custodiendi castra, quæ sunt de obedientia præfati Petri in Massilia residentis, existentia inter Senam et Saonam, ac etiam dandi dicto nomine sufficientes cautiones et securitates de restituendis hujusmodi castris in eodem statu, in quo fuerant assignata juxta exigentiam vigesimi capituli inter hujusmodi capitula denotati, quod incipit: *Item quod castra, quæ sunt de obedientia etc.* et desinit, *propter viam et iter Senæ*, et etiam petendi a dominis castrorum dictæ ripariæ, tenentibus ingressus et passus patriæ, securitatem debitam et opportunam de transeundo, stando et recedendo, defendendo et protegendo, et non permittendo quod ab aliquo violentia aut damnum fieri possit alicui parti, prout vigesimum secundum capitulum inter ipsa capitula comprehensum, et incipiens: *Item quod a dominis castrorum ripariæ etc.* et finit: *alicui sit parti*; continet, necnon in casu, quo præfatus Petrus aut alii de parte sua cum navigiis seu galeis armatis Saonam se contulerint, petendi et faciendi examinari quæcumque navigia et galeas tam hominibus quam munitionibus quibuscumque per tantum tempus, antequam præstetur nobis libilitas ad dictam civitatem Saonensem

nos transferendi, ad minus in kal. Novembris proxime secuturi, et a gubernatore et Genuensibus antedictis, similiter petendi exarmationem navigiorum quorumlibet et galearum eorundem fieri ante kalendas Octobris proxime secuturi, galea guardia ipsorum dumtaxat excepta, et alia non armari, durante tractatu unionis predictae, et quousque omnia conclusa fuerint et deinde per unum mensem, postquam recesserimus de Saona, prout in responsione per nos multis dicti Petri et ratificatione dictorum capitulorum Massiliae firmatorum, ut praemittitur, facta die ultima Julii proxime praeteriti in alma Urbe, a quibus quidem responsione, ratificatione et modificationibus ac conditionibus per nos appositis et declaratis in eis non intendimus per praesentes recedere; sed ea ex causis in ipsis denotatis et contenta in eis harum serie inesse volumus et comprehendi; et etiam petendi juxta hujusmodi responsionis et confirmationis seriem quod dilectus filius nobilis vir Joannes Leningre, alias Bouciquant, Genuae gubernator teneatur in Franciam redire, ubi continue durante tractatu unionis predictae, et postquam omnia conclusa fuerint et firmata, per duos menses continue residere, civitatem autem seu locum aliquem pro ejus accessu et residentia ex certis rationabilibus causis animum nostrum moventibus eligere non intendimus, vel ipsi juxta dictae responsionis continentiam assignare, sed illius in Franciam accessui et residentiae hactenus inharemus, et ab eodem Bouciquant promissiones solennes ac juramenta opportuna, vel ejus procuratore ad id specialiter constituto, recipiendi, quod contenta in responsione et ratificatione hujusmodi, prout ipsum concernunt, efficaciter adimplebit et observabit juxta ipsorum exigentiam et tenorem; et loco dicti Bouciquant eligendi, nominandi ac deputari petendi in gubernatorem Genuae unum ex praelatis de numero oratorum praefati regis Franciae juxta formam responsionis et ratificationis hujusmodi ad nostram praesentem directorum praesentiam, ad minus pro tempore absentiae dicti Bouciquant; et ab eodem gubernatore loco dicti Bouciquant ponendo recipiendi promissiones, obligationes et juramenta de adimplendis et observandis omnibus et singulis, ad quae idem Bouciquant per formam dictorum capitulorum Massiliae firmatorum et contentorum in responsione et ratificatione praedictis quomodolibet tenebatur: et etiam ab eodem gubernatore, ut praemittitur, nominando obsides recipiendi, si habeat, necnon pro nostra et fratrum nostrorum et omnium aliorum securitate plenaria tam personarum, bonorum, quam rerum in eundo Saonam, stando et redeundo et tam per mare quam per terram, nostro nomine nominandi et eligendi de melioribus et notabilioribus, de quibus praefata nobilitati tuae videbitur centum Genuenses et quinquaginta Saonen-

ses cives in obsides, ipsosque et eorum quemlibet ponendi in locis honestis nobis et Ecclesiae Romanae subditis, vel alibi de ipsorum obsidum consensu, prout eidem tuae nobilitati visum fuerit expedire, mansuros tamen in adventu, residentia et reditu absque impensa vel onere nostro vel nostrorum, et generaliter omnia alia et singula gerendi, faciendi, exercendi et exsequendi quae in praedictis et circa ea dependentia et connexa et pro salutari consummatione unionis praefatae necessaria vel utilia videbuntur; plenam et liberam auctoritate Apostolica ac tenore praesentium concedimus facultatem, ratum et gratum habituri quidquid per eandem nobilitatem tuam, seu deputandum aut deputandos ab ea actum fuerit in praemissis vel aliquo eorundem, idque faciemus, auctore Domino, usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari. Dat. Viterbii XIII kal. Septemb., Pontificatus nostri an. 1.

B. Bucicaldum maxime suspectum a Genuae praefectura remouendum Gregorius postulat.

Crebat vero maxime Gregorium ea cura, ut suspectus Bucicaldus Genuae praefectura, ut erat conventum, amoveretur, atque ex Gallorum regis oratoribus eligeretur Genuensi rei praticiendus: tunc centum et quinquaginta obsides reciperentur, cum ipse Pontifex una cum curia adversariorum manibus se commissurus esset; ac proinde licet eam marchioni Montisferrati provinciam dedisset, ne tamen illud praetermitteretur, singularem ejus perficienda curam in Bartolinum Janibonum Cremonensem transfudit:

« Gregorius etc. dilecto filio nobili viro Bartolino de Janibonis, domicello Cremonensi, familiari et nuntio nostro salutem, etc.

« Cupientes, quantum cum Deo possumus, ut inveleratam et horrendum schisma, quod multis retrolapsis temporibus Christianum populum diris calamitatibus miserabiliter jam afflixit et affligere non desinit incessanter, extirpetur undelibet, et proveniat eidem populo desiderabilis tranquillitas unionis, et per formam capitulorum Massiliae vigesima mensis Aprilis proxime praeteriti inter venerabiles fratres Antonium tunc Mothonensem, nunc vero Bononiensem, et Guillelmum Tudertinum episcopos, ac dilectum filium Antonium de Butrio utriusque juris doctorem Bononiensem, nuntios nostros ex una, et Petrum e Luna, qui a sibi adherentibus Benedictus XIII nuncupatur, ex altera partibus, super extirpatione hujusmodi schismatis firmatorum, et juxta exigentiam responsionis per nos in alma Urbe die ultimo mensis Julii proxime praeterito oratoribus et nuntiis dicti Petri circa confirmationem dictorum capitulorum facta, a qua recedere non intendimus per praesentes, sed ipsam responsionem et contenta in ea ex causis insertis in ipsa volumus potius et intendimus

inviolabiliter observari, inter cætera caveatur de obsidibus nobis dandis per capitaneum pro parte dicti Petri in civitate Saonensi deputandum, prout in ipsis capitulis continetur, et etiam de centum Januensibus et quinquaginta Saonensibus civibus de melioribus et notabilioribus per nos eligendis et nominandis, in obsides nobis dandis; et etiam de nominatione gubernatoris Januæ loco Bouciquant gubernatoris ad præsens deputandi, et obsidibus ab eo dandis, sicut in responsione nostra hujusmodi, quorum omnium tenores et formas hic haberi volumus pro sufficienter expressis, plenius est expressum; nos volentes circa executionem, nominationem gubernatoris prædicti Januæ, ac electionem et receptionem dictorum obsidum et eorum deputationem diligenter intendere, quia posset contingere, dilectum filium nobilem virum Theodorum marchionem Montisferrati, cui super iis et nonnullis aliis agendis et exsequendis, per alias nostras litteras sub præsentis die datas, plenam concessimus facultatem, non posse aut nolle forsitan ex certis causis se de nominatione gubernatoris electionis, et receptione et deputatione ipsorum obsidum communiter vel divisim quomodolibet impedire; ne præmissa frustrantur effectu, et de nobilitate, fide ac prudentia tuis, familiari experientia nobis nobis, sumamus in Domino fiduciam specialem, quod ea, que prudentia tua committenda duxerimus exquisita diligentia exsequeris; eidem nobilitati tue per te vel alium fidum ac idoneum, quem duxeris deputandum nostro nomine, gubernatorem ipsum deputandi, nominandi ac recipiendi obsides ab hujusmodi capitaneo deputando Saona, ut præfertur, et etiam a gubernatore Januæ ponendo ut supra loco dicti Bouciquant, obsides si habeat, ac pro nostra et fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium, et omnium aliorum tam personarum, bonorum, quam rerum in eundo Saonam, stando et redeundo, et tam per mare quam per terram securitate plenaria nominandi et eligendi, ut præfertur, de melioribus et notabilioribus, de quibus præfate tue nobilitati videbitur, centum Januenses et quinquaginta Saonenses cives in obsides, ipsosque et eorum quolibet recipiendi ac ponendi in locis honestis, nobis et Ecclesiæ præfate subditis, vel alibi de ipsorum obsidum consensu, prout eidem tue nobilitati visum fuerit expedire; mansuros tamen in adventu, residentia et reditu absque impensa vel onere nostro, vel nostrorum, prout et sicut in responsione hujusmodi et contentis in ea serius denotatur; et generaliter omnia alia, que circa præmissa et dependentia fuerint utilia, necessaria vel opportuna gerendi, faciendi, exercendi ac etiam exsequendi plenam et liberam tenore præsentium concedimus facultatem; ratum et gratum habituri quidquid per eandem tuam nobilitatem, vel deputandum ab ea factum

fuerit in præmissis vel aliquo ipsorum; idque faciemus, auctore Domino, usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari, etc. Datum Viterbii XVI kal. Sept., Pontificatus nostri anno 1 ».

11. *Ladislavus fidem violat, civitates Pontificias et Romanam ipsam invadit; unde querelæ et pœna intentata a Gregorio.* — Non servata fuisse ab adversariis hæc pacta, neque obsides a Genuensibus datos Bartolino aut marchioni Montisferrati, Bucicadunque Genuensis rei administrationem ponere redireque in Gallias directasse, neque etiam Petrum e Luna triremes suas armamentis nudasse, postea, ut videbimus, questus est Gregorius¹: qui Viterbio digressus Senas ineunte Septembri se contulit, ut propius ad locum congressus accederet. Interea Ladislavus cui Gregorius Pontificatum adeptus Sicilia regnum jure fiduciario confirmarat², date fidei immemor novam litem movit, Saonam sibi suspectam, ne quid in renovando sanctissimo inter Ecclesias fœdere pro Ludovico Andegavensi statueretur, qua de re Leonardus Arelinus³, qui in Gregorii familiaribus erat, ex rumusculis quos in aula Pontificia colligebat, hæc scripsit: « Eadem invitatio fuit eademque cohortatio; locus deinde necessarius visus est, in quo et Pontifices ipsi et collegia convenirent. Ad hoc Saona pari consensu recepta est, urbs medio ferme spatio, et tam mari quam terra accessibilis. Prospere lucusque et plane ex sententia; deinde turbationes subortæ graves cunctaque suspicionibus referat; necessarii enim quidam propinque confluentes suspicionem apud multos pepererunt, quasi voluntatem prius rectam inlectere conarentur; accedit quoque Ladislavi regis detestandus conatus; cum enim regnum Sicilia ad Sedem spectet Romanam, ac in hac divisione nostri quidem Pontifices Ladislavo, diversi autem Ludovico Andegavensium duci concesserint, ac certamina ea de causa fuerint permagna, in quibus tandem Ladislavus prævaluit, regnumque solus possideat, veretur nunc ne, abdicatione facta et utroque collegio ad electionem coeunte, Gallicus forte aliquis ad Pontificatum sumatur, qui favorem in regno obtinendo ad Ludovicum convertat. Hac itaque suspitione permotus, omnes machinas adhibet ad unitatem impugnamdam, quod quidem factum patribus ac bonis ita molestum est, ut ad summum odium nomen regis pervenerit; nam illi quidem satis cautum erat ex formula ipsa, qua providetur in cunctis dignitatibus, ubi plures a diversis electi reperiuntur, possessori dumtaxat jus fore; itaque suspicantur quidam non tam eo metu regem moveri, quam id arcane moliri, ut per divisionem perpetuam Sedes Romana imbecillior maneat, ac nunquam

¹ Ext. ejus lib. apud Theod. Niem. tract. IV, c. 7. — ² Lab. t. p. 305. — ³ Leon. Arel. l. II, pp. 54.

in formidabile robur sit integrata, etc. Hæc littere, ne in aliorum perveniant manus. Vale: nonis Aprilis ».

15. Oppressurus ergo Romanam Ecclesiam prima ad invadendum Picenum consilia convertit: cumque dolo Ludovicum e Melioratis provinciæ administratione a Gregorio submovendum curasset, illum mox sibi conciliavit, ut ejus opera ad eandem provinciam subjiciendam uteretur, atque Asculum Firmumque in suam potestatem redegit: tum submitit hostiles copias in urbem, quæ effraclis manibus in eam irruerunt. Quibus acceptis Gregorius, intentatis Ladislao gravissimis pœnis, ipsam creptas Romanæ Ecclesiæ urbes restituere jussit¹.

« Gregorius episcopus, servus servorum Dei, charissimo in Christo filio Ladislao regi Siciliæ illustri salutem, etc.

« Semper in nostri cordis affectibus gessimus et gerimus; sic ad conservationem status et honoris tuæ regie celsitudinis, etiam dum minori fungebamur officio (quod non debet serenitatis hæc notitiam vel memoriam effugisse) ardens omnis nostra invigilavit et paternalis affectio, quod nobis assumptis ad apicem summi Apostolatus, si conceptus sinister quispiam mentem tuam irrepisset, vel animum contra sanctam Romanam Ecclesiam aut nos, a corde mentemque tuis, ad personam nostram, quæ serenitatem ipsam unice seduloque dilexit, et ad eandem Ecclesiam tuam matrem, dominam et magistram convertens filialis dilectionis intuitum, a qua diadema regium regnumque pariter, quod a nobis et præfata Ecclesia, et tantis expensarum profluviiis per ipsam Ecclesiam peractarum, de hostium recuperatum manibus tenes, in feudum accepisti, conceptum ipsum debuisses abstergere, et ab omni non solum actu, sed cogitatu prolinus abdicare, idque semper et per litteras nuntiosque nostros tuæque serenitatis oratores ad præsentiam nostram sapissime destinatos, tam paterne quam suaviter et cordialiter suadentes, fuimus cohortati, et præsertim, ut ab offensionibus quibuscumque contra nos et præfatam Ecclesiam, almam Urbem, Marchiam Anconitanam et quascumque alias provincias, civitates, terras et loca nobis et eidem Ecclesiæ supposita, eorumque comitatus, territoria, districtus, cives, habitatores, incolas, res et bona deberes per te et alios tuæ regie dilectioni suppositos vel commissos, facere modis omnibus et effectualiter abstinere: tuæque eadem serenitas tam litteris quam nuntiis et oratoribus filiali reverentia gratissimam, et ut filium decebat devotissimum atque charissimum, ad præmissa responsionem exhibuit, quæ tanta suavitate menti nostræ adhesit, ut de iis spem concipientes amplissimam atque fidem dilectis filiis Romanis et

tam Marchia quam Patrimonii B. Petri in Tuscia, Spoletani Ducatus ac Romandiolæ et aliis nobis et Ecclesiæ præfate subditis asseruerimus manifeste, His muniti responsionibus, quod de eadem tua serenitate tuisque gentibus atque studiis, non erat quomodolibet ambigendum.

« Nunc autem manifestissime cognoscentes eandem serenitatem tuam, spretis et contemptis nostris salutaribus monitis et paternis, ac honore et reverentia Sedis Apostolicæ atque nostris, necnon promissionibus in assumptione tui regii diadematis atque regni predictorum, ac jurisjurandi observatione tam per eandem serenitatem tuam quam procuratores tuos præstiti tempore felicis recordationis Bonifacii IX prædecessoris nostri, a quo regnum ipsum tam munificentissima largitate in feudum nobile suscepisti, contemptisque censuris ac pœnis spiritualibus et temporalibus, quibus ex forma infestationis præfate ob infrascripta et alia patrata irrelitum existis, damnabiliter declinasse in contraria studia contra Deum et justitiam fidemque tuam: satis mirari, stupere, horrere pariter et dolere non possumus, ut a devotione, fide et obedientia nostris et ejusdem Ecclesiæ in rebellionis, inidelitatis et inobedienciæ præcipitium sis conversus, quod esse potest et finitimis et remotis non absque famæ tuæ indelebili macula atque nota luce clarius manifestum. Et ut aliqua referamus ne a remotioribus sumamus exordium, summa cum instantia per dilectos filios oratores tuos nobiles viros Thomam seriniarum ac Jacobum Galgannum Aversanum milites (ut de litteris taceamus) instantissime petivisti quod dilectum filium nobilem virum Ludovicum de Melioratis tunc pro nobis et præfata Ecclesia in dicta provincia Marchiæ rectorem ob offensiones factas per ejus gentes contra subditos quondam Adria ducis menti tuæ, ut assererant, molestissimas, revocare a rectoratu hujusmodi curaremus, officientes parte tua amigerarum tuarum gentium magna et continua præsidia in illius prosecutionem et recuperationem civitatum et terrarum, quas sub ejus regimine detinebat, pluraque alia, quæ exprimere longum esset; nos, ut tuis regiis beneplacitis nostrum præberemus assensum, et propter crudelia ipsius scelera stragesque nefarias et horrendas, præfatum Ludovicum, quem tunc hostem manifestissimum reputabas et infestissimum, fide tamen ut nos, qui pure et simpliciter litteris ac verbis tuis et tuorum impendebamus credentiæ plenam fidem posset: ut rerum approbal exitus: licet a plerisque, ne id fieret dissuasum esset, asserentibus contrarium emerurum, quod nequaquam censuimus supplantare, ab hujusmodi rectoratu amovimus, illique præfecimus venerabilem fratrem nostrum Benedictum Feretranum episcopum in rectorem firma spe fiduciaque conceptis, ut eundem rectorem tuis regiis auxiliis in omnibus adjuva-

¹ Lib. II, Ep. secr. p. 118.

res, propter oblationes amplissimas et saepius repetitas.

16. « Qualiter autem nobis et praefata Ecclesiae successerit, ex oblationibus hujusmodi novit ille qui nihil ignorat, ac etiam provinciales et reliqui noscunt reges et principes terrarumque domini, et alii tam proximi quam remoti: nam propter revocationem hujusmodi de eodem Ludovico factam, et eodem contra nos et ipsam Ecclesiam in hostem verso, ut (sicut concernimus) affectabas intentione tua sed reprobata, prolixius eundem Ludovicum muneribus, stipendiis, provisionibus ac promissionibus amplissimis ad tua stipendia conduxisti, ac sub tuae protectionis et recordationis clypeo suscepisti, civitatesque nostras et praefatae Ecclesiae Aesculanam et Firmanam cum earum fortelitiis et nonnullas terras, castra et loca ad nos ipsamque Ecclesiam spectantia, damnabiliter occupasti occupataque detines, et in nostrum et praefatae Ecclesiae clavium vilipendium et contra nos in mentibus fidelium ac subditorum nostrorum et ejusdem Ecclesiae odium et dissidentiam causes, ut concernentibus daretur intelligi agendi talia concessisse liberam facultatem una cum tuo vexillo, ac arma et insignia praefatae Ecclesiae atque nostra quae ad defensionem et exaltationem praefatae Ecclesiae et subditorum gestanda veniunt, in eversionem status ipsius Ecclesiae atque nostri erigi et subditorum hujusmodi, et fortelitiis occupatarum civitatum affigi praesumptione detestabili jam fecisti, et per capitaneos suarum gentium, praesertim nobilem virum comitem Carrariae viceregium Aprutinum, ut fide digna relatione didicimus, provincialibus dictae provinciae Marehia ne praefato rectori nostro obedientiam impendant, aut tallias et debita nostris armigeris gentibus quoquomodo persolvant, praesumpsisti facere districtius inhiberi, aliamque Urbem effraetis muris gentes tuae ac adhaerentes et sequaces cum vexillis hujusmodi hostiliter intraverunt, sumpta occasione, sicut dilectus filius Dominicus de Neapoli, Ordinis Minorum professor ac ejusdem tuae serenitatis orator ad aliam Urbem ad nostram praesentiam destinatus nobis expressit, quod praemissa et alia hostilia illaturus eras, ex eo quod locus civitatis Saonensis pro conventionem nostram ac Petri e Luna, quem nonnulli Benedictum XIII in hoc damnabili schismate nominant super extirpatione hujusmodi schismatis tibi suspectus et gravis per nostros et Petrum ipsum fuerat deputatus ». An post ingressum Urbis propulsatae fuerint Ladislai copiae a Romanis, an Urbe ipsa polita sint non exprimit Pontifex: Theodoricus vero e Niem locutus de Gregorii ex Urbe recessu, in qua Petrum de Anibaldi diaconum cardinalem natione Romanum, et Paulum de Ursinis ad eam tuendam admini-

strandamque reliquerat, subjicit: « Intra breve temporis spatium ipsa Roma ad manus regis Ladislai amuente praefato Paulo devenit, quo facto, dominus cardinalis repente inde recedens ad civitatem Senensem declinavit ». Caeterum Ladislaum Romam ingressum proximo anno, ac pompa triumphali a Romanis exceptum dicimus Inferius. Quo vero is tantum scelus fallaci specie subornavit, indicat Gregorius, gravissimasque querelas aggerat:

17. « Audiat haec omnipotens Deus et exurgat, causamque discernat suam: audiat mundus ac praesertim Catholici reges et reliqui in praefaturis et dignitatibus constituti, caelusque fidelium Christianorum quod rex noster et Ecclesiae praefatae feudaliarius et vassallus, substantiis et bonis Ecclesiae emultritus, creatus rex, adjunctus, et muneribus et largitionibus amplissimis condonatus, usque ad expilationem bonorum Ecclesiasticorum non solum Romanorum, sed Basilicarum, Ecclesiarum, monasteriorum et hospitalium praefatae Urbis quamplurimum, ut reliqua permaxima silentio involvamus, suo domino atque patri, in cujus et praefatae defensionem Ecclesiae se debet et tenetur accingere, legem imponit pariter et indicat sub interminatione tam horribili et nefanda in perniciem status praefatae Ecclesiae atque nostri et omnium subditorum. Sed aderit, ut speramus, Omnipotentis dextra, quae Petri naviculam ad portum tranquillitatis, tempestale repressa, perducet: nam etsi ipsa videatur navicula mortalium sensibus plerumque fluctibus agitari, mergi tamen nequit; oravit enim pro ea in Petri piscatoris persona Redemptor noster unigenitus Dei Filius Jesus Christus, qui pro ipsa, suo fundata pretiosissimo sanguine, crucis non dubitavit subire tormentum, ne posset quomodolibet deperire; ad quod erigas, obsecramus, intentae mentis aciem, ac induas spiritum salutaris consilii et resumas, nec oblivionum tenebras induas, sed diligenter considera famam processus dudum contra te et sequaces tuos per felicis recordationis Innocentium papam VII immediatum praedecessorem nostrum, demeritis expositibus, habiti et formati; recordare promissionum et juramentorum per te et procuratores hujusmodi in assumptione diadematis regii et concessione ac infeudatione dicti regni factorum et praestitorum, necnon conditionum, censurarum et poenarum spiritualium et temporalium eo ipso inflictarum et adjectarum in infeudatione et concessione hujusmodi, quorum omnium tenores et formas hic haberi volumus pro sufficienter expressis: reminiscere indultorum, privilegiorum et gratiarum ab ipsis praedecessoribus eidem tuae serenitati cum tanta benignitate et gratia concessorum, et per nos etiam indultorum; et tunc videbit eadem tua serenitas his omnibus ad lancem et trutinam rationis adductis, an tibi licuerit vel in futurum

¹ Theod. Niem. l. III. c. 22. et Ms. diar. Hector. Pign.

liceat premissa et similia contra nos et prefatam Ecclesiam sine dispendio salutis aeternae, honoris et status regii, amissionis regni et omnium indulgentiarum impune patrari.

« Et quoniam ad statum et honorem tuum huiusmodi preservandum ardens et pervigil ac paterna semper nostra excuravit intentio, filiatiorem tuam nobis lucusque semper charissimam per aspersionem sanguinis praefati Redemptoris nostri, ac per zelum quo te semper prosecuti fuimus, perque fidem et filialem reverentiam, quibus nobis et eidem Ecclesiae adstrictus esse dignosceris, obsecramus obtestamurque quatenus, depulsis errorum tenebris, et quibusvis impulsione et suggestionibus malignorum te ad talia impellentium, resumas habitum Catholicæ regis et principis, ac fidelis nobis et eidem Ecclesiae tanta dudum affectione conjuncti, et ab offensionibus conversus ad defensionem iustitiae ac fidei pro statu et honore nostro et praefatae Ecclesiae et subditorum huiusmodi thoracem et galeam ac scutum induas, et tam fidelem quam filialem quamlibet armaturam, ut te deceat, nobisque et eidem Ecclesiae occupata restituas restituique facias, et contra praefatam Urbem, provincias, civitates, terras et loca ipsa ac subditos per te vel alios molestias vel iacturas non inferas, seu a quoquam poteris equidem atque debes inferri quoquomodo permittas.

« Quæ si, ut cupimus et speramus, efficies, Saluator omnium in pace custodiet dies tuos statumque tuum cum gloria et honore feliciter conservabit, ac post huiusmodi labilis et fugacis vite cursum, meritis exigentibus, sempiternæ vite præmia ac indelebilis nominis gloriam ultra nostram et Apostolicæ Sedis benedictionem et gratiam eidem tuæ serenitati misericorditer largietur.

18. « Nos autem et fratres ipsi praefatae Ecclesiae cardinales, sicut sæpius obtulisse meminimus, iterato repetimus offerentes, si premissa et alia, quæ teneris fideliter ac realiter, filialiter ac realiter adimplebis, nos et illos esse dispositos, pervigiles et intentos circa illa curis indesinentibus per quæ status et honor regius huiusmodi valeat feliciter conservari. Si autem oblectatus in malorum sententiam descendendo prolapsus, ac studiis reprobis contra nos, Ecclesiam, Urbem, provincias, civitates, terras, loca et subditos huiusmodi communitè vel divisim pertinaciter (quod avertat Omnipotens) malignari dispositus fueris, ex nunc prout ex tunc, licet toties ex litteris requisitus monitis et tot tantisque nuntiis et litteris ac paternis exhortationibus excitatus, de Apostolicæ plenitudine potestatis et ex certa scientia de eorundem fratrum nostrorum consilio et assensu tenore presentium te et omnes alios, cuiuscumque status, dignitatis, ordinis tam spiritualis quam temporalis, conditionis vel gradus existant, exhibentes tibi vel tuis

ad premissa vel alia nocentia quocumque per se vel alios auxilium, consilium vel favorem publice vel occulte, directe vel indirecte, quomodocumque aut qualitercumque iterato presentium tenore monemus, requirimus et citamus, quatenus sub illis censuris et poenis tam spiritualibus quam temporalibus etiam excommunicationis, suspensionis, interdicti in regnum et ejusdem regni privationis et amotionis, et aliis quibuscumque a jure vel ab homine contra talia perpetrantes indictis et promulgatis, et maxime per formam concessionis et infeudationis dicti regni, necnon processuum Apostolicorum contra invasores et occupatores almae Urbis, necnon provinciarum et terrarum huiusmodi solemniter factorum et publicatorum, quorum omnium status, tenores et formas hic alias haberi volumus pro sufficienter expressis et specificè declaratis, teneris et debeas, huicque etiam adherentes, complices et sequaces sint adstricti eo ipso, prout ad quemlibet pertinerit, infra triginta dies a data presentium continue numerandos, quorum decem pro primo, decem pro secundo, reliquos vero decem pro tertio ultimo et peremptorio termino harum serie assignamus nobis et praefatae Ecclesiae consignasse et restituisse, ac consignari et restitui fecisse, seu venerabili fratri nostro Benedicto episcopo Feretrano rectori praedicto pro nobis et eadem Ecclesia recipienti, civitates praefatas Aseulanam et Firmanam cum fortibus, castris et locis huiusmodi occupatis, ac etiam emendasse et correxisse te et ipsos, et satisfactionem de promissionibus fecisse etiam competentem, et ab offensionibus ac molestiis et presumptionibus, et a quibuslibet praesidiis et protectionibus praefato Ludovico vel aliis pro eo exhibendis abstinuisse et abstinere facere de caetero cum effectu per te et alios, ut praefertur. Alioquin, si premissorum contemptor seu contemptores fueris vel fuerint, quod non remur, eo ipso elapso dicto termino contra te et ipsos ad declarationem te et huiusmodi complices et sequaces in censuras et poenas tam spirituales quam temporales inflictas et promulgatas a jure vel ab homine contra talium patratores et maxime per formam concessionis et infeudationis ac processuum praedictorum, ac excommunicationis, suspensionis, interdicti, privationis et amotionis dicti regni fuisse et esse similiter irrelitos, ac etiam incidisse et aliarum poenarum inflictionem mediante iustitia procedemus, prout putabimus convenire; volentes nihilominus ac etiam declarantes scientia et auctoritate praedictis, quod praesens monitio atque citatio Constitutionibus Apostolicis, necnon privilegiis et indultis eidem tuæ serenitati vel regno aut aliis quomodocumque concessis, et quibuscumque contrariis nequaquam obstantibus perinde te ac adherentes, complices, sequaces et fautores tuos et quemlibet ipsorum citet et arctet, ac si perso-

naliter tibi et ipsis et ipsorum cuilibet insinuatam et praesentialiter presentata fuissent. Dal. Senis, VI id. Septembris, Pontificatus nostri anno 4 ».

Ex his arguas Theodoricum Niemiun, Gregorii calumniatorem, qui de Urbe a Ladislao occupata loentus addit : « Dissimulante ac facente, imo comiventibus oculis haec omnia Gregorio transeunte ». Quid enim Gregorius a Ladislao oppressus, ab antipapa, colloquii specie, exitium ipsi moliente proditus, a cardinalibus etiam illusus, a schismaticis oppugnatus aliud agere potuit ?

19. *Conquisita a Ladislao causa cur ita se gesserit, supplicibus datis litteris.* — Ad comprimendam vero facilius nequitiam Ladislai regis, qui beneficia quibus ab Ecclesia Romana afficiebatur in nova scelerum arma convertebat, Gregorius VI kal. Octobris, dum Senis morabatur, concessam ab Innocentio Campaniae et Maritimae praefecturam ei abrogavit¹. At Ladislaus Pontificis litteris, ut ceptis abstereret, monitus, rescripsit² callide admodum Gregorio, Asculum se ac Firmum, ut Ecclesiae eas urbes servaret, recepisse : deque Saona pro celebrando colloquio admodum suspecta conquestus, multis verborum officiis Gregorium delinire nisus est, sic inquit : « Scripsi, consului cum fide, et saepe humiliter supplicavi, sicut et alii mundi proceres et magnates fidei devotique vobis et vestro, imo et nostro et eunctorum fidelium coelivi, ut comperi, jam lecerunt, ut locus eligendus ad tam sperali futurique boni mysterium omni prorsus suspitione careret, nec electus Saona locus ad ea latus et congruus videbatur : movebar siquidem zelo vestro et ut ardua tanta res tamque cunctis Christicolis necessaria ac frugi, recte et absque quovis impostoris redivivo careret scrupulo, sed auxiliante eo, cujus res agitur, foretin perpetuum duratura. Nam licet mea, ut id rite quovis loco fiat, nullum intersit, parum tamen referat, imo nihil quocumque terrarum angulo vel recessu bonum agatur, dummodo bene fiat ; ad quod vellem concurrere vobiscum una, et saepe obtuli et denuo offero semperque offeram me paratum et pro viribus adjecturum ». Et infra :

« Persnadeo, consulo, supplico, oro ac obtestor, ne ad hanc praepotatae optimaque rei consummationem et perfectionem celerrimam, non solum ad Saonam locum pactum et pollicitum, ut omnes vere norunt, sed etiam, si libet, Parisios referam sapientia urbem dignissimam proficisci : neque sperno, imo acceptissima mihi est oblatio per vestram beatitudinem facta, ut ubique temporum et locorum causam meam, quae ut justissima vestra est beatitudo, ipsa, sicut pridie mihi spopondit, ut pro possessoribus concludatur, habeat una cum aliis dominis sacri

collegii in praecordiis recommissam ». Nonnullisque interjectis se sua virtute regnum adversus hostes tutaturum addit : « Postremo citatus et monitus peremptorie a vestra beatitudine id tandem faciam, quod obedientiae filii vero patri et matri Ecclesiae ex debito facere obligantur. Et licet pridie ante Bullae Apostolicae receptionem meos peritos oratores ad vestram beatitudinem transmiserim, quos conestim supplico expediri, non diu post hoc alios tamen mittam, me et meam innocentiam excusaturos, atque singula ad quae teneor peracturos. Sed, quaeso, sanctissime pater, compescite hos animi vestri motus, ab aliis forsitan inter nos dissidium procurantibus concitatos, et placidum pii patris in filium spiritum reassumatis ; oro denique eum propheta : *Domine, ne in favore tuo arguas me*, etc. Altissimum beatitudinem vestram bene dirigat diutiusque gubernet. Dal. Neapoli, xii die Octob., an. Dom. mcdvii ».

20. *Gregorius a suis et ab hostibus proditus antipapae exponit consilium, et causas mutandi Saona locum.* — Plena erat ludibrio haec cohortatio Ladislai insultantis Pontifici, qui se ab adversariis circumveniri redintegrandae Ecclesiarum conjunctionis specie siverat, dum hinc Petrus e Luna Bucicaldi classe et Gemensium viribus fretus Christi vicarium pellectum in locum iniquum opprimere meditabatur, quod ex crebris ejus dolis et pertinacia patuit ; parte alia in Pontificem, qui debuerant esse fidissimi rebellaverunt, Romaque imperium eripuerunt. Graviori itaque curarum aestu fluctuare cepit Gregorius, atque a schismaticis imminens exitium expavescere, cum illi confectas pactiones non servarent ; non enim antipapa ponebat arma, sed classe instructus interebat ; non Bucicaldus Gregorii hostis apertus, satelles autem pseudo-pontificis redibat in Gallias ; negabant Genuenses dare obsides, utpote qui inferendam viam Pontifici suspicarentur. Itaque blanditiis Gallorum se eo adductum perhorrescebat, ut se antipapae furori objiceret subjiceretque Catholicam Ecclesiam schismaticorum potentiae : quapropter ex aliquorum prudentum acutius imminencia discrimina perspicientium consilio, Petrus e Luna ita sollicitavit, ut ob justas causas de permutando loco pacisceretur, missis ad eum Jacobo e Torso Ulinensi, Joanne abbate monasterii S. Mariae e Pratalia et Francisco Justiniano patritio Veneto intermunitis, quos his mandatis instruxit³ :

CAPITULA AD PETRUM DE LUNA, QUI EN SIBI ADHERENTES
BENEDICTI W XIII NOMINANT.

« Primo fiat exhortatio ad eum, quod velit prospicere pie, quod omnia media ordinata ad

¹ Lib. ix, pag. 112. — ² Extant epus. lit. apud Theod. Niemiun, t. vi, c. 6, et apud Goldast, tom. pag. 383.

³ Lib. ix, p. 261.

aliquem finem sint conferenda ad eundem finem; et si non conferant, sed potius impediant (quod in humanis variis in casibus solet accidere) recte mutanda sunt.

« Secundo quod velit charitative inspicere, quod locus Saonæ fuerit ordinatus pro integratione unitatis Christianorum cum certis modis et securitatibus pro utraque parte, ut quantum fieri poterat esset aequalitas, inde interveniret honestas, quæ securitas et honestas in genere suo satis clare videretur requiri ad perlicendum islam integritatem unionis Christianorum; quibus deficientibus, locus ipse Saonæ parti cui deficient redditur gravis et extra intentionem contractus, et non conferens sed impediens ad finem et ideo mutandus.

« Tertio quod velit prudenter considerare, quod materia unionis charitative est tractanda et benigne, et quantumque fieri bene potest, cum pace eorum, quos materia infime tangit, et maxime præsentium populis Christianis, ne corda gravata maxime potentium rumpant ad novas intentiones, et ideo media sic prudenter disponenda sunt, ut, quantum fieri potest, servetur honestas ubriusque parlis, et altera pars non videatur dejecta.

« Quarto quod velit diligenter advertere, quod consideranter, pure et efficaciter integrationem unitatis Christianorum non est appetitus, non actus, nec signum ostendendi se; licite tamen rationabiliter excusandi se, si in aliquo deficiat non ex culpa, nec fugiendi calumnias et infamias, si aliter veritas et rectitudo servari non possunt, sed providendi et curandi vias, modos et res, ex quorum natura et firma ratione verisimiliter ad finem perveniatur optatum, scilicet integrationem unionis pacificæ Christianorum; unde revera magis et iuste damnatur ostentator ex quocumque eventu, quam calumniam patiens et injuste diffamatus; ostentatio namque dissonat amoris unionis; qui amor nilens rectiori et strictiori via ad unionem, incidit quandoque in diffamationem.

« Quinto exponatur quod sanctissimus dominus noster dominus Gregorius papa XII in fine dolet ac contristatur, quod sibi pure et efficaciter desideranti integrationem unitatis pacificæ Christianorum, intervenerunt aliqua contra voluntatem suam, ex quibus visum est sibi ex debito procurare mutationem loci Saonæ, considerato quod accessus Saonam non solum tangit personam suam, sed officium et obedientiam suam ac unionem; et quod gravia pericula, quæ tangerent solum personam suam, non refraherent eum.

« Sexto exponatur quod ipse dominus noster non obstante, quod locus Saonæ esset incommodus et incommodior ex multiplicatis mediis securitatis, nec fuisset nominatus, nec conceptus per eum, imo ex consequenti prohibitus, prohibita

civitate Januæ, misus fuit adimplere conventiona amore pacis, ex quo conventum erat; et ut clarius incederet, providit collegium cardinalium procurare galeas et alia sibi necessaria, dans eidem potestatem impignorandi terras Ecclesie pro expeditione, cui et ipsi cardinales simul et seorsim posuerunt incassum diligentiam suam.

« Septimo exponatur quod idem dominus noster papa, qui a principio percipiens difficultatem de habendo galeas, purissime incedens et credens posse accedere congrue et sine magna difficultate per terram ad locum Saonæ, non informatus de viis, tunc concludebat dimittere galeas, et tandem deliberavit de duabus galeis tantum et formaverat capitula mittenda per jam electum oratorem suum, ita quod pars altera esset contenta de duabus tantummodo galeis; sed postquam recepit tres copias ejusdem tenoris a diversis dispositionis factæ in regno Franciæ de removendo tractatum preparationis in viam concessionis, et aliis exorbitantibus, quæ plura inconvenientia videbantur includere et periculosa, retraxit se a prædicta deliberatione, permanens in executione contractus, ut inceperat, non tamen extinguis illam puritatem in Gallia, quam primo excogitaverat et tenebat circa materiam unionis, quæ dispositio multum eum gravavit et animum perturbavit; maxime quia in executione talis dispositionis videbantur graviora schismata posse contingere, et quia ex puro amore incepit, ex eodem cupit finire; qui amor horret omnem violentiæ saporem.

« Octavo proponatur quod velit mutare locum Saonæ, et videre et tractare de alio loco, quia finis non est desiderandus propter medium quod inventum est ad finem, et maxime quando medium servatur iis rebus et conditionibus, quibus ordinabatur ad finem; sicut accedit de loco Saonæ ex infrascriptis causis et motibus, quibus præfatus sanctissimus noster motus fuit ad petendum et continuandum mutationem prædicti loci Saonæ.

« Nono exponantur motiva petitionis mutationis loci Saonæ, quæ moverunt præfatum dominum nostrum, quæ sumuntur ex parte securitatis habendæ et honestatis servandæ, incommoditatis removendæ et crudelitatis fugiendæ, divisionis horrendæ et unionis optandæ, quæ omnia respiciunt debitum officium papatus saltem de congruo.

21. « Prima pars capituli ix primo, ex parte securitatis habendæ. Securitas quidem conventa de galeis non respicit solum personam suam et singularis est; sed ut caput et totam obedientiam suam, ideo ex debito, ne offendeatur, tenetur non accedere secundum illa, nisi aliter disponderetur, saltem ex debito congruitatis; et hic securitas galearum erat potissima, et de essentia et substantia contractus, sine qua non

intendebatur obligatio; quæ securitas servabat præfatum dominum nostrum in sua potestate eodem stando in loco, fortius securabat pluribus aliis securitatibus, et secundum varios eventus liberabat discedendo; et hæc impossibilitas galearum, et si non creditur, inquiratur et clare invenietur si esset perpetua, exstingueret obligationem, temporalis autem impedit effectum; et si tangeret eum solum singularem, fervor experiendi pro unione cum induxisset ad locum Saonæ.

« Secunda pars capituli ix secundo, ex parte honestatis: consideret quilibet rectus estimator rerum, si congruat eundem dominum nostrum servare honorem maxime magnatibus suæ obedientiæ, et si servetur suæ obedientiæ honor, submittendo se in fortitudine et potestate partis adversæ, non habendo galeas; parte vero altera ipsas obtinendo, in quo casu multi gravarentur et timerent, et reprobarent se submissos verecundiam et scandalum eorum arbitantes: et hoc posse videri in presenti, et maxime in futuro evenisse, quæ est pars ista tanquam neglectior et minus justa, volendo cedere suæ macule se submisisset, et in manibus partis adversæ se tradidisset: quam rem tanto efficacius credendum est eos fugere, quanto tenacius hanc fidem et obedientiam ex ordine rerum et conscientia clarius servarunt incorruptam: et qui rem suspectam perciperent, quantum in sua fide et obedientia se offensos et dejectos sentirent et dolerent.

« Tertia pars capituli ix, ex parte incommoditatis removendæ: semola quidem commoditate eundi cum galeis, accessus ad Saonam adscriptus erat per viam Lombardiæ vel Liguriam, quarum quælibet multum incommoda est talibus personis; sed incommoditas hæc reparari poterat per galeas Januenses, saltem pro magna parte, circa quam materiam non statuit, quia de ea inferius tangetur.

« Quarta pars capituli ix, ex parte crudelitatis fugiendæ: crudele nempe visum est deserere populos sub dominio Ecclesiæ degentes vexandos multifarie et perniciose subjugandos: cum potius deserendus erat locus Saonæ et mutandus in locum alterum, unde habilius posset defensari innocentia eorundem populorum et fidelitas antiquata, ad quam defensionem ex juramento fidelitatis quilibet tenetur præfatus: quinimo mutatio dicti loci Saonæ eosdem populos liberabit ab ipsa vexatione et gravi servitute, prout sibi pluries dabatur intelligi per oratores suos et oratores talia intendentis et attentantis; crudele namque videbatur, ut si locus Saonæ non mutaretur, ipse fieret occasio sanguinis effusionis innoxii, prodilionum, expoliationum, exterminationum, homicidiorum, divisionum et aliarum vexationum, quæ in talibus solent evenire, quibus jam turbatur totum dominium

temporale Ecclesiæ sub periculo totalis prodilionis expositum, maxime si contingat præfatum dominum nostrum abesse et nimium elongari.

22. « Quinta pars capituli ix, ex parte divisionis horrendæ: jam nunc locus ipse incipit esse disseminarium divisionis quam idem dominus noster papa moleste sentit et patitur, nec dubitat orlam esse occasionem prædicti loci Saonæ, quam evitare iis diebus de mense præsentis Octobris per totalem declinationem ipsius loci Saonæ disposuit, qui locus sentitur esse communiter molestus obedientiæ suæ, et maxime aliquibus principibus, quæ molestia de facili posset præstare fomentum divisionis.

« Sexta pars ix capituli, ex parte unionis oplandæ: nam ex iis sæpius dictis et aliis, quæ eligibilis silentio leguntur, verus vel presumptus locus ipse Saonæ ad integrationem unionis pacificæ Christianorum comparatus dubius et obscurus, et non conferens videtur, sed potius medium impediens sentitur: quare et vi dilectionis unionis pacificæ Christianorum est mutandus, et ideo præfatus dominus noster papa providens recte affectus oplavit et oplat nunc locum Saonæ in alterum mutandum, ex quibus petiit et petit quod muletur.

« Decimo exponatur eidem quod veritas præmissorum successive magis claruit continuo tanquam firma veritas, recipiens ex diversis robur et augmentum notitiæ: et quamvis præmissa veritas ex ordine rationis firmiter exigat mutationem loci Saonæ, nihilominus præfatus dominus noster papa ex eo solum incidit in calumniam, quia disposuit et aperuit de mutatione loci Saonæ de mense Julii, quando habuit respondere super confirmatione contractus celebrati Massiliæ, quoniam præmissa veritas motivorum prædictorum incipiebat videri, et ante finem præfati mensis pro maxima parte complebatur et implebatur, etc.

« Undecimo exponatur eidem quod præfatus dominus noster papa existens in Roma restrictus, et medius inter hanc veritalem motivorum præmissorum, et inter conventa Massiliæ scandalum, calumniam et alia hujusmodi evenitura, si ad locum Saonæ non iretur in termino apud illos, qui præmissam non intelligerent veritatem, et apud leves iudices, quorum numerus copiosus est, qui non respiciunt, nisi quæ sensibus patent, et impertinenter concludunt, et inde nihil velocius infamia percurrat: veritas autem ordinis rerum, quæ solo mentis oculo percipitur, non nisi ostensa innocentem liberat, et prospiciens ad humanam fragilitatem pro bono pacis, alias non facturus, cessit et debraxit præmissa veritati, et cum motivis adhærens certa moderationi circa conventa et locum Saonæ, non sine magna jactura honestatis suæ partis, quæ liquido patet sano mentis oculo et puro, ex

tenore responsionis factæ per eum Romæ ultimo Julii ambassiatoribus Avenionensibus, inter cætera continentis pro effectuali sua et secum venientium securitate propter ea, quæ interveniunt sunt, quod Joannes Bouciquant, alias Lenynge, gubernator Januæ, in Franciam rediisse vel accessisse ad aliam civitatem vel terram sibi non suspectam, de qua ipsi domino nostro videretur, deberet usque ad medium Septembris tunc proxime secuturi, ibique residere quousque in facto unionis conclusum fuisset, et postea per duos menses, quandoque Januæ poni deberet alius gubernator saltem pro dicto tempore de numero oratorum regis Franciæ Romam ad ipsum dominum nostrum directorum eligendus per dominum prædictum cum simili potestate, quam habebat ipse Bouciquant, et deberet omnia adimplere ipsi domino nostro ad quæ Bouciquant tenebatur. Item quod galeæ ac navigia Petri de Luna et Januensium prædictorum examari deberent, galea guardiæ Januensium excepta, usque ad kal. Octobris tunc proxime venturi, et alias non armare usque ad finem conclusionis dictæ unionis et post recessum dicti domini nostri per unum mensem. Item quod Januenses centum et Saonenses quinquaginta cives de notabilioribus eligendos per ipsum dominum nostrum dare in obsides deberent mansuros in locis deputandis per ipsum dominum nostrum præfatum, et etiam continentis de ascensu ipsius domini nostri super galeis Januensium et transilum cum eis, vel per viam Lombardiæ, prout hæc et alia latius in capitulis dictæ responsionis continentur.

« Duodecimo exponatur eidem quod præfatus dominus noster papa, consideratis factis et monitis ante et post factam responsionem quorundam ambassiatorum serenitatis regis Francorum, retraxit propositum suum, quod erat in deliberando juxta prædictam responsionem ascendendi tempore congruo galeas Januensium sibi promissas per prædictos ambassiatores, et eundi cum eis galeas Saonam, si implerentur quæ in dicta responsione continebantur : et in eo casu firmavit alteram partem distinctivæ, quæ erat in dicta responsione, videlicet de eundo per viam Lombardiæ. Qui dominus noster, non obstantibus prædictis factis et monitis injuriosis, diffamatoriis, seditiosis et valde turbatoriis oplatæ unionis, benigne elementer continuo se habens se submiserat, et per dictam responsionem postquam responsionem damnabili injuria et seditione reiterata exiit graviter offensus, quæ omnia distincte non explicat brevis oratio.

Tertiodecimo exponatur eidem quod præfatus dominus noster papa adhibuit rationabilem diligentiam et sollicitam, et plenos conatus, quantum in eo fuit, ut haberetur alius locus pro termino temporis statuto, in quo loco perficere-

tur negotium unionis, vel si servarentur quæ in præmissa responsione continentur, ipse esset Saonæ in termino temporis statuto : et ut nihil deficeret, præmisit ad preparandum sibi viam per Lombardiam, et plenam potestatem transmisit per suas bullas marchioni Montisferrati perficiendi et complendi juxta et secundum conventa Massiliæ et dictam responsionem simul.

« Decimo quarto exponatur quod præfatus dominus noster papa miratur submissionem et obligationem, quam fecit per dictam responsionem tam humilem, tam detractivam honestatis suæ partis, tam efficacem desiderii unitatis, tam privatam quorundam conservandorum et amandorum pro parte sua, tam denique ex longo itinere Lombardiæ, pensata qualitate et quantitate curiæ, laboriosam et appetitui multorum criminiosam, ac ex multiplici ratione indecentem, adeo fuisse neglectam et rejectam, et locum Saonæ tanta tenacitate fuisse servatum et contractum Massiliæ in quo habetur de mutatione loci Saonæ esse effectum quodammodo immutabilem, ut sic nulla pars petitionis præfati domini nostri papæ exaudiretur, et quarum qualibet ad unionem tendebat.

« Decimo quinto dominus noster papa in prædicta admiratione trahitur ad considerandum comparationem inter altitudinem unionis, magnitudinem suæ obedientiæ et celsitudinem suæ Sedis apud suam obedientiam, quæ quandoque habuit obedientiam omnium Christianorum quæ non est vilificabilis qualitas in Sede ipsa, et inter accessum gubernationis Januæ et adherentiam pro aliquo tempore : et ex primo comparato videtur neglectus amoris unionisque : ex secundo autem comparato videtur despectio et contemptus regum, procerum et magnatum tantæ partis : ex tertio vero comparato non deceit Sedem ipsam vilificari, et ut cum pace et amore ipsius gubernatoris dicatur, quod veritas magis debet esse amica) cum ipse gubernator misisset ambassiatores ad præfatum dominum nostrum papam, non dedit eis potestatem de securitatibus dandis Venetis, quare præfatus dominus noster destinavit fratrem Joannem Dominici ad gubernatorem, ut ipse gubernator cum eo mitteret ad Venetos ad concordandum de prædictis securitatibus : qui gubernator dixit, se esse in pace cum Venetis et non mittendum nec offerendum : sed si Veneti peterent, daret. Sed cum dictus frater Joannes recepisset litteram responsivam præfati domini nostri, ut prosequeretur, et sibi commissum non posset obtinere, saltem posset docere ex tunc jam habita notitia desperationis habendi galeas Venetorum, certa operatus est idem gubernator ad propositum dissona tamen et prima responsione et hæc pro materia dicta sint de gubernatione gubernatore secundum assertionem præfati fratris Joannis

Dominici, quæ res si ita se habet, non placuit præfato domino nostro.

« Decimo sexto trahitur etiam ex dicta administratione considerandum de obsidibus petitis per ipsum dominum nostrum, et oblati per oratores prædictos regis Francorum, et si forsitan suspicio intercesserit pro statu Januæ extra ditionem prædictorum, nullo magis, debuit dominus noster considerare fideles populos et tantum dominium temporale et alia, quæ superius dicta sunt, quæ pro pace deserebat et secundum informationem quam habebat pendenda.

« Decimo septimo ex eadem admiratione videtur æquitas et æqualitas concepta in contractu Massiliæ nullum lædi et pertinaciter trahi, cum non sit flexus ad mutationem loci, nec ad dearmationem galearum, quod aliter fieri amor exigebat et ratio unionis Christianorum.

« Decimo octavo exhortetur, quod velit omnia præmissa diligenter advertere et justo mentis oculo prospicere, quod præfatus dominus noster papa non potest rationabiliter culpari, si non venerit Saonam; imo potius culpari si veniret; nec defecit sicut neque deficiet, quin integratio unitatis pacificæ Christianorum habeatur, pleno desiderio corde et congruis mediis ad eam pervenire, per quæ media merito habeat sperare eam attingere; et quod, si qua detractio fiat contra eum, erit injusta, et quidquid super ea erit edificatum corruet.

« Decimo nono requiratur instanter et instantissime ex parte præfati domini nostri papæ, quod velit effectualiter tractare et concludere de alio loco idoneo pro integratione unitatis pacificæ Christianorum, et in hoc satisfaciet Deo et hominibus, alias fieret interpretatio contra eum, quod ipsi domino nostro displiceret, sicut et ipsi displicere debet quod fiat interpretatio sinistra contra præfatum dominum nostrum super eo, quod non venit Saonam, quia decet ambos pure intendere ad unionem; et si ita fieret, tolleretur materia excusationis hinc inde, quæ excusatio mutua fieri non potest sine impugnatione utriusque.

« Vigesimo ostendatur ex ultimo capitulo contractus Massiliæ, quod ipse tenetur recipere unum de locis nominatis per oratores præfati domini nostri in Massilia, et primo ex prima parte in qua habetur, ut si interveniente casu legitimo de discedendo a Saona ab utraque parte fuerit deliberatum; nam casus legitimus, utpote impossibilitatis implendi capitulum de galeis, omissis aliis omnibus quæ possunt dici, intervenit, et ideo, requisito assensu alterius partium, tenetur concordare a dissensu, et per consequens recipere unum de prædictis locis. Secundo ostenditur ex secunda parte dicti capituli, ubi habetur quod si conditiones de securitatibus dandis per gubernatorem et communitatem Ja-

nuæ non fuerint datæ Venetis, acceptare teneatur unum de oblati locis per prædictos oratores domini nostri; et hæc conditio negativa est, causalis et impleta; ideoque purificat ipsam dispositionem, videlicet quod teneatur acceptare unum de locis oblati etc.

« Vigesimo primo ex ista ostensione apparet manifeste, quod præfatus dominus noster ex ipso contractu in termino præfixo non tenebatur venisse Saonam. Similiter omiserunt securitatem, quæ sequitur ex dearmatione galearum, et sic etiam non impleverunt hanc conditionem securitatis.

« Vigesimo secundo ex iis superius dictis videtur rationabile ac debitum utrique parti, ut talis locus vel talia eligantur, quale aut qualia exigit ipsa integratio unitatis Christianorum, et quantum fieri potest, ut inde possit commodius innocentia fidelium populorum sub dominio Ecclesiæ constitutorum defensari et conservari ab omni molestia; quare idem dominus noster exhortatur eundem Petrum, ut velit humanitus advertere ad præfata rationem et debitum. Dat. Senis II kalend. Novembris, Pontificalus nostri anno 1 ».

23. *Promulgata causæ ob quas Saonam non adeat Gregorius.* — Recurrente festo Omnium Sanctorum die, refert Theodoricus e Niem¹ præcepisse Gregorium nonnullis religiosiis viris, ut e sacro suggestu atque etiam inter missarum solemniam exponerent populo causas, ob quas consilio die Saonam se non contulisset, præcipuasque recenset, nimirum vetulos Gregorii ipsius oratores de non paciscenda pro celebrando conventu Gemæ, atque ideo Saonam facile comprehensam exclusam fuisse; pacta ab adversariis non impleta; non datas Venetis tui accessus idoneas cautiones; triremes non tantum ad itineris facilitatem, sed ad Pontificis quoque et cardinalium munimentum desideratas; adduci Petrum e Luna non potuisse, ut suas triremes armamentis spoliaret; denuntiatum fuisse Gregorio plurimorum litteris, parari ei insidias, si Saonam peteret; inferendum a Neapolitano rege bellum, ni suspectus Saonæ locus declinaretur; denuntiasse regis Hungariæ et aliorum principum oratores, Saonæ locum redintegrandæ concordie obtulurum; regis Francorum oratores Romæ in Pontificem seditionem movisse, alienasseque ab eo cardinales; non propter locum conjunctionem Ecclesiarum consecrandam, sed ad eam perficiendam locum eligendum; flagitatum ex pactis fuisse, ut Bucicaldus, credita Gemæ duobus regis Gallorum oratoribus a Gregorio designandis administratione, Gallias repereret, nec impetratum; postulatos obsides, nec datos: Petrum e Luna ad æqualem cum Pontifice sortem, maritimis viribus dimissis, se redigere

¹ Theod. e Niem. l. III. c. 22. et IV. c. 7.

abnuisse, neque excurrente toto Septembri promissa adversariorum impleta fuisse. His consonat apologia¹ Gregorii, qua Saonensis itineris intermissi culpam a se removet.

QUÆDAM JUSTIFICATIONES PRO DOMINO GREGORIO ET
QUÆDAM RATIONES PROPTER QUAS LOCUS SAONÆ NON
ERAT IDONEUS.

« Intentionis et voluntatis nostræ fuit et est, et ut in Altissimo speramus, erit, efficaciter intendere ad integram et pacificam unionem Ecclesiæ, per quam tollatur schisma horrendum, et malitia temporis induratum et indubitaliter perpetuandum, ita quod Christianitas gaudeat unitate, ad quam totis visceribus, nullam recusamus viam per quam secundum veritatem ad eam perveniat, sed omnem talem viam acceptamus, et specialiter viam renuntiationis secundum formam juramenti per nos præstiti.

« Pro executione præmissæ intentionis et voluntatis destinavimus ambassiatores nostros ad partes Avinionenses, quibus dedimus quamdam Bullam secretam nostram, in qua posuimus Breve in quo erant descripta plurima loca, et in eodem erat hæc clausula generalis, videlicet : Et generaliter omnia alia loca, quæ sint secreta utrique parti, habilia et talia, quod pure et sincere procedatur pro bono Christianitatis, quinque exceptis, ut supra. Et superius est ista clausula : Ista sunt xxxiii, de quibus excipiuntur quinque : de quibus quinque unus locus erat Janua, de qua Janua dicti ambassiatores habuerunt expresse, quod nullo modo deberent convenire de loco Januæ : Et sic ex consequenti verisimiliter excludebatur locus Saonæ, qui non erat de nominatis, imo putamus quod non venit in conceptum alicujus, dum inter venerabiles fratres nostros cardinales tractaretur de locis : et xxxiii loca fuerunt descripta per duos cardinales, aliis presentibus, ita quod de communi consensu debuimus tradere xxxiii loca dictis ambassiatoribus et recipere tria vel quatuor, et etiam quinque, secundum quod nobis videretur certis rationabilibus causis animum nostrum moventibus ». Et infra : « Tenor prædictæ Bullæ clausulæ sequitur, et est talis :

« Gregorius episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Antonio Molonensi, Guillelmo Tudertino episcopis, ac dilecto filio Antonio de Butrio utriusque juris doctore Bononiensi, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Ex certis urgentibus et arduis causis animum nostrum ad hoc inducentibus vobis Breve nostrum interclusum presentibus destinamus, volentes et mandantes expresse, ut juxta illius continentiam procedatis, et exsequamini quæ in ipso continentur juxta vobis traditam ab Altis-

simo facultatem, prout speramus et cupimus, diligenter, tute, fideliter et prudenter, ut exinde apud nos possitis de vera diligentia merito commendari. Datum Romæ, apud S. Petrum, IV kal. Martii, Pontificatus nostri anno I ». Deinde transmissimus Bullam patentem prædictis ambassiatoribus, per quam possint docere absque aperiitione prædictorum secretorum, cujus tenor sequitur, et est talis : « Gregorius episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Antonio Molonensi, etc. » Quod Diploma nos supra opportuno loco addimus.

24. « Postea habita informatione per dictos ambassiatores, quod convenerunt de loco Saonæ in certis capitulis, quæ tunc transmiserunt, non tamen extensa, quam extensionem nullere poterant et debebant, cujus extensionis omissione permansimus in ambiguo usque ad adventum episcopi Bononiensis, qui ea portavit; et novit Deus quanta displicentia ex tunc fuimus repleti ex eo maxime, quod tot media apposuerunt ad qualificandum et securandum dictum locum, ut videbantur requiri, quod visa et considerata tanta difficultate requisitorum et conventorum concepimus, quod reddebantur impossibilia, et timuimus quod is defectus impotentia imputaretur potius voluntati, et sic nascerentur contra nos calumnie, vel expedire quod ex fuga calumnie accederemus sine hujusmodi securitate : quod ultimum a certo tempore propter nova emersa rationabiliter plus nos gravavit, et continuo de ea conventionem ostendi nos gravatos, quia videbamus hanc conventionem multum præstare impedimentum facto proposito unionis. Et ut hæc res tota esset clara et plana, et possemus effugere has inconvenientias, quantum fieri potest, volumus et potestatem dedimus venerabilibus fratribus nostris collegio cardinalium ut ipsi hanc materiam curarent et promoverent, et inter alia dedimus eis potestatem usque etiam ad impignorationem terrarum, onerando conscientias eorum; qui apposuerunt diligencias suas, et miserunt diversos cum litteris suis et nostris pro subsidio, et aliis requisitis, ut eis visum est inter alia ad Anconitanos quod ipsi armarent unam galeam pro ista executione sicut tenentur ex debito, et aliam nostris expensis, quæ expensæ sperabantur evenire de subsidio, qui Anconitani humiliter se excusarunt de utraque, excludendo tamen omnem spem, et modicæ modica appareret vel nulla spes a nostris; notorium enim est quantas molestias patiebamur et passi sumus; et quantum defectum in necessariis promovendis, et in tantum ut deficiat nobis ad mittendum necessarios ambassiatores, ut de aliis rebus necessariis laceamus.

25. « Veneruntque ambassiatores gubernatoris et Januensis, et nihil effectualiter portaverunt, nisi gubernatoris et officialium Januæ juramentum de observando capitula conventio-

¹ Ext. tom. XXII, de schism., pag. 17.

num, quantum ad communitatem spectat; et quia non potuerunt effectualiter de securitate tradenda Venetis, nisi fratrem Joannem Dominici ad gubernatorem Januæ, ut placeret sibi mittere aliquem cum dicto fratre Joanne ad Venetos ad concordandum de securitate, et deinde possemus habere galeas, quas per alium nuntium nostrum, quem ad Venetos mandavimus, petimus; et ut habemus per litteras dicti fratris Joannis, nescimus quam spem habere debeamus de executione præfate petitionis, quia gubernator præsupponit pacem cum Venetis, cujus oppositum unum capitulum conventionis affirmat, et est res scandalosa. Et utinam ambassiatores nostri advertissent non trahere materiam unionis Ecclesiæ ex dependentia alterius concordie et discordie reparanda. Venerunt etiam ambassiatores partis Avenionensis, et nec isti, nec ambassiatores Januensium prædicti portaverunt aliquod documentum de traditione domini Saonæ, quæ spectat ad regem, secundum intentionem capitulorum: et si documentum non habetur infra tempus satis rationabiliter reddere dubia supradicta traditio domini, quæ si non habebitur, expensæ primæ essent supervacuæ et damnosæ; quare ante omnia debuisset haberi claritas. Cum igitur ambassiatores Avenionenses petant confirmationem capitulorum conventionis factæ inter partem Avinionensem et ambassiatores nostros, declarandæ sunt aliqua veritates, quæ trahi possunt ex præmissa Bulla secreta, et Brevi in ea concluso, de qua Bulla, et Brevi superius scribitur. Ne tamen ex sola Bulla patenti facultatis traditæ nostris ambassiatoribus, de qua superius scribere intendimus, ex qua manifeste apparet, quod de loco idoneo et condecienti, et non de alio habuerunt potestatem conveniendi. Quis autem sit locus idoneus, brevi sermone non plene explicatur. Habet quidem plures partes, et refertur ad materiam in eo traclaudam, et per quas personas et modum et supponatur pro nunc, quod securitas respectiva ad hoc requiritur, et non sufficit, ut locus sit idoneus, et quia intendimus facere sentire per modum declarationis veritatem, non adstringemus nos ad proprietatem sermonis, sed ad sanum intellectum. Ponimus igitur primo aliquas suppositiones, quarum prima sit ista.

26. « Potestas præfatorum ambassiatorum hujusmodi sive facultas non cadit super loco nudo et separato ab idoneitate præsentis vel futura pro tempore adventus, alias non fuisset in facultate locus terminatus restrictus, et contractus per idoneitatem; illud enim adjectivum *idoneus*, restringit locum.

« Secunda suppositio est. Facultas hujusmodi cadit super aggregato ex loco, et idoneitate præsentis vel futura pro tempore adventus; probatur, quia locus venit in facultatem ratione idoneitatis.

« Tertia suppositio. Locus intelligitur idoneus duobus modis; uno modo ex propriis conditionibus, secundo ex adjunctis mediis.

« Ex istis sequitur, quod non potuerunt ex prædicta commissione ad locum Saonæ sine idoneitate ejusdem loci præsentis vel futuri pro tempore adventus nos obligare. Secundo sequitur quod potuerunt nos obligare ad dictum locum, si idoneus esset pro futuro tempore adventus. Ex quibus sequitur, quod si dictus locus non possit esse idoneus pro tempore adventus ex præmissa commissione per suum contrarium jam factum, non potuerunt nos obligare ad prædictum locum. Nunc ponimus aliquas conclusiones.

27. « Prima conclusio est hæc. Ambassiatores nostri intenderunt per suum contractum reddere locum Saonæ securum per multa media, inter quæ per galeas sex ad minus et certam gentem armorum, et conclusio patet ex contractu quamvis intentionis eorum fuerit de galeis Venetorum.

« Secunda conclusio. Non potuerunt nos per dictum contractum obligare absolute ad dictum locum per media securitatis, quæ non essent in nostra potestate; patet, quia alias potuissent nos obligare ad impossibile.

« Tertia conclusio. Si potuerunt nos obligare per hujusmodi media, quæ tamen essent in potestate aliorum, obligaverunt nos conditionaliter non absolute, id est, in casu quo hujusmodi media effectualiter exhiberentur; patet, quia obligatio nititur hujusmodi mediis securitatis.

« Quarta conclusio. Per suum contractum non obligaverunt nos ad dictum locum per aliam securitatem; patet, quia aliam non intendebant, nec contractus eorum ad aliam se extendebant; et per consequens obligatio non noscitur ad dictum locum cum alia securitate. Ex his sequitur

« Quinta conclusio. Si obligaverunt nos per dictum contractum, non tamen sine prædicta securitate per eos convenia; patet, quia ex quarta conclusione et præsentis sequeretur, quod potuisset nos obligare sine securitate. Tunc sequitur

« Sexta conclusio, quod non tenemur exhibere præsentiam nostram ad prædictum locum Saonæ in casu, quo non possimus habere galeas fidas et non exclusas per contractum, sicut sunt exclusæ galeæ Januensium, et similiter dicimus de prædictis gentibus armorum, dummodo non steterit per nos, sicut non stat, neque stabit.

« Septima conclusio, quod non potuerunt ex commissione per prædictum contractum ad præsentiam præfati loci in casu prædicto præmissæ sextæ conclusionis nos obligare. Quibus positis, ponemus aliqua capitula sive articulos.

« Primum est, indecens et scandalosum est, quod vadamus ad predictum locum, sine imple-
tione predictæ securitatis convente et aliorum
conventorum in dicto contractu.

« Secundum est quod, licet predictus locus
Saonæ non sit idoneus ex defectu aliquorum,
quæ requiruntur ad idoneitatem, iude alia dici-
tur quod portus non sit tempore hyemali bene
securus et male divisibilis, super quo episco-
pus Bononiensis asserit se fuisse deceptum, nec
in aliis requisitis ad idoneitatem curamus nos
extendere, sed bene possemus explanare: nihil-
ominus ex fervore unionis volumus et inten-
dimus in casu impletionis predictorum conven-
torum dicti contractus ad predictum locum Sa-
onæ exhibere præsentiam nostram, ad perfici-
endum opus unionis, nisi de consensu utrius-
que partis eligeretur alius locus.

« Tertium, post dictum contractum emer-
erunt multa gravia, quæ rationabiliter habent
movere utramque partem ad mutationem loci,
quæ satis manifeste possunt colligi et videri, et
firmiter apparet et tenetur, et nisi locus muta-
tur, sequitur perditio omnium temporalium Ec-
clesiæ Romanæ in partibus istis, et magnum
scandalum fidelibus ».

28. *Indictæ preces a Gregorio pro instau-
randa Ecclesiarum conjunctione.* — Purgabat se
apud prudentes Gregorius; neque enim anti-
papa, ut fingebat, sive in speciem jactarent ad-
versarii, sive sincere id molirentur, unquam
pseudopontificatu abiturus erat; sed armatus
inermem Pontificem oppressurus, ut ex perspi-
cuis signis patebat; ex quibus Leonardus¹ Aretinus
et alii refelluntur, et qui rem a Petro de
Luna sine fraude gestam inconsulte putaverunt.
Contraxerat Gregorius imprudentum multorum
invidiam, cumque ejus existimatio apud Floren-
tinos a Balthasare Cossa cardinale subornatos² la-
boraret, Joanni Dominici Dominicano injunxit³,
ut Pontificium nomen a calumniis vindicaret.
Denique instaurandum solemnes preces pro ob-
tinenda a Deo pristina Ecclesiarum conjunctione
in omnibus Ecclesiis a piis non sine indulgen-
tiarum præmiis fundendas constituit⁴, datis ad
Ecclesiarum præsules Encyclicis litteris, quarum
potiorem partem subjicio:

« Venerabilibus fratribus patriarchis, ar-

chiepiscopis et episcopis ac dilectis filiis capi-
tulis quoque metropolitandarum et cathedralium
Ecclesiarum, et locorum ordinariis quibuscum-
que secularibus et regularibus, exemplis et non
exemptis, eorumque loca tenentibus ad quos præ-
sentes litteræ pervenerint, salutem, etc.

« Fundamenta militantis Ecclesiæ in mon-
tibus sanctis et super firmam petram, et si di-
vina bonitas stabilierit et vivis lapidibus com-
pegerit muros ejus, tamen flatibus ventorum
patentem reliquit, et quamvis nunquam ruitura,
sæpius tamen impeti, sæpius quali, sæpius exa-
gilari discriminibus ac turbinibus videatur. Sed
nihilominus Creator omnium et auctor Deus
illam protegit, illam dirigit, illam servat; tunc-
que præcipue flatu comprimit, ventos arect,
turbines dimovet et omnia serenat, cum para-
mente piisque et sedulis precibus exoratur. Sane
cum ad sedandum horrendum et perniciosum
schisma, quod jam per tot annos populum
Christianum vexavit, et ad reintegrandum corpus
universalis Ecclesiæ, opera atque manu summi
optitici opus esse videatur, ac fidelibus non tam
de sollicita quantumcumque inventionem fiden-
dum, quam de instantia orationis humilis et
devotæ sperandum, universitatem vestram hor-
tamur, requirimus et monemus, vobis nihilomi-
nus in virtute sanctæ obedientiæ districtè
præcipiendo mandantes, quatenus pro Dei mise-
ricordia et Ecclesiæ pace clericos et populos civi-
tatum, diocesium et locorum vestrorum ex
parte nostra attentius inducat, ut nobiscum ad
Deum humiles preces fundant, et apud eum de-
votis orationibus insistant, jejuniis, elemosynis
et aliis piis operibus vacent, ut ipse, qui concor-
diam facit in sublimibus suis, et imperat ventis
et mari, sic omnium ad sedationem hujusmodi
schismatis efficiat corda concordia, ut univer-
salis Ecclesiæ unitas celer, concors et utilis,
prout animarum salus exigit, et totius orbis re-
quirit utilitas, ex ipsorum unanimitate sequatur;
quod ille præstare dignetur qui est in sæculo-
rum sæcula benedictus.

« Nos enim ut omnium corda fidelium ad
id eo libentius inducantur, quo dono celestis
gratiæ uberius conspexerint se reflectos, de omni-
potentis Dei misericordia et beatorum Petri et
Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omni-
bus sacerdotibus, qui in missis suis orationem
pro pace: vel pro nobis, aut pro Ecclesia sancta
Dei juxta ipsius Ecclesiæ ritum devote diverint,

¹ Aret. l. 31. Ep. VIII. — ² Theod. e Niem. in Vita Joan. XXIII.
— ³ Lib. II. Ep. cor. LXX. — ⁴ Ibid. pag. 137.

1. Nescio unde accepit annalista ea quæ a Petro Aretino scripta hic refert. Neque enim in ea, quæ imbreatur in Annalibus, Epistola, quæ alias erat XIII. lib. II. nunc vero num. 17 ejusdem libri, Aretinus quidquam affect, quo Petrum de Luna sincere in negotio unionis agentem affirmet; quin potius opposita plane omnia de illo sentire se non ambigue significat: « In adversario Pontifice benedicto nequaquam recta mens; quanquam simulat ille mirabili astutia, ut facile imprudentes decipere possit: sed nihil sanè credere inde debet ». Honestiora de Gregorio sentit, quanquam ad unionem alieniorem tactum insinuat, « In nostro Pontifice recta et simplex natura; sed ut quisque bonus et simplex, ita facile ab improbis decipitur..... Formidines manus illi imprimit, et recta volentem nonnunquam inflectit ». Hæc utriusque Pontificis indoles; illius quidem ab unionem aliena, hujus vero ab alienata. Porro necessarij illi Pontificis, quos suspitione hæc onerat Aretinus, fuerunt Antonius Mothomensis episcopus, et Paulus de Coriano Pontificis nepotes, quos eodem modo onerat anonymus scriptor historiae schismatis Avenionensis, legendus inter facta prævia ad Concilium Pyrenæum, vulgato in veter. monum. Martenii tomo II col. 433.

præterea universis Christi fidelibus vere penitentibus et confessis, qui antiphonam : *Da pacem, Domine* ; cum suo versiculo et oratione : *Deus, a quo sancta* ; vel Psalmum : *Exaudi te Dominus in die tribulationis* ; seu : *Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi* ; aut : *Ecce quam bonum et quam jucundum* ; aut quoties septies, *Pater noster*, et *Ave Maria*, similiter dixerint, vel toties quoties devote jejunaverint, aut piæ eleemosynas hospitalibus vel aliis piis locis erogaverint, aut ad devota quaecumque loca peregrinati fuerint, singulis diebus tres annos et totidem quadragenas de injunctis eis penitentibus misericorditer relaxamus, presentibus usque ad reconciliatam Ecclesiam et extinctum schisma, non ulterius valituris. Datum Senis XIV kal. Novembris, Pontificatus nostri anno 1».

29. *Varia circa Pontificatus abdicationem acta et dissidia.* — Meminit de his Theodericus Niemi¹, sed fallacia aversæ a reponenda orbi Christiano pace mentis involuera fuisse interpretatur, quasi vero Petrus e Luna impostor caudide rem gereret ; et quidem in eo summa rei causaque tota consistebat, ut Pontifex gradu cederet ea lege, si antipapa pariter inique affectatos apices poneret, satiusque erat ut ante Saonensem conventum ad insidias omnes avertendas ea res perticeretur, uti a Gallicano conventu consultum vidimus ; agitasque Gregorium Senis Pontificatu ponendo in ea urbe tradit idem auctor² : « Ad aliam, inquit, viam ad illudendum eis se convertit, videlicet quod ejus papatui cedere vellet in Senis, etc. ». Confectisque cum cardinalibus pactionibus, patriarchatum Constantinopolitanum, Mothionensem et Coromensem episcopatum, necnon in Anglia archiepiscopatum Eboracensem, tum aliud amplissimo vectigali insigne sacerdotium sibi reservasse, quibus dignitatem, Pontificatu dimisso, tueretur : tum in nepotes tres principatus totidem, nimirum Faventinum, Foroliviensem ac Urbevitanum, una cum Corneto et nonnullis Ravenatis Ecclesiæ oppidis transfudisse, quæ a cardinalibus publicis Tabulis confirmata³ forent. Affulgere inde videbantur proximæ Ecclesiarum conjunctionis spes, ac declinate Saonæ invidia removebatur, vel enim ejus exemplo Petrus e Luna gradu abiisset, ac tum de loco pro celebranda unice Pontificis creatione adversa collegia conventura lungebantur, vel si negasset, mox patefacto perjurio a suis deserendus credebatur. Verum promissa erant a cardinalibus, quæ præstari non poterant, obfuitque Gregorio ne Christum nudum nudus sequeretur, si qua Theoderico Niemi fides adhibenda est, nimirum in nepotes studium ; etenim Balhasar Cossa cardinalis S. Eustachii, qui Bononiæ, Faventiæ et Forolivio Ecclesiæ Romanæ nomine præerat,

Pontificis nepotibus Faventinum et Foroliviensem principatus tradere abnuil : ob quas causas Gregorium se Pontificatu non abdicasse memorat auctor⁴ in suo unionis nemore. Verum alia suberat gravissima verissimaque causa, quæ Gregorium retardavit, noluisse scilicet antipapam gradu cedere cum Pontifice ; nam ut observat Juvenalis Ursinus⁵, cum a Carolo postulatus esset, ut ederet Diploma, quo poneret Pontificia insignia, ut scilicet a Gregorio Diploma simile ederetur, id facere omnino detrectavit. Cum itaque Gregorius illum sibi parare Saonæ insidias animadverteret, de loco in Florentino principatu designando nonis Decembris nova fecit colloquia⁶, sed frustra, cum antipapa arte et flagitio Pontificem opprimere studeret, et unius Concilii OEcumenici sola auctoritate illius pervicacia obleri posset ; egisse tum Gregorium cum Lucensi prælore, refert Theodericus, ut Lucam fulo adire, ibique morari posset, ad colloquia cum Petro e Luna, qui unius ac alterius diei itinere Luca aberat. Ut vero proximo appetente anno eo se contulerit, irritò imò contrario successu, inferius dicitur ; jam reliqua ad hunc annum spectantia prosequamur.

30. *Schisma in Ecclesia Leodiensi.* — Oborta est hæc temporibus magna ex schismate in Leodiensi Ecclesia perturbatio ; Leodienses enim, ejecto primum Joanne episcopo designato, ad quem Leodii spectabat imperium, intruso Theoderico schismatico, se ad Petri e Luna partes contulerunt. Postea autem horrore ex indigno patrato facinore perlusi, cum postea Innocentio VII se subjecissent, atque ab eo censuris soluti admittique in gratiam fuissent, vocato ad Pontificatum Gregorio, item ab Ecclesia Romana desciverunt, seque acephalos reddere non sunt veriti. Quæ mala Gregorius⁷ in litteris ad Joannem electum episcopum, cujus etiam jugum excusserant, ita deplorat :

« Dilecto filio Joanni electo Leodiensi, etc.

« Saue prout, nuper formula publica divulgante, non sine gravi mentis amaritudine percipimus, dudum humani generis inimico procurante, commune tuæ civitatis Leodiensis, Dei timore postposito, ac humana prorsus honestate rejecta, una cum universitatibus quorundam oppidorum, villarum et aliorum locorum, tuarum patriæ et diocesis Leodiensis contra tuum statum et honorem nequiter conspirantes, te patrem et pastorem animarum suarum, ipsorumque dominum temporalem, qui regimini tuæ Leodiensis Ecclesiæ olim per Sedem Apostolicam tibi commisso diu laudabiliter præfueras et præeras, quæ eis hoc liceret, temerariis ansibus abjecerunt, sicque lege naturæ violata, in caput suum insurrexerunt membra, et divinæ ac humanæ

¹ Theod. e Niemi. l. III, c. 23. — ² *Ibid.*, c. 21. — ³ *Ibid.*

⁴ Theod. e Niemi. tract. IV, Nemoris unionis c. 2. — ⁵ Juv. Urs. hoc anno. — ⁶ Greg. l. II, p. 167. — ⁷ Lib. II, Ep. cur. p. 38.

legis, et totius politicae considerationis et obedientiae praeceptis, quantum in eis erat, damnablem profanatis, a suo pastore et vero domino temporali temeritate propria absque iudicio vel iustitia recedentes, contra te tyrannice rebellarunt, et ut huiusmodi rebellionem liberius continuare et palliare possent; sicut rerum temporalium, ita honoris et famae prodigum virum Henricum, dominum loci de Parweys dictae diocesis, administratorem honorum ac iurium temporalium ipsius Ecclesiae de facto deputarunt, eumque juxta vulgare ipsius patriae mamburnum nuncuparunt et nuncupant.

«Qui quidem Henricus plurimorum honorum et beneficiorum a te et Ecclesia tua receptorum oblitus, tanquam ingratus huiusmodi deputationem acceptare praesumpsit, tibi et Ecclesiae tuae malum pro bono reddendo, et in hoc legem nobilitatis etiam, quantum in eo fuit sigillando; ipsum etiam commune reprobum virum Theodericum ejusdem Henrici natum praesensum canonicum Leodiensem, et archidiaconum Hasbaniae in Ecclesia praedicta, in regimine et administratione ipsius Ecclesiae de facto, cum de jure non possent, intruserunt, ipsum Theodericum episcopum, seu electum Leodiensem temere nominando; et quod nequius est, praefatum commune cum huiusmodi eorum mamburno et intruso ac universitatibus ipsis, qui etiam olim ab obedientia et devotione sacrosanctae Romanae Ecclesiae temere et infideliter se subtraxerant, et postmodum per felicis recordationis Innocentium papam VII praedecessorem nostrum ex innata clementia dictae Sedis, ab huiusmodi erroribus ad viam veritatis reducti, et misericorditer absoluti, et qui ab eodem praedecessore, praesertim quoad rehabilitationes, priusque per eos obtentorum taliter qualiter beneficiorum Ecclesiasticorum canonizationes, titulorum exuberantissimas gratias consecuti fuerant, ad vomitum ut canes redeuntes, et in pristinos ac priores errores et haereses relabentes, huiusmodi obedientiam ac devotionem nobis, qui dicto praedecessore, sicut Domino placuit, sublato de medio, fuimus divina favente clementia ad apicem summi Apostolatus assumpti, ac dictae Romanae Ecclesiae infideliter iterum subtraxerunt, se in hoc damnato schismate neutrales, ut acephalos asserendo, etc. Praecipit Joanni electo, ut gesta ab intruso Theoderico rescindat, Leodienses et eorum praetorem, quem mamburnum vocant, tum canonicos principis Ecclesiae ad Apostolicam Sedem accersat, censurisque Ecclesiasticis, si jussa spernant, perecellat. «Dat. Romae apud S. Petrum III id. Aprilis, Pontificatus nostri an. 1.» Luerunt postea Leodienses admissi sceleris penas, de quibus dicitur inferiorius, Meminit de turbis Leodiensibus Monstrelus, concitatasque ait cum Joannes Bavarus principatu eo Ecclesiastico potius sacris episco-

palibus initiari ad populi vota detrectaret, ac Leodienses id agere ferentes, ab Romano Pontifice contendisse, ut illum exactoraret coepie negante cum tempus constitutum, quo Joannes sacra se suscepturum erat pactus, nondum effluisset, descivisse ad Benedictum antipapam; inde atrox enatum bellum, cum Joannes dux Burgundiae Joannis Bavari causam tuendam armis suscepisset, quos proximo anno maxima clade tuldit. Ita dignos ex schismate fructus Leodienses retulere.

31. *Aurelianensis dux antipapa defensor occisus.* — Hoc anno XXIII Novembris, Ludovicus dux Aurelianensis, qui fallacibus promissis delinitus Petri e Luna patrocinium susceperat, ac deficientes Gallos ad illius obsequium reduxerat confirmaratque in schismate, divina destitutus clientela, quanquam ab rege fratre Aquitaniae ducatu auctus esset, expetitamque a se Gallicae regiae procuracionem gereret, a Joanne duce Burgundiae adversario furente odio et invidia, ex insidiis inmissis sicariis Germano famulo se ad excipiendos ictus frustra superjiciente crudelissime trucidatus est¹; cujus sanguis fusus innumerabilium Gallorum strage et ipsius Joannis postea caesi cruore vindicatus est. Tam atrox facinus, a Burgundo corruptus Joannes pseudoteologus cognomento Parvus, qui Gallo regi assentando Pontificiam auctoritatem oppugnaverat, defendere non perhorruit, contenditque edito libello, Aurelianensem veluti regni proditorem sine iudicis imperio et auctoritate jure casum, cujus propositiones postea haereseos damnatae fuere.

Quam vero tristis inde secuta fuerit Galliarum rerum conversio, describit Nicolaus Clemangius², ulciscente nimirum Deo Gallorum scelera: «Et mirari, inquit, debet aliquis, exclamat auctor, — si Christi desertores Christus deseruit? quo deserente, cuncta super nos violenti torrentis impetu undique mala inundaverunt, ut a planta pedis³ usque ad summum verticem vix aliqua sit in nobis sanitas relicta; unde enim regem nostrum suapte natura clementissimum et optimum ita flagellatum credimus? unde tantam masculinam ejus progeniem extinctam, ut jam prope necessarium sit ad externos jura coronae devolvi? unde nostrorum exercituum quondam invictorum coram exiguis hostium copiis fuga turpis et contritio? unde omnium fere nostrorum principum, tantaque nobilitatis aut mors aut ignominiosa captivitas? unde praeterea ibi alienis tanta regni occupatio? unde a nostris cohortibus regni universi per rapinas horrenda atque inaudita depopulatio? unde postremo, ut fontem malorum aperiatur, bella inter nos tam crudelia, tam impia tanque

¹ Bay. T. 3, p. C. — M. Monstrel, vol. 1, p. 31. — ² Novec. Opus, de fastis et repetitione iustitia, cap. 8. — ³ Isa. 1.

infausta? nisi propter execrabilia Deoque ulterius importabilia quae inter nos regnant scelera, quae necesse est ut nos mature, nisi aliter obsistamus, in capitale atque irreparabile demergant exitium. » Civilia haec Gallorum bella et funestum schisma obstiterunt, ne ad Turcas Europa pelendos Christiana arma jungerentur.

32. *Sigismundus Paunoniae rex expeditionem parat in Turcos; ad quod Gregorius dat litteras.* — Agitavit Sigismundus Hungariae rex sacrae in Turcas expeditionis consilia, divulsasque a Bajazete provincias ad sceptrum Hungaricum revocandi: aderat enim praefata ejus rei gerenda occasio, cum post Bajazetem captum a Tamerlano extinctumque, Turcae in civile bellum conversi ferrum in mutuas caedes acerent. Cum itaque redintegrandae Ecclesiarum conjunctionis occasione Quinqueecclesiensis cardinalis, olim ab Urbano schismatis exordio creatus, divina gloria studio ex Hungaria ad Gregorium venire decrevisset, illum Hungariae rex adjuncto collega Andrea archiepiscopo Spalatensi, oratorem creavit, ut poscerent a Pontifice sacra indulgentiarum praemia iis conferri, qui regia signa adversus Turcas, vel alios a pietate Catholica abhorrentes sequerentur: cujus petitis Pontifex, dato hoc Diplomate amplissimo, assensit¹:

« Gregorius etc., universis et singulis Christi fidelibus praesentes litteras inspecturis salutem, etc.

« In vinea Domini Sabaoth, sancta videlicet et universali Ecclesia, cultores atque custodes, quanquam immeritos inscrutabilis dispositione consilii deputatos attentius vigilare nos convenit, ne gens impiissima de silva tanquam effera progrediens, videlicet Tencorum, quos Turcos vocant, Arianorum, Manichaeorum ac aliorum perfidorum infidelium vineam ipsam inhumaniter depascatur, et quantum nobis ex alto conceditur, ut eadem vinea praeservetur illaesa, impetum bestiarum illam demoliri satagentium, sub omni potentis virtute dexterae, reprimamus. Verum sacrosancta Romana Ecclesia mater omnium fidelium et magistra suspiria producit ab intimis, oculi ejus solvantur in lacrymas vehementibusque gemitibus ipsius pectora quatuntur, eo quod praeter hostilitates, quae a blasphemis crucis adversus fidei professores exercentur extrinsecus, undique bella fremunt intrinsicus, seditiones intestinae dilaniant et inquietant domesticae simultates, gladiusque fidelium, qui ad Christianorum salutem et exterminium malorum foret contra hostium fidei cuneos exercendus, conversus in proximos, prohi dolor! inebriatur sanguine Christiano, et quod acrius excoquit mentem nostram scelerati filii et a devotione semoti, caeco furore immaniter debacchati armantur in matrem, ac illum ex quo prodierunt uterum,

nituntur summis viribus lacerare: quo fit, ut nos una cum memorata Ecclesia sponsa nostra circa exhibitionem opportuni subsidii in hac parte juxta desiderium nostrum et Apostolicae debitum servitutis manus adjudrices extendere nequeamus.

33. « Sentientes igitur quod sicut ex publica fama referente, ac insinuantibus dilecto fratre nostro Valentino fil. S. Sabinae presbytero cardinale, ac venerabili fratre nostro Andrea archiepiscopo Spalatensi, oratoribus clarissimi in Christo filii nostri Sigismundi regis Hungariae illustris, percepinus, idem rex zelo devotionis accensus et pie compatiens diris crucialibus, calamitatibus et arumis, ac jugo miserabilis et lugendae servitutis, quibus pars magna fidelium Christianorum per hujusmodi Turcos, Arianos, Manichaeos et alios infideles de regnis et partibus Constantinopolitanis Valachiae, Hungariae, Bosnae, Dalmatiae, Croviae, Ramae, Serviae, Galitiae, Lodomerae, Comaniae, Bulgariae et aliis circumjacentibus regionibus ad partes hujusmodi infidelium in captivitatum angustias sunt deducta, ac pro salute hujusmodi et aliarum partium tam lugubriter afflictarum, totiusque Christiani populi, in cujus excidium gens hujusmodi nefandissima et truculentissima in dies nititur crudelius ac inhumanius desavire, tanquam princeps Catholicus et pervigil fidei orthodoxae cum ejus felici et glorioso exercitu se accinxit et militet de praesenti: attendentesque quod, nisi iniquissima peritiorum hostium Redemptoris omnium Jesu Christi ac suo pretiosissimo sanguine redemptorum in virtute Altissimi et manu potentissima conlerantur, quantum Christianitati discrimen immineat, quodque nemine opem ferente praefato regi Christianorum reliquiae illarum partium dabuntur excidio, et regna, provinciae, ac civitates et partes ipsae in deditioe Turcorum et infidelium praedictorum devenient, quod heu! futurum terrene conspiciamus, nisi omnipotentia Salvatoris et hujusmodi Christianus populus praefato regi, qui ad hanc Dei causam ad Occiduas partes cum suo potenti exercitu personaliter est profectus, tam potenter quam celeriter studeat subvenire. Ad hoc ut Salvatoris dextera protegente, eorum laboribus triumphum acquirat gloriam ac caelestis vitae stipendia, quae sunt immortalitatis gaudia consequatur, universitatem vestram per aspersionem sanguinis omnium Redemptoris requirimus et hortamur in Domino Jesu Christo, per Apostolica vobis scripta praesentium tenore mandantes, ac in remissionem peccaminum injungentes, quatenus virtute constantiae communiti assumptum aeterni Regis negotium, tali vigore tantoque studio subire indesinentibus studiis et susceptum prosequi procuretis, erogando profutura subsidia ac stipendia in prosecutione tanti negotii per vos vel alios juxta vestrarum potentiam

¹ Lib. II. Ep. cur. p. 179.

facultatum, ut gentis Teneorum, Arianorum, Manicheorum et aliorum infidelium feritas, quæ Christiano in sanguine tam immaniter debacchatur, in confusionis fossam deducatur, eoque correctore et duce perditionis ministrum et principem habeat tenebrarum, ita quod in virtutis vestrae dextera conteratur, quod ad nobilitatem Salvatoris saltem in via redeat, quæ nullis præventa monitis se illius excellentiæ non inclinat.

34. « Et cum in desideriis habeamus ut nobis una sit fides mentium et pietas atque conformitas indeficientium actionum, devotioni vestrae duximus paternis affectibus suadendum, ut inter vos mutuam charitatem habentes, semper unanimis existatis ad depressionem Barbaræ nationis secundum consilia ac modos præfati regis, quem ad reddendam suis hostibus ullionem, fortis et potens, ac Rex regum et Dominus deputavit, ita communiter vota vestra dirigere, quod solitis et exquisitis fallaciis laborem vestrum Teneorum et aliorum infidelium nequeat evacuare perfidia, sicque fiat quod vobis proficientibus ad triumphum, illos continue confusio comitetur et vobis sempiterna gloria conferatur. Et ut præmissa tanto libentius atque ferventius prosequamini, quanto ex vestris laboribus mercedem potiorem vos noveritis percepturos, nos de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus aucto-

ritate confisi, ex illa, quæ nobis licet indignis, est divinitus tradita potestate, omnes et singulos Christi fideles cujuscumque præ eminentiæ, dignitatis, sexus vel status existant, qui actu cum præfato rege vel ejus gente contra infideles hujusmodi nunc personaliter militant per se vel alios, et qui militabunt etiam per se vel alios, ut præfertur, in posterum, et etiam qui alias fideliter juxta possibilitatem eorum in hujusmodi negotio laborant, vel in posterum laborabunt, illam suorum peccaminum, de quibus veraciter corde contriti et ore confessi fuerint, rectoribus parochialium Ecclesiarum, infra quarum limites extiterint, seu aliis sacerdotibus secularibus vel religiosis, idoneis tamen, quos duxerint eligendos veniam ac remissionem consequi volumus, quæ per Sedem Apostolicam concedi consuevit transfretantibus tempore generalis vel particularis passagii in subsidium Terræ-Sanctæ, et semel tantum in mortis articulo, ac si ad civitatem Jerusalem personaliter accessissent, ipsisque in retributione justorum augmentum æternæ beatitudinis pollicemur: nos enim rectoribus et sacerdotibus hujusmodi absolvendi contententes ipsos ab omnibus eorum peccatis plenam et liberam concedimus auctoritate prædicta harum serie facultatem. Dat. Senis, V id. Nov., Pontificatus nostri anno 1 ».

GREGORII XII ANNUS 2. — CHRISTI 1408.

1. *Antipapæ doli, quos declinat Gregorius.* — Oborte sunt in Dei Ecclesia schismatis causa majores turbæ anno Christi millesimo quadringentesimo octavo, Indictione prima, patuitque illos, qui temere ab Urbano VI decesserant et schisma contulerant, non facilem, ut putabant, illius dissolvendi viam, imperata papæ et antipapæ voluntaria abdicatione, delegisse, nec oblatum ab Urbano ipso in schismatis exordio OEcumenicum Concilium iterumque a Bonifacio IX expeditum, in quo veri Pontificis causa ab episcopis exuteretur, jure aspernatos: nam Petrus e Luna in animum induxerat, licet univ ersus in eum orbis consurgeret, nunquam tamen se falsæ dignitatis insignia posilurum artesque

omnes adhibebat, ut Gregorium in locum iniquiorem allectum seu vi, seu metu, seu blanditiis Pontificio apice deturbaret, totiusque Ecclesiæ gubernacula susciperet. Id plane rerum exilus edocuit, nec tum deerant signa, quæ subjectis verbis recenset Theodoricus e Niem¹: « Licet ipse antipapa multum scribat et dicat, ostendatque crebris rationibus, quod per eum non stetit lucusque, neque stet quominus facta fuerit, seu fiat adhuc unio ipsa, et ad hoc, ut asserit, totaliter ejus fuerit inclinata semper et inclinatura intentio: verumtamen continuo quarrit terras maritimas dicto regi Francorum in

¹ Theod. e Niem. Memoris unonis tr. VI. c. 31.

imperialibus suaeque obedientiae subditas, multis galeis bene armatis pro ipso, et apud se quocumque vadit bene munitus ad instar bubali marini caput in aere, sed residuum corpus suum tenentis frequenter in aquis, nec confidit ad aliquem locum insignem ubi tantum negotium, prout ejus qualitas exigit, opportune tractari possit, cum nostra parte convenire, quantacumque sibi cautela sufficientes pro ipso suisque, ut fertur, ab eadem parte nostra quomodolibet offerantur, nec videtur esse consultum plerisque, ut ipse dominus noster cum suis accedat ad terras ipsis adversariis qualitercumque subiectas ».

2. Extant utriusque litterae¹, quibus alter in alterum non conventi etiam tum communis loci culpam transfert. Et quidem Gregorius in iis, quas kal. Aprilis exaravit Lucae, quam urbem Senis digressus adierat, aequitati se visus est accommodare, dum ita ad antipapam munus, qui Saona Portumveneris applicuerat, maritima loca, quorum imperio potiretur, tantum admittentem rescribit² :

« Gregorius etc. Putamus hoc negotium, quod Dei est et ad pacem tendit, pacifice et ad charitatem sine armis et sine strepitu humanarum vanitatum confici debere : itaque nobis illa via magis placebat et placet, ut sub uno aliquo domino vel dominio, in quo utraque pars futa foret, hujusmodi fieret conventio personalis : haec enim via omnia impedimenta excludit, omnes scrupulos repellit, omnes amputat difficultates, pro cuius executione Florentinenses et Senenses offerunt loca habilia et decentia tam maritima quam terrestria, et insuper civitatem Lucanam pro parte nostra fecimus offerri, et praecipue civitatem Pisanam, qui locus est sic idoneus, ut nullus magis valeat reperiri, divisus flumine, galeis, secundum quod tu optare videris, accessibilis, abundans victualibus, capax multitudinis, totus et omni respectu sic accommodus, ut ad ipsam conventionem fabricatus videatur : in minus diei spatio nos per terram et tu per mare ad eundem locum convenientes, pacem Christianitati reddere possumus, et tam infamem maculam de conspectu Ecclesiae abolere. Hunc locum tam propinquum et tam idoneum et capacem declinare, et ad castruncula non capacia atque decentia, et multas et magnas difficultates continentia convertere nullam potest habere sinceritatem, etc. Dat. Lucae kal. Aprilis, Pontificatus nostri anno ii ».

3. *Ladislavus Romanam occupat. Ejus in Urbem ingressus.* — Repulit multo verborum furo oblata a Gregorio Petrus e Luna³, illumque ad suspecta et angusta maritima loca, ut Cararim et Lavenam, trahere moliebatur. Inter quae col-

loquia frustra amborum dissentientes voluntates conciliare amittentibus regum et principum oratoribus, Ladislavus Siciliae rex qui dementi ambitione ductus Romam sibi subicere exoptabat¹, collectis equitum quindecim millibus peditumque octo, tum instructa valida classe primum Ostiam cepit : deinde admostris Urbi castris, quam Paulus Ursinus militari praesidio tuebatur, post leves vexillationes confectis nonnullis factionibus, atque in partes suas pellecto eodem Paulo Ursino, a Romanis more triumphali admissus est die vigesima quinta Aprilis, cui umbraculum intertextum auro octo Romani patritii pretenderunt. Non deerat nefariae tyrannidi color, quod antipapa absente Gregorio Urbis tyrannidem affectaret. De festo ejus in Urbem ingressu afferit Theodoricus e Niemi litteras² ad nobilem Romanum tunc scriptas : « Sciat vestra reverenda paternitas, qualiter vigesima quinta die mensis Aprilis proxime praeteriti dominus Ladislavus rex Siciliae intravit Urbem cum pleno dominio, gratanter receptus ab omnibus cum ramis palmarum et ludis solitis fieri in festo S. Mariae de Augusto, et cum tanta marium, feminarum ac senum, juvenum et puerorum alacritate, et quod mirum fuisset vobis videre nulla novitas seu spoliatio aut sanguis intervenit, et exinde pax maxima subsequuta et rerum omnium abundantia ». Et infra : « Dominus noster papa etiam exspectatur hic cum desiderio : Columnenses et alii omnes exteri reintrarunt Urbem, et omnes stant in bona pace cum intrinsecis. Civitas regitur per senatores et conservatores et marescallos sicut tempore Bonifacii regebatur, et iste gentes armorum pro majori parte mittuntur foras, et dicitur quod vadunt versus Perusium ». Ladislavum Perusium et alias plures ditionis Ecclesiae urbes in suam potestatem redegisserat³ ad amicum Theodoricum : « Fama, inquit, est quod dominus Ladislavus rex Siciliae nuper mittendo de Roma usque Perusium mille quingentos equites cepit possessionem civitatis Perusii et ejus fortalitorum, item Ortanae, Ameliae, Interamensis, Tuderinae, Assisiae, Reatinae civitatum jam habet possessionem sine lite seu bello : et dicitur etiam quod processurus sit rex ipse ad capiendum reliqua Ecclesiae praedictae ac Romani imperii jura. In partibus istis facit ipse dominus papa, et dissimulant haec omnia domini cardinales, etc. Scriptae Lucae XI Junii ». Refert idem auctor⁴, Gregorium atque ejus nepotes laetitia affectos audito Ladislavi in Urbem ingressu, ne scilicet occuparetur ab antipapa de cuius prodicione mox dicitur : minus enim malum pejora timentibus laetitia afferit.

Scriptis tum ex Urbe Ladislavus XI Junii ad re-

¹ Ext. apud Theod. e Niemi, l. III, c. 26, et fr. VI, c. 2. — ² Ibid. — ³ Ext. ejus resp. apud Theod. e Niemi, l. III, c. 27 et 28.

¹ Summont. hist. Neap. l. IV. — ² Ext. apud Theod. e Niemi, l. III, c. 28. — ³ Theod. e Niemi, fr. VI, c. 27, et Hecl. Pignattell. in Ms. Diar. — ⁴ Theod. e Niemi, l. III, c. 28.

gem Francorum, atque ad Academiam Parisiensem impendere discrimen ne novum schisma oboriretur, unde Ecclesia in tres partes discissa esset, eosque rogavit¹ ut illud propulsare studerent.

4. *Antipapa Romam occupare nititur.* — Quo porro tempore Ladislaus Urbe potitus est, Petrus e Luna dum vana colloquia ex arte cum Pontifice extraheret, Bucicaldi opera undecim triremes ad Romam intercipiendam submiserat², sed iis, rellantibus adversis ventis, itinere retardatis, Ladislaus eorum consilia et conatus occupat, qua de re hæc Theodericus³: « Butigallus gubernator domini civitatis Januensis pro rege Francorum nuper misit undecim galeas armatas in subsidium Romanorum, (eorum nempe, quos Petrus e Luna auro vel promissis corruerat) contra galeas et naves regis præfati. Sed tardi venire bubulci, quia percipientes in via, quam in mari tunc fecerunt, jam regem præfatum Romam pacto subintrasse mora sublato dispendio, ad propria sine bello reversi fuerunt, et citius illic ivissent, nisi maris tempestas per dies aliquos tunc impedivisset eosdem, quia sic forte dispositum erat desuper ».

5. *Gregorius fideles de rerum statu edocet.* — Hanc antipapæ proditionem vulgavit Gregorius Encyclicis litteris⁴ ad fideles datis; neque ob res novatas, Romanæque rei administrationem a Ladislao arreptam tractatum de Pisana urbe ad colloquium commune designanda perducere ad exitum potuisse: tum de cardinalibus, qui ab eo desciverunt gravissime est conquestus.

« Universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem.

« Docet Apostolus quod in novissimis diebus instabunt tempora periculosa, et erunt homines seipsos amantes, qualia tempora et homines nos in præseni periculosa et seipsos amantes incessanter experimur et patimur: nam cum pro integratione unionis Christianorum, renuntiationis viam juxta formam datam ingressi fideliter et pure pro conclusione laboraverimus, et hujusmodi via natura exigat, ut charitative, provide ac libere per eandem viam incedatur, quod summe desideravimus et desideramus ab intimis, quodque si ab utraque parte fuisset observatum, propere ad finem devenit fuisset optatum: sed mixtis hinc inde non puris affectibus, nondum effectualiter inceptum est, proh dolor! pro charitate odia, pro providentia inscitia, pro veritate falsitas, pro cautela calumnia, pro obedientia protervitas, pro maturitate levitas, pro defensione oppugnationis, pro confortatione impulsio, et (ut de ceteris faciamus, pro ordine servando ingesta confusio, pro directione suspicio adversus nos a nostris

tere continuo apposita tuere, et dum sub specie unionis nostri depositio appetitur, molesta et periculosa divisio loco unionis in parte nostra subsequuta est, ex qua divisione conspirationes, machinationes, collusiones contra sinceritatem nostram suscipi possunt in neglectu posito omni eo, quod nostræ obedientiæ, confusionis, desolationis, ruina ac divisionis contingeret, dummodo hoc unum habeatur, videlicet nostra dejectio. Nam dum fideliter tractavissemus convenire cum Petro e Luna, qui se facit nominari Benedictum, de uno loco, in quo nos cum nostris cardinalibus et ipse cum suis præfatis conveniremus personaliter, et preparatoria et omnia necessaria pro reintegratione unionis Christianorum tractarentur et finirentur, et conclusio optata haberetur unionis, nec unquam cum eodem Petro proficere potuerimus, ipso nos trahere ad quedam castrucula maritima periculosa, inlabilia et omnino fugienda cupiente; nos vero inter alia loca nominaverimus locum Pisarum tanquam magis idoneum pro conventionem utriusque personali; quo loco per ipsum declinato, condescensive tractabamus quod ipse saltem Liburnium veniret et nos Pisas, primo habitis a dilectis filiis Florentinis quæ pro nobis videbantur necessaria pro libera executione negotii unionis; de quibus duobus locis pendente tractatu inter nos et præfatos ambassiatores Petri, gravissima et novissima contigerunt, ex quibus adeo tractatus ipse obscuratus et obtenebratus est, et sic immutata conditio, ut apertis oculis videamur circumdari undique laqueis et insidiis.

« Nam ipse Petrus e Luna cum subsidio gubernatoris Januæ graviter innovavit in subversionem status et honoris nostri, nitens præcedente occulto tractatu sibi subijcere Romanam Urbem, pro qua obtinenda dictus gubernator cum galeis, quas sub ficto colore occultabat esse ordinatas, ad occupationem Urbis vigesima quinta die mensis Aprilis cum copioso et forti armatu exiit, procedens versus Urbem: quem accessum secreta disposuit, omnes versus ista loca, in quibus cum nostra residemus curia, venientes obsessis itineribus per quosdam dies capi et detineri faciens, et inter alios quosdam ad nos venientes, quibus diebus sub spe conventionis nos tenebat intentos.

« Nam et sequenti die de mane, scilicet vigesima sexta die mensis, ambassiatores præfati Petri nobiscum tractantes in publico, obtulerunt præfatum Petrum ad Liburnium venturum infra breve spatium, si nos Pisas accederemus, quod ex causa prædicta per ipsum rationabiliter fieri non posse sciebant, nec per nos impleri posse cernebant, quamvis tractatus per nos capitulandi cum Florentinis super prædictis necessariis pro nobis non posse finire rationabiliter tam breviter videbatur. Et cum hujusmodi exercitus vento contrario retrotransmissus et per

¹ Ext. ejus lit. apud Monstrel. vol. 1, c. 42. — ² Greg. l. II, p. 221. — ³ Theod. e Niem. tract. VI, c. 32. — ⁴ Lib. II, Ep. em. p. 221. Ext. etiam apud Theod. e Niem. tract. III, c. 23.

dies delentus, attente tamen esset compositus ad prosequendum versus Romam infra praefatos dies, scilicet vigesimam octavam, diei ambassiatores iterum idem inscriptis dederunt nos ludificantes : quae res nos et multos merito conturbavit et ab ineptis retraxit, concurrentibus periculis et immutatis conditionibus verisimiliter Florentinae et civitatis Pisarum ex traditione Urbis per dilectos filios Romanos charissimo in Christo filio Ladislao regi Siciliae illustri facta, suspicionibus quam plurimis involuta materia, ac detectis fraudibus et machinationibus et conspirationibus quorundam nostrorum, ut ipsi effectus subsequenti aperte indicant.

6. « Nam cum merito ex tam gravibus inter exitis deberemus mature prospicere quid essemus facturi, et tam periculosis immutationibus suberescentibus et in dies magis lucescentibus, uti saniori consilio et provido auxilio, ne res male intenta sub spe unionis in praecipitium daretur, res in aperto deducitur, cum quidam de nostris cardinalibus contra mandata nostra a nobis discesserint, Pisas accedentes et permanentes, conspirantes in unum adversus nos, et sibi usurpantes potestatem contra ordinem datum ab Altissimo, volentes nos trahere sub sua usurpata potestate, et nobis legem imponere, corruptis affectibus sub pallio unionis, de quo loco Pisarum decenti ex parte adversa tractatum sub fictis coloribus deductum nunquam conclusimus et concludere, ut apparet, sperare tunc non habebamus. Nunc vero innovatis praemissis collusiones incipiunt in lucem prodire, quibus attentis cogimur ad Dominum exclamare, ut liberet nos et Ecclesiam a laqueis quos periculose paraverunt pedibus nostris. Nos enim, cum pure et efficaciter intenderemus per viam renuntiationis ad unionem, tamen in has involutas condiciones innocenter, insidias et molestias eorum incidimus, qui abusi sunt mansuetudine, humilitate, gratia et clementia nostris, qui fere continuo intendentes opprimere, loverunt et exaltaverunt partem adversam suis non rectis tractatibus tendentibus ad praecipitium nostrae obedientiae, nos calumniantes per se et suos ministros per orbem, falsa contra nos disseminantes et nunc id ipsum fortius procurantes, colorantes eorum intentionem ex casibus, qui nos interceperunt : sed solet Deus eripere et defensare innocentem, veritatem illustrare et pervertere conatus reprobos, et pravos et varias cogitationes hominum et consilia non recta dissipare ; in quo confidimus juxta gratiam nobis concessam. Quae ideo universitati vestrae intimare decrevimus, ut adversum calumniam rerum seriem et puritatem verissimam sentiat, lenentes indubie quod, quantum in nobis fuerit, et ex alto concesserit divinae omnipotentiae majestatis, cujus res agitur, et in quam nostros jactavimus cogitatus, inveterato nimirum ac

lugubri schismate sublato de medio viis salutaribus, rationabilibus, congruentibus atque justis Christianitati pacem, et Ecclesiae dabimus desiderabilem unitatem, ad quae suprema desideria nostra tendunt ; et cum iis anfractibus circumcinctos nos dignoscimus existere, ad hoc ut salubrius praemissa possemus Deo auctore complere, quatuor venerabiles fratres nostros in partem Apostolicae sollicitudinis ad perfrendenda dictae Ecclesiae onera nostris humeris incumbentia, et promovendum hujusmodi negotium unionis praefatae Ecclesiae assumpsimus cardinales. Datum Lucae XII kal. Junii, Pontificatus nostri anno secundo. »

7. *Gregorio novos cardinales creare meditantem acriter resistunt cardinales.* — Quod ad defectionem cardinalium spectat, Ladislaum regem metuentem, ne quid pro Ludovico Andegavensi in conventibus a Pontifice ac Petro e Luna celebrandis decerneretur, Florentinis die tertiae Maii scripsisse¹ iis se interesse velle, narrat Theodoricus e Niem, ac Gregorium, cum voxisset, ne propagaretur schisma, nullum cardinalem, nisi ad suorum numerum cum adversariorum collegio aequandum creaturum, novos cardinales renuntiare constituisse, quippe ejus sacramenti religione ob justas causas solvi se posse putabat. At cardinales Gregorio obfirmate resistere, atque inde in parte Catholica maxima orta est dissensio ejus exordia ita narrat Leonardus Aretinus² qui praesens aderat : « Erant querelae ingentes et aperta jam oblocutio : indignabantur omnes ea aetate homines (supra septuagenarium uterque est quo paucos sederent annos) et Dei metum et hominum censuram post habere. Haec erat hominum indignatio et querela. De me autem si quaeris, ego deceptum Pontificem nostrum ab iis de quibus supradixi, (consanguineis scilicet,) metumque inanem per malos suosores injectum illi existimabam, (non inanem sed justissimum fuisse constat) conspexeram enim ab initio illius rectissimam voluntatem, mutatum vero ex seipso bonum quidem persuadere mihi non poteram, nam si malignum putassem virum non tu me praevenissem abeundo. Cum esset hic status rerum, ecce nova turbatio super oritur, constituit enim Pontifex noster cardinales novos in Romanam Ecclesiam assumere ; hujus vero causae erant duae : una quod fautoribus quibusdam suis gratiam referre cupiebat, praesertim id magnopere flagitantibus : altera quod admiscendo vetustis patribus novos assumptos, temperaturum se illorum vehementiam existimabat. Non erat dubium patres adversus hanc Pontificis voluntatem esse reclamaturos, et est mos nihil tale absque illorum consensu a Pontifice decerni ». Is mos non necessitate juris, sed Pontificum mo-

¹ Ep. ejus lit. apud Theod. e Niem. l. III. c. 29. — ² Leon. Aret. l. II. Ep. XV.

destia inductus est, ut ostendit cardinalis Baroni-
 nus ¹: « Fortiter igitur eonandum ratus, patres
 in consilium vocat. Convenere trepidi et iam
 aliud alii suspicantes: paratur secretò locus, sub-
 sellia ponuntur: prodit cubiculo Pontifex et in
 throno resedit: patres inde suis locis considere
 iubentur: ubi consessum est, Pontifex contra
 consuetudinem duos circa se familiares retinuit,
 cæteram multitudinem omnem exclusit; id sive
 ut interventu nostro, si quid opus foret, uteretur,
 sive aliam ob causam fecerit, incertum habeo,
 mora quædam prius et silentium fuit: inde car-
 dinales aspiciens non satis læto vultu: Præcipio,
 inquit, ut nemo vestrum assurgat. Hæc prima
 illius vox cum mentes subita admiratione per-
 cussisset, alio alium respiciente indignanteque
 Henricus Tusculanus: Quid est, inquit, hoc, pater,
 et quid sibi vult istud præceptum? Quandoqui-
 dem, inquit, vobiscum nequeo recte agere, pro-
 videre Ecclesiæ volo. Ad hæc Henricus: Imo
 destruere Ecclesiam vis. Hic cum indignanter
 omnes sederent, tamen primus omnium Raynal-
 dus S. Viti in Macello diaconus, vir, ut tunc mihi
 visum est, omnium qui aderant, cordatissimus
 repente assurgens: Moriamur potius, inquit, (ut
 tu scis) pro cæro corpore, et cum proceritate ipsa,
 tum etiam verbis facere animos visus est. Haque
 plerique post hunc surrexerunt: sed in nova et
 subita re prospicere licebat quid in unoquoque
 animi vigorisque inesset. Rubebant alii, alii pal-
 lebant, ira et jurgio alii, alii prece supplicè nite-
 bantur. Columnensem ego vidi ad pedes Ponti-
 ficis provolutum, rogantemque ne ita facere vel-
 let, contra vero Leodiensem minabundum et con-
 tumaciter incensum, Burdegalensis vero quasi
 medius quidam modo iras leniebat, modo Pon-
 tificem precabatur; ita re infecta consilium tan-
 dem dimittitur, præcepto tamen prius a Ponti-
 ficè, ne quisquam patrum urbe Luca exiret neve
 injussu suo convenirent. Id rursus præceptum
 non minus asperitatis suspicionisque habere
 visum est ».

8. *Solutò sacramento cardinales creat, unde*

¹ Card. Baron. tom. II. anno Christi 259. num. 74.

(1) Antequam Luca discederet Gregorius, cardinales IV renuntiavit, quod ab annalista ex antiquis et coævis scriptoribus pettum est. Sed cum inter quatuor illos recenset Jacobum Utinensem retragatur fidei Sozomeni, qui pæces Florentiæ aderat sequenti anno, ut ipse testatur in historia Pistoriensi. Ille enim quartum hunc cardinalem Luca promotum appellat *Lucam omnium Sanctoarum de Florentia*, idemque recurrit apud Bonincontrum coævum auctorem in Annalibus Miniatisibus. Lucas vero iste idem est monachus Ordinis Humiliatorum, quem Ciaconius inter cardinales Senis promotos accenset. Verum Jacobus Utinensis omnino retinendus est ex fide Joannis Sercaubi Laucensis, qui tunc Luca agens Paulo Guinisio Lucensi principi intinuis carusque habebatur, et patriæ suæ historiam vernaculam ab exordio urbis summa fide scriptis mandavit. Hujus operis tantum postremam partem, in qua priores anni Pauli Guinisii percontantur, Mutatorius nactus est, divulgavitque *Rev. Ital. tom. XVIII*. Porro ille quartum hunc cardinalem appellat: *Un Protodotaja d'Udino*; quæ sane verba indicant Jacobum *de Torsio de Udino*, ut illum appellat auctor Miscellæ Bononiensis *Rev. Ital. ibid.*, qui pariter inter cardinales Luca renuntiatos illum accenset.

De numero cardinalium quos Gregorius Senis agens prioribus hisce adiecit varii varia tradunt. Nam quidam cum auctore Miscellæ Bononiensis IX enumerant, quem panter numerum tuctur Saustus junior in *Gestis ducum Venetorum*, vulgatis *Rev. Ital. tom. XXII*, qui sane scriptor sæculo hoc exeunte florebat. Sozomenus eadem tradit. Jacobus de Del Ayto in *Annalibus Estensisibus* octo tantum modo delectos scribit, Ciaconius supra novem decimum adiecit Octavianis, Florentinum, quem tamen de Del Ayto eorum temporum scriptor omittit, sicut nec memorat Vincentium Valentinum Hispanum, *Ord. S. Bened. monachum*, quem proinde vel alia occasione et tempore vel forte nunquam promotum suspicor. Ex cardinalibus ita renuntiatis alios quidem dignitates acceptasse, respuisse vero alios tradit scriptor Miscellæ Bononiensis: ex quo forte hæc scriptorum varietas processit. Annadvertebat denum parat, lapsam quendam Ciaconii a Del Ayto corrigi: qui enim Angelus Recanatensis civis est apud Ciaconium; Recanatensis quidem cardinalis, sed ortus *Memoria in districtu Perustino* ab historico dicitur. Cæterum cardinales tantummodo IX Senis a Gregorio renuntiatos fuisse delinunt articuli a Concilio Pisano in Gregorium et Benedictum deducti, legendi apud annalistas ad ann. 30 DIX in articulo XXXI.

MANST.

*ser cardinales Gregorius aduersantur et Pisas pos-
 tulat.* — Reluctantes sibi cardinales passus Grego-
 rius, cum censeret retinere Pontificatum se justo
 posse, quod antipapa nollet Pontificalia insignia
 deponere, neque in loco in quo ipse non posset
 opprimi, convenire, et nimium sibi cardinales
 veteres intensos esse putaret, novos cardinales
 studiis conjunctissimos, soluta juste Apostolica
 auctoritate voti in conclavi nuncupati religione,
 creandos duxit ¹ Antonium Corarium ex fratre
 nepotem, religione et pietate præstantissimum
 ut ostendetur inferius, et Gabrielem Condulme-
 rium nepotem ex sorore, qui postea Eugenii IV
 nomen in Pontificatu accepit, necnon Jacobum
 Utinensem protonotarium ², et Joannem Tomi-
 nici e sacra Prædicatorum familia, qui pietatis
 laude effloruit. Vocato itaque episcoporum et
 præsulum cœtu, eos in cardinalium ordinem
 cooptavit, absentibus veteranis cardinalibus, qui
 nunquam eos se ut cardinales habituros con-
 cepto jurejurando decrevere. Die autem quarta
 Maii ³, cum vetuisset Gregorius cardinales in col-
 loquium cum regis Francorum oratoribus ve-
 nire, communicatis inter se consiliis, pararunt
 ab eo abscedere, inter quos primus omnium
 Joannes Normannus natione, vulgo Leodiensis
 nuncupatus, undecima die Maii Luca Pisas se
 proripuit, quem Paulus Pontificus nepos frustra
 armata manu est insecutus, ac deinde ejus fami-
 liares cepit ac suppellectilem diripuit. Sed cum
 Luca prætor mox ejus vim repressisset, sex car-
 dinales, dimisso Gregorio, die proxima Joannem
 sunt secuti, ac litteris Encyclicis ³ universos præ-
 sules ac principes de impensis a se laboribus ad
 inveteratum atque exitiale schisma excinden-
 dum certiores fecerunt, utque in conclavi sacra-
 mento obligassent Pontificem eam ob causam
 una cum amulo se abdicaturum, ipsosque ab eo
 delusos questi sunt.

« Miseratione divina episcopi, presbyteri et
 diaconi cardinales, universis, etc.

« Cum crederemus, sicut ipse aiebat, post

¹ S. Aut. pont. III. tit. XXXII. c. 5. § 1. — ² Theod. c. N. em. tr. VI. c. 10. — ³ Extant apud Theod. c. N. em. tr. VI.

conventum Saone locum, se aut navicula sola, peditem solo baculo comitalum, si aliter nequireret, ad illum profecturum, omnino verbis tamen suis penitus effectu carentibus pluries testabatur, ut tam sanctum unionis opus tanque pium et desideratum, ad quod assumptus erat, periceret; nunc uno, nunc alio dilationum variarum sumpto et quæsito colore, usque in hodiernam diem disulit, non curans, prout se jurejurando ac voto ut non semel, sed pluries obligaverat usque nunc, in non modicum Christianæ religionis et Ecclesiæ detrimentum votam et promissam rem consummare: et quanquam nos cum majori parte, imo cum tota quasi Romana curia quorsum incederet perpenderimus, tamen sine molu et nocuo vel scandalo quo res ipsa pollicila perliceretur, omnibus viis et modis honestissimus, gravibus et maturis cum sanctitate sua incessimus, ut tandem vellet eam ad salubrem et volivum exitum perducere: verum quantum secum profecerimus, jam non sine admiratione et stupore nobilitas vestra percipiet. O bone Deus! quam difficile est ejusdam intentionem nisi experientia longa, quæ vix sufficiens est ad hominem ostendendum, cognoscere! Quis enim, qui verba ejus audisset tunc, ad credendum potuisset impelli, ut talem se postea effectibus ostendisset? Elapso jam tanto tempore, quod ipse per inania verba consumpsit, ad creationem novorum cardinalium (quantum in eo fuit, quia penitus juramento, voto et promissione suis et nostris obsistentibus prohibebatur) incæpit velle prurumpere: cui cum devotis, supplicibus et efficacissimis rationibus resisteremus pro debito et exoneratione conscientiarum nostrarum, intuentes consensum nostrum nec debere nec posse adhiberi, paucis decursis diebus, die Veneris quarta mensis instantis, nobis ad palatium congregatis, nisi sibi, ut comperimus, facta resistentia extillisset, fretus quorundam pravis, venenosis et delestandis consiliis, nos pro parte violenter in tetros carceres posuisset, et pro parte crudeli necesse vita privasset, ut multi auctoritatis non parvæ existimant (meræ sunt hæc calumniæ, cum Gregorius benignitate summa uteretur et nos sumus multifarie informati: manifeste quidem, ita et comperte loquimur; nam satellitum et armorum non mediocris numerus per omnes Apostolici palatii partes ad secretiores usque conspecti sunt et nonnullorum pallida ora maximi sceleris patrandi, non dubia effugimus Dei misericordia, tam grande exitantes periculum: sed ut qualis erat animo, talem se affectu ostenderet, sub gravibus nobis mandavit pœnis, ne aliquis cardinalium in Romana curia existentium de civitate Lucanensi, ubi curia residebat, præfata exiret, ne congregaremur ad invicem, et ne per nos vel interpositam personam cum oratoribus Petri e Luna et Gallicis, qui ex parte serenissimi principis regis Francorum et Univer-

sitalis Parisiensis pro tractanda unitate dictæ Ecclesiæ venerant, pro qua solertissime laborabat, participaremus, ipso illa minime mandare valente, cum honoris, unionis et status Ecclesiæ Dei essent penitus destructivi, non valuimus quod agre admodum terebamus invicem congregari pro tractando ordinandoque ad unionem opportuna, quæ ad consolationem Christiani populi et etiam vestræ nobilitatis pertineant, vobis et aliis Christianorum principibus cooperantibus, ut præfata unio veniret in lucem, et attentis præteritis, et duritia ac moribus hominis, nil aliud poteramus animis volvere nisi tanquam ad immolandum victimas reservatas.

« Neque his acquiescens die Mercurii sequenti, nono die mensis ejusdem, vota, promissiones et juramenta sua parvipendens, sine nostra præsentia, sed nobis per prius expressa contradicentibus, ut de jure tenebamur, ad pronuntiationem, quam nullatenus poterat, in quatuor cardinales devenit, quod nunquam a rerum initio fuit in Ecclesiæ Dei, et nos ad consensum præstandum non sine minaci supercilio, in immane periculum evasuro, compellere intendebat; sed Deus suæ Ecclesiæ, de cujus unione jam merito desperari poterat, misertus est: nos enim videntes ita potenter naviculam Petri quasam et quasi naufragantem pro exoneratione conscientiarum nostrarum, proque universali statu Ecclesiæ et Christianorum pace, cum omnes alias vias conspiceremus penitus observatas, die duodecima mensis hujus, circa vigesimam secundam horam de præsentis civitate Lucanensi, ut confusionem Ecclesiæ et tot pericula vitarem, ac conservationi præfate unionis consuleremus, divinitus aut quasi miraculo nobis occasione præstita cum deliberatione recessimus, et ad hanc Pisanam civitatem magno cum honore recepti devenimus; unde illo favente, cujus res agitur, sæpeditæ Ecclesiæ statum et honorem, quos usque ad exitum prosequi omni via nobis possibili secundum vota et juramenta nostra intendimus, tandem emanatos speramus etc. Datæ Pisis die xiv mensis Maii, anno m̄c̄viii, sub nostrorum secretorum signatorum sigillis ».

9. *Cardinales aversi provocant ad Concilium datis rationibus quas refutat Gregorius.* — Prædie vero ejusdem diei cardinales ut se adversus Gregorii judiciaria edicta communiarent, conceptam provocationis ad Oecumenicum Concilium formulam¹ ei transmissere, cujus exemplum infra scriptum est.

« In nomine Christi. Amen.

« Anno a Nativitatis ejusdem m̄c̄viii, Indictione prima, die Dominica xiii mensis Maii, hora tertiarum, vel quasi, Pontificatus sanctis-

¹ Ext. tom. xxii. de schism. pag. 23. et apud Theod. e Niem. tract. vi. cap. 10.

sini in Christo patris domini nostri domini Gregorii divina providentia papæ XII anno n. in civitate Pisarum in archiepiscopali palatio », et infra : « Coram beatitudine vestra, beatissime pater, cum omni reverentia in his scriptis appellando proponunt humiles servitores vestri Angelus Ostiensis, Antonius Penestrinus episcopi, Conradus fil. S. Chrysogoni, Jordanus tituli S. Martini in Montibus presbyteri; Raynaldus S. Viti in Macello, Odo S. Georgii ad Velum Aureum (hic postea in Concilio Constantiensi, Martini V accepto nomine, schisma sustulit), Joannes SS. Cosmæ et Damiani diaconi S. R. E. cardinales, quod ad notitiam suam pervenit, quod eadem beatitudine vestra, nondum decem diebus elapsis, eisdem aliqua præcepta fecit, quæ de jure sunt nulla; et quatenus essent aliqua, cum omni semper reverentia loquendo, sunt iniqua et injusta; primi autem mandati tenor talis est: Præcipimus omnibus et singulis cardinalibus existentibus in Romana curia sub pœna privationis cardinalatus et beneficiorum suorum, quam quilibet ipsorum incurret ipso facto, ne ab ista die, quarta videlicet Maii, in antea aliquis exeat de Luca sine speciali et expressa licentia nostra, per nos oretenus sibi facta. Cujus mandati nullitas et iniquitas manifeste patet.

« Primo quia non poterunt ibi morari cum securitate personarum suarum, et sine metu carceris aut mortis, et alioqui cadere posset in constantem virum; maxime quia die Veneris quarta Maii, cum irent ad palatium, invenerunt domum habitationis vestræ etiam intrinsecus plenam viris et satellitibus armatis ultra solitum morem custodiæ, et in locis insolitis et ultra armaturam solitam, et dictum fuit eis a fide dignis et veridicis personis, quod aliqui ex dictis cardinalibus debebant interfici ea die, quod postea rei declaravit eventus: nam cum dominus cardinalis Leodiensis de Luca recessisset, fuerunt, ut notorie paluit, post eum nonnulli ex armatis dictis destinati, quibus etiam mandatum extulit, ut eum caperent, et si ipsum captum ducere non possent, eundem dominum cardinalem occidere deberent; qui etiam insequenter post reditum ipsorum per dominum Lucanensem capti fuerunt et in carcerem detrusi.

« Item quia domus præfati domini cardinalis Leodiensis postea per gentes beatitudinis vestræ ultra omnem modestiam fuit posita ad saccomanum in Luca, et familiares ejus capti et torti, et hoc absque alia justa causa, sed tantum quod sollicitabant causam unionis sanctæ matris Ecclesiæ, prout de jure et ex juramento et voto tenentur; et quia non consentiebant creationi novorum cardinalium, prout de jure non poterant nec debebant; quia nec vos, sancte pater, de jure creare illos potestis nec debetis, stante obligatione facta in conclavi et per vos

ratificata, ac etiam iterata post assumptionem vestram ad apicem summi Apostolatus.

« Item quia in domo vestra nocte præcedenti fuerunt fabricati cippi et compedes pro carcerandis et detinendis dictis cardinalibus.

« Item quia non consuevit, nec de jure debet aut potest tam gravis pœna pro tam levi culpa, talibus viris tantaque conditionis imponi, nisi ex gravissimis tantum culpis, et cum magna solemnitate, quæ in tali præcepto servata non fuit, et servari tamen debet, si possint seu debeant cardinales privari cardinalatu, et de jure non aliter fieri poterit.

« Item quia secundum obligationem factam in conclavi, et votum ac juramentum ipsorum, oportet eos convenire cum alio prætenso collegio in loco idoneo. Cum autem civitas Lucanensis fuit jam per aliam partem recusata, tanquam locus non idoneus, necesse erat ipsos exire dictam civitatem Lucanensem pro proseguendo negotio unionis et servando juramenta sua.

« Item cum per vos, beatissime pater, et per ipsos cardinales de voluntate vestra fuerit oblatum de eundo ad civitatem Pisarum, si altera pars veniret Liburnium, quæ oblatio per aliam partem certo modo fuit acceptata, necesse erat eis se conferre Pisas, ut servarent etiam oblationem suam; quare dictum mandatum fuit omnino nullum et injustum.

« Item per hujusmodi mandatum contra jus et justitiam eis indiciebatur carcer, cum nihil deesset a carceribus mancipari, inter parietes murorum collocari, et incipiebatur ab executione a carceribus contra viros in tanta dignitate constitutos, quod omnia jura detestantur.

« Aliud mandatum quod fecit beatitudo vestra eisdem cardinalibus fuit tale. Item sub pœna perjurii quam incurrent ipso facto, præcipimus et mandamus eisdem, ne ulterius congregentur in aliquo loco sine expresso mandato nostro, Cujus quidem præcepti nullitas et iniquitas et injustitia manifeste patet.

« Primo quia mandatum hoc est contra jus collegii, quod habent cardinales de jure et antiqua consuetudine a tanto tempore, cujus initii memoria in contrarium non existit, quod jus collegii principaliter consistit in conveniendo simul, et tractando negotia ad ipsum collegium pertinentia; quod jus et facultas ab eis sine culpa auferri non debet.

« Item cardinales tenentur collegialiter inter se tractare et conferre de causis fidei et hæresis et schismatum, prout in conclavi se obligarunt solemniter per votum et juramentum; ac mutuo fidem tractare universaliter et singulariter de uniendo Ecclesiam; quod fieri non potest, nisi collegialiter congregentur. Hanc igitur facultatem nobis interdiceret non solum nolle per se attendere ad unionem Ecclesiæ, sed etiam prohibere ipsis, ne ad eam atten-

dant, quod omnino est iniquum et abominabile.

« Item quia si nunquam juratum fuit per ipsos cardinales vel aliquem ipsorum, quod se non congregabunt, tunc juramentum fidelitatis vel obedientiæ, si quod præstiterunt, non extenditur ad hoc, quod de jure facere possunt, quare incongrua omnino et inconveniens ac injusta fuit pœna perjurii in transgressionem talis mandati vel præcepti constituta. Tertium præceptum quod fecit dominis cardinalibus beatitudo vestra fuit tale : Item sub eadem pœna perjurii præcipimus et mandamus eisdem cardinalibus, ne aliquis eorum participet cum oratoribus Petri de Luna, neque cum oratoribus Gallicis sive per se, sive per interpositam personam : cujus quidem præcepti nullitas et iniquitas manifeste patet.

« Primo quia ex juramento et voto sunt adstricti nihil omittere de contingentibus necessariis vel quomodolibet opportunis, seu utilibus; licetque inchoata omnia prosequi, mediare et finire ad sanctam unionem consequendam, qua obtineri et perfici non potest nisi habendo tractatus et colloquia cum altera parte et cum multis ad hoc missis, maxime per vos, pater beatissime, ad hoc tractandum fuerunt acceptati. Hoc præceptum manifeste etiam est contra dictam obligationem, juramentum et volum, et per consequens nullum et injustum.

« Item quia hoc præceptum est contra charitatem, in qua qui non manet, in Deo non manet : et quia quilibet fidelis Christianus tenetur, quantum potest, errantes denuo revocare, quod utique fieri non potest absque participatione et colloquio, non ergo debuit prohiberi, maxime talibus viris, quorum affectus omnes debent revocare Christianos ab hæresibus et schismatibus. Quare, beatissime pater, præfati domini cardinales et servitores vestri cum omni obedientia et humilitate ac reverentia exponunt et dicunt talia præcepta esse nulla, et de jure eos nullatenus adstringere ad observationem ipsorum iniquitatum, aut si forte forent aut censerentur alienius roboris vel momenti, dicunt ipsa fuisse et esse iniqua et injusta, et sex ex ipsis præceptis fuisse et esse graves contra omnem justitiam ac debitum juris, et ab ipsis præceptis ac omnibus aliis gravaminibus post prædicta forte secuturis, si que forte sequentur in posterum, præfati cardinales, in quantum eis licet et in quantum possunt, provocant et in his scriptis appellant. Et primo quia ratio appetitui nascitur esse superior, et intellectus dominari sensibus et vobis, pater beatissime, irrationabiliter et secundum reclam rationem decernentibus ad vosmet secundum rectam rationem et melius informatum. Item si discretio personarum requiritur a vobis, pater sancte, vicario, ad Dominum nostrum Jesum Christum, qui judicaturus est mortuos et sæculum per ignem : item ad ge-

nerale Concilium, a quo et in quo solent gesta etiam summorum Pontificum quæcumque pertractari, decerni et judicari : item ad papam et Pontificem futurum, cujus est gesta inordinata sui prædecessoris in melius reformare ». Hactenus cardinalium provocatio, cui Gregorii jussu subjectis scriptis¹ responsum est² :

« Responsio super appellatione olim cardinalium.

« Quamvis appellatio facta per quondam Angelum episcopum Ostiensem, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalem, et suos sequaces die quarta Maii super quibusdam mandatis eis factis per sanctissimum in Christo patrem et dominum nostrum dominum Gregorium papam XII, sit offensiva divinæ majestatis, Sedis Apostolicæ, fidei orthodoxæ et sacrorum canonum, ac indigna responsione : nihilominus ipse dominus noster papa ex compassione et benignitate crevit, quod respondeatur, nimium dolens ex multiplici errore alias inaudito prædictorum appellantium.

« Et primo dicitur de justitia et opportunitate prædictorum mandatorum ipsius domini nostri papæ ; secundo de ipsa appellatione, tertio de falsitate causarum ipsius appellationis.

« Pro primo dicitur quod notorium est quod ab ipso initio, quando venerunt Gallici ambassiatores Romam, cardinales nimium adhæserunt ipsis Gallicis, qui etiam tunc procuraverunt subversionem et divisionem partis nostræ, quam divisionem tandem ad effectum deduxerunt de pluribus ex cardinalibus.

« Item notorium est quod usque ad diem quartam mensis Maii proxime præcedentis, qua die præfatus dominus noster papa fecit prædicta mandata, ipse dominus noster toleravit conversationem indifferenter ipsorum cardinalium cum ipsis ambassiatoribus Gallicis, ambassiatoribus Petri de Luna et quibuscumque aliis ; et e contra, tam in domibus quam extra, ac de die et nocte, conjunctim et separatim, et ex quo cardinales usurpaverunt se congregare collegialiter sine licentia præfati domini nostri, quod sine licentia ejus ante non faciebant, sæpius inceperunt cum prædictis non solum separatim, sed etiam collegialiter conversari, non obstante quod præfatus dominus noster quandoque ostenderit humiliter esse reprehensibilem hujusmodi congregationem collegialem, quam semel inhibuit Senis, sed postea non fuit observatum ex nimia benignitate, clementia et supportatione præfati domini nostri, et in tantum hæc processerunt, quod multi dolenter timuerunt de malo exitu futuro.

10. « Item aliqui ex cardinalibus abutentes mansuetudine, benignitate et clementia ipsius domini nostri papæ, cæca et inquieta cupiditate

¹ EXT. tom. XVII, de schism. p. 23, et apud Theod. e Niem. tra. VI, c. 10. — ² EXT. ead. tom. XVII de schism. p. 25.

ceperunt machinari contra et adversus præfatum dominum nostrum, et fabricari facere certa consilia schismatica et hæretica, et alios trahere ad se variis modis, consurgere contra veritatem et innocentiam præfati domini nostri papæ qui continuo, pure et efficaciter intendens ad unionem per viam reconciliationis, eosdem cardinales sana consilia vertentes, vias et modos bonos turbantes, ac partem adversam foventes, ut merito redderent se suspectos, necnon falsum suggerentes, quod præfatus dominus noster nolit unionem, patienter supportans, nihil contra aliquem eorum attentavil facere, nec quod superius dictum est.

« Item cum varii tractatus habili essent, et tandem tractaretur de loco Pisanum pro ipso domino nostro et sua curia, et de loco Liburnii pro altera parte, ex quo altera pars ad nullum locum unicum pro utraque parte idoneum consentirebat emersis novis casibus, videlicet de occupatione Urbis Romæ attentata per Petrum e Luna et suos sequaces, ac traditione ejusdem Romane Urbis per Romanos facta regi Ladislao illustri, necnon conspirationibus factis per cardinales et alios, quæ conspirationes divulgabantur et copiose diffamabantur merito ex præfatis contingentibus tam gravibus turbato præfato tractatu pendente de Pisis et Liburnio, prædictus dominus papa, considerans tantam subito mutationem rerum et earum circumstantias, necnon præterita et præsentia colligens, quæ brevis sermo non explicat ac informationes secretas, quas recessus cardinalium verificatae periculum maxime Ecclesie, et sibi scandalum et obedientie suæ ignominiam imminere ex tali cardinalium recessu, unionis plurimum impeditivo, sibi obicem et obstaculum impositivo; eo quod membra sequi caput et non caput membra conveniat, disconveniatque membra surripere ducatum et directionem, quæ ad caput spectare noscuntur, pie decernens obviare, et quanto melius poterat providere, ne tanta sequerentur mala, formidabilibus præceptis ex debito Pontificatus statuit rempublicam fieri juste et opportune per infrascripta præcepta, de quibus in appellatione prædicta fit mentio, die quarta mensis prædicti ea scriptis tradendo, ac Ecclesie et sibi consulens, quatuor cardinales sibi fidos postea creando, ad quæ providenda consilium debitum defensionis suam sanctitatem arctavit et mansuetudinem impulit; quæ quidem præcepta, sunt hæc :

« 11. Præcipimus omnibus et singulis cardinalibus existentibus in Romana curia sub pena privationis cardinalatus et omnium beneficiorum suorum, quam quilibet incurrat ipso facto, ne ab ista die, quarta videlicet Maii inclusive, in antea, aliquis eorum exeat de Luca sine speciali et expressa licentia nostra per nos oretenus sibi facta. Item sub pena perjurii, quam incurrant ipso facto, præcipimus et mandamus eisdem ne

ulterius congregentur in aliquo loco sine expresso mandato nostro. Item sub eadem pena perjurii, quam incurrant ipso facto, præcipimus et mandamus eisdem, ne aliquis eorum participet cum oratoribus Petri e Luna, neque cum oratoribus Gallicis, sive per se vel interpositam personam.

« Item si consideretur quot et quantis criminibus recessus prædictus hos homines qui ab eo recesserunt maculavit, etare videbuntur justitia et opportunitas primi præcepti, superius dictis declarantibus justitiam et opportunitatem secundi et tertii præceptorum; nam hi homines adstricti sunt juramento obedientie et fidelitatis ipsi domino nostro papæ, nec fecerunt nec facere potuerunt juramenta contra obedientiam; ergo fidem et juramentum fregerunt et conspiraverunt, apostataverunt, usurpaverunt divinum, et sacrorum canonum ordinem perverterunt, qui in crimen læsæ majestatis multipliciter incidere, diffamando, detrahendo et adversus præfatum dominum nostrum papam scribendo, ab obedientia ipsius, quantum in eis est, alios detrahere nitendo, detractionem debitorum camera persuadendo, falsa multifarie componendo; qui videntur viam pacis non cognovisse, sub pallio unionis prosequentes cupiditatem, sanctissimum dominum nostrum deliciendi, et averlat Deus, ne vadant in obscurum hæresum noviter inventarum.

« De appellatione dicatur breviter: hæc appellatio videtur potius inventa ad diffamandum quam ad sublevandum; hæc appellatio est contra sacros canones; hæc appellatio non defendit, sed gravat; hæc appellatio implicat ignorantiam, vel malitiam, vel vanitatem; hæc appellatio ostendit fictionem animi comparatis partibus ad invicem, ex quibus judicatur dolus, et per eam appellantes se ipsos accusant et impugnant.

12. « Nunc respondeatur ad causas appellationis. Et primo dicunt in appellatione mandatum primum esse injustum et iniquum, et reddunt pro causa dicentes quod non poterant morari in Luca cum securitate suarum personarum sine metu carceris et mortis, qui alioqui cadere posset in constantem virum; et, ut apparet in dicta appellatione, dictam insecuritatem et metum incipiunt a quarta die Maii immediate præcedentis, quia revera ante illam diem nil possunt fundare, ut patet etiam ex dictis superius et benigne tractati, adeo ut videretur nullis ipse dominus noster reprehensibilis super tanta mansuetudine. Et igitur declaretur veritas, aliquantulum incipietur a materia pertinenti ad præcedentem; nam in medio Quadragesimæ dominus noster papa, considerans modos non congruos super tractatu unionis, difficultates, voluntates varias et passiones, non regulata re-

etudine rationis cardinalium et quorundam aliorum, per que omnia potius videbatur veniri ad precipitium, ruinam, confusionem, divisionem et ignorantiam, quam ad Ecclesie integrationem.

13. « Concepit pro utilitate unionis creare camerarium nepotem suum solum in cardinalem, assignans congruam et efficacem rationem : sed erant dicentes quod non poterat fieri, obstantibus voto, juramento et promissione, qui in hoc reputati sunt voluntarii, non valentes respondere rationibus prefati domini nostri papae in contrarium factis, et quamvis licite tunc potuisset, et secundum aliquos pro honore suo debuisset, cessit tamen pro scandalo evitando ipsis cardinalibus tunc ei resistentibus. Et quia super istis dominus Lucanus fuerat pacificus mediator et discretus, et etiam cognoscebat prefatum dominum nostrum benigne portasse super hac materia offensam, predicta quarta die mensis Maii, volens procedere ex causis superius dictis ad provisionem cardinalium novorum et predictorum preceptorum, ut fieret cum pace omnium, advocavit illo mane prefatum dominum Lucanum, ut esset mediator tranquillitatis, ut omnia cum pace fierent : et quamvis tunc dominus noster voluit creare aliquos novos cardinales, tamen leviter flexus ad preces humiles cardinalium desistit creare, sed predicta mandata tunc edidit, et ex tunc omnes cardinales pacifice sine aliqua molestia ad domos redierunt : et quia prefatus dominus Lucanus se interposuit de materia creandi cardinales, habita promissione ab uno eorum, quod si congregarentur, fieret intentio domini nostri papae : qua congregatione facta, prefatus dominus Lucanus sensit se defraudatum, quibus diebus nulla molestia alicui fuit facta nec verbo : sed omnia pacifice transierunt, domino nostro inclinante se et se submitte ad quodque rationabile, et usque ad creationem unius dumtaxat, venientibus et recedentibus cardinalibus secundum consuetudinem benigne tractatis, et congrue se habentibus venientibus ad presentiam domini nostri, stando et recedendo. Nec potest dici cum vero quod aliqua offensa fuit illata, nedum cardinalibus, sed nec alicui de familia eorum usque in presentem diem, nisi quantum inferius dicitur super fuga Leodiensis, si tamen tibi offensa appareat, et haec hic in Luca sunt clara, et manifesta. Ex qua veritate luculenter apparet falsitas conficta super materia timoris mortis, incarcerationis, compeditationis et torturationis.

14. « Item praemissa etiam declarantur ex eo, quod die nona prefati mensis Maii predictus dominus noster, volens creare cardinales ex praemissis causis, fecerat vocari cardinales, quorum aliqui venerunt, et quia videbatur eis grave interesse aliis absentibus in creatione, qui ut plurimum dicebantur non bene sani, prefatus

dominus noster, eosdem qui venerant obedientes licentiavit, ne animo essent gravati propter absentiam aliorum, dans eis intelligere, ut si crearet in presentia, crearet tantummodo duos ; sin autem in absentia, crearet plures, quemadmodum quatuor creavit. Post quorum creationem tres ex antiquis reducerant fere omnes alios transmissi ab ipso domino nostro, et ad suggestionem ipsorum trium et aliorum distulit actum publicum consuetum fieri super nova creatione cardinalium usque ad diem Sabbati immediate sequentem, scilicet duodecimam ; inde die Veneris de mane, die videlicet undecima, qua die predicti appellantes recesserunt ab ipso domino nostro, omnes antiqui cardinales existentes in curia fuerunt cum prefato domino nostro in camera paramenti, exceptis infrascriptis, videlicet Aquileiense et Tudertino, qui vera infirmitate videbantur impediri venire, et de Leodio, qui illis diebus ostenderat se non bene sanum, et die Jovis tarde predictis tribus transmissis, non dederat clarum responsum (credebatur tamen venturus) et excepto de Columna, qui dixerat se venturum die Sabbati ante actum publicum et ceremonias complendas ; et relulit Burdegalensis ipsum de Columna ad eum misisse pro excusatione. Exceptis igitur iis quatuor praenominatis, omnes alii die Veneris de mane, ut supradicitur, collegialiter et personaliter, pacifice et quiete de bono animo, in quantum apparuit, dixerunt et promiserunt se venturos in sequenti die Sabbati de mane ad complendas ceremonias fiendas per eos, quas dicebant se facturos ex mandato ejusdem domini nostri, quia ex quo fecerat eos, tenebant ipsos esse veros cardinales : quam concordiam aliqui ipsorum dixerunt ad extra, ex qua nata fuit pluribus laetitia. Quo tempore tempestive ille de Leodio occulte recesserat, quem recessum prefatus dominus noster primo audivit, cum esset in prandio, et stupuit, et cum ipse esset in dormitione in meridie, camerarius audiens predictum recessum mandavit, ut aliqui irent post eum ad refinendum eum, ne faceret scandalum : qui habuerunt in mandatis ne transirent limites Lucanos in territorio Florentinorum : qui redeuntes fuerunt carcerati per dominum Lucanum ex eo quod aliqui illorum fecerant rixam cum aliquibus, qui exiverant castrum Librafractae extra limites Lucanos in territorio Florentinorum : que rixa tamen, ut postea apparuit, fuit ex culpa illorum qui exiverant dictum castrum ; sed ex quo iste de Leodio non fuerat repertus infra confines Lucanos, duo ex transmissis per camerarium fuerunt usque ad dictum castrum Librafractae pro informatione habenda, sed tamen illa transmissio multum displicuit prelato domino nostro, nec circa domum, res et familiam ipsius de Leodio camerarius aliter se habuit quam modeste : et quia aliqui se fraxerant

ad predictam domum propter novitatem, camerarius misit ad sedandum et recuperandum, et restituendum quæ per aliquos distrahebantur, sicut factum est.

15. « Quod autem dicitur de mandato mortis in ipsa appellatione, confictum est; imo mandatum fuerat quod deducerent eum modeste, nec aliquis familiaris alicujus fuit tortus, et hæc tortura non potest fieri quin fuisset notum; et totus processus et effectus qui secuti sunt ostendunt falsum esse quod dicitur, quod reliqui omnes dictorum cardinalium carcerari debebant; nunc etiam judicium de hujusmodi carceratione reperitur, quia talia clarissime sunt conficta, et per consequens falsa est causa, quam reddunt; mirum est quod audeant talia contingere, nec illa die, quarta mensis Maii, viderunt nisi consuetos armatos, nisi illos qui solent associare dominum Lucanum, et illos qui sunt de familia nepolis ejusdem domini nostri, qui pauci sunt, qui omnes sociaverunt dominos suos, et eos expectabant armati, ut antea consuevi erant; ita quod nihil possunt colorare apud illos, qui noscunt materiam. Item quod illa nocte fuissent fabricati cippi, non potuissent latere; tamen nullus reperitur qui sciat; unde claret quod est confictum.

16. « Item ad id quod dicunt, quod non consuevit, nec de jure debet aut potest tam gravis pœna, etc. responsum est superius, ubi dicitur de justitia ipsius mandati. Item ad illud quod dicunt quia secundum obligationem factam in conclavi, et votum ac juramenta ipsorum oportet eos convenire cum alio pretenso collegio in loco idoneo, etc. respondetur quod ipsi debent advertere quantum peccatum sit velle impugnare veritatem in tanta materia, et pervertere intellectum et intentionem scripturæ, et voti et juramenti illius instrumenti facti in conclavi, et subvertere ordinem datum a Deo et descriptum in sacris canonibus, et etiam preconceptum et expressum in conclavi. Nec in hac parte potest sic obscurari veritas, ut non videatur depravatio voluntatis in premissa damnabiliter incidere; nam ad cardinales non spectat locum idoneum eligere, sed ad papam, etiam secundum tenorem predicti instrumenti conclavis, sicut in eo manifestum est, in quo per papam electio ad utramque partem secundum intentionem voti et juramenti debuerunt capita et membra simul convenire, scilicet dominus noster papa cum suo collegio, et antipapa cum suo pretenso, et non membra sine capitibus: et sic fuit dictum, tractatum, intellectum, conventum et firmatum in conclavi, et hæc separatio manifeste subvertit ordinem debitum et est contra scripturam et intentionem voti et juramenti dicti instrumenti conclavis, et perversitas separationis membrorum a capite est inchoatio novi schismatis, et non emendatio antiqui, nec votum nec jura-

mentum poterant obligare ad hujusmodi separationem, cum manifeste obviaret divinæ ordinationi et sacris canonibus. Non ergo fuit necesse exire de civitate Lucana pro proseguendo negotium unionis et servando juramentum, imo per falem exitum magnum obstaculum inductum est negotio unionis, ac importabilis turbatio, et alias inaudita confusio, ut etiam superius factum est, nec velint depravare sensum scripturæ prefati instrumenti conclavis, ubi dicitur: *Dummodo velint sic convenire, ac concordare quod sequatur, etc.* Et ibi intelligitur de conventionione et concordia animorum circa canonicam electionem, et debuit esse in loco electo, ut supra presentibus capitibus ad actum remunerationis, ita quod illum verbum: *sic*, dicit modum in actibus eligendum, et non modum loci; determinat enim ita illud, *insimul concordare*, sicut et illud infinitivum, *convenire*; nam ex modo actum, et non ex modo loci sequitur juste canonica electio: sine enim qualitate in actibus non sequitur juste canonica electio, quæ non habet ordinem ad qualitatem loci, nisi intelligatur per qualitatem loci dispositio facta a capitibus et presentia eorum secundum jam dicta, vel qualitas a jure petita, et hujusmodi qualitates non sunt servate, nec possunt servari nisi per dispositionem papæ et antipapæ.

17. « Nec valet quod dicunt, *in obligatione loci Pisanum et Liburnii*, quia manifestum est quod nunquam fuit conclusum, nec nata aliqua obligatio, et tractatus ille pendebat; delusorie tamen ex parte antipapæ ut attentatio invasio- nis Urbis per eum docet, et illa predicta emer- serunt gravia ad illum tractatum pertinentia, quæ merito indigebant novo consilio, et cum dicunt: *Necesse erat eis se conferre Pisas, ut servarent fidem*; aut intelligunt quod obligaverint se per fidem ire Pisas sine capite suo, et tunc se accusant super eo, ad quod obviandum fuit factum præceptum et mandatum; si autem intelli- gunt cum capite suo ante firmationem contractus, qui pendebat, non debuerunt prestare fidem: et si præstiterunt, servanda erat secundum intellectum quem habuerunt, et sic non tenebantur sine capite. Verum falsitas involvit fal- lentem, et cum credit se tueri falso, delegitur in aperto: et dum pro fide ostentata frangit fidem Deo et homini sibi presidenti, merito damnabi- liter convincitur.

« Item ad id quod dicunt, se carceratos infra muros Lucanos, respondetur quod contra tanta pericula non potuit aliquid melius fieri, de qua materia plura possent dici pro justitia et opportunitate illius mandati, sed pro nunc sufficiant quæ superius dicta sunt.

« Item ad illud quod dicunt de jure et consuetudine congregationis cardinalium collegia- liter, dicunt scienter manifeste falsum, cum etiam tempore prefati domini nostri solebant

non se collegialiter congregare, nec aliquid tractare, nec litteras ad collegium transmissas legere, nec aperire sine licentia ipsius domini nostri, sicut semper servatum est, quousque inceperunt usurpare tempore præfati domini nostri, nec tenentur collegialiter tractare de causis fidei etc., ut dicunt, quia ad eos non spectat, nisi quantum papæ pfecerit, et mirum est quod contra tam notoria audeant affirmare: nec se potuerunt obligare in diminutionem potestatis papæ, ad quem spectat vocare cardinales, et non ad alium, et collegialiter cum eis tractare de unione Ecclesiæ et aliis occurrentibus.

18. « Idcirco per illud præceptum secundum ipse dominus noster nullam facultatem abstulit ab eis, nec interdixit, neque prohibuit, ut non attenderent ad unionem Ecclesiæ, quam pleno affectu prosequeretur et toto conatu prosequi intendit; sed providit ne perverse laborentur in divisionem, sicut lapsi sunt, qui lapsus iniquus et abominabilis est; et non præceptum ipsius domini nostri, quod justum et opportunum fuit, ut superius dictum est. Item ad illud quod dicunt, quod nunquam juraverunt se non congregare, et quod de jure possunt se congregare, et quod juramentum fidelitatis et obedientiæ non se extendit ad hoc, satis videtur responsum, quia de jure non habent; sed tamen adhuc respondetur sibi quod de jure non possunt se congregare contra præceptum papæ, nec ad hoc potuerunt se obligare, nec etiam se obligaverunt, ex aliquo actu facto in conclavi, nisi postea temerarie attentaverint facere, ex qua attentatione non sequeretur obligatio, quinimo in conclavi expresse fuit per omnes negatum illud quod nunc faciunt et fecerunt, etiam si eligendus, postquam fuisset electus, et in papatu expresse non vellet servare obligationem factam per eum: sicque tunc reprobarerunt propter periculum quod nunc fecerunt; et tamen non sunt, nec fuerunt in casu, quod papa non velit, qui fideliter prosequitur ad quod tenetur; et si non potest per unam viam, intendit per aliam, nec quidquam fundari potest in contrarium; advertant ergo qualis sit assertio, quod congregare se contra præceptum papæ non est contra juramentum obedientiæ et fidelitatis: hæc enim conclusio repugnat principaliter a Deo instituto, et subvertit statum papatus, et ordinem principatus et firmitatem ejus; contradicit sanæ doctrinæ et antiquatæ observantiæ: collegialiter ergo cardinales habent tractare cum papa fideliter, prudenter, charitative, provide ac mature pro unione, quod ipse dominus noster continuo voluit, et utinam ii qui ab eo recesserunt, sic fecissent.

19. « Ad illud autem quod dicunt de tertio præcepto sive mandato, satis ex superioribus patet responsio; et utinam non talia et tanto tempore tractassent sic sine hæno cum Gallicis et

schismaticis ac aliis; quia tanta mala non fuissent secuta, et verisimile credi potest, quæ in presenti habentur et in futuro dubitantur: et utinam servassent sane et pure juramenta et vota sua de inchoatis, mediatis et finiendis, et nihilo mittendo de contingentibus etc. quantum in eis erat, id est, quantum ad eos spectat, quia non præsumpsissent, nec præsumerent.

« Item ad ultimum quod dicunt quod certum præceptum est contra charitatem, in qua qui non manet, in Deo non manet, et qua quilibet fidelis Christianus tenetur quantum potest errantes ab erroris semita revocare; quod utique fieri non potest absque participatione et colloquio: non ergo debuit prohiberi, maxime talibus viris, quorum officium esse debet revocare Christianos ab hæresibus et scissuris. Hoc ultimum hic receptum de verbo ad verbum, quod ab eis positum est, secundum omnem partem facit contra eos, quæ res satis plana est, idcirco breviter sumatur: primo revocent se a divisione, quam fecerunt de semetipsis, et a scissuris, quas nituntur facere in alios per subtractionem obedientiæ etc., et alios si quos infecerunt: secundo ab erroribus se et alios quos induxerunt: tertio provideant ne se et alios in hæreses immergant tanquam fideles Christiani, quod ad suum officium dicunt hoc spectare; et utinam illa participatio et collocutio fuissent in charitate, quia præceptum, quod sanctissimus dominus noster fecit in charitate, non fuisset opportunum: libenter igitur præfatus dominus noster papa subjicit se pleno corde, humili affectu, digna devotione et reela voluntate amantissimo Christo et sibi amabilissimo, et ejus judicio, ex cujus providentia ejus vices gerit in terris, qui novit secreta cordis et falli non potest, in quo posuit fiduciam suam, sperans per eum liberari a calumniis hominum, et veritatem et innocentiam suam illustrari, et per ejus manus misericorditer, pacem Ecclesiæ dari et integrationem: et quia videt multiplices defectus ex ignorantia et malitia hominum, quos non valet reparare, vehementissime desiderat Concilium generale. Dat. Lucae pridie id. Junii, Pontificatus nostri anno secundo. »

20. *De redigendis in ordinem papa et antipapa actum.* — Interea cardinalibus a Gregorio secedentibus, regium Gallorum consilium, cum Petri e Luna imperium excutiendum renitente frustra Guidone archiepiscopo Rhemensi decrevisset¹, censuit optimam ad componendum Ecclesiarum fœdus viam ineundam, si ii cum adverso purpuratorum Avenionensium collegio convenirent, sicque exaratis xxii Maii litteris² Caroli regis nomine, gravissimis sententiis questi de Gregorio et Petro e Luna, qui tanto tempore universi Christiani orbis spem fefellerissent, ipsos ad Ecclesia-

¹ Monstrelet, vol. 1. c. 43. — ² Ext. apud Theod. e Niem. tit. VI. c. 14.

rum conjunctionem communibus curis et conatibus urgendam incitarunt.

« Carolus Dei gratia Francorum rex, egregiarum circumspeditionum viris et amicis nostris charissimis, pro cardinalibus se in Roma genentibus salutem, et miserande lacrymantique matri omnium Ecclesie condolere.

« Cognoscitis abunde, si non fallimur, dilecti et fideles amici charissimi, quam in gravibus doloribus et anxietatibus ob duorum nefandam ambitionem, qui diu de papatu contenderunt, sacrosancta Ecclesia magis in dies affligitur, magis laceratur et contuitur, videntes nunc miserabilem ac horrendam, atque nisi ex alto Deus piis oculis perspexerit, subversionem. Inde gemitum et anxii viscerotenus commovemur, ejus desolationi pie condolentes ». Multisque de promissa sacramento a Gregorio et Petro e Luna fastigii papalis abdicatione interjectis, addit: « Solemnissimos nostros et Ecclesie regni nostri ambassiatores in magno et notabili numero de nostra intentione et voluntate ad plenum edoclos, primo ad dictum Petrum de Luna, deinde ad dictum Angelum transmisimus: et quanquam apud eosdem contententes per magna tempora unionem nostro nomine prosequentes permanserint, nihil tamen quod Deo gratum quodque mundo utile esset, reportarunt ab eisdem; sed annum et plusquam annum in legationibus unius ad alterum destinandis, in locis difficultandis, in coloribus pro sua parte ad sui excusationem querendis consumpserunt: nec in orbe toto locum invenire valuerunt, ubi sua vota suaque juramenta adimplerent, ubi lugenti et desolata Ecclesie pacem darent. Quis autem eorum malitiam, fraudem et iniquitatem clare non videat? Quis eosdem turbatores pacis et impeditores unionis non accipiat? Quis talibus de cetero obediret? Violaverunt fidem, tregerunt volum, promissum non tenuerunt, et sponsam Christi ante pedes eorum videntes prostratam, eidem manus relevatrices, quas faciliter exhibere poterant, denegarunt. O magnum et scelestum facinus! O nefanda temeritas! O talibus viris ad pacem Ecclesie dandam inter mortales obligatis indigna macula nunquam eorum delenda de frontibus! qui dum opportunitatem assequenda pacis perceperunt, quasi pavidi et, ut existimamus, suorum scelerum conscii, se mutuo in presentia suorum collegiorum videre ausi non sunt, verentes forsitan ne voluntas Altissimi, quae mentes scrutatur, et ejus majestati manifesta sunt omnia, eorum fraudes et collusiones et errores, longis incognitos temporibus, in eorum pertinacia clarescere faceret. Haec et alia majora salis vos scire arbitramur, et quantum zelum ad pacem Ecclesie habuerint qualiterve processerint, inde elicere potuistis: etenim ambo obstinali sunt et dura sententia obfirmati, ut Ecclesie pacem dare recenserit. Vos, quibus spes obtinenda pacis ob-

defectum et vitium eorundem relictum est, rogatumus et cum instantia Deum verum et immortalem, perejus aspersionem sanguinis, per si qua est vobis, fidei et Christianae religionis integritatem et ad matrem Ecclesiam misericordiam et pietatem, requirimus et hortamur, ut dimisso dicto Angelo, vos in unum locum conferatis, et conventionem cum nostris cardinalibus proceretis: nam si locum in unum convenietis, non dubitamus quin in ipsorum contententium contumacia et absentia, attentata rei necessitate, quin, in quantum subest legibus et decretis Ecclesie, provisum sit etc. Datum Parisiis, anno Domini MCDVII, die XXII Maii ».

Hortata etiam fuit Academia Parisiensis¹ pseudocardinales Avenionenses, ut cum Romanis cardinalibus consurgerent, ad tollendum schisma agendumque legibus in ambos certantes de papatu, quorum subterfugia ad retinendam dignitatem captata ita damnant: « Superfluum putarem referre quoties requisite fuerunt dilationes, refutationes et illusiones, quibus jam orbem fatigaverunt, quod vos ipsi ea cognovistis: nullus in Europa locus aptus nullaque dies anni conveniens ipsis visa est ad pacem Ecclesie dandam. O vehementem pertinaciam! O fidem, ne dicatur, debilitatam, sed tandem deperditam! Membra se dicunt Ecclesie vel capita, quam hostili gladio persequuntur. Absit ut hostes Ecclesie dicantur pars Ecclesie, inimicus Christi dicatur vicarius ». Et infra: « Vestras reverendissimas paternitates hortamur, et hortando supplicamus ut, relicto Petro de Luna, cum dominis alterius collegii conveniatis, pacem et unum summum Pontificem fidei populo daturi et contententium indignitatem, duritiam et pertinaciam declaraturi, etc. Scripta Parisiis in congregatione generali apud S. Mathurinum super hoc specialiter congregata, die XXIX mensis Maii, anno Domini MCDVII.

Iustissimae erant eae querele de Petro e Luna, qui ad correpta flagitia papalia insignia relinquenda non erat comparatus; non de Gregorio, qui Pontificatum deponere volebat, modo schisma aboleri posset, ut vere in Constantiensi Synodo deposuit, ejus exemplum pium imitari recusavit nequissimus pseudopontifex: debuerantque Robertus Gebennensis antipapa, ejusque antipapales ipsorumque sectatores potius oblatum ab Urbano VI in schismatis exordio Concilium admittere: nec etiam veram redintegranda Ecclesiarum conjunctionis rationem inivere, dum cardinales induxerunt, ut a Gregorio delicerent seque pseudocardinalibus conjungerent; non enim illos censuris solvere, neque eligendi Pontificis jure donare poterant, ac nullo minus Gregorium exanctorare, cum maxime Concilium Oecumenicum non efficerent, et universitate tum

¹ Ext. ejus lit. quod Nicol. Clemang. p. 587.

potestatis tum multitudinis carerent, quod ingens multitudo adhuc Gregorio adhaeresceret, et adversus ipsum rebellandum negaret, atque alia Petrum e Luna sequeretur. Omnium primus, qui a politicis subornatus est, fuit Ballhassar Cossa, qui Pontificali adipiscendi rabida spe furebat, quo tandem potitus est, ut cum ignominia deiceretur. Is Bononiae summo cum imperio praererat, et Antonium e Bulrio ac Petrum de Ancharrano Bononienses doctores vi impulit, ut conclusiones promulgarent², defectionem a contentibus de Pontificatu honestam ac licitam, ambosque Concilii sententiae obnoxios esse, ut utroque Pontificia dignitate dejecto schisma extinguatur. Ex his autem Antonius e Bulrio, cum paulo post morbo lethali implicitus decumberet, omnia quae dixerat et scripserat adversus Gregorium revocavit³.

21. *Indictum Concilium hinc a papa, illinc a cardinalibus.* — Al Gregorius, cum se in erimen propagati schismatis falso adductum, fraudibusque schismaticorum, qui etiam ad defectionem cardines ac praesules trahebant, circumventum doleret, Concilium indixit in Ravennate Exarchatu aut patriarchatu Aquileiensi celebrandum, atque ad se tantummodo veteri Ecclesiae more indicendi Concilii auctoritatem spectare promulgavit, ac Robertum Romanorum regem aliosque Apostolicis litteris sollicitavit, ut oratores suos ad illud mitterent.

« Ad futuram rei memoriam.

« Cum tota nostrae mentis intentio sit Christianorum Ecclesiam integraliter reunire, palpato per experientiam, rerum magistram, quod per viam renuntiationis, quam pure et sincere obtulimus et in eadem perseveranter persistimus, secundum formam et intentionem nostri voti et juramenti, nescientes divini secreta consilii saepe numero per effectum demonstrantis quia vanae sunt cogitationes hominum, ad viam iuribus et antiquis consuetudinibus approbatam nos convertimus, generale Concilium, quod omnes vias ad unionem includit, nullam penitus excludendo, quodque congregare solius Romani Pontificis esse dignoscitur, sineque ejus auctoritate factum, non Concilium sed conventiculum aut conciliabulum dicitur, et definitur nullum existere, ad festum Pentecostes immediate sequentis celebrandum, et in provincia Aquileiensi vel Exarchatu Ravennate, divino auxilio invocato, de fratrum nostrorum consilio, auctoritate Apostolica praesentium tenore indicimus et etiam convocamus, per Apostolica scripta mandantes venerabilibus fratribus nostris universis et singulis patriarchis, archiepiscopis et episcopis, et dilectis filiis electis et aliis Ecclesiarum praelatis, ac reliquis in praelaturis

et dignitatibus constitutis, qui solent ex dignitatibus aut praelaturis eorum in huiusmodi generalibus Conciliis interesse, quatenus ad id personaliter in eisdem loco et tempore transferant tempore debito, scilicet locum quem ex eis duxerimus eligendum: quem quidem locum nunc expresse denuntiare nequimus, propter varias circumstantias, quibus locus talis unitatis et pacis debet merito circumcingi, et quoniam pestiferum hoc schisma tolli verisimiliter non speratur, neque dari integritas unionis populo Christiano cum effectu sine dominorum temporalium voluntate, quorum honor status tangitur, charissimos in Christo filios nostros Rupertum Romanorum et alios reges ac nobiles viros, duces, principes caeterosque potentatus, necnon communitatum et universitatum regimina principalia requirimus, monemus et exhortamur in Domino, quatenus ad idem Concilium personaliter veniant, aut aliquos viros solemnes, doctos et Deum timentes transmittant ut fiat, Deo adjuvante, pax et unitas eadem in populo Christiano. Nulli ergo etc. Dal. Lucae, VI non. Julii, Pontificatus nostri anno II ».

Circumventus est Gregorius difficultatibus maximis; non enim modo antipapa unquam consensurus erat, ut pro tollendo schismate in unam Synodum discissarum Ecclesiarum episcopi convenirent, atque ideo, ut Gregorio adversaretur, schismaticae factionis conciliabulum Perpiniani indixit; verum etiam cardines, qui a Gregorio defeecerant, ex Concilio ab ipso in Ravennate Exarchatu, aut provincia Aquileiensi indicto, vocandi illius in publicam cum antipapa invidiam occasionem captarunt, ac post varia inter sese et cum pseudocardinalibus Avenionensibus et cum Florentinis facta colloquia, Parisiensium et Bononiensium doctorum sententiam amplexi sunt, atque ultima Julii die ad Gregorium et Petrum e Luna ad abdicationem cogendos, vel in Synodo ex utraque parte coacta Pontificatu controverso deturbandos conjurarunt⁴; quamvis vi Julii rogati essent, ut accederent ad Gregorium, cum omnino nuncupatum in conclavi sacramentum complere vellet.

Caeterum convicti sunt cardines ab eodem Gregorio, ipsos non aequitate et legibus usos, sed fraudibus, mendaciis, calumniis falsisque testimoniis grassatos: nam in primis ut auctoritatem convocandi Concilii ad se pertinere disceptarent, cum Gregorius pridie nonas Julii Concilium indixisset⁵, illi Gregorium in Concilio indicendo anteverfisse mentiri, litteras de indicto Pisano Concilio vigesima quarta Junii die falso consignarunt, cum tamen mense tantum Augusti Pisas a Florentinis pro Concilio eligendo obtinerint. Convicere etiam ipsos mendacii Caesaris oratores, nam in litteris datis

¹ Gohelin, in Cosmod., 31, 6, c. 89, et Floreal, p. Niem, Israel, VI, c. 16. — ² Id. ib.

³ Tom. XXII, de schism., p. 63. — ⁴ Lib. tit. Ep. cur., p. 63.

Librum xxvi Julii ad Robertum Romanorum regem, scripsere ¹ se deliberasse congregandum ex utraque parte Concilium ac locum in quo celebrandum, sit brevi dierum spatio designaturus. Si ergo Pisarum locus xxvi Julii nondum erat designatus, qua ratione xxiv Junii fuit designatus? Convicti etiam ex eo, quod in Rhenanis partibus mense Octobri ipsorum inferentibus litteras de Concilii convocatione die prima Septembris promulgavit, cum antea bimestri precedente Gregorii littere de Concilio indicto promulgatae essent. Convicere etiam illos mendacii ex quod cardinales Gregorii mutuum foedus cum pseudocardinalibus Petri e Luna sanxerint ultima Julii die, quemadmodum ex publicis eorum Instrumentis patet; et tamen in litteris de indictione Concilii promulgant xxiv Junii mutuum illam conventionem sancitam. Ergo litterae convocationis mendaciiis foedissimis scatent (1). Praeterea innocentiissimum Pontificem, qui ob eximium candorem animi ad falsa schismaticorum promissa in extremum exitium pene se allici siverat, in crimen violatae fidei extractique schismatis ob ferreni honoris cupiditatem iniuste vocaverunt, et quae antipapae erant propria scelera, in verum Christi vicarium veluti

eorum participem falso retulerunt Encyclicis huius litteris.

« Miseratione divina episcopi, presbyteri et diaconi sacrosanctae Romanae Ecclesiae cardinales nunc in loco Liburnii Pisanae diocesis commorantes, una cum collegio reverendissimorum in Christo patrum et dominorum in parte alia cardinalium pro nobis, et aliis reverendissimis in Christo patribus dominis cardinalibus pro nunc absentibus, adhaerentibus et adherere volentibus in hac parte reverendo in Christo patri domino episcopo et capitulo, necnon venerabilibus et circumspectis, secularibus et regularibus cujuscumque conditionis existant, salutem, et promptum habere affectum ad pacem et unitatem Ecclesiae procurandam.

« Quanta sollicitudinis cura Salvator noster Jesus Christus unitatem Apostolis commenda- verit, quantoque nitore puritatis unica sancta mater Ecclesia resplendet, sacra docent eloquia, ex quibus postea sanctae emanaverunt sanctiones; quanquam enim post resurrectionem, Apostolis parem tribuerit potestatem dicens: *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos. Accipite Spiritum sanctum*; tamen, ut unitatem manifestaret, unitatis ejus originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit. Hoc erant utique ceteri Apostoli, quod Petrus fuit, pari

¹ Tom. XVII, de schism. p. 63.

(1) Quanquam hic ego excusandos mihi non suscipio cardinales, qui a Gregorio secessionem auctoritatem, non tamen facile eos illos dixerim de adscripta litteris suis, quibus Concilium indixerunt, mendacii temporis nota, ut ostenderent in Concilio indictione sese Gregorium praevernisse. Quae enim argumenta annalista hic profert, ut dolum illum evincat, vel falsa sunt, vel corrupti alicujus Codicis hinc utuntur. Quod enim ait, utriusque obedientiae cardinales die ultima Julii convenisse: id ex corrupto aliquo Codice petiitum est. Cum apud Martene inter Acta varia ante Concilium Pisarum Veter. Monum. to. VII, col. 798, extant solennes cardinalium utriusque obedientiae sponsiones, quibus sese ad procurandam Ecclesiae pacem certis quibusdam legibus propositis obstrinxerunt. Signantur vero ille die *penultima mensis Junii* hujus anni, ac demum singulorum cardinalium nomina nuntiata sunt, inter quos duo cardinales episcopi Praenestini et Petrus Blavi, inter cardinales Benedicti celebres, occurrunt. Quas igitur annalista consulit Tabulam pro die penultima Junii diem ultimum Julii mendose praeferebat. Ita pariter mendosam suspicor subscriptionem litterarum, quas ad Rupertum imperatorem misisse se cardinales annalista testatur. Quomodo enim die xxvi Julii scriptae litterae, ut Codex illis ferebat, certum locum Concilii nondum designatum fuisse testari poterant; cum apud Martene ibidem col. 791 extant cardinalium litterae ad regem Navarrae, in quibus de Concilio indicto *in civitate Pisana ad diem xxv Martii* proximo futuri princeps ille sit certior; litterae vero illae diem xiv Julii praefert? Quae pariter die litteras alias ejusdem argumenti ad Castellae et Legionis principes cardinales illi dederunt ibidem legendas. Si quid ergo conjecturis indulgendum est, suspicor litteras illas ad Rupertum significantes nondum designatum fuisse certum Concilii locum, die quidem xvi Julii datae fuisse: sed noluisse cardinales certum locum ubi Concilium indixerant illi significare, arcani alicujus consilii gratia, opportunus forte tempus expectantes, ut loci ejusdem destinationem illi aperirent. Quae si admittatur conjectura, omnia recte flunt, nam cardinales Gregorii die xii Martii Pisas secesserunt. Non diu post transierunt Liburnium, quo e Porto Veneris, ubi cum Benedicto agebant, ejus obedientiae cardinales sex appulerunt. Miserat eos Benedictus, ut cum cardinalibus Gregorii agerent, ac de pace Ecclesiae procuranda communicatis sententiis tractarent. Docent haec litterae cardinalium ad Benedictum, et vicissim Benedicti ad cardinales, legenda in Spiculario Ducheri to. I, pag. 818 nov. edit. Convenit inter eos ut generale Concilium, quo utriusque obedientiae praesules convenirent, indiceretur. Id vero cum per certum nuntium Benedicto indicassent; ille consilium approbasse visus est, testibus usdem cardinalibus in usdem litteris ad Benedictum, quanquam Benedictus in responsione sua ad illos nihil tunc se rescisse de Concilio affirmat. His ita constitutis absolutoque conventu die xi Junii, quatuor diebus Benedictus in eodem responso ad cardinales signat, ablegati Benedicti, qui cum tribus episcopis cardinalibus Liburnium venerant ad illum regressi sunt, tribus illis cardinalibus relictis. Sub haec Benedictus secessionem e Porto Veneris improvisa advenavit, prius tamen, sub ipso tempore recessu, Concilio ad Perpinianum ad kal. Novembrii anni hujus indicto, litteris datis e Porto Veneris die xx Junii, vulgatisque inter Acta praevia ad Concilium Pisarum, Marten. Veter. Monum. to. VII, col. 781. Quibus fides adstantur litteris supra memoratis Benedicti ad cardinales ferentibus: *In nostri recessu prointra Concilium in villa Perpiniani duximus convocandum. Concilium igitur ad certum locum primum omnium Benedictus indicavit. Haud diu post, concessa a Florentinis Pisana urbe in sedem Concilii, uterque cardinalium coetus, datus die xxv Junii litteris, Concilium Pisis habendum die xxv Martii sequentis anni indicavit. Secundum haec leges sibi praescripserunt servandas, si alteriter Pontifex eo tempore spatio usque ad Concilium vel egerit vel de obsequio, quas leges singulorum cardinalium subscriptione nuntiat in publicas Tabulas retulerunt vulgavitque Martene inter Acta praevia ad Concilium Pisarum, praeferturque diem penultimum mensis Junii. Has forte Tabulas nactus est in suo Codice annalista, consuevit continue legere inter utriusque partis cardinales, quod compositum die Julii postrema ex depravata litterarum in eo Codice locum deduxit. Verum, legi diu autem sancitum fuit, ut ex dictis hinc usque intelligimus, et litterae non Julio, sed Junio mense, exaratae sunt. Interim Gregorius de certum sese certens ab antiquis cardinalibus, uno excepto cardinali Columna, aut Sozomenus, testis locorum vicinus et coevalis, in historia Pistoriensis, ad hunc annum et diem xi Julii, Concilium suum in provincia Aquileiensi vel in Exarchatu habendum demumavit litteris ab annalista hic recitatis.*

Haec ita multo post, die nempe xiv Julii, teste Sozomeno, Luca discessit, et quatuordecim Senas venit. Post moram ibi mensibus aliquot protrahat, tandem die iii Novembrii venit Arminum, teste F. Hieronymo Forolivien. qui patriae suae Chronicon tunc scribebat, vulgatum rer. Ital. to. XIX, diuque toto hoc anno subsistit; qua in transmigratione Senas Arminum cardinales Columna, qui unus e veteribus cardinalibus Gregorio idem servaverat, secessionem facta ad socios cardinales divergit, ut Bonincourtes coevalis auctor in Annalibus Florentibus vulgatis rer. Ital. tom. XXI, cum Sozomenus ibidem inhibuit non adstret.

consortio præditi, honore et potestate ». Conficta fuit hæc hæresis, scilicet Apostolos pari honore ac potestate cum S. Petro instructos, cum maxima animi perturbatione commoti cardinales Pontificem sibi vellent subicere, neque adverterent D. Petrum fuisse reliquorum Apostolorum principem a Christo constitutum, quamquam maximam ab eodem Christo auctoritatem accepissent; nec secum ipsi reputarent, cadente primatu Apostolico, cardinalitiam dignitatem omnino corrumpere, neque cæteris parochis futuros cardinales digniores, nec propterea Concilium indicere posse fallacia. Subdunt illi, cum fundamenta suæ auctoritatis agendarumque rerum statuissent : « Sed exordium ab unitate proficiscitur, quod Ecclesia Christi una esse monstraretur; quam unitatem ut discipulis suis suaderet et pacem, inquit : *Si duo ex vobis con-
venerint in terra, de omni re quæcumque petieritis, fiet vobis a Patre meo, qui est in caelis. Ubi-
cumque enim duo, aut tres collecti fuerint in nomine meo, ego sum cum eis.* Quam unam in can-
ticis prædicat Spiritus sanctus ex persona Christi dicens : *Una est columba mea, perfecta mea, una est matris suæ electa genitricis*; quod unitatis sacramentum etiam docet Apostolus dicens : *Unum corpus, et unus Spiritus sanctus; una spes voca-
tionis nostræ; unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus.* Hinc sancti Patres, alienum et profanum hostem Patrem Deum non habentem judicant, qui universalis Ecclesiæ non tenent unitatem; et fidem erga Deum manifestant non habere, qui veluti quosdam artus dividi, et membra lacerari patiuntur Ecclesiæ. Cum enim propter Ecclesiam Christus passus sit, et Christi corpus sit Ecclesia, non videtur ab iis fides exhiberi Christo, a quibus evacuatur passio ejus, atque distrahitur. Episcopus ergo summus unus esse debet, et Ecclesia una, quæ in multitudine latius incremento fecunditatis extenditur; et quomodo de fonte uno rivuli multi deluunt, et radii multi et lumen unum, et rami arboris multi; sed robur unum radice tenaci fundatum; sic Ecclesia Domini luce perfusa, per universum radios suos porrigit, unum tamen est quod ubique diffunditur, nec unitas corporis separatur, ramos per universum orbem copia ubertatis extendit per fluentes largiter rivos, unum tamen caput, una origo una mater Ecclesia sponsa Christi incorrupta et pudica. Unam domum noscere debet; unius cubiculi sanctitatem casto pudore custodire decet.

22. « Sane quod dolentes, et ab intimis cordis confricti moestitia referimus, quod et vobis non arbitramur incognitum) Ecclesia jam in triginta annorum spatio crudeliter palitur et passa est scissuram; dirupta est lunica Christi, quam ut non scinderetur etiam Judæi in Christi passione sunt sortiti. Heu, prohi dolor! obscuratus est color auri, sol obnubilatus est; mutatus est co-

lor optimus, fons exsiccatus est, rivuli arefacti sunt, dispersi sunt lapides sanctuarii in capite platearum, in fabulam et in sibilum versus est anictus varietatis ejus; odor unguentorum in infamiæ pudorem, suavitas ejus in crudelium horrorem. Et quid amplius immoramur calamitates Ecclesiæ atque dispendia? Postquam maledictum hoc schisma viguit, manus non sufficeret ad scribendum, lingua ad proferendum, nec memoria quantumcumque tenax ad retinendum. Nos autem charitatis fervore officii nostri debito, ut contra hanc pestem remedio provideremus opportuno, cum domino Gregorio tunc nobiscum in minoribus constituto existentes, post obitum felicitis recordationis Innocentii papæ VII et alii tunc domini cardinales in Ecclesia existentes, invicem promissionibus, juramentis et votis nos adstrinximus pro schismatis extirpatione principaliter quinque continentibus :

23. « Primum quod si quis nostrum ad apicem summi Apostolatus assumi confingeret, pro reintegratione unitatis Christianorum renuntiaret summi Apostolatus dignitati et juri suo.

« Secundum quod post assumptionem suam approbaret publice votum, et juramentum confirmaret, domino Petro e Luna, qui se ex altera parte Benedictum appellat, regibus et principibus, ac aliis universitatibus, patentibus litteris intimando et offerendo se illud impleturum, et paratum ad cedendum.

« Tertium quod de fratrum consilio destina-
ret ambassatores ad eum, qui se ex altera parte pro papa gerit ad prædicta intimanda locum eligendi.

« Quartum quod, tractatu pendente, nullum crearet cardinalem : nisi causa coæquandi numerum cum numero alterius partis, nisi ex defectu alterius partis steterit, quod unionis præfata conclusio non sequatur infra annum a certo tempore determinato inchoandum.

« Quintum quod omnia præmissa inchoata et inchoanda mediaremus et prosequeremur, nihil de contingentibus, necessariis, utilibus aut quomodolibet opportunis omittendo.

« Post quæ dominus Gregorius præfatus ad apicem summi Apostolatus assumptus, in quem omnium nostrum reposita erat fides, propter præteritam ejus apparentem vitam, quod prædicta absque mora et efficaciter adimpleret : post sui assumptionem, pluribus adstantibus, omnia et singula prædicta approbavit, publice confirmavit, atque subscripsit destinavitque ad eum, qui pro altera parte se pro papa gerit, et ad reges, principes civitatesque quamplures, et universitates utriusque obedientiæ litteras patentes tam nostras quam suas, in quibus prædicta notificans ea se profiteretur impleturum offerendo destinatis ambassatoribus : et facta conclusione de loco civitatis Saonæ, a qua postquam illam suis litteris approbavit pro loco decenti, captatis

occasionibus recessit, et sumpta hinc inde ab utraque parte superflua disceplatione locorum circa illa multipliciter variando, tempus annuum et plus inaniter est consumptum, et cum multis ambagibus et varietatibus, quas narrare longum esset, nunquam ad loci concordiam est devenit, quanquam loca in medio fuerint oblata decentia et habilia cum securitatibus debitis, quæ modo ab uno, modo ab alio contendente de papatu fuerunt rationibus trivolis reprobata, nobis contradicentibus et omnibus ambassiatoribus, et omnibus aliis pro hoc negotio parentibus in curia, et repugnanti communi hominum opinione.

24. « Postea a domino Gregorio civitate Pisana multipliciter pro loco habili commendata, et loco predicto de ejus voluntate a nobis postulato; et destinatis ambassiatoribus ad dominum Petrum de Luna pro alia parte, Benedictum nuncupatum, eo sese Liburnum, qui locus est propinquus civitati Pisanae, ac ejusdem diocesis, accedere promittente, paratis Florentinis ad locum Pisanum civilis utriusque concedendum, præfatus dominus Gregorius nunquam tempus determinare voluit infra quod accedere vellet, nec etiam cum plures diceret sibi necessarias securitates, exprimere voluit: cum tamen ambassiatores Florentinorum una nobiscum et cum ambassiatoribus Venetorum ac Petri de Luna, ex altera parte Benedicti nuncupati, super hoc instarent; ipsis ambassiatoribus Florentinis, se ad ea, quæ concernerent Florentinos circa securitates et alia paratos offerentibus. Et tamen dominus Gregorius (quod dolenter referimus) per eum captata occasione a fractatu satis ignominiose recessit, ex quibus ejus in predictis non sincera neque bona voluntas manifestissime propalata exiit et ostensa. Et sic fracti sumus per inania verba spatio anni et ultra sub velamine difficultatum loci, qui nec ad cedendum erat de substantia requisitus, nec ex forma juramenti ad hunc actum destinatus, cum ubilibet cedere potuisset uterque per procuratorem idoneum, aut in manibus collegii sui, nobis et dominis cardinalibus ex altera parte paratis ad omnia facta tam conventa, quam oblata convenire pro iis quæ incumbabant pro implendo.

25. « Sed laudem, ut nihil omitteret ad præcludendas vias unionis sanctæ, et claudendi aditus implementi juramenti et voti, ne quod boni agere notebat, aliis via pararetur, nobis fecit tria mandata penaliter evidentem injusta. Primum ne sub pena perjurii colloctionem aliquam haberemus per nos vel per interpositam personam cum ambassiatoribus domini Benedicti, nec cum ambassiatoribus serenissimi principis regis Franciæ, qui pro nulla alia causa, quam unionis prosequenda debebant in curia. Secundum ne sine ejus licentia sub eadem pena congregaremur insimul: cum tamen in factis

Ecclesiæ et fidei conventiones et colloctiones hujusmodi approbentur, nec verbum Dei, ut unionis et pacis est, secundum Apostolum, sic debuit aut potuit alligari. Tertium ne sub pena privationis cardinalatus et beneficiorum de civitate Lucana, in qua cum eo debebamus, exiremus: et hæc omnia ut clauderentur via prosecutionis et pacis, nec aliquid de ea quoquomodo valeret attentari, et demum clarissimis verbis voluntatem suam propalando aperuit, quam ante palliaverat, quod suæ intentionis non erat amplius viam insequi cessionis, quam pluries in publico nullis adstantibus reprobavit ut diabolicam: quæ tamen ante ab ipso extiterat approbata, jurata atque promissa, et a toto mundo recepta ut grata, sancta et justa, et per quam solam facilius poterat hujus pestiferi schismatis finis haberi; cum tamen se ab hac retrahere non debuisset exemplo Christi, qui de celo in humana membra descendit, ut salutem humano generi daret, et pacem novissime contra volum et juramentum, antequam ab altera parte a fractatu foret recessum, nobis remittentibus prius, postea absentibus, in confusionem unionis quatuor de facto creavit cardinales, in proposito non cedendi sibi applaudentes, et cum in hoc multipliciter confirmantes; ex quibus a populo etiam cum gravissimo ejus scandalo de unione funditus exiit desperatum.

« Nos autem per manus præfati domini Gregorii, et alterius qui se Benedictum appellat, saluti et unitati populi Christiani amplius provideri non sperantes, cum et inter eos de collusionem permaxime suspicaremur; et considerantes super hoc nihil in presentia domini Gregorii agi posse, tum quia reprobaverat cessionis viam, tum propter dicta iniqua præcepta, tum propter notorias persecutiones dicti Gregorii et suorum persequentium omnes nedum insequentes, sed etiam quoquomodo persuadentes unionem, via jurata; et ut clarius loquamur, ut mortem et incarcerationis injuste periculum evidens evitarem, prout in aliis nostris expressimus litteris ut cum libertate in latibus debita, quam in civitate Lucana habere non valebamus, negotium præfate unionis, ut multipliciter eramus adstricti, prosequeremur, et circa illud cum quibus expediebat de opportuno remedio provideremus secundum Deum et canonica instituta, plus Deo quam homini parere volentes; discessimus a civitate Lucana, in qua pro hinc cum præfato domino Gregorio debebamus, et Pisas accessimus, deinde Liburnum; ut cum dominis cardinalibus ex altera parte tractarem de mediis et viis, quibus populo Christi pax daretur et unio. Et habitis et consideratis maturis consiliis, universitates, maxime Bononiensis inclinant in has conclusiones, quarum plurimæ ad scripturam publicam et authenticis sigillis roboratam sunt redactæ, videlicet:

26. « Primo quod uterque et dominus Gregorius, et qui se ex altera parte pro papa gerit, ex debito officii pastoralis veri vel prælensi jure communi, circumscripto quolibet juramento et voto, stante schismate tam inveterato cum tanto populi scandalo, tenentur et debent cedere, ex quo propter dubia facti et juris, super papatu aliter commode dari non potest unio et pax in Ecclesia Dei, ne plus temporalem dignitatem, quam populi salutem et unitatem ac aeternam vitam appetere videantur, et quia finis pastoralis officii est providere unitati gregis, paci et saluti animarum populi Christi.

« Secundo quod longe fortius ad hoc adstringuntur, concurrentibus tam solemnibus vinculis, ut promissionis, voti et juramenti.

« Tertio quod papa, stante tali schismate, pertinaciter resistendo in implendo quod vovit et juravit, ad quod etiam absque voto et juramento tenetur, incurrit crimen notorium, et ultra hoc concluditur schismatis nutritor et fautor, cujus velustate et obstinatione descenditur in hæresim, et fides leditur Deo et Ecclesie debita, cujus etiam provisio spectat ad Concilium.

« Quarto quod etiam stante dubio, an hoc nutrimentum schismatis transeat in hæresim, vel an tale sit debitum, ex quo provisio spectet ad Concilium, hoc cognoscere in dubio ad idem pertinet.

« Quinto quod stante dubio papatus inextricabili propter dubium facti et juris, ne in subversionem fidei, Ecclesia sic maneat divisa perpetuo cum tanto scandalo et perditione animarum, provisio spectat ad Concilium, et ad Ecclesiam universalem, ut utrumque, eis non cedentibus, possit a papatu ejicere.

« Sexto quod stantibus terminis ut stant, et ambobus delinquentibus implere quod juraverunt et voverunt, quod ex hoc nutritur schisma manifestum, subditi possunt et debent ab eorum obedientia recedere, et etiam tenentur, cum ex eorum obedientia palpabiliter videant utrumque in suo malo nutriti proposito; et etiam peccant si non subtrahunt tanquam principaliter schisma facientes, vel saltem indirecte auxilium præbentes nutritoribus schismatis antiquati, nec sententiis contententium de papatu, aliquatenus propter hoc valent alligari.

« Ultimo ex factis et dictis, que supra ponuntur, que universo mundo notoria sunt, satis notorie patet utrumque delinquentium implere quod debebat, et ad quod tenetur ex debito officii et juramenti, cum saltem potuerint cedere per procuratores idoneos, vel uterque in manibus collegii sui, et sic dare pacem populo Christi, maxime cum uterque de jure et forma juramenti arctetur ad nihil de utilibus, necessariis aut quomodolibet opportunis omittendum; cum etiam ab utriusque pendeat potestate solvere

perplexitalem juramenti, si qua subsit; et si que circa hæc excusationes allegantur, frivole sunt, et eorum cognitio est Concilii.

27. « Quibus visis et plurimis habitis inter nos consiliis, firmavimus nos unire cum dominis alterius collegii, et Liburnum accedentibus nobis, qui locus est prope Pisanam civitatem ejusdem diocesis, ac eisdem dominis cardinalibus ex altera parte in sufficienti numero nobiscum congregatis in unum nos univimus propositum, ut modis omnibus justis et sanctis, et secundum canonicas sanctiones, populo Christi de pace et unione provideremus. Et considerantes quod ipsi de papatu contententes, contra se Concilium integrum minime congregarent, ut præfectorum experientia docuit et docet, et etiam præfectorum negligentia, et maxime quia cum domino Benedicto Gregorius negavit cessionis viam, et eam ut diabolicam reprobavit, ad quam tractandam etiam Concilium denegasse videtur, attendentes etiam quod uterque permaxime est de convocando Concilio suspectus, ut aut nolit, aut nimium dilatel, aut etiam minus fideliter congreget, aut verbis et factis, viam impediat ad schisma tollendum, ad cujus finem Concilium congregatur, cum perpendat uterque congregato Concilio se verisimiliter excludi, et uterque nullitarie se declaravit anhelare, ut in papatu etiam cum divisione remaneat. Item propter probabiles dubitationes de papatu tam ex facto et facti antiquitate, quam ex jure descendentes, et propter obedientias separatas, neuter quoad totam congregationem utriusque obedientie, que tota in tali casu necessario est congreganda, potest se ostendere papam indubitatum, nec in solida possessione pacifica papatus existit sic, ut eo modo, quo oportet, valeat Concilium solum congregare, nec uterque de facili potest ad hoc induci ut congregent simul, tum propter eorum indispositionem ad hoc, que perpenditur ex retrofactis et dictis, tum propter nimiam inter eos distantiam in re tantam celeritatem desiderante; tum quia saltem casu aliquo canones inferioribus Concilii congregationem permittunt; nullus autem proportionabilior casus isto, tum quia ad congregationem Concilii requiruntur per nos, et per Concilium requirentur, ut consentiant, et si consentiunt bene quidem, alias Concilium procedere poterit, cum ab eorum potestate pendere non debeat, an de criminibus suis inquirentur, de quibus per Concilium potest inquire, nec ut perpetuo Ecclesia sic lacerata remanere debeat; tum etiam neutrales seu subtracti, de facili ad eorum convocationem non venient, et sequeremur pericula alia evidenter in impedimentum desiderate unionis.

« Et attendendum quod, si dilugia et dilationes contententium ulterius attenderentur, qui sic se ab invicem separant et disperguntur, maxima quasi ex proposito locorum distantia, et ut

de eorum convenientia in unum de cætero nulla spes habeatur, errores succrescant, cum schisma mater errorum existat, et inveteratum transcat in hæresim juxta divinas et canonicas sanctiones : et Ecclesia ad irreparabilis desolationis deduceretur opprobrium, in evidens et irreperabile periculum animarum : habita inter nos duo collegia matura deliberatione cum multis prælatis notabilibus et magnis litteratis in theologia, canonica et civili facultate, sequentes exempla et gesta alias virtuose in Ecclesia Romana servata, deliberavimus quod per nos in parte et obedientia nostra Concilium seu Ecclesia convocetur in certo loco et termino, et idem fiat per collegium seu dominos cardinales ex altera parte in eodem termino cum auxilio et benigno suffragio regum et principum utriusque obedientie, quibus nunc Romana et universalis Ecclesia permaxime dignoscitur indigere : et qui ut Deo devoti dexteræ Ecclesie et nobis præbeant adjuvantes, et defensionis ac protectionis præbeant auxilia, ut devotissimos principes decet, et eorum convenit honestati ad finem, quod in dictis loco et tempore convenientibus domino Gregorio et domino Petro de Luna ex altera parte Benedicto nominato, quibus dicta deliberatio infimatur et requiruntur, ut dictæ congregationis opem ferant et assensum, et in eis convenient, finisque imponatur schismati per viam mutue cessionis ut jurarunt, et electio fiat per utrumque collegium in unum convenientes unici et indubitati pastoris. Quod si venerint et non renuntiaverint cum effectu, vel alter renuntiaverit cum effectu et alter non renuntiaverit, vel ambo non venerint, provideatur per Ecclesiam congregatam, attentis promissis juratis et voto confirmatis, alias fere a cunctis fidelibus approbatis, decernatur et declaretur ut in præmissis necessarium fuerit et opportunum, taliter circa factum duorum contententium, et necessitatem Ecclesie imminentem, ut ipsorum vel alterius absentia seu pertinacia et contradictione non obstantibus, schisma exstirpetur, et per electionem unici et indubitati pastoris canonicam, unio perfecta in Dei Ecclesia habeatur, ad Dei servitium, gloriam et honorem, et Ecclesie debitam reformationem.

28. « Quocirca prædictam deliberationem necessariam fidei et Ecclesie sic deliberate digestam vobis et vestrum singulis intimamus et notificamus, precamurque et sub debito juramenti et fidelitatis quo Ecclesie Romane tenemini, requirimus, quatenus, in quantum Deo placere cupitis, et defensionis fidei assistere, et unitatis vinculo procurando Ecclesie Romane tenemini, velitis in termino Annuntiationis B. Mariæ proxime futuro de mense Martii, quem terminum ad hoc congruum elegimus, ad quem terminum domini cardinales alterius partis prælatos et alios obedientie sue convocant, et ad civitatem

Pisanam prælatam et in ipsa cum domino Gregorio, si venire voluerit, nobiscum qui in dictis loco et termino personaliter, Deo auxiliante, erimus, ac prælatis aliis obedientie nostræ et partis, quos pari modo specialiter ad hoc convocamus : ac cum deputatis regum et principum, quorum regum et principum benignum auxilium huic Dei negotio, fidei et Ecclesie necessarium, et quamplurimum opportunum imploramus, convenire et comparere ad fines et effectus prædictos, spirante gratia Spiritus sancti prosequendos, et feliciter consummandos.

29. « Quod si qui ex vobis, impedimentis causantibus, nequiveritis personaliter interesse ad dictos locum et terminum pro Dei et Ecclesie reverentia et fidei necessitate, aliquos vestri nomine, Deum timentes, scientia et experientia illustratos, destinare velitis suffultos speciali et sufficienti potestate ad effectus præmissos consequendos, taliter in his vos habentes, quod de promptitudine servitii divini et defensione fidei et subventionem Ecclesie apud Deum meritum consequamini, et apud homines laudem et gloriam sempiternam : nec in hac parte et materia necessaria aliquo modo dubitetis, aut cujuscunque terrore concutiamini, quia cum vos et nos causam fidei, et exstirpationem schismatis prosequamini, sub protectione Dei et Ecclesie, de cujus congregatione agitur, et ad quam etiam dominum Gregorium per alias nostras litteras specialiter provocamus, et intimari facimus ut Concilio intersit, manebimus ab omni læsione processuum securi. Quod si aliqui processus contra vos et nos fierent occasione prædicta, nulli forent, et evidenter subjecti vitio nullitatis tanquam impeditivi sacratissime unionis : est enim nostra et dominorum de collegio alterius partis intentio et irrevocabile propositum quod cum iis, qui veniunt ad dictum locum et terminum, provideatur fidei et Ecclesie juxta effectus prædictos aliorum, qui non veniunt, absentia non obstante, prout alias factum fuit in generalibus Conciliis, in quibus fuerunt per modum prædictum errores exstirpati, fides exaltata, Ecclesia reformata in vinculo pacis et unionis, extincto errore schismatice pravitatis ». At quo jure denuntiatio facta fuerit controversum est.

30. « Quia vero fidelibus non est tam de sollicita inventione quacunque fidendum, quam de instantia orationis humilis et devotæ sperandum, vestras claritates precamur, ac per viscera misericordie Domini nostri Jesu Christi exhortamur, quatenus per vos et hoc idem fieri procuretis per fideles vestræ sollicitudini commissos, humiles preces fundantur ad Dominum, et devolis orationibus insistatur, ut ipse qui concordiam operatur in sublimibus suis, dignetur efficere, quod debita per hanc deliberationem sequatur provisio celer, concors et canonica, et animarum salus et necessitas exigit, et

totius orbis utilitas desiderat et exposcit. Datum in castro seu loco Liburni sub trium priorum nostrorum appensione sigillorum vigesima quarta mensis Junii, prima Indictione, anno a Nativitate Domini nostri Jesu Christi M^oCC^oVM. Consignatas fuisse falsa temporis nota hasce litteras, et qua de causa, a cardinalibus defectoribus et pseudocardinalibus Petri e Luna superius indicatum est, et inferius demonstrabitur, nisi extremo scilicet Augusto, cum Pisas obtinere a Florentinis, easdem litteras confici poluisse : parique mendacio addidere, promulgatis his litteris Gregorium suum Concilium indixisse, ac deinde cardinales rogasse, ut ad ipsum pro complendis nuncupatis votis accederent : cum hæc Gregorius ipse, antequam se cardinales conjunxissent pseudocardinalibus, præstifisset.

31. « Miseratione divina, etc. Postquam hæc nostra deliberatio ad notitiam transivit utriusque de papatu contententium (mentimur aperte in Gregorii causa) factæ sunt ab eis ordinationes de convocandis obedientiis suis separatim, videlicet a domino Gregorio apud provinciam Ravenatensem vel Aquileiensem in die Pentecostes, a domino, qui se Benedictum dicit, apud Perpignanum in Aragonia ad festum Omnium Sanctorum, et secundo per dominum Gregorium alia Bulla emanavit ad omnes Christi fideles sub IV id. Julii, in qua declarat quod suæ fuit voluntatis, est, et (ut in Deo sperat) erit pure ac fideliter servare formam et intentionem suorum juramentorum, voli et promissionis in conclavi factorum, atque nos convocat secum cum præsentis cardinalibus, quos de facto creavit ad tractandum super negotio unionis : quæ tam convocationes quam litteræ domini Gregorii qualiter ad finem tendunt unionis, litterarum series patenter ostendit : tum quia ex convocationibus separatim et ad loca diversa et remotissima et diverso tempore congregandis nullatenus sequi valeat unio, nec aliquid concludi, cum talia ex utriusque pendeant facta ; et quia, ut detur unio, convocatio exigitur utriusque obedientiæ simul, et convocatio universalis Ecclesiæ secundum sanctiones sanctorum Patrum, instituta et consuetudinem hactenus in talibus observatam : nostra autem convocatio universalis Ecclesiæ est, et de utraque obedientia, ex qua sequi potest unio, et si ambo de papatu contententes bonæ forent voluntatis, ut asserunt, nostræ potius assentirent congregationi, ut requiruntur de tota Ecclesia, quam novas et particulares facerent sic separatas, ex quibus nihil aliud sequi potest, quam schismatis confirmatio : et ex hoc etiam detegitur fraus secundæ Bullæ domini Gregorii ; cum enim nihil restet noviter tractari, sed solum restet executio voli et juramenti, quam agiler potest expedire procuratorem constituendo ad renuntiandum ; ipse tamen conatur illam ad novos reducere tractatus et anfractus, primordialia re-

ducendo principia, quasi materia non sit satis trita et notoria, et quasi per ipsum satis varietatibus et vacillationibus retro non fuerit intricata ; tum quia ex suis contractibus, altera parte sic in remotis partibus agente, nihil nisi schismatis confirmatio sequi potest ; tum quia, quantum ad se nos convocat, hoc non agit propter aliud, nisi ut nos segreget a collegio alterius partis : ut sic convocatio universalis Ecclesiæ et utriusque obedientiæ, ex qua sola, rebus sic stantibus, dari potest unio, de nostris manibus inferatur, et schisma perpetuetur. Ex quibus, et supra narratis, satis patet qualiter retro fuerit bonæ intentionis cum expresse viam renuntiationis reprobat, qualiter etiam de præsentis sit, et verisimiliter in futurum erit. Nolite igitur talia velut inania attendere, et quæ emanant in confusionem unionis, sed ad congregationem nostram iter præparate, ex qua cum adiutorio Jesu Christi, pax et unitas dabuntur in Ecclesia sua ».

32. *Cardinalium litteræ ad Gregorium exprobrantium temere illius acta et convocantium Pisas Concilium.* — Confirmare id aliis amplioribus scriptis ad Gregorium litteris¹ aggressi sunt iidem cardinales, et contendere Concilium OEcumenicum neque celebrari a Gregorio, neque indici posse, objecto perjurii et propagali schismatis crimine : quod tamen probare non poterant, cum etiam abdicante se Gregorio Pontificali dignitate, Petrus e Luna non esset se abdicaturus : addidere etiam hoc argumentum, ideo OEcumenicum Concilium ab eo convocari non posse, quod ad illud adversa pars conventura non esset ; neque in uno eodemque loco cum antipapa celebrare posse, cum ambo præsidere nequirent, neque alter alteri cessurus foret. Sed ea papæ cum antipapæ comparatio falsa omnino et iniqua erat : arduam deinde movere litem, canonica nimirum jura, quæ de Concilio OEcumenico a Pontifice indicendo sancita sunt, præsentis casui accommodari non posse, in quo duo tandem de electionis juribus certarint : nullam ab indictis ab iis Conciliis dissolvendi schismatis affutgere spem, cum quisque adversarium de jure suo docere contenderet : non inanibus colloquiis, sed facta jam opus : unicam itaque tollendi schismatis superesse rationem, si ambæ Ecclesiæ uno in loco congregatæ OEcumenicam Synodum celebrent, ad quam ii opinionem Galorum, qui jam ad neutrales et indifferentes defecerant secuti Gregorium vocarunt.

33. « Litteræ cardinalium ad Gregorium.

« Dominus et Salvator noster Dei Filius Jesus Christus, de summis cælorum ad ima mundi descendens, et tandem pro salute humani generis mortem subiens temporalem, ascensus ad Patrem, ne gregem suum suo san-

¹ Est. tom. XXII. de schism. p. 31.

gumæ redemptum sine pastore desereret; fundamenta suæ militantis Ecclesiæ in beato Petro principaliter collocavit, et ut ab ipso, quasi quodam capite, dona sua velut in corpus omne diffunderet, et ut suæ stabilitate fidei ceteros in Christiana religione firmaret, ut per hoc unum caput, unam originem unamque Ecclesiam designaret; ramos suos per universum orbem cœpia suæ ubertatis extendit, ut per ipsam unam sponsam Christi incorruptam et pudicam castè pudore castitatem custodientem beati Petri successoribus et gregi Dominico demonstraret. Verum à triginta annorum citra curricula decursis, caput istud unum in duo divisum, ipsam etiam beati Petri Sedem in duas similiter sedes divisam (quod dolenter referimus), viderunt omnes fidei Catholice prælati, reges, principes et omnes Christiani populi nationes, quibus cum hæc scissura et decoloratio sanctæ matris Ecclesiæ displiceret, et plurimum continuo odiosa fuisset, ab ipsis dictam sanctam Ecclesiam sic divisam tenentibus, bona verba et spes optima de unione per eorum litteras et nuntios semper data fuerunt, effectus autem tot verborum et bonæ spei quis et qualis secutus fuerit, usque ad assumptionem vestram per nos episcopos, presbyteros et diaconos S. R. E. cardinales factam ad summi Apostolatus apicem, in qua Gregorii XII nomen (o utinam sic re accepissetis!) elegistis, vos et tota Ecclesia Catholica sunt testes. Quot enim dicto tempore adversa perfulerit, quotque repetitis malleis crebrisque lusionibus subjacuerit attestantur quamplura: defecerunt namque litterarum studia, et per consequens ad viros ignaros translata Ecclesiarum regimina, defecerunt jam universalis et alicuius fere omnium temporalia, et in ruinam prostrata sunt ipsarum magnifica ædificia: denique in laicis erga clericos delicit reverentia, et totaliter in contemptum populorum deducta est censura Ecclesiastica, in clericis impunita maleficia, et in locum honestatis et scientiæ successerunt præsumptio, temeritas et superbia, ut sic ex istis et aliis non sine mentis amaritudine perlegendis, de ipsa Ecclesia cum Isaia dolenter concludere valeamus: *A planta pedis usque ad verticem non est in ea sanitas.*

34. « Nos autem una vobiscum, qui de nostro collegio tunc eratis, videlicet Angelo Corario tituli S. Marci presbytero cardinali, vulgariter dicto Constantinopolitano, dicta Sede vacante per obitum bonæ memoriæ Innocenti VII, volentes tot animarum periculis et scandalis obviare, incepimus, ut ex debito officii tenebamur, attendere diligenter ut talem eligere, et in beati Petri Sede ponere curarem, quem ex præsumptis bonæ vitæ et sanctæ conversatione præterita crederemus Christi vestigia imitari, qui, velut pastor bonus, animam suam posuit pro ovibus suis et qui æternam salutem præpo-

nendam crederet gloriæ temporali, sequens in hoc etiam Christum humilem et dicentem: *Requum meum non est de hoc mundo*; et non solum ista de ipso cogitare, sed etiam de humana conditionis fragilitate curavimus, quæ nunquam permanet in eodem statu, ac etiam astutiis inimici hominis, qui non desinit circuire sicut leo rugiens (querens) quos devoret, et facta nostra quandoque in principio, quandoque in medio, quandoque in fine corrumpere suis astutiis, ut nunquam qui toto tempore vitæ suæ bona opera exercuit et peregit, aliqua tentatione suborta et opposita, cuncta ejus bona præterita supplantet, obruat et corrumpat: unde de Saul, qui prius in oculis Dei bonus visus, in fine sui, scribitur quod spiritus malus descendit supra Saul: et ideo nosmetipsos et singulos de gremio sacri collegii existentes et quemlibet futurum Romanum Pontificem per nos de dicto gremio eligendum curavimus obligare vinculo juramenti, voti et promissionis solemnem Deo et Virgini sanctissimæ matri ejus Mariæ, beatis Apostolis Petro et Paulo et toti cœlesti curiæ esse vigiles, sollicitos et per omnia diligentes pro sanctissima unione, et eam prosequi in principio, medio et fine, et nihil omittere de necessariis, utilibus et quomodolibet contingentibus, quod unio subsequatur, et ita et vos tunc cardinales, et nos omnes similiter promisimus, volumus et juravimus effectualiter, ut prædictum est.

« Quibus quidem firmatis voto et juramento, ut supradictum est, in vos præfatum Angelum tunc cardinalem Constantinopolitanum tanquam in præstantiorem, doctiorem, sanctiorem et in omni virtute eminentiorem direximus unanimi consensu vota nostra; nam in personam vestram concurrere putabamus, ut apparebat, famam videlicet præclaram, sanctitalis apparentiam multiplicem, honestatis fervorem et zelum perfectæ charitatis, maturitatem ætatis et insuper ad sanctissimam unionem ardens desiderium, et per lachrymarum effusionem sapius magnam ostentationem voluntatis, sperantes indubie per vos supradicta promissa juramento et voto firmata servari, et spe ab intentione vobis in conclavi patefacta, et similiter voto et juramento, elegimus et assumpsimus in episcopum animarum nostrarum et universalis Ecclesiæ, et gregis Domini directorem.

35. « Postquam electionem et ante inthronizationem, eandem promissionem, volum et juramentum de novo præstitistis; et subsequenter hæc omnia in publico consistorio publicastis et confirmastis, ac etiam de prædictis firmiter observandis ad omnes fere mundi principes climatis Christiani litteras direxistis. Sollemnes insuper oratores et cum pleno mandato, ad dominum Petrum de Luna, per nonnullos Benedictum vulgariter nuncupatum, illico, ut

tenebamini, destinastis, ipsum ad similem cessionem et renuntiationem sui prætensi papalus multipliciter exhortando, et de loco mutua cessionis concorditer eligendo, et in litteris ad eum directis utendo inter cætera istis verbis : « Non enim semper de jure suo disputandum est : sæpe rigor ipse utilitati et tempori cedit ; nam si mulier illa et juri suo renuntiare, et filio suo proprio spoliare se voluit, ne sectionem unius pueri videret, quanto magis nos, si malitia operante, ad optatam unionem pervenire non possumus, per vias justitiæ pie cedendum videtur ». Demum responso ab eo habito et contento de loco Saonæ per vestros dominos oratores ad rectorem dicti loci litteras Apostolicas direxistis, inter alia continentes in effectu, quod oblationibus vobis factis ab eis uti intendebatis, et quod pro vobis vestrisque fratribus dominis cardinalibus pararent necessaria, et taliter providerent super ipso accessu, quod possent merito commendari, prout planius in dictis litteris continetur. Tandem ad dictam civitatem sive locum Saonæ accedere velle pluribus de causis minus justis recusastis, nobis contrarium assentibus propter observantiam promissorum : deinde dicto domino Benedicto papa prætense ad dictum locum se in termino conferente, et de accessu vestro et nostro similiter requirente, pluribus aliis ad hoc vos exhortantibus, præcipue oratoribus serenissimi regis Franciæ, in eodem proposito non accedendi pertinaciter persististis.

36. « Similiter mediis notabilibus a dominis et oratoribus, maxime illustris ducalis dominationis Venetorum, pluribus locis successive oblatis utrique parti securis, in ipsis eligendis ac etiam recusandis pluries variastis, et interim per vos indebite et injuste dissolutus fuit contractus dictæ conventionis loci concorditer eligendi, et per consequens sanctissimæ unionis ; ut sic merito qui ad tantum bonum optatum omni populo venerant vel miserant, dolenter possint dicere cum Propheta : *Venerunt ad hauriendum aquam, et vasa sua vacua reportarunt ; et iterum illud : Expectabamus pacem, et ecce turbatio ; et justitiam, et ecce iniquitas ; et judicium, et ecce clamor.* Si enim nihil tam conveniens humano generi, quam promissa servare, quid censendum est in sublimi excelsoque solio præsidenti ? Certe quædam dicit lex : *Nihil est quod præclarior luce præfulgeat, quam recta fides in principe ; cujus verbum aut sanctum, aut sacrilegum.*

« Quibus adhuc non obstantibus, sed remanentibus in civitate Lucana hæc de causa prosequendi et exhortandi vos ad præfatam sanctissimam unionem dominis oratoribus præfati regis Franciæ, et prædicti domini Benedicti, et ad idem multipliciter vos impellentibus juxta conventa, votita et jurata, et nobis ad istud idem,

et in eadem voluntate concurrentibus et laborantibus apud vos cum omni insistere lenitate et mansuetudine, nostra et omnium aliorum salubria monita contempsistis : et tandem animum vestrum in oppositum celare amplius non valentes, in ea verba et pluries atque pluries prorupistis, quod via cessionis et renuntiationis erat diabolica et damnata, et eam sequi nullatenus volebatis, nobisque impie et invalide sub pœna privationis cardinalatus, perjurii et beneficiorum oretenus inhibuistis, ne cum prædictis ambassiatoribus Benedicti, vel regis Franciæ de materia unionis amplius loqueremur, nec etiam nos ausi essemus de cætero sine vestro mandato similiter amplius congregari : prædictis mandatis expresse tendentibus in præjudicium sanctissimæ unionis quæ sine congregatione et colloquiis cum prædictis prosequi non poterat nec haberi, ac etiam in scandalum totius populi Christiani, et insuper in confusionem, ruinam et totale exitium omnium Ecclesiarum et totius status Ecclesiæ temporalis destructionem, ac etiam contra sapius promissa vota et jurata, et populo toties publicata, quasi per talia peccandi et dejerandi licentiam, ac vota et promissa tam solemniter transgrediendi per traditionem clavium regni cælorum assecuti fueritis potestatem.

« Vere per ista et alia, quæ de vobis vidimus et audivimus, semper hoc timendum est de eo, quod beatus Bernardus de papa Eugenio verrebatur, ne in multis occupationibus, quoniam multe erant, frontem induraret, et in duritiam cordis iret, et inde in aversionem, definiens quid est cor durum, videlicet « quod semetipsum non exhorret, quia nec sentit ipsum esse, quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec movetur precibus, minis non cedit, flagellis induratur, ingratum ab beneficia, ad consilia infidum, ad pericula impavidum, temerarium in divina, præteritorum obliviscens, præsentium negligens, futura non providens : et ut breviter cuncta horribilis mali mala concludam, ipsum est quod nec Deum timet, nec homines reveretur ? » Si in hanc cordis duritiam jam incessistis, ut ex prædictis et aliis, quæ quotidie in vestra curia et per vestros consiliarios agitantur, apparet, lachrymantibus cordis oculis contristamur et plurimum anxiamur, quia præter et contra spem nostram talia contigerunt ; per ista quidem de electione vestra ad apicem summi Apostolatus gaudium in mœrorem et luctum, et expectata consolatio unitatis in majus scandalum, et labores fere intolerabiles sunt conversi, ut sic quilibet nostrum dicere possit illud Job : *Conversa in luctum est cithara mea, et organum meum in vocem flentium.* Et iterum illud : *Expectavi ut faceret rivas, et fecit labruscas ; labruscas, inquam, acerbissimas, quas comedere obstupescunt reges,*

principes, populus Catholicus atque clerus, considerantes excidisse a tanto tamque sperato bono: et dimissos in tanto excidio absque spe reconciliationis alienius, et in pejori statu, quam prius fuerant, relaxati, protracti et delusi post longam moram et consumptionem temporis, de loco conveniendo pro renuntiatione ac cessione verbali in quolibet certo loco, et si non per vos, saltem per procuratores idoneos de facili facienda, si non que vestra et vestrorum sunt, sed que Christi querere et cogitare, ut vestrae fama et gloria congruebat, et justum fuerat, curavissetis.

37. « Ex quibus, et aliis que quotidie vidimus de progressionibus vestris et modis, Deo teste, vobis compatiuntur, que patienter communitibus oculis transissemus, si absque Dei offensa et transgressione juramentorum et votorum nostrorum potuissemus quomodolibet tolerare. Verum quia ex tali tolerantia et patientia fuisset predictorum voluntarii transgressores, et per consequens perjuri et infames ab omnibus reputati, et toti mundo exosi et quod pejus est inveterati schismatis nutritores et ob hoc per consequens juxta sacros canones haeretici reputandi: ideo Spiritus sancti gratia illustrati, obedire volentes Deo magis quam hominibus, curavimus unanimiter et concorditer, ut iidem praecipiant, a vestris tabernaculis et consortio separari, ubi nihil proficere, quinimo ex tali mora officere sanctissimae unioni plurimum fuerat visum nobis.

38. « Ideo ne sanctae Ecclesiae, a qua ab ipsa nostra pueritia nutriti et sublimati sumus, ingratis de tot beneficiis videamur, et ne Dominus et Redemptor noster Jesus Christus conqueri de nobis possit, et illud Isaiae dicere: *Filios emulsi et exaltari, illi autem spreverunt me*; et iterum illud: *Qui edebat paves meos, ampliorit adversus me supplantationem*; et rursum: *Generatio prava et perversa, haec Domino retribuisti?* velut mus in pera, ignis et serpens in gremio suis consueverunt hospitibus exhibere: considerantes etiam pro majori parte nostrum, senilem nostram aetatem, imo quorundam senio jam confectam, et per hoc de proximo migraturi ad vitam aliam sine tempore, sine fine; rationem ibidem reddituri in districto iudicio et tremendo examine: et ituri, si bona egerimus, in resurrectionem vitae: si vero mala, veluti maledicti a Deo, in supplicium aeternum; et praesertim praesidentes, quibus durissimum iudicium comminatur Deus, de quorum manibus subditorum ratio postulatur; quae praeminentia si recto rationis iudicio consideretur, ut ait Gregorius *plus doloribus afficitur, quam honoribus gaudet*; et omnis potentatus brevis, sed etiam si annis mille, amplius in eis labor et dolor; considerantes etiam per recessum vestrum et alterius videlicet Benedicti a voluntaria cessione,

et unum ab altero adeo elongatum, quinimo per vos etiam dicta via publice reprobata, prius tamen plusquam millies approbata et studiose pertracta, ac etiam viam iustitiae, ac juris utriusque discussionem difficilem et impossibilem, et verisimiliter sine exitu, sine fine, non absque periculo et scandalo partis alterius obedientiae, si alterum non habuisset jus in papatu fuisset per viam iustitiae declaratum, et per consequens tantam multitudinem populi Christiani, reges, insuper, principes erravisse cum periculo et discrimine animarum suarum: necnon videntes tot tergiversationes, volubilitatem et inconstantiam utriusque vestrum juxta communem omnium opinionem invicem colludentium, ac etiam propter crimen inhumanissimum, quod ex tam longa mora et protractione in sponte cedendo juxta sacros canones incurristis, et propter nonnullas causas rationabiles, quae ad infrascriptam convocationem sacri Concilii simul Dei gratia uniti nostros animos induxerint, dicimus et de jure praetendimus potestatem convocandi et congregandi sacrum et generale Concilium ad nos totaliter devolutam, ex eo etiam maxime quod ex retrogestis estis in dicta congregatione suspecti: cum non nisi postquam presentistis nos ad dictam convocationem parari, hoc unquam velle facere ostendistis: et quia nec possibilis sit per ambos vos in uno loco tale generale Concilium convocari, nec vocatio illorum obedientiae alterius partis posset recte dici Concilium generale, nec in eo de altero irrequisito aliquid definire, nec requisitus etiam cum parte sua accederet, et si accederet, et si ambo praesideretis prout in uno papa indubitato probabiliter dici posset, essetis in eodem corpore et unicae Ecclesiae duo capita quasi monstrum, nec iura, quae de congregatione generalis Concilii auctoritate papae loquuntur, vindicant sibi locum cum duo contendunt contra vota et juramenta sua improbabiliter de papatu, et qui per mutua cessionem, absque Concilii vocatione, juxta praemissa tot vinculis confirmata, possitis sine tot laboribus et dispendiis, dare Ecclesiae unitatem et pacem. Ex quibus et multis aliis, si duceretis dictum Concilium congregandum quid aliud praesumendum, quam velle rem trahere per longum ut hactenus protraxistis? et ad quem finem dicta convocatio fieret, postquam tot viculis tenemini ad cedendum sponte? utrumne ad finem discutiendi de jure utriusque altera parte absente? et etiam si praesente, poteritisne vos ambo ignari facti nisi quatenus auditu percipere potuistis, plus coram dicto Concilio etiam simul utriusque obedientiae congregato in facto et de jure ostendere, quemadmodum ostensum fuit hactenus per illos quodammodo, quae viderunt et tetigerunt, et contraria solemnium doctorum utriusque obedientiae pro se et contra se consilia reportarunt? praeterea cum partes utriusque

obedientiae congregatae simul forent, quis contra partem suae obedientiae definiret, quinimo proculdubio praesumendum foret, praelatos, reges et principes de vestris moribus fastidiosos et ad cedendum sponte tot juramentis et votis, et vinculis obligatos, aliqua poena gravissima merito condemnare.

39. « Ad praedicta igitur, tam salubriter quam consulle pro vobis cum claritate dicta et scripta, placeat et dignemini, deposito omni carnalitalis affectu, sana mentis consideratione attendere, et non errores erroribus accumulare, et per vias retrogradas veritatem confundere, et sacro Concilio universalis Ecclesiae, per vos ad quos pertinet, ut praediximus, convocato, impedimenta praestare, ne ipsius generalis Concilii, et totius populi Christiani indignationem fortius incurralis. In nomine igitur Domini nostri Jesu Christi, cujus Ecclesiae militantis causam suscepimus et suscipimus, totis mentis affectibus, et cum animorum sinceritate feliciter inchoandam, mediandam et totaliter terminandam, prout ex praedictis promissionibus per nos factis, juramenti et voti, ut praedicitur, vinculis roboratis et confirmatis efficaciter obligamur, decrevimus et firmavimus, ac decernimus et firmamus, utrumque collegium unitum et in unum conjunctum, totam universalem Ecclesiam ad sacrum Concilium convocare et congregare, prout juris ordo postulat et requirit, ut ad ipsum omnes et singuli, qui de jure vel aliter ad ipsum accedere vel mittere decreverunt, pro exsequenda sanctissima unione sunt efficaciter adstricti, venire et comparere debeant legitime ad civitatem Pisanam in provincia Tusciae ad festum Annuntiationis B. Virginis proxime secuturum, ut sic adveniente dicto termino coram dicto sacro Concilio haec flebilis causa diuturni et nefandi schismatis a Dei Ecclesia extirpandi radicitus proponatur, et taliter per ipsum Concilium ordinetur et provideatur, quod per viam renuntiationis et cessionis per vos promissam et juratam, diu absque aliqua justa causa tam protractam, in dicto sacro Concilio sancta unio et perfecta, ut expediat, habeatur in Ecclesia sponsa Christi. Ad ipsum igitur Concilium infra praedictum terminum convocandum vos requiramus et invitamus, et in Domino exhortamur, quatenus ad dictum locum et in dictum terminum accedatis in dicto sacro Concilio, ad praedictam renuntiationem prout voluistis et jurastis efficaciter adimplendam; certificantes vos, quod si venire neglexeritis, aut si veneritis et ad quae tenemini voto et juramento efficaciter non ea adimpleveritis, dictum Concilium contra vos vobisque faventes, sequaces et adherentes pro-

cedet, ut justum judicaverit coram Deo et ejus mystico corpore, et pro pace et unitate expedire videbit, vestra et aliorum pertinacia et obstinatione non obstantibus, pro meritis recepturi vos et alii assistentes vobis in tanto scandalo et schismate nutriendo et fortius indurando, justitiae complementum. Datum in castro seu loco Liburnii Pisanae diocesis sub trium priorum nostrorum sigillorum appensione, decima sexta mensis Julii, prima Indictione, anno a Nativitate Domini nostri Jesu Christi MCDVIII ».

40. *Perjuria et fraudes Petri e Luna Gallis nota, qui ab eo deficiunt.* — Adjecta hisce litteris temporis nota etiam adulterata est, a cardinalibus, ut superius indicatum est, cum ex ipsorum Instrumentis convincantur, se conjunxisse pseudocardinalibus tantum ultima Julii die, neque Concilium Pisanum indixerint nisi appetente Septembri. Cum vero mendacia exosa sint increatae Veritati, non mirum est si Concilium Pisanum schisma non aboleverit, sed auxerit, quantumvis cardinales pium ardorem conjungendarum Ecclesiarum praese tulerint: neque enim tam sacrum opus mendaciis dolisque peragi debuit; quare Gregorius cum eos fraudibus grassari animadverteret, Pisano Concilio se committere noluit. Non dissimilem litterarum formulam transmissam colligitur ab Avenionensibus purpuratis ad Petrum e Luna, qui Perpiniensi Synodum indixerat, non alia de causa, quam ut schismate corroborato fallaces titulos retineret, neque enim alio quam ad flagitium disgregata conciliabula vergere poterant.

Is vero antequam Italia abscederet, litteras¹ ad Gregorium, a quo dissidere coperant cardinales, dolis et aculeis plenas misit, quibus non restituae Ecclesiae pacis culpam omnem in eum coniecit; atque ita universae Ecclesiae fallaci ostentatione se illusisse putavit: cujus tamen doli patebant, cum pacis Ecclesiasticae instauratio non in difficillimo illo faciendo colloquio cum Gregorio sita esset, sed in abdicatione falsae dignitatis, quam munitiorum opera, vel coram suorum collegio pseudocardinalium perficere poterat. Norant ejus artes Galli, ac rex Carolus ineunte anno hoc XII Januarii promulgavit², excussisse se illius jugum, cum schisma extraheret, sollicitaratque Catholicos, ut Gregorium ad servanda vota, denegato illi omni obsequio, adigerent: tum dolosas ejusdem Petri moras pertasus ei denuntiavit³, ut recurrente sacra Dominicae Ascensionis die finem schismati poneret. Gallias ejus imperiis non parituras (1). Quas

¹ E. J. tom. XVII. de schism. p. 19. et apud Theod. e Niem. l. III. c. 3. et l. VI. c. 25. — ² Ext. epus lit. apud Theod. e Niem. l. VI. c. 1. — ³ Ext. in Cod. Victorin.

1. Cum Gallia universa ab utroque Pontifice obsequio sese subluxisset, visum est Ecclesiae illius praesulibus in Concilium Parisiensi cunctis ea statuere, quae ad optimam sacrae reipublicae moderationem, quoadusque Pontifex legitimus deesse arbitrabantur. Hujus concilia nihil omnino superesse censuit Labbeus praeter sententiam in viros nonnullos a Patribus dictam, qui Petro de Luna pervicaciter adhererent, spreto regis edicto et Academiae Parisiensis sanctionibus. Lata haec dictum Parisiensi anno millesimo quadringentesimo

minas non ferens antipapa Carolum regem et alios, qui ipsum deseruerant, anathemate percussit¹; sed illius Diploma laniamum ac flammis injectum est, ejusque nuntii ad summam ignominiam mithris e papyro redimiti, depictis Petri e Luna insignibus inversis in vestibus lueis per Parisios circumducti, denique in carcerem missi fuere. Tum a Parisiensi Academia hæ conclusiones² propositæ :

« Prima conclusio. Petrum e Luna fore non tantum schismaticum pertinacemque habendum, verum etiam hæreticum, perturbatorem pacis et sanctæ unionis Ecclesie.

« Secunda conclusio. Petrus de Luna non est nominandus Benedictus, nec papa, nec cardinalis, nec nomine cujuscumque dignitatis, nec sibi obediendum est tanquam pastori sub pœnis fautorum schismatis.

« Tertia conclusio. Facta, dicta, collationes, provisiones sive processus a tempore datæ litteræ ad modum Bullæ confectæ, insuper pœna quæcumque spirituales vel temporales explicite vel implicite in dicta littera contentæ nullæ sunt.

« Quarta conclusio. Dicto Petro aut suis litteris aut mandatis nullus potest obedire, imo tenetur sibi non obedire sub pœna fautorum schismatis.

« Quinta conclusio. Dicta littera est de se iniqua, seditiosa, dolosa, fraudulenta, turbativa pacis et offensiva regie majestatis.

« Sexta conclusio. Contra fautores et receptores dicti Petri et suorum suarumque litterarum procedendum est sicut et contra dictum Petrum. » Data sunt Bucicaldo Genuensi præfecto a rege mandata, ut Petrum e Luna comprehenderet; sed is periculum subodoratus e Liguria se in Cataloniam recepit, ut regis Aragonum patrociniò tegeretur; quem ipsius cardinales tunc deseruisse Pisasque se contulisse jam diximus. Ut vero Perpiniati conciliabulum proximo anno coegerit, suo loco dicitur: nunc ad Gregorium redimus.

11. Gregorius purgat se ab imposito crimine, et cardinales ad officium revocat. — Cum a cardinalibus, qui ab eo secesserant, apud Christi fideles in crimen perjurii, ac violati de abdicatione voluntaria sacramenti adduceretur, Gregorius publicis litteris est confessus³, nuncupatam se in conclavi jurisjurandi voti formulam servare velle; tum illos, promissa amplissima venia, ad se revocare misit est.

« Ad futuram rei memoriam.

« Ad profectandam innocentiam nostram

adversus assertionem improvidam et injustam obloquentium, detractorum et erigentium cornua malignantium in Christum suum, quibus inter cætera puritatem mentis nostræ Apostolicæque potestatis plenitudinem, ac nostram et damnabilibus intamie maculis deturpare, ac suis incursibus irritare temerarie non verentur, et etiam committunt, asserentes nos promissionem, votum ac juramentum nostra circa desiderabilis unionis in Dei Ecclesia materiam salutare in conclavi facta, emissa et præstita, contemnere realiter observare, ne falsa pro veris recipiantur, cum opprimatur sæpenumero veritas, nisi salutaris defensionis presidio fulciatur, tenore præsentium notificamus et declaramus, quod nostræ firmæ voluntatis fuit, et est, et in Deo speramus, erit, pure et fideliter servare formam et intentionem nostrorum juramenti, voti et promissionis in conclavi factorum hujusmodi. Et quia die undecima mensis Maii immediate præteriti quidam tunc ex venerabilibus fratribus nostris S. R. E. tunc cardinalibus, videlicet Antonius olim Penestrinus episcopus, Conradus olim lit. S. Chrysogoni, Franciscus olim fil. SS. Quatuor Coronatorum, Jordanus olim lit. S. Martini in Montibus presbyteri, Raynaldus olim S. Viti in Macello, Odo olim S. Georgii ad Velum Aureum diaconi, præfate Ecclesie cardinales, mandata nostra ausu temerario contemnentes, et a nobis damnabiliter recedentes, malaque malis adversum nos accumulare damnabilius procurarunt, quos clementer expectantes, paterisque affectibus, sed incassum, ut redirent, sæpius excitatos supportavimus.

« Volentes tamen oculos paternæ pietatis erga ipsos, ut convertantur et vivant, extendere, severitatemque misericordi temperare clementia, ipsos Antonium olim Penestrinum episcopum, Conradum olim lit. S. Chrysogoni, Franciscum olim lit. SS. Quatuor Coronatorum, Jordanum olim lit. S. Martini in Montibus presbyteros, Raynaldum olim S. Viti in Macello, et Odonem olim S. Georgii ad Velum Aureum diaconos, cardinales præfatos, et eorum quemlibet de fratrum nostrorum consilio præsentium tenore requirimus et monemus, eisque nihilominus per scripta harum serie injungentes, quatenus infra præsentem mensem Julii ad præsentiam nostram, ubi nos esse contigerit, debeant personaliter et præsentialiter se conferre; qui, si venerint infra prædictum mensem, et charitè ac provide voluerint tractare nobiscum, et cum venerabilibus fratribus nostris præfate Ecclesie cardinalibus super negotio unionis hujusmodi, eos benigne recipimus atque tractabimus, et abolentes omnem infamie macu-

¹ Monstrelet, vol. 2. — ² Ex. apud Theod. e Niem. tract. VI. cap. 17. — ³ Lib. II. Ep. cur. pag. 238, et tom. XXII. de schism. pag. 27.

octavo, mensis Octobris die XX in Concilio reverendissimorum etc. archiepiscoporum, episcoporum, etc. Verum præter hæc, sanctiones illæ, quæ sub anno MCDIV ab eodem Labbeo recitantur hujus Concilii portiones sunt, ut in Nota ad annum MCDIV, 8, demonstravi. Reliqua pariter Acta leguntur apud Martene Anecd. to. II. col. 1398, etc. Quare vix ullum est aliquid horum temporum Gallicanum Concilium, cujus sanctiones temporis injuriam minus tubent.

lam, sive notam premissarum, et aliorum patrum occasione contractam, remittimus eisdem offensionem quamlibet atque penam, et cum sint perjurio maculati, et omnibus officiis, beneficiis atque cardinalatibus privati, continuata etiam nostra majori clementia eosdem reintegramus, et in statum pristinum reponemus, et premissa omnia et singula referri volumus, atque referimus ad Petrum olim S. Angeli diaconum cardinalem, qui saepe monitus ex transgressione alterius mandati nostri omnibus beneficiis et cardinalatu etiam est privatus.

« Si autem, quod non remur, ad eor confitutum et humile, et ad viam veritatis redire noluerint, confidimus quod Altissimus providebit contra confusionem et involutionem, quas iam exitiabiliter quam precipitabiliter induxerunt, nosque excitabit ad faciendum et providendum prout justum fuerit et etiam opportunum, et aliis recensitis noverimus in Domino, temporum atque rerum gravitate pensata, quomodolibet expedire, volentes nihilominus et auctoritate Apostolica decernentes, quod huiusmodi monitio proinde valeat et plenum robur oblineat firmitatis, dictosque Antonium, Conradum, Franciscum, Jordanum, Raynaldum, Odonem ac Petrum olim prefate Ecclesie cardines, et quemlibet eorum perinde arefet, quacumque Constitutione Apostolica contraria non obstante, ac si eis et eorum cuilibet intimata, et insinuata personaliter et presentialiter extitisset etc. Dat fidem publicam, ne Sedem Apostolicam metu aliquo declinent : ac ne citatio ipsos lateat, sed in omnium oculis collocetur, Lucanæ Ecclesie ostiis affigi Diploma jubet. Dat. Lucæ IV id. Julii, Pontificatus nostri anno n ».

42. *Alii cardinales deserunt Gregorium qui Senas honorifice ingreditur.* — Tantum abfuit, ut Gregorius sex illos cardines, qui Pisas perlegerant, ad se pellicere potuerit, ut etiam Henricus Tusculanus episcopus, et Angelus fil. S. Potentianæ presbyter, qui Lucæ cum Gregorio etiam tum haeserant, capti etiam e Lucana urbe recessus, suaeque adversae valetudinis occasione, atque etiam Landulphus S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconus cardinalis, qui Perusia praerat, spreto Pontificiorum iudiciorum ordine ut injusto et ad schisma propagandum usurpato, aliis cardinalibus Pisis congregatis se conjunxerint ¹. Gregorii porro recessum e Lucensi urbe descripsit Theodericus e Niem ² in litteris ad amicum datis : cumque iler in Picenum, ubi Lucæ divulgata, intenderet, occurrisse ei oratorem a Carolo Malatesta missum, qui significavit vix tulim Picenum patere iler; tum eadem die ab exploratore cognovisse insidias sibi a Ballhasare cardinale S. Eustachii esse paratas : itaque

Senas versus flexisse iler, atque a Senensibus Ladislai regis foederatis amanter et honorifice exceptum.

Interjectis paucis a suo in eam urbem ingressu diebus, Gregorius, cum a Wladislao rege Poloniae et Anna regina, compater renuntiatum esset ad regiam prolem e sacris baptismalibus efferendam, Alberto Poznaniensi et Petro Cracoviensi episcopis, datis Senis VIII kal. Augusti litteris, ut ipsius nomine id muneris obirent, hæc mandata dedit ³ :

« Venerabilibus fratribus Alberto Poznaniensi et Petro Cracoviensi episcopis salutem.

« De vestrae fidelitatis prudentia in Domino quamplurimum confidentes, discretioni vestrae et cuilibet vestrum in solidum, prolem nunc de legitimo matrimonio natam si extat, alias quamprimum nascituram ex charissimo in Christo filio nostro Wladislao rege Poloniae et charissima in Christo filia nostra Anna ejus uxore regina illustribus, nomine nostro de sacro fonte levandi, et omnia et singula faciendi, quæ in baptismali mysterio et compaternalis glutino secundum sacrorum canonum sanctiones reperiuntur, prefatis Wladislao rege ac regina commuiter vel divisim petentibus, abrenuntiandi, promittendi, confirmandi et agendi, plenam et liberam concedimus tenore presentium facultatem. Datum Senis VIII kal. Augusti, Pontificatus nostri anno n ».

43. *Balthasaris Cossæ insignis defectio et gesta adversus Gregorium.* — Abrogavit ⁴ ex eadem Senensi urbe Gregorius Balthasari Cossæ cardinali S. Eustachii legali Apostolici jus, cumque tyrannidis crimine nolavit. Gesserat ille plura adversus Gregorium ⁵ : quippe qui Pontificia ejus Diplomata Bononiae in foro publico ad quadringenta exusserat ⁶ mille quingentis equibus succinclus, ac magno pedestri exercitu e Bononiensi agro versus Picenum excurrerat, ut Pontificem caperet, adduxeratque Florentinos ⁷, ut Pisas ad peragendum ibi Concilium permitterent : quem cum sibi acerrime adversantem experiretur Gregorius, Bononienses et Flaminiae populos, quibus jura dabat sacramenti illi prestili religione solvit ⁸.

« Gregorius, etc. dilectis filiis universis et singulis, ad quos presentes nostrae litterae pervenerint, salutem.

« Zelus domus Domini, quam ipse nobis, licet immeritis, regendam pia miseratione disposuit, continue nos incitat et inducit, ut ea quæ ad pacem et conservationem sunt Jérusalem, sacrosanctæ videlicet Ecclesie procuremus, et perversorum conatibus, qui eandem Ecclesiam, licet frustra, cum ipsa fundata sit supra firmam petram, motiuntur concu-

¹ Greg. l. III. p. 9. — Theod. e Niem. l. VI. c. 43.

² Lib. II. Ep. cur. p. 241. — ³ Greg. l. II. p. 236. — ⁴ Theod. e Niem. tract. VI. c. 16. — ⁵ Eod. tr. c. 43. — ⁶ Theod. e Niem. l. III. c. 38. — ⁷ Greg. l. II. Ep. cur. p. 239.

tere et destruere, resistamus. Cum igitur, proli dolor! notoria facti evidentia doceat qualiter perditionis alumnus Baldassar Cossa olim S. Eustachii diaconus cardinalis, et in nostra civitate Bononiensi, ac nonnullis aliis locis tunc noster et Sedis Apostolicæ legatus, cum quibusdam aliis filiis iniquitatis in reprobum sensum datus, in nos et Sedem ipsam, ac Dei Ecclesiam matrem suam cervicem creverit, sub colore unionis ipsius quam conatus est, et sollicitis studiis omni, quo potest, modo dignoscitur impedire, spreto Dei cultu et neglecto religionis Christianæ decore, apprehenso solum gladio sathanae et tyrannicæ potestatis: nos volentes, ut teneamur, suis pravis conatibus obviare, et ad conservationem terrarum et locorum, quæ sibi commissa erant, et communem fidelium salutem, in Dei honorem et status Ecclesiæ firmitatem, quantum nobis possibile fuerit, reparare, eundem jam dudum præfatis suis exigentibus demeritis, et aliis justis et rationabilibus causis suadentibus, ab hujusmodi legationis officio, de fratrum nostrorum sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium consilio et assensu, auctoritate Apostolica amovendum duximus, et in totum ipsa legatione privavimus, locorum tunc commissorum regimina ipsorum populis committentes, quousque aliud duxerimus ordinandum. Quod ne vos et alios, quos tangit, pro reipublicæ bono lateat ullo modo, duximus presentis serie intimandum, vos in Domino requirentes et totis affectibus exhortantes, per hæc vobis nihilominus Apostolica scripta mandantes, ut ab omni ejus suorunquæ assistentia, receptione, consortio, conversatione ac favore et auxilio profinus desistatis, et vos totaliter retrahatis: quinimo, si Dei gratiam nostramque benedictionem cupitis, fervore devotionis accensi unanimiter atque prompte ad reperendum, depri-mendumque ipsum tanquam nostrum et Ecclesiæ rebellem, et hostem viriliter intendatis, si-que cum eo aliquo tempore ullo colligationis, pactionis vel confederationis, aut cujusvis obligationis vinculo, etiam juramento vallato, essetis annexi, et dubitaretis propterea contra ipsum aliquid innovare, ne forsam de facto perjurii vel alia infamia notaremini, licet ea omnia in jure sint nulla, ad uberiorem tamen vestram exonerationem, vos ab omnibus et singulis colligationibus, pactionibus, confederationibus et obligationibus quibuscumque, quacumque verborum expressione et juramenti forma etiam roboratis, quibus essetis vel diceremini quovis modo obnoxii, eisdem consilio, assensu et auctoritate, absolvimus et liberamus plenarie, et juramenta ipsa relaxamus totaliter per præsentem: nostis enim quare perversitatis et ambitionis suæ maligna venena ad tabefacienda, si valuerit, Christiani corporis membra transfundit, ut sic firmiter tenere possitis, quod si prædicta Deo,

et justitia nostræ accepta leceritis, ut speramus, mercedem ab Altissimo, contra quem ille agit, et a nobis et Sede Apostolica, quam conturbat, premium reportabilis atque laudem: in eo utique qui rem istam suam et totum noscit, fidem certissimam nos habemus, quod nobis et sacrae unioni, quam quærimus, et perficere eo duce confidimus, a dextris aderit, ac illius et aliorum iniquorum perfidiam superabit. Dat. Senis XV kal. Octobris, Pontificatus nostri anno secundo.

Jure merito queritur Gregorius Balhasarem Cossam ambitionis veneno tumuisse, cum etiam invadendi in iis turbis Pontificatus cupidine ureretur, quem dum cardinalatum gerebat, libidinum omnique vitiorum genere contaminatissimum manifeste constat ex sententia in Concilio Constantiensi adversus ipsum lata¹, tum in eadem objectum est ipsum veneno Alexandrum V interimendum curasse; ut mirum non sit, si adversus Gregorium rebellavit, atque ad eum Pontificatu deturbandum tot tantaque gesserit: auctorem enim defectionis cardinalium a Gregorio fuisse eundem Balhasarem qui Bononiæ tyrannidem potius quam Pontificiam legationem gerebat, spernebatque imperia Pontificum, Theodoricus Niemius tradit²; nimirum cum Gregorius nepoti Bononiensem Ecclesiam contulisset, Balhasarem illius Ecclesiæ vecligalia, quæ jam invaserat, retinuisse, sprevisseque Pontificis imperia, ut aulea Innocentium pariter contempserat: dumque Gregorius Lucæ morabatur, ut de colloquio cum Petro e Luna ageret, Balhasarem ipsum oratores suos misisse, sed illius artes a Gregorio cognitæ fuisse, indeque Balhasarem in illum conjurasse. « Dictus Balhasar, inquit, volens aliud pro alio forsam ostendere, videlicet, quod ipse ut dicta fieret unio, cordialiter affectaret, etiam suos ambaxiatores ea de causa, prout lecerunt multi potentes Italia, ad eandem civitatem Lucanam ipsi Angelo nempe Gregorio, tunc papæ destinavit, exhortando ipsum scriptis et magnis promissis, ut omnino vota et promissa sua in ea parte attendere vellet; ipse autem Angelus tunc modicam fidem præfati Balhasaris exhortationibus, scriptis et promissis hujusmodi exhibuit, existimans forte quod non procederent puro corde; quod cum ipsi ambaxiatores ejusdem Balhasaris qualitercumque sentirent, valedicto Pontifice, recesserunt, propter quod etiam dictus Balhasar contra præfatum dominum Angelum tunc Gregorium in iracundiam magis accensus, ex tunc ipsum incepit animosius ubi potuit impedire, ceterosque dominos cardinales tunc existentes Lucæ, cum prædicto Angelo tum Gregorio, ut eo dimisso ad civitatem Pisanam accederent.

¹ LXI, in actis Ms. Concil. Const. post. sess., 40. — ² Theod. Niem. in Vita Joan. XXII.

etiam dictis et promissis grandibus per intermedias personas sollicitare : et cum prædicti domini cardinales paucis exceptis eandem civitatem Pisanam, dicto domino Angelo per eos dimisso, postea declinassent ad habendum tractatus super unione ipsa, qualiter lacturi essent, ut res tanta si Deo placeret speratum sortiretur effectum, cum plerisque ex dominis cardinalibus Petri de Luna præfatus Balthasar medio tempore tractavit cum Florentinis, qui tunc habuerunt etiam (non tamen absque consilio et auxilio dicti Balthasaris prout adhuc habent et tenent eandem civitatem Pisanam cum municipiis et castris ejusdem duranti- bus tractatibus ipsis, dictosque tractatus et alia omnia, que sequerentur exinde tuto et absque impedimento aliquo in eadem civitate perticere possent, donando etiam in odium dicti domini Angeli tunc Gregorii certas pecuniarum summulas in subsidium expensarum aliquibus ex cardinalibus ipsis, quos magis conspexerat talibus indigere, per quos affecti fuere etiam reliqui antiqui domini cardinales, qui usque tunc Luca cum præfato domino Angelo tunc Gregorio remanserunt, quod ipso similiter dimisso ad eandem civitatem Pisanam ad eorum confines unanimiter accesserunt, demum illie generale Concilium convocarunt ». Hæc in Gregorium Balthasar gessit, cum metueret ne ille, creato Antonio cardinale nepote, ipsum Bononiensi legatione depelleret, eum ob facinora et crudelitatem Bononiensium odium in se concitasset, qui propterea Innocentium rogarant, dum Viterbii agebat, ut Bononiam accederet, quo Balthasaris jugum excuterent, in quos eundem Balthasarem graviter propterea sævisse, atque Innocentio in omnibus adversatum, narrat auctor.

44. *Responsio cardinalium data Senensibus Pisas missis ad eos revocandos.* — Affulit porro maximum Catholicis dolorem illa Pontificis et cardinalium dissensio, ne schisma novum inde erumperet; ac Senenses, apud quos agebat Gregorius, provinciam revocandi ipsos in concordiam suscipere¹; misere itaque Pisas oratores, qui cardinales hortarentur, ut sentirent cum Gregorio et unicum cum eo Concilium celebrarent, ex varietate enim Synodorum novas offensiones emersuras; quibus respondere² cardinales, ex ipsorum ad Gregorium reditu pacem in Ecclesia componi non posse, neque enim ad illud Concilium adversarios accessuros; antiquum itaque schisma tantummodo confirmatum iri, sequere vota de eo tollendo violaturos; superesse unicam abolendam veteris discordiæ rationem, si amba partes universalem Synodum celebrent, ad quam si Gregorius accesserit, po-

sueritque Pontificios apices, cedente vel Concilii sententia dejecto adversario, pax optata constituenda sit; si abnuat accedere, instruat auctoritate oratorem, qui Pontificio nomine, abdicante papalia insignia Petro e Luna, vel vita functo, aut Synodati decreto damnato, sacrosancta potestatis jus deponat, ita enim Ecclesiarum conjunctionem se velle ostendet, quam facto perficiet; de loco vero celebrandæ universalis alius Synodi facile cum Gregorio, si Senas etiam ipsas designet, consensuros; quorum responsa³ in scriptis data Senensibus oratoribus ex Ms. Codice Bibliotheca Francisci cardinalis Barberini in historiam producimus.

45. « Responsio cardinalium de Pisis data Senensibus.

« I. Est nostra intentio dare pacem Ecclesie simul cum dominis de alio collegio per viam justam, rationabilem, canonicam et alias a sanctis Patribus observatam, scilicet viam Concilii generalis utriusque obedientiæ: Et licet secundum glossas et doctorum opiniones possent domini cardinales facere, tamen ut sine scrupulo procedatur, intioerem partem eligunt, scilicet Concilii generalis utriusque obedientiæ, ubi ambo vocabantur, ut adimpleant promissa et jurata, quorum altero veniente et implere volente, alter secundum sententiam Concilii eicietur, ambobus contententibus non venientibus, etiam Concilium procedet secundum juris regulas, adeo quod unio sequetur in Dei Ecclesia.

« II. Si ergo dominus Gregorius vult unionem Ecclesie, ut ore dicit, habet tenere aliquos modos, videlicet quod in convocatione Concilii, quam nos facimus simul cum convocatione partis alterius, idem dominus Gregorius veniat et renuntiet, domino Benedicto cedente, vel decedente vel ejecto canonice, hoc est, per convocationem partis sue et nostræ, cum notorium sit ex separatione obedientiarum nullatenus posse unionem consequi, cum verisimiliter constet utrumque contententium ex congregatione suapte dumtaxat tam longinqua non posse dare pacem Ecclesie, sed necessarium est, ut ad pacem Ecclesie amba obedientiæ conveniant, ut possint extrema simul conjungere, ut expedit.

« III. Item si hoc facere noluerit dominus Gregorius, saltem procuratorem constituat nobis fidum et irrevocabilem ad cedendum, domino Benedicto cedente, vel decedente vel ejecto canonice cum clausulis opportunis suo tempore declarandis; tunc enim velle unionem ostendet et bonum suum declarabit.

« IV. Item si dicat quod nos volumus eum ad plus obligare quam sit in primo Instrumento, videlicet in casu ejectionis quod ipse renuntiet, non est verum, nam ex vi Instrumenti

¹ Greg. l. III, p. 9. ² Lib. V. de schism. Ms. Francis. card. Barberin. p. 42 et 50.

³ Ext. ibid.

ipse ad hoc tenetur : nam ipse tenetur dare pacem Ecclesiae per omnem viam rationabilem, ex qua possit sequi unio, ista est factis. Ergo, etc. Item non obstante Instrumento, etiam de jure communi ipse tenetur cedere pro gravi scandalo evitando : ergo, etc. Sumat ergo exemplum B. Clementis, qui sponte cessit, ut in Ecclesia scandalum non esset.

« V. Item ipse vult Concilium particulare, nos volumus generale Concilium utriusque obedientiae : suum non potest dare pacem, ut diximus, nostrum sic. Veniat ipse ad Concilium sine nova obligatione specifica, nisi quod stet deliberationi nostri Concilii generalis, et pro loco non remanebit.

« VI. Item esset expediens quod populus Senarum supra se reciperet hoc onus, videlicet quod dominus Gregorius veniret ad Concilium utriusque obedientiae, et sicut dictum est, non remanebit propter locum, et ibi vel renuntiabit, ut tenetur de jure et etiam ex vigore voti et juramenti, vel stabit determinationi Concilii generalis, et hoc suis loco et tempore extendetur in bona et optima forma.

« VII. Item praedicta praecipientur et notificatis nobis qualitatibus negotiorum, tunc forte mitteretur Senas honorabilis ambaxiata; aliter quidquid fieret, esset contra unionem, cujus contrarium quaerit civitas Senarum.

« VIII. Item considerata fidelitate et voluntate illius magnificae communitatis etiam haecenus erga sanctam Romanam Ecclesiam, nos sumus apti eandem civitatem honorare et eidem facere ultra alias civitates Italiae, ad cujus honorem et utilitatem offerimus nos paratos ».

47. *Responsa cardinalium confutat Gregorius.* — Data haec a cardinalibus Pisis congregatis responsa subjectis rationibus confutare aggressus est Gregorius¹.

RESPONSIONES.

« Est ergo nostra intentio dare pacem Ecclesiae, etc., factis oppositum demonstratis, novum schisma inchoantes, et ad illud fovendum totum orbem invitantes prodicionibus, falsitatibus, mendaciis, dolis et fraudibus utentes, sicut litterae vestrae simul et verba verbis comparata instruunt. Cum dominis de alio collegio, etc., utique nec apud nos, nec apud quosdam veram obedientiam sequuntur : illi vero collegium faciunt sed praetensum, sicut sensistis, dixistis et scripsistis : et si apud nos illi collegium facerent, vos nec cardinales essetis, nec collegium faceretis. Per viam justam, rationabilem, etc., id est, per viam Concilii generalis utriusque obedientiae ; si sic esset, cum superstite papa, nullus possit Concilium generale celebrare summo

Pontifice excepto, et summus Pontifex sit superstes, scilicet dominus papa Gregorius, et ipse indixerit Concilium generale etiam antequam vos de conciliabulo convocando aliquid publice tractaretis, quare vos et alii schismatici ad illud unum verum Concilium non venitis, ostensuri si quid juris habeatis? licet secundum glossas et doctorum opiniones possent domini cardinales facere, etc. Salva reverentia, quia nullus vestris opinio, hoc, quod dicitis, tenet : sed quia formatis casum falsissimum, casui falsissimo suffragantur glossae et opiniones quas postea recitare vultis. Sed concessio vobis per impossibile, quod casus, quem dolose formatis, verus foret, adhuc non potestis Concilium celebrare, nam nec vos, nec illi estis cardinales : non vos, quia multipliciter et multoties estis ipso jure et ipso facto privati, necnon et declarati privati publice et occulte : illi vero quia nunquam cardinales fuere, nec creati sunt de novo, patet quod non sunt cardinales. Sed esto quod adhuc cardinales essetis, quod tamen omnimode denegamus, per processus Urbani VI quos approbastis, etiam essetis ipso facto privati, quia cum schismaticis participatis in crimine, ac iniquitatibus eorum favetis. *Ubi ambo vocabuntur, etc.* Si nihil aliud ageretis quam id, hac temeritate superba vos summi Pontificis iudices constitueretis, contra omnium Patrum sanctiones, et si dignitates aut beneficia vel officia haberetis, ipso facto deponendi essetis sicut archidiaconus, et nonnulli alii in xvii di. notant.

48. « Ad secundum capitulum : Si ergo dominus Gregorius vult unionem Ecclesiae corde, ut ore dicit, etc. Ipsi scitis quia unionem voluit vultque, et propter eam assequendam sponte dimisit terras Ecclesiae ab hostibus invadendas, celebrem famam propriam exposuit, assumpsitque pericula mortis : sed vos, qui nil aliud quam cessionem quaerebatis, vestris factionibus, infamationibus, consultationibus cum schismaticis et aliis infernalibus viis unionem impedivistis, velut obliti juramentorum vestrorum, votorum et promissionum de eligendo loco unum, preparatoriis praemittendis renuntiationi, et recessu a capite non admittendo etiam si ipsum caput publice et manifeste contra diceret unioni.

« Ad tertium capitulum : Dominus Gregorius saltem procuratorem constituat, etc. Ipsum summum Pontificem vos perjurum efficere laboratis ; juravit enim una vobiscum ad locum conventionis et electionis accedere, et de iis, quae pertinent ad unionem Ecclesiae personaliter pertractare. Item quaeritis fieri quod an fieri possit non est expressum in jure, videlicet quod summus Pontifex per procuratorem renuntiare valeat.

« Ad quartum capitulum : Item si dicat quod

¹ Extant in biblioth. cardin. Barber. l. x. Ms. de schism.

nos volumus eum ad plus obligare, etc. Patet falsitas: vultis enim eum obligare ad grave peccatum, scilicet quod subiciat se summum Pontificem vobis schismaticis, quod foveat et confirmet vestrum schisma, quod conciliabulum vestrum approbet ut Concilium, quod divinum et humanum ordinem pervertat, et quod renuntiet nondum certus verisimiliter quod ex sua cessione integritas unionis sequatur in Ecclesia Christianorum, quod est expresse contra juramentum, et votum ac promissionem facta in conclavi: *Ista est talis*: id est, rationabilis via, negatur: imo est contra omnem rationem quod omni dignitate, officio et beneficio, perjuri, irregulares, infames, crimine læsæ majestatis damnati, Concilium celebrent, papam citent, imo quod summus Pontifex talibus conventiculis intersit, nisi forte ad damnationem et exterminationem sic convenientium.

49. « *Item non obstante Instrumento, etiam de jure communi ipse tenetur cedere pro gravi scandalo evitando, ergo, etc.* Falsum est hoc, Ecclesiasticæ unionis perpetualiter subversivum; nam per istam viam daretur occasio imposterum cardinalibus, qui quacumque de causa de vero papa non essent contenti, quod a suo capite rebellarent, ad hoc ut ipse summus Pontifex pro tali scandalo evitando cederet; et quia non sunt faciendæ mala, ut veniant bona, multo fortius non sunt faciendæ pessima, ut sequantur iniqua: *Sumat ergo exemplum B. Clementis, qui sponte cessit, etc.* Supponitis incertum pro certo, quia opinionem vestram veram, et certam non potestis fundare: imo famosiores sunt, qui scribunt Clementem non cessisse, quam qui arbitrantur oppositum. Sed sumatis vos potius exemplum Cælestini, qui solus papatui realiter cessit, absque dubio adhuc vivens successorem habens: et tamen Ecclesia Gallicana cum universitatibus suis determinavit Bonifacium VIII papam non esse quod prædecessor suus adhuc militaret in via: ut sic discrete considerare possitis, quod dominus papa ita prudenter ad viam cessionis accedit, ut omne dubium tollatur de medio, et integram pacem gregi Dominico largiatur.

« *Ad quintum capitulum: Ipse vult Concilium particulare: et nos volumus generale, etc.* Salva pace, quia nec particulare nec generale vultis, quia nullum erit Concilium vestrum, jura scientibus loquor, sed solus summus Pontifex papa Gregorius, quia est pater generalis et communis, potest et vult generale Concilium celebrare et id erit solum ipsius generale Concilium, excepto, quod ad illud non venient Judæi, Saraceni, Tartari et quique schismatici, sed fideles Ecclesiæ Catholicæ, de quorum numero non sunt, nisi qui suæ sanctitati adherent. Celebravit Dominus Jesus Christus Concilium cum XII Apostolis, et fuit generale Concilium. Collegit Caiphas multorum Pontificum et Phariseorum

grande concilium, quod verius fuit conciliabulum.

50. « *Veniat ipse ad Concilium sine nova obligatione specifica, nisi quod stet determinationi nostri Concilii, etc.* Ista obligatio esset schismatica, sapiens hæresim, ideoque non solum esset alterius speciei ab obligatione facta in conclavi, sed et alterius generis: si tamen vitia et mere privata sub aliquo proprio genere cadunt: præterea gratia veritatis videndæ, aut vestrum Concilium erit particulare, aut generale: si particulare, ergo nullum, et inique petatum: si vero generale, aut papa de jure tenetur stare determinationi talis Concilii, aut non; si sic, frustra petitis: si non, ergo novam obligationem inducitis, quod tamen minus vere negatis. Item si erit Concilium generale, quod negamus, et dominus noster ejus determinationi resisteret, nonne totam Christianitatem haberet oppositam sicut vos dictis et litteris procuratis? Cur ergo petitis novam obligationem hanc, nisi quia scitis Concilium vestrum fore nullum, et vultis omnia clara involvere et offuscare?

« *Ad sextum capitulum: Item esset expediens, quod populus Senarum supra se reciperet hoc onus, videlicet, quod dominus Gregorius veniret ad Concilium, etc.* Satis innotescit quorsum tendat vestra maligna iniquitas, scilicet ut a populo Senensi dominus papa Gregorius teneatur, ducaturque ad præsentiam vestram captivus, ita ut quod plures vestrum insidiis non valuistis adimplere, nunc perficiatis cum dolis.

51. « *Ad septimum capitulum: Aliter, quicquid fieret esset contra unionem.* Scripta dictis repugnant, quia doli vestri latere non possunt; oratores enim cum amplis promissionibus remisistis directe contrariis eis quæ dedistis in scriptis, et tandem concluditis atiter quicquid fieret, esset contra unionem; si vultis dominum nostrum transeuntibus stare dictis, quare scripturas mansuras in oppositum datis? Si vero scripturas vultis in suo robore stare, cur verba volantia in oppositum fabricatis, nisi quia malitiose contra sanctum Domini machinantes, vultis quod ii oratores lingua pandant in populis, vos offerre magnalia ad magnificandas fimbrias vestras, et filacteria dilatanda: præclaraque fama domini papæ, quam sustinere nequitis, obnubiletur in turbis, atque si dominus papa renuerit acceptare, quod tam munifica verbo tenus et specie tenus offerri ei videantur, ipse pravus, et vos optimi prædicemini: si vero admitteret vos qui discordiam seminatis, respondeatis non esse vestræ intentionis, cum appareat e converso in scripturis traditis eis.

« *Ad octavum capitulum: Considerata fidelitate, etc.* Hæc adulatoria verba cæteris principibus et communitatibus scribitis, præferentes omnem locum omnibus locis apud eum qui dominatur in illo: per effectum vos ostenditis

esse mendaces per ea quæ dixistis, et velocissime concludere cum Florentinis tractastis ».

Tuente hæc argumentis suam causam Pontifice, postea cum Senensibus obtulere se concordie fore interpretes Veneti, quorum oratores cum Pisis congregatos cardinales adissent, ac proponerent unicam Synodum ab iis et Gregorio celebrandam, ne præter vetus Gallorum schisma in Romana Ecclesia schisma alterum oriretur : quibus, ut antea Senensibus, responsum est, si pergerent ad Gregorium vetus schisma liquido propagandum, et solennia de eo abolendo vota infringi ; ambas enim partes uno in loco congregandas, ac si in ea Synodum Gregorius vota impleverit, tum se abdicante Petro e Luna, vel damnato atque a suis deserto, manifeste schisma ablatum iri ; quorum rationes Venetos adeo approbasse videbimus, ut Gregorium iis non assentientem, licet si Venetum patria deseruerint.

52. *Cardinales sententia decretoria damnati a Gregorio conantur ad se allicere præsules Gregorii studiosos, aliosque ejus administratos.* — Interea Gregorius Synodum suam celebraturus, cardinalibus Pisis coactis recurrente die vigesima octava Septembris, constituta Senis in eos judiciorum forma, cardinalitiam dignitatem ademit¹, ratus Pisanum Concilium nullius futurum auctoritatis, si a Gallis pseudocardinalibus, et a Romanis gradu cardinalitio Pontificia sententia delurbalis celebraretur : contra illi præsules, qui in Pontificio erant comitatu, publicis litteris² ad se allicere conati sunt : præfati enim pluribus verbis de unitate sacrosanctæ Ecclesiæ, quæ Petrus e Luna et Gregorius etiam tum retento contra datam fidem papali fastigio laniant, nec prisinæ Ecclesiarum conjunctionis redintegrationem ex indictis ab iis Conciliis loco ac tempore discrepantibus expectandam, quæ utraque tantum Ecclesia in communi loco congregata coalescere posset, ad quam tantummodo excutiendam, et schisma extrahendum indictæ sint inutiles Synodi : tum preces addidere, ut Gregorius, cum certa experientia comperisset antipapam cum ipso convenire nolle ; sese Pisanæ Synodo aggregare, et oratoris opera papales apices exuere dignaretur : illa enim pristinum Pontificiæ famæ admodum obscuratæ nitorem restitutum iri : adhibitos quidem omnes conatus, ut ipsum ad abdicandum se Pontificatu inducerent ; sed cum uterque in refinendo gradu et schismate alendo perstet, nihil aliud superesse, quam ut in iudicium universalis Ecclesiæ velut contumaces, schismatisque rei vocentur : deinde illis suadere lentarum, ut, deserto Gregorio, Pisanis patribus adhaerescerent, et conjungerent studia ad pacem in orbem Christianum revocandam, polliciti religiosissime singulos in pristina dignitate conservandos.

53. « Miseratione divina episcopi, presbyteri et diaconi sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales universis et singulis reverendis patribus dominis patriarchis, archiepiscopis, episcopis ac venerabilibus patribus dominis abbatibus, necnon venerabilibus et circumspectis viris dominis contradictarum sacri palatii causarum, et Apostolica camera auditoribus, dietique camere et capellæ clericis, litterarum Apostolicarum et sacre Penitentiariæ correctoribus, scriptoribus et earundem litterarum Apostolicarum abbreviatoribus, ac dictarum penitentiariæ contradictarum, et palatii causarum audiendarum procuratoribus ; necnon magnifico viro marescalco, et nobilibus magistris hospitii et coquina, ac discretis viris armorum serviensibus magistris ostiariis et cursoribus, cæterisque tam clericis quam laicis officialibus et non officialibus cujuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, dignitatis aut præminentie curiam domini Gregorii in Senis existentis sequentibus salutem, et unionis ac pacis affectum.

« Ad crudele et antiquatum schisma de medio populi Christiani evellendum scribitur in Levitico : *In una domo comedetis, etc.* In una domo vescuntur secundum Patrum instituta, qui in una Catholica Ecclesia veram hostiam Redemptoris immolant unici. Sola illa domus est, et unica, quæ intra se positos valida charitatis compage custodit : unica Ecclesia est, quæ apud duos esse non potest, nec divisos in se populos legit. Alieni sunt, profani sunt, fidem quam Christo debent nullatenus præbent, qui universalis Ecclesiæ scindi patiuntur unitatem ; qui tunicam Christi desuper contextam minutatim per frustra discrepant dirumpunt, qui unicam Christi exterminant, qui domum Dei scindunt, quæ supra petram unam aedificata est, et una populum in unitate concludit. Illic unitatis et pacis decor domus est, quem psalmista desiderat : *Domine, dilexi decorem domus tuæ, et locum habitationis gloriæ tuæ, qui habitare facit unanimes in domo.* Sane prohi dolor ! domus hæc unica sponsa sine macula et ruga, hortus conclusus, fons signatus, puteus aquæ vivæ, jam triginta annorum spatio ambitione de papatu contententium frustatim per membra divisa est ; arca Noe libidine dominandi per medium partita, induerunt duo Christi tunicam, et quæ duos non capit, nunc autem duo illi in tanto monstro præsidere satagentes, omnibus studiis, nullifariis conatibus sic Christi vineam conculare moliantur, quibus merito dici potest illud Jeremiæ : *Pastores multi demoliti sunt vineam meam, concubaverunt partem meam ; portionem meam desiderabilem dederunt in vastum et desertum solitudinis, posuerunt eam in desolationem. Desolatione desolata est terra, quia non est qui recogitat ex corde.* Novissime autem cum nobis viderint cataractæ cæli, et rores gratiæ Christi

¹ Lib. III. p. 9. — ² *Ext. tom. XXII. de schism. p. 37.*

descendisse, propinata via clara ad pestiferum hoc schisma delendum, via scilicet renuntiationis promissa, vota atque jurata per utrumque contendendum de papatu, durissima corda mollita crederentur, ut merito cunctus populus exultanti animo diceret, et canticum cantaret: *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus; in domum unitatis, in domum unam tranquillitatis et pacis, illud firma credulitate sperantes: Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum; scilicet cor unum et anima una in unum ovile, in uno salutari fonte gratiæ non descendentes nisi in habitantes in unum: ecce concupiscentia, radix omnium malorum, dominandi libido atque ambitio in cathedra præsidendi se opposuit ex adverso, gaudium nostrum versum est in luctum, lætitia in moerorem, risus in planctum amarum, ut merito dicere cogamur: *Expectavit pacem, et non est tempus curationis; et ecce turbatio; et ubi summa fide et ineffabili spe in Ecclesia Dei sperabatur unio, fictis coloribus diversis, atque variis iustis tractatibus, in nulla mentis concordia dominis de papatu contententibus spes pacis, unionis et concordiae, repente de manibus erepta est, et coacta est extra mundi partes exulare.**

34. « Jam enim per antractus difficultatis de loco conveniendi, anni, et pluris tempore frustrato, sine quo potuissent, ut et pluries sunt requisiti, per procuratorem cedere, aut in manibus collegiorum, cum etiam nulla in medio fuerint oblata loca communi hominum opinione habilia, quæ modo unus, modo alter de contententibus refutavit injuste, pluries etiam requisito per nos domino Gregorio, et per ambassiatore pro hac causa degentes in curia, ut per aspersionem sanguinis Christi, viscera sua super populi stragem commoverentur, ut memor esset finis pastoralis officii, quod in salutem dirigitur animarum, ac juramenti, promissionis et voti, quæ tam solemniter præstita ab eo et toti mundo publicata fuere, ut Christum imitaretur, ejus vicariatum tenebat in terris qui pro populi salute, nedum de cathedra, sed de caelis in humana membra descendit, de domino formam servi accipiens: nedum dignitate se exeral temporalis, sed a tanta gloria descendens, nostrarum necessitates et miseras assumere dignatus est, et ultimo crucis mortem. Quanto autem plus a nobis et a quampluribus aliis exhortatus est, tanto plus obtusis auribus inderatum se prebuit; nunc cardinales contra juramenta et vota, nobis primo renuentibus, postea absentibus, quantum in eo fuit, de facto creando, ad propositum non cedendi quamplurimum impellentes; nunc præcepta iniqua, et nulla ad confusionem unionis fulminando poenalia, ne invicem aut ambassiatoribus alterius parlis, nec aliis, cum quibus solis poterat unio ad effectum per-

duci, loqueremur; ne etiam, de civitate Lucana discederemus, ut quod eo præsentem agi non poterat, in absentia etiam ad effectum perducere non valeret; nunc aperte et clare viam renuntiationis in publico ut diabolicam reprobando, quam ante laudaverat et juraverat, ut sanctam asserendo; necnon etiam ad nonnullos litteras destinando quod illam amplius non erat intentionis proseguendi: tandem omni conventionis et concordie rupto tractatu, factis et dictis detexit omnino de unione desperandum. Novissime autem fucatis coloribus dicti contententes, sic putantes Deo et mundo illudere, se pararunt ad recessum, quod postquam a domino Gregorio Senas, domino quidem Benedicto Perpignanum in Aragonia potentibus, uno ad Occidentem, altero ad Orientem gressibus directis ad schisma perpetuandum et unionis spem penitus evacuandum, in medio luporum absque compassione contra debitum charitatis et officii, gregem Christi ut mercenarii, et quibus non erat cura de ovibus, sed de ovium lana, morsibus luporum ac dentibus rugientis leonis, non tam turpiter, quam impudenter deseruerunt, et inhumaniter quasi facto acclamantes illud Jeremiæ: *Venite et congregamini, omnes bestie terræ; parate vos ad devorandum; ecce derelictus est grex.* Heu! propheta Jesu Christi, pro te ipse de cælo descendit, dura verba, duriora verbera, durissima carnis vulnera sustinuit, ad ultimum tam dira crucis morte, te suo pretiosissimo sanguine redemit, nunc autem mercenarii absque pietate crudeles, et dentibus insidiatoris laniandum gregem exponunt, de vellere et lana contententes carnibus, et animarum perditione pascuntur, quærentes quæ carnis, et quæ sua sunt, et non quæ Jesu Christi, contra quos Dominus per Ezechielem: *Non quæsierunt pastores mei gregem; sed pascebant seipsos; vae tamen pastoribus, Vos dispersistis gregem meum, inquit pastoribus, eiecistis eos, non visitastis eos: ecce ego visitabo super vos multam studiorum vestrorum.* O durissima et præceps libido dominandi, quæ obitulu vix anni sedis, nec suo parcat senio, nec defert officii debilo, deinde nec lateri Salvatoris, quod in aqua et sanguine colligendi in fidei unitate populi obtulit, ne quis tentaret dividere quos ille colligeret, cognosceretur profecto Dominus justitiam faciens, qui nunc in membris quæ redemit injuriam patiens ignoratur.

35. « Nos autem pietate et animarum compassione compuncti, tantam advertentes cordis duritiam dominorum de papatu contententium, dum maxime in domino Gregorio, qui vir tante in principio sanctitatis reputabatur, tantam certum cordis duritiam, qui posita manu ad artrum anteriora dimittens retro, tam fixe tamque immobiliter ad posteriora versus sit, ut postpositis atque contemptis tam solemnibus vinculis, quibus Deo et populo se adstrinxit, absque Dei

timore, sine ullo rubore verecundiae, tantam populi stragem patitur; attendentes officii nostri fore, tantam non dissimulare populi perditionem, neque in tanto lacere discrimine, tanquam illi, quibus major, negligente pastore, cunctis Christianae religionis zelus incumbit; cum etiam error cui non resistitur, probelur, et non careat scrupulo societatis occultae, qui dum potest, manifesto facinori non desinit obviare; videntes penes dominum Gregorium nihil penitus proficere, qui magis et magis quotidie obstinabatur, nec de unione quidquam in ejus praesentia tractare valentes propter praecipua injusta, timores mortis et carcerationis, quos juste timebamus, plus Deo quam homini parere volentes, ut lenemur tam ex debilo officii, quam ex vinculis voti et juramenti, quibus ad nihil necessariis, ullibus aut quomodolibet opportunis in re hac omittendis adstringebamus, Pisas accessimus; quam civitatem dominus Gregorius ante elegerat pro loco decenti, ac multifarie laudaverat; et ad quam ipso mandante, ante accedere promiseramus, deinde Liburnum in dicta diocesi Pisana, ubi cum reverendissimis dominis alterius collegii in unum propositum et voluntatem dandi pacem populo Christi nos junximus; et habitis inter nos pluribus conciliis, accersitis etiam et habitis consiliis tam praetatorum, ac aliorum tam divini quam humani juris peritorum quamplurium, viam elegimus Concilii generalis, per quam commodius dari poterat executio praemissorum, et pax et unitas in Ecclesia Dei, videlicet ut quodlibet collegium suam convocaret obedientiam in uno loco et termino, scilicet in civitate Pisanum praedicta, et in festo Annuntiationis gloriosissimae Virginis Mariae proxime futuro: et sic eos per alias litteras requisivimus, ut sic per Concilium Ecclesiae universalis utriusque deliberetur quid sit necessarium aut opportunum taliter circa factum duorum de papatu contendendum, et necessitatem Ecclesiae imminente per viam juratum et promissam, ut ipsorum vel alterius absentia non obstante, schisma extirpetur, et per electionem unice et indubitati pastoris, Ecclesiae providere valeremus, ut sic cum Ezechiele dicere valeamus: *Salvabimus gregem nostrum, et non erit ultra in rapinam, et suscitabimus super eum pastorem unum.*

56. « Determinatis autem litteris nostris Concilii requisitoriis, haec praesentientes dicti domini de papatu contendentes ad hanc salutarem viam perturbandam, et ut pax Ecclesiae dari nequiret, duo ordinaverunt conventicula seu conciliabula ad diversos dies et distantes; ac loca diversa ab invicem remotissima, domino Gregorio in provincia Ravennati aut Aquileiensi, et diem Pentecostes, altero, qui se Benedictum appellat, apud Perpignanum in Aragonia in festo Omnium Sanctorum; cum notorium sit, sic

stantibus terminis, unionem nullatenus aut aliquam viam ex Conciliis diversarum obedientiarum sic dispersim loco et tempore congregatarum dari posse, imo potius schisma confirmari, et si bonae forent voluntatis, potius huic nostrae de universali Ecclesia utriusque obedientiae, ex qua sola secundum canonicas sanctiones et sanctorum Patrum instituta, ac consuetudinem haec in talibus observari unio dari potest, prout requiruntur, consentirent, quam novas facerent sic loco et tempore diversas; ex quibus nihil aliud sequi potest, quam unionis confusio et schismatis perpetua confirmatio. Ultra haec, postea dictus dominus Gregorius, ut suum magis panderet propositum unionem confundendi, secundam dedit Bullam universis Christi fidelibus sub IV idus Julii, in qua suae asserit fuisse voluntatis et esse, et quod gratia Christi in futurum erit, pure et fideliter servare formam et intentionem suorum juramentorum, voti et promissionis in conclavi factorum, nos convocando ad eum ad tractandum secum, et cum eis, quos de facto creavit cardinales, super negotio unionis, qui qualiter retro fuerit bonae voluntatis praenarrata, et quae toti mundo sunt notoria ostendant; et qualiter sic in praesenti et verisimiliter erit in futurum, series ultima Bullae patenter ostendit, cum quotidie domini de papatu contendentes ab invicem se elongent, cum quibus simul haec sunt tractanda. Et convocatio quam de nobis fecit, nulla alia causa fieri patenter ostenditur, nisi ut nobis a collegio alterius partis separatis secundum quibus partem alterius obedientiae habere non valeremus, quae cum nostra requiritur, ut tota detur Ecclesiae congregatio, via quam elegimus de manibus nostris auferatur, et schisma perpetuetur. Nos etiam vocat ad novos incipiendos tractatus, re solam executionem desiderante implementi juramenti notorii, et sic rem, quae jam est in executione, ad primordialia nititur reducere et extranea principia, et quasi satis materia trita non sit, et quasi eam satis difficultatibus, vacillationibus et varietatibus non involverit inausibus concordiae loci, eam nunc novis tractatum anfractibus implicare conatur.

57. « Nos autem secum humaniter agere volentes, cum requisivimus, ac de novo requirimus ad cautelam per infinitam misericordiam Iesu Christi, qualenus viscera sua commoveantur super gregem sic divisum, sic laceratum, sic ferarum dentibus expositum, sic ejus et alterius culpa catervatim ad chaos, et profundum inferni innumerabiliter descendente, ne sit immemor judicii aeterni, coram quo sanguis animarum eorum in districto examine de manibus ejus excutietur: ne sit immemor suae salutis, nec juramenti, promissionis et voti, quae praestitit tam solemniter, quorum ruptura populum pessimis corrumpit exemplis, ac gravissime

scandalizat : nec in tantum sit suae famae prodigus, quæ ab universo laceratur, et subsannatur sui præjudicium, et omnium qui amodo se servitio Dei mancipabunt, et spiritus vitam ingredientur, in qua permixtissime vivere putabatur, ut dignetur quæ retro male gesta sunt emendare, unionem populi Christi accelerare, famam suam malam ad odorem bonæ convertere, et cum videat convocationes inutiles, quas una cum alio domino, qui se pro papa gerit, agit, et nullam aliam viam propter absentiam longam partis alterius utilem fore, tum, ut experientia docuit, similiter noluit convenire, dignetur et velit nostræ congregationi, ex qua sola sequi potest unio, consentire, et ut tenetur procuratorem ad renuntiandum constituere, et sic ratio male gesta emendabit, Deo primo, secundo hominibus se reconciliabit : famam ab universo juste laceratam in odorem bonæ famæ convertet : apud Deum meritum et vitam consequetur æternam, apud homines laudem et bonum exemplum. Nos autem interim ante et usque ad cessionem ad omne debitum sibi offerebamus præbendum : et post cessionem eum tanquam patrem et dominum, venerandum et tractandum. Videntes autem nihil proficere, et dominos qui de papatu contendunt præfatos magis et magis quotidie indurari ; secundum normam Evangelicam, cum nihil aliud absit, deliberavimus dicere Ecclesie universali quam convocamus, ac eos ut incorrigibiles, schisma antiquatum descendens in hæresim nutriendes, contra vota et juramenta in populi scandalum, volitantes et perjuros notorios habemus, et ethnicos et publicanos.

58. « Et cum interim talibus præbere obedientiam nil aliud sit, quam eos in suo obstinato fovere ac manutenere proposito, et principaliter schisma facere, et duo supra se capita tenendo, populum Christi, in unitate a Deo prædestinato, dividere contra articulum fidei : UNAM SANCTAM ; dicimus vobis cum Scriptura : Separamini a tabernaculis durissimi hominis, et nolite tangere ea quæ ejus sunt, ne pereatis in peccatis ejus, recedite a præsentia sua, et ejus curiam, ut Polycarpus refert de Joanne, balnea ejus, ne super vos corruant, qui Ecclesiam Dei lacerat, qui vineam Christi conculcat, et inveteratum nutrit schisma in contemptum et ruinam Ecclesie sanctæ. » Nimitum præter fas se elferri in Gregorium sivere cardinales, cum antequam deauctoratum in ipsum ferrent sententiam, veluti exauctoratum a fidelibus deserui imperarunt, ac meram calumniam ipsi impegere, nimirum foveri ab eo schisma, cum non ipse, sed antipapa, qui nunquam ut sæpe repetendum fuit, in vaso honore se erat abdicaturus, illud foverit. Pergunt illi : « Nostro autem proposito, divinitus ut putamus inspirato, ut in salutem non tam nostram, quam vestram et totius populi Christiani

ordinato, qui unionem quarimus, qui vias Deo placitas et ad unionem aptas et a sacris canonibus approbatas eligimus, ut adhærere velitis, requirimus, obsecramus et quantum in nobis est, in virtute Spiritus sancti injungimus, ut ad nos accedatis si commode poteritis in Conciliis et auxiliis opportunis, et operationibus quibuscumque assistentes ; præsertim Dominum Deum nostrum Jesum Christum, ejus res agitur, exorando, quatenus sua pietate dignetur hoc sanctum opus ad finem perducere et conducere oplatum ; scituri quod accidentibus, si fuerint indigentes, providebitur ad decentiam sui status ; et quod contra contumaces in non recedendo, et remissos, dictumque Gregorium sequentes tanquam contra foventes ipsum in schismate antiquato quod in hæresim descendit, loco et tempore opportunis procedetur ad privationem dignitatum, honorum, beneficiorum et officiorum, inhabilitatemque ad illa, et ulterius prout fuerit contra tales de jure procedendum. Datum Pisis sub trium priorum nostrorum sigillorum appensione, die undecima mensis Octobris, prima Indictione, anno a Nativitate Domini nostri Jesu Christi m^ocxviii. »

Purgavit postea se de objectis Gregorius, nimirum a cardinalibus primum Romæ habitas fuisse coalitiones cum schismaticis, a quibus se subornari siverint : antipapam colloqui mentionem injecisse, ut absente Pontifice Urbem caperet, confectasque pactiones non servasse, et grassatum dolis : cardinales vero conjunctionis instaurandæ specie, cum Petrus e Luna pseudopontificatu se non abdicaret, neque abdicaturus esset ad Pontificem evertendum auctore Balthasare ejus hoste capitali conspirasse, atque cum schismaticis se conjunxisse novunque schisma conflasse : hæc et alia a Gregorio ipso inferius audiemus.

59. *Cardinales alii creati a Gregorio, ex quibus Lucam Florentinum in Etruria legatum creat.* — Oppugnatus ita a cardinalibus Pisis congregatis novos Senis cardinales ad partes suas confirmandas creavit V non. Maii, quorum catalogum recenset Felix Contelorus ¹ in Elencho cardinalium : Ludovicum scilicet Brancacium archiepiscopum Tarentinum tit. S. Mariæ in Transtiberim, Angelum episcopum Recincentensem tit. S. Stephani in Celio Monte, Angelum Barbaricum episcopum Veronensem tit. SS. Petri et Marcellini, Baldeffum e Baldellis episcopum Ariminensem tit. S. Balbinæ, Philippum Anglum episcopum Lincolnensem tit. SS. Nerei et Achillei, Matthæum episcopum Wormatiensem Roberti regis Romanorum oratorem tit. S. Cyriaci in Thernis, Lucam Florentinum ex Ordine Humiliatorum episcopum Fesulanum tit. S. Laurentii in Lucina (hunc vocat S. Antoninus ² ma-

¹ Coult. in Elen. cardd. — ² S. Ant. III. p. tit. XXI. c. 5. § 1.

gni consilii virum, theologiae professorem, magna laetae et probitatis Vincentium seu Valentinum priorem Montisferrati oratorem Martini regis Aragonum tit. S. Anastasiae, presbyteros, Petrum Maurocenum diaconum S. Mariae in Cosmedin. Hurus vero Ariminum, Lucam tit. S. Laurentii in Lucina presbyterum cardinalem in Etruria legatum creavit¹, ut cardinalium adversantium molitionibus sese opponeret.

« Dilecto filio Lucae tit. S. Laurentii in Lucina presbytero cardinali A. S. L. etc.

« In praesentiarum provinciam Tusciae, in qua sumus, praecordialiter intuemur, in cujus parte humani generis hostis, pacis aemulus et zizaniae seminator in unum deduxit nonnullos schismaticos, qui se ausu temerario S. R. E. cardinales nominare praesumunt, et aliquos, qui iam dictae Ecclesiae cardinales fuere invicem ad confusionem fidei Christianae conjunctos, ore dicentes unionem quarere, corde vero et opere, spreto Dei cultu, impediunt eandem; unde graves et amaras gessimus et portamus in mente nostra punitiones, dum miserabilis eorum conditio, et commissorum per eos enormitas delictorum infra nostra praecordia revolvuntur, et utinam datum esset ut cum honore Dei et Ecclesiae sanctae suae, ac fidelium Christi salutis posset commode iis in partibus exhiberi nostra praesentia corporalis, ut quod mente vigilantiter intendimus, praesentialiter panderemus. Sed quia ad confundendas perfidias eorumdem, et inducendam, si poterimus, pacis et unionis dulcedinem in populo Christiano, qua nil apud Deum avidius exspectamus, versus provincias nostras Exarchatus Ravennatis et Patriarchatus Aquileiensis, in quarum altera sacrum generale praetorum indiximus Concilium celebrari pro pace et unione praedicta, nunc oportet praesentialiter nos confere, illos in partem Apostolicae sollicitudinis de latere nostro assumimus, quibus fore percipimus caelesti dono provisum, ut aliis et iam salutaribus negotiis sciant et possint consulere provide, et utili consilio providere, etc. »
 « Auget eum amplissima potestate, ut in Florentinae reipublicae ditione eis et ultra Alpes pacem inter populos conciliet. « Dat. Senis VI kal. Novembris. Pontificalus nostri anno II ».

60. *Gregorius Ariminum profectus Antonium cardinalem in Germaniam legatum mittit.* — Cum tres menses, et paulo amplius Senis egisset Gregorius, Ariminum profectus est², ex qua urbe Antonium nepolem episcopum Portuensem A. S. L. creavit, atque in Germaniam ad Robertum regem Romanorum ire jussit, ut Pisanam synodum disturbaret.

« Gregorius, etc., venerabili fratri Antonio episcopo Portuensi A. S. L.

« Islis temporibus, peccatis exigentibus, sic

quorundam sanctae matris Ecclesiae peculiarium filiorum exerevit damnata praesumptio, quod contra eandem Ecclesiam matrem suam ejus uberibus nutriti, impinguati et dilatati sunt, calcitationis spiritum assumentes, rebellionis in eam cornua exerevit, et patrem eorum superbiae imitantes, conantur una secum universos, specialiter Alamaniae populos in barathrum aeternae damnationis immergere, turbare pacem, foedera violare naturae, et quantum in eis est, sub nomine unionis et pacis inconsultilem Dei funicam separare. Nos attendentes quod, licet ubilibet pro Christi fidelibus vigiles mente simus, personaliter tamen pro nostro exsequendo desiderio, impossibilitate, repugnante natura, ubique adesse non possumus, rogare tamen cogimur, ut viros electos ex millibus, fide constantes, ornatos virtutibus, sermone potentes et opere, ac in lege Domini eruditos, in partem sollicitudinis assumamus, ut ipsis vices nostras suppletibus sperata Christi fidelibus pacis et unitatis commoda proveniant, et firmata charitatis vinculo illibata consistant. Levantes igitur in circuitu oculos nostrae mentis, ad personam tuam, in cujus desideriis geritur pacificare discordes, recuperare deperdita, et errantes in viam reducere veritatis, nostrae deliberationis convergentes intuitum, in te de tuarum donis virtutum in Altissimo confidentes, ac in nostri Salvatoris pietate sperantes, nostrae ac fratrum nostrorum sanctae Romanae Ecclesiae cardinalium deliberationis spiritus requievit.

« Considerantes itaque, quod te charismatum dator admitens donis suis praeveniens, tibi dedit sapientiam et linguam eruditam, ut scias quando debeas proferre sermonem, personam tuam scientiae magnitudine, industriae claritate et maturitate consilii decoravit », non inani elogio Antonius decoratus, cum maximarum virtutum ornamenta in se praeferebat; fuit enim conditor Congregationis S. Georgii de Alga, atque a B. Joanne Capistrano in summo honore habitum visuri sumus, « plenissimam quoque de tuis claris meritis fiduciam obtinentes, quamvis apud Sedem Apostolicam, ex eminentia consilii valde necessarius habearis, nosque et dicti fratres nostri tanti viri praesentia, propter urgentes necessitates careamus inviti; tamen propter evidentem utilitatem praetorum, principum, cleri et populorum Alamaniae, Flandriae et illarum partium, ne a zizaniorum praeventi satoribus, et ipsorum falsis ac fictis persuasionibus circumventi, in errorum devia rapiantur, et a veritate avertentes auditum ad fabulas converlantur, ac propter condiciones illarum, et circumadjacentium partium, quibus speramus per tuam circumspectionem providam, illo qui in sublimibus suis terrae finibus pacem parat, concedente, circa reformationem pacis, justitiae cultum, charitatis vinculum, et reductionis ad

¹ Lib. ut. Ep. cur. p. 4. — ² Theod. e Niem. l. ut. c. 26.

ipsius Ecclesiae Romanae obedientiam, fidelitatem ac devotionem, praemissorum et aliorum oberrantium quorumcumque, et ut existat eorum unum omnibus in praemissis salubriter consuli et utiliter conveniri, te ut fortem mittamus ad fortia, tuisque robustis humeris grandia onera imponamus; te tanquam pacis angelum, reformatorem pacis et unitatis, fidei propagatorem et latorem virtutum, ad Alemanniam et Flandriae partes praesentialiter destinamus, tibi in Coloniensi, Treverensi, Maguntina, Salisburgensi, Bremensi, Pragensi, Rigensi, Magdeburgensi, civitatibus, diocesis ac provinciis, et aliis quibuscumque Alemanniae et Flandriae partibus plenae legationis officium, ex Apostolica potestate plenitudine, quam non ab homine, sed a Deo recepimus, usque ad praedictae Sedis beneplacitum committendo, etc. Dat. Arimini id. Decembris, Pontificatus nostri anno secundo».

61. *Judicialia acta Gregorii in cardinales Pisani conventus.* — Proximo ab exaratis hisce litteris die Gregorius, confecta Senis judicialia acta adversus cardinales, qui ab eo discesserant, renovavit¹, questusque est in lata in eos sententia ipsos adversum se, dum sincero animo redintegrandae concordiae operam dabat, consilia perfidiae plena agitasse cum schismaticis, poenisque gravissimis Luca discedere velitis Apostolica sprevisse imperia, ac non modo discessisse, verum Romanae curiae officiales, ut ab se deficerent, subornasse; interceptisse Pontificias litteras, fideles ab ejus obsequio divulsisse, indicto ab ipsomet Concilio comatos impedimentum inferre, quos cum paterna charitate mulcere, atque a ceptis, promissa venia amplissima, abducere ad resarciendam Ecclesiae scissuram studuisset, obduruisse in pertinacia ac pseudocardinales Gallos in societatem suam assumpsisse, quos cum iterum Senensium ac tertio Venetorum oratorum opera pellicere ad se tentasset, ceptis inhaesisse. Eos itaque in iudicium vocatos, ac praecipue Balthasarem Cossam, qui longe plura adversum eum machinatus esset, ac Franciscum tit. SS. quatuor Coronatorum, qui ad Gallorum et Anglorum reges se contulerat, ac Landulphum S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconum cardinalem, qui pelicerat Germaniam, ut adversus Pontificiam dignitatem ea regna concitarent, notatos anathemate dignitatibus privavit; ad quam severitatem elementia temperandam trimestre constitutum, quo excurrente in locum antiquum gratiae et honoris ipsos se restitutum est pollicitus.

«Gregorius etc., ad futuram rei memoriam.

«Suscepti cura regiminis vehementer nos angit et urget charitas sponsae Christi, ut praesumptuosae ac temerariis malignorum conatibus opportunitis obviamus remediis, et ut quos Dei

timor a malo non revocat, et nostra elementia copiose diutius demonstrata ad veniam capesendam non emollit, pro eorum excessibus vigor Ecclesiasticae disciplinae competat, et ad declarationem poenarum eis tam a jure quam ab homine inflictarum mediante justitia procedamus, ut et illorum comprimat iniquitas, et utique terreantur talia vel similia attendere: sane cum ad Ecclesiae sacrosanctae integrationem per viam cessionis secundum formam in conclavi traditam totos nostros pure et sincere, ac fideliter continuo adhiberemus conatus, schismatis ex adverso, sicut finalem patuit per effectum, dolis, fraudibus, involutionibus, insidiis et violentiis intendentibus, cum quibus nonnulli ex nostris tunc cardinalibus, et adinvicem conspirarunt, ut creditur, decepti et corrupti: ne ipsi hunc cardinales ad partus divisionis malignae defluerent, et optabile unionis bonum versutiis et malitiis malignantium contingeret impediri, quam etiam divisionem schismatici inceperunt in Roma efficere, cum quibus schismaticis cardinales pro eorum libito voluntatis libera, publica et secreta habuerunt colloquia, et tractatus, a mense Julii usque ad diem quartam Maii, cum sic ad praedictam sanctam unionem non proficerent, sed officerent; nos, certis indiciis et multorum relatibus dignis praevidentes, ac ex iis quae praecesserant, eosdem tunc cardinales nos Apostolicam Sedem velle relinquere non timentes, tam grave scandalum et turpe inserere, et contra processum felicitis recordationis Urbani VI praedecessoris nostri approbato et observato, jam triginta annis elapsis, omni dignitate, officio et beneficio, commodo et honore ipso facto transgressores privantes, schismaticis adhaerere, cum quibus actualiter tractabatur, ex quorum recessu novum schisma verisimiliter poterat oriri, et roborari vetustum, sicut demum rei malus probavit eventus, praecipimus tam provide quam juste simul et pie ipsis omnibus et singulis cardinalibus existentibus in Romana curia, sub poena privationis cardinalatus et omnium beneficiorum suorum, quam quilibet ipsorum incurreret ipso facto, ne ab illa die, quarta videlicet Maii, in antea aliquis eorum exiret de Luca sine speciali et expressa licentia nostra per nos oretenus sibi facta; item sub poena perjurii, quam incurrerent ipso facto, praecipimus et mandavimus eisdem ne ullerius congregarentur in aliquo loco sine expresso mandato vostro.

62. «Item sub eadem poena perjurii, quam incurrerent ipso facto, praecipimus et mandavimus eisdem, ne aliquis eorum participaret cum oratoribus Petri de Luna, neque cum oratoribus Gallicis sive per se sive per interpositam personam, quia nostrae intentionis erat, sicut et expressimus cum praelibatis olim cardinalibus per expeditivas, claras et saluberrimas vias ad

¹ Lib. III. p. 9.

desideratam unionem procedere, palpato quod a schismaticis fueramus delusi et in frustaloriis verbis detenti, prout præcipue claruit tunc circa finem mensis Aprilis, quando inter aretos tractatus de locis conventionis, Petrus de Luna almae Urbi nostræ, ut eam caperet, parabat insidias : ad quod perficiendum suas direxit cum suis galeas armatas : quæ præcepta nostra si servassent et nobiscum, ut volebamus et decebat, perseverassent, jam ut verisimiliter arbitramur esset status Ecclesiæ reformatus vel saltem reformationi vicinus : ipsorum vero tunc cardinalium (quod dolentes referimus, quidam, videlicet Antonius olim Penestrinus episcopus, Conradus olim tit. S. Chrysogoni, Franciscus olim fil. SS. quatuor Coronatorum, Jordanus olim fil. S. Martini in Montibus de Ursinis presbyteri, Raynaldus olim S. Vili in Macello, Odo olim S. Georgii ad Velum Aureum diaconi cardinales suæ salutis immemores, divina pariter et nostra summorumque Pontificum prædecessorum nostrorum, necnon juris humani contemnentes præcepta, odibiles Deo, nobis rebelles, subversores Ecclesiæ, scandalum populorum, perjuri et præmissorum justorum violatores, fugam incutes recesserunt a nobis, facto probantes se ex nobis non esse, quos postea secutus est Petrus olim S. Angeli diaconus cardinalis consimiliter mandata nostra contemnens, qui paulo ante valde damnabat fugam predictorum. Qui omnes mala malis adversum nos accumulantes, damnabilius procurarunt sanctam matrem Ecclesiam, quantum in eis fuit, viperinis conalibus laniare, et inconsultilem Domini tunicam scindere satagentes, scandalorum et schismatum seminaria prepararunt, et famæ suæ prodigi, et honoris proprii persecutores effecti non tantum seipsum nexibus peccatorum involvere, sed in reprobum sensum dati etiam alios ad præcipitum trahere conantur, curiales aliquos et officiales nostros pecuniis, promissionibus, minis et aliis deceptionibus subtrahentes, notarios etiam cum registris causarum et libris curiæ ad se traxerunt cum gravi scandalo, et etiam detrimento partium liliantium. Attulerunt etiam aliqua, quæ ad solum Romanum Pontificem pertinent, litteras quoque nostras intercipientes, et nuntios, quos ad principes destinabamus, et populos pro celebrando Concilio generali, litteras etiam ad nos et curiales nostros directas, necnon quoscumque ad nos et nostram curiam adventantes, quantum in eis fuit, detineri fecerunt contra processus et sententias Apostolicas in die Cœnæ Domini in talia perpetrantes promulgatos.

63. « Quæsi verunt insuper per ambassiatas frequentes et litteras, quas sub sigillis, quibus antequam essent privati utebantur, ad prelatos, principes et communitates per diversas mundi partes, ut obedientiam nostram a nobis subtra-

herent, destinarent, et ut nihil omitterent ex his, quæ pacem et desideratam unionem possent impedire, unicuique et salutare ipsius unionis auxilium post tot mala relictum, generale Concilium, quod die secunda Julii in festo Pentecostes proxime futuro indiximus celebrandum, miris et damnatis artibus conati sunt impedire, etiam vero Concilio suum conciliabulum opponendo, existimantes loquacitatem et maledicentiam unionis bonum signum, prorupere sapius et publice in verba non tam blasphemata et schismatica, quam insana, innocentiam nostram apertis falsitalibus diffamantes. Nos tamen more pii patris, qui salutem zelabamus ipsorum, sperantes ipsos ad cor reversuros et viam veritatis repeluros, eos diutius expectavimus patienter, nullum de beneficiis per eorum privationem vacantibus alicui conferendo usque ad Quatuor Tempora Septembris ; et exinde pauca contulimus, et per diversos probos viros magnæ auctoritatis eos excitari fecimus, ac etiam per nostras patentes litteras, ut infra certum terminum ad nos redirent, benigne requisivimus et charitative monuimus, promittentes eisdem, quod si, et cum charitate tractare vellent nobiscum, et cum venerabilibus nostris S. R. E. cardinalibus super negotiis unionis, eos benigne recipere atque tractaremus, abolendo omnem infamiam maculam sive notam præmissorum et aliorum patrum occasione contractam, remittendo eisdem offensionem quamlibet atque penam, et cum essent perjurio maculati, et omnibus officiis, beneficiis atque cardinalatibus privati, continuata nostra majori clementia eosdem reintegraremus, et in statum pristinum reponeremus. Ipsi vero in sua pertinacia et superbia obstinati, nescientes in semitis justitie dirigere gressus suos, timoremque Dei præ oculis non habentes, etiam post dictam monitionem et excitationes nostras, contra nos et Romanam Ecclesiam conspirationes, colligationes et machinationes diversas continuarunt, et sub prætextu unionis nostram duntaxat dejectionem querentes, in Ecclesia Dei majus schisma, et divisionem ponere præsumserunt, et ut in predictis complices et fautores haberent, se cum schismaticis et schisma nutriendis, videlicet cum quibusdam anticardinalibus Gallicis per processus Apostolicos, ut præfertur, Urbani VI. prædecessoris nostri justo Dei judicio condemnalis juramentis, et aliis promissionibus ligaverunt, contra processus hujusmodi facere non verentes, et in scriptis suis ipsos anticardinales Gallicos, reverendissimos dominos cardinales appellant, et sic eos verbis et factis honorant, communicantes cum eis etiam, prohi dolor! in divinis, asserentes, quod piæ aures refugium audire, dubium esse magnum et probabile tam de jure nostri papatus, quam prædecessorum nostrorum, a quibus ipsi cardinalatum, beneficia et

honores habuerunt, veritatem in mendacium commutantes ». In quo sane cardinales, dum nimio impetu ad lædendum Gregorium feruntur, gravissimam sibi injuriam intulerunt : nam si dubius Pontifex Gregorius erat, dubii quoque Innocentius VII et Urbanus VI Pontifices fuere : ac proinde ipsimet cardinales dubii extiterunt, atque ad ea ipsi dubii cum dubiis aut potius nullis Concilium nisi dubium vel nullum celebrare potuerunt, si eorundem axiomati standum sit : pergit Gregorius : « Necnon post terminum prædictæ monitionis iterato excitati per ambassiatam Senensium per eos verbis deceptorii damnabiliter delusam, ac deinde per Venetorum ambassiatam, restitutionis præmissæ nostræ clementiæ ab utraque ambassiatâ factâ promissione, quas vacuas remiserunt, nec reductionem unice Concilii per Venetos requisitam concesserunt, nisi ad suum conciliabulum iremus, congrue quidem pluribus videtur ut unum fieri debeat Concilium, non tamen suum usurpatum, et a jure reprobalum, et super hæresi fundatum.

64. « Hos tamen tempore et malitia longe ante præcessit iniquitatis alumnus, et perditionis filius damnatus Baldassar Cossa olim S. Eustachii diaconus cardinalis, qui tyrannice sub mentito nomine legationis nostras et sanctæ Romanæ Ecclesiæ terras occupans, odiis et errorum furiis debacchatus fere per annum ante recessum olim cardinalium prædictorum de Luca studuit per nonnullos ad hoc invitatos, et falsitatibus informatos, nos perjurii et schismatis maculis infamare, et fecit quantum potuit ad hoc contra nos publice divulgari, successive sollicitans adversus nos insurgere cardinales, prælatos, principes, communitates et alias privatas personas, inter quos præcipue mendaciis, precibus, pretio ac pollicitationibus seduxit Petrum de Candia tunc Basilicæ XII Apostolorum, et Joannem, timorem eidem inculcando, tunc S. Crucis in Jerusalem presbyteros cardinales, ut sibi cæterisque rebellibus et schismaticis adhererent. Nec his malis contentus execrabilia quædam mandata pœnalia fecit, ne quis nos papam diceret aut scriberet, arma nostra in nostrum et Sedis Apostolicæ opprobrium turpiter et manifeste de locis publicis et privatis faciens deleri et captivari jubens : nuntios nostros et quamplures ad curiam adventantes perturbavit, et peniis et bonis aliis spoliavit, præcludens omnem viam, quam potuit, ne litteræ nostræ per nos de indicto Concilio generali, et aliis veritatibus edocendis ad prælatos, principes et communitates, eorumque ad nos pervenirent. Quorum errores seculi sunt tandem Henricus olim Tuscanus episcopus, Angelus olim tit. S. Potentianæ presbyter et Landulphus olim S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconus cardinales, quorum duo priores nobiscum, postquam primi fugerunt, steterunt Lucæ nobiscum etiam, et cum venera-

bitibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus Concilio generali, quod indiximus, unanimiter consentientes et promotiones et quæcumque tractanda erant tractantes publice et private usque ad consensum inclusive procedendi contra præfatos apostatas et rebelles olim cardinales, etiam distributiones recipientes : necnon, quando de Luca recessimus cum antedictis venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus, petiere licentiam cum suis familiis nominatim expressis remanendi, quam in scriptis, ut voluerunt, concessimus, donec liberi forent a suis languoribus corporalibus ; deinde se ad nos Senas venturos, ubi pro tunc nostra residebamus cum curia, per replicatas litteras et nuntios frequentatos ad nos ultra promittentes nobiscum perpetuo commorari. Landulphus vero, tunc temporis in nostra civitate Perusina et circumadjacentibus terris erat vicarius, per suum oratorem solemnem ad præsentiam nostram sæpe transmissus de constantia nos commendavit, confortavit ad patientiam, et ad procedendum contra sæpeditos olim cardinales rebelles nos animavit, usque ad mortem nobis obedire promittens et requirens quid ipsum facere juberemus, in hac confessione solum verbati, suis factis ostendit, perseverans præcise quousque nostram et Romanæ Ecclesiæ civitatem Assisii contra fidelitatis propriæ juramentum tradidit pro pecunia, et eam sibi imbur-savit.

65. « Nos igitur, attendentes quantum præmissa sunt gravia, et graviorem, nisi efficax apponatur remedium, perniciem paritura, præsertim cum intendant Ecclesiam novo idolo profanare, cum insolentiæ, quæ sine cautionis remedio per conniventiam tolerantur, animarum pericula et gravia scandala consueverint generare : ac nequeuntes absque indignatione majestatis æternæ et tremore conscientiæ tam gravia scelera et excessus detestabiles amplius tolerare, postquam pluries per plurimos viros solemnes de nostro beneplacito et consensu ad reversionem et plenam restitutionem et veniam fuerunt invitati, ipsique nostra elementia et impunitate abutentes, iniquitatibus iniquitates accumulaverunt, adversus præfatos iniquissimos viros olim S. R. E. cardinales de fratrum nostrorum consilio in virtute Altissimi decrevimus exurgere, et super præmissis contra ipsos procedere justitia mediante. Quare Senis residentes in nostro consistorio ipsos Antonium olim Penestrinum episcopum, Aquileiensem vulgariter nuncupatum, Jordanum olim tit. S. Martini in Montibus de Vesinis, Corradum olim tit. S. Chrysogoni Militensem, et Franciscum olim SS. Quatuor Coronatorum Burdegalensem presbyteros, necnon Raynaldum S. Viti in Macello de Brancaciis, Odonem olim S. Georgii ad Velum Aureum de Columna, Petrum olim S. Eustachii diaconos

cardinales declaravimus privatos et reos transgressionis præceptorum nostrorum, et de novo privavimus cardinalatibus et eorum beneficiis, officiis, commodis et honoribus, et vigesimo octavo Septembris de fratrum nostrorum hujusmodi consilio etiam privavimus, et privatos declaravimus omnes cardinales primis superius privatis et declaratis privatis adherentes et participantés in crimine et nonnullos alios omnibus dignitatibus, gradibus, officiis et beneficiis, intendentes quamprimum commode possemus, eosdem olim cardinales privatos citare, et præfatas declarationes et privationes iterum innovare non aliter, pro tunc malitia temporis ordinarium processum impediente, habiliter valentes procedere.

« Et quamvis prædicta et alia multa delicta, excessus et crimina eorundem diu fuerunt, et existunt adeo notoria, quod nulla potuerint nec possint tergiversatione celari, nosque propterea absque alia citatione juste potuerimus ac possimus declarare prædictas infrascriptas penas incidisse: ad majorem tamen cautelam et certitudinem præmissorum et abundantiorém justitiam, necnon nostram mansuetudinem exhibendam et ad convincendam eorum malitiam, de fratrum nostrorum prædictorum consilio tenore præsentium citamus prædictos Antonium olim Penestrinum, Aquileiensem vulgariter nuncupatum, Henricum olim Tusculanum dictum Neapolitanum, episcopos, Corradum olim tit. S. Chrysogoni Militensem, Jordanum olim tit. S. Martini in Montibus de Ursinis, Petrum olim tit. Basilicæ XII Apostolorum Mediolanensem, Joannem olim tit. S. Crucis in Jerusalem Ravenatensem, Angelum olim tit. S. Potentianæ Laudensem, presbyteros, necnon Raynaldum olim S. Viti in Macello de Brancaciis, Baldassarem Cossa S. Eustachii, Odonem S. Georgii ad Velum Aureum de Columna, Petrum olim S. Angeli præfatæ S. R. E. diaconos cardinales, et quemlibet eorum in solidum ut trigesima die, a data præsentium computanda, de quibus triginta diebus proxime futuris decem pro primo, alios decem pro secundo, reliquos vero decem pro ultimo et peremptorio termino assignamus, si ea die consistorium erit, alioquin prima die tum sequente, qua per nos consistorium teneri contigerit, compareant personaliter coram nobis humiliter et honeste, ubicumque tunc erimus visuri ac audituri se declarari propter præmissa et alia fuisse et esse privatos, ac de novo privari omnibus officiis, et beneficiis atque cardinalatibus, et tanquam hæreticos puniendos, et ad videndum et audiendum eandem declarationem et privationem per nos Senis factas, ut præfertur, innovari et publicari, necnon ad audiendum et videndum se declarari et publicari se commisisse crimina inobedientiæ, apostasiæ, arriolandi, schismatis, blasphemias, perjurii, conspi-

rationis, calumnie, falsi et læsæ majestatis, et propter præmissa crimina incidisse in penas et sententias spirituales et temporales, in talia perpetrantes inflictis et promulgatis; ad audiendum etiam et videndum per nos alias penas eisdem, quod sive venerint sive non, nos tamen in dicto termino ad declarationem et inflictionem hujusmodi faciendas, prout justum fuerit procedemus, eorum absentia vel contumacia non obstante.

66. Et quia audivimus Franciscum olim tit. SS. Quatuor Coronatorum Burdegalensem presbyterum et Landulphum olim S. Nicolai in Carcere Tulliano Barensem diaconum præfate S. R. E. cardinales, se ad remotiores partes transtulisse adversus nostram innocentiam contra Ecclesiæ unionem et contra veritatem acturos pro posse, ipsos citamus quatenus prima die, qua per nos consistorium teneri contigerit, post tres menses ab hodierna die proxime futuros, de quibus tribus mensibus unum pro primo, unum pro secundo, et reliquum pro ultimo et peremptorio termino assignamus, compareant personaliter coram nobis, ubicumque tunc erimus, visuri et audituri per nos decerni et declarari ipsos propter præmissa incidisse in omnes suprascriptas penas, et audiendum et videndum per nos alias penas eisdem intelligi, prout nobis visum fuerit et justitia suadebit; certificantes eosdem, quod sive venerint sive non, nos tamen in dicto termino ad declarationem et inflictionem hujusmodi procedemus, justitia mediante, eorum contumacia seu absentia non obstante. De Landulpho, qui Germanorum Francôurtensi conventui sequenti anno interfuit, videtur meminisse Gobelinus¹. De Francisco vero in Gallias et Angliam misso hæc narrat Walsinghamus²:

Circa festum Omnium Sanctorum venit in Angliam cardinalis Burdegalensis, vir potens in opere et sermone, missus a collegio cardinalium ad informandum regem regniq[ue] clerum de inconstantia papæ Gregorii, prout prius edocuerat regem Franciæ et incolas regni ejus, quatenus hi duo reges, qui censebantur in orbe præstantissimi, manus apponerent adjunctrices ad inducendum dictum Gregorium ad servandum juramentum præstitum, ut ipsorum duorum regum auctoritate magnifica, unio fieri posset in Ecclesia. Caterum volumus et auctoritate Apostolica decernimus, quod hujusmodi citationes perinde valeant, et plenum robur obtineant firmitatis, dictosque olim cardinales et eorum quemlibet proinde arceant, quacumque Constitutione Apostolica contraria non obstante, ac si eis et eorum cuilibet intimata et insinuata personaliter et præsentialiter existissent etc. Subdit ne metu iudicium Sedis Apostolicæ decli-

¹ Gobelin. Cosmon., tit. 6, c. 89. — ² Walsing., in Henr. 3. hoc anno.

narent, remve ipsos latuisse obtulerent, liberi et tuti commeatus syngraphum se dare, et in principis Ecclesie Ariminensis foribus Diploma defigendum jussisse : denique hæc ad clementiam laudem adjungit :

« Et ut nil omittamus de iis, quæ quomodo libet ad sacram unionem præsumi possunt pertinere, vestigia nostri Salvatoris sequentes, qui non solum debitorem decem millium talentorum contritum et rogantem absolvit, sed et sibi familiarem publicanum honorandum, correctum tamen assumpsit, et pœnitentem Petrum negatorem Deitatis et perjurum suo gregi præfecit : prælibatos olim cardinales superius nominatos hortamur, et per aspersionem sanguinis Crucifixi obsecramus quatenus infra terminum eis ad comparandum, ut præmisimus, assignatum ad eor revertentes, suosque recognoscences errores ad nos benigne suscipiendi revertantur pœnitentes, certificantes eosdem quod ad cardinalatus commodum et honorem, necnon ad beneficia, quæ primitus obtinebant, quorum tunc alteri non fuerit jus acquisitum, misericorditer restituemus; deletis inhabilitationibus, notis infamie et quibuscunque censuris quas ob sua scelera hujusmodi incurriserunt, post prædictum terminum spe restitutionis penitus denegata, ut sic pœnitentes reversi et a nobis pie restituti ad sacre unionis effectum, quem mundus pernicioso schismate fatigatus expectat, nobis cum venerabilibus fratribus nostris sancte Romane Ecclesie cardinalibus tractandum et perficiendum assistant. Hoc ipsum referri volumus ad prædictos Franciscum olim tit. SS. Quatuor Coronatorum presbyterum, et Landolphum olim S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconum cardinales, si infra terminum trium mensium eis præfixum ad eor reverti et pœnitere voluerint. Nulli ergo, etc. Datum Arimini XIX kal. Januarii, Pontificatus nostri anno secundo ».

67. *Indictum a Gregorio Utinense Concilium.* — Sprevere Gregorii sententiam ut ab aquitate abhorrentem cardinales Pisis congregati, agi nimirum de Concilio, in quo vetus schisma extinguatur, id vero in Synodo a Gregorio indicta, si ad eam se contulissent, non deleri, sed propagari, nec sacramenta servari, sed infringi tantum posse contendere. Si autem Pisana ex ambabus partibus cogendæ ipse assenserit, non dubiam redintegrandæ concordie spem affutgere : in sua itaque sententia persistere : Gregorius vero damnato ejusmodi Concilio Utinum in Aquileiensi patriarchatu ad indictam jam ante, dum Lucæ versabatur, Synodum celebrandam designavit, ac præsules ut eo accederent, regesque ac principes ut mitterent oratores, his litteris sollicitavit :

« Gregorius, etc. ad futuram rei memoriam.
 « Ad pacem Christianorum totis affectibus intendentes, diligentissime illa prosequimur, quæ ad consecutionem sanctissimæ atque optatissimæ unionis fore credimus opportuna. Cum itaque dudum, videlicet VI non. Julii proxime præteriti, in civitate Lucana tunc existentes, generale Concilium pro sedatione perniciosi et inveterati schismatis, ad festum Pentecostes immediate sequentis, in provincia Aquileiensi, vel Exarchatu Ravennate de fratrum nostrorum consilio, auctoritate Apostolica, per alias nostras litteras duxerimus convocandum, ac propter varias circumstantias, quibus locum hujusmodi habendi Concilii accommodari, et per nos, cum non haberemus in potestate nostra, procurari oportebat, tunc in eisdem litteris nostris, ipsum locum specialius nequiverimus declarare, sed alio tempore hujusmodi declarationem reliquerimus faciendam, nos volentes ut omnis ambiguitas tollatur, ac ut universi et singuli qui adesse debent, ad veniendum præparare se possint, et tempore debito accedere, habita super hoc diligenti consideratione, omnibusque locis provincie et Exarchatus præfatorum mature pensatis, tandem ut magis idonei pro qualitate rei et temporis civitatem Austriæ et Utinum Aquileiensi diocesis, quæ propter propinquitatem et coherentiam, pro uno loco haberi debent, de eorundem fratrum nostrorum consilio auctoritate præfata pro hujusmodi celebrando Concilio eligimus, et præsentibus per nostras litteras declaramus, mandantes venerabilibus fratribus nostris universis et singulis patriarchis, archiepiscopis, episcopis et dilectis filiis electis, et aliis Ecclesiarum prælatis etiam prætensis, ac reliquis in prælaturis ac dignitatibus constitutis, sive sint Catholici, sive schismatici, qui solent aut debent ex dignitatibus aut prælaturis eorum hujusmodi generalibus Conciliis interesse; quatenus hujusmodi Concilium per nos, ut præfertur, indictum, in præfatis loco et tempore, se personaliter conferant, ac requirentes insuper et hortantes in Domino charissimos in Christo filios nostros reges ac nobiles viros, duces, principes cæterosque potentatus, necnon communitatum et universitatum regimina principalia, quatenus ad idem Concilium personaliter veniant, vel idoneos oratores transmittere procurent, ut sic Christi fidelium multitudo in unum congregata pro pace et reintegratione Ecclesie, ac pro eradicando hoc pernicioso schismate pia et incorrupta suffragia, Deo propitio, valeant exhibere. Nulli ergo etc. Datum Arimini XIV kal. Januarii, Pontificatus nostri anno III ».

Sprevere præsules et principes Utinense hoc Concilium a Gregorio indictum, ut refert Theodericus, ac paucos archiepiscopos et episcopos illic interfuisse tradit: de quo proximo anno dicetur.

68. *Leodiense bellum cruentissimum.* — Interea invexit ¹ schisma ingens bellum inter Leodienses et Joannem ducem Burgundiae, cujus auxilium Joannes episcopus designatus implorarat: illi vero nitentur patrocinio Gallorum regis, qui missis oratoribus, ut terrorem Burgundo injiceret, reum ipsum fecit ac dicendam causam de caso regio fratre, Ludovico scilicet duce Aurelianensi. Ad quae respondit Joannes Leodienses non esse Gallicae coronae obnoxios, quorum clientela rex Francorum se implicare debeat; rebellasse illos adversus Joannem episcopum uxoris suae fratrem, a quo necnon a Guillelmo comite Flandriae ad ferendam opem sollicitetur: confecta vero expeditione, de caso Aurelianensi duce se responsurum. Cingebatur tum obsidione Ultrajecti Joannes Bavarus a Romano Pontifice designatus episcopus, quadraginta millia militum exercitu a Leodiensibus, qui auxiliaria alia circiter quinquaginta millia, duce Parvisio urbis praefore, novi pseudoepiscopi a Petro e Luna intrusi parente, die xxii Septembris eduxere adversus Burgundiae ducem, qui ad solvendam obsidionem viginti septem millibus militum armorum usu exercitatorum succinctus venerat. Conserta pugna, quam declinandam Leodiensis magistratus frustra monuerat, collectivae illae turbae Leodiensium dissipatae sunt, ac viginti millia et eo amplius contrucidata, in quibus Theodoricus pseudoepiscopus una cum fratre et patre Parvisio, ex victoribus autem, quinque sexve millia cecidere. Egressus Ultrajecto Joannes Bavarus, Burgundo de soluta obsidione gratias egit: cui mox Leodium, horum, Dinantum, Tungrum et aliae urbes se submittere; praecipui adversae factionis securi percussi: Ecclesiastici schismatici, et etiam feminae aliquae flumine mersae, urbiumque propugnacula eversa fuerunt; atque ita de Leodiensium ad antipapam defectione merito poenae divinitus exactae fuerunt, cum antea, dum constantes in Romanae Ecclesiae obsequio persistierant, opibus et potentia efflourissent. Parta vero hac victoria, Burgundus Aurelianensibus adversariis ac Francorum regi tantum terrorem attulit, ut caeptus in eum judicarius ordo sit intermissus. Quomodo vero extincto schismate, refloruerit Leodiensis respublica Constantiensium patrum studio atque a Burgundica servitute fuerit vindicata, dicetur inferius. Haecenus de schismaticis: nunc quae adversus haereticos longe periculosius Ecclesiam quotiens gesta sint, afferamus.

69. *Pragae celebrata synodus adversus Wicleffistas.* — Hoc anno ² Sbmko Pragensis archiepiscopus, cum animadvertisset Wicleffi haereses a Joanne illo, ab oppido, quod auferem sanas,

ita dicto, disseminari, celebrem synodum coegit, in qua quadraginta quinque articulos Wicleffi Londini et Oxoniae in Anglia, in Gallia Parisiis, et Romae ab Urbano VI damnatos, etiam in Bohemia Pragae damnavit. Ut vero ex Anglia in Bohemiam Wicleffi haeresis, miserando regno exilium allatura, irreperit, quive ii fuerint articuli, quorum primus affirmat substantiam panis manere in sacramento, tertius negat praesentiam Christi in Eucharistiae sacramento, et sextus debere Deum parere daemonei, (ex quibus constat manifeste, quo spiritu allati fuerint novatores) describit Joannes Cochleus ¹ ex vetustis Monumentis haece verbis:

« Factum est ut post mortem ipsius (nimirum Wicleffi,) quidam ex discipulis ejus nomine Petrus Payne, Anglus, Pragam cum libris illius profugerit, regnante Wenceslao, ea forsitan occasione permotus, quod ante eum Bohemus quidam genere nobilis ex domo, quam putridi piscis vocant, apud Oxoniam in litterarum studio constitutus libros Wicleffi, quibus titulus est, *De universalibus reatibus*, inde in patriam secum retulit, velut pretiosum thesaurum, quos Pragae diversis transcriptionibus multis hominibus communicavit, et juxta nomen suum Putridi haeretici lethale virus civibus suis infudit. Communicavit vero libros illos iis polissimum, qui Theonicorum uti refert Aeneas, odio tenebantur, uti illi per nova dogmata vexati Academiam Pragensem, in qua praevalebant, Bohemis regnantes discedentes relinquere: prorsquam famen invaluisse lues illa vulgo apud multos, doctores et magistri almae universitatis Pragensis, qui jam acceperant nullos Joannis Wicleffi articulos publice damnatos fuisse non solum in Anglia per Concilium provinciale et per universitatem Oxoniensem, verum etiam Romae in Concilio generali, et Parisiis, a celeberrima facultate theologica proposuerunt et ipsi quadraginta ² quinque articulos Wicleffi publice examinandos sub hoc verborum tenore:

XLV ARTICULI JOANNIS WICLEFFI.

i. Substantia panis materialis et similiter substantia vini manent in sacramento altaris post consecrationem. ii. Accidentia panis non manent sine subjecto in sacramento altaris. iii. Christus non est in eodem sacramento identice, realiter et in propria essentia corporali. iv. Si episcopus vel sacerdos existat in mortali peccato, non ordinat, non conficit, nec baptizat, nec consecrat. v. Non est simulatum in Evangelio quod Christus missam ordinaverit. vi. Deus debet obedire diabolo. vii. Si homo fuerit debite contritus, omnis confessio exterior est sibi su-

¹ Ms. antiq. Vat. sign. num. 3881. de rebus Leodien. Monstetel. vol. 1. c. 47 et alii. — ² Lib. Sylv. hist. Bohem. c. 35. Jo. Cochl. hist. Bohem. l. XIX et alii.

¹ Jo. Coch. hist. Hussit. l. 1. — ² LXI. etiam in Actis Syn. Const. sess. VIII.

perlua et inutilis. viii. Si papa sit praescitus et malus, et hinc membrum diaboli, non habet potestatem super fideles ab aliquo sibi datam nisi forte a Caesare. ix. Post Urbanum VI, non est alius recipiendus in papam, sed vivendum more Graecorum sub legibus propriis. x. Contra sacram Scripturam est quod viri Ecclesiastici habeant possessiones. xi. Nullus praelatus debet aliquem excommunicare, nisi prius sciat ipsum excommunicatum a Deo. xii. Excommunicans clericum, qui appellavit ad regem et consilium regni, eo ipso est traditor regni. xiii. Illi qui dimittunt praedicare, sive verbum Dei audire propter excommunicationem praelati, sunt excommunicati, et in die iudicis traditores Christi habebuntur. xiv. Omnes de Ordine mendicantium sunt haeretici, et dantes eis elemosynam sunt excommunicati. xv. Nullus est dominus civilis, nullus est praelatus, nullus est episcopus, dum est in peccato mortali. xvi. Domini temporales possunt ad arbitrium suum auferre bona temporalia, et possessiones ab habitualiter peccantibus. xvii. Populares possunt ad suum arbitrium dominos delinquentes corrigere. xviii. Decimae sunt merae elemosynae, et parochiani propter peccata possunt eas ad libitum auferre. xix. Speciales orationes applicatae uni personae per praelatos religiosos non plus prosunt eidem quam generales, caeteris paribus. xx. Conferens elemosynam fratribus, est excommunicatus eo facto. xxi. Si aliquis ingreditur religionem privatam quamcumque, tam possessionatorum quam mendicantium, redditur ineptior et inhabilior ad observanda mandata Dei. xxii. Sancti instituentes religiones privatas, sic instituendo peccaverunt. xxiii. Religiosi viventes in religionibus privatis, non sunt de religione Christiana. xxiv. Fratres tenentur per labores manuum vicium accipere, non per mendicitatem. xxv. Omnes sunt simoniaci qui se obligant orare pro aliis in temporalibus obvencientibus. xxvi. Oratio praesciti nihil valet. xxvii. Omnia de necessitate absoluta eveniunt. xxviii. Confirmatio juvenum clericorum, ordinalio locorum et consecratio reservantur papae et episcopis, propter cupiditatem lucri temporalis et honoris. xxix. Universitates, studia, graduationes, collegia et magisteria in eisdem sunt vana gentilitate introducta, et tantum prosunt Ecclesiae sicut diabolus. xxx. Excommunicatio papae vel interius praelati non est curanda, quia est censura antichristi. xxxi. Peccant fundantes claustra, et ingredientes sunt viri diabolici. xxxii. Dilare clerum, est contra regulam Christi. xxxiii. Silvester papa et Constantinus imperator erraverunt Ecclesiam ditando. xxxiv. Licet alicui diacono vel presbytero praedicare verbum Dei absque Apostolica Sedis vel episcopi auctoritate. xxxv. Ingredientes aliquam religionem eo ipso sunt inhabiles ad observanda

divina praecepta et perveniendum ad regnum caelorum, nisi apostataverint ab eisdem. xxxvi. Papa cum omnibus cardinalibus et clericis possessionem habentibus sunt haeretici et laici istis consentientes. xxxvii. Ecclesia Romana est synagoga satanae. xxxviii. Credere indulgentias est fatuum. xxxix. Decretales Epistolae sunt apocryphae et seductivae a fide Christi, et clerici sunt stulti qui eis student. xl. Imperator et saeculares sunt seducti a diabolo, ut Ecclesiam dolerent bonis temporalibus. xli. Electio papae a cardinalibus est per diabolum introducta. xlii. Non est de necessitate salutis credere Romanam Ecclesiam esse summam inter alias Ecclesias. xliiii. Juramenta illicita sunt quae fiunt ad roborandum humanos contractus et civilia commercia. xliiii. Augustinus, Benedictus, Bernardus, damnati sunt nisi poenituerint de hoc, quod habuerunt possessiones, et introierunt religiones. xlv. Omnes religiones indifferenter introductae sunt a diabolo.

« Quos quidem articulos rite et legitime examinatos generali sententia uno ore et communi omnium consensu per solemne decretum condemnarunt doctores et magistri Academiae Pragensis anno Domini m^occviii, cujus rei testem ocularem produco M. Joannem Pzibrum Bohemum, qui cum nullis annis inter Hussitarum doctores fuerit unus de praecipuis, respiciens tamen postremo, acerrime Wicleffistas impugnavit, atque etiam ex propriis Wicleffi verbis confutavit et convicit ». Addit Cochlaeus Joannis Pzibrum¹ testimonium, quod his verbis conceptum est: « Profiteor, inquit, toto animo, quod decretum et sententia in congregatione doctorum, magistrorum et totius nationis Bohemicae circa annum Domini m^occviii facta in Universitate Pragensi in domo nationis ad nigram rosam magistro Joanne Hus lanquam principali in eadem presente et consentiente, et me illic etiam presente et coassistente, est in hoc de tanto justa et rationabilis atque vera, de quanto omnes et singuli unanimiter nullo penitus contradicente decreverunt, etc ». Ut vero a Joanne XXII² in Romana Synodo, et a Constantiensi³ Synodo postea damnati fuerint, dicetur postea.

70. *Wicleffistica haeresis Pragae propagata per Joannem Hus et Hieronymum Pragensem.* — Vesaniam hanc doctrinam amplexus nefarios quosque clericos, ac vel arrogandia vel invidia percitos, refert Aeneas Sylvius⁴: « Sequebantur, inquit, Joannem, (nimirum Hus, a quo Hussite nomen traxere,) clerici fere omnes aere alieno gravati, sceleribus ac seditionibus insignes, qui rerum novitate evadere poenas arbitrabantur. His et nonnulli doctrina celebres juncti erant, qui cum in Ecclesia consequi di-

¹ Pzibrum apud Cochlae, in hist. Hussit. — ² An. Chr. 1413, num. 1. — ³ An. Chr. 1415, num. 35. — ⁴ En. Sylv. hist. Bohem. c. 35.

gnitatem non potuissent, iniquo animo tenebant sacerdotia majorum censuum his committi, quamvis nobilitate præirent, scientia tamen videbantur inferiores. Excecit eos invidia, ut qui viderant et qui intellexerant, non intelligerent. Proruperunt in blasphemias, et cum aliquibus ignavis fortasse ac vitiosis maledicere possent, in omnes latrare sacerdotes coepere, et ab Ecclesia Catholica recedentes impiam Waldensium sectam, atque insaniam amplexi sunt: » Recensitis nefariis illis erroribus subdit auctor: « Subiaco cognomine Lepus claris parentibus apud Bohemos ortus per idem tempus Pragensem Ecclesiam Pontificio refinebat consilio et animo illustris, qui Orienti calamitati obviam ire cupiens priusquam amplius debaccharetur, libros Joannis Wicleffi ad se terri, omnesque, doctorum virorum consilio adhibito, publice coneremari jussit. Supra ducenta volumina fuisse traduntur pulcherrime conscripta, bullis aureis tegumentisque pretiosis ornata. Joanni prædicatio interdicta et adjectæ minæ, si quando priores in populo errores vulgare auderet. Ipse Pragam excedens apud villam, ubi sibi origo fuit ac cognomen, permittente loci domino, qui ejus infamiæ favebat, vocare plebes ac docere non desistit, multa in Romanum præsulem, multa in reliquos Ecclesiæ Pontifices maledicta congerens, utque populi animos sibi magis ac magis conciliaret, decimas haud aliter, quam eleemosynas sacerdotibus debitas adstruit: liberam prædia possidentibus si velint eas dare, si nolent, nullo jure cogi posse ».

Confirmavit Joannis Hus improbilatem Hieronymus Pragensis, qui vanæ philosophiæ lucis plures decepit; quem tamen hoc tempore Wicleffi errores una cum aliis doctoribus Germanis, qui florebant doctrinæ laude, antequam Pragensis academia dissolveretur, damnassee, ita arguit Joannes Cochlæus¹ dum ejus perfidiam exponit: « Si diligentius quis discutiât hanc rem, inveni et Hieronymum istum circa Wicleffi doctrinam terque quaterque, ut ait poeta, perfidum. Primo quidem Pragæ quando ipse anno Domini m^ocdm quadraginta quinque articulos Wicleffi simul cum cæteris publice damnavit, (†) tum ut magister universitatis, tum ut membrum Bohemiciæ nationis: his igitur, aut ter eam doctrinam sub initium damnavit Pragæ,

scilicet in collegio Caroli, in nigra rosa, et in prætorio. Taceo de ea damnatione, quæ in professoribus theologicæ facultatis facta fuit, quia non reperio eum illius facultatis membrum fuisse. At paulo post maxime asseruit, et prædicavit sediliosissime eandem doctrinam, nec pudit eam cum sociis suis contra doctorum consilium in articulis objectionis suæ dicere iniquam, injustam ac temerariam esse, et fuisse xlv articulorum condemnationem et prohibitionem ». Cæterum arrogavit sibi Hieronymus, quamvis laicus esset, prædicandi auctoritatem adeo ut etiam pseudoapostolum ad varias gentes invaserit, quem errorem cum Turlupinis communem fuisse, narrat Joannes Gerson¹ refellitque: « Pascere oves auctoritative pabulo prædicationis, dando escam rationalem pro eis, est officium, quod nullis fas est exercere, nisi misso, nec nulli quisquam debet nisi idoneus et probatus: primam partem brevibus verbis absolvit Apostolus; Quomodo (inquit) prædicabunt nisi mittantur? confunderetur enim penitus Ecclesiastica hierarchia, si cuilibet indifferenter auctoritativum prædicationis officium laxaretur: patuit Turlupinis et aliis ibioliis quos hæc audacia fefellit, etc ».

71. *Miraculum Eucharisticum.* — Hoc anno Deus insigni miraculo præsentis in Eucharistia Christi veritatem confirmavit in Germania, dum hæretici in Bohemia humanis commentis ac sophismatibus eam labelactare moliebantur. Describit rem gestam Nicolaus Serarius² his verbis: « Anno millesimo quadragesimo octavo contigit illud, quod magno populi concursu contigit illud, quod magno populi concursu quotannis, prout ipse vidi, celebratur Walduræ, quæ Moguntino nunc subest, miraculum Eucharisticum. Fuit hoc olim quidem scriptum et eusum, sed paulo accuratius renovatum ac recensum Herbipoli anno m^olxxxix: sic est: Wirtzburgensis diocesis oppidum Durn aut Waldurn appellatum inibi in sacra D. Georgii ad incrementum missæ sacrificium faciebat sacerdos cui nomen Henricus Otto: sed dum inconsideratius negligentiusque rem tantam agit, calicem rite jam consecratum evertit. Et ecce derepente sanguis Dominicus per subjectum corporale effunditur. Vini species sanguinis instar rubescit: quocumque attingit miram imaginem exprimit:

¹ Gerson, in sermone facto in Concil. Rhemen. apud Bochet. l. 1.

² Serar. Mogunt. rer. l. v. in Joan. II.

¹ Joannes Cochlæus in historia Hussitarum damnatos a Hieronymo de Pragæ Wicleffi articulos plus vice sumptos, ac præsertim hæc nomen, asserit. Verum hæc pugnare videntur cum iis, quæ inter reliquas accusationes objecta illi fuerunt coram Patribus Concilii Constantiensis. Nam ibi nom. 18. accusatus fuit: « Quod in illa nefaria doctrina Wicleffi et habitis passibus in libris ut supra (Wicleffi) eam continentibus, et apud se existentibus in Pragæ, ac in regno Bohemici sæpe sæpius ac diversis vicibus anno Domini millesimo quadragesimo secundo (nota epocha hæresis Hussitice) tertio, quarto, quinto, sexto, septimo, octavo, nono, decimo, undecimo, duodecimo, decimotertio et decimo quarto de mense Januarii, Februarii, Martii, Aprilis, etc., et Decembris dogmatizavit, docuit, etc. » Hæc palam pro concione exposita sunt Patribus, ut ex iis tanquam veris et assertis, quid sibi de Hieronymo judicandum foret intelligerent. Sed et ex his pariter, iis, quæ Cochlæus apud annalistam hic narrat fides detrahitur. Nisi forte Hieronymo, quæ ore et pro concione probabat dogmata, eadem scripto una cum cæteris Pragæ Academiae doctoribus damnaverit.

in medio quidem Crucifixi, ad latera vero veronicarum plurimum, sic enim eas icunculas vulgo appellamus, quæ sacrum Christi caput spinis redimitum ostendunt. Territus sacerdos, etsi non deessent, qui factum vidissent, pannum lamen illum, ita ut erat, sanguineis illis imaginibus tinctum in altare ipsum, lapide uno semoto condidit, ut quemadmodum pannus situ et carie, sic facti memoria ipsius panni putredine interiret. At noluit tantum suum opus Deus optimus maxime latere: venit ille sacerdos ad vite extremum, morbo angitur, sed magis sceleris sui conscientia torquetur: mori cupiebat: sed mortem nescio quid retardabat. Collegit sese, factum confitetur, pannum commemorat, locum in quo jaceat, indicat, et moritur. Inventa omnia: multus de re tota sit ubique sermo, cumque novis quotidie miraculis Deus auget, ita ut jam post annum fere septuagesimum accuratissime in rem totam inquirere et ad summum Pontificem quod comperissent referre magistratus staterint. Quæ omnia anno Domini M^oCVII ita diligenter, graviter et vere facta, ut Pontifex maximus ad locum Dei gloriæ, et majestati convenientius ornandum et celebrandum, omnium beneficentiam Diplomate invitandam censuerit anno millesimo quadragesimo quadragesimo quinto, pridie kal. Aprilis ».

72. *Puer naufragus divinitus servatus.* — Hoc etiam anno patuit insigni miraculo valere apud Deum sanctorum preces, quantumvis contra obganirent hæretici: apud Huyum enim puer, cymba eversa, passus naufragium opera B. Virginis, quam mater nuncupato voto interpretem divinæ misericordiæ sibi desumpserat, divinitus servatus est. Narrat miraculum Justus Lipsius¹ in Deiparæ Hallensis historia his verbis: « Anno M^oCVII, Huyum oppidum in terra Eburonum super Mösam est, qui medium scindit, et interluit, sed ponte lapideo conjunctum. Puer ibi annos quatuordecim natus cum quatuor aequalibus suis cymbam conscendunt, et solita huic atafi lascivia in flumen pergunt ludere et vagari captantes, sed miseri in discrimen et angorem ve-

niunt: venti surgunt et flumen a pluvia increverat, jaclantur, fluctuant, et lamen adnisi ad ripam appellant, et quatuor exsiliunt. Primus ille quatuordecennis puer relinquitur, repulsa ut sit pedibus cymba: venti etiam abripiunt, atque adeo cymbam evertunt: puer in undis volvitur: pueri compares opem clamant: accurrunt plures et inter eos trepida mater: Quid faceret? tollit in caelum oculos, et: O Dei Mater, qua Hallis coleris, matri succurre. Ego et filius sospites tibi sistemur: votum facio. Dixerat. Ecce puer inter ingentes undas ad pontem abripitur, inter arcus illæsus transit, et ad medium circiter milliare supernalat, quo nisi caelesti manu sublevante? cujus ductu, longe infra oppidum in pratium devehitur (nam flumen restagnabat) et ibi molliter deponitur ac matri redditur. Reddunt et ipsi votum Hallis lubentes merito tibi, Virgo auxiliatrix! »

Eodem anno divina providentia pluribus insignibus prodigiis latrones crudelissimos, qui in oppido, cui Gheeruliet nomen est, apud Batavos defexit²: nam cum innocentum cæsa corpora, injecta magna straminum copia, incendere noctu decrevissent una cum ædibus, ita criminis suspicionem flammis se abolituros rali, lamen ea cadavera divinitus flammarum vim non sensere, restinctoque incendio, cum presbyter qui ex latronum erat numero ad legendum facinus, cadaver occisi domini amplexus esset, dextram ab occisi manu nunquam delvellere potuit. Deinde cum divina mysteria idem latro pro celebrandis exsequiis perageret, sæpius accensæ faces sponte extinctæ maximo omnium stupore, nec nisi cum maxima difficultate iterum accendi potuerunt. Demum cum latrones suppellectilem raptam in alienas terras navi avexissent, delira mulier divinitus acta prætori indicia auctorum, qui hactenus latuerant, et ubinam esset rapta suppellex, patefecit, adeo ut comprehensi extremo supplicio affecti sint: cujus terrore unus desperatione elseratus sibi gulam secuit: sacerdos vero crimen execratus plura penitentis animi signa edidit.

¹ Justus Lips. D. Virg. Hallen. p. 13.

² Jo. a Leyd. Chron. l. XXXII. c. 11.

GREGORII XII ANNUS 3. — CHRISTI 1409.

1. *Gregorius cardinales edictis insectatur.* —
(1) Conflata jam a cardinalibus in Gregorium papam, ut vidimus, discordiæ tempestas anno redempti orbis millesimo quadringentesimo

nono, secunda Indictione, Catholicum orbem adeo concussit, ut novo ab illis renuntiato Pontifice schisma auctum sit, quod præsentiens Gregorius graves in eos querelas fudit in judi-

(1) Hoc anno tam multa celebrata sunt Concilia, quanta elapsis retro annis ad ipsum usque Ecclesiæ milium nupum. Præterito habente anno, die festa Omnium Sanctorum, Benedictus Concilium Perpignan, Aragonie urbe, celebrare exorsus est, idemque per XIV sessiones continuatum ad VII kal. Aprilis sequentis anni extractum fuit, ut Gossartus in addit. ad Libbeum notat. Assederunt Benedicto cardinales initio novem, dein septem, duobus ibi obuentibus « cum prælatis de tota Hispania », ait F. Bonifacius Ferrerius in Apologia pro Benedicto cap. 66 Anecd. to. II, col. 1481. « Aragonensibus, Lotharingis, Sabandis et de Francia, nonnullis scilicet de comitatu Fuxi, de comitatu Armaniaci. Regnum Scotiæ propter distantiam magnam et notoria pericula non venit, sed postea gratum et ratum habuit confirmavitque ». Ille Ferrerius, S. Vincenti Ferrerii frater, qui Carthusiensem Ordinem professus eodem cum leatro suo mentis errore Benedicti factionem sequens aberrabat. Ultra cardinales interfuisse Concilio huic tercentos circiter Patres testantur litteræ Joannis de Thurrena, qui apud Benedictum XIII a Concilio Constantiensi jam depositum cardinalem agens, eo defuncto, Pontificem alium substituit, de qua electione sua litteras illas dedidit ad Joannem Amaniaci comitem, legendas Marten. Anecd. to. II, Quid in eo Concilio gestum sit satis explicat annalista. Profecto totum fuit, ut Benedicto demissionem dignitatis persuaderet; quam ab ipso præstari consulebat, nedum æmulo cedente vel morte sublato, sed illo etiam exautorato atque ad cedendum coacto. Quod cum Benedictus admittere se significasset, ut ex Actis Concilii apud annalistas et ex ipso supplici libello à Patribus eidem Benedicto porrecto, legendo apud Niemann de schismat. lib. III, cap. 36, 37, intelligimus, decreta fuit ad eorum Pisis colligendum ex doctis viris legatio, ut eorum voluntate res periceretur. Legationi huic inanes moras interjectas fuisse, ac tandem irritam cessasse testatur Smita in lib. III ad an. MCDVII. At Bonifacius Ferrerius in Apologia pro Benedicto, Bonifacius, inquam, qui unus fuit ex legatis, pervenisse quidem illos Pisas affirmat; sed non ad præstitutam diem, etc. quod « istud erat impossibile, nam tam in dominio Francia, quam provincia Janua, de Luca, de Pisa minuebat eis periculum evidens personarum et honorum; ideo oportuit laborare pro salvis conductibus obtinendis... nec in Francia potuerunt haberi nisi per medium regis Aragonum... et habitis salvis conductibus ambaxatores arripuerunt statim viam suam, gradiendo celeriter et diatris continuatis ». Venisse pariter illos Pisas, Concilio nondum absoluto, quin et ante ingressum cardinalium in conclave, ac die XIV Junii Pisis egisse illos ex Epistola Roberti prioris Celsimensis, relata inter Acta Cane. Pisani apud Martene Vet. Monum. to. VII, col. 1112 constat. Hæc satis de Concilio Perpignan, de quo plura annalista hic num. 81.

Concilium alterum anno isto, ineunte Januario mense, celebrant trium provinciarum in Gallia archiepiscopi Arelatensis, Aquensis, Ebrodunensis, qui una cum suffraganeis suis Aquis Januario mense coeuntes, præter canones nonnullos ad disciplinam moribus Gallicana Ecclesiæ consonam pertinentes, e cœtu suo viros destinarunt, qui communi nomine Pisano Concilio interessent. Hujus Concilii de quo nihil in collectionibus, canones vulgavit P. Martene Veterum Monument. tomo VII, col. 912, et ego Additamenta à Turinensi Ms. Codice sullecti.

Hoc ipso pariter anno, post diem XXVI Januarii, ditius Florentine præsules convocati sunt Florentiæ, ait Sozomenus in historia Pisatoriensi ad hunc annum, ut editum ab optimatibus Florentinae republicæ edictum, de subtrahenda Gregorio obedientia, auctoritate sua confirmarent. Cœtio illa Concilium appellatur in litteris nomine Gregorii XII datis ad Florentinos, legendis apud P. Martene Vet. Monum. to. VII, col. 956. « Concilia congregaverunt ad deliberandum utrum domino nostro pape deberet auferri obedientia ». Sententia Patrum in Gregorium iniqua legenda est apud Martene ibid. col. 937, etc., cui præter archiepiscopum Pisannum et alios Etruriæ episcopos tres, alii plures ex aliis religiosis Ordinibus viri docti subscribunt. Quoniam vero nullam mensis notam præfert, cum tamen in eadem sententia fiat mentio edicti a Florentinis facti, quod ibidem col. 931 legitur, signatque die XXVI Januarii, ideo post eam diem convenisse Patres oportet. Hoc pariter Concilium a collectoribus omissum, a me suppletum est.

Quantum tandem Concilium, omnium hujus anni celebratissimum, Pisis convenit; de quo satis multa annalista. Pauca tamen hic subiiciamus ad ea corrigenda, quæ eidem annalists sive excederunt, sive ex historia ejusdem Concilii ab eo consultata repetere non licuit. Utinam hic vero Actis ejusdem Concilii, vulgatis a Martene ibid. col. 1078, de appellatione quam legati Roberti regis interposuerunt a sententia Concilii, nihil se legisse in Actis Concilii Pisani affirmat annalista. Verum in nostris Actis, sess. V, legimus in rem præsentem: « De Pisa hospite insalutato recesserunt (oratores Roberti) dimissa per eos quodam appellatione clam, et occulte ». Hoc ergo fortassis, causa fuit, cur in Actis, ab annalists consultis, profectionis hujus nulla mentio foret, eo quod scilicet Concilio palam intimata minime fuerit.

Sessiones reliquæ eo processerunt ordine eademque tractantur, quæ annalista diligenter prosequitur. Die XV Junii, sessione XVIII celebrata, cardinales XXIII in conclave recesserunt, horum V Benedictus XIII, reliquos Gregorius promovenerat. Die XXVI Junii Petrus de Candia, dictus cardinalis Mediolanensis, qui Gregorio jam laxerat, in Pontificem communi cardinalium assensu electus fuit, et Alexio de A appellatus. Is familia Filagonum satis, teste Sancto jure in historia ducenti Vagos, cui a III, Ital. to. XXII, olim Mantuarum Civitate professus, favore Galeatii Viscomitis, Mediolanensis principis, cui a sanctioribus consibus aderat, in episcopum primo quidem Vicentinum promotus fuit, ait Niemann apud annalistas hic num. 71, cui ad stipulandum anonymus Vaticanus, et alii qui additamenta ad Placentinam Lucensem in Codice Patavino adjevit, quem utrumque produxit Muratorius per. Ital. to. III, par. II, col. 812. Adjunt ambo post episcopatum Vicentinum et Novariensem, ac demum archiepiscopatum Mediolanensem, quod post-tremum Niemann pariter asseruit. Sed coævus auctor Miscellæ Bononiensis dignitatum viri hujus gradus hoc ordine collocat: « Consigliere del duca di Milano, poscia di Novara, indi di Vicenza, poi di Piaccenza, dopo arcivescovo di Milano, e finalmente cardinale ». Idipsum pariter de Placentino episcopatu affirmat Waddingus in Annal. Minor. quævis alium inter dignitates illas ordinem constituit. Pontifice jam electo sessiones reliquæ, apud annalistas

claris Actis¹, incunte anno, adversus eosdem cardinales, cum die ab ipso constituta ad obsequium non essent reversi, promulgavit: cuius sententiae prima pars cum iisdem fere verbis concepta sit atque illud edictum, quo in iudicium vocatos vidimus, a nobis praetermissa est. Nulli vero se pepercisse operæ, quo illos ab imminenti novi schismatis consilio revocaret, ita exponit²:

Gregorius etc. ad futuram rei memoriam.

Ut nil omitteremus de iis, quæ quomodo libet ad sacram unionem praesumi possent pertinere, vestigia nostri Salvatoris sequentes, qui non solum debitorem decem millium talentorum contritum et rogantem absolvit, sed et sibi familiarem publicanum honorandum, correctum tamen, assumpsit, et penitentem Petrum negatorem Deitatis et perjurum suo gregi praefecit, praefatos olim cardinales superiores nominatos hortati fuimus, et per aspersionem sanguinis crucifixi obsecravimus, quatenus infra terminum eis ad comparendum assignatum ad cor revertentes, suosque recognoscentes errores, ad nos benigne suscipiendi reverterentur penitentes, certificantes eosdem quod ad cardinalatus commodum et honorem, necnon ad beneficia, quæ primitus oblinebant, quorum tunc alteri non foret jus acquisitum, misericorditer restitueremus, delictis inhabilitatibus, notis infamiae et quibuscumque censuris, quas ob sua scelera huiusmodi incurrissent, post predictum terminum spe restitutionis penitus denegata, ut sic penitentes reversi et a nobis pie restituli ad sacrae unionis effectum, quem mundus pernicioso schismate fatigatus expectat, nobiscum cum venerabilibus fratribus nostris sanctae Romanae Ecclesiae cardinalibus tractandum et perficiendum assisterent, ac etiam attendentes quod, li-

cet praefati olim cardinales cum anticardinalibus fuissent requisiti, et instanter rogati per ambassiatores solennes charissimi in Christo filii nostri Sigismundi illustris regis Hungariae, et dilectorum filiorum Michaelis Zeno ducis, et communitatis Venetiarum pluries, necnon per oratorem dilecti filii Malatestæ de Pensauero ad requisitionem dilecti filii Caroli de Malatestis quatenus pro bono huiusmodi unionis feliciter consequendo, neve per suum conciliabulum a nostro generali Concilio separatum dicta unio retardaretur, sed forsitan, quod absit, omnino impediretur, vellent a loco Pisarum discedere, et si non in loco nostri Concilii, ut dignum et justum est, saltem in aliquo communi libero et sufficiente, ad quem locum communem, dimisso nostro loco, si quis per nos esset specialiter nominatus, nos parati eramus accedere, et per hoc nostram humilitatem et voluntatem, quam semper ad sacram unionem habuimus et habemus efficaciter exhibere, iidem hoc facere pertinaciter et obstinate penitus denegarunt, nullam concordiam aliam volentes, nisi quod sequamur eorum pravas affectiones, iniquitates et errores, quæ totum statum primae Sedis sive Romanorum Pontificum praecipilio exponunt, in tanta duritia permanentes, quod nedum videntur sacram unionem, quam verbis praedicant, realiter et omnino refugere, sed etiam, prohi dolor! ad perpetuandum, quantum in eis est, hoc schisma nefandum intendere, et novum idolum, id est, alium antipapam in Dei Ecclesia veluti conflatilem vitulum procurare. Quorum considerantes malitiam et contumaciam obstinatum, pro bono universalis Ecclesiae, cui auctore Domino praesidemus, gravibus nostri cordis aculeis pungimur, et ad procedendum contra eosdem mediante iustitia sine prorogatione alterius termini perurgemus.

2. « Adveniente igitur praedicta trigesima

¹ Greg. I. III, p. 53. — ² Ibid.

legenda continuatae sunt. Harum tamen sessionum numerus in variis Codicibus varie assignatur: nam apud annalistam numero sunt XXIII, in Actis apud Labbeum XX tantummodo. Item in aliis Actis e Codice Vindobonensi eratis apud eundem, sessiones sunt XXII, sed cum manus sit Codex, nec exhibeat sessionem diei VII Augusti, ea adjecta, quæ forte expressa erat in Codice, sunt sessiones XXIII. Acta apud Martene Veter. Monum. to. VII signant XXI, sed hæc sessionem unam assignant diei XV Junii, quæ ingressui cardinalium in conclave destinata erat; nec Conciliaris convocatio tunc ulla facta est; sicut et nullus pariter actus Conciliaris in ea die praestitus in Actibus illis memoratur. Hac ergo sublata sessione, Acta illa non nisi XX sessiones exhibent; sed mendose profecto, cum sub una eademque sessione diei XXVII Julii ea conferant, quæ duplici in sessione, alia scilicet diei XXVII Julii, altera vero diei VII Augusti peracta sunt, ut ex ipsa diei et mensis adscriptione in iis Actis expressa constat. Hac igitur postrema sessione in duas secta, rejectaque sessione diei XV Julii, supersunt sessiones XXI quot pariter Acta apud Labbeum exhibent. Unde vero apud annalistam, et in Actis Vindobonensibus sessionum numerus ad XXIII creverit, ignoro: quamvis mendum ea in re irropsisse ex consensu Actorum Martenis et Labbei satis intelligo. Nec sane minus hic est nevis Actorum, quæ annalista consulit, cum et in Catalogo Patrum, qui Concilio adfuerunt, menda nonnulla animadvertit P. Cossartius in observationibus ad subscriptiones Patrum, legendas in to. XV Collect. Veneto-Labeanæ, col. 1247. Quanquam nec sinceriores subscriptiones illas Labbens et Cossartius dederunt: tum et aque mendosæ sunt illæ quas e Pisano Codice Ughellius in Pisan. vulgavit. Multo auctiores atque emendatiores illas ex Taurinensi Codice acceptas me dedisse blandior, Acta vero Vindobonensia in multis minus esse sincera ex eo colligo, quod nec in diebus quibus sessiones habitæ sunt cum aliis Actis congruant: qua in re reliqua omnia Acta summa fide coherent.

Superest quantum huius anni Concilium, quod Gregorius Unum, vel in civitatem Austriæ, nempe Fortunopolim indixerat. Postmodum vero, prohibitus ingressu urbis Uniensis decreto principum ejus urbis, quod integrum recepit P. de Rubéis in notis ad Concilium istud legendis in Collect. Veneto-Labeanæ to. XV, col. 1112, Forajulo celebrandum constituit. Eorum, qui tunc interfuerunt, episcoporum numerus ignoratur; sed unde acciti invitatique venerint, deducimus ex recensione eorum locorum, quæ Gregorium Pontificem recipiebant. Parisiæ vero Gregorio tunc cum Concilio agebatur, Neapolitana regnum Ladislao subjectum, Malatestam Arminensem et *Alemannos quosdam valde paucos* notat Georgius Stella in Annalibus Genuensibus. Ex his locis acciti episcopi, pauci oppido rarique coovernt in Concilium die VI Junii, festo Corporis Christi solemnè. Quid egerint, si pauca illa excipias quæ Annales referunt, ignoro; cum in obscuro adeo Concilio istud laterit, ut scriptorem veterem neminem repererimus, qui de illo aliquid tradiderit. Mera vero iutaque ejus mentio apud unum scriptorem Aidamanti ad historiam Ptolomæi Lucensis Rer. Ital. to. III, par. II, col. 850, occurrit. MANSI.

die, videlicet hesternâ, tunc propter festi solemnitatem consistorium non tenuimus, sed die immediate sequente, videlicet hodiernâ, nobiscumque cum venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus in consistorio publico consistentibus, comparuit coram nobis dilectus filius magister Guillelmus Biordi de Latinis de Prato Pistoriensis diocesis, procurator fiscalis dictæ Romanæ Ecclesiæ, et prædictorum olim cardinalium ad dictam diem citatorum, et non comparentium et cujuslibet ipsorum contumaciam accusavit, ac petiit ipsos et ipsorum quemlibet per nos contumaces et contumacem reputari, ac decerni et declarari ipsos et ipsorum quemlibet, in pœnas et sententias prædictas, et in ipsis processibus contentas, et alias propter præmissa a jure vel ab homine in talia perpetrantes inflictas, et quomodolibet promulgatas, seu etiam ordinalas incidisse, et alias eis et eorum cuilibet pœnas per nos infligi, prout nobis videretur, et justitia suaderet. Nos igitur dilectis filiis nostris Bandello tituli S. Balbinæ presbytero Ariminensi, et Petro Mariæ in Cosmedin diacono de Venetiis vulgariter nuncupatis cardinalibus, vivæ vocis oraculo mandavimus, ut ad portas palatii nostri accederent, ut ibi per se et alios clamarent et clamari facerent, ut si prædicti olim cardinales vel aliquis eorum vel aliqui aut aliquis pro eis vel eo ibidem existent, dictum palatium intrarent et ad nostram præsentiam accederent : et deinde prædicti Bandellus, et Petrus sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales ad nos redeuntes dixerunt, se ad prædictas portas accessisse, et ibidem per se et alios clamasse, et clamari fecisse prout eis per nos mandatum fuerat, quod si iidem olim cardinales vel eorum aliquis, seu aliqui vel aliquis pro eis vel aliquo eorum existent, dictum palatium intrarent, et ad nostram præsentiam accederent, ac retulerunt se prædictos olim cardinales, aut eorum aliquem minime reperisse, nec etiam aliquem pro ejus vel ipsorum aliquo ; propter quod prædictus procurator iterum petiit, prout primo petierunt, et superius est expressum.

3. « Nos igitur præfatos Antonium olim Penestrinum dictum Aquileiensem vulgariter nuncupatum, Henriem olim Tusulanum, dictum Neapolitanum episcopos, Conradum olim tituli S. Chrysogoni Melitensem, Jordanum olim tituli S. Marini in Montibus de Ursinis, Petrum olim tit. Basilicæ XII Apostolorum Mediolanensem, Joannem olim tit. S. Crucis in Jerusalem Ravenanem, Angelum olim tit. S. Potentianæ Laudensem presbyteros, necnon Raynaldum olim tituli S. Viti in Macello de Brancaliis, Baldassarem Cossa olim S. Eustachii, Odonem olim S. Georgii ad Velum Aureum de Columna, et Petrum olim S. Angeli præfate sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales diaconos, et quemlibet eorum de fratrum nostrorum consilio reputantes, prout

sunt merito contumaces, ac volentes nec valentes salva conscientia, tantam contumaciam ac tot excessus notorios relinquere impunitos, in eisdem olim cardinales propter hujusmodi contumaciam, excommunicationis sententiam promulgamus, et declaramus eos fuisse et esse inobedientes, apostatas, schismaticos, blasphemos, perjuros, conspiratores, necnon ariolandi falsi et læsæ majestatis criminibus irrefitos, et insuper propter eorundem olim cardinalium excessus et delicta, et alia suprædicta declaramus eos fuisse et esse privatos, ac de novo privamus omnibus officiis et beneficiis, dignitatibus atque cardinalatibus, et eorum commodis et honoribus, et eos tanquam hæreticos decernimus puniendos. Innovamus etiam et publicamus prædictas declarationes et privationes per nos Senis factas ; in quarum prima prædictos Antonium olim Penestrinum episcopum Aquileiensem vulgariter nuncupatum, Jordanum olim tit. S. Marini in Montibus de Ursinis, Franciscum olim tit. SS. Quatuor Coronatorum Burdegalensem, et Conradum olim tit. S. Chrysogoni Militensem presbyteros, necnon Raynaldum olim S. Viti in Macello de Brancaliis, Odonem olim S. Georgii ad Velum Aureum de Columna, Petrum olim S. Angeli, et Baldassarem Cossa olim S. Eustachii diaconos cardinales, de fratrum nostrorum consilio declaravimus privatos a die transgressionis præceptorum nostrorum, quæ fuit undecima Maii proxime elapsi, et ipsos de novo privamus cardinalatibus, officiis, beneficiis et eorum commodis et honoribus, in secunda autem declaratione et privatione, quæ fuit xxvii Septembris, de fratrum nostrorum consilio privavimus et privatos declaravimus omnes cardinales, primis superius privatis et declaratis privatis, adherentes et participantes in crimine, et nonnullos alios omnibus dignitatibus, honoribus, gradibus, officiis et beneficiis : et nihilominus presente populi multitudinis copiosa, per hanc nostram sententiam promulgamus, decernimus et declaramus prædictos olim cardinales propter prædictos excessus, in pœnas et sententias in prædictis processibus Urbani VI, prædecessoris nostri contentas, et alias in talia perpetrantes iam a jure quam ab homine inflictas et promulgatas damnabiliter incidisse, ipsosque fuisse et esse privatos, et eos privamus quibuscumque dignitatibus, honoribus, privilegiis et gratiis, necnon omnibus terris, locis, feudis et bonis, ac juribus et jurisdictionibus quibuscumque, quæ a nobis aut prædicta Romana Ecclesia vel quilibet aliis Ecclesiis aut personis Ecclesiasticis vel Romano imperto, seu quibusvis aliis quocumque titulo obtinent, ipsorumque bona et jura omnia fuisse et esse confiscata, et ea confiscamus ; ipsorumque olim cardinalium personas detestabiles et infames esse declaramus. Et insuper omnes et singulos qui præfatis olim

cardinalibus, vel alicui eorum juramento fidelitatis seu homagii, aut alterius cujuscumque obsequii debito, submissione, obligatione vel pacto quacumque firmitate vallato prius tenebantur adstricti, absolvimus et decernimus absolutos, ita quod nullus eis obedire, intendere vel parere, nullus eis debita reddere, nullus eis respondere extra iudicium vel in iudicio teneatur.

1. « Monemus insuper omnes et singulos patriarchas, archiepiscopos et episcopos, et alios Ecclesiarum prelatos, necnon quoscumque clericos cujuscumque gradus, conditionis vel status existant, ne dictis olim cardinalibus vel alicui ipsorum contra nos et Romanam Ecclesiam, vel nostras et ipsius Ecclesie jurisdictiones, et bona servire vel adherere presument: quod si secus egerint, eo ipso excommunicationis sententiam et omnes alias penas in supradictos olim cardinales inflictas et promulgatas incurrant. Mandamus etiam omnibus et singulis Christi fidelibus utriusque sexus, cujuscumque status, ordinis, dignitatis, preeminentie vel gradus existant, etiam si regali, reginali, imperiali seu alia quavis prefulgeant dignitate, sub pena excommunicationis, et aliis censuris et penis gravissimis per nos imponendis, prout nobis visum fuerit et iustitia suadebit, ne ipsis olim cardinalibus vel alicui eorum contra nos et Romanam Ecclesiam, vel nostras et ipsius Ecclesie jurisdictiones et bona favere vel adherere presument: sint etiam ipsi olim cardinales intestabiles, nec testamenti habeant liberam factionem: ad bona quoque aliorum ex testamento vel ab intestato nullatenus admittantur: nulla fides, nulla eis credulitas adhibeatur: sed a testimonio velut infames et indigni totaliter repellantur. Si eis iudicatus et cujuslibet alterius publici officii exercitium interdictum. Et insuper, ut predictorum olim cardinalium eo major sit confusio, quo ipsorum culpe potentius fuerint divulgata, omnibus et singulis patriarchis, archiepiscopis et episcopis sub excommunicationis pena, quam ipso facto incurrant, nisi mandato nostro hujusmodi, postquam ad eorum notitiam pervenerint, per nostras litteras ipsis episcopis vel eorum metropolitanis directas paruerint in effectu, districte precipiendo mandamus, quatenus ipsi prelati in singulis eorum Ecclesiis, cum in eis major aderit populi multitudo, singulis diebus Dominicis et festivis per unum mensem, campanis pulsatis, et candelis accensis et demum exstinctis, et in terram projectis, per se vel alios, dictos olim cardinales publice et alta ac intelligibili voce denuntient fuisse et esse excommunicatos, inobedientes, apostatas, schismaticos, blasphemos, perjuros, conspiratores necnon ariolandi falsa et laesa majestatis criminibus irretitos: et ipsos ut tales tam diu laiciant a Christi fidelibus evitari, donec ad cor reversi suosque recognoscant errores, a nobis

vel successoribus nostris Romanis Pontificibus absolutionis beneficium meruerint obtinere. Quod si forte dicti olim cardinales, vel ipsorum aliquis in mortis articulo ab alio quam a nobis vel successore nostro Romano Pontifice fuerint absoluti, nihilominus decernimus et volumus, quod ipsi perpetuo careant Ecclesiastica sepultura: et si supervixerint, volumus, quod quam cito commode poterunt, coram nobis vel dictis successoribus nostris se personaliter representent, satisfacturi et recepturi, prout iustitia suadebit. Alioquin, ne propter hoc censurae Ecclesiasticae eludantur, volumus quod ipsi olim cardinales in eandem excommunicationis sententiam reincidant ipso facto: et quicumque eosdem olim cardinales, vel eorum aliquem scienter presumpserit Ecclesiasticae tradere sepulturae, usque ad satisfactionem condignam excommunicationis sententiae se noverit subiacere, nec absolutionis beneficium obtinere mereatur, nisi propriis manibus ipsorum, vel ipsius olim cardinalium vel cardinalis corpora seu corpus extantent, et procul abjiciant ab Ecclesiastica sepultura: et nihilominus locus ille perpetuo careat Ecclesiastica sepultura, et nisi predicti olim cardinales se correxerint a predictis excessibus et delictis, sine alia citatione aut monitione penas alias, quas pro nunc misericorditer omittimus, imponemus eisdem, prout nobis visum fuerit et iustitia suadebit. Nulli ergo etc. Datum Arimini XIX kal. Februarii, Pontificatus nostri anno III ».

5. *Florentini sentiunt cum cardinalibus, unde Gregorii apologia ad eos transmissa.* — Sentiabant cum cardinalibus Florentini, qui jam Pisas ad incundos solemnes episcoporum cœtus concesserant, veluerantque Gregorii imperia in eorum difione excipi: ad quos a suscepta mente in suas partes traducendos, vel saltem refellendum objectum perjurium, Apologiam hanc scripsit¹:

« Gregorius, etc. dilectis filiis nobilibus viris prioribus artium, et vexillifero iustitie populi et communis Florentie salutem, etc.

« Omnis Catholicus et fidei Christiane zelator, quantum teneatur pro fide Christi et sacra unionis dulcedine laborare, nec debet nec potest, si sana mentis existat, ullatenus ignorare, cum, et fidei documenta exhibeant, et ipsa natura unitatis amorem in cunctis animantibus etiam representet, proinde cum nunc de re ipsa litteras patentes, dilectissimi filii, habuerimus per manus unius, qui se vestrum dixit esse cursorem, sub vestri prioratus officii nomine vestrorum predecessorum tempore datis, licet eorum gesta et scripta in hac materia potuissent et debuissent, prout vos ipsos nosse putamus, non ita inhonesta transire, attamen placide acce-

¹ Lab. III, Ep. en. p. 67.

pimus et libenter, ac ipsarum contenta perspeximus diligenter, cum nil vere gratius possit nostro presentari conspectui, quam de re ipsa tractari cum modis et mediis per quae possit non infici, sed perfici, sicut optavimus semper et cupimus tota mente. Et ut sic firmiter videatis, nulla recognoscentes erronea a dilectis filiis **communitate vestra Catholica**, sed a quibusdam civibus minus quam debita commotione deductis, quos in meliorem spiritum reducat **Alfissimus**; et desiderantes, ut praediximus, exitum bonum rei, non tardabimus ultra ea, quae oratores nostri, quos nunc apud vos debetis habere, exposuisse amodo debuerunt, etiam presentibus respondere. Et ut praefatarum litterarum contentiæ uberius salisfiat, ad ea quae laugunt particulariter descendemus. Dicunt siquidem in primordio neminem esse debere, qui non habeat ad Dei Ecclesiam, sublato pestifero schismate, uniendam intendere, et quarere ejus pacem, et cum divina bonitate non sitis inferius membrum ipsius, nulla in re debere vos enixe magis atque diligentiori cura laborare indicatis, quam dare pro viribus operam tantæ rei. Contentamur certe et lætamur, quod nec infimi sitis, sed potentes pariter et fideles noscamini, et juretis ut compleatur hoc sanctum Dei desiderium, atque nostrum, licite lamen et congrue, prout convenit, et aliter quam fuerint prædecessores ipsi vestri, qui ad nulla indecentia devenerunt; et si tot legationum vices, quot apud nos et Petrum de Luna transmisisse dicunt, pro re ista non profuerint, dotemus corde tenus et affligimur: sed noseit Deus et homines viderunt, lam ex vestris quam aliis, qui adhaerunt, si volunt veritati hæere, quod per nos nunquam defuit nec remansit: et si tot sciverunt florenorum millia, quot provenisse scribunt de vestrorum finium beneficiis ad hæc trahi, bene scitis vos et ipsi qui sic scribunt, quod multo plura fuere quae sub illo nomine pro vestra republica remanserunt, si illa modica voluimus, et quae habuimus esse conversa pro Urbis tuitione, quam non potuimus propterea defensare, neglectis etiam indigentis propriis, quas portavimus pro tractatus unionis prosecutione, quam facimus tam ferventer, omissis omnibus cum prostratione personæ, quam et in Aetatis ardore et in Hyemis glacie omni submissimus periculo et jactura, deserentes propria, et cum evidentia personalis discriminis non semel sed pluries per aliena viatoris more vagantes, et incassum luensque malignorum operante versutia, quam novistis.

6. « Nil valuisse dicunt exhortationes et preces et oblationes factas nobis de Pisana, Florentina, et aliis civitatibus et oppidis vestris, etc. Exhortationes ipsas equidem atque preces admittimus, et habuimus gratas singulariter et benigne, et quantum in nobis fuit, valere continue, et valere semper in omnibus possibilibus et

honestis: sed quae de vestrarum civitatum oblationibus laugunt, quomodo fuerint ut alii intelligant, expedit aperire: cum enim de provincia nostri Patrimonii discessimus, et in Tusciam declinavimus, non volentibus, jam corruptis nostris qui tunc erant cardinalibus, per viam Lombardiae ut deliberaveramus, transire et appropinquare Saonam pro re ista sancta perficienda si potuissemus, ad vos misimus et quaesivimus instantissime Florentiam, vel in alia ex vestris terris nobis magis grata et facto accommodata receptari, dispositi ex tunc cum **Alfissimi** gratia protectioni communitatis vestrae principaliter inhærere: et responsum fuit, non posse, nec velle, si pars adversa non veniret: et nos ut veniret, instilimus totis viribus, eaque recusante, non valuimus habere. Perreximus Lucam, et cum gentibus vestris et per terras vestras fidei et domestice, quantum scitis; et dum Luca essemus vestra semper loca quaesivimus, et ut pars adversa veniret nobiscum in Pisis fecimus posse nostrum, dumque essemus in strictiori tractatu, adversarii ipsi pararunt insidias contra urbem, et contra personam nostram etiam conspirarunt, ut sic aliquos ex ipsis tunc cardinalibus nostris, contra nos etiam ad invicem conspirantibus, subtraxerint a nobis, qui contra præcepta nostra Pisas perrexerunt, ut nostis, per aliquos ex vestris ducti, qui sub unionis colore talibus intendebant, ut lamen credimus, præter et contra mentem communitatis vestrae. Fecerunt autem sic quod, ubi nos cum nostris minimum locum ex vestris non potuimus habere, ipsi conspiratores et fugientes a nobis Pisas obtinuerunt, et cum parte adversariorum nostrorum in ea postea se junxerunt: quantum igitur ista conformia fuerint oblationibus, quas lam amplas factas inquirunt et sinceras, quantum bonae charitati convenerint, qualesque preparatorium fuerint unioni, quod a divisione et scandalis inchoassent, prudentia vestra judicet. Sed his missis, quae vitia non fuere erroris vestrae universitati, ut credimus, per antea tunc non nota.

7. « Veniamus ad alia, quae litteræ ipsæ dicunt, ubi aiunt scriptum esse, non qui inceperit, sed qui perseveraverit salvum esse, et ob id suam habuisse consilium a doctoribus et jurisperitis et timentibus Deum, synodum spectare ad illos, qui olim cardinales fuere et alios a jam diu pro schismaticis et haereticis condemnatos, et pro illa Pisas concessisse eisdem: respondeant qui talia scribunt, et qui tunc in vestris magistralibus praefuerunt, qui fuere doctores et qui isti fuere perili et timentes Deum. Fuerunt perditionis filii, ille olim Aquileiensis, et alter, qui appellatur de Turreio, et Baldassar Cossa, qui Antonium de Butrio et Petrum de Ancharano doctores suo jugo submissos metu præmiserat contra suam conscientiam auctorantes, qui Au-

tonius quæ dixerat et scripserat revocavit in mortis articulo, ut fideliter nobis constat. Fuerunt et illi olim Mediolanensis et Ravennas, qui seducti sunt et secuti Baldassarem præfatum tanquam mali caput. Fueruntne isti consullores, qui contra Christum Domini convenerunt in unum in civitate vestra Florentiæ de mense Augusti proxime præteriti, dum pro conciliabulo ipso, quod synodum vocant, Pisas obtinuerunt pro sacro generali Concilio per nos indicto die secunda Julii præcedentis ad festum proximum Pentecostes, si potuissent, impediendo, non verentes in tempore, ut in aliis, falso uti, fugentes prælatum conciliabulum xv Maii posuisse celebrandum in Pisis, cum dicti loci concessionem, ut dictum et manifestum est, circa finem dicti mensis Augusti tantummodo obtinuerint, quam ulinam non habuissent; et modo forsau res esset meliori unionis dispositioni propinqua. Quare, cum de ambassiatoribus nostris qui tunc Florentiæ erant, quorum unus adfuit inter alios, vir singularis et doctor eximius, dilectus filius noster Petrus Mauroceno tunc notarius noster, et modo suis meritis diaconus cardinalis, clare ostenderetur eis omni ex jure contrarium, exaudire noluerunt? Quare et cives vestri proprii doctores et magistri, tam religiosi quam sæculares, in opinione æquissima cum nostris oratoribus concurrentes, recusati fuere? Quare præclara consilia vestri populi vestrique communis noluerint admittere, dum negarunt præstare assensum, magnum cognoscentes errorem tam de conciliabulo ipso, quam de concessione civitatis Pisane, ut sic illos tunc præsidēs vestros oportuerit pro sua et præfatorum malignitate fovenda ad vias pergere indirectas, et, prout apud nos notorium esse constat, civitatem ipsam concesserunt eisdem per viam haliæ Pisane ad hæc totaliter impertinentis, nisi forsau pertinens facta nerit, prout fertur, pro observatione et executione promissionum, quæ de subtrahenda obedientia nostra facta fuisse dicuntur, quando cum gubernatore Januæ fuit conventum de habendo dominio civitatis Pisane? Multa autem cum præfatis civibus vestris in ipsa concessione civitatis Pisane et conciliabuli offerta, minus quam licite intervenia, nolimus aperire: quæ tamen communitati vestræ non credimus fore ignota. Non fuit hæc perseveratio bona. Longe præstantior et Deo acceptior exilisset peccati accelerata correctio.

8. « Dicunt post hæc ad nos misisse, ut ad præfatum conciliabulum assentiremus accedere: quod quantum absurdum fuerit atque sit, iudicet ipse Deus, et vestrarum conscientiarum maturitas velit justo iudicio influeri, postquam ipsi agnoscere noluerunt, cum evidentissimis rationibus monstraretur omni jure omnique æquitate improbum et detestabile illud esse: sed esse debebat quod postea tempore suorum in officio

successorum, qui viri modestissimi fuere, ad preces et instantias charissimi in Christo filii nostri regis Hungariæ illustris et dilectorum filiorum ducis et communitatis Venetiarum, et subsecutione Caroli de Malatestis annuerimus loca mutari, et in tertio uno loco communi libero et securo esse cum eis, ut sic ex utraque parte fieret sacrum generale Concilium: quod licet in auribus vestræ communitatis, ut refertur, consonum videretur, illi tamen reprobi renuerunt, in sui conciliabuli obstinatione damnabiliter persistentes, quamobrem dicunt ipsi vestro in officio præcedentes, per litteras eorum prædictas exhortatos a multis obedientiam nobis tollere, postquam non volebamus nostra jura, vota et promissa servare, nec aliquorum partes audire, et ob id convocasse prælatos, magistros et doctores, religiosos et alios sanctos viros degentes in locis suæ ditioni subjectis, et cum eorum consilio obedientiam subtraxisse: prius tamen ad nos misso uno egregio et peritissimo domino Stephano Bonacursi oratore suo, et in nihilo proficiente, et cum conditione subtractionem ipsam fecisse, quod non ante sextum et vigesimum diem præsentis mensis Martii locum habeat; declarasse quoque quod si infra hoc tempus volumus ad præfatum conciliabulum accedere, nosque libere et sponte determinationi illius conciliabuli submittere, atque quod determinationi præfatæ stare nos obligabimus, vel si decreverimus infra præfatum xxvi diem per nos vel legitimum procuratorem nostrum cum pleno et irrevocabili mandato ad prædicta renuntiare papatui in manibus præfatorum damnatorum Pisis existentium, quos cardinales appellant, aut alterius cujuscumque speciale mandatum ad prædicta habentis ab eis, tunc in illis casibus subtractio ipsa proinde sit habenda ac si non facta esset, ad prædicta nos orantes et obsecrantes cum oblatione salvi conductus pro nobis et societate honesta ad dictum conciliabulum accedendi, et hæc est summa ad contextum descriptionis illorum vestrorum in officio præcessorum.

« Ah! Pater omnipotens, unde tuis creaturis, quas de nihilo facis, præsumptio talis et tanta est, quod in Sedem tuam sanctam quam pro ipsis conservandis et salvandis constituisti in terris, non timeant insurgere tam proterve? Unde est quod calumnias et fallacias faciant ante te, qui omnia præsentia habes? Unde quod non erubescant tuæ majestatis thronum, in sæculo isto tam dulciter institutum, impellere et velle ducere velut monstrum? Parce, parce eis misericorditer, et ignosce, oramus suppliciter, et succurre, ne pereat grex tuus pro quo tu mortis patibulum tolerasti. Et vos, filii dilectissimi, ab infimis cordis penetralibus exhortamur, ut facies vestras vertitis in cælum, corda vestra figatis in Domino, nec vestrorum prædictorum in officio

prædecessorum vestigia imitemini, qui dicunt convocasse concilium ad subtrahendum obedientiam Apostolicæ potestatis pro damnatorum obstinatione tuenda quam debuissent et deberent reprimere penitus et opprimere.

9. « Præsupponunt nos nolle juramenta, vota et promissa nostra servare falsum totaliter affirmantes, cum et vota, et jurata, et promissa semper voluerimus et velimus, et in futurum continue intendamus integraliter observare, et mortem potius subire vellemus, quam desistere ab eisdem. Laudes Altissimo, qui hanc firmitatis gratiam nobis indulget: et firmum hoc teneatis, et tenere possunt, qui verum diligunt, non ut illi, qui aiunt de suo dominio convocasse concilium et saltem solum de sua ditione vocassent, ut prætendunt. Sed ut alii sciant, qui a longe distant, cum vobis, qui vidistis dicere non sit opus, quare et de Bononia nobis subjecta, sed occupata tyrannide per principalem unionis hostem et pacis Baldhassarem præfatum convocarunt generales illos Prædicatorum, Minorum et Carmelitarum, ac sequaces ipsorum privatos, et justo Dei judicio tam per processus nostros, quam aliorum prædecessorum nostrorum summorum Pontificum condemnatos propter conspirationes et conjurationes ac sacrilegia contra nos commissa per eos? Quare et alios quoscumque, et undecumque potuerunt habere nobis infestos et rebelles? Quare et illos reprobos Aquileiensem, de Turcio et Mediolanensem fecerunt præsidem in Concilio, et dilectum filium nostrum Lucam civem vestrum ibidem existentem presbyterum cardinalem et Apostolicæ Sedis legatum noluerunt admittere, sicut prius receperant, et honoraverant in suo dominio ut cardinalem pariter et legatum? Quare et si Concilium, prout decet, liberum esse volebant, vexillifer ille justitiæ prima die surrexit in principio dicens, præmisso aliquali libertatis colore, deliberatum esse per dominium Florentinum nullis Bullis domini papæ Gregorii obediri sub eorum dominio sive per privationem, sive per decessionem prælatorum essent, et adhuc determinatum nullum denarium domino papæ Gregorio portari per collectores de jurisdictione ipsorum? Quid aliud hoc erat, nisi suadere omnibus obedientiam nobis totaliter subtrahendam? Quare et ad hunc finem die secunda cancellarium suum in introitu Concilii fecerunt dicere que dixit, et postea per dominum Laurentium de Rodulphis in publico etiam allegari? Quare et illi tres viri Dei, qui soli restiterunt et pro veritate nostra dixerunt, etiam uno ex eis pro justitia monstranda usque ad ignis introitum se offerente, si quis ex contrariis voluisset intrare, computsi fuerunt et minis attriti, ita ut eos tacere oportuerit; imo et alium ex eis, qui lacere noluit, ut asseritur, deserere civitatem? Sane ista liberi Concilii ostensiva? Non certe.

10. Dicunt præfatum Stephanum oratorem suum præmisisse, et nil profuisse, cum et ipse a nobis non nisi ardentem nostrum ad unionem affectum potuerit reportare et deferre, per oratores ipsos nostros, quos actualiter nunc habetis, non debite responsuros. Sed in hoc, prout in aliis, se gesserunt cum oratorem ipsum suum post dictam eorum congregationem miserunt, et trium dierum terminum nobis dari fecerunt ad respondendum eidem, litteras Florentiæ datas die qua hinc orator ipse discessit, postea transmiserunt præceptorias, et sub gravibus penis minatorias subditis suis in nostra curia existentibus, si e vestigio non discederent, ambassiatores ipsum dicunt nil profuisse, cum adhuc responsum non habuissent a nobis, quod habituri tamen erant, ut habuistis, minime exspectarunt; sique illud, ut debet, admittitur, profectum ulique valde erit et sancti operis perfectivum: sed ut nullus ex actibus suis ab altero discreparet, fecerunt ipsos in omnibus consimiles et conformes ad obedientiam etiam subtrahendam, licet parum restaverit subtrahendum, cum præceptum fuit ab eis litteras Apostolicas non servari, et introitus canonicos interdicti solum. Supererat atque restat nomen papatus, circa quod principaliter cum promissionibus et pactis abhorrendis illis vestris civibus bene notis omnis eorum astutia malignatur, et prælatorum reproborum ambitio tendit non respicientium unionem, nec quidquam, dummodo id sibi valeant quærere quovis modo. O cæca cupiditas! o cupida rabies! o insana fragilitas hominum non verentium Dei Sedem offendere, ut illam cum damnatione æterna sibi valeant vindicare! Procut vere sunt ipsi a nobis, qui illam graviter assumpsimus et solum Dei timorem et autorem, cujus nutu percepimus electionem nostram tam concorditer et spontanee factam esse, cepimus onus istud cum intentione et aviditate intentissima unionem et pacem dandi populo Christiano, ad quæ super omnia apud Deum nostrum continue et sincere relinemus intentum, et ob id prædictos nostros ad præsentiam vestram misimus oratores, tria habentes a vobis principaliter procurare. Primum quod nostra veritas nostraque justitia, imo Dei locum habeat apud vos plusquam malignitas adversantium. Secundum quod inobedientiam velitis evadere, et in Catholica fide et debita obedientiæ præstatione persistere, cum non hominibus, sed Deo vivo et vero impendatis; nec credatis quod hæc quæramus ob aliud quam ob suam reverentiam et salutem vestram et aliorum consideratione fidelium, pro quorum etiam interesse tenemur et institimus plusquam nostro, ne principes et magnates, communitates et universitates, et ceteri obedientiæ nostræ taliter videant cum Gallicorum gloria se delusos, et exemplum perpetuum dimittatur in terris tali-

ter et tam graviter excedendi. Tertium et ultimum est quod non velitis nostrum sanctum propositum perturbare, sed juvare, ut lenemini et debetis, et adversantes illos inducere ad locum tertium, communem, liberum et universale Concilium celebrare, et pacem ac perfectam unionem dare, quam cupimus et speramus: neque putetis quod de loco tertio dicimus, dilatorie interponi: parati sumus, prout ab ipsis oratoribus nostris etiam debuistis habere, nos virum eligere Deum timentem, pacem amantem, schisma odientem et cunctis respectibus unionem sacratissimam procurantem, qui pro parte nostra locum eligat supradictum, si ad idem potestis adversarios pro eorum parte deducere, quod recusare non debent, si pacem et unionem, quam ore prædicant, corde gerunt. Velit igitur quidquid per vestros actum sit in præteritum devotio vestra, quam per illas strictiores et magis pias, quas possumus atque scimus obsecrationes in Domino requirimus et monemus, his nostris justis desideris ad tantum bonum perficiendum juxta spem et fidem nostram reddere vos conformes, et si nulla alia causa vos inducat, saltem moveat illa Divina, quæ super omnia est, bonitas et majestas. Dat. Arimini IV id. Martii, Pontificatus nostri anno III.

11. *Card. S. Sixti missus legatus in Pannoniam, etc., et cardinalis episcopus Portuensis in Angliam et Germaniam.* — Ad refringendos eorumdem cardinalium conatus, ac præsules, ne ad Pisanum, sed ad aliud a se indictum Concilium proficiscerentur, avertendos, plures legatos amplissimis fretos mandatis in varias Christiani orbis partes decrevit, misitque Joannem Dominici, Pontificiæ auctoritatis vindicem, tit. sancti Sixti presbyterum cardinalem in Hungariam, Poloniam, Rusciam, Dalmatiam atque regna finitima, dato hoc Diplomate ¹:

« Dilecto filio Joanni tit. S. Sixti presbytero cardinali A. S. L. salutem, etc.

« Propter evidentem utilitatem regum, prælatorum, principum, cleri et populorum Hungariæ ac Poloniæ et illarum partium ne a zizaniorum præventi satoribus, et ipsorum falsis et fictis persuasionibus circumventi in errorum devia rapiantur, et a veritate avertendo auditum ad fabulas convertantur, ac propter conditiones quassati, prohi dolor! undique gregis Domini, quibus speramus per totam circumspeditionem providam, illo, qui in sublimibus suis terra finibus pacem parat circa reformationem pacis, justitiæ cultum, charitatis vinculum et reductionem ad ipsius Ecclesiæ Romanæ obedientiam, fidelitatem ac devotionem præmissorum hujusmodi oberrantium quorumcumque, et ut existat cor unum omnibus in præmissis salubriter consulti et utiliter conveniri »: et infra: « Te

ad Hungariæ et Poloniæ ac Dalmatiæ, Croatiae, Ramae, Lodomeriæ, Rassiæ, Serviciæ, Bulgariæ, Sclavoniæ et Russiæ regna, cæterasque partes charissimis in Christo filiis nostris Sigismundo et Wladislao Hungariæ et Poloniæ regibus illustribus subditas, ac etiam comitatuum Ciliæ præsentialiter destinamus tibi in eisdem regnis et partibus plene legationis officium ex Apostolica potestatis plenitudine, quam non ab homine sed a Deo recepimus usque ad prædictæ Sedis beneplacitum committendo, etc. Datum Arimini VI id. Januarii, Pontificatus nostri anno III ».

Tum Antonium ¹ cardinalem episcopum Portuensem nepotem suum in Angliam misit: is vero etiam in Germaniam ad regem Romanorum, ut se Landulpho cardinalium Pisis congregatorum legato cardinali opponeret, est profectus. Navarat enim Landulphus sedulam adeo operam, ut Germanos ad conventus sacro Epiphaniæ die Francofurti celebrandos adduxerit promoveritque, ut testatur Theodericus e Niem ². Interfuere iis Moguntinus et Coloniensis archiepiscopi, Robertus Romanorum rex una cum aliis pluribus magnatibus et præsulibus, tum Francorum, Anglorum ac multarum Germaniæ provinciarum oratoribus: cumque de redintegranda Ecclesiarum conjunctione diebus sex agitatum esset, recurrente septimo, Antonius Gregorii legatus accessit, ac pluribus in ejus tuenda causa adversus cardinalium cœtus Pisis coactos atque Landulphum egit. Quid vero post concertationes illas decretum fuerit, addit Theodericus, de quo paulo ante memoravi: « Et postea infra duos dies, inquit, rex et Antonius prædicti et paulatim etiam alii ad propria redierunt, concludendo finaliter quod rex Robertus suos, et Moguntinensis et Coloniensis archiepiscopi et marchio Misnensis prædicti eorum ambassiatores ad Italiam mittere vellent ad sollicitandum factum unionis, etc. » Pergit narrare auctor ³, ut Robertus rex Antonium legatum honorifice habuerit colueritque, ac Gregorii partes defendendas suscepit: tum Rigeusem archiepiscopum, ac Wormaciensem et Werdensem episcopos oratores miserit, qui Pisis Pontificis causam agerent: perrexere ii ad Gregorium, qui ipsis est pollicitus, si cardinales in alio loco ad Concilium OEcumenicum convenirent, sive Petrus e Luna constituenda ipsi die accederet, sive accedere recusaret, papales apices positurum. Ad promovendum itaque illud Robertus Romanorum rex oratores Pisas proficisci jussit: ut vero cardinales in perfinacia obfirmati Gregorii voluntatibus de alio deligendo loco, ut in eo id fieret, quod postea Constantiæ perfectum est, se accommodare detrectarint, dicitur inferius.

12. *Pisani Acta Concilii: sessiones prima, se-*

¹ Lib. III. Ep. cur. p. 51.

² Theod. e Niem. l. III. c. 39. —

³ Ibid. et Gobel. in Cosmod. c. 89.

cunda et tertia. — Inlerca inchoatum est Pisanum Concilium vigesima quinta Martii die hujus anni, ac solemnibus supplicationibus habitis peractaque re divina, ad vigesimam sextam indicta est prima sessio, in qua Petrus cardinalis Mediolanensis de exciudendo schismate concionem habuit: ac deinde Petrus Alamannus archiepiscopus Pisanus ex Concilii imperio, decretum ¹ Gregorii X, in Concilio Lugdunensi de processione Spiritus sancti ex Patre Filioque tanquam ab unico principio, non duobus principiis; tum ex Concilio Toletano sanctionem ² de modestia in Synodis servanda; denique de fide orthodoxa et schismaticorum aeterno exilio hanc professionis formulam perlegit: « Ut lectum et recitatum est in generali Lugdunensi Concilio continetur, tenet, profitebatur et firmiter credit hoc sanctum et universale Concilium, et omnia alia, quæ de summa Trinitate et de fide Catholica, sacramentis Ecclesie et Ecclesie unitate hactenus docuit et predicavit, docet et prædicat sancta Catholica Ecclesia, firmiter tenens omnem hæreticum vel schismaticum, cum diabolo et angelis ejus aeterni ignis incendio participandum, nisi ante finem hujus vite Catholicæ fuerit incorporatus et reintegratus Ecclesie ». Exinde Simon Perusinus advocatus, ubi multa de cardinalibus, qui mutuo se foedere ad schisma tollendum conjunxissent, dixisset: « Synodum », ut aiunt Acla, « exhortatus est, et postulavit ab ea, ut tanquam justus iudex iudicaret, et necessitati incumbenti Ecclesie provideret, etc. » Lectisque Gregorii et Petri e Luna provocationum formulis, criminis contumaciæ apud Concilium eos postulavit: quæ actio in diem proximam, cum non comparuissent, extracta est, atque in secunda et tertia sessione judiciaria forma in eosdem exercita.

13. *Cæsareus orator nomine Roberti regis Romanorum proponit dubia circa validitatem convocationis et celebrationis Concilii.* — In quarta sessione die xv Aprilis celebrata, Ulricus episcopus Werdensis Roberti regis Romanorum orator, peroravit ad Synodum, seque ac socios venisse est professus, ut pacem inter Gregorium et cardinales conciliarent, attulisseque nonnulla dubia non disceptanda, sed commendanda memorie, quæ illustranda viderentur: a quibus petillum est, ut ea in scripla redigerent; illa enim omnem dubii nubeculam e Roberti regis conscientia delersum iri. Proposita sunt in sacrario Ecclesie S. Martini, die proxima, Conrado e Susato Roberti oratore, una cum collegis Joanne Rigensi archiepiscopo, Mathæo Wormatiensi et Ulrico Werdensi episcopis coram cardinalibus ea dubia, de quibus in publica sessione mentio erat facta, non convocatum scilicet jure Syno-

dum, moliri ipsos novum schisma, nullum juris servasse ritum, inconsultis primatibus, regibus et principibus, Concilium iudici a cardinalibus deficientibus a Pontifice non profuisse: si de Gregorii Pontificatu ambigant, de ipsorum quoque cardinalatu ambigere debuissent; nec de creando novo Pontifice, qui futurus sit ambiguus, ulpote creandus ab his, quorum sit ambigua auctoritas se ingerere jure posse: pluraque alia addidere, ex quibus Pisani præsales non se facile explicarent, quæ hæc verborum formula ³ concepta fuerunt:

« Reverendissimi patres et domini.

« Excellenissimi principis et domini domini Roberti Romanorum regis semper Augusti oratores exponunt coram vestris paternitatibus reverendissimis sincerissimam affectionem, quam semper habuit et hodie habet ad promovendum felicem statum et sacratissimam unionem sanctæ matris Ecclesie, et posselemus laborandum ad remotionem istius pestiferi schismatis, ut sublatis universis animi passionibus, scrupulis, perplexitatibus, dubiis, difficultatibus, altercationibus, involutionibus et erroribus quibuscunque conscientie singulorum etiam ab utraque parte possent servari et subsequenter, ut sincera, pura, integra ac totalis unio Christi fidelium procurari valeat et introduci, Domino concedente. Et quia omnibus et singulis circumstantiis hinc inde, ac processibus tam domini Gregorii, quam dominorum Pisis existentium maturis et frequentatis deliberationibus præhabitis, diligenter ponderatis, libratis et pensatis, regia majestas videre non poterat, quod Concilio per dictum dominum Gregorium indicto ex una, vel etiam ex congregatione per V. R. P. in loco Pisanum facta, seu fienda parte ex altera posset sequi sincera, pura, integra et universalis unio Christianorum ex dubiis et motivis, quæ ex litteris factis et processibus utrinque habilis collecta sunt, atque licite clarius colligi possunt inferius annotatis.

« In primis quia, cum querenti, quando subtracta sit obedientia domino Gregorio per reverendissimos dominos, etc. respondetur quod xi Maii proxime præteriti prout in litteris eorum sub data Liburni prima die Julii universis Christi fidelibus directis clarius continetur, in quibus inter cætera sic dicitur de verbo ad verbum: « Die xi mensis Maii proxime præteriti omnem, quantum in nobis fuit, obedientiam juxta juris « exigentiam subtraximus et recessimus ab eodem »: dubium manifestum seu difficultas apertissima surgit ad oppositum, nam dicti reverendissimi domini, in quibusdam litteris prædicto serenissimo domino Romanorum regi per eos directis sub dat. Pisis die xii Maii inter cætera expresse scribunt in hæc verba: « Nec no-

¹ Extat in Regest. Greg. X, l. III, pag. 104, et in Concilio Actis editis cap. de summa Trinit. — ² Extat VI, q. IV, c. in loco.

³ Ext. tom. XVII, de schism. pag. 63.

« stræ mentis est a fide veritateque nostris erga
 « predictam dominum nostrum, dummodo mo-
 « dis hæctenus per eum referendis successis ipsum
 « ad id, quod tenetur, effectualiter adimplere
 « dispositum videamus, modo aliquo deviare,
 « sed tali eventu obedientiam et reverentiam
 « debitas exhibere ». Pro isto etiam facil tenor
 appellationis per eosdem reverendissimos do-
 minos die xiii dicti mensis Maii contra dominum
 Gregorium interposita, in qua dicunt in hæc
 verba : « Coram S. V., beatissime pater, cum
 « debita reverentia in his scriptis appellando
 « proponunt humiles servitores vestri, etc. » Et
 infra in eadem dicunt sic : « Quare, beatissime
 « pater, cum omni obedientia, et humilitate, et
 « reverentia ». Et infra : « A vobis, pater beatis-
 « sime, irrationabiliter et secundum non rectam
 « informationem decernente, ad vosmet secun-
 « dum rectam rationem et melius informatum » :
 Et infra : « A vobis, pater sancte, ejus vicario ad
 « Dominum nostrum Jesum Christum » : Notarii
 etiam cum in Instrumento interposita appella-
 tionis scribunt in hæc verba : « Pontificatus vero
 « sanctissimi in Christo patris et domini nostri
 « domini Gregorii divina providentia papæ XII ».

14. « Item quia dicitur in præfatis litteris
 dominorum reverendissimorum patrum dafis
 Liburnii prima die Julii, quod omnem, quantum
 in eis fuit, obedientiam, juxta juris exigentiam
 abstraxerunt, ut superius indietum est ; quæstio
 surgit sive dubium. Quæ solemnitas fuit in hu-
 jusmodi subtractione observata ? Dicant namque
 dicti domini, in litteris regi Romanorum sub
 data xii mensis Maii directis, quod undecima
 mensis ejusdem hora xxii, recesserunt de Luca,
 et quia vigesima secunda hora solum per duas
 horas erat ante noctem, non videtur quod ali-
 quam solemnitatem habuerunt, et maxime eis
 per viam et campos transeuntibus et in motu
 existentibus, et in tam brevi tempore. Item ipsi
 nunquam dominum Gregorium requisiverunt
 nec monuerunt, etc. nec consilium domini nos-
 tri regis Romanorum et aliorum principum,
 et prælatorum obedientiæ modo receperunt ; sed
 certe domini de collegio partis adversæ non sic
 fecerunt, qui cum semel, antequam subtraherent
 obedientiam Benedicto, dominos de consilio re-
 gis Franciæ et aliorum principum, maturis et
 digestis deliberationibus præhabitis, prius re-
 quirebant et monebant, etc.

« Item dicti domini in litteris suis sub data
 prima Julii superius inductum dicunt in hæc
 verba : « Requiritur et monemus, quatenus ab
 « ipsa Gregorii obedientia, penitus et omnino
 « desistatis et recedatis, nec ei aut cameræ Apo-
 « stolice suo nomine de communibus vel minu-
 « tis servitiis, seu annatis beneficiorum, etc.
 « aliquatenus respondeatis, etc. » Dubium surgit
 quo juris ordine et qua justitia, hujusmodi re-
 quisitionem et monitionem facere potuerunt.

« Item queritur vel dubitatur numquid do-
 minus Gregorius adhuc sit papa et pro tali te-
 nendus in obedientia nostra : quod si sit, quare
 sibi non est obediendum in ticulis et honestis ?
 Et quare non ligant sententiæ suæ rationabiliter
 promulgatæ ; quod si non queritur quando, qua
 causa et quomodo desierit esse papa, cum non-
 dum ecesserit, et ab Ecclesia universali nondum
 condemnatus, nec a jure communi depositus sit,
 nec coram suo iudice de crimine hæresis vel
 alio notorie scandalizante convictus sit vel con-
 fessus : imo ipse expresse neget quæ sibi ab
 aliquibus objiciuntur et impinguntur.

« Item dubium est, utrum obedientia sit
 subtrahenda ad faciendum unionem, cum non
 sint facienda mala ut eveniant bona. Item utrum
 obedientia fuit subtrahenda ante sententiam la-
 tam et ante causæ, propter quam fieri debebat,
 cognitionem. Item numquid tenemur lucrifacere
 animas aliorum cum maximo damno propria-
 rum ? *Nihil enim prodest homini, etc.* Mirabile,
 imo detestabile esset se damnare ut alii redi-
 mantur, egredi domum ut alii ingrediantur, se
 dividere ut alii uniantur, et se interficere ut alii
 salutis optatæ compendium consequantur. Item
 qua temeritate viri litterati et periti, qui sunt vel
 saltem fuerunt de obedientia partis nostræ, au-
 dent dicere vel asserere quod vere obedientes
 Gregorio sint schismatis fautores, cum tamen
 nihil innovaverint, sed in terminis primis re-
 manserint, et obedientiam solitam continuaverint
 ac per Ecclesiam universalem de contrario
 nondum sunt informati, nec ad contrarium in-
 ducti ? Hæc dubia inducta inspicunt subtractionem
 obedientiæ per aliquos factam et aliis sua-
 sam per eosdem.

15. « Deinde surgunt dubia circa indictiones
 Concilii et convocationis per dominum Grego-
 rium, et etiam per reverendissimos dominos, etc.
 factas et promulgatas : et quia Concilium do-
 mini papæ Gregorii fuit indietum, prout ex Bullis
 suis manifeste habetur II non. Julii, et convoca-
 tio reverendissimorum Patrum fuerit indicta die
 xiv mensis Junii, ut patet ex litteris eorundem
 dominorum, quibus indicebant suam convoca-
 tionem in Pisis ; surgit dubium quare dicti domini
 scripserunt serenissimo domino nostro regi Ro-
 manorum litteras sub dat. Liburnii xxvi Julii,
 continentibus hæc verba : « Deliberavimus invicem
 « convocare Concilium generale ex utraque
 « parte, cujus rei atque nostri propositi intimatio-
 « nem determinato loco, ubi oplandissima con-
 « gregatio hujusmodi fieri debeat, et oratorem
 « nostrum præcipuum mittemus in brevi ad ma-
 « jestatem vestram ». In quibus litteris videtur
 locum pro convocatione die xxvi Julii nondum
 fuisse determinatum ; quomodo ergo die xxiv
 Junii immediate præcedentis plusquam per men-
 sem ante ad illum locum poterant indicere con-
 vocationem fiendam ? Præterea est testimonium

magnorum dicentium, quod per totum mensem Augusti proxime præteriti dicti domini nondum fuerunt certi de loco Pisarum.

« Item si die xxiv Junii convocationem suam indixerunt, quare indixerunt, quare in partibus Rheni, non remotissime distantibus, de mense Octobris primo publicarunt per quemdam nuntium, qui habuit litteras credentiae dictorum dominorum sub dat. prima die Septembris.

16. « Item Gregorius, qui secundum eos Concilium suum posterius indixit in partibus Alamanniæ, et præsertim Rheni, per duos menses suum Concilium prius publicavit, quam domini supradicti.

« Item in litteris dominorum prædictorum pro convocatione et congregatione fienda in Pisis habetur, quod hujusmodi convocatio facta sit per dominos de utroque collegio ad invicem unitos; nam in principio earundem litterarum dicitur in hæc verba: « Miseratione divina episcopi, presbyteri et diaconi sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales nunc in loco Liburnii Pisanæ diocesis commorantes, una cum collegio reverendissimorum in Christo patrum et dominorum in parte alia cardinalium ». Et infra versus medium dicitur: « Sic habitis inter nos Conciliis, firmavimus nos unire cum dominis alterius collegii ». Et post pauca: « Nos in unum univimus propositum ». Sed circa hoc oritur dubium; nam non videtur virisimile, quod ambo collegia convocaverint vel convocationem indixerint ante suam confederationem; sed confœderatio prima facta est penultima Junii, ut patet ex tenore Instrumenti desuper confecti per quatuor vel quinque dies post indictionem convocationis.

« Item nonne convocatio Concilii pertinet ad papam dispositum ad convocandum, et qui quatenus in se est, indixit Concilium et convocavit? Et respondent aliqui, quod hoc sit verum de papa indubitato; sed quomodo papatum Gregorii revocant in dubium, cum tamen in Instrumento conclavis sic dicatur: Et intendentes ad remedia fortiora, non quid juris pro parte eorum justitia suadet; quod jus verissimum est, et plena veritate fulcitum.

« Item si dubitant de papatu Gregorii, quare simili ratione non dubitant de suo cardinalatu? Quod si dubitant, tunc ex simili dubio non habent se intromittere de electione summi Pontificis contra practicam, quam habent præ manibus.

« Item pari ratione habebunt dubitare de papatu Innocentii VII et Bonifacii IX et fortasse Urbani VI et sic videntur in quamdam opinionem cum Gallicis, qui a principio dimiserunt Ecclesiam, incidere, et in dando Gregorium et alios in summos Pontifices totam obedientiam nostram videntur decepisse, si fas est dicere. Præterea in litteris, quas scripserunt Romano-

rum regi post assumptionem domini Gregorii sub dat. x Decembris, dicunt in hæc verba: « Post solennes de futuri Pontificis electione tractatus, illo divinitus inspirante, qui cuncta perpetua ratione gubernat, vota nostra in reverendissimum in Christo fratrem et dominum ex nostro collegio dominum Angelum, tituli sancti Marci presbyterum cardinalem confratremque nostrum, ad culmen dignitatis Apostolicæ, post divinæ gratiæ munera, universis ejus exigentibus meritis, nec immerito ascensurum, nemine discrepante direximus ipsumque confratrem nostrum die ultima Novembris in dominum nostrum elegimus atque patrem, etc. » In quibus verbis non prætendunt eum elegisse in papam dubitatum; si enim de suo papatu dubitaverunt, quare eum elegerunt, et ut talem toti nostræ obedientiæ promulgarent.

« Item dubium est, utrum dominus Gregorius in convocatione facta in loco Pisarum teneatur comparere; et si non venit, an possit judicari: dubium autem surgit ex hoc, quia major pars prelatorum in Pisis existentium est de parte sibi adversa, quæ partem nostram semper reputavit et prædicavit schismaticam: alii autem fere omnes subtraxerunt domino Gregorio obedientiam et fecerunt se partem contra eum et inculpaverunt eum, in crimina manifeste imposuerunt ante sententiam lalam: modo non videtur, quod adversarii sint competentes iudices vel conjudices, nec videtur quod quis ad vocationem talium teneatur comparere.

17. « Item convocatio Concilii videtur habere vim citationis, quia quæ in ea aguntur jurisdictionis sunt. Dubium igitur remanet, quare dicti domini suam convocationem die feriale indixerunt, scilicet ipso die Joannis Baptiste, et ad diem feriatum convocarunt, scilicet ad festum Annuntiationis proxime præteritum, cum talis, saltem vi citationis, nulla sit ipso jure.

« Item dubium est an convocatio Concilii possit fieri ab illo seu illis, qui nullam habet vel habent auctoritatem super convocandos, et præsertim super Concilium, cujus ipsi cardinales non superiores, nec videntur habere aliquam auctoritatem super ipsum nec ordinariam nec delegatam.

« Item videtur quod convocatio ad Pisas facta per dictos reverendissimos patres ipso jure non mereatur dici Concilium, eo quod Concilium debet esse liberum, sed istud est restrictum et limitatum; unde dicitur in littera convocationis in hæc verba fere post medium vel circa: « Finisque imponatur schismati per viam mutue cessionis, etc. » Et infra: « Est enim nostra et dominorum de collegio alterius partis, intentio et irrevocabile propositum, quod cum iis qui veniunt ad dictum locum et ferminum provideatur fidei et Ecclesiæ juxta

effectos prædictos ». Numquid volunt ipsi imponere legem Spiritui sancto? Numquid non sunt dabiles aliae viae rationabiles pro unione Ecclesiae sanctae, etc.

18. « Item in casu quo dominus Gregorius veniret Pisas et vellet renuntiare, non veniret Benedictus; dubium est an deberet renuntiare, cum postea posset contingere quod Benedictus manere vellet in sua possessione præfensa, quia posset dicere: ego jam sum unicus, et nullum habeo contententem de pari, cur vultis me privare et compellere ad cedendum? Et istud veniret ad ignominiam et verecundiam partis nostrae, et maxime quia dicitur quod domini de parte adversa nondum subtraxerunt obedientiam domino suo.

« Item si Benedictus non veniret vel nollet renuntiare, videtur quod Gregorius obligetur ad renuntiandum, prout colligi potest ex tenore Instrumenti conelavis, etc.

« Item terminus ad conveniendum assignatus videtur esse nimis brevis quoad omnes nostrae obedientiae partes, quia plurimi fideles nostrae partis tantum distant, quod modo humano non possent præfati vel alii eorum nomine ad locum Pisanum devenire. Si ergo non veniant, non tamen sunt contumaciter absentes, et per consequens congregatio hic facta, non meretur dici Concilium generale. Haec circa convocacionem et interdicionem dubia occurrebant.

« Demum dubitatur circa dominorum unius collegii cum dominis alterius unionem, utrum ne alterum istorum collegiorum sit verum et alterum præfensum. Præterea quomodo et quo jure potuit unum habilitare, reliquum absolvere, dispensare, famam restituere, cardinales creare, utrum istud pertinet ad cardinales, etc. Plura alia multa possent induci dubia, quae brevitate gratia sunt prætermissa.

« Verum, reverendissimi patres, etc. quod non obstantibus præmissis et pluribus aliis, serenissimus princeps et dominus noster dominus Robertus Romanorum rex acerbissimi cordis dolore tactus inbrinsecus, verbis et rebus vellet prout semper voluit, quod istud miserabile dissidium et detestandum schisma auferretur penitus de Ecclesia sancta, sic quod fieret sincera, pura, integra et universalis fidelium unio et concordia; et quia Concilio et convocacione prælibatis timet, ut præmittitur, id fieri non posse, fretus magnorum principum dominorum et sapientium Concilio commisit nobis suis ambasciatoribus, quatenus dominum Gregorium et reverendissimas paternitates vestras ad conveniendum pro certo termino temporis congruenti in uno loco tertio partibus congruo, in quo dominus Gregorius faceret id ad quod voto et juramento se adstrinxit, pro parte suae regiae majestatis inclinarem et induceremus, ut sic omnibus dubiis, perplexitatibus, scrupulis et

difficultatibus ac novis divisionibus, præcipue in parte nostra, sublatis et exclusis, sincera et pura ac universalis unio sequeretur in Ecclesia Dei; adjiciendo quod sive dominus Gregorius in dicto termino et loco compareret, et debitum suum faceret sive non, nihilominus ad effectum inceptum, scilicet ad electionem unici summi pastoris procederetur, quia ex tunc appareret, quod dominus Gregorius nollet facere debitum suum; et vellet majestas regia deinceps cum eis assistere totis conatibus et viribus, corpore et rebus. Et pro isto, nomine dicti serenissimi regis supplicamus, instamus et petimus, ac postulamus, exhortantes vos reverendissimos patres et dominos in ista congregatione simul consistentes seu existentes, quatenus propter sanguinem Jesu Christi et propter amorem intemeratae Virginis Mariae, et totius curiae caelestis, et propter salutem plurimarum animarum procurandam, et infinita pericula spiritualia et temporalia excludenda, ad id ipsum velitis adhuc hodie inclinare: numquid pro una anima lucranda expediret magnam rem facere? Multo magis incomparabiliter ad lucrandum plures animas, ad cavendum innumeras strages, ad præveniendum destructiones et desolationes Ecclesiarum, monasteriorum, cœnobiorum ac pro universali, integra atque pura unione facienda et procuranda, brevis mora cum assignatione alterius loci commodi nullatenus esset dene-ganda. Ego magister Conradus e Susato sacrae theologiae professor præsentavi die xvi Aprilis mox præsentem cedulam dubia per episcopum Werdensem expressa continentem ».

19. *Cæsarei oratores Pisis abscedunt, dato insigni Diplomate de provocatione ad aliud Concilium Oecumenicum.* — Addunt Acta, Roberti regis Romanorum oratores, motis iis dubiis, non expectato responso discessisse: « Nota, inquirunt, quod die Dominico xxi Aprilis omnes oratores domini Roberti Romanorum regis electi insalutato hospite de Pisis recesserunt, nolentes aliquam declarationem sacri Concilii super dubiis superscriptis expectare ». Verum antequam abirent, quamvis id in Pisanæ Synodi Actis non tradatur, dictus Conradus e Susato Roberti regis Romanorum orator a cardinalium et præsulum cœtu Pisis congregato ad aliam Oecumenicam Synodum indicendam a Gregorio provocavit: quae de re confectæ sunt publicæ Tabulae¹, quibus Gregorii causæ munimenta præcipua sunt comprehensa, quae licet superius perstricta fuerint, repetenda tamen visa sunt ob rei gravitatem, ut magis illustretur causæ Gregorii æquitas, quam Pisanus conventus oppugnabat.

« In nomine Domini. Amen.

« Anno a Nativitate ejusdem millesimo quadringentesimo nono, Indictione secunda, Pon-

¹ Est. tom. XXII. de schism. p. 66.

lificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Gregorii divina providentia papa XII anno tertio, die decima nona mensis Aprilis, hora primarum vel quasi, in Ecclesia S. Catharinae Ordinis Praedicatorum in civitate Pisarum in notariorum nostrorum testiumque subscriptorum praesentia personaliter constitutus honorabilis vir dominus Conradus de Susato canonicus Ecclesiae Spirensis, in sacra theologia et in artibus magister procurator, et procuratorio nomine serenissimi et gloriosissimi principis et domini domini Roberti Romanorum regis semper Augusti constituentis, prout de ejus mandato per litteras patentes sigillo majestatis dicti Romanorum regis in cera crocea impendente sigillata, splenam fecit fidem, animo et intentione appellandi et provocandi, tenens in suis manibus quaedam papyri folia, quendam appellationem seu provocationem in se continentia, hujusmodi appellationem seu provocationem interposuit, appellavit et provocavit, apostolos petiit et protestatus fuit, omniaque et singula alia fecit et facere se dixit, quae in dictis papyri foliis continentur, quorum tenor de verbo ad verbum sequitur, et est talis :

20. « Coram vobis discretis viris notariis publicis tanquam personis authenticis et fidelibus, et testibus hic adstantibus fide dignis, ego Conradus de Susato in sacra theologia et in artibus magister canonicus in Ecclesia Spirensi procurator et nomine procuratorio serenissimi et excellentissimi principis et domini domini Roberti Dei gratia Romanorum regis semper Augusti, praecipui defensoris et advocati Ecclesiae sanctae Dei animo et intentione appellandi et provocandi et apostolos petendi et recipiendi atque praestandi melioribus et efficacioribus modo, via, jure, causa atque forma quibus possum et debeo, dictusque dominus meus potest et debet, dico et propono, quod licet dudum felicis recordationis domino Innocentio papa VII ab hac vita mortali subtracto, tunc episcopi, presbyteri et diaconi sacrosanctae Romanae Ecclesiae cardinales, qui tunc erant, celebratis ejusdem quondam domini Innocentii funeralibus, atque ejus corpore Ecclesiasticae tradito sepulturae per electionem summi Pontificis in conclavi secundum formam sanctorum canonum congregati, omnium et singulorum vota omnia et singula concorditer, nemine discrepante in sanctissimum in Christo patrem et dominum dominum Angelum titulo S. Marci presbyterum cardinalem ipsorumque confratrem, ejus exigentibus meritis divinitus inspirati direxerunt, ipsumque in summum Romanae et universalis Ecclesiae Pontificem elegerunt, inthronizaverunt et ut talem venerantes adorarunt ». Et nonnullis interjectis, quibus a cardinalibus ut justum Pontificem habitum, promulgatamque toto orbe illius electionem describit, subiungit :

12. « Nihilominus dicti domini olim cardinales omnes et singuli, uno dumtaxat excepto, suae salutis immemores, inobedientiae filii, nescitur quo ducti spiritu foris egressi, contra sacerdotem Domini et relicto suo rege, rebellaverunt, et Ecclesiam sanctam Dei, quae in unitate consistit, ad cujus defensionem praelibatus serenissimus dominus meus constituens adstringitur et obligatur, scindentes et scindere molientes, se schismatis contra papam irreligiosa temeritate instituerunt, necnon sua temeritate usque ad hoc prosilire, et suam divisionem Catholicam esse credentes Ecclesiam, cathedrae sibi constituere, atque primatum assumere conantes, ab eo quod unum est semetipsos segregarunt, et licet praefati olim domini cardinales die XI mensis Maii proxime praeteriti omnem obedientiam dicto sanctissimo domino nostro Gregorio se scripserunt subtraxisse, prout in litteris suis datis Liburni primo die mensis Julii clarissime continetur, in [quibus dicitur inter caetera, « quod undecima mensis Maii proxime praeteriti omnem, quantum in nobis fuit, obedientiam, juxta juris exigentiam abstraximus et recessimus ab eodem » ; quae et tenorem litterae ego procurator praedicto nomine procuratorio, in quantum faciunt pro justificatione et verificatione praesentis appellationis, habere volo pro insertis, plurimum tamen magni potentes et sapientes viri revocant in dubium an dicta die, prout scripserunt, ipsi obedientiam abstraxerunt, eo quod idem dum cardinales in aliis suis litteris datis Pisis XII mensis Maii scribunt, quomodo die XI Maii recesserunt de Luca hora vicesima secunda, hoc est per duas horas ante noctem; et in eisdem litteris circa finem habentur haec verba : « Nec nostrae mentis est a fide veritateque juris erga praefatum dominum nostrum, dummodo modis hactenus per eum retentis succisis, ipsum ad id quod tenetur effectualiter adimplere, dispositum videamus, modo aliquo deviare : sed tali eventu obedientiam et reverentiam debitas exhibere ». Cum igitur duodecimo die Maii non habebant intentionem obedientiam subtrahendi, juxta jam expressa quomodo stabit quod die immediate praecedenti subtraxerunt obedientiam.

22. « Item die XIII dicti mensis Maii appellationem quandam interposuerunt, in qua coram domino Gregorio tanquam sanctissimo eum omni reverentia tanquam humiles ipsius servitores appellarunt; quinimo dicunt in ea : « A vobis, pater beatissime, irrationabiliter et secundum non rectam rationem decernente, ad vosmet secundum certam rationem et melius informatum ». Notarii quoque ipsum in Instrumento cui appellatio est incerta, sanctissimum in Christo patrem scribunt et appellant, etc. ex quibus luce clarius habetur quod tunc, scilicet die XIII Maii ipsi olim domini cardinales et

eorum notarii dominum Gregorium pro sanctissimo patre et domino et summo Pontifice manifeste scripserunt, nominarunt et recognoverunt; quomodo igitur scribunt, quod undecima die dicti mensis Maii obedientiam subtraxerunt? Ecce inculcationem, ecce involutionem, ecce dubitationem mentibus principum dominorum et aliorum virorum sapientum ingestam; et si sic erraverunt in principio, non est mirum quod in fine gravius erraverunt, dicitur namque: *Parvus error in principio maximus est in fine*. Esto tamen quod præfati domini olim cardinales die undecima mensis Maii obedientiam domino Gregorio subtraxissent, quod tamen ex præmissis non apparet, quia tamen, ut scribunt in dictis litteris, hora vigesima secunda, per duas scilicet horas ante noctem, recesserunt, evidentissime constat, quod nullam solemnitatem nec ordinem juris in re tam grandi et nova, sicut merito servassent, servaverunt. Vix sufficiebat eis tempus Pisas accedendi ante noctem, et ecce obedientiam subtrahere concluderunt, et eam subtraxerunt, ipsumque sanctissimum dominum nostrum Gregorium contra justitiam et juris ordinem, ut apparet, spoliaverunt: ubi deliberaverunt? In campo. Ubi concluderunt? In diversorio. Ecce præcipationem facti in principio: non enim immerito prius dominum Gregorium monuissent, quod nisi votis et juramenti satisfaceret, obedientiam sibi subtraherent. Numquid attendere debebant, cum quanta maturitate, quanta rei solemnitate Gallici processerunt cum suo domino, quem vocant Benedictum; cum semel sibi obedientiam subtraherent? Litteras autem et instrumenta appellationum, et alia superius inducta, in quantum faciunt pro justificatione presentis appellationis, etc. ego procurator presentibus habere volo pro insertis.

23. « Præterea dicti olim cardinales prioribus non contenti, sed pejora malis adjicientes, præfeto domino nostro sanctissimo domino Gregorio multiplices injurias verbis, scriptis atque factis, cum nulla contra eum adhuc esset lata sententia, cum etiam ipsi non essent nec deberent esse iudices in causa propria contra juris et justitiæ ordinem, et omnem humanam æquitatem, in multiplex opprobrium Sedis Apostolicæ, universalis Ecclesiæ, obedientiæ nostræ et in cleri vilipendium, et totius cleri status denigrationem multipliciter irrogarunt ab executione sententiæ nondum latæ inchoantes, sicque prædicti olim cardinales per litteras suas et pseudo-apostolos præfatum sanctissimum dominum nostrum nondum justè convictum, nec confessum prædicarunt, intimarunt et publicarunt quasi per totam Christianitatem perjurum, volifragum, schismaticum, imò schismatis auctorem et hæreticum. Numquid est hic modus procedendi tantorum virorum olim in tanto fastigio digni-

talis constitutorum, ad quos oculi aliorum fidelium, sicut sagittarii ad metam respiciunt, jurgiis, blasphemis et maledictionibus partem adversam ante sententiam latam tam turpiter et destabiler informare? Numquid ista sunt media ad concordiam et unionem induendam? Numquid bonus finis bene etiam intentus per bona et apta media bene, et rationabiliter est prosequendus? Numquid scriptum est: *Quod justum est, justè exsequaris?*

24. « Item quis est iste modus a sæculo inauditus, quod dicti olim domini cardinales, qui hucusque a tempore domini Gregorii et sui prædecessoris fuerunt duces nostræ obedientiæ, anticardinales Gallicos pridem excommunicatos, anathematizatos et indignos aliquo prælationis titulo nominare, quinimo schismaticos, et illius nefandi schismatis in Ecclesia sancta Dei inductores et nutritores vocant et scribunt reverendissimos patres et dominos, quinimo et cardinales sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, et sanctissimum dominum nostrum vocant et scribunt schismaticum et schismatis nutritorem? Bene hæc potest conversio in oppositam qualitatem appellari, cum tamen ipse sanctissimus dominus noster nec schisma induxit, sed pluribus prohi dolor! annis ante eum fuit et duravit, nec iis qui schisma induxerunt, favet et assistit; fomentum namque schismatis illis attribuitur, qui schisma faciunt vel fecerunt, inducunt vel induxerunt, et in hujusmodi perseverant, vel eisdem assistunt, etc. Sed nihil ad eos, qui non sunt sibi conscii alicujus culpæ in hoc facto; sicut enim schisma Grecorum non est Latinis imputandum, ita nec schisma Gallicorum seu per Gallicos introductum, capiti vel membri obedientiæ Romanæ. Ipse insuper pro sublatione schismatis, cum nondum duobus annis esset in Pontificatu, Concilium Generale decernere voluit, decrevit, et per suas patentes litteras, prout inferius plenius dicitur, induxit, ut unio et pax daretur Ecclesiæ: denique litteris suis et nuntiis omnes et singulos sub obedientia domini Gregorii consistentes requisiverunt et hortati sunt, ipsisque nihilominus mandaverunt, quantum in eis erat, ut ipsi et eorum singuli domino Gregorio obedientiam subtraherent; cum tamen ad hujusmodi subtractionem nondum essent causæ sufficientes ad incem positæ. Mirabile visum est, quod de tanto volebant se intromittere: quis etenim constituit eos iudices Gregorii, et totius obedientiæ nostræ et præsertim Germaniæ? Constat eos velle omnes a Romano Pontifice declinare: quod si factum fuisset, quis tempore medio dispensasset in casibus papæ reservatis? Quis cognovisset in causis appellationum ad eum devolutis? Quis etiam pallium dedisset, et archiepiscopos confirmasset? etc.

25. « Præterea sanctissimus dominus noster dominus Gregorius, videns se non posse perli-

cere, nec concordare cum eo, qui se vocat Benedictum ab alia parte ad viam cessionis perticiendam, conclusit pro unione in Ecclesia Dei perticienda viam Concilii generalis, prout etiam illud convocavit et indixit per certas litteras suas Apostolicas sub data tertio nonas Julii, in festo scilicet Pentecostes proximo futuro, quarum litterarum tenorem, in quantum faciunt pro verificatione presentis appellationis, et non aliter, ego procurator habere volo pro insertis; et verisimile est quod ipse dominus Gregorius diu ante Concilium concluderat: sed, antequam litterae conficerentur, habuit cogitare de congruis tempore et loco, quibus deberet convocari. Verum ut ipsi domini cardinales praefatum dominum Gregorium etiam in hoc sanctissimo proposito praevenirent, praecuperent et impedirent eum quibusdam anticardinalibus et schismaticis, dudum per dominum Gregorium et suos praedecessores ex causis anathematizatis, et quocumque praelationis titulo privatis atque condemnatis, et pro schismaticis reputatis, atque a gremio et consortio sanctae matris Ecclesiae, eorum exigentibus demeritis, prorsus exclusis, se univerunt et junxerunt, ac unum quoddam cum eis, ut asserunt, praetensum collegium, nullum caput habentes neque recognoscentes, de facto, licet non de jure, effecti quoddam praetensum Concilium, quod potius conventiculum vel conciliabulum dici debet, per certas suas litteras sub data anticipata, ut vehementer praesumitur, fabricatas in civitate Pisanum in festo Annuntiationis Virginis gloriosae lapsa, sub data Liburni vigesima quarta mensis Junii indixerunt. Ex quibus quidem litteris quot dubitationes, quot inculcationes et involutiones in cordibus principum et dominorum, et sapientum, ac Christi fidelium exortae sint, vix poterit calamo scribi vel lingua explicari, eo quod isti domini olim cardinales, quantum ex ipsis eorum litteris luce clarius habetur (quas etiam, in quantum faciunt pro verificatione presentis appellationis, ego procurator habere volo pro expressis) nova nunquam prius visa vel audita attentare conati sunt, semitas antiquorum et sanctorum Patrum, et sacrorum canonum doctrinas omittentes, obliquas ac dubias ambulare coeperunt vias, prout et illas continuant de presenti; et nihilominus in neglectu posuerunt omne id et totum quod est honestatis, consolationis et conservationis obedientiae nostrae et Ecclesiae sanctae Dei, de suis omnimodis confusione, desolatione, ruina atque divisione curantes: unde, ut de pluribus pauca tangantur, primo videamus de praecupatione; ex litteris namque eorum pro Concilio celebrando destinatis, de quibus statim facta est mentio, manifeste habetur quod unio ipsorum olim cardinalium cum anticardinalibus praecessit ipsam praetensi sui Concilii indictionem, dicentes prius se esse unitos, et postea matura de-

liberatione conclusisse Concilium convocandum; unde dicitur in dictis litteris inter caetera: « Quibus visis et pluribus habitis inter nos « consiliis, firmamus nos venire cum dominis « alterius collegii, et Liburnum accedentibus « nobis, qui locus est prope civitatem Pisanam « ejusdem diocesis, ac de eis dominis cardinalibus ex altera parte in sufficienti numero nobis « cum congregatis in unum, nos univimus propositum, etc. » Et nihilominus, ut habetur ex litteris suis super eorum unione datis Liburni penultima die mensis Junii, litterae Concilii datae sunt per quatuor dies ante, quia vigesima quarta Junii. Ecce quomodo in scriptis eorum dant intelligere sibi invicem contradictoria, quia ante indictionem convocationis Concilii fuerunt uniti cum anticardinalibus, et non fuerunt uniti. Quis sanae mentis ex istis non inciperet dubitare de factis et processu dictorum dominorum? Unde etsi dicti domini tempore suae unionis cum anticardinalibus primo indixissent Concilium, constat tamen quod hoc factum fuisset per quatuor dies post datam litterarum convocationis Concilii.

26. « Item in quibusdam litteris suis dicto serenissimo Romanorum regi domino meo directis, datis Liburni vigesima sexta Julii, scribunt ista verba: « Deliberavimus invicem convocare « Concilium generale ex utraque parte eisdem « loco et tempore, ejus rei atque nostri propositi intimationem determinato loco, ubi optandissima congregatio hujusmodi fieri debeat, « et oratorem nostrum praecipuum mittemus in brevi ». Ex quibus litteris et verbis patet quod vigesima sexta Julii, quae fuit plusquam per mensem, post praetensam datam litterarum convocationis sui praetensi Concilii, ipsi deliberarent convocare Concilium; sed nondum convocabant, quia nondum erat determinatus locus, ubi ista congregatio fieri deberet. Igitur tempore datarum litterarum sui praetensi Concilii nondum erant concordantes de loco. Igitur data est anticipata, et hoc in fraudem domini Gregorii, ut vehementer praesumitur, et ut videatur eum praevnisse: per hujusmodi enim adinventiones exquisitas vehementer suspicatur et praesumitur, ipsos olim cardinales fuisse et esse causa impediendi unionis exoptatae. Nonne quis Catholicus hoc concipere poterit evidenter, quod si hujusmodi indictionem conciliabuli emisissent, dictamque Concilium papae fuisset sortitum effectum, nec, ut praedicitur, impeditum sicut obedientia Benedicti in suo, ita et nostro in papali Concilio unanimi voce et concorditer requisivisset, et efficaciter induxisset dominum Gregorium ad observantiam voti et juramenti sui pro reintegratione Ecclesiae sanctae Dei, necessariumque fuisset ipsum ad hoc attendere, omni dilationis mora postergata; alias tota obedientia vero ordine, et juxta omnem aequitatem, et cum

bona conscientia recessisset ab eodem tanquam fautore schismatis antiquati, nullaque fuisset in nostra obedientia divisio subillata, quinimo ex tunc sincera unio per ambas obedientias procurata et inducta? Quidam etiam abbas ambassiator ditorum dominorum olim cardinalium retulit, quod per duos menses disputarunt de loco, in quo indiceretur Concilium, et de hoc etiam habetur evidens magnumque testimonium eorum, qui adhærent ipsis dominis olim cardinalibus, dicentium quod per totum mensem Augusti primo tuit concordatum de loco Pisanum cum Florentinis: quod etiam patet ex hoc, quia nuntius, qui deferebat litteras Concilii cardinalium ad partes Rheni, habuit litteras credentiae olim dominorum cardinalium sub data prima Septembris, et post hæc recessit de Pisis, et per consequens tunc fuit primo expeditus: et verisimile est quod illum vel alium nuntium citius destinassent, si de loco et tempore die vigesima quarta Junii concordassent. Item multi curtesani, quorum aliqui tempore indictionis Concilii per Gregorium fuerunt in Luca, et aliqui in Pisis, et aliqui in Liburno, dixerunt quod dominus Gregorius publicaverat Concilium suum per plures dies antequam audiretur de Concilio olim cardinalium. Videtur igitur manifestum quod datam prædictam callide anticipaverunt, volentes Gregorium et summum Concilium prevenire, quod si per impossibile non esset factum. Quare sic tarde intimaverunt summum Concilium? Nam dominus Gregorius bene per duos menses suum Concilium ante prætentum Concilium eorum per litteras patentes publicavit.

27. « Insuper et si convocatio Concilii generalis juxta traditionem et decreta sanctorum Patrum pertinet ad summum Romanæ Ecclesiæ Pontificem dispositum saltem ad convocandum, et qui, quantum in se est, Concilium generale indixit, et per suas patentes litteras Apostolicas publicavit, dicti olim cardinales et eorum in hac parte complices in litteris et scriptis suis affirmant et verbis prædicare verentur quod hoc veritatem habeat de papa indubitato: per quæ papatum domini Gregorii revocant in dubium: eum tamen in Instrumento conclavis ad instantiam ditorum dominorum ante electionem domini Gregorii in summum Pontificem clare dicatur in hæc verba: « Et intendentes ad remedia « fortiora, non quid juris pro parte eorum justitia suadet ». Quod jus verissimum est, et plena veritate fulcitum; dicti autem Instrumenti conclavis tenorem, in quantum facit pro justificatione et verificatione præsentis appellationis, ego procurator prædictus volo habere pro expresso. Præterea si dubitant de papatu domini Gregorii, quare simili ratione non dubitant de suo cardinalatu? Quod si dubitant, tunc etiam ex simili dubio non habent se intromittere de electione summi prætensi Pontificis contra præ-

tensam practicam quam habent præ manibus. Item pariformiter dicti domini et eorum complices habebunt dubitare de papatu Innocentii VII, Bonifacii IX et fortassis Urbani VI, et sic in eandem videntur incidere opinionem, quinimo et verius errorem cum Gallicis, qui a principio istius detestandi et horrendissimi schismatis, Ecclesiam Catholicam et inconsultilem Christi tunicam dividere præsumperunt: ipsi etiam in dando dominum Gregorium, et alium seu alios ejusdem prædecessorem seu prædecessores obedientiæ nostræ in summos Pontifices eandem nostram obedientiam totam videntur decepisse, subsannasse et de eisdem illuisse, si fas est dicere.

28. « Item in litteris, quas scripserunt serenissimo domino meo domino Ruperto Romanorum regi post assumptionem dicti domini Gregorii sub data Romæ decima Decembris scribunt in hæc verba: « Post solemnes de futuri Pontificis electione tractatus, illo divinitus inspirante, qui cuncta perpetua ratione gubernat, « vota nostra in reverendissimum in Christo patrem et dominum ex nostro collegio dominum « Angelum tituli Sancti Marci presbyterum cardinalem confratremque nostrum, ad culmen « dignitatis Apostolicæ, post divinæ gratiæ munera, universis ejus exigentibus meritis, nec « immerito ascensurum, nemine discrepante, « direximus, ipsumque confratrem nostrum die « ultima Novembris in dominum nostrum elegimus atque patrem ». In quibus verbis dant manifeste intelligi quod ipsum Gregorium ad culmen Apostolicæ dignitatis elegerunt et assumpserunt, nullum dubium prætendentes: quod si aliquod dubium prætendebant, quare ipsum omni dubio semoto in summum Pontificem elegerunt, et ipsum toti nostræ obedientiæ pro summo Pontifice dederunt, presentarunt, nec non verbis et scriptis, nuntiis et ambassiatoribus cum solemnitate debita publicarunt? Præterea licet congregationem per dictos olim cardinales indictam in Pisis ad festum Annuntiationis Virginis gloriosæ proxime præteritum prætendant esse Concilium generale, et in eo tanquam in Concilio generali posse et debere facta tractari universalis Ecclesiæ, eaque habere vim et efficaciam: nihilominus ex ratione et simul ex scriptis eorum, et modo procedendi contrarium luculenter apparet: Concilium namque generale debet esse liberum secundum traditiones sanctorum Patrum: sed congregatio indicta per ipsos olim cardinales expresse restricta est et limitata, unde in litteris suæ convocationis dicitur in hæc verba: « Finisque imponatur schismati per viam mutuæ cessionis ». Et infra: « Est enim nostra et dominorum de collegio alterius partis intentio, et irrevocabile propositum, quod cum his, qui veniunt ad dictum « locum et terminum, provideatur fidei et Ec-

« clesie juxta effectus prædictos ». Item in litteris confederationis seu unionis dictorum dominorum cum anticardinalibus, dicitur et scribitur inter cætera sic : « Juramento et voto « irrevocabili firmavimus, quod per viam mutue « cessionis ambo de papatu, vel alterius alio « mortuo vel canonice ejecto prosequamur unionem ».

29. « Numquid isti præsumunt imponere legem Spiritui sancto, a quo dicitur regi Concilium generale? Numquid sunt dabiles aliæ viæ rationabiles pro unione Ecclesie sanctæ quam via cessionis? unde via hæc cessionis est a Gallicis pridem adinventæ, et in particulari eorum conciliabulo determinata, quam pro lege isti ponentes per anticardinales Gallicos inducti Concilium limitare, et regulam seu legem Spiritui sancto imponere minus provide: quinimo et periculose præsumserunt, quasi Concilium non quæcumque rationabilem viam pro unione Ecclesie introducenda non inquirere, de ea deliberare, atque eam libere et absolute assumere debeat atque possit.

« Item terminus in litteris convocationis prædictæ expressus videtur esse nimis brevis, quoad plures de nostra obedientia, eo quod plurimi tantum distant a loco Pisarum, quod post insinuationem eis factam per se vel suos procuratores ad locum Pisarum non poterunt modo humano pervenire. Si igitur non veniant, non tamen sunt contumaciter absentes, et per consequens congregatio facta Pisis non meretur dici Concilium generale: præterea dicti prætensi domini videntur asserere, dicere et tenere quod sanctissimus dominus noster dominus Gregorius teneatur in Pisis in Concilio prætenso, per eos indicto potius conciliabulo comparere, et si veniret, quod posset ibidem judicari, quod utique ex iis quæ gesta sunt hæcenus, nullatenus apparet, eo quod major pars prælatorum in Pisis existentium est de parte sibi adversa, quæ partem nostram semper reputavit et prædicavit schismaticam sicut e contra: alii autem omnes fere subtraxerunt domino Gregorio obedientiam diu ante Concilii sui prætensi indictionem, et fecerunt se partem contra eum ipsum, incensantes, et crimina enormia imponentes ante sententiam latam, ipsique olim cardinales sunt excommunicati, omnique honore et dignitate privati et exuli: quis autem compos rationis præsumat dicere quod quis, quantumcumque etiam modicus, coram suis adversariis seu parte adversa comparere teneatur, seu etiam quod sententia prætensa, si quam ferret, ipso jure subsisteret?

30. « Præterea esto quod dominus Gregorius veniret Pisas, et vellet renuntiare, non veniente Benedicto, dubium est an debeat renuntiare, cum contingere posset quod ille, qui vocat se Benedictum parte ex adversa post resignationem Gregorii diceret: « Ego jam sum unicus,

et nullum habeo contendente de parti, cur « vultis me privare vel compellere ad cedendum? » Quod si fieret, utique cederet ad ignominiam et verecundiam permaximam totius obedientie nostræ; et maxime quia dicitur, et ita dicunt aliqui ex olim cardinalibus nostræ obedientie, quod anticardinales Gallici obedientiam suo Benedicto pridem restitutam nondum abstraxerant. Præterea licet necessario aliqui de prætensis olim dominis cardinalibus et anticardinalibus fuerint excommunicati, anathematizati, inhabilitati et omnis prælationis titulo privati, nihilominus in vilipendium Apostolicæ potestatis clavium Ecclesie, nescitur quo jure, quo modo, et qua bona conscientia una partium alteram habilitavit, dispensavit, famæ restituit, et in cardinales creavit, et fortassis una aliam absolvit: quæ utique nullatenus ipsis vel alicui eorum, sed soli papæ vel suam auctoritatem habenti possunt convenire.

31. « Item licet domini olim cardinales ex obedientia nostra primo, et deinde ipsi et anticardinales Gallici simul pro parte serenissimi domini domini Roberti Romanorum regis constituentis domini mei, et per suos solennes oratores fuerunt cum omni reverentia et debita instantia requisiti et exhortati quatenus amore Dei, et intemeratæ Virginis Mariæ, et totius curiæ supercælestis, necnon contemplatione Ecclesie militantis, et ad petitionem regie majestatis vellent inclinari ad mutandum locum Pisarum, et ad reconveniendum in alio certo loco, dicto domino Gregorio et eis congruo, ubi dominus Gregorius faceret id ad quod obligatur, et ulterius ad electionem unici summi Pontificis procederetur, quia speraret dicta regia majestas quod per istum modum omnibus dubiis, scrupulis, perplexitatibus, difficultatibus, ac novis divisionibus, præcipue in partibus obedientie nostræ sublatis et exclusis fieret pura et sincera, integra ac universalis unio in Ecclesia sancta Dei, quam per Concilium indictum a domino Gregorio vel etiam per congregationem in Pisis factam, seu indictam timeret non posse habere: quod si ad hoc inclinarentur et sic facerent, dicti oratores regie majestatis offerebant ipsis dominis plenam ejusdem regie majestatis assistentiam: et sive dictus dominus Gregorius in dicto loco compareret, et debitum suum faceret sive non, nihilominus ad electionem summi Pontificis procederetur, quia ex tunc clare appareret, quod dominus Gregorius nollet facere debitum suum.

32. « Fuit etiam per eosdem oratores dictum et allegatum, quod si pro anima hominis lucranda expediret, sicut revera expedit, magnam, imo multum grandem rem facere, multo magis incomparabiliter ad lucrandum plures animas, ad cavendum innumeras strages, ad præveniendum destructiones, destitutiones et desolationes

Ecclesiarum, monasteriorum et cenobiorum, atque universali, integra ac pura unione facienda et procuranda, brevis mora cum assignatione alterius loci bene commodi, nullatenus esset dene-ganda: licet etiam dubia et difficultates, quibus multorum animi moventur et moti sunt, in præsencia dictorum dominorum, et aliorum prælato-rum in Ecclesia cathedrali Pisana congregatorum die decima quinta mensis Aprilis fuerunt explicata, propter quæ et alia plurima, prout tunc publice dicebatur, timor erat, et est dictum domino regi Romanorum, quod per congregationem in Pisis factam sincera et integra fidelium unio nequa-quam haberetur: nihilominus dicti domini quasi indurati, obstinati, et in alienum sensum miserabiliter versi, et primo et secundo responde-runt præcipitanter, prompte et satis irreverenter, quod impossibile esset mutare locum, quod-que super mutatione loci nihil vellent audire vel tractare quoquomodo. Et quia dicti olim cardinales, prout colligitur ex præmissis, con-sideratis viis et modis per eos servatis, ab obe-dientia domini Gregorii summi Pontificis, perperam recesserunt, multiplices injurias verbis, scriptis et factis irrogarunt, et ipsum blasphemarunt, prætesum quoddam Concilium, quin-imo conciliabulum in loco Pisarum ad præveniendum, præoccupandum, et impediendum Concilium indictum per sanctissimum domi-num nostrum Gregorium papam Duoëccimum, quantum in eis fuit, indixerunt: datam litterarum, ut præsumitur, anticiparunt: locum sui prætesni Concilii, verius conciliabuli, dudum antequam eis esset concessus pro congregatione fienda nominarunt: ipsum dominum Gregorium papam dubitatum appellarunt et scripserunt: suam congregationem prætesnam, quam Con-cilium vocant, contra libertatem et naturam Con-cilii certis modis, tanquam legem imponentes Spiritui sancto, limitarunt et restrinxerunt: ter-minum conventionis seu congregationis pro multis de nostra obedientia nimis brevem assi-gnarunt: in propria causa, cum sint pars et ma-nifesti adversarii, se iudices vel coniudices esse præsumpserunt: se invicem, licet nulliter et de facto, habilitaverunt: petitiones, instantias, re-quisitiones et exhortationes per oratores dicti domini serenissimi regis Romanorum, et pro parte sua oblatas et factas pro pura, sincera et integra unione fidelium inducenda (ut cum eorum bona venia loquar) animose, pertinaciter, præ-cipitanter, temere et irreverenter excluserunt, et admittere recusarunt: et quia etiam, ut verisi-militer timetur, dicti prætesni olim cardinales in neglectu penitus ponentes omne id quod est confusionis, desolationis, ruinae, destitutionis, verecundia, ignominia et divisionis partis et obedientia nostra, quantum apparere potest ex iis, quæ per eos acta sunt, aguntur et agentur verisimiliter in futurum, sanctam Ecclesiam Ca-

tholicam et inconsutilem Christi funicam ampli-us scindere, dividere, lacerare, laniare, pro-stertere et conculcare, timore Dei prorsus ex-cluso, salagentes, plura scandala, dissidia et errores introducere, ac procurare, et quantum in eis erit, facere non cessabunt novum idolum, vitulum contlatilem, perversum antichristum, et maledictionis aeternæ filium nominando et intrudendo, suas pravissimas et perversissimas afflictiones et errores insequendo, quibus totum statum Sedis Apostolicæ et Christi fidelium ad exilium et præcipitium intolerabile ponere, et integraliter subvertere nituntur, idcirco ego Conradus supradictus procurator, et procurato-rio nomine præfati excellentissimi et gloriosis-simi principis, ac domini domini Roberti Ro-manorum regis semper Augusti, cernens dictos olim cardinales, et alios anticardinales, quibus dicunt se unitos, a suo prætesno proposito non posse revocari: sed eos hujusmodi velle inten-dere damnabiliter, et de facto inhærere; sen-tiensque sanctam et universalem Ecclesiam Ca-tholicam, ejus ipse Romanorum rex est defen-sor et advocatus præcipuus, ad quem spectat, ne eam aliquibus patiatur insidiantium procel-larum fluctibus illidi, et quietam faciem tempe-pestatis insolito timore turbari, et præsertim obedientiam nostram, per omnia et singula præ-missa, et alia plurima, quæ calamus non capit, attentata et præsumpta, in suoque prætesno conciliabulo per se, et eos qui in eo conflunt et conveniunt, verisimiliter, ut timetur, licet nulliter, et de facto attentanda et præsumenda, dictumque dominum meum serenissimum do-minum regem Romanorum, et jus suum, ac quoslibet Romanæ Ecclesiæ, et sacri Romani imperii fideles, et præcipue status, honores, et jura regum, principum et prælatorum, commu-nitatum ac personarum tam spiritualium quam sæcularium, cujuscumque status, conditionis vel sexus existant, præsertim eorum, qui hæcenus fuerunt de obedientia domini Gregorii, et suorum prædecessorum, multipliciter læsa esse, vel saltem lædi et gravari posse quomodolibet in futurum; ne etiam præfatus serenissimus Romanorum rex per dictos olim cardinales, et anticardinales, ac eorum conciliabulum nulliter, et de facto attentata, fienda et præsumenda, aut ipsorum aliqua in præjudicium sacrosanctæ Ro-manæ Ecclesiæ, sacrique Romani imperii sive regni, regum, principum, prælatorum, commu-nitatum ac personarum sive spiritualium, sive sæcularium, atque prædictorum ejusdem Eccle-siæ et sacri Romani imperii sive regni subdito-rum quorumcumque aliquatenus videatur ap-probare, aut in ea vel ipsorum aliquod consen-tire quovis modo; et volens nedum contra præterita illata ac præsentia gravamina, quæ lortassis inferuntur, sed et contra futura, licet nulliter et de facto, inferenda juris beneficiis

dictum dominum nostrum Romanorum regem, sanctam Romanam Ecclesiam, sacrum Romanum imperium sive regnum, omnes et singulos supranominatos defendere, et juvare a prænissis omnibus et singulis, et aliis gravaminibus quibuscumque illatis et inferendis, comminatis, et comminandis, et omnibus sequelis, seu illis, que elici poterunt quomodolibet ex eisdem, vel eorum altero communiter vel divisim, pro dicto domino serenissimo Romanorum rege et pro aliis regibus, principibus, prælatis, communitatibus, personis, privatis, spiritualibus vel secularibus, et aliis quibuscumque presenti appellationi adherentibus seu adherere volentibus: necnon a dictis olim cardinalibus, anticardinalibus, conventiculo atque conciliabulo per eodem convocato, vel in posterum convocando, contra ipsos et quemlibet ipsorum adherentium eis, atque summi conciliabulum seu conventiculum ingredientium seu approbantium, quod cum de jure et bona æquitate, ac ratione possum et debeo, et ipse præfatus serenissimus princeps dominus meus Romanorum rex potest et debet, ad Dominum nostrum Jesum Christum sponsum et caput præcipuum Ecclesiæ militantis, judicem vivorum et mortuorum, necnon ad generale Concilium legitime, rite et canonice, atque debite convocatum seu convocandum in iis scriptis procuratorio nomine quo supra, provoco et appello, apostolos peto primo, secundo et tertio instantèr, instantius, instantissime, si quis sit, quis eos mihi dare possit, velit aut valeat, protestans, quod hac appellatione seu provocatione pendente contra præfatos sanctam Romanam ac universalem Ecclesiam et serenissimum dominum meum Romanorum regem, cæterosque reges, principes, prælatos, communitates, personas spirituales vel seculares, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ et Romani imperii subditos præsentì appellationi, et dicto Romanorum regi adherentes, seu adherere volentes, nihil omnino debeat attentari.

33. « Submitto nihilominus ego Conradus procurator nomine procuratorio, quo supra, Domino nostro Jesu Christo, et futuro generali Concilio rite, legitime atque canonice convocato, vel convocando prædictæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ jura, privilegia, honores, bona, immunitates et libertates, atque ejusdem Ecclesiæ, dictique domini Roberti Romanorum regis constituentis domini nostri, aliorumque regum, principum, prælatorum, communitatum, personarum, atque Ecclesiæ et imperii subditorum ac fidelium, omniumque et singulorum sibi et presenti suæ appellationi adherentium, vel adherere volentium, omnia atque singula bona præsentia et futura cum protestatione minuendi, corrigendi, immutandi, facti substantia non mutata, et alias prout est moris, cum protestatione etiam intimidandi, insinuandi et publicandi ubi,

quando, quibus et quoties videbatur expedire ».

34. *Carolus de Malatestis agit de concordia integranda inter cardinales et Gregorium.* — Instillit etiam gravissimis argumentis apud Pisani cœtus cardinales ac presules Gregorii nomine Carolus Malatesta toparcha orator, ut unicum OEcumenicum Concilium celebraretur, cum ex multiplicibus synodis multiplex schisma conflandum foret: Gregorium vero de imminentibus malis fecit certiores, consulitque ne Forumjuliense Concilium celebraret, sed Pistorium potius ad componendam controversiam accederet: communem illum locum futurum, in quo esset vel discissas Ecclesias redintegraturus, vel in universi orbis oculis ac luce innocentiam suam collocaturus.

« Scripta domini Caroli de Malatestis, de iis, que ipse cum cardinalibus Pisis tractavit, et in reditu cum Gregorio.

« Nil sanctitatem suam facere posse quod sibi libebat; cum reverentia tamen, de his, que titubal, ipsam advisabat, videlicet accessus sui ad partes Forojulii accelerationem futuram esse maximi futuri scandali non extirpandi forte diebus suis. Credere quidem poterat sanctitas sua ipsi Carolo, si placebat, non dicturo in hoc mendacium; per ea enim que, dum Pisis erat, comprehendere potuerat, nulli erant qui sollicitabant per publicos processus sanctitatem suam, et adversarium suum ejici, et opportunitatem ad honestandum negotium, quod optant, quarunt: cumque viderint beatitudinem eandem discessisse, calumnias exasperabunt in eam, jus suum dilantes, dicentesque: « Ecce viam « ad conveniendum pro sacra unione exequenda », atque ex hoc jam adepti, coram suis astantibus quos cupiebant processus urgebunt: et postquam de tractatu unionis infecto illos palam instruere poterunt, cum perjurum, fautorem antiquati schismatis, et hæreticum adstruent, neminemque sic excusare eum posse, eum cedendi tractatum quemlibet intererit, nec alium prosequatur, per quem unionem fieri possibile sit: quidam patule dicent: « Potest orbis « universus cernere quod non nisi ad subterfugiendum cessionem, et decipiendum fideles « illiusmodi Concilium indixit et prosequitur; « certus namque est dominum Benedictum et « suos ad illud accessuros non fore, similiter « neque majorem partem fidelium, que ad hoc « verum et sacrum Concilium accessit et accessura est: et propterea ipsum cum paucissimis « suis confluentibus non posse unionem per Concilium illud facere, cum certissimus sit et « certi quilibet esse debeant, quod non accedebat « ad illud ad unionem perficiendam, sed quantum in eo fuerit, destruendam ». De Concilio quidem domini Benedicti, qualem unionis fru-

ctum attulisset, patebat; unde inferent quod uterque eorum jam præcisus est, et notorie incorrigibilis, gravemque jacturam sanctæ Ecclesiæ imminere, si Apostolicam Sedem diutius vacare sinatur, et exinde occasione sumpta concorditer procedent ad sententiam diffinitivam celeriter, et postmodum ad tertii, ut sic dicatur, Pontificis electionem, quo facto (quod jam factum est) ipso domino Gregorio Forojulium accedente, Carolus videre videbatur, et cum reverentia petebat quomodo et quando putabat fieri unionem posse.

35. « Et si diceret forte, quod alias dixerat, separatum acquiescere terminationi Concilii sui, quod vere et juridice universalem representabat Ecclesiam, et Ecclesiæ universalis auctoritate fungebatur, petebat, dato quod sic esset, quid in facto Concilium illud proficeret unioni, et quid circa hoc consulere poterit, aut definire; si enim consultum fuerit, et concessio etiam quod juridice terminatum, quod dominus Urbanus prædecessoresque sui et ipse veri fuerint Pontifices, et quod diligentiam debitam adhibuerint pro unione exequenda, iterum terminent ipsum tanquam verum Pontificem ab omnibus venerandum fore; cæterum terminent aliorum congregationes, non Concilia, sed conciliabula fuisse irritant, damnent eos et acta per eos, petebat a sanctitate sua si alios credebatur hujusmodi acceptare sententiam, dicens Carolus se certissimum esse quod non, et propterea certissimus erat, quantum humana fragilitas de aliquo certificari poterat humana consideratione, Concilium suum per viam illam de facto unionem facere non posse. Hisuper si diceretur quod dabitur modus in illo Concilio redintegrandi obedientiam quæ fuit domini Urbani, dato quod sic fiat, quod tamen fieri quodammodo impossibile Carolus putabat, animadvertens quod pars illa fuit per multos annos absque ulla divisione, multa principum prosperitate et potentia fulta, et tamen schisma minime sublaturum fuit; quinimo quotidie auctum et inveteratum; unde etiam per viam illam Concilium suum unionem producere posse parum sperandum erat. Præterea quod ipse dominus Gregorius una cum Concilio suo, omni postposita excusatione, ubicumque in orbe terrarum fuerint adversarii ejus, utriusque videlicet qui dicitur dominus Benedictus, et unio collegii, terminaverit accedere, ibique suum debitum quodlibet implere plene et perfecte; non putabat tamen Carolus quod si qui Pisis sunt, electionem alterius jam fecerint, slante quod in facto expertus est modicam erga dominum Deum reverentiam et charitatem; insuper urgente in proximos odio et privati honoris et commodi mundani ambitione proterva non credit, licet unio fieri deberet, ipsam tamen fieri. Movebant quidem præsertim animum suum rationes istæ, nam dominus Gregorius adversa-

riis ejus non cedentibus, cedere debere atque teneri non credebatur, sed suum consulere Concilium aut diffinire.

36. « Quod si huic viæ dominus Gregorius jam conceperat terminaveratque, suo Concilio illam terminante, assentire, longe præstantius pensabat Carolus certitudini unionis et ipsi domino Gregorio fore Pistorium accedere, quam festinare suum Concilium celebrare, ut talem exequatur terminationem, postpositis quidem rationibus aliis publicis et privatis, hæc propter unionis certitudinem apparebant præferenda, videlicet primo cedere quam alius eligatur, quam post; si enim primo cessent, dubia non est electio causa sui. Si quidem antequam cedat, alius eligatur, sua cessio post factam electionem illam, nisi de facto tantum certificare non potest, valeat quidem licet Pontifex cedere, non potest sibi substituere Pontificem, et si mala seu inepta fuerit electio, illiusmodi cessio post factum ineptitudinem illius auferre non poterit, multo minus sic validare. Si dicatur dispensari posse electionem illam per eum prius quam cedat, quis dicit hoc certum esse de jure, an dubium potius est, an cuilibet juri canonico dissonum et oppositum. Præterea quis credit electum illum et electores hujusmodi postulare dispensationem, vel gratis oblatam acceptare velle? Ac si dicatur: ille talis, postquam fuerit electus, cedere poterit; dicebat Carolus quod bene faceret, sed ratione multiplici, et præsertim præteritorum experientia, et præsentium qualitate ponderata, non putabat, quod si tertius eligatur, nisi invite nunquam cedit; aut enim cogitatur eligendum eligi debere cum modo, ut cedat, aliis cedentibus, quisquis electus fuerit cum voto solemnem et juramenti cautione, quam magis de jure valide fieri queat; et tunc vel credebatur illos, qui Pisis erant, hujusmodi electionem facturos esse, vel non detur quod sic: tunc quærebatur, qua ratione humana habilior modus reperiatur, tres insimul conventuros fore et cessuros, quam duo? Si namque difficultas negotii causa impedimenti fuit, aucta causa difficultatis addi impedimentum necesse erat; qualis enim erat difficultas conveniendi insimul duos, et modum reperiendi ad cedendum, opus leste erat, si negotii difficultas, et non partium voluntas causa fuit impedimenti? si quoque voluntas, credendumne est humana menti, liberum citius cessurum fore, quam eos, qui per vota solemnem et juramenta valida ad cedendum obligatos fore toto patebat orbi? vel forte credendum erit, si tertius ille majorem sibi cæteris favorem inspiciat; citius quam cæteri cesserint, cedere?

37. « Quod autem electio illa non fieret cum obligatione ad cedendum, iis rationibus ipse Carolus movebatur; primo quidem putabat, quod si volebant, qui Pisis erant, concilium juridicum, indubitatum asserere, velut asserabant, eorum

terminationes tam circa ejectionem quam circa electionem validas, indubitatas et irrefragabiles omnimode fore, cunctis fidelibus conarentur ostendere, et inde non cum obligatione illius modi electionem facturos fore: si quidem honore moverentur zelo, dubitandi maxima inerat ipsis causa si cum modo cedendi debite elegerint, ne forte, si noluerit ille servare promissa, opus eis sit dato quod jus foveant illum iterum tanquam alios velut perjurum, antiquati schismatis fautorem, et hæreticum ejectum et præcisum declarare, et ad quarti electionem pervenire. Unde quartum schisma pro trischismate fieret. Concludebat ergo de primo ad ultimum, quod in principio unius particulæ proposuit, videlicet accelerationem ad Concilium suum Forojulii accelerationem posse esse, imo futuram esse credebatur accelerationis tertii ad nomen papatus eligendi, quo facto de unione diebus suis parum, quinimo forte minime erit sperandum. Et ideo suppliciter sanctitatem deprecabatur suam modum adhibere, per quem tam proximum, maximum, pessimumque scandalum non fiat in Ecclesia sancta Dei ». Et infra:

« Præterea, quoniam non solum per ea, quæ clandestine perceperat, verum per ea quæ manifeste viderat, et multis tam aliorum quam eorum qui secum inerant, manifesta etiam esse putabat, non credebatur sanctitatis suæ personam tutam Pisis esse, potestate civitatis illius existente, velut erat, in favorem congregatorum Pisis prompta, multo quidem minus Concilium: nec quoque putabat, quod sumpta suspicionis rationabili excusatione apparenti propter detrimentum sui status, suæque civitatis, reive publicæ excidium evitandum domini Florentini fortalitia, et potestatem civitatis Pisanae, in manibus suspectorum partibus Ecclesiæ universalis traderent. Verum ex adverso considerabat quod Concilium Pistorii congregandum, non privatum, sed commune esse oportebat, quia communi consensu et auctoritate congregari alii assentiebant, nec amplius suæ præjudicabat sanctitati ipsum Pistorii congregari communi partium consensu et auctoritate, quantum Bononiæ et cæteris locis, quibus sic congregandum esse assenserat, qui Pisis erant assentirent congregari? Credebatur etiam per ea, quæ sibi oblata fuerant, quod domini Florentini Pistorium et fortalitia ejus in manibus non suspectorum partibus Ecclesiæ universalis deponerent, ad hunc actum celebrandum, ex quo tanta erit persona sua, et Concilium tutum et liberum: si quidem non deponant, hunc orbi patebit quidquid ex parte sui implevisse debuerit, fecisse, illos vero minime imotescat: cæterum orbi humilitatis ejus abundantia, et suorum superbia adversantium, et multimode fallacia exquisita: unde fortes animo efficerentur multi, convenirentque ad notoriam perversorum malitiam superandam, deque duobus alterum fieri necesse ipsi Carolo

videbatur, si non obstante illorum, qui Pisis erant, non æqua petitione) Pistorium humiliaverit ire, vel exhibita sibi et suis tutela sufficienti cautione, unio fiet; vel apud Dominum Deum et homines justificatus erit penitus, cum nihil omisisset de iis quæ tenetur ad unionem perficiendam et ultra, Deus noverit, et hominibus patens erit: sicque a Domino Deo per se, et homines Ecclesiæ sanctæ, et sanctitatis suæ causa fovebitur, ad optimumque dirigetur finem. Et cum multa propter suspicionem captam in eum, ei opponantur, et ipsi tanquam malefactori defraherent, ex bonis operibus considerantes eum glorificabunt dominum, et suæ venerabuntur sanctitatis bonitatem. Supplicabat igitur sanctitati suæ ne vellet propter modicum permittere tot fidelium errare meates, et pessimum schisma tot inveteratum annis plurificari, intendi et extendi, cum sanctitatis suæ maxima ignominia, et forte demerito, deprecabaturque sanctitatem eandem, quatenus animadvertere placeret quale, quantumque excidium dicto fieret in populo, si non concordabat se cum iis, qui Pisis erant; et si se pastorem reputat, ut credebatur Carolus, penset quod de minima ove perditâ rationem cogetur reddere a paterfamilias.

38. « His auditis, dominus Gregorius replicavit, illos velle se et eos qui fuerunt et sunt sibi fideles, in eorum manibus et potestate poni, et quod absolute cedat Concilio in manibus eorum et potestate posito, et quod cognoscebat hanc esse desolationem sui et suorum, dicens, si absolute cesserit, quid fieret de cardinalibus suis, quid de rege Romanorum, et de rege Ladislao, et de rege Hungariæ, et de aliis suis curialibus et fidelibus, quos sciebat propter eorum constantiam erga eum illis exosissimos esse: et concludebat, valde apud Dominum se errare credere, et maximam agere impietatem, si sui et suorum perditionis causa foret, ut aliorum saliret impiam voluntatem; et quod propterea volebat Deum, et suos et conscientiam suam taliter lædere, sed potius mortis periculo se submittere, sperans in Domino, quod ipsum et suos fideles adjuvabit.

« Ad hæc Carolus ait, quod qui Pisis erant promiserant ipsum et suos bene et charitative tractare, quodque hoc et cætera particulariter promissa, sibi (ipso cedente) servabuntur, volebat promittere, et se obligare. Unicum collegium insuper acturos, et curaturos fore eum effectu, quod sacra synodus solenniter hoc idem faceret etiam quod futurus Pontifex promissa illa servabit integre et inviolabiliter. De cardinalibus vero suis et de aliis particularibus, nihil velut retulerat, nihil tractaverat, sciebat namque sanctitas sua, quod nullam habuerat licentiam seu potestatem ab eo tractandi super aliquo cum eis, si non assentiebant prius ad aliquem propositorum locorum accedere pro unico et communi Concilio celebrando, noluit igitur mandato et licentiæ con-

tradidere. Verum optabatur per ea, quæ comprehendere valuisset, quod cernentes, qui Pisis erant, ipsius maximam humilitatem, et liberalitatem multa mereri, ipso cedente propter sacram unionem Ecclesiæ, contentarentur dominum Antonium nepotem suum cardinalem remanere, et forte camerarium, quamvis hoc sibi difficiliter videretur propter duos collegii illius hoc officium prætendentes; de aliis vero quibusdam, quos non malos reputabant, forte hoc assentirent, de duobus quidem, videlicet dominis vulgariter dictis Ragusiensi et Senensi, nullo modo credebat, quoniam pessimos viros reputabant, et eos et quemlibet eorum causam fuisse destruendam unionis et omnis scandali, publice et communiter Pisis ferebatur; et propterea cunctis plusquam exosos esse palpaverat. Principes autem, qui suæ sanctitati fideles fuerant, securos de suo statu fieri decentissimum erat. Alias quidem quando via cessionis tractata est, recordabatur ipse Carolus dictum fuisse, ad omnem futuri scandali inter partes fomitem extinguendum, opportunum fore, quod ea quæ dominus Urbanus et sui egerant successores in obedientia sua, firma et rata haberet universalis Ecclesia; similiter quoque quæ ille, qui dictus fuit dominus Clemens successorque suus; namque aliter necesse fore litem juris papatus, ad quam delendam cessionis viæ partes assenserunt, suscitare, vel que partium jus prosecuta fuisset, auctoritatem executione non pari approbando terminare, esto quod sublata fuissent strepitus et figura iudicii. De suis quoque curialibus dixit putandum esse, quod benigne tractarentur.

39. « Verum adiciebat, dato quod suos cardinales alii nollent cardinales remanere, et suos cardinales in officiis eorum; nunquid hoc unionem impedire debebat universi populi Christiani? Audierat nempe a sanctitate sua pluries, ut faverent ei ad sacram unionem perficiendam, suos fecisse cardinales; primos autem, ne inter eos, qui adversus eum jam conspiraverant, et decipulas non cessabant suis tendere pedibus, solum se absque concilio reperiret et favore; alios quoque ne rebellatis adversus cardinales suis, ipse ab eis cum tribus derelictus, eum ipsis tantum tribus remaneret. Audierat etiam a sua sanctitate quod viros humiles et quam meliores sciverat, elegerat ad Ecclesiam sanctam Dei uniendam et reformandam, omni penitus spe humani favoris eiectione. Concesso igitur hoc, cum cardinales istos fecerit propter unionis favorem et sanctæ Ecclesiæ quietem, sanctitatem rogabat suam Carolus, quod ne in detrimentum propositi ipsos fecisse reperiat, putabat etiam ipsos debere velle suæ dignitati cedere, ne propter hoc sanctæ Ecclesiæ impediatur commodum et tranquillitas; videntes præcipue ipsius exemplum, qui post Dominum Deum suus erat pater et dominus et magister, et Pontificati, quæ major

erat, suæ dignitati reunfiabat, ut quiete et commode fruatur Ecclesia: si autem nollent, cum mala in hoc deprehendatur eorum ambitio, polius Ecclesiæ commodum lotti a sanctitate sua supplicabat, quam ipsorum prava voluptas: de suis vero cardinalibus similiter docebat, concludens in responsione hac, quod si videbatur sanctitati suæ annuere petitioni eorum, qui Pisis erant, cum opportunum fore tractare de securitate sui accessus Pistorium, et Concilii tute ibi celebrandi, futurique Pontificis libera electione, poterat, imo decens erat de statu suorum cardinalium futuro tractare, necnon de securitate status principum, qui fuerant constantes in obedientia sua, et aliis suis sequacibus et fidelibus, etc. »

40. *Responsa cardinalium contententium pro Concilio Pisis celebrando.* — Cum ita Malatesta urgeret Gregorium, ut Pistorium accederet, quo celebrato in loco communi Concilio imminenti novi schismatis periculum propulsaretur, apud cardinales Pisis congregatos [egit, ut permutacioni loci pro tanto avertendo malo assentirentur: qui respondere, sine justa causa Pisas a Gregorio recusari, ac pro dissolvendo schismate tam tetro iudicariam auctoritatem ad Ecclesiam devolutam, Conciliique OEcumenici auctoritatem Pontificis auctoritati in presenti casu, in quo etiam Pontifex in crimen propagati schismatis vocabatur, anteferebam.

QUELIDAM RESPONSIO OLIM CARDINALIUM DOMINI GREGORII FACTA AMBASSIATORI DOMINI MALATESTÆ DE PENSATRO, AD QUELIDAM CAPITULA PER IPSUM DOMINUM MALATESTAM PETITA.

« Ad capitulum secundum, videlicet: « Dixi « pro parte præfati fidelissimi servitoris vestri « domini nostri Malatestæ, quomodo magnificus « frater suus dominus Carolus sibi pridem intima- « vavit, quod pro unionem consequenda eidem « videretur unicam tantum fore viam indubita- « tam, et sine aliquo scrupulo enervativam peni- « tus omnis scandali et cujuscumque dubitatio- « nis de mentibus fidelium, videlicet quod fiat « unicum et Generale Concilium, in quo concu- « rat voluntas dicti domini Gregorii pariter et « vestra; alias si plura Concilia in diversis locis « indicta fierent, ut ordinatum est, verisimiliter « et necessario multa scandala, divisiones ac « hæreses suborirentur exinde. Et sic ubi pacem « quarimus, multiplex discordia sequeretur, sic- « que erit error posterior peior priore etc. » Respondent et dicunt sic, quod veritas est, quod pro bono negotii, et ut in illo certius et securius procedatur, et ad serenandas conscientias omnium, utile et expediens est, quod non teneantur plura Concilia, quia sunt solum ad impediendum, et non ad expediendum sanctum negotium, de quo agitur. Ipsi ergo commiserunt

se simul et fecerunt unicum, et unicum collegium pro prosecutione sanctae unionis; et habitis inter eos multis deliberationibus, et diversis, ac repetitis consiliis pro unica et sola via dandi pacem Ecclesiae, elegerunt convocare Concilium Generale, et elegerunt locum communem infra Italiam, scilicet Pisanum, qui locus per contententium quemlibet fuerat oblatus, ut patet per publica Instrumenta; nam primo dictum locum obtulit dominus Benedictus in Massilia nepoti, et aliis ambassiatoribus domini Gregorii, et e converso ambassiatores dicti domini Gregorii locum eundem in loco de Portovenere publice obtulerunt dicto domino Benedicto; ad quam electionem etiam domini cardinales utriusque collegii consenserunt, et praecipue collegium Italicum hoc procuravit de mandato dicti domini Gregorii per organum magnifici militis comitis Campaniae, quem ad hunc effectum miserunt Portovenere ad dictum Benedictum et suum collegium; et ideo dominus Gregorius habet quod quaerit: nam Pisanus locus, ut praedicatur, est electus de communi consensu, ut ipse vult, et nedum de communi consensu, sed ad procuracionem ejus solius, ut patet ex responsione sua facta in Luca, et ex Bulla quam super hoc domino Benedicto transmisit, ejus Bullae particula sequitur in haec verba, videlicet:

« Itaque nobis illa via magis placebit et
« placet, ut sub uno aliquo domino vel dominio,
« in quo utraque pars tuta foret, hujusmodi foret
« conventio personalis; haec enim via omnia
« impedimenta excludit, omnes scrupulos repellit,
« omnes amputat difficultates: pro ejus
« executione Florentinorum et Senensium loca
« habilia et decentia, tam maritima quam terrestria,
« et insuper civitatem Lucanam sibi pro
« parte vestri fecimus offerri, et praecipue civitatem
« Pisanam, qui locus est idoneus, ut nullus
« magis valeat reperiri divisus flumine, galeis,
« secundum quod tu optare videris, accessibilis,
« abundans victualibus, capax multitudinis, tutus
« ab omni respectu, sic accommodus ut ad
« istam conventionem fabricatus videatur, in
« unius diei spatio nos per terram, et tu per
« mare ad eum locum convenientes, pacem Christianitati
« reddere possumus »; Itaque ad istum locum, tanquam
« ad locum per utrumque electum, dicti domini cardinales
« mandaverunt Concilium Generale, vocaveruntque
« solemniter et canonice utrumque dictorum contententium
« ad dictum locum et praefixum diem, et ita nuntiaverunt
« per ipsorum solemnem nuntios et litteras publicas et
« apertas omnibus praelatis, regibus, principibus,
« ducibus, nobilibus, notabilibus, communitatibus
« totius Christianitatis. Itaque concludunt, quoad
« istum articulum, quod per eos non stetit nec stat,
« quin Concilium Generale fiat, sicut fieri debet ad
« quod ipse et Bene-

dictus, de cujus re similiter agitur, specialiter sunt vocati.

41. « Ad tertium articulum videlicet: « Item
« dicit praefatus dominus Carolus sibi a certo in-
« notuisse, multos principes et communitates
« concurrere ad hanc viam tanquam praeter ceteris
« meliorem; instilisse quoque cum praefato do-
« mino Gregorio, eidem supplicantes, ut sibi
« placeret concurrere cum Concilio suo in uno
« loco vestris R. P. (vestroque Concilio subjun-
« gens idem dominus Carolus:) Quod si altera
« partium, V. R. P. videlicet, et praefati domini
« se retraxerit a praedicta electione dicti unius
« loci communiter fienda, verisimiliter hoc
« eventurum non asserit, quod ab illa parte,
« quae recusaverit, omnis obedientia totaliter
« subtrahetur cum vilipendio, detrimento et in-
« famia maxima ejusdem partis, cum manifeste
« convinceretur nolle unionem per modum ju-
« stum et aequum, attentam maxime promissione
« utriusque facta de non omittendo aliquid de
« contingentibus, recusare autem electionem
« dicti unius loci, esset omittere, et sic contra
« praemissa venire etc. » respondent dicti domini
« cardinales quod de fide, legalitate et probitate,
« et pura intentione dicti domini Caroli circa uni-
« tatem Ecclesiae dicti domini confidunt, sicut de
« speciali et singulari filio Ecclesiae Romanae; et
« pro tanto quicquid dicat vel faciat, domini re-
« putant eum bono zelo procedere; sed possibile
« est quod dominus Gregorius vellet eum circum-
« venire si posset; sed cum Dei auxilio sperant
« dicti domini, quod ipse est talis, qui non per-
« mittet se decipi vel seduci. Et quia dicitur in di-
« cto articulo quod posset multum imputari ad
« vilipendium, detrimentum, vel infamiam illius
« partis, quae non acceptaret tertium locum eli-
« gendum, cum manifeste convinceretur eos nolle
« unionem, et per consequens ab illa parte sub-
« traheretur omnis obedientia, attento quod multi
« principes et communitates concurrerunt ad
« hanc viam; respondent dicti domini cardinales
« quod possibile est, quod aliqui domini et com-
« munitates, qui non sunt plene informati de fa-
« cto, de circumstantiis ad informationem seu
« suggestionem dicti domini Gregorii contenten-
« rentur, et placeret eis si possibile esset, quod
« fieret mutatio ad unicum locum de communi
« partium voluntate; sed domini certificent di-
« ctum dominum Carolum, et dominum Malatestam,
« quod ipsi habent nova de majoribus regi-
« bus et principibus Christianis, et de majoribus
« praelatis totius Ecclesiae, quod ipsi acceptant,
« laudant et approbant viam istam receptam per
« dominos cardinales de Concilio generali cele-
« brando in Pisis, et venient ad dictum locum et
« tempus qui venire poterunt, legitimo impedi-
« mento cessante; et qui erunt legitime impediti
« mittent procuratores plene instructos cum suf-
« ficienti mandato, et erunt in tanto numero, quod

bene admirabuntur uterque istorum contendendum.

42. « Et nihilominus credunt dicti domini cardinales quod omnes, qui pro nunc approbant mutationem loci, quando erunt informati de impossibilitate juris et facti, et malitiosa cautela, per quam istud procuratur per dominum Gregorium, recognoscent veritatem, et concurrant cum majori et saniori parte regum, principum, communitatum, cleri et populi Christiani et cum tota Ecclesia auctoritative, canonice et sufficienter unita. Et ut dicti domini sint de singulis informati tanquam speciales Ecclesie filii, domini ejus notificant ipsosque cum pura veritate informant, quod in casu, de quo agitur, quando scilicet sunt duo contententes de papatu, ut est in casu presenti, Concilium Generale est iudex ordinarius et superior utriusque: nam clarum est quod propter dubium unus non est superior altero, nec ambo simul, cum non possint esse duo capita, et esset contra articulum fidei: *Et in unam, sanctam, etc.* Nec alter ipsorum per se habet in ista materia aliquam jurisdictionem, nec convocandi, nec ordinandi, nec aliquid statuendi; nam alias quilibet esset iudex in causa propria de titulo sui papatus; nec unus cum parte sibi obediens obediret, seu determinationi alterius, ita quod oportet de necessitate quod sit dare tertium, qui iudicet inter eos, et nullus est nisi universalis Ecclesia, quae est superior et mater utriusque, quam reputant Generale Concilium in hoc casu: nam nullus eorum habet integram obedientiam, ita quod universalis Ecclesia non est, neque esse potest apud aliquem eorum, et per consequens neuter potest convocare Concilium quod sit Generale totius Ecclesie ». Opponebat Gregorius constitutis iis principiis, cum Ecclesia et Concilium Oecumenicum sit iudex controversi Pontificatus, cardinales Gallos Urbanum pacifica Pontificatus possessione potitum sine Concilii Oecumenici auctoritate exanctorare non potuisse: itaque se nupte legitimum Urbani successorem, in ea Pontificatus in universam Ecclesiam possessione restituendum fuisse, atque ab se indicendi Oecumenici Concilii auctoritatem pendere. Obiciebant contra cardinales, at non probabant, nolle Gregorium congregari Oecumenicum Concilium, neque idoneas rationes sectari, et pro relinenda dignitate propagationem schismatis contemnere. Pergunt iidem cardinales:

43. « Opponuntur etiam contra eorum quemlibet fautoria schismatis, atque asseruntur notoria: et probabiles, pertinacis et obstinati ex dictis et factis eorum: opponuntur enormia et gravia crimina notoria facti permanentis, de quibus pluries et solemniter moniti fuerunt, incorrigibiles, pertinaces et obstinati: et crimina sunt talia, quae enormiter scandalizant totam Ecclesiam; imo sunt in subversione, nisi occurratur,

totius status Ecclesiastici. Istis pro vero praesuppositis, quae sunt luce meridiana clariora, quae praesidenda signa frenetica audebit asserere, quod ipsi vel eorum alter in ista materia possit, vel debeat esse iudex, et per consequens auctoritative convocare Concilium Generale, cum multi opinentur eos jam esse praecisos?

« Praeterea clarum est, quod isti sunt principales Benedictus et Gregorius, de quorum facto agitur, ita quod necessitate juris oportet eos requirere, et provocare ad causam, et assignare eis locum securum, et istud jam est factum per dominos cardinales, nam dominus Gregorius hunc locum recusare non potest; omnis locus in hoc artificio recusatur, vel quia non est idoneus vel inhabilis, vel quia non est tutus, vel quia non est electus per partes. Quoad idoneitatem vel habilitatem loci Pisarum, non est insistendum, primo quia notorium est, secundo etiam ultra alia loca mundi Gregorius commendavit locum Pisarum, sicut est rei veritas. Item ex tunc se posuit bis in manibus Florentinorum, in quorum dominio est ipse locus. Similiter dominus Benedictus, qui jam acceptavit hunc locum, non potest cum allegare suspectum, et ut communiter contrarium etiam asseritur, et est magis verisimile propter illam, quae facta dicitur, et habentur litterae a diversis personis fide dignis: « Dominus Benedictus personaliter veniet ad istud Concilium ad locum « praesumptum, si inveniat locum mutatum, « factis justis et rationalibus protestationibus « suis recedet, et sic Concilium ruel ex toto, et « ipse praetendat se excusatum ».

44. « Praeterea reges et principes, communitates, prelati, clerus et populus totius Christianitatis utriusque obedientiae sunt solemniter vocati ad istum locum et terminum, et a pluribus habetur responsio, quod venient vel mittent, si inveniant locum mutatum, delusi et frustrati, si venerint recedent; et si per prius ea sciverint, non venient, et arguent nos probabiliter varios, mutabiles et inconstantes, et per consequens Concilium ruel, ut supra. Et credant dicti domini Carolus et Malatesta, quod multi venient Pisas, qui propter multas rationabiles et justas causas non transibunt magis profunde in Italiam. Sunt et multa alia, ex quibus manifeste convincitur quod dictus Gregorius et sui, qui vellent divertere et impedire istud sanctum negotium, procurant ista diverticula. Quis sane mentis non videat, quod quidquid agitur per dictum Gregorium et suos, est ad divertendum istud sanctum Concilium, per quod solum potest sedari schisma, et uniri Ecclesia Dei; et quod malitiose et nequiter procuratur ad impediendum tantum et tam optatum bonum, ita per Dei gratiam dispositum, et tam propinquum, et sub fallaci et dissimulata cautela petivit seu peti faciunt loci mutationem? Quae enim est ratio

quod dominus Gregorius non venit ad locum per eum nedum acceptatum, sed tam publice et solemniter oblatum, et copiose laudatum, nisi ut sub verborum pampinis frustretur negotium? Nam si nunc (quod absit) Concilii congregatio impediretur, non esset spes quod de tempore nostro posset iterum congregari; et ad istud tendunt isti seductores populi Christiani, et maxime bonorum virorum et simplicium devotorum, tractando et procurando per vias exquisitas, quod divertatur negotium, et Concilium non teneatur, etc.»

45. *Difficultates ingentes circa auctoritatem Concilii et numerus Patrum qui eidem interfuere.* — Premebat valde cardinales et alios presules, qui Pisis morabantur, difficultatum moles in arduo illo opere, atque ideo nonnullas quaestiones eo spectantes, quibus adversarii ipsos possent lacessere, proposterunt, subjectisque capitibus¹ distinguere:

DUBIA MOTA PER CARDINALES QUI FUERINT PISIS.
ANNO DOMINI MCDIX.

« Quia in Concilio Universali possent duo contententes de papatu seu ipsorum alter, vel etiam ipsorum sequaces movere dubia, et dicere exceptiones, quæ sequuntur, ideo super illis est habenda ante diem Concilii matura de liberatio.

« I. Et primo forsitan dicetur et excipietur quod cardinales non potuerunt vocare Concilium, sed potius ille, qui gerit se pro papa in parte sua, et hoc videtur habere colorem per omnia jura di. xvii.

« II. Et si huic dubio clare satisfiat, non censebitur Ecclesia congregata, nec esset ibi Concilium, sed potius conciliabulum, et sic nullius auctoritatis jux. c. mul. xvii di.

« III. Item moveri aliud dubium. Si quilibet, qui se pro papa gerit, petit ante omnia restitutionem propter subtractiones et neutralitates sibi factas, talis petitio videtur habere colorem per *C. item summatus*, qui est sub §. *Item cum Balaam* n q. vii.

« IV. Item potuerunt dicere prima facie contententes quod posito, quod si cardinales possent vocare Concilium, vocatio ista esset nulla, quia exspoliatus episcopus ex quacumque causa vocari non potest de jure Concilium, nisi fuerit restitutus: nec de aliquo crimine agi contra eum, ut voluit jura per expressum in *q. i et n q. per totum*, et ista est una exceptio, quæ prima facie videtur juridica per dicta jura, et in illis dominus Benedictus se fundavit tempore alterius subtractionis: et nisi isti dubio sufficienter respondeatur, Concilium nullius effectus redderet.

« V. Item posset moveri dubium, si Benedictus vel Gregorius in Concilio peterent subtractos vel neutrales repelli a Concilio tanquam ibidem vocem non habentes, ista petitio videtur habere colorem per § *huic etiam* xvii di. et qui subtracti seu neutrales spoliantes per hoc papam, censentur esse inimici secundum jura vulgata, et sic venient in Concilio ut partes, non autem ut iudices, vel vocem habentes. Istud dubium est forte, etc. ». Sed maximis hisce difficultatibus spreto, congregati Pisis cardinales et episcopi in sententia de Concilio celebrando persistere, cui interfuere viginti duo cardinales veri falsive, patriarchales titulos gerentes quatuor, archiepiscopi duodecim, octoginta episcopi. Galliarum, Angliæ, Poloniae, Lusitaniae, Cypri, Bohemiae, Jun Romanorum et Siciliae controversorum, nimirum Wenceslai et Ludovici regum oratores, Castellanus vero et Aragonius pro Petro e Luna: Robertus Germanus et Ladislaus Neapolitanus, Danus, Suecus, Norwegus, Balavus et Sigismundus Hungarus pro Gregorio aliquantulum constantes steterunt: eorum porro, qui interfuere nomina ita descripta habentur¹

NOMINA REVERENDISSIMORUM CARDINALIUM, AMBASSIATORIUM REGEM, PRINCIPIUM, DUCUM, COMITUM, BARONUM, COMMUNITATUM ET UNIVERSITATUM.

EPISCOPI CARDINALES.

- « Dominus Guido episcopus Penestrinus.
- « D. Henricus episcopus Sabinensis.
- « D. Nicolaus episcopus Albanensis.
- « D. Antonius episcopus Ostiensis.
- « D. Petrus episcopus Tusulanus.

PRESBYTERI CARDINALES.

- « Dominus Petrus fil. S. Susannæ, dictus de Tureyo.
- « D. Angelus fil. S. Potentianæ, dictus Laudensis.
- « D. Petrus fil. S. Praxedis, dictus de Hispania.
- « D. Conradus fil. S. Chrysogoni, dictus Militenis.
- « D. Franciscus fil. SS. Quatuor Coronatorum, dictus Burdegalensis.
- « D. Jordanus fil. S. Laurentii in Damaso, dictus de Ursinis.
- « D. Joannes fil. S. Crucis in Jerusalem, dictus Ravennas.
- « D. Antonius fil. S. Praxedis, dictus Tuderlinus.
- « D. Ludovicus fil. Basilicæ duodecim Apostolorum, dictus de Baro.

¹ Ext. in biblioth. Barber. l. vii. de schiso. p. 33.

¹ Tom. xxii. de schiso. p. 119.

DIACONI CARDINALES.

- « Dominus Amedeus S. Mariæ Novæ, dictus de Salutiis.
- « D. Raynaldus S. Vili in Macello, dictus de Brancaciis.
- « D. Landolphus S. Nicolai in Carcere Tulliano, dictus Barenis.
- « D. Baldhassar Cossa, dictus S. Eustachii.
- « D. Odo S. Georgii ad Velum Aureum, dictus de Columna.
- « D. Petrus S. Angeli, Romanus dictus.
- « D. Antonius S. Mariæ in Via-Lata, dictus de Catancho.
- « D. Petrus S. Angeli, Ultramontanus dictus.

NOMINA AMBASSIATORUM REGEM, ET PRIMO
REGIS ROMANORUM ET BOHEMIE.

- Dominus Wenceslaus patriarcha Antiochenus.
- « D. Simon episcopus Misnensis.
- « D. Benelius Cosnich miles.
- « D. Hieronymus audilor sacri palatii.
- « D. Joannes Nuson decretorum doctor.

AMBASSIATORES REGIS FRANCIE.

- « Dominus Ludovicus, S. Agathæ diaconus card. dictus de Baro.
- « D. Simon patriarcha Alexandrinus.
- « D. Petrus episcopus Meldensis.
- « D. Ægidius episcopus Constantiensis.
- « D. Guillelmus Boraterii, legum doctor.
- « D. Goffridus de Perusia.

AMBASSIATORES REGIS ET REGNI ANGLE AC OMNIUM
ECCLESiarUM METROPOLITANORUM, CATHEDRALIUM
ET COLLEGIATARIUM.

- « Dominus Robertus, episcopus Saresburiensis.
- « D. Thomas episcopus Dameniensis.
- « D. Henricus, episcopus Menensis.
- « D. Thomas, abbas monasterii S. Mariæ Eboracensis.
- « D. Richardus, abbas monasterii B. Mariæ Jorevallis.
- « D. Thom. prior Cantuariensis Cisterciensis Ordinis.
- « D. Comes Suffolchiæ.
- « D. Joannes Oehul miles.
- « D. Richardus Camaseon legum doctor, canonicus et officialis Gornacensis.

AMBASSIATOR REGIS ET REGNI POLONIE.

- « Dominus Petrus episcopus Cracoviensis.

AMBASSIATORES REGIS ET REGNI PORTUGALLE AC
OMNIUM ECCLESIASTICORUM ET PŒLATORUM IPSIUS
REGNI.

- « D. Joannes, episcopus Ulyxbonensis.
- « D. episcopus Lamaccensis.
- « Magister Laurentius, provincialis Ordinis S. Augustini.
- « Magister Ordinis Minorum, confessor regis.

PROCURATOR REGIS CYPRI.

- « D. Petrus cardinalis S. Angeli Ultramontanus.

AMBASSIATORES REGIS LUDOVICI JERUSALEM
ET SICILIE.

- « Dominus Joannes episcopus Vapicensis.
- « D. Guillelmus de Rupibus, miles et cancellarius.
- « D. Joannes Genardus, legum doctor et consiliarius.
- « Magister Luchas de Castiglione, secretarius ».

Tum de iis, a quibus oratores missi fuere, hæc subjiciuntur : « Primum a ducibus Burgundie, Brabancie, Ernesti Guillelmino Bavariæ et Hollandiæ, Stephano de Bavaria Bugguzlano Stelinensi, Pomeraniæ et Casubiæ, principeque Ruxanorum, Carolo Lotaringiæ et Marchianæ, Gerstleo de Baldersinge Mazoviæ seniore, qui numero viginti quinque : tum a comitibus Cliveni, Blandratæ, Valcandiæ, de Serra et Semburch, Octumburg et Inscreulerg, judice Arboreæ, domino Narbonæ et vicecomite de Passo, qui undecim numero exstiterunt : tum a marchionibus Jodocho Brandeburgensi, et Moraviæ archicamerario sacri Romani imperii et electore, Frederico Thuringiæ, et marchionibus, Misniæ, Estensi, qui fuere quinque : ab archiepiscopis Coloniensi imperii electore, et Maguntino, qui tredecim fuere : a patriarcha Aquileiensi tres : quinque ab electo Leodiensi, a magistro Ordinis e Prussia, et Hospitalariorum duo.

« Suos misere plures Academia, ut Parisiensis, Bononiensis, Tolosana, Andegavensis, Cracoviensis, Viennensis, Montispessulani, Exoniensis, Cantabrigiæ, Pragensis, Coloniensis, qui unus supra fringita fuere.

« Philibertus e Noylaco magister Rhodiorum equitum cum sexdecim religiosis equilibus accessit.

« Quatuor interfuere patriarcha Simon Alexandrinus, Hugo Ierosolymitanus, Wenceslaus Antiochenus, Franciscus Lando Gradensis, protonotarii duo : archiepiscopi duodecim Franciscus Narbonensis, Philippus Lugelon..., Petrus Bituricensis, Nicolaus Sipontinus, Franciscus Smyrnensis, Amelius Turonensis, Pileus Jannen-

sis, Vitalis Tolosanus, Alhamannus Pisanus, Bertrandus Arbonensis, Joannes Viennensis, Joannes Ulyxbouensis: episcopi octuaginta: priores unus supra quadraginta, abbates octoginta septem: priores monasteriorum viginti: generales Prædicatorum, Minorum, Carmelitarum, Augustinianorum cum aliquot magistris theologis, et procuratore Ordinis Montis-Olivet, quatuordecim archiepiscoporum procuratores, episcoporum supra centum, abbatum ducenti duo: capitula Ecclesiarum metropolitanarum, cathedralium et collegiatarum, quæ suos misere oratores, novem supra centum fuere ».

46. *Acta in sessionibus quinta, sexta, septima, octava et nona.* — Quinta, sexta, septima et octava sessiones, in urgenda judiciaria actione adversus Gregorium et Petrum e Luna occupata fuere, in quarum etiam postrema edita hæc sanctio:

« Sancta Synodus, habita plena et matura deliberatione, decernit, pronuntiat et declarat unionem ac conjunctionem factam de duobus collegiis dominorum S. R. E. cardinalium fuisse et esse legitimam et canonicam, ipsaque sua auctoritate roborat, approbat et confirmat pro bono tam sancti et pii negotii ac evidenti et imminenti necessitate universalis Catholice Ecclesie, exstirpationis schismatis, ac unionis et reintegrationis ipsius Ecclesie, ac etiam hanc sanctam Synodum per dominos cardinales utriusque collegii ad tantum bonum simul unitos et congregatos tempore congruo, et in loco tuto, habili, idoneo, securo et libero rite, debite et canonice convocatum. Declarat insuper, pronuntiat et decernit per Dei gratiam hic esse generale Concilium representativum totius universalis Ecclesie Catholice rite, juste et rationabiliter fundatum et congregatum, et ad hoc Generale Concilium tanquam ad unicum superiorem et judicem in terris pertinere hujus cause et omnium propositorum contra dominos Benedictum et Gregorium nominatos contendentes, seu, ut asseritur, colludentes de papatu, cognitionem, examinationem, decisionem ac omnimodam determinationem, ac omnium et singulorum ad dictam causam pertinentium quoquomodo dependentium, et incidentium seu emergentium ex præmissis ».

In nona sessione promulgarunt sanctionem, a Gregorii et Petri e Luna veneratione discedere fidelibus fuisse, ex quo reintegrare Ecclesiarum conjunctionem voluntaria abdicatione pertinaciter negarunt, (sed id falso afflictum Gregorio,) omnia acta a Gregorio et Petro e Luna edita in propagationem schismatis rescidere, instruendamque in eos, discussis testium dictis, actionem pronuntiarunt. Addidere etiam: « Item eadem sancta Synodus in favorem fidei et pro schismatis exstirpatione ac lacerata Ecclesia unienda et pacificanda decernit, pronuntiat et declarat

omnes, cujuscunque status, etc. etsi cardinalatus, etc. præfulgeant dignitate, qui in causa presenti sunt, et esse possunt iudices seu co-judices, in Concilio etiam esse posse legitimos testes, eorumque tam testimoniis quam sententiis fidem esse indubiam adhibendam ». In quo decreto observandum est voluisse ipsos, contra jura communia, ut Gregorii inimici testes ac iudices illius esse possent. Demum vigesima prima die Maii, in sessione decima, instaurata est iudiciorum forma in Gregorium et Petrum e Luna xxii Maii: productaque sunt adversus utrumque plura accusationum capita: quorum hic articulos subjicimus.

47. *Capita criminum objecta Gregorio et Petro e Luna in triginta septem articulis distributa.* — Articuli producti coram sancta Synodo contra Petrum de Luna Benedictum XIII et Angelum Corario Gregorium XII nuncupatos, de papatu perperam contendentes, notorii probantur, ut sequitur:

« Coram hac sancta et universali Synodo hic principaliter Spiritus sancti gratia congregata pro parte procuratorum, promotorum, instigatorum, seu sollicitatorum deputatorum ad causam prosequendam pro exstirpatione hujus detestandi et inveterati schismatis, et unionis et reintegrationis sanctæ matris Ecclesie, contra et adversus dominos Petrum de Luna, a nonnullis Benedictum XIII nuncupatum, et Angelum Corario, ab aliis vocatum Gregorium XII, de papatu damnabiliter et temerarie contra omnes contendentes, et quantum in eis est, Ecclesiam dividentes, ad hanc sanctam Synodum legitime vocatos, et per eandem contumaces reputatos, et quemlibet eorum proponitur, et pro plena informatione omnium in hac presenti Synodo residentium subjungetur plena informatio omnium, et quoruncunque gestorum per quemlibet prædictorum duorum contendentium sub forma infrascripta, et ut ab exordio schismatis vera et notoria describatur narratio, deputati ad facta infrascripta colligenda et causas, dant et exhibent huc sancto Concilio, quæ in sequentibus describuntur tanquam vera, manifesta et notoria ».

Sequitur prima pars primi articuli:

« Post mortem enim felicis recordationis domini Gregorii XI, qui Romæ obiit anno Domini MCCCLXXXII, et die XXVI mensis Martii, reverendissimi in Christo patres et domini domini cardinales tunc Romæ existentes metu, ut aiebant, Romanorum petentium eligi Romanum vel Italicum, elegerunt dominum Bartholomæum quondam Barensium archiepiscopum, qui fuit Urbanus VI nominatus, iidemque domini cardinales reputantes, hoc non obstante, Romanam Ecclesiam vacare, et debebat hoc Concilium excutere, an illi recte reputassent tantandam esse schismate Ecclesiam) ex post elegerunt

runt dominum Robertum de Gebennis Basilicæ XII Apostolorum presbyterum cardinalem, qui sic electus fuit Clemens VII appellatus. Quanta ex istis electionibus insurrexit in Dei Ecclesia divisio, quantum turbo inde exortus concusserit clerum, et populum involverit Christianum, cum notoria existant, et rei evidentia manifesta, illa prosequi supervacuum reputatur. Sicque invaluit ambitio, (scilicet Gallorum anticardinalium, et pseudopontificum qui controversiam Concilio toties oblato permitti non assenserunt, et tempore Urbani, Clementis et Bonifacii aliqua repta non fuerit dispositio, per quam schisma extirparetur, et unitas in Dei Ecclesia reduci valeret, quamvis domini cardinales de utraque obedientia id permaxime anhelarent : sed non poterant executioni demandare propter potentiam presidentium. Probatio primæ partis primi articuli est et probatur per XIV testes, quorum tres sunt cardinales, quinque episcopi, et unus ad certam Ecclesiam cathedralem electus, unus est abbas, tres doctores, et unus licentiatas in decretis.

« Sed superveniente domini Clementis transitu ab hac luce, iidem domini cardinales, qui in Avinione erant, inter quos erat dominus Petrus de Luna diaconus cardinalis tunc, postea assumptus in Benedictum XIII, quod semper gesserunt in corde, disposuerunt in actionem adire, futuris impedimentis et ambitionibus viam præcludendo ; propter quod post conclavis ingressum, antequam ad electionem procederent, ad invicem promiserunt, et juramento firmaverunt, quod si quis eorum in papam eligeretur, prosequeretur extirpationem schismatis et unitatis, vinculum in Dei Ecclesia reduceret per omnes vias rationabiles et accommodas, per quas brevius posset haberi unio, etiam usque ad renuntiationem papatus inclusive, sicuti majori parti dominorum cardinalium eorum, qui tunc erant, pro bono unionis videretur expediens fore, ut hoc in quadam cedula super præmissis facta subscripta manibus ipsorum dominorum cardinalium plenius continetur : et singulariter fuere prædicta jurata per dominum Petrum de Luna tunc diaconum cardinalem S. Mariæ in Cosmedin, et ex post ipse dominus Petrus electus fuit in summum Pontificem ab ipsis dominis cardinalibus ea confidentia et intentione, ut nunc inter eos dictum fuit, quod præmissa servaret, alias eum nullatenus elegissent : qui sic electus et Benedictus XIII nuncupatus iterata vice juravit prædicta inviolabiliter observare ad requisitionem dominorum cardinalium prædictorum : et ista secunda pars primi articuli probatur per XV testes, tres sunt cardinales, quatuor episcopi, et unus electus ad Ecclesiam cathedralem, unus abbas, duo legum et decretorum doctores, et unus licentiatas in decretis.

« Et tunc illico ipse dominus Benedictus ad

varias mundi partes, verbo et scripto mandavit et notificavit, quod erat omnino dispositus renuntiare pro bono unionis, adversario pariter renuntiante : sed intra paucos dies sic opinionem mutavit, quod de via cessionis verbum audire nolebat, illosque exosos habebat, qui de illa materia mentionem faciebant. Et probatur notorius per octo testes, et quorum unus est cardinalis, duo sunt episcopi, unus electus confirmatus ad Ecclesiam cathedralem, unus abbas, duo doctores, tam legum quam decretorum, et unus licentiatas in decretis.

48. « II ARTICULUS. Post vero ipsius domini Benedicti assumptionem, domini cardinales varia tenuerunt Concilia supra modo uniendi Ecclesiam, et dum ipsa Concilia inchoarent, evidenter apparuit quod ipse dominus Benedictus viam cessionis per ipsum juratam prosequi non intendebat, sed potius illam declinare, nam ex post, quia aliqui domini cardinales aperte loquebantur de via cessionis, fuerunt in periculo captivitas et incarcerationis faliter, quod interdum aliqui comminationum metu subito a conciliis et a missa recedebant, non petita licentia nec sine expectato, aliqui metu territi silentium imponebant ori suo ; alii etiam subito a civitate Avinione recedebant capi timentes et incarcerationi, nam illi reputabantur exosi, qui de unione prosequenda loquebantur per viam mutæ cessionis. Et probatur per VII testes, quorum tres sunt cardinales, unus episcopus, unus electus ad Ecclesiam cathedralem, duo doctores decretorum, et unus licentiatas in decretis.

« III ARTICULUS. Deinde infra annum assumptionis domini Benedicti, serenissimus princeps dominus Carolus rex Francorum ad ipsum dominum Benedictum illustres principes Bituricensis et Burgundiæ palruos, et Ameliensem fratrem duces, cum notabili comitiva prælatorum, magistrorum in theologia, doctorum in jure canonico et civili, et aliorum virorum insignium destinavit ad requisitionem ipsius domini Benedicti, qui per suos postulaverat nuntios ut rex mitteret ad eum tales, et sic solennes nuntios, cum quibus posset deliberare de facto unionis Ecclesiæ, ut cum ipso rege ; qui cum magna sinceritate, humilitate et devotione hortati fuerunt dominum Benedictum ad prosecutionem unionis Ecclesiæ, offerentes pro parte regis et sua ac totius regni Francorum consilia, auxilia et favores, requirentes ab ipso domino Benedicto ut dignaretur regem et ipsos certificare de via, per quam extirpationem schismatis prosequi intendebat. Et quia dominus Benedictus aliud specificè aperire quam viam compromissum partium in certo loco faciendam, qua fuere communi iudicio dominorum cardinalium, ipsorumque dominorum ducum, prælatorum et aliorum notabilium virorum dilatoria et

inania reputata, et ad unionem in Dei Ecclesia reducendam nullatenus pertinencia, praefati domini duces pro parte regis et sua et praefatorum regni proposuerunt quod via mutuae cessionis ipsius domini Benedicti et sui adversarii erat illa, per quam schisma extirpari poterat, attentata diuturnitate schismatis, magna utriusque partis adhaerentia, ac difficultatibus tam tacti quam juris in causa schismatis occurrentibus, et aliis multiplicibus mediis et rationibus luce clarioribus ostenderunt, viam cessionis necessariam existere; supplicantes ut vellet eam acceptare, offerre et prosequi, maxime quia idem dominus Benedictus per antea regi per suos nuntios mandaverat, quod ipse omnem viam sibi aperiendam rationabilem acceptaret, et nullam penitus refutaret, quae posset ad extirpationem schismatis pertinere; et etiam quia ipse dominus Benedictus existens legatus tempore Clementis in Francia, dixerat aliquibus ex dominis ducibus antedictis, et quibusdam aliis notabilibus juris, quod erat necessarium et expediens ut per viam mutuae cessionis finis schismati imponeretur. Et probatur ipsa prima pars tertii articuli per decem testes, quorum duo sunt cardinales, tres episcopi, unus ad Ecclesiam cathedralem electus, unus abbas, et duo doctores juris canonici et civilis, unus licentiatas in decretis.

« Deinde etiam cardinales iteratis et humilibus supplicationibus instantias fecerunt permaximas, ut ipse dominus Benedictus viam cessionis acceptaret, offerret et prosequeretur, et ultra; quia videbant supplicationibus et orationibus non posse proficere, in vim cedulae in conclavi juratae dixerunt, quod erat omnino expediens bono unionis, ut ipse dominus Benedictus per viam cessionis mutuae prosequeretur pacem Ecclesiae et schismatis extirpationem, et in vim cedulae praedictae juratae ipsum solemniter requisiverunt, ut per viam cessionis, pacem Ecclesiae prosequi vellet, quod facere expresse denegavit, asserens eam esse perniciosam, non bonam. Et probatur ista secunda pars tertii articuli per XII testes, quorum tres sunt cardinales, quinque episcopi, unus ad Ecclesiam cathedralem electus, unus legum doctor, unus abbas, et unus licentiatas in decretis.

49. « IV ARTICULUS. Ex post serenissimi principes reges Franciae, Angliae et Castellae suos simul nuntios solennes destinaverunt ad ipsum dominum Benedictum in Avinione residentem, supplicantes instantius pro via cessionis per eum acceptanda et prosequenda, pro qua similem instantiam facere intendebant domino Bonifacio, qui tunc Romae residebat: quam viam cessionis publice impugnari fecit et reprobari in praesentia dominorum cardinalium et nuntiorum praedictorum per dominum Bonifacium de Manatis; et aliud dominus Benedictus responsum non dedit, sed dixit, quod per nuntios suos regibus

antedictis intra breve tempus notificaret intentionem suam: quod facere ex post omnino praetermisit, et supplicationes dominorum cardinalium super hoc exaudire recusavit. Et licet nuntii praedictorum regum ad dominum Bonifacium Romae accesserint, tamen dominus Benedictus praemisit nuntios suos ad dominum Bonifacium videlicet episcopum Tirasonensem, valde sibi familiarem et domesticum, et quosdam alios, qui secreta et familiaria habuerunt cum dicto domino Bonifacio et suis consilia et colloquia ante adventum nuntiorum regum praedictorum. Et nuntii praedictorum regum supplicationes eidem fecerunt de via cessionis acceptanda, et in effectu idem dominus Bonifacius respondit quae dixerat dictus dominus Benedictus, et eodem praemeditato sermone, nullo modo subsequente effectu. Falsum omnino istud est, nam Bonifacius respondit dirimendam esse controversiam a Concilio Oecumenico, sed politici repudiato Concilio, ad quod id spectabat, Pontificem Pontificio solio discedere pro imperio jubebant, ne, ut supra diximus, discussa controversia de schismate, ipsi rei deprehenderentur. » Comprehenderuntque evidenter et notorie nuntii antedicti, et publice dixerunt, quod in domino Benedicto et Bonifacio nulla erat dispositio ad viam cessionis vel aliam, per quam pax in Dei Ecclesia haberi posset, sed potius inter ipsos erat collusio et concordia, ut manerent in eorum damnatis cathedris et honoribus concupitis, post terga ponentes quidquid de fide Ecclesiae et salute fidelium juraverant. Impudentissima fuere ista illorum mendacia, nam Bonifacius stare volebat Ecclesiae iudicio, et ab Angliae regis oratoribus rogatus Gallorum rex, ut controversiam a Concilio Oecumenico dirimi pateretur, id debrectavit; pariterque antipapa nunquam Ecclesiae universali se submittere voluit. » Et maxime collusio antedicta evidenter colligitur, quia per antea ipsi duo contententes miserunt sibi adinvicem nuntios et litteras absque conscientia dominorum cardinalium, quoad illa quae erant tractaturi et prosecuturi, et nuntiis suis Benedictus, quos ad dominum Bonifacium destinaverat, in mandatis dedit, ut domino Bonifacio papalem reverentiam adhiberent, idemque fecerunt nuntii domini Bonifacii domino Benedicto publice et notorie. Praevaricatos ea in re Bonifacii oratores certissimum est. » Et probatur quartus articulus per decem testes, quorum duo sunt cardinales, quatuor episcopi, unus ad Ecclesiam cathedralem electus, unus abbas, unus doctor legum, unus licentiatas in decretis.

50. « V ARTICULUS. Post hoc illustrissimus princeps rex Romanorum et Bohemiae, suos solennes nuntios, inter quos fuit principalis R. P. D. episcopus Cameracensis ad dominum Benedictum, tunc in Avinione residentem destinavit, et in publico consistorio, praesentibus do-

minis cardinalibus, praelatis, clericis et laicis, in copiosa multitudine, proposuerunt ex parte dicti domini regis, mala quae ex diuturnitate schismatis evenerunt toti Christianitati, et difficultates occurrentes in istius pestiferi schismatis extirpatione; quodque ipsi regi et suo consilio videbatur utilis et necessaria via mutuae cessionis, et pro illa acceptanda et prosequenda supplicabat instantius, intendens similem instantiam facere domino Bonifacio Romae residenti, cujus supplicationibus idem dominus Benedictus nullatenus voluit consentire, et in eodem publico consistorio viam cessionis expresse refutando publice et notorie omnibus audientibus, quod de hac via cessionis prosequenda alias fuerat requisitus, sed illam non acceptaverat, nec illam intendebat in futurum acceptare, quia crederet peccare mortaliter si illam acceptaret et prosequeretur. Et probatur illa pars prima quinti articuli per XI testes, quorum quatuor cardinales, tres episcopi, duo legum doctores, et unus archipresbyter Ecclesiae cathedralis, et unus licentiatius in decretis.

« Haec autem assertio sive dogmatizatio sic publice facta audientes commovit quamplurimum, quia cum via cessionis mutuae pro unione in Dei Ecclesia reducenda, sit iusta et sancta, auctoritatibus novi et veteris Testamenti conveniens, determinationi Ecclesiae, sacris canonibus, et sanctorum Patrum decretis et exemplis, sitque charitatis et perfectionis, et ab omnibus Christi fidelibus approbata, et necessaria in hoc casu reputata, non videbant audientes a quo fonte posset procedere ista assertio, nisi solum ex dominandi cupiditate, quae frequenter juxta beatum Augustinum opiniones gignit legi et fidei contrarias; et quid importet haec assertio sic publice et notorie praedicata, istius Concilii est deliberare et decernere, prout fidei, Ecclesiae unitati, et saluti fidelium noscitur expedire. Et probatur ista secunda pars quinti articuli per VII testes, etc. quorum quatuor sunt cardinales, duo episcopi, et unus licentiatius in decretis.

« VI ARTICULUS. His peractis, ostenderunt domini cardinales frequenter domino Benedicto claris et evidentibus rationibus, quod sua via compromissi, cui nimis pertinaciter inhaerebat, non erat bona et conveniens ad unitatem Ecclesiae procurandam, nec iuridica, quia compromissum reprobatum a jure, cum de titulo beneficii Ecclesiastici cujuscumque agitur, multo fortius cum agitur de titulo papali et habenda Ecclesiae unitate; illaque via non erat conscientiarum serenativa, imo potius maculam inferens, et adversarius illam merito poterat rationabiliter refutare, supplicantes ut illi nollet inhaerere, sed potius viae mutuae cessionis per eum juratae, et fere ab omnibus Christi fidelibus approbate; quae facere expresse denegavit, subjungens idem dominus Benedictus in praesentia omnium domi-

norum cardinalium, tunc in sua praesentia existentium, quod frustra sibi fiebat mentio de via cessionis, quia ipse nunquam offerret illam seu prosequeretur, etiamsi adversarius renuntiare vellet, nunquamque sederet inter cardinales in eorum scamno, ostendens per hoc evidenter, quod nullatenus renuntiare intendebat pro bono unionis, sed potius tenere illum statum quamdiu viveret in humanis. In hac pertinacia demonstrabat antipapa, nunquam schisma abolitum iri nisi a Concilio Oecumenico, causa cognita, anathematis sententia percelleretur: hisque illustratur etiam Gregorii justitia; nolente enim cedere antipapa vi voti ad cessionem non tenebatur. « Nam pluries frequenter dixit publice et asseruit, quod cedula per eum jurata ad viam cessionis, quae bona non erat, nullatenus obligabat, nec illam intendebat aliquo modo acceptare etiamsi totus mundus hoc sibi consuleret, posito etiam quod omnes obediens sibi a sua recederent obedientia. Et si haec ad impedimentum unionis Ecclesiae, juramenti licili transgressionem, notorium scandalum Ecclesiae, pertinaciam et contumaciam notoriam evidenter pertineant, videant zelum Dei habentes, decernat et iudicet hoc sanctum et universale Concilium. Et probatur iste articulus per quinque testes, quorum duo sunt cardinales, unus episcopus, unus electus ad Ecclesiam cathedralem, unus licentiatius in decretis.

« VII ARTICULUS. Uterius quia multi reges et principes, praelati et alii disponebant se subtrahere ab obedientia ipsius domini Benedicti, quia perpendebant evidenter et notorie indispositum, pertinacem et contumacem ad unionem Ecclesiae prosequendam, domini cardinales pro evitacione tantorum scandalorum eidem supplicaverunt, ut viam cessionis offerret et prosequeretur, vel saltem consentiret, et offerret, ut per omnem viam rationabilem et iuridicam finis schismati imponeretur, et quod via cessionis esset ultima, si per alias unio haberi non possit, vel conveniret cum adversario in certo loco, et ibi ageretur de viis debilibus et necessariis, quae omnia facere expresse denegavit, non curans, ut tunc publice et frequenter dixit, de subtractione quaecumque quae sibi fieret, etiam si totus mundus se subtraheret, quia beatus Petrus, ut dicebat, non habuerat in sua obedientia Franciam, nec alias partes, de quarum subtractione timebatur, subdens etiam in verbis suis publice, quod plus merebatur cessionem non acceptando, quam posset demereri alias uno mense, et quod si cogerebatur ad cessionem, dimitteret Ecclesiam in tali statu, ut post suam mortem longo temporis spatio reparari non posset: facta vero sibi ex post in regno Franciae generali subtractione, domini cardinales eidem supplicaverunt, ut pro evitacione tantorum periculorum, et cum regnum Castellae ad similem subtractionem se disponeret

faciendam, et nonnullæ aliæ nationes, ut ex post fecerunt, velle offerre viam cessionis, ipsi domini cardinales offerrebant se interposituros et laboraturos, ut subtractiones factæ revocarentur et aliæ non fierent; ipse dominus Benedictus præmissa facere denegavit, et expresse recusavit, et (quod longe deterius existit) tunc publice in Ecclesia Prædicatorum Avinionensi prædicari fecit per suum confessorem magistrum Vincentium, quod ipse nunquam acceptaret viam cessionis pro quacunque subtractione sibi facta vel facienda; imo potius pateretur mortem, si sibi hæc de causa inferretur, quam cessionem offerret. » Consultuisse illi S. Vincentium, ut se OEcumenico Concilio submitteret, visuri sumus. « Si ista bene sonent, impedimentum pacis et unionis Ecclesiæ importent, et notorium Ecclesiæ scandalum cum pertinacia et contumacia notoria, videat et iudicet hoc sanctum et universale Concilium. Et probatur iste septimus articulus per sex testes, quorum tres sunt cardinales, unus episcopus, unus ad Ecclesiam cathedralem electus, et unus licentiatus in decretis.

« VIII ARTICULUS. Subtractione ipsi domino Benedicto facta durante, ipsa tunc suos defectus aliquantulum agnoscens, obtulit saltem in verbo cum juramento publico, quod fere ad omnes reges et principes suæ partis direxit viam cessionis quæ sibi tunc visa est justa, licet illam prius assereret peccatum mortale continere, adversario volente pariter cedere, mortuo vel ejecto, promisit eam in eodem juramento, quod ad congregationem, synodum vel Concilium, quod inde contingeret teneri et celebrari pro unione Ecclesiæ, ipse dominus Benedictus accederet: et propter hanc oblationem et alias considerationes restituta sibi fuit obedientia, quia credebatur pro illa, quæ verbo obtulerat factæ haberet adimplere. Et probatur ista prima pars octavi articuli per octo testes, quorum duo sunt cardinales, tres episcopi, unus ad Ecclesiam cathedralem electus, unus utriusque juris doctor, unus licentiatus in decretis.

« Et in restitutione obedientiæ inter ipsum dominum Benedictum et cardinales fuerunt initæ conventiones sub juramentis publicis, inter quas una fuit, quod promisit seu intendebat ipse dominus Benedictus convocare et tenere Concilium suæ obedientiæ super bono regimine Ecclesiæ et unione Ecclesiæ prosequenda: et licet de hoc fuisset facta specialis mentio in castro Raynardi, et Pontesorgiæ diocesis Avinionensis in Instrumentis ibidem confectis, tamen dominus Benedictus conatus fuit ex post, ut notarii Instrumenta in formam publicam redigerent, illo articulo de convocando Concilio prætermissis, contra veritatem rei gestæ: et quia camerarius domini Albanensis, qui fuerat unus de rogatis notariis, hoc facere recusavit, ne crimen falsi incurreret, fuit per dominum Benedictum sub arresto

tentus in curia per annum et ultra, et factæ sibi graves combinationes incarcerationis, et quod igni traderetur nisi hoc faceret: sed in illo fuit firma constantia, adeo quod minis et terroribus ad hoc induci non potuit; et per hoc patuit evidenter, quod servare volebat promissa de via Concilii convocandi, et minus prosequi pacem Ecclesiæ per viam cessionis, de qua facta sibi restitutione verbum audire noluit. Et probatur ista secunda pars octavi articuli per testes quatuor, etc.

52. « IX ARTICULUS. Exactis ex post aliquorum temporum intervallis dominus Benedictus suos destinavit nuntios ad dominum Bonifacium et licet notificaverit dominis cardinalibus quod mittebat pro facto unionis, ut dicebat, tamen ad quid mittebat, et quæ debebant ibidem tractari seu prosequi, ipsis dominis cardinalibus omnino occultum tenuit, prout et alias semper erat facere assuetus, quando ad dominum Bonifacium requisiverunt de via conventionis ipsius, ac domini Benedicti in uno loco de via compromissi quam justitiæ appellabant, et quibusdam aliis: et licet tunc in domino Bonifacio non fuerit reperta dispositio ad unitatem Ecclesiæ prosequendam. » Falso impingitur calumnia Bonifacio, nam ad committendam Concilio controversiam semper se paratissimum obtulit, ut dictum est, tamen ipso domino Bonifacio tunc infra breves dies defuncto, adhuc nuntius Benedicti Romæ existentibus, domini cardinales, qui domino Bonifacio adhaeserant, ipsos requiri fecerunt, quod si a domino Benedicto habebant mandatum, seu potestatem de via cessionis offerenda, hoc eis notificarent, quia ex causa domini cardinales erant dispositi ab electione cessare et negotio unionis intendere, et si de hoc ad dominum Benedictum, ut ipsi erant dispositi expectare responsum: qui quidem nuntius responderunt, quod nullum habebant mandatum de via cessionis offerenda, et pro hoc non intendebant mittere ad dominum Benedictum, quia via cessionis non erat bona. » Et probatur iste novus articulus per VII testes, etc. quorum tres sunt cardinales, duo episcopi, unus ad Ecclesiam cathedralem electus, et unus licentiatus in decretis. » Hactenus Pisani Patres adversus Petrum e Luna antipapam, quem schismatis reum fuisse certum est: nunc iudicium instrunt in Gregorium, qui ab antipapa spe colloquii illusus, atque a cardinalibus per politicos subornatis desertus fuerat.

« X ARTICULUS. Subsequently mortuo domino Bonifacio, præfati reverendissimi domini cardinales in conclavi existentes, inter quos erat Cosmatus tunc cardinalis Bononiensis inuceptus, postea assumptus in Innocentium Septimum, antequam ad electionem procederent, ordinaverunt certa, quæ tunc videbantur utilia pro unione Ecclesiæ procuranda et facienda, prout in Instrumento super hoc confecto latius continetur. Et quia, electo post præmissa per ipsos

dominos cardinales, qui tunc Romæ residebant, domino Innocentio prædicto, satis infra breve patuit evidentia facti, quod illa qua fuerunt per ipsos dominos cardinales prævisa et ordinata pro bono unionis non fuerant ad pacem introducendam sufficientia, malitia hominum pensata, et propterea infra breve tempus, defuncto domino Innocentio præfato, antequam ipsi domini cardinales ad electionem vellent procedere in conclavi existentes, inter se magno zelo disposuerunt ad fortia manus ponere, ideo statuerunt et adinvicem promiserunt, et convenerunt, et iuraverunt, et solemniter se voto astrinxerunt, quod si eorum aliquis in summum pontificem assumeretur pro unione in Dei Ecclesia reducenda, et schismatis exstirpatione, renuntiaret papatui et juri, quod sibi posset competere in illo, dum tamen Benedictus pariter renuntiaret, vel moretur, dummodo domini cardinales, qui cum Benedicto erant, vellent sic convenire cum dominis cardinalibus Romæ existentibus, quod sequeretur electio unius veri et indubitati pastoris, et summi Pontificis, ut in Instrumentis super hoc confectis plenius continetur; et specialiter prædicta juravit, et vovit dominus Angelus Corario, tunc cardinalis Constantinopolitanus vulgariter nuncupatus, et postea in papam ab ipsis dominis cardinalibus electus, qui interrogatus per bonæ memoriæ dominum Florentinum priorem dictorum dominorum cardinalium, ut consentiret electioni de ipso factæ, dixit consentire, et non velle contradicere divinæ voluntati, tantum ut daret unionem et pacem Ecclesiæ, et post Gregorius nominatus prædicta de novo juravit et voto firmavit, et Instrumenta publica super hoc iterata, manu propria, sub nomine Gregorii subscripsit; ut in ipsis Instrumentis plenius continetur, misitque litteras suas sub media Bulla fere ad omnes principes et nobiles, communitates, universitates studiorum, præmissa continentes, et quod ea volebat inviolabiliter observare; et post sui coronationem in consistorio generali de novo prædicta omnia et singula promisit, vovit et juravit, præsentem multitudinem cleri et populi copiosa, increpando prædecessores suos, quod tantum neglexerant in dando unionem et pacem Ecclesiæ, de quibus fuit Angelus Dei multipliciter commendatus, et fuisset per amplius, si perseverasset in inceptis juratis et voto totiens repetito firmatis. Et probatur iste decimus per xxv testes, deponentes aliquis super toto, aliquis super partibus, quorum quatuor sunt cardinales, unus magnificus baro, tres auditores, unus magister in theologia, unus doctor legum, unus advocatus consistorialis, unus clericus cameræ, duo scriptores litterarum Apostolicarum, unus scriptor Pœnitentiariæ, unus licentiatus in decretis, unus nobilis de Janua, unus olim vicecamerarius, unus clericus capellæ, duo generales Ordinum mendicantium, unus alius scriptor

litterarum Apostolicarum, procurator Ordinis.

53. « XI ARTICULUS. Item ipse dominus Gregorius per suas litteras et nuntios prædicta per eum jurata et voto firmata notificavit domino Benedicto in Massilia residenti, requirens eum, ut prædictis vellet annuere, quod fecit tandem attractus tamen et quemadmodum invitus, nec sic simpliciter ut dominus Gregorius, licet per dominos cardinales et nuntios domini Gregorii fuisset sæpius solemniter requisitus, ut simpliciter consentiret, ut fecerat et faciebat dominus Gregorius; imo voluit sibi partem servare in electione futura, quod non fecerat Gregorius, dum dixit in suis litteris: - Dummodo cardinales Gregorio adherentes velint nobiscum et fratribus nostris taliter convenire, quod sequatur canonica electio »; prout in litteris domini Benedicti responsivis litteris dicti domini Gregorii, et eidem missis latius continetur; ita quod ex modo agendi, loquendi, et circumstantiis evidentibus deprehendatur, quod dominus Benedictus via cessionis assensiebat in verbo, non autem in re et effectu; et de hoc erat oblocutio, et fama Massiliæ inter dominos cardinales et alios quamplures tunc Massiliæ residentes. Et probatur iste XI articulus per xiv testes, deponentes quosdam super toto articulo, et quosdam super partibus, quorum quatuor sunt cardinales, unus magnificus baro, duo auditores, unus licentiatus in decretis, unus cameræ, duo scriptores litterarum Apostolicarum, unus scriptor Pœnitentiariæ, unus clericus capellæ, unus advocatus consistorialis.

« XII ARTICULUS. Et per antea audita de bona voluntate domini Gregorii, quam habere videbatur ad Ecclesiæ unionem magnificus dominus Malatesta de Malatestis de Pensauro etiam propriis expensis ad serenissimum dominum regem Franciæ, et ad dictum dominum Benedictum tanquam fervens zelator hujus sacratissimæ unionis accedere se obtulit, qui pro parte domini Gregorii, occasione ipsa, ut ad Urbem propterea se transferret fuit requisitus; qui postquam cum honorabili comitiva Romam ad exsequendum oblata et requisita applicuerat, supervenientibus nepotibus domini Gregorii, scilicet domino Antonio, tunc episcopo Mothonensi, et Paulo Corario, idem dominus Gregorius per dictos suos nepotes, ut dicitur, seductus et in reprobum sensum datus, variare et evidenter a promissis retrocedere incæpit; nam juxta consilium omnium dominorum cardinalium noluit mittere dictum Malatestam ad legationem prædictam, sed dictum dominum Antonium ». Floruisse cardinalem hunc pietate B. Joannis Capistranensis testimonio visuri sumus, idemque Ordinis Canonicorum S. Georgii in Alga conditor erat. « Cui arcana suæ mentis, ut creditur et post factum consistit, aperuit, associatis sibi bonæ memoriæ domino Guillelmo tunc episcopo

Tudertino, et domino Antonio de Butrio, utriusque juris doctore, ad famam tantum, quia ipsi nesciebant secreta, ut ex post dixerunt publice dicti domini episcopus et Antonius, imo nec domini cardinales aliquid sciverunt de secretis, quæ portavit dominus Antonius ejus nepos, cui dedit unam Bullam clausam, cujus continentiam præfati domini cardinales ignoraverunt : quibus per aliam suam Bullam de conveniendo de loco habili et idoneo decenti mandatum dedit : per quos oratores tandem conclusum fuit de loco Saonæ cum dicto domino Benedicto et suo collegio, quod et præfatum dominum Gregorium in vim dicti mandati obligaverunt, ut in certis terminis declaratis, cum suo collegio deberet ire Savonam, cum certis etiam modificationibus, prout in Instrumento super hoc confecto plenius continetur. Et probatur isle duodecimus articulus per xiv testes, quorum tres sunt cardinales, unus magnificus baro procurator, unus auditor, unus clericus camerae, unus generalis Ordinis mendicantium, unus scriptor Pœnitentiariæ, unus clericus capelle, duo scriptores litterarum Apostolicarum.

« XIII ARTICULUS. Item quod dictus dominus Gregorius cum de dicta concordia loci Saonæ notitiam habuisset, ipsam concordiam approbavit et ratificavit, et coram suis dominis cardinalibus et aliis notabilibus personis sapius affirmavit, quod locus ille sibi placebat, commendando nepotem suum prædictum, et increpando dominos cardinales qui illum suspectum habuerunt, dum mittebat confortando et sollicitando eosdem dominos cardinales pro accessu ad dictum locum, cum quibus dominis cardinalibus in diversis Conciliis deliberavit, quod si galeas habere non posset, dispositus erat ire in una barchella, seu pedes, si aliter transire non posset, assentientibus et ad hoc confortantibus cum dictis dominis cardinalibus : scripsitque Bullas suas serenissimo domino regi Francorum, sollicitando per suos fratres, ut ea quæ ipsum tangebant secundum dicta conventionis capitula, celeri executioni mandaret ; ac per fratrem Joannem Dominici dominum gubernatorem et regimen Januense requisivit pro celeri expeditione et executione eorum, quæ ad ipsos spectabant, quæ omnia ex relatione dicti fratris Joannis Dominici per dictum dominum gubernatorem et regimen Januense fuere integraliter executæ, et similiter communitati Saonæ regratiando de prompta devotione et executione eorum, quæ ad ipsos perlinebant : illos hortando in Domino ad ulteriorem prosecutionem per suas Bullas conscripsit ; et ab oratoribus syndicisque communitatum Januæ et Saonæ Romæ existentibus, juxta continentiam conventionis prædictæ, juramentum fidelitatis recepit, redeuntemque dictum dominum Antonium nepotem suum, pro gestis et meritis

in legatione prædicta, in camerarium promovit.

« Deinde autem idem dominus Gregorius variare et evidenter retrocedere a præmissis tam solemniter firmatis et ratificatis incepit, allegans aliquas frivolas executiones et causas, (non leves, sed gravissimas fuisse demonstratur,) impedimenti videlicet galearum defectus, et inopiam pecuniarum, nam dum ab oratoribus domini Benedicti in Roma esset requisitus ad accessum ad Saonam finaliter respondit, nullo modo velle ire sine galeis. Similem etiam responsionem fecit oratoribus serenissimi Francorum regis, qui etiam requisiverunt dominos cardinales, tunc Romæ existentes, ut attentæ Domini Gregorii indispositione ad unionem, eos declararent an vellent Saonam accedere juxta promissa, eos etiam rogantes, ut si interim dominus Gregorius decederet, non procederent ad electionem futuri presidentis : qui de mandato domini Gregorii responderunt, quod ipsi facerent debitum eorum. Quod ad secundum quæsitum responderunt etiam de suo mandato, quod ipsi non poterant obligare absentes ; sed instarent cum domino Gregorio, ut constitutionem faceret super hoc validam, quam constitutionem facere promisit, prout apparet per Instrumentum publicum manu domini Francisci de Montepolitiano : sed tamen post recusavit, ut impediret ; et licet galeæ, quas etiam a gubernatore Januensi in Janua dictus nepos suus requisiverat et capitaneum, videlicet dominum Joannem Ultramarinum, sibi exhibite et oblate fuissent per oratores serenissimi regis Franciæ, etiam cum juramento capitanei et patronorum, ac etiam obsidum datione de filiis et nepotibus prædictorum, et alia quacumque securitate : illas tamen recusavit, quamvis galeæ prædictæ oblate sibi fuerint armatæ, vel tantum corpora galearum cum fulcimentis omnibus, ut si confidere nolisset de hominibus Januæ, armare potuisset de suis, licet per prius accepta dicta corpora galearum, et similiter ire per terram omnimode recusavit, non obstante quod per consilia jurisperitorum exiit eidem domino Gregorio consultum, quod per terram non tenebatur, si non habebat galeas ». Animadvertit, ut diximus, Gregorius antipapam sibi parare insidias, quare jure mutavit sententiam : « De pecuniis autem, quas multas exegit a clero magnæ partis suæ obedientiaratione occasionis unius subsidii charitativi per ipsum impositi, ut iret Saonam causa prosequendi unionem, ut in suis Bullis desuper confectis plenius continetur, pro expensis necessariis extitit sufficienter provisum ; licet inter nepotes et consanguineos suos, et non in facto unionis, ut in suis Bullis narrabat, easdem distribuerit : nec etiam dominus Gregorius voluit constituere procuratorem ad renuntiandum, et Saonam transmittere, licet promisisset idem dominus Gregorius per Instrumentum publicum

in certos casum et eventum, quod si ire non posset aut nollet ad dictum locum Saonæ, idoneum mitteret procuratorem infra dictum terminum cum pleno et sufficienti mandato, et potestate ad faciendum ea, quæ ipse facturus esset, si personaliter adesset, secundum juramentum, et votum emissum secundum formam contractus facti in conclavi Romæ. Et probatur iste articulus per xvii testes, quorum quatuor sunt cardinales, quinque doctores, quatuor scriptores litterarum Apostolicarum, et quatuor notabiles viri.

55. « XIV ARTICULUS. Item quod licet dominus Gregorius, maxime ad importunam instantiam dominorum cardinalium, qui conabantur Saonam appropinquare, versus Senas accedere dixisset, tamen dum in civitate Viterbii resideret totis conatibus quæsivit Perusiom se transferre, quæ via se elongabat ab accessu Saonæ, nisi domini cardinales se in hoc sibi efficacius opposuissent, quorum quasi devictus instantia reversus Senas gressus suos direxit : et cum ibidem resideret, et instarent quod iret, dixit per Lombardiam ad terras marchionis Montisferrati velle transire, et ibi morari et tractare de alio loco, et clare dicebat nolle ire Saonam, quæ via erat totaliter indisposita, et impossibilis videbatur tam propter hyemem, quam propter guerras tunc instantes, et hæc omnia ex mala intentione ad impedimentum prosecutionis et conclusionem sacratissimæ unionis fieri apparebant evidenter : sperabat enim ad aliquem locum declinare per illam viam, in quo se fortiorem reputasset, et dominis cardinalibus inhibuisset, ut amplius non loquerentur de materia unionis sicut in Luca postea fecit ». Structa est hæc calumnia Gregorio ab ejus adversariis : non enim vetuit verba fieri de instauranda Ecclesiarum conjunctione, sed conventicula cum adversariis agi, cum ad schisma conflandum spectarent, pravisque opinionibus contra Pontificiam auctoritatem imbuerentur. « Sed resistentibus dominis cardinalibus propter indispositionem predictam, et quia ipse dominus Gregorius quærebat se divertere ad loca, ubi potentior esset, recedendo taliter a prosecutione unionis predictæ, ut supra dictum est, eundem pro majori parte sequi recusantes, dum eum requirerent, ut eos permitteret ire Saonam, et debitum eorum facere, secundum quod promiserant etiam de suo mandato, negavit expresse ». Jure negarat Gregorius, cum se insidiis circumventum specie pacis doleret. « Et replicato per dominos cardinales, ut vellet se supponere juri, et stare consilio Universitatis Bononiensis, Parisiensis, Senensis vel Romane curiæ, an cardinales tenerentur Savonam accedere etiam eo nolente, recensavit dicens : Ego sum papa, nec habeo me alicujus subicere consilio ; imo ego sum super jus, et meæ sententiæ debetis vos conformare in totum : in hoc dominos cardinales, ne debitum suum

facerent, quantum poterat, prohibendo ». Iniqua erant hæc postulata, cum Parisienses adversarentur Gregorio, Bononienses vero subornati a Balthasare perduelli cardinale, nec Pontifex placida Academicorum, sed Academici placida Pontificis sequi debeant, itaque jure responsum fuit. Debuerunt vero cardinales ut membra aptare se capiti, ferebatque ægre Gregorius ab iis colloquia suspecta fieri cum schismaticis. « Tractarunt domini cardinales, ut ad locum Petrasanctæ domini Lucani unus ipsorum, scilicet dominus Gregorius, se transferret ; quem locum de Petrasancta per prius per suos oratores obtulerunt domino Benedicto commoranti in Saona, videlicet per protonotarium de Urchino, scilicet magistrum Jacobinum physicum, abbatem de Pratalia, et dominum Franciscum Justiniano de Venetiis, et dominus Benedictus ad Portumveneris appropinquaret, ex quo de loco Saonæ omnis erat spes penitus sublata, et mutua in civitate possent facilius concordari, et materiam unionis juxta eorum vota et promissa perficere ; idem dominus Gregorius tot difficultates posuit, ut pro tunc nullatenus voluit acceptare Petrasanctam, asserens eum locum non sibi securum, licet securissimus sibi esset, ut Lucana civitas, nam ejusdem domini et domini erat, videlicet domini Lucani, qui etiam pro securitate sua voluit sibi domino Gregorio dare in obsidem unicum filium suum, et etiam ipse dominus Lucanus homagium se ei præstaturum offerebat, ac etiam roecham Petrasanctæ ponere volebat in manibus magnifici domini Berardi de Camerino vassalli Romane Ecclesiæ, et tunc stipendiarii domini Gregorii, de quo permixime confidebat : quæ omnia denegavit velut ille, qui nullam voluntatem habeat vivendi, non obstante quod Lucam iverit sine aliqua dietarum securitatum, quæ utrobique sibi necessaria non erant, attenta illius magnifici domini Lucani probata fidelitate. Et probatur iste XVI articulus per xvii testes ». Omnia objecta de colloquio Saonensi disturbato inania sunt, cum in eo Petrus et Luna nollet pseudopontificatu se abdicare, sed opprimere Gregorium vel schisma propagare, ut suo loco a nobis ostensum est.

56. « XV ARTICULUS. Tandem de Petrasancta, ut præmittitur, prius oblato et postea recusato, intercedentibus Venetis et devictus precibus et instantia dominorum cardinalium, inclinatus est Gregorius ire Lucam, et ut dominis cardinalibus timorem ineuteret, ne ipsum ita promotione sollicitarent », falsa est hæc interpretatio, neque enim ponente tum Gregorio Pontificatum, Ecclesiæ universæ conjungi poterant, cum Hispani et Scoti non cedenti antipapæ adhererent. « voluit promissionem expressam a domino Lucano, ut libere posset in cardinales animadvertere : qui tantam affectionem ad Lucam habebant, quod mortem non timuerunt.

uno tali promissionem consenserunt, quod aliter dominus Lucanus nullomodo facere dispositus erat, quem accessum ipse dominus Gregorius male libenter fecit, adeo quod oportuit dominos cardinales sibi de eorum propria pecunia mutuare tria millia florenorum, de quibus non est adhuc plenarie satisfactum, licet ipse aliunde haberet pecuniam necessariam pro accessu Lucam, et dominus Benedictus veniret instantibus etiam suis dominis cardinalibus ad locum Portuvenensis ad finem, quod ipsis existentibus in locis propinquis, convenientius posset concordari de loco mutuae conventionis pro mutua cessione facienda, et danda pace Ecclesiae: et licet tunc plures nuntii, et leralis vicibus missi per dominum Benedictum ad dominum Gregorium fuerint, et e contra, tamen domini cardinales partis utriusque nunquam scire potuerunt ad quae prosequenda mittebant; imo semper occulta fuit eis materia: et ulterius dominus Benedictus continue in civitate Senarum et Lucana tenuit quosdam suos servitores et familiares speciales magistrum Simonem Salvorem decretorum doctorem, fratrem Avinionensem, seu Ordinis Prædicatorum, et quosdam alios, qui absque conscientia dominorum cardinalium, de nocte et secretis horis familiaria et secreta colloquia habebant cum domino Gregorio et nepotibus pluries et frequenter: et vice versa idem dominus Gregorius tenebat cum domino Benedicto quemdam Michaellem de Pisis suum secretarium in Portuvenensis, qui etiam cum domino Benedicto et suis, sua secreta concilia tenebat et habebat: ex quibus, velut ex evidentibus indiciis insurrexit in Luca et Portuvenensis fama et communis reputatio, prout hodie per amplius est, quod inter dominum Gregorium et Benedictum erat mutua collusio, et ipsi adinvicem sic difficultarunt hoc negotium electionis locorum et concordiae, quod nunquam ad mutuan cessionem devenirent». Exitus rerum ostenderunt Gregorium non collussisse, dum ultro cessit, cum antipapa nondum cessisset, neque unquam cessurus foret: ex quo impositam Gregorio iniique calumniam constat: neque enim ulla colloquiorum mentio ab antipapa nisi ad nectendas fraudes habita est, et cardinales nimium creduli a schismaticis, qui in Ecclesiam tyrannidem affectabant, subornari se et in verum Christi vicarium commoveri passi sunt. Ex quibus facile colligitur evidentia non fuisse, quae cardinales manifesta fuisse jactant. Et evidentius patebat fere omnibus in dictis locis existentibus ipsorum collusio, quia circa loca adinvicem nominata tantas ipsi duo contendentes de papatu adhibebant difficultates circa securitates et munitiones castrorum eis tradendas superfluas et adeo difficiles, quod poterant impossibilitati adaequari, et sic difficultarent adinvicem istud negotium electionis locorum, quod

nulla inter eos concordia de loco in quo haberent convenire pro mutua cessione facienda». Falso antipapae imposturae affinguntur Gregorio, qui summo animi candore rem gerebat. «Nolentes enim duo contendentes de papatu sequi concilia suorum dominorum cardinalium, imo penitus illa voluntarie et sine causa refutabant, dum cardinales cum domino Gregorio instarent, ut vellet de loco aliquo concordare, respondit:

Frustra fieret tatis concordia loci, quia ego scio quod dominus Benedictus nullo modo est «dispositus cedere». Unde autem talis notitia venerit, non apparet nisi ex mutua collusione». Non ex collusionem, sed ex nota Petri e Luna perfidia, ut exitus demonstravit. «Et probatur iste articulus XV per xxiii testes, quorum sex sunt cardinales, unus episcopus, quatuor doctores, unus magister in theologia, quinque scriptores apostolici, et sex alii notabiles viri.

57. «**VI ARTICULUS.** Præterea, ut evidentius de ipsorum dominorum contendendum de papatu collusionem constet, est veritas notoria, quod quando domino Benedicto fiebat mentio, quod si dominus Gregorius non faceret debitum suum juxta vota per ipsum præstita, multi sibi adherentes subtraherent sibi obedientiam, hoc sibi displicebat, et dissuadebat hoc fieri, nam egregiis et notabilibus viris, dominis Mazio de Alvitis militi, et Laurentio de Rodolfis decretorum doctore et Nicolao de Usano civibus et oratoribus Florentinorum ad ipsum dominum Benedictum pro causa unionis profectis in Portuvenensis expresse dixit non debere fieri subtractionem domino Gregorio, necnon et certos suos nuntios diu tenuit in civitate Florentiae, scilicet priorem S. Maximi in provincia et Joannem de Burgo, ad finem ut procurarent, prout et fecerunt possetenus, ut per insigne commune Florentiae nulla fieret subtractio, nec alia novitas domino Gregorio contumaci et omnino indisposito ad pacem Ecclesiae. Pari modo dum facta extitit mentio domino Gregorio et nullis suis, quod si dominus Benedictus non faceret debitum suum circa pacem Ecclesiae, sibi adherentes subtraherent obedientiam, dominus Gregorius et nuntii sui hoc dissuadebant fieri, dicentes, quod hoc non bene fieret». Hoc propterea si dicebant, quia defectio a Pontifice non principum placito, sed Concilii auctoritate decernenda est: neque conclusio valet in Gregorii causa, sed antipapae. «Et sic fovebant et nutriebant notorie schisma verbo et facto, et impedimenta præstabant paci et unitati Ecclesiae procuranda, habentes quidem facies diversas, quia quilibet appetebat et appetit habere papatum in solidum, sed caudas habent adinvicem colligatas, ut de vanitate conveniant, et convenerunt in idipsum, videlicet ad difficultandum sic istam materiam voluntarie et sine causa, ut nunquam perveniat ad mutuan cessionem, nec

ad pacem Ecclesiae, nec schismatis extirpationem. Et utriusque ipsi duo contententes de papatu pacem noluerunt et unionem infubuerunt dominis cardinalibus ut de pace Ecclesiae non tractarent, sed totus tractatus relinqueretur ipsis duobus, quia ipsi adinvicem essent bene concordantes, prout et fuerunt et sunt ad impediendum pacem Ecclesiae, et procurandum schismatis prolongationem ». Conceperat nimirum Gregorius spem aliquam Petrum antipapam ita honore abiturum, ut ipse non se abdicaret: contra vero Petrus deludere Gregorium vel obruere nitentur, atque ideo instructam egregie classem tenebat. « Et probatur iste XVI articulus per VII testes, quorum duo sunt cardinales, unus episcopus, duo doctores, unus magister in theologia, unus scriptor, et unus magnificus baro.

58. « XVII ARTICULUS. Existentibus autem praefatis dominis Gregorio et Benedicto in Luca et Portuvenis, post nullas oblationes et recusationes locorum factas hinc inde, ne negotium dilataretur, tandem fuit oblatus locus de Liburnio per oratores domini Benedicti cum omni aequalitate dominii et rocharum oppidi et mutationis pecuniarum, licet finalis unionis destructio fuisset, quod ipsi habuissent totaliter dominium loci conventionis. Et licet dominus Gregorius omnem illico tractatum rumpere voluisset, tandem devictus instantia dominorum cardinalium dixit se velle mittere ad videndum locum, et si habilis erat, cum acceptaret, legatosque per hoc elegit, videlicet reverendissimos patres quondam dominum Florentinum et dominum Militemsem, et magnificum dominum Malatestam de Malatestis de Pensauero, Paulum Corario ejus nepotem, et Bartholomaeum de Samubonis, cardinalibusque dixit ut invenirent pecuniam pro ejus accessu; petiit enim per organum magnifici domini Malatestae de Pensauero a cardinalibus pro eundo de Luca Liburnium triginta millia ducatorum, et est una parva dicta; licet cardinales obtulerint sibi duodecim millia Florena. Videte ergo quomodo suam discooperuit voluntatem. Tamen cum cardinales modum darent, ut haberet pecunias necessarias pro accessu, finaliter ad videndum noluit mittere dictum locum, cum tanquam inhabilem recusavit pro sua libito voluntatis, quare accusatione sic, ut praemittitur, facta, apertum et notum fuit per egregios viros et vere unionis amatores nuntios et oratores Venetorum, ex quibus ipse Gregorius traxit originem, ut acceptarentur loca pro ipsis duobus contententibus et suis de Cararia pro domino Gregorio et de Avenza pro domino Benedicto ad invicem vicina et consistentia in obedientia domini Gregorii: et licet nuntii domini Benedicti verbo et non in effectu in hoc consentirent, tamen dominus Gregorius illa expresse refutavit sine

quacumque rationabili causa, imo nec mittere voluit ad videndum eundem locum de Cararia si habilis erat, sed solum pro libito voluntatis eum recensavit, licet dictus locus de Cararia existeret et existat magis habilis et idoneus quam sit locus de Avenza, et dominus Lucanus omnimodam securitatem, necnon fortalium in Cararia constitutum, eidem domino Gregorio offerret, et contra illa, quae alias obtulerat, cum per prius obtulisset omnia loca obedientiae suae, et hoc fecit contra consilium et voluntatem dominorum cardinalium tunc in Luca existentium, et etiam contra consilium oratorum, principum et nobilium communitatum tunc ibidem praesentium in magna sui infamia, quia evidenter cunctis apparebat, quod idem dominus Gregorius nullatenus curabat de pace Ecclesiae, nec schismatis extirpatione. Et probatur iste XVII articulus notorius per XIV testes, quorum quatuor sunt cardinales, duo doctores, unus magister in sacra pagina, tres scriptores, et alii quatuor notabiles viri ». Verebatur Gregorius ne insidiae sibi ab adversariis instruerentur: nec quidquam probant objecta, cum antipapa omni arte illum in exitium pellicere nitetur, ac fallaci pacis invito Roma divulsisset, ut Romam occuparet: tum etiam cardinales Gallorum schismaticorum blanditiis ac speciosis consiliis se subornari paterentur, ut ex sequenti articulo patet, atque alibi demonstratum est.

59. « XVIII ARTICULUS. Videntes autem domini cardinales in Portuvenis existentes negotium pacis in rupturam venire, ipsi seu eorum major pars supplicaverunt domino Benedicto et consuluerunt ut non teneret tot galeas, nec gentes armigeras in tanto numero, ne occasione hujusmodi tractatus pacis posset impediri, et quod vellet condescendere ad aliquem locum eligendum in terra consistentem, et aequaliter a mari remotum, quia dominus Gregorius refutabat loca maritima; ipse tamen dominus Benedictus praemissa nullatenus noluit facere, imo frequenter et publice respondit quod nullo modo pro hac causa dimitteret loca maritima, et frustra sibi dicebatur seu consulebatur contrarium, quia ipse volebat unum pedem tenere in aqua et aliam in terra, et quod nullo modo dimitteret galeas aut gentes armigeras, imo potius numerum augmentaret et auget, et pro his augendis seu tenendis impigneraret seu alienaret omnia bona et proprietates Romanae Ecclesiae, et castra particularia Ecclesiae Avinionensis, ad summam quadraginta millium ducatorum sine causa et voluntarie, per quae evidenter et notorie ostendebat quod in verbo, et non in re et effectu quaerebat unionem, et quod nullo modo volebat renuntiare: sed manere in illo statu quamdiu viveret in humanis, et sic difficultare negotium, ut nunquam via cessionis in verbo concordata posset habere effectum, et de hoc

erat communis vox et opinio, famaue publica in Portuvenenis, et fere inter omnes curiam ipsius domini Benedicti sequentes. Et probatur iste articulus notorius per quinque testes, etc. quorum tres sunt cardinales, unus episcopus, et unus licentiatus in decretis.

« XIX ARTICULUS. Item pari modo dominus Gregorius alienavit multa bona Ecclesie Romanæ mobilia pretiosa et mitras pretiosas, libros et alia nobilia jocalia: necnon terras notabiles, ut Romanam, Perusium, Beneventum, et alias in Marchia, et alibi existentes, ac provincias Campaniæ et Maritimæ pro certa pecuniarum summa ad ditandum fratrem et nepotes suos, et alios cognatos suos etiam de Patrimonio Jesu Christi, etiam ad procurandum sibi favores in schismate, illos saltem, quibus hæc alienabat. Iste articulus probatur notorius per XII testes, etc. quorum duo sunt cardinales, unus doctor, unus magister in theologia, unus clericus camere, et tres scriptores, et quatuor alii notabiles ». Summa temporum calamitas, cum undique tyranni ditionem Ecclesiasticam discernerent, ac necessaria præsidia adversus schismaticorum insidias ac potentiam comparanda Gregorium ad nonnulla alienanda coegerunt: cæterum Roma, Perusium, Beneventum, Campania, ac Picenum Ladislao occupata fuere, dum Gregorius ab antipapa illusus, ostensas spes concordie sequebatur.

60. « XX ARTICULUS. Item quod idem dominus loquentes sibi vel aliis, ubi ad ejus notitiam veniebat, de suo debito, videlicet renuntiatione, et aliis fiendis per eum ad unionem Ecclesie, odio habuit, illosque carceri mancipavit, et alios fecit multipliciter molestari; et inter alios magistrum Michilinum de Novaria scriptorem litterarum Apostolicarum, procuratorem Ordinis Carmelitarum, qui in quodam sermone dictum dominum Gregorium exhortatus est, ut servaret vota et juramenta sua in conclavi emissa pro unione habenda, et unum familiarem domini Leodiensis cardinalis ». Fuit hic apertus Gregorii hostis a politicis corruptus, qui ante palatium e Senis clamabat: AD SAVONAM, AD SAVONAM. « Iste articulus notorius probatur per XIV testes, etc. quorum duo sunt cardinales, unus episcopus, duo doctores, duo magistri in sacra pagina, quatuor scriptores, et tres alii notabiles viri ». Jure reprimi insolentia eorum debuit, cum invidiam criminis a schismaticis admissi in Pontificem innocentem derivarent, seditionemque concitaturi viderentur.

« XXI ARTICULUS. Cardinales seu eorum major pars, ne tantum Dei negotium veniret in rupturam, consuluerunt et supplicaverunt domino Benedicto, ut pro loco mutue cessionis offerret civitatem Pisanam, alias per eum oblatam cum publico Instrumento, et quam dominus Gregorius non poterat recusare, cum alias

ipsam obtulisset, et quod vellet ipse dominus Benedictus contentari de communibus et sufficientibus securitatibus, et quod non peteret ita exactas, ut erat solitus petere, cum per hoc causam daret rupturæ. Ipse respondit quod ipsam civitatem Pisanam nullatenus offerret vel oblatam sibi acceptaret, reputans valde temerarium hoc sibi consulere. Dixit etiam quod semper intendebat petere securitates alias per ipsum postulatas, et aliis, quæ essent minores, nullo modo contentaretur, quidquid sibi diceretur vel consuleretur: per quæ evidenter colligitur, et tunc omnibus apparebat quod viam cessionis nullatenus intendebat prosequi; sed sic eam difficultare, ut nunquam posset habere locum: et de hoc erat communis vox, fama et reputatio. Iste articulus probatur notorius per III testes, etc. quorum unus est cardinalis, unus episcopus, et unus licentiatus in decretis.

61. « XXII ARTICULUS. Consequenter domini cardinales in Portuvenenis existentes seu eorum major pars, videntes quod inter dominum Gregorium et Benedictum nulla erat concordia super loco mutue conventionis, nec in futurum sperabatur esse quia quod unus offerebat, alter voluntarie recusabat, ne tam necessarium fidei et animarum saluti negotium in desperationem et totalem rupturam deveniret, supplicaverunt et consuluerunt domino Benedicto, quatenus offerret se renuntiatum per procuratorem habentem ad hoc speciale et irrevocabile mandatum, domino Gregorio renuntiante in propria persona vel per procuratorem habentem simile mandatum; ostenderuntque ipsi domini cardinales seu eorum major pars ipsi domino Benedicto, quod hoc tenebatur facere de necessitate salutis, et se morti exponere pro exstirpatione schismatis et unione in Dei Ecclesia reducenda: a quo domini cardinales præfati nullum responsum habere potuerunt, sed perpenderunt satis evidenter iudiciis et modis, quod hoc facere nullatenus intendebat, prout et rei probavit eventus, et præsens testatur experientia, et in eadem opinione fuit dominus Gregorius, qui cum semel in publico diceret, quod nunquam per procuratorem renuntiaret, licet contrarium sibi per dominos cardinales consuleretur, quibus per antea se obtulerat per procuratorem renuntiatum, ut supradictum est ». Verebatur scilicet, et jure, propagatum iri schisma si se abdicaret, idem non præstante antipapa: neque Hispanis et aliis ad eum deserendum comparatis ». « Fuit sua responsio negativa, per archiepiscopum Terraconensem nuntium domini Benedicti, tunc in sua præsentia constitutum, publice laudata et multipliciter commendata. Ex quibus evidenter et notorie constat, quod nec per se, nec per procuratorem ipsi contententes renuntiare intendebant, sed potius Ecclesiam in divisione et schismate tenerent, quamdiu vitam du-

cerent in humanis. Et in hoc apparet eorum collusio et concordia, maxime quia idem archiepiscopus Terraconensis, specialis familiaris domini Benedicti, multa colloquia secreta habuit de rejectis sociis suis cum domino Gregorio, et ejus nepote tunc camerario, et aliis suis secretariis.

« Ex quibus insurrexit vehemens suspicio in Luca et communis fama, quod inter ipsos duos contententes de papatu erat collusio et damnata concordia, et quod sic difficultarent hoc negotium, ut nunquam in diebus suis ad mutuam cessionem deveniretur. Iste articulus probatur notorius per XI testes, etc. quorum quinque sunt cardinales, unus episcopus, unus magister in sacra pagina, tres scriptores Apostolici, unus doctor ». Nil probant hæc adversus Gregorium qui, antipapa honore abeunte, abiturus erat.

62. « XXIII ARTICULUS. Item dominus Gregorius in Luca existens obtulit domino Benedicto locum Pisarum divisum flumine, ita quod unus staret cum suis ab una parte civitatis, alter ab alia, quem locum immensissime commendavit. Inter alia dixit quod iste locus a natura omnia necessaria pro tali conventionem haberet, adeo ad hoc fabricatus penitus videbatur : et hanc similem oblationem voluit fieri per cardinales, quod et factum fuit in Portueneris per organum comitis Campaniæ, dominorum cardinalium oratoris : a qua oblatione resiliit, dicens ante conclusionem hujus oblationis velle a Florentinis aliqua pacta et securitates quas, si essent rationabiles, Florentini se obtulerunt facere, dummodo eis declararentur ; quam declarationem nullo modo facere voluit, nec etiam tempus infra quod deberet ire Pisas de jure unquam voluit declarare ; imo ex post facto venire Pisas penitus recusavit. Iste articulus probatur notorius per XV testes, etc., quorum quatuor sunt cardinales, tres doctores, duo magistri in theologia, quinque scriptores, unus magnificus baro ». Contra conquestus est Gregorius noluisse Florentinos Pisas æquis, ut par erat, legibus permittere.

« XXIV ARTICULUS. Subsequenter dominus Gregorius in Luca existens nuntiis domini Benedicti ibidem existentibus, qui in verbo potius quam in effectu loci concordantiam prosequi videbantur, et nuntiis serenissimi regis Francorum, qui re et effectu unionis materiam promovebant, denegavit salvum conductum prorogare et de novo concedere, denegans eisdem suam præsentiam et omnem audientiam, nedum super via cessionis, imo et super aliis unionem tangentibus recessum indicando, et mandando eisdem nuntiis a dicta civitate ut recederent Lucana. Dixit etiam idem dominus Gregorius publice et frequenter, quod via cessionis erat mala et injusta ac diabolica, et quod eam de cætero nullo modo prosequi intendebat, contra jura-

menta et vota per eum præstita veniendo, in magnum scandalum Ecclesiæ, pertinacia cum contumacia notoria, a quibus divertit non potuit, etiam luce clarioribus rationibus sibi factis, concordans in eisdem cum domino Benedicto, qui eodem cupiditatis instinctu, asseruit et publice prædicavit quod, si viam cessionis prosequeretur pro unione habenda, crederet peccare mortaliter, ut in præcedentibus est descriptum. Quæ quantum erroris et fidei oppositi juxta multorum assertionem hæc contineant, decernat et judicet hoc sanctum Concilium in Dei nomine aggregatum. Iste articulus probatur notorius per XVII testes, etc., quorum quinque sunt cardinales, tres doctores, duo sacri theologiae professores, quinque scriptores, et tres alii notabiles viri ». Quod ad abdicationis viam attinet, quam cardinales queruntur a Gregorio damnatam, ad abolendum quidem schisma ea præstantissima erat, si ab utroque ex animo fuisset suscepta : sed licet eam amplexus esset vere et ex animo Gregorius, noverat tamen antipapam ab ea omnino abhorreere, et illius specie dolos tendere : damnanda etiam jure videbatur, quod schismatici illius prætextu cardinales subornarent, ac suspicionibus iniquis adversus Pontificem effarent, atque ita partem Catholicam novo schismate discerpere affectarent. Suspecta etiam erat abdicationis, quod eam politici, qui concilium OEcumenicum pro cognoscenda schismatis controversia congregandum detrectabant, ne pudore, ut sæpe diximus, ob culpam præteritam suffunderentur, non expiato rite schismatis crimine, Pontificeque e suæ dignitatis gradu deturbato, Ecclesiarum conjunctionem instaurari vellent, darent leges Romane Ecclesiæ, quas accipere debebant ; tum pollicerentur falso suum antipapam Pontificia insignia positurum, cum positurus non esset ; vellentque verum Christi vicarium ad abdicationem adigere, cum suum antipapam adigere nequirent, et quæ difficillima erant jactarent facillima, facilem vero controversiæ excussionem in OEcumenico Concilio, ut difficillimam execrarentur, et (quod aperte iniquissimum erat), inductum a cardinalibus in Pontificatus pacificam possessionem, Urbanum VI, contracta rixa ab iisdem, inaudita causa, deturbari Pontificatu, et lauari schismate Ecclesiam licuisse contenderent. Itaque sub abdicationis honestissima specie latebant fraudes, quas insigni hypocrisis pompa miscebat antipapa, ut partem Catholicam suspicionibus, rixis, odiis dissensionibusque confunderet ; unde immerito cardinales Gregorio collusionis cum antipapa crimen intulere, cum non colluderet cum ipso Pontifex, sed ab illius fraudibus vindicare se niteretur, atque ægre ferret colloquii specie ex Urbe Romana falsis politicorum pollicitationibus avulsam fuisse, cum tunc pseudopontifex eam occupare ipso absente medigaretur, ut vidimus

supra : præterea se ad abdicacionem perticiendam non teneri contendebat Gregorius, cum Petrus e Luna delectaret invaso honore abire : et quamvis illum damnatum iri subjicerent Pisis congregati, non tamen omnes, veluti Aragones et Castellani, qui Pisas accedere abnuebant, aut papam ipsum erant damnaturi, adeo ut etiam si Gregorius Pisis Pontificatum posuisset, schisma tamen in Hispaniis, Sicilia, Sardinia, et aliis in locis non foret abolendum, cum universalis Ecclesia non esset Pisis congregata. At de his hæcenus : jam reliqua prosequamur.

63. « XXV ARTICULUS. De præmissis non contentis dominus Gregorius, ut majora et evidentiora exstirpationi schismatis præstaret impedimenta, et ut haberet cupiditatis suæ errorum suorum fautores et defensores, contra juramenta et vota præstita et in Bullis sive scriptura etiam contra consilium dominorum cardinalium, et ipsis absentibus quatuor de facto, cum de jure non posset, (jure potuisse censebant alii in hoc casu, cum aliqui cardinales ipsi suspecti essent, neque ex Innocentii VI sanctione papalis auctoritas ullo humano commento vel juramento in conclavi nuncupato arctari possit.) promovit in cardinales suæ cupiditatis et errorum suorum fautores, ac unionis Ecclesiæ notorios impedidores, adhuc tractatu unionis pendente, oratoribus scilicet domini Benedicti in Luca existentibus et oratore dominorum cardinalium de mandato domini Gregorii existente in Portuvenenis pro concordia loci, et contradicentibus omnibus cardinalibus, talem profanationem fecit, et ideo contradicebant, quia de jure communi non poterat, cum talis promotio esset notorie destructio unionis Ecclesiæ : et mala malis addens, ac pejora prioribus, ac pacis etiam evidentiora impedimenta, dominis cardinalibus tunc in Luca existentibus paulo ante prohibuit et interdixit sub magnis pœnis, privationis videlicet dignitatum, et beneficiorum ac perjurii, quas ipso facto voluit eos incurrere, ne exirent civitatem Lucanam, nec per se, nec per medias personas participarent cum nuntiis dicti domini Benedicti, et domini regis Franciæ, et ne auderent se insimul aggregare. » Timebat ne se a Luanis subornari sicerent. « Quæ ultima duo mandata clare contra unionem erant, nam nisi tractaretur cum oratoribus domini Benedicti non poterat unio procurari : et sic contra juramenta sua et cardinalium : nec etiam unio fractari poterat sine cardinalium congregatione : et hoc revocare noluit, nec alias exstirpationis schismatis intendere, quantumcumque fuerit monitus, et requisitus per dominos cardinales, et quamplures alios notabiles viros. Et quia domini cardinales, tunc in Luca existentes, non obstantibus præmissis, laborabant et intendebant, ut finis imponeretur schismati per viam cessionis jurate et voto firmate etiam per eos et eorum quemlibet, pro qua prosequenda

curarunt nihil omittere de contingentibus utilibus, necessariis aut quomodolibet opportunis, nec ab his retrahi poterant minis vel terroribus, dominus Gregorius deliberavit cum suis aliquos ex ipsis dominis cardinalibus capere, et carceri mancipare, et aliquos tractare durius. » Negantur hæc a Gregorio constanter, affirmante id per calumniam sibi affingi. « Quod et fecisset certa die in domo sua, et palatio adunatis in magno numero armigeris, nisi per dominum Lucanum et ejus providentia fuisset caute et honeste obviatum. Iste articulus probatur notorius per xviii testes, quorum quinque sunt cardinales, tres doctores, duo sacræ pagine professores, quatuor scriptores, unus magnificus baro, et alii tres notabiles viri.

64. « XXVI ARTICULUS. Videntes autem domini cardinales tunc in Luca existentes domini Gregorii pertinaciam continuam, et indispositionem notoriam nedum ad viam cessionis jurate, voto firmate et in verbo cum domino Benedicto concordate, imo et ad omnem aliam viam, per quam venire posset unio ; » immerito conceptam illam ab iis sinistram suspicionem ostendit exitus, « et quod ipsi domino Gregorio, absque gravi offensa Dei et schismatis perpetuatione, ac futuro multorum fidelium detrimento, ac notorio et evidenti periculo animarum, et Ecclesiæ desolatione irreparabili, non poterant adhærere, nec juramenta et vota per ipsos præstita adimplere et observare ; ipsi domini cardinales tunc in Luca existentes, seu eorum duæ partes, et finaliter omnes, uno dumtaxat excepto, ab ipso domino Gregorio recesserunt, et ad civitatem hanc Pisanam velut ad locum tutum se transtulerunt cum firma intentione et proposito, ut se conjungerent cum dominis cardinalibus, qui domino Benedicto adhærebant, ad finem ut ipsis simul unificis utilius et liberius possent exstirpationi schismatis intendere, prout vigore instrumenti in conclavi celebrati obligabantur et tenebantur, et secundum multorum valentium doctorum concilia per ipsos dominos cardinales in Senis facta de mandato expresso dicti domini Gregorii expresse tunc dicentis quod contentabatur, quod haberent consilia et secundum consilia procederent ; impedimentis, pertinaciis et indispositionibus notoriis domini Gregorii et Benedicti non obstantibus, quia evidenter foret notorium, quod si attenderetur ipsorum dominorum Gregorii et Benedicti voluntas, nunquam ipsis viventibus exstirparetur schisma : sed potius perpetuaretur, et Christi caractere insigniti erroribus involverentur ex eorum factis et damnatis persuasionibus a cunctis Christi fidelibus detestandis. Iste articulus probatur notorius per xi testes quorum tres sunt cardinales, quatuor scriptores, et unus miles.

65. « XXVII ARTICULUS. Molestè autem gerens dominus Gregorius recessum dominorum cardi-

nalium, et de statu suo dubitans, per suos armigeros insequi fecit bonæ memoriæ dominum cardinalem Leodiensem, quamplurimum affectatum ad unionis bonum procurandum, » appellat illum Theodoricus Niemi¹ Joannem SS. Cosmæ et Damiani card. ac natione fuisse Normannum ait, et juris civilis perillissimum, indicatque ipsum ob Leodiensis Ecclesie sacerdotium Leodiensis cognomen traxisse, « dato diebus armigeris suis mandato crudeli, ut ipsum quondam dominum cardinalem ad dominum Gregorium vivum reducerent, vel incisum per frusta. Ecce mandatum Pontificis adeo crudele, ut videretur impius Menelaus contra Oniam sacerdotem sanctum ab inferis rediisse cuncta dissipans et civitatem inficiens bonorum sanguine cruento. » Negantur hæc a Gregorio² ac veluti meræ calumnia confutata sunt. « Sed Altissimus, qui bonis assistit, et malis consiliis obviare consuevit, sic protexit ipsum quondam dominum cardinalem, ut in sicariorum manus non incidere, sed a Domino projectus, ad locum Libræfactæ Pisani districtus salvus et incolumis perveniret. Deinde die sequenti, tam ipse bonæ memoriæ cardinalis Leodiensis, quam alii domini cardinales, qui de Luca recesserunt, ad hanc civitatem se personaliter contulerunt, exposita tamen domus extitit quondam ipsius domini cardinalis in Luca existens prædæ rapaci, et bona mobilia ibi reperta fuerunt violenter ad domum tunc camerarii et nepotis domini Gregorii apportata, et idem creditur quod fuisset factum de aliis dominis cardinalibus nisi per dominum Lucanum extitisset obviatum. Iste articulus probatur notorius per xiv testes, quorum quinque sunt cardinales, quatuor doctores, quatuor scriptores et unus miles.

66. « XVIII ARTICULUS. Ex quo vero domini cardinales in civitate Pisana convenerunt, voluerunt ad hoc laborare, ut dominus Gregorius debitum suum faceret, et veritatem agnosceret, et ad unitatem Ecclesie procurandam procederet juxta vota et juramenta per eum præstita; et de his fecerat ipsum requiri et exhortari primo per eorum litteras, secundo per dominum cardinalem Burdegalensem, tertio per duos notabiles episcopos, videlicet Barimensem et Lubricensem, qui licet exhortationibus piis, humilibus supplicationibus, et rationibus luce clarioribus institerint, ut dominus Gregorius pertinacia deposita, veritatem agnosceret, vota et juramenta servaret », (volum non violavit Gregorius, cum illud esset conditionale, ut ex ipsa formula constat: *Renuntiabit effectualiter juri suo et papatui pure, libere et simpliciter, si et quando antipapa, qui est et qui pro tempore fuerit, consimiliter renuntiabit*; defuit autem semper ea conditio; deerat quoque alia conditio adjecta, nimirum: *Quod sequatur juxta canonica electio unius*

Romani Pontificis; licet enim tum Gregorius se abdicasset, tamen non se abdicante Petro e Luna, schisma non tollendum erat Aragoniis, Trinaeris, Castellanis, Scotis, Armeniacensibus illi adhaerentibus, « et ulterius pacis et unitatis Ecclesie, se obicem poneret, in suæ animæ detrimentum et Ecclesie scandalum, offerendo eadem, quod in casu quo præmissa faceret, ipsi domini cardinales omnem honorificentiam et adhaerentiam debitam præstarent et exhiberent, requirentes eundem, ut ad civitatem Pisanam veniret, ad quam venire debebat, quia eam obtulit, et in sublimibus commendavit, quam etiam offerri fecit per ipsos dominos cardinales et promitti, quod ad ipsam irent, ut supra plenius factum est, vel si venire nollet, per procuratorem annuntiaret: ipse tamen Gregorius, velut in cor durum datus, acquiescere noluit, omnia contemnens, et in sua solita manens pertinacia, impedimentis et erroribus antedictis. Iste articulus probatur notorius per xii testes, tres sunt cardinales, quatuor doctores, quatuor scriptores, et unus baro ». Commendarat ipse Pisas, modo earum imperium per suos teneret: tum vero, cum in cardinalium, qui ab ipso defecerant, potestate essent, credere se adversariis defrectabat.

67. « XXIX ARTICULUS. Demum quatuor ex dictis dominis cardinalibus, qui ad Pisas se transtulerunt, cum quatuor ex dominis cardinalibus, qui domino Benedicto adhærebant, in Liburnio Pisane diocesis de voluntate domini Benedicti, et totius ipsorum collegii conveniunt ad tractandum de unitate Ecclesie celeriter procuranda; et quia dominus Benedictus de tribus suis cardinalibus ad hoc deputatis confidentiam non habebat, juxta suæ considerationis intentum, adjunxit eisdem quatuor suos familiares, videlicet Rothomagensis, quondam Tolosanum, et Tarraconensem archiepiscopos, ac magistrum generalem Ordinis Prædicatorum: et his omnibus existentibus in Liburnio, post aliqua colloquia, aperta fuit inter eos via Concilii generalis utriusque partis et obedientie in uno loco partium Italiae convocandi et celebrandi ad finem, quod ibidem duo de papatu contententes renuntiarent juxta concordata juramento et voto firmata; alias in eorum contumacia provideret Concilium et Ecclesia congregata, ut foret secundum Deum, divinas et canonicas sanctiones providendum. Quæ via sic aperta velut necessaria et canonica accepta et grata fuit dominis cardinalibus utriusque partis ibidem existentibus, et aliis per dominum Benedictum deputatis, qui dominum Benedictum de hac via Concilii sic aperta certificaverunt, et ex post retulerunt, quod ipse dominus Benedictus erat contentus de via Concilii sic aperta, et idem retulit in Liburnio magister Simon Salvator, decretorum doctor, ipsius domini

¹ Theod. e Niemi. l. III. c. 32. — ² An. Chr. 1408. num. 15.

Benedicti familiaris ad hoc destinatus. Et ex post, antequam dominus Benedictus a Portuvenenis recederet, scripsit litteras credentiales dominus Penestrino de Turcio et S. Angeli, in Liburnio existentibus, per sacristam Magalona, qui in vim credentiae ipsis exposuit, quod dominus Benedictus erat recessurus ad partes Cataloniae, et quod erat contentus ipse dominus Benedictus, quod ipsi domini cardinales prosequerentur viam motam generalis Concilii utriusque partis et obedientiae, et quod ipse dominus Benedictus erat dispositus dimittere aliquos de suis ad istam materiam prosequendam una cum ipsis dominis cardinalibus praedictis, dummodo agubernatore Januense posset pro illis saluum conductum habere. Iste articulus probatur notorius per duos testes, quorum unus est cardinalis, unus magister in theologia.

«XXX ARTICULUS. Concluso vero tractatu de via generalis Concilii in Liburnio inter dominos cardinales praedictos utriusque partis, et alios deputatos per dominum Benedictum, subito dominus cardinalis de Zelanton, tres archiepiscopi praedicti, et generalis Ordinis Praedicatorum a Liburnio recesserunt, et ad Portuvenenis accedentes retulerunt domino Benedicto quae gesta fuerant, et eidem consuluerunt domini cardinales, tunc in Portuvenenis existentes et alii praelati sui consiliarii et familiares, ut omnino sequeretur et amplecteretur viam Generalis Concilii utriusque partis; quorum sprexit consilium, et mutata voluntate deliberavit ad Perpinianum accedere, et volens viam generalis Concilii utriusque partis impedire, ibidem publicavit, quod in festo Omnium Sanctorum in loco Perpiniani teneret Concilium suae obedientiae: dominus etiam Gregorius in Luca audiens et per Benedictum certificatus, quod domini cardinales concluderant de via Concilii Generalis utriusque partis». Convictos jam vidimus cardinales falsi et imposturae; nam Gregorius Concilium indixerat antequam cardinales Pisanum indicerent. «Etiam deliberavit a Luca recedere: et volens pariter Concilium Generale utriusque partis impedire, ibidem publicavit, quod teneret Concilium suae obedientiae et partis in festo Pentecostes futuro in provincia Aquileiensi, vel in archiepiscopatu Ravennate: per quae Concilia sic divisa et in locis adeo remotis, ac diversis terris et si impediri posset pax Ecclesiae juxta intensionem ipsorum duorum contendentium de papatu, cui una conclusionem et concordiam damnata in hanc unitatem conveniebant; nullo tamen modo poterat schisma extirpari, sed potius nutriri et foviri in magnum Ecclesiae detrimentum, et periculum animarum. Iste articulus probatur notorius per sex testes, quorum quatuor sunt cardinales, unus episcopus et unus licentiatus.

68. «XXXI ARTICULUS. Ex post dominus Be-

nedictus de mense Junii proximo praeteriti recessit a Portuvenenis, suos gressus dirigens ad regnum Aragonum, et ad locum Perpiniani applicuit, nullo alio dato ordine ad schismatis extirpationem, imo tractatu pacis rupto, et prosecutione unionis Ecclesiae omnino deserta, de facto quinque in cardinales promovit suos familiares opinionum suarum et viarum ad impedimentum unionis tendentium, sequaces, defensores. Et pari modo ac de eodem mense dominus Gregorius a Luca recedens, et de unione Ecclesiae nullo modo curans, novem de facto in cardinales promovit. Censuit jure creandos, ut supra indicatum est, cum veterani ab ipso deficerent, ut Pontificiam majestatem tueretur. «Et haec per ipsos facta sunt collusionem mutua, et concordiam damnata, ut evidenter ostendunt eorum dicta et facta, impedimentum unionis concurrentia et concordantia, per hoc credentes plures habere sequaces et defensores, et facilius viam Generalis Concilii utriusque partis impedire. Iste articulus probatur per quinque testes, quorum unus cardinalis, tres episcopi, et unus licentiatus.

«XXXII ARTICULUS. Ex post dictus dominus Benedictus, cum fuit in Perpiniano, antequam suum inchoaret particulare Concilium in impedimentum unionis, et ut suum Concilium particulare majoris videretur auctoritatis, tres alios familiares in patriarchas promovit, et tales, qui contra suam voluntatem dicere non auderent: et demum per plures dies tenuit suum particulare Concilium, in quo interfuerunt fere XI praelati, archiepiscopi, episcopi et abbates, et ibi legi fecit secundum se suae assumptionis modum, et quae faceret pro unione habenda: sed non fuerunt ibi descripti seu recitati sui defectus, impedimenta per eum paci Ecclesiae praestita, nec alia, quae in praecedentibus sunt veridica narratione descripta. Ex post, ut fertur, dici fecit per Concilium suum particulare, quod ipse erat verus papa, et quod fecerat debitum suum in unione Ecclesiae prosequenda: et quod ipse semper fuerat Catholicus, absque labe haeresis, vel schismatis pravitate. Fecit publice dici et praedicari in Perpiniano, quod Concilium in hac civitate Pisana convocatum teneri non poterat, nec convocari sine ipso, et quod ad ipsum in solidum pertinebat convocatio Concilii generalis contra veritatem juris, volens per haec impedire hoc Concilium generale utriusque partis: et quod praelati Aragoniae et Castellae ad ipsum Concilium non venirent. Et si ista ad impedimentum unionis Ecclesiae, et schismatis nutrimentum pertineant, deliberet et decernat hoc sanctum Concilium. Iste articulus probatur per quinque testes, quorum unus cardinalis, tres episcopi et unus licentiatus.

«XXXIII ARTICULUS. Et licet per praemissa, velut ex evidentibus et certis indiciis ac pra-

sumptionibus violentis, famaque communis vulgata appareat notorie de eorum collusione et damnata concordia ad impediendum viam mutue cessionis per eos jurata, et omnem aliam per quam haberi posset unio et schisma extirpari: tamen ultra premissa in Roma, Senis et Luca, et Portuvenenis inter curias ipsas sequentes fuit, et est communis fama et opinio, et aliqui notabiles viri dicunt se vidisse litteras et cedulas continentis, quod inter dominum Gregorium et Benedictum est et fuit confederatio, concordia et collusio juramento firmata, quod ad hoc, ut ipsi evitare et repellere valeant viam mutue cessionis, ipsi per se ipsos et suos dicunt se tractare debere materiam unionis, et non consilio dominorum cardinalium, principum et aliorum quorumcumque, qui de suo consilio seu opinione non essent, quia ad ipsos, ut asserunt, et non ad alios precise spectat prosequi unionem, nisi in quantum alii essent per eos requisiti, et quod ipsi loca electa pro danda pace Ecclesie possunt mutare pro eorum libito voluntatis, et dicere contrarium, esse Ecclesie, ut aiunt, contradicere et pacem impendere. Tenent etiam mutua concordia, quod melius est Ecclesiam in divisione stare ut est, quam si ipsi cogerentur ad viam mutue cessionis. Tenent etiam et concordantes existunt quod, si simul haberent in uno loco convenire, tractarent de reductione unius ad alterum de via compromissi et successione, ut sic manerent dum viverent, et uno defuncto superstes vivus papa maneret, et ista asseritur plus placere ipsis contententibus, ut asserunt viri notabiles, qui premissa audiverunt et aliquas scripturas ipsorum contententium viderunt et legerunt. Iste articulus probatur notorius per unum testem, episcopum unum, etc.

69. « XXXIV ARTICULUS. Postquam autem dominus Benedictus recessit a Portuvenenis ad partes Cataloniae dirigens gressus, et dominus Gregorius disposuit a Luca recedere sic se ab invicem elongare, ut unus ad Occidentem, alter ad Orientem videretur intuitum dirigere, omnino deserto negotio unionis in desperationemposito, domini cardinales partis utriusque in majori numero hinc in Liburnio convenientes, quia non habebant alium locum accommodum pro conventionem et materia Concilii utriusque partis et obedientie ibidem aptam velut necessariam prosequentes, providerunt fore utile et necessario, ut ipsum Concilium Generale partis utriusque convocarent, ut prius deliberarant, ad diem vigesimam quintam proxime preteriti mensis Martii cum continuatione dierum sequentium in hac civitate Pisana, que civitas alias per ambo de papatu contententes, ad consummandum pacis et unitatis vinculum fuerat electa, oblata et nominata, et idonea ac conveniens reputata, sic quod per dominos cardinales, qui domino Gregorio adhæserant in eorum parte

convocarentur domini cardinales absentes, prelati, principes et alii, qui forent convocandi, et pariter per alios dominos cardinales in sua parte ad predictos locum et diem, quod in factum exiit per ipsorum patentes litteras de communi et concordati consensu in forma canonica et juridica. Actum fuit etiam et conclusum, quod pari modo per ipsorum dominorum cardinalium litteras premissa omnia intimarentur dominis Benedicto et Gregorio, et requirerentur, ut vocationi ipsius Concilii prestarent consensum et opem, et ex superabundanti vocarent ad predictos locum et diem una cum dominis cardinalibus sibi obedientes, et quod ipsi contententes de papatu vocarentur, et provocarentur ad dictum Concilium renuntiaturi, ut promissum juratum, voto firmatum, ac concordatum fuerat, per se vel procuratores suos ad hoc sufficiens, speciale et irrevocabile mandatum habentes, cum intimatione, quod alias in eorum contumaciam, contradictionem, vel recusationem provideret Concilium, et etiam congregata eorum vel eorum alterius absentia non obstante, prout foret secundum Deum, divinas et canonicas sanctiones providendum, et alias fuit in Romana Ecclesia sancte et virtuosissime observatum: quæ omnia fuerunt per patentes litteras dictorum dominorum cardinalium domino Benedicto intimata in persona sua propria in loco Perpiniæ, et solemniter fuit vocatus et provocatus ad hoc præsens Concilium, etiam in causa schismatis et fidei, ut constat litteris ipsius domini Benedicti publicis et authenticis instrumentis: et nihilominus præfati cardinales in vim cedule in conclavi juratae de novo ipsum Benedictum requisiverunt per suas litteras, ut renuntiaret, quia in hoc reputabant et reputant pro bono unionis expedire. Et autem premissa omnia notificarentur domino Gregorio, duo domini cardinales, videlicet domini Aquilejensis et Mediolanensis vulgariter nomenpati, de voluntate, et mandato, ac assensu aliorum dominorum cardinalium ad civitatem Senarum, in qua residebat dominus Gregorius, accesserunt: et quia ibidem domini Gregorii non potuerunt habere presentiam, ipso impediente, nec per eum personaliter ad Concilium provocare, nec alia facere, quæ ordinata fuere, licet ibidem cum Senensibus sollicitam facerent diligentiam per plures videlicet octo dies, ut presentiam ipsius domini Gregorii habere possent, litteras patentes provocationis ipsius ad Concilium in causa fidei et schismatis et alias premissa plenarie continentis, publice et patenter sub publico testimonio in presentia multorum clericorum et laicorum poni fecerunt, et dimiserunt in principali altari cathedralis Ecclesie civitatis Senarum, et in valvis Ecclesie S. Christophori ejusdem civitatis sub testimonio publico et multorum presentia affixerunt taliter, quod de illis

dominus Gregorius non potest ignorantiam allegare, prout isto sacro Concilio est per instrumentum facta fides, imo ad ejus notitiam pervenerunt, ut haberi debent de jure, perinde ac si sibi intimata fuissent personaliter. Iste articulus probatur per sex testes, quorum duo sunt cardinales, tres episcopi, et unus licentiatas.

70. «XXXV ARTICULUS. Ex post dominus Gregorius per varios nuntios et de aliis conatus est impedire hoc sanctum Concilium in impedimentum unionis Ecclesie, procurando et postulando, ut domini cardinales, qui sibi adhæserant, mutarent locum et diem ordinatum, et quod venirent cum ipso domino Gregorio in alio loco et termino; et quia evidenter domini cardinales perpenderunt, quod istud petebatur ad impedimentum unionis Ecclesie, et ut impediretur hoc sanctum et universale Concilium utriusque partis in hac civitate Pisana congregatum, cum in hoc tractatu nulla fieret mentio de domino Benedicto et parte, quæ sibi adhæsit, sine quibus schisma extirpari non potest nec unio haberi, propterea præfati domini cardinales in cœplis permanserunt, nec voluerunt, sicut nec debuerunt, tam evidenti malitiæ notorio impedimento unionis aliquatenus consentire, ut etiam evidentibus rationibus dicti domini cardinales nuntiis hoc tractantibus luce clarius ostenderunt. Iste articulus probatur notorius per tres testes, quorum duo sunt cardinales, et unus licentiatas.

«XXXVI ARTICULUS. Et ulterius dominus Gregorius nedum viam Concilii Generalis, sed omnem prosecutionem unionis impedire volens, notificavit per suas litteras, quas ad varias mundi partes direxit, quod dominos cardinales, qui sibi adhæserant, et qui unionem Ecclesie prosequerantur, privaverat dignitatibus et beneficiis, et contra præfatos, et officarios sequentes dominos cardinales, et eis in unione prosecuenda adherentes processit ad privationem dignitatum, officiorum et beneficiorum nulliter et de facto, cum de jure hoc facere non posset in impedimentum unionis. Et pari modo dominus Benedictus impedire omnem prosecutionem unionis Ecclesie fecit de facto certos processus contra dominos cardinales, præfatos, reges et principes, et alios qui se a sua obedientia subtraherent. Et ut viam Generalis Concilii impediret, citari fecit coram se in Perpiniano comparituros certos præfatos, Universitatem studii Parisiensis, magistros et alios viros litteratos responsuros super certis articulis in impedimentum unionis et Concilii Generalis, cum ipsi constanter prosequantur viam Concilii Generalis, et schismatis extirpationem; intendentes per hoc præfati domini Gregorius et Benedictus persecutores unionis et Concilii Generalis utriusque partis, in eorum animæ detrimentum, Ecclesie grave et notorium scandalum. Iste articulus

probatur notorius per tres testes, quorum duo sunt cardinales, et unus episcopus.

«XXXVII ARTICULUS. Ultra præmissa verbis et litteris præfati domini Gregorius et Benedictus conati sunt impugnare hoc sanctum et universale Concilium et ejus vocationem, dicendo et asserendo, quod hoc universale Concilium non poterat se introumittere, vel recognoscere, seu aliquid definire de causa eorum et schismatis extirpatione, et sic per consequens nec de aliis erroribus, quibus ipsi notorie, quantum in eis est, Ecclesiam commaculant. Et hoc est satis evidens et notorium, ac etiam evidens existit, et certum quod ipsi, licet solemniter et ex abundanti cautela requisiti, noluerunt huic sancto Concilio assensum ferre et opem, nec ad ipsum venire Concilium, ut fuerunt solemniter vocati, et etiam provocati, renuntiaturi pro unionis bono et juramento et voto multipliciter sunt adstricti, ut manifestum existit et notorium; per quæ evidentiùs constat de eorum notoria contumacia, hæresim hoc casu importante, et sententiam damnationis secundum canones in eos stante incorrigibilitate, et damnata pertinacia, adeo evidenti et notoria, ut adversus illam admittenda non sit excusatio. Iste articulus probatur notorius per septem testes, quorum quatuor sunt cardinales, duo episcopi, et unus licentiatas. Quinque ultimi articuli generales probantur notorii per viginti testes, quorum decem sunt cardinales, unus patriarcha, duo episcopi, et quatuor doctores.»

71. *Pisani Concilii decretum, et sententia lata contra papam et antipapam.* — Objectis iis criminibus Gregorio ac Petro e Luna, de ferenda in eos sententia decretoria agitatum est: ac primum controversiam dirimere conati sunt cardinales adversarum partium, Concilium se convocare potuisse, illudque dicendum OEcumenicum, quod ex maxima orbis Christiani parte constare contenderent: Pisas locum esse idoneum ad id celebrandum, Gregorium et Petrum e Luna rite ut sisterent se iudicio fuisse vocatos. Quamvis autem se cardinales pro reinfreganda Ecclesiarum conjunctione pro studio moveri præ se tulerint, nimia tamen ira et impatientia adversus Gregorium elferri se passi sunt, atque antequam congregatum, ut par erat, integrum Concilium esset, præcipitem sententiam tulere, et novum schisma contrarunt: licet enim magna præsulum multitudo collecta videri posset, quæ pro alia dirimenda controversia sufficisset, pro hac tamen decidenda non sufficit, atque hoc decretum iniquum et irritum habitum fuit:

«Hæc sancta et universalis Synodus universalem Ecclesiam representans, decrevit et declaravit, collegium cardinalium ex utraque parte congregatum, et per ipsum Concilium unicum,

ipsam Concilium convocare potuisse, et hujusmodi convocationem ad dictum sacrosanctum collegium spectasse et pertinuisse, et spectare et pertinere hac vice in hac causa detestandi et antiquati schismatis et fidei : hic quoque Concilium Generale seu sanctam Synodum, ipsam universalem Ecclesiam representans, pleno jure convocatum seu convocatum fuisse et esse ipsamque Synodum ad definitivam sententiam in hac causa procedere posse et debere.

« Insuper prædicta sacrosancta Synodus pronuntiavit et declaravit in hac civitate Pisana pro nunc Concilium seu sanctam Synodum universalem Ecclesiam representans seu representantem in numero sufficienti fuisse et esse congregatum et congregatam.

« Item prædicta Synodus pronuntiavit, decrevit et declaravit civitatem Pisanam fuisse et esse locum idoneum, tutum, aptum et securum pro presenti Concilio seu sancta Synodo celebrando seu celebranda. Item sacrosancta Synodus pronuntiavit, decrevit et declaravit Petrum de Luna Benedictum XIII et Angelum Corario Gregorium XII olim appellatos, sufficienter et debite fuisse et esse ad prædictum Concilium seu sanctam Synodum convocatos atque citatos.

« Hæc sancta Synodus, universalem Ecclesiam representans, ambos contententes citari facit in valvis et portis Ecclesiarum Pisanarum lam pro majori et aliarum diversarum ad audiendum definitivam ferri sententiam, que sequitur, vel dicendum causam rationabilem quare id fieri minime deberet ».

In duodecima sessione, vigesima quinta die Maii, tum in decima tercia, ejusdem mensis vigesima nona, Gregorius et Petrus e Luna in iudicium sunt vocati, atque in decima quarta kal. Junii relatum est ad præsules de testium dictis probalisque, ut jactabant, singularum accusationum capitibus. Demum in decima quinta sessione habita quinta Junii damnati sunt¹.

« Sequitur sententia definitiva et privativa lata contra Petrum de Luna Benedictum XIII ac Angelum Corario Gregorium XII olim appellatos etc.

« Christi nomine invocato, sancta et universalis Synodus universalem Ecclesiam representans, et ad quam cognitio et decisio hujus cause noscitur pertinere sancti Spiritus gratia in hac majori Ecclesia Pisana congregata, ibique pro tribunali sedens, visis et diligenter exceptis omnibus et singulis productis, probatis et agitalis in presenti causa unionis Ecclesie, fidei, et schismatis contra Petrum de Luna Benedictum XIII et Angelum Corario Gregorium XII olim appellatos, que in presenti processu hujus

causæ plenius continentur, ac quibuscumque aliis ipsam sanctam Synodum ad infrascriptam definitivam sententiam moventibus et inducentibus, habita prius inter seipsos, et demum eum copiosa multitudine magistrorum in sacra theologia atque utriusque juris doctorum pluries et pluries diligenti collatione, et tandem deliberatione matura, omnesque pariter in hanc sententiam reperiens unanimiter concordare omni modo, via et jure quibus magis et melius potest in prædictorum contententium, seu verius colludentium de papatu, et cujuscumque eorum contumaciam, in his scriptis pronuntiat, decernit, definit et declarat omnia et singula crimina et excessus et alia cuncta necessaria ad infrascriptam decisionem præsentis causæ deducta per providos viros magistros Henricum de Monteleone, Joannem de Scribanis et Bertoldum de Vilding promotores, instigatores et sollicitatores seu procuratores deputatos ad prosequendam præsentem causam pro hujus detestandi et inveniendi schismatis extirpatione et unionis atque reintegrationis sanctæ matris Ecclesie contra et adversus prælibatos Petrum de Luna Benedictum XIII et Angelum Corario Gregorium XII de papatu damnabiliter contententes, ab aliquibus nuncupatos in petitione coram ipsa sacra et universali synodo præsentata et exhibita fuisse et esse vera atque notoria, ipsosque Angelum Corario et Petrum de Luna de papatu, ut præfertur, contententes et eorum utrumque fuisse et esse notorios schismaticos, et antiqui schismatis nutritores, defensores, fautores et approbatores, et manulentes pertinaces, necnon notorios hæreticos, et a fide devios, notoriisque criminibus enormibus perjuri irretitos, et violatores voti, universalem Ecclesiam sanctam Dei notorie scandalizantes cum incorrigibilitate, contumacia et pertinacia notoriis, evidentibus et manifestis, et ex iis et aliis se reddidisse omni honore et dignitate etiam papali indignos, ipsosque et eorum utrumque propter præmissas iniquitates, crimina et excessus, ne regnent vel imperent, nec præsint, a Deo et sacris canonibus fore ipso facto abjectos et privatos, ac etiam ab Ecclesia præcisos : et nihilominus ipsos Petrum et Angelum et eorum utrumque per hanc definitivam sententiam in his scriptis privat, abjicit et præscindit, inhibendo eisdem, ne eorum aliquis pro summo Pontifice gerere se præsumat, Ecclesiamque vacare Romanam ; ad cautelam insuper decernentes, et ad electionem Romani Pontificis per eos, ad quos de jure pertinet procedendum : et insuper omnes et quoscumque Christianos, etiamsi imperiali, regali vel alia qualibet præfulgeant dignitate, declarat ab eorum et cujuscumque eorum obedientia, non obstante quocumque fidelitatis jumento, aut alio quovis vinculo, quo illis vel eorum alteri tenentur adstricti, fore perpetuo absolutos ; inhibentes eisdem Christi fidelibus ne par

¹ EXL. sent. in Actis sess. XIV.

libus de papatu contententibus seu eorum alteri quomodolibet obediant, pareant vel intendant, aut consilium, auxilium vel favorem ipsis præstent, aut eos recipiant vel receperint, sub penis excommunicationis et aliis a sanctis Patribus et sacris canonibus inflictis, promulgatis et ordinatis, quodque, si parere contempserint huic ordinationi et sententiæ, ipsos et eorum fautores, defensores, adherentes et sequaces etiam per seculares potestates fore compescendos, et compesci debere juxta præcepta divina et sacrorum canonum dispositiones eadem sancta synodus pronuntiat et diffinit.

« Ac insuper omnes et singulos processus et sententias excommunicationis, inhabilitationis vel alterius censurae et pœnæ; privationes quoque ordinum et dignitatum, etiam cardinalatus, beneficiorum et officiorum ac graduum quorumcumque, qualiacumque sint, et quomodocumque nuncupentur seu nominentur, contra dominos cardinales per dictum Petrum de Luna, et Angelum Corario factos, latos et pronuntiatos, fuisse et esse nullos, cassos et irritos, nullas, cassas et irritas ac nullius roboris et efficaciam vel momenti, et quatenus de facto processerint, eatenus annullandos, cassandos et irritandos, annullandas, cassandas et irritandas: sicque et etiam ad cautelam, quatenus expediat, omni modo et jure quo melius potest annullat, cassat et irritat: et insuper promotiones, imo verius profanationes quorumcumque ad cardinalatum per dictos contententes de papatu et eorum ulrumque attentatas, videlicet per dictum Angelum a die iii Maii, et per Petrum antedictum a die xv Junii anni proxime præteriti millesimi quadringentesimi octavi fuisse et esse nullas, cassas, irritas et inanes, et quatenus de facto processerint de facto annullandas, cassandas et irritandas: et sic, et etiam ad cautelam, quatenus expediat, omni modo et jure, quibus melius potest, præfata sancta synodus per hanc definitivam sententiam cassat, irritat, et annullat. » Lecta et promulgata in Ecclesia Pisana anno Domini mcdix. Indictione secunda, die vero Mercurii quinta mensis Junii, hora Tertiarum, vel quasi, per reverendissimum Patrem dominum patriarcham Alexandrinum dominis Jerosolymitano et Antiocheno patriarchis eidem assistentibus in eadem Ecclesia in dicta sancta synodo ad prædicta deputatis.

« Instantibus procuratoribus et promotoribus per hanc sanctam synodum deputatis, fertur definitiva sententia.

« In nomine Christi. Amen. Nihil est profecto Christiano populo infelicitius, nihilque periculosius, nihilque quod illi magis possit officere, quam quod caput infectum inquinatumque nefario atque detestando infidelitatis errore miserabile patiatur: vulnerato namque pastore, juxta verbum sacratissimi canonis, quis curandis ovibus adhibet medicinam? aut quem populum a

rationis clypeo tucatur qui jaculis hostium sese ferendum exponit? aut qualem fructum de se producturus est, cujus gravi peste radix infecta est? Major ergo metuenda est illis calamitas, ubi tales intercessores ad locum regiminis adducantur, qui magis in se Dei iracundiam provocent, quam per semetipsos placare debuerunt. Sic e contra nihil est, cui magis atque ferventius (cunctis aliis postergatis) totis mentis viribus, omnis anima invigilare, insudare, atque intendere incessanter debeat, quam quod hujusmodi morbo tanquam pestifero remedium concedens apponatur, quod quippe, nedum in capite, quod omnibus in signum et speculum datum est, verum et in membris nobis cunctis Deus omnipotens manifestat, cum Saram concutiat, et ancillam suam Agar diris attingat verberibus: Cumque rege Nabuchodonosor, ut decretum tale prodeat: *Quicumque dixerint blasphemiam in Deum Sidsrach, Misac et Abdenago, in interitu erunt et domus eorum in dispersionem.*

« Quæ si quidem ab intimis cordis, ac etiam ineffabili mæstoque pectore sacra hæc et universalis synodus diligentissime frutinans, et attendens quo profecto tali, proli dolor! morbo, sancta Dei Ecclesia in personis memoratorum Angeli Corarii Gregorii papæ XII, et Petri de Luna Benedicti papæ XIII nuncupatorum, et a nonnullis mirum quippe in modum lacrymabiliter est infecta, illique cupiens congruentem, juxta ipsius qualitatem et quantitatem, adhibere medicinam, nec ultra dissimulare, clausisque oculis pertransire, volens eorum et ejuslibet eorum notorie crimina et excessus, quibus jam pæne piscatoris est in totum submersa navicula, et ipsorum conversionem expectare sine manifesta et irreparabili cumctorum Christi fidelium excidio et ruina, maxime attentis illorum evidendi pertinacia et incorrigibilitate, quæ indubie non minor Pharaonis experientia media, quæ usque in hæc tempora noscitur extitisse. » Jure quidem antipapæ pertinacia cum Pharaonis pertinacia confutere, cum universalem Ecclesiam errare posse, se unum non posse, credit, maluitque æternis ignibus addici, quam insignia pseudopontificia abjicere: at male hæc contumelia jacta est in Gregorium, qui cum volum exequi optaret, paratas ab antipapa ipso insidias declinare nisus est: a suisque proditus, illo se non abdicante, pacis studio de statu Pontificalis dignitatis recessit, quod facere vi voti non tenebatur. Pergunt Pisani præstules:

« Ex quibus sic compendiose narratis, et aliis evidentibus et notorie in processu hujus causæ comprehensis et sufficienter probatis, constat evidentibus, quod ipsi duo contententes de papatu in impedimentum pacis et unionis Ecclesie et fidei detrimentum gravissima crimina infrascripta, quæ nulla valent tergiversatione celari, commiserunt, et in quibus perseve-

rant, velut dati in sensum reprobum, cor durum, et deducti in profundum malorum.

« Primo detrectaverunt multoties, et perseverando continue detrectant de presenti notorie et effectualiter, dum haecenus pertinaciter recusarunt et de presenti recusant pacem et unitatem Ecclesiae dare per viam mutuae cessionis ab ipsis alias approbatæ, juramento irrevocabiliter firmatæ, et ab ipsorum altero voto etiam roboratæ, scandalizantes in hoc enormiter Ecclesiam Dei cum contumacia et pertinacia ac incorrigibilitate notoriis, hæresim maxime in hoc casu importantibus, cum per hoc, quantum in eis est, derogetur veritati Catholicae, quæ præcipit unicam Ecclesiam esse debere in vinculo charitatis et pacis ». Itæ falso objecta Gregorio, cum Galli adversarii inania de futura antipapæ abdicacione promissa jactassent, necdum tamen Hispani consentirent, ut ille honore deiceretur.

« Secundo, quia notorie ex prædictis fovērunt et nutriverunt antiquatum et inveteratum schisma in Dei Ecclesia, et impedimenta evidentiissima unitati Ecclesiae et exstirpationi schismatis præstiterunt et præstant de presenti; et, quod longe deterius est, fideles a sua communione abjecerunt et abieciunt, schisma notorie faciendo, dum inhærendo suis ambitionibus et damnatis opinionibus, potius voluerint pati subtractiones et neutralitates eis fieri, quam per viam mutuae cessionis sanctæ a cunctis Christi fidelibus approbatæ schismati finem imponi: in quo casu juxta determinationem Catholicam sanctorum doctorum ipsi seu eorum alter, etiam qui alias fuisset verus Pontifex, potestatem et auctoritatem amisit, nomenque episcopi habere seu retinere non potest, et juxta oracula divina a summo debet deici sacerdotio, in quo alias juste et canonice institutus fuisset.

« Tertio, quia errores fidei oppositos et hæresim continentes manifeste et notorie ipsi duo contententes de papatu tenuerunt, pertinaciter et indurate asseruerunt, prædicaverunt, seu alias publice dogmatizaverunt et defendērunt, dum dixerunt in suæ ambitionis defensione, quod via mutuae cessionis per ipsos juratæ tam sanctæ et justæ auctoritatibus novi et veteris Testamenti conveniens, sanctorum dictis pariter et exemplis, et determinationi Ecclesiae, et quæ summæ charitatis et unitatis existit, continens summum et perfectum bonum, erat mala, iniqua, exosa, pernicioza, diabolica, et continens peccatum mortale, si fieret, seu executioni mandaretur pro unione habenda. Quæ assertiones ad derogationem fidei et quantum in eis est, in corruptionem articuli fidei *UNAM SANCTAM ECCLESIAM*, evidenter et inexcusabiliter censentur pertinere: et per hoc censentur et censeri debent a quacunque dignitate, quæ eis posset competere, projecti, et damnabiliter ejecti, ac effecti mino-

res seu inferiores quocumque Catholico etc. ». Itæ et alia, quæ sequentur, jactata per calumniam adversus Gregorium fuisse indicatum est: probare enim debere adversarii Gregorium obstrictum fuisse Pontificatu abire, non se abdicante antipapa, nec deserto ab Hispanis et aliis qui ipsi parebant.

« Quarto, in prædictis damnatis assertionibus adeo fuerunt et sunt pertinaces, ut nec temporis cursu, nec charitativis monitis eis factis ac ostensione veritatis, eas revocare voluerint. Et licet aliquando dixerint vel dicant quod sunt parati renuntiare, hoc quod verbo dicunt vel alias dixerunt, facto impediverunt et impediunt per difficultates mutuas, dilugia velut ex condicto seu mutua collusionem, idque apparet violentè ex evidentibus et notoriis indiciis, faliter ut non penitentes in prædictis erroribus, sed potius pertinaces et manifeste hæretici merito sunt censendi.

« Quinto, evidentiùs apparet, et in prædictis ipsorum contumacia et damnata pertinacia, quia vocati et provocati legitime ad hanc sanctam Synodum ut venirent renuntiaturo pro bono unionis juxta juramenta et vota per ipsos præstita, cum intimatione quod alias Ecclesia congregata provideret et procederet in causa schismatis et fidei, eorum absentia seu contumacia non obstante, ut foret secundum Deum providendum et canonicas sanctiones, hoc facere contumaciter recusarunt et recusant, nec alias voluerunt seu volunt in ipso Concilio comparere, imo sunt conati et conantur hanc sanctam et universalem Synodum per præcepta, prohibitiones et processus pœnales, nullius tamen efficaciam vel momenti, impedire et perturbare, ut ne hæc sancta et universalis Synodus exstirpationi schismatis intenderet, volentes per hoc ipsi duo contententes in eorum damnationis stilibus permanere, et Ecclesiam Dei contra omne fas in divisione et antiquato schismate definere, non curantes de Dei offensa tam gravi periculo fidei et Ecclesiae, dum tamen valeant in eorum damnatis cathedris permanere ».

In decima sexta sessione x Junii die, de creando Pontifice actum est præcipiti impetu, cum re ipsa schisma non sublatum, sed auctum esset, nec jure Pontificatus Gregorio abdicatus esset. Ac tum cardinales sacramento se obstrinxerunt singuli, si ad Pontificalis dignitatis fastigium eveherentur, Concilium propagaturos, donec de Ecclesiastica disciplina restituenda leges condite forent. « Nos omnes, inquit, et singuli, episcopi, presbyteri et diaconi S. R. E. cardinales insimul congregati in civitate Pisarum pro schismatis exstirpatione et unitate in Dei Ecclesia reducenda, promissimus in verbo veritatis Deo, sanctæ Romanæ Ecclesiae, et sanctæ Synodo hic ad prædictum effectum presentiaiter congregatæ, quod, si quis nostrum in summum

Romanum Pontificem eligeretur, præsens Concilium confirmabit, nec dissolvat neque dissolvi permittet, quantum in eo erit, usquequo per ipsum cum consilio ejusdem Concilii sit facta debita, rationalis et sufficiens reformatio universalis Ecclesiae et status ejus tam in capite quam in membris. Promittimus etiam quod si aliquis extra nostrum collegium assumi contingat in papatu, pure, veraciter et bona fide, antequam procedamus ad publicationem electionis ipsius, procurabimus toto posse habere ab eo promissionem et honestam sufficientem securitatem, quod servabit et adimplebit omnia et singula supradicta, et cum reliquis dominis cardinalibus absentibus qui venient, procurabimus bona fide quod similiter promittant : et ad fidem, robur et testimonium premissorum nos omnes supradicti singulariter et divisim manibus propriis hic inferius subscripsimus, etc. Ego Guido, etc. Adjectæ sunt singulorum cardinalium subscriptiones ».

Decima septima sessio peracta est decima tertia Junii die, atque in ea promulgata sententia, qua sacerdotiorum concessionem a Petro et Luna vel a Gregorio decretæ a die tertio Maii, abrogatæ fuerunt.

Auditi in decima octava sessione, die xxiv Junii, fuere regis Aragonum oratores, qui cum Petro et Luna papam dixissent, rejecti sunt cum ingenti dedecore ut hæretici et schismatici hominis internuntii.

72. *Cardinales eligunt Pontificem Petrum de Candia, seu Alexandrum V.* — Decretum in decima nona sessione, xv Junii, ut cardinales conclave ingrederentur, sed nimium præcipientes in ea re se gessere, cum non sublaturi sed auctori schisma essent. Cumque conclave ingressi essent, nonnulli egere de Balthassare, totius rei auctore præcipuo, Pontifice renuntiando, ut narrat in ejus Vita Theodoricus e Niem¹ : sed ipsum non assensisse addit : « Respondit, inquit, quod illud non expediret, sed sibi videretur esse magis utile ac conveniens ea vice, quod Petrus de Candia presbyter cardinalis eligeretur in papam, quia esset vir apprimè litteratus et ætate grandævus, ac bonæ famæ, et de Græcia oriundus, ita quod non haberet aliquos sibi carnis identitate conjunctos, per quos Romana Ecclesia gravaretur, quem si eligerent, vellet fideliter omnibusque modis quibus posset dirigere atque juvare, ut orbem et alias terras Ecclesie Romanæ provincie Patrimonii B. Petri in Tuscia et etiam alia temporalia et regalia ipsius Ecclesie violenter et injuste occupata recuperaret ab illicitis detentoribus eorum. Sicque præfatus dominus Alexander, medianibus persuasionibus et promissionibus hujusmodi, ibidem Pisis per electionem dominorum cardinalium

in papam fuit assumptus. Hæc Theodoricus Niemius : qui alia historia tempus electionis consignat, atque Alexandri virtutes ac primitias ita describit² :

« Die Mercurii mensis Junii, cardinales utriusque obedientiæ intrarunt conclave ad eligendum novum summum Pontificem et bonæ memoriæ dominum Petrum fil. XII Apostolorum, presbyterum cardinalem, per Innocentium creatum, Ordinis fratrum Minorum professorem, in papam concorditer elegerunt. Ille fuit natione Græcus, natus in insula Candia, quæ per Venetos occupatur : et, ut ipsemet, tunc in agone seu in ultimis constitutus coram suis familiaribus faciendo pulchrum sermonem, dicebat nunquam novit patrem, aut matrem, aut aliquem fratrem seu ei carnis propinquitatem conjunctum : sed eum in pueritia mendicantem victum quidam frater Ordinis Minorum Italicus in eadem insula recollegit, atque in latino sermone instruxit, et dum erat aliquantulum major et aptus, in domo fratrum Minorum, in ipsa insula consistente, ipsum posuit et habitu regulari eorundem fratrum induit : et considerans quod esset bonæ indolis eum secum ad Italiam postea duxit, in qua in primitivis artibus eruditus ad studium Oxoniense in Anglia mittebatur : ubi etiam per plures annos studendo et bene proficiendo demum accessit Parisios, et tandiu illic in philosophia et sacra theologia studuit, quod magnus magister in ipsa theologia factus fuit. Post hæc veniens ad Lombardiam, et notitiam Joannis Galeatii ducis acquirens, et ejus promotione atque favore primo episcopus Vicentinensis, et postea archiepiscopus Mediolanensis, successive cardinalis, et demum papa creatus fuit, gradatim ad dignitates et honores hujusmodi ascendendo. Erat autem iste Alexander prius nominatus Petrus de Candia ». Et infra : « Fuit autem dictus dominus Petrus, cum eligebatur in papam, septuagenarius, vel circa ». Nonnullisque interjectis verbis subdit auctor² : « Ille dominus Alexander recepit insignia coronationis suæ in Pisis nonis Julii, an. Dom. mcdix ».

73. *Alexander confirmat Acta Concilii Pisani, dissolvit sententias aliorum Pontificum, sancit leges.* — In sessione vigesima, kal. Julii, Alexander cardinalium acta a tertia Maii superioris anni confirmavit, diversaque eorum collegia conjunxit.

In sessione vigesima prima, x Julii gesta in Pisanis conventibus corroboravit³, ac universas sententias in causis schismatis a Pontificibus, qui schismate superiori flagrante præfuerant, laticas dissolvit : quibus de rebus hæc Acta, quæ in bibliothecæ Vaticanæ Tabulario extant :

« In nomine Domini. Amen.

« Sanctissimus dominus noster dominus

¹ Theod. e Niem. in Vit. Jo. XXIII.

² Theod. e Niem. l. 10, c. 52. — ³ To. XXI de sch. p. 160.

Alexander papa V, sacro et generali approbante Concilio, omnes processus et sententias, necnon omnia et singula gesta, facta et celebrata per sacrum collegium suorum venerabilium fratrum cardinalium a die III Maii anni Domini MCDXIII, Concilii congregationem, necnon omnia et singula gesta et celebrata per ipsam jam dicti Concilii congregationem per ipsum sacrum cardinalium collegium et generale Concilium auctoritate Apostolica approbat et confirmat, ipsaque decernit fuisse et esse valida : et insuper ad cautelam ex nunc ex certa scientia omnem supplet defectum, si quis forsitan supervenerit in prædictis, volens et decernens perinde haberi, ac si omnia et singula superscripta specialiter et nominatim expressa fuissent. Item tolluntur et abolentur omnes sententiæ excommunicationum, etc. latæ et factæ per ambos contententes, seu colludentes de papatu.

« In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen.

« Nos Alexander, divina providentia papa V, considerantes, quod tam per Petrum de Luna Benedictum XIII et Angelum de Corario Gregorium XII a nonnullis nominatos, nuper de papatu contententes, quoniam per duos quondam Bartholomæum archiepiscopum Barensium Urbanum VI, Petrum de Thomacellis Bonifacium IX, Cosmatum Innocentium VII, et Robertum de Gebenna Clementem VII nominatos duorum nuper contententium prædecessorum, durante tempore schismatis et occasione ejusdem, nonnulli processus, sententiæ excommunicationum, privationis, irregularitatis, inhabilitationis, suspensionis et interdicti, et alias censuras Ecclesiasticas in se continentes in et contra collegia, diversas personas, regna, jurisdictiones, communitates, universitates, collegia, loca, districtus et territoria fuerunt, et sunt hinc inde facti et promulgati, ac propter antiquum dictum schisma; ac etiam quia multi notabiles doctores utriusque juris et magistri in sacra pagina scripserunt pro et contra, ac publice et solemniter determinaverunt, ita ut in dubium vertatur a multis quis a tempore dicti schismatis fuerit verus Romanus Pontifex, seu quis veri vicarii Jesu Christi fungeretur officio; ad exonerationem conscientiarum utriusque obedientiæ, quæ etiam per Dei gratiam ad unum ovile ovium redactæ sunt, omnes et singulos hujusmodi processus et sententias, qui vel quæ occasione, prætextu schismatis et adhiærentiæ utriusque partis, seu viæ neutralitatis assumptæ, vel introductæ hinc inde, ut præmittitur, lati, decreti seu fulminati fuerunt, quos omnes et singulos hic pro expressis haberi volumus, hoc sacro approbante Concilio, ex nostra certa scientia tollimus et abolemus, etc. »

Solutis iis omnibus censuris in vigesima secunda sessione, xxvii Julii, ab Alexandro confirmati sunt universi in episcopatibus, muneribus,

ac sacerdotiis, quæ a Gregorio Petrove e Luna non studio dissolvendæ Ecclesiarum conjunctionis collata fuissent.

« Ad futuram rei memoriam, etc.

« Electiones, postulationes, ipsarum admissiones, confirmationes, præsentationes, institutiones, collationes, et quasvis provisiones et dispensationes quibusvis personis huic sacro Concilio adhiærentibus de quibuscumque beneficiis Ecclesiasticis et prælaturis per electores, confirmatores, patronos, ordinarios et quoscumque provisores temporibus et locis subtractionis et neutralitatis, in quibus hujusmodi contententibus obedientia non præstabatur factas; ex certa nostra scientia ac motu proprio, hoc sacro approbante Concilio, ratas manere volumus atque firmas, ac omnem suscipere roboris firmitatem, reservationibus, inhibitionibus et decretis in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Item omnes et singulas dispensationes factas per contententes vel eorum alterum, seu eorum prædecessores super matrimoniis et pluralitatibus beneficiorum, quæ sunt sortita effectum, et aliis casibus qui forum conscientiæ respiciunt, eorum durante obedientia, ex certa nostra scientia ratificamus et approbamus.

« Item ut unione et pace, jam in Dei Ecclesia per ipsius gratiam in capite confirmata, pax et tranquillitas subditorum perfectius procuretur, et liliam anfractus, quarum dubii sunt eventus, consultius evitentur, hoc sacro approbante Concilio, decernimus et declaramus, quod omnes et singuli beneficia Ecclesiastica, dignitates, personatus vel officia curata vel non curata titulo ordinario assecuti, et possessionem pacificam adepti beneficiis suis hujusmodi libere et pacifice gaudeant, nec occasione alicujus provisionis per Sedem Apostolicam factæ, vel in posterum ex aliquo præterito colore tiendæ in juris titulo, vel possessione hujusmodi quomodolibet turbentur, seu graventur, seu etiam, si prædicta beneficia præfata Sedi generaliter vel specialiter fuerint reservata.

« Item, hoc sacro approbante Concilio, statuimus et ordinamus, quod nullus prælatus amodo a sua Ecclesia transferatur invitus: sed si forte ab ipsa sua Ecclesia amoveri meruerit, causa cognita et juris ordine debite observato, ad amotionem suam procedatur ».

Indictum etiam fuisse ab Alexandro aliud Concilium proximo recurrente triennio celebrandum in Aclis Pisanis typis cisis refertur hujus sanctionis formula: « Item, sacro approbante Concilio, decernimus et declaramus, nos vel successorem nostrum ex certis magnis et arduis causis, nos et hoc sacrum Concilium moventibus iterum Generale Concilium fore convocandum hinc ad triennium, videlicet anno quod dicetur anno Domini MCDXII in mense Aprilis in civitate seu loco habili et decenti, qui locus declarabitur per an-

num ante tempus Concilii per nos vel per successorem nostrum ».

In vigesima tertia sessione, eademque ultima, die vii Augusti, vetitum est prædia jurave Ecclesiarum distrahi: jussi metropolitani ante proximum OEcumenicum Concilium synodos provinciales cogere: religiosis familiis imperatum, ut ad instaurandam collapsam disciplinam, celebratis comitiis, incumbere: decretum oratores ad reges principesque legandos, ut sancta in Concilio perficienda curarent. Cum vero oratores principum et episcopi ad suas sedes se recipere vellent, cæpta de restituenda Ecclesiastica disciplina et immunitate materia ad proximum Concilium extracta est: et sic data ab Alexandro amplissima nozarum venia, conventus Pisanus solutus fuit.

74. *Petrus e Luna insurgit in Acto Concilii Pisani.* — Repugnare Actis ejusdem conventus Gregorius ac Petrus e Luna, quorum postremus, licet nullo jure Pontificatum sibi arrogaret, in suis tamen judiciariis Actis¹ Barcinone editis, in præstules illos declamavit eversam ab ipsis Ecclesiasticam Hierarchiam: Concilium OEcumenicum non nisi a Pontifice indici posse, neque Concilio, utpote inferiori, Pontificem subdicere, jusve illi dicere licuisse, atque ita ex ejus verbis, nullo minus cardinales sibi subdicere Urbanum VI potuisse constat.

« Potestatem et auctoritatem convocandi generale Concilium, a tempore sanctorum Apostolorum solis Romanis Pontificibus reservatam, temere usurpantes prælatos tam obedientes, quam ab eadem obedientia etiam eorum malitia procurante subtractos, ad generale Concilium, imo verius conciliabulum, per eos Pisis de facto celebrandum seu verius profanandum, per diversas mundi provincias per eorum litteras de facto citaverant, et fecerant convocari: » Et infra: « Non considerantes quod inferior superiorem non potest solvere vel ligare, jurisdictionem et potestatem judicandi Sedem ipsam (Apostolicam scilicet,) sibi temeritate sacrilega vindicantes per eorum patentes litteras ad dictum conciliabulum nos contra fas de facto citare, e ad causam præsumpserant temere provocare, certum nobis terminum statuente, infra quem per nos vel procuratorem sufficientem comparere deberemus, cum comminatione etiam, quod contra nos procederent, si coram eis recusaremus in præfixo per eos termino comparere: » Et infra: « In nos depositionis sententiam promulgarunt, etc. Dat. et actum Barchinone XII kal. Novembris, Pontificatus nostri anno XVI. ».

Nonnulli etiam viri docti ad illius partes referendas Commentarios ediderunt², e quibus hæc decerpenda visa sunt, quæ in causa Pontificis ab

universo orbe Christiano culti maxima vi polent, non pro controverso, nec pro hæretico, neque ob signa externa damnato hæreseos, denique non pro Petro e Luna, cum falso statueret se esse papam, sed pro Urbano VI et Gregorio XII valent.

« Papa, inquit, plenariam potestatem quam habet, solum habet a Domino Jesu Christo. Ad cujus probationem sciendum est, quod ista suppositio unum ponit, et aliud supponit: supponit tamen quod papa habeat plenariam potestatem, et ponit quod talem potestatem solum habeat a Domino Jesu Christo.

« Primo ergo probatur quantum ad primum, secundo quantum ad secundum: quod enim papa plenariam potestatem et jurisdictionem habet, patet ex dicto S. Cyrilli patriarchæ Alexandrini in libro thesaurorum: Sicut Christus, inquit, cepit a Patre genitus ex Israel egrediens super omnem principatum et potestatem, et super omne quod est, ut ei genua cuncta curventur, plenissimam potestatem, sic et Petro, et ejus successoribus plenissime concessit. Et infra: Nulli alii quam Petro Christus, quod suum est plenum, sed ipsi soli dedit. Et Joannes Chrysostomus ad consulla Bulgarorum, sic inquit in persona Christi loquentis Petro: Ter te interrogo, an me diligas, quia ter me trepidus et timidus negasti, nunc autem reductus, ne credant fratres te gratiam et clavium auctoritatem amisisse, qui amas me, coram ipsis, tibi jam confirmo, quod meum est plenum. Hoc idem etiam trahitur ex auctoritate sacræ Scripturæ, sicut jam supra allegatum est, Matthæi xvi, ubi Dominus dixit Petro: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cælis, et quodcumque solveris, etc.* Confirmatur hoc idem et præcedens suppositio ex verbo Christi dicentis Petro Jo. ult. *Pasce oves meas*; et: *Pasce agnos meas*; ubi Christus non discernit istas oves ab agnis, sed omnium Christianorum tam magnorum quam parvorum, tam perfectorum quam imperfectorum Petro, et in eo, omnibus suis successoribus curam committit; unde Chrysostomus super Actus Apostolorum: Petrus a Filio super omnes qui filii sunt potestatem accepit, non ut Moyses in gente una, sed in universo orbe. Secundum, scilicet quod papa talem potestatem habeat solum a Domino Jesu Christo, probatur rationibus, et exemplis, et auctoritatibus sanctorum et sacræ Scripturæ, ratione primo sic: quia cum papa habeat prædictam potestatem, si non habeat eam a solo Christo, ergo habet eam a seipso, vel a communitate Christiana; non est dicendum quod a seipso, nec etiam a communitate Christiana: ergo a solo Christo. Major patet ex præcedentibus cum sufficiente divisione. Minor etiam patet quoad primam partem, et probatur quoad secundam, scilicet quod papa talem potestatem non habeat a communitate Christiana,

¹ Ext. in bibl. Barb. l. vii. de schism. p. 27. — ² Ext. to. xvii. de schism. p. 213.

et nimis ab aliquo alio de communitate Christiana : quia si communitas Christiana vel aliquis de ea posset instituere, vel conferre talem potestatem, vel hoc posset auctoritate sua, vel auctoritate superioris sibi committentis. Sed hoc non potest propria auctoritate, nec ex auctoritate superioris. Igitur, etc. Major patet, quia nulli competit jurisdictionem instituere nisi auctoritate propria, vel alterius ab eodem sibi commissa : et probatur minor, primo quoad primam partem, in qua dicitur quod communitas Christiana non potest conferre nec instituere talem potestatem propria auctoritate, nec etiam aliquis alius de eadem communitate, sic. Nulla communitas sufficit ad conferendum nec ad instituendum propria auctoritate potestatem includentem illud, quod excedit omnem auctoritatem humanam. Sed communitas Christiana est communitas humana, et potestas papalis includit multa, quæ excedunt omnem auctoritatem humanam, sic quod nulla auctoritas humana per se sufficit ad illa sine commissione superioris, sicut est ligare et solvere, in foro conscientiæ, concedere indulgentias, remittere peccata et penam debitam in foro Dei. Constat autem quod ad talia non sufficit aliqua potestas humana propria auctoritate, quæ tamen omnia includuntur in potestate papæ, ut patet ex verbis Christi Matthæi xvi : *Quodcumque ligaveris*, etc. Unde Chrysostomus super Matthæum, exponens supradictum verbum : Vide etiam, inquit, qualiter Christus reducit Petro ad excelsam de ipso intelligentiam, hæc enim ei se promittit daturum, quæ sunt propria Dei solius, scilicet peccata solvere, et Ecclesiam incommutabilem facere inter tot persecutionum et tribulationum procellas.

75. « Secundo ad idem arguo sic. Ad nullam communitatem pertinet posse instituere vel conferre jurisdictionem, secundum quam ipsa communitas impendat debitum cultum et servitium domino presidenti illi communitati, cujus præsentia dominium vel regimen in nullo dependet ab ipsa communitate. Sed Christus est talis Dominus respectu communitatis Christianæ, sic quod præsidet eidem, et ejus dominium et regimen in nullo dependet a Christianitate. Ergo ad ipsam Christianitatem non pertinet, nec potest pertinere, quod instituat vel conferat talem potestatem seu jurisdictionem propria auctoritate, secundum quam jurisdictionem impendat debitum cultum Christo, cujusmodi est jurisdictio seu potestas papalis. Ergo, etc. Minor patet, nec de ea dubium est alicui Catholico. Major etiam patet, quia ad inferiorem non pertinet judicare de iis quæ competunt superiori.

« Tertio ad idem sic per rationem ejusdem valentis doctoris. Nullum inferius potest instituere immediatum vicarium Dei. Sed papa est immediatus vicarius Dei, ut patet tam per doctorum theologos quam per canonistas, et ex aucto-

ritatibus sanctorum, doctorum et decretorum dicentium papam esse Christi generalem vicarium in terris. Ergo nihil inferius Deo potest instituere nec conferre talem potestatem, et per consequens nec communitas Christiana, nec aliquis de eadem communitate.

« Quarto sic. Potestas, quæ non potest restringi nec ampliari a communitate Christiana, non potest institui nec conferri ab eadem communitate. Potestas papæ est hujusmodi. Ergo, etc. Major patet, et minor probatur, quia potestas papæ non potest restringi quantum ad populum subiectum, cum ex jure divino se extendat ad omne de Ecclesia militante ; nec etiam quantum ad casus, cum papa habeat potestatem plenariam ex jure divino et donatione Christi, ut patet ex præcedentibus. Igitur, etc. Nec valet, si dicatur quod Ecclesia seu Christianitas possit talem potestatem instituere seu conferre ex commissione alterius, quia si sic : aut ista commissio esset facta a Christo, aut ab aliquo alio. Sed hoc non potest probari ex auctoritate sacre Scripturæ, nec alicujus sancti doctoris. Item si aliquis alius posset instituere vel conferre talem potestatem, possit eam restringere vel ampliari. Sed hoc non potest. Igitur etc.

76. « Quinto ad idem sic. Si potestas et jurisdictionem quam habet papa, non esset solum a Domino Jesu Christo, cum non legatur nec reperialur in aliqua sacra Scriptura authentica, quod Christus commiserit alicui vel aliquibus institutionem vel collationem talis potestatis, maxime videretur, quod institutio hujusmodi jurisdictionis seu potestatis esset ex statuto Ecclesiæ, et per consequens Ecclesia posset hujusmodi jurisdictionem seu potestatem amovere, et etiam papam deponere. Consequens est falsum. Consequentia ut bona probabitur. Igitur antecedens falsum. Patet consequentia, quia omnem statum et præminentiam, quam Ecclesia per se statuit, Ecclesia potest destruere et amovere, quia statuendo non potest sibi legem imponere, a qua ei non liceat resilire, sicut etiam fecit de coepiscopis, qui successerunt Apostolis sicut et episcopi, vel saltem discipulis, sicut presbyteri et curati, qui, quia non erant immediate a Christo, sed ab Ecclesia instituti, ideo de jure potuerunt ab Ecclesia destitui, et de facto fuerunt amoti. Similiter de Templariis olim per Ecclesiam confirmatis, et de omnibus Ordinibus mendicantium post Lateranense Concilium institutis, qui omnes fuerunt infirmati et destituti seu amoti, de quibus libro vi, *in c. unico de reli. domi.* Falsitas consequentis probatur, quia Ecclesia non potest facere id, per quod unitas Ecclesiæ destrueretur, quia hoc esset contra statutum Christi, qui voluit Ecclesiam esse unum ovile. Jo. x : hoc autem non esset, nisi Ecclesia haberet unum caput, sicut ipsemel dicit : *Fiet unum ovile et unus pastor* ; quasi dicat : ali-

ter non potest esse unum ovile, nisi sit unus pastor. Istum autem pastorem dicimus papam. Ergo, etc. Confirmatur ista ratio, quia tota Ecclesia militans, in qua sunt multe Ecclesie particulares, dicitur una Ecclesia; unitas autem in Ecclesia non potest attendi secundum suam similitudinem, sicut si duo regna dicerentur unum regnum propter similitudinem morum et propter unum modum regendi. Sed talis unitas non facit unam rempublicam vel communitatem unam simpliciter, sed secundum quid, quae non sufficit ad hoc quod Ecclesia sit una, sicut nec terrae, in quibus sunt duo reges vel plures, non dicuntur unum regnum simpliciter, sed secundum quid. Oportet igitur quod in ea reperiatur unitas in habitudine ad unum supremum nostrum principem, scilicet ad papam, ut iam probatum est. Persuadetur etiam dicta suppositio tali similitudine: Sicut primus homo habuit quaedam dona personalia a deo immediate sibi propria et personalia, sicut plenitudinem scientiae; quaedam vero pro sua posteritate in statu innocentiae, sicut originalem iustitiam: sic et Petrus quaedam dona habuit a Deo pro sua persona, sicut potestatem faciendi miracula et quod ad ejus umbram sanarentur infirmi; quaedam vero pro successoribus suis in Ecclesia: et haec sunt illa, sine quibus Ecclesia non sciret, sicut claves ligandi et solvendi, et potestas regendi: aliter portae inferi praevalerent adversus eam. Hanc autem plenitudinem potestatis, per quam Ecclesia resistit mundo et diabolo, Christus contulit Petro pro se et pro suis successoribus: unde Cyrillus ubi supra: Sicut Christus accepit a Patre, etc. et Innocentius de translatione: Potestatem transferendi Pontifices, ita sibi retinuit dominus et magister, quod eam soli Petro vicario suo et per eum successoribus suis praeiit et concessit. Ad id facit *XI. di. cap. sancta*. Romana Ecclesia Catholica et Apostolica nullis constitutionibus caeteris Ecclesiis prelata est, sed Evangelica voce Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi, primatum obtinuit. Item *eodem di.* sacrosancta Romana Ecclesia, et Apostolica non ab Apostolis, sed ab ipso Domino Salvatore nostro primatum obtinuit.

« Nec obstat propositio, quod papa eligitur a cardinalibus, quibus hoc concessum est a summis Pontificibus Petri successoribus, per hoc enim papa nullam potestatem a cardinalibus recipit, sed solum disponitur ad recipiendum potestatem papalem a Domino Jesu Christo, sicut clericus presentatus a patronis laicis non ab ipsis, sed ab episcopo recipit claves et curam animarum: nemo enim dat quod non habet. Tertia suppositio, scilicet quod talis potestatis nullus est capax, nisi Catholicus, scilicet habens fidem Catholicam, patet quia, sicut sacramentum Ordinis praesupponit quod recipiens sit vir; sic etiam ista potestas seu jurisdictio

Ecclesiastica praesupponit in recipiente fidem, quod manifeste innuitur ex verbis Christi Matthaei xvi, qui nunquam ante fidei confessionem, sed mox post fidei confessionem potestatem et plenariam jurisdictionem Petro promisit dicens: *Tibi dabo claves regni caelorum: et quodcumque ligaveris etc.* unde Rabanus super dicto verbo: Qui enim Regem caelorum majori praeter caeteris fidei devotione confessus est, merito praeter caeteris ipse collatis clavibus regni caelestis, donatus est, ut constaret omnibus quia absque ea confessione ac fide, regnum caelorum nullus possit intrare: claves autem regni caelorum ipsam discretionem et potentiam nominat: potentiam, qua liget vel absolvat: discretionem, qua dignos et indignos discernat. Hoc idem S. Thomas super Matthaeum, exponens dictum verbum, et Chrysostomus ibidem: *Super haec Petram aedificabo Ecclesiam meam*; id est, in hac fide et confessione aedificabo Ecclesiam meam. Ex hoc ergo patet, quod nullus infidelis potest esse papa loquendo de potentia propinqua, et per consequens, si papa deviet a fide, ita quod efficiatur haeticus vel judaeus, vel saracenus, non relinquit potestatem papalem: ipso enim facto est praecisus ab Ecclesia, et per consequens non est membrum Ecclesiae nec caput: membrum enim abscissum ab aliquo corpore non potest esse membrum illius corporis, quamdiu est abscissum. Sicut ergo in sacramento altaris, quamdiu manent species panis, tandiu manet corpus Christi sub eisdem speciebus, et corruptis speciebus non manet ibi corpus Christi: sic postquam papa est papa, manente in eo fide et consensu in papatu, sic quod non renuntiet libere et voluntarie, non potest desinere esse papa.

77. « Ex istis suppositionibus sequitur ista conclusio manifeste, quod propter nullum crimen papa potest deponi a papatu per aliquem purum hominem vel per aliquos alios homines mundi, sive sint cardinales, sive archiepiscopi, sive primates, sive patriarchae, nec etiam a Concilio Generali, imo nec a tota Ecclesia universali: patet quia quod instituitur per superiorem, non potest tolli per inferiorem, et maxime ubi potestas superioris in nullo dependet ab inferiori. Sed potestas papae, ut probatum est in praecedentibus, est immediate a Deo, cujus potestas in nullo dependet ab inferiori; omnes autem congregationes Ecclesiasticae, imo tota Ecclesia est inferior Deo. Ergo nullae congregationes Ecclesiasticae, nec etiam tota Ecclesia potest papam deponere, etiam quantumcumque criminatum.

« Secundo ad idem sic. Si papa posset deponi per aliquem hominem, vel per aliquam congregationem, vel per Concilium Generale, hinc sequeretur quod aliquis homo, qui non esset Deus, vel aliqua congregatio vel Concilium Generale, esset superior papa, aliter nec aliquis

homo, nec aliquod Concilium ipsum possent condemnare, cum inferior superiorem condemnare non possit, nec valeat sententia contra aliquem lata a non suo iudice, quod patet non solum in jure canonico et civili, sed etiam in jure divino, teste Apostolo ad Rom. xiv : *Tu quis es, qui iudicas alienum servum? Domino suo aut stat aut cadit*. Papa vero Christi est servus, et nullius alterius inferioris in terris, qui habet iudicare omnes mortales, et ab eorum nemine iudicari. *Si papa di. xl* nec etiam potest iudicari per Concilium Generale, cum nullum Concilium Generale vires habeat nec possit habere, nisi auctoritate papae, ut patet xvii. *di. per. 10*. Ergo, etc. Praeterea si aliquis homo, non Deus, quicumque sit ille, posset deponere papam quantumcumque criminiosum, aut hoc posset auctoritate juris humani, aut juris divini, aut ex commissione specialiter sibi a Deo facta. Sed ex nullo istorum, ut patet discurrendo per singula : non enim ex jure humano, cum hoc ibidem non reperitur, ut patet cuilibet influenti, sed potius oppositum ibidem reperitur : nec etiam ex jure divino pari ratione, nisi quis ita insaniat, ut ad hoc inducat verba Salvatoris Matthæi xvi et Jo. ultimo scilicet : *Quodcumque ligaveris*, etc. et : *Pasce oves meas*. Nec potest dici quod hoc liceat alicui ex speciali commissione a Deo sibi facta, quia si sic : aut hoc haberet ex jure divino, aut ex jure humano : sed neutro istorum, ut patet, nec aliter quisquam hoc poterit comprobare, nisi sit ita insanæ mentis, ut hoc dicat fore a Deo sibi specialiter revelatum. Igitur, etc.

78. « Pro ista conclusione manifeste faciunt decreta sanctorum Patrum ix. q. iii : Nemo iudicabit primam sedem, justitiam tentare desiderans, nec enim ab Augusto, nec ab omni clero, nec a regibus, nec a populo iudex iudicabitur. Et c. immediate sequente : Aliorum hominum causas Deus voluit per homines determinari : sed sedis istius præstulem, suo sine questione reservavit arbitrio. Vide totum idem c. cum iv sequentibus : patet etiam ista conclusio cum assumptis ad ejus probationem ex dictis Anacleli papae, et ponitur in decretis *di. lxxix. c. ult.* ubi dicit sic : Ejectionem summorum Pontificum sibi Dominus reservavit, licet electionem eorum bonis sacerdotibus et fidelibus populis. Item Gratianus postquam in eadem *di.* in nullis capitulis determinat quomodo et a quibus papa sit eligendus, in ultimo paragrapho ejusdem sic concludit, sicut supra monstratum est : Electio summorum sacerdotum a cardinalibus et a religiosis clericis debet fieri ; ejectio vero eorum divino iudicio est reservata.

« Confirmatur ista conclusio exemplis multorum præcedentium sanctorum Patrum, que ponuntur tam in Chronicis Ecclesiasticis, quam etiam in volumine Decretorum, sicut de sancto Marcellino papa, qui tempore Diocletiani et Ma-

ximiani imperatorum compulsus est a pagans, ut in templo eorum idolis thurificaret, qui licet eis acquiesisset idolis thurificando, et postea propterea esset contra eum congregatum Concilium Generale multorum episcoporum et prælatorum, nullus tamen eorum, nec omnes simul ausi sunt contra eum proferre sententiam, sed sibi dixerunt : Noli audiri in nostro iudicio, sed collige in sinu tuo causam tuam. Item tempore Valentiniani imperatoris, cum in Concilio Generali, cui intererat idem imperator, multa criminosa objicerentur contra Sixtum papam, finaliter conclusum fuit in eodem Concilio, quod papa ab eis non habebat iudicari. Imo sancti Patres in tantum hanc præsumptionem detestati sunt in Concilio Chalcedonensi, quod Dioscorum patriarcham Alexandrinum idcirco potissimum tanquam hæreticum, sine ulla restitutione damnaverint, quia contra suum superiorem, scilicet papam Leonem, dixerat sententiam excommunicationis ». Et infra : « Ex prædictis ergo manifestum est, quod propter nullum crimen papa potest deponi per aliquem purum hominem, nec per aliquos homines mundi, sive sint episcopi, sive archiepiscopi, sive primates, sive cardinales, sive patriarchæ, nec etiam per Concilium Generale : imo quod plus est, nec per totam Ecclesiam universalem, etc. » Hæc Petri e Luna sectator, sed ut dixi, falsa erat hypothesis ipsum papam esse.

79. *Pisani Concilii controversa auctoritas*. — Si ex his Concilium Pisenum pseudopontificem schisma retinendæ dignitatis studio foventem, ac Pontificalia insignia ponere ex nuncupati voti formula detrectantem exauctorare non potuit, multo minus cardinales Urbani VI perduelles, et ex professo inimicitias cum eo gerentes et hostes conjurati ad Concilii OEcumenici iudicium provocanti Pontificatum abrogare potuerunt. Atque ex ipsis Petri e Luna principiis controversa illius in Pontificatum jura collabuntur. Cæterum non modo Petri e Luna studiosi sententiæ Pontificiam auctoritatem Conciliorum auctoritati preferenti se addixere, aut qui adhæsero Gregorio eandem propugnarunt : sed postea etiam nulli doctrina et religione conspicui viri de Concilii Pisani auctoritate, proindeque de Alexandri Pontificatu dubitarunt, eo quod sine papæ auctoritate convocatum celebratumque fuerit. Respondent ii, qui Pisenum conventum canonicum Concilium existisse contendunt, cum nullus sit certus Pontifex ob ambiguitatem facti contingentis non spectantis ad fidem, habendum periunde ac si nullus esset. Verum cum ostenderit supra Urbanum VI rite electum, et perspicuum sit Gregorium ejus legitimum existisse successorem, ipsum verum fuisse Pontificem, et apud errantes tantum ambiguum fateri debemus. Neque ob stare videtur quod de Concilio Constantiensi asserunt, si Pisenum ca-

nonicum non fuisset, dicendum esse neque illud alicujus existisse valoris, quod auctoritate Joannis XXIII convocatum est: « Nam Concilium Constantiense celebrandum », inquit S. Antoninus, « ipse (nimirum Gregorius), approbavit, suos cardinales misit, etc. » Et sane exant Gregorii litteræ, quibus Joanni Dominici fil. S. Xisti presbytero cardinali Concilii Constantiensis suo nomine convocandi provinciam dedit, quod cardinalis idem in XIV sessione præstitit hæc verbis¹: « Istud sacrum Concilium Generale convoco, et omnia per ipsum agenda auctorizo et confirmo juxta modum et formam prout in litteris domini nostri nunc lectis plenius continentur ». Quibus permotus S. Antoninus nusquam Pisanum ut legitimum agnovit, quod potius conciliabulum dicendum indicat, dum ait²: « Per Pisanum Concilium vel conciliabulum, cum non esset alicujus eorum, qui se gerebant pro Pontifice, auctoritate congregatum, non erat ablatum ipsum schisma, sed augmentatum, ex duobus tribusve se pro papa gerentibus »: in eademque sententiam hæc habet, qui scholion sancto auctori adjecit³: « Præterea si hoc Christi Domini nostri verbum verum est, *ex fructibus eorum cognoscetis eos*; (Matth. VII.) quis non videt Pisanam congregationem non fuisse legitimum Concilium, quæ schisma non sustulit, sed potius auxilium, cum tres se postea pro Pontificibus gesserint? » Hactenus ipse, ex quo⁴ etiam hæc alia decerpere libet: « Addidit autem D. Antoninus secundum communem opinionem significans ex sua sententia Alexandrum V legitimum non fuisse Pontificem, sed Gregorium XII, nam cum Joannis Dominici cardinalis Ragusini seclator fuerit et discipulus, qui semper Gregorii XII partes est secutus, ipse quoque hunc Gregorium verum ubique et legitimum Pontificem prædica- vit. Hinc supra § 2, decretum doctorum theologiæ et utriusque juris tenentium tam Gregorium XII quam Benedictum XIII deponi posse, dilucide refutavit. Hinc etiam supra cap. 3, § 2, hunc Gregorium verum papam, etiam tempore Concilii Constantiensis et in Italia et aliis in locis habitum fuisse refert, et infra cap. 6, § 2, hunc Gregorium a multis Deum fimentibus et peritis creditum fuisse tempore ejusdem Concilii verum Pontificem asserit ». Paucis interjectis addit idem auctor: « Idem etiam in summa hujus tituli, cum de creatione hujus Alexandri egit, hæc correctione est usus: Si tamen potuerunt, Sententiam D. Antonini laudat Sanderum lib. 7 de Visibili Monarchia: nam de tribus Pontificibus tempore Constantiensis comitii verba faciens, cum de Gregorio loquitur, interjecit: Quem titulum justissimum habuisse putaverim ».

¹ Apud Joan. XXIII, lib. ult. p. 291. — ² Apud Conc. Const. sess. XIV. — ³ S. Anton. supra § 2. — ⁴ Matth. VII. — ⁵ Scholion ad § 3, c. 5, lit. XXII, p. 3. S. Anton.

80. *An Alexander fuerit verus Pontifex.* — At inquit ii qui Alexandri Pontificatum tueri stabilireque nituntur, Ecclesiam Catholicam ipsum ut verum Pontificem agnovisse. Verum S. Antoninus, qui tunc vivebat, diserte id negat¹, addit enim: *Secundum communem opinionem*. Et sane non omnes Christiani orbis provincias illi viventi paruisse constat: post ejus autem mortem ac redintegratam in Concilio Constantiensi Ecclesiarum conjunctionem, Romani Pontifices non simpliciter Pontificem, sed addito *in sua obedientia*, sicuti alios etiam post Gregorium XI creatos Pisani præsules appellandos sanxerunt: qui nos postea tenuit. Non tamen inficias imus Alexandrum ejusque successorem sine culpa a pluribus ut veros Pontifices habitos esse, cum præsulum et doctorum pars maxima eos veneraretur. Neque vero illud argumentum magni ponderis esse videtur, gesta ab Alexandro atque ab ejus successore Joanne XXIII ut legitima apud Catholicos haberi; eorumque sanctiones inter alias Romanorum Pontificum in eisdem libris reperiri, et Rodericum Borgiam, qui Innocentio VIII in Pontificatu successit Alexandrum VI appellatum esse: nam Martinus V ejusque successores illorum sanctionibus, quæ usui publicæ Christianæ rei esse viderant, auctoritatem suam adjecerunt: atque ita in Bullario ex tribus a Gregorio editis postrema condita est dum Joannes XXIII sedebat, nimirum anno hujus sæculi XV. Denique argumentum ex Alexandri VI cognomine petitum facili negotio ab iis diluetur, qui historiam Ecclesiasticam percurrerint: Stephanus enim postremus miraculis clarus, numerato Stephano VII, qui Pontificatum tyrannide corripuerat², Decimi nomen traxit³. Inter eos etiam, qui Joannis nomen gessere, nonnulli ut Decimus⁴, Undecimus⁵, Decimus Sextus⁶, quorum duo priores a scortis Romæ imperitantibus, alter corruptis auro Romanis intrusi fuere.

81. *Cur Gregorius a Pontificum Catalogo non eradatur.* — Hæc non contentionis, sed indagandæ veritatis studio attuli: apud nos enim exploratum est Gregorium rite in Apostolico solio collocatum, non demonstratur autem ab adversariis ipsum jure dejectum fuisse: imo contrarium in litteris⁷ Encyclicis Alexandri V quas affert Contelorus⁸, inferri videtur, dum aiunt Petrum e Luna adduci nunquam potuisse, ut in locum conveniret, nisi in quo maritimis viribus præstaret, sicque Gregorium ipsius adversarii Alexandri judicio excusari. Quod vero a Pisano conventu in iudicium vocatus Pontificatu abire recusaverit, vertitur in ea re cardo difficultatis, an illi idonei iudices essent. Cæterum nostrum non

¹ S. Anton. III, par. III, XXI, c. 5, § 5. — Baron. an. Chr. 997. — ² An. Chr. 1037, num. 1. — ³ An. 912. — ⁴ An. 951. — ⁵ An. 996. — ⁶ Alex. V, l. II, gen. 5, p. 14. — ⁷ Contelorus, French card.

est controversiam dirimere, atque ideo nec Gregorium Pontificum Catalogo expungere, cum illum in iure Pontificatus possessione, donec in Constantiensi Concilio gradu cessit, positum compariamus. Secuturos itaque annos sine ullo veritatis detrimento ejusdem Gregorii Pontificatus nota consignabo: utque perturbatissimorum temporum distinguam historiam, Alexandri ac successoris Joannis res gestas prælixis ipsorum nominibus recensebo. Cum vero abunde superius actum sit de Pisanis episcoporum conventibus, nunc de synodo a Gregorio in civitate Austriae patriarchatus Aquilegensis celebrata, et de pseudosynodo Perpiniani habita disserendum est. Ab ea igitur quam indixit Gregorius exordiamur.

82. *Synodus Aquileiensis a Gregorio indicta et habita, in qua damnantur duo Pseudopontifices.*—Præmisit¹ is Bartholomæum Zambonum ut necessarios ad Concilii celebritatem apparatus instrueret, atque universos patriarchatus Aquilegensis fideles, ut illi opera non desissent, cohortatus est: quæ litteræ Arimini in die Maii sunt exaratae; ex quibus corrigendus est Theodoricus e Niem², dum Gregorium Quadragesimali tempore Austriam profectum affirmare videtur: eodem autem mense Maio in iuriter, ut ex litteralis Prælati Concordiensis diocesis kal. Junii colligitur, quibus fidei publicæ syngrapham oratoribus Petri e Luna, quos a Pisana synodo repudiatos vidimus, tradidit, cum pro Ecclesiarum conjunctione agitata se venisse ostentarent. Erant ii Petrus archiepiscopus Tarraconensis, Joannes Seguntinus, Joannes Mendensis, Avinjo Senostensis episcopi, Franciscus Carthusiæ majoris prior, Didacus Minoritarum in Hispania præfectus, ac Dominicus Ram prior Cæsaraugustanus: quorum labores non ad schisma tollendum sed extrahendum spectabant. Celebrata a Gregorio est prima sessio Austriae, recurrente celebritate corporis Dominici, post habitas solennes in ea urbe supplicationes: sed exiguus admodum præsulum numerus eo se contulit quocirca has litteras concylicas exaravit³:

« Gregorius universis Christi fidelibus, ad quos presentes pervenerint, salutem.

« Cum pro sacro Generali Concilio, prout indiximus, celebrando huc venerimus cum venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus et curia nostra ad pacem et unionem sacratissimam inducendam, quam dare pro posse intendimus per viam cessionis et omnem aliam rationabilem, juxta continentiam nostrorum juramenti, promissionis et voti, et diem sacratissimam Pentecostes pro prima die prælati Concilii in Dei nomine acceptaverimus, factisque Altissimo laudibus et orationibus proces-

sionaliter, prout convenit tantæ rei, primam fecimus cessionem in gloriosissimo festo Corporis Christi preliosissimi, secundam indicentes ad vigesimam secundam diem hujus: quas quidem sessiones intendimus proferre, ipsa interim nihilominus cum præsentibus sic substantialia disponentes, quod mox, ut fuerit decens, prælatorum numerus congregatus, finalis (quantum nostra fuerit) introducatur effectus, universitatem vestram in Domino requirimus et hortamur, mandantes venerabilibus fratribus nostris patriarchis, archiepiscopis et episcopis, ac dilectis filiis electis, abbatibus, et quibuscumque aliis Ecclesiarum prælatis, debentes ex suis prælaturis vel dignitatibus sacre synodo interesse, quatenus ad hoc sacrum generale Concilium sine moræ dispendio studeant personaliter se conferre, et charissimos in Christo filios nostros reges ac nobiles viros, duces, principes ac alios magistratus communitatum et universitatum affectuose etiam obsecrantes, ut ad idem Concilium personaliter, si possunt, accedant; sin autem suos idoneos nuntios debeant destinare, ita quod cunctorum assistente præsidio tractari valeant atque fieri quæ Deisunt et pacis ac unionis populi Christiani etc. Dat. in civitate Austria Aquileiensis diocesis, XII kal. Julii, Pontificatus nostri anno iii. »

Spreta sunt ab episcopis ejus imperia, cum in magnam adduceretur⁴ invidiam Concilium ad schismatis propagationem molitum, misilque⁵ Nicolam episcopum Ferentinum et Dominicum designatum episcopum Melifensem Venetias ut objecta anathematis pœna illius provincie præsules ad synodum cogerent, Sed Veneti Alexandro ex doctorum sententia, quamvis Gregorius Venetus esset, adhæserunt.

In secunda porro sessione synodus in civitate Austriae congregata, ubi pluribus de electione Gregorii historiam retexuit adversus Alexandrum, quem Petrum e Candia vocat, ac Petrum e Luna sententiam⁶ hanc tulit:

« Sententia lata in Concilio Generali domini papæ Gregorii in civitate Austriae Aquileiensis diocesis.

« Christi nomine invocato, sancta et universalis Synodus universalem et Catholicam Ecclesiam representans, ad quam cognitio et decisio hujus causæ noscitur pertinere, sancti Spiritus gratia in hac collegiata Ecclesia S. Mariæ civilis Austriae Aquileiensis diocesis sacri Concilii inibi de mandato et auctoritate sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Gregorii papæ XII ac universalis Ecclesiæ summi Pontificis congregata pro tribunali sedens, visis omni-

¹ Greg. l. iii, p. 72. Theod. e Niem. l. iii, c. 36. — ² Greg. l. iii, p. 89. — ³ Eod. l. iii, q. ii, ep. cur. p. 92.

⁴ Alb. p. 11 et 12. — ⁵ Ibid. p. 114, s. Anton. iii, p. lit. xxii, c. 5. — ⁶ Ext. tom. xxii, de schism. p. 162.

bus et singulis actis actatis, juribus et depositionibus testium in hujusmodi causa unionis, et aliis documentis, ipsam sanctam Synodum ad infrascriptam definitivam sententiam inducentibus, habita inter ipsos ac etiam cum quampluribus magistris theologiae ac utriusque juris doctoribus diligenti collatione, et tandem deliberatione matura, omnes pariter in hanc sententiam reperiens unanimiter concordare omnimodo, via et forma, quibus magis et melius potest de jure, etc. » Et infra : « pronuntiat, decernit, definit et declarat electionem, inthronizationem de dicto sanctae memoriae Urbano papa VI, et subsequenter Bonifacio IX, Innocentio VII Romanis Pontificibus fuisse canonicas, necnon electionem, inthronizationem, coronationem de sanctissimo domino nostro domino Gregorio papa XII factas fuisse et esse canonicas, summe debitum debuisse et debere sortiri effectum, ipsum sanctae memoriae Urbanum papam VI et suos successores Bonifacium IX, Innocentium VII fuisse indubitatos et veros Pontifices universalis Catholicae Ecclesiae, et nunc Gregorium papam XII fuisse verum et indubitatum papam, ac universalis Catholicae Ecclesiae summum Pontificem ; necnon pronuntiat, decernit, et decrevit et declarat electionem damnatae memoriae Roberti Gebemensis antipapae et deinde Petri de Luna ac Petri de Candia fuisse et esse nullas, temerarias, illicitas et injustas, et de facto sacrilege praesumptas, ipsisque damnatae memoriae Roberto Gebemensi, Petro de Luna, et Petro de Candia in papatu, seu titulo papalis dignitatis nullum jus competiisse neque competere, ipsosque Petrum de Luna et Petrum de Candia fuisse et esse notorios schismaticos et pertinaces, notoriisque perjuriis irrelitos, et Ecclesiam Dei scindentes notorie, et ob hoc omnino dignitate papali et alia quaecumque se reddidisse indignos, et factas per eosdem conjunctim et divisim quascumque ordinationes, promotiones, collationes et provisiones, imo profanationes et alia quaecumque per eos tanquam summos Pontifices, seu eorum vel alterius eorum auctoritate ordinata, decreta vel gesta, ac omnia et singula exinde vel ob id subsecuta, damnat, cassat et irritat, et nullius decernit fuisse et esse roboris vel momenti, oppositionesque, spoliationes, perturbationes, vexationes et impedimenta dictis sanctae memoriae Urbano papa VI, et deinde Bonifacio IX, Innocentio VII per dictum damnatae memoriae Robertum et postmodum Petrum de Luna factas fuisse et esse nullas, temerarias, et subsequenter dicto domino nostro Gregorio papa XII factas similiter esse temerarias, illicitas et injuste et de facto praesumptas, ipsumque sanctissimum dominum nostrum Gregorium papam modernum ad possessionem obedientiae suae per universum mundum et sanctam Ecclesiam Catholicam, et ad jurisdictionem papalem

et liberam exercitum ejusdem, necnon terrarum, civitatum, oppidorum, castrorum, vel quasi omnium et singulorum bonorum S. R. E. quibus de facto spoliatus existit restituendum fore et restituit : dictisque Petro de Luna et Petro de Candia iam conjunctim quam divisim de et super oppositionibus, spoliationibus et impedimentis, ac papatu perpetuum silentium imponendum fore et imponit, inhibetque eisdem Petro de Luna et Petro de Candia, ne aliquis eorum se pro summo Pontifice nominare aut etiam parere praesumat : necnon pronuntiat, decernit, et declarat praefatum dominum nostrum dominum Gregorium papam in prosequendo facto unionis Ecclesiae in quantum in eo fuit, fecisse diligentiam hactenus pro extirpatione hujus pestiferi schismatis talem, quod occasione voti et juramenti in conclavi et post factorum, non fuit nec est aliquo crimine perjuri vel transgressionis voti irrelitus : diffamationes quoque, defractiones et alias injurias ac opera sacrilega contra praefatum dominum nostrum dominum Gregorium papam XII per praefatos Petrum de Luna et Petrum de Candia et eis adhaerentes fuisse et esse temerarias, illicitas et sacrilegas, et injustas, et de facto praesumptas et praesumptas, ipsisque et eorum cuilibet sub ipsis perpetuum silentium imponendum fore et imponit. Et nihilominus prohibet eisdem, ne de caetero aliquis eorum faciat seu perpetret similia in futurum, necnon decernit et declarat, universos christicolos, etiam si imperiali, regali, aut alia quavis praefulgeant dignitate, ne eisdem Petro de Luna, vel Petro de Candia, vel alteri eorum ratione alicujus juramenti, aut alias quovis modo tanquam summis Pontificibus obediant, ipsaque juramenta et obligationes, si qua dictis Petro de Luna et Petro de Candia tanquam summis Pontificibus, aut eorum alteri per praefatos reges et alios quoscumque, cujuscumque sint gradus, ordinis aut conditionis praestitas, nullas fuisse et esse, ipsasque relaxandas fore, et ad cautelam relaxat : et nihilominus super omnibus aliis in hac causa deductis et petitis et declaratis et probatis potestatem pronuntiandi, decernendi et diffiniendi sibi in posterum ad locum et tempus congruum reservat.

« Ego Marinus episcopus Aprutinus de mandato et commissione sacrae Synodi sic promissivi et me propria manu subscripsi ».

83. *Gregorius decernit cessurum se, si annuli cedant.* — Meminit Theodoricus e Niem¹ de alia sessione, quinta Septembris die celebrata, in qua Gregorius pollicitus est se insignia papalia positurum, si Petrus e Candia idemque Alexander V ac Petrus e Luna fastigio cederent, ut communibus dein cardinalium suffragiis novus re-

¹ Theod. e Niem. l. III, c. 45 et 46, et S. Anton. III, par. III, xxii, c. 3, § 3.

nuntiaretur Pontifex, regesque Robertum Romanorum, Sigismundum Hungariæ, Ladislaum Siciliæ designavit, ut de communi loco ad eandem Synodum OEcumenicam cum adversarum partium principibus paciscerentur: quæ ex subjecta formula¹ in Synodo promulgari jussit.

« Sanctissimus dominus noster dominus Gregorius XII ardentissimus ad sanctissimam unionem, illam querit totis affectibus introducere: verum quia per formam in conclavi conceptam propter profanationes apostolice Petri de Candia, videtur quod unio fieri non possit per renuntiationem ipsius et Petri de Luna, nisi modificatio aliqua fiat; hinc est quod pro celeri et perfecta consecutione unionis prefata proponit et acceptat hos modos: videlicet quod idem sanctissimus dominus noster ex abundantis desiderio cordis sui ad ipsam sanctissimam unionem perficiendam paratus est realiter et cum effectu renuntiare papatu, si et quando simul et personaliter ac presentialiter in eodem loco Petrus de Luna et Petrus de Candia suis præteritis iuribus in papatu renuntiabunt secundum formam ipsam conceptam in conclavi, adhibita ista modificatione electionis futuri Pontificis quæ habebat fieri a cujuslibet obedientie duabus partibus gerentium se pro cardinalibus, ita quod in hoc casu ad verum illius papatum requirantur cujuslibet obedientie voces duarum partium, et qui sic fuerit electus suo consensu pro verissimo Romano Pontifice habeatur. Item ne ex difficultate loci possit differri pax Ecclesiæ, et unio impediri, ex tunc concedit plenam et liberam potestatem illustribus regibus Ruperto Romanorum, Ladislao Jerusalem, et Sigismundo Hungariæ regibus concordandi de loco cum adversariis et ipso eligendo: qua concordia et electione facta, paratus est infra terminum per eosdem reges assignandum ad dictum locum accedere, et ibi debitum suum facere, prout in præcedenti capitulo est expressum.

« Item si super præmissis, quod absit, adversarii concordare non vellent, ne differatur factum sacratissime unionis, ex nunc concedit plenam et liberam facultatem et potestatem prefatis adversariis super Concilio generali ab omnibus partibus convocando, et locum etiam ad illud celebrandum eligendi, qua concordie electione facta, paratus est ad dictum locum accedere, et stare deliberationi in qua cujuscumque obedientie major pars convenerit, id est, quod deliberatio illa sit facta a majori parte obedientie Petri de Luna, et majori parte Petri de Candia, simul ita quod deliberatio ipsa trium obedientiarum; illud idem acceptantibus et facientibus Petro de Luna et Petro de Candia gerenti-

bus se pro papis: et ut prædicta possent citius et habilis suum consequi effectum, dicit et declarat mentis suæ esse, quod infra annum a die præsentis secuturum præfati reges habeant potestatem et facultatem liberam et plenariam exequendi prædicta, et si eis tum videbitur expedire, concedit eisdem quod possint dictum terminum annum usque ad unum alterum annum tunc proximum, secundum eorum beneplacitum propagare et non ultra, ipsis regentibus ipsius domini nostri permanentibus; ad quæ omnia pertractanda placeret prefato sanctissimo domino nostro papæ, quod dicti reges, et quando place-reteis, sibi assumrent magnificentem Carolum de Malatestis, qui est valde avidus ad sacratissimam unionem. Lecta fuit dicta scriptura in sacra Synodo civitatis Austriæ congregata die Jovis v. Septembris m^ocmviii (m^ocmviii), domini nostri an. m^o. Ad promulganda hæc decreta confirmandasque suas partes adversus Alexandrum V et Petrum de Luna, aliosque cum iis sentientes Gregorius plures legatos creavit, nimirum Albertum¹ episcopum Poznaniensem in Polonia, Sbinconem² archiepiscopum Pragensem in Bohemia, Nicolaum³ episcopum Camiunensem in Pomerania, Henricum⁴ episcopum Wintoniensem in Anglia; in Insubria Bartholomeum⁵ episcopum Placentinum, quem etiam ea instruxit auctoritate, ut majoris instar penitentiarii sacras exomologeses exciperet, præscripsitque formulam ex qua ad ipsius partes redituros conciliaret.

Hæc sunt quæ de gestis Austriæ a Gregorio colligere potuimus: ad tantum abest ut partes suas confirmare potuerit, ut brevi ab Italis, Hungaris, Bavaris, deindeque a Siculis desertus sit. In grave autem discrimen ipsum adduxere æmuli, patriarcha enim Aquileiense ab ipso exauctoratus struxerat ei insidias; ad quas arte fallendas, cum vi percurrere non posset, Pontificium ornatum posuit: qui vero papali subornatus cultu incedebat ab hoste est interceptus, direptaque Pontificia impedimenta fuere. Gregorius igitur duobus tantum stipatus comilibus, elusis hostibus, ad triremes, quas submiserat Ladislaus rex Siciliæ, insequentibus frustra hostibus evasit, vectusque⁶ in Aprutium, Ortonam primum, deinde Fundos, demum Cajetam⁷ a Ladislao rege deductus est, ut eam ob causam Romanam sibi subiceret, qua de re inferius agetur. Referamus nunc gesta conventus a Petro de Luna Perpiniani celebrati.

84. *Acta Perpinianensis conciliabuli, in quo Petrus de Luna illudit præsulibus.* — Fascinabat ille suis fraudibus præsules Aragonios, quos Perpiniani extremo superiori anno coegerat: ut enim æmulum occuparet consilia, antequam ii suas Synodos celebrarent, evolvendo breviori tempo-

¹ Ext. apud Theod. e Niem. l. III, c. 36. et ex eo Concil. to. III, p. 11.

¹ Greg. l. III, p. 110. — ² Id. ib. p. 112 et 115. — ³ Ib. p. 118. — ⁴ Ibid. — ⁵ Ibid. p. 99 et 100. — ⁶ Theod. e Niem. Pontificia l. III, c. 39. — ⁷ Alex. reg. II, p. 36.

ris intervallo Perpinianense conciliabulum indixerat¹. In eo porro kal. Februarii hujus anni praesules lucatis ejus verbis subornati, ac vicissim illi ineptis assentationibus lenocinati, gratulati sunt ipsum labores ad tollendum schisma etiam tum strenue impendisse, passumque ab oculis injuriam; tum addidere preces, ut si Gregorius a suis exauctoraretur, ipse papales apices poneret: sed haec ex Actis ipsis² quae in Ms. Codice Tabularii Vaticani extant, afferre libet.

« Copia eorum quae facta sunt in Concilio domini Benedicti antipapa.

« Sanctissime ac beatissime pater, hoc sacrum Concilium ad id, quod in ultima sessione per vestram sanctitatem primo loco propositum fuit, humiliter et devote respondit, quod consideratis et diligenter attentis iis, quae pro servitio Dei et unionis sanctae matris Ecclesiae, ac salute omnium fidelium sanctitas vestra obtulit, accepit atque prosecuta fuit, non parendo laboribus, periculis et expensis, consideratis etiam injuriis, oppressionibus,urbationibus et impedimentis, quae vobis aliquorum praesumptione ingesta sunt, necnon variationibus, cavillationibus, refutationibus ac inconstantia intrusi moderni et suorum praedecessorum, consideratis etiam professionibus et protestationibus per sanctitatem vestram in hoc sacro Concilio et aliis factis, quas reputat sufficientes, quae omnia aperte liquent ex lectione gestorum a tempore assumptionis S. V. ad Apostolicus apicem, usque ad tempus praesens, pro quibus S. V. meritum apud Dominum, et perpetuum apud homines praeconium reportare meretur: ipsum sacrum Concilium, matura deliberatione super hoc habita, puro corde et sincera intentione credit, tenet et reputat vos, pater sancte, fidelem Christianum, atque Catholicum, et verum Christi vicarium, nec credit, nec reputat vos, pater sancte, esse seu fuisse schismaticum vel haereticum, nec macula fautoriae schismatis seu haeresis irretitum, et quanto humiliter potest, hoc sacrum Concilium vestrae beatitudinis gratias agit pro praemissis, ex cordis intimis se ipsum devote offerens ad V. S. obsequia, Deum suppliciter exorans, ut S. V. in hoc sacro unionis Ecclesiae negotio dirigere dignetur ad ipsius laudem et gloriam, et totius populi Christiani pacem et quietem: supradicta cedula fuit oblata ex parte Concilii domino Benedicto, et per omnes de Concilio subscripta.

« Sanctissime ac beatissime pater.

« Hoc sacrum et generale Concilium supplicat et consulit humiliter et devote S. V. primo quod non obstantibus quibuscumque tribulationibus, persecutionibus et impedimentis vobis

datis, dignemini propter Deum et bonum Christianitatis proseguere efficaciter factum unionis sanctae matris Ecclesiae per viam renuntiationis, omnibus aliis viis praemittendo, nulla alia via tamen exclusa. Item supplicat et consulit praefatum Concilium V. S. quatenus obligationem per V. S. factam intruso de renuntiatione in casu renuntiationis vel mortis dicti intrusi, dignemini extendere ad casum dejectionis ejusdem, si huius de jure secundum fidem et obedientiam parlis suae, et etiam effectualiter de facto.

« Item supplicat et consulit praefatum sacrum Concilium V. S. quatenus pro celeri et debita conclusione praemissorum obtinenda dignemini certos nuntios, probos viros Deum timentes et ad hoc idoneos, nomine et pro parte V. S. et vestri collegii, et totius sacri Concilii mittere ad intrusum et suos anticardinales, cum ipso vel Pisis vel alibi degentes, necnon ad illos dominos cardinales Pisis existentes, et ad alios qui in hoc facto unionis negotio proficere poterunt, cum plena et libera ac sufficienti potestate tractandi, concordandi, firmandi et obligandi omnia et singula necessaria, utilia seu opportuna ad praemissa, et prout eis videbitur, tempore breve et congruum, et locum idoneum ac securum, ac de securitatibus incendo, stando et redeundo, recipiendi, concordandi et obligandi, in quo V. S. illa omnia, quae concordata et firmata fuerunt per ipsos efficaciter exsequatur personaliter, vel si personaliter ire noluerit, vel infirmitate corporali impeditus non potuerit, per alium seu alios habentes plenariam et liberam potestatem ad omnia quae S. V. facere possent, usque ad renuntiationem inclusive.

« Item supplicat et consulit praefatum sacrum Concilium V. S. quatenus dignemini formam procuratorii in praedictis casibus faciendam mandare ordinari, pleniori et meliori modo, quo fieri seu ordinari poterit.

« Item supplicat et consulit praefatum sacrum Concilium S. V. quatenus dignemini tales constitutiones facere, et provisiones adhibere, quod si ante obtentam unionem (quod absit) continget V. S. ab hac vita ad aliam evocari, possit ad unionem debite et canonice procedi, taliter quod post obitum S. V. propter defectum provisionum non differretur seu impediretur unio, aut (quod absit) scandala, seu subschismata sequerentur.

« Item supplicat et consulit praefatum sacrum Concilium V. S. quod in casu in quo aliqui (quod absit) vellent praemissis exceptis scandala seu subschismata suscitare, dignetur S. V. per debitas constitutiones et remedia prohibere et providere, ne ad similia perpetranda procedant sub penis, decretis et prohibitionibus ad hoc necessariis et opportunis. Supra-scripta capitula fuerunt oblata domino Benedicto per Concilium suum, et per eum acceptata

¹ Theod. e Niem. l. 1, c. 50. — ² Ext. tom. XXII. schis. p. 42. atque ex parte apud Theod. e Niem. l. III. c. 37.

luere per Instrumentum publicum subscriptum per dominum Benedictum, et omnes de suo Concilio ut supra.

« Dominus Benedictus proposuit in dicto suo Concilio hæc : videlicet primo, ut provideretur super infamiis sibi datis. Secundo super facto unionis. Tertio super schismatibus, quæ oriri possunt. Quarto super reformationibus Ecclesiæ; et dictum Concilium respondit sibi per suprascripta capitula et ordinationes ». Reliqua Perpiniensis pseudosynodi gesta, quæve in ea decreta fuerint, e subjectis Monumentis patebunt.

« Gesta in Concilio domini Benedicti vel domini Petri de Luna.

« Universis et singulis per hoc Instrumentum publicum innotescat, quod cum per sanctissimum in Christo patrem ac dominum nostrum dominum Benedictum, digna Dei providentia papam XIII, presidentem in sacrosancto Concilio generali convocato per eum Perpiniensi, Elmensis diocesis ac in Ecclesia, quæ vulgariter dicitur de Regali, presentibus infrascriptis die quinta Decembris, an. Dom. MCDXIII, fuisset propositum in effectu quod si quamplurimis turbationibus, persecutionibus et afflictionum turbinibus qualeretur, illud tamen potissimum affligebat, quod cedebat universa Christianitatis discrimini letum schisma, et paulo minus, quod nonnulli, qui ad tollendum lam immanem scissuram de vestimento Domini videbantur adstricti, ipsam scissuram unicam nedum perpetuare, sed etiam multiplicare tentabant, attonitus mirabatur, quod licet præcis temporibus circa ea, quæ ad pacem sunt Jerusalem, totis viribus insudarit, et possibilem operam dederit, ut unionem Ecclesiæ consequeretur optatam, sequæ exposuerit quamplurimis laboribus, expensis, periculis et arumnis, ut schismatis expiaret opprobrium, quod indiscissam Domini tunicam, prohi dolor! turpiter maculabat. Tamen satore zizaniæ, ut videbatur, pestifere procurante, nedum inconstantem et varium, sed induratum reperit Angelum, dictum Corario, qui se facit Gregorium in parte schismaticum nominari, quamvis se monstrasset a principio pro tam felici unionis negotio liberalem, in tantum quod ipse dominus noster apud eum proficere non potuit; propter quod ipsum non sine aculeo doloris oportuit retrocedere sine fructu. Nec solum hoc unionis impedimentum evenit; per nonnullos enim, de quibus vix credebatur, tot et tanta, ut dicebat, fuerunt prout erat per nonnullos de dominis cardinalibus Pisis degentibus et alios advisatus) pericula machinata, quod nec in Italiæ partibus, ad quas se contulerat pro unione sanctæ matris Ecclesiæ, potuit cum suis personaliter remanere; sed nec pro multis seu procuratoribus, quos cum plena potestate disposuerat ibi dimittere, saluum

conductum obtinere potuit quoquomodo ». Falsum omnino est Petrum e Luna conjunctionis redintegrandæ causa se in Italiam contulisse, sed ut specie colloquii armatus inermem opprimeret, et classe Gallica Romam, dum ab ea aberat Gregorius, inila cum nonnullis, quos subornarat, conjuratione interciperet; quanquam, resistente illi Cælo, consiliorum compos fieri non potuit, ut alias ostensum est.

« Aliis igitur imminentibus periculis, de consilio reverendissimorum in Christo patrum dominorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium volens idem dominus noster in loco tuto reponere se et suos, sed nolens dimittere unionis Ecclesiæ negotium sic turbatum, ut provideretur extirpationi schismatis, et nonnullis aliis imminentibus scandalis, quæ videbantur in Dei Ecclesia machinari, ad generalis convocationem hic faciendam Concilii ad festum Omnium Sanctorum lapsam proxime se convertit. Concilio igitur hic, sancto afflante Spiritu, convocato, ipsum benevolis exhortationibus inter cætera requisivit, quatenus advisarent et consulerent quod foret ulterius faciendum pro consequenda Ecclesiæ unione, ipsos exhortans quatenus super iis sibi darent auxilium, consilium et favorem: offerebant enim se cum consilio dicti generalis Concilii processurum efficaciter in præmissis, et expositurum personam, statum et vitam pro debita unione sanctæ matris Ecclesiæ consequenda. Et quia nonnulli diversimode impedire tam sacrum propositum sub pallialis coloribus satagebant, advisarent et consulerent qualiter erat providendum scandalis, erroribus et schismatibus, quæ, prohi dolor! disponebantur in Ecclesia sancta Dei. Ad respondendum autem his duobus articulis, diem tunc sequentem Mercurii, quæ fuit XII dicti mensis, præfuit Concilio, ut interim super his duobus articulis possent deliberare mature: sed quia propter arduitatem materiæ non potuit tantum negotium sic faciliter expediri, fuit per aliquas dilationes usque ad diem hanc infrascriptam presentis sessionis celebratio prorogata. Cæterum succedente quoad hoc finaliter ordinata ad hanc diem Veneris, prout jam dictum est, sessione, præfatum sacrosanctum Concilium per medium reverendissimi in Christo patris domini Alfonsi patriarchæ Constantinopolitani præfato domino papæ supplicandum duxit ac etiam consulendum, prout in quadam cedula per ipsum dominum Constantinopolitanum pro parte totius presentis ibidem Generalis Concilii presentata, et tandem per me Guigonem Flandrini sacre Sedis Apostolicæ protonotarium lecta continetur latius, cujus tenor sequitur sub his verbis:

« Sanctissime ac beatissime pater. Hoc sacrum et Generale Concilium supplicat et consultat humiliter et devote sanctitati vestræ, etc. » Repetitur hic supplicat libellus superius allatus

subditurque : « Acta sunt hæc apud Perpiniannum Elnensis diocesis in Ecclesia, que vulgari-ter dicitur de Regali, etc. » Et infra : « Die prima mensis Februarii, Indictione secunda, anno Domini mcmx, Pontificatus domini nostri an. xv ».

Accepto præsulum Aragoniorum libello supplici, Petrus e Luna xxii Februarii die recurrente in sessione publica respondit nullis verborum facis se omnia, que ad schisma abolendum spectarent acturum, ac insignes oratores rerum gerendarum peritos missurum, qui redintegrationem Ecclesiarum promoverent. Ad id vero, in quo rei cardo vertebatur, ut Gregorio Pontificatu se abdicante, vel a suis exauctorato ipse insignia papalia exeret, non respondit, utpote qui etiam cessuro Gregorio, ut in Concilio Constantiensi evenit, nunquam universæ Ecclesiæ votis ea in re morem gerere decrevisset. Delusi vero illius verbis Aragonii præsules tanquam quid magnum sponderet, positis mitris et flexis genibus, veluti in umbratili scena gratias ei egere, uti ex Actis ¹ patet :

« Succedente, inquit, ista die dominus noster respondit, quod licet vix caute posset contra perversorum malitias provideri, tamen quia toto mentis affectu desiderabat, quantum erat in ipso, dare pacem et unionem Ecclesiæ sacrosanctæ, nam unionem hæcenus prosecutus fuerat cum expensis, laboribus atque periculis manifestis, attendens etiam, ut dicebat, zelum quem prædictum Concilium habere ad unionem Ecclesiæ cognoscebat, et sperans in divine protectionis auxilio, quod ipsorum orationibus et ipsius sanctæ matris Ecclesiæ meritis, ipse Deus omnipotens inclinatus dignabitur reprimere omnes malitias perversorum, propter Dei servilium et pacem, et unionem Ecclesiæ, ac salutem populi Christiani, supplicationem et consilium præfati sacri Concilii acceptans, paratus erat, quanto celerius posset, illa executioni debite demandare. Unde pro celeri ei debita executione præmissorum deliberaverat certos prælatos et alias certas personas nobiles mittere, quos non de una sola natione, sed de nationibus volebat assumere, de quibus convenerant in hoc sacro Concilio Generali, quod tales ut credebatur existerent, quod essent potentes opere et sermone ad tantum negotium prosequendum, et quibus, ut sperabat, Deus infunderet gratiam, et ipse daret talem potestatem et confidentiam, et plenam fidei credentiam, taliter quod hoc tam sanctum opus feliciter per eos deduceretur ad unitatis conclusionem optatam. Sane percepto ejusdem domini nostri responso tam utili, tam grato et tam acceptabili toti mundo, præfatus dominus patriarcha pro parte totius Concilii singulis tandem ammentibus ac capitibus inclinatis, mitris depositis et flexis genibus, primo

Deo, demum domino nostro præfato actiones reddiderunt multiplices gratiarum. Quibus sic solemniter expeditis, magister capelle dicti domini nostri papæ cum cantoribus *Te Deum laudamus* cantico decantato, pro illa die fuit Concilium separatum. Acta fuerunt hæc ad Perpiniannum Elnensis diocesis in Ecclesia prædicta, que dicitur de Regali, præfato domino nostro papa suum Generale Concilium celebrante, presentibus archiepiscopis, episcopis, Ordinum generalibus, abbatibus, ambassiatoribus, nobis protonotariis et aliis infrascriptis, Februarii xii mensis, Indictione secunda, Pontificatus præfati domini nostri papæ anno xv ».

Cæterum vera actorum in Perpiniannensi conventu narratio ex judicaria in Petrum e Luna actionis Tabulis propositis in sess. xxxii Constantiensis Concilii ¹ elici debet. Objectum itaque fuit a Concilii causarum actoribus in illa Synodo, cum a Petro consulere quid pro Ecclesiarum conjunctione redintegranda gerendum videretur, ad quam incumbere seungebat, designatos fuisse viginti octo præsules, qui ea de re agerent, ac deinde ad sexdecim redactos. Ut vero ii consuluerint legandos Pisas ab ipso multis, qui ejus nomine gradu cederent, perspicue refertur his verbis : « Ex sexdecim deputatis quindecim deliberaverunt, et concluderunt inter se, quod pro unione Ecclesiæ dictus D. Petrus vocatus, ut prædicitur, Benedictus, iret vel mitteret procuratores irrevocabiles cum plena potestate Pisas, ubi aliud Concilium congregatum pro unione Ecclesiæ ad renuntiandum papæ sui pure, libere, domino vocato in sua obedientia Gregorio cedente, mortuo vel ejecto, aut illius dicti Gregorii successoribus mortuis vel ejectis, et de hoc fecerunt unam cedulam et scripturam præmissa continentem, et eidem domino Benedicto porrigendam, et in Concilio publicandam : in qua cedula quindecim concordarunt, et sextus decimus noluit consentire. Item quod dicta cedula continens deliberationem prædictam fuit eidem domino Petro dicto, ut præteritur, Benedicto presentata et contenta in illa exposita : ipse autem respondit quod contenta in dicta cedula non faceret, et quod bene sciebat quod illi deputati sexdecim non erant concordantes : et cum diceretur sibi quod omnes in hoc erant concordantes præter unum, dixit quod ille melius dicebat et sentiebat, quam ceteri : et similiter nullo modo voluit illi deliberationi consentire. Item quod post præmissa cum idem dominus Benedictus scivisset quod reverendissimus in Christo pater dominus cardinalis de Chalaneo fuisset unus de illis quindecim, et timeret quod illa deliberatio publicaretur in Concilio, prohibuit sibi in virtute obedientiæ, ne in Concilio loqueretur præsertim de illa materia. Dixit insuper eidem

¹ Ext. tom. xxii. le schism. p. 1.

¹ Act. Ms. sess. xxxii. p. 82.

domino cardinali : Vos vultis me scandalizare. Cumque idem dominus cardinalis responderet : Non volo vos scandalizare, sed dico quæ mihi videntur in Concilio, replicavit idem dominus Petrus, dictus Benedictus : Ego faciam vos poni in tali loco, quod non videbitis solem forte de vita vestra. Et hoc fuit, et est verum et notorium, et super hoc fuit et est publica vox et fama ».

Coegisse itaque illos præsulum cæsus Petrum e Luna ea tantum de causa, ut suis illuderet perspicere constat. Qui etiam misit nuntios suos (de quibus nos supra egimus) una cum regis Aragonum oratoribus ad Pisanum conventum, ut preces Perpinianensis Concilii admisisse videretur : quibus tamen potestatem abdicandæ ipsius nomine dignitatis, dejecto a suis Gregorio, vel ab Aragoniis præsulibus summa contentione flagitatum diximus, auctoritatem non contulit ; quocirca ii cum Pisas accessissent, ut hæretici et schismatici a Concilio rejecti fuere : qua de re pluribus Acta ¹ typis cusa agunt : isque Perpinianensis conventus schismatici exitus fructusque exiit. Hactenus de triplici Concilio, a tribus, qui papalia gerebant insignia, habito actum est : nunc nonnulla Alexandri post dimissam Synodum gesta percurrenda remanent.

ALEXANDER V.

85. *Alexander V pro Pontifice se gerens Romam capit, Ladislaum in iudicium vocat, dato ad id decreto, qui tamen Gregorio magis magisque adhaeret.* — Acceptis, ut dictum est, in Pisanis conventibus papalibus insigniis, ac summa veneratione a maxima Christiani orbis parte cultus, ad ditioris Ecclesiasticæ imperium, ejus plures urbes arcisque Ladislaus rex Siciliae occupat, recuperandum animum convertit : ipsique præsto fuit Ludovicus Andegavensis, ut junctis viribus eundem Ladislaum amulum suum ex ditioris Ecclesiasticæ, ac Neapolitano regno depelleret, ut refert Theodoricus e Niem ² : « Infra pauca tempora, inquit, venit Pisas dominus Ludovicus dux Andegavensis, quem nos regem Siciliae appellamus, filius quondam Ludovici ducis Andegavensis, qui tempore suprascripti regis Caroli in regno Siciliae decessit, et hunc filium venientem ipse dominus Alexander papa præcipue, necnon summi cardinales de Francia multum honorifice receperunt : quo et dictus dominus Joannes papa hunc legatus, ut præfertur, ad provinciam Patrimonii B. Petri in Tuscia cum competenti exercitu circa medium mensis Septembris proxime præteriti transitum fecerunt, ubi pariter omnes civitates, et etiam omnia castella, quæ sunt juris et proprietatis

S. R. E. repererunt : et tandem ad burgum S. Petri in Roma auxilio Pauli de Ursinis pervenerunt, et ibi castellanum prædicti S. Angeli eis etiam invenerunt in omnibus consentire ; sed illic parum ea vice profecerunt ; unde postquam ibi per aliquot dies mansissent, inde recedentes aliqua castella rebellium eidem Urbi propinqua expugnautes finaliter obtinuerunt, etc. » In illum veluti in tyrannum, Ecclesiæque hostem Alexander animadvertere constituit, propositoque publico edicto ³, in quo recensita sunt ejus facinora, diem illi dixit. Crimini præcipue datum est ipsi quod, captata turbulorum Ecclesiæ temporum occasione, Romam ac plures urbes alias oppressisset ; rogatus ab Odone cardinale Columna, ut præsules Pisas mitteret ad pristinae integritati restituendam Ecclesiam adduci non potuisset, affectasset Romanum imperium, et nonnullas Ecclesiasticæ ditioris terras invasisset ; deducendum in Aprulium curasset Gregorium, jactasset illum se in Urbem reduturum, ut ex eodem edicto patebit : in eo vero quod Gregorium capit, quod Pontificium nomen sibi asserat, ipse Alexander poliori jure arguendus est, ut ex iis, quæ suo loco dicta sunt, enilesit.

Tenlasse iterum Balthasarem card. Cossam Urbis imperium recuperare extremo anno, narrat Theodoricus e Niem ² in ejus Vita, atque ingentem pecuniarum vim ea de causa Paulo Ursino numerasse ; tum addit : « Expulsis igitur officialibus dicti regis Ladislai ab Urbe prædicta per eundem Paulum violenter Urbem ipsam dictus Paulus ejusdem Alexandri papæ ditiori subjecit ». Nuntium vero recuperatæ Urbis, in profesto Circumcisionis Domini, Pistorium, ubi agebat Alexander, perlatum addit. Accuratioris autem rei gestæ narrationem ex S. Antonino ³ repetemus : « Dominus Malatesta dux exercitus Florentinorum una cum Paulo Ursino, qui remanserant circa Romam, decreverunt Urbem ipsam capere pro Alexandro Pontifice, et ad hoc efficiendum habuerunt secretum fractatum cum quodam ex primoribus civitatis Lælio nomine, qui habebat magnam sequelam in Urbe, et cum plura ad hoc ordinasset, quibus obviabatur propter diligentem custodiam, quam comes Trojæ procuraverat, una dierum Malatesta capitaneus se cum copiis suis per duodecim millia elongaverat ab Urbe : quod inintelligens comes Trojanus, existimans se posse in conflictu Paulum Ursinum cum suis prosternere absentibus copiis Florentinorum, cum suo capitaneo insultum fecit transyberim pergens contra gentes Pauli Ursini : sed fraudatus est spe sua, nam in eo belli congressu Paulus Ursinus viriliter dimicans superavit comitem Trojanum multis

¹ Tom. III. concl. par. II. in Concil. Pis. sess. XVIII. — ² Theod. e Niem. l. III. c. 32.

³ Alex. regist. II. p. 26. — ² Theod. e Niem in Vita Jo. XXIII. — ³ S. Anton. III. p. tit. XXII. c. 5. § 7.

occisis et aliis captivatis; sicque gentibus comitis profligatis, et hinc inde dispersis, Ladislaus hoc audiens cum suis clientelis excitavit tumultum in civitate: Paulus Ursinus in adiutorium eorum misit ex equilibus suis; unde factum est, ut Paulus cum Romanis se regi rebellantibus Romam caperet pro Alexandro Pontifice. Comes autem Trojannus, et barones qui eum juvabant, impellunt Romani populi non valentes ferre, ex Urbe fugam arripuerunt: Paulus Ursinus ad domos eorum antiquas in monte Jordano resedit: Romani, Urbe dedita, devotioni et obedientia Alexandri, officia solita instituerunt ad gubernationem Urbis ». Caterum in Ladislaum Alexander comminatoriam hanc sententiam tulit¹:

« Alexander, etc. ad futuram rei memoriam.

» Cum prospexisset jam pridem de caelo misericordis Dei justitia oculis suae ineffabilis pietatis aerumnas, calamitates et angustias innumeras gregis fidelium, quas per triginta et ultra annorum curricula lugubre ac pestiferum schisma in scissuram inconsutis lunicæ omnium Redemptoris miserabiliter atque lachrymabiliter perduxerit in spiritualium et temporalium donorum, atque bonorum confusionem, precipitium et ruinam; excitasset igne sancti Spiritus mentes et corda fidelium ad eradicandum de vinea Domini sabaoth fomitem perhorrendi schismatis antedicti, et ad reformandam ejus militante Ecclesiam, dirigendamque salubriter Petri naviculam procellis turbidibus agitatum diutius, ut per ministerium desiderabilis unionis et pacis tandem expresse horribili tempestate in perniciem, nisi pietas omnium Salvatoris misericorditer obstitisset, cuncta trahente, ad portum tranquillitatis atque salutis eadem reduci posset navicula sub regimine unici piscatoris et remigis ipsius, venerabiles fratres nostri S. R. E. cardinales, de quorum numero tum eramus, unius animis, illo divinitus inspirante, qui Petrum ne mergeretur in fluctibus ambulante ad portum salutis eduxit, de diversis mundi partibus confluentes, relictis duobus monstruosis capitibus perdilionis alumnis, videlicet Petro de Luna Benedictum XIII, et Angelo Corario Gregorium XII, se præsumptibus ausu temerario damnabiliter nominare, quorum intererat conventionibus, voto et etiam juramentis, ut ad hoc exsequendum reddebantur obnoxii, schisma tollere, pacem et unitatem præfate Ecclesiæ saluberrimas exhibere, cum eorum mentes et opera a tam sancto atque Catholico proposito protinus retraxisse, ac eos colludere nefandissime de papatu conspiceret, in civitatis Pisanae, in qua cum nostra curia nunc præsentialiter residemus, in Altissimi, cujus res gerebatur, ut geritur, nomine convenerunt, ac per

universam fere Christianitatem in partem sollicitudinis ad reges, principes, prelatos et universitates quamplurimas, nonnullas ex eis et quosdam alios legatos, ministros et nuntios, ut in omnem terram exiret sonus eorum, super congregatione Generalis Concilii, universalem representantes Ecclesiam, in cujus auctoritate in benedictione principaliter, et de jure dignoscebatur existere posse modis omnibus providere; ac debere circa præmissa et eorum executionem opportunam et votivam cunctis Christianis pacem amantibus et querentibus publicam exhibere, transmittere cum omni diligentia curaverunt, et inter alios ad quos transmiserunt, ad Ladislaum de Durachio, qui se regem Siciliae appellare præsumit, ab annis teneris per Bonificium IX in sua obedientia nuncupatum, lacte, uberibus, ac tam Romanae quam aliarum Ecclesiarum multifariam substantiis innumeri nutritum, regio diademate, sceptro ac titulis ac regno illustratum, contra quem tuam viam justitiæ, veritatis ac vite rationisque tramites dereliquerat, et obipsius velaria detestandaque scelera dudum Innocentius VII in ejus obedientia nuncupatus processerat, et deinde ad gratiam et absolutionem receperat, ut ad vias præfatas reduceret salutare: sed tandem beneficiorum et gratiarum inmemorem ad vomitumque reversum, et in malorum sentinam precipitabiliter collapsum, putantes ut, attenta magnitudine atque fructu saluberrimæ unionis hujusmodi, ad eor rediret, dilectum filium nostrum, tuncque confratrem Odonem S. Georgii ad Velum Aureum præfate Ecclesiæ cardinalem eorum legatum Neapolim, et ad requirendum, rogandum instantissime, ac per viscera misericordie Jesu Christi obsecrandum pro conclusione saluberrimæ tanti boni, ut idem Ladislaus ad præfatum Concilium celebrandum operarias vires et manus impendere, cum vassallus esset Ecclesiæ, et circa ea quæ ad pacem, salutem ac statum prosperum et tranquillum ipsius Ecclesiæ dignoscerentur existere, ex fidelitatis et vassallagii debito et juramento tenebatur adstrictus, ac prelatos omnes regni præfati ac terre circa pharum et alios in civitatibus, terris et locis, quæ regebat seu detinebat, ad veniendum seu dirigendum ad hujusmodi Concilium vellet inducere ac deberet, et ad nonnulla alia circa votivum effectum ac executionem plenariam eorundem et dependentium, sicut est mundo notorium, transmiserunt, rati, ut præfertur, eundem ad eor et conventorum memoriam ob hanc tam salutarem toti gregi fidelium causam rediturum, ac ipsorum et reliquorum hujusmodi pacem amantium desideria suadendo jurisjurandi religionem et promissa qualibet impleturum.

« Nam idem Ladislaus, ut de multis, ad quorum observantiam obligatus dignoscebatur

¹ Alex. Regest., p. 26.

existere, pauca relevamus: vigore concessionis et infeudationis regni Siciliae ac terre citra Pharrum praedictorum per Bonifacium praefatum in nobile feudum pro se et suis heredibus concessorum inter caetera juramento medio promiserat solemniter, et convenerat, quod tam ipse Ladislans, quam etiam sui in dicto regno Siciliae heredes nullas unquam conspirationes, colligationes vel conjurationes, cum quibuscumque regibus, principibus seu magnalibus, communalibus, universitatibus, seu personis aliis fidelibus aut infidelibus contra ipsum Bonifacium, vel Romanos Pontifices, aut Romanam Ecclesiam in eorum damnum fieri faceret, seu fieri consentiret, etc. » Addit nonnulla alia a Ladislao sacramento promissa, cum beneficio et auctoritate Bonifacii IX regnum accepit, quae illum postea infregisse contendit, ut nunquam haereticis studium impensurum, vel cum ipsis sentientem fore: imperium vel Insubriae, aut majoris partis Etruriae principatum non affectaturum, octo millia unciarum auri, recurrente annis singulis Apostolorum Petri et Pauli festo die, Ecclesiae arario illaturum, Beneventanae urbis, circumjectique agri ditionem non invasurum, Campaniam, Maritimam, ducatum Spoletanum, Patrimonium Petri, Picenum, vel Romanum, Perusium, Bononiam, Tiferinum, Avenionem aliasve Ecclesiae terras nunquam in suam potestatem redacturum, nullas leges ad libertatem Ecclesiasticam infringendam laturum, Ecclesiarum et monasteriorum defensorum jura atque privilegia, quibus Guillelmo II Siculum sceptrum moderante donata erant, nunquam violaturum, ac, si perjurio unquam se devinceret, intentatis a Bonifacio penis anathematis, interdicti, privationis regni, se subjecisse: quibus diffusa oratione expositis, subjicit quem exitum habuerit legatio Odonis cardinalis:

86. « Tandem idem Odo cardinalis ad Ladislauum ipsum, ut praemittitur, destinatus, post multa colloquia secum habita, ut ipsum a proposito non recto retraheret, et ad executionem tractatus pacis et unionis hujusmodi reduceret, circa illorum effectum daturum operam, atque vires eundem pro parte ipsorum cardinalium cordialissime ac instantissime erga prosecutionem tractatus hujusmodi requisivit. Qui Ladislauus in reprobum sensum datus, nec intelligens, quod non solum Ecclesiae praefatae, quin etiam suam potissime salutem indelibel concernebant; sed vilipendens illa efficere, damnabili malignitate contempsit, nec permisit, imo profinus contradixit, vocationem ad praefatum Concilium praefatorum regni ac terre praefatorum et aliarum partium, quas tenebat seu verius definebat, circa quorum vocationem idem cardinalis instabat: sed, ut mala malis accumulando detestabiliora scelera patrarentur contra unam sanctam, Catholicam et Apostolicam Ecclesiam,

nosque etiam, de filio benedictionis conversus in hostem truculentissimum et immanem, pacis amulum et unionis hujusmodi turbatorem continuum, schismatis nutritorem, et scandalizatorem tranquillitatis ejusdem Ecclesiae, ejus et cunctorum matris fidelium, adversum nos et ipsam Ecclesiam variis injuriarum, contumeliarum et jaclurarum innumerabilium generibus ac speciebus insurgere, ac subditos nostros laessere, ac propulsare modis omnibus non cessavit, nec cessat assidue, ac adherere, favoreque praefato iniquitatis alumno Angelo Corario schismatico et antiquo schismatis nutritori, defensori, fautori, approbatori, manutentori, pertinaci ac notorio haeretico, et a fide devio notoriisque criminibus et enormibus perjurii ac violationis voti irrelito », sunt haec falsa crimina Gregorio illata: non enim voto se adstrinxerat, ut saepe diximus, Pontificatu se abdicaturum, non se abdicante Petro e Luna, sed cedente illo vel decedente, « ipsamque Ecclesiam cum incorrigibili, notoria et pertinaci contumacia scandalizanti, praecisoque ab Ecclesia per ipsum Concilium Pisanum, ipsius Angeli exigentibus demeritis, ac justo Dei judicio sententialiter condemnato, in perturbationem publicam, atque notoriam effectus unionis et exstirpationis schismatis praefatorum, in aeternae salutis suae dispendium, et exemplum detestabile plurimorum. Et iis sceleribus non contentus, ac per nos plures ob inobservantiam superiorum contentorum, quae adimplere tenebatur et exequi, per formam dictae concessionis in excommunicationis sententiis ipsam in praecipitum aeternae salutis trahentibus sorduisse damnabiliter, prout foret etiam de praesenti, aliamque Urbem nostram filiam praedilectam, in qua divinitas esse voluit suae militantis Ecclesiae fundamenta, necnon provincias nostras Campaniae atque Maritimae, Beneventanam, Asculanam, Revinam, Interamensem, Tuderinam, Perusinam et nonnullas alias civitates, terras et loca ad nos et praefatam Ecclesiam spectantia pleno jure occupasse, ac de facto delinisse et delinere videbatur occupata, illorumque curam, regimina, officia, administrationes etiam usurpasse, censum, arreragia militaria, servitia et reliqua dictae Ecclesiae Apostolicaeque camerae, vigore concessionis et infeudationis regni ac terre praefatorum debita non solvisse ». Subdit Alexander Ecclesias illum oppressisse, omnes ordines regni Sienti suis prerogativis exuisse, conjurationes adversus ipsum, suique studiosos fecisse, provincias Ecclesiae invasisse, plures traxisse ad defectionem; tum magno veritatis crimini ad alendum schisma in Pisani Concilii patres vexilla Angeli Corarii insignibus depicta extulisse. Pergit idem Alexander:

« Et multos errorum tenebris propensius posset involvere, ipsum demum nisi convertatur

et vivat, in aeternae suae salutis interitum perducaturus, in confusionem effectuum salutarium praemissorum vexilla praefati, ac Angeli insignia erecta cum suis portari faciens terra marique, hostilia sumpsit arma in persecutionem et exterminium congregationis dicti Concilii, universa perturbans ac flagellis attingens variis quolibet suis jussionibus non parentes, Pisas impeditans, congregationem hujusmodi, nisi dextera Dei, et potentia dilectorum filiorum Baldassaris S. Eustachii diaconi cardinalis A. S. L. necnon Florentinorum atque Senensium restitisset, proculdubio discussurus, mare sua classe infestans hostiliter, et ad ipsum Concilium venientes spoliari, atque capi faciens, etiam navigia mercibus, utensilibus, rebus, et bonis aliis onerata. Et infra : « Et ut facilior etiam posset occasionis materia in confusionem dicti Concilii suo nefario provenire proposito et profano, peti fecit inter caetera ab ipsis Florentinis atque Senensibus, cum intra eorum territoria igne, ferro, agrorum et aditiorum depopulationibus, demolitionibus, terras et castra plurima expugnari in partibus illis in sui praesentia faciendo, et quibusvis hostilifalibus cuncta vastando, profligans, ac expetens, Senarum et Aretinae civitatum, earumque comitatum, territoriorum, atque districtuum dominia et gubernacula, ut deinde illis potitus, sicut gesta manifeste monstrabant, reliquas Tusciae civitates et terras reprobis actionibus, et testantibus hoc ipsum luce clarius conjecturis, Romani imperii monarchiam modis quibuslibet invadendi, ac etiam occupandi facilior praestaretur occasio, almaque Urbs, quam damnabiliter occupat, ut praefatur, et reliqua detenta, et Cortonensis civitas intra Tusciae viscera conspiratione seducta perhibent argumenta : inimica et prorsus infesta tenere castra; ut si cupiebant, quod ab eorum offensione desisteret, praefatum Concilium in Pisana civitate vel alibi intra eorum territoria non sinerent quomodolibet congregari : sed ipsos fratres nostros ac reliquos, qui hujus rei causa convenirent, de praefata Pisana civitate, et eorum quibusvis territoriis ex toto depellerent.

« Et ad hoc, ut mentes et opera venerabilis fratris nostri Antonii, tunc Penestrini, nunc Portuensis episcopi, ac praefati Baldassaris ab hujusmodi unionis celebri proposito retraheret, dilectum filium nobilem virum Christophorum militem Gajetanum, ejusdem Ladislai perantea mareschallum, et de quo quam maxime contidebat, dicti Antonii Portuensis episcopi germanum capi fecit, et terris, castris, fortalitiis et locis, ad ipsum Antonium cardinalem ac genitorem suum necnon Christophorum, germanos alios, et eorum nepotes pertinentes spoliavit, ac Pelillum et Mariam milites Neapolitanos et Joannem et Mariam dilecti filii nobilis viri Gasparis Cosae etiam militis Neapolitani hospitii nostri

magistri natos, et puerum et puellam ipsius Baldassaris cardinalis etiam germanos ac nepotes capi et detineri praecipit, et detinet captivos : Ecclesias, monasteria, personas, res, jura ac bona Ecclesiastica intra metas regni et partium, quas idem Ladislaus de facto occupavit et occupat, de praesenti diripi mandavit, ac sacrilegia committendo permisit et ut graviora patrantur ad explendum et prosequendum suae profanae mentis intentum, ab effectu pacis et unionis ipsius Ecclesiae ex toto semotum, prout notorietas patratum scelerum cunctis recte intuentibus indubitabilia testimonia perhibet et ostendit : cum multiplicato erroris et rebellionis spiritu praefatum Angelum Corario sic, ut praemittitur, haereticum et condemnatum manifestissime didicisset, replantando ac renutriendo, hujusmodi schisma, ipsum Angelum pro vero papa summoque Pontifice, publice tenuit atque tenet, sibi que adhesit et favit, prout adharet et favet etiam de praesenti modis possibilibus quibuscumque, injungendo suis licet de facto subditis sub gravissimarum comminatione penarum, ne quis nos Alexandrum V Romanum Pontificem nominare, aut nobis credere, assistere seu favere quoquo modo presumeret : ac etiam per suos nuntios ad praefatum Angelum sapissime destinatos, ut in damnabili proposito intrepidus permaneret, schisma hujusmodi nutriens, ac perturbans et impeditans unionem, persuasit assidue, etiam per exhibitionem pecuniarum et munerum amplissimorum sibi ac suis sacrilegis consultoribus et pestiferis fautoribus, necnon oblationes permaximas praesidiorum et favorum quorumlibet ipsius, Direxit etiam, ut immaculatam et sincerissimam devotionem ac fidem, qua erga statum et pacem praefatae Ecclesiae dilecti filii nobiles viri dux et ducale dominium ac universitas Venetiarum claruere perpetuo, posse suis viperinis suggestionibus inquinare, oratores ejusdem summa cum instantia, sed incassum, ut Altissimo placuit, quod praefato Angelo tanquam vero et unico Pontifici eorumque concivi crederent, assisterent et faverent : et cum preces suas, ut debitum exposebat, exauditionis fructu caruisse conspiceret, ratus aliis erroribus universos concutere, mentesque coinquinare fidelium, ne praefatae unionis sequeretur integritas, non prospiciens omnipotentiam Salvatoris impiorum dissipare Concilium, novissime ad civitatem Austriae provinciae Aquileiensis sua direxit navigia, ut praefatum Angelum cum suis sequacibus, compliciibus et adherentibus haereticis atque schismaticis ad regni praedicti partes, quae per eundem Ladislaum detinentur injuste, perduceret, Romanam deinde, ut publice nuntiabat, tanquam Pontificem reducturum : ipsumque Angelum cum parte hujusmodi sequacium et fautorum ad partes Aprutinas per classem ipsam ad terram

Ortonensem, et deinde ad civitatem Fundanam, ut netarium suum explere posset propositum, quantum in eo esset, perficere fecit, mox si dabitur; quod tamen ex divina pietatis miseratione confidimus, in quam nostros iactavimus cogitatus, suo carebit effectu. Romam, ut illam occupet et inticiat, ut praemittitur, reducturum. Et sentiens interim devotam, catholicam et fidelem deliberationem erga statum honoremque nostrum et ipsius Ecclesiae pro integratione ipsorum Venetorum pridem factam: rursus ad perturbandum fidele ac laudabile eorum propositum, quantum in ipsius haeretica dispositione ac reprobâ existeret, frustra tamen suos oratores remittere procuravit, ut ad suae damnabilis voluntatis intentionem explendam nil relinquere vel intentatum, etc. Subdit se Petro fil. S. Susannae presbytero et Antonio S. Mariae in Via Lata diacono cardinalibus ad secundam judiciorum formam partesque commisisse, ut de iis Ladislai facinoribus manifestis et conspicuis inquirerent; quae cum esse explorata retulissent, ex cardinalium consilio Ladislao Jerusalem et Siciliae regi, diem dixisse, ut ipsius tribunali se sisteret, sententiam accepturus, qua regno Siculo Romanae Ecclesiae fiduciario, aliisque bonis et juribus ob violatum jusjurandum, occupatas Ecclesiae terras contra Joannis XXII et Clementis VI sanctiones, factasque in Pisani Concilii praesules conjurationes sit multandus: ac ne ad declinandum iudicium pericula itinerum obtendat, syngrapham, qua securior transeat, ei tribuit: praeterea Diploma a se editum vel in Ecclesiae Pistoriensis foribus, cum Pisis eo iter intendat, vel in Bononiensi palatio affigatur. « Dat. Pisis kal. Novembris, Pontificatus nostri anno 1 ».

Proximo etiam anno kal. Martii in eundem sententiam tulit¹ Alexander, cujus edicta relinquere armis parabat Ladislaus, aetiorique nexu se Gregorio ac Ludovico Melioratis, Malatestis et Cameribus Ioparellis se conjunxit, extantque ejusdem litterae² ad Gregorium de Piceni vestigalibus cum iisdem pro sustentandis bellicis sumptibus parlandis hae litterae Octobri extremo exaratae.

« Sanctissimo in Christo patri et clementissimo domino meo domino Gregorio, divina providentia papae XII, ac sacrosanctae Romanae et universalis Ecclesiae dignissimo summo Pontifici.

« Beatissime pater et clementissime domine mi, post humilem recommendationem et pedum oscula beatorum, Et conductio et negotium viri magnifici Ludovici de Melioratis, et caetera quae sanctitati vestrae et meo statui sunt accommodata atque fructu conclusionem recipiant debitam et perfectam, contentor contentusque remaneo, atque mihi placet, quod talea Marchiae Anconitanae mihi debite vigore vestrae concessionis

mibi factae concedantur, atque dentur per eandem sanctitatem vestram praefato Ludovico pro presenti anno, et deinde in anlea annis singulis, donec idem Ludovicus ad nostra obsequia et stipendia fuerit pro statu vestro sanctaeque Romanae Ecclesiae, atque meo, exceptis tamen ab iis talis ferrarum magnificorum dominorum magni caemestabuli regni Siciliae, dominorum de Camerino, et dominorum de Malatestis, contentusque ero, nec minus sum, quod pro eisdem temporibus civitas Firmana, ejusque comitatus et districtus, quae per ipsum Ludovicum tenentur in Marchia ab eisdem taleis sint exceptae, super quibus et nonnullis aliis, quae reverendo patri episcopo Theauensi consiliario meo commisi per eum vestrae beatitudini meae parte ore tenus referenda, dignemini, sicut persona meae propriae indubiam dare fidem, et eum votive et celeriter expedire: sanctitatem vestram trinus et unus Deus conservare dignetur in Ecclesia sua sancta votive ac feliciter et longave. Scripta Suessa sub proprio sigillo meo die XXIX Octob., iv Iudicione.

« Humilis et reverens filius Ladislaus rex Hungariae, Jerusalem et Siciliae.

« Ladislaus rex manu propria ».

Tum bellicos apparatus non modo in Alexandrum, sed adversus etiam Ludovicum Andegaviae et Provinciae comitem amulum, Siculi regni titulos gerentem, quem Pisano Concilio interfuisse, atque ab Alexandro adfuturum, ingentem terra marique expeditionem ad Neapolitanum regnum occupandum confecisse, refert Monstreletus¹: cujus consilia adversis successibus disturbata sunt: nam hoc anno Genua Gallorum jugum excussit, cum Bucicaldus illius praefectus², qui antea Petrum e Luna antipapam in Romanae Urbis solio collocare meditatus fuerat, Mediolanum absecessisset, excitus a Joanne Maria duce civibus turbis implicito, ut illius partes adversus Facinum Canem Scaligerum Veronae regulum, qui Alexandriam subegerat, aliosque illius amulos confirmaret; sed dum Mediolani administrationem suscipit, mox non obscuram de affectato a se imperio suspicionem injecit, exclususque arcis aditu est: ac simul de Gemensium defectione edoctus, compulsusque ad reditum, cum Genuenses Urbis illius imperium Theodoro Montiserrati regulo detulisse comperisset, summaque constanlia illum bieri, de humanarum rerum vicissitudine quaerens, in Taurinorum regionem se recepit.

Quod ad Joannem Mariam Mediolani ducem attinet: divina bonitas insigni miraculo hoc anno edito illius immanitatem ferream confundere voluit³: nam cum duodennis puer filius Joannis Pusterlae, quem oderat, ipsi datus es-

¹ Monstrelet, vol. 1, c. 39. — ² Id. ib. c. 69. — ³ Anton. Vimerat. Cort. hist. Medio. p. 4.

set, jussit illum a canibus, quos humana sagina pascere consueverat, lauari: cumque in puerum jacentem humi principis misericordiam implorantem ferocissimos canes huic carnificinae assuetos immisisset, illi puerum blande subodorari nullam ibi noxam intulerunt. Effertus eo miraculo tyrannus, quamvis insons pueri misericordiam cum lacrymis deprecaretur, suspendium eam magistro interminatus est, ni canes puerum discernerent. Ille igitur canem feminam truculentissimam laxavit in puerum: caelesti tamen prodigio ab illa innocens non est kesus. Tum Joannes Maria rabie inflammatus jussit eam magistro, ut puero gulam ferro incidere. Paruit scelestus ille carnifex tyranni imperio: sed canes utroque carnifice humaniores, sanguinem jugulati pueri degustare detrectarunt, quantumvis hanc lanienam exercere soliti essent. Scribit Bernardinus Corius plura crudelitatis truculentissimi illius principis exempla; nam cum imbellis et inops senum ac feminarum turba belli malis affrita, pacem ab eo posceret, ducentos et eo amplius ex ipsis satellilio immisso interfecit; sacerdotes preces inter sacra pro pace apud Deum fundere veluit, praecipitque ut pro verbo pacis, verbum tranquillitatis substitueretur; idemque parochum, qui cadaver hominis condere sepulchro detrectabat, nisi consuetum stipendium reciperet, postquam celebrasset pro defuncto divina, vivum terrae infodi cum cadavere jussit. Ipse vero post aliquot annos frigidatus ex insidiis, et pariter saevitiae administer est, qui canes ad humanam carnificinam aiebat a plebe Mediolanensi discerptus raptatusque fuit¹.

88. Eodem anno atrox inter Cruciferos et Polonos bellum ex legatorum, qui illud sopire debuerant, praecipiti iracundia accensum, quo Polonia a Cruciferis et Prussia a Polonis, et Lituania, et Tartaris Zavolhensibus exastata² fuerunt. Clades singulas describit accurate Marlinus Cromerus³.

Hoc etiam anno vel superiori, ex Joanne Przibram a Thaboritarum secta ad Catholicam fidem converso, refert Coelaus⁴ Prage habitum tertium conventum doctorum nationis Bohemicae in collegio, cui Nigrae rosae nomen est, in eaque Wicleffi haereses, praesente, neque hiscere audente Joanne Hus, damnatas fuisse hisce litteris: « Notum sit omnibus, quod omnes doctores et magistri hic congregati unanimiter, nullo penitus contradicente, articulos quadraginta quinque Wicleffi reprobaverunt, refutaverunt et prohibuerunt in sensibus eorum haereticis, aut erroneis, aut scandalosis, mandantes omnibus et singulis ejusdem nationis suppositis, quatenus nemo hujusmodi articulos audeat te-

mere defendere, vel docere publice vel occulte; et hoc sub poena graviori », inquit Coelaus. « quam tunc poterant intelligere, scilicet exclusionis a praedicta natione. Prohibuerunt insuper ne aliquis infra magistrum libros ipsius Wiclephi, praecipue libros de Eucharistia, Dialogum et Trialogum audeat legere, ne in errorum voragine dignoscantur praecipites declinare ».

Sed cum ita Germanorum doctorum caefu Joannes Hus palam obsistere non auderet, clam Wiclephi venena spargere non destitit, ac dolo aggressus est Germanos depellere. Constabat Pragensis Academia quatuor nationibus, nimirum Bohemia, Saxone, Bavara et Polona, quae Pontificia imperiatique munificentia aequali dignitate immunitateque pollebant. Joannes autem Hus a Wenceslao nullis lenocinijs obtinuit, ut sola Bohemia natio caeteris tribus simul junctis in honoribus, sacerdotiis atque emolumentis Parisiensis Academiae instar poluendis aequaretur. At Germani licet conquererentur ex novalis rebus discrimen imminere, ne Wiclephi haeresis Bohemiam inficeret, nullis lacessiti contumeliis, communi Concilio in alias migrare sedes constituerunt, ac Langravii Thuringiae iisdemque Misnia marchionibus assentientibus Lipsiensem Academiam hoc anno condiderunt: inde vero Pragensis Academia penitus deloruit, atque adeo haeresis a Joanne Hus liberius disseminari cepit, ejectis nimirum doctoribus, qui sceleri obstiterant, subditque Coelaus: « Hanc ruinam Universitatis mox secuta est longe gravior Catholicae religionis et fidei ruina, per quam saepe mala universa in florentissimum regnum illud acervatim irruerunt haereses, schismata, blasphemiae, dissensiones, odia, detractiones, disputationes ventosae, profana colloquia, temeraria judicia, rixae, seditiones, caedes, bella, pugnae, direptiones, praedae iniquae, nefanda sacrilegia, immanissima strages, et quid non? et duraverunt ea mala in continuo fervore et motu supra quinquaginta annos, nempe ab anno Domini mcdix usque in annum mcdx et ultra in eo regno ». Addit auctor Joannem Hus sceleri fraena laxasse, atque in templo, cui Bethlehem nomen est, perniciosis concionibus suis populum infecisse, Wicleffique libros quatuor Trialogi in linguam Bohemicam traduxisse, atque ita complures Joannis Hus venena avidissime hausisse, adeo ut Andreas Broda theologus praestantissimus Sbrinkonem archiepiscopum sollicitarit⁵, ut pastorem diligentiam ad haereticorum impietatem ingravescentem coercendam intenderet.

89. *Alexander V damnat Joannem Hus Wicleffi errores praedicantem.* — His excitatus Sbrinko archiepiscopus convocatis doctoribus, omnes Wicleffi libros ad se perferri jussit⁶, ac supra

¹ An. Chr. 1412, num. 7. — ² Monstr. vol. 1, c. 60, Michov. l. iv, c. 43. — ³ Cromer. l. xvi. — ⁴ Ext. apud Coel. hist. Russ. l. i.

⁵ Coel. l. i. — ⁶ Ext. Svl. hist. Bohem. c. 21, Coel. l. i.

ducentos bullis aureis tegumentisque pretiosis ornatos flammis tradidit, Joannemque illis concionibus interdixit¹, unde is in urbem, e qua originem et cognomen trahebat, abiit, nec populos sua haeresi imbueret, favente loci domino destitit, conflare² etiam apud Pragenses invidiam archiepiscopo salegit, ac pellifices, sartores aliosque artium mechanicarum viros subornare, ut de rebus sacris cum sacerdotibus discerptarent, haeresisque contaminati haereticas conciones passim haberent. Eo etiam prorupit haeretica impudentia, ut feminae divina interpretari oracula ac docere auderent. Horum vero malorum auctorem Joannem illis postulatum fuisse apud Alexandrum a Sbincone archiepiscopo, refert Coelaus: ad quae illustranda ipsae Alexandri litterae ex ejus Regesto³ afferende visae sunt.

« Alexander, etc. venerabili fratri Sbinconi archiepiscopo Pragensi salutem, etc.

« Sedis Apostolicae diligentia circumspecta contra haereticæ pravitatis labe respersos, quorum nequitia serpsit ut cancer, ne in aliorum perniciem sua venena diffundat, remedium libenter adhibet opportunum; et ut negotium fidei jugi profectu, elisis omnino et radicalis erroribus prosperetur, ac fides Catholica fortius invalescat, suae sollicitudinis partes interponit. Nuper siquidem ad audientiam nostram quam plurimum fide dignorum relatione deducto, quod olim a quibusdam proxime lapsis temporibus, humani generis inimico procurante, in civitate Pragensi et regno Bohemiae, ac marchionatu Moraviae, et quibusdam aliis provinciis, nonnulli articuli erronei, qui haeresim seu scissuram in fide Catholica sapiunt, praesertim circa sacramentum Eucharistiae, per damnatum haeresiarcham quondam Joannem Wiclelli concepti, et in libris ejus dogmatizati, damnabiliter pullularunt, et multorum corda adeo infecerunt, quod quamvis postmodum per Ecclesiam justo iudicio reprobati fuissent, expedit tamen propter magnam multitudinem eorum, qui hujusmodi perversis articulis et dogmatibus sunt infecti, ut remedium emendationis et correctionis, ne ulterius pullulent, et gregem Dominicum per amplius inciant, celeriter adhibeatur, quodque ad hoc necessarium sit prohiberi, ne per aliquos, etiamsi sint super hoc Apostolico vel alio quovis indulto muniti, praedicationes aut sermones ad populum fiant nisi in cathedralibus, collegiatis, parochialibus, aut monasteriorum Ecclesiis seu earum cimiteriis, prout olim juxta juris ordinem fieri consuevit, et ne etiam aliquis cujuscumque status, gradus, ordinis vel conditionis existat, hujusmodi articulos audeat publice vel occulte adstruere seu asserere, vel dogmatizare aut defendere quoquo modo.

« Nos igitur, prout ad hoc ex debito pastoralis obligamur officii super iis, quantum nobis ex alto permittitur, providere cupientes, ac omnes et singulas tam appellationum, quam alias causas occasione praemissorum ex commissionibus Apostolicis seu aliis in Romana curia vel alibi in quocumque etiam statu pendentes, ad nos advocantes, fraternitati tuae, de qua in his et aliis specialem in Domino fiduciam obtinemus, et cum etiam tu, sicut accepimus, circa extirpationem errorum hujusmodi retroactis temporibus sollicitam feceris prout facis, diligentiam, per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus assumptis per te ad hoc quatuor in theologia magistris et duobus decretorum doctoribus, quos ad id duxeris eligendos, de ipsorum magistrorum et doctorum consilio super praemissis auctoritate nostra procedens, eadem auctoritate prohibeas, ne quis in Ecclesiis sive scholis, aut quibusvis aliis locis, praedictos articulos doceat, defendat vel approbet, ita quod, si quis contrarium fecerit, velut haereticus censeatur et ab omnibus habeatur. Et ne etiam aliquis de caetero quovis quaesito colore in privatis locis civitatis praedictae, sed in illis dumtaxat Ecclesiis et monasteriis, ubi de jure fieri debet et consuevit, ad populum praedicare praesumat; illos vero, qui hujusmodi articulos et errores adstruere, asserere, seu dogmatizare vel tenere praesumpserint, si Ecclesiasticae personae fuerint, ac eorum receptores vel defensores, ipsosque in dictis erroribus foventes aut credentes eisdem, etiamsi in theologia magistri, seu sacerdotes, vel alii clerici fuerint, aut alia quacumque praefulgeant dignitate, nisi super iis auctoritate praesentium moniti dictos articulos solemmiter et publice revocaverint, ac perpetuo abjuraverint, libros quoque ac tractatus, seu quaternos praefati Joannis Wicleff haeresiarchae, hujusmodi articulos in se continentes, si quos habeant exhibuerint, et tibi, et a fidelium oculis amoveri valeant, praesentaverint; ac etiam testes celantes veritatem, aut impediendes executionem fieri in praemissis; per captivacionem personarum suarum ac etiam alias, prout culpa ipsorum exegerit, nec non per privacionem beneficiorum Ecclesiasticorum, quae hunc obfinebunt, et inhabilicionem ad illa, et quaecumque alia beneficia Ecclesiastica imposterum obtinenda compellas, et alias in praemissis omnibus et singulis opportunum juris remedium apponas. Confradictores eadem auctoritate, appellatione postposita, compescendo, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii saecularis, non obstantibus quibuscumque appellationibus praemissorum occasione ad Sedem praedictam forsitan interpositis, et aliis contrariis quibuscumque, aut si aliquibus communiter vel divisim a Sede Apostolica sit indultum, quod interdicti, suspendi vel excommunicari non possint per litteras Apo-

¹ Lat. sily. eod. c. 35. ² Coel. sup. lib. — ³ Alex. reg. 41, Ep. cur. p. 18, et apud Mart. V. tom. VIII. divers. Ep. cur. p. 224.

stolicas non facientes plenam et expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Datum Pistorii XIII kalend. Januarii, anno 1°.

Obstrepere ¹ hisce Alexandri litteris ausus est Joannes Hus, ac mandatum hoc, quo haeresis Wicleffi coerebatur, vocare in odium, quasi Christi et Apostolorum in omnibus locis praedicatorum factis adversaretur, atque ab Alexandro ad ipsummet de re factum certiore provocavit. Quo quid impudentius et nequius fingi potest! qua tandem enim ratione scelestissimus haeresiarcha passim venena disseminans, cum Christo et Apostolis Evangelica fide populos erudientibus, conferri possit, ut ipsi passim liceat errorem docere, ut Christus et Apostoli quibusvis in locis obviis veritatem docuerant? Superiores porro Alexandri litterae postea a Martino V² confirmatae fuerunt. Al Sbinco Pragensis archiepiscopus cum Alexandri jussa haberi ludibrio a Joanne Hus ejusque seclatoribus vidisset, nec recordissimum Wenceslaum regia auctoritate ac potentia illa perficere, neque haereticos comprimere curare, ad Sigismundum Wenceslai fratrem regem Hungariae iter intendit, ut ipsum ad opem periclitanti in Bohemia religioni ferendam accenderet: sed in eo itinere, ut divina providentiae arcanis consiliis visum est, extremum diem obiit: ex cujus morte elatus superbia et insolentia Joannes Hus, majori furore est debaccatus.

90. *Burginus haeresiarcha et alii haeretici.* — Per eadem tempora Burginus haeresiarcha in Constantiensi agro diabolicis prestigiis delusus, simulata sanctitate nonnullos simplices in errorem traxit, de quo haec refert Nider³: «Sunt pauci anni transacti, quod circa tempora Pisani Concilii, me vivente in ordine in diocesi Constantiensi, Beghardus fuit seu fraticellus mere secularis Burginus nomine: hic crementum ibidem intravit, in eodem victu et vestitu sibi austerus valde extilit, orationi et contemplationi multum, ut videbatur, incubuit, et in his revelationes, sed heu! illusorias a maligno spiritu sub similitudine angeli lucis habere cepit, quibus, quod pejus erat, etiam nimium credidit. Nam ex visionibus istis regulam quandam et novam religionem cudit, et eandem discipulos exinde, velut B. Antonius esset aut Pachomius, docere cepit: iam rigidam et austeram vitam in dicta regula scripsit, et in se et in suis servavit, ut nisi pertinacia et inobedientia accessisset, veri et boni angeli instinctus intercessisse videretur: nam una cum suis discipulis novae religionis cultor et auctor captus per episcopum Constantiensem et examinatus repertus est iam caecam et profervam habere mentem, ut etiam

si dominus Apostolicus et Dei Ecclesia regulam quam reperit condemnaret, non se, sed errare latentes omnino crederet; in qua pertinacia perseverans per inquisitorem iudicio seculari traditus, ab eodem incineratus est rector cum regula». Vivisse paulo ante refert Nider⁴ in Basileensi tractu Beghardum alium, qui religioso cultu indutus nulla coelestia visa sibi objici affirmabat, addebatque impudenter, ut ait auctor, «quod Christus in eo esset actu, et ipse in Christo». At demum cum a fide in multis aberraret, nec revocari ad veritatis tramitem posset, demum Vienna flammis crematus est. Hujus erroris vel auctorem vel propagatorem fuisse impium Ekardum haeresiarcham antea vidimus; quem a Joanne Rusbrochio in tertia parte de ornatu spiritualium nuptiarum insertum tradit Joannes Gerson⁵ in Epistola ad Bartholomaeum Carthusiensem: «Ponit, inquit, tertia pars libri praefati, quod anima perfecte contemplans Deum non solum videt eum per claritatem, quae est divina essentia, sed est ipsamet claritas divina: imaginatur enim, sicut Scriptura sonat, quod anima tunc desinit esse in illa existentia, quam prius habuit in proprio genere, et convertitur seu transformatur et absorbetur in esse divinum, et illud esse ideale detulit, quod habuit ab aeterno in essentia divina, de quo esse dicit Joannes in Evangelio: *Quod factum est, in ipsa vita erat*». Addit alios Rusbrochii textus, quibus ille animas converti in Deum per identitatem temere, prout sonant verba, significavit. Suscepit vero Rusbrochii patrocinium Joannes e Schernadia⁶, edito libello, in quo confendit, Rusbrochium non locutum de conjunctione, quae est per identitatem realis existentiae, de qua dicit Christus⁷: *Ego et Pater unum sumus*; sed locutum de conjunctione, quae est per amorem liquefactivum, de qua dixit Paulus: *Qui adhæret Deo, unus spiritus est cum eo*. Porro sanctitatis specie patrata a nonnullis infanda flagitia, et demonem in angelum lucis transformatum plerisque illuisse, describit idem Joannes Gerson, ac subtilitatis et excellentis dogmatis specie terribissimos errores libris aspersos fuisse ita conqueritur⁸: «Fuit error de fege et spiritu libertatis, sub qua Begardi et Begarde nefanda et abominabilia perpetrarunt facinora: ponit error iste, quod anima perfecta reducta in Deum perdit suum velle, ita quod nihil habet velle vel nolle, nisi velle divinum, quale habuit ab aeterno in esse ideale divino: quo adjecto, dicunt se consequenter posse agere quicquid carnalis affectio deposcit sine peccato vel crimine, cum non habeant velle et nolle. Diversificatur autem modus iste, quoniam sufficit aliquibus, ut sub Deo suam totaliter vel taliter abnegent voluntatem.

¹ Nider form. 1. III. c. 2. — ² Aut. 1. form. V. c. 1. 27. n. 71.

³ Jo. Gerson Ep. de ornatu spir. it. nupt. — ⁴ Apoc. 1. c. 6. v. 17.

⁵ Jo. X. Corinth. V. — ⁶ Jo. Gerson in admon. obf. cond. l. XXXII.

⁷ Coel. hist. Hist. — ⁸ Mart. V. ubi sup. — ⁹ Nider form. 1. III. c. 2.

in qua abnegatione dicunt summam consistere perfectionem. Sunt alii rudiores idiotae et simplices qui seducti per astutos faciunt hanc subnegationem propriae voluntatis per modum professionis et obedientiae in manibus suis; qua facta promittunt adstuli tales et perversi, quod amplius peccare nequeunt: sub quo praetextu perpetrant innumerales nec referendas abominationes. Fuit alter error, quod nemo perfectus nullam curam debet habere de rebus humanis, quomodocumque vadant, imo nec de seipso si damnetur vel salvetur: sed in omnibus et singulis divinam expectare voluntatem debet, et in illa complacere sive salvet sive damnet, quia etiam quidquid velit voluntas Dei fiet. Habet error iste ramos plurimos pullulantes ex

dictis Apostoli, Augustini et similium male intellectis super praedestinatione Dei et suae providentiae infallibili firmitate, de quibus non est scribendum per singula, etc. »

Idem auctor in libello de distinctione verarum visionum a falsis plurimum miserorum a demone illusorum narrat historias¹: « Illusiones, inquit, plurimas nostro tempore cognovi contigisse, et etiam in hoc saeculo, in hac hora novissima in praecursione antichristi mundus tanquam senex delirus phantasias plures et illusiones somniis similes pati habet, et multi dicent: Ego sum Christus, et recedentes a veritate conversi ad fabulas seducunt multos, etc. »

¹ Libell. de distinct. verar. vision. a falsis col. 576.

GREGORII XII ANNUS 4. — CHRISTI 1410.

A. Roberti regis obitus, et Sigismundi electio.

— Insignis tui magnorum principum funeribus annus salubris quadringentesimus decimus supra-millesimus, Indictione tertia; Robertus enim Romanorum rex apud Oppenhai Boiorum oppidum obiit, excurrente exigui temporis intervallo postquam Joannes XXIII Pontificia corona xxv Maii redimitus est, ut testatur Gobelinus¹ his verbis: « Post coronationem ejus statim dominus rex Rupertus defunctus est ». Emicuit laude pietatis in Deum, observantiae in Gregorium, clementiae in populos: al non ita bellicis studiis floruit, cum pars magna imperii Wenceslao ejusque fratri Sigismundo regiae Germania procuratori adhaesisset. Spreto autem Wenceslao inerte, electores principes, habitis de novo creando rege comitiis, xx Septembris die, Jodocum marchionem Moraviae nonagenarium circiter, Wenceslai patruelem, ad solium exulere discordibus suffragiis, cum alii Sigismundum regem Hungariae ad imperiales apices vocarent, de quorum dissidio gestisque ait Gobelinus: « Eodem mense, nimirum Septembris, principes electores convenerunt apud Franchfordiam pro rege eligendo,

et archiepiscopus Trevirensis, Ludovicus dux Heidelbergensis palatinus Rheni et Burggravinus Noribergensis tunc procurator marchionis Brandenburgensis quantum ad eligendum elegerunt dominum Sigismundum regem Hungariae fratrem regis Bohemiae, ad quem tunc spectabat Marchia Brandenburgensis, in regem Romanorum, archiepiscopis Coloniensi et Maguntinensi adhuc in deliberatione persistentibus, sed rex Bohemiae et dux Saxoniae ad electionem non venerunt, et haec electio facta fuit xx die diei mensis, et statim archiepiscopus Maguntinus mandavit Ecclesias oppidi Franchford non aperiri, ni illi qui elegerant electionis suae publicationem et solemnizationem consuevas perficiendi haberent facultatem, unde illis venientibus ad fores Ecclesiae nec ingressum habere valentibus electionis illius publicatio retro chorum ipsius Ecclesiae facta est per eosdem et postea, Maguntinensi et Coloniensi archiepiscopis iterum convenientibus, Jodocus marchio Moraviae vir grandaevis per ipsos in regem est electus ». At exiguo tempore honori, in titulum sepulchri usui futuro superstes fuit, addit enim idem Gobelinus: « Post hoc », nimirum imperiale consensum fastigium, « eodem anno » excurrente scilicet imperii, sex enim mensibus circiter re-

¹ Godef. act. vi. c. 90. Paul. Lang. in Chron. Ediz. Guyprien. in Ron. Nibel. Lottet. et alii.

gulum nomen sustinuisse, neque Casarea corona redimitum ferunt, « defunctus est, et deinde praedicti archiepiscopi Maguntinus et Coloniensis in regem Hungariae supradictum cum aliis consenserunt ». De Jodoci electione dictis consentit Theodoricus e Niem his verbis ¹: « In primo anno Pontificatus dicti Bartholomaei Jodocus marchio Moraviae fratruelis domini Sigismundi moderni regis Romanorum in Romanorum regem pauco elapso tempore prius electus et ejus loco consentiente D. Wenceslao rege Bohemiae et fratre dicti Sigismundi per dominos principes electores imperii in Francofordia dictus D. Sigismundus tunc et nunc etiam rex Hungariae in regem Romanorum fuit electus ».

Constat igitur Sigismundum geminis comitiis regem Romanorum reconstitutum: a primis vero imperii annis in consignandis Diplomatibus ipsum auspiciatum esse colligitur. Non desunt tamen qui secundos conventus in quibus consentientibus omnibus suffragiis Casaream dignitatem adeptus fuit, proximo anno celebratos dicant ² (t).

2. *Martini regis Aragonum mors, cui succedit Ferdinandus.* — Eodem anno Martinus rex Aragonum, dum, in illo novo conjugio, sopitum ob infirmam valetudinem vigorem medicaminibus calidioribus excitabat, vitalibus adustus, vitam sibi eripuit ³: ejus obitu regnum ad Ferdinandum ex sorore nepotem Joannis Castellae regis patruum, principem egregium et laudatissimum est delatum ⁴; qui eodem etiam anno virtutum regiarum insigne specimen explicens ad Antequeram, quae veleribus Singilia fuit,

Maurorum urbem, quam cum obsidione cinxisset, Barbaros ad eam solvendam instructis agminibus irruentes insigni victoria fregit prostravitque ⁵, desideratis tantum in praelio centum et viginti Christianis; caesorum vero Maurorum numero universas fidelium copias excedente atque ad quindecim millia ascendente. Prospere etiam ab eodem ad Archidonem concursus ⁶ est cum infidelibus tumultuaria pugna, quos pari successu attrivit, ac demum Antequeram in suam redegit potestatem.

3. *Miserandum praelium inter Polonos et Cruciferos.* — In Prussia maximus fidelium numerus miserando certamine inter Cruciferos equites ac Polonos in illo perit: qui si adversus fidei hostes concordibus animis verfissent arma, Christianum propagare imperium potuissent. Tristem cladem hisce verbis narrat Gobelius ⁷: « Hoc anno rex Poloniae et Vitoldus dux Lithuaniae cum maxima multitudine armorum praesertim paganorum intrabant Prussiam, et per milites cruce signatos Ordinis domus Theutoniarum inslauratum est bellum contra eos xv die mensis Septembris, et rex Poloniae triumphavit, et ceciderunt homines utriusque partis xciv millia, de quibus ex parte militum praedictorum ad sex millia ceciderunt, de quibus cruce signati milites sexcenti fuerunt ». Visum est divinum Numen superbiam Cruciferorum eo praelio confundi voluisse, quorum magister Conradus e Junigen positis ex adverso castris duos enses alterum regi Polono, alterum Vitoldo duci Lithuano misit, ut eos provocaret ad pugnam, additis etiam superbis hisce verbis repetitis ab

¹ Theod. e Niem in VII. Joan. XIII. — ² Cuspin. de Caesar. in Jodoco. — ³ Sur. in I. III. fol. Ann. I. XI. c. 1. Mar. I. XIX. c. 2. — ⁴ Id. Sur. ibid.

⁵ Sur. I. VII. c. 9. Mar. I. XX. c. 3 et 4. — ⁶ Sur. sup. Marian. I. XIX. c. 21. — ⁷ Gobel. in Cosmo. ad. VI. c. 90. Michov. I. IV. c. 13. 14. Cromer. I. XVI et XVII. Monst. vol. I. c. 3 et 4.

(1) Agendum hic suscipit analista de Roberti regis decessu, ac Sigismundi substitutione; cujus quidem Roberti exitum cum presenti anno recte ligat. De mensis et die obitus dissidium est anceps, cum scriptores aequales eorum temporum secum ipsi minime conveniant. Gobelius qui tunc Romae agebat, statim postquam Joannes XIII novus Pontifex sacram coronam assumpsisset, de quo nos in Nota sequenti, ex hac luce subtractum Robertum asserit. Cum vero Joannes de xxv Maii Pontificiam coronam acceperit; ideo ipsas Junii kalendas emortuales Roberto plures assignat. Trithemius, qui sacro hoc meliante floreat, die xviii Maii decessisse narrant, cui et Primum Gassarum in Annalibus Augustoburgensibus, inter scriptores rer. German. Menken. to. 1 suffragatur. Verum Andreas Ratisponensis, qui sub Sigismundo Chronicon suum, vulgatum ab Eccardo inter script. medi. Aevi scribebat, testatur die xvi Maii hujus anni Roberti regis cadaver sepulture mandatum fuisse Heidelbergae; ex quo fit ut obitus ejus die xv Maii collocandus sit. Huic sententiae, utpote scriptoris omnium antiquissimi et Germani, aequiescendum censeo; quandoquidem Gobelii, qui tunc in Italia agebat, testimonio Germanicorum scriptorum turba adversatur. Hanc pariter confirmat Sanctus junior, qui ducum Venetorum gesta hoc exente saeculo ad optimis patriae suae Monumentis scribebat; namque enim ille die xvii Maii nuntium de Roberti obitu Venetis receptum fuisse; ex quo de obitu ejusdem principis die xiv vel xv consignando sententia confirmatur.

Successor interim regi Romanorum defuncto providendus erat ab electoribus; quare Francofordiam convenerunt circa festum S. Bartholomaei, ut narrat Eberhardus Windeckius, qui Sigismundo imperatori suppar et charus, de eodem imperatore historiam scripsit. Eo igitur ad praescriptum venerunt archiepiscopi Moguntinus, Trevirensis, Coloniensis, comes Palatinus Rheni, absente Saxoniae duce, qui a Sacerdotum ditionem suam infestantibus impeditis electorum conventum dilata possebat. Brandenburgensis Marchionis et electoris iura Jodocus Moravia comes, et Sigismundus Hungaria rex oppositis studiis sibi vindicabant; quare uterque concurrendum eo censuit, Jodocus nempe et Sigismundus, cujus vires gerebat Fridericus Burgravius Nurembergensis. In hac iurium contentione archiepiscopus Trevirensis, comes Palatinus Rheni, quia et ipse pariter Wenceslaus Bohemiae rex tanquam unus ex Electoribus die xx Septembris in Romanorum regem elegerunt Sigismundum ejusdem Wenceslai, qui et ipse pariter regis Romanorum titulum gerebat, fratrem. Vicissim electores reliqui, nempe Joannes Moguntinus, Fridericus Coloniensis et Jodocus Moraviae marchio in eundem Jodocum convenientes Romanorum regem illum proclamant die prima mensis Octobris, statimque litteras ea de re ad Germanos scripserunt electoris suae apologeticas, quas legas apud Schannat Viend. litter. fo. II, pag. 150. Scriptum illud alio opposito referunt assertores Sigismundi, idemque pariter ibidem vulgatur. His dissidiis totus praesens annus distractus est, squidem vera scribit Gassarum Primum in Annalibus Augustoburgensibus, ubi Jodoci obitum anno sequenti die XIII kal. Aprilis consignat. Scriptores enim omnes ex aequo conveniunt non nisi post obitum Jodoci res compositas fuisse in novo electorum conventu, in quo communi assensu Sigismundus electus fuit, « hac adjecta conditione », ait Andreas Ratisponensis, « quod ab illa concordia electione, et non a prima regem se scribere deberet. Quod ipse quidem, » addit idem scriptor, « sic promisit, sed tamen ratum non tenuit ». Ex his omnibus statuenda est Sigismundi quidem electio die xx Septembris; Jodoci vero die prima mensis Octobris, quod ab eruditis huc usque ignoratum fuit.

ejus oratoribus : « Dixerunt », inquit Michovias¹ : « Illustrissime rex, magister Prussiae Conradus tibi et fratri tuo Witovudo duos gladios in suffragium pignae misit, quatenus minus emetanter et magis audaci, quam prae te fers animo cum eo congregiaris, sique arcum campum habere existimas, ad certamen te alliciendo de planitie campi quantum voles tibi cedit. En superbum responsum, (subdit auctor), et in eo puncto retrocessionem Pruthenicus exercitus laud exiguam fecit. Rex autem Wladislaus acceptatis gladiis, qui in haec diem in thesauro castrae Cracoviensis servantur, non in bilem, sed lacrymas resolutus ait : Quamvis sufficientes gladios habeam, pro majori tamen suffragio etiam hos duos gladios accipio; campi vero electionem propitiationi divinae committo ». Tradit idem auctor Wladislaum regem non in armorum apparatu, sed in divina ope spem victoriae posuisse, nec prius eum voluisse praelio decertare, quam rei divinae a duobus sacerdotibus bis peractae interluisset.

Accusat Theodoricus Niemius negligentiam Joannem XXIII de quo inferius dicitur, qui pacis interpretem inter Polonum et Cruciferos non egerit, atque immanem eam cladem eorumdem Cruciferorum superbiae pariter adscribit² : « Quia, inquit, dictus Balthasar se non interposuit pro hujusmodi concordia tempestive inter easdem partes, tunc insimul disceptantes, contigit eodem anno die decimo quinto mensis Julii, scilicet divisionis Apostolorum, quod rex Poloniae praedictus prope terras ipsorum magistri et fratrum castrametatus cum valde potenti exercitu ipsam Prussiam ad comprimendam, si posset, violenter ipsorum magistri et fratrum audaciam, vellet intrare : cui occurrentes illic praedicti magistri et fratres etiam valido stipati exercitu circa horam tertiam ipsa die praefati forfiter ceperunt, ubi fortis impetit in fortem : sed praedictus magister et fratres praedicti infelici omne pugnantibus subito devicti fuerunt, fugientibus ab ipsis multis militibus de ipsorum exercitu memorato : ubi praedictus magister, et multi alii ex fratribus praedictis in bello hujusmodi mortui ceciderunt, quod contigit eorum causante superbia. Misit enim eadem die de mane praefatus magister, in grandi multitudine dicti sui exercitus confusus et quasi de victoria certus, mittendo sibi duos enses evaginalos, in signum quod utique secum pugnare vellet : quos rex ipse animose recepit plus ad bellandum cum ipsis fratribus accensus, ubi tunc et infra paucos post dies postea, ut fama erat, propter hujusmodi guerram ultra sexaginta millia hominum ceciderunt. Sed quot castra, oppida, villae campestris per ipsos victores Polonos in eadem Prussia illa tempestate durante ignis incendio et alias deva-

statae fuere, et quod alia terribilia mala ex illis guerris tunc temporis prodierunt, esset longum seu tardiosum calamo exarare ». Subdit deinde sedatum bellum, atque inducias opera Herbipolensis episcopi pactas fuisse.

4. *Gregorii sententia in schismaticos.* — Dum ita res Christiana ex Polonorum et Cruciferorum certaminibus labefactabatur, non minus contrariis Gregorii Pontificis atque aemulorum contentionebus agitata fluctuabat : retinere enim quisque susceptos apices et adversarios dejicere nitabatur, gravesque a Gregorio¹ in Alexandrum² ac Petrum e Luna latae sententiae, et plures legationes ad partes augendas missae : Gregorius quidem Joannem³ Rigensem archiepiscopum ad regna Septentrionalia transmisit, ut ea in obsequio suo confirmaret, tum alios in Trinacriam⁴ internuntios : in Picenum vero Angelum⁵ tit. S. Stephani in Caelio Monte cardinalem legatum decrevit. Tum Ludovicum e Melioratis Firmana toparchia ornatum⁶ Ecclesiastico exercitui cum Ladislai copiis conjungendo praefecit⁷, datis Caietae XIV kal. Decembris litteris. Ad infringendas etiam adversariorum vires decumas sacerdotibus, qui sibi non parerent, persolvi vetuit⁸.

« Gregorius, etc. universis et singulis Catholicis inter schismaticos solo corpore constitutis in Italia degentibus, salutem.

« Quorundam vestrum duxit devotio a nobis humiliter requirendum, quibus reddere teneamini decimas debitas, cum forte contigerit episcopos, praelatos et reliquos clericos, proh dolor ! schismatis labe teneri, quibus alias dictae decimae deberentur de jure : nos autem, sicut ex debito pastoralis officii vestrorum cunctorum vultorum salutem optantes, praesentium tenore duximus respondendum et indulgendum : cum enim ex institutione Dei pro ampliatione cultus ejusdem clericis vocabulum sonat de sorte Domini, quo jurisdictione praepollent super laicis debentibus eisdem spiritualia seminare, quibusque cura de egenis inhaeret, sint decimae deputatae, liquidum est effectos schismaticos esse decimarum jure privatos, etenim cessante causa cessat effectus ; si enim nedum amplificent cultum divinum, sed quantum in eis est, enervant pariter et profanant : victimae quidem impiorum abominabiles, et a Domino sunt projecti, assistentes adversus eum et adversus Christum ejus, de quibus veritas ait : *Qui non est mecum contra me est, et qui non colligit mecum, dispergit* : hoc est, qui Christi non est, antichristi est : horum nempe conservatio polluta est et Deo odibilis, qui nec unitatem neque sanam Ecclesiae tenent doctrinam de quorum quolibet ait Salvatoris dilectus : *Si quis venerit ad vos, et hanc doctrinam non*

¹ Mich. sup. c. 43. — ² Theod. c. Niem. n. VII. Jo. XXIII.

¹ Alex. l. i. p. 51 et 76. — ² Greg. l. III. p. 129. — ³ Lib. III. p. 152, ad 159. — ⁴ Ib. p. 225, ad 217. — ⁵ Ib. p. 192. — ⁶ Ib. p. 186. — ⁷ Ib. p. 192. — ⁸ Ib. p. 180.

affert, nolite eum recipere in domum, neque aere ei dixeritis; qui enim dixerit illi aere, communicat ejus operibus malis. Haec Joannes de schismaticis seu haereticis evitandis, et quae docuit verbis, factis exhibuit. Illi sunt, qui inter se ad inslar populorum sutoris callosi in discissam Domini tunicam ei desuper textam minutam per frustra decerpunt, et Christi vineam exterminant vulpes intra lacus contritos, qui non habent aquam, satagentes, ne ubi fons signatus et hortus ille conclusus sit, possit intelligi. Ideo ad salutem vestram, et non sine eorum precatione, qui postulantes cathedram Petri et fidem, Apostolicam Sedem censuerunt consulendam. Quare vobis et cuilibet vestrum praesenti indulgentiam lenore, ut portiones decimarum, quae ex Constitutione sacrorum canonum illic laudabili consuetudine approbata debentur episcopis, praelatis, curatis et reliquis clericis cujuscumque dignitatis gradus, vel status existant pro eorum usu si forent Catholici, et praesentis schismatis scelere sunt infecti, in alia opera pia converti facere aut convertere valeatis; reliquas portiones, divino cultui, fabricis Ecclesiarum, seu pauperum opibus ex debito erogandas eidem cultui, fabricis et pauperibus integraliter persolvendo. Nulli ergo etc. Hat. Gaetano III non. Octobris anno IV ». Damnavit idem Gregorius adversantes sibi suasque et aliorum animas in exilium adducere querebatur, ac praesertim de iis, qui Pisana decreta sequebantur: « Conantes, inquit, una secum universos populos in barathrum aeternae damnationis immergere, turbare pacem, foedera violare naturae, et quantum in eis est sub nomine unionis et pacis, inconsultum Dei tunicam separare, velusto schismati aliud perniciosius addiderunt ». In eosdem etiam velut schismaticos severitatem animadversionis adhiberi jussit.

5. *Alexander Bononiam se confert.* — Alexander vero, in Pisanis conventibus creatus, iam Pontificem quam Balthasariss Cossae, cujus opera ac insigne Pontificium acceperat, mancipium agebat; nam cum Pistorio Romam proficisci vellet, illius consiliis Bononiam adductus est, ut narrat Theodoricus e Niem¹, de Roma enim e Ladislai tyrannide ad Alexandri obsequium extremo superiori anno a Paulo Ursino traducta locus subdit: « Cum nova de hoc ad civitatem Pistoriensem, in qua tunc dictus Alexander cum sua curia residebat in professo Circumcisionis Domini delata fuissent, dictus Balthasar etiam existens in eadem civitate voluit, imo, penitus dissensit, quod idem Alexander papa dictam curiam ad Urbem ipsam ea vice transferret, illucque accederet, prout communiter fieri consuebant, quodque sic fieret similiter Romani sperabant, asserens dictus Balthasar, quod pro

recuperatione ejusdem Urbis, et quarundam aliarum terrarum in eadem provincia Patrimonio B. Petri in Tuscia magnos sustinisset labores, et pecunias non modicas exposuisset, adiciens etiam quod ipse recedens de Bononia causa veniendi ad dictum Concilium Pisannum Bononiensibus promisisset, quod absque papa illic non rediret, nisi illum secum reduceret; et si contrarium fieret, timebat quod praedicti Bononienses ipsum impie trucidarent, persuadendo eidem Alexandro, quod ageret consultius cuncto ad civitatem Bononiensem, ubi posset tuto manere, et pro voto consequi ea, quae desideraret habere. Ipseque Balthasar promisit dicto domino Alexandro papa et dominis cardinalibus, quod etiam in augmentum expensarum se vellet ipsis reddere liberalem: sed qua intentione hoc fecit incertum est, verumtamen plerique autumant, se illud dolo fecisse, ut per qualiacumque media perveniret ad papatum, sicut exitus acta probavit: sicque praedicti Alexander papa et domini cardinales, qui cum eo erant in eadem civitate Pistoriensi, persuasionibus et promissis hujusmodi praedicti Balthasariss in illo indisposito et frigido tempore hyemali per aspero montes et vias terribiles inter Pistorium et Bononiam tunc repletos glaciibus et nivibus de ipsa civitate Pistoriensi ad Bononiam accesserunt ». Addit auctor Balthasarem Alexandro cubicularios et alios domesticos adjunxisse, quos licet gratos non haberet Alexander, repellere tamen non sit ausus, ne Balthasariss, a quo pendebat, iras asperaret, sed non diu fabula ducta est, nam quod domesticorum corruptorum opera Alexandrum sustulerit, Balthasarem accusatum suo loco videbimus.

6. *Gregorium et antipapam insectatur, dato Diplomate.* — Pellicere autem ad summum obsequium populos Pontificioque fastigio deturbare Gregorium omni contentione enitebatur Alexander in Pisanis episcoporum conventibus creatus: illum enim ac Petrum e Luna veluti schismatis propagatores, confectis pridie kal. Februarii judiciariis aelis, una cum sectatoribus pari afflicendos poena pronuntiavit². Verum ea ipsa, quae de Petro recenset, a Gregorio culpam amovent, ut superiori anno ostendi. Quae autem in Gregorium congerit, quam a veritate aberrant ante suis locis a nobis allata satis superque demonstrant: nam in primis quo jure Gregorius cum antipapa comparari possit, cum ille simul cum aliis cardinalibus se ab Urbano VI sine Concilio Oecumenico divulsisset; contlassetque schisma, deinde promulgasset etiam de statu dignitatis recedente Pontifice, nunquam se abdicaturum: imo post Innocentii obitum proponentibus cardinalibus, ut si ille Pontificalia insignia possideret, communi consensu utriusque collegii Pon-

¹ Theod. e Niem in Vit. Jo. XXIII.

² Alex. reg. c. 2. p. 34 et 61. et apud Conc. Pisan. p. 433.

titex crearetur, ut tolleretur schisma, id facere detrectasset. Gregorioque abdicationem suam paranti insidias struxisset? Cum autem Gregorius votum nuncupasset de Pontificio gradu relinquendo, si antipapa papales apices abjecisset, ut oplata Ecclesiarum conjunctio fieri posset, is casus nondum configerat, cum Petrus e Luna in pertinacia de iis retinendis persisteret; neque abdicante a se Gregorio Pontificiam dignitatem, Ecclesiastica conjunctio posset redintegrari, quandoquidem plures adhuc reges nimirum Castellae, Aragoniae et Scotiae Petro e Luna adhærebant. Itaque de perjurii culpa Gregorius jure argui non potest, maxime cum etiam non abdicante se antipapa vellet ipse id præstare, modo ille a Concilio damnaretur, quod in tertio loco celebraretur; neque enim Pontificium primatum subiciendum censebat schismaticis et cardinalibus, qui adversus ipsum rebellant, et Gallorum ab Urbano recedentium exemplum erant imitati. Nec jure indignati sunt adversus Gregorium cardinales, quod Saonam nollet se conferre, cum pactis non starent ejus adversarii, nec Saonenses, Genuenses tum darent obsides, neque antipapa arma poneret; consiliumque eorum infidum omnino erat, ut se hostium suorum et antipapæ fidei crederet; in quo casu cum sibi adversantes cardinales experiretur, se voto de non creandis novis cardinalibus non obstringi interpretari potuit ex suorum consilio, cum ad Pontificem jus illud interpretandi spectaret. Pariter se subicere Pisanis conventibus, cum maxima ex parte ex schismaticis constaret, non poterat, neque illi servarent promissa, siquidem polliciti erant Petrus e Luna in vaso gradu cessurum, eaque fallaci spe Gregorium adduxerant, ut desereret Romam, ditionemque Ecclesiasticam adversariorum grassationibus objiceret. Non constat etiam, quo jure cardinales edicere potuerint universis archiepiscopis et episcopis, ut a Gregorio delicerent: præsertim cum iidem cardinales a Balthasare Cossa auro subornati fuissent, aut alios falsis susurris in suas partes traxissent: quæ pro Gregorii causa indicanda visa sunt. Porro Alexandri Diploma plura falsa in Gregorium ipsum congerens ac vera supprimens his verbis conceptum¹ fuit quo gesta Pisani Concilii confirmata fuere, ac licet purpure jus cardinalibus Gregorii abrogavit, Constantinense tamen Concilium illud ratum firmumque esse jussit.

7. « Alexander, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Rerum omnium summi ac providi ordinatoris Domini nostri Jesu Christi vices, quam insufficientibus meritis, gerentes in terris, exemplo ejus invitamur, ut de suprema Aposto-

lice dignitatis specuia ad singulas orbis partes nostræ considerationis aciem extendentes ad ea potissima, per quæ fides Catholica roboretur, ac hæreses et schismata procul ab Ecclesia depellantur: ac illa, quæ ad hoc provide et solemniter gesta sunt, et pro salute Christi fidelium executioni debite demandantur opem atque operam, prout nostrum requirit officium, impendamus sane dudum, videlicet anno Dominicæ incarnationis millesimo trecentesimo septuagesimo octavo, in Romana Ecclesia, hoste humani generis procurante, gravis et pestilens nimium exorta scissura magna populo Christiano infra breve tempus attulit delrimenta, tota ipsius Ecclesie fabrica per illam in duas partes divisa, quarum uni quondam Urbanus VI in sua, et alteri quondam Clemens VII in ejus obedientiis nuncupati eodem tempore ut Romani Pontifices præsidebant; Urbanus quidem in Italia, Clemens autem præfatus in Gallia sibi sedem adhaerentium auxilio vindicabant. Deinde ipsis duobus contendentibus ab hac luce subtractis, quondam Bonifacius IX Urbano, et iniquitatis alumnus Petrus de Luna olim Benedictus XIII in eorum obedientiis nuncupati Clementi predictis, ac etiam postea Bonifacio predicto vita functo, quondam Innocentius, qui VII ac demum etiam ipsi Innocentio infra pauca tempora sublato de medio perditionis filius Angelus Corario, qui olim Gregorius XII nominabatur, in hujusmodi obedientiis successerunt: sed cum dicto Clemente vita functo ageretur, ut alter in locum ejus subrogaretur, cardinales de obedientia ipsius Clementis, de quorum numero tunc erat Petrus de Luna predictus, ad extirpanda discrimina generalis incommodi, quæ ex schismate hujusmodi continue pullulabant, ad invicem promiserunt et juramento firmarunt, ut si quis eorum in successorem dicti Clementis eligeretur, prosequeretur extirpationem schismatis et unitatis vinculum in Dei Ecclesia etiam usque ad renuntiationem sui papatus inclusive, si majori parti cardinalium eorundem pro bono unionis expediens videretur, ut in quadam cedula super præmissis facta et subscripta manibus ipsorum cardinalium plenius continetur.

8. « Hæc autem ipse Petrus non solum una cum cæteris unanimiter promisit et juravit, verum etiam in verbis suis affectionem ac sollicitudinem erga unionem per hanc viam habendam ardentissimam ostendebat, ex cujus assertionem et verbis cardinales predicti, qui tunc pro electione celebranda convenerant polissime invitati dicuntur ad electionem de persona ejus faciendam, credentes proculdubio quod ea, qua ore et labiis prædicabat, etiam corde et opere cum sinceritate exsequeretur. Sed præfatus Petrus, dicto Clementi surrogatus, licet statim rebus adhuc recentibus iterato promiserit et juraverit illa observare, et per varias mundi

¹ Alex. reg. II. p. 54 et 61.

partes verbo notificaverit, et scriptura se pro bono unionis esse omnino paratum renuntiare, adversario suo pariter renuntiante; tamen paulo post honoris fastigio et dominandi cupiditate affectus ac retrorsum conversus, primo paulatim tergiversari, deinde aperte contradicere et sine ullo velamine impugnare viam cessionis incepit, omnesque exosos habere, qui de hoc audebant sibi facere mentionem. Angebantur miserabiliter cardinales prefati, se et commodum Christianitatis contra spem suam ludificari atque decipi conspicientes: sed tantus erat imminentis periculi terror, qui in actibus atque verbis tam ipsius Petri, quam aliorum quorundam intrinsecorum ejus proferebatur, ut alii ex eisdem cardinalibus ori suo silentium imponere, alii qui liberius de hoc locuti fuerant, comminationum metu interdum a consiliis, et ab ipsis missarum solemnibus, non petita licentia nec expectato fine, recedere, alii ex nostra civitate Avenionensi, in qua idem Petrus tunc degebat, subito abire ob timorem captivitatis et carceris cogerentur. Nec solum cardinales ipsos contempsit, verum etiam principes et dominos temporales, qui ad hanc viam ipsam exhortabantur, inter quos chrissimus in Christo filius noster Carolus rex Francorum illustris, quo majori auctoritate ipsum Petrum ad ea, quae promiserat, observanda induceret, dilectum filium nobilem virum Joannem Bituricensem et quondam Philippum Burgundiae patruos, ac Ludovicum Aurelianensem germanum duces eum notabili comitum, praefatorum, ac magistrorum in theologia, et juris doctorum, et aliorum insignium virorum oratores ad eum transmisit: qui cum ad unionem Christianorum ex parte ejusdem regis ipsum Petrum hortarentur, et viam cessionis tanquam brevioris et necessariam preferrent, et non solum promissiones et juramenta ab eodem Petro nuper super hoc facta, sed etiam verba ipsius allegarent, qui legatus existens in Francia, quibusdam ex praefatis ducibus, et aliis notabilibus viris dixerat, fore necessarium et expediens, ut per viam mutuae cessionis finis schismati imponeretur: ac etiam ipsi cardinales tunc simul ob praesentiam ducum congregati hanc viam cessionis expedire pro bono unionis assererent, et de hoc sibi supplicarent. Et quia supplicationibus et rationibus nihil proficere posse videbatur in viam promissionis et juramenti, eundem Petrum solemniter requirerent, ut per viam cessionis pacem Ecclesiae prosequi vellet, praefatus Petrus, calcato pudore et dominandi cupidine obcecatus, expresse facere denegavit.

9. « Denique ne singula (quod nimis prolixum foret) conseclemur, hanc viam cessionis per varios regum et principum oratores sibi propositam per se improbavit, et per alios ejus intrinsecos fecit publice impugnari: ac tandem, ut

omnibus spem de illa praecideret, per suam confessorem in Ecclesia fratrum Ordinis Praedicatorum Avenione fecit publice praedicari, quod ipse potius pateretur mortem, quam hujusmodi viam quomodolibet acceptaret. Quin etiam cardinalibus praefatis aliquando in sua praesentia constitutis idem Petrus affirmavit, frustra sibi de hoc mentionem fieri, quia ipse numquam illam viam prosequeretur, etiamsi adversarius renuntiare vellet, et quod nunquam sederet inter cardinales in eodem scamno, per hoc evidenter ostendens, se de statu suo, non de unionis et pace Christianorum, prout facere promiserat et juraverat cogitare. Ob haec igitur perjuriam, perversitates et errores eidem Petro obedientia in regno Franciae subtracta, cum per aliqua temporum curricula hujusmodi subtractio duravisset, ipse tandem suos defectus aequaliter recognoscens per instrumentum publicum, quod fere ad omnes reges et principes suae partis direxit, viam obtulit mutuae cessionis, adversario cedente, morbo vel ejecto, promisit etiam dictus Petrus in eodem Instrumento quod ad congregationem, synodum vel concilium, quod inde teneri vel celebrari contingeret pro unione Ecclesiae, ipse accederet, et per hujusmodi oblationem, et alias quasdam considerationes fuit tunc eidem Petro obedientia restituta. Credebatur enim quod illa quae verbo obtulerat, facto adimpleret: sed exinde continuata perjuriarum serie non magis postrema quam priora ejus promissa servavit. Cumque postmodum ad Bonifacium praefatum suos dictus Petrus misisset oratores (quibus tamen, quid daret in mandatis, quidve illis facere aut tractare deberent cardinalibus praefatis, tenuit occultum) atque ipse Bonifacius intra paucos dies, postquam dicti oratores ad eum venerant, decessisset, cardinales, qui eidem Bonifacio adhaeserant, dictos oratores tunc etiam Romae existentes requiri fecerunt et requisiverunt, quod si a dicto Petro mandatum seu potestatem habeant de via cessionis offerenda, hoc eis notificarent, quia ipsi cardinales dispositi erant in eo casu de electione cessare, et si de hoc mandatum non habebant, quod mitterent super hoc ad ipsum Petrum, et quod ipsi intendebant in electione supersedere, et expectare responsum; praefati oratores se nullum habere mandatum de cessionis via offerenda, et quod pro hoc mittere volebant ad dominum suum responderunt, quoniam dicta via cessionis bona non erat, ex quo non solum evidens, verum etiam palpatum fuit, ipsum Petrum ad ostentationem dumtaxat, non ad aliquem unionis effectum oratores praedictos in Italiam transmisisse.

10. « Post haec igitur dictorum oratorum responsa, quae tergiversationem dicti Petri maxime detexerunt, cardinales praefati Romae existentes quibusdam, quae ad unionem habendam utilia

credebant præordinatis, ad electionem processerunt. Et quia paulo post per experientiam manifestum fuit quod illa, quæ tunc dicti cardinales circa unionem consequendam ordinaverunt, non satis adversus malitiam et cupiditatem hominum valida fuerant, propterea ipso quoque Innocentio, qui dicto Bonifacio surrogatus fuerat, infra breve tempus vita functo, iidem cardinales, antequam ad electionem procedere vellet, magno zelo unionis inducti disposerunt ad fortiora remedia pro pace et reintegratione Christianorum manus apponere. Haque præfati cardinales, inter quos etiam dictus Angelus Corario erat, in palatio papali Romæ apud S. Petrum ad eligendum successorem tunc insinuatim congregati, universaliter singuli et singulariter universi unanimiter et concorditer promiserunt, jurarunt ad invicem, ac Deo, beate Virgini, sanctisque Apostolis Petro et Paulo et soli cœlesti curiæ voverunt, quod si quis eorum in successorem dicti Innocentii foret assumptus, pro integratione Christianorum, renuntiaret effectualiter juri suo et papalium, si et quatenus dictus Petrus aut ejus successor, qui esset pro tempore, similiter renuntiaret ac cederet juri suo, sive decederet, dummodo ipsius Petri cardinales cum ipsius cardinalibus ipsius Angeli vellet taliter convenire et concordare, quod ex ipsis hinc inde sequeretur canonice electio unici Romani Pontificis, quodque ad creationem novorum cardinalium non procederet, ac etiam alia multa tunc expressa promiserunt se facturos et curaturos in hac parte, omni dolo et fraude atque mala interpretatione cessantibus: et si quilibet ipsorum juravit corporaliter manu tactis sacrosanctis Evangeliiis coram se presentialiter presentatis servare, adimplere ac exsequi; quodque a dictis promissione, voto, et obligatione ac juramenti præstatione, et ejus observatione, ac omnibus et singulis supradictis nullus eorum absolutionem peteret seu impetraret per se vel alios, nec impetratis aut impetrandis uteretur, et sibi forte concessam nullatenus acceptaret, nec data potestate per ipsum alterius faceret se absolvi, seu etiam cum aliquo secum dispensari, sed vellet dicto vinculo remanere perpetuo obligatus; quodque ad majorem certitudinem et firmitatem præmissorum quilibet eorum teneretur se subscribere manu propria omnibus et singulis instrumentis exinde conficiendis, quorum quidem instrumentorum quilibet eorundem cardinalium unum vel plura habere valerent, pro ejus arbitrio voluntatis.

41. « Quibus quidem promissionibus, juramentis, votis, ut præfertur, emissis, idem Angelus tunc dicto Innocentio surrogatus promissiones, juramenta et vota hujusmodi, etiam post eandem surrogationem immediate, ac deinde in ejus consistorio generali ratificavit et renovavit, alios increpando, qui cum pacem et unionem

potuissent Christianitati præstare, neglexerant; ac litteras suas, ubi juxta tenorem ejusdem instrumenti tenebatur, ad eundem Petrum direxit per quas prædicta a se promissa, jurata et voto firmata notificavit viam cessionis offerendo, ac ipsum Petrum requirendo et invitando, ut pro pace et unione Christianorum iis oblati annuere vellet: quod tandem ipse Petrus post longam instantiam suorum cardinalium super hoc a quodam nuntio ejusdem Angeli requisitus tanquam vulpes astuta verbo tenuis effecit, et deinde per suas litteras ad præfatum Angelum transmissas versa vice invitavit eundem ad prosecutionem unionis, ac se paratum cedere verbis obtulit, licet ex circumstantiis evidentibus comprehendebatur, quod dictus Petrus cessionis prædictæ non cum effectu, sed verbis et ostentatione dumtaxat assentiebatur, ut ante et post in progressu hujus tractatus semper exitit manifestum.

« Deinde Angelus præfatus ad eundem Petrum ad firmandum locum, in quo convenire deberet, suos misit oratores: qui cum Petro et ejus cardinalibus antedictis tunc Massiliæ residentibus, nomine dicti Angeli et pro eo conclusissent, quod ex tunc in proximo instanti festo S. Michaelis Archangeli de mense Septembris, vel ex causa supervenientis impedimenti legitimi in sequenti ex tunc immediate celebrato Omnium Sanctorum, Angelus et Petrus prædicti cum eorum collegiis cardinalium Savonæ convenire deberent ad faciendum ibidem unionem antedictam, quæ omnia dictus Angelus etiam postea ratificavit et approbavit, dicendo tunc frequentius, nihil adeo sibi clarum existere, sicut quod eandem facere posset cum Petro et ejus cardinalibus unionem, et quod si galeas non haberet, in una barcha, vel pedes cum baculo ad dictam civitatem Savonæ intendebat infallibiliter proficisci: quod tamen postea non curavit ». Putabat nimirum ipse candido et pio animo ab æmulo rem gerendam: sed postea se proditum, atque in insidias adduci animadvertit: nunquid enim debuit naviculam conscendere, cum antipapa sex triemes armatas teneret? Pergit Alexander: « Quamvis prædicti cardinales, qui eum elegerant cum majori parte illorum, qui tunc eandem curiam sequebantur omnibus viis et modis honestissimis gravibus et maturis cum eodem Angelo intendentibus ipsum ut dictam unionem ad salubrem et volivum exitum ducere vellet, interpellare assidue non cessarent, qui tamen apud eum per longa temporum intervalla proficere nullatenus potuerint, nunquam enim ipsis per verba respondendo ambigua dicebat, quod si dictam unionem per ejus cessionem fieri contingeret, profecto timeret, quod per hoc magis schisma in eadem Ecclesia suscitaret. Quandoque vero per quosdam diversorum Mendicantium Ordinum fratres,

pluresque alios, quos sibi sub spe promotionum attraxerat etiam in Ecclesiis, et aliis locis publicis, coram multitudine populi copiosa predicare fecerat, quod si papatus cederet, etiamsi ex hoc predicta unio sequeretur, animam suam in inferno damnaret, et multa etiam alia iis similia fabulosa seu figmenta reperiens conabatur semper novas edere formas, quae per tempus redimens Romae, ac in Viterbiensi et Sevensi civitatibus, donec dicti termini ad conveniendum Saonae, ut praedicitur, praeferrent.

12. « Quippe cardinalibus praefatis qui cum ipso erant Saonam accedere volentibus sub gravibus poenis inhibuit, ne illuc accederent, ac omnes pro dicta unione laborantes habebat exosos. Et successive, cum post haec magnis difficultatibus protracti praefati Angelus Lucam, et Petrus ad Portumveneris accessissent, ac de uno medio loco, in quo simul convenirent, tractaretur, miris cavillationibus et fallaciis vota Christi, fidelium pacem et unionem affectantium deluserint, cum ipsi duo contententes, imo verius colludentes, per eorum intrinsecos et iniquitatum suarum conscios homines, quos ubriusque ipsorum sub spe promotionum et premiorum sibi asciverant, secretos inter se haberent tractatus, et interdum nocturna et clandestina inter Angelum praedictum et nuntium quemdam ejusdem Petri, et vice versa inter praedictum Petrum cum secreto nuntio dicti Angeli traherentur colloquia, ac velut ex composito ad vexationem et scandalum Christianitatis invicem conspirantes, sic se habebant, ut quod unus offerret, alter ex opposito denegaret, nec ullo modo poterant amittentibus tam ipsis cardinalibus, quam praefatis et oratoribus, regum, principum et communitatum, qui tunc ista de causa illic convenerant, ad concordiam deduci: Petrus quidem, quoniam galeas tanquam ad bellum armatas habebat, nusquam a littore discedere, nec locum acceptare volebat, nisi maritimum, et ejus dominium in suis manibus traderetur: Angelus alios scrupulos cum mirabili inconstantia quariebat; unde oriebatur apud homines justissima quaedam et intolerabilis indignatio, cernentes duos nequissimos, et in capita sua detestabiliter mentitos senes, terreni honoris cupiditate corruptos, et in reprobum sensum datos, cum paucis nequiliarum fautoribus contra desiderium et zelum totius populi Christiani, qui pacem et reintegrationem sui mirabiliter affectabant, schisma perniciosum detestabileque nutrire ac perpetrare velle, et ob hoc juramenta, promissiones et vota, postposito Dei timore et hominum verecundia, flagitiosissime concudicare. Ob haec homines Deum timentes, et unionis zelatores plurimum torquebantur, et piis precibus ac sanis extortationibus apud eosdem contententes non desistebant instare, ut pacem, ejus debitores esse dignoscerentur, Christiani-

fati reddere vellent: frustra vero nullis precibus per aliquos menses apud surdas eorundem contententium aures consumptis.

13. « Tandem praefatus Angelus dolium, quem de non faciendo dictam unionem diu ante conceperat, intra se ulterius refinere non valens, contra promissiones, vota et juramenta sua praedicta, et in fomentum schismatis memorati, etiam devotis supplicationibus cardinalium, qui eum elegerant, et efficacibus rationibus aure surda penitus obtunditis, ac praeter et contra voluntatem eorundem cardinalium et promissiones, juramenta ac vota sua ad creationem quatuor, prout ipse dicebat, cardinalium de facto processit, ac etiam quorundam pravorum ac nefandorum consilii seductus eosdem cardinales, qui eum elegerant, Dei timore hominumque verecundia postpositis, pro eo, quod pro hujusmodi tunc facienda unione apud ipsum vehementius laborabant, et in creatione dictorum novorum cardinalium contra promissiones, juramenta ac vota sua de facto, ut praemittitur, factorum consentire volebant (quod nefas est dicere), eos incarcerare, ac vita privare, ut apparebat manifestis indiciiis, conabatur: sed, auxiliante Domino, praedicti cardinales a facie arcus jau tenci ut lederet evaserunt; nec propterea idem Angelus a praconceptis nequiter odio et rancore per ipsum contra eosdem cardinales, qui eum elegere desistens, sub privationis et aliis gravibus eis mandavit poenis, ne aliquis eorum de praefata civitate Lucana exiret, nec ipsi cardinales congregarentur ad invicem, aut per se vel interpositam personam cum oratoribus domini Petri, et illis, qui ex parte ipsius regis Francorum, et dilectorum filiorum universitatis studii Parisiensis pro tractanda unitate hujusmodi ad eandem civitatem Lucanam venerant, loquerentur: quae quidem mandata omnem spem et tractatum unionis hujusmodi totaliter sustulerunt. Quadam etiam die in publico consistorio Lucae adhuc existens publice asseruit, quod ad faciendum unionem praedictam, viam cessionis, ut perniciosissimam ac diabolicam, sequi nollet.

14. « Cum igitur tam dicti cardinales, quam ambasciatores, praefati et fere omnes Christi fideles unionem Ecclesiae affectantes de hujusmodi unione consequenda ex facto ipsius Angeli omnimodo desperarent, cardinales ipsi cogitantes, quod melius esset eis incidere in manus hominum quam derelinquere legem Dei, et fieri transgressores promissorum, juramentorum et votorum praedictorum, etiamsi proinde exilium, paupertatem et omnia mala pati oporteret, versus civitatem Pisanam, quam etiam per prius dictus Angelus pro facienda unione praedicta in eadem, et ad hoc valde idoneam, et ut ejus verbis utamur, quasi ad hoc fabricatam, eidem Petro tunc recusanti, licet prius in Massilia civita-

tem obtulisset eandem ambasciatoribus dicti Angeli tunc etiam recusantibus obtulerat, accesserunt, et dum ibi praedicti cardinales, forent insimul congregati, adhuc cum omni humilitate dictum Angelum per intermedios nuntios eorum aliquoties sollicitarunt, ut ei placeret ad eandem civitatem Pisanam accedere, atque una cum eis, quod ad perfectionem dictae unionis, sicut expediret efficaciter pertractare, et in hoc etiam ipsius Angeli induratum animum immutare minime potuerunt. Praedictusque Petrus interim ab eodem loco Portusveneris recedens, tractatumque unionis totaliter derelinquens, ad Cataloniam declinavit, ubi plures in cardinales contra promissiones suas, et in praedictum unionis Ecclesiae profanavit, omnibusque pene suis cardinalibus, qui bonum unionis huiusmodi exspectabant in diversis castris sive locis eidem loco Portusveneris propinquis remanentibus, ac de facto unionis per dictum Petrum perficienda etiam penitus desperantibus: qui posteaquam iteratis vicibus et diversis nuntiis eundem Petrum ad dictam civitatem Pisanam accedere pro unione Ecclesiae, et suo debito exsequendo monuerunt, cum dictis cardinalibus, qui dictum Angelum elegerant in loco Liburnii Pisanensis diocesis convenientes, super prosecutione reali ipsius unionis inter se diversa colloquia et tractatus longo tempore habuerunt, et demum per viam Concilii generalis tanquam viam rationabilem et juridicam ad huiusmodi schisma tollendum, procedendum fore decreverunt, et Concilium ipsum, prout ad eos hoc casu pertinebat, ad civitatem Pisanam, quae ab utroque contendente, licet diversis temporibus, approbata et oblata fuerat, et quae ad id per omnes reputabatur idonea et secunda, convocarunt ad eandem civitatem, pro horum executione personaliter accedentes, interim praedicto Angelo ab eadem civitate Lucana ad dictam civitatem Senensem, unde illuc venerat, recedente: ubi etiam mala malis accumulando, plures alios in cardinales contra sua promissa juramenta et vota profanavit. Convocato igitur per eosdem rite huiusmodi generali Concilio ad civitatem Pisanam, et convocatione ipsius universis Christianitatis partibus, regnis ac provinciis debito tempore solemniter publicata, ac successive etiam Angelo et Petro praelatis, necnon illis, qui eis adhaerebant, et se pro cardinalibus tenebant congruo tempore nuntiata, citatisque eis et vocalis peremptorie, ut per se vel alios eorum nominibus, et pro ipsorum interesse ad dictum generale Concilium in eadem civitate Pisanam celebrandum, et ad causam schismatis et haeresis contra ipsos instituendam etiam convenirent, ac comparerent, ac praestita et oblata eis plena securitate illuc conveniendi, necnon ibidem morandi et recedendi juxta eorum beneplacitum voluntatis.

15. « Tandem adveniente praefinito termino, quo dictum generale Concilium in eadem civitate Pisana fuerat celebrandum, et illic postea de partibus, regnis et provinciis praedictis, ac per mare et per terram, qua innumera multitudine praelatorum, videlicet patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, et etiam ambasciatorum, et procuratorum regum et principum, et praelatorum, et aliorum, qui illuc personaliter accedere non potuerunt, ac etiam multorum insignium locorum nuntios et ambasciatoribus, necnon magistrorum in theologia et jurisdoctorum mira multitudine illic continuo concurrentibus, eisdem cardinalibus et praelatis, qui ad huiusmodi Concilium conveniant ad formandum processum pro unione Ecclesiae necessarium contra eosdem Angelum et Petrum, ipsorumque sequaces pluries insimul convenientibus, ipsis Petro et Angelo illic non comparentibus per se vel alios; et propterea contumacibus, prout erant, merito reputatis, servatis etiam servandis post multorum temporum intervalla, et nonnullis sessionibus, necnon aliis solemnibus actibus, prout ordo juris et tanti negotii qualitas exigebat, per eosdem cardinales, per patriarchas, archiepiscopos, episcopos et abbates, qui locum in eodem Concilio habebant, etiam publice et solemniter factis; tandem huiusmodi generale Concilium dictorum Angeli et Petri, et suorum sequacium absentia seu contumacia non obstante, pronuntiavit, decrevit et definiit, et declaravit (prout haec omnia in dicto processu deducta, petita et probata fuerunt) Angelum et Petrum praefatos fuisse et esse notorios schismaticos, et ejusdem schismatis nutritores, defensores, fautores, approbatores, incorrigibiles et pertinaces, necnon notorios haereticos, et a Catholica fide devios, atque promissionum, votorum et juramentorum suorum huiusmodi transgressores, et eandem Ecclesiam notorie scandalizantes, et propterea omni honore et dignitate etiam papali se reddidisse indignos, ipsosque etiam per sacros canones ab eadem Ecclesia fore abjectos, privatos et praecisos, ac privavit, abjecit et praecidit; inhibendo quoque eisdem Angelo et Petro, ne quis eorum se pro Romano Pontifice gereret, aut nominare praesumeret, decrevitque dictam Romanam Ecclesiam vacare, et per illos, ad quos hoc pertineret ad summi Romani Pontificis electionem procedendum fore, ac omnes et singulos etiam imperiali, regali aut alia quavis dignitate fulgerent, juramento et obedientia quibus forte eis tenerentur adstricti, penitus absolutos; inhibendo etiam Christi fidelibus aedictis, ne alicui ipsorum Angeli et Petri parerent, obediunt et intenderent, aut praestarent auxilium, consilium vel favorem sub excommunicationis et aliis censuris sive penis in laes a canonibus promulgatis: illos etiam, qui forsitan huiusmodi

sententiae praedicti Concilii parere contemnerent, ac fautores, defensores et sequaces Angeli et Petri praedictorum eisque adherentes etiam per saeculares potestates compescendos fore, et compesci debere: et insuper processus, ac excommunicationis, inhabilitationis, seu alias sententias et censuras, necnon privationes ordinum quorumcunque ad dignitatum, etiam cardinalatus, beneficiorum et officiorum, ac graduum quorumlibet contra eosdem cardinales, qui huiusmodi Concilio adhaeserunt et interfuerunt, necnon promotiones quorumcunque ad cardinalatus honorem per Angelum a die tertia mensis Maii, ac Petrum praedictos a die quindecima Junii anni Domini millesimi quadringentesimi octavi factas fuisse et esse nullas, irritas atque cassas, illasque quatenus de facto processerant, cassavit, irritavit et etiam annullavit, prout haec omnia in praedicta sententia plenius continentur.

« Nos itaque, qui postea fuimus, divina favente elementia, ad apicem Apostolatus assumpti, de consilio venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium praedictam sententiam, et omnia alia et singula, quae per consilium huiusmodi, pro tollendo schismate praedicto, et reintegratione memorata facta fuerunt, utpote provide, et sanctorum venerandorum patrum, imo universalis Ecclesiae auctoritate et concordia facta, rata habentes et grata, ea auctoritate Apostolica ex certa scientia approbamus, et praesentis scripti patrocinio communitus, decernentes non minoris existere vigoris et firmitatis huiusmodi sententiam, necnon omnia et singula acta et actitata in eodem generali Concilio in hac parte, quam fuerunt et sunt alia Concilia in diversis arduis negotiis ipsius Ecclesiae celebrata; volentes insuper et eadem auctoritate decernentes, quod eidem sententiae in iudicio, et extra, stetur firmiter et omnino pareatur. Et quia turpis est pars, quae suo non congruit universo, volumus etiam et auctoritate praedicta decernimus, quod si quis contra eandem sententiam forsitan verbo vel facto (quod absit) temere facere aut venire praesumpserit, tanquam schismaticus et haereticus, et haereticorum fautor, necnon ut universalis Ecclesiae turbator et scandalizator ab omnibus fidelibus habeatur, ac etiam evitetur, donec ab errore huiusmodi resipiscens ad gremium ipsius Ecclesiae premissa satisfactione debita cum humilitate et reverentia revertatur. Nulli ergo, etc. Datum Bononiae II kal. Februarii anno 1 ».

16. *Romani, decretis oratoribus, Alexandro se subjiciunt.* — Similem sententiam in utrumque eorumque studiosos die Cenae Dominica sacro tulit¹. Prona vero in ejus venerationem fuere fidelium voluntates: inter quos Romani, qui

extremo superiori anno excusserant Ladislai regis Neapolitani jugum, atque ad Pontificium obsequium procubuerant, portarum Urbis claves caeteraque imperii urbani insignia Alexandro Bononiae agenti delulere, quorum oratoribus magnifice exceptis, multo amoris ac studii signa haece verbis explicuit²:

« Exhibitio reverentiae filialis, recognitio domini nostrae preclarissimae almae Urbis, clavium portarum, sigillorum ac vexilli Romani populi Urbisque praefatae nobis in celeberrima multitudinis exultantis exinde praesentia factae per ipsos oratores, perhibent argumenta clarissima scrupulo cujuslibet haesitationis carentia, quae calami aut viva vocis reserare ministerio non possemus: nil enim menti nostrae jucundius aut pretiosius contingere potuisset; nam quod in incuria perditionis alumni Angeli Corario, Gregorium XII se nominare ausu temerario praesumentis, perierat, et cunctis superatis laboribus, discriminibus atque arumnis jugo miserabilis ac lugendae servitutis, quo premebamini, vestris agentibus potissime studiis ereptum recuperatumque conspeximus ». Addit Romanorum ipsum in Urbem evocantium pium desiderium gratissimum sibi accidere, ac jubileum annum ob eorum preces indicere: « Vestris, inquit, in hac parte supplicationibus inclinati annum ipsius jubilei futurum anno Nativitatis Dominicae vicesimo proximo secuturo, de fratrum nostrorum consilio hac vice dumtaxat duximus indicendum, ac indicimus per praesentes, etc. Dat. Bononiae id. Martii anno 1 ». Accepit ita Urbis imperio, Alexander Hetro fil. S. Praxedis presbytero cardinali illius administrationem demandavit³, instruxitque⁴ auctoritate, ut sacramenta jam ante Gregorio ac Ladislao regi Neapolitano praestita solveret. Affecisse Ladislaum Romanum imperium capta Urbe, refert subjectis verbis Theodoricus e Niem⁵: « Ladislaus rex Siciliae fortiter instare videtur, quod fiat e vestigio rex Romanus: Romani vero, sed forte nunc fidei aut simulate, respondent: Caesarem habemus, super nos nonnum te regnare »: idque alibi confirmat, sic inquit⁶: « Ladislaus ut hostis imperii terras illius, quas potest destruit, seu capit et sibi subjicit violenter, et jamdiu est quod concepit in mente sibi velle ipsum imperium quomodolibet usurpare: unde proverbium jamdudum fuit in quadam ejus veste, quam tunc gestabat, consultum videlicet: aut Caesar aut nihil ». Comprescere Ladislai consilia conatusque Florentini, qua de re magnis laudibus commendati sunt ab Alexandro⁶, liberatique Ecclesiasticis fuere pennis, quibus eos Gregorius ob non persolutam Apostolicae Sedi pactam ex fodere pecunia vim

¹ Alex. Reg., II, p. 66. — Hetro, p. 78 et 82. — Ibid., p. 78.

² Theod. e Niem tract. VI, c. 31, et L. III, c. 48. — ³ Lab. III, c. 48. — ⁴ Alex. Reg., II, p. 96.

⁵ Alex. Reg., II, p. 76.

muletaverat, omnia oppida, quae de hostibus perpererant, attribuit. Adscripta est ejusmodi litteris dies decima kal. Maii. Nicolao etiam marchioni Alesino Ferrariæ vicario recepto in gratiam vectigalia ad xxvi Junii anni proxime evoluti non soluta remisit¹.

17. *Alexandri V mors.* — Constabilire ita Pontificium solum adnuebatur, difionisque Ecclesiasticæ proceres sibi devincere Alexander, cum tertia Maii hujus anni die, ut refert Gobelius², mors illius consilia in medio secundo cursu confregit, quem in extremo vite actu ferunt³ vocatis cardinalibus professum, singula in Pisanis conventibus pio divinae gloriae ardore gesta a se fuisse. Tenuit is Pontificatum controversum menses decem, ac dies octo, ut ex antiquis Monumentis⁴ Joannis XXIII Tabulario insertis constat, quae producenda visa sunt.

(1) « Est sciendum, quod felicitis recordationis dominus Alexander papa V qui Pisis post Concilii generalis celebrationem contra Petrum de Luna et Angelum Corario de papatu contententes seu potius colludentes celebrati, et ex ipsius Concilii auctoritate dominis cardinalibus attributa, electus fuit die xxvi mensis Junii anno a Nativitate Domini millesimo quadringentesimo nono, post diem Sabbati, tertia mensis Maii anni millesimi quadringentesimi decimi in palatio Apostolico, Bononiensi videlicet, post quintam horam noctis sequentis diei Dominica, qua computata fuit quarta Maii, incipiendo dictas horas die Sabbati ab occasu solis, diem summum clausit extremum. Quo tempore erant in collegio reverendissimorum patrum et dominorum, dominorum sanctae Romanae Ecclesiae cardinalium xxii

¹ Alex. Reg. II. p. 32. — ² Gobel. in Cosm. ad. G. c. 9. — ³ Plat. in epus Vit. — ⁴ Ext. apud Jo. XXIII. l. 1. p. 3.

domini cardinales, scilicet domini Guido Penestrinus Pietavensis, Henricus Sabinensis Neapolitanus, N. Albanensis, Joannes Ostiensis Vivariensis, Antonius Portuensis Aquileiensis, et Petrus Tusculanus Avicciensis episcopi, Petrus fil. S. Susanna de Thureyo, Angelus fil. S. Pontifianæ Landensis, Petrus fil. S. Praxedis Hispania, Conradus fil. S. Chrisogoni Milifensis, Franciscus fil. SS. Quatuor coronatorum Burdegalsis, Jordanus fil. S. Laurentii in Damaso de Ursinis, Joannes fil. S. Crucis in Jerusalem Ravennatensis, Antonius fil. S. Martini, Ludovicus fil. SS. XII Apostolorum de Barro presbyteri; Amedeus S. Mariae novæ, Baldassar S. Eustachii Bononiensis, Raynaldus S. Viti in Macello de Braccatis, Ludovicus S. Adriani de Flisco, Landolphus S. Nicolai in Carcere Tulliano Barensis, Odo S. Georgii ad Velum Aureum de Columna, Petrus S. Angeli, et Antonius S. Mariae in Via Lata de Challant vulgariter nuncupati, diaconi sanctae Romanae Ecclesiae cardinales. Die autem Luna quinta Maii corpus sive cadaver dicti domini Alexandri post xxiv horam portatum fuit cum intoreis honorifice ad Ecclesiam fratrum Minorum, in qua sepulturam suam elegerat: et in crastinum, quae fuit Martis vi dicti mensis Maii, fuit incepta novena et successivis diebus continuata, et fecit dicta die officium dictus dominus Henricus Sabinensis episcopus, et magister generalis fratrum Praedicatorum sermonem. Die vero Mercurii xiv dicti mensis Maii fuit praedicta novena completa: et ipsius novena missa ultima per praefatum dominum Melitensem dicta, immediate missa sancti Spiritus fuit in praedicta Ecclesia Minorum incepta et celebrata per praefatum dominum Ostiensem, et sermo factus exiit per magistrum sacrae theologiae, et Ordinis fratrum Minorum professorem, et ipsa

(1) Anno isto Alexander V brevem quidem, sed pro temporum malignitate felicem Pontificatum absolvit, die, anno et mense ab annalista indicatis. An sacerdotium legitimum gesserit, in tanta rerum ambiguitate tenere definiendum non iudico; quamquam maximam Christiani orbis partem illi favisse nemo sincerus negaverit. Inter optimos Pontifices, siquidem Pontificem appellare illum liceat, accensendus est, cum scientiam apprime calluerit, eloquentia pro eo tempore fuerit admirabili, prudentia, quanta ferebat aetas illa, vere senili praestiterit. Est tamen quod in viro reprehendit sincerus alioqui et aequalis eorum temporum scriptor Andreas Billius Mediolanensis Eremitarum S. Augustini professor, in eleganti historia, quam libris novem digestam e Mss. Codicibus primus vulgavit Muratorius *Rer. Ital. to. XIX*. Haec igitur ille de Alexandro: « Nihil vitiorum habuisse diceret, si non tanta cura invigilasset ventri, ut saepe inherens mensae juberet ex mercato, quod forte in mentem venisset, emi et concoqui. Ita sane dimidium temporis convivii traheretur: levitatis id modo notatum, plus quadringenti vernacule uno vestitu insignes in domo versabantur. Verum haec imputanda Graeciae, ex qua oriundus dicebatur. Caeteris enim rebus professam religionem in usque ultimum diem summa pietate coluit; etiam ingenuisse dicitur, quo die factus Pontifex togam mutavit. Hunc hodie quoque fratres sui Bononiae sanctum colunt ». Obiit vero non absque veneni suspitione, quod illi clam ministratum fraude Balthazaris Cosse, et tunc quidem in aures clamurabatur, et in Concilio Constantiensi palam ab accusatoribus illi objectum fuit, quia et adductis documentis demonstratum, si vera scribit Anonymus ille Carthusianus, qui tunc aderat Constantiae, et Epistolam a Martene *Anecd. to. II. col. 1634*, vulgatam ad Amicum de rebus ibidem gestis scripsit: « Timeo quod probata sit simonia (Johanni seu Balthazari Cosse objecta), homicidia et intoxicatio Alexandri ».

Post ejus obitum Carolus Malatesta, Ariminensis princeps per destinatum Bononiam nuntium diu multamque egit apud cardinales, illum praesertim qui plus reliquis omnibus praestare auctoritate videbatur, Balthasarem Cossam, ut a novi Pontificis electione abstinerent, pollicetur Gregorii spontaneam dimissionem ac Benedicti coactam. Sed consilii ejus spreto cardines eundem Balthasarem Cossam, sub nomine Joannis XXIII Pontificem annuntiarunt. Ille statim conveniens Carolus precibus, suasionibus, consiliis rogavit, ut Concilium indiceret, in quo ipso pariter cum Gregorio sponte cedentibus, ac dejecto Benedicto, luctuoso schismati finis imponeretur. Primo quidem assensum roganti praebere Joannes visus est; sed ut incautos falleret, proposuit primo, Concilium a se indicendum fore, secundo, volebat ut Gregorius ibi adesset, tanquam in sua obedientia Pontifex; cum ipse interim praesidere concessisset tanquam legitimum Pontifex vellet. Id quidem nec res ipsa posebat, nec a Gregorio impetrari potuisset; quare non inepte princeps Malatesta assensum illum de indicendo Concilio a Pontifice ideo praestitum arbitratus est, ut incautos falleret, neque sinistram de se opinionem fidelibus statim in exordio sui sacerdotii praederet, cum interim nihil magis abhorreret, quam Concilium, in quo insignia principatus sui deponenda sibi esse norat. Haec omnia discere licet ex variis litteris, quas ejusdem Malatesta grafor apud Bonifacium ad Dominum suum dedit, certiore illum de rebus a se cum Pontifice gestis facturus, quas litteras protulit Martene *Vet. Monum. to. VII*.

die Mercurii de sero, videlicet post XIII horam, præfati domini cardinales inceperunt intrare conclave, et intraverunt omnes eadem nocte, dominis Penestrino, de Thureyo, de Barro, de Saluciis ultramonles, de Flisco in terra sua, et Aquileiensi Bononiæ infirmo existentibus dimittat exceptis quinque ».

JOANNES XXIII.

18. *Creatio Balthassaris Cossæ, qui Joannis XXIII nomen assumpsit.* — Peractis ita tenebribus Alexandro V, cardinales de subrogando novo Pontifice agitaturs consilia, conclave sunt ingressi, ac Balthasarem Cossam S. Eustachii diaconum cardinalem, qui legati Apostolici munere Bononiæ fungebatur, Pontificem renuntiaverunt; de quo hæc Theodericus e Niem in ejus Vita refer¹: « Postquam dictus Alexander papa infra pauca tempora, scilicet in principio mensis Maii Bononiæ decessisset, dictus Balthasar simulans seu fingens se non curare quod eligeretur in papam (etsi ex industria, et qua intentione hoc processit, etiam incertum est unde rogabat plerosque ex eisdem dominis cardinalibus, quod Romæ dominum Conradum fil. S. Chrysogoni presbyterum cardinalem, Melitensem vulgariter nominatum, natione Neapolitanum, in papam eligerent; qui licet esset in se bonus, erat tamen quasi omnino illiteratus, necnon valde grossus et indispositus ad papatum. Et quia tunc dominus Ludovicus rex Siciliae antedictum, quod tunc præfatus rex Ladislaus tenuit, acquirendi, quam per mare de Massilia per ripariam Januensem tunc temporis destinabat, percipiens quod dictus Alexander papa obierat et successoris electio instanter imminabat, quemdam ambaxiatorem ad Bononiam destinavit, recommendando dictum Balthasarem præfatis dominibus cardinalibus, et præsertim de Gallia oriundis, et rogando quod illum papam eligerent, quia sperabat se in acquisitione dicti regni cum adminiculo ipsius Balthasar, si efficeretur papa, indubie prosperari. Sicque dictus Balthasar postquam præfati cardinales ad eligendum novum summum Pontificem conclave more solito intraverunt, paucis discursis diebus tantum, pro se et aliis nullis infeliciter electus fuit in papam, et ipso festo S. Urbani papæ insignibus papalibus decoratus seu coronatus, per Bononiam publice incessit, per vicos et plateas equitando, prout moris est summorum Pontificum in die coronationis eorumdem ».

19. Eadem repetit de Ludovici regis precibus ac Balthasaris ambitu Theodericus in calce libri tertii historiarum sui temporis; tum addit: « Et sic finis hujus operis completi Bononiæ per me Theodericum de Niem anno Domini MDCX.

in festo S. Urbani, in quo prædictus Joannes papa suæ coronationis insignia recepit Bononiæ. Sit laus et gloria Christo. Amen ». Sunt qui affirmant non prorsus liberam ejusmodi electionem fuisse, cum Balthasar A. S. L. Bononiæ armatum militem teneret, ut si precibus Pontificatum consequi non posset, minis tandem armisque extorqueret: « Vir quidem », ait S. Antoninus², « in temporalibus magnus, in spiritualibus nullus omnino, atque ineptus, ut scribit Leonardus³. Consentanea iis scribit Gobelinus⁴: « Anno, inquit, Domini MDCX, mensis Maii die III, Alexander nuper in papam electus in civitate Bononiensi, ad quam se cum curia transtulerat, decessit. Et post ejus obitum dominus Balthasar de Cossa, natione Neapolitanus, cardinalis Bononiensis vulgariter nuncupatus, electus in papam, VIII kal. Junii coronatus, Joannes XXIII est appellatus: in cujus electione multi scandalizati sunt, quia ut tyrannus rexisset Bononiam, et vite mundanæ deditus dicebatur ». Contaminatissimum vitiis fuisse illi objectum est in Constantiensi Concilio: quare cardinales arguendi, qui abjecto Gregorio viro pio hunc delegerint⁵.

20. Ut vero sacris sacerdotalibus ac Pontificalibus initiatus fuerit, describunt Petri Tillii Monumenta: « Sic igitur domini cardinales numero XVII fuerunt in dicto conclavi usque ad diem Sabbati inde sequentis videlicet XVII mensis Maii. Qua adveniente, inter et X et XI horas, præfatus reverendissimus in Christo pater et dominus Baldassar S. Eustachii sanctæ Romanæ Ecclesiæ diaconus cardinalis legatus et vicarius generalis Bononiensis in dicto conclavi et de numero dictorum XVII existens in summum Pontificem concorditer extitit electus, sicut ipsi domini cardinales toti orbi nuntiare verbo et scriptis curaverunt, et in Ecclesia Bononiensi more solito statim per eos inthronizatus, qui Joannes XXIII voluit nominari. Et in crastinum coram eo dominis cardinalibus, qui in conclavi fuerunt, præsentibus, prædictus dominus Ostiensis missam in Pontificalibus solemniter celebravit, ipso in capella magna dicti palatii Apostolici Bononiensis in cathedra, in statu et habitu papalibus existente. Deinde sequenti die Sabbati, quæ fuit XXIV dicti mensis Maii, in presbyterum per dictum dominum Ostiensem ordinatus extitit, et die Dominica sequenti XXV ejusdem mensis fuit per eundem dominum Ostiensem consecratus in Ecclesia S. Petronii Bononiensis, et demum, ante et extra dictam Ecclesiam in scadafaleo ligneo alto et eminenti, missa prius post dictam consecrationem per eum dicta sive celebrata, per dictum dominum de Brancaiis primum diaconum cardinalem, absente prædi-

¹ S. Anton. III, p. III, c. 6, in p. II. — ² Leon. Aetna, in hist. re. Banc. — ³ Gobel, in Cosm. et. VI, c. 90. — ⁴ Ext. in Ms. Act. Const. Conc. sess. XV.

¹ Theod. e Niem, in Vita Joan. XXIII.

cto domino de Saluciis publice et solemniter coronatus exiit. Postquam quidem coronationem in statu et habitu papalibus, comitantibus ipsum dictis dominis cardinalibus, multis praelatis, nobiles et civibus Bononiensibus et aliis sine numero, honorifice et solemniter per civitatem Bononiensem more solito equitavit, et deum ad palatium rediit Bononiense ».

21. *Dat litteras Encyclicas ad universos presules.* — Susceptis Pontificiis insignibus, Joannes universos presules Encyclicis litteris de sua electione certiores factos ad sui venerationem adducere studuit: quo argumento datae sunt ad Fridericum Coloniensem¹, Wernerum Treverensem², Joannem Moguntinum, ac Fredericum Coloniensem archiepiscopos: idemque exemplo Alexandri V discipulos Urbanum VI et successores fuisse ambiguos Pontifices, censuras ab illis ac pseudopontificibus inflictas rescidit: quae ab iisdem collatae erant sacerdotia possessoribus instauravit: aliaque a praedecessore gesta confirmavit.

« Joannes, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Rationi congruit et convenit honestati, ut ea quae de Romani Pontificis gratia processerunt, licet ejus superveniente obitu litterae Apostolicae super illis confectae non fuerint, suum consequantur effectum. Dudum si quidem Angelo Corario, qui in sua Gregorius XII et Petro de Luna qui in ejus obedientiis Benedictus XIII nominabantur, et qui tunc de papatu invicem contendebant, in generali Concilio Pisis celebrato, notoriis, schismaticis et pertinacibus haereticis sententialiter declaratis, felicis recordationis Alexander papa V praedecessor noster ad apicem summi Apostolatus assumptus ad pacem et reintegrationem, necnon veram unionem in universali Ecclesia tam in capite quam in membris, et ad reductionem Christi fidelium quorumlibet ad ejusdem Ecclesiae gremium ferventer intendens; et in hujusmodi Apostolatus primordiis provide considerans, quod tam Petrum et Angelum praedictos, quam per quosdam Bartholomaeum archiepiscopum Barensium Urbanum VI, Perrinum Thomacellum Bonifacium IX, Cosmatum Innocentium VII, et Robertum de Gebennis Clementem VII nuncupatos, ipsorumque Petri et Angeli praedecessores, durante tunc dicto schismate, et occasione ejusdem nonnulli processus, sententias excommunicationis, privationis, irregularitatis, inhabilitatis, suspensionis et interdicti ac alias censuras in se continentes in et contra diversas personas, regna, jurisdictiones, communitates, universitates, collegia, loca, districtus et territoria fuissent et essent hinc inde facti et promulgati, ac propter antiquationem dicti schismatis,

et etiam quia multi notabiles doctores utriusque juris et magistri in sacra pagina scripsissent pro et contra, ac publice et solemniter determinassent, in dubium verteretur a multis quis a tempore schismatis foret verus Romanus Pontifex, seu quis veri vicarii Jesu Christi fungeretur officio, ad exonerationem conscientiarum utriusque obedientiae, quae tunc per Dei gratiam ad unum ovile omnium reductae fuerunt, omnes et singulos hujusmodi processus et sententias, qui vel quae occasione et praetextu schismatis atque adhaerentiae utriusque partis, seu via neutralitatis assumptae vel introductae hinc inde, ut praemittitur, lati decreti seu fulminati fuissent: quos omnes et singulos idem praedecessor in hujusmodi ordinationibus pro expressis haberi voluit, eodem approbante Concilio ex certa scientia sustulit et abolevit, ac pro sublatis et abolitis in perpetuum haberi voluit neminem praefatis sententiis ac processibus esse ligatum vel involutum declarando; et nihilominus ex abundantibus quoscumque subdictis processibus comprehensos ab eisdem sententiis et censuris absolvit, et pro absolutis haberi decrevit et declaravit, si et quatenus indigerent; etiam super irregularitatibus si quas propter praemissa vel occasione praemissorum contraxissent, dispensando: et etiam dictus praedecessor omnes et singulas dispensationes factas per eosdem contententes tunc de papatu, vel eorum alterum, seu eorum praedecessores super matrimoniis et aliis casibus, qui forum conscientiae inspicerent ipsorum durante obedientia, in partibus neutralibus vel subtraclis et simili scientia ratificavit et approbavit.

« Et insuper, eodem approbante Concilio, idem praedecessor pro pace et reintegratione ac perfecta unione universalis Ecclesiae in capite et in membris electiones, postulationes, ipsarum admissiones, confirmationes, mutationes, consecrationes clericorum, ordinationes, praesentationes, institutiones, collationes, permutationes, privationes, et quasvis pensiones et dispensationes quibusvis personis eidem Concilio et ejus determinationi adherentibus de quibuscumque beneficiis Ecclesiasticis et prelaturis per electores, confirmatores, per patronos ordinarios, et quoscumque provisores ad haec potestatem et auctoritatem habentes, canonice factas, temporibus et locis subtractionis et neutralitatis, in quibus hujusmodi contententibus obedientia non praestabatur, etiam eodem approbante Concilio ratificavit et approbavit, et ratas habere et manere voluit atque firmas, atque omnem suscipere roboris firmitatem, reservationibus non obstantibus quibuscumque.

« Praeterea omnes dispensationes factas per episcopos dioecanos in partibus neutralibus super defectu aetatis patientibus causa assequendi et obtinendi beneficia, dignitates aut prelaturas, ac omnes absolutiones et inhabili-

¹ Jo. l. r. p. 439. — ² Ibid. p. 460.

lationes in foro penitentiali tam per contententes, quam per dictos ordinarios pendente schismate factas super casibus Sedi Apostolica reservatis simili scientia, eodem approbante Concilio, ratificavit et approbavit. Et ut liliam anfractus quarum dubii erant et sunt eventus, consultis evitarentur, dictus prædecessor, etiam approbante Concilio, decrevit et declaravit quod omnes et singuli beneficia Ecclesiastica, dignitates, personatus vel officia curata vel non curata titulo ordinario assecuti, et possessionem pacificam jam adepti, dum tamen canonice, et alias quam per privationem adhaerentium Concilio prædicto et ejus determinationi beneficia, dignitates, personatus, vel officia hujusmodi fuissent assecuti, beneficiis hujusmodi libere et pacifice gauderent, nec in jure, titulo vel possessione suis quomodolibet inquietarentur, turbarentur seu gravarentur, etiam beneficia ipsa specialiter vel generaliter Sedi prædictæ essent reservata.

22. « Postea vero ad supplicationem dilecti filii nobilis viri Guillelmi ducis Bavarie et comitis Hamoniae, asserentis quod quamplurimis viris notabilibus multumque litteratis, multisque regibus ac regionibus in ipsius schismatis principio super duabus electionibus, videlicet Urbani et Clementis prædictorum, ut etiam superius factum est, varia et diversa hinc inde sententibus, et casum electionis primæ cum suis circumstantiis tam verbo quam scripto aliter et aliter contrarie narrantibus et asserentibus, quodque in suo comitatu Hamonia, qui tunc sub temporali dominio quondam Alberti ejus genitoris erat, inter profectiones et acceptæ auctoritatis viros, quorum consiliis et deliberationibus ipse genitor in ea parte tunc inhaesit, super dictis electionibus de Urbani et Clementis prædictorum personis (ut prætendebatur factis, quæ videlicet earum subsistentibus hinc inde persuasionibus et monitis ac circumstantiis plurimis canonica censi debuit opinionones, necnon altercationes et controversiæ pullulabant; per genitorem prædictum, necnon universos Ecclesiasticos prelatos ac clerum et nobiles, communitates, comitatus ejusdem, natura super hoc deliberatione præhabita, coram Deo tamen et sanctis ejus bealisque Petro et Paulo Apostolis protestatione prævia, quod ab unitate sanctæ matris Ecclesiæ ac fidei orthodoxæ propterea recedere, et sanctorum Patrum sanctionibus ac institutionibus canonicis alias obviare nullatenus intendebant, via neutralitatis fuerat introducta, præfatus prædecessor, videlicet IV kalend. Maii, Pontificatus sui anno primo, ex præmissis et certis aliis rationabilibus causis, etiam alias ei expositis, voluit et concessit, quod sublaciones, abolitions ac declarationes prælatæ ab eisdem processibus, sententiis et censuris, necnon approbationes et ratificationes prædictæ, ac alia

ordinationes et constitutiones quæcumque in eodem Concilio editæ a tempore editionis illarum usque ad septimam diem mensis Februarii de anno Domini MCCX, ad ea similiter, quæ interim in eodem comitatu per ordinarios facta fuerant, se extenderent et locum haberent, eaque sic facta eaque gesta, et quæcumque inde secuta rata et firma perpetuo remanerent, ac valida et efficacia censi et reputari deberent, eisque in judicio et extra ubicumque exhibita forent vel ostensa starent, et fides plenaria adhiberetur in omnibus et per omnia, ac si idem prædecessor illa omnia et singula ex certa scientia duxisset, eodem approbante Concilio, etiam auctoritate Apostolica confirmanda, et quæ nihilominus idem prædecessor die prædicta, videlicet IV kal. Maii, eadem auctoritate confirmavit, ratificavit et etiam approbavit. Interjectisque nonnullis, quibus superioribus contraria decreta ab Alexandro rescissa sunt, subdit :

« Ne autem de voluntate et concessione ac ultimis confirmatione, ratificatione et approbatione prædictis pro eo, quod super illis dicti prædecessoris, ejus superveniente obitu, litteræ confectæ non fuerunt, valeat in posterum quomodolibet hesitari, volumus et eadem auctoritate decernimus, quod voluntas dicti prædecessoris et ejus concessio, necnon ultimæ confirmatio, ratificatio ac approbatio præfate provide a dicta die, videlicet IV kal. Maii, valeant plenumque sortiantur effectum, ac si super eis dicti prædecessoris litteræ sub ipsius die data confectæ fuissent, prout superius enarratur, quodque præsentis litteræ ad probandum plene voluntatem prædecessoris ejusdem, necnon concessionem et ultimas confirmationem, ratificationem et approbationem prædictas ubique sufficiant, nec ad id probationis alterius administrandum requiratur. Nulli ergo, etc. Dat. Bononiæ VIII kal. Junii, Pontificatus nostri anno 1. ».

23. *Omnes ad satum obsequium traducere nititur.* — Subsistisse Joannem Bononiæ integro fere anno indeque Romam petiisse, scribit S. Antoninus¹, de cujus adventu nos proximo anno agemus. Interea ipse nihil prætermisit, quod ad asserendum sibi Pontificatum conferre posse existimavit : judiciariis vero actis Gregorium et Petrum e Luna est inseclatus, utque ab ipsis et fideles divelleret latus in eorum studiosos sententias ad semestre viribus carere jussit, quo nimirum ea clementiæ specie, ipsos ad se pellerecet.

« Joannes, etc. ad futuram rei memoriam.

« Pia mater Ecclesia siuæ paternæ pietatis singulos fovens Christi fideles nonnumquam ab ejus obedientia oberrantes castigat filios, ut sic salutare bonum ipsorum recognoscere, atque redire ad viam justitiæ compellantur, cæterique

¹ S. Anton. tit. 2. cap. 29. §. 6. p. 606.

eorum exemplo perterriti, ad devia non declinent. Rursus quandoque offensas benigne remittit, beneficiis allicit et blanditiis fovet errantes, ut dum maternam clementiam gratiarum ubertatibus sibi sentiunt fore propitiam, ad cor reversi studeant eo firmiter et constantius diligere ac venerari ipsam matrem et dominam, opere cognoscentes quod qui extra illam seminant non colligunt, sed dispergunt. Sane dudum sacro generali Concilio in civitate Pisana, de et super unione et redintegratione universi gregis fidelium congregato, per idem Concilium iusto Dei iudicio ex tunc inter cetera promulgatum, decretum, definitum et declaratum fuit, Angelum Corario, qui Gregorius XII in sua, et Petrum de Luna, qui Benedictus XIII in ejus obedientiis olim nominabantur, fuisse et esse notorios schismaticos, et ejusdem schismatis nutritores, defensores, fautores et approbatores incorrigibiles et pertinaces, necnon notorios hæreticos et a Catholica fide devios, atque promissionum, votorum et juramentorum suorum transgressores, et eandem Ecclesiam notorie scandalizantes, et propterea omni honore et dignitate etiam papali se reddidisse indignos, ipsosque etiam per sacros canones ab eadem Ecclesia fore abjectos, privatos et precisos, ipsumque sacrum Concilium eos privavit, abiecit et præscidit inhibens quoque ipsis Angelo et Petro, ne quis eorum se pro Romano Pontifice gerere aut nominare præsumeret, decrevitque dictam Romanam Ecclesiam vacare, et per illos, ad quos pertinet, ad summi Romani Pontificis electionem procedendum fore, ac omnes et singulos etiam si imperiali, regali, aut quavis alia dignitate fulgerent, juramento et obedientia, quibus forte eis tenerentur adstricti, penitus absolutus: inhibendo etiam fidelibus antedictis, ne aliqui ipsorum Angelo et Petro parent, obedirent, et intenderent, aut præstarent consilium, auxilium et favorem sub excommunicationis et aliis censuris, sive penis in tales a canonibus promulgatis: illos etiam si hujusmodi forsant sententiæ prædicti Concilii parere contemnerent, ac fautores, defensores et sequaces Angeli et Petri prædictorum eisque adherentium etiam per seculares potestates compescendos fore atque compesceri debere: et insuper processus ac excommunicationis et inhibitionis, seu alias sententiæ et censuras, necnon privationis ordinum quorumcumque ac dignitatum, etiam cardinalatus, beneficiorum, et officiorum ac graduum quorumlibet contra venerabiles fratres nostros S. R. E. cardinales, de quorum numero tunc eramus, et qui hujusmodi Concilio adhæserant et interfuerant; necnon promotiones quorumcumque ad cardinalatus honorem per Angelum ad die in mense Maii, et Petrum prædictos a die xv Junii anno Domini mcmvii factas, fuisse et esse nullas, irritas atque cassas,

illaque quamvis de facto processerant etiam hujusmodi sacrum Generale Concilium cassavit, irritavit et annullavit.

« Post hæc autem felicitis recordationis Alexander papa V prædecessor noster ad apicem summi Apostolatus assumptus, videlicet kal. Februarii, Pontificatus sui anno primo, de ipsorum fratrum suorum consilio, prædictam sententiam, et omnia et singula per hujusmodi Concilium pro tollendo schismate in Ecclesia prædicta, ac redintegratione Ecclesiæ memoratae facta utpote provide, atque sanctorum venerandorum Patrum insimul in eodem Concilio congregatorum, imo ejusdem universalis Ecclesiæ auctoritate et concordia facta grata habens et recta, ea auctoritate Apostolica et certa scientia approbavit, et quarundam litterarum suarum patrocinio confirmavit, decernens non minoris vigoris et firmitatis factæ, dictam sententiam, necnon omnia et singula acta et acitata in eodem generali Concilio in ea parte, quam fuerant alia Concilia in diversis arduis negotiis ipsius Ecclesiæ antea celebrata: volens insuper, et eadem auctoritate decernens dictus prædecessor, quod sententiæ prædictæ in iudicio et extra staretur firmiter et obediretur omnino, statuens etiam quod si quis contra eorundem sententiam verbo vel facto temere facere aut venire præsumeret, tanquam schismaticus et hæreticus et hæreticorum fautor, necnon et ipsius universalis Ecclesiæ turbator et scandalizator a cunctis ipsis fidelibus haberetur, et tandem vitaretur, donec ab errore hujusmodi resipiscens, ad gremium ejusdem matris Ecclesiæ, præmissa satisfactione debita, cum humilitate et reverentia revertetur. Et volens etiam dictus prædecessor eandem sententiam executioni debitæ demandare, per alias suas litteras venerabilibus fratribus nostris universis patriarchis, archiepiscopis et episcopis, ac dilectis filiis electis, abbatibus, necnon aliis Ecclesiarum et monasteriorum prælatis, ad quos ipsæ alie sue littere pervenirent, mandavit, ut easdem primas litteras suas in eorum cathedralibus et parochialibus Ecclesiis suarum civitatibus et diocesium dum populus ibi conveniret ad divina, necnon aliis locis publicis, ubi foret expediens, aut quomodolibet opportunum, auctoritate sua publicari facerent, ita et taliter quod ad omnium indubitatam notitiam possent verisimiliter pervenire, et nemo quod sententiam ipsam ignoraret præferere posset, aut etiam allegare: necnon illos etiam, qui forsant penas et censuras in eisdem primis comprehensas adherendo seu faciendo post eandem sententiam Angelo vel Petro prædictis seu sequacibus aut complicitibus alterius eorundem incurrerent, schismaticos et hæreticos, ac hæreticorum fautores et defensores excommunicatos, necnon ejusdem universalis Ecclesiæ turbatores et scandalizatores esse nuntiarent, et

contra eos per penas in tales a jure alias promulgatas procederent, et illis damnabiliter irrefitos fore denuntiarent, atque denunciari necnon ab omnibus evitari arctius procurarent, prout in sententia et litteris predictis continetur.

24. « Postmodum vero dicto predecessore, sicut Domino placuit, sublato de medio, nos, divina favente clementia, ad hujusmodi apicem evocati, salutem querentes singulorum, de ipsorum fratrum nostrorum consilio, et Apostolicæ plenitudine potestatis, omnes et singulos patriarchas, primates, archiepiscopos, episcopos et electos, necnon abbates, priores, prepositos cathedralium et collegiarum Ecclesiarum, necnon capitula, monasteria et aliorum locorum conventus, et omnes alios et singulos clericos et Ecclesiasticas personas, necnon etiam omnes reges, duces, marchiones, landgraves et alios sæculares principes, comites, barones, proceres et magnates, et generaliter spirituales et sæculares potestates, quacumque etiam prefulgeant dignitate ac statu, gradu, vel ordine, atque utriusque sexus homines, cujuscumque conditionis fuerint, obsecramus in visceribus charitatis, et exhortamur in Domino, ut ab adherentia et fautoria ipsorum Angeli et Petri, eisque adherentium et faventium omnino desistant, ac ad ipsam matrem Ecclesiam, extra quam non est salus, reverenter et devote, prout lenentur, redeant, unitati ejusdem firmiter inhaerendo: nos enim fulti auctoritate, quam Christus corporaliter existens in terris dedit beato Petro Apostolo, cujus vices, quamvis insufficientibus meritis, gerimus ac inquit: *Pasce oves meas*; subjunxit: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in caelis; et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in caelis*; omnes illos, qui ut in Domino, cujus res agitur in hac parte, confidimus, infra sex menses a data presentium computandos, relicti erroribus, qui praesertim post sententiam et litteras antedictas, eidem Angelo vel Petro quomodolibet adherendo ipsis, de praestando auxilia, consilia vel favores per se vel alios, publice vel occulte, aut ab eorum altero dignitates Ecclesiasticas vel sæculares seu praecipuas sive gratias aut beneficia vel officia Ecclesiastica, regularia seu secularia, impetrando, atque hujusmodi dignitates, beneficia et officia consequendo aut retinendo involuti sunt, ad Ecclesiam eandem redierint puro corde sub nostra et successorum nostrorum Romanorum Pontificum canonice infrantum obedientia et reverentia, ex tunc perpetuo remansuri, et de hoc coram suorum ordinariis aut metropolitans, si nobis et Ecclesia predicta fideles et obedientes fuerint, alioquin coram proximioribus locorum diocesanis aut metropolitans vel ipsorum commissariis ad hoc specialiter deputatis, nobis et eidem Ecclesia fidelibus et adherentibus, infra dictum termi-

num, de praemissis humiliter veniam petierint ac satisfecerint competenter, dictosque Angelum et Petrum, ac eorum sequelam et adherentiam, praestito super hoc per eos ad sancta Dei Evangelia corporaliter juramento, expresse abnegaverint, confectis super hoc publicis instrumentis, ab omnibus et singulis excommunicationum sententiis, necnon aliis penis et censuris spiritualibus et temporalibus tam ab homine quam a jure, ac etiam per generale Concilium, et litteras hujusmodi predecessoris ejusdem quomodolibet promulgatis auctoritate Apostolica, ex nunc prout ex tunc, et ex tunc prout ex nunc, absolvimus plenarie per praesentes, remittens eis de benignitate Apostolica, etiam omnium offensam predecessori et Ecclesiae predictis, atque nobis per ipsos et eorum quemlibet propterea irrogatam, et nihilominus ex uberiori dono gratiae, ipsos ad ejusdem Ecclesiae gremium interim revertentes, necnon in nostrae et eorundem successorum nostrorum reverentia et obedientia persistentes firmiter, ut praefertur, paternam clementiam, ad plenitudinem gratiae nostrae recipimus, ipsos charitative et benignius confovendo, etc. Dat. Bononiae XII kal. Augusti anno 4°.

25. *Legatum mittit in Hispaniam, et Ludovicum Andegavensem inducere nititur in regnum Neapolitanum.* — Eodem augendarum partium suarum studio adductus Joannes Landulphum S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconum cardinalem in Hispanias legatum misit¹, ut tum Castellanos, Legionenses et Aragonios ad se traderet, tum Petrum² e Luna perferretur num insignia ponere vellet, deque ea re cum ipso pacisceretur: daret quoque operam³, ut Granata rex et Mauri, abjecta Mahometana superstitione, Christianam fidem ac religionem complecterentur. Ad continendos vero in sui obsequio Ecclesiae clientes praefecit⁴ Comitalni Vennsino Petrum fil. S. Susannae presbyterum cardinalem, ac sacrum bellum in Catalanos illum occupantes, qui a Petro e Luna arcium praesidiarii relicti erant, dato militi crucis symbolo promovere jussit, quo vita functo Franciscum archiepiscopum Narbonensem in illius locum subrogavit⁵, ac Petrum⁶ fil. S. Praxedis presbyterum cardinalem Urbis et Campaniae, Maritimae ac Sabinae provincialium legatione donatum ab Alexandro confirmavit⁷ in eo munere, Vitucioque Vitellescho nobili Cornetano praefecto Hadrianae Molis imperavit, ut legatum octo domesticis stipatum ingredi in arcem permetteret. Eundem praeterea legatum summa auctoritate in Citeriore Sicilia instruxit⁸, ut Ludovicum, nimirum, Andegavensem, adversus Ladislavum, Gregorii sectatorem in regnum induceret. Quam etiam ob causam

¹ Jo. I. c. p. 204, 206 ad 230. — ² Ibid. p. 227. — ³ Sup. p. 296.

⁴ Lab. III, p. 46. — ⁵ Ibid. p. 119. — ⁶ Lab. I, p. 124, 126. — ⁷ Ibid. p. 123. — ⁸ Lab. III, p. 22.

Joannes Ludovico regi Marene arcis prefecturam demandavit¹, ut facilius copias, quas terra marique comparasse refert Monstretetus², in eo loco conglobatas in Neapolitanum regnum effunderet. Commendavit etiam Ludovicum eundem Joannes universis praesulibus, principibus, urbiumque magistralibus, ut omnibus illum officiis prosequerentur³: « Ad statum, inquit, prosperum et tranquillum clarissimi in Christo filii nostri Ludovici regis Siciliae illustris votivis studiis intendentes, et cupientes ut idem rex ubique civitatum, terrarum et locorum, portuum etiam maritimorum, cum omnibus suis comitiva gentibus armigeris, equitibus, pedibus, atque navigiis, rebus et bonis omnibus ad omnem ipsius regis et quovis tempore et prout et sicut ab toties quoties requiri contigerit, honorifice et cum omni reverentia et tractatione gratuita receperetur, ac etiam pertractetur, universitatem vestram et vestrum singulos praesentium tenore requirimus », et infra, « juxta vires de gentium armigerarum vestrarum et aliis praesidiis ad ejus regnum mandatum effectualiter, cum eundem regem statumque suum in charitatis nostrae geramus visceribus, effectualiter providere curetis, aperiendo de die et nocte civitates, terras, castra et loca quaeque, et in ipsis eundem regem et comitivam suam recipiendo. Dat. Bononiae VIII kal. Junii, anno r... ».

26. *Ludovici Andegavensis classis profligata a Ladislao.* — Non respondere Joannis ac Ludovici Andegavensis consiliis sperati successus. Tradit enim Theodoricus Niemius: classem ipsius Ludovici a Ladislai et federatorum Gennensium classe fuisse profligatam: « Infra paucos dies, inquit, postea ingrata nova recepit idem Balthasar, qualiter galeae et naves dicti regis Ludovici, quas versus ipsum regnum Siciliae destinavit, cum hominibus tunc existentibus in eisdem usque ad numerum octo millium vel circiter in praedicta riparia prope Portum Veneris, seu illa plaga maris, per nautas et auxiliares dicti Ladislai expugnatae, et quaedam ad Januam, reliquae vero ad Neapolim abductae fuissent: et etiam illa tempestate civitates Faventina et Foroliviensis, et quaedam alia loca insignia et fortia quae in Romandiola usque tunc dictus Balthasar occupabat, per quosdam hostes et amulos suos recenter et violenter occupata fuerunt, in hoc domino Carolo de Malatesta cooperante, propter quod dictus Balthasar valde dolebat ».

27. *Sigismundus rex ad Joannis partes se confert.* — Caeterum hoc anno Joannis partes amplificate admodum et confirmatae fuerunt, Sigismundo rege Hungariae, qui antea Gregorio adhaeserat, ad Joannis partes transacto. Defecerat is primum a Bonifacio IX, cum illum sibi adver-

santem expertus esset, dum ad Hungariae regnum Ladislaum, ut diximus, evahere nitentur: venientem vero ad se, decretaeque Pisanae synodi amplectentem Joannes maximis est officiis complexus, vulgavitque litteris illum a se ob confinia cum Barbaris bella, ut fidei strenuum defensorem ejusque posteros et successores, ut amantissimos filios complexurum, tum etiam de iis qui Sigismundum ipsum laesissent, penas sumendas decrevit. Pluribusque interjectis addidit Niemius, ut idem Joannes XXIII Carolum e Malatestis, qui partes Gregorii defendendas susceperat, ad suas traducere nisus sit; atque illum Carolus de abdicandis Pontificiis insignibus postularit, ad quae deponenda, paratus erat Gregorius, quo pristina Ecclesiarum conjunctio redintegretur: ad quae Joannes inconstantem se praebnerit, ac modo illi se positurum pollicitus sit, modo recusavit: « Quasivit, inquit, idem Balthasar summopere, qualiter dominum Carolum de Malatestis sibi attrahere posset, promittendo eidem quod si ipsum Balthasarem pro papa tenere, sibi que fideliter adherere vellet, ipse ei suisque miranda faceret. Ad quod dictus dominus Carolus flecti non potuit, asserens quod licet ipsum Balthasarem in minoribus constitutum, scilicet dum esset cubicularius domini Bonifacii et legatus Bononiae, dilexisset eum, etiam tunc juvando pro posse, verumtamen ipsum pro papa non teneret, nec salva conscientia pro tali tenere posset, sciens ipsum omnino fuisse et esse indispositum ad papatum, nihilominus rogando ipsum Balthasarem frequentius per intermedios nuntios, quod ejus tali quali papatu cederet, cum posset, ad hoc quod vera unio in ipsi universali Ecclesia (si datum esset desuper) ipso Balthasare mediante sequeretur asserens, si dictus Balthasar hoc faceret cum effectu, ex hoc sibi gloria et honores magni accrescerent: et tunc etiam dictus dominus Carolus cum favore, quo posset, ipsum prosequi et juvare contra quoslibet amulos ejus vellet, quod aliquando idem Balthasar se facturum affirmavit, et quandoque negavit diversis scriptis suis quae legebam ».

Cum subornare Carolum Malatestam non potuisset, conatus suos adversus Ladislaum qui cum armis juvabat, Gregoriumque tuebatur convertit: qua de re dicitur inferius.

« Joannes, etc. ad futuram rei memoriam.

« Petilio pro parte clarissimi in Christo filii nostri Sigismundi regis Hungariae illustris, per dilectum filium nobilem virum Piponem comitem Themisiensem oratorem commissarium ac procuratorem suum nobis nuper exhibita, continebat quod, cum idem rex retroropsis temporibus a nonnullis, qui pro Romanis Pontificibus se gesserunt, conspexerit serenitatem domumque suas inclayas, non ea, qua decebat, benignitate paterna juxta suae serenitatis iudicium indebite pertractatas; et quod his praeser-

¹ Pag. 102. — ² Monstret. vol. 1, c. 62. — ³ Lib. 1, p. 157.

⁴ Niem. in Vit. Joan. XXIII.

tim temporibus, quibus tanquam pugil et athleta invictissimus orthodoxæ fidei adversum barbaras infidelium nationes et hostes truculentissimos et inmanes Redemptoris omnium, ut Catholicum decebat principem, cunctis superalis laboribus, periculis etiam personalibus discriminibus suis, ac suorum regnorum quorumlibet, fervide ac indrepide militaret, nonnulli Christicolæ ipsum regem, civitates, castra, villas, territoria seu regna suæ regniæ dilioni supposita, subditosque suos, res et bona impetere, invadere, molestare, turbare ac damnificare multipliciter ac damnabiliter in gravissimum sui status, subditorum ac regnorum huiusmodi detrimentum, et animarum offendendum periculum et gravamen, inhumaniter præsumpserunt; quare pro parte dicti regis, qui ut idem Pipo orator asserit, in nostra, et Ecclesiæ, ac successorum nostrorum canonice infrantium Romanorum Pontificum fidelitate, devotione ac obedientia permanere, ac illa semper per se ac successores et descendentes suos, regali integritate intendit efficere, per quæ status honorque nosler, ac successorum nostrorum, huiusmodi, et hostium nominis Crucifixi confusio et orthodoxæ exaltatio fidei subsequantur, nec se subtrahere quomodolibet in futurum, nobis fuit humiliter supplicatum, ut in præmissis, ne ea vel similia contingant de cætero, statuique suo, regnorum et subditorum, ac descendendum et successorum suorum de domo sua providere de benignitate Apostolica dignaremur.

28. « Nos igitur attendentes præclaram fidem ipsius, et opera Catholico rege dignissima, quæ idem rex et claræ memoriæ progenitores sui reges domusque sua illustris pro statu et honore, defensione et confusione huiusmodi laudabiliter atque regaliter peregerunt, ac laude dignissima impenderunt hæcenus et quæ jugi, regali et Catholica perseverantia, tanquam basis invictæ fortitudinis impendere eadem sua serenitas, non destitit », et infra, « huiusmodi supplicationibus inclinati, lenore presentium declaramus nostræ intentionis fuisse et esse, præfatum Sigismundum regem, et omnes et singulos descendentes ac successores suos de præfata ejus domo benigne ac paterniter tanquam benemeritos ac nostros, et ejusdem Ecclesiæ charissimos filios et Christianæ fidei zelatores ardentissimos pertractare, et pro talibus pro nobis ac successoribus nostris huiusmodi descendentes et successores præfatos habere, recipere, et in perpetuum tenere pariter et reputare, ac eandem regiam serenitatem potissime, quam tanquam scutum atque murum inexpugnabilem, nostræque et Christianæ fidei, fortitudinis brachium, suis recensitis gloriosissimis studiis, descendentes et successores de domo sua præfata non immerito reputare, et ex nunc pro talibus habemus, recipimus ac reputamus, ac

eosdem tenere volumus pro constanti, quod ipsius regis, descendendum et successorum, et domus huiusmodi securitatem pariter et honorem, atque domus exaltationem, quantum cum Deo et honestate poterimus, nos et successores nostri paternis affectibus et prosequemur, etc. Dat. Bononiæ III non. Augusti anno . . . Cum vero inter præteritos eos tumultus, Sigismundus rex plures Ecclesiarum opes ad regiam ararium derivasset¹, tum nonnulli præsales variis in eum collisionibus se implicuissent, et ipsi graviorum bellorum moles in barbaros finitimos incubuissent, jamque facti penitens, misso Pipone oratore, inter cætera spopondit a se Ecclesiarum jura restitutum iri, atque ad expiandam culpam templum, constituto in eo sacerdotum collegio, excitandum, precesque addidit ut nullius Apostolicus committeretur, qui ipsum susceptæ religionis nexibus exsolveret: demanda² ea provincia est Brandæ episcopo Placentino cum amplissima potestate decernendi de sacerdotiis ac litibus componendis quæ suborta erant, dum Sigismundus conferendorum sacerdotiorum jus sibi arrogarat; tum etiam instruxit³ auctoritate ut Ecclesiam Hungaricam ad pristinum religionis nitorem revocaret.

29. *Instituenda in Pannonia Academia potestas data.* — Pium etiam Sigismundus Academiae in Hungaria excitandæ conceperat desiderium, ut rem litterariam inslauraret, quare Joannes internumio suo ad eum misso injunxit⁴, ut de loco ad illam commode et agro cognosceret, dareque operam, ut immunitatibus constantibus ornaretur: tum etiam fedos abusus, ex quibus in discrimen adducebatur religio, excindere est jussus⁵: proceres enim Ecclesiis administrandis minus idoneos sacerdotes adhibere, ac dein submovere administratione ad suam libidinem consueverant, ex quo religionis splendor obsolescebat, cum præcipue ex schismaticorum infideliumve propinquitate ac societate non levibus maculis aspergerentur Hungari. Ad imbuendos vero Christiana religione Cumanos, Philisæos ac Tartaros, qui ad verum Dei cultum fuerant traducti, internumio jus contulit⁶, ut Ecclesias statueret parochiales, in quibus perciperent sacra.

« Io. etc. venerabili fratri Brandæ episcopo Placentino referendario nostro, ac in Hungaria et aliis regnis et partibus charissimo in Christo filio nostro Sigismundo regi Hungariæ illustri subiectis, pro nobis et Romana Ecclesia reformatori, salutem, etc.

« Et in executione reformationis, quam in regno Hungariæ et nonnullis aliis partibus charissimo in Christo filio nostro Sigismundo regi Hungariæ illustri subiectis hæc commisimus

¹ Io. 1. m. p. 31. — ² Ibid. p. 78. — ³ Ibid. p. 80. — ⁴ Ibid. p. 87. — ⁵ Ibid. p. 179. — ⁶ Ibid. p. 86.

fraternitati expressioribus auctoritatis tuae patrociniiis fulcralis; et sicut accepimus, in certis partibus infra et circa limites dicti regni sint Comani, Philistaei et Tartari noviter ad fidem Christianam conversi, quorum curam animarum fratres Ordinis Minorum ex ordinationibus, ut dicitur, Apostolicis, haecenus gesserunt, prout gerunt, et qui modernis temporibus non modicum multiplicati sunt, et insimul commorantur, sintque in eisdem partibus certae Ecclesiae, ab olim per Tartaros, et alios infideles destructae et dirutae, ac charissimus in Christo filius noster Sigismundus rex Hungariae illustris desideret hujusmodi Ecclesias in Ecclesias parochiales erigi, et ipsos conversos et in antea, amuente Domino, convertendos ad fidem praedictam, in parochianos assignari; tibi easdem Ecclesias in parochiales Ecclesias erigendi, et eis de rectoribus idoneis providendi ipsasque archidiacono seu archidiaconis locorum vel aliis, prout tibi videbitur subjiciendi, ac omnia et singula alia circa erectionem et parochiales Ecclesias hujusmodi necessaria et requisita faciendi et ordinandi plenam et liberam auctoritate Apostolica, concedimus tenore praesentium facultatem. Dat. Bononiae XV kal. Septembris anno 1 ».

30. *Henricus Lusitanus ad detectas Barbarorum oras lustrandas classem instruit.* — Hoc anno Henricus Lusitana stirpe regia satus, ac militiae Jesu Christi magister dignum immortalis laude opus aggressus est caelesti instinctu afflatus, propagandoque ad efferas gentes daemonum laqueis irrelitas Evangelio viam munire cepit¹. Detectas praeterito saeculo Fortunatas insulas ac Ludovicum Castellana stirpe regia oriundum earum regem a Clemente VI creatum vidimus²: praetermissam tamen immatura illius morte expeditionem et Gallos detegendi novi orbis laudi defuisse. Intermissa inde pluribus annis in Meridiem navigatio, donec aliqui Britanni et Galli mercatores vi ventorum ultra Atlanticum promontorium abrepti ad ignotas terras, quas daemonum cultui mancipati Barbari incolebant, applicuere, deinde feliciter secundis auris revecti Olisiponem. Plura de ignotis terris, quas contigerant, enarrarunt, quae Henrici principis animum, jam ante lustrandi Africae littoris et quaerendarum novarum gentium desiderio accensum, ad proferendam saluti religionem inflammaverunt, ut classem ad explorandas gentes et terras incognitas instrueret. Ut vero nante Syrtium Atlanticarum metu, cum alto mari se credere non auderent, nondum astrolabio nec pixide nautica instructi, leucas tantum sexaginta ultra radices Atlantidis progressi redierint, describit ex vetustis Monumentis Lu-

sitanae regiae Malleus societatis Jesu sacerdos, qui Indicarum rerum historiam accurate, elegantem ac summa fide conscripsit, cum res ex veteribus et publicis Tabulariis, aut probatissimis auctoribus, vel iis qui rebus gerendis interfuerint acceperit; quorum copiam ut expeditionem haberet, Olisiponem, unde Indicarum expeditionum consilia manarunt, contendit. Sulcatum dein fuisse majori audacia mare, atque Hesperides insulas inventas visuri sumus.

31. *Puer mersus aquis vita restitutus, et Judaeorum immunitas in puerum Christianum.* — Hoc anno divina pietas puerum extinctum in aquis cum in puteum praecipit decidisset, impetrata Virginis ope ad vitam revocavit: « Anno MCD », inquit Justus Lipsius³, « Bruxella in suburbio, qua Hallas itur (Obbrusseliam vocant) rusticula mater erat, quae puerum sexennem in viridarium secum duxit, herbas et gramen jumentis resectura. Comitatur et alter aliquis e vicinia puer, et mater opus suum facit, suum pueri, id est, ludunt: sed puteus ibi profundior erat, e quo aquas hauriebant, in orbem lapidibus substructus, ut solet. In hunc filius femina Lilia illi nomen improvide decidit, puero altero adstante, et supplicas clamante. Lilia venit, puerum non videt, pileum ejus superfluitantem aquis videt, ipso gravi casu ad fundum demerso. Tollit clamores, viciniam concitat: e quibus unus denique cum harpagone accurrit, quo in aquam demisso puerum extrahunt, sed palam mortuum et colore mortis: nam vel atrior carbone erat, quod solemne suffocatis. Jacet ibi, et misera parens affligitur, una aliae muliericulae: et tandem una aliqua praecunte volum D. Hallensi concipitur, quod ab ea auditur, statimque vitam et vires puer recipit, surgit, domum abit, triduo post cum matre et vicinis Hallas veniunt, factum narrant, grates laudesque dicunt ».

Per haec tempora, ut rem consignat Albertus Krautzius, graviter animadversum est in Judaeos in Misnia et Thuringia, cum in puerum odio Christi insitam et intolerabilem saevitiam adhibere decrevissent. Rem gestam narrat subjectis verbis Albertus Cranzius⁴: « Fridericus et Willelmus marchiones Misnae, et Balhasar lantgravius Thuringiae infelices Judaeos per omnem suam ditionem insecuti ejecerunt quod Christianum puerum emercati in contumeliam Salvatoris mori destinarunt. Sed innotuit res principibus, qui nefandum facinus praecoccuparunt: rusticum pueri venditorem (incertum an et parentem fractis per rotas membris quadripartiri jusserunt, Judaeis exterminatis, et rebus eorum, quas non paucas habuere, confiscatis. Compertum idem saepe nefas infamavit perfidam gentem, quod Christiano sanguine abutan-

¹ Masserus Inst. Indie, l. 1. — ² Annal. tom. XVI, an. Chr. 1344, num. 37.

³ Lipsius in D. Virg. Hal. c. 16. — ⁴ Albert. Crantz. Wandal. l. x, c. 18.

tur ad restringendum cruorem, qui perpetuo illis fluat, quorum patres clamavere: Sanguis ejus super nos et super filios nostros. Ferunt alii solum Salvatoris in ea re ab eis quæri contumeliam, quod et ipsum creberrimo usu comperit multis se præferunt habere iudiciis. Hoc circiter anno Wicleffistas ex gravibus erroribus in graviores alios lapsos. Deipare Virginitatem negasse refert Thomas Waldensis¹: « Occasione doctrinæ ejus, scilicet Wiclephi, hæreticæ, quadam discipula ejus, circiter annum Domini MCD, doctrix et lectrix illius perversitalis famosa in civitate Londinensi defendit et docuit B. Virginem Mariam, virginem non mansisse

post partum, quia scilicet non est in Scripturis expressum. Ex quo falso principio non modo nefaria hæc hæresis, sed alii errores putidissimi emergunt: non enim assumptam Virginem in cælum conjuncta corpori anima sanctissima referunt Scriptura, sed traditione vetusta sanctorum ad nos dimanavit: imo de celebrando Sabbato crebra Scripturarum testimonia recurrunt, cum de Dominico die colendo non extent expresse, quem tamen ex Apostolica traditione celebrandum constat: Arii etiam et aliorum, qui in Conciliis œcumenicis damnati sunt, hæreses repullularent, hujus tamen erroris specimine illusi plures, novatorum fauceis se irretiri passi sunt.

¹ Thom. Wald. l. II. c. II. c. 23.

GREGORII XII ANNUS 5. — CHRISTI 1411.

1. *Gregorius secum non sentientes edictis defigit, anathemata infligit, Ecclesia consulit.* — Fluctuavit Christi Ecclesia gravioribus plurimum sibi Pontificatum vendicantium molibus anno millesimo quadringentesimo undecimo iudicione quarta, quo Gregorius Ladislai regis Siciliae patrocinio tectus Cajetæ, recurrente Cœnæ Dominicæ die, judiciaria acta ritu solenni de more Romanæ Ecclesiæ edidit adversus hæreticos cæterosque cum ipso non sentientes, quos infamia schismatice labis notavit proposito hoc edicto¹:

« Gregorius episcopus, servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam.

« Excommunicamus et anathematizamus ex parte Dei omnipotentis Patris et Filii et Spiritus sancti, auctoritate quoque beatorum Apostolorum Petri et Pauli et nostra omnes hæreticos Gazaros, Patarenos, Panperes de Lugduno, Arnaldistas, Speronistas, et Passaginos, et omnes alios hæreticos quocumque nomine censeantur, et omnes fautores, receptatores et defensores eorum. Item excommunicamus et anathematizamus omnes piratas, cursarios et latrunculos marinos et omnes fautores, receptatores et defensores eorum. Item excommunicamus et anathe-

matizamus omnes illos, qui equos, arma, ferrum, lignamina, vel alia prohibita deferunt Saracenis, quibus Christianos impugnant. Item excommunicamus et anathematizamus omnes falsarios Bulle seu litterarum nostrarum, et supplicationum gratiam vel justitiam concernentium. Item excommunicamus et anathematizamus omnes illos, qui ad Sedem Apostolicam venientes vel recedentes ab ea, necnon illo, qui jurisdictionem ordinariam vel delegatam aliquam non habentes in eadem curia morantes temeritate propria capiunt, spoliant, percunt, mutilant et delinere præsumunt, et qui talia fieri faciunt seu mandant. Item excommunicamus et anathematizamus omnes illos, qui per se vel alium seu alios quascumque personas Ecclesiasticas vel sæculares ad Romanam curiam super eorum causis et negotiis recurrentes, illasque in eadem curia prosequentes, et procuratores, gestores, advocatos, vel promotores eorum, vel etiam auditores, seu iudices qui super causis et negotiis deputantur occasione causarum vel negotiorum hujusmodi, verberant, mutilant vel occidunt, cujuscumque præcipientiæ, dignitatis, ordinis, conditionis aut status fuerint, prædicta vel eorum aliqua committentes.

« Item excommunicamus et anathematizamus occupantes, invadentes et detinentes civita-

¹ Lib. III. p. 2.

tem nostram Romanam, et occupantes, detinentes et invadentes in toto vel in parte Patrimonium B. Petri in Tuscia, Ducatumque Spoletanum occupantes, detinentes et invadentes in parte Marchiam Anconitanam, et in parte Romandiolam, Campaniam, Maritimam, civitates quoque nostras Bononiensem, Tudertinam, Urbevetanam, Civitatem Castelli, Avenionem, regnum Sardinia, et omnes defensores eorum.

« Item excommunicamus et anathematizamus iniquitatis atumnum Petrum olim S. Mariae in Cosmedin vulgariter dictum de Luna diaconum cardinalem, nunc antipapam, qui Benedictum XIII se ausu temerario nominare presumpsit, Ludovicum olim ducem Audegavensem, et omnes adherentes et sequaces eorum. Item excommunicamus et anathematizamus Henricum Tusculanum Neapolitanum, Antonium Penestrinum Aquileiensem, Antonium Sabinensem Tudertinum olim episcopos, Angelum olim lit. S. Potentianae Laudensem, Franciscum lit. SS. Quatuor Coronatorum de Burdea, Jordanum lit. S. Marini in Montibus de Ursinis presbyteros, Raynaldum S. Viti in Maceffo de Brancaciis, Landolphum S. Nicolai in Carcere Tulliano Barensem, Baldassarem lit. S. Eustachii apostaticum, qui iniqua temeritate se Joannem XXIII nominare presumpsit, Odonem S. Georgii ad Velum Aureum de Columna, Petrum S. Angefi vulgariter nuncupatum, diaconos olim sanctae Romanae Ecclesiae cardines, et sequaces eorum, non obstantibus quibuscumque privilegiis et indulgentiis eis vel eorum alicui, vel aliquibus a praedicta Sede sub quavis forma vel tenore concessis, quod excommunicari non possint, quae contra hujusmodi nostras sententias et processus, quominus includantur in eis per ea valeant se lucri, quoad hoc prorsus tollimus et revocamus omnino : a quibus quidem sententiis nullus per alium, quam per Romanum Pontificem, possit nisi in mortis dumtaxat articulo constitutus absolvi, nec etiam tunc, nisi stando mandatis Ecclesiae satisfactione vel sufficienti cautione praemissis. Eos vero cujuscumque fuerint praeminentiae, dignitatis, ordinis, conditionis aut status qui contra tenorem praesentium talibus vel eorum alicui absolutionis beneficium de facto impendere praesumpserint, excommunicationis et anathematis sententia innodamus, eisque interdiciamus praedicationis, lectionis, administrationis sacramentorum, et audiendi confessiones officium, praedicantes aperte transgressoribus, et contemptoribus praemissis, nos gravius contra eos spiritualiter et temporaliter, prout expedire viderimus, processuros. Dat. Gajetae in palatio nostrae residentiae in die Coena Domini, Pontificatus nostri anno v ».

Quod ad haereticos attinet : quamvis Wicleffi Hussique sectatores, qui tum grassari in Bohemia ceperant, iis nominibus non exprimat Gre-

gorius, universali tamen voce complectitur, dum addit : « Et omnes alios haereticos quocumque nomine censeantur ». Repetita etiam ab eo sententia est XVI kal. Septembris in Pontificia dignitatis amulum Joannem XXIII ejusque cardinales, quos censuris Ecclesiasticis percudit ; atque ad frangendos armis quoque adversarios Carolum Malatestam Emiliae praefecit, amplissimamque noxarum veniam ejus signa saecularis tribuit.

« Ad futuram rei memoriam.

« Decens censemus et debitum, ut ii qui pro defensione fidei Christianae, ac statu et honore S. R. E. laborant fideliter et devote, spiritualium charismatum dona exinde propensius assequantur. Cum itaque dilectus filius nobilis vir Carolus de Malatestis, domicellus Ariminensis, pro nobis et dicta Ecclesia nimirum Romana, in provincia nostra Romandiole rector in temporalibus generalis, tanquam verae fidei propugnator contra iniquitatis filium Baldassarem Cossa olim S. Eustachii diaconum cardinalem, qui se Joannem XXIII ausu sacrilego nominare presumpsit, et nonnullos alios sequaces suos, hostes et rebelles dictae Ecclesiae, et in ea inauditi ac horribitis schismatis introductores, et vetusti etiam nutritores, per processus Apostolicos digno Dei judicio condemnatos, juste disposuerit se de mandato nostro movere, et pro defensione Catholicae fidei, ac honore et statu, atque vera unione ac pace universali Ecclesiae more boni Christicolae, quantum Deus sibi ex alto concesserit, exercere ; nos volentes quod illi, qui ad hujusmodi pium et laudabile opus dabant opem et operam efficaces, eo libentius in hujusmodi Dei ac Ecclesiae matris omnium et magistrae servitio viriliter se accingant, quo exinde majus spirituale premium se speraverint adipisci, de omnipotentis Dei misericordia ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus et singulis vere penitentibus et confessis, qui signo vivificae crucis assumpto cum eodem Carolo vel de ipsius ordinatione seu mandato contra praefatum Baldassarem, sequaces, complices et fautores ipsius se accinxerint, vel manus porrexerint adjuvantes, cum firmo proposito et vera intentione in hujusmodi laudabilis negotii prosecutione possibili persistendi, plenam suorum omnium concedimus auctoritate Apostolica veniam peccatorum. Nulli ergo, etc. Dat. Gajetae XII kal. Maii, Pontificatus nostri anno v ». Ereptas fuisse a Carolo Malatesta Joanni aliquas urbes in Emilia, dicitur inferius.

Hic addimus datam Antonio episcopo Tirazonensi provinciam, ut in Trinacria Gregorii causam luendam susciperet.

« Venerabili fratri Antonio episcopo Tirazonensi salutem, etc.

« Attendentes mente anxia, et non sine cor-

dis amaritudine recensentes, quot et quanta animarum pericula, personarum scandala, et schismata atque mala profluxerunt in orbe iniquitatum filii olim cardinales nostri ab anticardinalibus Gallicis pro sua labe primi schismatis terrenda seducti, cum eis sub colore unionis, quam ore clamabant et opere destruxerunt, Deum præ oculis non habentes et damnabiliter ac inique detrahentes nobis et veritati nostræ, qui ad nil aliud intendebamus, quam ad prosequendam perfectam unionem et pacem, pro qua ab alma Urbe et sede propria discessimus, aliena loca peregrinavimus, mare et terram circumviximus, et, ut omnia pericula verbo unico exprimamus, personam propriam cunctis discriminiibus posuimus, et ponere intendimus incessanter, quousque ille pacem induxerit, qui pax vera est, et suas nobis, licet indignis, vices commisit in terris, nosque salvavit, suaque misericordia salvabit, ut confidimus, in futurum. Et ista cupientes particulariter et plenarie ad communem notitiam Christi et fidelium devenire, ut ipsi Christi fideles a prædictorum perversorum, qui alios ad præcipitium secum trahere moluntur, malignitatibus et astutiis præserventur, et alii, qui ab eis in cecitatis barathrum sunt deducti, trahantur ad viam salutis et qua nobiscum studeant prout debent ad ipsam sacratissimam unionem intendere: fraternitati tuæ, de qua specialem in Domino fiduciam obtinemus, cum de prædictis satis te asseras informatum, et in regnum Trinacriæ velle transire, committimus et mandamus, quatenus fidei loriceam induens, et galeam spiritus, quod est verbum Dei, assumens contra præfatos schismaticos et rebelles, ac Dei et ejus sanctæ Ecclesiæ inimicos et adherentes et faventes eisdem, adversusque alios omnes, qui famam nostram denigrare, vel eorum falsis latratibus contra statum et honorem nostrum vel dictæ Ecclesiæ aliqua dicere aut facere præsumperunt temerarie vel præsumunt, vel sacrilege resistere canonicæ unioni, quam quaerimus et optamus, tu tanquam verus dictæ fidei pugil insurgas per te et alios Catholicos et fideles tam in publicis, quam in privatis sermonibus et prædicationibus, nostram et prædictam Ecclesiæ causam et veritatem omnimode defensurus, et promptam mentem nostram ad unionem ipsam sanctissimam plenarie ostensurus fideles exhortando, et alios ad rectitudinis tramitem deducendo; omnibus tamen injungens districtius, auctoritate nostra, ut contra prædictos damnatos et alios eisdem credentes et adherentes, seu faventes et receptatores ac defensores eorundem, et contra eos, qui prælaturas et beneficia Ecclesiastica aut gratias impetraverunt ab eisdem, exsequantur fideliter canonicas sanctiones et processus per nos et sanctæ memoriæ Urbanum VI et alios summos Pontifices prædecessores nostros contra eos et alios talia perpetrantes recte

et juste factos et publice promulgatos, nos enim tibi hæc debite faciendi plenam et liberam tenore præsentium concedimus facultatem. Dat. Galetæ VI id. Augusti, anno v. Contulerat jam antea idibus Februarii hujus anni eandem auctoritatem Joanni Maluerch Ordinis Prædicatorum Apostolicæ Sedis intermuntio in Germania, concepto iisdem pene verbis Diplomate, quo jusserat ipsum e sacro suggesto detractiones Pontifici a malevolis aspersas refellere in Coloniensi, Maguntina, Constantiensi, Basileensi, Augustensi, Argentinensi et Eistetensi diocesisibus, atque illius conjunctionis perticiendæ desiderium improbo nonnullorum ardore vel invidia discussum divulgare, atque in id omni opera, studio et cogitatione incumbere: tum fidelibus potestatem fecit¹, ut sacerdotem quem vellent ad sacras exomologeses adhiberent, donec schismate Ecclesia vexaretur. Adscripta est hujusmodi litteris quinta id. Decembris dies.

« Gregorius episcopus, servus servorum Dei, universis et singulis Christi fidelibus et Catholicis civitatis et diocesis Coloniensis, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Dum paterna consideratione prospicimus vestræ devotionis affectum, quo nos et Romanam Ecclesiam sponsam nostram coluistis et colitis incessanter inter et contra sacrilegas turbas schismaticorum ipsam Dei Ecclesiam euntorum dominam et magistram perniciosis conatibus et damnabili proposito impugnantium, et orthodoxam fidem ac Catholicam veritatem in perfidam et mendosam perversis dogmatibus ducere satagentium, monemur ex debito vobis, quantum cum Deo possumus, subvenire in iis præcipue quæ conscientiis vestris pacem afferant et salutem conferant animarum. Hinc est quod vobis et vestram cuilibet auctoritate Apostolica indulgemus, ut, durantibus his malignis schismatum temporibus, unusquisque vestrum qui proprio careat sacerdote Catholico, quemcumque maluerit idoneum et discretum presbyterum religiosum seu etiam secularem, dum tamen Catholicum et fidelem in suum possit toties quoties voluerit eligere confessorem, qui confessione eligentis diligenter audita pro commissis etiam in casibus episcopalibus debitam juxta Ecclesiæ formam ipsi absolutionem impendat, et injungat pœnitentiam salutarem, ac quæcumque ministret et conferat canonicæ Ecclesiæ sacramenta: volumus insuper quod a quocumque Catholico episcopo possit recipere quæ ad pontificadem ordinem spectant, Constitutionibus Apostolicis et aliis in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Nulli ergo, etc. Dat. Galetæ V idus Decembris, Pontificatus nostri anno v. Eodemque argumento ac die consignatas alias² ad illos misit, qui in Ve-

¹ Jo. I. III. p. 215. ² Ibid.

neta ditione in fide constantes persisterant, dum reipublica proceres aliique ad schismaticos, ut ait, defeecerant. Promulgato etiam edicto¹, populos eorum principum, qui ipsi non parerent, imperio solutos ac liberos pronuntiavit. Postremo imposuit² munus Angelo fil. S. Stephani in Caelio Monte ut in episcopum Aesculanum inquireret, qui cum Ludovico e Melioratis ad Joannem XXIII quem Ballhasarem Cossam vocat, transfugerat: quem ex adverso in gratiam recepit³ Joannes, cujus gesta percurrenda remanent.

JOANNES XXIII.

2. *Joannis XXIII gesta. Gregorium et Petrum e Luna ut haeresiarchas insectatur.* — Adducta erat in grave periculum Roma a Ladislao Siciliae rege, qui instaurare in ea tyrannidem ambiebat: ad quam tuendam, retundendumque hostem Joannes Ludovico Andegavensi et cardinalibus comitantibus se conferre constituit⁴. Antequam vero abscederet Bononia, Henrico episcopo cardinali Sabinensi illius urbis et Emiliae administrationem tradidit⁵, adjecta legati dignitate: atque Odonem Columnam S. Gregorii ad Velum Aureum diaconum cardinalem, qui Marlini nomen ex Pontificatu traxit, Perusio, Tuderto, Urbeveteri, Interamna, Amelia, ducalini Spoletano aliisque locis praefecit⁶: tum Brandum⁷ episcopum Placentinum in Poloniam misit, ut pacem inter regem Wladislaum et Cruciferos equites, quibus bellum erat, conciliaret: quos quidem foedus hoc anno pepigisse, refert Michovias⁸ iis legibus, ut capta a Polono in Prussia arces restituerentur Cruciferis, vineti equites libertatem acciperent: Samagiliam vero Lithuano duci Witoldo, donec in humanis ageret, permitterent, certamque pecuniae vim penderent. Sed ad Joannem redeamus, qui IV non. Februarii Lunaticis et Errorianis, quo nomine Petri e Luna et Gregorii studiosi perstricti sunt a Regesti scriptore, facultatem redeundi cum ipso in gratiam ad Aprilem extraxit⁹, quo tempore Concilii locum designaturus erat.

« Ad futuram rei memoriam.

« Dudum, post assumptionem nostram ad apicem summi Apostolatus, videlicet XII kal. Augusti, Pontificatus nostri anno primo, ad hoc, ut salutaris sequeretur effectus revocationis ad nostras et Romanae Ecclesiae fidelitatem, devotionem et obedientiam quorumlibet oberrantium ac etiam deviorum, omnes et singulos, qui fermento seducti et coinquinati malitiae haereticae atque schismatice pravitatis iniquitatis alumnorum ac etiam haeresiarcharum Petri de

Luna Benedictum XIII et Angeli Corario Gregorium XII se praesumentium ausu nominare sacrilego, per generale Pisanum Concilium, eorum culpis et demeritis exigentibus, ac justo Dei iudicio haeticorum et schismaticorum sententialiter damnatorum, ipsis Petro et Angelo adherentibus vel eorum alleri, seu favebant, aut praestabant per se vel alios auxilia, consilia vel favores, publice vel occulte, seu ab eorum allerio dignitates Ecclesiasticas vel saeculares, seu praeminentias sive gratias, aut beneficia vel officia Ecclesiastica, regularia seu saecularia impetrando, atque hujusmodi dignitates, officia, beneficia consequendo et retinendo involuti censuris: ac poenis spiritualibus et temporalibus contra tales intlicte dignoscebantur existere, ut infra sex menses tunc proxime venturos ad eandem Ecclesiam puro corde, et sub nostra et successorum nostrorum Romanorum Pontificum canonice infrantium obedientia et reverentia ex tunc perpetuo ramansuri, redirent: et de hoc coram suis metropolitanis aut ordinariis, si nobis et praedictae Ecclesiae obedientibus et fideles forent: alioquin coram proximi oribus locorum diocesanis, aut metropolitanis, vel ipsorum commissariis ad hoc specialiter deputatis, nobis et eidem Ecclesiae fidelibus et adherentibus infra dictum terminum de praemissis humiliter veniam peterent, aut satisfacerent compelerent: dictosque Angelum et Petrum, et eorum sequelam, et adherentes, praestilo super hoc per eos ad sancta Dei Evangelia corporaliter juramento, expresse abnegarent, confectis super hoc publicis instrumentis, commones humis exhortati, illosque sic redeuntes ab omnibus et singulis excommunicationum sententiis, necnon aliis poenis et censuris spiritualibus et temporalibus, et litteras felicis recordationis Alexandri Papae V immediati praedecessoris nostri quomodolibet promulgatis, auctoritate Apostolica ex tunc plenarie absolvimus, remittentes eis de benignitate pastoralis officii, etiam offensam praedecessori et Ecclesiae praedictis, atque nobis per ipsos, et eorum quemlibet propterea irrogatam; et nihilominus, quod eos de uberioris dono gratiae ad ejusdem Ecclesiae gremium interim revertentes, necnon in nostra et eorumdem successorum nostrorum reverentia et obedientia persistentes firmiter, ut praefertur, paterna clementia, ad plenitudinem gratiae nostrae reciperemus charitative, ac benignius confovendo: contra pertinaces vero et rebelles, cujuscumque status, gradus, praeminentiae vel conditionis spiritualis vel temporalis existerent, qui post dictum terminum, in sua malitia et rebellione perseverarent, praefatisque Angelo et Petro vel eorum vel allerius ipsorum sequacibus et adherentibus adherere et favere pertinaciter praesumerent, ad graviores spirituales et temporales poenas, juxta canonicas sanctiones, auctore Domino,

¹ Jo. I. III. p. 261. — ² Ibid. p. 277. — ³ Ibid. p. 169. — ⁴ Ib. I. I. p. 236, diar. Bart. e Turcia arch. bibl. Vat. sign. num 111 et Ms. Ven. — ⁵ Lib. IV. p. 209 et 211. — ⁶ Ibid. p. 269. — ⁷ Ibid. p. 177. q. Jo. I. IV. p. 116. — ⁸ Michov. I. IV. c. 4. c. 45. — ⁹ Jo. I. IV. p. 116.

procederemus, prout ordo rationis exigeret, et tunc videremus etiam expedire, prout in nostris super inde confectis litteris, quarum tenores hic haberi volumus pro sufficienter expressis, plenius continetur.

« Cum autem nostrae intentionis existat, cum illius vices geramus in terris, qui cunctos querit salvos facere, et neminem vult perire, de uberioris dono gratiae erga errabundos et devios hujusmodi, ut convertantur et vivant, Apostolica Sedis clementiam atque nostram etiam extendere denno, et in desideriis cordis nostri gesserimus et geramus, pro salutari et votiva reformatione tranquillitatis, salutis et pacis, ac status militantis Ecclesiae supradictae, cujus regimini auctore Domino praesidemus; de mense Aprilis proxime futuri, juxta decretum prefati Pisani Concilii, novum ac futurum generale Concilium indictum, et divina favente clementia in loco ad id congruo, quem intendimus in dicto termino declarare, ad plenam notitiam quorumcumque celebrare solemniter, dictum terminum sex mensium circa reditum dictorum oberrantium et deviorum ad nostrum et praefatae Sedis gremium, per nos, ut praemittitur, et per alias nostras litteras sit praefixum usque ad et per totum dictum mensem Aprilis proxime secuturi, eadem auctoritate, cum et sub modis et conditionibus in praedictis aliis nostris litteris denotatis, de fratrum nostrorum consilio extendimus per praesentes et denno etiam assignamus, volentes et decernentes, quod qui usque et per totum dictum mensem Aprilis, ad fidelitatem, devotionem et obedientiam nostram, et dictae Ecclesiae puro corde redierint, et in illis permanserint, fidemque fecerint, ut praefertur; illis privilegiis, indulgentiis et remissionibus gaudeant et possint, quibus gaudere et possi poterant per formam hujusmodi aliarum litterarum nostrarum, qui infra dictum semestralium terminum rediissent juxta exigentiam praemisorum: illi autem, qui animo indurato in obstinata perfidia immorari damnabiliter praesumpserint, animadversione debita percidentur, juxta sacerum canonum instituta, et prout pu-

tabimus convenire. Nulli ergo, etc. Dat. Bononiae IV non. Februarii, Pontificatus nostri anno primo. Pari augendarum partium suarum studio Joannes Sigismundo Hungariae regi facultatem concessit¹, ut cum praesulibus ac principibus a Gregorio discessuris de retinenda priori dignitate pacisceretur.

3. Joannes parat in Ladislaum expeditionem.

— Sustinebat Gregorii causam unicus Ladislaus Siciliae rex, qui ex Romanae Ecclesiae humilibus propagare imperium affectabat: ad quem everendum, utpote jam Alexandri sententia exauctoratum Joannes sacrum bellum decrevit: ac Ludovicum Andegavensem in Siculi regni possessionem inducere amissus est. Imperavit itaque ad comparanda quae ad bellum gerendum opus forent in Francorum regno², Cameracensi et Tullensi diocesisibus, Provincia³, Delphinatu, Sabaudia, Lusitania⁴, Algarbio, Achaia⁵, Macedonia insulisque Aegei magis subsidiarias decimas ex sacerdotium censibus cogendas: quae litterae Bononiae VI et IV kal. Aprilis exaratae fuere. Lapsoque exiguo temporis intervallo ad iter in Urbem agendum se comparavit: Senis enim pridie non. Aprilis Mamandum archiepiscopum Pisannum et Petrum episcopum Abbiensem ad Carolum Francorum regem legavit⁶ auxilia oraturos ad Ladislaum Ecclesiarum conjunctionem dissolventem, invadentemque dittonem Ecclesiasticam propulsandum, eosque illi significare jussit, se una cum Ludovico Andegavensi ad Urbem, quam idem Ladislaus terra marique bello premebat, liberandam proficisci⁷: de cujus itinere haec narrat S. Antoninus⁸: « Post creationem suam Bononiae fere per annum conversatus cum curia Romana tandem petere consilium: fuerat enim illa prius aliquantulum de Ladislai regis manibus extorta, ut patuit supra. Her ejus per agrum Florentinum et Senensem, inde ad Urbem fuit⁹. » Confirmati sunt illius ad-

¹ Jo. I. IV, p. 116. — ² Ibid. p. 192. — ³ Ibid. p. 267. — ⁴ Ibid. p. 199. — ⁵ Ibid. p. 206. — ⁶ Ibid. p. 192. — ⁷ Steph. Insiss. in suis Diar. Ext. in Vat. arch. sign. num. 3, p. 127. et in Vallic. lib. et Diar. Venet. Ms. — ⁸ S. Ant. III, p. 10, XXII, c. 6, in prov. et Leon. Aet. in hist. Ber. Italie.

(1) Hoc anno Joannes papa venit in Urbem, quae praecedenti anno in epus potestatem transierat. Diem ingressus, quem ex conjectura tantummodo indagare nititur annalista definit, qui tunc Roma agebat, Antonius Petri in Diario Romano Rer. Ital. tom. XIV. Ingressus est enim, eodem teste, die XI Aprilis, in ipso Resurrectionis Dominicæ pervigilio. Quare cum totam illam majorem hebdomadam protectione sua ad Urbem occupatam habuisset Joannes: ideo die Coenae Domini veteri more Romanorum Pontificum, quem emuli pariter Pontifices hoc ipso anno servarunt, in haereticos adversariosque sibi reges et Pontifices ferre nullas potuit. Una cum Pontifice venit et Ludovicus Andegavensis, qui dein die XXVIII Aprilis in expeditionem adversus Ladislaum profectus est. Die XIX Maii prospere dimicatum, sed non diu post Ladislaus viribus resumptis Ludovicum honore victoriae privavit coegitque, ut pene inglorius rediret in Urbem. Antonius enim Petri in Diario, ad diem XII Julii reditum quidem Ludovici commemorat, sed factitiae significatione nulla ea occasione a Romanis exhibita notat: cum praesertim ea sedulos exponat, quae ad receptum de priori victoria munitum Romani praesiderunt. Sed vicissim hanc secundam expeditionem neque Ladislaus magnopere successisse ex eo arguo, quod auctor Ephemeridum Neapolitanorum vulgatus Rer. Ital. tom. XXI sinistram Ladislai pugnam hoc anno narrans de praelio altero prospero nihil habet.

Denum scriptor idem Diarii Romani, gesta Joannis papae prosequens, narrat die V Junii ad legatos ab illo fuisse in caelum cardinalium patres XIII, quos singulos recensens in nonnullis Giacomo catalogum emendat. Nam in Giacomo promotio ista die una serius nempe VI Junii consignatur. Dein Giacomo cardinales enumerat XIV, hic vero XIII, omisso Gregorio episcopo Tridentino, et Joanne archiepiscopo Ussiponensi, qui apud Giacomo occurrit: nisi forte alterutrus unus est, *Ussiponensis de Hungaria*, quem auctor Diarii substituit. Emendat haec Annales num. 9.

Ex eodem pariter Diario notare licet sphidua Raynaldi, qui Ladislaum regem de victoria sententia claudatum fuisse a Joanne narrat die IX Decembris, id enim nona Septembris die judicium a Pontifice latum scribit.

vento Romani, qui ægre sustinebant Ladislai impetus, ac tum confecta in eundem est expeditio, sollicitatque proceres, ut a Ladislao deficerent; ac præsertim data ad Petrum Ursinum Nolanum comitem litteræ¹, quibus Joannes Ladislaum ob violatas accepti jure beneficiario regni pactiones exaucloratum significavit, utque in eum arma caperet, hortatus est.

« Dilecto filio nobili Pierio de Ursinis comiti Nolano, salutem, etc.

Cum, sicut est mundo notorium, Ladizlaus de Dirachio, se regem Siciliae ausu temerario nominare præsumens, iniquitatis alumno, ut antiqua et detestanda scelera adversus præfatam Ecclesiam (videlicet Romanam, per eundem patrata diutius contra jusjurandum et contenta in concessione ac infeudatione præfati regni, ac terræ citra pharum, quæ a præfata Ecclesia dudum in feudum habuit, in occupandis provinciis, civitatibus, terris et locis ad nos et ipsam Ecclesiam spectantibus, præsertim alma Urbe, provinciis Campaniæ atque Maritimæ, Reatina, Iuteramensi, Tuderina, Perusina, Esculana et nonnullis aliis civitatibus, terris et locis nostris, necnon in conspirationibus, incursione status nostri, et ipsius Ecclesiæ cum variis et diversis personis initiis et formatis (ut reliqua innumerabilia commissa et perpetrata per eum silentio transcamus) perfidionis alumno Angelo Corario Gregorium XII se præsumenti ausu nominare sacrilego, hæretico atque schismatico, per generale Pisanum Concilium, suis culpis et demeritis exigentibus, ac justo Dei judicio sententialiter condemnato, favorit et adhæserit, ut præfertur, ac faveat et adhæreat etiam de præsentī, receptando eundem, suosque sequaces etiam hæreticos per ipsum Concilium denotatos, et propter præmissa et innumerabilia alia, excessus et crimina, ut supra præmittitur, damnabiliter per ipsum commissa, regno ac terra præfatis, honoreque ac titulo regio, et omnibus dignitatibus, bonis, juribus, feudis et retrofeudis, privilegiis, exemptionibus et gratiis, quæ a præfata Romana seu aliis Ecclesiis, imperio, regibus, principibus, universitatibus, aut aliis quibuscumque singularibus personis quomodolibet oblinebat, et in quibus, et ad quæ eidem jus quomodolibet competebat, seu competere poterat, reddiderit profinus se indignum, illisque eo ipso etiam per formam infeudationis et concessionis regni, terræque præfatorum privatus fuerit et existat: omnesque et singuli vassalli ejusdem, qui debito fidelitatis, vassallagii, ligii, homagii seu alterius cujuscumque servitutis aut debiti eidem tenebantur obnoxii, seu quomodolibet obligati, a quibusvis juramentis etiam fidelitatis, vassallagii, ligii et homagii præfatorum, seu alias

ipso jure absolvuntur, ac nobis et præfate Ecclesiæ contra eundem Ladislaum, adherentes et sequaces ejusdem favere et assistere tenentur et debent, et nonnulla alia exsequi, prout in concessione et infeudatione prædictis, quorum omnium tenores et formas hic alias haberi volumus pro sufficienter expressis, plenius continentur.

« Nos itaque intendentes, prout debitum rationis exposcit, et obstinata ipsius perversitas et nequitia exigunt, et ut nervus Ecclesiasticæ disciplinae nulla ratione lentescat, et punitio caeteris transeat in exemplum; præfatum Ladislaum rebellem et hostem, ac nutritorem schismatis, et persecutorem Ecclesiæ manifestum, condigna animadversione corrigere, et de tua nobilitatis fide, strenuitate, sinceritatis ardore, quos ad instar progenitorum tuorum, erga præfatam Ecclesiam tuam et matrem pariter et magistram fidelium gessisti hactenus, et gerere comprobaris, sumentes in Altissimo fiduciam singularem, quod monita nostra pariter et mandata, tanquam pugil et athleta fidei, intrepidissime et corde pariter exsequeris; nobilitatem eandem, paternis affectibus requirimus et hortamur in Domino, eidem nihilominus per Apostolica scripta præsentium tenore, ac sub excommunicationis pena, in quam, si contemptor hujusmodi mandatorum extiterit, te incurrere volumus eo ipso, et a qua, præterquam in mortis articulo, nisi duntaxat a Romano Pontifice absolvi nequeas; necnon privationis bonorum, dignitatum, bonorum etiam feudalium, a Romana seu aliis Ecclesiis, imperio, regibus, aut aliis ex superius comprehensis concessorum, seu quomodolibet indultorum hactenus, et inhabilitatione ad illa, et quæcumque alia impostura obtinenda, tenearis et habeas, cum omnibus et singulis gentibus, vassallis et subditis, colligatis, adherentibus et sequacibus tuis, contra præfatum Ladislaum ejusque adherentes, complices et sequaces in nostrum et ipsius Ecclesiæ subsidium et juvamen insurgere, ac modis omnibus hostilibus te ac alios supradictos exercere, ut præfati Ladislai scelerosa nequitia prosternatur, ac fidelium defensetur tranquillitas, ut cupimus et speramus, etc. Datum Romæ apud S. Petrum id. Aprilis, Pontificatus nostri anno primo ».

Descivisse a Ladislao Petrum ipsum, ac secutum Joannis imperia, partesque Ludovici, e Summontio colligitur, dum tradit² Ladislaum, confirmatis jam rebus suis, Nolano comitatu Ursinos, admoto exercitu, exmisit. At hæc postea contingere: nunc expeditio illius in Ladislaum susceptæ successus conjungamus.

1. *Fractæ tumultuario prælio Ladislai copiar, qui tamen fuga lapsus reintegrat exercitum.* —

¹ (L.) III, Ep. 100, p. 229.

² Summont. l. IV, c. 2.

Sacris die S. Gregorii Romane Ecclesie, Ludovici Andegavensis, populi Romani ac Pauli Ursini vexillis, Ludovicus, cui Joannes Petrus Stephanescum Annibaldum S. Angeli diaconum cardinalem legationis honore auctum adiecit, exercitum duxit¹, insignibus militari virtute ductibus Francisco Stortia, Paulo Ursino et Gentili Monterano stipatus, irrupitque in Neapolitani regni confinia superato ad Ceperanum vado. Commissum est die decima nona Maii ad Roccamasicam praelium ancipiti inito eventu, fractaque demum Ladislai copia: quam rem gestam fusius describit Theodoricus Niemi² his verbis: « Cum ibi per aliquot dies tempore Vernali dicti exercitus unus ab isto et alius ab alio latere dicti fluminis permansissent; capitanei exercitus Balthasaris et Ludovici regis quadam die mensis Maii circa vesperam improvisis hostibus predictum flumen transiverunt, ipsos hostes, dum conare vellent, alacriter invadendo; et resistentes eis hostes huiusmodi quosdam vi repulerunt, seu fugarunt pedestres et equestres in magna copia, inter quos erant aliqui magni capitanei, et etiam quamplures comites et barones, necnon aliqui alii proceres, ad ipsum Balthasarem captivi postea deduci. Et dum haec agerentur predictus Ladislaus rex, videns suos in illo conflictu deficere, abinde, consulendo sibi ipsi ad castrum, Roccamasicea nominatum, consistens in quadam rupe altissima, et non multum distante ab eodem loco conflictus, cum paucis de ipso ejus exercitu an fugit, timens quod dictus exercitus eorum Balthasaris et regis Ludovici eum continue sequerentur, necnon quocumque deveniret obsiderent.

« Dicti autem capitanei et eorum socii de predicto exercitu eorundem Balthasaris et regis Ludovici, videntes in dicto loco conflictus quamplura vasa aurea et argentea posita in mensis, ubi rex ipse Ladislaus conare debebat, ne illa predicta amitterent, praefatum regem Ladislaum et alios de exercitu suo fugientes tunc ulterius prosequi non curabat: sed vasa ipsa aurea, banderia dicti regis Ladislai et cujusdam legati dicti domini Angeli, tunc Gregorii, existentis cum eodem rege Ladislao in illo conflictu, necnon plures equos et devictorum hostium arma ceperunt, inter se huiusmodi spolia dividendo: sicque dictus Ladislaus nemine ipsum ulterius persequente illud grande imminens sibi periculum tunc evasit. Et interim, quod illa fiebant, rex Ludovicus praefatus et dominus cardinalis S. Angeli natione Romanus, qui erat legatus ejusdem Balthasaris in eodem loco, ubi prius dictus exercitus praefatorum Balthasaris et regis Ludovici ab alio latere dicti fluminis collocatus extiterat, ut praefertur, permanserunt: sed nescio quare, nisi forsitan de consequenda victoria

contra eorum hostes huiusmodi dubitabant: tamen finaliter ipsa victoria contra eundem Ladislaum regem ipsis Balthasari et Ludovico regi parata erat, si eorundem Balthasari et Ludovici regis capitanei et exercitus praefatos adversarios acriter percussissent, et non ad praefandum ita repente avidi et intenti fuissent, nec habet ibi locum, quam bene pugnatur, et quam bene sternitur hostis. Ladislaus nimirum, qui capi a victore poterat tenebris tuga exasit, ac deinde dissipati exercitus reliquias magna solertia collegit ad victorum progressus abruptendos: qua de re haec tradit S. Antoninus³:

« Duces militiae erant Paulus Ursinus et Sfortia: aderat quoque Ludovicus Andegavensis, cui possessio regni querebatur jam pridem ab Alexandro rex appellatus. Ab his, commisso in finibus regni praelio, Ladislaus profligatur: quod si duces militiae, qui erant pro parte Pontificis et ducis Andegavensis, et alii sequi voluissent, aut scivissent uti victoria, actum fuisset de regno: sed immorando ac tempus terendo, recipiendi sese ac reparandi vires facultatem victo regi dederunt. Vox postea fuit Ladislai, qua die profligatus est, et sui corporis et totius regni potestatem in manibus hostium fuisse: secunda vero die corporis sui potestatem amisisse, regni tamen adhuc dominos esse potuisse, si prosequuti victoriam fuissent: tertio vero die nec jam sui corporis, nec regni capiendi habuisse potestatem, quoniam adversus illorum vim jam remedia comparasset ». Eadem pluribus refert Pandolphus Collenutius⁴, qui Ludovicum Andegavensem non modo imprudentiae redarguit in victoria non proferenda latius, quam magno labore pepererat, verum in dimittendis quos in acie ceperat: ii enim ad Ladislaum, qui ad oppidum, cui S. Germani nomen est, protugerat, se contulere, maximoque ad instaurandas lapsas res ac muniendos regni aditus praesidio adiumentoque fuere: quamobrem Ludovicus penetrare regni interiora non potuit.

Interea Joannes, qui capta in acie hostium signa a victoribus ad se transmissa acceperat, cum sibi animo lingeret omnia ad victorem prona futura, ac regnum Neapolitanum sibi subjiciendum, pulso vel capto amulo Gregorio, maxime cum plures arcanae collisiones cum nonnullis Neapolitanis fecisset, inanem triumphalem pompam magno fastu Romae duxit, raptatis insolenter per lutum Gregorii et Ladislai vexillis, ut narrat⁵ Theodoricus e Niemi, sic inquit: « Banderia in signum victoriae ad Romam transmissa fuerunt, quae ipsa Balthasar de turri Basilicae Principis Apostolorum de Urbe praedicta in altum publice poni fecerat, ut ab omnibus dictam Basilicam intrantibus et exeuntibus vide-

¹ S. Anton. cit. R. G. Collenut. Hist. Neap. Supra. c. 1. IV. c. 2. et al. ² Theod. Niemi. Vit. Jo. XXIII.

³ I. p. 40. Ms. Vat. Juven. Ursin. in Cal. M. hoc anno.

rentur, et demum processione solemnī facta in ipsa Urbe per eundem Balthasarem cum dominis cardinalibus et aliis prelatīs multis, idem Balthasar ad majorem confusionem regis Ladislai et domini Angeli tunc Gregorii prefatorum ipsa banderia in Into in contēplum retro dictam processionem publice trahi fecit: quod tamen displicuit multis curialibus et aliis magis mature res illas fortuitas videntibus, et asserentibus quod tales despectus nil facerent ad propositum, nisi quod eorundem Ladislai regis suorumque auxiliatorum animos ad resistendum adversarii magis viriliter et ad offendendum eos vehementius provocarent». Delusae paulo post Joannis spes fuere, nam dum subacte Neapolis nuntium exspectat, nuntiavit fama abruptos fuisse a Ladislao regni aditus ac Ludovicum reduentem in Urbem exercitum, quem sustentare ex praeda hostili non poterat, vidit¹.

5. *Joannes sacrum bellum in Ladislauum indicit; ob quod Hussita eum carpiunt et turbas cient.* — At quamvis in provinciam inglorius redierit Ludovicus, Joannes majoribus in Ladislauum, ut eum exerteret, insurgens studiis, primum die undecima Augusti in cardinalium senatu ipsum censuris Ecclesiasticis devinctum vulgavit: diem etiam nonam Decembris indixit, qua decretoriam sententiam ferret: non comparentem perculit anathemate, et regnorum Hierosolymitani et Neapolitani jure privavit, edixitque Siculos ceteriores sacramenti ipsi praestiti religione solutos esse. Deinde sacrum in eum bellum in Galliis², Anglia³, Italia⁴, Germania, Bohemia, Hungaria⁵, Dania⁶, Suecia, Norwegia, Prussia⁷, Polonia⁸, Lituania, Cypro⁹ et Oriente¹⁰ promulgari jussit: quare cum Pragae de hujusmodi in Ladislauum bello gerendo pro concione ageretur, Hussita ad omnes calumniis carpēdā Ecclesiae occasiones intenti exclamarunt¹¹, Christianos ad Christianum fundendum sanguinem injuste a Pontifice instigari, eaque de causa aliqui populares motus excitati.

Favebat¹² Ludovico Andegavensi Wenceslaus Bohemiae rex, cum sanguine illi conjunctus esset, atque adeo tum observantia in Joannem, tum amoris in consanguineum ergo, ejusdem Joannis Diploma, quo stipem erogaturis, vel religiosam militiam in Ladislauum professuris noxarum venia proponebatur, promulgari, novatoresque indulgentiis obloquētes comprimi jussit: sed cum sacerdos¹³ sacro suggestu coram populo de indulgentiis peroraret, tres sordidi artifices a Joanne illis subornati, illi obstrepere ausi sunt, atque Hussitica improbitate appellare papam antichristum, qui contra Christianos Neapolitanos savam

militiam decerneret, comprehensi a magistratu seditionis causam praebuere: nam populus ab haereticis in arma concitatus eos in libertatem vindicare amissus est: verum prudentum virorum oratione delinitus, discessit: eumque blasphemi illi et Pontificem et sacras indulgentias maledictis proscindere non cessarent, capitali supplicio impietatis penas luerunt. Tum vero Joannes illis, qui mala doctrina in extremam calamitatem imperitos hosce homines traxerat, ut popularium animos religionis specie commoveret, novam exorsus est tragediam: suis enim sectatoribus, quos fascinarat, stipatus, interemptorum blasphemorum corpora rapuit, aureoque panno circumvoluta veluti martyrum, qui pro Christo, non pro demonis et Joannis illis causa, sanguinem fudissent, et per urbis plateas et Ecclesias circumtulit, concinentibus impiis nefandae sectae sacerdotibus: «Isti sunt sancti qui pro testamento Dei sua corpora tradiderunt:» deinde Joannes in sacrario aedis, cui Bethleem nomen erat, aromatibus condit, ratus seditiosorum sanguine novam illam suam Ecclesiam consecrasset, deque miserorum infelici sorte triumphavit, conscripto libro, in quo Danielis de martyribus oraculum iis scelere casis accommodavit: tum suos ut pro luenda ipsius amentia vitam profunderent, his verbis permulsit: «Contradicentes antichristi discipulis mendacibus in gladio corruerunt, alii autem exponentes cervices suas pro veritate martyrizati sunt, captivati, carcerati et trucidati: et tamen veritatem Christi non negaverunt tam sacerdotes, quam laici et mulieres. Benedictus sit ergo Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui abscondit viam veritatis a sapientibus et prudentibus, et revelavit eam laicis simplicibus et parvulis sacerdotibus qui eligunt magis Deo quam hominibus obedire, etc.» Hac ille hypocrisis pompa plebeculam pellexit in exilium. Ejus vero eloquentiam fallacem retrudit contrariis scriptis Stephanus Paletz¹⁴ theologus insignis, atque impudentiam hominis in luce collocauit, qui praesulum excusso iugo novam superstitionem conderet, et blasphemiarum reos ob scelus jure necatos consecraret ut martyres, ac tetra cadavera, ut reliquias sacras populorum venerationi exponeret: veterum autem sanctorum, quos pro Christo martyrio affectos universa testatur Ecclesia, ut vilissima cadaverum pulentium ossa conculearet:

« Jacentium, inquit, rebellium corpora sub mediastino sustulisti, et cum ea, qua tibi videbatur, summa reverentia ad cathedram tuae superbiae capellam dictam Bethleem delulisti, tui ipsius et scholarium tuae societatis sanctae obedientiae contrariis, clamorosis et allissimis vocibus usque ad inferni novissima concrepantibus: Isti sunt sancti; quibus sic inductis per te in ca-

¹ Theod. c. Noni ubi sup. Ms. arch. Vat. — ² Ibid. p. 188 et et 131. — ³ Lib. IV. p. 143 et 139. — ⁴ Pag. 178. — ⁵ Pag. 165 et 166. — ⁶ Pag. 168. — ⁷ Pag. 193. — ⁸ Pag. 208. — ⁹ Pag. 212. — ¹⁰ Pag. 273. — ¹¹ Pag. 178. — ¹² En. Silv. hist. Bohem. c. 35. et Coel. hist. Huss. l. 1. — ¹³ En. hist. Bohem. c. 25. Dubrav. l. XVII. Coel. ubi sup.

¹⁴ Steph. Pal. apud Coel. Hist. Huss. l. 1.

pellam illam, tantum fecisti popularis tui favoris concursum, ut non solum illorum sic juste decollatorum sanguinem linteis, maxime Beginae tuae et quidam alii extingerent, sed quasi pra illorum sanctitate et potius pertusa siccitate lamberent, ita ut se largiente et te donante laevis ille tuae cathedrae summus non tam Bethleem sed ad tres sanctos per te et tuos complices vocaretur. Quousque, Deus improperabit inimicus? Irritat hic adversarius nomen tuum in finem? Ecce qualis et quam manifestae sanctitatis illorum rebellium indicia sancta invenit mater Ecclesia, ut Husca magister ille audeat tam miserabili praesumptione sancta et occulta tua iudicia decernere, et homines, utique temporali et si aeterna, in nos, Domine, poena dignos suae vertiginis assertionem in populis sanctificare: Revertere, Husca magister, qui sic in altis volitas, ut intueamur te. Ecce tua et tuorum praedicatio venerationem sanctorum ossium iuxta ritum Ecclesiae sanctae cum tuis reprobis, dicens quod sanctus Wenceslaus modico, id est, fratricidio regnum promeruit martyrii, et hic cum sanctis aliis, quos sacerdotes et monachi praedicant, habent unius sancti multa capita, multa brachia et diversa ossa, quae ubique non sanctorum sed vilium cadaverum esse potius reputantur: cuius exemplum accipe, magister: quid factum fuerit publice in Ecclesia fratrum Carmelitarum, quae vocatur in arena in Pragensi civitate: ibidem enim sedente aliquo fratre cum reliquiis et quibusdam monstrantibus, et ad fabricam Ecclesiae mendicante, accessit quidam tuae sortis discipulus, et cum sedenti diceret: Quid hic agis, frater? Quo respondente: Cum sanctorum reliquiis exspecto beneficium elemosynarum. At ille per superbiam: Mentiris, inquit, esse sanctorum reliquias: ossa mortuorum cadaverum hic retines, et Christianos decipis, cupide mendicando: quo dicto, tanquam equus insiliens pede repedans evertit mensam ad terram cum reliquiis. Quo viro per fratres eosdem comprehenso et de tanta nequitia tento, venerunt tuae sortis armati plurimi, et excusso fratrum habitaculo maxima lit strages et confusio, et scandalum manifestissimum est factum, ut etiam prior illorum fratrum cum suis plurimis comprehensi non solum verbis turpibus, sed etiam verberibus inhonestissime tractarentur. Jam vide quomodo contra sanctae Ecclesiae ritum latrones recenter sanctificas, et ritum sanctae matris Ecclesiae honorabiliter et rite a praeis temporibus servatum haecenus vilificas, quae in toto terrarum orbe sanctorum reliquiae hinc inde pertatae et traditae salva fide Catholica honorabiliter venerantur». De aliis Joannis Hus actis inferius dicetur: nunc ad Ludovicum Andegavensem, ad cujus partes effe-
rendas sacra militia promulgata fuerat, rever-
tamur.

6. *Joannes Emiliae partem amittit.* — Disti-

nuere Genuenses Ludovicum, ne impetus in Siciliam converteret, ad quos in pristinam concordiam reducendos Joannes internuntio suo iucumbere jussit: initas vero proximo incunte anno illos inter inducias tradit Genuensis historia¹: Genuenses etiam cum Florentinis² conciliare studuit idem Joannes hoc anno. At ipse tristem cladem accepit eo tempore, quo superiorem inutilem victoriam reportavit, amissa nimirum Emiliae parte³, quam Carolus Malatesta Gregorii dux interceptit. Nec solum bello cum Gregorio erat implicitus Joannes in Italia, verum in comitatum Avenionensem ad deturbandos Pontificia regia Catalanos curas traduxit, advertitque VII kal. Maii in ejus belli sumptus decumani, auri Gallici partem. Indicta, deinde kal. Julii fuit religiosa militia, dato crucis simbolo, indulgentisque propositis ad arcem Avenionensem expugnandam, belloque praefectus Franciscus archiepiscopus Narbonensis, cui jam ante sublato, ut dixi, e vivis Petro tit. S. Susannae presbytero cardinale administrationem Venusini comitatus contulerat⁴.

7. *Concilium Romae celebrandum indicit Joannes.* — « Interea Joannes papa », inquit Gobelinus⁵, « Concilium generale in Urbe celebrare decrevit, quod Alexander praedecessor ejus in tertio anno post Concilium Pisanum supradictum decreverat celebrandum. » Exant ea de re publica a Joanne ipso III kal. Maii exarata litterae⁶, quibus Concilium generale kal. Aprilis anni proximi Romae indixit, quarum potissima pars delibanda visa est.

« Ad futuram rei memoriam.

« In nostrae considerationis speculum adducentes almam Urbem communem omnibus nationibus, primam cunctarum urbium reginam et dominam, in qua, ut redemptionis nostrae gratiae per totum mundum effunderetur effectus, sacrum imperium providentia divina constituit: quodque per sacratissimam Petri Sedem caput ipsius orbis effecta, caelestia pariter et terrena superna religione complectitur, et ubi orthodoxae fidei principium et cunctorum iustorum glorificatus est exitus, ibi fidei cultus et justitiae vigeat principatus, et in ea divina omnipotentia majestatis sedem suae militantis Ecclesiae fore constituit sanctorum sanguine rubricatam, divinarum humanarumque legum opificem, et ad quam omnes ferme fidelium nationes pro suorum remissione peccaminum et indulgentiis consequendis, quibus praeter ceteris urbibus toto orbe diffusis exuberat et excellit, confluere avidius et ferventius consueverant, et pro cujus Urbis defensione et manutatione, ne a Ladislao de Durachio, se regem nominare Siciliae damnabiliter

¹ Gobel. l. IX. — ² Jo. l. IV, p. 109. — ³ Ms. Diar. Ven. Theod. e Niem in Vit. Joan. XXIII. Pomp. viz. hist. Bon. l. VI. — ⁴ Jo. l. III, p. 119. — ⁵ Gobel. in Cosmodr. act. VI, c. 90. — ⁶ Jo. l. X, p. 236.

presumente, hoste notorio ac rebelle, nefario ipsius Ecclesiae occupatore, dudum contra praefatam Ecclesiam ipsius Urbis ad id totis viribus comitente, sub umbra atque perniciosi velaminis obtentu perditionis alumni Angeli Corario se Gregorium XII ausu temerario nominantis, haeretici atque schismatici et scandalizatoris ejusdem Ecclesiae, per ipsum Pisanum Concilium, suis culpis et demeritis exigentibus, ac justo Dei iudicio, ac deinde per processus Apostolicos sententialiter condemnati, suisque sequacibus sub potentissimo, formidabili extentoque brachio; nam ad diripiendam occupandamque eandem in fomentum schismatis ac pravitatis haereticae terrarumque modis omnibus nitentibus, ut seditionibus atque guerris occupari valeret; cum periculo foret ac evidenti ruinae confirmata, relicta nostra praedilectissima filia civitate Bononiensi, e partibus illis cum nostra curia nuper pacis angelo comitante pervenimus, illamque Urbem divina favente clementia tutali sumus, et de hostilibus faucibus nostri adventus celeritate retraximus, quae erat sic arefabatur angustiis undecumque) proculdubio peritura, in nostri ac praefatae Ecclesiae ac subditorum statu periculum inestimabile et jacturam. Locum itaque fertilem, capacissimum et accommodum, habitum et decentem esse hujusmodi futuro Concilio post deliberationem et consultationem, quas cum venerabilibus fratribus nostris ejusdem Ecclesiae cardinalibus super hoc habuimus diligenter, de eorumdem fratrum consilio auctoritate Apostolica et ex certa scientia locum congregationis et conventionis praefati futuri et generalis Concilii ad laudem et gloriam omnipotentis Dei, B. Mariae semper Virginis, SS. Petri et Pauli Apostolorum, et totius caelestis curiae, reformationem status saluberrimi praefatae Ecclesiae, ac totius gregis fidelium, divinitatis ac orthodoxae fidei cultum in virtute Altissimi, qui indirecta dirigit et convertit aspera in vias planas, et in qua nostros iaculavimus cogitatus in anchoram nostrae spei praefatam Romanam Urbem declaramus, indicimus atque decernimus, assignamus ac statuimus per praesentes exhortantes, ac etiam requirentes et praesertim, qui tenentur ad hujusmodi venire Concilium fideles hujusmodi, etiam in quibusvis dignitatibus spiritualibus et temporalibus, iam regalibus quam pontificalibus constitutos, ac ipsis in remissionem peccaminum suadentes, subtilis quoque videlicet patriarchis, archiepiscopis, episcopis, electis, abbatibus, capitulis et conventibus Ecclesiarum et monasteriorum omnium districte in virtute sanctae obedientiae injungentes, quatenus pro felici statu praefatae Romanae ac Catholicae Ecclesiae, ac ejus reformatione saluberrima, tranquillitate subditorum, pace et salute eunctorum, velint et debeant per se aut procuratores, vel nuntios idoneos, si impedimento fuerint legitimo praepediti, oppor-

tuno et debito tempore, videlicet ante kal. proxime futuri mensis Aprilis in ipsa Urbe personaliter convenire, ut illa decerni, provideri, statui et ad executionem deduci valeant, quae secundum Deum, sanctorum decreta Patrum et canonum instituta super praemissis emergentibus, dependentibus vel connexis praefato Concilio et ejus determinationi salutaria videbuntur: quibus omnibus et eorum cuilibet venientibus, stantibus et recedentibus praedictarum litterarum serie in habere, ac personis in veniendo, stando et recedendo culpis, excessibus et delictis cujuscumque qualitalis existerent, etiamsi haeresis vel laesae majestatis crimina saperent, necnon diffidationibus, reprehensionibus, processibus et hams, condemnationibus ac sententiis, et censuris realibus, personalibus, spiritualibus et temporalibus contra eos factis, latis, inflictis, seu promulgatis conjunctim vel divisim, et aliis contrariis nequaquam obstantibus plenae securitatis licentiam, saluum liberumque conductum usque et post absoluteionem diei futuri Concilii per tres menses immediate sequentes validum tenore praesentium, imperimus, mandantes ab omnibus inviolabiliter observari, et nihilominus pro itinerantium securitate in habere, ac personis omnem pastoralis officii diligentiam impendemus totis affectibus, ac provisionibus ad praemissa. Et licet venientes ad Romanam curiam, morantes in ea, et ab illa recedentes plena debeant securitate gaudere, ac in spoliante, capiente et detinente eisdem excommunicationis ac anathematis sententiae sint per processus Apostolicos promulgatae: ne tamen venire volentes aut nuntii seu procuratores eorum ad praefatum Concilium aut ipsam curiam communem omnibus propriam, locum sibi minus tutum, et propter inimicitias vel ex causis aliis imminere sibi nuntiis aut procuratoribus ipsis periculum in itinere veniendi ad ipsum Concilium seu curiam forsitan allegent: universos et singulos reges, patriarchas, archiepiscopos et episcopos, et quoslibet Ecclesiarum ac monasteriorum praefatos, clericos ac personas Ecclesiasticas; necnon duces, marchiones, barones, principes, comites, potestates, capitaneos et quoslibet alios officiales ac eorum locatentes; necnon communia, universitates ac singulares quascumque personas, civitatum, terrarum, oppidorum, castrorum, villarum et aliorum locorum tenore praesentium requirimus et hortamur in eo, qui est omnium vera salus, ipsisque patriarchis, archiepiscopis et episcopis, praefatis aliis caeterisque subtilis nostris etiam armigerarum gentium capitaneis districte mandamus, quatenus praefatos venientes nuntios aut procuratores ipsos, ac ipsorum quemlibet et comitivas eorumdem in veniendo ad dictum Concilium seu curiam, morando in ea, et ab ipso recedendo in personis vel bonis aut rebus eorum vel comitivae nullam inferant

injuriam, molestiam vel offensam, seu ab alio quantum in eis fuerit permittant inferri. » Subdit, ut res in omnium notitiam veniat, publicum de indico Concilio Diploma in palatii Apostolici et Basilicæ S. Petri foribus se affigi jussisse. « Dat. Romæ apud S. Petrum, III kal. Maii, Pontificatus nostri anno 1. »

8. *Aurelianenses bellum indicunt Burgundo. Granatenses Castellam excursionibus infestant.* — In Galliis hoc anno exitiale et calamitosum accensum est bellum a principibus Aurelianensibus, qui cum frustra leges implorassent ad vindicandam lruicidati ex insidiis parentis necem ob Joannis Burgundie ducis immensas opes, inque regia administranda summam auctoritatem, illi demum, inito cum aliis principibus federe, bellum indixere¹, publicasque litteras² ad creandam ipsi invidiam divulgandas, quasi rege Carolo Delphinoque in servitutem redactis regia potestate pro libidine abuteretur. Nisus est exorientem flammam reslinguere Carolus rex, ac populos sive pro Aurelianensi sive pro Burgundo arma sumere veluit³; at obsoleverat ejus auctoritas, quare ii magno irarum aestu inter se concurrere⁴. Occupatum est oppidum, cui nomen est S. Dionysii, ab Aurelianensibus, animumque regis, qui agebat Parisiis, laetus terror invasit, ut regis litteris XIV Octobris exaratis Aurelianenses læsæ majestatis crimine dammarit⁵, quasi de alio creando rege conjurassent; ita enim insusurratum ipsi est ab administris Joannis Burgundi; qui mox provolvit Parisios cum exercitu, Aurelianenses ex eodem S. Dionysii oppido depulit; tum in eorum studiosos tanta immanitate et impietate usus est⁶, ut non modo carcerum squalore, fame, frigore, ferro eos necaret, verum ipsos etiam Ecclesiæ sacramentis procurari velaret, corpora canibus, avibus ac feris lanianda exponeret, neque Ecclesiasticæ sepulturæ mandari permitteret: tum eo prorupit nequicia hominis immanissimi in Gallicæ gentis excidium nati, ut adversariorum quos peremerat filios, sacro Baptismo lustrari prohiberet, ut publicis litteris Carolus rex planxit⁷. Eodemque impio furore inflammati, ut ait Juvénalis Ursinus⁸, nonnulli sacerdotes, dum sacrosanctum missæ sacrificium peragebant, non rectam crucem formabant manu, sed quasi a Christo ad Burgundum defecissent, decussatam crucis effigiem fingebant, quod Burgundus crucem S. Andreae preferret.

In Hispania Granatenses, instructo propolenti exercitu, in Castellæ fines irrupere⁹, ac ferina rabie in Christianos sævierunt. Ex quorum excursionibus occasionem cepit Joannes, ut in

Castellam et Aragoniam Jordannu fil. S. Laurentii presbyterum cardinalem legatum amplissima instructum potestate decerneret, ut sacramilitiæ adversus Granatenses ipsius auspiciis educendæ specie Hispanos ad partes suas perduceret.

« Dilecto filio Jordano filuli S. Laurentii in Damaso presbytero cardinali, in Castella, Legionis, etc. regnis et partibus immediate subjectis, regibus regnorum ipsorum, necnon in iprovinciis, civitatibus, diocesisibus et locis aliis quibuscumque, quæ per reges regni Aragoniæ, qui fuerunt pro tempore regi et gubernari hactenus quomodolibet consueverunt. Sedis Apostolicæ legato, salutem.

« Nuper non sine magna mentis nostræ amaritudine intellecto, Saracenos, Agarenos prædictos et alios infideles manu potenti et brachio extento, in Christianum populum, immanitate terribili ac effertate nequissima versus partes regnorum Castellæ et Legionis et alias finitimas in multitudine maxima et horribili insulasse, ut orthodoxæ fidei cultores prosteruant et Redemptoris nostri gloriam undequaque confundant, si eorum nefando proposito possibilitas respondebit; attendentes, quantum ex hoc pestifero impetu Christiano populo discrimen immincat, et quod jam crebris, ut ita loquamur, infidelium congressibus et arietum impulsibus fidei Catholice fundamenta pulsantur; quodque nisi præsidia intentantur, Christianorum religio illis in partibus excidio videtur esse contermina, ea propter nos tantum imminuentibus et emersuris incommodis in confusionem fidei prælibatæ pio ac paterno compatièntes affectu, illoque volentes, non quo cupimus, sed quo possumus, auxilio paternaliter subvenire charissimo in Christo filio nostro Joanni regi Castellæ et Legionis illustri, necnon dilecto filio nobili viro infanti Ferdinando gubernatori regnorum Castellæ et Legionis præfactorum, quos cum nonnullis principibus, ducibus, magnatibus aliisque incolis regnorum et partium circumadjacentium, illo, qui ubi vult spirat, misericorditer inspirante, vexillo vivificæ crucis in subsidium ipsorum regnorum et partium oppressorum assumpto, animas suas ad vindicandam hujusmodi opprobria salubriter pro eo, qui eas pro se repositas in vitam custodit æternam, ponere decrevisse fide digna relatione percipimus »; et infra: « Nos prædicationi crucis in regnis et partibus prædictis per te, de cujus zelo adeo quæ Dei sunt, et præcipue ad succurrendum regnis et partibus non ignota nobis tuæ conscientie puritas, virtutis constantia et ipsa continua experientia nos informant, decrevimus insistendum. Ideoque tibi, quem ad Castellæ, Legionis, Aragoniæ, Navarræ ac Granatæ regna, et partes immediate subjectas regibus regnorum ipsorum, necnon provincias et loca alia quæ

¹ Juvén. Urs. hoc an. in Car. VI et Monstr. vol. 1. c. 71, 72. — ² Ext. eod. c. 71. — ³ Ibid. c. 75. — ⁴ Cap. 97. — ⁵ Eod. cap. — ⁶ Id. ib. — ⁷ Ext. ib. c. 116. — ⁸ Juvén. Urs. in Car. VI hoc an. — ⁹ Ext. de eo Jo. lit. apud Eug. IV l. XII, p. 25, et l. XV, p. 212.

cumque, que per reges dicti regni Aragonie qui fuerunt pro tempore regi et gubernari licentius quomodolibet consueverunt, legatum Apostolice Sedis providimus destinandum, etc. » Dat illi provinciam, ut sacram expeditionem promulget in Mauros, cum ad pelliciendos Christi fideles sacra indulgentiarum premia ac privilegia, que concedi Asiaticam expeditionem suscipientibus consueverunt, impertitur; ac sacerdotes auctoritate instruit, ut criminum nexibus eos exsolvant, vel qui arma capessiverint, aut nefas artibus partas opes contulerint. Datum Romæ, etc. »

Non successere e sententia Joannis consilia, nam Petrus e Luna Hispanos in sua servitute continebat. Et quidem in Aragonia cum post mortem regis Martini sine prole defuncti interregnum esset, post gravissimas concertationes, Ferdinandus Castellane regie, Joanne rege annis minore, procurator ad Aragonium sceptrum proximo anno vocatus¹ est, qui, bello Mauricio confecto induciisque mensium septemdecim pactis, Castellæ vires ad æmulos obtendens terrendosve in Aragoniam convertit: deinde a Petro e Luna pseudopontifice facto Dertusæ colloquio Siciliæ ac Sardinie beneficiarium imperium accepit².

9. *Cardinales creati a Joanne.* — Hoc anno Joannes, ut se armis ac scientia communiret, inquit Niemius³, quatuordecim cardinales eruditionis laude præstantes creavit⁴, inter quos doctrina excelluere Petrus de Aliaco episcopus Cameracensis tit. S. Chrysogoni presbyter, et Franciscus Zabarella Florentinus episcopus designatus SS. Cosmæ et Damiani diaconus. Cæteros duodecim ex Valicanis Monumentis recenset Felix Contelorius⁵, nimirum Franciscum Landum patriarcham Constantinopolitanum tit. S. Crucis in Jerusalem, Antonium Panzerinum e Portuguario patriarcham Aquileiensem tit. S. Susannæ, Alanammum Adimarium archiepiscopum Pisanum tit. S. Eusebii, Joannem archiepiscopum Olisiponensem tit. S. Petri ad Vincula, Georgium e Liechtenstain episcopum Tuderinum tit... Thomam Brancalium episcopum Tricaricensem tit. SS. Joannis et Pauli, Brandam e Castellione episcopum Placentinum tit. S. Clementis, Thomam Langlei episcopum Dunelmensem tit... Robertum e Luna episcopum Sarisberiensem tit... Egidium de Campis episcopum Constantiensem tit... Guillelmum Philasterii decanum Rhemensem tit. S. Marci, presbyteros et Lucidum e Comitibus protonotarium Apostolicum Sancte-Mariæ in Cosmedin diaconum cardinales.

10. *Charismata S. Franciscæ Romanæ, et Evangelistæ ejus filii.* — Eodem anno Evangelista

filius S. Franciscæ viduæ Romanæ novennis puer, sed prudentia canus et prophetiæ dono clarus, ad caelestem immortalitatem migravit¹. Is duos monachos mendicantes præ domus paternæ foribus conspicuus alterum increpuit, quod pretiosiores vestes induere exambiret, ipsique imminentem calamitatem prædixit. Contempsit ille atque episcopatum iniqua arte adeptus, turpem vitam miserabili fine conclusit. Alias pugionem e paterno latere vaginaque ereptum dorso patris admovit, vaticinatus ita pugionem in ejus dorsum adactum iri: probavit rem exitus, nam cum ob pulsus Bonifacium IX coorta esset seditio, Laurentius Pontianus Franciscæ vir, Pontificii nominis vindex, ab hoste Ladislai regis studioso pugione in dorsi designata parte confixus est, ut pene examinatus conciderit, nec sine magnis laboribus ac piis potissimum uxoris precibus convalesceret. Dum vero epidemia in Urbe grassabatur, Evangelista, qui matri reterebat se non mundo sed cælo idoneum fore, pulcherrima morte occubuit: quo temporis momento puella, quæ in vicinia morbo oppressa pluribus diebus vocis usum amiserat, exclamavit intueri se Evangelistam e Pontianis clarissima luce circumfusus a duobus angelis in cælum deferri: quinimo ipsemet, antequam spiritum efflaret, hortatus matrem ad Christianam constantiam professus erat, sanctos Antonium et Onuphrium, ac plures angelos ad ipsum sociandum sibi asilisse. Postea evoluto anno caelesti circumfusus luce se videndum matri objecit, atque unius horæ flexu ab albescente aurora ad exortum solem de caelium felicitate disseruit: quinetiam Archangelum custodem adduxit, cujus aspectu ipsa potiretur². Is si quapiam in re aliquando Franciscæ peccabat, ex ejus oculis evanescebat, seque videndum præbebat, cum illa culpam planxisset: si vero quispiam præsentem sancta muliere peccasset, mox archangelus quasi suffusus pudore vultum legebat: si illa vexabatur a demonibus, opem laboranti atterebat. Tanta vero luce fulgebat, ut noctu ad eorum illius fulgorem Franciscæ divina officia perlegeret. Antequam vero hunc archangelum formæ elegantia insignem manusque in crucis formam decussatas gerentem acciperet, ab angelo custode perciti consueverat³, si quando leviter peccaret, etiamsi neminem intueretur, adeo ut cum socrus Cæcilia et Vannoza gl'os de rebus caducis inter se colloquerentur, neque ipsa metu quodam humano capta sermonem abrumperet, alapam acceperit, quamvis nemo compareret: cumque Antonello, qui ipsi a confessionibus erat, interuos mentis sinus panderet, nec tamen omnia munera divinitus illi concessa præ ignava demissione referret, ictum adeo gravem humeris excepit, ut in terram projecta sil, stupente sacer-

¹ Jo. Mar. l. XX, c. 1, 2 et 3. — ² Id. ib. c. 5. — ³ Theod. e Niem in Vit. Jo. XXIII. — ⁴ Contel. in Elea. card. — ⁵ Ibid.

¹ Vit. S. Franciscæ Rom. l. I, c. 9. — ² Ib. c. 13. — ³ Cap. 12.

dole, cui mox errorem aperuit : cum vero post sacram sumptam Eucharistiam in exstasim rapta esset, corripui se ab angelo didicit. Eo quoque divino munere ornata¹ est, ut fetorem peccatorum persentiret, ac faciem ab iis, qui impudicitiae labe inquinati erant, averteret et si prope lupanaria iter haberet, tanto fetore afflata agebatur, ut pene examinata corrueret.

II. *Egidius haeresiarcha.* — Erupit² hoc anno latens haeresis (1), quae excellentis doctrinae specie foedissimos errores, et divini amoris nomine carnales amores commendabat ; et vocitata est hominum intelligentiae secta, quod illi se intelligentia praeditos dicerent, reliquos vero veluti mentis experies contemnerent. Hujus auctor haereseos Aegidius Cantor laicus illusor a demone socium habebat Guillelmum de Hildermissen pseudocarmelitam, et una cum eo a sacrae fidei censore Ordinis Praedicatorum Quintini in Picardia ad damnandum errorem adductus est. Porro Aegidius se mundi salvatorem esse effudit, demones hominesque salutem demum consecuturos, jejunia, orationes, corporis macerationes, Ecclesiae ritus et sanctiones despiciebant, sacram exomologesim profanabant, gravissima delicta subfucando et leviores culpas ad hypocrisis pompam delegendo, appellabant carnalem copulam Mahometis exemplo paradisi delicias, ac tumque mere naturalem esse, atque ideo sine crimine exerceri, et omnes actus, etiam nefarios, ad divinam voluntatem beneficii refe-

rebant : legis novae ferendae a Spiritu sancto tempus imminere, ac tum veritates Catholicae religioni contrarias contra tria religiosarum familiarum vota praedicatum iri : quaecumque deliramenta concepta animo Spiritus sancti arcanos instinctus putabant : de purgatorio et inferno contraria orthodoxae fidei sentiebant. Addebat Guillelmus, de quo paulo ante memoravi, nulla esse merita vel demerita, Christum enim profusa meritorum affluentia omnes redemisse : non inquinari animam corporum maculis : Eucharistiam despiciebat, quod Deus ubique locorum versetur : resurrectionem mortuorum negabat, quod omnes jam in Christo resurrexissent effuliret. Ejusmodi autem Hydrae plura succisa capita iterum eduxere novatores, nam Georgium Majorem se salvatorem esse emenditum, Lutherum merita et demerita sustulisse, seque Spiritus sancti organum esse jactasse, Calvinum Eucharistiam despexisse, omnesque castitatis hostes fuisse infensissimos suis locis dicebat.

Disseminati fuerant hi errores maxime Bruxellis et Cameraci, atque adeo in his urbibus a Guillelmo praedicto publice revocati¹ et damnati fuere : narrat vero Joannes Gerson² in libro de distinctione visionum verarum a falsis, irrepsisse hoc tempore apud nonnullos, qui pietatem profitebantur, obscenam haeresim Begardismi propaginem, quae amores carnis divini amoris fucata dulcedine obvolutos insillabat.

¹ Cap. 11. — ² Ms. collegii Navarri Parisien. apud Spondan.

¹ Ms. colleg. Navar. — ² Gerson. Vit. de dist. verar. vis. a fals.

(1) Haeresis intelligentiae, quam describendam hic suscipit annalista, ante duodecim saltem annos cepit, cum Frater Guillelmus juridice hoc anno interrogatus prodiderit, se ante duodecim fere annos audivisse Aegidium cantorem dogma quoddam ex iis, quae haeretici illi tuebantur spargentem. Assertores ejus et principes Aegidium cantorem et Guillelmum pseudo-carmelitam hoc anno ejurare haeresim suam coram fidei censore monacho Dominicano ex fide Spondani assertit annalista. Porro Spondani historiam hanc desumpsit ex publicis Tabulis tunc signatis servatisque in pluteis collegii Navarri Parisiensis, quas demum Tabulas Baluzius Miscellan. tom. II, pag. 277 integras produxit, signaturque anno MCDLXI, Indictione IV, mensis vero Junii die XII, Pontificatus Joannis anno II. Sed neque ex his Tabulis, neque ex Spondani adstruitur quod annalista incauto excidit, ea nempe occasione, utrumque haeresis principem palinodiam recinisse. Id enim ab uno Guillelmo, qui unus in judicio adstetit, praestitum est, iudice non quidem censore fidei Dominicano : sed illo praesente, Petro de Altiaco, qui ante dies VII cardinalis a Joanne remittatus absens, nondum cardinalem, sed Cameracensem episcopum adhuc agebat. Quaedam insuper Aegidio, seu Guillelmo tribuuntur hic in Annalibus, quae ex Tabulis illis a femina quibusdam ejusdem sectae jactata fuisse discimus, ut illud de formatione, quam femina ejus sectae licere praedicabat. Denique Guillelmus in sua palinodia nullas ex ipsis haeresibus, eam praesertim quae fedum aliquod et turpe continebat, nec a se traditas nec unquam admissas professus est.

GREGORII XII ANNUS 6. — CHRISTI 1412.

1. *Gregorii littera Encyclica ad schismaticis resipiscentibus et Catholicis consulat.* — Anno a Virgineo partu duodecimo supra mille quadringentos, Indictione quinta, Gregorius, ut labentes in dies res suas instauraret, plures legatos, præcipue in Germania creavit, nimirum Rabanum episcopum Spirensem¹, Wernerum Treverensem archiepiscopum² et Corradum Susatum S. Cyriaci Wormatiensis præpositum³, cui etiam in ditione Ludovici palatini Rheni ac fratrum donec a Joanne discederent dicendi Ecclesiastici et profani juris potestatem contulit⁴. Tum plura Diplomata adversus Joannis studiosos edidit⁵, in illosque potissimum⁶ qui Hermannum Landgravium Hassie ipsi adhaerentem molestia aliqua afficerent: utque religioni eorum, qui illi parebant vel erant parituri prospiceret, sanxit⁷ ut populus a quovis sacerdote sacramentis procurari, et clerici a quocumque episcopo Catholico sacris ordinibus initiari possent: tum formulam sacramenti, qua ad ipsum reversuri expiandi forent, proposuit.

« Universis Christi fidelibus et Catholicis ubique existentibus salutem, etc.

« Quoniam jugi urgemur meditatione curisque assiduis sollicitamur, ac mens nostra officio pastoralis nobis credito semper invigilat, ut vobis inter sacrilegas schismaticorum catervas constitutis, Catholicam veritatem vestramque constantiam et fidem continuo destruere ac exellere satagentes, subsidia salubria, quorum provisione levius ipsorum machinationes vitare, conscientiarumque vestrarum salutis felicius antidota habere poteritis, afferamus. Et quamquam nuper pia consideratione decrevimus in quadam concessione nostra, que incipit: « Dum paterna consideratione prospicimus nonnullas gratias spirituales vestris devotionibus indulgere, ut unusquisque vestrum, durantibus his malignis schismatum temporibus, qui propriis caruerit episcopo et sacerdote Catholicis, quem-

cumque maluerit idoneum et discretum presbyterum sæcularem sive religiosum, etiam si de Ordine mendicantium fuerit, dum tamen Catholicum et fidelem in suum possit, quoties voluerit, confessorem eligere, qui confessione eligentis diligenter audita, pro commissis etiam in casibus episcopalibus, debitam juxta Ecclesie formam ipsi absolutionem impendat, et injungat penitentiam salutarem, ac quæcumque ministris et conferat canonicè Ecclesie sacramenta: insuper quod a quocumque Catholico episcopo, si proprio Catholico careat, possit recipere que ad pontificalem ordinem spectant: quia tamen malitia temporis non palitur ex his vestris stimulis esse plene provisum, uberiori indulgentia rationali inductu permoti, vestram devotionem pie inducimur prosequi, ex qua non modo vestre commoditati, sed etiam schismaticorum saluti consulti arbitramur: nam juxta Apostolicam sententiam vir infidelis salvatur per mulierem fidelem. Si igitur provisione gratiosa Catholici schismaticis participatione rationabiliter adjungi permittantur, ope fidei Catholicaque doctrina a schismatica labe poterunt revocari.

« Hinc est quod per dictum tempus, quo sancta mater Ecclesia sponsa nostra schismatis opprobrio fatigatur, indulgemus ut unusquisque vestrum utriusque sexus proprio carens Catholico episcopo a proprio sacerdote Catholico, quod si caruerit, tunc a quolibet sacerdote Catholico idoneo seculari seu religioso possit in vobis commutationem et a censuris absolutionem recipere episcopo reservatas, quodque decimas, primitias, oblationes ac alia Ecclesiastica jura schismaticis, si Catholici forent, debita solvere, dividere et dispensare possit secundum quod sibi fideliter melius videbitur convenire. Volumus insuper ut, præmisso ordine episcopi et sacerdotum non mutato, quilibet vestrum censuris per processus Apostolicos, sive in jure a casibus papæ reservatis irretitus, qui propter schisma præsentiam nostram nostrive commissarii ad hoc habentis potestatem sine

¹ Greg. l. IV, p. 24. — ² Pag. 28. — ³ Pag. 27. — ⁴ Pag. 51. — ⁵ Pag. 4 et 9. — ⁶ Pag. 26. — ⁷ Pag. 52.

periculo, seu ex aliis legitimis impedimentis habere nequit, possit absolvi et super irregularitatibus occasione premissarum censurarum contractis in forma canonica consueta quoties opus fuerit, dispensari.

« Præterea, ut miserabili schismaticorum cui ex corde compatimur, succurri possit eccitati, indulgemus ut quilibet schismaticus utriusque sexus Apostolicis sententiis ob hoc irretitus, cujuscvis status aut conditionis fuerit, ab errore schismatis ad unitatem Ecclesiæ converlendus, ordine superiori de episcopo et sacerdotibus reservato juxta formam juramenti præsentibus insertam, Patrum decretis conformem, possit absolvi et reddi Ecclesiæ unitati, ac super irregularitatibus occasione hujusmodi schismatis et sententiarum inde contractis libere dispensari. Forma igitur juramenti, de qua præmisimus, infrascripto modo fiat: nam illis, qui a fide et unitate nostra non recesserunt, sed fecerunt aliquem actum schismaticum, sequens juramentum detur:

« Ego N. confiteor me fecisse talem actum schismaticum, non tamen corde, et cum schismaticis participasse etiam in crimine et divinis ad evitandum scandalum, damnum vel periculum, propter quod ultra alias penas juste illatas a jure vel ab homine sententiam excommunicationis damnabiliter incurrisse: sed nunc præfatum schisma penitus abjuro, et dominum Gregorium fateor corde et ore fuisse et esse verum Romanum Pontificem, præter quem nullum alium, cujus domini Gregorii papæ XII et successorum suorum canonice intrantium promitto, et sanctis Evangeliiis corporaliter tactis, juro stare mandatis, et ab ista fide nunquam recedere, nec deinceps aliquem actum schismaticum efficere. Ita me Deus adjuvet, et hæc sancta Dei Evangelia. Cæteris vero qui a fide et unitate nostra simul seu ab unitate tantum et non credulitate recesserunt, secundum quod culpabiles reperi fuerint, utrumque simul alterumve tantum exprinendo detur juramentum infrascriptum.

« Ego N. laqueo schismatis olim detentus, separatus videlicet a credulitate summi Pontificis domini nostri domini Gregorii papæ XII et ipsius obedientia, quia adhæsi, malitia depravatus seu errore deceptus, antipapæ seu antipapæ, impugnantis seu impugnantibus verum Apostolatam ejusdem domini papæ Gregorii, necnon fautoribus ejusdem antipapæ seu eorundem antipaparum, per divinam gratiam ad cor reversus, sicut corde et ore peccavi, sic corde et ore abjuro ipsum schisma, quo tei detentus et omnem hæresim, quam fortassis ob præmissa incurrissem, et ipsum dominum Gregorium fateor esse unicum et verum Romanum Pontificem et successores suos canonice intrantes; et rebelles contra papatum ejusdem et suc-

cessorum suorum canonice intrantium lateor esse perniciosos schismaticos, a cujus fide et obedientia et successorum suorum canonice intrantium juro, sanctis Evangeliiis corporaliter tactis, me de cætero non recessurum, necnon me non daturum auxilium, consilium vel favorem verbo vel facto rebellibus eidem Romano præsuli domino Gregorio papæ XII et successoribus suis canonice intrantibus, sed stabo mandatis ejusdem veri Romani Pontificis et successorum suorum canonice intrantium. Sic me Deus adjuvet et ista sancta Dei Evangelia.

« Insuper propter mixtionem Catholicorum et schismaticorum ex utraque parte multorum misericorditer dispensamus, quod Catholici de suis dominiis loca et personas schismaticorum minime teneantur evitare, non tamen ex hoc concedimus quod ad dominia schismaticorum accedant. Si vero Catholicos a schismaticis ab executione suorum officiorum in suis locis et Ecclesiis contigerit prohiberi, ex tunc, et non alias, ne divinis et sacramentis defraudentur, ut in locis habitibus, prout reverenter possint, super quo eorundem conscientias oneramus, in altaribus portatilibus coram quibuscumque Catholicis etiam ante diem celebrare, gratiose indulgemus. Concedimus etiam, ut qualibet Ecclesiasticarum personarum Catholicarum, quæ propter schisma in locis monasteriorum seu beneficiorum suorum absque contumelia Creatoris stare minime valet, in et cum iis locis ac personis etiam sæcularibus se recipere, quibus naufragium effugere felicisque vitæ portum queat reperire; et tunc horas canonicas secundum quodcumque ordinarium aut ordinem ab Ecclesia approbatum dicere ut se suis sociis, cum quibus conversatur, de iis dicendis conformet; quodque hujusmodi personæ ab Ecclesia in dictis jejuniis omnino servatis, devotis Catholicis, apud quos eos morari contigerit, temporibus cæteris scandalis semper quantum possibilitas permittat proximorum vitatis, in esu facere se conformes, ne dispari comedendi usu Catholici earundem receptores molestius onerentur, exceptis Carthusiensibus in esu carniû, licite possint. Et ne circa præmissa ambigendi materia relinquatur, per idoneum sacerdotem hunc intelligi debere, qui discretionis qualitate taliter merito reputari possit, declaramus, Constitutionibus Apostolicis et aliis in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque, etc. Dat. Galetæ IX kal. Septembris, Pontificalus nostri anno iv. Labente bimestri Galetæ pulsum Gregorium adductumque in extremum discrimen postea videbimus, cum a Ladislao Neapolitano rege contra spes omnes desertus fuerit. Interea cum Pontifex intellexisset¹ ineunte anno Anconitanos ad paugendam cum eodem rege societa-

tem, antequam is ad Joannem se converteret, postea vero tam inerebesceret Ladislaum ipsum fidem mutare servireque tempori, eosdem Anconitanos ab ea suspicione visus¹ est amovere : sed contrarii demum successus obscura consilia mox prodidere.

2. *Ladislaus ad Joannis partes transit, datus ad eum supplicibus litteris.* — Indictum fuerat superiori anno a Joanne bellum adversus eundem regem, qui Gregorii causam tuebatur, atque ex finitimus regnis copias, ex remotioribus vero indulgentiarum effusione subsidiarium aurum contraheret, quam ob causam Henricum episcopum Gravinensem aliosque internuntios in Navarram et Fuxensem comitatum misit², ac religiosam militiam indixit³. Acceptæ itaque superiori anno cladis perterritus Ladislaus, futurosque Ludovici Andegavensis et sociorum impetus timens, delinitusque amplissimis promissis, posthabita quam Gregorio dederat fide, accommodare se tempori, neque ab aliis regibus et principibus, qui (Aragonensi excepto) Pisanorum conventuum decreta erant amplexi, dissentire decrevit. Coacto itaque episcoporum et doctorum cœtu, cum illi disceptarent pluribus argumentis Gregorium rite exauctoratum fuisse, Raynaldo S. Viti in Macello diacono cardinali, Joannis legato se suaque omnia addixit, professus Joannem esse Pontificem atque illius imperiis obsequentem se futurum pollicitus, mox regias litteras⁴, quibus Joanni fidem obstringebat, subjectis conceptas verbis dedit:

« Sanctissimo in Christo patri et beatissimo domino domino Joanni summa Dei providentia papæ XXIII sacrosanctæ Romanæ et totius universalis Ecclesiæ dignissimo summo Pontifici, devotissimus sanctitatis vestræ filius Ladislaus, Dei gratia Hungariæ, Jerusalem, Sicilia, Dalmatiæ, Croatia, Ramiæ, Serviciæ, Galicia, Lodomeriæ, Comaniæ Bulgariæque rex, Provinciæ et Forcalquerii ac Pedimontis comes, post humillimam et devotissimam recommendationem ad pedum oscula beatorum.

« Cum in cunctis actionibus præsertimque, quæ in mortalium mentibus possent alicujus dubitationis scrupulum generare, ut queat purissima veritas elici in iis præsertim, quæ respicere dignoscuntur Catholicæ fidei, extra quam salus esse non potest, quomodolibet veritatem et integritatem, desiderabilis unionis in Dei Ecclesia causare, ut elisis extirpatisque ex agro Dominico vepribus, grex fidelium erga cultum fidei orthodoxæ unitarum mentium vigilantia devotius semper incumbat, sit summopere incumbendum; nosque aliquandiu negotiorum mole tam juris quam facti pensata, hæsitaverimus de hac super veritate atque justitia assumptionis ad apicem

summi Apostolatus vestræ beatitudinis, et super dependentibus, incidentibus ac emergentibus ab eadem, laudem viis et modis omnibus exquisitis, sicut Patri luminum placuit, et habitis super præmissis et infrascriptis maturis consilii tam prælatorum, procerum, magistrorum in sacra pagina, doctorum ac virorum notabilium et insignium vicibus repetitis plenaria veritate comperta; ac attendentes aliorum regum et principum ac communitatum Catholica fidei subditorum in hac materia processus et modos, et quomodo eidem beatitudini vestræ reverenter obediunt ad laudem omnipotentis Dei et totius cœlestis curiæ, necnon statum præfatæ Romanæ Ecclesiæ, ac sanctitatis vestræ et successorum ejusdem Romanorum Pontificum canonice intrantium, pacem et tranquillitatem regni, status et dominorum nostrorum et omnium subditorum, invocata sancti Spiritus gratia, eidem vestræ beatitudini tenore præsentium nuntiamus, quod nunc firme credimus et tenemus et indubitanter profiteamur præfatam assumptionem vestram ad regimen Romanæ et universalis Ecclesiæ inspiratione divina fuisse canonice celebratam.

« Et ut subditi nostri in via veritatis de cætero ambulent, et hæc et alia in eunelorum notitiam deducantur, pro persona nostra ac universitatibus et singularibus personis eorundem tam Ecclesiasticis quam laicalibus, etiam in dignitatibus pontificalibus constitutis, et pro omnibus et singulis aliis nostris subditis, ac terris et locis, quæ quocumque titulo definemus, reverendissimo domino Raynaldo S. Viti in Macello diacono S. R. E. cardinali commissario dictæ vestræ sanctitatis, et pro eadem vestra sanctitate necnon Romana Ecclesia ntriusque successoribus canonice intrantibus recipienti reverentiam et obedientiam debitas dedimus et exhibuimus, vosque Joannem divina providentia XXIII in verum et unicum Romanum Pontificem et in terris Jesu Christi vicarium, Petrique Apostolorum principis successorem cognovimus et cognoscimus per presentes. In qua quidem obedientia devotione et filiatione vestris et successorum vestrorum canonice intrantium, ut præfertur, cum integritate mentis purissima et incommutabili cum omnibus et singulis supradictis indelicentibus studiis persistemus futuris temporibus cum sinceritate cordium toto nixu, ac vestrum Apostolicum statum et nomen per nostros subditos in suis devotis orationibus fecimus suscipi specialissime recommissum: et ad hoc, ut præmissa etiam in Romana curia et coram vestræ beatitudinis præsentia etiam celebrentur, ad ejusdem beatitudinis vestræ præsentiam oratores nostros solemnes procurabimus celeriter destinare. Sanctitatem vestram conservare dignetur Altissimus diu Ecclesiæ suæ sanctæ. Præsentem autem litteras magno præsentis meo sigillo munitas fieri

¹ Greg. I. IV. p. 31. — ² Ibid. I. I. p. 56. — ³ Pag. 67. — ⁴ Ext. quod Jo. I. V. pag. 206.

teci in testimonium premissorum, quas pro ipsarum validiori robore dedi et subscripsi propria manu mea. Datum in castro meo novo Neapolis per manus mei predicti regis Ladislai anno Domini mcdxxii, die xxi mensis Octobris, VI id. regnorum meorum anno xxxi. »

Corruptum auro fuisse Ladislaum a Balthasare, ut Gregorii partes desereret, tradit Theodericus Niemius ¹, cum ferro vinci non potuisset, ejusdemque Ladislai perfidiam graphice depingit hæc verbis : « Quoniam per ipsum Ladislaum regem ejusque auxiliares subditi et fideles dicti Balthasaris et præsertim in ipsa Romanodiola, Campania, necnon Tuderto, Emilia et quibusdam aliis terris ejusdem Romanæ Ecclesiæ habitantes plurimum vexabantur in personis et bonis eorum : propter quæ dictus Balthasare mente consternatus reperit modum cum dicto Ladislao rege concordandi, medianibus pecuniis et quibusdam magnis promissionibus per ipsum Balthasarem præfato regi Ladislao per aliquos mediatores factis. Sed quantæ fuerunt illæ pecuniæ et quales erant ipsæ promissiones pauci noverunt, sed diversi de hoc diversa loquebantur. Audivi tamen a quodam tunc obedientiæ dicti domini Angeli tunc Gregorii, quod idem Balthasare dictum Ladislaum regem, ut ab ipso Angelo tunc Gregorio recederet, dictumque Balthasarem pro papa deinceps haberet, cum summa centum millium florenorum sibi per quemdam Florentinum per ipsum Balthasarem transmissorum sophisticasset. O misera pecunia, etiam quales et quantos in illis partibus corrumpere aut decipere consuevit, ut sæpe de fide ad perfidiam declinarent ! »

3. *Concordiæ leges inter Joannem et Ladislaum, qui perfide prodit Gregorium, et Gaïeta expellit.* — Compositum inter Joannem et Ladislaum regem fuisse fœdus xv Junii refert Ms. Diarii Veneti ² auctor, ac pactioum formulam afferit, ut nimirum Ladislaus non modo Neapolitano regno potiretur, verum insulæ Siciliae, quæ Aragonio Petriæ Luna sectatori parebat, jure donaretur : crearetur Romanæ Ecclesiæ atque imperii signifer, ducenta ac viginti aureorum millia acciperet, labenteque medio tempore, quo solvenda forent, Aesculum, Viterbium, Perusium, Beneventum ipsi oppignerarentur ; mille præterea equites Joannes suo sumptu, dum bellum gerebatur in Siculos, in Sicilia aleret : jus omne quod Ludovicus in regnum Neapolitanum se habere contendebat, ei abrogaret. Remissum præterea est Ladislao vectigal lapsa decennio non persolutum, quod in annos singulos ad quadraginta aureorum millia ascendebat. Professus vero est Ladislaus deserturum se Gregorium eumque in Joannis obsequium adducturum utque persuaderi se sineret, proposita hæc illi fuit illecebra, quinquaginta aureorum milia ipsi

in annos singulos persolutum iri, ac tres ex ipsius affinitibus, quos optasset, cardinalium numero adscribendos : sin vero fœderi adversaretur, Ladislaus spondit se Neapolitano regno depulsurum Gregorium, ac vel in Provinciam vel in Dalmatiam abducturum. Hæc auctor anonymus cui Pigna ³ in pluribus consentit, additque Gregorio Piceni legationem promissam. Aliam etiam iis concordie legibus fuisse adjectam, ut omnes a Ladislao factæ alienationes ratæ a Joanne haberentur, ex ejusdem litteris ² V nonas Julii exaratis constat, quibus Policastrensem urbem Bello equiti divenditam confirmavit.

Dum ita Gregorium prodebat Ladislaus, pro quo Innocentius prius, tum Gregorius ipse se obtinuerant, nunquam cum Gallis in concordiam venturos, nisi Neapolitani regni jura ipsi assererentur, clandestine admodum perfida agitasse consilia memorat Niemius ³ : « Quando, inquit, pax seu concordia illa sic sub nive facta seu cooperta liebat, adhuc dominus Angelus, tunc Gregorius, cum suis cardinalibus et curialibus in civitate Gaïeta maritima non remote ab ipsa Campania sub protectione ipsius Ladislai regis residebat ; tamen hujusmodi tractatum concordie in principio penitus ignorabat. Et dictus rex Ladislaus illa tempestate ad eundem dominum Angelum, tunc Gregorium, quadam vice veniens, et deposito caputio seu pileo de capite, ipsum dominum Angelum, tunc Gregorium, more solito honorabat. Dictus vero dominus Angelus, tunc Gregorius, de prædicta concordia secreta informatus, eidem regi publice dixit : Carissime domine rex, quare cum adversario meo concordasti, me inscio penitus et excluso ? Qui quidem rex constanter negabat dictam concordiam se fecisse. Attamen die sequenti per quemdam de suis ipsi domino Angelo, tunc Gregorio, intimari fecit, quod infra certum tempus, tunc expressum etiam nimis arctum, cum suis se ab eodem regno Siciliae absentaret : et tunc primum ipse dominus Angelus, tunc Gregorius, cognovit dictam concordiam processisse, sibi que atque suis, si diutius illic remanerent, quoad personas et res ipsorum maxima pericula imminere. Et convenientes illico in simul ipse dominus Angelus et sui curiales valde timebant, ac turbati nesciverunt quam viam pro eorum salvatione in tanta perplexitate positi eligere possent, et dum sic parum perhasilassent, applicuerunt illic duæ magnæ naves mercibus onerate, una scilicet de Oriente et alia de Occidente. Cives autem Gaïetani audientes quod rex ipse taliter fecerat, erant male contenti, quia dictum dominum Angelum, tunc Gregorium suosque curiales dilexerunt, merces hujusmodi emerunt subito ad illum finem, quod sic naves illæ merci-

¹ Niem. in Joan. XXIII. — ² Diar. Ven. Ms. — ³ Jo. l. v. p. 67. Ms. Diar. Venet. — ⁴ Niem. in Joan. XXIII.

¹ Niem. in Joan. XXIII. — ² Diar. Ven. Ms.

bus exonerata ab eisdem domino Angelo, tunc Gregorio, suisque curialibus conducere, si-
cuti factum fuit inslanter. »

4. *Gregorius Gaicta fugiens Ariminum appellit.* — Coactus itaque est Gregorius Gaicta in fugam se convertere, ac una cum cardinalibus Barbarico ac nepolibus Corario, et Condulmerio, qui postea Pontifex creatus Eugenius IV appellatus est, cum undique ab æmulo Joanne ad eum interceptum insidiæ paratæ essent, Venetorum mercatorum navibus in Gaictano portu conscensis per inferum ac superum mare magnis hostium et piratarum circumfusis periculis in Dalmatiam trajecit, indeque unius diei spatio sulcato mari Adriatico, Ariminum appulit; ubi summis honoribus exceptus¹ est, ut idem narrat in subjectis litteris:

« Ad perpetuam rei memoriam.

« Et si quælibet loca pia prompta veniunt devotione fidelium veneranda, quanto magis illa, quæ fluctuanti Petri naviculæ sincera pietate et ferventi charitate subvenire probavimus, debent veneratione digna coli et perpetuo decorari. Sane cum essemus in civitate Gaictæ, ad quam de civitate Austria Aquileiensis diocesis schismaticorum perfidiæ nos impulerat, invadendo hostiliter et inhumaniter persequendo, ne ordinatum per nos canonice et in Spiritu sancto ibi legitime sacroatum sacrum generale Concilium promotione et pace universalis Ecclesiæ sponsæ nostræ, ad quam puro et sincero corde (prout semper fecimus) intendebamus, compleri posset, prout non potuit eorum nequitia adversante, et oporteret, prout oportuit, propter hujusmodi persecuciones et quamdam pestiferam pactionem cum tunc rege Ladizlao per iniquitatis filium Baldassarem Cossa a suis sacrilego ausu vocatum Joannem XXIII factam, adeoque essent nobis itinera clausa, et ipsorum perfidorum laqueis tam per terram quam per mare insidiæ posite et paratæ, et omnia circumventa, quod nec modus discedendi tutus, nec locus aderat ad quem declinare possemus, præterquam civitas nostra fidelis et filialis Ariminensis et prompta et inextinguibili devotione dilecti filii nobilis viri Caroli de Malatestis domicelli Ariminensis pro nobis et eadem Ecclesia in ipsa et nonnullis aliis civitatibus et locis nostris vicarii, et provincie nostræ Romandiolæ rectoris, et unionis hujusmodi fervidi zelatoris, qui a Deo datus et de nostra justitia informatus non pepereit periculis, laboribus et expensis, spretis oblationibus quibuscumque et comminationibus impiorum: et, sicut Altissimo placuit, qui noluit fidem Petri deficere, pro qua etiam exoravit, supervenerunt ex insperato et contra solitum morem illis diebus, videlicet circa finem mensis Octobris, duæ naves mercatorum Venetorum una ab Oriente

et altera ab Occidente ibidem mirabiliter concurrentes, super quibus cum timore et tremore, tanquam undique hostibus circumdali (exceptis dilectis Gaictanis, qui erga nos tunc et semper se fidelissime habuerunt) die ultimo dicti mensis, nobis super inde recessu pro peremptorio termino assignato a dicto rege ascendimus, et sicut ille voluit, qui nos creavit, inter piratas et perfidos quærentes animam nostram maria ambo incolumes transivimus, et ad partes devenimus Slavoniæ, mutatis tamen fustis cum altera navium prædicularum, quæ illuc nos conducere non valeret, et tandem in quinque barcuncillis nos et venerabiles fratres nostri sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales, qui tunc tres numero nobiscum erant, mare ipsum transivimus per diem naturalem, mirifice ipso duce, qui aquis imperat atque ventis, in omnium stuporem ad portum Casenaticum applicantes, de quo sequenti die discessimus sociati a præfato filio nostro Carolo; et, facta pernoctatione Bellavere altera die, occurrentibus nobis dilectis filiis, clero et populo Ariminensi processionaliter et devote, civitatem ipsam nostram Ariminensem intravimus in vigilia siquidem Nativitatis Dominicæ, ut sicut eo tempore lux suæ claritatis infulsit, ita sponsæ suæ ne malevolorum faucibus absorberetur, infulsit, etc.

« Utigitur ista tam stupenda et emetorum miranda oculis in timorem Dei cunctis temporibus memorentur, ipsaque nostra civitas Ariminensis, in sua cathedrali Ecclesia ipsi Romanæ Ecclesiæ immediate subiecta, et sub vocabulo S. Columbæ constructa singulis annis commemoratione hujusmodi gratuletur et congruis honoribus frequentetur, eoque libentius Christi fideles confluant ad eandem, quo se senserint dono cælestis gratiæ esse refertos, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus vere penitentibus et confessis de civitate, comitatu et territorio Ariminensi oriundis vel alias incolis, qui a primis vesperis vigiliæ usque ad secundos vesperos festi diei Epiphaniæ Domini nostri Jesu Christi, qua quidem die post diem nostrum adventum ibi missam primam celebravimus, Ecclesiam ipsam devote visitaverint, annuatim plenam remissionem omnium peccatorum suorum concedimus per præsentem; nec per hoc intendimus aliis quibuscumque indulgentiis et gratiis, quas hic haberi volumus pro sufficienter expressis, quovis modo et a quacumque auctoritate indullis, eidem Ecclesiæ aliquatenus derogari. Nulli ergo, etc. Dal. Arimini IX kalend. Aprilis, Pontificatus nostri anno IV». Appetitum etiam alias insidiis tum a Ladislao et Columensibus, tum a Petro e Luna, tum a Balthasare Cossa, tum a patriarcha Aquilegiensi, sed divina providentiâ liberatum vidimus.

¹ Lib. IV, p. 48.

JOANNES XXIII

5. *Councilum a Joanne XXIII celebratum: Joannes Hus damnat haeresim, simulate tamen et per fide.* — Extremo anno celebratum a Joanne Concilium Romanum, memorant monachus S. Dionysii et alii (1): quod tamen in proximum annum extractum ostendit Synodale decretum contra Hussitas, cui sexta mensis Januarii anni MDCM dies adscripta est, inter quos Gobelinus¹ haec addit: « Cumque his temporibus nonnunquam litterae Apostolicae, in quibus de Urbano, Bonifacio, Innocentio, Gregorio, Clemente vel Benedicto per tempora schismatis praeterea super papali contententibus supradictis fuit mentio facienda, statutum fuit, ut nullus eorum in dictis litteris papa simpliciter, sed cum hac determinatione in sua obedientia nominaretur ». Verum quod Joannes de aliis statuit, id Martinus caterique Romani Pontifices de ipso Joanne XXIII usurparunt, ut non pure Pontificem, sed additis verbis, *in sua obedientia*, appellarent. At non eo numero, quem rerum gravitas posebat, ad hanc Synodum convenisse tradit Paulus Langius², quam adversus Hussitas celebratam fuisse ait: ac propterea, cum in hoc Concilio Joannes Hus se vocandum in iudicium pertimesceret, haeresim damnavit edictis publicis hisce litteris³: « Ad reverentiam Jesu Christo, Ecclesiae supremoque ejus Pontifici exhibendam paratus semper ad satisfactionem omni potescenti de ea fide, quam teneo, rationem reddere, confiteor corde integro Jesum Christum Dominum esse verum Deum et verum hominem, totamque legem ejus tam firmam veritatis existere, quod nullum iota vel apex ipsius fallere potest domum suam sanctam Ecclesiam fundatam tam firmiter supra firmam petram, quod porta inferi non possunt adversus eam quomodolibet prevalere; promptusque in spe ipsius capitis Jesu Christi Domini mortis die potius sustinere supplicium, quam elective dicere vel asserere, quod foret Christi suaque Ecclesiae contrarium voluntati: ex his fidenter, veraciter et constanter

asserere, quod a veritatis amandis sinistre Sedis Apostolicae sum delatus: false siquidem defulerunt et delerunt, quod docerem populum quod in sacramento altaris remaneat substantia panis materialis: false, quod quando elevatur hostia tunc est Corpus Christi, et quando ponitur tunc non est: false quod sacerdos in peccato mortali non conficit: false quod domini a clero auferant temporalia, quod decimas non solvant: false quod indulgentiae nihil sunt: false quod gladio materiali suaserim clerum perire ». Haec Joannes Hus, quae scribebat ad Romanum Pontificem in publico doctorum Pragensis Academiae caelo, accitis testibus et tabellionibus, professus est, in quibus recte se de fide sentire praese ferebat.

Cum ita verbis Catholicum se esse ementitus esset, factis haeresiarcham se demonstravit, nam anathemate percussus divina celebravit, episcopi imperia protrivit ac Pontificem antichristum appellavit; cujus impudentiam Stephanus Palets ita describit¹: « Contumax, inquit, a sanctae Ecclesiae Catholicae recessisti obedientia, et in multorum scandalum et periculum in sententiis plurimarum Ecclesiarum, et super omnia summi Pontificis Christi Vicarii positus et publice denunciatus excommunicatus, timorem Dei abjicis, nec censuram Ecclesiasticam adversis: de verbo Dei in cathedra superbiae tuae, et quod amplius est, de divino missarum officio, bona suffossa conscientia, audaci et sathanica praesumptione plena gemitu tu audes ingerere, et cum rege Saule² contra divinam obedientiam non victimas offerre, sed scelus idololatriae perpetrare. At vero si dixeris: non peccavi; dic sub cujus praedati Ecclesiasticae disciplinae jugo sis, ne tu ipse et actor causarum et iudex esse videaris. En et agis causas et solus iudicas causas, proponis et decidis causas, te ipsum pro testibus comprobas, non Apostolos postulas: et nequaquam Christi invocato nomine, determinas sententias et pronulgas. Quis ergo tibi comprobabitur? Diocesanum proprium cum omnibus suis officialibus ordinariis contemnis, et tanquam festucam reputas: quinimo summum Pon-

¹ Gobelin, in Cosmod. art. vi. c. 9. — ² Langius in Chron. Critiz. — ³ Ext. apud Coel. l. ii.

¹ Apud eund. Coel. l. i. — ² I Reg. xv.

(1) Romanum Concilium hoc anno habente ceptum, et ad exordium sequentis anni continuatum ex fide exteriorum scriptorum amara lista hic commemorat. Verum Antonius Petri, qui tunc praesens Roma aderat, in Diario affirmat non nisi sequenti anno die 5 Februarii Concilio huic Romano exordium datum fuisse. Hoc vero anno, die 14 Martii in publico cardinalium consensu, quem consistorium vocant, eundem Pontificem diem certam illius inveniendi destinasse, Antonii verba, quae nonnulli continent ad Concilium hujus, alioquin, obscuri, historiam pertinentia, afferre hic opera pretium ducio: « Anno MDCXIII, Indictione IV, mensis Februarii, die Veneris 5, fuit incipitum Concilium in Basilica principis Apostolorum per dominum nostrum papam Joannem XXIII, in primis fuit celebrata missa de Spiritu sancto per episcopum de Suavia. Item statim post celebrationem dictae Missae, dominus noster papa venit de palatio suo Apostolico, et intravit dictam Basilicam cum omnibus dominis cardinalibus, et alius praedati tunc temporis existentibus in curia Romana in loco preparato pro dicto Concilio fiendo. . . . Item dominus cardinalis de Florentia fecit sermonem, in quo continebatur de certis libris de haeresi, domino nostro papa praesentatis; et statim post sermonem dominus noster papa mandavit comburi dictos libros in capite scalarum dictae Basilicae S. Petri ». Ex hoc scriptoris oculati testimonio annum et diem coepi Concilii emendare licet; ac discimus adscriptionem temporis adjectam Bullae Joannis XXIII, legende in Annalibus ad A. MDCXIII, l. qua libri Joannis Wicleff Concilio approbante damnantur, et tunc demandantur, mendosam esse, cum « die IV nonas Februarii » quae ibi legitur, Concilium nondum coepisset. Legendum est igitur die IV idus Februarii, cui saepe diei prima Concilii, et forte unica sessio congruat. Quamvis Concilium hoc duraverit, ut Nota ad sequentem annum expendemus.

tificem abominationem et antichristum publice prædicas, et omne sanctum summi decretum, auctoritatem et officium majori arrogantia, quam Dathan¹ et Abiron superbissime abjicis et contemnis. Ecce quomodo absque jugo factus es quasi solus dominus, solus altissimus, etc.»

Andreas etiam Broda nobilis theologus objecit² Hussu illum publicarum seditionum concitatorem exstitisse, ac pios quosque viros cum ipso non sentientes tradicere ut impios: omnium vero genere viliorum turpissimos et contaminatissimos homines, si cum ipso sentirent, effusis studiis prosequi consuevisse: «Teste, inquit, B. Gregorio, charitas divisa unil, confusa ordinat, inaequalia social, et ipsa charitas dicit³: *Qui non colligit mecum dispergit*; quod exponens Hugo sic dicit: Officium diaboli est congregata dispergere, officium autem Christi dispersa congregare. Ecce, magister⁴ reverende, quomodo charitas tendit ad unitatem. Quid ergo nos dicemus ad hæc, inter quos sunt tantæ dissensiones et schismata, ut ille Joannista, iste Wiclephista ceterique Mahumetista nuncupentur? Divisus est Christus? Nunquid Wicleph est crucifixus pro nobis? Aut in nomine ipsius baptizati sumus? Gratias ago Deo meo, quod opinio ipsius nunquam intravit in cor meum: et vos in littera appellatis me fratrem charissimum. Det mihi Christus Jesus pro magno, quæso, munere, ut silis in Domino frater meus: nam ex toto cordis affectu desidero vos ad unitatem sanctæ matris Ecclesiæ jam redire: in qua, inquam, sunt Christiani ad invicem vere fratres, a qua (quod dolenter refero) per inobedientiam recessistis: vestra enim patefecit littera, quam mihi destinastis, quod mori magis cupitis, quam reverti. Quomodo ergo fratres erimus, quorum non est una mater, et per consequens nec unus pater? Et quomodo scribitis me charissimum, cum tamen tenditis ad hoc, ut me reddatis omnibus vilissimum et odiosum? Scribilis enim socio meo dilecto domino Petro, quod ex participatione mea vobiscum sum excommunicatus, profanus et irregularis. Bene quidem multis temporibus tibi et comedi vobiscum, et in uno lecto jacui: sed ab illo tempore, quo processus contra vos publicati sunt, neque ego vos vidi, neque vos me vidistis: palpate ergo et videte utrum ista ex charitate, an ex odio procedant. Dicilis, quod expectatis martyrium, quomodo vullis esse martyres, cum etiam locum, ubi cognoscitur veritas, declinatis? Legem aliis objicitis vos una cum vestris, nemo ex vobis facit legem: parietes præceptis depingitis, quæ utinam in cordibus teneretis, nonne Lex dicit⁵: *Diis non detrahes*? Et omnes vestri quantis sunt detractionibus et

conviciis pleni? Lex præcipit¹: *Non concupisces*, et vos una cum vestris discipulis aliena tollere prædicalis: mihi judicium imponitis, quod tamen mihi in veritate adscribere non debetis. Sed vae *qui alium doces, teipsum non doces*, dicit Apostolus². Quare vos papam, cardinales, episcopos, prælatos et omnes indifferenter clericos vituperose, imo injuriose verius judicialis, et imponitis eis crimina, quæ fortassis quoad usque vivitis non probaretis? Cur non sequimini legem Christi dicentis³: *Si videris fratrem peccantem corripere ipsum inter te et ipsum solum*, etc. dicilis *me colare calicem et camelum deglutire*: verius hoc de vobis dicerem et de vestris: nam illos, qui non sunt de secta Wiclephi etiam parvulos acriter increpatis, sed vestros sectarios perjuros, blasphemos, homicidas, fures et adulteros, leviter palpatis». Hæc Andreas Broda.

Et vero magis effunderet Hussus impietatis sue virus ac facilius simplices deciperet a Romana Ecclesiæ gremio, confecto publico Instrumento, utrum in papam credendum esset, num salvari potest qui mortali sacerdoti ore non confiteretur, an aliquis sanctorum sentiat et dicat aliquos e Pharaonis populo in mari rubro mersos, atque ex Sodomitis subversos aeternam salutem esse consecutos proposuit, subdolasque responsiones adjecit: cujus perfidiam detegit convincitque hæc verbis Coeleus⁴: «Mihî sane, ut citra odium et livorem ingenue fatear, petulans ac malignus fuisse videtur Joannes Hus in dubiis istis, petulans, inquam, ad vexandum eruditos, malignus vero ad subvertendum simplices. Si enim vere de iis tribus questionibus dubitasset, non determinasset prolinus absque deliberatione et consilio aliorum: si doceri voluisset, misisset ea dubia potius ad doctores theologiæ privatim, quam ad idiotas laicos per publica Instrumenta. Si in ædificationem et non in subversionem scribere voluisset, certe dubia ista secundum simplicem Ecclesiæ sententiam determinasset ad pium sensum, et non depravasset dicta doctorum per truncatas allegationes, per quas et sensum eorum pervertit simplices decipiens, et bonis auctoribus calumniam fecit de reprobo et adulterino sensu quem tota damnat et exhorret Ecclesia.

«In primo namque dubio papam irridens prælatos calumniari videtur tanquam docuerint plebem in papam credere, quod illi nunquam fecerunt, ne cogitarunt quidem: docuerunt autem credere in Deum, credere Ecclesiam sanctam, Catholicam, credere papam, quod sit scilicet vicarius Christi et successor Petri, cui claves regni celorum traditæ sunt et oves Christi commissa, docuerunt item credere papæ et

¹ Num. XVI. — ² Apud Jo. Coel. hist. Hus. l. 1. — ³ Mat. XII. Lab. XI. — ⁴ Exod. XXII.

¹ Exod. XX. — ² Rom. II. — ³ Mat. XVIII et XXIII. — ⁴ Coel. hist. Hus. l. 1.

Ecclesia, obediendo scilicet et acceptando ea quae in decretis Conciliorum et Decretalibus Romanorum Pontificum constituta sunt: sed in papam aut in Ecclesiam sicut in Deum credere nunquam docuerunt.

« In secundo autem dubio, similiter et in tertio, truncalim allegat auctores, et per hoc detorquebat malitiose dicta eorum in contrarium sensum; nam in magistro sententiarum omittit haec verba: Nonnulli enim in vita peccata confiteri negligunt vel erubescunt, et ideo non merentur justificari; sicut enim praecepta est nobis interior penitentia, ita et oris confessio, et exterior satisfactio, si adsit facultas. Haec verba ponuntur in eodem capitulo, quod Ilus allegavit: et in hanc sententiam subjunguntur multo plura in eadem distinctione, quod non sufficiat soli Deo confiteri, si haberi sacerdos possit. Solvuntur praeter ibidem doctorum dicta, quae Ilus ex magistro contra oris confessionem adduxit: ex quibus sane convincitur, ipsum Ilus malignam habuisse decipiendae plebis intentionem per truncas ex magistro allegationes.

« In tertio quoque dubio non recitat integram S. Hieronymi sententiam, neque etiam magistri: vera enim sententia Hieronymi est: Deum, ut omnium rerum, ita suppliciorum quoque scire mensuras, et non praeveneri sententiam iudicis, nec illi in peccatorem exercenda de hinc poenae auferri potestatem; et magnum peccatum magnis diuturnisque tui cruciatibus, levem vero culpam praesenti compensari supplicio, qualis fuerat illius, qui in Sabbato ligna collegerat: alioquin si magna peccata praesenti compensarentur supplicio, optandum foret adulteris, ut in praesentiarum brevi et cita poena cruciatibus frustrarentur aeternis. Haec maligne facit Ilus quemadmodum et ea quae magister in contrarium allegat; nam aperle ibi dicit, quod illud Naam prophetae dictum: *Non iudicabit Deus bis in idipsum*, vel secundum aliam translationem: *Non consurget duplex tribulatio*, de his tantum intelligi debeat, qui praesentibus suppliciiis commulantur in bonum et sic perseverant; qui vero inter flagella duriores et deteriores fiunt, ut Pharaon, praesentibus aeterna connectunt, ut temporale supplicium sit eis aeternae poenae initium, secundum Augustinum super illud Deuteronomii xxii cap. *Aquis succensus est in furore meo et ardebit usque ad inferni vorissimum*. Legebat idem Ilus, quod haec de re in decretis legitur, quae et creberrime in scriptis suis allegare solet. Sic autem habet ibi textus. Auctoritas illa Naam prophetae: *Non iudicabit Deus bis in idipsum*; non indistincte ostendit omnia, quae temporaliter puniuntur, non ulterius a Deo punienda esse, alioquin cuique sceleroso optandum esset, ut caelesti fulmine percussus, aut aquis submersus, aut a serpentibus vulneratus pro peccatis suis divinitus interiret, ut aeternis cruciatibus

brevis et momentanea poena terminaret, etc. Haec quidem et id genus multa legebat ipse Ilus, dum contra haec omnia definiret; sed scientia inflatus et per inobedientiam in reprobum sensum traditus, odioque in eorum accensus et execratus maluit et instinctu diaboli laicos suos decipere, quam docere veritatem, maluit in eorum exasperare et ei inobedientem reddere plebem, quam vel errores Wiclephi sui agnoscere, vel a seditione desistere ceptis. Haec tenus Colonus. Jam reliqua prosequimur.

6. *Inter Poloniam et equites Cruciferos parvita.* — Alluisse hoc anno ex Pannonia Vladislavum regem Poloniae plures sanctorum reliquias pretiosissimas in Poloniam, refert Michovias¹, atque etiam ab Sigismundo coronam, sceptrum et pomum, quae Elisabeth regina Ludovici mater et Casimiri Poloni soror illuc detulerat recepisse; ab eodem vero Caesarem poposcisse in coronationis imperialis sumptus mutuum auri vim ex ea, quam equites Cruciferi pensitabant, ut superioris anni foedere constitutum erat: quod quidem foedus a Joanne XIII fuisse hoc anno confirmatum ex ipsius litteris² ad internum suos datis constat:

« Dilectis filiis nobili viro Nicolao marchioni Crotoni consanguineo, et magistro Angelo de Reale secretario ac nuntiis nostris.

« Scientes jampridem super varietatibus discordiis atque guerris, quas humani generis hostis inter charissimum in Christo filium nostrum Vladislavum regem Poloniae illustrem suosque subditos, adherentes, complices et sequaces ex una, et dilectos filios magistrum et fratres domus hospitalis B. Mariae Theutonicorum, per Prussiam, Alamaniam et alias mundi partes constitutos eorumque subditos, adherentes, complices, sequaces ex altera partibus produxerat, et pro quarum amotionibus et extirpationibus litteris ac nuntiis nostris vicibus repetitis opem ac operam, divina favente gratia, impendimus salutare ad pacem et concordiam deveniendum, illasque sub certis pactis, conditionibus atque nobis, quae hic alias haberi volumus pro sufficienter expressis, fuisse firmatas; nos cupientes, ut pax et concordia huiusmodi inter partes, subditos et adherentes praefatos plenarie et irrefragabiliter observentur, et ne in recidivam quomodolibet relabantur, ut emersura discrimina prolinus succidantur, (interjectis non nullis nuntiorum elogiis), vos et utrumque vestrum per vos vel alios, quos ad haec duxeritis, aut vestrum alter duxerit, inter existentes deputandos in Polonia et aliis regnis et partibus, dominiis regis, magistri et fratrum praedictorum ipsorumque et utriusque eorum adherentium, fautorum ac sequacium, et alios quoslibet quorum posset quomodolibet interesse, et quosvis

¹ Michov. l. IV, c. 13. — ² Jo. l. V, p. 23.

dissidentes, paciarior pro nobis et praefate Ecclesiae, si et quoties expediat, quod avertat Omnipotens, auctoritate Apostolica tenore praesentium facimus, constituimus et etiam deputamus, etc. » Potestatem ipsis tribuit ut adversas partes paci adstringant, illosque coercendi, qui pacem turbare molirentur, contrariaque dissolvendi federa. « Dal. Romae apud S. Petrum Vid. Februarii anno n ». Pepigit etiam Vladislavus¹ cum Sigismundo inducias ad quinquennium, eaque de re Venetum senatum certiores fecit, incubuisse etiam Joannem ad Venetos cum Sigismundo rege Hungariae conciliandos, refert Diarii Veneti auctor², sed irrito exitu, ut testatur Theodoricus Niemius³: « Dominus, inquit, Sigismundus, qui cum Venetis super quibusdam arduis causis tum disceptabat, in eundem Balthasarem tunc papam tanquam arbitratorem et amicabilem compositorum concordarunt et missis per eos ipsorum procuratoribus et oratoribus ad urbem, in qua dictus Balthasar tunc residebat: qui licet illic dictum negotium sollicitassent, ipse tamen Balthasar finaliter illud dimisit intactum ». Repelebat Sigismundus a Venetis Dalmatiam antea a Ladislao rege divenditam⁴ bello propositaque hae pactiones fuere⁵, ut Veneti Sigismundo pro Dalmatia potius quingenta ducatorum millia traderent, ac pro ladera albus equus aut falco vectigalis nomine offerretur: sed a Venetis ea repudiata fuerunt: gestum itaque bellum est successu ancipiti: Ostrovisia arx impetu capta ab Hungaris, dum praefectus nuptialibus epulis vacabat: Sibinicum recuperatum a Venetis: Uinum frustra a Pandulpho Malatesta Veneti exercitus duce tentatum: ac pluribus certaminibus tumultuariis Insoque cruore infecta est terra.

Hoc anno Joannem Mariam Vicecomitem Mediolani ducem, a civibus ejus tyrannidis perterritus, interemptum tradunt⁶, indeque magnos tumultus factos: principatum vero capessivisse Philippum Mariam fratrem, sumptoque de conjuratis supplicio, pristinae amplitudini restituisse auxisseque.

7. *Intestina Gallorum bella et redintegrata par.* — Intestina Gallorum externis hoc anno aucta majus incendium fecere⁷, siquidem Aurelianienses principes eorumque federati Biturigum, Borbonii, Menconii, Armeniaci et Alebrii dynastae, Burgundi potentiae, quae regia, sultulla erat, impares in societatem federis Anglum Gallici nominis hostem evocarunt. Exant⁸ ea de re publicae pactionum Tabulae vii Maii hujus anni consignatae. Missa⁹ sunt illis octo millia militum subsidiaria ab Henrico rege, duce Thoma Clarentiae principe, quorum excensione

in Gallias exasperatus rex Carolus juncto sibi Burgundo in Biturigem et Borbonium belli molem convertit¹, castraque ad Bilures posuit. In longius tracla obsidione, ac rege in priorem morbum relapso, principes cum ex intestinis odiis regnum conjici in exitium intulerentur, pacem inter se redintegrarunt² pacis nunquam se exteros in regnum exciuros, atque in eum, qui fedus hoc violaret, caeteros omnes arma versuros. Conciliatis ita Burgundo et Aurelianiensi, mira adeo visa est repentina haec rerum conversio, adeo nimirum graves odiorum aestus tam cito aversos, ut populi angelicum hymnum laeli occinerent³: *Gloria in excelsis Deo*; ac demum septima Septembris die Carolus rex publicis litteris⁴ pacem confirmavit armaque in universo regno deponi jussit. Verum hoc bellum recruduisse longe atrocius inferius visurimus. Haec Gallorum bella civilia narrat etiam Juvenalis Ursinus⁵, additque Henricum IV regem olim ducem Lancastriae, qui in Anglia regiam purpuram invaserat, lepra extinctum fuisse, ipsum consilia de Turcis reprimendis et Palaestina Christi cultui restituenda summo studio agillasse ferunt Angli⁶, sed illa morte oppressa. Successit ei Henricus V filius natu major, qui postea Gallos maximis cladibus adhrivit.

Eodem anno e vita excessisse Margaretam Aquilonarium regnorum dominam tradunt, cum post constitutam cum Holsaiae populis pacem in Daniam navigaret, contracta ex marino fœtore nausea vehementissima, qua interempta est antequam ad terram appelleret⁷.

8. *Commentarius contra Judaeos editus, ab Hieronymo de Sancta Fide.* — In Hispanis hoc anno medicus Petri e Luna genere Hebraeus ad Christi fidem traductus, atque in sacris baptismalibus nomine Hieronymi e Sancta Fide suscepto, luculentum Commentarium⁸ edidit, in quo non modo ex sacris oraculis, verum ex rabbinorum etiam dictis demonstravit Christum verum fuisse Messiam, tanquam apud Judaeos Aragonii regni animorum pii motus ex illius libri lectione concitati fuere, ut quinque Judaeorum millia, [et eo amplius, Christo accesserint; idemque liber coram Petro e Luna in publico ipsius pseudosenatu fuit perlectus. Praecipua ejusdem libri argumenta et capita hisce verbis in prolusione delibantur: « Probare intendit, et per dicta sanctorum prophetarum, et per doctorum seu rabbinorum authenticorum auctoritates qualiter Messiae adventus per dicta prophetarum prognosticatus et annuntius debebat esse in eodem tempore et cum illis conditionibus, actibus et libulis, quibus Domini nostri Jesu Christi adventus proculdubio extitit conditionalis: et

¹ Croner, l. XXII. — ² Diar. Venet. M. — ³ Theod. e Niem. in Vit. Jo. XXIII. — ⁴ Petrus Marcell. in Michaelo Steuo. — ⁵ Id. Diar. Venet. — ⁶ Cornus Hist. Med. p. 4. — ⁷ Juv. Urs. in Car. VI hoc an. — ⁸ Ext. apud Monstr. vol. 1. c. 101. — ⁹ Id. ib. c. 89.

¹ Cap. 90. — ² Cap. 94. — ³ Cap. 95. — ⁴ Extant apud eund. c. 96. — ⁵ Juv. Urs. in Car. VI hoc an. — ⁶ Polyd. l. XXI. in bu. Harpsfeld. serm. XV. c. 12. in bu. et alii. — ⁷ Olaus. Magu. l. II. de mirab. rer. sept. c. 24. — ⁸ Ext. to. IV. bibl. Patr. p. 1034.

quia nec per sacram Scripturam, nec alios quomodo reperiri potest aliquem fuisse in mundo habentem omnium illorum titulorum conditionem, ornametum et decorem, nisi Christum, necessario adversus illos in praemissa praesentia Apostolica fuit conclusum eundem Dominum nostrum Jesum Christum fore Messiam, ac verum hominem, humani generis salvatorem in lege Dei, et per omnes prophetas promissum et annuntiatum. Et quamvis in erronea doctrina per dictos rabbinos ordinata, et per Judaeos ad praesens observata, quae Thalmud appellatur, quamplurimae vanitates, haereses et abominabiles sint insertae, non solum adversus legem Evangelicam, verum etiam adversus naturam et Scripturam legem, divinam bonitatem, essentiam et omnipotentiam: propter quae predictum Thalmud et observatores illius nimium veniunt acriter puniendi; tamen cum toto hoc intentio domini nostri papae, prout nunc, non est nisi solum jubere, quod per proprias suorum doctorum auctoritates eis probetur dictam conclusionem fore veram, scilicet Dominum nostrum Jesum Christum esse fuisseque verum Messiam et in lege prophetatum, quam ipsi praesolantur; quae quidem demonstrationes in duodecim articulis summam et demonstrative continentur.

« Capitulum primum tractat et ostendit, quae sint illa in quibus Judaei cum nobis Christianis conveniunt et sunt concordantes, in quibusque discordantes; et qualiter omnis ista discordia dependet ab illa opinione vel dubio, utrum Messias veniat, sive non.

« Secundum cap. probat, quod tempus adventus Messiae assignatum erat in fine templi secundi, et paulo ante illius destructionem.

« Tertium cap. probat, quod ipse Messias in civitate Bethleem nuncupata de terra Juda nasciturus erat.

« Quartum cap. quod dictus Messias et Salvator de quadam Virgine nasciturus erat.

« Quintum cap. quod dictus Messias debebat esse filius Dei, et non alterius patris carnalis, eo quod est eadem essentia divina cum Patre, Deus unus, et quod habebat esse verus Deus secundum divinitatem, et verus homo secundum humanitatem.

« Sextum caput probat quomodo fuit ab Abraham tempore prophetatum, quod reges Orientis de gente Saba ad regem Messiam adorandum venturi erant, aurum, thus et myrrham oblaturi pro muneribus.

« Septimum cap. probat quod ante adventum Messiae omnes animae generis humani descendebant in infernum propter peccatum primi parentis, et quomodo propter dicti Messiae passionem et mortem animae iustorum, quae ante ipsam fuerunt, redemptae fuerunt ab infernis et in aeterna et spirituali gloria collocatae fuerunt; et quod dicta passio et mors Messiae causa est

quod animae omnium illorum, qui crediderunt in eum, ab inferni damnatione serventur.

« Octavum caput probat, quod Messias post tres dies passionis ejus habet resuscitare, et postea ascendere in caelum atque sedere ad dexteram Dei Patris.

« Nonum caput, quod Messias legem atque doctrinam novam daturus erat, et habebat annullare omnia sacrificia, quae antiquitus fiebant in templo, excepto sacrificio panis et vini, et licentiarum et absolviere ea quae caeremonialiter in lege Mosaica prohibita erant; ut puta, comestibilia et hujusmodi.

« Decimum caput probat, quod post Messiae adventum idololatria erat omnino cassanda de mundo, illa quod Deus per omnes gentes erat cognoscendus; et quod gentes erant ab eo principaliter salvandae, ex quibus erat novum populum creaturus, et sacerdotes etiam ad sanctum Dei servitium ducturus; et post ejus adventum erat per baptismum aquae et spiritus salvatio fienda.

« Undecimum caput probat, quod conversatio Messiae in humilitate et paupertate nobiscum futura erat, illa quod super asinum ad templum in habitu pauperis venturus erat, et plurima vulnera et passiones passurus.

« Duodecimum caput, quod ejus adventus habebat prius per ejus predicationem in deserto nuntiari, et quia Judaeorum captivitas fuerit propter ingratitudinem, quam Judaei erga eundem Messiam habuerunt ».

Quibus autem argutiis Judaei in perfidia confirmari soleant, eleganter exponit, nimirum obijcere illos consuevisse predictum a prophetis liberandum a servitute populum Israeliticum Messiae beneficio ab eodem congregandum, et gentes illius subjiciendas imperio; aedificandum etiam ab ipso templum Domino ex Zachariae cap. vi: *Ecce vir, Oriens nomen ejus, et super eum orietur et aedificabit templum Domino. Legem Moysi ab eo confirmandam ex Malachiae capite ultimo; ad omnia in contrarium post Christi adventum versa, nimirum Israel non liberatum sed in servitute missum, non congregatum sed dispersum, non exstructum templum sed eversum, non propagatam legem Mosaicam sed labefactam, novamque legem a Christo constitutam. Haec sunt quae miseris Judaeorum mentes confundunt, et tenebris impietatis adeo involvunt, ut ex iis facile non emergant, cum a Christo servitutis peccati et demonis jugum ex piorum cervicibus depulsum, gentes illi subactas, instauratum templum sacratissimae humanitatis per resurrectionem nolint agnoscere. Porro Judaeos ista sensibus et carni addictos, ut ad spiritualia non assurgant arguit his verbis Hieronimus e Sancta Fide; « Dico vobis in genere quoad praesens, quod causa unde Judaeo errores isti et alii multi pro-*

veniunt, est quia Judaei sacrae Scripturae vocabula materialiter acceperunt, de spiritali autem significatione nil penitus attendentes: quod si ad plenum per libros de Thalmud et magistrorum suorum auctoritales vestigare ad litteram, liquide reperirent, quod haec vocabula, scilicet Sion, Israel, Jerusalem mons Dei, templum Domini, civitas Jerusalem et alia hujusmodi, quamvis secundum litteralem sensum materiales atque terrenas aliquando significare videantur: secundum tamen moralem sensum spirituales habent aliam significationem, quae utique sublimius atque melle et fave dulcius ab homine interiore degustantur: quarum moralium significationum rabbi Moyses de Aegypto in primo libro suo, cui nomen Maddabac maximam partem in lectionibus de poenitentia cap. viii describit, ubi sic ait: Premium quo nullum sublimius est et bonum, post quod nullum aliud bonum est: quod quidem omnes prophetae desideraverunt, nullis nominibus illud sacra Scriptura vocat scilicet: mons Dei, tabernaculum Dei, voluntas Dei, templum Dei, domus Dei, porta Dei, etc. Doctores autem praedium vocant illud, necnon et mundum futurum ». Haec ille. Et infra: « Item habetur in *Genesi rabba* id est *genesis magna* in quadam auctoritate quod dicit rabbi Osmi, quod istud nomen Sion, quod nominatur in Isaia significat paradisum: Ubi, ait, et redempti a Domino convertentur, et venient in Sion cum laude, et letitia sempiterna super caput eorum. De isto vocabulo manifestum est, quod significat gloriam aeternam per illam auctoritatem, quae est in *Senhedria* in principio ultimi capituli, ubi sic habetur: Omnis Israel habet partem in gloria aeterna, quod probatur nobis ex Isaia propheta cap. xi sic dicentis: *Populus autem tuus omnes iusti in perpetuum hereditabunt terram* ». Et infra:

« Itaque minime dubito, quod cum Judaei textus prophetarum juxta spiritali significationem considerare voluerit, vocabulorum praemissorum statim argumentorum suorum videbilit solutionem, ita quod non impugnetur argumenta illa, nec aliquid impediant in re supradictae conclusionis. Ad probationem formaliter dictae conclusionis unam talem faciam rationem sive syllogismum: Homo ille, in quo universi prophetarum actus et conditiones tangentes Messiam concordant, ille verus est Messias. Sed in Domino Salvatore nostro Jesu Christo, omnes sine falso concordant et concurrunt. Ergo Dominus Jesus Christus et Salvator noster verus est Messias ».

His probatis, ad objecta ab adversariis refellenda se convertit: cumque maxime Judaeos sophisma de aeternitate legis Mosaeicae torqueat, praedictum esse a prophetis, caeremonialia, peracto humanae redemptionis mysterio, abolitum iri, ac legem novam, scilicet Evangelicam a

Messia promulgandam probat¹ idem Hieronymus neophytus ex Isaia², qui ait: *Et erit in novissimis diebus praeparatus mons domus Domini in vertice montium, et elevabitur super colles, et fluent ad eum omnes gentes, et ibunt populi multi et dicent: Venite, ascendamus ad montem Domini et ad domum Dei Jacob, et docebit nos vias suas, et ambulabimus in semitis ejus, quia de Sion eribit lex, et verbum Domini de Jerusalem*: « Glosa sal », inquit auctor, « rabbi Salomon: *Elevabitur super colles*, quia miraculum, quod habet fieri in eo, quod majus erit miraculis montis Sinai atque Carmeli et Thabor. Quod ergo miraculum illud erit? Subditur: *Quia de Sion eribit lex, et verbum Domini de Jerusalem*, id est, omnibus gentibus. Item habetur in Jeremia³: *Ecce dies venient, dicit Dominus, et feriam domum Israel et domum Juda foedus novum, non secundum pactum, quod pepigi cum patribus vestris in die, qua apprehendi manum eorum, ut educerem eos de terra Aegypti, pactum quod irritum fecerunt, et ego dominatus sum eorum, dicit Dominus, sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israel: post dies illos, dicit Dominus, dabo legem meam in visceribus eorum, et in corde eorum scribam, et ero eis in Deum et ipsi erunt mihi in populum: et non docebit ultra vir proximum suum, et vir fratrem suum, dicens: Cognoscite Dominum, omnes enim cognoscent me, a minima eorum usque ad maximum, ait Dominus, quia propitiabor iniquitati eorum, non memorabor amplius, haec dicit Dominus ».*

Nonnullis interjectis auctoritatibus, quibus demonstratur caeremonialia non esse observanda, cum praeterierint jam causa, ob quas erant instituta: subjicit Hieronymus rabbinos veteres verba⁴: *Osculetur me osculo oris sui*: ita interpretatos, ut Messias per se facie ad faciem, non per Moysen novam legem traditurus esset.

Permutanda etiam a Messia fuisse sacrificia ita Judaeos edocet: « Annullatio vero sacrificiorum probatur hoc modo ex Isaia⁵: *Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum, dicit Dominus? Plenus sum: holocausta arietum, et adipem pinguium, et sanguinem vitulorum et agnorum et hircorum volui. Item Malachias⁶: Quis est in vobis, qui claudat ostia, et incendat altare meum gratuita? Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, et manus non suscipiam de manu vestra; ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus; et in omni loco sacrificatur et offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum. Patet itaque ex istis prophetiis, quod intentio divina non erat, quod animalium sacrificia in templo Dei antiquitus facta continuari deberent, sed iste Malachias propheta potius nobis in hac propheta revelavit.*

¹ 1 Ep. 9. — ² Isaia 41. — ³ Jer. XXXI. — ⁴ Cant. 1. — ⁵ Is. 1. — ⁶ Mal. 1.

quod sacrificium continuum debebat fieri ex aliqua nimis pura et munda, non sicut antiqua sacrificia, quae ex adipe et sanguine cum igne et fumo fiebant. Item ostendit nobis et in hoc, quod dicit : *In omni loco* : quod haec oblatio munda fienda erat per mundum univrsam, ubicumque per mundum esset assignatum per contrarium sacrificiorum antiquorum, de quibus erat prohibitum, ne alibi quam in templo Ierosolymitano fierent ». Et infra : « De sacrificio etiam panis et vini habetur in Beresit Rabba a rabbi Moysse praedicator supra illud Genesis¹ : *Melchisedech rex Salem obtulit panem et vinum : erat enim sacerdos Dei summi* : Dixit rabbi filius Enachiam iste Melchisedech ». Et infra : « Ostendit quod docuit eum sacerdotii actum, qui erat panem et vinum sacrificare, et hoc est quod habetur in psalmis² : *Juravit Dominus, et non ponitebit eum, tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech*. Quis est ille? Est rex Messias, de quo scriptum est³ : *Ecce rex tuus venit justus et salvator*. In hoc, quod dicit : *Proferens panem et vinum*, correspondet ei, quod habetur in psalmo⁴ : *Erit puerulus panis in summis montium*. Et in Chaldaica translatione habetur : *Erit sacrificium panis in terra in capite montium synagoga*, qui caecus non est, videre potest. Clare haec auctoritas probat nostram intentionem, et praesertim cum declaratione, quam Chaldaica interpretatio facit super textum. In diversis etiam partibus hujus tractatus discimus qualiter Judaei affirmant, quod psalmus ille : *Deus⁵, iudicium tuum regi da* : omnia loquitur de Messia. Nunc igitur ubi dicit : *Firmamentum erit in terra, in summis montium* : et translatio Chaldaica dicit, quod Messias ille fiet sacrificium panis in terra in capite montium synagoga, montes synagoga sacerdotes Ecclesiae sunt, qui de facto cunctis diebus Messiam elevant super capita sua : et hoc est ita clarum, quod minime potest negari nisi ab illis, quibus venit maledictio Isaiae⁶, ut oculis et corde caeci fiant, quos Deus illuminare dignetur, etc. »

9. In secunda parte idem Hieronymus errores Thalmud confulavit, quorum maxima est varietas : nam in primis contra naturae legem parentibus maledicendi, eosque percutiendi, proximi occidendi, falsum testimonium perhibendi, furandi et vendendi homines idololatriae admittendae et filiorum idolo Moloch incendendorum Thalmud facultatem dedisse demonstrat : praevicarios divinae legis poenae immunes, Thalmud vero contemptores aeternis flammis addicendos effutisse. Adducit etiam ex eo plura deliramenta contra divina attributa : omnipotentiam enim et omnium rerum scientiam Deo adimere, nugas autem et ineptias, necnon pecca-

luna, tum corpoream essentiam invidiamque attingere, eundemque legis imperitum, ut in ea perdiscenda occupatum velint, negare ejus providentiam, et factum asserere, de sanctis patriarchis infanda scelera comminisci, pejerandi et votorum rescindendorum libertatem concedere. Praeterea recenset Hieronymus aniles et impurissimas eorundem fabulas, tum horrendas in Christum et religionem Christianam blasphemias, utque persuadeant Thalmudista Judaeis, ut omni crudelitatis et proditionis genere Christianos male perdant.

Cur vero rabbini Thalmud, quod decuplo sacra Biblia superat, Babylone ediderint, ita illustrat : « Posteaquam viderunt magnam prosperitatem, quam sancta fides Catholica consecuta erat, quod imperium Romanum caput mundi tempore Constantini imperatoris Christiani et aliae plures insulae et mundi regna, et quam multae notabiles personae ipsorum Iudaeorum ad fidem Catholicam quotidie convertebantur, timentes ne totaliter eorum studium periret, ipsorum Rabbitorum et peritorum suae legis, et peritiae magistrorum, caelum in Babylone congregarunt et totum Thalmud per manum duorum magistrorum ex illis, quorum nomina erant Rabina et Rabasse ordinaverunt : quae quidem compilatio facta est quasi per quatuorcentum annos post passionem Domini nostri Jesu Christi, et signanter prope tempus illud paulo ante claruerat B. Hieronymus, qui cum magna sufficientia et facultate, quas habebat in linguis Hebraicis, totam Bibliam ab Hebraico transtulit in Latinum. Cum autem hoc ipsi cognoscerent et viderent quod in Biblia forent nulli textus, ex quibus patent opera Domini nostri Jesu Christi atque mysteria, unde se defendere nequeunt, accepta Biblia, multos ejus textus falsificaverunt et mutarunt, sicut patet per quamdam auctoritatem, quae est in *Beresit rabba*, id est, Genesi magna de rabbi Moysi praedicator et transumptive in primo tractatu meo capitulo octavo ». Porro demonstrat Hieronymus neophytus ex rabbinorum dictis, eosdem rabbinos indignatos a psalmista¹ describi crucifixionem Christi his verbis : *Quia circumdederunt me canes multi, concilium malignantium obsedit me* ; Et : *Foderunt manus meas et pedes meos* ; loco vocabuli *karu*, quod est *fulerunt*, substituisse *karie*, id est, *sicut leo* ; et multas hujusmodi depravationes in Mydrastilim enumerari, propter quae dixerit propheta : *Et pervertistis verba Dei ceteri Domini Sabaoth Dei nostri* ; et Jeremiam dixisse de illis : *Veritatem non loquuntur : docuerunt enim linguam suam loqui falsum*. Addit idem auctor, rabbinos ne Judaei verum Scripturarum sensum assequerentur, eas delictis glossis etiam contaminasse, tum aliis falsis opinionibus in-

¹ Gen. XIV. — ² Ps. CIX. — ³ Luc. IX. — ⁴ Ps. LXXXV. — ⁵ Ps. LXXI. — ⁶ Isa. XLIII. Jo. IX.

¹ Ps. XVI.

genia miserorum imbuisse, ut veritatem nequeant intueri; — Et nihilominus, inquit, eandem ad eorum modum per suos rabbinos glossarunt et ad majorem fraudem et deceptionem omnibus Judæis credere fecerunt, quod non est verbum aliquod in Thalmud, quod Moyses non audierit a Deo Patre. — Et intra: » Et ipsi proditores inimici veritatis vias rectitudinis obstruxerunt Judæis, qui regelantur per easdem, tot iniquitates et abominaciones adversus sanctam fidem Catholicam texuerunt, et contra Salvatorem nostrum Jesum Christum non modo inutiliter sed et irreverenter, quod omnia sunt nefandissima et prohibita quasi in ore nominari. — Inter alia blasphemia ostendit eos idololatriæ crimen Christianis a quibus scilicet idololatria toto orbe debellata est, objicere ac jubere eos a Christiana fide abduci, vel interfici, vel aquis mergi, vel igne torreri.

Per hæc tempora ad frangendam Judæorum perfidiam divina providentia insigne miraculum in Germania edidit; nam in pervigilio Natalis Christi floruisse pomum ac fructus fulsisse, retert Jo. Nider¹ his verbis: — Sunt vix duodecim anni elapsi, quod non nullum a civitate Nurembergensi in diocesi Bambergensi pomus crevit in loco campestri et communii, quæ nullis annis, ut sequitur, in vigore permansit. Hæc autem arbor super omnia, quæ nostris audivimus temporibus, mirabilis conditionis extitit: nam in Estatis principio, in Vere videlicet, floruit, fronduit, et versus Autumnum more aliorum poma fructificavit: porro annuatim in austerrima et

inclementissima Hyeme semper et solum in nocte Nativitatis Christi, quando Virgo virginum, salvo integritatis flore, Dei genuit Filium, pomella virentia in quantitate artus minus virilis digiti produxit. Est autem pro tunc patria ad duos menses antea et post ad totidem, et esse solet nivibus profundis lecta, congelationibus clausa et ventis rigidissimis perlata, et incommoda eadem omnia frutela una cum arboribus patiuntur eodem tempore. Stupore autem agebat prodigii, quod nec antea nec postea, sed dumtaxat præfata nocte sacratissima pomella germinata sunt: non enim sicut arbores hortenses cætera limo nutriebatur, non circumfodiebatur sarculo, nec sepi circumdabatur aliqua. Solebant propterea tempore anno de civitate Nurembergensi et adjacentibus locis diocesis Bambergensis plures præfatorum fide dignissimi testes accurrere et tota vigilare nocte, ut rei veritatem comprobarent: est enim per omnia similis arbor in alio loco dictæ diocesis. Vidi ego presentari ad videndum in oppido Forchem dictæ diocesis ejusdem pomi pomellum magistro Ordinis nostri generali Bartholomæo Texeris. Fuerunt præterea tempore Constantiensis Concilii in eodem plures viri fide digni presertim dominus episcopus Rigensis, doctor divini et humani reputatissimus, qui testes hujusmodi prodigii existentes multos hæc credere fecerunt, qui antea fidem de eo negabant penitus. Idem, me præsentem, propositum est pari modo in loco Basiliensis Concilii coram multis doctoribus sacrae paginæ et juris canonici ac artis et philosophis, nec ab aliquo audivi, qui mere naturali hoc posset operi rationabiliter attribuere.

¹ Jo. Nider: l. IV, c. 6, p. 289.

GREGORII XII ANNUS 7. — CHRISTI 1413.

1. *Wicleffi libri damnati in Concilio Romano.* — Anno redempti orbis millesimo quadringentesimo decimo tertio, Indictione sexta in Romano Concilio, superiori anno celebrari cepto et,

¹ Romanum Concilium, quod præcedent. anno ceptum, in dista hie notat præsentem diem X Februarie eorundem divisisse in Nota ad præcedentem annum VII demonstravi. Ex quo intulisse licet notam numeralem in Bulla Apostolica, qua Pontifex Wicleffi libros 12m annis mendosam esse et ita corrigendam: *Dotum etc. idus Februarium*. Semel vero coactum perseverasse usque ad Junium mensem — spirior: nam Antonius Petri ad hunc annum narans Ladisla. invasionem Urbis Romane inter cætera notat, 6 intra ipsos dies XVIII Junii fuit devastatum totaliter ubi tunc Concilium in Basilica S. Petri etc. » Si ergo locus Concilio destinatus totum Concilii apparatus adhuc servabat: ex hoc profecto interas nondum Concilium desisse: quo tempore Ladislaus Urbem invasit. Quamquam, nisi mea me fallit conjectura, non nisi unquam sessionem celebratam suspicari: cum nullam aliam notet Antonius Petri, qui Romæ agens singulorum diem res ges. s. chartis mandabat.

Joannes XXIII Wickleff venenatos Commentarios jam ante ab Urbano VI Romae, Londini a Cantuariensi archiepiscopo, Parisiis a Sorbonica Academia et in Bohemia a Pragensi damnatos, praecipue Dialogum et Trialogum damnavit, jussitque in illius sectatores canonicarum legum severitatem adhiberi, dato ad universos VI id Februarii subjecto Diplomate¹, quod a Martino V in Constantiensi Concilio confirmatum est:

« Joannes episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

« In generali Concilio inter omnes Apostolicae Sedis instantias, quas ad regimen Christiani populi jugiter impendit, illa videtur esse praecipua ut cum aliquam doctrinam suboriri senserit, quae oculos divinae majestatis offendere et grave in se periculum animarum continere possit, cum ne propagetur ulterius, et per eam mentes fidelium damnabiliter capiantur, mox studeat extirpare. Cum ergo in nonnullis mundi partibus quidam curiosi ea discere atque docere non quae ad animarum salutem et augmentum fidei, sed ad suum factum ampliandum et Catholicae fidei subversionem cedunt, quosdam libellos seu volumina vel tractatus et opuscula, quae dicuntur: Joannes Wickleff, videlicet Dialogum, Trialogum et alios plures libros, quos praesentibus haberi volumus pro expressis, nomine dicti Joannis Wickleff inscriptos et intitulatos, non solum in scholis frequentare, sed etiam ad populum in sermonibus exponere nitantur, in quibus libellis, voluminibus seu tractatibus multa haeretica dogmata nullique continentur errores, et in fide minus recte sonantes, et per quos simplices et indocti a veritatis tramite deviare, experti vero atque docti nimium scandalizari perhibentur, quae ad nostram et hujus sacri Concilii deducta sunt publicam notionem: nos ut ex injuncti nobis pastoralis officii debito tenemur, volumus in iis, quantum cum Deo possumus, occurrere animarum periculis, ne quod ad Apostolus) variis et peregrinis doctrinis Christi fideles in devium abducantur, quos etiam summa cura Salvator admonuit, ut caverent a fermento Pharisaeorum: cujus rei perniciosissimam pestiferamque malitiam optimo fermenti manifestat exemplo; nam veluti fermentum, testimonio Apostoli, totam massam corrumpit, sic haeticorum falsa doctrina, omnem Catholicam eruditionem cui admisceatur, veluti rabidum venenum nisi occurratur, inficeret: quam etiam doctrinam abominationem desolationis idem Salvator appellavit, dicens: *Cum audieritis abominationem desolationis*; quem locum doctor sacer Hieronimus exponens, abominationem dicti posse intelligi omne dogma perversum. Volentes autem in praemisissis, licet notoria sint, mature procedere, et omne scrupulositatis dubium am-

putare, certis ex venerabilibus nostris sanctae Romanae Ecclesiae cardinalibus, atque nonnullis episcopis, sacrae theologiae utriusque juris professoribus, et aliis commissimus de praemisissis inquirere, et negotium hujusmodi diligenti examinatione discutere, ex quorum processu et relatione nobis et eidem sacro Concilio constitit atque constat, praemissa tam per facti evidentiam quam per plures definitivas sententias, tam auctoritate Apostolica, quam nonnullorum archiepiscoporum in suis Conciliis et locis insignibus et diversis fuisse et esse notoria atque vera.

2. « Nos igitur, eodem approbante Concilio, declaramus et decernimus illa esse notoria quae nulla possunt detensione tueri, et super illis fore tanquam super notoriis procedendum, et exurgentes in Dei virtute contra hanc falsam, perversam pestiferamque doctrinam, eodem sacro approbante Concilio, dictos libellos, tractatus et opuscula, videlicet Dialogum, Trialogum et omnes alios hujusmodi libellos, et alia, quae ejusdem Joannis Wickleff nomine inscribuntur et intitulatur, cujuscunque artis et facultatis existant: attento maxime quod in eis, licet aliqua vera scripta sunt, falsa tamen illis veluti lepra in humano corpore permixta sunt, et in eorum lectione periculose tanquam inter scorpiones et colubros Christi fideles versarentur, damnamus et reprobamus, atque Salvatoris sententiam exequentes, dicentis: *Si quis in me non intulerit, mittetur foras, et sicut palmes arescet, et in ignem mittetur et ardet*; igne jubemus publice cremari: ejusdem etiam auctoritate Concilii districtius inhibentes, ne quis Christi nomine insignitus audeat aliquem vel aliquos seu aliqua ex dictis libellis, tractatibus et opusculis dicti Joannis Wickleff nomine inscriptos aut intitulatos legere, exponere, docere vel tenere, aut illis, ac nomine et auctore illo Wickleff uti, vel illum ut auctorem, nisi forte in illorum reprobatione allegare publice vel occulte. Et ut de medio Ecclesiae illa periculosa spurcissimaque doctrina eliminetur omnino, jubemus per locorum ordinarios, libros, tractatus et opuscula hujusmodi, etiam auctoritate Apostolica, per censuram Ecclesiasticam, et si sit opus, cum adjectione quod contra non parentes procedetur tanquam contra fautores haeresis diligenter inquiri, et reprobos ignibus publice concremari. Si quis autem hujusmodi sententiae, inhibitionis, decreti atque jussionis, violator aut contempтор extiterit, statuimus, eodem approbante Concilio, contra ipsum vel uti suspectum de fide procedi.

3. Monemus insuper auctoritate praemissa omnes et singulos, qui voluerint tueri memoriam dicti Joannis Wickleff ut infra novem menses proxime futuros, quos pro primo, secundo, tertio abque peremptorio termino assignamus, compareant apud Sedem Apostolicam coram nobis vel nostro successore canonice intrante,

¹ LXI, apud Mart. V. loc. VIII, divers. Ep. cit., p. 209.

vel in hoc sacro Concilio, vel alibi, ubi contigerit nos vel successorem predictum residere, dicturi et allegaturi quidquid voluerint, ne idem Joannes, licet ab humanis ereptus, de hæresi condemnatur. Nulli ergo, etc. Dal. Romæ apud S. Petrum IV non. Februarii, Pontificatus nostri anno tertio ».

4. *Congregati Pragæ doctores pro damnandis Wicleffi hæresibus, et vindicando ab hæreseos infamia Bohemico nomine.* — Ad decretum hoc Synodale perticiendum, Joannes archiepiscopus, episcopis, abbatibus et aliis Ecclesiarum præpositis, tum fidei censoribus dedit mandata¹, ut et illud in suis Ecclesiis promulgarent et in hæreticos animadverterent. Meminit de his Joannes Coctaus², additque hæreticos obdruisse in perfidia, ac Joannis decreta profanis interpretationibus fœdassee, ac Romanam Synodum non generalem, sed angularem appellasse, neque causarum fidei cognitores, in summa impiorum hominum insolentia præsulumque inertia, officio, uti par erat, perfunctos.

5. Porro Joannes Hus, utpote Wicleffi præco, apud Joannem XXIII de Wicleffiana hæresi postulatus, Pragæ furbas populares excitabat, cum Conradus episcopus Olomucensis, cui Ecclesia Pragensis administratio credita erat, theologus Pragensis Academia rogavit, ut optimum darent consilium ad abolendam infamiam hæreseos notam, quæ recenter Bohemico nomini apud Sedem Apostolicam iniusta fuerat, nam Joannes Wenceslaum regem litteris admonuerat³, ut pro divini Numinis gloria et regia dignitate attendenda, Wicleffi hæresim in Bohemia pullulantem excindendam curaret. Hujus itaque consilii formulam proposuerunt: « Primo ut omnes doctores et magistri Universitatis Pragensis congregentur in curia domini archiepiscopi et in presentia ipsius domini archiepiscopi, et aliorum prelatorum quilibet doctorum ac magistrorum dicat sub juramento suo quod non lenet nec tenere vult vel dogmatizare aliquem de istis xlv articulis dudum prohibitis, quorum occasione regnum Bohemiam principaliter infamiam incurrit. Item ut de septem sacramentis Ecclesie, de clavibus, officiis et censuris Ecclesie, de moribus, ritibus, caeremoniis, juribus, libertatibus et sacris rebus Ecclesie, de veneratione reliquiarum et de indulgentiis, de Ordinibus et religionibus in Ecclesia, quilibet ex supradictis dicat in loco, ubi supra, sub juramento suo, quod sentit et credit, ac vult sentire et credere sicut Romana Ecclesia et non aliter, cujus Romana Ecclesia caput est papa, corpus vero collegium cardinalium manifesti ac veri successores in officio Ecclesiastico B. Petri principis Apostolorum et collegii aliorum Apostolorum

Christi. Item ut quilibet ex supradictis in omni materia Catholica et Ecclesiastica fateatur esse standum fidei, sententiæ et definitioni Sedis Apostolicæ et Ecclesie Romanæ superius nominatæ, et quod obediendum sit prelati in omnibus quibuscumque, ubi non prohibetur purum bonum aut præcipitur purum malum, sed medium, quod pro modo, tempore, loco et persona bonum potest esse et malum. Item ut quilibet in juramento suo fateatur sententias Wicleffi et aliorum circa septem sacramenta Ecclesie et alia superius nominata contrarias jam dictæ Romanæ Ecclesie esse falsas.

6. « Item ut hæc similiter publicentur omnibus suppositis Universitatis, et mandentur sub pena præstiti juramenti, et sub pena excommunicationis latæ sententiæ et exilii a regno, ut nullus de Universitate teneat, asserat vel dogmatizet aliquem de xlv articulis vel etiam aliter, quam Romana Ecclesia supradicta in quacumque materia Catholica et Ecclesiastica, et specialiter de septem sacramentis Ecclesie et aliis superius memoratis; sed sentiat et credat de illis sicut Romana Ecclesia, et non aliter. Et isti articuli videntur nobis valere pro expurgatione universitatis, et ad tollendam malam suspicionem de doctoribus et magistris universitatis. Item ut hæc eadem præmissa in primo, secundo, tertio et quarto articulis contenta, dominus diœcesanus faciat in suis synodis publicari, et per prædicatores in regno Bohemie populis insinuari, videlicet, quod nullus clericus vel laicus teneat, asserat vel dogmatizet aliquem ex xlv articulis Wiclephi; sed quod credat et sentiat sicut Romana Ecclesia predicta in omni materia Catholica et Ecclesiastica, et specialiter de septem sacramentis Ecclesie, etc. Et iste articulus videtur nobis valere pro generali purgatione regnicolarum pro honore domini regis et sui regni.

7. « Item si aliquis clericus studens aut laicus contraveniret in aliquo præmissorum, quod diœcesanus habeat auctoritatem sine impedimento cum suis officialibus et coassumptis doctoribus laicis, si repertus et convictus fuerit, corrigendi secundum jura et canones, sicut fuit ab antiquo; et quod nullus talem debeat defendere quovis modo; nulli enim competit rationabilibus talium excedentium correctio quam diœcesano, quia est archiepiscopus regni et cancellarius studii Pragensis. Et iste articulus videtur nobis valere ad inveniendum terrorem singulis, ne quilibet prædicet vel dogmatizet secundum caput proprium, sicut jam factum est ne in consimilem infamiam regnum veniret et in graviolem.

8. « Item cantiones dudum et nuper prohibite, odiosæ, scandalosæ et aliorum famæ offensivæ prohibeantur cantari in plateis, in tabernis, et alibi de mandato domini regis et Scabi-

¹ Joan. tom. VI, pag. 34. et apud Mart. V. tom. II, c. 7, cap. p. 214. — ² Jo. Coct. hist. Huss. l. 1. — ³ Ibid.

norum, sicut apparebit. Item ut magister Joannes Hus non predicet, quousque absolutionem a curia non habebit, nec per sui presentiam divinum officium in Praga impediat, ut ejus obedientiam in hoc erga Sedem Apostolicam recognoscatur. Et isti duo articuli videntur nobis valere pro pace habenda hic in civitate et in clero. Istem istud consilium jam oblatum apparet nobis juxta bonam conscientiam esse idoneum et rationabile pro extirpatione mali hic in regno Bohemiae, et pro purgatione male fama ».

9. Addidere Pragenses theologi, si Joannes Hus et ipsius sectatores, priora quatuor concordiae capita amplecterentur et Wicleffi damnarent haereses, ac primatum Romani Pontificis et decreta Ecclesiae Romanae venerarentur, sopitam esse omnem discordiam, ac pro ipsis se ad Romanam aulam commendatitias litteras daturus, professique sunt se asserenda tantum divini Numinis regnique Bohemici gloriae studere. Haec doctores Catholici quorum consilium justum et salubre regi, proceribus et senatui Pragensi visum est: nil enim ad eluendam Wiclefisticam haeresis infantiam labem, extinguendamque exorta de religione dissidia accommodatius erat, quam Wicleffi errores damnare et Romanae Ecclesiae decreta amplecti. At Joannes Hus ejusque socii qui Wicleffi haereses propugnare, nec tamen haeretici appellari volebant, cum die vi Februarii sancta Dorothea sacra conventus suos iuissent, detractarunt ad eluendam haereseos maculam damnare haeresim; sed eos qui eam nominis infamiam ipsis aspergerent persequendos decrevere, fucantesque Evangelii nomine commenta diabolica, ea libere divulganda contenderunt.

Consultus in his turbis a Conrado episcopo Joannes episcopus Luthemisiensis, respondit Pragensium theologorum suscipiendum consilium: praeterea ad extinguenda de dogmatibus dissidia proposuit deligendum vicepraefectum sigilli Academiae Pragense, qui magistros et auditores censura notaret, si errassent: non spargendas publicis concionibus controversias de fide: arcendum a sacro suggestu Joannem Hus submovendumque cum suis a fidelium consuetudine: « Ne, inquit, eorum dissensionis zizania pro tritico a fidelibus aestimetur »; non tolerandos libros, qui vulgari idiomate haeticorum disceptationes contineant: frustra velle Joannem Hus innocentem promulgari, cum se talem esse apud Sedem Apostolicam probare debeat: denique mittendos oratores, qui Bohemicam gentem ab omni impietatis suspicione puram esse ostendant. Saluberrimis haece consiliis litteras adjecit idem episcopus hac temporis nota consignatas: « Dat. Luthomistiae die x mensis Februarii, anno Domini mcccxiii ».

10. Explicuit tum Conradus episcopus Olomucensis idemque administrator Pragensis

archiepiscopus pium studium tuende orthodoxae religionis, nam anathemate Joanne Hus percusso, Wenceslaum regem impulit, ut Catholicorum doctorum sententiam de suprema Romani Pontificis in definiendis fidei controversiis auctoritate colenda regio insertam edicto promulgaret, quam illi ediderant, cum a Wenceslao rege et Bohemis principibus jussi essent causas exorientium dissensionum, ut extinguí possent, adducere. Tres vero ab iis causae allatae¹ fuere: prima Bohemicam Ecclesiam de fide et septem Ecclesiae sacramentis semper sensisse cum Romana Ecclesia, ac Pontificem Romanum veluti Petri principis Apostolorum successorem coluisse: quosdam vero in clero Bohemico Wicleffum sectatos contrarias impiasque de iisdem Ecclesiae sacramentis opiniones induxisse, neque attendisse dictum Augustini in lib. de fide Catholica: « Si quis aliquas Scripturas praeter eas, quas Catholica Ecclesia recipit, vel in auctoritatem esse habendas tradiderit vel fuerit veneratus, anathema sit ».

11. Secunda furbarum causa haec designata est, Bohemos, dum pax florebat, sensisse standum esse in controversiis fidei dogmatibus decretis Romani Pontificis: at novatores spernere Pontificis et cardinalium decreta, ac Scripturam solam controversiarum judicem esse contendere, eamque pro arbitrio in varios sensus distorquere; cum tamen ex Scriptura, Deuter. cap. xvii. probetur summum Pontificem in rebus fidei judicem esse.

Tertia causa haec adducta est, Bohemos semper credidisse cum universa Catholica Ecclesia parendum esse praesulibus, quando non praecipunt purum malum, vel non prohibent purum bonum juxta Salvatoris sententiam, Matth. xxiii: *Omnia quaecumque dixerint vobis servate et facite*: novatores vero Pontificis, episcoporum ac sacerdotum imperia proferere, cum tamen ex Augustino Serm. lxxxvi, amissa obedientia, omnes virtutes amittantur. Delenda autem macula haereseos, quae nomini Bohemico aspersa fuerat, hunc modum addidere, ut scilicet Ecclesiasticis et civilibus poenis afficerentur veluti publici Ecclesiae, regis regnique hostes, qui de fide Catholica et Ecclesiae sacramentis cum Romana Ecclesia non sentirent; tum subjecere haec verba:

12. « Item quia xlv articuli, quorum nullus est Catholicus, sed quilibet eorum aut haeticus, aut erroneus, aut scandalosus, et per consequens ad deviandum a recta credulitate inducens, tales, inquam, quia dudum per Universitatem Pragensem, per nationem Bohemorum et per facultatem theologiam ejusdem studii sunt prohibiti asseri vel dogmatizari sub gravibus poenis excommunicationis, infantiae et perjurii, et nuper

¹ Ext. apud Coel. hist. Huss. l. i.

in .Estate de voluntate domini nostri regis sunt similiter in praeforio majoris civilatis Pragensis prohibiti sub pena exclusionis a regno Bohemiae, ideo sub eadem pena exclusionis et pena excommunicationis latae sententiae nullus audeat aliquem de dictis articulis asserere vel etiam dogmatizare. Item quia processus illi contra magistrum Joannem Hus de voluntate domini regis per dominum Conradum episcopum Olomuccensem generalem administratorem Ecclesiae Pragensis, et per capitulum Pragense et per communitatem cleri in Praga sunt recepti, et eis paruerunt, igitur eis obediendum et parendum est, etc. » Haec sententia, cujus praecipui auctores Stephanus Palels et Stanislavus extiterunt, inque senatu Pragensi cum regia sanctione, qua Joannes Hus proscriptus est promulgata. Debuerat ille potius cum suis comprehendi et penis in haereticos decretis affici, ut paucorum perditorum lacrymis totius Bohemiae incendium reslingueretur : sed cum ob ignaviam Wenceslaus ludibrio omnibus esset, non repressi sunt Hussita eo edicto, sed illud palam traducere ausi¹ sunt, vulgique pars magna Hussitarum hypocritarum factionem secuta est; et clerus Catholicus calumniis pelibus suisque censibus defraudatus fuit. Inter has furbas, quas Joannes Hus sua augebat praesentia, cum anathemate percussus, et sacrorum usu interdictus esset, Praga discedere jussus, in natali solo patrocini sui toparchae adeptus suis furibundis concionibus tantos populorum concitavit concursus, ut pane seditionem commoverit².

13. *Anglia tumultibus commossa per Joannem Oldcastellium haereticorum signiferum.* — In Anglia Wicleffista, ut qui antea, regiae dignitatis luenda specie, Ecclesiasticum ordinem opprimere perentabant, adversus Henricum V regem in ipsius regni auspiciis, duce Joanne Oldcastello, conjurare ausi sunt³; qua de re haec tradit Thomas Walsinghamus⁴: « Lolardi iidemque Wicleffista, qui doctrinam Evangelicam et Apostolicam atque Propheticam depravabant, fixerunt schedulas in valvis Ecclesiarum Londoniis, quae continebant centum millia parala ad insurgendum contra cunctos, qui non saperent sectam suam : innitebantur nempe viribus et ingenio cujusdam, qui dicebatur Oldcastelle ». Erat hic haereticorum signifer, a Wicleffo tamen in hoc discrepans, quod ex primis ejus placitis Christi corpus cum substantia poneret in Eucharistia. Vir bello egregius atque ideo regi charus : sed pervicax Ecclesiae hostis in tantam prorupit impudentiam, ut contra Ecclesiasticam hierarchiam ordinem mittendorum concionalium auctoritatem sibi arrogaret, qui populos haeresi contaminarent. Cum vero Henricus Chichelejus ar-

chiepiscopus Cantuariensis synodum provincialem Londini coegisset, accusatum illum de eo flagitio commemorat Walsinghamus⁵: « Eo tempore, inquit, facta Londoniis cleri convocacione per dominum Cantuariensem maxime iam causa praedicti Joannis repertum fuit, quod idem Joannes fuit et est principalis receptor et fautor, protector et defensor Lolardorum, et quod praesertim in diocesis Londoniensi, Rolfeusi et Herefordensi ipsos Lolardos ab ordinariis sive diocesanis locorum minime licenciatos contra constitutionem provincialem inde factam ad praedicandum transmisit, eorumque praedicationibus velariis interluit, et contradictores, si quos repererat, minis et terroribus, ac brachii secularis potestate compeccavit : asserens inter caetera, quod Cantuariensis archiepiscopus et ejus suffraganei non habuerunt nec habent potestatem aliquam hujusmodi constitutionem faciendi ». Hinc Wicleffistarum aulesignatum vocal Thomas Waldensis⁶ Joannem Castri Veteris, a quo Joannes Hus praedicandi sui pseudoevangelii auctoritatem se accepisse jaclavit.

14. *Oldcastellius in jus vocatus a synodo et damnatus.* — Vocatus porro in iudicium Oldcastellius ab archiepiscopo, quod Ecclesiasticam auctoritatem sperneret ac praesidiarios milites contraheret, Henrici regis imperio comprehensus a Londinensis arcis praefecto in synodo coram archiepiscopo productus est vigesima quarta Septembris die, ac fidei formulam fucalam proposuit, in qua errores suos silentio dissimulavit : deque his interrogatus respondere abnuvit. Reductus sequenti die ad Ecclesiasticum tribunal, cum urgeretur, ut fidem suam promeret, palam haereses patefecit, ut narrat Walsinghamus⁷ sic iniquens : « Super sacramentum Eucharistiae inter caetera respondit, quod sicut Christus hic in terra degens habuit in se divinitatem et humanitatem, divinitatem tamen velatum et invisibilem sub humanitate, quae in eo aperta et visibilis fuerat, sic in sacramento altaris est verum corpus et verus panis, videlicet quem videmus, et corpus Christi sub eodem velatum, quod non videmus, ac fidem circa Sacramentum hujusmodi in schedula per dominum Cantuariensem transmissa sibi perque sanctam Romanam Ecclesiam et doctores sanctos determinatam, expresse negavit, dicens quod determinatio Ecclesiae facta est contra sacram Scripturam, postquam Ecclesia dolata est, et venenum infusum in Ecclesiam et non ante. Quod etiam ad sacramentum Penitentiae et confessionis dixit et asseruit, quod si quis esset in aliquo gravi peccato constitutus, a quo ipse surgere nesciret, expediret et bonum esset sibi adire aliquem sanctum et discretum sacerdotem pro consilio ab eo ha-

¹ Coel. hist. Huss. l. 1. — ² Albert. Krantz, l. X, c. 23. Coel. l. 1. hist. Huss. — ³ Thom. Walsing. in Ep. de her. — ⁴ Id. in hist. Angl. in Henr. V et in Apod. Neustr.

⁵ Walsing. in Henr. V. — ⁶ Walden. in opere adversus Wicleff. haereses. — ⁷ Walsing. in Henr. V.

bendo : sed quod confiteretur peccatum suum proprio curato seu alteri presbytero, etiam si haberet copiam ejusdem, non est necessarium ad salutem, quia sola contritio peccatum hujusmodi delere posset et ipse peccator purgari. Adjecit alia in sacrarum imaginum et Pontificia dignitatis contemptum. Itaque cum plura blasphemia pertinacissime effunderet, decretoria sententia haerescos crimine una cum sociis damnatus est, atque anathemate percussus quicumque illi subsidium ferrent. Ceterum cum ad supplicium rapiendus foret, archiepiscopus ejus salutis percupidus quinquaginta dierum inducias ab rege obtinuit, cujus temporis flexu lapsus e carcere Wicleffistas omnes in arma ad regem et eorum opprimendos concitavit, qua de re proximo anno dicitur. In eadem synodo ad excidendas Wicleffismi pestiferas propagines, cum excussa essent diligentius Wicleffistarum dogmata, reperit novos errores ab iis confictos¹, cum tingendi licentia non interiores se Wicleffo arbitrarentur, scilicet Guillelmum Tayler affirmasse reges permissione divina, non voluntate beneplaciti dominari, Russelium Staffordiae in diocesi Lincolnensi fornicationem licitam religionis docuisse : sed utrumque postea errorem suum deposuisse.

13. *Joannis Parvi errores damnati.* — Inter eos, qui impietatem supplicii metu damnarunt, Combrigius palam omnibus patefecit haesim in atheismum deficere. Ille laicus cum sacerdotium sibi arrogasset, Christum mundi redemptorem esse abnegavit : Christi nomen horrendo odio persecutus ex libris erasit, omnesque in Christum credentes damnandos scriptis tradidit : tum verborum Christi circa Eucharistiam blasphemias interpretationes effinxit².

Hoc etiam anno exeunte a Parisiensi episcopo et fidei censoribus instituta est judiciaria actio³ adversus Joannem pseudotheologum, cognomento Parvum, qui ad Joannem ducis Burgundiae impium facinus defendendum contendeat quemlibet tyrannum posse jure merito a quocumque cliente ac stipendiario interficere dolo, insidiis, vi, arte, non expectato ullius iudicis imperio, etiam soluta sacramenti fidei federisve religione. Hanc propositionem cum excussissent theologi Sorbonici, damnarunt haerescos, accepta tyranni voce juxta vulgare significatum. Hanc etiam doctrinam bonis moribus et divinis mandatis adversari, cum glossa mandatum, *non occides, propria videlicet auctoritate non occidendum* interpretetur. Eam vero propositionem : *Cuilibet tyrannum occidere licet*, inter Wicleffii haereses damnatam fuisse a Concilio Constantiensi dicitur inferius. Sparserat etiam alios errores idem pseudotheologus, regiaeque potesta-

lis adversus antipapam luenda studio Pontificiam auctoritatem in solemnibus conventibus Parisiis anno MCM celebratis oppugnavit, ac Pontificem Conciliorum legibus obstringi contenderat, ut Acta publica testantur⁴.

16. *Joannis XXIII littera de indictione Concilii.* — Extremo hoc anno Joannes XXIII Concilium ad abolendum schisma atque ad excidendas haereses indixit : ac locum in quo cogendum esset lapso trimestri designaturum promulgavit : tum de Urbe Roma (jam ante liberata, ac Sicilia ceteriori ad suam adducta obsequium cunctos, qui sibi morem gerebant certiores fecit : quo argumento haec litterae Lundensi archiepiscopo inscriptae⁵ :

« Venerabili fratri archiepiscopo Lundensi salutem, etc.

« Ad regimen universalis Ecclesiae, licet insufficientibus meritis, divina dispositione vocati, sollicitudinem gerimus indetessam, et omni conatu solertiam adhibemus, ut quae ad pacem et reformationem ipsius Ecclesiae defensionemque et augmentum orthodoxae fidei pertinent, communi fidelium consilio decernatur. Sane felicitis recordationis Alexander papa V immediatus praedecessor noster, sacro generali Pisano Concilio tunc praesidens, ipso approbante Concilio, inter caetera decrevit, ipsum Concilium ex tunc ad triennium in mense Aprilis ad locum, qui per se vel successorem suum eligeretur fore revocandum, ipsumque Concilium continuandum usque ad tempus triennii supradicti. Deinde vero eodem praedecessore, sicut Deo placuit, vita functo, nobisque divina favente clementia ad apicem summi Apostolatus assumptis, cum Urbis Romana sedes nostra, in qua omnium Ecclesiarum caput esse dignoscitur, de manibus inimicorum ejusdem Ecclesiae atque nostrorum, qui etiam temerant damnabiliter occupatam, recuperata fuisset ; tamen post nullas et varias fluctuationes eo res deducta erat, ut invalescente inimicorum oppressione nisi celeriter providissemus, in manibus eorundem inimicorum foret iterum recasura. Nos igitur, ne tanto detrimento afficeretur Ecclesia, spe in Altissimo, qui in se sperantes non deserit, assumpta, maturo quidem consilio, sed celeri gressu, ex civitate nostra Bononiensi, in qua tunc residebamus, cum universa curia, ad ipsam Urbem venimus, confirmatisve per adventum nostrum populorum et fidelium animis, et adversariorum impetu, qui paulo ante eidem Urbi terribiliter imminabant, dextera Domini cooperante, represso, sentientes tunc per experientiam quantum praesentia nostra foret in ipsa Urbe per illa tempora multis causis necessaria, cum locus pro hujusmodi conventionem Conventi per nos declarandus

¹ Nic. Harpst. in hist. Wicleff. c. 16. — ² Nic. Hauss. in hist. Wicleff. c. 4. ex reg. Ben. Chichele. Cant. arch. — ³ Monst., vol. 1. hoc anno c. 113. et M. Ver., l. XI.

⁴ Ext. apud Liv. Us. in Appont. p. 60. — ⁵ Ext. apud Liv. Us. in Appont. p. 62.

esset, ipsam Urbem ad huiusmodi congregationem fidelium deputavimus, et congruo tempore id duximus solemniter publicandum, atque in ipsa Urbe interim persistentes et adventum fidelium expectantes, tandem non sine magnis laboribus nostris et sumptibus, per Dei misericordiam, Urbem et regiones istas in pace posuimus, ac dejecto perditionis alumno Angelo Corario ceterisque schismaticis, totum Siciliae regnum et terram citra pharum, multas insuper civitates et loca aliarum partium ad obedientiam et devotionem nostram et Romanae Ecclesiae in grande unionis Ecclesiae augmentum recepimus. Sed cum fideles ipsi per nos solemniter convocati, requisiti et expectati, nec in dicto tempore per nos secundum determinationem Pisani Concilii praefati assignato, nec postea in aliis sessionibus saepius prorogatis in tanta multitudine, quam magnitudo rerum gerendarum exigebat, in ipsa Urbe convenissent; nos propterea nequaquam a prosecutione laudis boni desistendum arbitrantes, habita super hoc diligenti deliberatione, ipso approbante Concilio, statuimus et ordinavimus venerabiles fratres nostros patriarchas, archiepiscopos, episcopos, necnon alios praefatos et ceteros, qui adesse debent et possunt, et ad quos pertinet, in principio mensis Decembris proxime futuri debere ad huiusmodi Concilium juxta morem convenire in loco decenti et idoneo infra tempus trium mensium a data praesentium per alias nostras litteras, et publicationem decarando, circa cujus declarationem interim praxigili cura intendimus deliberare, ut quod superiori tempore fortasse propter bellorum et viarum discrimina, aliasque causas circa plenam congregationem eorundem fidelium commode perfici non potuit, nunc sublata omni incommoditatis materia impleatur.

17. « Quocirca fraternitatem tuam requirimus et hortamur in Domino, eidem nihilominus per Apostolica scripta mandantes, ac in virtute sanctae obedientiae et praestiti juramenti injungentes, quatenus ad dictum Concilium personaliter te conferas, ac venerabilibus fratribus coepiscopis suffraganeis tuis eorumque capitulis, necnon dilectis filiis abbatibus, ceterisque Ecclesiarum et monasteriorum praefatis, exemplis et non exemplis, infra tuas civitatem et diocesim atque provinciam consistentibus, hanc salubrem determinationem et ordinationem nostram studeas intimare, et ut per eosdem suffraganeos praefatos suarum diocesum intimetur provideas eisdemque fratribus nostris suffraganeis tuis in vim ab eis praestiti juramenti, ceterisque praefatarum civitatum diocesis ac provinciae tuorum injungas, et ipsi episcopi suffraganei illis suarum civitatum et diocesum, qui ad Concilium huiusmodi venire tenentur, injungant, quibus etiam nos tenore praesentium injungimus in

virtute sanctae obedientiae ceterosque qui in dicto Concilio interesse possunt exhorteris, ipsique episcopi suffraganei exhortentur, quos etiam nos exhortamur in Domino, quatenus praedicto tempore et loco per nos, ut praemittitur declarando, ad praefatum Concilium, singuli videlicet qui tenentur personaliter; ceteri vero, ut eis opportunum visum fuerit, studeant convenire, ut sic per tuam illorumque praesentiam, ea quae in ipso Concilio statuenda sunt et agenda, salubri et communi omnium deliberatione feliciter ordinentur. Dat. Romae apud S. Petrum V non. Martii, Pontificatus nostri anno tertio ». Missae eadem litterae¹ fuere ad alios Germaniae, Galliarum, Hispaniae, Angliae, Hiberniae, Hungariae, Poloniae, Sueciae, Dalmatiae, Graeciae praesules, quorum prolixior exlat catalogus.

18. *Cardinales creati, et legati missi a Joanne.* — Hoc anno, xiii Aprilis die, Joannes XXIII Simonem e Cramaudo Rhemensem archiepiscopum creavit fil. S. Laurentii in Lucina presbyterum cardinalem, ac recurrente eodem anno octavae Novembris Jacobum Insulanum S. Eustachii diaconum renuntiavit, ut ex Diario Valicano memorat Felix Conlelorius². Et vero universos populos sibi conciliaret, plures legatos amplissima auctoritate instructos in varias provincias misit, scilicet in Hispanias, Joannem patriarcham Constantinopolitanum, ut schisma Petri e Luna dissolveret, ac Granatenses ad Christum adducere miteretur: « Et regnum, inquit³, ipsum Granatae cum rege et incolis Regem regum agnoscant ». Decrevit etiam Petrus⁴ fil. S. Chrysogoni in Germaniam, in Gallias Alamannum⁵ fil. S. Eusebii, in Angliam Antonium⁶ de Chalanco fil. S. Ceciliae, atque in Hungariam Brandam fil. S. Clementis presbyteros cardinales: cui praeterea Brandae ad Sigismundum, qui in Italiam accesserat, ut insignia imperialia reciperet, deducendum provinciam dedit⁷:

« Dilecto filio Brandae tituli S. Clementis presbytero cardinali Apostolicae Sedis legato salutem, etc.

« Cum te dudum pro felici statu charissimi in Christo filii nostri Sigismundi, Hungariae regis illustris, ad Hungariae et nonnulla alia regna et partes Apostolicae Sedis legalum cum plena potestate legati de talere, prout in litteris aliis nostris desuper confectis plenius continetur duximus destinandum; nos attendentes, quod idem rex jam pridem in Romanorum regem electus Romani imperii negotium prosecuturus ad Italiae partes se transtulit, in quibus etiam militat de praesenti, posset ad Maramaniam ac Longobardiam, et alias provincias atque loca etiam di-

¹ Jo. p. 14, 16, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 30, 31, 33 et 37. — ² Fel. Concl. in Elench. card. — ³ Jo. I. VII. an. 3. p. 194 ad 196, et p. 204 ad 212. — ⁴ Ibid. p. 64 et 77 ad 92, et 127 ad 131. — ⁵ Ibid. p. 70 ad 78, et 121, 122 et 123. — ⁶ Pag. 134 ad 177, et l. ult. p. 1 ad p. 6. — ⁷ Pag. 141.

vertere, ac circumspeditionem tuam ipsam commitari, et propterea volentes tuam honorare personam, ut per honorem tibi exhibitum, eo utilius proficere valeas, et negotia tam nostra et Romanae Ecclesiae, quam regis ac imperii praefatorum, opportunis favoribus efficacius prosequi, qui majori fueris per nos auctoritate suffultus; eidem circumspeditioni tuae quoad cum praefato regi in Alamania, Longobardiae vel aliis partibus, eandem circumspeditionem esse, aut in nostris et Ecclesiae, sive dicti regis, ac imperii negotiis contigerit exerceri, quotiens praefatae circumspeditioni tuae visum fuerit expedire; praeterquam in provinciis civitatibus, atque diocesis legationi alias vicariatu dilecti filii nostri Ludovici S. Hadriani diaconi cardinalis in Bononiensi et nonnullis aliis civitatibus, terris ac locis ad nos et praefatam Ecclesiam spectantibus vicarii in temporalibus generalis, et in certis aliis praefatae Sedis legati per nos commissis, quas hic alias haberi volumus pro specifice declaratis, utendi omnibus et singulis facultatibus, jurisdictionibus ac potestatibus etiam per vos alias eidem tuae circumspeditioni in regnis et partibus potissime temporali dominio regis Hungariae quomodocumque suppositis, per alias nostras litteras, quarum tenores etiam hic haberi volumus pro expressis, hactenus concessis, et potestates et facultates hujusmodi per te vel alios exercendi, solum et in solidum, non obstante, quod dilecto filio nostro Petro fil. S. Chrysogoni presbytero cardinali, in nonnullis Alamaniae provinciis, civitatibus et diocesis, etiam praefatae Sedis legato fuisset in illis partibus, in quibus te forsitan esse contingeret, attributa potestas, quam pro eo tempore, quo eandem circumspeditionem tuam in aliqua ex provinciis, legationi dicti Petri cardinalis atque legali commissis fore contigerit, ut praefertur, ex nunc quo ad ipsam provinciam, suspendimus per praesentes, quousque in provinciis, civitatibus, diocesis atque locis ipsis cum praedicto rege, ipsam circumspeditionem tuam esse, aut circa hujusmodi negotia communiter vel divisim emergerit exerceri, etiamsi semel, aut pluries in provincias, civitates, diocesis vel loca ipsa reditus fiat, exercendi ac etiam exsequendi, plenam et liberam tenore praesentium concedimus facultatem. Datum Romae apud S. Petrum id. Maii, Pontificatus nostri anno III.

Accessisse Uinum exeunte superiori anno Sigismundum regem Romanorum decem millibus equitum succinctum, refert Diarii Veneti auctor¹, oratorumque opera cum Mantuano et Ferrariensi principibus agitasse, ut ipsi itinera aperirent quo Bononiam ad suscipienda ab Joanne imperii ornamenta se conferret: sed cum nullo modo ea consilia ad exitum perdu-

ceret, odiaque Hungaros inter et Bohemos exarsissent, neque illos inter se conciliare posset, in Hungariam reditum apparasse, iterumque post pactas cum Venetis inducias molitum in Italiam iter ad ultra Aestae, atque in Sabaudiam duxisse exercitum, eadem insignia assequeretur: sed Mediolani ducem, Genuenses et Pandulphum Brixiae dominum armorum inter se societatem ad iter ei impediendum coivisse; ac tum Sigismundum de eo foedere factum certiore retro signa vertisse. De cardinale autem Placentino, quo nomine Brandam cardinalem designat auctor, addit ipsum Venetiis secunda Augusti die in Pannoniam profectum, ut de componenda inter Sigismundum ac Mediolani ducem concordia ageret, eamque demum conciliatam fuisse.

Quod ad bellum a Sigismundo cum Venetis gestum attinet, quae in eo sint secuta, ita describit Theodoricus¹ Niemius: «Videns rex Romanorum, quod nihil proficeret in hoc apud eundem Balthasarem, misit eodem anno tempore hyemali ad partes Foro-Julii in Italiam aliquos capitaneos cum certo exercitu, qui stipendiarios eorundem Venetorum in magno numero valde circa quoddam fossatum novum quod ipsi Veneti in praesidium eis fieri fecerunt, tunc laborantes quadam die atrociter invaserunt, et plures eorum interfecerunt, et aliquos captivarunt, quibus manus dextras amputarunt; sicque alios ad terendam viam abire permiserunt, reliqua multitudo fugae subsidio evadente. Per quod ipsos Venetos suosque subditos vicinos adeo timor et tremor invasit, quod si dictus exercitus, habita ipsa victoria, repente ad Paduam et Tervisium transitum fecisset, juxta multorum iudicia de illis etiam victoriam subito reportassent; quod tamen neglectum fuit pro eo, quia exercitu ipso praefati domini regis in quorundam castrorum expugnatione tunc in partibus illis laborante, interim praefati Veneti Paduam et Tervisium gentibus armorum et aliis ad resistendum hostibus necessariis munierant. Postea vero, aliquot mensibus elapsis, ipse rex Romanorum personaliter illas partes intravit, et licet etiam tentasset Veronam eripere de manibus Venetorum, in hoc tamen finaliter non profecit».

His consentanea scribit Diarii Veneti auctor: in primis enim ait xxiii Januarii Hungaricas copias, cum flumen prope Castrum novum trajicerent, tormentis bellicis e propugnaculis a Venetis libratis grave damnum accepisse, ac dum Philippus, Florentinus patria, Sigismundi dux, Tarvisinum agrum popularetur, ejus castris noctu subjectos ignes fuisse, ac sparsa vi ventorum flamma plures fuisse consumptos, Sigismundum bellum exitiale damnasse, adhibitoque socero Zilli comite concordiae interprete

¹ Diar. Venet. Ms. hoc an.

¹ Niem. in Jo. XXIII.

XXVII Aprilis die inducias cum Venetis eorumque sociis pepigisse; accessisse nona Maii Genuensium oratores, deprecatores, ut in Turcas utrorumque arma verterentur, cum Graecorum imperium ab ipsis in summum discrimen adductum esset. Harum vero induciarum leges describens Theodoricus e Niem¹: « Anno, inquit, tertio Pontificatus dicti Balthasaris, medianibus quibusdam viris, ipse rex et Veneti linguas ex fine usque ad quinquennium duraturas invicem fecerunt sub eadem conditione, quod quae utraque pars sive jure belli sive alias de juribus alterius occuparet, interim quiete per se relinquere deberet: quo facto dicti Veneti terras Romani imperii, quas delinuerant tunc et adhuc delinent valde fortificaverunt ». At de his satis: ad Joannem revertamur.

19. *Ladislavus Romanam dolose occupat, Joannes cum cardinalibus fugit, Sigismundi auxilium implorat.*— Consistere ille diu in Urbe non potuit, in qua ea, quae superius narrata sunt, decreverat; nam Ladislavus Neapolitanus rex caeca proterendi imperii Urbisque subjienda cupidine impulsus, fregit² inita cum Joanne federa, quae graviora bellorum pericula pacis aureo velamine involvere scripserat Picenis superiori anno Gregorius: « Non ad pacem, inquit³, tendere videntur, quae facta vulgantur, putantque nulli finem alium habitura, quam pacem ». Gregorii respondere exiit; Ladislavus enim, cum apertis odiis nocere Joanni non potuisset, fallaci federe illum paene oppressit ditioneque Ecclesiastica pepulit; recenset subjectis verbis ejus artes perfidiamque S. Antoninus⁴: « Cum nullo ante Pontifex pacem fecisset cum rege, praestitit ei rex obedientiam dimisso Gregorio, et licet non nullum de eo confideret Pontifex, sciens eum facile fractorem esse fidei, non tamen credebatur pro tunc contra eum aliquid attentaturum; nam, etsi diceretur regem versus Romanam accedere; causam hujus rei rex divulgaverat. Quod, quia Pontifex cito ad Concilium esset iturus, expediret non longe esse ab Urbe ad compescendos insurgentes tumultus, ne novitas fieret; sed revera dominium intendebat Urbis resumere, ad quod cum Romani exules excitabant. Quodam igitur mane fractis manibus in aliqua parte ingressus est rex Urbem: quod audiens Joannes Pontifex et intelligens eum hostem, aufugit cum curia, cum non haberet defensorem. Rex autem Urbem capiens in primis mercatores Florentinos spoliavit dolose ».

Describit fusius eam Ladislavi proditionem haec verba Theodoricus e Niem⁵: « In principio mensis Maii eodem anno praedictus Ladislavus rex cum grandi exercitu ad ipsam Romanam

Campaniam castrametatus est, ubi Frisolonis et alia nobilia castra, quae prius dicto Balthasari obediebant etiam saliter suae ditioni subjecit. Nec his contentus, sed etiam contra comitem de Taliano de domo Ursinorum de Roma, qui noviter quamdam neptem dicti Balthasaris duxit, movit exercitum, ejus etiam plura castra obtinuit aliqua per pacta, aliqua violenter. Quibus peractis, dictum duxit exercitum ad districtum Romanum: quod sentientes praedicti curiales et Romani pro majori parte inceperunt per amplius dubitare seu nutare, nonnullis eorum asserentibus, quod illa de scitu et voluntate praedicti Balthasaris fierent. Quod cum ipse Balthasar sentiret, ostendens quod curiales et Romanos ipsos contra impetum regis et ejus exercitus praedictorum bene defendere vellet, elegit aliquos ex eisdem curialibus, ut existimo ad aliqua alia ministeria magis aptos, quam ad illud, ad quod deputavit eosdem: quibus commisit custodiam quarundam terrarum Urbis ejusdem longe ab hominum habitatione dictae Urbis distantium, et certa illa loca ubi putabatur, quod praedicti Ladislavus rex et ejus exercitus eandem Urbem qualitercumque vellet intrare: sed illa custodia non fuit proficua in tempore opportuno, quia ipsi deputati et alii vigilantes sive custodes murorum dictae Urbis, ut videbatur, non erant bene solliciti ad custodiendum ita turres hujusmodi, quoniam pauci hostes respectively de ipso exercitu regis saepe dicti magnum facientes foramen, per quod Urbem ipsam, nostris non videntibus, nocturno tempore in matutino crepusculo intraverunt juxta Ecclesiam, quae S. Crucis in Jerusalem appellatur, et ibi usque ad clarum diem, seu orto jam sole usque post horam tertiarum vel circiter, inter se an ulterius progredi, vel ad eorum exercitum redire deliberantes. Et quia dictus Balthasar non dedit ordinem neque deputavit aliquem certum capitaneum, qui hostibus ipsis resisteret manu forti, iam curiales quam Romani, qui illic occurrebant ad videndum hostes ipsos et eis, si possent, resistendum, territi et se non opponendo ipsis hostibus viriliter, ut debebant, catervatim in fares proprios redierunt; unde hostes ipsi in se confortati et non videntes ullam vel modicam resistantiam, quam finerent, forsitan quingenti eorum fugientes ipsos cardinales insecuti sunt, et infra tres horas vel quatuor Romanos occuparunt, valde nullas domos curialium hujusmodi spoliando: et hoc contigit potissime quia Romani praefati, ut communiter dictum Balthasarem habebant exosum propter infestas gabellas [et] onera, quibus continue afflixit eosdem: et quia etiam dubitabant, si praedicti hostes de ipsius Balthasaris voluntate ad Urbem ipsam sic venissent: aliqui etiam eorundem Romanorum secreta partem dicti regis tenuerunt stipendiali per ipsum more veteri Romanorum. Quod autem ibi tunc et die

¹ Niem, in Vit. Jo. XXIII. — ² Godol, in Cosm. rel. VI, c. 90, Leonard. Aret. in Hist. ter. Ital. Paul. Collet. l. V et alii. — ³ Greg. l. VII, p. 14 et seq. — ⁴ S. Ant., III, p. lit. XXII, c. 6, in poine. — ⁵ Theod. e Niem in Vit. Jo. XXIII.

postea sæva et mala fiebant, maxime in eosdem curiales, scilicet personas et bona ipsorum, quæ omnia diripiiebantur, nimis esset tædiosum horrendumque calamo exarare.

« Prædictus vero Balthasar certificatus post eandem horam primarum de introitu hostium præfatorum ad eandem Urbem, ut præfertur, non confusus de palatio suo et muris dicti burgi, quos multum sumptuose reformari fecit, neque de castro S. Angeli, quamvis illud reputetur quasi inexpugnabile et fortissimum, quod in illis posset se ab hostibus præservare: sed equum celeriter ascendens, fugit versus Sutrium quem ipsi cardinales pro majori parte etiam eadem hora subito sequebantur: quorum tamen plerique, quia tunc tempus erat calidum, quo segetes recolligi debebant, terendo viam, siti, labore et aestu defecerunt, seu per itinera mortui ceciderunt: aliqui etiam eorum per insequentes hostes nos per novem milliaria vel circiter ab eadem Urbe, pauci tamen interfecti, sed pro magna parte rebus et equis eorum, quæ apud eos tunc reperiebantur spoliati, et alias male tractati fuerunt ». Subdit auctor Joannem XXIII noctu Sutrio se proripuisse Viterbium, deinde ad Faliscos se contulisse: at Ladislaum tum Sutriensibus, tum Viterbiensibus, tum Faliscis extrema quæque comminatum, nisi se suaque ipsi subicerent; atque ideo terrore percitos colla Ladislai jugo subdidisse, interfectoque arcis Hadrianae præfecto, alium a præsidiariis suffectum columpi se a Ladislao præmiorum magnitudine svisse ea lege, ut quæ ipsius fidei credita erant, raperet: sed cum in Neapolitanum regnum proditionis præmia recepturus se contulisset, interfectum atque opibus spoliatum a Ladislao fuisse, Joannem vero Senas indeque Florentiam profectum esse, non tamen Florentiam ingressum: « Ipse, inquit, Florentiam in quodam hospitio domini episcopi Florentini ex tunc usque ad principium mensis Novembris anno m^ocxiii remansit ».

Afferit hujus rei causas S. Antoninus sic in-
quiens: « Factiones magnæ per illud tempus in

Florentiis vigilant aliis Pontifici, aliis regi latentibus: ob eas factiones Pontifex intra Urbem invitatus non est, sed in suburbano episcopi resedit, curia autem intra Urbem recepta (1). Confirmant id litteræ 2 a Joanne ipso hoc anno date ad Petrum Ancharanum, quibus celeberrimus ille vir in Bononiensi Academia Decretalium cathedra donatus est, quibusque adscripta est dies X kal. Septembris apud S. Antonium extra mœnia Florentiæ. Pergit S. Antoninus: « Rex igitur prætatus per hæc ipsa tempora Urbem Romam et alias omnes urbes usque ad fines Senensium Florentinorumque occupavit, qui cum terribilis et potens esset, lateque per Italiam dominaretur, nec ulla resistendi cerneretur spes, Joannem Pontificem impulit ad externa Transalpinaque auxilia respicere, etc. Adit sanctus auctor Joannem Sigismundi Romanorum Hungariæque regis opem, missis ea de causa duobus cardinalibus legatis, implorasse. Fuere ii 3 Antonius Calaneus tit. S. Ceciliae presbyter, et Franciscus Zabarella SS. Cosmae et Damiani diaconus, quorum primus in oratione 4 ad Sigismundum habita in ejus oculis Ladislai flagitia ita defixit:

« Ladislaus rex ad obsidionem Urbis properans in campis patentibus per gentes Ecclesie victus terga vertere coactus est. Ah! quam variis modis impugnat perditus hostis Ecclesiam Dei! Postquam enim sensit se aperte nihil proficere posse, ad dolos et astutias serpentinas se convertens, pecuniis et muneribus gentes Ecclesie corrumpere et ad se transfugere procuravit; et ad Urbis mœnia castrametatus locutus est in dolo verba pacifica. En pacis nomen, quam sanctum est; pax a versutissimo hoste oblata animos audientium pellexit, maluitque sanctissimus dominus noster, licet illi hostis versutia satis admodum esset explorata, quodlibet periculum subire, quam pacem oblatam retutare. Sic inita pax est atque firmata: ipseque rex La-

1 Jo. I. VII. p. 243. — 2 Ext. de eo Jo. de S. Germano in A. Conc. Const. A. 68. — 3 Ext. in Ms. Cod. Bibl. Vat. sig. num. 7942.

(1. Que in hoc et sequentibus paragraphis narrat, narrata verè sunt: sed cum characteris notis destituantur, ideo per se non potènt tempora distribuenda libenter assumi. Ladislaus in Urbem Romanam irrupit die VIII Junii, eademque die Joannes Jugoslavicus captus est: dies XII primo Sutrium, tum Viterbium evasit, teste Antonio Petri et Durio, qui et subdit cardinalem Barensem a militibus Ladislai captum fuisse et carceribus S. Jacobi de Settignano reclusum, Viterbo ad montem Faliscorum se contulit, teste Niemo apud Anichistam et anonymo Florentino coævo, vulgato *Rer. Ital.* qui a Faliscis Senas transisse Pontificem addit, Venientem in eam honore sancti atronæ excepisse Senenses: quod ab illis in gratiam Florentinorum præstitum potius, quam amore religionis, cum alteri Pontifici a dicti Joanne *sebrantem* *dicunt putarent*, ait Joannes Bandinus de Bartholomæis, qui Senensem historiam vulgatum *Rer. Ital.* tom. XX tunc scribit. Aliternam igitur urbem cito deserens, Joannes Florentiam accessit: atque ab urbis in varias tunc factiones discussa ingressu prohibitus, substitit in suburbanis, ait S. Antoninus apud annalistas hic. Præteritum illi domicilium a die XX Junii ad usque diem VIII Novembris, teste de Bartholomæis in hist. Senen. Tunc vero Bononiam transiit, quo pervenit Novembris die XII, ut ex Miscella Bononiensi dis. annis, sequenti die, ut in eadem Miscella, *Jacobum de Insulanis* cardinalem renuntiavit: eo quod epus potissimum opera, ad idem scriptor, Bononiæ recuperasset. Errat ergo Giacomini, qui die XII kal. Octobris, errat et annalista, qui die VIII Novembris pupillam Jacobo datam, et quidem Bononiæ, scripserunt, quorum lapsus eo est planior, quod nec die XII Octobris, nec die VIII Novembris Joannes Bononiam a tunc pervenerat. Haud diu post, nempe XXV Novembris Miscella Joannes profectus est Laudam, ut de Concilio Constantiæ celebrando ageret cum imperatore. Ex hac serie chronologica, summa fide ex auctoribus coævis deducta, nemini inerte licet ad emendationem Annalium aptissima, Præmo Constitutionem illam Sigismundi, legendam in Annalibus hic num. 22 signatam die XVIII Octobris anni hujus, qua imperator securitatem eis spondet, qui ad Concilium venissent, non Joanni quidem pot. se illam petenti, sed cardinalibus eo ablegatis concessam fuisse: cum Joannes non nisi evenite Novembri cum imperatore congressus fuerit. Secundo in textum oblatum relatum in Annalibus num. 20, mense Decembri pro Septembri intepisse, ut legendum sit: « Pars Senensis Florentinorum, etc. etc. tunc in mense Septembri, vel Augusto, vel Octobri Concilium etc. ».

disians abjurato apostatice Angelo Corario, sanctissimo domino nostro plenariam obedientiam præstitit et fidelitatis homagium pro regno Siciliae. Vide quod apte dixit unus ex legislatoribus, quod satisfactio seu promissio propositum hominis malevoli non immutat: post aliquantum enim temporis opportunitatem nactus forti manu terra marique coacta dominum nostrum in Urbe circumvenit, et nocte mania Urbis suffodiens, mane facto Urbem ipsam hostiliter ingressus dominum nostrum et reverendissimos dominos cardinales intercepisset, nisi fugæ præsidio de manibus persequentium hostium fuissent liberati. Heu! quot mala vidit illa dies! Aliqui ex cardinalibus captivati, plures presbyteri et clerici trucidati, multi vulneribus affecti, curiales omnes expoliati bonis suis, Basilicæ Apostolorum profanatae, equi in illis passim stabulati, Ecclesiae Urbis crucibus, calicibus sacroque ornatu reliquo nudatae, quodque horreo referens, perditissimi homines in tabernis publice sacris calicibus poculorum vice abusi sunt. Quo non erumpit effrenata cupiditas? Mulieres honestæ virginesque Deo dicatae passim raptae: probati cives atque optimi relegati et eorum bona proscripita. Quis illius diei clades enumeret? Nunquam; si cui vacet Annales evolvere, ab nullo hominum genere tanta impietas præsumpta est. Semper etiam apud gentiles sacra venerationi præcipue habita: solus Balthasar in profano convivio sacris vasis abusus, ipsa ostione divina noctu peremptus vite pariter et sceleris finem accepit: verum hæc satis pro tempore dicta sint. Hæc post irruptionem Urbis, maxima patrimonii parte a profano rege occupata rebusque undique perturbatis, sanctissimus dominus noster ad civitatem Florentiæ se contulit et a civibus Florentinis reverenter exceptus humanissimeque tractatus est ».

Hos casus adversos Joannis XXIII nonnullis præsigniis fuisse prius ostensus, interpretatur Theodoricus Niemius ¹, quæ potius indicent, significasse ipsum sine jure Pontificia insignia invasisse superstitæ adhuc Gregorio papa: « Hæc, inquit, inconvenientia, aliqua indicia figurabant, quia dum quadam vice in festo Pentecostes dictus Balthasar vespere solemnes in capella majori sui palatii prope Basilicam S. Petri, ut moris est, celebraret, dum inciperetur hymnus: *Veni, creator Spiritus*; illico adluit et volavit illic in alto bubo seu noctua. Hujus rei novitatem multi curiales ibidem existentes mirabantur: et eisdem temporibus dum ipse Balthasar in porta Ecclesie sancti Joannis Lateranensis arma sua in medio armorum seu insignium quorundam aliorum depingi fecisset, fulgure infra paucos dies destructa fuerunt, eisdem aliis armis seu insignibus remanentibus salvis ».

20. S. *Franciscæ filius per miraculum restitutus*. — Exercente tyrannidem Romæ Ladislao, Laurentius B. Franciscæ e Pontianis vir, ut Pontificiarum partium studiosus in exilium pulsus est; cumque Petrus Trojæ comes Neapolim esset profecturus, Baptistam filium obsidem ad se mitti jussit: illa materno amore mota capiti filii metuens ipsum occidere statuit. Verum Antonellus religiosus vir, qui sanctæ mulieri a confessionibus erat, divino instinctu afflatus ipsi imperavit, ut filium ad comitem et ejus administratos perduceret. Non respuit illa acerba imperia; sed filium manu in Ecclesiam, cui Ara-Cœli nomen est, ubi comes et tribuni versabantur, deduxit, adeo ut plerique fremere filium tradi a matre illi, qui ipsum in servitulem vel carnificinam abducturus erat; quem cum obtulisset comiti, et nonnulli eam hortarentur, ut filium et se commendaret: subjecit, se illi, qui posset opem ferre, commendaturam: atque ante imaginem Deiparæ preces fusura se projecit, et quamvis imago oclusa esset, eam tamen inspexit. Interea comes Baptistam obsidem viro militari tradidit, ut eum Neapolim duceret: quem cum ille equi dorso imposuisset, et iter Neapolim versus capere vellet, nunquam equum adigere calcaribus potuit, ut gradum inferret; sed tantum retrogredere, quocirca alium conscendit equum: sed is pariter iter ingredi respuit: permutati subinde fuere plures equi, sed nunquam impelli potuere, ut antrosum figerent pedem. Prodigio itaque percussus comes una cum aliis militibus mox Baptistam matri restituit. Agunt pluribus de Ladislao in ditionem Ecclesiasticam irruptione illius temporis scriptores ¹, inter quos Nicolaus Bartholomæus e Turcia veteris Chronici Ms. archivi Bibliothecæ Vaticane auctor addit, Ladislauum Tuderto etiam, Joannem vero Gattam Viterbiensem præfecturam in iis turbis invasisse.

Cæterum cardinales legati non modo ad rehendendas Ladislai grassationes missi fuere, verum ad paciscendum cum Sigismundo de loco, in quo cogendum esset Concilium, quod jam a Ladislao fuerat discussum, cum ad redigendas sub unius Pontificis auctoritate orbis Christiani Ecclesias, tum ad ditionem Ecclesiasticam in pristinam amplitudinem restituendam celebrandi illius summa necessitas urgeret; de quo hæc Gobelinus ² tradit historiae: « Papa veniens Florentiam ibidem reverenter receptus est, et tunc in mense Decembri Concilium in kalendis Novembris deinde proxime venturis indixit; locum tamen Concilii non determinavit: quapropter duos cardinales ad regem Romanorum tunc in Italia moram trahentem ad concor-

¹ Barth. e Turcia in Chron. Ms. arch. bibl. Vat. sign. num. 411. Ms. Bibr. Ven. loc. an. Leon. Arch. hist. eccl. Ital. Gobel. in Cosm. c. 90 et alii. — ² Gobelus. ibid.

daudum de loco destinavit, qui simul in civitatem Constantiensem consenserunt : post hoc papa et rex in Laudensi civitate convenientes, locum eundem pro Concilio generali celebrando approbaverunt ».

21. *Joannes et Sigismundus Laudam convenientes Constantiam designant pro celebrando Concilio, ad quod litteræ Encyclicæ datæ.* —

Adorat S. Antonius divinæ providentiæ arcana consilia, quæ Constantiam delegit ad celebrandam Synodum OEcumenicam, in qua Ecclesiam schismate laceratam in priorem formam statumque revocavit, flexitque Joannis mentem, ut inila jam consilia momento abjiceret, remque ex Leonardo Aretino, qui Joanni ab epistolis erat, narrat ; ex quo etiam nos historiæ veritatem delibabimus : « Unicum remedium », inquit Leonardus ipse ¹, « et imperatori et Pontifici videbatur generale Concilium advocari ; sed erant circa hoc ipsum constituenda permulta, seu locus, tempus, modus. Missi sunt igitur his de causis ad Sigismundum legati : horum missio legatorum ruinæ Pontificis initium fuit. Qua in re non videtur prætereundum mirabile quiddam, quod tunc accidit, ut omnia cœlitus gubernari cognoscamus. Communicaverat mecum Pontifex arcane mentem et cogitationem suam : In loco, inquit, Concilii rei summa est, nec ego alicubi esse volo, ubi imperator plus possit : legatis igitur istis, qui a me mittuntur, mandata amplissima potestatemque maximam ad honestatis speciem dabo, quæ palam ostentare possint atque proferre, secreto autem mandatum restringam ad loca certa : enumeravi mihi subinde loca ». At ne legati ex illius Diplomatis, ad conciliandam iis auctoritatem compositi, amplitudine aliquid contra Joannis arcana imperia moliri possent, subjectam sanctionem hoc anno edidit ² :

« Joannes, etc. ad futuram rei memoriam.

« Attendentes, quod sæpenumero contingit legatos aut nuntios seu vicarios Sedis Apostolicæ, ad diversa mundi regna et partes alias multiplicibus ex causis per Sedem eandem cum variis facultatibus et potestatibus destinari, et, sicut habet fide dignorum assertio, iidem legati, nuntii seu vicarii respectu generalitatis appositæ in litteris facultatum hujusmodi sub iis, cum plena potestate legati a latere seu aliis similibus verbis circa eorum officia gubernationem seu administrationem vel exercitia, metas specialium facultatum sub generalitate prædicta seu vigore potestatis hujusmodi legatis, nuntiis seu vicariis a jure concessæ transgrediuntur interdum, ex quibus scandala sunt suborta, et gravia privatum et publice causata dispendia, nos intendentes in præmissis de opportuno pro-

videre remedio, auctoritate Apostolica ex certa scientia tenore presentium, hac presenti constitutione decernimus statuentes, quod de cætero nullus cujuscumque status, gradus, habitus seu conditionis, Ecclesiastici vel mundani existat etiamsi cardinalatus dignitate præfulgeat, legatus, nuntius aut vicarius, seu quivis alius officialis præfate Sedis hactenus quomodolibet deputatus aut creatus, deputandus aut creandus imposterum auctoritate Apostolica, quovis fungatur officio, possit, audeat vel presumat per se vel alium, seu alios, publice vel occulte, aut quovis colore quasito, directe vel indirecte, virtute generalis potestatis aut facultatis hactenus per eandem Sedem concessæ vel concedendæ de cætero cuicumque, maxime sub his vel similibus aut eundem effectum importantibus verbis : *Cum plena potestate legati a latere* ; etiamsi de jure vel consuetudine virtute nominis aut dignitatis vel potestatis talis officii eis foret attributa potestas, aliquid vel aliqua agere vel exercere, nisi dumtaxat quantum et prout talibus legatis, nuntiis, vicariis seu aliis magistratibus, per formam specialium facultatum et potestatum eis hactenus in specie per Sedem eandem concessarum seu concedendarum imposterum per litteras Apostolicas, et non aliter nec alio quovis modo, etiam si paria, similia vel minora forent iis, que in præfatis litteris specialiter sunt concessa ; decernentes ex nunc irritum et inane, si sicut vel aliter a quoquam scienter, vel ignoranter contigerit imposterum quomodolibet attentari, etc. Datum Romæ apud Sanctum Petrum V kalend. Maii, Pontificatus nostri anno III ».

22. Sed universus illic humane prudentiæ apparatus ad irritum cecidit, arcanoque instinctu actus Joannes priora confudit consilia, ut legatos, quos de Synodi loco designando agitata missio, nullis arcanis imperiis constringeret, neque amplissimam de eo decernendi potestatem circumscriberet, ut ex Leonardo Aretino liquet ³ : « Cum in hoc proposito, inquit, multos dies fuisset, tempus venit, quo proficisci legatos oportebat, tunc remotis cæteris præter me unum legatos secreto allocutus est, multisque verbis cohortatus ad munus legationis diligentissime obeundum, ostendens, quanti ponderis illa res esset, ejus rei gratia mitterentur : deinde conversus ad benevolentiam, cum eorum prudentiam fidemque laudaret, ac melius illos cognoscere, quid factu opus esset, quam se ipsum dicebat. Dum ista commemorat atque inculcat, affectus ipse benevolentia propositum diu cogitatum momento temporis immulavit. Deceveram, inquit, loca quedam nominare, a quibus nullo modo discederetis, sed in hoc temporis puncto sententiam nullo, ac vestræ prudentiæ

¹ Leon. Aret. in hist. rer. Ital. et ex eo S. Ant. tit. II, sup. c. 6. § 1. — ² Jo. I. XII Ep. cur. an. 3. p. 199.

³ Leon. et ex eo S. Anton. ubi sup.

cuncta permitto : vos quid mihi tutum et quid formidandum cogitetis ; chartulamque, in qua ea loca scripta erant, in eorum conspectu lacervavit, absque ulla alienius loci nominatione. Legati igitur ad Sigismundum profecti Constantiniam pro loco Concilii delegerunt, urbem et transalpinam et imperatori subjectam : quod simul atque intellexit Joannes, incredibile quantum indoluit, seipsum ac fortunam suam detestatus, quod tam leviter a cogitatione propositoque illo pristino restringendorum locorum descivisset : sed voluntatem Dei nemo vitare potest. Joannes principio hyemis Florentia Bononiam abiit, nec multo post congressum Sigismundi petens in Galliam Cisalpinam profectus, Placentiam primum cum illo congregitur, inde ad Laudensem urbem profecti ambo mense fere toto in ea urbe fuere ». Agitatum inter ipsos in ea urbe fuit de cogendo Concilio Oecumenico, ac Joannes datis Lauda V id. Decembris Encyclicis litteris¹, universos præsules recurrentibus anni proximi kalendis Novembris Constantiniam pergere jussit :

« Joannes, etc. ad futuram rei memoriam.

« Ad pacem et exaltationem Ecclesiae et tranquillitatem Christiani populi prompto corde et efficaci desiderio intendentes, ea libenter ordinamus et quarimus, per quae hujusmodi pax et exaltatio tranquillitatis merito valeat promoveri. Dudum siquidem felicis recordationis Alexander papa V antecessor noster, in sacro generali Pisano Concilio tunc præsiderens, ex quibusdam magnis et arduis causis eundem moventibus, ipso approbante Concilio inter cætera decrevit iterum generale Concilium ex tunc ad terminum per se vel successorem suum in loco, de quo sibi vel eidem successori videretur fore solemniter convocandum ; idemque prædecessor, ad ea, quæ circa reformationem Ecclesiae expedientia restabant, pro tunc suspendit ipsum Concilium usque ad tempus triennii præfatum continuandum statuit et prorogavit.

« Postmodum vero ipso Alexandro prædecessore nostro, sicut Deo placuit, vita functo, nobisque, divina favente clementia, ad apicem summi Apostolatus assumptis, dum tempus triennii ejusdem jam advenerat, et vos per vestigia ejusdem prædecessoris incedere, et ordinationem præfata ab eo in Concilio, ut præfertur, factam puro corde et recta voluntate adimplere properarem, quibusdam rationibus tunc expressis animum nostrum moventibus, Concilium hujusmodi in Romana Urbe, quæ paulo ante de manibus hostium recuperata præsentiam nostram pro ipsius conservatione plurimum flagitabat, debito tempore convocavimus. Verum quia veniente postea tempore constituto,

prælati et cæteri qui hujusmodi Concilio interesse debebant, nequaquam in tanto numero convenerunt, quantum rerum agendarum pondus et magnitudo requirere videbatur, nos post alias prorogationes per nos factas tandem Concilium ipsum ad mensem Decembris nunc præsentem solemniter prorogavimus ac celebrandum statimus, locum autem infra certum tempus reliquimus declarandum, ut interim super eo maturius consuleremus.

« Post hæc vero, infra dictum tempus nondum elapsam, per litteras charissimi in Christo filii nostri Sigismundi electi in regem Romanorum et Hungariæ regis illustris instantissime requisiti, ut non properarem in declaratione loci pro Concilio faciendo, sed tam in declaratione loci prædicti, quam etiam in tempore dicti Concilii celebrandi supersedere vellemus, donec ipse nuntios super hoc instructos ad nostram præsentiam destinaret, nos votis ejusdem regis, quæ ex zelo devotionis et puritatis fidei emanare conspicebamus, annuentes, adventum prælatorum nuntiorum de venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium et prælatorum, qui Romæ in generali consistorio ad hoc vocati fuerant, voluntate, consilio et assensu duximus expectandum. Deinde cum post Romanæ Urbis miserabilem casum ad nos tunc apud Florentiam existentes, ejusdem regis nuntii accessissent et ex parte ejusdem regis nulla nobis circa materiam suggestissent, eorum auditis relatibus, pro pleniori expeditione dilectos filios nostros Antonium tit. S. Cæcilie presbyterum et Franciscum tit. SS. Cosmæ et Damiani diaconum S. R. E. cardinales cum plena potestate super hujusmodi electione loci et deputatione temporis, ac simul cum eis dilectum filium nostrum nobilem virum Manuelem Chrysoloram militem Constantinopolitanum ad præsentiam ejusdem regis transmisimus : qui ad eum venientes tandem de ipsius regis consilio et assensu, civitatem Constantiensem provinciæ Moguntinensis pro loco hujusmodi Concilii celebrandi concorditer elegerunt, ac tempus ad initiandum hujusmodi Concilium statuerunt diem primum.

« Deinde vero nos, qui pro quibusdam arduis et magnis negotiis cum eodem rege juxta nostrum et ipsius desiderium personaliter convenientes, certificati ab eo de habilitate, capacitate et securitate civitatis Constantiæ antedictæ, quam securitatem ipse rex se præstiturum et in ipso Concilio personaliter affuturum pollicetur, volentes et ab intimis cupientes, ut præfata celebratio Concilii salubriter impleatur et optatum consequatur effectum hujusmodi electionem loci et temporis, ut præfertur, factam auctoritate Apostolica tenore presentium de eorundem fratrum nostrorum consilio et assensu ratificamus, approbamus et confirmamus, ac ei Apostolici roboris adjicimus firmitatem, præfatumque

¹ Co. I. ubi, p. 28. Ext. in Actis Gene. Const. sess. I. et in Bul. Jo. XVIII.

Concilium in civitate praedicta Constantiensi die prima mensis Novembris proxime venturi iudicandum et auctore Domino exinde celebrandum, eadem auctoritate et consensu harum serie statuimus, pronuntiamus et decernimus, venerabiles fratres nostros patriarchas, archiepiscopos, episcopos et dilectos filios electos, abbates et caeteros Ecclesiarum et monasteriorum prelatos requirentes, hortantes et monentes ac in virtute praestiti iuramenti et sanctae obedientiae eisdem mandantes, quatenus personaliter, necnon charissimos in Christo reges et nobiles viros duces, principes, marchiones et alios, qui huiusmodi Concilio interesse debent, vel qui prodesse possunt quoquo modo, per viscera charitatis Domini nostri Jesu Christi invitantes et exhortantes, quatenus pro pace Ecclesiae et omnium Christianorum etiam personaliter, vel si personaliter non possint, per solennes oratores congruo tempore Concilio dicto debeant interesse, ut sic congregata fidelium multitudo copiosa, ea quae in eodem Concilio agenda incumbunt, Deo auctore et adiutore, salubriter ordinentur. Nulli ergo, etc. Dat. Lauda V id. Decembris, Pontificatus nostri anno IV. Conceptae iisdem ferme verbis aliae extant litterae ad Auxitanum archiepiscopum et suffraganeos missae. Antea vero Joannes Sigismundum regem Romanorum obstrinxerat sibi in Constantiensibus conventibus summam exercendam auctoritatis libertatem permissum iri, praesulesque Ecclesiasticae immunitate polituros; quod etiam Sigismundus vulgavit fide publica per regias litteras¹ data, quibus etiam principes omnes ac praesules ad caelum illos allexit: « Vos, inquit, universos et singulos in Domino exhortamur, ut illi ex vobis, ad quos pertinet ad Concilium venire, deposito omni timore, curetis ad locum praemissum tempore praescripto conferre: ubi etiam nos, Deo favente, curabimus interesse, ac omni nostro posse facere, ut omnes et singuli in Concilio existentes plena securitate atque libertate tam in accessu, quam statu et recessu potiantur, et quod dominus noster papa cum dominis cardinalibus et sua curia, ac cum omnibus praefatis et clericis in Concilio existentibus gaudeant plena Ecclesiastica immunitate, ita etiam quod ipse dominus noster papa ibi libere possit omnem suam Apostolicam auctoritatem, jurisdictionem et potestatem exercere: et similiter domini cardinales et principes, omnesque aliae tam Ecclesiasticae quam saeculares personae in Concilio existentes possint libere loqui et tractare, et expedire omnia, quae sibi videbuntur opportuna. Datum in Ecclesia S. Stephani protomartyris in villa vocata *Vigliud*, in vulgari *Vegui*, Cumanica diocesis, anno a Nativitate Domini MCCCXIII, die

Lanae penultima mensis Octobris, regnorum nostrorum anno Hungariae, etc. XXVII, Romanorum vero IV. »

23. *Gregorius a Joanne ut veniat ad Concilium provocatus.* — Navavit etiam regiam operam Sigismundus, ut Constantienses cives paciscerentur cum Joannis oratore, ipsos sacris honoribus, quibus Romani Pontifices ob supremam dignitatis apicem affici solent, Joannem prosecuturos, neque ei libertatem abeundi adimpluros: permissuros dicendi inter Romanae curiae aulicos juris potestatem, itinera a praedonum grassationibus vindicatos, animadversuros in eos, qui aliquam injuriam ad Concilium accedentibus inferrent, neque ut Joannes quibusvis publicam fidem daret prohibituos, nuncupatumque de his omnibus a magistratibus sacramentum Colonicis archiepiscopus Sigismundi regis nomine confirmavit.

Vocatus quoque ad id Concilium est Gregorius, ut si vere pristinam Ecclesiarum conjunctionem redintegrare cuperet, una cum suis accederet, quae de causa Sigismundus imperialem illi clientelam spopondit omnemque periculi suspicionem ab eo abfuturam: « Si, inquit, facere vultis quantum in vobis est, ut Ecclesia Dei possit esse debite reformata, modum habetis in veniendo ad praemissum locum tempore constituto cum vestris de vestra obedientia, ubi si facere volueritis vestrum debitum Deo, mundo vestraeque conscientiae, atque nobis plurimum satisfacietis: ad quem etiam adventum vos pro nostro imperiali officio exhortamur, requirimus et monemus, et super his nostras litteras vobis transmittimus, ne postea dicere vel allegare ullam ignorantiam valeatis. Nos etiam, ut pleniorum causam veniendi habeatis, per praesentes damus vobis et vestris plenum et saluum conductum et securitatem. Datum Lauda, etc. » Caeterum palefecit postea exilus sincere a Gregorio, fide autem simulataque a Joanne rem gestam esse. Sollicitum pariter a rege Romanorum fuisse Petrum e Lana, ut ad schisma abolendum Constantiam concederet, colligitur ex aliis Actis: at illum in perfidia obduruisse, atque adulterini honoris umbram animae suae saluti et Ecclesiae paci praefuisse, inferius dicemus. Nunc ad religionis Christianae in Septentrione propagatae triumphos properat narratio.

24. *Samagitia ad Christum conversa.* — Vocatus ad Polonicum sceptrum ex Lituania, arcano divinae providentiae nutu, Vladislavus², non modo Lituania pellexerat ad Christum, quam hoc ipso anno conjunxit Poloniae, ac nobilitatis decoravit insignibus, ut quae e Polonia fidei splendorem traxerat, ita gloriae ornamenta acciperet; verum et ad constabiliendam preferen-

¹ Ext. in Act. Conc. Const. collectis a Jacobo, de Corret. Ms. bibl. Val. sig. num. 1912.

² Michov. I. IV. c. 13. Cron. I. XVII.

damque in Russia religionem incubuerat, atque ideo ejus rogatu Joannes superiori anno V kal. Septembris episcopalem sedem in oppido cui *Lamburga*, vulgo *Lyprowen* sive *Leopole* nomen inditum, in ducatu Halesiensi excitavit, ut ex ea Evangelicæ lucis radii latius ad finitimas provincias diffunderentur. Cumulaturus vero id præclarum facinus novis hoc anno statutis trophæis Wladislaus in Samagitia fidem Christi, quam ante intulerat, propagavit. Cujus pietatem commendat Michovias :

« Anno, inquit, Domini MCCCXIII, et infra : « Samagitia fidem Christi et Baptisma opera regis Wladislai suscepit. Ad cognoscendum autem naturam provincie et gentis illius animadvertente, quod regio Samagitia est Septentrionalis et gelida, Lituania, Livonia et Prussiae confinia silvis, collibus et fluminibus circumseptæ » : pluribusque interjectis de regionis conditione hominumque feritate, hæc subdit de eorum superstitione, quæ ab Wladislao eversa est : « Gens ad divinationes et auguria proclivis : præcipuum munus Samagiticum erat ignis, quem sacrosanctum et perpetuum putabant, qui montis altissimi jugo super fluxum Mienyasza sito assidua lignorum appositione a sacerdotum sacerdote alebatur. Accedens itaque Wladislaus turrim, in qua consistebat, incendit, et ignem disjecit et exstinxit. Succidit deinde per milites suos Polonos silvas, quas non secus quam sanctas et deorum suorum habitacula Samagitæ, juxta illud poeticum : *Habitabant dii quoque silvas*; venerabantur in eam caliginem mentis prolapsi, quod et silvæ præfatæ, et aves feræque in illis consistentes sancte forent, et quidquid in illas ingrederetur, ut sanctum censeretur deberet. Violanti quoque nemus, feras vel alites, manus aut pedes dæmonum arte curvabantur. Maxima itaque Barbaros tenebat admiratio, quod Polonorum milites nemus ritu eorum sanctum excindentes nulla læsio, qualem ipsi in se frequentius experti erant, sequeretur. Habebant præterea in silvis præfatis focos in familias et domos distinctos, in quibus omnibus charorum et familiarium cadavera cum equis, sellis et vestimentis potioribus incendebant. Locabant etiam ad focos hujusmodi ex subere facta sedilia, in quibus escas ex farre in casei modum præparatas deponebant, medonemque focis infundebant, ea credulitate illusi, quod mortuorum suorum animæ, quorum illic combusta fuerant corpora, nocte venirent esaque se reficerent, etc. »

Addit auctor, ut rex Wladislaus Christianis institutis Samagitas erudiendos curavit, atque

Ecclesiam episcopalem pluresque parochias condidit : « Rex itaque Wladislaus primum eos orationem Dominicam, deinde Symbolum docuit, quoniam nullus sacerdotum linguam Samagiticam noverat, et undis Baptismatis abluisti jussi. Unus autem ex majoribus Samagitarum pro omnibus respondit : Ex quo, inquit, serenissime rex, dii nostri velut inermes et languidi a Deo Polonorum defeti sunt, deos nostros et sacrorum deserimus et Deo tuo atque Polonorum fortiori adheremus : sicque baptizati sunt : rex autem in Miedniki cathedralem Ecclesiam sub honore et titulo sanctorum martyrum Alexandri, Theodori et Eventii, in aliis autem locis Ecclesias parochiales fundavit, et illis dotem sufficientem consignavit et inscripsit. Meduicensi Ecclesie successu temporis primus episcopus Mathias origine Alamanus, Vilna lamen natus, eo quod linguam Lituanicam et Samagiticam norat, præfectus et consecratus est ».

Involuti errorum tenebris Samagitæ, antequam Evangelica doctrina collustrarentur, nil de humani generis orbisque creatione norant, quæ dum ipsis ex sacris oraculis recenserentur, ridiculum hoc accidisse narrat idem auctor : « Contigit autem in prima plantatione, dum Samagitæ per magistrum Nicolaum Vanzik fratrem Ordinis Prædicatorum regium prædicatorem per interpretem instruerentur de fide, creatione mundi et lapsu primi hominis Adæ, unus Samagitarum sufferre sermonem prædicantis non valens, in hæc verba prorupit : Mentitur, inquit, illustrissime rex, sacerdos iste : asserit mundum creatum fore cum sit homo non longævæ ætatis : sunt enim inter nos plures annorum numero seniores et centenarium numerum supergressi, qui creationem nullam recordantur, sed solem et lunam cæteraque sidera semper eisdem motibus luxisse referunt. Rex autem Wladislaus cum silere jubens magistrum Vanzik creationem mundi non asseruisse in diebus suis incœpisse, sed longe ante declaravit, puta ante sex millia annorum et paulo post ordinatione divina provenisse ». Hactenus Mathias Michovias cui Martinus Cromerus de Samagitia ad Christi cultum adducta consentit, traditque Wladislaum non modo in eo pii regis, verum et doctoris et Apostoli munere perfunctum, cum sacerdotibus linguæ Samagiticæ ignaris ipse Evangelicæ doctrina Barbaros, suggerentibus ipsi quæ dicturus facturusve erat sacerdotibus, instrueret : utque religio aliores inter Samagitas radices ageret, et ab impiis deinde hominibus non convelleretur, diutius in ea provincia, quam statuerat, substituisse refert.

GREGORII XII ANNUS 8. — CHRISTI 1414.

1. *Gregorius Constantienses conventus disturbare nititur, datis ad Sigismundum litteris.* — Haberi copli sunt Constantiæ sollemnes episcoporum conventus anno a partu Virgineo quarte decimo supra millesimum quadringentesimum, Indictione septima, in quibus Christiana res, sublatis schismatis dissidiis, reflorescere visa est, et contra impii Wicleffi haereses communita. Sed antequam de Concilii Aelis dicere aggrediamur, ea quæ ad ejus apparatus spectant delibabimus. Allerebat Gregorio XII hujusmodi præsulum convocatio graviores metus ne in eo superiores essent adversarii. Itaque velut indictum sine Apostolica auctoritate evertere nisus est: cumque se verum Ecclesiæ pastorem esse ostenderet, addidit id Concilii OEcumenici nomine non exornandum, plura de Sigismundo rege Romanorum conquestus, qui se Joanni XXIII addixisset, ad quem decrevit internuntios Joannem Dominicum Ordinis Prædicatorum tituli S. Sixti presbyterum cardinalem, ac Joannem designatum a se patriarcham Constantinopolitanum, qui causæ suæ aequitatem illi exponerent, subjectasque litteras porrigerent.

« Gregorius, etc. charissimo in Christo ex desiderio nostro filio Sigismundo, etc. regi illustri salutem et Apostolicam benedictionem.

« Ex eo vidimus veritatem et justitiam nostram opprimi multifarie ab iis, qui multiplici errore nos impugnaverunt, et variis astutiis non cessant nos lacerare, quia super deductione et directione ad pacificum statum et omnibus clarum propositum pervenire non nostra querendo cupientes, judicem in terris non habemus super justitia nostra, ad quem recursum habere potuerimus: et ideo serenitatem tuam excitamus, in qua ex pluribus tuæ regis benignitatis providis actibus sæpius magnam fiduciam suscipientes, nos confortasti, et de tua virtute in Domino lætiffimam suscepimus ampliorem; et quanto magis postea nos percepisti desolatos, et lucide videre potuisti has persecutiones nobis contingere, ut solet fieri, ex dilectione Dei defensoribus veritatis sustinentibus partem Domini, tanto glo-

riosius assurgere debuisti. Sed, o dolor! nimium partem Domini gravasti, cum per formam excogitatum secundum exigentiam subversionis factæ adversus Catholicam Ecclesiam et thronum Apostolicum, eidem serenitati ministratam, alligisti generale Concilium ad quam formam potestas papalis condescendebat extreme pro pace et unitate Christianorum introducenda; sed declinatus es partialiter ad particulare Concilium aptum pacem turbare et errores nutrire, ex qua declinatione robur usurpatoribus addidisti. At si ad Dominum cor effuderis conversus ad primam virtutem, non permittes nos confundi; quia ex eo patimur et passi sumus, quoniam fideliter et recte ambulare volumus: quam rem per experientiam perpendere potuisti, quando per tunc venerabilem fratrem nostrum Andream archiepiscopum Spalatensem nobis ex parte tua persuadentem transitum ad viam Concilii Generalis, per quem responsum dedimus, quod incooperamus per viam renuntiationis, et ideo per illam tendebamus perlicere sacratissimam unionem, sed si in desperationem duceremur, ad viam hujusmodi Generalis Concilii nos converteremus, sicut et fecimus. Si ergo lumen nostræ puritatis animadverteris, sustine Dominum Altissimum, qui te glorificabit: nos vero, qui continuo in varia et gravia impedimenta incidimus, remedia quæ possumus libenter apponimus. Et ideo dilectos filios Joannem tit. S. Sixti presbyterum cardinalem et Joannem electum Constantinopolitanum nostros et Apostolicæ Sedis nuntios ad providentiam tuæ regis celsitudinis præsentialiter destinamus, quos eidem in Domino commendamus. Dal. Arimini XVI kal. Novembris, Pontificatus nostri anno viii ».

2. *Decernit legatum ad Constantienses conventus.* — Non modo ad Sigismundum regem Romanorum ii nuntii a Gregorio missi fuere; verum et ad Constantienses conventus, ut in his ipsius causam adversus Pisantium Concilium, a quo se iniq̄ exauctoratum contendebat, tuendam susciperent, ut ex subjectis litteris patebit.

« Gregorius, etc. dilectis filiis Joanni tituli

S. Sixti presbytero cardinali, Ragusino vulgari-ter nuncupato, et Joanni in patriarcham Constantinopolitanam electo, nostris et Apostolicæ Sedis nuntiis.

« Apostolicæ vocis sonus ad omnes consuevit emitti, ut clamor patris audiatur a filiis, et ad stuporem excessuum corda fidelium excitentur. Videntes igitur quot et quanta, peccatis hominum exigentibus, perniciose secuta sunt et cumulantur quotidie ex injusta congregatione Pisana, quam damnant sacri canones, et acla in ea, et rationabiliter considerantes, quod perniciosiora sequerentur ex proxima congregatione faciendâ Constantiæ, quæ ad prosecutionem dictæ congregationis Pisanae facta est, ut scripta de illius ordinatione manata testantur, nisi efficax remedium pietate Altissimi apponatur, et volentes, ut tenemur ex debito pastoralis officii, quantum nobis possibile fuerit, obviare, et pro Dei honore et animarum salute ac fidei Christianæ religione omnem nostram diligentiam, prout semper fecimus, adhibere; vos ad partes illas et locum Constantiæ antedictum duximus presentiatiter destinandos, ut per vos patetia veritas et justitia nostraque puritas ac voluntas, ad ea, quæ Dei sint, unionis, consolationis et pacis populi Christiani. Et ut eo efficacius hæc facere valeatis, quo nostra fueritis potestate fulciti, vobis hæc omnia, ut præmittitur, agendi, excessus quoque et alia horribiliter attentata contra nos et Catholicam Ecclesiam matrem et magistram omnium atque dominam aperte omnibus demonstrandi, et attentata hujusmodi declarandi, impugnandi et irritandi, modisque congruis et opportunis irritari et corrigi faciendi, ac cum omnibus et singulis tam Catholicis quam schismaticis tractandi et procurandi salutem, pacem et veram unionem ac reintegrationem dari populo Christiano plenam et liberam auctoritate Apostolica tenore presentium concedimus facultatem, ratum et gratum habituri quidquid per vos pro prædictis et circa prædicta nostro nomine factum fuerit sive gestum; idque facturi usque ad satisfactionem condignam, dante Domino, plenarie observari. Dat. Arimini II id. Octobris, Pontificatus nostri anno VIII ».

3. *Joannis Pontificatus in controversiam vocatus in Germania.* — Extant aliæ a Gregorio ad eosdem datæ litteræ, quibus summam ipsi potestatem tribuit: tum præcipue Joanni Dominico provinciam dedit, ut in amplissimis illis cœtibus ipsis famam ab æmulatorum malevolentia vindicaret, ac præsules Joanni obsequentes ad suas partes traheret, legatique Apostolici ea de causa munere in Germania ac Belgio insignivit. Profectum Constantiam Joannem Dominicum refert S. Antonius his verbis: « Illic quoque accessit cardinalis Ragusinus dominus Joannes Dominici Ordinis Prædicatorum pro

obedientia et parte Gregorii, qui a multis Deum limentibus et peritis adhuc reputabatur Pontifex summus, quamvis ab extra soli Malatestæ eum venerarentur ». Verum fradit Gobelinus hoc ipso anno in Germania, cum de Coloniensi archiepiscopatu, vita functo mense Aprili Frederico, inter Thidericum de Morsa et Willelmum Montensem gravis controversia exorta esset, ac Joannes Sigismundi regis Romanorum et Hungariæ rogatu Thidericum, utpote potioribus polentem suffragiis, confirmasset; aliam graviorem de Joannis et Gregorii Pontificatu recruduisse controversiam, proposito a Willelmo publico scripto in foribus Ecclesiæ Coloniensis, quo disceptabat non Joannem, sed Gregorium Pontificios apices juste gerere: « Dominus, inquit, Willelmus ab hujusmodi provisione tanquam de notoria intruso, (nimirum Joanne XXIII) et pro ingressu simoniaco procedente facta ad unicum verum et indubitatum summum Pontificem et ad Sedem Apostolicam et ad Concilium generale Constantiæ tunc celebrandum appellavit, et in appellatione sua dominum Joannem papam non simpliciter papam, sed dominum Joannem, quem Bononiensem, et quidam alii papam modernum appellant, nominavit; et hanc appellationem suam valvis Ecclesiæ Coloniensis publice fecit alligi; et nihilominus dominus Adolphus dux Montensis ad Gregorium pro confirmatione seu provisione domini Willelmi, videlicet fratris sui, legationem destinavit, et quoniam nulli principes et domini cum domino Willelmo confederationem inierunt, guerra gravissimæ inter ipsas partes sunt ortæ ». Demum Thidericum, a quo Sigismundus Aquisgrani coronam argenteam accepit, positum archiepiscopatu tradunt Annales Colonienses, cedenteque Willelmo controversiam compositam narrat Gobelinus.

4. *A Sigismundo causam suam tuetur de se non subjiciendo Concilio.* — Caterum dum agebat Constantiæ Joannes Dominicus, cum insignia Gregorii hospitiis foribus præfixisset, ea nocte disjecta fuere: neque in judicium deducta, lata sententia est in loco, qui Joanni pareret, deligi non debuisse. Qui porro impetrare non potuit, ut Gregorii insignia palam statueret, a votis admodum aberat, ut episcopos illos ad Gregorii obsequia traduceret. Nec Sigismundus ab illo ad optata Gregorii lecti se sivit: imo gravissimis illum ursit litteris, ut Constantiam ad redintegrandum Ecclesiarum fœdus se conferret; questusque est apud Gregorium, ipsum Ecclesiæ publicam offensionem afferre, et sacris abuti oraculis ad propagandum schisma eaque in contrarios sensus obtorquere, exprobatilque quierere diffugia et latebras, neque audere Concilio OEcumenico se committere. Quæ sibi objecta refellere aggressus Gregorius causas addidit, ob quas conventum Constantiensem declinaret: primum a Christi vicarii et Petri successoris

dignitate abhorrere ad Joannis, quem intrusum vilio in Pontificium solium contendebat, imperium indicis ab illo cœtibus interesse; eminere adeo Apostolicum culmen, ut nullius Concilii auctoritati obnoxium sit, neque a mortalibus, sed ab unico præpotenti Deo suam causam judicandam: hanc se ipsi commendare. Tum, adjectis nonnullis verborum officiis, Sigismundi benevolentiam sibi conciliare amissus est¹, deque sua sententia in Ecclesie pace constituenda a cardinale S. Sixti et patriarcha Constantinopolitano ad ipsum legatis, certiore factum iri.

« Gregorius, etc. charissimo ex affectione nobis in Christo filio Sigismundo Romanorum regi illustri.

« Ex gratia omnipotentis Dei, in qua sincere confidimus, et a qua omnis justa voluntas regitur, credimus serenitati tuæ respondisse, non ut ibi scandalum inferremus, aut alteri, sed potius ut te multosque ad honorem Dei et propriam excitaremus moveremusque salutem. Hoc quidem paternæ affectionis est, quæ convenit officio dato nobis a Domino, licet indignis: nec Scripturas sacras ad repugnantem sensum traximus, seu ab alio trahi fecimus, sed illis usi sumus quas a Spiritu veritatis esse credimus, et falemur sincere et pure absque dolo in defensionem veritatis et justitiæ Catholicæ, quia illis diligimus armis defendi, quæ Christianis optima sunt, juxta quod Apostolus docet: *Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidiās diaboli; et inferi: State ergo succincti lumbos vestros in veritate, et induti loriceam justitiæ, et calecati pedes in præparatione Evangelii pacis, in omnibus surcutes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, et galeam salutis assumite et gladium Spiritus, quod est verbum Dei.* Ad cætera autem non duximus respondere per singula, non quia illa dedignamur, quæ charitatis affectu a tua serenitate suscepimus, verum ne videamur tecum contendere, vel dicamur te velle verbis circumvenire, quem deprecamur Dominum a nemine circumveniri posse; pro multis enim ea pauca dicemus, quæ non fuerint silentio transeunda.

« Non equidem, charissime ex affectione fili, latebras quærimus, non Concilium evitamus, quod longe canonica fieri auctoritate ex Christianorum universali cœtu optavimus. Quanto autem desiderio anhelaverimus ad illud ubique interesse, ex scriptis et dictis aperte constare potest, et quæ ad illiuscemodi Concilium habendum operati sumus, manifestari possunt, si latebras quæsimus: quod enim ad vocationem intrusi Catholicus successor B. Petri parere debeat, neque canones consentiant, neque sanctorum Patrum mores. Miseramus tamen ante litteræ receptionem tuæ legatos nostros ad serene-

mitatem tuam, per quos discere amodo potuisti quanta cum sinceritate quantaque cum charitate pacem Christianorum optamus, et quantum pro unionis ipsorum reintegratione efficaciter, quantum in nobis est, fuerimus operati. Et crede, fili serenissime, utique crede quod nihil omittere intendimus quod conferat saluti et veræ paci Christianorum, nec timebimus propter illas animam nostram dare, pariter quoque pro divino honore servando et Apostolicæ Sedis. Deus autem omnipotens, cujus judicium tanto amplius timere debemus, quantum a se solo nos judicandum servavit, judicare dignetur inter nos et adversarios nostros; illis tamen in eo quod erraverint misericordiam faciendo cum judicio. Denique causam Ecclesie suæ sanctæ et Apostolicæ Sedis tutelam, necnon sinceritatem mentis nostræ commendamus suæ omnipotentis, et ejus gloriose Genitrici, et beatissimis Apostolorum principibus Petro et Paulo, qui Ecclesiam Romanam plantaverunt sanguine suo, et ipsius constituti sunt a Deo præcipui defensores, etc. Dat. Arimini XIV kal. Decembris, Pontificatus nostri anno viii.». Tot implicita difficultatibus hæc lris visa est præsulibus Constantiensibus, ut censuerint, prætermisso judicario ordine, Gregorium et Joannem ac Benedictum ad abdicanda Pontificia insignia adigendos. Nunc a Gregorio ad Joannis gesta narratio traducenda est.

JOANNES XXIII.

5. *Joannis XXIII in Ladislaum consilia.* — Reversus¹ e Laudensi colloquio Joannes ineunte hoc anno una cum Sigismundo rege primum ingressus Placentiam, deinde Cremonam ultima Januarii die adiit, in qua urbe de Ladislao rege Neapolitano ex Efruria ditioneque Ecclesiastica depellendo agitata sunt consilia. Inde Mantuam profectus, exceptusque honorifice a Francisco Gonzaga principe iterum in Ladislaum hostem coegit cœtus, ex qua urbe, cum Avenionenses, excusso jugo Catalanorum præsidiariorum, quos Petrus e Luna in arcem induxerat, Joannis imperio se subjecerent, Franciscum archiepiscopum Narbonensem provinciæ præsidem dedit, exaratis Mantuæ VI id. Februarii, Pontificatus anno iv litteris², Mantua Bononiam se recepit³, ubi dirutam antea arcem instauravit. Tum ad retundendos Ladislai impetus atque amissam Urbem recuperandam, auxilia ex regnis variis contrahere nitēbatur, ac Marinum Mucicolum patritium Neapolitanum ac Bartholomæum episcopum Pisauriensem in Angliam misit⁴, ut ab Henrico cæterisque provinciis, quæ ipsius scepro parebant, subsidiarias opes eliceret; Anglisque præsulibus et principibus summas angustias, in quas adductus erat, proposuit:

¹ Leonard. Aret. in hist. rer. Ital. Lud. Cavell. in Gallia. Car. mon. hoc ann. et alii. — ² Joan. XXIII. l. vi. pag. 265. — ³ Cavell. ubi sup. — ⁴ Id. l. ult. p. 61 et 82.

Joannes, etc. Arbitramur indubie, quod non absque gravissima nostrae mentis amaritudine recensemus, almae Urbis nostrae, utique praedilectissimae filiae, et in qua divinitas esse voluit suae militantisque Ecclesiae fundamenta Petrique caelestis regni clavigeri sedem, ac vicinarum partium nobis et praetatae Ecclesiae subiectarum infandum excidium et ruinam, ac occupationes indebitas eorundem et hostilia, quae contra statum et honorem nostrum et praetatae Ecclesiae et omnium fidelium subditorum, colligatorum et devotorum exterminium et ruinam, per Ladislaum regem Siciliae de filio in hostem converso leterrimum et malignum, terra marique potentissime et damnabiliter jugiter exercentur, vestram notitiam non latere, etc. Dat. Bononiae kal. Aprilis, Pontificatus nostri anno IV.

6. *Ladislaus rex moritur; unde variae rerum conversiones.* — Plena omnia turbarum erant: nam XXVI Martii Philippus Maria, Galeatii filius, Mediolani dux, cum Venetis ac Pandulpho Malatesta in Sigismundum Romanorum regem armorum societatem iniit¹, deinde Placentiam ei eripuit², tum arctissimum foedus cum Ladislao pepigit: Ladislaus vero Florentinos gravi bello premebat, qui Andrea Contareno et Laurentio Bragadino Venetis concordiae interpretibus ad sexennium oblatas pacis leges, abjectis Joannis partibus ditionisque Ecclesiasticae urbibus hosti permissis, accepta³ etiam ab eodem Ladislao Cortona vique ingenti auri illi refusa⁴, admisere: non tamen metu periculi liberati erant, cum Ladislaus ea tantum de causa pacis assensisse putaretur⁵, ut pacis fallaci specie incautos facilius opprimeret. Convertere vero illum impetus suos adversus Joannem decrevisse, atque in iras accensum, quod plura cum Sigismundo veteri hoste colloquia inissel, narrat Theodoricus Niemius⁶, minatumque se ad Bononiam obsidendam castra promoturum adeo ut cardinales et aulici vehementi metu sint commoti: « Ladislaus, inquit, rex, ex conventionione hujusmodi Balthasaris et suorum cardinalium et regis Romanorum praedictorum fortiter dignatus, et disponens in mente sua ipsum Balthasarem ejusque curiales, prout fecit in Roma, etiam Bononia persequi, et inde fugare, necnon bonis eorum spoliare: habuit enim ad hoc dictus rex Ladislaus tunc temporis quosdam potentes auxiliares, scilicet dominum Carolum de Malatestis et plerosque alios non longe a Bono-

nia habitantes: et quia ipse Balthasar multos cives de ipsa Bononia, ne moverent seditiones in populo, sibi suspectos, et propter alias diversas causas extra Bononiam relegavit, necnon ad confinia posuit, et alia loca, de quibus sibi videbatur; et propterea intus et extra multos sibi amicos suscitavit, quos habebat merito formidare; et ne rumor in ipsa civitate Bononiensi contra eundem Balthasarem propterea insurgeret popularis, statimque Bononiensem etiam tunc mularet, prout fecerunt infra unum mensem vel circiter, postquam abinde dictus Balthasar ad urbem transtulit ejus curiam, et prout superius factum est, illuc ivit ». Recuperandae nimirum libertatis studio Bononienses correptis armis arcem diruerant.

« Congregavit igitur dictus Ladislaus rex circa principium mensis Junii ejusdem anni valde magnum exercitum equitum et peditum, cum quo, ut dicebat, vellet dictum Balthasarem in eadem Bononia obsidere: et si forsitan idem Balthasar inde diverteret, eum, quousque esset in Italia, persequi non cessaret; unde cardinales, qui cum ipso Balthasare tunc erant, timebant, ignorantes quid facerent, ut se resque suas tute conservare possent: dubitabant enim Bononiae et in aliis locis contiguis remanere, ne male tractarentur, si hostes illi feroces et valde multi Bononiae appropinquarent: quamobrem multi eorundem curialium, compositis eorum sarcinulis, pretiosiores illas versus Ferrariam et Venetias transmiserunt, et aliqui etiam recesserunt, tam curiales, quam studentes Bononiae tunc scholares: omnes enim nublant et timebant dicti Ladislai regis adventum, et per plures dies fama tunc publica erat Bononiae, quod jam aliquot cohortes hujusmodi exercitus de mandato praefati Ladislai regis comitatum Bononiensem potenter intrassent, et ultra triginta milliaria Italica a Bononia non distarent. Ipse autem Balthasar interim continue conscripsit stipendiarios equites et pedites in magno numero, cum quibus credebatur se et curiales secum exeuntes e Bononia hujusmodi posse contra eorum hostium impetus conservare ».

Inter medios secundos successus cum Italiae imperium Ladislaus affectaret, morbo correptus ex illito genitalibus a scorto Perusino¹, ut aiunt, veneno, sive igne sacro divinitus immisso, ut per quae peccarat per ea puniretur, Neapolim reversus est, octavaque Augusti die interiit: de quo haec narrat (4) Theodoricus e Niem²: « Dum

¹ Diar. Ven. Ms. hoc ann. — ² Ibid. — ³ S. Ant. 3, p. 60, 22, c. 6, § 1. — ⁴ Ms. Diar. Ven. — ⁵ Vel. S. Anton. sup. § 1. — ⁶ Niem. in Vit. Jo. XXIII.

¹ Diar. Ms. arch. Vat. Barthol. e. Tufcia Diar. Ven. Monstrel. vol. 1, c. 1. — ² Niem. in Vit. Joan. XXIII.

1. Ladislaus rex hoc anno in medio secunda fortunae cursu inopina morte intercepit. Genus mortis ex Annalibus discas; diem vero emortualem non item. Neque enim VIII Augusti occubuit, cum potius de ejus obitu nuntium ea die VIII Romam pervenerit, teste Antonio Peto in Diario, qui et affirmat regem illum obiisse die III, a Augusti, hora tertiara noctis in littore maris. Eo metu liberati Romani sumptis statim armis aliquandiu inter se digladiati sunt cum Urbem velut in medio positam potens quisque ad se trahere niteretur.

sic omnes apud nos nutarent fimerentque valde multis diebus ipsi curiales, ecce gratum novum recepimus, scilicet quod ipse rex Ladislaus existens tunc in eodem exercitu gravi et incurabili infirmate tactus, retrocedere propterea, et ad urbem ipsam redire disposuisset, prout et fecit et prope urbem intrans navim, necnon secum ducens captivum Paulum de Ursinis, quem habebat valde exosum, et interficere nitentur, per mare versus Neapolim; ubi postquam cum vehementibus doloribus, quibus torquebatur in corpore, et præcipue igne sacro in membro virili justo Dei judicio, pervenerat, infeliciter obiit antequam dimidiaret dies suos: postquam autem de hoc nos curiales crebris nuntiis et litteris certificati fuimus, revixit in nobis spiritus noster, et benediximus Domino uniformiter, qui nos ab hoste et viro maligno taliter liberavit. Successit Ladislao Joanna II ejus soror in Neapolitano regno pluresque urbes Ecclesiastici imperii, præfecto Braccio prorege, tenuit¹. In earum conversione Gregorius et Joannes, cum ditionem Ecclesiasticam sibi asserere contenderent, mutuo sibi obstiterunt; et quamvis Joannes Romam provolare, prætermissis Constantiensi Concilio, meditaretur, a cardinalibus de ejusmodi sententia dimotus est, ut Ms. Acta² Constantiensis Concilii enarrant.

« Post decretam, inquit, convocationem Concilii, papa cum sua curia in principio Quadragesimæ rediit Bononiam, et in mense Augusti sequentis mortuus est Ladislaus regnum Siciliae tenens, qui, ut præfertur, Romam cepit cum toto patrimonio, et terras Ecclesie, præsertim in Tuscia, occupabat propter quod idem dominus noster papa Joannes XXIII voluit adire Urbem, ad illam et terras Ecclesie recipiendas; sed cardinales sentientes quod, si illuc irent, non reverterentur ad Concilium, et idem Concilium non fieret, neque procuraretur unio et reformatio Ecclesie, unde pæne secutura timebatur magna Ecclesie destructio, fortiter resisterunt et concorditer iustiterunt verbis et scriptis, quod negotia spiritualia et Ecclesiastica videlicet Concilium ageret in persona; temporalia vero per vicarios et legatos; quibus (licet non libenter) annuit, et prima die Octobris de Bononia iter cœpit ad Constantiam. Franciscus autem per Meronam oppidum ducis Austriae Frederici, pepigit ibi cum eo fœdus, et mediantibus pecuniis, idem dux promisit sibi securitatem, etiam in Constantia, et illum tenere securum et liberum, et quando vellet eum extra Constan-

tiam ponere, et tenere securum et liberum contra omnes: prout hæc idem dominus noster papa postea aperuit in Constantia, ut in sequentibus apparebit; ex quo jam perpendi poterat, quod jam dominus papa non sincero animo procederet ad Concilium. His consentanea Leonardus Arelinus³ et S. Antoninus⁴ referunt, nimirum Joannem antea contempsisse consilia, cum speraret in Synodo majorem auctoritatem ad deturbandos annulos sibi comparaturum; quod divinæ providentiæ adscriptum est.

Discessurus vero Bononia Jacobum S. Eustachii diaconum cardinalem in Urbe et agro Romano, Campania, Maritima, Sabina ac Patrimonia B. Petri in Tuscia summa ei potestate tributa legatum creavit⁵, ex cujus Diplomate⁶ pauca hæc delibavimus: « Alam Urbem, necnon provincias, civitates, castra et loca prædicta, et alia quæcumque occupata contra nos et Romanam Ecclesiam, et si qua occuparentur imposterum, et ipsorum quodlibet recuperandi, et ad jus et proprietatem dictæ Ecclesie reducendi, etc., infra concedimus facultatem. Et ad augendam magis illius auctoritatem, ut ad rem gerendam aptior esset, plura alia Diplomata⁷ ei tradidit.

Et quidem optabat ipse, ut Ludovicus Andegavensis Neapolitanum regnum recuperaret; deturbata enim Joanna ditionem pariter Ecclesiasticam ad ipsius imperium revocatum iri sperabat: ad quam expeditionem perficiendam, Petrum Bonum hominem appellatum cautorem Parisiensem ad Carolum Francorum et Ludovicum ipsum missum indicat Joannis syngrapha⁸ data Bononiae XIV kal. Septembris anno v. Exactæ⁹ etiam ab eo sunt e nonnullis Galliarum provinciis, Britannia, Aquitania ac Delphinatu, subsidiariae decumæ triennales: sed cum Joannem ut sceptrum firmaret eamque averteret procellam, de vocando ad thorum soliumque Jacobo, Marchie comite, regis Francorum nepote, ageret, quem proximo anno paulo ante Gallicam ad Azineurcum cladem, in Italiam venisse narrat Monstreletus¹⁰, Ludovicus expeditionem, quam parabat¹¹, conficere non potuit. Inter hæc recruduit inter Michaellem Ruthenmeister Cruciferorum equitum magistrum, qui Henrico e Plauen a suis capto successerat, Wladislavum regem Poloniae ac Witoldum Lituanum fœderatum velis dissensio; quare Joannes¹² episcopum Lausannensem in Prussiam legavit¹³, ut illos in præsti-

¹ Lib. ult. p. 17. — ² Acta Ms. Concil. Constant. Ms. arch. Vatic. ad sess. 2.

³ Leon. Aret. in Just. tit. Ital. — ⁴ S. Act. 3. p. tit. 22. c. 6. § 1. — ⁵ Jo. ult. p. 213. — ⁶ Ib. p. 216 et 221 ad 230. — ⁷ Jo. 1. ult. p. 16. — ⁸ Ib. p. 217 et 218. — ⁹ Dion. Ven. Ms. — ¹⁰ Monst. vol. 1. c. 147. — ¹¹ Ib. c. 129. — ¹² Malloy. l. IV. c. 31. et Chron. l. xviii. — ¹³ Jo. 1. ult. p. 110.

Vicit tamen insitus in Ecclesiam amor, effecitque ut, egestis tyrannis, die tandem XIX Octobris, Jacobus de Insulamis cardinalis pro Joanne XXIII legatus solenni pompa in Urbem introduceretur, cui statim se populus submisit: quanquam S. Angeli arcem milites Joannes Neapolis reginæ adhuc tenebant. Hæc omnia Antonius Petri in Diario.

nam concordiam reduceret, amplissimaeque auctoritate instruxit ad pacem redintegrandam, comprimendos censuris discordiarum safores, dissolvendas coalitiones caeteraque contraria removenda, adjecta litteris haec temporis nota: « Datum Bononiae id. Julii, Pontificatus nostri anno v ».

Irruperant¹ jam in Prussiam maximo et fortissimo succineti exercitu Wladislaus ac Wloldus, ac Brodnicensis arcem magnis molitionibus oppugnabant, cum Joannis legatus illuc accessit diremitque praelia. « Venit », inquit Michovias, « nuntius Apostolicus Joannis XXIII, Joannes episcopus Lausanensis, et obtinuit quod rex bello per inducias ad biennium suspensus, decisionem suae causae per Concilium generale Constantiense, jam tunc indictum expectaret ». Confirmat haec Theodoricus e Niem², additque Sigismundum Romanorum et Hungariae regem controversiae totius arbitrum a dissentiente parte utraque decretum fuisse, deque Pruthenorum cladibus haec scriptis tradidit: « Merito communi iudicio referentium praedicti fratres adversitates et damna hujusmodi sustinuerunt, quia confidentes in multitudine divitiarum suarum et fortitudine terrarum et plebis sibi subjectarum, regem ipsum Poloniae quem rebus ordinate precedentibus tanquam bonum vicinum eorum et devotum Christicolam honore omnique favore prosequi debuerant, e contra ipsum suosque fideles subditos in personis et bonis eorum destruere, inconsultis molibus seu malo ducti consilio attentarunt ». Confecta re feliciter Lausanensis episcopus Constantiam abiit, ubi ipsum in Joannem Hus haeresiarcham jussu inquirere visari sumus.

¹ Michov. l. IV. c. 46. et Grom. l. XVIII. — ² Theod. e Niem. in Vit. Jo. XXIII.

(1) Agitur hic de celebri illo Constantiensi Concilio, quod luctuosissimo schismati finem imposuit. Indixit illud Joannes, auctoritate precibusque Sigismundi Romanorum regis vel inductus vel coactus; qui tamen in re aliud fuit Pontificis, aliud Sigismundi regis consilium. Nam Pontifex nihil aliud cogitabat, nisi ut Concilii auctoritate, utroque amulo dejecto, ipse unicus Pontifex assereretur. Hinc Concilio vis cepto, nihil habuit antiquius, quam ut porrecta schedula Patres induceret, ut Pisano Concilio approbato, depositio utriusque Pontificis in eodem facta confirmaretur, cujus utriusque exclusionem ipse solus superesset. Haec summa erat capituli expressorum in schedula exhibita anno MCDXIV, Novembri mense, circa festum S. Martini in *congregatione doctorum in theologia*, quam ex Ms. Codice Vindobonensi legas in Collectione Veneto-Labbeana tom. XVI, col. 13. Sigismundus vero rex omnem auctoritatem suam conferebat, ut quacumque tandem ratione schisma tolleretur. Joannis consilia a Patribus reprobata fuisse, atque aliis rejectis rationibus pacem conciliandi, viam cessionis elegisse, satis constat. In priori sessione legati Gregorii et Benedicti nec interfuerunt, nec in Urbem admissi sunt, ut discimus ex Epistola oratorum Universitatis Coloniensis ad eandem Universitatem, vulgata a Martene Anecdot. tom. II, col. 1610. Interim legati illi Gregorii non prociat a Constantia agentes de admissione sua tractabant, rogabantque, ut certum hospitium in urbe Pontifici suo assignaretur. Quo . Patribus constituto, legati stentia gentilitium praeforibus aedium illarum suspendi curarunt; quo noctu furtim amoto, ac re ad caetum cardinalium per eosdem legatos delata, plurium sententia faili, ne stentata alterius Pontificis in loco Joannis ditioni subjecto palam exponeretur. Verum ea de re maturus deliberatus Patres conduxerunt; visum est tamen ut Gregorius si per se venisset ad Concilium, tunc stentia gentilitium palam exhibere permitteretur. Decretum hoc tangit annalista, sed non ita plane explicat ac nos ex testimonio duplicis Sis. Codicis Actorum Concilii apud D. Scheleshatem, quorum lectiones habet in collectione Veneto-Labbeana tom. XVI col. 22.

Antequam prima Concilii sessio celebraretur, Joannes Hus Constantiam pervenerat, doctrinam suam Patribus adprobaturus. Adventus eius in urbem diei III Novembris a scriptoribus coavis assignatur. Mox vero in caetum eocentes Patres monendum illum censuerunt ne Wiclefili degnata in hospitio spargeret; sed cum ille monitus non desisteret, teste Jacobo Cerretano auctore oculato apud Bzovium, visum est pervicacem in custodia detineri captivum. Captivitas hujus dies in obscuro manet; sed cum ipse de se Joannes Hus scribat in Epistola ad Bohemos, legenda Oper. ejus tom. I, fol. 22 et 23, jam inde a tribus hebdomadibus carcerem se tulisse eo tempore quo Sigismundus venit Constantiam; hinc tertia Decembris die detentum fuisse Pagius in Breviar. Pontif. Rom. inferendum censet; cum tamen alii apud eundem die XXVIII Novembris captum affirmant. Sed haec forte postrema sententia retinenda est, cum Joannes tres hebdomadas assignare potuerit pro tribus cum dimidio, paucis illis diebus, qui supererant in gratiam numeri rotundi neglectis. Caetera hujus Concilii gesta per suos annos distributa dabantur.

Dum haec Constantia agebantur, Galliae praesules in Concilium provinciale Parisiis cocentes die X Novembris, de iis qui mittendi essent ad Concilium ex provincia Rothomagensi deliberarunt. Publicae ea de re Tabulae conscriptae sunt, quas exhibet Martene inter Acta varia de schismate Avenionensi Anecdot. II, col. 1335.

7. Joannes Constantiam adit, primam Concilii sessionem celebrat in qua ejus Diploma legitur. — Egregiam porro Joannes navavit operam celeberrimis episcoporum caetibus Constantiae congregandis, et antequam Bononia in Germaniam iter intenderet, legatis, quos in varia regna misisse vidimus, praecipit, ut praesules ad illud proficiscendum impellerent: quo argumento ad Alamannum fil. S. Eusebii presbyterum cardinalem¹, de monendis Galliarum praesulibus ac principibus; ad Joannem episcopum Lausanensem², de Polonis ad id urgendis; ad Andream episcopum Colocensem Sigismundi regis oratorem³, de Italis aliisque quibuscumque excitandis extant litterae. Appellente vero Autumno, maximo cardinalium suorum aliorumque antisilitum comitatu ornatus, viam ingressus XXVII Octobris die Constantiam venit⁴, ingenique pompa exceptus, de quo haec refert Theodoricus Niemius⁵: « Intravit Constantiam anno Domini MCDXIV: credidit tamen Constantiae per aliquot menses remanere, et ibidem rebus pro velle suo dispositis, subito ab Bononiam redire, et illic more solito dominari. In quo tamen cum fefellit opinio: sed sperabat permixime in pecuniis et thesauris, quibus dicebatur abundare, credensque per illos et alios modos suos subtiles satis mundo cognitos, quos vellet in Germania corrumpere, seu ad consentiendum sibi in omnibus et per omnia inducere posset. Sed Domino disponente, dum firmiter stare absque impedimento crederet, cecidit in arumnam et inextricabilem laborem (1) ». Quinta Novembris die habita solemni supplicatione quae Synodis celebrandis praemitti consuevit, primam

¹ Jo. I. ult. p. 111. — ² Id. ib. p. 113. — ³ Ib. p. 142. — ⁴ Act. Conc. Constant. in princ. et in sess. I. Gobel. in Cosm. art. 6. c. 49. Leonard. Aret. in Ms. rer. Ital. S. Anton. 3. p. lit. 23. c. 6. § 2. Ms. Diar. Ven. et alii. — ⁵ Niem. in Vit. Jo. XXIII.

sessionem indixit ad XVI excurrentis mensis diem; quæ ubi affuit sacra Spiritui sancto solemnè ritu peracta divina res est a Jordano Ursino episcopo Albanensi, imploratisque ex litaniarum formula sanctorum suffragiis, Joannes pro concione sacra præsules ad intendenda studia pro instauranda dignitate et concordia Ecclesie est cohortatus, theologos errores qui tum pullulabant patefacere jussit, aliaque pro libertate et quiete Concilii sanxit hoc Diplomate:

« Joannes, etc. ad futuram rei memoriam.

« Intendentes ad executionem eorum, quæ per felicis recordationis Alexandrum papam V prædecessorem nostrum in Pisano Concilio decreta fuerunt circa conuocationem Concilii generalis iterum faciendam, dum alias præsens Concilium conuocauimus per litteras nostras, quarum tenorem hic duximus inserendum, (insertæ sunt eæ litteræ Laudæ V idus Decembris superioris anni exaratae, quæ a nobis suo loco indicate fuerunt: tum addidit de suo ad Constantiensem Synodum aduentu,) et subinde cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus et nostra curia ad hanc civitatem Constantiensem venimus tempore constituto, et nunc per Dei gratiam hic existentes cum hujus sacrae Synodi consilio intendimus insistere ad pacem et exaltationem et reformationem Ecclesie et tranquillitatem populi Christiani. Et quia in hac re tam ardua non est propriis viribus aliquid præsumendum, sed Dei adiutorio confidendum, ideo a cultu divino inchoantes, hoc sacro approbante Concilio ordinauimus, quod hac ipsa die specialis missa ad hoc constituta diceretur, sicut per Dei gratiam nunc celebrata est: quam missam etiam statuimus et in hac et singulis aliis Ecclesiis collegiatis secularibus et regularibus hujus civitatis semel in hebdomada, videlicet feria quinta hoc sacro Concilio durante collegialiter celebrari. Et ut eo feruentius huic sacrae celebrationi fideles insistant, quo ampliori munere senserint se relectos, omnibus et singulis vere penitentibus et confessis, videlicet sacerdotibus dictas missas celebrantibus pro singulis missis unum annum, interessentibus vero quadraginta dies de injunctis eis penitentiis in Domino relaxamus. Ad cujus etiam missæ celebrationem exhortamur venerabiles fratres nostros sanctæ Romanæ Ecclesie cardinales, necnon patriarchas, archiepiscopos, episcopos et dilectos filios electos, abbates ceterosque in sacerdotio constitutos, ut et ipsi ad impetrandum prædictum diuinum auxilium cum deuotione singulis septimanis prædictam missam celebrent semel, quibus celebrantibus et celebrationi interessentibus similes indulgentias elargimur. Exhortamur etiam in Domino omnes et singulos, qui Christi nomine gloriantur, ut ad obtinendam optatam consummationem tante rei diligenter insistant orationibus, jejuniis,

elemosynis et aliis piis operibus, ut Deus ex nostra et ipsorum humiliatione placatus dignetur felicem exitum sacrae congregationi concedere.

« Præterea considerantes, quod præcipuum agendum in Concilio generali secundum laudabiles consuetudines antiquorum Conciliorum esse debet de his, quæ concernunt Catholicam fidem, et attendentes, quod talia propter summam arduitatem exigant diligentiam, tempus sufficiens et studium, exhortamur omnes habentes peritiam sacrarum litterarum, ut diligenter se cum et cum aliis illa cogitent atque tractent, quæ eis videbuntur ad hanc rem utilia et opportuna, et quam primum commode poterunt illa ad nostram et hujus sacrae Synodi notitiam perducant, ut tempore opportuno possint ea determinari, quæ videbuntur tenenda vel repudianda pro utilitate et incremento ipsius Catholice fidei: et specialiter cogitent circa nonnullos errores, qui a certis temporibus dicuntur in nonnullis partibus pullulasse, et maxime circa illos, qui ortum dicuntur habuisse a quodam Joanne dicto Wicleff. Insuper etiam exhortamur omnes Catholicos hic congregatos et alios, ad hanc sacram Synodum venturos, ut velint cogitare diligenter et prosequi, et ad nos et ad eandem sacram Synodum perducere ea, per quæ possit Ecclesie et congregatio Catholicorum ad debitam reformationem et optatam tranquillitatem Deo iuvante perducì: nostræ namque intentionis ac voluntatis est, ut omnes hac de causa hic congregati cum omnimoda libertate possint dicere, consulere et facere omnia et singula, quæ ad præmissa putauerint pertinere.

8. « Ut autem notus sit modus, qui in hujus sacrae Synodi processu seruandus est, tam quoad ea, quæ dicenda et determinanda erunt, quam etiam quoad consensum et gestum et morem et compositionem, putamus in hoc recurrendum esse ad obseruantias antiquorum Patrum, quæ maxime colliguntur ex canone Toletani Concilii, cujus tenorem duximus hic inserendum: « In loco benedictionis consistentes
« domini sacerdotes nullis debent aut indiscretis
« vocibus perstrepere, aut quibuslibet tumultibus perturbari; nullis etiam fabulis vanis aut
« risibus agi, et (quod est deterius) obstinatis
« disceptationibus, tumultuosas voces effundere.
« *Si quis enim, ut Apostolus ait¹, putat se religiosum esse, non refrænans linguam suam, sed
« seducens cor suum, hujus vana est religio; cultum enim suum iustitia perdidit, quando silentium iudicii obstrepentium turba confundit,
« dicente propheta²: *Erit cultus iustitiæ silentium.*
« Debet ergo quidquid aut consultationibus
« consistentium agitur, aut a causantium parte
« proponitur, sic mitissima verborum relatione*

¹ Jacob. 1. — ² Isa. 31.

« proferri, ut nec contentiosis vocibus audientiam turbent, nec iudicium vigorem de tumultu emergent ». Quicumque ergo in conventu Concilii hæc, quæ præmissa sunt, violanda crediderit, et contra hæc interdicta aut tumultu, aut contumeliis vel risibus Concilium conturbaverit, juxta divinæ legis edictum, quo præcipitur: *Eccc derisorem, et eribit cum eo iurgium*; cum omni dedecore de consensione abstractus, a communi cætu secedat, et trimum dierum excommunicationis sententiam perferat. Et quoniam communiter contingere potest, quod aliqui ex consistentibus non erunt in sedilibus debitis collocati, eodem sacro approbante Concilio decernimus, quod ex sessione hujusmodi nulli Ecclesiæ vel personæ præiudicium generetur ».

9. *Joannes præsules ad Concilium sollicitat; in Wicleffi errores pugnat.* — Indicta dein secunda sessio ad decimam septimam Decembris diem: quæ sessio bonis occurrentibus impedimentis ad Martium proximi anni extracta est¹, ut majori patrum concursu celebraretur; nondum enim plures, qui erant accessuri ad Synodum, convenierant; inter quos Galliarum præsules ad maturandum iter hæc sollicitavit Joannes²:

« Joannes, etc. venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiscopis et episcopis ac dilectis filiis electis, abbatibus aliarumque Ecclesiarum et monasteriorum prelatos infra regnum Franciæ constitutis, salutem, etc.

« Summo mentis desiderio pro exaltatione Romanæ Ecclesiæ, paceque et quiete Christi fidelium continuantes sacrum generale Pisanum Concilium dudum ad hanc civitatem Constantiensem in kal. Novembris tunc futuri, nunc vero elapsi inchoandum, ipsum generale Concilium matura deliberatione decrevimus convocandum et solemniter per nostras litteras convocavimus, vos et omnes et singulos alios Ecclesiarum et monasteriorum prelatos in virtute præstiti juramenti et sanctæ obedientiæ hortantes, requirentes, monentes ac vobis et eisdem mandantes, quatenus præfato Concilio dictis loco et tempore deberetis et deberent personaliter interesse, ut in præfatis nostris litteris plenius continetur. Et ut, favente Altissimo, quod menti gerebamus affixum, opere efficeremus, cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus et nostra Romana curia, postergatis quibuscumque aliis Ecclesiæ prædictæ arduis negotiis, quibus non immerito urgebamur, huc ante prædictas kal. accessimus: ubi præfatis ac nobilibus in non parvo numero congregatis, et continuo venientibus in Dei nomine jam Concilium ipsum tenere et celebrare incepimus. Vos vero, qui requisiti et moniti per nostras litteras in tempore extistis huc usque non venistis, et in longius videmini vestrum adventum protrahere; de quo cum a diu

de tempore et loco præfatis certitudinem habueritis, jure mirari compellimur; quamobrem cum mora vestra hujusmodi rebus nunc in ipso Concilio, Domino dirigente, agendis magnum impedimentum afferat, vos et vestrum quemlibet denuo tenore præsentium hortamur, requirimus et monemus, ac vobis et vestrum cuilibet in in virtute prædicti juramenti et sanctæ obedientiæ Apostolica auctoritate mandamus, quatenus cum mora et occasione seposita huc ad præfatum Concilium celeriter veniatis, ut inchoatum hoc Dei opus ad ipsius laudem et gloriam ac prædictæ Ecclesiæ decus, pacemque et tranquillitatem fidelium quas immensa charitate optavimus, et indefessa sollicitudine procuravimus, et quod vos eadem charitate cupere debetis, divina cooperante gratia terminetur. Dat. Constantiæ VIII id. Decembris anno v ».

Converterant jam ante Joannes ac præsules qui Constantiam confluerant, potiores curas ad luendam fidem orthodoxam contra invalescentem Wicleffi hæresim; disseminarat enim plures illius errores in Bohemia Joannes Ilus perniciosis concionibus scriptisque etiam Commentariis, ut legendum oculos ac mentes inficeret; quocirca Joannes Wenceslaus regem Bohemiæ hortatus est¹, ne Bohemiam huic nova peste contaminari pateretur.

« Joannes, etc. clarissimo in Christo filio Wladislao regi Romanorum et Bohemiæ illustri.

« Inter desiderabilia cætera cordis nostri, cum Regis pacifici, qui regnat in cælis, vices quamquam immeriti, gerimus in terris, illud polissimum accedit ad summam lætitiæ et solamen, quoties inter serenitatem tuam et charissimum in Christo filium nostrum Sigismundum in regem Romanorum electum et Hungariæ illustrem germanumque tuum ad fractatum fraternalis concordie (per quam regna cresunt, sed discordia maxime dilabuntur) perventum esse percipimus »; Et infra: « Et sicut præmissa lætificant supremis gaudiis mentem nostram, sic sinistris rumoribus aures nostras crebro infestantibus et ab imis præcordiis cor nostrum conturbantibus anxiamur, quod in partibus tuæ regni ditioni suppositis existant nonnulli inhaerentes et dogmatizantes errores illius quondam hæresiarchæ Wicleff, ejus libri a Catholica fide alieni erronea et hæretica continentes, in generali Romano Concilio justo fuerunt jam pridem damnati iudicio, et quod deterius est, efficiunt ne propter hujusmodi excessus hæreticorum versutis inhaerentes, a superioribus corrigantur, ad legendam et celandam suam nequitiam et pertinaciam, detestando mandata Sedis Apostolicæ et superiorum suorum, manifeste docent in obedientiam claviumque contemptum, et censurarum Ecclesiasticarum, quarumlibet, in eversionem Apostolicæ

¹ Sess. 7. — ² Jo. 1. ult. p. 269.

¹ Ext. ejus lit. apud Jo. Coel. hist. Rus. 1. 1.

dignitatis, vilipendentes notorie sanctorum Patrum et sacrorum canonum instituta, serenitatem tuam per viscera misericordiae Dei nostri, quantum cordialius valemus et possumus, exhortamur, quatenus ob divini nominis gloriam cultumque et tutelam huiusmodi fidei (cujus defensionem conaris assumere et exponere tuas substantias atque vires) et pro conservatione tui regii nominis status pariter et honoris regnorumque et partium tuae celsitudini subjectarum felici salutarique regimine placeat prout in desiderii cordis nostri gerimus, et spe simul, cures taliter et tam efficaciter interponere et excitare totius regalis potentiae tuae vires, Catholicum decet principem, ut labes haec erronea quae sic lamentabiliter et miserabiliter serpit et pullulat in istis partibus, et mentes mortalium inficit in animarum interitum et sequestrat a congregatione purissimae et Catholicae unitatis et fidei extirpetur, etc. Dat. Bononiae III. id. Junii Pontificatus nostri anno v^o.

10. *Judiciarius ordo constitutus in Joannem Hus.* — Data est a Joanne XXIII¹ Concilii praeside provincia Joanni patriarchae Constantinopolitano, et Joanni Lubecensi, ac Bernardo Tiferni episcopis, qui Synodo intererant, ut de Joannis Hus haeresiarchae actis Synodali auctoritate cognoscerent, universa de re ad Concilium relaturi, a quo decretoria sententia ferenda esset. Ex quibus perspicuum fit, non perturbate vel tumultuose Joannem Hus affectum supplicio, sed legum ac iudiciorum servato ordine justam in eum adhibitam severitatem: cujus rei testes sunt subjectae litterae²:

« Joannes, etc. venerabilibus fratribus Joanni patriarchae Constantinopolitano, et Joanni Lubecensi ac Bernardo civitatis Castellii episcopis in civitate Constantiensi in celebratione generalis Concilii constitutis, salutem, etc.

« Ad cuncta, quae quietem et salutem Christi fidelium respiciunt, ut tenemur ex debito pastoralis officii paterna et vigilantis sollicitudine libenter intendimus, verum ad illa quae orthodoxam fidem matrem et cunctorum bonorum altricem concernunt, ne in ea, quam solidam et nitidam stabilivit Omnipotens, maculae, errores et perversa dogmata pullulent, eo vigilantius tota mente vacantes, quo ex ipsis majus scandalum et animarum periculum vertitur, et si, quod absit, quodammodo radices firmaverunt non sine magnis angustiis et difficultatibus evelluntur. Dudum clamosa et nonnullorum fide dignorum querulosa, et fere continua insinuatione perceperimus, et in praesentiarum percipimus Joannem Hus, qui se gerit pro presbytero Pragensis diocesis, cum aliquibus suis in hac parte complicibus, plures errores falsaque

et haeretica dogmata contra Catholicam fidem et sanam doctrinam asseruisse, et ausu temerario in diversis locis, et potissime in civitate Pragensi, et nonnullis aliis locis sibi in Bohemia partibus praedicasse ac dogmatizasse, et in quibusdam libellis ac tractatibus, quos publice legendos exposuit, asseruisse, et per hoc ipsarum partium quamplurimos Catholicos simplices a vera fidei praefata semita damnabiliter suis virulentis suggestionibus seduxisse, et multorum scandalorum et seditionum auctorem fuisse. Nos igitur huiusmodi erroribus, ut pungentibus et perniciosis radicalis veribus, lela et grata Deo semina germinent, et in salutis fructum proveniant, obviare summopere cupientes, et ut super praedictis debito servato ordine procedatur, de vestris probitate litterarum et sacrorum canonum peritia et integritate ac industria, quibus vos Altissimi munere, qui in domo sua utilia esse voluit, experientia magistra cognoscimus abundare, plene confisi tenore praesentium Apostolica auctoritate vobis committimus et mandamus, quatenus super praedictis inquiratis auctoritate nostra et dicti Concilii diligentius veritatem, et super ipsis, ac contra praefatum Joannem, citra tamen diffinitivam sententiam, prout mediante justitia et secundum Deum expedire videritis diligenti indagine et sollicitudine procedatis, omnia et singula peragentes, quae in talis fidei causa forte conspexeritis opportuna, ut per haec nos et dictum Concilium plenius informati in praemissis procedere consilius valeamus. Datum Constantiae II non. Decembris, Pontificatus nostri anno v^o.

11. *Hussi ad Concilium adventus.* — Accesserat jam Constantiam Joannes Hus antequam in jus vocaretur, ut constat ex Cochleio¹ referente veterem historiam scriptam a quodam Hussi sectatore, qui Sabbato proximo ab elapso Omnium Sanctorum die ad eam urbem pervenisse ait, accepta a Sigismundo Romanorum rege publica fide, ut nimirum suos accusatores in Concilio refelleret. Ex his gravissimum ducitur argumentum ad confutandas haeticorum calumnias, qui vulgo in crimen vocant Constantiensis Concilii Patres (quos aequitatis vindices fuisse constat) datam Joanni Hus fidem publicam violasse: qui enim in ipso Concilii exordio quaesitores in impium haeresiarcham instituere, ut justa illum sententia percellerent, perspicere constat, constituto eo judiciario ordine non aliter sponsonem salutis praestare debuisset reo in jus vocato, quam si ab iis criminibus, quorum laborabat infamia, purum se monstraret. Is ergo cum celeberrimi Concilii iudicium effugere non auderet vel non posset, praedideretque suis artibus, etiam ultro ad consecrandam inanem gloriae nubram, ad illud accessit; et antequam cele-

¹ Jo. 1. ult. p. 179. ² Ibid.

³ Ms. vetus et ex eo Carl. Hist. Huss. l. II. et Nandor. gen. 48.

brari cepisset, hoc anno proxima a sacro S. Bartholomæo die recurrente Dominica, publica scripta Pragæ in Ecclesiarum et monasteriorum valvis Latina, Bohemica et Germanica lingua affixit¹, in quibus suos accusatores nimirum doctores Catholicos ad prælatorum cœtus in Bohemia cogendos, et ad OEcumenicum Concilium Constantiæ celebrandum provocabat, ut aspersa illi hæreson crimina probarent. In aliis pariter Germaniæ urbibus scripta hujusmodi evulgavit, quibus non aliud consecrari visus est, quam doctrinæ suæ iuanem ostentationem, sectatores in errore confirmare, adducere clerum in invidiam, excitare turbas famamque augere : ut vero justo affectus supplicio fuerit, cum impietatis virus evomere, et quos in errorem traxerat, ab eo revocare detrectaret, dicitur inferius. Nunc ad Sigismundum regem narratio traducenda est.

12. *Sigismundus Aquisgrani Germanica corona redimitus.* — Redimiri ille hoc anno Aquisgrani argentea corona a Thiderico archiepiscopo Coloniensi voluit, ut eo honoris ornatu augustior solemnibus episcoporum cœtibus interesset, cum jam quintus a collatis in eum principum electorum suffragiis annus laberetur : Wenceslaus enim frater rex Bohemiæ, qui dum superstes fuit, acceptos regis Romanorum titulos sibi ascivit, etiam tum obstiterat, ne insignia Romani imperii Aquisgrani consequeretur, quæ octava Novembris die solemniter accepisset, ipsemet Joanni agenti Constantiæ hæc litteris significavit² :

« Sanctissimo in Christo patri et domino domino Joanni sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summo Pontifici, domino nostro reverendissimo, etc.

« Cum reverentia et filiali devotione sanctitati eidem annuntiamus ut, quemadmodum veneranda sancivit antiquitas, progenitorum nostrorum laudabilibus vestigiis inherentes, die viii mensis iustantis, in festo videlicet Quatuor Coronatorum per prius missarum officiis cum invocatione Spiritus sancti paracliti celebratis, et aliis cœremoniis legitime peractis in copiosa multitudine principum Ecclesiasticorum et sæcularium, prælatorum, comitum, baronum et aliorum plurimorum magnatum, procerum, nobilium, militum, cleri et populi in Ecclesia collegiata beatissimæ et intemeratæ Virginis Dei et Domini nostri Jesu Christi genitricis dulcissimæ, Aquisgrani Leodiensis diœcesis, loco videlicet longævæ observationis exemplo coronati ipsius regniæ dignitatis speculam conscendimus, primum diadema imperialis fastigii et coronam Romanorum regniæ dignitatis, ut moris est, servatis servandis, in nomine Conditoris universæ creature et principis regum terre, qui sapientia fundavit terram et firmavit cœlos prudentia,

omniaque solus ordinans cœlestia et terrestria ineffabili providentia moderatur, quique omnis regiminis et gubernationis est alpha et omega, qui et creationis est solus auctor, suscepimus, et etiam caput amantissimæ consortis nostræ dominiæ Barbaræ reginæ eodem instanti successive fuit ibidem coronatum, ut ex hoc Romanorum regniæ dignitatis titulus in nobis signa majoris auctoritatis indueret, et originalis electionis initium et omne reservaret novæ coronationis claritudo, et felicitatis antiquæ domus nostræ jucunditate florida jubilaret.

« Quibus solemniter peractis eodem etiam die principes electores, et ceteri principes Ecclesiastici et sæculares, prælati et abbates, magnates, comites, barones et proceres homagia præstantes nobis vexilla sua in signum obedientiæ et subjectionis debitæ cum omni reverentia præsentarunt; et insuper, honoris nostri solemniter dignis militantium, præter celebrata magnifice tantæ festivitatis insignia, quæ tanti boni jucunditas requirebat, plurimos cingulo militiæ, tyroniciis quoque titulis et insigniis ornavimus : et jam ab inde sub felicitatis futuræ præsigio ad locum Concilii generalis versus Constantiam continuatis gressibus procedimus, filiali nempe devotione nos et regna nostra sortisque nostræ processus sanctitati eidem committimus, supplicantes obnixè, quatenus humeros nostros ad tanti fastigii onera supportanda de solita benignitate dignemini auctoritate Apostolica et paterna gratuita benevolentia sustentare, et omnes defectus et insufficientiam nostram corroborando relevare, et relevando corroborare, ac robur et auxilium ad divini nominis laudem et gloriam administrare, ut orbis universitas agnoscat, quod pater diligit filium, et debita relatione pertractat, et sicut mandatum dederit sibi pater, sic filius faciat; parati cum omni promptitudine cordis et operis beneplacitis mandata sanctitatis vestræ observare. Et si in loco Concilii aliqua fuerit apud cives et incolas corrigenda, postquam (Deo auspice) illuc celeriter veniemus, ad mandata sanctitatis vestræ emendabimus et ad directionem, cuncta suaviter disponendo, faciemus. Personam sanctitatis vestræ sanam et incolumem conservet et muniat Altissimus cum dierum felicitate longæva regimini Ecclesiæ suæ sanctæ. Dat. Aquisgrani nono die Novembris, regnorum nostrorum anno Hungariæ, etc. xxviii Romanorum electionis v, coronationis vero i : » enumerat scilicet annos a prima electione controversa, cum ipsi Jodocum antelatum vidimus, non a secunda, qua consentientibus omnium suffragiis Cæsar salutatus est post Jodoci regis mortem. « Sanctitatis vestræ devotus filius Sigismundus Dei gratia Romanorum rex semper Augustus, et Hungariæ, etc. rex cum humillima recommendatione ad pedum oscula beatorum ».

¹ Coel. hist. Huss. l. II. — ² Gobel. in Cosm. et. 6. c. 97.

13. *Sigismundi et episcoporum Constantiani frequens adventus.* — Gratulatus est Joannes ¹ Sigismundo regi de accepta Aquisgrani Germanica corona, pluribusque verborum officiis se augendæ illius dignitati non defuturum est pollicitus, precesque addidit ut cum nil gravioris momenti sine illius ope decernendum in Constantiensi Concilio putaret, iter ad illud accelerare salageret.

« Joannes, etc. Quia nos et venerabiles fratres nostri sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales, nullis et magnis rebus et opportunitatibus ipsius Ecclesiæ quæ in manibus tenebantur præmissis, cupiditate proficiscendi ad hoc sacrum generale Concilium ad civitatem Constantiæ juxta tui desiderium convocatum, hic sumus cum copioso numero prælatorum tuam celsitudinem expectantes, sine qua nil ponderosum cupimus ordinare; serenitatem tuam rogamus, et quanta possumus charitate requirimus, ut quantum celeriter fieri potest huc velis accedere, ut ea quæ pro pace et reformatione præfate Ecclesiæ et tranquillitate Christianæ reipublicæ necessaria videbuntur, tuis consiliis et auxiliis tractari possint, et ad opus finem, Deo adjuvante, perduci. Dat. Constantiæ kal. Decembris, Pontificatus nostri anno v. »

Conluisse se extremo anno contento itinere Constantiam Sigismundum regem, cum a præsulibus ac principibus anxie expectaretur, divinæque rei solenni ritu a Joanne sacro Domini Natalitio die peragenda interesse cuperet, refert Ms. Diarii Veneti auctor ², cui etiam Coeleus ³ consentanea scribit : « Sigismundus, inquit, rex in vigilia Nativitatis Christi Uberlingam veniens cum conjuge sua per lacum Constantiensem navigio properavit; inde ad civitatem, ut interesset missarum solemnium. Sub mediam igitur noctem, Constantiam ingressus, primam missam celebrante papa, ipse diaconi habitum indutus legit Evangelium alta voce : *Exiit edictum a Cesare Augusto* ». Tum de præclara Constantiensis Concilii celebritate hæc prodit :

« Nec multo post advenerunt alii quoque principes et prælati in tanta sane frequentia, ut aliquando triginta millia equorum uno eodemque tempore Constantiæ fuisse tradantur. Affuerunt namque patriarchæ quatuor, cardinales XXIX, archiepiscopi XLVII, episcopi CLX, et cum his abbatum, præpositorum, priorum et omnis generis clericorum ingens numerus : sæcularium præterea principum, comitum, baronum, nobilium et oratorum maxima multitudo : unus enim Ludovicus comes Palatinus Rheni et dux Baviaræ cum quadringentis, archiepiscopus vero Moguntinus cum sexcentis equis advenisse legitur ». Ob tantam hominum multitudinem, sum-

mam straminis fuisse penuriam refert Diarium Venetum, decretumque fuisse, ut Joannes tantummodo viginti, cardinales decem, episcopi quinque, abbates quatuor, principes decem equos alerent. Confirmat ea, quæ dicta sunt, de Concilii frequentia S. Antoninus ⁴ : « Incredibili, inquit, principum prælatorumque frequentia cepit Concilium celebrari, ita ut essent in eo loco equorum supra triginta millia ⁵, ex quo multitudinem hominum licet conjectari ». Et infra : « Prælati ⁶ autem in Concilio innumerabiles congregati, ex omni natione quæ sub cælo Christianorum, distincti sunt in quinque nationes, videlicet, Italicam, Gallicam, Anglicam, Hispanicam et Germanicam : et sub his comprehensa sunt omnia regna et principatus fidelium ». De aliis Concilii gestis, proximis annis agetur.

14. *Flagellantium hæresis.* — Detectam hoc anno in Misnia fedissimam hæresim, quæ plura Wicleffi pernicioso dogmata sequebatur, et alia nonnulla æque insana addiderat, refert Gobelinus ⁷, ex quo eorum hæreticorum deliria affero : « Isto, inquit, anno in Marchionatu Misnensi in oppido Sangerhusen multi hæretici deprehensi sunt, qui articulos infrascriptos contra fidem Catholicam tenerunt et occulte docuerunt. Primus erat articulus quod secta eorum fratres flagellatores seu crucifratres diceretur, et originem haberet ex quibusdam Scripturis per angelos sanctos super altare S. Petri Romæ delatis circa annum Nativitatis Christi MCCCXLIII, unde ipsi primo illo tempore per mundum discurrentes se flagellis ceciderunt, unde et dixerunt quod illo tempore, Deus Romanum Pontificem cæterosque prælatos licentiavit, ne deinceps populo Christiano præessent, eosque omni auctoritate ligandi atque solvendi, aut quascumque res consecrandi privavit : nam ut in expulsionem negotiatorum de templo Christus propter malitiam sacerdotum abjecit et repudiavit sacerdotium Judaicum, ita in transitu fratrum crucifratrum propter sacerdotum nequitiam licentiavit Deus, et abjecit sacerdotium Evangelicum et sic sex sacramenta Ecclesiæ cessaverunt. Item dicunt quod in transitu crucifratrum, videlicet quando transiverunt primo per mundum, cruce præcedente eos, flagellis publice se flagellando, lex baptismi in aqua deponeretur a Deo, et lex baptismi in proprio sanguine institueretur : unde dicunt, cum Christus in Cana Galilee circa finem convivii nuptialis aquam mutavit in vinum rubeum, designavit quod circa finem mundi baptismus aque in baptismum sanguinis mutari deberet; et sicut vinum rubeum præ omni vino prius posito convivantibus magis placuit, ita nova lex baptismi sanguinis Deo præcæmetis legibus grata existit : et sic post prædi-

¹ Extant ejus lit. in Act. Concil. — ² Diar. Venet. Ms. hoc aut. — ³ Coel. hist. Hus. l. II. Ep. vetust. hist. Cavetel. in Annal. Cremonen. et alii.

⁴ S. Anton. 3. p. tit. 22. c. 6. § 2. — ⁵ Leon. Aret. in hist. Ital. — ⁶ S. Anton. sup. c. 53. — ⁷ Gobel. in Cosm. æt. 6. c. 53. et Chron. mag. Belg. ex cod.

etum transitum nemo verus Christianus fuit, nec intrare potuit regnum celorum, nisi qui proprio sanguine de corpore per flagellum in memoriam passionis Christi sponte excusso, fuit baptizatus. Item in Sacramento altaris nec verum corpus Christi nec verum Demm esse, et quod ipsum esset ructus sacerdotum affirmabant. Item quod ad remissionem peccatorum nihil prodest confessio facta sacerdoti, nec absolutio facta per eundem, sed quantumcumque enormia sint peccata, sufficit cum cordis contritione sola flagellatio corporis proprii; unde omnes indulgentiæ per quemcumque concessa nullæ sunt. Item dixerunt, quod Elias et Enoch jamdiu apparuerunt in mundo, et mortui sunt; unde dicunt Eliam combustum ante quadraginta annos in Erfordia, et Enoch fuisse Conradum Smet, seu fabrum juxta linguam latinam, qui hujus sectæ primus divulgator in Thuringia fuit. Unde dicunt quod Deus creaverit omnes animas simul in principio, collocaverit eas in paradiso cum primo homine, et quando fetus humanus in utero matris debet animari, tunc anima per angelum de paradiso sumpta illi infunditur, et quod sic animæ Enoch et Eliæ prædictis eorum hæresiarchis infusæ fuerint. Item dicunt quod iste magister Conradus Smet eorum hæresiarcha sedebit in judicio, seu præsidebit ut iudex in novissimo die et non Christus. Item quod post mortem nullum sit purgatorium, quod exsequiæ eorum defunctorum nihil prosint defunctis; sed sint solatia vivorum, et repleant marsupia clericorum. Item quod nullius diei festivitas sit celebranda, nisi diei Dominicæ, et Nativitatis Christi ac Assumptionis B. Mariæ Virginis. Item quod nullum jejunium sit observandum, nisi feriæ sextæ et Nativitatis Christi et Assumptionis B. Mariæ et quando dies Nativitatis Christi cadit in feriam sextam, super jejunio illius diei dispensari non possit. Item confessi fuerunt quod ipsi se in observatione festorum et jejuniorum ac in veneratione sanctarum imaginum, quarum venerationem asserebant idololatriam, aliis Christianis conformant, hoc ideo faciunt ne noletur ab hominibus, sed de illo agunt postea penitentiam, flagellis se percutiendo. Super præmissis articulis præfati hæretici culpabiles inventi per magistrum Henricum Schonefeld magistrum theologiæ, et inquisitorem hæreticæ pravitatis igni adjudicati in præfato oppido Sangerbusen combusti sunt ». De Flagellantium hæresi instaurata meminit Joannes Gerson¹ eamque confutat.

15. *Lollardi hæretici in Anglia rebellantes repressi.* — In Anglia, cum Wiclefii hæresis in dies serperet, quamvis ad eam abolendam plures jam Synodi celebratæ fuissent, multique impii justas penas morte dedissent; majori

tamen, quam par erat clementia postea temperata, atque ideo cœpta¹ maxima et aucta præcipuo perfidiæ signifero Joanne Oldecastell conjuratio est ad Henricum regem opprimendum, eoque cæso ad religiosorum monasteria evertenda. Verum non est passus Deus tantum flagitium ad exitum perducere, sceleratissimæ enim conspirationis participes, regi ipsi insidias paratas ei patefecere, ad quas dissipandas in se accinxit, justitiæque præfectis præcepit², ut in seditiosos hæreticos, vulgo Lollardos nuncupatos, animadverterent.

« Dilectis et fidelibus suis Willelmo Roos de Hamlac, Henrico le Serop, Willelmo Croimere majori civitatis suæ Londoniensis, Hugoni Huls, Joanni Preston, et Joanni Mertm, salutem.

« Sciatís quod cum nos plenius informemur ac notorie et manifeste dignoscatur, quod quamplures subditi nostri Lollardi vulgare nuncupati ac alii, mortem nostram contra Legianciæ suæ debitum proditorie imaginaverunt, ac quamplura alia tam in fidei Catholicæ, quam status dominorum et magnatum regni nostri Angliæ tam spiritualium quam temporalium destructionem proposuerunt, ac diversas congregationes et alia conventicula illicita pro nefando proposito suo in hac parte perimplendo fecerunt in nostri exhæredationem ac regni nostri destructionem manifestam. nos hujusmodi Lollardos, etc. » Jubet pluribus eos nefandissimos proditores meritis supplicii affici. His Henrici regis mandatis excitati, regii administri studia viresque, ad Wicleffistarum regis et regis prosapie cædi, templorum expilationi, præsulorum internecioni, excidio monasteriorum ordinumque regni evercioni inhiantium, necnon libertatem barbaricam inducere molientium conatus elidendos, contulerunt coactoque exercitu hæreticorum turmas compresserunt. Confecta mox sunt ab administris impigre regia imperia, ut eorundem litteræ³ ex Londinensis senatus Actis decerptæ ostendunt: « Placita, inquit, coronæ eorum domino rege apud Westmonasterium de termino S. Hilarii anno regni Henrici V post conquestum primo rotula septima inter placita regis alias eorum Willehuo Roos de Hamlak, Henrico le Serop, Willelmo Crowmere majore civitatis Londoniensis, Hugone Huls et sociis suis justitiariis domini regis ad inquirendum per sacram proborum et legalium hominum de civitate Domini regis London et suburbiis ejusdem, ac de communi Midd jam infra libertates, quam extra de omnibus et singulis proditionibus et insurrectionibus per quamplures subditos domini regis, Lollardos vulgariter nuncupatos, et alios in civitate, suburbiis et commu-

¹ Thom. Valsingh, in Hen. Vet in hypodig. Neuste. et ex eo Nic. Harpsfel. in hist. Wiclef. c. 13. — ² Ext. Reg. lit. apud Walsing. — ³ Ext. apud Nic. Harpsfeld. in Vit. Wiclef. c. 13.

¹ Gers. in tract. de Flagel.

nitatibus predictis factis et perpetratis, necnon de omnibus proditiionibus, insurrectionibus, rebellionibus et felonis in civitate, suburbis et communitatibus predictis, per quoscumque et qualitercumque factis, sive perpetratis et ad easdem proditiiones, insurrectiones, rebelliones, et felonias audiendum et terminandum secundum legem et consuetudinem regni domini regis Angliæ per litteras ipsius domini domini regis patentes assignatas apud Westmonasterium die Mercurii proximo post festum Epiphaniæ Domini anno regni ejusdem regis Henrici V. post conquestum primo, per sacramentum duodecim juramentorum extitit presentatum, quod Joannes Oldcastell de Couling in com. Cane. Chr. et alii, Lollardi vulgariter nuncupati, qui contra fidem Catholicam diversas opiniones hæreticas et alios errores manifestos legi Catholicæ repugnantes, a diu lemerarie tenuerunt opiniones, et errores prædictos manuteneat et in facto minime perimplere valentes, quoad regiam potestatem et tam status regalis domini nostri regis, quam status et officium prælature dignitatis infra regnum Angliæ in prosperitate perseverarent, falso et proditorie machinando, tam statum regni, quam statum et officium prælatorum, necnon Ordines religiosorum infra dictum regnum Angliæ penitus annullare, ac dominum nostrum regem, fratres suos, prælatos et alios magnates ejusdem regni interficere : necnon viros religiosos, relictis cultibus divinis et religiosis observantiis, ad occupationes mundanas provocare, et tam Ecclesias cathedrales, quam alias Ecclesias et domos religiosas de reliquiis et aliis bonis Ecclesiasticis totaliter spoliare, ac funditus ad terram prosternere, et dictum Joannem Oldcastell regentem ejusdem regni constituere, et quamplura regimina secundum eorum voluntatem infra regnum prædictum quasi gens sine capite, in finalem destructionem tam fidei Catholicæ et cleri, quam status et majestatis dignitatis regalis infra idem regnum ordinare falso et proditorie ordinaverunt et proposuerunt, quod ipse insimul cum quampluribus rebellibus domini regis ignotis ad numerum viginti millium hominum de diversis partibus regni Angliæ modo guerrino arrivati privalim insurgent, et die Mercurii proximo post festum Epiphaniæ Domini anno regis prædicti prædicto apud villam et parochiam S. Egidii extra barram veteris templi London in quodam magno campo ibidem unanimiter convenirent, et insimul obviarent pro nefando proposito suo in præmissis perimplendis. Quo quidem die Mercurii apud villam et parochiam prædictas prædicti Joannes Oldcastell et alii, in hujusmodi proposito proditorie perseverantes, prædictum dominum nostrum regem, fratres suos, videlicet Thomam ducem Clarentiæ, Joannem de Lancastra, et Hunfridum de Lancastra regem et heredes suos

de regno suo prædicto exheredare et præmissa omnia et singula necnon quamplura alia mala et intolerabilia facere et perimplere falso et proditorie proposuerunt et imaginaverunt, et ibidem versus campum prædictum modo guerrino arrivati proditorie modo insurrectionis contra legiuntias suas equitaverunt ad debellandum dictum dominum nostrum regem, nisi per ipsam manu forti genere impediti fuissent, etc. » Addunt eadem litteræ, instructum fuisse exercitum a perduellibus hæreticis viginti millium bellatorum, qui ex variis partibus confluxerant; sed ab rege profligatos dissipatosque : cujus parvæ victoriae ordinem describit Walsinghamus ¹, quem lector consulat.

16. Damnos mox fuisse ab Henrico hæreticos, ut divini Numinis ac regis proditores, inque in eos vindictam esse, refert Thomas Waldensis ², additque multos suppliciorum timore perterritos in alias regiones, in quibus venena spargerent, perrexisse : « Rex, inquit, Henricus V, Christo et mundo commendatissimus, inter reges gaudebat in ipso regni sui primordio primo contra Wiclevistas hæreticos crexisse vexillum, dum scilicet ad Christi natalem cum duci iniquitatis eorum Joanne Castri veteris contra inclitum regem conspirare ceperunt : nec mora longa processit, quin statutum publicum per omne regni Concilium in publico emanavit edicto, quod omnes Wiclevistæ sicut Dei proditores essent, sic proditores regis proscripti bonis censerentur, et regni duplici pena dandi incendio propter Deum, suspendio propter regem; factumque est ita. Satis res jure perenni. Nulli eorum deprehensi ingibus consumpti sunt, contriti sunt; et sic malignantium habita opportunitate, relicto regno decesserunt. Si qua alia gens hujus fascinata criminibus colligere dignum ducat paleas, quas nos auctoritate sanctorum antistitum cum clero regni et principali errore discussimus, quis imputet Anglicis? Mare nostrum eiecit mortuos nostros, et terra nostra dedit fructum centuplum; quis criminabitur Angliam, quod populus circumventus dolo hæretico mortuos nostros colit et veneratur ut deos? » Confirmat eadem Nicolaus Harpsfeldius ³.

Observat Thomas Waldensis ⁴ Wicleffistas, antequam regia sententia percellerentur, ab Ecclesiastico tribunali ad regium provocasse, poposcisseque magnis clamoribus, ut eorum causa a regio senatu cognosceretur : at ubi ab eo se damnatos sensere, mox in regem et magistratus, repletos calumniis libellos sparsisse : « Non alia, inquit, ratione contra cleri iudices, episcopos atque papas indispositionis notam opponunt, quam contra sæculares iudices, si victi sint,

¹ Walsing. in Henr. V hoc ann. ² Thom. Wald. in proem.

³ Harpsfeld. hist. Wiclef. c. 17. ⁴ Waldens. to. 1. l. II. ar. 2. c. 46.

murmurabunt. Adhuc his nostris annis Wiclevisti nostri fecere conformiter, quid clamaverunt foris? quid instantius? quam ut apud dominos saeculares tam fidei quam morum iudicia remanerent; et tamen jam cum regnare cepisset illustris rex Henricus V qui adhuc agit in sceptris, et de eorum perfidia per Catholicos bene doctos legem statui fecit, ut ubique per regnum Wiclevisti probatus, ut reus puniretur de crimine laesae majestatis, statim per libellos famosos clamabant fideliem principem esse corruptum, et nominare ceperunt eum principem sacerdotum ». Qui illa ob defensum sacerdotium irrisus est ab haereticis, repressa impietate, tot auctus est victoriis, ut omnium Anglorum regum gloriam longe superarit. Pergit Thomas Waldensis: « Bene dixit ergo Augustinus, quod ea caecitate haereticus de innocente iudice murmurat, qua caecitate eum innocente litigabat adversario ».

17. *Wicleffista divinitus conversus ad fidem Catholicam.* — Editum hoc anno insigne miraculum in viro nobili, qui antea Wicleffisticam haeresim amplexus fuerat, deinde melius de Eucharistia senserat, memorat Thomas Waldensis¹; cum enim crudeli adeo vomitu laboraret, ut nullum propterea cibum capessere posset, fuis ad Deum precibus obtinuit, ut Eucharistiam veluti caelestem cibum sumeret: « Anno Domini m^ocxiv, hoc miraculum Eucharistiae declaratur, quia doctor quidam magnus in lege civili dictus Radulphus de Viridi-Colle, Anglice Greenberst, peracto nuntio hujus nostri illustris principis regis Angliae Henrici V apud serenissimum tunc Romanorum et Hungariae regem Sigismundum, et reversus Cantuariam mortis futurae cepit gustare praebula; et tandem concilio monachorum et fratrum aliorumque turba fidelium circumcinctus cepit Dominici Corporis sacramentum saltem ad corporalis oculi sui rogare praesentiam, cum prius esset factus Wiclevisti et incredulus sacramento: verum nullus ausus erat dare consilium, ut se convivam faceret sacramenti, cum ab horis infirmitatis suae primaevis continuo vomitu laboraret, et omnis cibi vel potus corporalis vel ad odoratum experiebatur impatiens. Sed magnus Dominus volens tanti sui Sacramenti declarare potentiam, et ab omni sublimari cibi participio alienum, dedit in cor viri, quem praedestinavit in filium, rogare et dicere: O Domine redemptor omnium salvandorum, da mihi sentire et credere quod de hoc sacramento credendum est: et si quidem refinam, corporeus cibus non est, quem usquequaque nausea plenus horreo et a procul evito; sed hoc ipsum solum in natura, quod nuper credere distuli, tui corporis divinis ferculum salutare. Tandem oratione finita cum multis

adstantium lachrymis, qui omnem cibum corporealem evomuit, spiritualem Christum cibum retinuit, cum accepit, ac post perceptum octo diebus confirmis miraculum praedicans, sed omnem corporeum cibum renuens supervixit, et tandem salubris lamenti completo tempore et incredulitatem pristinam validis delens gemitibus obdormivit in Christo ».

18. *In sumptione Eucharistiae miraculum.* — Non dissimile est aliud, quod narrat Joannes Nider², circa haec tempora Coloniae contigisse: « Paulo, inquit, antequam ad Coloniense transmissus sum studium, fuerunt intra civitatem ibidem duae virgines carne et animo sorores, unanimis et pacifice in una domo vota suae castitatis reddentes, quae distinxerant Deo in labiis suis et labore manuum vicium conquirentes tenem. Una autem ex eis, cujus anima placuit Altissimo, quae divinissimum Eucharistiae sacramentum multum dilexit, et devote saepe solita est sumere, corpore infirmata est, et tandem morbus tantum invaluit ut, contractis nervis quibus labia et mandibulae moveri consueverunt, etiam adhibito toto conatu corporis et animae, ora aperire nequiret ad cibum sumendum corporeum, tantumque superior mandibula inferiori cohaerebat, ut vix vel nullatenus ad minutissimum sumendum cibum cum instrumento argenteo vel coelari aperiri posset. Aestuabat interea cordis desiderio, se morti propinquare conspiciens, illud saluberrimum Christi viaticum, quod de terrenis caelestes novit efficere, ut hoc munus praesidio fidentius migraret ad Christum: sed omnes vel plurimi formidabant id non posse ab ea sumi. Verum ut confiteretur sacramentaliter, quod prius saepe facere consueverat, et ut viso Christi sacramento sic credendo saltem manducaret. Advocatus est sacerdos Eucharistiae Sacramentum afferens, et cum absolutione pro peccatis praemissa sacerdos ante faciem Christi sponsae Dominicum corpus elevaret adorandum ab ea, statim et inopinata tantam virtutem se percepit habere in corpore, et internum quemdam instinctum in anima, ut subito ad animae et cordis hiatum corporalia ora ample satis laxaret, quibus confestim sacerdos Dominicum corpus laete immisit: et ita Christi sponsa soror et qui aderant admirantes, Deo gratias de collato miraculo contulerunt ».

19. *Conspecta e caelo crux.* — Edidit majora his prodigia hoc anno suorum gratia divina elementia; in Castellae enim oppido, cui Godolajara nomen est, die xviii Martii in caelo crux nivea, inspectantibus omnibus, dum sacerdos Ordinis S. Francisci de Eucharistia concionem habebat effulsit², cujus prodigii magnitudine plures Judaei spiritu divino tacti, discussa veteris superstitionis atra caligine, oculos ad Evangelii lucem

¹ Thom. Wald. loc. cit. 62.

² Jo. Nider forme. l. ii. c. 7. — ² Diagn. hist. l. ii. c. 64.

extulere : qua de re consuluit S. Vincentium Ferrerium Ferdinandus rex Aragonum subjectis litteris ¹ :

« Religiose et dilecte noster.

« Ex litteris fide dignis nonnullorum fidedignorum villæ de Godolajara regni Castellæ, necnon testimonio cujusdam publici instrumenti nobis exhibiti percepimus, quod die xviii mensis Martii elapsi de proximo, quodam fratre Ordinis S. Francisci populo dictæ villæ verbum Domini publice nuntiante, et de sacræ Eucharistiæ mysterio prædicante, in cælo crux quedam nivea ab omnibus tam Christianis quam Judæis etiam oculariter visa est, prout in dicto publico instrumento, de quo et de forma dictæ crucis in ea impressa vobis transumptum authenticum cum præsenli mittimus, poteritis latius intueri. Post cujus crucis visionem quatuor vel quinque diebus elapsis, ut didicimus ex litteris antedictis, centum et viginti duo Judæi in dicta villa ad fidem Catholicam, spreta cæcitate Judaica, sunt conversi. Ideo devotionem vestram in Domino exhortamur, quatenus intentum vestrum super hujusmodi materia nobis exprimere per vestram litteram procuretis ; ex hoc enim nobis complacibilis in immensum. Datum Cæsarangustæ sub nostro sigillo secreto die, ii Maii, anno a Nativitate Domini m̄c̄xiv. Rex Ferdinandus ».

Confirmatam cœlesti illo miraculo orthodoxam de Eucharistia fidem, quam Minorita commendabat, respondit ei B. Vincentius ² et quidem summo divinæ providentiæ beneficio, eum eo tempore plures homines impii, in variis pestiferis Wicelii opinionibus infecti male de tanto Sacramento sentirent, tum subdit ³ :

« Excellentissimo principi ac Domino potentissimo domino Ferdinando regi Aragonum serenissimo.

« Jesus. Excellentissime princeps et domine, cum omnimoda reverentia et subiectione. Recepi litteras de miraculo spectabili, quod contigit Godolajaræ, prædicante quodam fratre Minore de sacramento Eucharistiæ, super quo nullis scire meam intentionem. Noverit ergo vestra excellentia principalis quod (quantum capere possum et percipio) apud Deum istud miraculum contigit duplici ratione. Primo quidem ad confirmandam doctrinam canonicam prædicantis : nam sicut litteræ regis bene scriptæ et examinatæ imprimitur sigillum regium pro confirmatione et auctoritate ejusdem, sic Deus ad confirmationem doctrine prædicantium Evangelicæ veritates ostendit aliquando miracula hujusmodi in patenti, juxta illud Marci capite ultimo : *Predicaverunt ubique, Domino cooperante et sermonem confirmante sequentibus signis*. Et si bene volueris attendere ad formam et figuram crucis apparentis in cælo, candore niveo ostenditur doctrinam

illius prædicantis fuisse cœlestem et absque omni obscuritate erroris : in stipite autem recte istius crucis apparentis tria ostensa, scilicet fundamentum et duo poma, ostendunt tria necessaria in consecratione Eucharistiæ, scilicet materiam terrestrem de pane et vino, formam verborum et intentionem consecrandi : in brachio autem ipsius crucis transversali duo rami quasi arbores a dextris et a sinistris significant ipsam consecrationem Eucharistiæ veraciter fieri per sacerdotes, sive sint in dextra gratiæ, sive in sinistra mortalis culpe : quinque autem pomelli a dextris et sinistris ipsarum arborum seu ramorum, inter quos stat unus pomellus superior significant quinque verba formalia consecrationis Corporis Christi sive digne sive indigne proferantur a sacerdote, nam Christus summus Rex et Dominus utrobique consistit, et quia omnes pomelli a dextris et sinistris simul communerati sunt viginti duo, significant consecrationem Sanguinis Christi per viginti duo verba formaliter adimpleri.

« Secundo hoc fuit ostensum, ut credo, ad præfigurandum defensionem crucis Christi et fidei Crucifixi juxta finem mundi, etc. » Trahit sanctus vir in eum sensum tropologia arte singula quæ in ea cruce cælo ostensa fuerant conspecta : demum regem piis erudit monitis, ut regia studia in Judæis ac Saracenis ad Christi fidem traducendis, arcendis publicis sceleribus, puniendis lenonibus, lupanaribus ac ludis prohibendis administrandaque universis justitia collocaret. Demum diem hæc formula adscribit Epistolæ : « Scripta in villa de Tamarit xvi die Maii cum subscriptione de manu mea pro sigillo. Inutilis servus Christi et vestri F. Vincentius Ferrerius Prædicator ».

20. S. Vincentius Ferrerius dono linguarum præditus. — De eodem viro sancto linguarum dono divinitus ornato hæc narrat Nicolaus Clemangius ¹ in litteris ad Reginaldum e Fontanis : « Tam vivus est tamque efficax in ejus ore declamantis sermo Dei, tam ignitum vehementer eloquium, ut auditorum præcordia etiam frigore gelata in devotionem instar faculæ ardentis inflammaret, duras insuper saxæas mentes ingenitum atque in lamenta resolutas emolliat, juxta id quod in Jeremia loquitur, quod verba Dei sunt quasi ignis et quasi malleus conterens petras ». Et infra : « Sed si hæc fortasse aliquibus nimis mira videntur, illud tamen maximam meretur admirationem, quod domum linguarum non improbabiler habere creditur. Audi quomodo. Ante aliquot annos ipse Celtiberica, hoc est, Arragonica de gente genitus, in Italiam venit, quo simul ac pedem intulit, linguam regionis illius ita et prompte, intelligenter ac distincte loquebatur, ut si ipse adfuisset, inde ortum

¹ Ext. ib. — ² Ext. apud Dur., li 90, l. 11.

³ Nic. Clemang., ep. 113, ad Reginald. de Fontanis.

crederes. Ipsi sane fatebantur Itali, non se mutuo magis intelligere, quam illum omnes intelligebant: mulierculæ quoque ipsæ, quibus gens illa, unde originem duxit, maxime barbara est, se planissime contitebantur cuncta percipere. Sed adhuc dices non adeo stupendum si Italice loquentem Italica gens aut natio intelligit. Faleor plane esse, ut dicis, sed mirum esse, ubi arbitrator, non negabis, quod repente Italiam ingressus linguam gentis noverit. Et si id mirandum non putas, audi quod mireris. Ha ille verbis utitur Italicis, ut non minus quam Italicæ alienigenæ universi, nullo etiam cum Italica lingua consorcio sociali, omnia capiant. Audivi Germanum confirmantem se omnia integerrime percepisse non minus quam si suo fuissent prolata sermone. Ego qui Italicum sermonem vix ad dimidium intelligo, æque sua atque tua verba me intellexisse profiteor. Denique inter egregias ac varias laudes viri istius res illa eximie laudis culmen assequitur, quod sua nequaquam cum vita pugnat oratio, etc. ».

21. *Bellum recrudescit inter Aurelianenses et Burgundum.* — In Galliis instauratum est inter Aurelianenses et Joannem Burgundiæ ducem vetus bellum¹: cum enim illi regia procuratoriam iniissent, legesque pro regii fratris, eade ulescenda implorarent, Joannes Burgundus copias instruxit ad eos opprimendos, atque in Parisiorum conspectum promovit; sed propulsatus Atrebatum redire coactus est: in quem ut læsæ majestatis reum rex castra convertit, in eaque expeditione plures Burgundiæ factionis urbes recuperavit: interque alias Augustam Suessionum urbem a regis vastatam direptamque hoc anno; tum passim matronis et virginibus militari licentia vim illatam narrat Juvenalis Ursinus²,

¹ Juvenal. Ursin. in Carol. M hoc ann. et Moust. vol. 1. c. 145. 146 ad 125. — ² Juven. Ursin. in Carol. M hoc ann.

cujus exitum antea prænummiatum fuisse refert Nicolaus Clemangius³. Commissum⁴ deinde atrox prælium est inter regios et Burgundiæ ducem magnaque et cruenta strage Burgundicus exercitus fusus est, atque Atrebatum obsidione cinctum deditionem regi fecit. Ex quibus turbis augendarum rerum occasionem captavit Anglus, suasque copias in Normanniam duxit, ejus terror Gallos in mutuam concordiam revocavit, sanctis⁵ Atrebatii iis legibus Delphino et Brabantie duce interpretibus: ut Joannes dux monasterium conderet, in quo viri religiosi divina officia produceris Aurelianensis Parisiis cæsi anima diu noctuque celebrarent: instrueret navem Venetiis, quæ peregrinos pro ipsius ducis anima sanctissimum sepulchrum lustraturos veheret ac ducenta et viginti aureorum millio in sumptus bellicos regi penderet. Sed eam pacem quæ xxiv Februarii die proxima anno promulgata est⁶, nova iterum bella nullo sanguine disturbarunt. Inter hæc bella civilia Mahometes primus proferebat latius imperii Turcici fines: cum enim Sigismundus Romanorum et Hungariæ rex in Italiam, uti diximus, accessisset adulto superiori anno, Turcæ hoc ineunte in Hungariam irrupere⁷, ac ferro flammaque in obvios sævierunt: Caramanus etiam expeditionem concecit in Venetos, atque in Euboeam immisit classem quæ arcem Monodizam ad deditionem compulit, ac mille et octingentos Christianos abduxit in servitutem. Ha Caramanus et Turcæ ad Sigismundum et Venetos, qui ad mutuum bellum inclinabant opprimendos consensere: Ferrariensis vero princeps xxvi Octobris pacis interpretem se futurum pollicitus⁸ est: ad quem a rege ac duce oratores missi fuere.

¹ Nic. Clemang. Ep. 101. — ² Juven. Ursin. in Carol. M hoc ann. et Moust. vol. 2. c. 126, 131. — ³ Id. ib. — ⁴ Ext. ea de re Carol. lit. apud Moustrel. vol. 1. c. 131. — ⁵ Duar. Ven. Ms. — ⁶ Id. Diar.

SEDIS VACANTIS ANNUS I. — CHRISTI 1415.

1. *Constantiensi Concilio auctoritatem tribuit Gregorius.* — Auctoritatem attribuit Gregorius XII solemnibus episcopum cõtibus Constantiæ habitis, ut Concilii OEcumenici nomine et digni-

tate insignirentur, anno a Virginis partu millesimo quadringentesimo decimo quinto, Indictione octava, non ut a Ballhasare Cossa, sed ut a Sigismundo rege Romanorum congregatis,

eaque lege, ut Joannes nec praesent Concilio nec interesset : qua de re diploma¹ hoc ad interuentos suos misit.

« Gregorius, etc. dilectis filiis Joanni fil. sancti Sixti presbytero cardinali Apostolicae Sedis legato, et Joanni in patriarcham Constantinopolitanum electo nostris et ejusdem Sedis nuntiis, ac venerabili fratri Wernero archiepiscopo Treverensi, necnon nobilibus viris Ludovico comiti Palatino Rheni, et Carolo de Malatestis domicefello Ariminensi in provincia nostra Romandiola pro nobis et sancta Romana Ecclesia rectori, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Terrenas affectiones tenebrare humanas mentes constat, liberandas pro modulo laminationis, cum lux illa, quae dixit : *Ego sum lux mundi*, se illuminantem ostendit ; et pro quanto terreno delinuntur affectu minus illius splendorem contingunt ; in quo docemur errorem cavendum amoremque rectum sequendum, et nostra omnia ad illam pacem, quae est cum Deo, homini mortali feliciter conferenda : contra quam negare non possumus impios errores commissos circa papatum, nosque adversantium studiis repulsos, ad pacem et Ecclesiae Christi clarum statum per viam renuntiationis pro progressu firmiter desiderantes (et cum spes aliqua scintillare!) occurrimus erogando. Ex eodem igitur affectu continuato, intellecta prudentia regia cum affectione concordi ad Ecclesiae pacem cum nationibus, quas vocavit ad civitatem Constantiam, exhilarati lubenti animo prompti sumus, ut semper fuimus pro exstirpatione horrendorum schismatum, interea unione merito optanda et perficienda, dimittere libere papatum, quamvis nobis clarum iam ex titulo sanctae memoriae Urbani VI praedecessoris nostri, et canonica nostra electione, quam clarissime ex nostra puritate cum efficaci voluntate et recta, quapropter potius et alius rem ipsam et affectum qui intenditur, ac serenitatis regia cormentem et opera post sui adventum ad Constantiam fructuosa advertentes, quam quae extrinsecus quovis artificio demonstravit ; et confidentes exinde de ejus serenitatis dispositione Deo grata, et in eo sperantes, cujus res geritur, quod serenitatem eandem diriget in agendis, et vos

etiam, qui pro praemissorum electi estis ibidem ; et ut possitis in praedictis proficere melius et valere, quo efficaciori potestatem a nobis constiterit vos habere, vobis seu illis ex vobis, qui ibi interfuerint congregationem ipsam, in quantum per dictam serenitatem regiam, et non per Baldassarem, se nuncupari facientem Joannem XXIII vocatam, vice nostra, ad praedictorum effectum convocandi et authorizandi in generale Concilium, remota tamen omnimode dicti Baldassaris praesidentia et praesentia ab eisdem, necnon omnia, quae postquam sic feceritis disponuntur pro vera reintegratione et unione Ecclesiae ac praefatorum schismatum exstirpatione per congregationem eandem remotis, ut praemittitur, praesidentia et praesentia Baldassaris, vice nostra similiter authorizandi, approbandi et confirmandi, plenam et liberam de plenitudine Apostolicae potestatis concedimus tenore praesentium facultatem. Dat. Arimini III id. Martii, Pontificatus nostri anno IX (1) ».

2. *Joannis artes et diffugia, ejusque sponsio litteris confirmata de abdicatione Pontificatus.* — Non praefuit itaque posthac Constantiensi Concilio Joannes, cum vel non esset Pontifex, vel controversus ; et visum esset Patribus, ut arcanis eorum consensibus non interesset, ne redintegrandam Ecclesiarum conjunctionem disturbaret artibus suis ; quas graphice depingit Theodoricus Niemius, siquidem Joannes in Constantiensi Concilio curas omnes eo intenderat, ut se in Pontificatu constabiliret amulosque dejiceret. Cum igitur praesentes ad schisma funditus excindendum nulla habita Joannis aemulorumve dignitatis ratione conspirarent, Joannes eos in varias factiones discindere turbareque eorum pia studia amissus est, neque enim quae Christi erant, sed sua tantum consecrabatur : « Dum celebraretur », inquit auctor², « dictum Concilium Constantiense in principio ante fugam dicti Balthasaris tunc papa de Constantia, idem Balthasar tanquam sibi ipsi male conscius, et habens semper ante se in magno numero suos proxenetas et mediatores, cum quibus consuevit simoniam exercere, a qua usque ad ultimum terminum suae dispositionis non cessavit, quosdam episcopos et alios magnae auctoritatis viros

¹ Ext. apud Jo. XXIII. hb. ult. Ep. cur. p. 291.

² Niem. in Vit. Joan. XXIII.

(1) Recte quidem hic scribitur Joannes posthac Concilio nunquam deinceps potuisse ; incertum est tamen an Patres excludendum illum consuerint, ut Gregorii Pontificis qui id postulabat, gratiam inirent ; an potius quod ipse se Joannes antea iura se retraxit, quam sessio aliqua post scriptas a Gregorio litteras celebraretur. Nam Gregorius litteras suas dedit III id. Martii ; Joannes vero die XXI Martii noctis silentio navi per Rhenum dilapsus Scallusam tetendit, ut auctor est anonimus, qui summam Concilii Constantiensis a Martene Veter. Monum. tom. VII col. 1405 vulgatum scripsit. Concilii vero sessiones hoc ordine habitae sunt. Sessio II die II Martii ; sessio III die XXV Martii convenit. Post hac vero nunquam deinceps Joannes rediit Constantiam. Unde ergo collegit annalista exclusum fuisse a Concilio Joannem in gratiam Gregorii ? Quintimo Concilium sub auspiciis et praesidio Joannis adhuc perseverasse ex eo discimus, quod auctor Synopsi jam laudate scribat, sessionem Concilii tertiam post fugam Joannis celebrandam statuisse cardinales Cameracensem et Florentinum, ex eo quod « sperarent quod papa grata et rata habiturus foret quae in ea sessione rite et recte gesta forent ». Pontificis ergo confirmationem et approbationem adeoque et praesentiam, nisi forte abesse spontaneus, adhuc necessariam Concilio Patres censebant. Denique Gregorii litterae nihil utique impetrare apud Patres Concilii tunc potuerunt, cum sessiones post secundam reliquae habitae sunt ; neque enim Concilio exhibita fuerunt nisi in sessione XIV, cum jam sententiam depositionis in Joanne patres dixissent. Vide *annalista inferius* num. 26.

de ipso Concilio secrete per diversas gratias et promissiones sophisticavit et corruptit adeo, quod nil illa secretum in ipso Concilio fieret aut diceretur, quin illud et per quos hoc dictum aut factum esset singulis diebus revelaretur eidem; nec scivit obtinere, quin et illud sibi secretum revelatum aliis cito panderet, de quibus contidebat: et valde etiam ipse Balthasar per medias personas impedivit, quod nationes, quæ ad ipsum Concilium convenerant, insimul diu concordare et combinari non poterant aut volebant, sicque dictum Concilium hic frustra interim erat. Et quia quæ ita generaliter fiunt diu occulta remanere non possunt, præmissa ad notitiam multorum de Concilio ipso producta fuerunt, de quibus admodum mirabantur, tum omnes illi, qui tractatibus dicti Concilii pro tempore intererant, priusque solemniter eidem Concilio iurassent quod ea, quæ tractarentur et fierent in ipso Concilio, secrete tenerent. Et ut ipse Balthasar suum desiderium in hac parte absque suspitione secundum se atque commodius adimpleret, sæpe nocturno tempore pro illis suis, qui sibi secreta huiusmodi revelabant media nocte, et quandoque postea per aliquot horas mittere, eosque ad se accersiri fecit, absolvendo eos a perjurio et investigando ab ipsis secreta huiusmodi, quæ die precedenti immediate in ipso Concilio eruperunt: qui dum pro majori parte de hoc per ipsum Concilium vocati fuissent, ipsi valedicto Pontifici, et obtenta licentia ab eodem Concilio, ad propria redierunt.

« Quibus sic stantibus, quidam (ut præsumitur) Italicus, multos attingit articulos valde famosos et omnia peccata mortalia, necnon infinita quodammodo abominabilia continentes, contra eundem Balthasarem in eodem Concilio exhibuit in scriptis, tamen secrete, quod super illis contra eundem Balthasarem fieret inquisitio, et provideretur instanter per Concilium memoratum. Quibus quidem articulis per aliquot majores nationum Germaniæ, Angliæ et Poloniæ perfectis, ipsi nullatenus consentire volebant, quod dicti articuli publicarentur, aut contra ipsum Balthasarem inquisitio fieret huiusmodi super illis, et hoc propter honestatem; et si contrarium fieret, ut asserebant, per hoc macularetur Sedes Apostolica, et confunderentur enormiter omnes de obedientia dicti Balthasaris, et ponerentur in dubio promotiones et provisiones per ipsum factæ, et multa scandala exinde subsequi possent: plerisque etiam aliis nobilibus viris assentientibus et consulentibus, quod illa via inquisitionis fieret, quæ compendiosa foret et ipsi articuli et contenta in eis, saltem pro majori parte essent notoria seu manifesta, et propterea modica vel nulla probatione indigerent ».

23. Subdit Theodoricus ¹, ut Joannes pluri-

bus criminibus notatus, in quem Gregorius iudiciaria acta gravissima confecerat, terrore tanto percussus sit, ut in quam partem se verteret, ignoraret: « Quibus, inquit, ad notitiam dicti Baltharis deductis, illico mente consternatus est, et cœpit valde tremere et timere, ac etiam quosdam sibi secretos cardinales, et de quibus fiduciam habuit donis et promissis atlicere atque consulere, quid esset in ea parte, pro ejus honoris conservatione facturus. asserens quod quedam in ipsis articulis descripta tanquam homo peccando commisisset, et aliqua non: et proposuit tunc in mente sua, prout et ore propalavit, quod ipsemet dictum Concilium vellet personaliter accedere, et quæ de contentis in eisdem articulis perpetrasset coram ipso Concilio in publico fateri, fundans se in hoc quod papa propter quodcumque defectum (ut dicebat) nisi propter hæresim deponi non posset », sed hoc intelligi debet de vero et indubitato Pontifice, cujusmodi ipse non erat. Pergit Niemius; « Et habito super hoc consilio cum quibusdam aliis etiam sibi secretis per ipsum quid factururus esset in perplexitate sibi consulere, responderunt quod bonum esset, quod ipse super hoc inter se per dies aliquot melius deliberaret, et tunc quid sibi videretur consullius in Dei nomine adimpleret ».

Annitebatur ¹ autem omni studio et contentione, ut Pontificatum, Gregorio et Benedicto exauctoratis, sibi assereret, regesque Aragonum et Castellæ ad se pelliceret; atque adeo ut Pisani conventus Acta in Constantiensi Synodo corroborari satageret: sed ab ea discrepabant sententia Patres una cum Sigismundo aliorumque regum oratoribus, eoque tendebant ipsorum studia, ut firma perpetuaque pax in Ecclesia, spretilis vel Joannis, vel Gregorii, vel Benedicti commodis, constitueretur, ac momentaneo illorum honori divinam gloriam anteferrent; sicque cum jam ante, dum Pisis solemnes conventus agebantur, sancitum fuisset abdicanda tam a Gregorio quam a Petro e Luna Pontificia insignia; ita tum decrevere id non modo ab illis, verum ab Joanne quoque exigendum, quem primum urgendum pulaverunt, ut qui æmulis auctoritate antecelleret, ipsos ad spontaneam controversi fastigii abdicacionem suo exemplo primus alliceret: ab inquisitione vero in ipsum tunc absistendum consuerunt, ne novas turbas excitarent, utque brevioris viæ compendio ad optata pervenirent.

« Concilium, inquit ² Niemius, seu majores deputati in eodem ignorantibus, quod ipse Balthasar prædictos articulos sciret, et ea quæ pro sua executione tractabat, dimissa eadem inquisitionis via, accesserunt ad eum, rogantes una-

¹ Theod. e Niem in Vit. Joan. XXIII.

¹ Acta Ms. Concil. Const. in lit. Encycl. — ² Theod. e Niem in Vit. Jo. XXIII.

nimiliter ut viam cessionis sui papatus eligeret ad hoc quod alii contendentes de papatu illam similiter acceperant, quia alias non viderent modum aptum, quod praefata unio fieret in universali Ecclesia pro hac vice. Ad quod ipse laeto animo, observata tamen ex industria quadam gravitate, respondit se facturum quod peterent, dum autem ipsi alii non contendentes idem facere vellent. Maluit enim illam viam per se, ut existimo, amplecti, quam praedicti articuli ad ejus dejectionem a papatu admissi et probati fuissent: et dum praedictum Concilium illam oblationem ab eodem Balhassare reportasset, facta fuit hic magna laetitia in clero et populo». Qua de re a Sigismundo et cardinalibus atque aliis aetate illi ingentes gratiae; constitutumque fuit, ut proxima illucescente die, nempe secunda Martii, in publica sessione promissa repereret. Confecta ¹ res est uti decretum fuerat, ac nuncupato solemniter sacramento in praesentem caetu eadem secunda Martii die habito, Joannes ad id se obstrinxit, modo Gregorius et Petrus e Luna Pontificalia insignia ponerent, vel vita functi essent; ac dum concipiebat haec verba: Spondeo, promitto, voveo et juro Deo; prostravit se in genua, manumque admovit pectori. Quo peracto, Romanorum rex assurrexit e solio, atque ante Pontificem in genua procumbens, coronam posuit, Joannisque pedibus libatis osculo, suo et Concilii nomine grates egit, quas etiam nomine praesulum exsolvit patriarcha Antiochenus; deinde repetito hymno: *Te Deum*; divinae laudes decantate: de quibus a tabellionibus confecta publica Monumenta ².

Visum deinde est Patribus in Joannis sponcione aliquos latere laqueos, cum fieri posset, ut adjecta lex ad exitum non perduceretur, uti conligit; neque enim perfidus Petrus e Luna schismatis maximus propagator unquam cessurus erat; itaque alia illos meditatus esse refert haec verbis Theodoricus e Niem ³: « Quia postea hujusmodi negotio inter ipsos melius et clarius digesto, eis visum fuit, quid hujusmodi promissio, quamvis grandis et bona esse videretur, forte tamen ad effectum dictae unionis incerta, cum esset possibile aut contingens, quod forsitan alii duo contendentes de papatu cedere nollent, vel alter eorum cedere nollet, et sic hujusmodi Concilium in ea parte supervacue laboraret, et tempus protraheretur in expensis: unde iterum post plures tractatus super hoc per Concilium et illi praesidentes hujusmodi habitos in hoc concordabant, quod omnino ab ipso Balhassare magis certam et pinguiorem promissionem super cessione sua praedicta vellent habere, ipsumque ex tunc pluries adiere rogantes reverenter et humiliter, quod eos in hoc benigne vel-

let audire, et ipsam oblationem facere in publico uberiorem, necnon etiam certiorum, et sub testimonialibus litteris suis juxta formam, quam in scriptis sibi super hoc tradiderunt: sed in hoc cum invenerunt contradicentem, et de die in diem duriorum. Scivit etiam medio tempore multos principes et alios potentes, necnon Ecclesiasticos praefatos tunc hic existentes sibi allicere, concedendo eis quaecumque petebant ab ipso, non habendo respectum ad Deum vel quemcumque hominem, aut si ea quae petebantur ab ipso justa forent vel injusta, aut rationalia vel concedi consuevia, sperans per hoc divisionem facere in ipso Concilio, ne procederet, aut per illud contra ipsum nil posset attentari. Quibus tamen non obstantibus, devotum est ad hoc, quod dictam obligationem prius factam per eum, ut praefertur, juxta vota petentium praeter spem hominum similiter in alia publica sessione aequaliter efficaciorum certiorumque fecit: de quo tantum gaudium factum fuit in eisdem clero et populo ex tunc pluribus durantibus, quod difficulter posset calamo exarari: sed ipsas litteras testimoniales super hoc diu distulit, et recusavit eidem Concilio tradere per ambages». Addit auctor demum a Concilio Sigismundi regis opera litteras eas impetratas fuisse, quae subjectis verbis conceptae fuerunt, adjecta ejus diei nota, quo primum abdicationis vota nuncuparat.

3. « Joannes, etc. universis Christi fidelibus praesentes litteras inspecturis, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Pacis bonum omnium bonorum excellentissimum esse Isaias propheta demonstrat, qui Salvatorem venturum pacis principem appellavit, unde etiam in ejus ortu chorus angelorum decantans: *Pax, inquit, in terra hominibus bonae voluntatis*. Sicuti autem de ipso Salvatore vox prophetica nuntiavit, ita in ipso fuit postmodum adimpletum; pacem enim docuit verbo, pacem docuit per exemplum, pacem inter Deum ac hominem proprio sanguine firmavit, seipsum in ara crucis pro nobis offerens, ut ejus merito propitiatus Deus nos ad aeternae pacis gratiam restitueret, a qua primi hominis peccatum exules nos effecerat. Quae omnia intra nostrae mentis aciem revolventes, ac ejusdem Salvatoris, ejus vices, licet immeriti, gerimus in terris, cupientes quantum nobis ex alto conceditur imitari vestigia, decrevimus omnes nostros conatus ad illa dirigere, per quae integra pax Ecclesiae Catholicae reddi possit. Eapropter de consilio venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium communicato consilio cum charissimo in Christo filio nostro Sigismundo rege Romanorum et Hungariae illustri, generale Concilium in civitate Constantiensi provincia Maguntinae certo tempore ad hoc deputato convocandum curavimus, ac postmodum veniente

¹ Ead. Acta in sess. 11. — ² Jo. 1. ult. Ep. cur. p. 287. Ext. in Act. Constant. Conc. Ms. sess. 2. — ³ Niem. in Vit. Jo. XXIII.

dicto tempore, licet noviter nulla emergentia præsentiam nostram in Italia flagitarent: tamen omnibus posthabitis pro tanti boni confectione, una cum eisdem fratribus, non sine magnis difficultatibus, ad ipsum locum pervenimus. Et ne voluntas nostra, nobis a Deo spirata, in occulto lateret: sed tanti boni, quantum ad nos attinet, sequeretur effectus, licet certissima jura ac universalem quasi obedientiam et omnia temporalia dominia Romanæ Ecclesiæ, paucis exceptis, habeamus, tamen pro consequenda pace, viam cessionis, quam omnibus consideratis promptiorem et aptiorem credimus, complecti decrevimus, confidentes indubie quod quanto plura relinquimus, tanto majus apud Deum præmium assequemur. Hac igitur consideratione inducti, in publica ipsius Concilii sessione, ipso rege præsentente et personaliter assistente, necnon præsentibus pluribus principibus ac oratoribus multorum regum, principum, ac Universitatum studiorum, post missam sancti Spiritus per nos solemniter celebratam, ipso sacro approbante et laudante Concilio, hanc viam cessionis obtulimus et tenore præsentium offerimus in his verbis:

4. « Ego Joannes papa XXIII propter quietem totius populi Christiani profiteor, spondeo et promitto, voveo et juro Deo et Ecclesiæ et huic sacro Concilio sponte et libere dare pacem ipsi Ecclesiæ per viam meæ simplicis cessionis papatus, et eam facere et adimplere cum effectu juxta deliberationem præsentis Concilii, si et quando Petrus de Luna Benedictus XIII et Angelus Corario Gregorius XII in suis obedientiis nuncupati, papatui, quem prætendunt, per se vel per procuratores suos legitimos similiter cedant, et etiam quocumque in casu cessionis vel decensus aut alio, in quo per meam cessionem poterit dari unio Ecclesiæ Dei ad extirpationem præsentis schismatis.

« Quocirca universitatem vestram requirimus et hortamur in Domino, quatenus hanc nostram spontaneam et liberam oblationem grato suscipientes affectu, ac pro consummatione et implemento tanti boni Petrum de Luna Benedictum XIII et Angelum Corario Gregorium XII in suis obedientiis nuncupatos, eorumque obedientes ad dictam pacem invitantes ad viam cessionis celerius exsequenda similiter inducatis, et effectualiter induci procuretis: et nihilominus pias vestras orationes et preces Altissimo in humilitate cordis effundere non postponatis, ut per supernam gratiam mundus pacem optatam, et Ecclesia integram recuperet unitatem. Dat. Constantiæ IV non. Martii, Pontificatus nostri anno v.». Cur has litteras exegerint patres a Joanne, subjectis verbis indicat Theodoricus Niemius¹: «Contigit, ea de causa, quia plures egregios prælatos ipso de Concilio prædictus Balhasar, dum ab eis

Italia peterentur, etiam in publico verbis injuriosis et opprobriosis vehementer afflixit, incutiendo eis et aliis per hoc timorem, nisi sibi placita de cætero coram eo loquerentur aut peterent ab ipso: quamobrem multi eorum terrili, quantumcumque essent etiam viri eminentes, coram ipso loqui de cætero non audebant nisi ea, quæ sibi ejusque assistentibus hic et adherentibus placuerunt. Alios enim omnes, qui dictam unionem, ut fieret puro corde hic laborabant, per ipsum Balhasarem et ei adherentes proditores nominabantur, et pro eorum hostibus habebantur».

5. *Pro reductione Petri de Luna conatus variis et congressus Villafranca indictus.* — Sponsionem vero hanc a Joanne oblandita Synodus ad Gregorium et Petrum e Luna ad idem permovendos vertit studia: nec difficilem se præbuit Gregorius, qui Carolo Malatestæ sibi addictissimo potestatem fecit, exarato Diplomate¹ Vidus Martii, ut in Concilio ipsius nomine Pontificatum poneret; qua de re inferius recurret mentio. At Petrus e Luna homo pervicacissimus, qui Castellæ et Aragoniæ regum obsequio et viribus nitebatur, graviorem exhibebat molestiam: ad quem redigendum ad officium constituit, assentientibus patribus, Sigismundus cum Ferdinando rege Aragonum ac Petro e Luna in colloquium venire.

Tum novas a Joanne motas difficultates ad rem disturbandam perruptasque feliciter fuisse, ita memorat prædictus Theodoricus e Niem: «Obtinuit tandem ab ipso rege præfatum Concilium, quod promisit et juravit sponte, quod habitis litteris testimonialibus et procuratorio sufficienti ab eisdem Balhasare et Concilio personaliter accedere debet ad regem Aragoniæ et Petrum de Luna, qui propterea per mare usque ad civitatem Niemiensem vel Villamfrancam, quæ est portus dictæ civitatis in Provincia, per totum mensem Julii tunc concurrentem vellet in simul convenire ad tractandum finaliter cum ipso rege Romanorum de concordia unionis ejusdem. Quod sentiens dictus Balhasar allegavit quod hoc non esset nisi inutiliter perdere tempus, ipse enim vellet illuc ire, vel prope ad aliquam civitatem personaliter ad tractandum cum eodem Petro per medias personas, qualiter compendiosius dicta concordia fieret, et sic non expedire hujusmodi tempus in longum differre; et quod sic fieret ipse Balhasar forlitter instabat: Concilium vero hujusmodi et multi præstantiores ex illis, hic tunc pro magna parte existentes, considerantes quod si sic fieret, per hoc Concilium hujusmodi dissolveretur, quia non essent dispositi illi, qui hic tunc erant ire remote ad partes Galliæ, et sub incerto, timebant enim, si id procederet, quod tunc fieret sicut factum fuit in casu

¹ Theod. e Niem. in Vol. 50, XXIII.

¹ Ext. in Actis Conc. Constant. sess. 14.

simili, quando Gregorius ad Lucam et ipse Petrus ad castrum Portus Veneris in riparia Januensi ad faciendam tunc eandem concordiam, prout diu ante solemniter jurarunt et voverunt, cum suis curiis et curialibus accesserunt; et tandem nihil, quod ad dictam unionem in simul concludentes, sine fine recesserunt, totam Christianitatem nequiter defraudando ». Inmerito eo crimine aspergitur Gregorius, cum Petrus e Luna nullum locum colloquii vellet admittere, nisi in quo Gregorium posset opprimere: illum autem Gregorius jure declinaret. Addit Niepius de Patribus Constantiensibus: « Existimabant enim Concilium et ei praesidentes praedicti, quod similia etiam tunc fierent per ipsos Balhasarem et Petrum, si ad configua insimul venirent ». Id sapientissime quidem et jure optimo suspicabantur, cum uterque ambitione ardens insignia honoris Ecclesiarum conjunctioni salutique animarum praeferret, atque instar adulterinae matris diceret: *Nec mihi, nec tibi, sed dividatur*; Gregorium vero, instar verae matris cessisse suo jure, ne amplius Ecclesia divideretur, ac vere Pontificio munere in deponendo Pontificatu perfunctum visuri sumus.

Itaque periere artes Joannis quibus dimittere Concilium non perfecta Ecclesiarum conjunctione annitebatur: profecturoque in Aragoniam Sigismundo hae pactiones¹ cum Joanne Dixat et Petro Falchia Aragoniis oratoribus firmatae sunt; ut Sigismundus morbo liber ac solutus, Junio excurrente, Niciam in Provinciae limite sitam se conferret: Ferdinandus una cum Petro e Luna labente eodem mense Villamfrancam peteret, ad consilia de redintegrandae Ecclesiarum conjunctione conferenda; ac Petro e Luna permitteretur summum imperium in Villamfrancam, ita ut oppidani omni sacramento, quo vel regi Francorum vel duci Sabaudiae devincti fuissent, soluti renuntiarentur: pollicitusque est rex Aragonum Villamfrancanos a se indulgenter habendos, dimissoque colloquio arcem et oppidum duci Sabaudiae restitutum iri: demandata regi Romanorum cura, ut a Gallo et Sabauda amplissimas de fide publica syngraphas regi Aragonio ac Petro e Luna compararet, justoque pretio comneatus suppeditandos curaret: flagitatum ab eodem, ut lapsuro exinde temporis intervallo, et eo, per quod tenuerit is congressus, nihil in Constantiensi Synodo novaretur, quod Ecclesiasticam pacem turbare posset: obtineret a Joanne Sigismundus pro Petro e Luna solemne impunitatis chirographum: constitutum etiam, ut Sigismundus ac Ferdinandus mutuo sibi fidem obligarent, ab omni vi et injuria temperaturos, quae singula in publica Monumenta, quae in Ms. Actis Constantiensis Concilii extant, redacta fuere.

Facultatem igitur dedit Joannes¹ Sigismundo Romanorum regi, ut ea singula observatum iri pacisceretur, promulgavitque subjecto Diplomate nihil in Synodo Constantiensi novandum esse, quod paci Ecclesiasticae instaurandae adversaretur, donec id colloquium solutum foret; dummodo vicissim Petrus e Luna nil contra Ecclesiam navaret:

« Joannes, etc. charissimo in Christo filio Sigismundo Romanorum et Hungariae regi illustri, salutem, etc.

« Cum tua serenitas, prout ab eadem et multorum fide digna relatione didicimus, ad hoc ut desiderabilis et salutaris cunctis Christi fidelibus unionis integritas, in Dei Ecclesia subsequatur, cum nuntiis Petri de Luna, in ejus dudum obedientia Benedicti XIII nominati, necnon dilectis filiis oratoribus charissimi in Christo filii nostri Ferdinandi regis Aragonum illustris ad quadam pacta et conventiones devenerit, et inter caetera initum et concordatum extiterit, ne aliquid hinc inde turbativum insurgat mutuae visioni inter eandem serenitatem, Petrum de Luna et regem Aragonum praedictos, divina favente clementia, peragendis, ac unitati et paci Ecclesiae supradictae, quod hinc et per totum mensem Junii proxime futuri, et ulterius durante visione tractata et tractantibus, circa dictae unionis materiam peragendis usque ad recessum a loco et portu de Villatranca in quibus, juxta hujusmodi foederis exigentiam, debet conventio tua celsitudinis et praefatorum regis Aragonum atque Petri auctore Domino celebrari, tua serenitas faciet cum effectu, et ex tunc assecuravit, et in securo posuit, quod interim in congregatione, quae de presenti est, sive esse asseritur, in hac civitate Constantiensi, in qua praesentialiter pro celebratione generalis Concilii, et reformatione status ejusdem Ecclesiae, tam in capite quam in membris, actualiter residemus, seu alias nil innovetur seu innovari permittes, quod posset turbare unionem hujusmodi, seu inventivum vel causam dare turbationi hujusmodi; quodque in continenti decerni facias, ac etiam declarari ex tunc prout ex nunc, et ex nunc prout ex tunc, esse irritum et inane quidquid in contrarium quomodolibet contingeret imposterum attentari: nos, qui supremis exoptamus affectibus effectum unionis et pacis hujusmodi in praefata Ecclesia provenire, sumentes ab eadem celsitudine tua in his et aliis in Altissimo fiduciam specialem; volentes quantum ad nos attinet praemissa conventa et concordata, ad effectum perducii posse desiderabilem et votivum, eidem serenitati tuae nomine nostro ratificandi et approbandi praedicta inita et concordata; et etiam promittendi et assecurandi, seu in securo ponendi, quod in hac civitate Constantiensi ac Concilio

¹ EM. in Act. Ns. Conc. Constant. ante sess. 2.

¹ Ib. l. ult. 1 p. em. pag. 281.

et congregatione prædictis, seu alias nihil innovabimus, aut innovari quomodolibet permittemus, quod turbare posset unionem hujusmodi, seu incensivum vel causam dare dictæ turbationi, dummodo vice versa idem Petrus de Luna præfatus Benedictus XIII promittat, et agat et exsequatur pro parte sua, prout per eandem serenitatem suam cum dictis oratoribus et nuntiis ipsius et dicti regis Aragonum initum est, et etiam concordatum; plenam et liberam tenore præsentium concedimus potestatem, ratum et gratum habituri quicquid per eandem serenitatem tuam factum fuerit in præmissis: idque faciemus, auctore Domino, usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari; decernentes ex nunc irritum et inane, si secus a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contingeret imposterum quomodolibet attentari. Volumus autem, quod de iis, quæ circa hujusmodi materiam eadem tua serenitas egerit, nos et Apostolicam cameram per patentes litteras, seu publica Documenta, celeriter informare procuret ad plenam notitiam eorundem. Dat. Constantiæ kal. Martii anno quinto ». Commendatitias etiam litteras scripsit¹ Joannes ad Amedeum Sabaudie comitem, quibus rogavit ut studia sua ad perficiendum hujusmodi congressum conferret, ac Villantrancam ditionis suæ maritimum oppidum Ferdinando regi Aragonum committeret, ac si quopiam sacramento contrario obstricti essent cives, ea religione solutos Apostolica auctoritate renuntiavit.

« Joannes, etc. dilecto filio nobili viro Amedeo comiti Sabaudia, salutem.

« Supremis exoptantes affectibus et etiam intendentes, ut quantum in nobis fuerit pax in universali Ecclesia sancta Dei nostro ministerio inspirante Altissimo, cujus res agitur, incrementis salutaribus et celeriter compleatur, et hujus rei causa locus Villæfranchæ ac Portustolii Niciensis diæcesis tuæ nobilitatis ditioni suppositis pro conventionem charissimorum in Christo filiorum nostrorum Sigismundi Romanorum Hungariæ ac Ferdinandi Aragoniæ regum illustrium, necnon Petri de Luna olim Benedicti XIII in ejus obedientia nuncupati, de communi concordia ipsius Romanorum et Hungariæ regis, ac oratorum et nuntiorum præfatorum Aragoniæ regis atque Petri pro tractatu et conclusione unionis et pacis hujusmodi modis salutaribus celebrando, et hujus rei causa præfatus Romanorum et Hungariæ rex, sit, auctore Domino, ad partes illas celeriter profecturus; et innumeris collegerimus argumentis, eandem nobilitatem tuam status, pacis et honoris præfate Ecclesiæ, prout Catholicum decet principem, fuisse ac existere ardentissimam zelatricem; ob id eandem nobilitatem tuam, de qua in his et aliis

specialem in Altissimo fiduciam obtinemus, paternis affectibus requirimus et hortamur in Domino, quatenus ob Altissimi gloriam ac pro nostra et Apostolicæ Sedis reverentia et consecutione tanti boni a cunctis Christi fidelibus intensissimis desideriis exoptandi placeat, prout speramus et cupimus, de dictis locis pro conventionem hujusmodi præfatis Aragonum regi ac Petro, vel eorum procuratoribus seu nuntiis, hoc principaliter exquirentibus, juxta requisitionem præfati Sigismundi Romanorum et Hungariæ regis pro tempore, modis et formis, prout per ipsum Sigismundum regem vel ejus nuntium requiri contigerit effectualiter et de speciali gratia providere, ut ejusdem tuæ nobilitatis interveniente præsidio, et per opportunitatem accommodam dicti loci ipsum negotium, divina superillustrante clementia, suum effectum desiderabilem consequatur, ut exinde ultra sempiternæ vitæ munera, nostramque et Apostolicæ Sedis benedictionem et gratiam apud reges et principes Christianitatis et reliquos Christianos, hic nominis gloria supremis titulis illustretur, et fama transeat ad ultimos orbis fines: et si forsitan aliqua conventiones, pacta vel fœdera inter nobilitatem eandem ac universitates, vel singulares personas, vel alienius eorum imita, etiam juramenti vallata, vigerent, de non transferendo illorum dominio seu aliter concedendis juribus vel custodia eorundem illis invitis aut irrequisitis, ex nunc auctoritate Apostolica et ex certa scientia pro bono hujusmodi, pro tempore quo durabit conventio et residentia prædictæ, hujusmodi pacta et etiam juramenta super iis præstita præsentium tenore suspendimus, et ad illorum observationem te ac hæredes tuos pro dicto tempore decrevimus non teneri, ac tecum, in quantum opus sit etiam dispensamus, in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Datum Constantiæ id. Martii an. v.

Visum postea est colloquium ad mensem Julium extrahendum integris tamen et illibatis reliquis pactionibus; qua de re Ferdinandi regis Aragonum litteræ¹ Valentia xxvii Aprilis die anno mcdxxv, regni iv, exaratae extant: jam enim novæ rerum conversiones a Joanne XXIII erant factæ, cum enim ille variis artibus clam dissolvere Concilium parasset, pluribus etiam præsulibus ad secessionem meditantibus; cæteri vero accensi Ecclesiasticæ pacis confirmandæ pio studio, cum Sigismundo edixissent, ne cuiquam Constantiæ discedere liceret, Joannes eorum sententiam perfidiæ accusare cœpit, qui traditam fidem publicam violarent: tum, ut refert Theodoricus² Niemius, Fridericum ducem Austriæ, ut ab eo Constantia educeretur excivit, finxitque valde noxium suæ valetudini esse Con-

¹ Jo. I. ult. Ep. cur. pag. 217.

¹ Ext. in Act. Ms. post sess. 2. Act. Ms. ibid. — ² Niem. in Vit. Jo. XXIII.

stantiense caelum, cumque Sigismundus Caesar illum convenisset; ac finitima loca amonissima ad captandum puriorem aerem offerret: « Respondit », inquit Theodoricus, « quod nullatenus nisi dicto Concilio dissoluto ab hinc recedere vellet, credens forte, quod eo recedente ab hinc illud dissolveretur omnino ». Ad illud itaque dissolvendum cum Patres a constanti mente propagandi Concilii, donec Ecclesiarum conjunctio redintegraretur, dimovere non potuissent, simulato cultu regiam custodiam fallere, ac fugam capessere decrevit.

6. *Tarpis Joannis fuga.* — « Die Mercurii », inquit Acta, « vigesima Martii dominus noster papa praedictus de nocte recessit, aut verius fugit de civitate Constantiensi in habitu simulato admodum rustici, et ivit usque Scaphusen, Constantiensis diocesis prope Constantiam, ad quatuor milliaria theutonica, ad terram illustri principis domini Frederici ducis Austriae pro prima sua dieta ». Capta ita fuga Joannes, ut invidiam, quam apud omnes bonos contraxerat, a se removeret, suis vulgavit litteris, non relinendi Pontificii apicis cupiditate abscessisse Constantiam, sed ut sibi Pontificium cultum sine libertatis discrimine exuere liceret, quae in Actis Ms. his verbis conceptae sunt: « Gratia Dei liberi sumus in Scaphusen, et non venimus animo declinandi ab iis, quae promisimus per nostram renuntiationem facere pro pace Ecclesiae sanctae Dei, sed ut in libertate et salute propriae personae nunc possimus ea executioni demandare. Dat. in Scaphusen XXI mensis Martii MCCCXV.

Promulgante ¹ hisce litteris Joanne se a facta ab ipso de abdicando Pontificatu sponcione non discedere, praesules Constantienses coram Sigismundo rege et quatuor nationum praesidibus professi sunt, se parituros Joanni perstanti in priori sententia, ut in ea ipsum confirmarent; ac Jordannum Ursinum Albanensem episcopum, Guillelmum fil. S. Marci presbyterum, Amedeum S. Mariae Novae diaconum cardinales misere, ut ipsum de re gesta post discessum illius gerendisque in posterum facerent certiores. At Joannes, qui varios neccebat dolos, ut Concilium solveret, perspicuum certumque responsum non dedit: cumque optarent cardinales, qui haeserant Constantiae, ut dies sessionis, donec id datum esset, extraheretur, Patres ad eludendas Joannis et ipsius sectatorum fraudes sessionem ² tertiam xxv Martii peregere, cui Petrus fil. S. Chrysogoni presbyter cardinalis Cameracensis praefuit. (1) Post missae

sacrificium atque habitam a cardinale Florentino piam orationem, ut cuncti, abscisso rerum omnium respectu, divina studerent gloriae, promulgata fuere decreta, quibus Concilii auctoritas constabilita est, ac sancitum non dissolvendum esse, nec transferendum donec sublatis intestinis dissidiis, Ecclesiae pax restituta foret. Interfuere ¹ illi sessioni dumtaxat duo praedicti cardinales Petrus fil. S. Chrysogoni presbyter et Franciscus SS. Cosmae et Damiani diaconus, cum caeteri vel impliciti adversa valetudine essent, vel indecorum censerent Synodo interesse, donec de Pontificis responso edocerentur. Cameracensis vero et Florentinus de quibus paulo ante memoravi, contrariam seculi sententiam in publico caelo xxvi Martii in Ecclesia Constantiensi coram Sigismundo rege et praesulibus iterum sunt professi parituros se Joanni, si Pontificalia insignia vellet exuere, atque censere eo casu Constantiensis Concilii partium fore Joanni favere, eundemque in ea sententia confirmare. Quibus Patres, rex Sigismundus regumque aliorum oratores assensere. Pomeridianis vero horis, quatuor nationum praesidibus congregatis perfectus est Joannis ipsius libellus ², quo procuratoribus abdicandae ipsius nomine Pontificiae dignitatis potestatem faciebat, modo invitus non delinere, additis aliis nonnullis ambagibus: ac posebat ut Sigismundus et Concilium ipsius satuli libertatique consulere, et cardinales ad eum atque ab ipso Constantiam ultro citroque commearent, penesque ipsum essent, qui Romanae curiae munera exercerent, nec Frederico Austriae duci bellum moveretur ullave molestia inferretur.

Misit etiam Diploma, quo censuras Pontificiis aulicis, qui Constantiae morabantur incusserat, irritas esse jussit, ut ipsis ad recurrentem octavam a Paschate diem in Constantiensi urbe versari liceret, quod xxviii Martii die publice propositum est. Post Joannis enim fugam nonnulli cardinales ad eum se contulerunt ac dein reversi movere hunc Joannem esse superiorem Concilio, tum allata fuerunt Pontificiae curiae administris mandata, ut Constantiam discederent. At patres Joanni merito oblectati sunt, cum, ut diximus, Joannes vel non esset Pontifex vel ambiguus, atque ex Pisani conventus axioma, licet alias papa sit Concilio superior, schismatis tamen tempore cum vere ambigitur, quis sit verus Pontifex, suprema auctoritas ad Concilium spectet: atque adeo ea ratione, qua Joannes sibi Pontificatum assereret, Concilio subiceretur;

¹ Act. Ms. Conc. Constant. post sess. 3. — ² Acta sess. 3.

¹ Act. Ms. Conc. Constant. post sess. 3. — ² Ext. ib.

(1) Ad tertiam sessionem quod attinet pigeret hic ea praeterita quae leguntur in Epistola VII oratorum Academiae Coloniensis, quas Epistolas legas inter Acta varia de schismate Avenionensi apud Martene Anecdol. tom. II, col. 618: « Post recessum papae, fuit solennis congregatio Concilii, et in loco sessionis, tamen sine sessione ». In variis tamen Actis Concilii Constantiensis per varios scriptis, et a multis collectoribus vulgatis, haec panter sessio cum reliquis Concilii Constantiensis suo ordine recensetur.

nam si Concilio Constantiensi subjiciendus Joannes non sit, multo minus Pisano Gregorius subjici potuit. Ilas vero turbas ita describit Theodericus Niemius¹: « In Dominica in Ramis Palmarum summo mane duo cardinales, scilicet Pisanus et Placentinus, recedentes secreta de Constantia, ipsum Balthasarem secuti fuerunt, et eadem die post prandium etiam de Chalanco et de Brancaiis, necnon Barenensis et successive quidam alii cardinales etiam de Constantia recedentes, dictum Balthasarem sequebantur, similiter multi officiales et curiales eos de Schaffusen pro hinc etiam de Constantia secuti fuerunt; sed quarta feria redierunt hinc, scilicet ad Constantiam de Schaffusia quatuor cardinales: et illa die fuit congregatio illorum, qui erant de Concilio et interfuit rex ipse, et illic accesserunt sex cardinales et ample multum locuti fuerunt contra ipsum Concilium, scilicet quod dissolutum esset propter absentiam et recessum dicti Balthasaris: et eis responsum fuit acriter per plures de ipso Concilio viros magnæ auctoritatis et scientificos, scilicet, quod papa non esset supra Concilium, sed esset sub Concilio, et facta illic contentio magna hinc inde.

« Quibus sic statibus reperta fuit in portis majoris Ecclesie Constantiensis affixa quedam schedula papyrea, in qua citabantur omnes officiales papæ, scilicet quod sub pena excommunicationis et privationis suorum officiorum ipsum papam ad Schaffusiam infra paucos dies et in septimana sana ipsa sequerentur: sed illico dicta schedula per quosdam de prædicto Concilio perlecta et deposita, et ad eandem congregationem deportata fuit, ignorantibus cardinalibus ipsis. Qua per quemdam venerabilem episcopum in ipsa congregatione perlecta, idem episcopus dixit eisdem cardinalibus, tunc præsentibus: Reverendissimi patres, nos credebamus, quod huc pro bono pacis et concordie venissetis; sed duxistis contra nos fel vobiscum. Ad quod responderunt, quod ulique pro bono pacis hinc redissent. At ille: Quare igitur portastis citationem contra officiales domini papæ et curiales hic existentes in præjudicium hujus sacri Concilii, et eam nobis irrequisitis et insciis publicastis? Quod tamen constanter cardinales ipsi negabant. Et tunc idem episcopus prædictam schedulam protulit in medium, eamque

ibidem in publico legit, de quo prædicti cardinales aliquantulum fuerunt stupefacti, dicentes quod de ipsorum mandatis hoc non processisset: sed bene erat verum, quod dicta schedula die immediate sequenti in eisdem partibus affligi et publicari debebat. Et suscitato majori clamore contra eos in congregatione præfata, ipsi domini cardinales insalutato hospite abierunt: sed ipsa die immediate sequenti, ad placandum dictum Concilium, tempus sequendi præfatum Balthasarem in eadem schedula deputatum dicti domini cardinales ad aliquot dies, auctoritate ejusdem Balthasaris, ut dicebant, prorogarunt, per hoc reddentes se Concilio hujusmodi magis suspectos, quia ipsi cardinales ultimo, quod ratione non potuerunt illic, tunc clamoribus defendere voluerunt». Abhorrebat certe ab omni ratione, ut Joannes ad retinendam ambiguum dignitatem dissoluto Concilio schisma propagaret, nec posset Synodus sublatis de Pontificatu controversiis, Pontificem non ambiguum universali Ecclesie præficere; maxime cum ipse Joannes Pisani conventus auctor adversus Gregorium contendisset, Pontificem ambiguum esse quasi nullum, non aliter quam id, quod ignoratur an sit consecratum, pro non consecrato habetur.

7. *Status controversiæ an papa sit supra vel infra Concilium qualis extiterit.* — Itaque in præsentis controversiæ, an Joannes Pontifex ambiguus vel nullus Concilio Œcumenico esset superior, ut ad illius imperium dissolvendum foret Concilium Constantiense, an contra illius imperia propagari deberet, donec schisma penitus excinderetur, in quarta sessione, trigesima Martii die, nova sanctio lata ad Synodi Constantiensis pro redintegrandâ Ecclesiarum conjunctione congregatæ adversus Pontificem et duos pseudopontifices decertantes de Pontificatu, corroborandam auctoritatem, quam ipsi Christo multius medii beneficio refulerunt, conceptis hæc verbis: « Declarat quod ipsa Synodus in Spiritu sancto congregata legitime, generale Concilium faciens, Ecclesiam Catholicam militantem representans, potestatem a Christo immediate habet, cui quilibet, cujuscumque status vel dignitatis etiamsi papalis existat, obedire tenetur in his, quæ pertinent ad fidem et extirpationem dicti schismatis, et reformationem generalem Ecclesie Dei, in capite et in membris » (1). Quæ verba, si suis libentur ponderibus ad Constantiensem Synodum restringenda sunt,

¹ Theod. c Niem in Vit. Jo. XXIII.

(1) Quoad celebre illud decretum in hac primæ Concilii sessione iv editum et in sequenti iterum vel sancitum, vel auctum, vel confirmatum multus est annalista; majora et luculentiora dedit Cl. Schelstratus in erudito opere, quod de hoc argumento elaboravit, inscripto: *De vero sensu sessionis iv et v Concilii Constantiensis*. Cujus laboris scopus is est, ut demonstrat nihil in iis canonibus sancitum fuisse nisi quod Concilium superiorem obtinebat potestatem in his et similibus circumstantiis, in quibus de legitimo Pontifice ambigeretur. Quam et in hanc sententiam an satis legitime convenerint Patres ambigendi ratio succurrit. Primo enim in quarta illa sessione cardinalis Florentinus quædam pro arbitrio mutavit, iis neglectis, de quibus ea parabantur, que dein ab universo Concilio approbanda erant. Ita enim palam testatus fuit auctor *cedulæ* pro valvis « palatii episcopalis Constantiensis die Luna VII Martii (Ides Aprilis) exposita ». vulgate a Martene *Ancedol.* tom. II, col. 1620: « Iste cardinalis Florentinus cedula, quam nationes concordaverant in sessione, que

cum eo tempore apud Christi fidelium multitudinem non ita constaret, quis trium insignia Pontificia gerentium jure fultus esset, atque aliunde constaret tributam a Domino Ecclesiae, ad schismata evellenda fidemque tuendam, et creandi non ambigui Pontificis auctoritatem; animadvertendum enim imprimis, ut observat Joannes cardinalis Turrecremata¹, Constantiense Concilium pro varia temporum ratione contemplandum, atque augustioris modo, modo augustioris fuisse auctoritatis: nam quo tempore editum fuit superius decretum, an Oecumenicum esset, magna lis erat apud Catholicos, cum Synodo adfuissent tantum ii, qui Joanni parebant: crevit deinde auctoritate in sessione xiv, quando Gregorius Joannis Dominici cardinalis legati opera illud confirmavit, sed quae adhuc in controversiam adducebatur. Cum vero Hispani demum Constantiensibus praesulibus se junxere, aucta tum maxime illius dignitas, ut non dubitaretur amplius apud Catholicos quin Oecumenicum esset. Non promulgasse etiam illos cum ea, quae adhiberi consuevit in Conciliis maturitate, superiorem sanctionem memorant nonnulli, ac tum excitatas turbas narrat Rodericus episcopus Calaguritanus, in dialogo de auctoritate et potestate Romani Pontificis, qui hoc se ab iis, qui interfuere Concilio, accepisse affirmat, atque a Campegio² adducitur: « Decretum illud, inquit, praeter id quod factum fuit a sola obedientia Joannis XXIII, nec etiam concorditer factum ab omnibus ejusdem obedientiae, cum reclamaverint complures S. R. E. cardinales, complures praelati et doctores, affirmantes decretum minus juridicum fore, daturumque quandoque occasionem schismatis: contradixerit et ipse Joannes XXIII ». Effudisse illum graves querelas apud Caroli regis Francorum oratores, qui ipsum convenerant, refert Turrecremata³: « Cum, inquit, post recessum suum a Constantia Scaphusa constitutus audiret praefatam declarationem conclusam dominis oratoribus Christianissimi regis Franciae visitantibus eum, videlicet domino duci Bavariae, domino Nicolao de Calavilla, aliisque eorum collegis amaro animo conquestus est, falsa quaedam et erronea adversus auctoritatem Romani Ponti-

fificis decreta per annulos suos, post recessum ejus, esse conclusa ».

Sed Joannes adducere Concilium in invidiam nitabatur, quasi suam auctoritatem Pontificibus sine ullo discrimine praefulisset; quocirca praesules Constantienses idem decretum in sessione v¹ cum jam Joannes Scaphusa Laffenburgum ab iisset, renovarunt repetitis iis verbis: « In his, quae pertinent ad finem et extirpationem dicti schismatis », quae demonstrant de iis tribus locutos, qui Pontificia insignia per id tempus gerebant, quorum tum apud plerosque controversa erat auctoritas: cujus quidem sanctionis vis exercita est, cum Joannem ab jure Pontificatus depulere, ubi Gregorius una cum suis, papali dignitate deposita, se Constantiensibus conjunxit, et proximo anno postquam Hispaniarum Ecclesiae se illis etiam aggregassent; quo tempore Oecumenicum Concilium summo omnium consensu agnitum est, iterum eadem sanctionem suam robur tenuit, cum Petrum e Luna decreto sententia damnarunt: is enim pertinaciter contendens Pontificem, quamvis ambiguum, difficillimi schismatis tempore Oecumenico Concilio non subesse, anathemate ab illo est percussus: quae sententia iterum in Senensi Synodo corroborata est.

8. Fuisse porro dictis jam limitibus circumscriptum decretum Constantiense, quo asserta est ipsius adversus ambiguos Pontifices auctoritas, nitide Robertus cardinalis Bellarminus² adstruit: « Non definiit, inquit, absolute Concilia generalia habere a Christo potestatem supra Pontifices, sed tantum in casu, id est tempore schismatis, quando nescitur quis sit verus papa, nam dubius papa habetur pro non papa, et proinde habere super illum potestatem non est habere potestatem in papam ». Et intra: « Et si Concilium sine papa non potest definire nova dogmata fidei, potest tamen judicare tempore schismatis quis sit verus papa, et providere Ecclesiae de vero pastore, quando is nullus aut dubius est: et hoc est, quod recte fecit Concilium Constantiense ». Haec Bellarminus secutus Turrecrematam³, qui ante adeptos cardinalitios apices Constantiensi Concilio interfuit, Sanderum⁴ et Campegium, qui decretum id controversum

¹ Turrecr. summae de Eccl. l. II, c. 9. — ² Thom. Campeg. de potest. Rom. Pont. c. 23. § 6. — ³ Turrecr. sup. c. 95.

¹ Acta Conc. Const. sess. 5. — ² Bellar. l. II, de Concil. auctor. c. 19. — ³ Turrecr. sup. c. 49. — ⁴ Sande. de visit. monarch.

facta fuit penultima Martii, deenclavit et detruenavit ». Insuper verba illa, « reformationem generalem Ecclesiae Dei in capite et in membris » furtim in Acta edita hujus sessionis irrepsisse ex eo suspicari licet quod desint in novem Mss. codicibus Schelestrati aliisque sex Martenio, qui Concilii Constantiensis Acta cum amplissima veterum Documentorum Appendice non ante multos annos vulgavit. In decreto vero quintae sessionis lateor eadem verba legi, sed quid statuendum sit de hac sessione discere licet ex his quae in Ms. codice D. Schelestrati narrantur. Scribit enim auctor ille anonymus, sed quantum ex indicis colligitur praesens, « dominos cardinales et oratores regis Franciae » antequam in Concilium se conferrent « protestationem secretae praemisisse, quod propter scandalum vitandum ad sessionem ibant non animo consentiendi his quae audiverant in ipsa statui debere ». Igitur decretum illud in quarta quidem sessione de Pontifice nihil statuit; in quinta vero licet de Pontifice disposuit, Patrum tamen assensu destitutum fuit.

Nec est cur mihi reponatur facto ipso demonstrasse Concilium, quae Patrum omnium fuerit de praestantia Concilii supra Pontificem sententia, cum Joannem, quem legitimum Pontificem agnoscebat, deposuerit. Neque enim ad sententiam depositionis antea processum fuit, quam ipsum se Pontifex arbitrio Concilii permisit, lateque de se sententiae ipse subscripserit.

ita interpretatur¹ : « Putamus decretum illud robur obtinere, nec eo imminutam auctoritalem Romani Pontificis, quoniam si is (quod Deus avertat) in hæresim lapsus sit, non in eum habet Concilium potestatem, qui sit Pontifex, sed in eum qui fuerit Pontifex, quod hæresis omni eum auctoritate et potestate spoliaverit: in casu vero schismatis, cum scilicet duo vel plures de Pontificatu contendunt, cum ignoretur quis eorum sit Pontifex, Concilium in eos habet potestatem, qui pro Pontificibus non habentur: sicut enim quod nescitur consecratum pro non consecrato habetur, et consecratione eget *cap. Veniens de presbyter. non bapt. cap. solemnitates de consecrat. dist. 1* sic qui ignoratur an verus sit Pontifex, habendus est pro non Pontifice et in eum habens potestatem non censetur habere potestatem in Pontifice. His adstipulantur verba *cap. si duo forte contra fas LXXIX dist. et decreti, de quo est nobis sermo* ex quibus perspicue colligi potest illis duobus casibus Concilio tribui potestatem in Romanum Pontificem. Nec le deterreant verba: Cui quilibet eujuscumque status vel dignitatis, etiamsi papalis existat, obedire tenetur; quoniam is papa præmisit casibus in quem Concilium potestatem obtinet, sic papa nuncupatur, ut homo mortuus aut pictus homo appellatur, quod satis ex præmissis colligitur.

« Præterea illi Patres decretum illud locum habere voluerunt tempore schismatis, non autem cum fuerit unus verus et indubitatus Pontifex; et quod dicitur in secunda parte decreti: Item declarat, quod quicumque eujuscumque conditionis, status vel dignitatis etiamsi papalis, qui mandatis, statutis seu ordinationibus hujus sacre Synodi et eujuscumque alterius Concilii generalis legitime congregati, etc. super præmissis, referendum est ad similem casum schismatis, aut hæresis Romani Pontificis, quo recte Concilio subjicitur: nec quod dicitur, *ad reformationem dictæ Ecclesie in capite et in membris*, referendum est nisi ad deformationem ratione schismatis aut hæresis, cum desit verus Pontifex, ejus est Ecclesiam reformare; sic quod dicitur *in capite et in membris*, interpretandum de capite dubio et incerto, cum super eo Concilium habeat jurisdictionem, non autem si certum fuerit et indubitatum ». Hactenus Campegius. Probatur denique ex Patribus Constantiensibus intellexisse ipsos contrahendum id decretum ad tempus schismatis, nam in ipso Pisano Concilio ita sancerant presules illi de auctoritate Concilii contra contendentes de Pontificatu²: « Declaramus », et infra, « ipsum Concilium convocare potuisse et hujusmodi convocationem ad dictum sacrosanctum Concilium spectasse et pertinuisse, et spectare et pertinere hac vice in hac

causa delectandi et antiquati schismatis ». Pari-terque cardinales Gregorio opponenti auctoritalem Pontificiam Concilio superiorem esse, responderunt diserte³: « In casu de quo agitur quando scilicet sunt duo contendentes de papatu, ut est in casu præsentis, Concilium generale est iudex ordinarius et superior utriusque: nam clarum est quod propter dubium unus non est superior altero nec ambo simul, cum non possint esse duo capita et esset contra articulum fidei et in unam sanctam, etc., nec alter ipsorum per se habet in ista materia aliquam jurisdictionem, nec convocandi, nec ordinandi, nec aliquid statuendi, nam alias quilibet esset iudex in causa propria de titulo sui papatus ».

Deforsere postea in pravum sensum idem decretum plures Basileensis conventus sediciosi, adeo ut Constantiensibus Patribus affingerent ab ipsis pronuntiatum, Concilia Romano Pontifici, de ejus fastigio non disceptatur in iis quæ ad mores spectent, jura dare illumque gradu dimovere posse: quorum interpretationem ex eo falsam esse constat, quod controversia illa tum temporis non agitata esset, deque Concilii auctoritate adversus Joannem dubiæ dignitatis, qui illud dissolvere annitebatur, ac Petrum e Luna perlinacissime illud damnantem agebatur. Hactenus de vero sensu Constantiensis decreti, ex quo excitandorum motuum occasionem novatores sunt aucupati: nunc Concilii historiam prosequamur.

Sancitum etiam in eadem quarta sessione fuit, Romanam curiam Constantia Joannis imperio non abducendam, sed suis numeribus Pontificios administratos in eadem urbe perfuncturos, et si quæ censure a Joanne infligerentur, ea rescissæ sunt. Constitutum etiam, si quos Joannes sacra purpura donaret, eos in cardinalium numero non habendos; quibus decretis omnes perversæ Joannis molitiones elisæ fuerunt. Ipse vero conquisitis coloribus fugæ suæ ignominiam facere annitebatur: cumque antea vulgasset se metu permotum aufugisse, deinde Reginaldo archiepiscopo Rhemensi ab oratoribus regis Galliarum ad rem componendam misso, interprete cardinale e Salanco significavit², non metu adactum, sed ut cælo clementiori uteretur.

9. *Joannes suæ fugæ inanes causas præterit, contra quem Constantienses Patres dant litteras Encyclicas.* — Excurrente ad proximam sessionem quintam temporis intervallo Parisiensis Academicæ doctores de Joannis defectione certiores facti, congregatos ad Synodum Patres litteris ad eam urgendam, ac ne egregie cæpto absisterent, donec Ecclesiam schismate lanialas sacro inter eas fœdere conjunxissent, litteris suis³ sunt cohortati. Cumque Patres urgerent

¹ Camp. in oper. de potest. Rom. Pont. — ² Ann. 1409. num. 77.

³ Ann. 1409. num. 42. — ² Act. post sess. 4. — ³ Ext. in Actis Ms. Conc. Constant. Ep. 41. sess. 6.

Joannem, ut vel rediret Constantiam, aut saltem Scaphusa non abscederet, mox ille Scaphusa in Basileensis agrî oppidum, cui Lettemberch nomen est, se recepit iv Aprilis die, ut ducis Austriae patrocinio tutus deliresceret: « In quo itinere », inquit Theodoricus e Niem¹, « dum esset extra et prope Schaffusen accersivit rebellionem et testes, et coram illis publice protestabatur, quod quidquid ipse Constantiæ juravit, vovit et promisit, illud vi et metu fecisset et non alias, et propterea illud efficere non teneretur, et eandem protestationem postea pluries repetiit in aliis locis, ad quæ devenit: tamen in quibusdam suis epistolis hinc inde directis scripsit oppositum, scilicet quod de Constantia non fugisset ea de causa, ut unionem non faceret, imò quantum in eo esset ipsam facere vellet ». Extant ea Actis Concilii, ex quibus perspicuum sit, ipsum impostoris munus gessisse, quippe qui omnia crimina quæ Gregorio de propagato schismate inferre nisus erat, turpiter in se travit, ac defectionem a Gregorio persuasisse cardinalibus, non Ecclesiarum conjunctionis studio, ut falso gloriabatur, sed potius ambitionis aestu percitum, atque inanis fastus cupidine atroces in Ecclesia Dei tempestates conflasse: conceptæ vero fuere ejusmodi ipsius litteræ fucis plene hisce verbis:

« Joannes, etc. universis et singulis Christi fidelibus præsentis litteras inspecturis, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Universitati vestræ et vestrum singulis presentibus innotescat, cum propter metum qui merito cadere poterat in constantem, de civitate Constantiensi discessimus, et ad terram Scaphusensem Constantiensis diocesis pervenimus, credentes exinde posse omnia et singula præficere, quæ forent ad pacem et unionem Ecclesiæ sancte Dei, quam de die in diem cordialius expectamus, causante humani generis hoste, impedimenta superveniunt talia, quod exinde feria sexta majoris hebdomadæ, post celebratum officium, ingravescente aeris tempestate permixtissime oportuit nos ab inde discedere etiam propter metum, qui cadere poterat in constantem, et loco et tempore congruis et securis etiam in generali Concilio, ubi et quando tutus patebit accessus luce clarius ostendetur, et quanquam mors censeatur terribilium omnium ultima, illam, nec illa quæ nobis imminabant gravissima pericula tantum formidamus sicut hoc unum, ne ex hac occasione captata, Petrus de Luna Benedictus XIII et Angelus Corario Gregorius XII in eorum obedientia nominali, allegantes impressionem nobis illatam se quoquomodo retrahentes a cessione juris quomodolibet in papatu, et sic perturbarent effectus pacis et unionis hujusmodi, ad quorum verum et salutarem effe-

ctum suprema nostra desideria tendunt, et quantum in nobis est ad hoc, ut pax et unio subsequatur hujusmodi, in nullo cessabimus studia nostra quomodolibet subtrahemus. Dat. Lamfemberek Basileensis diocesis pridie non. Aprilis, Pontificatus nostri anno v ». Injecta itaque ab eo universæ Ecclesiæ offensione gravissima, Constantienses Patres Encyclicis hisce litteris¹ universis fidelibus totius rei gestæ seriem accuratissime significarunt.

10. « Sacrosancta generalis Synodus Constantiensis in Spiritu sancto legitime congregata, universalem Ecclesiam representans, universis Christi fidelibus, etc.

« Dudum Pisis, inclita quidem et insigni civitate tam mature, libere ac sincere celebrato Concilio, prædicti acerbissimi schismatis executione extinctionem speravimus eorum, quæ ibigesta sunt, sententia, auctoritatibus doctorum, SS. Patrum juriumque institutis comprobatum tantum apud homines habere auctoritatem totamque (tantamque) fidem sibi vindicare, ut unio in Ecclesia Dei, nec longe sequi deberet: verum non eo res producta est, sed (quod dolenter videmus et graviter patimur) adhuc in regnis et provinciis partim Petro de Luna Benedicto XIII, partim Angelo Corario Gregorio XII in suis obedientiis nominatis adherentibus, durissima ac perniciosissima scissura vulneratam Dei Ecclesiam deploramus. Verum hunc lachrymabiliter (lachrymabilem) mœstissimumque eventum, etsi probare pro gravitate rerum gestarum sequi non debuisset, idem tamen Pisanum Concilium malitia hominum evenire posse prævidit; quamobrem opportune statuit ad certum tempus aliud Concilium sequendæ unionis gratia in capite et in membris fieri debere. Unde talibus institutis adstrictus dominus Joannes papa XXIII ac etiam a nonnullis principibus, præcipue a serenissimo Romanorum rege excitatus, ut ad dictum sacrum Concilium in loco habili honestoque festinaret: tandem habito super hoc cum prædicto Romanorum rege solemnî tractatu, loco quidem amœnissimo, affluentissimo et ex omni parte idoneo, id Concilium tenere et incipere kal. Novembris proxime præteriti publicavit, ac in eodem ad reformationem Ecclesiæ Dei tam in capite quam in membris professus est intendere: quam rem injunctam cum licentia (latitia) et animorum festivitate per singulas nationes homines intellexerint et audierint, putantes per hoc ad unionem Ecclesiæ posse pervenire, exitus ipse docuit. Nam adveniente tempore, tanta huc principum, prælatorum, doctorum et magistrorum copia adventavit ut nunquam aliqui viderint, audierint aut fere legerint tantam Concilii causa convenisse: ita quod jam plene, omni um pene regum et principum nuntiis, maximorum etiam

¹ Niem. in Vita Jo. XIII.

¹ Xt. in Actis Conc. post sess. v.

prælatorum præsentia roboratum Concilium sit, quanquam idem Joannes solum confirmationem Pisani Concilii procuraret, et sic statum suum unitati Ecclesie anteponeret; nos per prius ad ipsam unitatem intendentes nusquam a Pisani Concilii procuraret (procuratoribus) ordinationibus et vestigiis recedere sed illis potius inhaerendo viam cessionis horum trium contententium tanquam faciliorem et securiorem pro habenda unione tentamus, in qua re summa cum charitate et mansuetudine processo tam ab omnibus nationibus concordia prælatorum iudicio approbata decretaque extulit, eamque denique viam idem D. Joannes papa certo modo adimplere in publica Concilii convocatione, postquam ad eam perficiendam coartatur, expleturum se oblitit: cum tamen non plene satisfacere videretur post multa habita hinc inde colloquia, alio modo pleniori et meliori per nos recepto, die II Martii in publica sessione cedere promisit, vovit et iuravit, prout in suis litteris Apostolicis super inde confectione continetur. O quanta ea dies nobis gaudia oblitit! Quanta toti populo Christiano commoda indicavit! Nempe tot annis ab intimis concordia (præcordiis) affectata parvo momento videbantur. Ob id cunctis summa ad eundem Joannem devotione ferebantur, gratias tanti muneris agebant; et quidem res ista cunctis Christi fidelibus utilitatem quietemque, ipsi vero Joanni non solum honorem, sed etiam gloriam perpetuam ministrabat. Et iis sic gestis serenissimus Romanorum rex cum diei Petri de Luna oratoribus regisque Aragonum, necnon Angeli de Corario ad prosecutionem hujusmodi tam desiderati negotii intendens, conventionem cum diei Petri et regis Aragonum oratoribus iurejurando firmavit, quod kal. Junii proximi Niciam proficisceretur, unaque cum dicto Petro de Luna et rege Aragonum personaliter conveniret ut rem prædictam tam piam tamque necessariam adimplerent. Hæc tam magna ardua negotia non solum utiliter ac prudenter, sed (quod in tanta multitudine mirum videtur) quiete, pacifice omni prorsus tumultu ac suspitione cessante gesta fuere.

11. « Cum vero postea de prædictorum promissione volique executione debito honestoque modo fienda solliciti esse ceperimus, cumque mitius peragi res videretur, fide hominum nequitia sive diabolica instigatione, aut utraque malitia optaret (operante,) ad aliquam fracturam ventum est. Nam cum ad aures nostras perlatum esset, quosdam ex prælatis hic Concilii causa accersitos pro dissolvenda hujusmodi Synodo tantum properare, spreteque populi Christiani religionis et Ecclesie unitate, spreteque licentia ad recessum intendere contra jam ordinata statutaque, eundem serenissimum regem exoravimus, ne talium improbitas quodquam nocere posset, et nos a tanto bono diverteret, ut per eu-

stodiam portarum provideret, ne quis ex prælatis, licentia non obtenta exire posset, quoad super hoc de remedio provideretur opportuno: suspicabamur enim, quod postea nobis clarissimus exitus demonstravit, ne excogitata quedam ambitio impudentissimaque cupiditas id efficeret: idem autem nostra solum ductus exhortatione per mediam fere diem exitum abnegavit. Hanc rem laudabilem quidem idem D. Joannes molestissime ferens, quasi suæ libertatis angustanda causa, et ne penitus de hoc loco recedere posset, attentatam increpabat scandalosam et salvi conductus violativam inquietabat. Sed quis de suo recessu unquam cogitare potuisset, cum singulis diebus publice assereret usque ad unionis et promissionis jam factam conclusionem Concilium Constantiense servaturum, ac: *Deus avertat*, inquietabant, *quamvis perantea dissensio furorque fuerit, ut suspicandum est*: quinimo tanta nos ad ipsum non solum reverentia, sed dilectione ferebamur, quod cunctis apparere poterat evidentissime, nos ardentissime non solum unitatem Ecclesie, sed statum suum extollere: at tamen, ut animus ejus paralissimus ab omni suspitione emundatus redderetur, advocata maxima principum, prælatorum doctorumque multitudine D. rex, quo jure, qua ratione exire volentibus portas inhiberi fecerat, maximo cum fervore humilitatis apud D. Joannem exposuit, et sincere professus est nullum suæ libertati securitatisque præjudicium facere, sed tamen defensurum, si qui in personam aut statum perperam molirentur, ac obtestatus est ipsius domini Joannis arbitrio esse commissum stare recederet si velit, aut si majorem securitatem expeteret se ex optima intentione concessurum: rursus si idem Joannes quoque eundem regem in prædictis non modeste processisse argueret, se et suo et totius Concilii iudicio parere consensit; iis D. Joannes tanquam non solum honeste, sed vere justequè propositis consternatus remansit.

12. « Ulterius ad unionis prosecutionem intenti, habitis per singulas nationes maturissimis colloquiis summe interesse, ut idem D. Joannes procuratores ad cedendum juxta promissionem votumque constitueret, obtinuit, etenim quanquam idem D. Joannes se Niciam iturum, necnon et personaliter impleturum assereret. Cumque ob eum accessum de dissolutione Concilii deque ejus reditu ubique per illam conventionem rex non sortiretur effectum, non parva suspicio haberi poterat; utilius arbitrabamur et pertinentius procuratoris usu, quam sua præsentia rem esse gerendam. Nos enim etsi ille modus cessionis oblatae ad unionem Ecclesie nusquam prosit, non tamen alias vias relinquere intendebamus, nec eas repudiavimus quibus ipsius D. Joannis præsentia erat plurimum necessaria. Cæterum de conclusione fienda facillime, simul

de papatu certantibus in unum locum convenientibus, merito erat dubitandum, hoc enim alias experiri fuimus, atque nobis ea evidentia demonstravit in hac re peragenda reddere debet cantos : denique ad extirpationem haereticae pravitate infestime aut ne integritas fidei offenderetur intendimus, in quo opere plurimum summi Pontificis auctoritas suffragatur. Aliis etiam movebamur rationibus, quas et litteris non comprehendimus, quasque ingeniorum vestrorum aculeis percipielis. Haec plane, haec dulcissime humiliterque cum eodem Joanne papa contulimus : nos hic quarere solum communem utilitatem pacemque totius populi Christiani, neque furore quopiam incedere, Deus novit ; quinimo ad haec tractanda ejusdem D. Joannis judicio vocati esse putabamur, cum suis litteris de fienda in capite reformatione tanta verborum efficacia demulsiavit quanquam super praescriptis modum adhibere videntur : nam in publica quadam... reverendissimus dominus cardinalis Florentinus eodem D. Joanne praesente, et ut sic responderet, imperante, quod dictus D. Joannes de hoc loco nunquam discederet nisi ad sacri Concilii beneplacitum, et si ob hoc mortis periculum inveniret, neque ad dicti Concilii dissolutionem intenderet ; imo illud cunctis comatibus augere verborum elegantia diserte insinuavit : quare per lalem sermonis aciem quisque audivit non solum Joannem ad recessum non festinare, sed ubi abesset properare ad reditum credidisset ; iis tamen duobus vel tribus diebus ab inde prolapsis, noctis tempore, habitu non solum transformato, sed prorsus indecenti ab hac civitate Constantiae discedens Scaphusensem locum per ducem Austriae detentum die XXI mensis Martii profectus est. Vos igitur eximetis an quidquam potuit turpius damnabiliusque committere, gregem suum sub conducta sua auctoritate ab extremis mundi partibus proficiscentem, gravissimis sumptibus miro viarum discrimine, et non levibus periculis hic congregatum, ac in tanta rerum magnitudine sanctitatem derelinquit, seque ab eadem abdicat. Profecto ad lacrymas venire compellimur, nobismet et compati ire (jure) possumus ubi nostrorum infelicitate temporum tanto pastore (tanti pastoris) abusu foedamur decoquimurque. Repetamus Concilia haec tenus celebrata, in quibus de flagitiis summorum Pontificum actum, apparet fuga eos non solum Concilia non vulnerasse, sed humiliter se eorum sententiae subjecisse, ut de Symmacho legimus ac Sixto, qui apud Concilium de enormibus criminibus accusatus, quanquam evadere potuisset, voluit Concilii judicio obtemperare, ut clarissimum est.

43. « Sed nec satis eidem Joanni, quod nobis non solum, sed sibimet se subtraxerit videbatur, quinimo edictis palam propositis curiales omnes, quorum potissimi hic unionis causa experiebantur,

durissimis et eruentissimis poenis impellebat, ut ab hinc discedendo infaustos tramites suos sequerentur : cujus rei causa nulli eundem comitari ceperunt, in eo etiam furore eundem ex reverendissimis dominis cardinalibus secuti sunt, licet minime omnes qui pro majori parte redierunt. Hic autem in tali casu usus est humanitate Romanorum et Hungariae rex, ut statim ejusdem Joannis recessu audito muliare publice fecerat, si quis eundem sequi vellet aut manere eligat, securus sit. Nulli itaque in tali ac tanto animorum anfractu quidquam molestum emersit : sed et procul dubio ipsius Joannis discessus tanquam per antea communi fama et multiplici rerum evidentia manifestus impediri poterat : nullus etiam sanae mentis ignorat multa eidem domino regi circa id exposita fuisse : sed ut vobis innotescat : Malo, inquit, libere Joannes hoc loco habeat, quam adversum ne de fide abrogata, de violata cujuscumque libertate infamiam irrogaret. Haec verissima sunt. Haec Deo testamur cunctisque Christi fidelibus ; quinimo quanquam idem D. Joannes per suas litteras de metu illato, qui cadere poterat in constantem assereret, tamen metu non solum illatum, sed nusquam metus inferri solet, dum a quodam invito exigere quidquam volumus, sed nil proculdubio occurrere poterat a D. Joanne expectandum pro Ecclesiae unitate, quod aut facere non deberet, aut si facere excusaverit, nos auctoritate nostra peragere non possemus. Forsitan de illo timore sentire videtur, quem omnis, qui apud judicem se excusat, debet merito formidare. Haec inanes oblationes veritate non solum, sed veritatis conjectura carere noscuntur. Praeterea per reverendissimum D. cardinalem de Chalanco de Scaphusa venientem, ac reverendissimum patrem D. archiepiscopum Rhemensem ad nos per eundem D. Joannem ex causis certis transmissos in publico praetorum quasi omni conventu, ac praesente serenissimo domino Romanorum et Hungariae rege, etc., nuntiatum est ullo unquam casu eundem dominum Joannem dictum dominum regem timuisse, ac se ab omnibus summa dilectione tractatum, neque regis suspicionem recessui praebuisse occasionem ; sed quod ex praetis quosdam, quod maxime veretur, hoc idem dominus archiepiscopus, sicut refertur, in mandatis habuisse testatus est, prout de his omnibus publica habentur documenta. Nos igitur cum omnia diligenter pensamus, et maturo judicio deliberamus, nil aliud eundem attentasse conspicimus, quam hujusmodi Concilii dissolutionem, utpote ad unionem Ecclesiae intendens, et verissima sunt, et qui vidit testimonium perhibuit et verum est testimonium : novit ipse. Tandem, ne a Scaphusensi loco hic satis vicino discederet affectabamus, et solum ut facilius et commodius secum tractanda perlicerentur : et cum ad eum nostros

oratores remittere curaremus die Veneris sancta, dum solemnità agerentur, ad castrum Leffemberech ab hinc per duas dietas remotum procedere nusquam puidit ibique paucis diebus accedens ad Friburgum ejusdem ducis Austriae oppidum se contulit, ex quo omnes induceret quanta per tot varietates parantur ipsi unitati noxia, quot in posterum oriri poterunt impedimento, iis sub ambagibus tempus incassum ducatur. Cæterum hoc scripsisse volumus, ne quorundam proacitas absurdaque loquacitas auribus vestris forsitan obserpens in absurdam credulitatem, quod nusquam opinamur, forsitan abduceret, ac ut in futurum intricalissimis obloquentium verbis et veritati prorsus insidiantibus fidem non facilem adhibeatis. Nos enim non propulsandæ ejusquam injuriæ tot sumptibus, tot angustiis experimur, sed pro omni statu et sacrosanctæ Ecclesiæ firmitati. Denique non deerit qui eundem D. Joannem humillima exhortatione ad reditum hujus loci vel saltem vicini, præstitis sufficientissimis securitatibus ad prosecutionem tanti boni exoret; ut pacifico, quantum fas erit procedamus: quinimo duos ex reverendissimis in Christo Patribus et dominis cum aliis prælatis ac venerabilibus viris transmittere ordinavimus, obsecrantes ac eum totis viribus inducentes, ne hoc tam sanctissimum opus et omnibus acceptissimum derelinquat, intendentes ex desiderio hujus sacri Concilii, honestate rei convenientia illo abnegante et recusante ad juris remedia sine cunctatione procedere. Vos igitur sincere deprecamur in Christo, ut jejuniis et orationibus insistatis, quanto Deus per suam misericordiam nos ad tanti boni perducat effectum et pacem offerat salutarem ».

14. Sessio quinta Concilii; varia Joannis vices hac illac fugientis. — Habita est sexta Aprilis die sessio quinta, in qua ad infringendas Joannis improbas molitiones iterum decretum in sessione quarta editum instaurarunt¹, ac Pontificiæ curiæ munera obeuntes Constantia discedere veliti. Præterea pronuntiatum præsules suis Ecclesiis non pellendos vel ad alias translucendos, vel quoscumque suis exauctorandos sacerdotiis ob navata Concilio studia; ad discutendas vero mendaciorum de injusto metu aut vi illata tenebras, quas Joannes ad obscurandam veritatem offuderat, hæc promulgata sunt: « Item declarat, quod dominus Joannes papa et omnes prælati et alii ad hoc generale Concilium vocati, et alii in eodem Concilio existentes in plenaria libertate fuerunt et existunt; ut visum est dicto sacro Concilio, nec ad notitiam dictorum vocatorum seu dicti Concilii contrarium deductum est; et hoc festificatur dictum sacrum Concilium coram Deo et hominibus. Item declarat, decernit, statuit et definit dicta Synodus, quod

dictus dominus noster papa renuntiare tenetur, nedum in quocumque casu in schedula oblationis suæ comprehenso, sed etiam in quocumque, in quo sua renuntiatio afferre potest magnam et evidentem utilitatem ad bonum unionis Ecclesiæ Dei; quodque super hoc dictus dominus noster papa declarationi et diffinitioni hujus sacri Concilii stare tenetur.

« Item statuit, definit, decernit, declarat et deliberat dicta sancta Synodus, quod si dictus dominus noster requisitus pro bono unionis per hoc sacrum Concilium papatui renuntiare contempserit, vel plus debito distulerit, ex nunc prout ex tunc et ex tunc prout ex nunc pro abjecto a papatu omnibus Christi fidelibus habeatur, et omnis obedientia illi sit subtracta. Item statuit, definit et decernit dicta sancta Synodus, quod recessus dicti domini nostri pape a civitate Constantiensi clandestine factus fuit illicitus, bonoque unionis Ecclesiæ Dei præjudicialis et nocivus; quodque dictus dominus noster papa requirendus est ex parte dicti sacri Concilii, quod ad illud revertatur, facturus et adimpletur, quod promisit, vovit et juravit pro unione danda Ecclesiæ Dei, et cum intimatione, quod si infra terminum sibi ex parte dicti sacri Concilii præfigendum, ad ipsum Concilium redire contempserit, aut plus debito distulerit, contra eum tanquam fautorem schismatis et suspectum de hæresi procederetur, ut requirunt sacre et canonicæ sanctiones.

« Item statuit, definit, decernit et declarat dicta sancta Synodus, quod si dictus dominus noster papa ad ipsum sacrum generale Concilium redire voluerit, et quæ promisit, vovit et juravit efficaciter juxta deliberationem dicti sacri Concilii pro dicta unione adimplere, eidem provideatur de bona securitate, quod nec ante renuntiationem nec post capietur aut incarcerationitur, nec alias in persona vel bonis molestabitur; quinimo in plena securitate et libertate tenebitur et per dominum regem Romanorum serenissimum, et etiam per dictum generale Concilium et ulterius de bono statu eidem domino nostro et suis familiaribus post dictam renuntiationem habendo ad arbitrium quatuor per eum et aliorum quatuor per dictum sacrum Concilium eligendorum provideatur ». Nonnullis interjectis de Wiclelli et Joannis Hus hæresi comprimenda, quæ inferius cum aliis ad id spectantibus conjunguntur, referunt Acta propositum fuisse ab Andrea designato episcopo Posnaniensi videri dandas litteras ad reges ac principes de Joannis secessione, easque et regis Romanorum et præsidum quatuor nationum sigillo consignandas: cui a Patribus assensum est.

Expositum præterea fuit ab Andrea Posnaniensi Patribus de exorando Sigismundo rege, ut Joannem ad Constantiensem Synodum redu-

¹ Acta Conc. Const. sess. 5.

cedendum curaret, et facta Ecclesiae promissa impleret. Assurrexit tum Romanorum rex, praefatusque ut Joannes Laffenburgi sub clientela Friderici Austriae ducis ageret, addidit latere ipsum an ille Constantiam reverti velit, ac si velit, an Austriacus permissurus sit: daturum tamen Joanni fidem publicam, si reverti velit, ac invito et reluctante duce, Constantiam redituum: qua oratione a Patribus commendata, subdidit Sigismundus, se principi Friderico Burgravio imperasse, ut cardinalibus et aliis aulicis Scaphusa agentibus fidem eandem, ad Constantiam repetendam traderet; eos vero respondisse, nec Joannem sequi, neque Constantiam reverti, sed Romam se conferre decrevisse. Describit varia Joannis itinera vel trepidas cursitationes Theodoricus Niemius¹, conscensus nimirum equis Laffenbergio tribus tantum comitibus stipatum provolasse Friburgum, ac varias conditiones tentasse, ut opera ducis Burgundiae Avenionem deduceretur: « Postquam », inquit, « dictus Balthasar per aliquot dies mansit in Friburg, transiit se ad oppidum Brisacum etiam super dictum flumen consistens, confusus ibi tractatus facere per medias personas cum duce Burgundiae, qui habet terras non multum ab inde distantes, ut eum abduceret, seu abduci faceret de Mamania, conduceretque per partes Galliae usque ad Avinionem; et super hoc jam erant conducti plures stipendiarii in propinquo existentes; et adventum dicti Balthasaris ad ipsos pluribus diebus et noctibus praestolantes: sed res interim detecta fuit quibusdam fidelibus diei domini regis potentibus in partibus illis. Quod cum sciret ipse Balthasar, non audebat se committere ipsis conductis gentibus, sed fugit etiam tunc habitu mutato consueto ad oppidum Nuenburg super eodem flumine consistens: sed illico superveniente rumore, falso tamen, quod praedicti fideles ejusdem domini regis Romanorum, praefatum Balthasarem et suos curiales tunc secum existentes in eodem oppido Nuenburg, obsidione constringere velent, ipsi timore vano percussi, nullo per eos ordine observato, sicut oves errantes fugerunt ab eodem oppido, ambulantes illa die et nocte immediate sequente, ab invicem dispersi iter agentes iterum ad dictum castrum Friburg: ad quod sic fugientes tandem reversi fuerunt ».

Addit auctor mox Friburgum accessisse amplissimos Concilii legatos nimirum duos cardinales ac plures episcopos ad Joannem, ac postulasse: « quod constitueret procuratores in ipso Concilio ad cedendum pro eo papatui et ipse eligeret si vellet aliquem alium locum in quo staret, quousque dictum Concilium aliud de ipso pro publica utilitate Christianitatis ordinaret, aut dictum Concilium contra eum ad pri-

vationem procedere vellet ». Subdit Niemius Joannem acerbè respondisse, ac procuratori abdicationis formulam per Bertholdum Ursinum comitem Constantiam misisse, sed non idoneam a Concilio habitam fuisse. Caeterum sex cardinales qui Schaffusiae substiterant mutato consilio x Aprilis publicae fidei syngrapham postulasse concessamque fuisse ut Constantiam redirent, inter quos erat Odo Columna, qui postea renuntiatus est Pontifex in eodem Concilio.

15. *De sponsionibus Joanni XXIII faciendis et designata loca ad quae ipse se conferret.* — Die decima tertia Aprilis agitatum est in loco, in quo nationis Germanicae coetus fieri solebat, de sponsionibus Joanni XXIII faciendis, si papalis dignitatis, ut sacramento erat pollicitus, ornamenta poneret; atque ab archiepiscopo Genuensi proposita fuere eae pactiones, ut cardinalitia dignitas illi in primis assereretur¹, atque Italica vel Avinionensis legatio toto vitae flexu ipsi committeretur: tum annua triginta aureorum millia attribuerentur, et plura alia petita: « Quae », inquit Niemius², « a Concilio praestari non poterant ». Composita³ tum formula est de abdicatione procuratoris opera ab Joanne Pontificia dignitate controversa, quae formula in sessione sexta xvii Aprilis die a Patribus confirmata est, ac pronuntiatum⁴ Joanni ab ea sponsione discedere non licere, quae in Actis typis eius suis concepta verbis extat, temporis nota postea a Joanne (si Synodalibus monitis pareret) consignanda: tum etiam ex singulis nationibus designati procuratores, quos Joannes constituturus foret. Renuntiati etiam oratores, qui a Joanne exigenter ut designatos procuratores, ejus nomine papales apices ex concepta formula abdicaturos edito Diplomate confirmaret. Praeterca jussi oratores Joannem urgere, ut Constantiam rediret, vel Viam, vel Ravenspurgum, aut Basileam ad omnia, quae ad conjunctionem Ecclesiarum redintegrandam spectarent, ad optatum exitum perducenda. Sancitum quoque Concilii ac regis Romanorum nomine, ut de fide publica Joanni danda, conscriberetur syngrapha, ab oratoribus ipsis deferenda: si Synodo obtemperasset, intermissum iri coeptam in illum judicariam actionem, atque ipsius dignitati et splendori consulendum.

16. *Parisiensium Doctorum litterae lectae in Concilio, et judiciaria actio instructa in Joannem.*

— Actum postea in Joannem Wicleffum, Joannem Hus et Hieronymum Pragensem de quibus inferius. Censurae etiam Ecclesiasticae iis inflictæ, qui satyricos libellos ad carpendam alienam famam conscriberent. Lectæ etiam in eodem coetu datae a Parisiensi Academia ad nationis Italiae praesules Constantiae congregatos

¹ Acta Ms. Concl. Const. post sess. 5. — ² Niem. in Vit. Jo. XXIII. — ³ Acta Ms. post sess. 5. — ⁴ Acta typis eusa sess. 6.

¹ Niem. in Vit. Jo. XXIII.

litteræ ¹, ut Joannem ad Constantiam repetendam permoveerent, cum non sine maximo rei Christianæ discrimine dissidere posset : tum alia ² ad Joannem, ut posita papali iurata ad Ecclesiarum componendum fœdus incumberet, ex quibus hæc gravioris ponderis argumenta delibamus : « Si vera mater probatur per Salomonem ³ quod maluit materno carere titulo, quam puerum permittere funestæ sectioni, quanto magis summus Pontifex paternam affectionem patefecerit, si Ecclesiæ jamdiu lamentabiliter divisæ redintegrationi suum dominatum posthabuerit atque præsentiam? Itaque non modo cum mente et intentione sacri Concilii, verum etiam cum piis desideriis totius Christianitatis et cunctorum mortalium, quos nulla hic agitat vesania, his votis atque juramentis vestra sanctitas videtur egisse, non quod in hoc facto ejectionis de papatu sit deferendum, quamvis et eorum animas in Domino iustificare satagere debetis ; sed quia tot populis et regnis ac nationibus illos sequentibus, et fortassis in alterationem immensæ discrepationis alias ventura consuli oportuit, quorum salutem vestræ præsentia in vestris votis et juramenti prætulisse videmini. Quod si opus ab effectu probatum prosecutumque fuit, quandiu terrenum orbem mortale genus accolet, vestras laudes celebrabit omnis ætas, et pro abdicatione honoris momentanei, cum merito præmii sempiterni erit vobis paratum nomen cæteris longe gloriosius.

« Verum, beatissime pater, in hac re nos unus movet scrupulus, quod audivimus vestram sanctitatem a Constantia Scaphusam secessisse, non enim est ille locus potior ad amplitudinem sacri Concilii ad tantam rem gerendam. Deinde Constantia per vestram sanctitatem fuit electa et per vestram obedientiam humiliter recepta : cæteris etiam gratior videbatur, utpote gravis, locuples, ornata civitas : nec videtur quomodo tali vulnere medelam afferre possit hæc mutatio. Postremo in ea urbe, vestra sanctitas habebat amantissimum, Christianissimum et invictissimum imperatorem, qui tranquillitatem et securitatem præstare poterat, et injurias omnes propulsare : habebat sacrum collegium cardinalium, quod non modo pro securitate vestra, verum etiam pro honore vestro atque gloria usquequaque decertasset : habebat denique totam Ecclesiam sibi obedientem, longe cæteros superantem, in qua erat non minima Galliarum natio, quæ non minimo quidem verbo vestram

sanctitatem offendi permisisset. Ebinam igitur, sanctissime pater, persona vestra celebrius, securius atque devotius tractabitur, quam in urbe vobis devota, per vos electa, cum Ecclesia vestra, cum imperatore Christianissimo, et cum cæteris de vestris votis et juramentis sanctissimis vestræ clementiæ omni die congratulantibus. Non est aliquis tam ignarus rerum, tam rudis in re Christiana, tam nihil unquam de publica pace ac salute cogilans, quin intelligat ubi in sacramento pacis dandæ manebit sanctitas vestra, Concilium sacrum ac ejus partes universas, omnem reverentiæ cultum, quem mortalem mortali præstare fas est, vestræ personæ præbituras. Postea cogitet sanctitas vestra clementissime pater, quid est in tractatu quærendæ pacis a sacro Concilio discedere, quid dissidere? An primum suspectum, an secundum damnatum : et si probabilis discedendi caperetur occasio, nulla tamen inveniretur dissidendi ; » paucisque interjectis verbis subdunt : « Absit beatissime pater, ut in tanta re sanctitas vestra a sacro Concilio discordet, hoc enim esset ab Ecclesia Dei discordare : absit a gloria nominis vestri quod sacrum Concilium sine præsentia vestra rem tam grandem tractet vel terminet. Vestri est, sanctissime pater, ut nullum in hac re habeatis priorem nec perseverando fortio-rem, etc., Dat. Parisiis in congregatione nostra generali apud S. Bernardum super hoc specialiter celebrata die ii mensis Aprilis ». Non doctorum Parisiensium monitis, nec præsulum studiis Joannes fleeti potuit, ut Constantiam rediret : ejus odio affatas in prædicta sessione sexta ab uno e præsulibus novas propositiones de excludendis Concilio Joanne et cardinalibus, atque schedas perfectas refert Gobelinus ⁴, quæ in Actis typis cæsis vel Ms. non reperiuntur (1), ac plura seditiosa et periculi plena continebant : « In sexta sessione », inquit, « per unum de prælatis avisamenta ista proposita fuerunt.

« Prima veritas est, quod nequaquam in hoc sacro Concilio seu tractatibus qui fiunt, in ipso, papa et cardinales debent interesse : ratio quia ibi agendum est de reformatione Ecclesiæ in capite et in membris scilicet in papa et in cardinalibus ; sed illi non possunt nec debent esse iudices in proprio facto.

« Secunda veritas est : cum idipsum cardinales electores domini Joannis papæ scientes eum esse talem, prout fuit et est, nihilominus elegerunt ipsum in papam, ubi optimum debebant elegisse vel saltem mediocriter bonum et

¹ Extant ejus lit. in Act. Const. Concil. sess. 6. — ² Ext. ibid. — ³ III Reg. c. 5.

⁴ Gobel. in Cosm. vet. VI. c. 94.

1) Dogmata illa seditiosa quæ in sessione VI Concilii exposita fuisse annalista ex Gobelino scribit, ante aliquot a sessione dies seditiosus aliquis in folio descripta palam in valvis ædium episcopaliū proponerat. Folium illud totum vulgavit Martene Anecd. tom. II. col. 1620 hoc titulo : « Cedula affixa ad valvas palatii episcopalis Constantiensis, die Lunæ, VIII mensis Martii (lege Aprilis, ut ex indice diei constat 1415. Propositiones sunt XVIII in quibus ad depellendos cardinales, abrogandumque Pontificem Patres incitantur. — MANSL.

utilem, abusi sunt potestate eligendi, et debent privari electione, et alias graviter sunt puniendi, quia per talem abusivam electionem ipsorum totam Ecclesiam scandalizarunt; et sic nullatenus hujusmodi Concilii et ejus actibus debent interesse.

« Tertia veritas est; quod cum ipsi domini cardines, dictum dominum Joannem papam post ejus turpem fugam de Constantia, per quam totam scandalizavit Ecclesiam, illicitiati per hujusmodi Concilium secuti fuerint, et eo ipso reddiderint se suspectos vehementer prædicto Concilio, ex tunc non poterant nec possint eidem Concilio et actibus interesse ». Non sine causa effusæ sunt querelæ in cardines, qui Gregorii Pontificatu deturbandi studio Alexandrum V delegerant, inque illius locum Joannem moribus contaminatissimum, spreto Gregorio probitate vite conspicuo, suffecerant; Joannisque factioni addicti non dabant operam, ut schisma tolleretur.

« Quarta veritas est, quod, cum ipsi cardines vel plures eorum huc reversi post eandem fugam, et etiam aliqui eorum, qui hic remanserunt, publice asseruerint, quod per recessum dicti domini Joannis a Constantia dissolutum fuerit Concilium prædictum, ita quod ex tunc non fuit Concilium, sed conciliabulum, videntur enormiter errasse, et per consequens ipsi sic dicentes seipso excluserunt a Concilio et actibus antedictis, et cæteris.

« Quinta veritas est, quod interim, quod non revocabuntur vel suspenduntur potestates papalis et dignitatum, nunquam poterit Ecclesia reformari in capite et in membris per quemcumque etiam ingeniosum vel potentem, nec per ipsum Concilium, quoniam ipse dominus Joannes inveniet sibi semper faventes et potentes, ut læ sugant, id est, aurum de ipso, invenietque semper exploros dignitatum in copia, et ab eis habebit aurum copiose ». Quæ omnino rejecta fuere, utpote novas motura turbas, nec levia atlatura pericula; quamobrem neque in Actis editis neque in Ms. longe uberioribus reperimur. Judiciario vero ordine in Joannem agendum visum est, utpote qui Concilii judicium nullatenus declinare posset, cum Pisani conventus auctoritate illius Pontificatus fundamenta niterentur.

Coactis itaque ad publicam sessionem septimam die 11 Maii præsulibus, in Joannem, ut propagatorem schismatis¹, edicti formulam proposuere², quo ipsi objecta sanctionum canonicarum severitate diem dixerunt, ut Patrum consensui fide publica accepta se siseret; quod edictum hac temporis nota consignatum est: « Dat. Constantiæ provincie Moguntinæ in sessione publica in Ecclesia majori Constantiensi sole-

munter celebrata die Jovis, 11 mensis Maii. Indictione vero VIII, anno Domini MCDXV, Pontificatus præfati domini Joannis papæ XXIII, anno V ». Postulatus deinde est impietatis reus Hieronymus Pragensis Hussitarum signifer, atque in sessione³ proxima, quæ octava fuit celebrata die quarta Maii, Wicleffi memoria cum suis dogmatibus damnata. Sed his intermissis referendis-que opportuniori loco, ad Joannem redimus. Præsidebat is Friderici ducis Austriae, cum quo ante Constantienses conventus ceptos nefarias coalitiones fecerat⁴, armis Concilii piam sollicitudinem eludere: sed Sigismundus Romanorum et Hungariae rex pio studio accensus bellum Austriae intulit⁵, causasque in celeberrimo præsulum, et oratorum regum et principum cœlu habito die quinta Maii exposuit his verbis:

17. *Fridericus Austriacus in crimen Joannis adducti vocatus.* — « Primo ex eo quod idem Fridericus scandalizasset Ecclesiam et Concilium Constantiense in hoc, quod abduxerit Joannem papam XXIII noctis tempore, et quod nec remansit per eos quin totaliter Concilium per talem abductionem et papæ fugam fuisset dissolutum. Item ex eo, quod nonnullos episcopos de suis sedibus expulisset, et abbates de eorum monasterii, retinens abbatias et episcopatus in manibus propriis. Item ex eo quod viduas et orphanos spoliasset bonis hereditariis, quorum multi propter hoc irent mendicatum per mundum ». Additur Fridericum belli mole territum pacem ab eo petiisse, seque ad excipienda Concilii imperia paratum obtulisse, quod confirmat Theodoricus e Niem⁵ his verbis: « Rex infra paucos dies congregavit multitudinem maximam bellantium equitum et peditum, forsam quadraginta millia vel circiter numero, de quibus fecit fieri sex exercitus, quos direxit de diversis locis domini dicti ducis ad obsidendum et capiendum terras ejusdem ducis, prout fecerunt, de multis quas infallibiliter omnes expugnassent, prout apud nos fama est, nisi subito dux ipse se et sua eidem domino regi dedisset, prout fecit, ut præfertur. Quo facto, dominus rex de præconcepça ira aliquatiter placatus dictos exercitus revocavit; eundem tamen ducem arreslando subjuramento præstito, ne de ipsa Constantia recederet, nisi cum voluntate dicti domini regis et omnia, quæ sibi promiserat efficaciter impleset, quorum aliqua dux adimplevit, quedam autem forsam adimplere nequivit, impediente domino Ernesto fratre suo: et ea de causa adhuc hic remanet in arresto; et sic rex ipse in hoc seculus est illud: sit itaque rigor, sed non exasperans: sit zelus, sed non immoderate sæviens; sit pietas, sed non plus quam expediat parcens ». Missi itaque fuere a Concilio quatuor præsules,

¹ Acta Concil. Const. sess. 7. — ² Ext. ibid.

³ Acta sess. 8. — ⁴ Ext. in Actis Ms. ea de re Conc. lit. — ⁵ Acta Conc. Const. post sess. 8. — ⁶ Niem. in Vit. Jo. XXIII.

qui Fredericum ad regium conspectum venientem consociarent. Adductus vero ille ad Sigismundum in genua provolutus, veniam de Concilio regeque laesis flagitavit, seque ac universam ditionem regie potestati permisit, pollicitus Joannem Pontificem et aulicos Constantiam se reducturum, quorum tamen incolumitati, rebusque cautum deprecabatur : quæ publicis etiam litteris ab eo firmata fuere, interque ea hæc confinebantur :

« Debemus etiam et volumus facere et procurare papam Joannem ad Constantiam, seu alibi, quo dominus noster rex voluerit præsentare aut facere presentari, ad manus et potestatem dicti domini regis et sacri Concilii, quod præsentialiter Constantiæ celebratur ; sperantes quod juxta verbum regium desuper nobis factum, quod dictus papa Joannes et omnes secum venturi Constantiam aut ad alium locum deputandum, suarum vitæ et rerum ad eos pertinentium, quas secum ad hujusmodi locum duxerint, sint securi, et si dictus papa Joannes de papatu depositus fuerit vel cesserit, tunc in voluntate præfati Concilii stabit quomodo eidem de statu suo provideatur. Nos etiam volumus et debemus in hostagio Constantiæ manere, quousque papa Joannes Constantiam aut alibi, quo præfatus dominus rex deputaverit, pervenerit, etc ». Quibus a quatuor nationum præsidibus assensum est.

18. *Mira vis Conciliorum ad pacandas Ecclesiæ turbas.* — Miratur Niemius subitam hanc rerum conversionem, ac divinam quamdam vim rixisse Concilium Constantiense suspicit, cujus opera Joannes ad officium redigi potuerit¹ : « Quare, inquit, celebrentur generalia Concilia aliquantulum in sequentibus patet, et potissime ut corrigantur in illis Ecclesiastici excessus enormes, quorumcumque Christianorum sint, etiam illi quantumcumque potentes. Ad quod certe faciendum unus solus, quantumcumque statu sublimis vix aut unquam sufficere posset : quis enim a papatu in Italia dictum Balthasarem papam actualiter deposuisset executione subito subsecuta, attentis etiam potentiis, divitiis et astutia, quibus cæteros excelebat? Quis enim Frederici ducis Austriæ principis ita potentis in divitiis et terris, ita etiam quod potenti regi, æquiparari videretur, pro eo quod ipsum Balthasarem in gravem contumeliam et offensam Concilii generalis, quod tunc celebrabatur et adhuc celebratur Constantiæ, et serenissimi principis domini Sigismundi Romanorum et Hungariæ regis, et multorum principum et forensium aliorum, quorum non erat numerus, eis inconsultis et insciis, claudendo et nocturno tempore præsumpsit abducere pro certa pecuniæ quantitate sibi per eundem Balthasarem, tunc papam, in

castro Schafhausen postea ex conventionione mutua persoluta, audaciam tam repente refrænasset, sicuti contigit utrique illorum, nisi dictum Constantiense Concilium, Domino cooperante, hoc fecisset? Ut sit memorabile omnibus nunc et semper, ne in eorum potentia, astutia et divitiis confisi similia forsitan attentare præsumant, et ne cadant a statu eorum, et quasi ad nihilum etiam opprobriose suis tamen culpæ exigentibus reducantur ». Ut vero redactus demum fuerit in potestatem Concilii Joannes, qui Burgundicis armis in Gallias evadere se posse putaverat, dicitur inferius.

Interea cepta in eum judiciaria actio urgenda¹ visa est ; in sessione itaque nona, xiii die Maii, ea lis repetita, nec Petrus Cameracensis, Guillelmus S. Marci presbyteri, Franciscus Florentinus diaconus cardinales, quos Joannes rogari litteris, ut procuratorio nomine Pontificiam causam in Synodo fuerentur, id onus admittere voluerunt : atque a Synodi causarum actore propositum est eam causam procuratorio nomine non agendam, sed ipsomet Joannem ad purganda imposita crimina producendum : in Ecclesiæ igitur valvis judiciario ritu ad comparandum postulatus est, concepta hæc verbis formula : « Auctoritate sanctæ Synodi Constantiensis requirimus Joannem papam XXIII citatum et sequaces suos et fautores, si sint hic, veniant coram dicta sancta Synodo responsuri super contentis in citatorio ». Trina vice sonora voce eadem repetita verba, et nemine comparente id in publica Acta redactum : dein renuntiati fuere a Concilio iudices ad cognoscendam Joannis causam : tum e singulis nationibus lecti viri conspici, qui exauctorandi Joannis causas in sua capita distinguerent. Proximo die xiv Maii, repetiti superiores judiciorum actus² in Joannem fuere sessione decima, eoque non comparente, lata Synodalis sententia, qua Pontificio munere exercendo interdictus est, sancitumque urgendam ad illum gradu depellendam judicialem causam.

19. *Accusationum in Joannem capita.* — « Quia vobis, inquit³, legitime constat dominum Joannem papam XXIII a tempore, quo fuit assumptus ad papatum usque nunc, papatum ipsum et potestatem, in scandalum notorium ipsius et Ecclesiæ male administrasse, rexisse et gubernasse, vitæque sua damnabili ejusque nefandis moribus populis exemplum vitæ malæ præbuisse et præbere, et insuper Ecclesias cathedrales, monasteria, prioratus conventuales et cætera beneficia Ecclesiastica, pretio appetiatis simoniace notorie distribuisset, bonaque et jura Romanæ et aliarum Ecclesiarum plurimum notorie dilapidasse, quodque charitative monitus a præmissis desistere noluit, sed continue perse-

¹ M. n. in Vit. Jo. XXIII.

¹ Acta Conc. Const. ses. 9. — ² Ibid. sess. 10. — ³ Ibid.

veravit et perseverat. Ecclesiam Dei in prae-
missis notorie scandalizando, ea propter per hanc
nostram sententiam pronuntiamus et decerni-
mus et declaramus dictum dominum Joannem
papam ab omni administratione papali spiri-
tualis et temporalis ex causis praemissis fore sus-
pendendum et suspendimus : eique administra-
tionem ipsam interdiciamus in his scriptis, cri-
minaque praemissa contra eum super mala
administratione simoniaca et dilapidatione no-
toria, ac ejus mala vita Ecclesiam ipsam scanda-
lizante, prout praemittitur, proposita notoria
existere, ac de eo super eis tanquam de eo super
notoriis procedendum fore et procedi debere ad
finem ejectionis eum a papatu, prout juris fuerit,
declaramus, etc. » Praecipitur universis fide-
libus, nullo dignitatis discrimine, ne Joanni con-
tra hujusmodi sententiam obsequantur jurium-
que acerbitas ejus studiosis, ut schismatis
propagati reis, intentata. Adscripta demum sunt
sententiae haec verba : « Dat. Constantiae provin-
ciae Moguntinensis in sessione publica, in Eccle-
sia majori solemniter celebrata, die Martis xiv
mensis Maii, anno Domini mcccv, Indict. vii,
Pontificatus praefati domini papae Joannis XXIII
anno v ». Tum decima sexta Maii propositum est
publicum edictum¹, quo Joanni denuntiatum
est, ut testibus de iis, quae in accusationis libello
exarata erant, interrogandis, praesens adesset
causamque diceret, ob quam eo judiciorum or-
dine in ipsum agendum non foret. Extat illud in
Actis Ms. hisce verbis conceptum :

« Nos Jordanus miseratione divina episco-
pus Albanensis (Sabinensis) de Ursinis vulgariter
nuncupatus, et Guillelmus fil. S. Marci presbyter
S. R. E. cardinales, Antonius Dei gratia Concor-
diensis, Stephanus Dolensis, Jacobus Tervisinus,
Joannes Lubfeldensis, Nicolaus Mesburgensis
episcopi, Andreas cleucus Poznaniensis, Thomas
B. Mariae extra muros Eboraci, et Nicolaus S. Lu-
pi Trecentis abbates, necnon Joannes de Thoma-
riis de Bononia et Guillelmus Maligin sacri pala-
tii Apostolici causarum auditors iudices et
commissariis causarum et causae de partibus in-
frascriptis a sacrosancta Synodo Constantiensi
universalem Ecclesiam representante specialiter
deputati, peremptorie citamus dominum Joan-
nem papam XXIII, quatenus hodie hora vespere-
rorum, et deinde singulis diebus non feriatis ex
nunc infra octo dies proxime futuros, instanti-
bus de mane hora sexta, et post meridiem hora
secunda, personaliter et in ejus propria persona
Constantiae in palatio Apostolico seu episcopali
infra communitatem Ecclesiae Constantiensis in
sala majori, in iudicio coram nobis ad videndum
et audiendum produci, regi, admitti et jurare
nonnullos testes super nonnullis positionibus
et articulis hodie hora vespereorum antedicta pro

parte venerabilium virorum magistrorum Hen-
rici de Piro licentialem in decretis, et Joannis de
Scribanis de Placentia procuratorum, promo-
torum et instigatorum ejusdem sanctae Synodi
contra dictum dominum Joannem papam dandis
et producendis, vel ad dicendum causam ratio-
nabilem, cum praemissa fieri non debeant, alio-
quin in causa et causis, quae vertitur et vertun-
tur, seu verti et esse sperantur coram eadem
sancta Synodo inter praedictum dominum Joan-
nem citatum ex una, et promotores, procuratores
et instigatores praedictos de et super nonnullis
criminibus, simonia, haeresi, dilapidatione et
alienatione rerum et honorum Romanae et alia-
rum Ecclesiarum, incorrigibilitate, factoria
schismatis et scandalis notoriis quibus delatus
existit, aliisque rebus in causa et causis hujus-
modi latus deductis et deducendis et eorum
occasione parte ex altera ; alioquin ad praemissa
et alias, prout juris fuerit et rationis ulterius
procedetur, domini Joannis papae absentia seu
contumacia in aliquo non obstante, etc. Dat.
Constantiae anno Domini mcccv, Indictione viii,
die vero Jovis xvi mensis Maii ».

Referuntur vero a Gobelino¹ et accusatio-
num capita Joanni objecta, quae in libello ab
Henrico Petro et Joanne Scribanio Concilii cau-
sarum actoribus compacto insertoque sessio-
nis xi Actis describuntur, ad quae probanda se
admitti petunt hisce verbis adjectis : « Citra onus
superfluae probationis ». Ac primum ducto a
Joannis adolescentia exordio, abris illum pin-
guis coloribus, adduntque cum ad curiae Ro-
manae munera Bonifacio IX Pontifice irrepsis-
set, simoniaca arte ingentes struxisse opes,
eademque labe cardinalitium purpuram sibi pe-
perisse : ornatum Bononiensi legatione exer-
cuisse tyrannidem : papatum variis dolis post
Alexandri mortem eblatum. At in Ms. Actis
adjecta est de parala Alexandro nece accusatio²,
his expressa verbis : « Item quod dictus Joannes,
tunc Ballbasar legatus Bononiae existens, ad pa-
patum illicitis mediis auclaus, in mortem
bonae memoriae domini Alexandri papae V extitit
machinatus, et ut iam ipse, quam medicus suis
magister Daniel de S. Sophia, artium et medi-
cinae doctor veneno exstinguerentur, prout exstin-
cti sunt, operam dedit, sicque ut praedicitur, fuit
dictum, creditum, lentum et reputatum dicitur
et tenetur, creditur et reputatur, atque fuit et
est de praemissis in civitate Bononiensi atque
extra per totum mundum publica vox et fama,
fuitque et est graviter et notorie diffamatus ».
Objectum praeterea est, illum ab omni pietatis
sensu abhorre demonstrasse, jejunia Ecclesia-
stica ac preces canonicas sprevisse, Pontificum
numus gessisse flagitio, atque libidinum fedi-

¹ Acta Ms. post sess. 10.

¹ Gobel, in Cosmod., ibi. vi, c. 3. — ² Acta Concil. Const., post
sess. 10, Gobel, sup. cap.

tate contaminatissimum extitisse, adeo ut apud nonnullos, qui ejus mores norant, indutus humana carne demon diceretur. Additum his in Actis Ms. hoc capit :

« Item dominus Joannes papa cum uxore fratris sui, cum sanctimonialibus incestum, cum virginibus stuprum, et cum conjugatis adulterium, et alia incontinentiæ crimina commisit, propter quæ ira Dei descendit in filios, et de aliis graviter et publice diffamatus et scandalizatus est : sic fuit et est verum.

« Item quod ex tunc dominus Joannes papa, videns Concilium hujusmodi et totum mundum ad sanctæ Dei Ecclesiæ jam triginta octo annis vel citra scissæ et divisiæ unionem et redintegrationem, necnon extirpationem hæresis et vitiorum ac ipsius Ecclesiæ reformationem in capite et in membris anhelare, diabolico spiritu instigatus hoc sacrosanctum Concilium dissolvere querens, ut reformationem hæresum atque schismatum extirpationem prædicta evadere et impedire posset, et suam malam vitam continuare, ad præterita vitia et ambitiones reincidens contra vota professa, promissa ac Deo et Ecclesiæ jurata id facere renuit, et nuper hoc anno Domini MCCCXV, die Mercurii XX mensis Martii in noctis tenebris habitu indecenti et dissimulato, laicali more, non ut Romanum decuit Pontificem, gregem sibi commissum, ut mercenarius deserens, ab hoc sacro Constantiensi Concilio contumaciter se absentando aufugit et recessit in scandalum totius generalis Concilii et totius populi Christiani, ita fuit et est verum, publicum et notorium atque manifestum, etc. »

24. *In Concilii potestatem redactus Joannes.* — Interea Fredericus Austriae dux, ut sacramento se obstrinxerat, Joannem e fuga revocavit¹, atque ad Cellam Rudolphi Constantiensis agri oppidum perduxit, ut illum in Concilii potestate poneret, de quo hæc Theodoricus Niemius refert : « Die XXI mensis Maii præfatus Balthasar, tunc papa, pervenit ad oppidum Celle distans a Constantia per duo milliaria Alamanica, illic deductus de Friburg de mandato et ordinatione Concilii prædicti, et ipse rex Romanorum recepit in suam potestatem dictum oppidum Friburg cum octo aliis sibi adjacentibus oppidis sive castris quæ erant prius ducis sæpediti, et in eodem castro Celle bene fuit custoditus die nocturne dictus Balthasar, prædicto Concilio disponente ». Conquestus est Joannes de Casare, quod datam ab eo fidem publicam de libero accessu recessuque e Concilio violata fuisset : nec tamen ejusmodi querelæ justæ Concilio sunt visæ, cum data fides ad præsentem casum non proferretur, quippe non retracto ex fuga Joanne redintegrari Ecclesiarum conjunctio non potuisset. Ex

Cellensi vero custodia Joannes ad Sigismundum demissus ac plenas officiorum tenociniis litteras², die xxvi Maii ad colligendam ejus benevolentiam captandamque misericordiam dedit : legati vero ad illum Cellas lecti ex omnibus nationibus insignes viri fuere, singula accusationum capita et dicta testium ipsi exhibitura, ut ad ea responderet : xxvii die Maii reversi oratores Constantiam gestæ legationis seriem exposuere³, utque accusationes inspicere non curasset Joannes, sequæ Concilii sententiæ ad insignia dignitatis dependenda subderet, posceretque, ut illius acerbitas temperaretur, de quibus hæc tradit Theodoricus e Niem³ : « Die xxv diei mensis Maii, quo incipit sextus annus Pontificatus ipsius Balthasaris, fuit facta sessio sollemnis Constantiæ in qua fuerunt publicati quinquaginta quinque articuli criminosi, omnia peccata mortalia et incurabilia crimina continentes, et etiam probati contra ipsum Balthasarem tunc papam. Eodem die fuerunt destinati certi oratores per dictum Concilium ad eundem Balthasarem, certificando eum de illis, quæ ipsa die facta fuerunt in sessione prædicta, certificantesque ipsum etiam, quod depositionis sententiam contra eum ferre vellet : et ut lama est, in hoc consensit quod fieret : rogavit tamen obnixè, ut quanto honestius fieri posset honori et statui suo prædictum Concilium provideret ; quod et factum fuit ». Exstant ea de re in Actis typis censis publica Monumenta⁴, in quibus fertur Joannem eodem usum responso, implorantemque misericordiam recensuisse quæ pro Ecclesia gessisset : tum suum turpem recessum damnasse, culpamque sibi morte acerbiorum esse professum : « Dominus Joannes papa », aiunt Acta, « dixit et verbo proposuit, ipsum pro Dei Ecclesia et ejus unione plura fecisse etiam antequam in papam fuisset assumptus, præsertim tempore errorum ». Designatur id tempus, quo cardinales a Gregorio discesserunt, quo cum Petro e Luna colloquium facere non posset, « et circa Concilium Pisamum et ante hujus sacri Concilii Constantiensis congregationem, in quo etiam liberam cessionem sui papatus obtulit, prout in schedula per eum in eodem Concilio in publica sessione tunc lecta et publicata plenius continebatur : subjungens tristi vultu, ut apparuit, quod a Constantia et dicto sacro Concilio post ipsius schedulæ cessionem turpiter recesserat, quod bene recognoscebat, imo quod maluisset illa die sine animæ suæ præjudicio mortuus esse, quam ita turpiter recessisse. Eapropter idem dominus Joannes papa successive respondit, quod ipse contra superius recitata nullam defensionem facere volebat, imo prout per dictam schedulam sua manu subscriptam, quam pridie ejus ex parte ab oppido, quo supra, nimis

¹ S. Act. 1. tit. XXXIII, c. 6, § 4. Naucler, gen. 38, ex Actis Conc. — ² Niem. in Vita Jo. XXIII.

³ EM, in Actis post sess. 11. — ⁴ Acta Ms. post sess. 11. — ⁵ Niem. in Vita Jo. XXIII. — ⁶ Acta typis censa post sess. 12.

rum Cellensi, cardinales superius recitati, scilicet de Ursinis, de Salancho, de Salutis, Cameracensis et Florentinus, ad Concilium portaverunt, continebantur, volebat et presencialiter stare promissis, in omnibusque se conformare omni ordinationi, deliberationi et determinationi dicti sacri Concilii: et insuper omnimodum processum per idem Concilium contra eum habitum ratificabat, et ratum habebat, asserens quod non aliter voluit praedictis articulis respondere, affirmans Concilium Constantiense sanctissimum esse errareque non posse, ac Pisani Concilii fore continuativum; et quod ipse sacro Constantiensi Concilio nunquam contradicere vellet, etiam si in Bononia aut alio quovis loco sibi magis accepto personaliter jam esset; cum id sibi minus non esset, quam publice fateri, se in papatu jus nullum habere». Et infra: «Omnimoda defensione hujusmodi praeterquam, ut hic subsequitur, expressius renuntiata, Concilio praedicto se submitit adjiciens: Volo quod Concilium sit defensio mea, quod scio errare non posse, nec alia defensione quacunque uti volo; supplicans se humillime per commissarios praenominatos eidem Concilio sinceriter recommendandum fore». Cum vero denuntiaretur illi, ut proxima die, vigesima nimirum octava Maii, Constantiae sententiam accepturus adesset, haec ipsum addidisse recensent Acta: «Et apparuit, comparere non curans respondit: Summe mihi placet sententia ipsa, quae supplico, quam cito lata sit mihi deferatur, quam cum omni reverentia etiam cum birreti mei depositione recipiam, eamque, quantum in me fuerit, confirmabo, approbabo et emologabo, prout et dictum processum, ac omnia contra me, ut superius est expressum, in Concilio gesta ex nunc prout ex tunc, et ex tunc prout ex nunc ratifico, approbo et confirmo, promittoque contra eam me aliquo processu temporum non venire, etc.»

22. *De mitiganda in Joannem sententia actum.* — Cum itaque haec ad quatuor nationum praesides referrentur, ea Joannis demissione deliniti, sententiae acerbiter mitigandam, consulendumque illius honori censuerunt; habent enim haec Acta Ms. ¹: «Quibus propositis et auditis, erat deliberatum per deputatos omnium nationum, quod, ex quo non poterat haberi sessio in brevi, quod idem legati seu aliqui eorum revertantur ad eum ad infimandum sibi prorogationem prolationis sententiae in die Mercurii proximi, et hoc propter ejus honorem, et ex quo grate respondit quod non vellet appellare, propterea sententia limitetur, nec ita rigorosa, prout concepta fuit, proferatur». Detracta exinde putamus acerbiora accusationum capita, quae in Actis typis cussis sine testium probatione aliis quinquaginta quatuor adjecta sunt; quae tamen

non eo ordine, sed permixtum una cum aliis in Actis Ms. inseruntur. Caterum praesules, qui Joannis custodiae apud Cellas praerant, Concilio nomine ipsi significarunt ², iudicium decretorium ad vigesimam nonam Maii diem extractum, quibus a Joanne ita responsum ferunt Acta:

«Dominus Joannes papa recommendationibus dicto domino regi et dominis de sacro Concilio praemissis respondit et dixit, prout aliis dominis deputatis se assuerit dixisse et respondisse, similiter per prorogationem et infimationem hujusmodi, et quidquid per dictum sacrum Concilium jam factum fuerit, et die crastina vel alias quomodocunque fieret in futurum, grata ex nunc habebat, et haberet pariter et grata. Relata haec universa fuere a Joanne Vaurensi episcopo congregatis Patribus in sessione duodecima XXIX Maii habita, utque papales apices Concilii sententiae subjiceret. Deinde decretoria in eum Martino Atrebatensi episc. sententia perfecta.

23. *Lata in eum sententiae formula.* — Quae vero in eum fuerint sancita, perstringit Theodoricus Niemius ³: «Die », inquit, «XXIX mensis Maii praedicti, fuit facta sollemnis sessio Constantiae, et in illa finaliter depositus idem Balhasar, necnon carceri adjudicatus pro penitentia peragenda, quousque provisum esset Romanae Ecclesiae de summo Pontifice, et quod ille de ipso Balhasare diserneret, prout sibi videretur; et quod interim bene tractaretur; et sic verificatum est illud, quoad ipsum Balhasarem; qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus. Et merito haec passus est, quia Deum pra oculis non habuit, et quod fractum erat non alligavit, et quod abjectum non reduxit». Porro concepta erat his verbis sententia:

«In nomine sanctae et individuae Trinitatis Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.»

«Sacrosancta generalis Synodus Constantiensis in Spiritu sancto legitime congregata universalem Ecclesiam representans, invocato Christi nomine, solum Deum pra oculis habens, visis articulis in hac causa contra dominum Joannem papam XXIII formatis et oblati, ac probationibus eorundem factis, et ejusdem submissione spontanea una cum toto processu hujus causae, habita matura deliberatione, super eisdem per hanc sententiam definitivam, quam fert in his scriptis, pronuntiat, decernit et declarat, et recessum per praefatum dominum Joannem papam XXIII ab hac civitate Constantiensi et dicto sacro Constantiensi Concilio generali, clandestine, et de nocte hora suspecta, in habitu dissimulato et indecenti factum, fuisse et esse illicitum, Ecclesiae Dei et dicto Concilio notorie scandalosum, pacis et unionis ipsius

¹ Acta Conc. Const. in sess. 12. EXL. etiam apud Theod. Niem. in Vita Jo. XXIII.

² Acta Conc. Const. in sess. 12. EXL. etiam apud Theod. Niem. in Vita Jo. XXIII.

³ Acta Conc. Const. in sess. 12. EXL. etiam apud Theod. Niem. in Vita Jo. XXIII.

¹ Acta Ms. post sess. 12.

Ecclesiae turbativum et impeditivum, schismatis inveterati nutritivum, a voto, promissione et juramento per ipsum dominum Joannem papam Deo et Ecclesiae et huic sacro Concilio praestitis deviativum, ipsumque dominum Joannem simoniacum notorium, honorumque et jurium, nedum Romanae, sed aliarum Ecclesiarum plurimum et aliorum locorum piorum dilapidatorem notorium, malumque spiritualium et temporalium Ecclesiae administratorem et dispensatorem fuisse et esse, suis detestabilibus, inhonestis vita et moribus, Ecclesiam Dei et populum Christianum notorie scandalizantem, ante ejus assumptionem ad papatum, et post usque ad ista tempora, ipsumque per praemissa Ecclesiam Dei et populum Christianum notorie scandalizasse et scandalizare, postque monitiones debitas et charitativas iteratis et crebris vicibus eidem factas in praemissis malis et arrogantia pertinaciter perseverasse, seque ex hoc notorie incorrigibilem reddidisse, ipsumque propter praemissa et alia crimina in processu dictae causae contra eum deducta et contenta tanquam indignum et inutilem et damnosum, a papatu et omni ejus administratione spirituali et temporalis amovendum, privandum et deponendum fore, et cum hoc dicta sancta Synodus amoveret, privat et deponit universos et singulos Christicolae cujuscumque status, dignitatis vel conditionis existant, ab ejus obedientia et fidelitate et juramento absolutos declarando, inhibendo insuper universis Christi fidelibus, ne eundem, ut praemittitur a papatu sic depositum de caetero in papam nominent, aut illi tanquam papae adhaereant, seu quomodo obediant. Et nihilominus ex certa scientia et de plenitudine potestatis, supplet dicta sancta Synodus omnes et singulos defectus, si qui forsitan in praemissis aut aliquo praemissorum intervenerunt: eumque ad standum et morandum in aliquo bono loco et honesto sub custodia tuto serenissimi principis domini Sigismundi Romanorum et Hungariae, etc., regis, et universalis Ecclesiae advocati et defensoris devotissimi, nomine dicti sacri generalis Concilii, quamdiu dicto sacro Concilio generali pro bono unionis Ecclesiae Dei videbitur condemnandum fore, et eadem sententia condemnat; alias vero poenas, quae pro dictis criminibus et excessibus inferri deberent juxta canonicas sanctiones, dictum Concilium arbitrio suo reservat declarandas et infligendas, secundum quod rigor justitiae vel misericordiae ratio suadebit. In hac sententia non expressa est causa, ob quam Joannes Pontificatu turbari potuerit, cum Ecclesia Catholica semper teneret primam sedem a nemine judicari posse, Romanosque Pontifices solius Dei iudicio reservados, neque Conciliorum valere decreta, nisi a Dei vicario confirmarentur; cujus defensionis clypeo Joannes quidem tueri se vo-

luerat, sed is clypeus excidebat ipsi e manibus, cum mox ex eo responso convinceretur ipsum non esse Pontificem, sed Gregorium qui ex ejusdem Joannis principis a Pisano Concilio exactorari non potuit. Haec vera causa haec fuit cur Joannes obnoxius fuerit Concilio, nempe ipsum, ut saepe repetendum nobis fuit, vel non fuisse Pontificem, vel tantum ambiguum et propagati schismatis reum, et ambiguo Pontifice Concilium superius esse, quandoquidem auctoritatem praeficiendi sibi non ambigui Pontificis a Deo acceperit Ecclesia. Lata porro ea sententia, Joannes episcopus Ostiensis, cardinalis Vivariensis, Concilii praeses, universos compellavit, ut si quis celsioris inferiorisque dignitatis claro obscure genere natus sententiae adversaretur, assurgeret causamque diceret; secus ejus silentium consensus vice habitum iri; ac nemine contra mutire auso, Ostiensis episcopus sacri cardinalium senatus nomine ratam habuit sententiam, nationumque praesides singuli earum auctoritate confirmarunt; tum productum est Joannis papale sigillum, atque imperio Concilii ab Arnaldo avaritice distractum, illiusque gentilitium stemma deletum, ac pristinum Balthasari nomen ipsi redditum; Joannes vero archiepiscopus Rigensis, qui ejus custodiae nomine Concilii praefuerat, eo munere solutus pronuntiatus est, cum jam id regi Sigismundo demandatum esset.

24. *Joannes latam in se sententiam confirmat et exactoratus custodiae mancipatur.* — In eadem sessione facta fuere duo decreta: alterum ne cardinales sine Concilii imperio ad novum Pontificem creandum suffragia ferrent, ac si tenderent contra demunitum, abrogatam ea in re fore ipsorum auctoritatem; alterum ne unquam Balthasar Cossa aut Angelus Corarius, Petrusve e Luna ad papales apices vocentur, et sacrum anathematis fulmen non pariteris intentatum. Legati etiam ad Balthasarem ipsum fuere nonnulli praesules, ut decretoriam ei sententiam exponerent, ac si quid haberet, in illam objiceret; petito temporis intervallo ipsi assensit; qui libens de quocumque jure, quod ad Pontificatum fingi posset, decessit, de quo publica confecta Monumenta¹ haec referunt: «Prout per dictum sacrum Concilium lata et ab ipso Concilio processerat et dictata erat, ex sua certa scientia approbabat, ratificabat et emologabat, ac eidem processui contra eum ad ejus depositionem per Concilium factam acquiescebat et consensiebat, apponendoque manus ad pectus ejus, assertionem libera affirmabat, jurans corporaliter suo proprio motu, quod nunquam contra eandem sententiam contra ipsum sic, ut praemittitur, latam, quidquam opponere, nec contra eam reclamare publice vel occulte, aut ab ea appellare vellet, seu super papatu quodcumque controversiam

¹ Exl. in Actis post. sess. 13.

opponere, nec aliquo unquam tempore de eodem papatu se quovis modo intromitteret, imo eidem papatu et juri, si quod in eodem sibi qualitercumque competierat, seu quod sibi nunc competebat, pure, simpliciter et absolute libereque et sponte cedebat, et renunciabat, et ibidem omni modo, via et forma, quibus melius potuit, resignavit, cessit et renunciavit expresse; et in hujus signum jam de camera sua crucem papalem amoveri fecerat, ac si vestes mulatorias habuisset, omnia et singula insignia papalia, sicut disposuerat dicta die Mercurii, qua dicta sententia fuit lata, hinc coram praelatis predictis deposuisset; dixitque, quod nullo unquam tempore se pro papa gereret seu nominaret, aut nominari faceret, voluissetque quod ad ipsum papatum nunquam fuisset assumptus, quia ex post nunquam habuit bonum diem; et si contingeret casus, quod in futurum religeretur, nunquam suum praeberet assensum, adjiciens tamen quod, si aliqua persona singularis post jam facta praemissa in sui personam quidquam criminis ulterius objicere vellet, ad ulteriorem processum contra eum habendum, seu graviolem poenam in ipsum intelligendam, quod in hoc se ipsum defendere vellet sub dicti Concilii Generalis protectione, quod pro suo iudice et defensore recepit; supplicans humiliter, quod in hoc et in aliis Concilium sacrum et regia serenitas ipsum haberent specialiter recommissum». Haec omnia in publicas Tabulas redacta fuere, deque iis prima Junii nationum praesides certiores facti¹. Balthasar² vero a Sigismundo traditus est Ludovico comiti palatino Rheni, a quo in munitam aliam arcem traductus est, septusque custodia; de quo haec Theodoricus e Niem:

«Die ultima mensis Maii predicti dicebatur apud nos, quod dictus Balthasar dictam sententiam approbasset: scripsit enim ipsi domino regi Romanorum, ei supplicando et reducendo sibi ad memoriam plura beneficia, quae ei contulerat, quod eum benigne tractaret». Et infra: «Post hoc in principio mensis Junii praedictus Balthasar ductus fuit ad castrum Gollenen prope Constantiam sub custodia praedicti Concilii, per aliquot dies, et ibi licentia fuerunt sui familiares, et ad Constantiam venerunt, ne illis cooperantibus evadere posset, etc. Quo stante, aliquos Constantiae tunc existentes sibi secretos per quemdam sibi secretum rogabat, ut sibi aliqua consolatoria scriberent sic afflicto: quod tamen ipsi facere non audebant, quod scripta eorum ad notitiam dicti Concilii pervenirent, et sic suspecti haberentur in illo: et quia etiam idem Balthasar hoc tarde postulabat, quia cum in honore esset atque potentia constitutus, prudentum et fidelium suorum sana sibi facta consilia, ut vi-

tam suam emendaret et bene ageret, deridebat et efficere non curabat. Sensit igitur illud demum in effectu: Quid vultis? In virga veniam ad vos. Summus itaque locus bene regitur, cum is qui praest, vitis dominabitur. Post hoc traditus et recommendatus fuit custodiae domini Ludovici comitis palatini Rheni, qui est princeps probus, prudens et bonae fama, et est hic apud nos positus ad custodiam praedicti Concilii in absentia praedicti regis Romanorum, qui eundem Balthasarem benigne pertractat, sibi que providet de omnibus opportunis, et habet duos capellanos honestos secum dicentes officium et eorum co celebrantes, et quosdam honestos nobiles sibi in mensa ministrantes in loco spatioso et delectabili non calenatus, non constrictus: et ita de aliquibus audivi, qui bene sciunt».

25. *Inducti a novatoribus ritus in porrigenda Eucharistia.* — In sessione xiii peracta quindecima mensis Junii die, perorantibus Concilii causarum actoribus adversus haereses, quae in nonnullis orbis partibus pullulabant, atque impios aliquos sacerdotes, qui laicis veteri ritu abjecto, sub utraque specie, vel etiam post eorum, nullo urgente morbo, Eucharistiae sacramentum porrigebant, coercendos Synodali sententia postulantes, sancitum¹ est illos, qui vetus Latinae Ecclesiae institutum temerent, constitutis in haeticos poenis afficiendos: «Hoc praesens Concilium sacrum generale Constantiense in Spiritu sancto legitime congregatum adversus hunc errorem salutem fidelium providere salagens, matura plurium doctorum tam divini quam humani juris deliberatione praehabita, declarat, decernit, definit, quod licet Christus post eorum instituerit et suis discipulis administraverit sub utraque specie panis et vini hoc venerabile sacramentum, tamen, hoc non obstante, sacrorum canonum auctoritas laudabilis, et approbata consuetudo Ecclesiae servavit et servat, quod hujusmodi sacramentum non debet confici post eorum neque a fidelibus recipi non jejunis nisi in casu infirmitatis aut alterius necessitatis a jure vel Ecclesia concessa vel admissa: et sicut haec consuetudo ad evitandum aliqua pericula et scandala est rationaliter introducta, quod licet in primitiva Ecclesia hujusmodi sacramentum reciperetur a fidelibus sub utraque specie, postea a conficientibus sub utraque et a laicis tantummodo sub specie panis suscipiatur; cum firmissime credendum sit, et nullatenus dubitandum integrum Christi corpus et sanguinem tam sub specie panis, quam sub specie vini veraciter contineri, unde cum hujusmodi consuetudo ab Ecclesia et sanctis Patribus rationaliter introducta et diutissime observata sit, habenda est pro lege, quam non licet reprobare, aut sine

¹ Gobel, in Cosm. c. l. c. 19 et alit. — ² Exl. de eo in Ms. Actis post sess. 12.

¹ Acta sess. 13.

Ecclesie auctoritate pro libito mutare. Quapropter dicere quod hanc consuetudinem aut legem observare sit sacrilegum aut illicitum, censeri debet erroneum, et perfinaçiter asserentes oppositum præmissorum, tanquam hæretici arçendi sunt et graviter puniendi per diocesanos locorum seu officiales eorum, aut inquisitores hæreticæ pravitatis in regnis seu provinciis, in quibus contra hoc decretum aliquid fuerit forsitan attentatum aut præsumptum, juxta canonicas et legitimas sanctiones in favorem Catholicæ fidei contra hæreticos et eorum fautores satubriter adinventas ». Decretum præterea, ut hæc sanctio ad Ecclesiarum præsules et eorum gerentes vires transmitteretur. Deinde renuntiati fuere ex singulis nationibus lectissimi iudices, qui causas eorum cognoscerent, qui de hæresi postularentur, ac Joannis Hus causa jam ante agitata executi accuratius jussa.

26. *Gregorii XII litteræ ad Concilium productæ.* — In sessione decima quarta productæ sunt Gregorii XII litteræ ¹ exarata Arimini III Id. Martii, Pontificatus anno nono, quibus ille, Joanni Dominico fil. S. Sixti presbytero cardinali, Joanni patriarchæ Constantinopolitano designato, multo Wernerero archiepiscopo Treverensi, Ludovico comiti Palatino Rheni et Carolo Malatestæ Ariminensi toparchæ, provinciam dederat, ut Concilium Constantiense confirmarent, ea lege ut Balthasar amulus non modo illi non præset, verum ab illo prorsus removeretur. Cum itaque prædicta rerum conversione id actum esset, Joannes Dominicus Concilium Gregorii nomine coegit ex hac formula:

« Quia sanctissimus dominus noster dominus Gregorius papa XII audivit, intellexit atque multipliciter est informatus de celebri fama hujus sanctæ congregationis pro generali Concilio Constantiensi in Christi nomine congregatæ, ideo idem dominus noster avidus Ecclesiasticæ unionis et reformationis et extirpationis hæreticæ pravitatis commissionem fecit, prout in ejusdem litteris nunc lectis dignoscitur contineri: cujus quidem commissionis et mandati vigore ego Joannes, miseratione divina fil. S. Sixti presbyter cardinalis, Ragusinus vulgari-ter nuncupatus, pro me et collegis meis in hac parte hic existentibus, in nomine Patris, et Filii et Spiritus sancti, auctoritate ipsius domini nostri papæ, quantum ad eundem spectat, ut prædicta sancta unio, reformatio et hæreticæ pravitatis extirpatio, Deo auctore, meliorem sortiantur effectum, et ut sub diversorum professione pastorum dissidentes Christiani in unitate sanctæ matris Ecclesiæ et charitatis vinculo jungantur, istud sacrum Concilium generale convoco, et omnia per ipsum agenda auctorizo et confirmo juxta modum et formam prout in

litteris domini nostri nunc lectis plenius continetur ».

27. *Pars quæ Gregorium et quæ Joannem erant secuta conjunctæ sunt, et Gregorium abdicat.* — Edita tunc sanctio fuit ¹, qua fidelium multitudinem, quæ Joannem XXIII agnoverat, et alteram quæ Gregorium XII coluerat, sub uno capite Christo mutuo fœdere coalescere promulgatum est, eam legente Bartholomæo archiepiscopo Mediolanensi: « Cum principium cujuslibet rei potissima pars sit, ut principium decens et amabile Deo, et possibilis Ecclesiæ reintegratio fiat, sacrosancta generalis Synodus Constantiensis in Spiritu sancto legitime congregata, Ecclesiam Catholicam representans, ut istæ duæ obedientiæ, videlicet illa, quæ proficitur Joannem XXIII olim fuisse papam, et illa quæ proficitur dominum Gregorium XII esse papam, uniantur una alteri, et altera alteri jungantur sub capite Christo, dictas convocationem, auctorizationem, approbationem et confirmationem nomine illius domini, qui in sua obedientia dicitur Gregorius XII nunc factus quantum ad ipsum spectare videtur, quia abundans ad certitudinem pro bona cautela nemini nocet, sed omnibus prodest, in omnibus et per omnia admittit, et amodo has supradictas obedientias conjunctas, et unitas esse decernit, et declarat in uno corpore Domini nostri Jesu Christi et hujus sacri universalis Concilii generalis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti ». Abrogatæ dein fuere sententiæ, quæ antea a Joanne in Gregorium et sectatores, vel ab hoc in Joannem factæ: tum pristina munera dignitatesque iis, qui Gregorium coluerant, confirmatæ. Sancitum etiam ut in publicis Monumentis nulla de Romano Pontifice aut Sede Apostolica facta mentione, annus regis Romanorum adscriberetur.

His gestis Joannes Dominicus cardinalium ceterorum osculo et amplexu exceptus, inter Franciscum Venetum et Antonium Aquileiensem presbyteros collocatus est. Deinde divina peracta re, Carolus Malatesta, cui a Gregorio deponendi ejus nomine Pontificatus commissa fuerat procuratio, perlecto ejusdem Gregorii ea de re Diplomate, a Concilio postulavit, an tum cedere gradu conducere, an vero rem ad Petri e Luna abdicationem extrahere, rogatisque sententiis, responsum Constantiæ abdicationem eam faciendam antequam Niciense colloquium celebraretur, experireturve Syrodus an Petrus e Luna Pontificia insignia ponere vellet. Carolus itaque Malatesta habita oratione ex proposito themate: *Facta est cum Angelo multitudo militiæ cælestis*, hac formula Gregorium Pontificatus jure abeuntem induxit:

« Ego Carolus de Malatestis Arimini et nonnullarum aliarum terrarum in temporalibus vi-

¹ Acta sess. 14.

¹ EXT. in Ms. sess. c. 14.

carius, necnon provincie Romandiœ rector, pro sanctissimo in Christo patre domino Gregorio divina providentia papa XII et sanctæ Romanæ Ecclesiæ generalis, atque ejusdem sanctissimi domini nostri papæ procurator, habens ad infrascripta plenum speciale et irrevocabile mandatum, quemadmodum constat per Bullam authenticam sanctissimi domini nostri prædicti proxime lectam, nulla oppressus aut coactus violentia, aut nullo ductus errore, ut omnibus aperte pateat per effectum, quanta sinceritate quantaque cordis affectione sacram unionem et redintegrationem Christianorum in unitate sanctæ matris Ecclesiæ prosecutus fuit, prosequaturque per viam etiam renuntiationis inclusive, pure, libere et sincere procuratorio nomine ipsius sanctissimi domini nostri Gregorii papæ XII, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, renuntio et cedo expresse in his scriptis realiter et cum affectu juri, titulo et possessioni quod, quem et quam ipse habet in papatu, et resigno nomine præfati domini nostri papatum et omne jus papatus, titulum et possessionem, quod, quem et quam habet coram Domino nostro Jesu Christo, qui Ecclesiæ suæ sanctæ est caput, et sponsus in hac sacrosancta Synodo, et universali Concilio sanctam Romanam et universalem Ecclesiam representante ».

28. *Novi cardinales a Concilio creantur, et cardinalatus jura sibi reservat Gregorius.* — Admisit eam Gregorii abdicationem Synodus, et divinas laudes ob conciliatam feliciter conjunctionem Deo persolvit. De qua abdicatione meminit cum hoc insigni elogio S. Antoninus¹ : « Gregorius, vir sanctus, utpote qui Ecclesiæ et unionem et reformationem semper optaverat, per Carolum Malatestam procuratorem ad hoc suum omni juri suo, quod in papatu haberet, renuntiavit solemniter, hoc pelentibus congregatis in Concilio, et expedire unioni faciendæ indicantibus ». Cumque cardinales novum Pontificem sine Concilii assensu renuntiare, ut vidimus, vetiti fuissent, rogatus est Sigismundus Romanorum rex, ut ad id regiam auctoritatem adhiberet : quod ab ipso egregiis litteris², quas jam ante exararat, productis promissum. Confirmata etiam tunc fuere omnia Gregorii gesta, quæ a ratione non abhorrent, ac pronuntiatum sanctionem de non eligendo iterum Gregorio non ad ipsius ignominiam tanquam idoneus Pontificatui esse non posset, sed pro Ecclesiæ pace editam fuisse, illum etiam, atque alios ipsius partium cardinales, Antonium episcopum Portuensem Gregorii nepotem morum probitate spectatissimum, Joannem tit. S. Sixti, Gabrielem tit. S. Clementis, qui in Pontificatu Eugenii IV nomen tulit, Græcosque Latine Ecclesiæ conjunxit, Angelum tit. SS. Petri et Marcel-

lini, Baudellum tit. S. Sabine presbyteros, et Petrum S. Mariæ in Cosmedin diaconum cæterorum cardinalium numero aggregavit. Publico vero Diplomate idem Gregorius paucis post diebus cum Malatesta ejus nomine Pontificatum posuit, necdum rei gestæ fama ad ejus aures pervenerat, cum cardinalitiam purpuram sibi reservavit³ :

« Gregorius, etc. ad futuram rei memoriam.

« Quia disposuimus pro extirpatione detestatorum schismatum et reintegratione unionis Christianorum renuntiare juri papatus, ex qua causa non reperitur fuisse renuntiatum per aliquem Romanorum Pontificem, conceptumque fuit in conclavi, dum de preparatoriis tractaretur, quod tempore et loco congruis in casu renuntiationis ante renuntiationem provideretur de statu congruo Pontificis assumendi, sicut decens videbatur, et ab omni mente rationabili pro honore papatus et Ecclesiæ est intuendum : nosque ad apicem summi Apostolatus postea assumpti, ideo de consilio et assensu tunc venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium ante eorum recessum a nobis quasdam Ecclesias nobis reservavimus, quibus propter schisma postea exortum caruimus, prout etiam nunc concepto in tali renuntiationis casu provideri debere nobis de dignitate cardinalatus Romanæ Ecclesiæ in loco personalis conventionis ante renuntiationem ipsam si contingeret : quæ provisio sine nostra auctoritate procedere non poterat juridica. Ad removendum igitur oppositam indecentiam, de venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium consilio et assensu, et de plenitudine Apostolica potestatis statuimus et ordinamus, quod renuntiantibus nobis jura papatus, ut præmittitur, per nos ipsos vel procuratores sive procuratorem nostros, sit in nobis realiter et actualiter cum honoribus et emolumentis dignitas et officium cardinalatus Romanæ Ecclesiæ, quæ dignitas virtualiter includitur in papatu, sicque et intentionabiliter in nobis permansit in casu renuntiationis, et hinc per alias certi tenoris litteras dignitatem hujusmodi cardinalatus sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ de eadem potestatis plenitudine nobis in casu renuntiationis hujusmodi reservavimus, a qua tinnus assumpti, Nulli ergo, etc. Datum in Montelloro Ariminensis diocesis XVI kal. Augusti, Pontificatus nostri anno IX ».

Nec solum cardinalitiam dignitatem, verum Apostolici ararii prefecturam, cum e papatu discessit, gerendam reservavit, quod munus antea Antonio episcopo Portuensi dicto cardinali Bononiensi abrogarat, qua de re Constitutione edita hæc sanxit :

« Gregorius, etc. Volentes etiam ulterius,

¹ S. Ant. III, p. tit. XXII, c. 1, § 2. — ² Em. in Act. ses. 14.

³ Græz. III, lib. ult. Ep. om. p. 47.

prout expedit, providere ex eisdem causis rationabiliter nos moventibus, si coningat nos papatu per nos vel procuratorem aut procuratores nostros cedere, dicti camerariatus officii potestatem ac jurisdictionem et omnia ac singula ad ipsum de jure vel consuetudine aut alio quovis modo et forma spectantia, ex nunc nobis tenore presentium de plenitudine potestatis prefata, Constitutionibus Apostolicis et consuetudinibus aut aliis quibuscumque contrariis non obstantibus, integre reservamus, usquequo consulerit nobis de successore nostro futuro summo Pontifice canonice esse provisum et per ipsum de dicto camerariatu fore dispositum, qui intendimus ipsum non tenere ulterius nec habere ullo modo. Nulli ergo, etc. Dat. in Montefloro Ariminensis diocesis VI id. Julii, Pontificatus nostri anno IX ».

29. *Gregorius creatus perpetuus Piceni legatus et alia amplissima ei attributa.* — Consultum fuit ¹ ampliore munificencia a Synodo Constantiensi Gregorii dignitati, quam ipse cogitasset, cardinalium enim munus Picena legatione exornarunt, ut refert praeter alios plures S. Antoninus ² : « Patres, inquit, venerandum illum et omni laude dignissimum antiquum dierum, ex Gregorio ad Angelum primum nomen suum reversum, legatum instituerunt in Picenibus consistentem ». (1) Decretum id fuit ³ die Julii quinquadecima, ex quo nonnulla delibanda conjungemus superioribus, ne eadem repetere cogamur : animadvertens itaque Synodus pium Angeli facinus, qui antequam experiretur, an Petrus e Luna amulus vellet honore abire, Pontificatu se abdicaverat, ipsum agente Sigismundo rege in episcoporum cardinalium ordinem adscivit, ut principem locum post summum Pontificem teneret : si vero Petrus e Luna similiter cederet gradu, et ambos Constantiensi Concilio interesse confingeret, controversiam, quam cum illo habuerant, diremptum iri : legationem vero, quae nunquam revocari posset, his verbis decrevit : « Insuper dicta sancta Synodus statuit, ordinat et decernit quod dictus dominus Angelus, quoad vixerit, sit sanctae Sedis Apostolicae in provincia Marchiae Anconitanae et praesidatus Farsensis, cum provisione, salario, gagiis, muneribus et honoribus solitis cardinalis legatus de latere in spiritualibus et temporalibus, atque vicarius generalis irrevocabiliter permansurus, cum omnibus et singulis facultatibus et auctoritatibus hujusmodi legatorum, quae legalis talibus concedi per

Sedem Apostolicam in forma plenissima consueverunt, quodque eidem domino Angelo favores et gratia Sedis Apostolicae in praebendis, beneficiis et aliis provisionibus largitue impendantur ». Cavil etiam Synodus Angeli quieti, ne ulla unquam lis de iis, quae in Pontificatu gesserat, ipsi moveretur, omnique onere respondendi in judicio, absolutum pronuntiavit. His addit Theodoricus Niemius ⁴ :

« Die tertia mensis Augusti venerunt nova ipsi Concilio quomodo Angelus Corarius olim Gregorius papa XII, nunc episcopus Portuensis, postquam intellexit cessionem sui papatus per dictum dominum Carolum de Malatestis procuratorem suum ad hoc per eum solemniter constitutum publice factam, ut superius factum est, convocatis suis curialibus et cardinalibus, necnon praetatis et clero, qui sibi ut papae tunc adhaerebant et credebant in parlibus illis, in publico consistorio gaudenter et sponte approbavit, laudavit et confirmavit omnia in ea parte gesta pro ipso per dictum Carolum. Quo facto illico deposuit mitram Pontificalem, necnon colobium, et omnia Pontificalia seu insignia papalia, etiam ibidem presentibus omnibus, cum solemnibus protestatione, quod illa nunquam de caetero resumere vellet, imo omni modo quo posset procurare intenderet, quod praefata unio fieret in Ecclesia universali ». Hoc ille facto eximio calumnias sibi aspersas detersit, larvamque Petro e Luna antipapae detraxit, ut ab omnibus posthac impostor agnosceretur. Ipse vero, utpote senio confectus, haud diu post vivere desit ⁵.

30. *Petrus e Luna in iudicium vocatus, et poenae in eum decretae.* — Petrus autem e Luna, qui antea tot mendaciorum fucis vulgaverat Gregorii culpa accidisse, ne in Saonensi iudicio conventu pax Ecclesiae restitueretur, quamvis Gregorius egregium demissionis exemplum ei praebuisset, aperto scelere schisma extrahere nisus est, adeo ut etiam suis fuerit horrore. Ad frangendam vero ejus pertinaciam in praedicta sessione XIV edita saecio est, quamvis Petrus ipse e Luna voluntariam abdicacionem pluries nuncupato sacramento spondidisset, et etiam tum omnium expectationem delusisset, cum Concilii nomine missis oratoribus conveniendum, ut excurrente decem dierum intervallo, nullis additis ambagibus Pontificalia insignia poneret, ac si id abnueret, haec in eum poenae decretae fuerunt :

« Si non fecerit, dicta sancta Synodus ipsum

¹ Gobel. in Cosm. act. vi. c. 94. — ² S. Ant. III. p. tit. XXII. c. 4. § 2. — ³ Act. sess. 14.

⁴ Niem. in Vit. Jo. XXIII. — ⁵ S. Ant. sup. § 2. Naucler. et alii.

(1) Gregorius Pontifex hoc anno die IV Julii Pontificatu cessit, eo ritu et forma, de quo annalista hic. Id unum modo addendum superest. Pontificalia destitit auctoritate Gregorius intra cardinalium ordinem substituit. Hanc vero posteriorem dignitatem ita tenuit, ut nulli tamen cardinalitio titulo adscriptus fuerit. Ideo in subscriptione Epistolae ad Concilium datae *Ravennae die VII Octobris* hoc se titulo ornari : « Angelus episcopus S. Romanae Ecclesiae cardinalis. » Ex quo intelligimus episcopi Praenestini titulum non statim ab abdicato Pontificatu obtinuisse.

dominum Petrum ex nunc prout ex tunc pronuntial, decernit et declarat fuisse et esse notorium schismaticum, antiqui schismatis nutritorem, defensorem, fautorem, approbatorem, incorrigibilem et pertinacem haeticum, a Catholica fide devium, promissionum, votorum et juramentorum suorum transgressorem, et Ecclesiam Dei notorie scandalizantem, et propterea omni honore et dignitate etiam papali, se reddidisse indignum, ipsiisque per sacros canones fore abjectum, ejectum, privatum et precisum ab omni jure seu possessione et detentione, quae habet, seu se praefendit habere in papatu, mandando, praecipiendo et inhibendo eidem, ne se amplius pro Romano Pontifice gerere praesumat, omnibus Christi fidelibus, etiam si imperiali, regali, cardinalatus, Pontificali aut alia quavis Ecclesiastica vel saeculari dignitate praefulgeant, ne eidem Petro aut ejus successoribus in hac parte postea obediant, pareant vel intendant, aut auxilium, consilium vel favorem praestent ullo modo, sed eum tanquam schismaticum, Ecclesiasticae unionis perturbatorem et haeticum vitent et persequantur toto posse, bona fide, realiter et cum effectu, et huic sacro Concilio, ac futuro per Dei gratiam Romano Pontifici eligendo, contra dictum Petrum, ejus successores, fautores atque sequaces, quos etiam diela Synodus tanquam schismaticos et haeticos vult persequi et haberi, assistant fide-

liber et cum effectu, etc. — Et vero Sigismundus cum rege Aragonum et Petro e Luna in congressum et colloquium venerit, ut illum ad voluntariam abdicacionem theteret, dicitur in-herius : nunc de justa in haesiarcham lata sententia dicendum est.

31. *Joannes Hus fugam bis tentat, et in vincula conjicitur.* — Non modo ad schisma extinguendum, verum ad Joannis Wicleffii et Joannis Hus haesim excindendam omni studio Patres incubuere. Accessisse Constantiam Joannem Hus 1. incunte Novembri superioris anni, cum primum praesulum coetus iniri cepti sunt accepta, ut aiunt, a Sigismundo fide publica ut se in celeberrimo illo totius orbis Christiani theatro ostentaret, atque invidiam, quam in se ex impietate concitaverat, in adversarios detorqueret : sed illum insana spes fefellerunt : nam ut Coelaeus narrat ¹ : — Hus ubi Constantiam venit, et vidit longe aliam ibi disceptandi rationem esse in coetu doctissimorum ex omni natione hominum, quam Praga in capella Bethlehem coram laicis novarum rerum cupidis, aut in aula coram nobilibus Ecclesiasticorum censuum avidis, aut etiam in foro coram minaci et clero infesta plebe. Vidit item notos et sibi jam diu infensos e clero Bohemico adversarios ad accusandum paratos et instructos, cepit de

¹ Coel. hist. Huss. l. II. fo. Nauch. p. 12. gen. 48 et ali.

(1) Joannes Chrystaninus Hus, de quo sermo hic in Annalibus, natus in oppido lugus nominis in Bohemia, Hus, dignitate sacerdotem, populi theologum in Pragensi Universitate egit. Cum Hieronymus Pragensis ex Anglia libros Wicleffii secum tulisset in Bohemiam, et cum amicis communicasset, haesis virus Hussus ex eo fonte hausit, ait Andreas Ratisponensis in Chronico, Quo semel imbutus late in populos spargere cepit, illud ea occasione factum credo, cum orbo inter Theologos Pragenses dissidio, nationum caeterarum theologis inde abentibus, solis e Bohemia theologis tota Pragensis Academia commissa est, quod accidisse anno MCDLXXII Andreas ibidem affirmat, addens pariter dissidii hujus originem et lomentum Joannem Hus praehisse. Uetus igitur victoria, favore Wencesli regis Joannes huius suae longe lateque per regionem illam propagandae tandem incubuit, donec ad Concilium se contulit, Constantiam anno praecedenti pervenit ibique jussu continere se a novis dogmatibus spargendis, donec a Concilio discutereatur, cum aquiescere recusasset, traditus est in custodiam in cubiculo quodam palatii Pontifici, ut legitur in Diario Cerebani, oculati testis, apud Bzovium in Annalibus, Hus captus designatur die XXVIII Novembris superioris anni MCDLXXII, et ex libris orationum quos Universitas Coloniensis ad Concilium miserat, satis constat, die XVII Januarii hujus anni MCDLXXII carcerem jam subisse : ita enim in litteris illis ea die scriptis ad Universitatem : a Be. Joanne Hus capto et detento per Concilium, suo tempore scribemus &c. Si igitur lugam ille tentavit die III Martii et ab ea retractus iterum custodiam traditus fuit, qua de re dubitare nos minime permittit Uricus de Berchental oculatus testis apud annalistas hic, lugam hanc molitum illum oportet eum jam clausus carcere detinebatur. Neque enim sive cum annalista hic haetici detentionem in carcerem retinebat post lugam illum possumus ; neque enim Pagio in Vita Joannis XXIII pro die III Martii legendum in Berchentali diem XXIII Novembris, neque tandem cum Jacobo Leufant in Historia Gallica Concilii Constantiensis lugam Husi fictam et commentitiam judicamus. Forte tamen retractum ex fuga Hussum cum minus caute custodiri posse in priori carcere Patres arbitraerentur, transferendum illum censuerunt in castrum Gotebiae, urbi Constantiae vicinum, ubi detinebatur die XVIII Martii anni lugus, ut ex libris orationum Coloniensium ea die scriptis desumimus.

Agendum hic esset de violata a Patribus securitatis fide a Sigismundo rege Hussis data, sed cum hanc provinciam amantissima occupaverit, et novi nihil occurrat, ideo lectores ad Annales remitto. Verum ne quis scilicet hoc nequam peccatum accepit a mandatum de culpa a Patribus commissam confessionem, admissae punit. Constat enim cum securitatis fide quam Sigismundus Hussis concesserat, ideo neglexisse, quod Hussus, a Concilio licet inhibitus, haesim tamen audax praedicaret atque doceret. Quam sane procepti transgressionem in re tantum momenti gravissime coercentiam Patres merito censuerunt. Haec pro se Patres cum repoterent Hussis, respondebant quidem Bohemum illum dum Constantiam ageret, quietum se domi tenuisse : quare non nisi per summam impudentiam eum e Constantia vico molestissimo impitari. Vera tamen opposuisse Patres ex eo deducit, quod Hussus ne carcere quidem clausus, ab haesi docenda se contineret. Haec enim de illo scribit Laurentius Byzantus, Pragensis urbis tunc *capitaneus*, et Hussi studiosus, in eo quod tunc scripsit, Diario belli Hussiticae, vulgato a Ludewig Reliquari, fo. VI : & in ipsa captivitate multas Epistolas et scripta utilissima, ita de haetico haetico scribens, amicus in Constantia praesentibus, quae scripta ad Bohemiam caute desubabantur. Ibi scripsit de mandatis Dei, et oratione dominica, Item qualitate committitur peccatum mortale : de cognitione Dei ; de tribus hostibus hominis ; de paupertate ; de Sacramento Corporis et Sanguinis Domini ; de communione utraque speciei &c. Haec scripta, Hussis minime suspecta, eugis testimonio Hussis pervicaciter tenetur, et Constantienses Patres a calumnia accusatione liberantur.

Hieronymus Pragensis, quem pro eum Joanne Hus causa in penam non dissimilem adfluxit, vii fuit, teste Andrea Ratisponensi, laicus, natione Bohemus, magister in artibus, librorum Wicleffii lectorem additus, in e haesi in accepit, quam de eius penam habere cepit anno MCDLXXII, ut legitur in articulis contra illum datis, vulgatisque in Actis editis Concilii Constantiensis num. 47. Constantiam, postquam captum novit Joannem Hus, se contulit : sed cum Hussis eandem in dies abire debentem intellexeret, hospitium illud caute deseruit. Per ille de se testatus est in ea quam habuit apud Patres Concilii oratione apologetica. Sed huiusmodi insere meruit in ministerium quendam Joannis Bavariae ducis, Iuli Ruperti regis olim Romanorum, a quo agnitus et detentus, iuxta oppidum Hvesaw, ad And. Ratisponens, retractus fuit Constantiam Patribus Concilii judicandus, Oblatum fuisse Concilio a duce Bavariae, comite Palatino Rheni die XVIII Martii, seu feria A Pentecostes ex Epistola XII orationum Coloniensium descripta, Reliquari ex fo. VI et VII.

uga circumspicere, tacite considerans se Patri-
bus de tot excitalis in Bohemia adversus clerum
et omnem religionem malis satisfacere non
posse, nisi per publicam revocationem et peni-
tentiam, ubi adversariis suis liceret libere et
absque omni metu, et parentis plebis terrore
dicere ac testari contra ipsum de omnibus in-
juriis clero templisque et universae Catholicae
religioni per ejus predicationes illatis. Et igitur
fuga omne periculum evaderet, hanc fugiendi
rationem adiuvenit: quippe conduxit curram
rusticam, in quem clam ascendens, abdidit
sese straminibus undique lectus ». Addit ex U-
rico Reichental¹ oculato teste, aliam arrepta
a Joanne Hus fugae causam, illum nimirum in
hospitio suo divinam rem sapius peregrisse
magno populi concursu: quod cum episcopus
Constantiensis comperisset, verereturque ne vir
pestifer, qui etiam anathemate devinctus non
sine ingenti flagitio sacra attrectabat, gregem
inticeret, ut in eo loco sacrorum praeses sacra
ipsam operari vetuit, populoque praecipit ne
operanti interesset; cumque Hus mandata epi-
scopi infringeret, eumque subdita Ecclesiasticae
severitatis formido invasisset, recurrente Do-
minica tertia Quadragesimae, qua canitur sacer-
versiculus: *Oculi*, etc., se in curru Henrici Lat-
zemboch feno et stramine onusto condidisse.
Henricum autem ipsum, cui Joannis Hus obser-
vandi cura demandata erat, consulem urbis
adiisse questumque de fuga Joannis Hus. Ex
quo manifeste colligitur postulatam jam iudicio
fuisse Joannem Hus, atque illi imperatum, ne
Constantia excederet, donec accepisset senten-
tiam. Cum itaque a Sigismundo chirographum
impunitatis obtinisset, ut iudicio cum adver-
sariis experiretur, staretque sententiae Concilii²,
iudiciumque antequam illa ferretur fuga eludere
tentarit, patet tum ab ipso fidem publicam,
quam Sigismundus ei dederat violatam, nec vio-
latori servandam fuisse. Constantiensis itaque
consul forensi satellitio stipatus fugientem inse-
cutus est, atque in stramine latitantem com-
prehendit: eumque ad palatium episcopale du-
ceretur, et acceptam ab rege fidem praefexeret,
illi a Latzemboch responsum est, ut habet apud
Gockem Uricus Reichental: « Ha decretum
est, ut causam tuam justifies, ne sit haeretica,
aut moriaris ni revoces ». Inter quas voces Jo-
annes Hus ex equo, cui fuerat impositus desiliens,
iterum in lugam se coniecit, turbaeque Bohemo-
rum conferta immiscuit, sed a forensibus appa-
ritoribus demum abreptus est, atque in Predi-
catorum aedibus traditus custodiae, ubi illum pii
et docti viri adiere, ut ab haeresi ipsum revo-
carent.

32. *Russike turbas movent pro eo liberando.*

— Interea ejus studiosi Bohemiae et Poloniae
proceres excitantur, ut illius causam sustenta-
rent, questi nimirum non servatam esse datam
a Sigismundo rege fidem, atque etiam Sigismun-
dum ipsum permovere, ut posceret datae a se
Joanni Hus syngraphae jus non infringi, atque
adeo causam ejus de fide orthodoxa cognosci, ac
si quid contra divina oracula et fidem sentire
convictus esset, Concilii voluntati se subiceret.
Sed cum Patres magna consilii maturitate expen-
dendam Joannis Hus causam, librandasque illius
probationes suis ponderibus existimarent, non
ferentes moram Bohemiae proceres, supplicem
libellum³ Patribus porrexere, quo et causas ac-
cessus Joannis Hus ad Synodum, traditaeque a
Sigismundo rege syngraphae exposuere: tum
expostularunt Bohemicam gentem ab obfrecta-
toribus, ut ipsi mendaciis haeticorum circum-
venti aiebant, in invidiam et crimen haeseos
adduci, quorum libelli potiore partem ex Mss.
Actis decerpimus, cum exinde ad confutandas
haeticorum calumnias argumenta peti possint.

« Reverendissimi patres et domini. Nobiles
domini Bohemiae ac Poloniae nationum hic praesentes
coram vestris paternitatibus proponunt
qualiter serenissimus princeps Sigismundus Ro-
manorum et Hungariae rex, fama audita et dis-
sensione in regno Bohemiae, ipsiusque regni
honori tanquam haeres et dominus successivus
volens succurrere, misit nobiles dominos Wen-
ceslaum de Ruba et Joannem de Clus hic praesentes,
ut magistrum Joannem Hus inducere
velint et assecurare regio salvo conductu et no-
mine, quatenus pro expugnanda dicti regni
Bohemiae et sua sinistra infamia sub salvo
conductu ipsius domini regis et sub sacrosancti
imperii protectione et defensione patenter ipsi
magistro Hus datis exhibitis, venire velit ad
Constantiense generale Concilium, et ibi cuilibet
parti se opponenti de fide sua publicam reddere
rationem: quod et fecerunt praedicti domini una
cum praeonomato magistro Joanne Hus. Cum
autem praefectus magister Joannes Hus sub dicto
salvo conductu libere pervenisset, ex tunc captus
est, et graviter nulla audientia praevia carcera-
tus, et tuensque tam compedibus, quam fame
et siti angustiatur: quamvis autem olim per Pi-
sanum Concilium damnati haeretici hic libere
steterunt et demum libere recesserunt, ipse
tamen magister Hus praedictus nec convictus nec
damnatus, sed nedum auditus, sicut praemitti-
tur, captus est; ubi tamen nedum hic regum
aliquorum seu principum electorum, sed et Uni-
versitatum pro tunc erant ambassiate et, quam-
vis dominus rex praedictus una cum dominis hic
praesentibus cum magna postularet et rogaret
instantia, ut ita ipsius salvi conductus provide-
retur honori, ut dictus magister Hus audiat

¹ Uricus Reichent, apud Gock, l. II. ² Ext. l. III. Bohem, in
Acti. Ms. Conc. Const. sess. 10.

³ Ext. in Act. Ms. sess. 10.

publice, et de fide sola reddat rationem; et si convictus fuerit pertinaciter quidquam contra Scripturam sacram et veritatem asserere, quod in eo declamari et decisioni Concilii debeat subjacere, etc.» addidere preces, ut in rogandis sententiis instilueretur ordo.

Jaclata tum multa fuere ad Joannis Hus effendas partes conflandamque Synodo invidiam, ex quibus tamen facile aequitas Patrum efflorescit, ac veritas historiae magis eminet. Non violatam enim fidem publicam in Joanne Hus e fuga abducendo demonstratur, cum Sigismundus, ad quem Bohemicae coronae jura post Wenceslai obitum devolvenda erant, vindicanda ab haeresi vel illius suspicione Bohemiae sollicitus, procerum opera Joannem Hus novae sectae turbarumque omnium in regno subortarum auctorem, data syngrapha allexit ad Concilium, ut haeresis infamia se liberaret, ac si impie de fide sentiret, recte sentiendi normam ab Synodo acciperet: non ita illius se incolumitatem lutaturum spondit, ut si novae haereseos auctor foret, neque ea damnata ex Synodi Oecumenicae sententia orthodoxam fidem profiteretur, legum severitati non subesset: id quod ex ipsius Sigismundi supplici ad praesules libello constat, cum de fide tantummodo Joannem Hus vocari in iudicium poposcit, qui si erraret, ex Synodali decreto errorem deponeret: neque enim obstrinxisse se illi fidem noverat, ut in Synodo haeresim profiteretur pervicaciter, spretoque Concilii Oecumenici sacrosanctis decretis, ad suos, quos impietate contaminarat, triumphatoris instar revereretur. Si ergo Joanni Hus regia syngrapha non profuit, sibi met culpam adscribat: qui enim illam acceperat, ut se de haeresis crimine in Synodo purgaret, vel illius sciret sententiae, regiam fidem fefellit illiusque Sigismundo, dum Concilii sententiam contempsit, quocirca rex idem luenda Hussi incolumitatis onere solutus est; neque etiam Bohemi alia lege pactionem de salute servanda a Concilio contenderunt, quam ut ipse Joannes Hus Synodalibus decretis obtemperaret, quippe quae non alia de causa vel ratione facta fuisset.

Cum ergo Joannes Hus anathemate damnatus, contra Constantiensis antislitis imperia sacrum faceret, ut ait Uricus Reichental, licuit eidem episcopo in illum lege agere: cumque etiam in celeberrimo Patrum coetu haeresim pertinacissime fieri non perhorruerit, ob id flagitium canonum severitati fuisse obnoxium patet: si enim interimendi hominem regia syngrapha prodesse non debuerat quomodo tandem plura millia animarum interimere satageni praesidio esse debuit? Neque enim revocabatur in dubium, si evasisset, magnam illarum stragem facturum, denique ut concepta a Sigismundo terri, Sigismundum ipsum ab omni perfidiae suspitione liberat egregie Cochaus, dum historiae Joannis

Hus haereticum scriptorem refellit: «Addit, inquit, regem promississe scripto saluum conductum, ad secure eundem illuc, redeundum inde in Bohemiam. Verum hoc non reperitur in formula salvi conductus, quam mox subjungit: et quanquam in Actis multas Joannis Hus querelas insererat, et propria ipsius ad regem supra dictum verba, tamen nusquam reperio illum de violata sibi fide publica adversus papam, regem aut Concilium exposulasse. Quod autem nobiles quidam Bohemi exposularunt magis libertati militari, quam justitiae aut disciplinae Ecclesiae tribuerint, aut enim ignorarunt, aut dissimularunt Joannis Hus fugam et mentis obstinationem. Sed esto, quod promiserit rex etiam ad redeundum saluum per omnia conductum, non erat rex major Deo, nec fide, nec justitia, neque Concilio. Fecit ergo quantum decuit, aut licuit». Haec ille.

33. *Haereticorum calumnia in Concilium committitur.* — Quod ad Concilii Patres attinet, quos nullis probris lacerant haeretici Hussiticae impietatis successores, laude dignissimos fuisse constat, atque in primis salutis sponsonem Joanni Hus illos minime dedisse patet ex dictis superius, ac proinde fidem non violarunt: cumque in religionis causa Sigismundo auctoritate antecellerent, quidquid ille tandem cum Joanne Hus pactus foret, non obstricti erant ad standum illi pactioni: quam enim ignominiam suscepissent, et nomen Dei causam prodidissent, si haeresiarcham elabi sivissent? Nonne Sigismundus Concilii proditor censendus fuisset, si Joannem Hus vocasset Constantiam, ut Patribus et fidei insultaret, liberumque deum dimisisset, ac si Patres ab omnibus commendati sunt in Joanne XXIII e fuga abducendo dum schisma exhaerebat, nunquid pari jure laudandi, dum haeresiarcham e fuga retraxerunt? Et si nullas perfidiae notam ob Joannem comprehensum, dum ab officio discedebat, quamvis ampliorem longe libertatis sponsonem accepisset, impegit: ita pariter in causa Joannis Hus, cum gravius delinqueret, aspergenda non est: ut vero in Joannem Hus legum aequitas servata sit, ex Actis Synodalibus referamus. Adscribit divina Providentiae Cochaus Hussum ipsum in illa Joannis XXIII e Concilio Constantiensi fuga e carcere non evolasse, dum illius custodes qui e Joannis erant magnoque a Bohemis sperare praemia potuissent, si eum vinculis solvissent, claves carceris regi Sigismundo et Concilio tradiderunt, quamvis magno hypoerisis tenocinio plures libellos in carcere de pietate Christiana ad ipsos demulcendos exarasset: sed fraudulenta consilia ex sententia ei non successere: «Quod, inquit Cochaus, «singulari Dei nutu et providentia factum esse arbitror, ne Hus in Bohemiam

miam rediens majora perpetrasset adversus eorum et Ecclesiam mala, quam unquam perpetraverat antea ». Joannis itaque Hus causæ cognitione ad Concilium OEcumenicum delata. Andreas Poznaniensis episcopus in sessione quinta ¹, die Aprilis sexta decretum de Wicleffi damnanda memoria, et Joannis Hus excutienda causa perlegit.

34. *Judices e singulis nationibus delecti ad hæreticorum causam cognoscendam.* — In sessione sexta renuntiati ² sunt iudices e singulis nationibus ad ejusmodi causam cognoscendam spectatissimi viri, ex quibus constat non impetu sed magna consilii adhibita maturitate, excussam. Jussi etiam de singulis accurate inquirere, ac referre ad Concilii Patres; hæc enim in Synodali sanctione habentur: « Prædicti commissarii recipiant relationem dominorum cardinalium Cameracensis lit. S. Marci et Florentinensis de processu facto super condemnatione librorum et articulorum tam quadraginta quinque, in Parisiensi et Pragensi, quam etiam ducentorum sexaginta in Oxoniensi studiis facta, necnon super condemnatione memoriae Joannis Wicleff, ac confirmanda sententia lata in Concilio Romano super condemnatione et combustione librorum prædicti Joannis Wicleff, et relationem super præmissis faciant nationibus et huic sacro Concilio: quam citius commode illam facere poterunt ». Denuntiatum tunc etiam est Joanni Hus pestifera Wicleffi doctrinae satori, et Hieronymo Pragensi impietatis socio, ut decimaquinta dicti mensis die Concilio se sisteret.

35. *Quadraginta quinque articuli Wicleffi iterum damnantur.* — In octava dein sessione adversus Wicleffum, ex quo tum Joannes Hus, tum Hieronymus errorum putridam perfidia facem hauserant, Patres ³ quadraginta quinque illius articulos damnarunt, ut Joannes Hus, quem eorum infamia attingebat, audita Synodali sententia, salutis animæ suæ et corporis consuleret, eosque revocaret, ut bene animadvertit Coeleus ⁴. Hi vero errores, quorum fœditas horrorem parit, dum inter alia refertur docuisse Wicleffum Deum demonis imperiis debere obsequi, sat ostendunt a quo fonte tanta impietatis colluxus emanarit. Recensent hos in Actis Constantiensibus Patres fisdem verbis quibus eos jam ante conceptos damnatosque adduximus ⁵. Præcipui erant illi Wicleffi errores inter plurimos alios, quos ex ejus libris excerptos doctores Catholici in capita trecenta tria distinxerunt, ac deinde in classes quadraginta, petito a mysteriis, quæ oppugnabat, ordine; quas recenset Joannes Coeleus ⁶. Addidere Patres plures alios pestiferos Commentarios a Wicleffo conscriptos aliis permultis referros erroribus,

præcipueque Dialogum et Trialogum esse contaminatissimos, qui in Anglia et Bohemia cladem pietati Christianæ miserandam intulerant, quos tamen et doctores Oxoniensis et Pragensis Academicarum, pluresque archiepiscopi et Apostolica Sedis legati damnarunt: in Romano etiam Concilio a Joanne XXIII celebrato, gravissima censura notatos dataque sacerorum in singulis locis antistitibus mandata fuere, ut severitate Ecclesiastica libros hujusmodi venenatos perlegentes coercerent. Denique cum constituti a Synodo fuerint iudices, de excutienda eorum librorum impietate, pronuntiatum est subjectis verbis, Wicleffum in seelere obfirmatum male periisse, ejusque ossa si ab aliis discerni possent, ex humo refossa procul a loco sacro projicienda esse.

« Examinatis testibus super impenitentia finali pertinaciaque dicti Joannis Wicleff per commissarios deputatos per Dominum Joannem papam modernum et hoc Concilium, servatisque servandis, prout in tali negotio postulat ordo juris, de ejus impenitentia ac finali pertinacia perevidentia signat testibus legitimis comprobata, fuit legitime facta fides. Propterea instante procuratore fiscali, edictoquo proposito ad audiendum sententiam ad hanc diem, hæc sancta Synodus declarat, definit et sententiam eundem Joannem Wicleff fuisse notorium hæreticum, pertinacem ac in hæresi decessisse, anathematizando ipsum pariter, et suam memoriam condemnando: decernitque et ordinat corpus et ejus ossa, si ab aliis fidelibus corporibus discerni possint, exhumari et procul ab Ecclesiæ sepultura jactari secundum canonicas et legitimas sanctiones ».

36. *Damnato Wicleffo, Joannes Hus pertinacior.* — Poterat ex eo decreto Joannes Hus facile colligere quid sibi agendum esset, atque ex Wicleffi magistri ignominia errorum fœditatem execrari; ipse tamen in tantam impietatem impudentiamque prorupit, ut postea in medio Patrum consensu non perhorruerit Wicleffum beatorum sedibus receptum prædicare, neque ullum se in ejus libris errorem perlegisse: quæ perfidia ipsi exitium paravit, ut inferius dicturi sumus. Sociorum etiam suorum Petri Dresdensis et Jacobelli Misnensis de porrigendo laicis sub utraque specie sacramento in sessione decima tertia, die quintadecima Junii errores damnati sunt ¹. De industria autem Joannis Hus causæ cognitio extrahabatur, ut saniora amplecteretur consilia, erroresque damnaret quemadmodum referunt Acta ², ipsumque aliquando damnandæ hæresis spem præbuisse: « Item, inquit, idem dominus Bertholdus Wildungen dixit, qualiter ipso Joanne Hus alias in castro Buelebensi Constantiensis diocesis existente et ibidem de-

¹ Acta M. Cone. Const. post sess. 3. — ² Acta Cone. sess. 6.

³ Ibid. sess. 9. — ⁴ Coel. l. II. — ⁵ Ext. an. Chr. 1409, n. 69.

— ⁶ Coel. hist. Hus. l. III.

¹ Coel. l. II. — ² Acta Cone. sess. 3.

tento, articuli memorati fuissent sibi ibidem presentari per certos deputatos, inter quos ipse Bertholdus extiterat unus, et idem magister Joannes Hus fuit interrogatus an vellet dictos articulos defensare aut confiteri: qui magister Joannes Hus tunc submisit se determinationi Concilii: et subsequenter uno alio tempore similiter inter deputatos nationum, et in presentia dominorum Cameracensis et Florentinensis cardinalium similiter respondit ». His consentiunt ea, quæ apud Joannem Coeleum Ulrichus Reichental¹, qui lingua Germanica historiam Concilii Constantiensis scripsit, memorat: « Ulrichus Reichental », inquit Coeleus, « testis ocularis et civis Constantiensis affirmat et Joannem Hus et Hieronymum Pragensem promississe doctoribus, qui eos in carcere visitaverant, velle se et hæreses revocare, et contrarium prædicare; ob id itaque compulsatum fuisse ter omnibus in urbe campanis in signum lætitiæ loco cantici: *Te Deum laudamus*. Deinde, cum celebraretur sessio, conclusum fuisse, ut ambo retinerentur in Suevia, ne unquam reverterentur in Bohemiam, utrique autem provideretur honeste in aliquo Sueviæ monasterio, ubi singulis daretur sumptus pro senis personis; ita tamen, ut uterque manu propria contestaretur se errasse, et a recta fide declinasse, idque scriberent ambo in lingua quoque Bohemica: illi vero dixerunt sese facturos cætera libenter omnia, verum scripturam in Bohemiam nolent mittere ».

37. *Joannis tergiversationes et perfida responsa.* — Resorbuit instar canis paulo post quæ vomuerat Joannes Hus et diffugia aucupans, cum incunte Julio urgeretur, ut errores, quos docuerat, execraretur, uti sponderat, hanc schedam² vir perfidus obtulit fallacibus pietatis pigmentis delibutam: « Ego Joannes Hus in spe sacerdos Jesu Christi, timens Deum offendere, et timens incidere in perjurium, nolo abjurare articulos omnes et quemlibet ex illis, qui per falsos testes in attestationibus producti sunt contra me, quia, Deo teste, non prædicavi, neque asserui, nec eos defendi, sicut dixerunt me eos defendisse, prædicasse et asseruisse. Item de articulis extractis de meis libellis, saltem qui sunt debite extracti, dico quod quicumque ex illis includit aliquem falsum sensum illum detestor; sed timendo offendere Deum in veritate, et contra sanctorum sententiam dicere, non quemlibet eorum volo abjurare, et si possibile esset, quod toti mundo non vox mea pateret, sicut omne mendacium et omne meum peccatum in die judicii patebit libentissime omnem falsitatem et omnem errorem, quem unquam ad dicendum conceperim vel dixerim, coram toto mundo revocarem. Ista dico et scribo libere, et

voluntarie scriptum manu mea propria prima die Julii ». Hæc Joannes Hus, qui lubricis et callidis verbis Patrum judicium eludere nitentur, viginti testibus productis scriptisque suis perfidiæ convictus est, quæ accurate Coeleus³ edisserit:

« Quam, inquit, impudens fuerit ipsius Hus ad omnia fere objecta, quantumvis manifesta et notoria, tergiversatio, inficiatio improba, excusatio calva, aut cavillatio callida, ex ipsis Actis, fametsi a magno ejus amico scriptis conjicere licebit: ubi ne ea de re quendam textum historia, ut jacet ex Thentonico recitaverunt; ita enim habet: Hæc contentione parumper sedata, ait cardinalis Florentinus, Magister Joannes Hus, vos bene scitis scriptum esse, quod *in ore duorum aut trium testium stabit omne verbum*, et videtis quod bene viginti testes sint contra vos doctores, prelati aliique magnæ existimationis viri, quorum nonnulli ex auditu et communi fama, atque etiam aliqui ex propria scientia omnium justas judicant causas, et adversum vos testantur: quomodo igitur potestis contra eos omnes inficiari aut negare. Et respondit Joannes Hus: Cum Deus mihi testis sit et conscientia mea, quod ego ea, quæ illi adversum me testificantur, neque prædicavi, neque docui, neque in cor meum venerunt unquam, etiamsi omnes adversarii mei contra me testificentur, quid possum? Imo ad extremum non nocebit mihi. Respondit cardinalis: Nos secundum conscientiam tuam judicare non possumus, sed secundum ea, quæ hic contra te producta et probata sunt, et quæ tu ipse ex parte confiteris: arbitror vos velle omnes eos pro inimicis habere qui super vos testificantur, et testimoniorum suorum legitimas causas ostendunt: illis certe nos credere oportet. Dixistis Stephanum Palets vobis esse suspectum, qui tamen admodum benigne et amice habuit sese in illis articulis, quos e libris vestris excerpit, quos et meliores posuit, quam habentur in libris vestris, iidem fecerunt et omnes alii doctores. Dicitis item cancellarium Parisiensem suspectum, (erat is Joannes Gerson,) vobis existere, qui tamen usque ad eum superexcellens doctor est, qualis in tota Christianitate vix reperiri queat ». Addit Coeleus² ex cujusdam Hussitæ historia admonitum fuisse hæresiarcham a cardinale Cameracensi, ut se Concilii sententiæ subjeceret, atque in Caesaris et fratris regis Bohemiæ intuitu cum eo clementer agendum: ac si errores velit defendere auditum et confutatum iri a doctoribus, et facile gravioribus erroribus involvendum: « Ad hæc », inquit auctor, « Joannes Hus, humiliter inclinato capite, respondens ait se eo venisse, non ut pertinaciter quidquam assereret, sed ut Concilio informationem meliorem si erraret acciperet: cum nonnulli dicerent ipsum

¹ Ulric. Reichental, apud Coel. l. II. — ² Ext. in Actis sess. 15.

³ Coel. Inst. Huss. l. II. — ² Ibid.

callide loqui, quod velit subjectus quidem esse informationi Concilii, sed non ejus sententiæ et correctioni. Imo ait ipse non solum informationi, sed et sententiæ et correctioni.

38. *Hus urgetur pie et sollicite ut suos abjuret errores.* — Cum ita is putaretur ad orthodoxam pietatem traductus, mox ut anguis lubricus ad pristinum scelus evasit; subdit enim Hussitæ, de quo paulo ante memoravi historia apud Coelæum: « Ad hæc respondit Hus, se quidem paratum esse, ut humiliter pareat Concilio, sed rogare ne cogatur mentiri, ut eos abjuret articulos de quibus, teste Deo et conscientia sua, nihil unquam sciverit, neque unquam illi in cor suum descenderint, tantum abest, ut eos unquam prædicaverit aut docuerit, licet testes de iis contra ipsum deposuerint præsertim de eo quod in sacramento altaris post consecrationem remaneat substantia panis materialis. Abjurare autem est, sicut quondam apud catholicos legi, inquit, si quis juret et revocet errorem, quem quondam tenuit, (sed impudentem hominem, autographis suis convictum visuri sumus,) cumque hæc de re nullis verbis disceptarent, ait ipse rex ad Joannem Hus, cur non vis omnes erroneos articulos abjurare, quos adversum te male, ut tu dicis, deposuerunt testes? Ego tamen eos abjurare volo et abjuro jam omnes tuos errores, quod nullum eorum tenere volo, non quod ullum eorum tenuerim prius. Respondit Hus: Clementissime domine rex, hoc verbum abjurare, non sonat ad hunc casum. Tum cardinalis Florentinus ait: Magister Joannes, proponetur tibi sufficiens et idonea formula, secundum quam eos abjures articulos, et tunc poteris deliberare quid sis facturus; et rex: Joannes Hus, ecce ducæ, inquit, viæ propositæ sunt tibi, nempe ut abjures et revoces errores hic condemnatos, subdasque te gratiæ Concilii; sic fiet, ut Concilium aliquid gratiæ tibi exhibeat. Si autem dictos errores de cætero defendere volueris, Concilium et doctores habent jura sua, quidnam tecum finaliter agere debeant. Et hoc altero quoque die repetens ait: Quod tibi heri dixi nunc iterum dico: non possum sæpe repetere; astatem habes si vis, percipe. Audis dominos tibi duas proposuisse vias, primo ut omnino commendes te in gratiam Concilio, et quanto citius tanto melius, atque revoces et abjures omnes eos articulos, qui in tuis scripti sunt libris, et alios quos tenuisti, de quibus sufficienter convictus es testibus, scimus enim Scripturam dicere: *In ore duorum aut trium testium stabit omne verbum.* Jam multi adversum te testificati sunt super quibusdam articulis, et ii sunt viri præstantes ac docti, ac pro erroribus illis debes penitentiam corde contrito suscipere secundum quod tibi Concilium proponet, et debes contra errores illos prædicare, docere, et scribere, et jurare, quod de cætero nihil velis pertinaciter tenere aut defendere, quod

ejusmodi erroribus conforme esse queat. Si autem illos adhuc vis temerarie tenere ac defendere, Concilium adversus te procedet juxta tenorem sacrorum canonum ».

39. *Tentata omnes artes ut Joannes Hus resipiscat.* — Porro cum maximi interesset, ut Joannes ad Bohemos, quos hæresi contaminarat, ad fidem orthodoxam traducendos, errores, quos docuerat nefariis concionibus, aut venenatis Commentariis consignaverat, damnares; prætermissa illa ipsius inficiatione pertinacissima, totam curam intendere, ut Joannem ipsum ad damnandos eos errores permoverent, ac formulam proposuere, ex qua improbaret hæresim; tum mitiorem etiam sententiam, si resipisceret, ferendam scripsere: sed ille omnem resipiscentiæ suæ spem ademittit¹; cum enim contra testes inficiatus esset objectos se errores docuisse, autographis suis convictos, negavit ab iis, quæ scripsisset, unquam se dicessurum, ut Acta judiciaria in illum confecta docent, additurque in tanta ipsius pertinacia obduruisse, ut cum jam fateretur errores eosdem se docuisse, contenderit malle exuri millesies flammis, quam eos revocare, ne illos, quos ea doctrina imbuerat, exemplo suo offenderet. Constituta² est itaque judicii dies sexta Julii, ut scribit Joannes Coelæus, cum antea missi fuissent quatuor episcopi et quidam proceres Bohemi, qui ipsum percontarentur an errorem damnaturus esset, an non, ipseque ille ac pietatis fictæ et demissionis specimen præ se ferens, ambagibus egisset et lubrico responso eos dimisisset. « Igitur per episcopum Rigensem e carcere ad principem Ecclesiam Constantiensem sexta mensis Julii eductus, et introductus in majorem Ecclesiam Constantiensem, ubi plena erat sessio Concilii, præsentem etiam ipso rege in habitu imperiali et regali corona circumstantibus sacri Romani imperii principibus electoribus juxta ordinem et officium suum cum sceptro, pomo aureo et gladio, aliisque principibus et proceribus imperii pro more solemnium, admonitus est iterum iterumque, ut erroneos Wicleffi articulos, præsertim illos xlv qui toties et in tam nullis locis damnati fuerant, revocaret et abjuraret. Ipse vero post longas ambages et excusatorias tergiversationes stulte in perniciem suam falebatur se non posse, renitente conscientia sua, condemnare, præsertim tres istos Wicleffi articulos: Silvester papa et Constantinus imperator erraverunt, quod dolaverunt Ecclesiam. Item si papa aut sacerdos in mortali existat peccato, non ordinat, non consecrat, nec baptizat. Item decimæ sunt puræ elemosinæ. His auditis in pulpitem ascendens episcopus Laudensis præclarum habuit sermonem ad Patres Concilii de hæreticis, pulchre declarans.

¹ Acta Cour. Const. sess. 15. — ² Coel. hist. Huss. l. II.

nihil in orbe terrarum pestilentius esse haeresi, proinde omnes reges et principes Christianos maxime obligari ad hoc, ut ad haereses extirpandas Catholicis prelati assistant operumque ferant ».

Habitam sacram illam orationem ab episcopo Laudensi tradunt Acta ¹, petito argumento ex Apostoli verbis ²: *Destruatur corpus peccati*; et inter divina lectam illam Evangelicam lectionem: *Attendite a falsis prophetis*; Joannem vero Hus accusatum et convictum haesiarcham, in celsiori loco collocatum, ut ab omnibus conspici posset; deinde lecta de servando silentio sanctione, propositisque gravioribus penis iis, qui strepitum facerent, injussive altiori voce loquerentur, lectae sunt a Bertholdo Wildungen haereses damnatae a Concilio, quae a Wicleffo et Joanne Hus pervulgatae fuerant, hoc ordine in scripta redactae: « Sicut Christus est simul Deus et homo, sic hostia consecrata est simul corpus Christi ad minimum in figura, et verus panis in natura, vel (quod idem sonat) verus panis naturaliter et corpus Christi figuratiter. Cum mendacium haereticum de hostia consecrata inter haereses singulas teneat principalium, ut ipsa ab Ecclesia extirpetur, secum demum modernis haereticis, quod non possunt declarare nec intelligere accidens sine subjecto, et ideo omnes istae sectae haereticae continentur in capitulo ignorantium Joannis IV: *Nos adoramus, quod scimus*. Audacter praenostico omnibus istis sectis et suis complicibus, quod non defendant fidelibus, quod sacramentum erit accidens sine subjecto, antequam Christus et tota triumphans Ecclesia venerit in finali judicio equitans super statum angeli Gabrielis. Sicut Joannes figuratiter fuit Elias, et non personaliter, sic panis in altari figuratiter est corpus Christi, et absque ambiguitate haec est figurativa locutio: *Hoc est corpus meum*, sicut ista: *Joannes est Elias* ». Hanc errorum faciem a Wicleffo et Joanne Hus hausere nostrorum temporum novatores. Quam vero fidem dictis suis adhiberi variis et inconsistans Hus meruerit, utque pugnantia inter se dogmata docuerit, ostendamus.

40. *Hus pugnantia inter se docuit, mendacissimus et imprudentissimus.* — Producit Joannem Prizibam Hussitam Coelaus ³ referentem Joannis Hus Epistolam ad summum Pontificem datam, in qua fidem in pluribus proficitur, mortem prius se oppetiturum quam discessurum ab Ecclesiae sententia, contestatus illam errare nunquam posse; panem cum vero Christi corpore in Eucharistia commorari, sacerdotem lethali crimini obnoxium Christi corpus posse conficere, eternum neque censibus spoliandum, vel decimis fraudandum, vel gladio percutiendum; et tamen in medio Patrum coetu et Wi-

cleffum impium negantem Christi corpus in Eucharistia contineri, ut sanctum predicavit: prius maluit supplicio affici, quam Ecclesiae sententiae privatim sensum accommodare; negavit sacerdotem mortifera culpa sibi conscium consecrare posse, Ecclesiam vaeftigalibus donandam non fuisse, nec decimas jure exigendas. Quod vero ad dogma de Eucharistiae sacramento, et panis in corpus Christi transubstantiationem attinet: explicuit specimen orthodoxae sententiae, dum in carcere haec scripsit in opusculo ad Robertum ⁴: « Dixi ulterius supra, quod Christus virtute propria et verbis propriis transubstantiat panem in corpus suum, et vinum in sanguinem suum, juxta cantum Ecclesiae istum: *Verbum caro panem verum verbo carnem efficit*, etc. Verbum caro, id est, Filius Dei existens homo, efficit verbo per transubstantiationem verum panem carnem, et merum, id est, vinum, fit per transubstantiationem sanguis: patet ista materia *de consecratione dist.* 2 per sanctum Ambrosium, Eusebium et alios; unde cantum supradictum approbatum ab Ecclesia, ab anno, quo eopi cantum discere, cantavi in scholis et in Ecclesiis, post legi in officio et in missis, et predicavi in sermonibus, et nunquam predicavi, quod in sacramento altaris maneat substantia panis materialis, de quo me veritatis inimici mendaciter accusarunt ». Et infra: « Quia sub utraque specie manet totus Christus, ut canit Ecclesia ». Haec Joannes Hus induta hypocrisis larva, quam cum illi detraxissent Patres, ac lesibus et contrariis ejus autographis demonstrassent contrariam Wicleffi haeresim ipsum docuisse pervicaciter, nimirum substantiam panis non desinere post sacerdotalem consecrationem: maluit perire cum Wicleffo, quam ejus haeresim improbare. Ad quam diffundendam, irrefrendosque simplices mendaciis, commentus est patrata divinitus pro confirmanda doctrina Wicleffi prodigia, et cum anima Wicleffi versari exoptavit; tum infanda ipsum commenta predicasse convictus est, ut refert Coelaus ⁵: « Ulterius posuerunt contra Joannem Hus, quod Joannes Hus ad decipiendum simplicem populum temerarie dixerit, quod in Anglia nulli monachi alique magistri convenissent in quadam Ecclesia dicta S. Pauli adversus M. Joannem Wicleff, et non potuissent eum convincere, sed subito supervenerint fulgura et tonitrua de caelo, quae Ecclesiam illam diruperint aufugientes in civitatem Londoniensem et dicebant: Haec dixit Joannes Hus, ut erroneam haeresim Joannis Wiclephi probabilem credibilemque faceret, ideo in talia verba prorupit coram populo dicens: O utinam anima mea esset ibi, ubi est anima Joannis Wiclephi; ad haec respondit verum quidem esse, quod ante annos XII, priusquam

¹ Acta Conc. Const. sess. 17. — ² Rom. VI. — ³ Coel. I. II.

⁴ Apud Coel. lib., ex Prizibam. — ⁵ Coel. hist. Huss. I. II.

libri ejus theologici in Bohemia fuissent, maxime placuerint sibi ii libri, quos Joannes Wicleff in artibus liberalibus scripsit, et quod aliter non sciat, nisi quod predictus Joannes Wicleff fuerit bonæ vitæ : Sed nescio, inquit, ubi sit anima ejus ; spero eum esse sanctum, et non timeo, quod sit forsitan damnatus, velim tamen in ista spe, ut anima mea esset ibi, ubi est anima Joannis Wicleph. Cumque hoc in Concilio divisisset Joannes Hus, cœperunt omnes eum quam maxime deridere moventes capita sua ». Ex quibus et aliis pluribus patet Joannem Hus mendacissimum fuisse, atque in dictis suis secum pugnassee : quibus etiam consentanea in judiciariis adversus illum actis traduntur commentum, scilicet esse id falsum miraculum ad conciliandam Wicleffi impie doctrine auctoritatem, armasse se fulminibus et tonitruis cœlum ad illam defendendam contra Catholicos doctores Anglos ; ac dicta festum referuntur, ut seduxisset populum nefaria heresi, quod substantia panis post consecrationem maneret, atque e multis hæc decerpenda duximus : « Dicitur Joannes Hus multis rationibus probabat opinionem, quam tenet Ecclesia de Sacramento corporis Christi, non fore veram. Similiter per unum plebanum Pragensem de veritate dicentem se audivisse a dicto Joanne Huss, quod post consecrationem maneat panis materialis sive substantia panis in Sacramento : et cum idem testis replicasset allegando dicta sanctorum doctorum scilicet Gregorii, dixit idem Joanne Huss, quod beatus Gregorius esset unus joculator sive rigmarius, et quod dicta sua rigmatica composuisset. Per unum prædicatorem Ecclesiæ Pragensis, qui dicit quod, cum quadam vice iste Joannes Huss fuisset in collatione cum aliis magistris interrogatus, quid sentiret de hoc articulo, scilicet de Sacramento, dixit, quod Joannes Huss respondit, quod hoc possit esse bene, quod post consecrationem, maneat panis : et cum correptus fuisset per testem, tunc dictus Joannes Huss extraxit quemdam librum de manica sua, et nitebatur probare, quod maneat panis post consecrationem sicut ante, quem ibi legebat, in quo error predictus confinebatur, et inter cætera legebat in eodem libro, dicens : videlicet *transubstantiationem*, ut simplices decipiat : et ex tunc etiam idem Joannes obtulit se velle omnibus predictum librum concedere. Per unum præpositum, qui videtur concordare cum proximo supraominato teste, qui ab eo audivit, quod post consecrationem maneat panis per unum ministrum penitentiarium ejusdem Ecclesiæ Pragensis, qui dixit se semel interfuisse sermonibus Joannis Huss, et hoc de anno Domini mœvii in Æstate, ubi magister Joannes Huss ad populum prædicando dixit : Ecce scribitur in Biblia : *Ego sum panis vivus, qui de celo descendi*, etc., et hoc in vulgari Bohemico parentiundo manu li-

brum, oportet quod hoc excidam : *Ego sum panis* ; et ego dico, quod est Deus et panis post consecrationem, quia vides albedinem, rotunditatem, saporem panis et fracturam audis, etc., per unum prædicatorem et penitentiarium, qui dicit se audivisse in sermone magistri Joannis Huss in capella de Bethleem : Ego dico vobis, quod ibi accidentia cum subjecto manent, ut in exemplo homo in tunica et anima in corpore, sic Deus in pane per unum doctorem in theologia Pragensem, qui optime de veritate de hoc deposuit : similiter per unum plebanum, qui dicit articulum fore verum, quia audivit ab ore ipsius Joannis Huss, et similiter deponit de tempore et loco ; similiter per unum alium plebanum magistrum in artibus, qui dicit se audivisse ab ore ipsius Joannis Huss quod non esset determinatio Ecclesiæ, quod accidentia starent sine subjecto, et multa alia deposuit ». Hæc tunc adducenda sunt visa, ut hunc hæresiarum Lutheri et aliorum impiorum magistrum mendacissimum fuisse, ac secum dissensisse constet, de quo hæc Coeleus¹ : « Grave certe dedecus et sempiternum opprobrium et sibi ipsi et omnibus suis peperit, dum sibi ipsi contrarius seipsum proprio condemnavit iudicio : licet id vitii omnibus hæreticis commune et familiare sit, Apostolo teste, qui ait² hæreticum hominem devitandum esse, quia delinquit proprio iudicio condemnatus ».

41. *Errores Wicleffi et Hussi contra sacramenta et dogmata Ecclesiæ.* — Afferuntur in Actis Constantiensibus alii errores, quos Wicleffus a Joanne Huss adeo commendatus continerat : parvulos sine baptismalibus sacris defunctos, salutem consequi posse : ritus sacramenti Confirmationis, quæ ab episcopis confertur, a demone confictos ; inductam esse ab innocenti exomologesim auricularem, neque concepta tantum pectore crimina sacerdoti propatanda : sacramentum Ordinis non ab episcopo initiante, sed e gratia divina et vite sanctimoniam pendere ; Matrimonium inter proveciores ætate non contrahi : adjecta plura horrida contra primatum Romani Pontificis ; et illum Christi vicarium putandum, qui cæteris virtute antecellat : non ex Pontificio Diplomate, sed charitatis amplitudine dignitatum gradus obtineri : nil cuiquam donandum, dum peccato lethali devinctus est : nullum principem, dum eo est infectus jure dignitatem gerere : religiosos Ordines dignos vituperio, et claustralia vincula abrumpenda : clerum suis exuendum vectigalibus : habendas ludibrio censuras Ecclesiasticas : divini Numinis potentiam suis circumscriptam esse limitibus, neque orbem majoris minorisve molis condi, vel aliquid exactum ab eo redigi in nihilum posse : pariter animas hominum creandas certo

¹ Coel. l. ii. — ² Ad Tit. iii.

ita numero definitas, ut ad plures efformandas divina vis porrigi nequeat : universa mera necessitate confingere, nec reprobata a Deo penitere posse.

His Wicleffi erroribus alios Joannes illos partim addiderat, partim eisdem verbis impiis subornatos coluerat, qui recensiti ac damnati fuere : « i. Unica est sancta universalis Ecclesia, quæ est prædestinatorum universitas, universalis sancta Ecclesia tantum est una, sicut tantum est numerus unus omnium prædestinatorum. ii. Paulus nunquam fuit membrum diaboli, licet fecerit actus quosdam actibus Ecclesiæ malignantium consimiles. iii. Præsciti non sunt partes Ecclesiæ, cum nulla pars ejus ab ea finaliter excidat, eo quod prædestinationis charitas, quæ ipsam ligat, non excidit. iv. Duæ nature divinitas et humanitas sunt unus Christus. v. Præscitus, etsi aliquando sit in gratia secundum præsentem justitiam, tamen nunquam est pars sanctæ Ecclesiæ, et prædestinatus semper manet membrum Ecclesiæ, licet aliquando excidat a gratia adventitia, sed non a gratia prædestinationis. vi. Sumendo Ecclesiam pro convocazione prædestinatorum sive sint in gratia, sive non, secundum præsentem justitiam isto modo Ecclesia est articulus fidei. vii. Petrus non fuit nec est caput Ecclesiæ sanctæ Catholice. viii. Sacerdotes quomodolibet criminose viventes, sacerdotii pollunt potestatem, et sicut filii infideles sentiunt infideliter de septem sacramentis Ecclesiæ, de clavibus, officiis, censuris, moribus, cerimoniis et sacris rebus Ecclesiæ, veneratione reliquiarum, indulgentiis et ordinibus. ix. Papalis dignitas a Cæsare inolevit, et papæ præfectio et institutio ab Cæsaris potentia emanavit. x. Nullus sine revelatione assereret rationabiliter de se vel de alio, quod esset caput particularis sanctæ Ecclesiæ, nec Romanus Pontifex est caput Romane Ecclesiæ. xi. Non oportet credere, quod iste, quicumque est particularis Ecclesiæ sanctæ, nisi Deus eum prædestinaverit. xii. Nemo gerit vicem Christi vel Petri, nisi sequatur eum in moribus, cum nulla alia sequela sit pertinentior, nec aliter a Deo recipiat procuratoriam potestatem, quia ad illud officium vicarii requiritur et morum conformitas et instituentis auctoritas. xiii. Papa non est manifestus et verus successor principis Apostolorum Petri, si vivit moribus contrariis Petro; et si querit avaritiam, tunc est vicarius Jude Iscariotis : et pari evidentia cardinales non sunt manifesti et veri successores collegii aliorum Apostolorum Christi, nisi vixerint more Apostolorum servantes consilia et mandata Domini nostri Jesu Christi; et doctores ponentes, quod aliquis per censuram Ecclesiasticam emendandus, si corrigi noluerit, iudicio seculari est tradendus, pro certo sequuntur in hoc Pontifices

Scribas et Phariseos, qui Christum nolentem eis obedire in omnibus, dicentes nobis non licet interficere quemquam, ipsum seculari iudicio tradiderunt, eo quod tales sunt homicidæ graviores, quam Pilatus. xv. Obedientia Ecclesiastica est obedientia secundum adinventionem sacerdotum Ecclesiæ præter expressam auctoritatem Scripturæ. xvi. Divisio immediate humanorum operum est, quod sint vel virtuosa vel vitiosa, quia si homo est vitiosus et agit quidquam, tunc agit vitiose, et si est virtuosus et agit quidquam, tunc agit virtuose, sicut vitium quod crimen dicitur, et sicut peccatum mortale inticid universaliter actus hominis vitiosi, sic virtus vivificat omnes actus hominis virtuosos. xvii. Sacerdos Christi vivens secundum legem ejus et habens notitiam Scripturæ, et affectum ad edificandum populum, debet prædicare, non obstante præfensa excommunicatione ». Et infra : « Quod si papa vel aliquis prelatus mandat sacerdoti sic deposito non prædicare, non debet obedire subditus. xviii. Quilibet prædicantis officium de mandato accipit, qui ad sacerdotium accedit, et illud mandatum debet exsequi, præfensa excommunicatione non obstante. xix. Per censuras Ecclesiasticas excommunicationis, suspensionis et interdicti ad sui exaltationem clerus populum laicalem sibi suppeditat, avaritiam multiplicat, malitiam protegit et viam preparat antichristo: signum autem evidens est, quod ab antichristo tales procedant censurae, quas vocant in processibus suis fulminationes, quibus clerus principalissime procedit contra illos, qui denudant nequitiam antichristi, quam clerus maxime pro se usurpavit. xx. Si papa est malus, et præsertim si est præscitus, tunc ut Judas Apostolus est diabolus, fur et filius perditionis, et non est caput sanctæ militantis Ecclesiæ, cum nec sit membrum ejus. xxi. Gratia prædestinationis est vinculum, quo corpus Ecclesiæ et quodlibet ejus membrum jungitur Christo capiti insolubiliter. xxii. Papa vel prelatus malus et præscitus est æquivoce pastor, et vere fur et latro. xxiii. Papa non debet dici sanctissimus etiam secundum officium, quia alias rex etiam deberet dici sanctissimus secundum officium, et tortores et præcones dicerentur sancti, imo etiam diabolus deberet dici sanctus, cum sit officarius Dei. xxiv. Si papa vivat Christo contrarie, etiamsi ascenderet per ritum et legitimam electionem secundum constitutionem humanam vulgatam, tamen aliunde ascenderet, quam per Christum, dato etiam, quod intraret per electionem a Deo principaliter factam, nam Judas Scarioth rite et legitime est electus a Domino Jesu Christo ad Apostolatam, et tamen ascendit aliunde in ovile ovium. xxv. Condemnatio quadraginta quinque articulorum Joannis Wicleff per doctores facta est irrationabilis, et iniqua, et malefacta; et ficta est causa per eos allegata, videlicet ex eo, quod

nullus eorum sit Catholicus, sed quilibet eorum aut est hæreticus, aut erroneus, aut scandalosus. xxvi. Non eo ipso, quo electores vel major pars eorum consenserit viva voce secundum ritum hominum in personam aliquam, eo ipso illa persona est legitime electa, vel eo ipso est verus et manifestus vicarius vel successor Petri Apostoli vel alterius Apostoli in officio Ecclesiastico; unde siue electores bene vel male elegerint, operibus electi debemus credere, nam eo ipso quo quis copiosius operatur meritorie, ad profectum Ecclesie habet a Deo ad hoc copiosius potestatem. xxvii. Non est scintilla apparentie, quod oporteat esse unum caput in spiritualibus, regens Ecclesiam, quod semper cum ipsa militante Ecclesia conversetur. xxviii. Christus sine talibus capitibus monstruosis, per suos veraces discipulos, sparsos per orbem terrarum, melius suam Ecclesiam regularet. xxix. Apostoli et fideles sacerdotes Domini strenue in necessariis ad salutem regularunt Ecclesiam antequam papæ officium fuerit introductum, sic facerent deficiente per summe possibile papa, usque ad diem iudicii. xxx. Nullus est dominus civilis, nullus est prælatus, nullus est episcopus, dum est in peccato mortali ».

12. *Lata in Joannem, Hus sententia, qui proinde sacerdotali dignitate exactoratur, et vivus exuritur.* — Excerpterat eosdem fere errorum articulos ex libris Joannis Hus episcopus Leonensis, qui una cum Vitale Tolonensi in Bohemiam a Patribus Concilii missus fuerat, ut de Joannis Hussi causa inquireret, eosque recenset Coelaus; cum vero tot tantarumque hæreseon virus ejicere ex animo detrectaret, ut quos perverterat respiscencia felici ad Ecclesiam traduceret, neque a Sigismundo ipso rege Romanorum legum severitatem ineunte flecti potuisset, pronuntiata est ab Antonio episcopo Concordiensi Synodalis sententia: « Reperto », ut aiunt Acta, « Joannem remanere in perversitate sua et dicentem, quod propter homines, quos docuit de opposito, non vellet abjurare, sed millesies comburi, quia per ejus abjuratiorem generaretur scandalum illis, quos docuit de opposito ». Cujus quidem sententie præcipuam hanc partem afferendam duximus.

« Prælatus Joannem Hus hæreticum fuisse et esse hæc sancta Synodus pronuntiat, et tanquam hæreticum judicandum et condemnandum fore judicat et condemnat per presentes, dictamque appellationem tanquam injuriosam et scandalosam et illusoriam jurisdictionis Ecclesiasticæ reprobando, ipsumque Joannem Husz populum Christianum maxime in regno Bohemie in prædicationibus suis publicis et scripturis per eum compilatis seduxisse, ac ejusdem populi Christiani non veracem prædicatorem Evangelii Christi secundum expositionem sanctorum doctorum, sed fuisse verius seductorem. Verum

quia per ea, quæ hæc sacrosancta Synodus vidit et audivit, cognovit eundem Joannem Husz pertinacem et incorrigibilem, et adeo totaliter, quod non cupiebat ad gremium sanctæ matris Ecclesie redire, neque hæreses et errores per eum publice defensatos et prædicatos velle abjurare; ideo hoc sacrum Concilium Constantiense eundem Joannem Husz ab ordine sacerdotii et aliis ordinibus, quibus existit insignitus, deponendum et degradandum fore declarat et decernit, committens nihilominus reverendis in Christo Patribus archiepiscopo Mediolanensi, Feltrensi, Astensi, Alexandrino, Bagarensi et Vaurensi episcopis, ut in presentia hujus sacrosanctæ Synodi dictam degradationem, secundum quod ordo juris requirit, debite exsequantur. Hæc sancta Synodus Constantiensis Joannem Husz, attento quod Ecclesia Dei non habeat ultra quid gerere valeat, iudicio sæculari relinquere, et ipsum curiæ sæculari relinquendum fore decernit ».

Addunt Acta Mediolanensem archiepiscopum una cum Constantiensi et Bagnorensi episcopis solemniter ritu sacerdotalibus illum insignibus exuisse: « Joannem, inquit, degradarunt legendo verba ad hoc ordinata de libro Pontificali incipientia: O Juda, amovendo ab eo tanquam ab indigno calicem; et subsequenter solemnitatibus ad quodlibet exhibitis exuebant eum casula, stola, tondentes sibi crines, et similiter amovendo ab eo omnia sacerdotalia et clericalia ». Sed prius, quam sacro illum ritu exactorarent, monere ut hæresim damnalet: at cum pertinax in flagitio concitare seditionem fallacibus verbis niteretur, silere jussus est, atque e celsiori loco abductus. Addunt Acta hæresiarcham solemniter ritu exutum sacerdotii insignibus traditum Cæsari, ut justitiæ exemplum in eo statueret.

« Rex », inquit Coelaus, « ait ad ducem Bavarie Ludovicum electorem, qui pomum aureum tenebat: Vade, recipe eum; qui recipiens illum tradidit eum licitoribus capite tonsam, et alto pileo papyraceo coronatum, cui inscriptum erat: Hic est hæresiarcha »; nonnullisque interjectis de signis a scelesto hypoerita adulterinæ pietatis editis, fuscisque in testes querelis falsis, addit: « Suis a licitore exutus vestibus, ligatis post tergum manibus, allixo in terram palo alligatus est in medio rogi: priusquam vero rogi incenderetur, adequitarunt dux Bavarie Ludovicus et dominus de Papenheim, admonentes eum, ut adhuc revocaret ac suæ parceret vitæ ». Ex his constat navatam omnem operam a Patribus et a principibus, ut pertidum hæresiarcham ab exitio eruerent: sed iis vanam tantum hypoerisis ostentationem ipsum explicuisse ad sectatores suos in impietate confirmandos. Cum itaque hæresim improbare nolle, vivus exustus est ejusque cineres a licitoribus in Rhenum projecti;

de quo hæc Theodoricus e Niem, qui aderat :

« Nuper, scilicet vi die mensis Julii prædicti, fuit per prædictum Concilium condemnatus, degradatus et tandem curiæ seculari traditus, et demum igne combustus est quidam pertinacissimus hæresiarcha natione Bohemus vocatus Joannes Huss, magister in artibus et in sacra theologia, non obstante, quod sub salvo conductu dicti domini regis Romanorum de Bohemia huc venisset, et ipso domino rege tum etiam præsentem; quia dictum Concilium, quod sic ipse Joannes Huss condemnandus foret convictus, nec errores suos volens revocare, per longum processum præhabituam determinavit et conclusit. Alter vero pertinax hæreticus, etiam natione Bohemus, nomine Hieronymus, hic captus detinetur, et quod idem iudicium de ipso fiat, sicut factum fuit de altero, ut præfertur, præstolatur, ut quorum communis fuisset excessus contra Deum et fidem Catholicam, etiam communis sit interitus: citius enim mori etiam morte savissima elegerunt, quam vellent a suis erroribus resilire, illosque juxta sanctiones canonicas abjurare: et sic ipsa Constantia facta est hoc tempore quoddam purgatorium perversorum ».

Meritum hoc supplicium jam ante Joanni Huss prænuñtiarat Stephanus Palez Bohemus theologus; cujus verba refert Cocteus: « Revera, inquit, si non esset tibi periculum, quo multipliciter contra sanctam Ecclesiam insoleis, aliud hoc solum horrendæ præsumptionis scandalum ad limina tibi sufficeret digna ultionis et notabilem disciplinam: puto enim et firmiter æstimo, quod cum tibi defecerit omnis tuæ tam rationis, quam irritationis, non tam disputationis, quam dissipationis concertatio, antequam humiliatus revoces revocanda, de tuæ sublimitatis descendens pestilenti cathedra, ut sic tuorum lapidea corda confirmes sequacium, trades te potius flammis ultricibus concremandum ».

Eminentia porro pietatis signa, quæ referunt Hussite in medio supplicio ab illo ostensa, nihil ipsi profuisse demonstrat Cocteus: « Ante ipsum, inquit, erat in regno Bohemia unus in Christo populus, id ipsum dicebant omnes, idem de fide et religione sapiebant omnes, in eodem sensu de Christo et sanctis ejus consentiebant omnes, idem erat per omnes Ecclesias ubique ritus, una fides, eadem ceremoniæ, eadem sacramenta: Huss vero pulcherrimam illam unitatem illa scidit ac dispersit, ut in hodiernum usque diem miseranda permaneat in Bohemica gente divisio. Est autem divisio illa tam grande scelus et immanis culpa, ut vel mille regi aut mortis hanc maculam eluere aut expurgare nequeant. Si ergo Huss opera illa non fide in hypoerisi propter vanam gloriam, sed vere et ex animo et cordis devotione fecit, miserabilis profecto est sua infelicitas, quod tam multa et gravia pertulit

frustra, dum misere a Wiclepho deceptus putaret se bene agere in tanto divisionis scelere: sin vero fide et in hypoerisi sic fecit, sive ut laudem et vanam gloriam captaret, ut ab hominibus videretur constans vir aut sanctus ac martyr Christi, justum recepit fictionis mercedem: sive ut per hæc sectam suam in sua doctrina et in odio contra clerum contortaret, dignum nequitie exitum invenit. Quocumque autem fecit et passus est animo, culpa æternæ mortis ei semper adhaeret, nam sive vere nimirum falsa opinione deceptus, sive fide sic fecit, pertinax in sensu suo et in divisionis scelere in mortem usque permansit, peccans per hoc in Spiritum sanctum finali impenitentia. Nullam igitur spem salutis ipse sibi reliquit ».

Cum vero ex Wicleffi, et ex Joannis Huss, et Joannis Parvi pseudotheologi Sorbonici sentina leter vapor ellaret, quo populi ad caedes principum concitabantur hoc pernicioso dogmate:

Quilibet tyrannus potest et debet licite et meritorie occidi per quemcumque vassallum suum vel subditum, etiam per clanculares insidias, et subdiles blanditias vel adulationes, non obstante quocumque præstito juramento seu confederatione factis cum eo, non expectata sententia vel mandato judicis cujuscumque: Constantiensis Synodus ad errorem, qui plurimum mentes imbuerat excindendum, hoc decretum edidit: « Hæc sancta Synodus », et infra, « præhabita deliberatione matura, declarat, decernit et definit hujusmodi doctrinam erroneam esse in fide et moribus, ipsamque tanquam hæreticam, scandalosam et ad fraudes, deceptiones, mendacia, proditones, perjuria vias dantem reprobam et condemnat. Declarat insuper, decernit et definit quod perlinaciter doctrinam perniciosissimam asserentes sunt hæretici, et tanquam tales juxta canonicas sanctiones puniendi ».

13. *Encyclica Concilii litteræ ad Bohemos et excitata Præge sellitio ab hæreticis.* — Solliciti etiam Patres in revocandis ad doctrinam orthodoxam iis, quos Joannes Huss sua et Wicleffi pestifera doctrina inquinarat, Encyclicas dedere litteras ad Bohemos: quibus ipsis significarunt Wicleffi impietatem non modo in Academiis florentissimis, verum in Romano et Constantiensi Conciliis damnatam, sumptasque de Joanne Huss hæresiarcha justas penas exposuere. Tum ad sectatores ab hæresi abducendos hæc addidere: « Improbissimum ac periculosissimum sanctæ Ecclesiæ virum quemdam Joannem Huss ejusdem Wiclephi in multis damnatissimis articulis imitatore, non solum ad debilitandam sed enervandam quasi militantis Ecclesiæ disciplinam, fidem etiam Catholicam elidendam tendere manifestissime cognovimus ob hoc, quod gentibus præclari regni Bohemæ Catholicis pro tam nefanda, tam noxia labe repellenda plurimum, ut percepimus, excitatis,

ac etiam maximis jurgiis et concertationibus exortis, ingenti studio et maturo judicio tractavimus, quo pacto prædictum regnum a talibus hominibus perditissimis liberare valeremus, etc.» Nonnullis interjectis, Joannis Hus extremo supplicio affecti exemplo ab hæresi submovere universos ita nituntur : « Sciant igitur, si qui ausu temerario hæc nostram sententiam Deo gratissimam totique Christiano populo salutarem, quoquomodo tentaverint impugnare, ac in eadem damnatissima hæresi persisterint, aut persistentes in ea juverint, aut quomodolibet defenderint, ultra divinam vindictam, quam debent verisimiliter expectare, nos in eisdem debilo modo juxta sanctiones canonicas processuros, ut sic talium correptio et correctio aliis transeat in exemplum. Dat. Constantiæ anno Domini MCCCXV, Indictione VIII, die XXVI mensis Julii, sub appensione sigillorum præsentium quatuor nationum ».

Invaluerat adeo error apud Bohemos, ut ne quidem hæc litteræ ad sanam fidem traduci potuerint, sed a magistro impietatis decepti, illum ut martyrem coluerint : « Audientes hæc », inquit Theodoricus Niemius, « alii hæretici in civitate Pragensi, quæ est caput regni Bohemiæ, qui errores ipsorum duorum hæreticorum sequuntur et fovent, ut apud nos fama est, et sunt valde multi et potentes, illico insimul irruentes domos quamplures Catholicorum presbyterorum Pragæ, et opinionibus eorum contrariorum impetuose destruxerunt, ipsorum aliquos in gladio peremerunt, et quosdam in flumen Multæ, quod penetrat Pragam, submerserunt : domum archiepiscopi Pragensis circumvallarunt, tamen dictus archiepiscopus manus eorum sed vix evasit : et multa alia sæva et horribilia contra Dei ministros et Ecclesias temere commiserunt. Et ecce sic necessarium est, quod fiat unio vera in Ecclesia universali temporibus istis, etiamsi non esset alia causa, quam multiplicatio istorum hæreticorum in diversis provinciis atque regnis ». At de his inferius repetenda erit narratio.

44. *Sessiones XVI, XVII et XVIII habitæ, in quibus de permovendo Petro e Luna actum ut Pontificatum deponeret, decreta ad eum legatione, et de cæteris.* — Interca habita est undecima Julii die sessio decima sexta, atque actum in ea de Petro e Luna permovendo, ut Pontificia insignia poneret, renuntiatiq; oratores viri insignes, qui illum ea de re OEcumenici Concilii nomine appellarent : instituti iudices, qui recedentes e Concilio proposita dignitatum abrogatione revocarent : ut edicta in curia Apostolica data solita nomine Concilii imprimerentur : ut cardinalibus et præsulibus egentibus ex ærario Pontificio sumptus suppeditarentur : incussæ censura iis, qui Caroli Francorum regis oratores, et eos qui a Concilio, ac Sigismundo rege

Romanorum ad Carolum missi erant, in Lotharingia atrocibus injuriis affecerant : tum publica Monumenta de Joanne Concilii sententiam in ipsum latam ratam habente, et litteræ Gregorii Pontificis jure abeuntis describi jussa.

Decima septima sessio celebrata est die quintadecima Julii, in qua, dum Sigismundus rex Romanorum in Aragoniam ad colloquium cum Ferdinando et Petro e Luna faciendum esset profecturus, post divinam rem peractam : « Litanis dictis », inquit Acta, « rege in loco suo genibus flexis stante, prælibatus reverendissimus pater dominus Joannes episcopus Ostiensis et præsides legebat : *Ut Ecclesiam tuam et imperatorem electum hic præsentem Ecclesiæ advocatum et defensorem ad perfectiorem redintegrationem unitatis Ecclesiæ præfatæ iter arripientem dirigere, protegere et conservare digneris : Te rogamus, etc.* Tertio legebat : *Ut eundem regem imperatorem ad nos incolumem reducere digneris : Te rogamus, etc.* Tunc officium litaniarum ulterius more solito fuit completum per cantores sive chorum ; quo finito, idem dominus revolvit se ad imperatorem legendo preces ad versiculum : *Salvum fac servum tuum, Domine* ; respondit : *Deus meus, sperantem in te* ; subsequenter : *Nihil proficiat inimicus in eo* ; respondit : *Et filius iniquitatis non apponat nocere ei. Esto Domine ei turris fortitudinis* ; respondit : *A facie inimici. Domine exaudi orationem meam. Et clamor meus ad te veniat. Dominus vobiscum. Et cum spiritu tuo.* Ultimo legebat collectam ad ponendam pacem in Ecclesia Dei ». Lecto dein Diplomate de delata legatione Picena Angelo Corario, qui Pontificatu abierat, ut jam dictum est, decreta est sollemnis supplicatio habenda instructo agmine religioso die Dominica ad perfectam Ecclesiarum conjunctionem a Deo obtinendam, et Sigismundo prosperum et felix iter comprecandum. Deinde sanctio promulgata qua anathematis sententia lata est in eos, qui Sigismundo regi molestiam aliquam exhibuissent, utque prædictum colloquium optatum exitum haberet, constitutum est, ut singulis hebdomadis sollemnis obsecratio religioso instructo agmine fieret, propositaque sunt indulgentiarum premia iis, qui interfuisent, ac preces Dominicam et salutationem angelicam pro ejus incolumitate pie recitassent.

Decima septima Augusti die, coacta est sessio decima octava, in qua delecti sunt iudices ad causas delatas ad Concilium cognoscendas dirimendasque ; ac litteras Synodi Bulla consignatas eadem fide et auctoritate ac Pontificias valere promulgatum, tum pœnæ constitutæ in illos, qui ipsas adullerare auderent : sancii-

tum etiam Joannis olim XIII Diplomata, antequam numere Pontificio interdicitus esset, exarata, ni ab aequitate abhorrerent, valitura: creati etiam nuntii in quibus Mediolanensis et Ragusinus archiepiscopi erant, Angelum Corarium episcopum cardinalem olim Gregorium XII et alios cardinales qui cum ipso senserant ad Ecclesiarum unitam conjunctionem confirmandam.

45. *Sessio decima nona in qua Hieronymus Pragensis haeresim revocare pollicetur et multis verbis suadet.* — In decima nona sessione, quæ vigesima tertia die mensis Septembris coacta est, Hieronymus Pragensis, qui ante ob disseminatos Wicleffi errores in iudicium vocatus fuerat, et in carcerem ex Concilii sententia conjectus, ut Patrum severitatem eluderet, haeresim se improbare velle simulavit. Quo vero ritu fuerit gesta res describit Acla: Missæ et letaniarum officiis cantatis et solemniter peractis, levavit se reverendissimus pater dominus Petrus cardinalis Cameracensis unus ex deputatis et commissariis per Concilium in materiis fidei, et proposuit qualiter nuper magister Hieronymus de Praga accusatus et delatus de haeresi et super hanc incarcerationis per Concilium ad redeundum ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ et fidei orthodoxæ sermonem (unionem), loco sessionis se revocare omnem haeresim, quam incidisset in sermonibus, collationibus et sequela Joannis Hus propter haeresim combæsti per Concilium, et protestatum fuisse, prout in quadam cedula pergameni manu ipsius magistri Hieronymi conscripta, quam tunc de verbo ad verbum perlegit: sed ex quo illud non videbatur sufficere, quia non fuit in sessione publica factum illud, ideo supradictus magister Hieronymus iterum venisset ad præsentem sessionem, volens illa, quæ tunc proposuit et allegaverat clarius, quam tunc, profiteri et revocare, et tunc ipse magister Hieronymus de Praga saepofatus ascendit ambonem, in quo edicta, decreta et ordinata statuta seu publicata fieri solent, præmittendo primilus quamdam brevem et solemnem protestationem, recommendando per eam reverendissimos Patres dominos deputatos et commissarios super materia fidei de eorum bona atque salubri doctrina et pia tractatione, et de aliis bonis sibi per eos impensis, qua protestatione finita, levabat unam chartam in pergamento manu sua propria conscriptam, ut dixit, revocationem errorum et doctrinæ contentorum in articulis Joannis Wicleffi et Joannis Hus, protestans, faciens et dicens, ut in eadem cedula, cujus tenor inferius est insertus, plenius continetur: ipsa namque charta sive cedula lecta, protestatus fuit, quod si habuisset cognitionem, per prius, quam hodie, nunquam tenuisset, neque fecit perlinaciter sed disputative, et tanquam non informatus² tunc de veritate:

etiam dixit quod prædictam protestationem et revocationem ac abrenunciationem non fecit propter detentionem, imo si in libertate constitutus esset habendo cognitionem, quam hodie habet, vellet facere et gubernare se secundum quod legit et scripsit in cedula asserens animam suam tanquam adolescentulam sponsam Christi videlicet Ecclesiæ sanctæ, recommendans se omnibus dominis cardinalibus, archiepiscopis, episcopis, prelatibus et toti Concilio, regrotando ipsis de eorum bona doctrina, reductione ejus de erroribus suis ad fidem rectam et Ecclesiæ unitatem ».

Refertur a Coelæ² habita ab Hieronymo coram Patribus oratio, in qua ex textu Exodi de iis, qui partim argentum, aurum, uniones, purpuram, byssum, hyacinthos, partim pelles pilosæ caprarum obtulerant, petito exordio, hæc addidit: « Vos igitur præcellentissimi viri vobisque consimiles tanquam veri Salomonis principes, in hoc sacro templo vestre fulgidæ sapientiæ, aurum, vobisque minores divinorum eloquiorum argentum, cæterique inferiores, per varias virtutum species varias et distinctas operationes, tanquam coccum, byssum, purpuram et hyacinthum ad faciendum speciosa vasa templi, ad reformandum militantis hierarchiæ sarthecla, diu jam est, quod offeritis atque obtulistis. Ego per vos tot, tantos talesque gloriosos viros, qui in comparatione vestri nihil sum, omni genere vitiorum habens caput fere abruptum, quid offeram? Ne tamen in hoc sacro templo constitutus coram Domino et vobis totaliter vacuus appaream, saltem pelles bestialium actionum mearum et fedarum operationum hispido pilos cum procinctu libere ex animo offeram, multo genere precario obsecrans vos singulos atque universos, ne despiciar totaliter, aut contemnar, neque cum his oblegiis a templo Domini, quod estis vos, expellar et ejiar ». Nonnullisque interjectis, hæc formula haeresim damnavit:

« Ego Hieronymus de Praga artium liberarum magister, cognoscens veram Catholicam Ecclesiam, et Apostolicam fidem, anathematizo omnem haeresim, præcipue eam de qua hæcenus infamatus fui, et quam præteritis temporibus dogmatizaverunt et tenuerunt Joannes Wicleff et Joannes Hus in suis opusculis, libellis seu sermonibus ad clerum et ad populum; propter quam causam prædicti cum suis dogmatibus et erroribus damnati sunt ab hac Constantiensi Synodo tanquam hæretici, et eorum doctrina prædicta similiter damnata, maxime in nonnullis articulis expressis in sententiis per hoc sacrum Concilium contra ipsos factis: consentio autem sanctæ Romanæ Ecclesiæ et Apostolicæ Sedi, et huic sacro Concilio, et ore ac corde profiteor in omnibus et per omnia, et præsertim de clavibus, sacramentis, ordinibus,

officiis et censuris Ecclesiasticis, indulgentiis et reliquiis sanctorum, et Ecclesiastica libertate, ac etiam de ceremoniis et aliis omnibus ad religionem Christianam pertinentibus, prout ipsa Romana Ecclesia et Apostolica Sedes et hoc sacrum Concilium profitentur, et specialiter quod praedictorum articulorum plures sunt notorie haeretici, et dudum a sanctis Patribus reprobati, quidam vero blasphemii, alii erronei, alii scandalosi, quidam vero etiam piarum aurium offensivi, et ipsorum nonnulli temerarii et seditiosi, et pro latibus fuerunt praedicti articuli per hoc sacrum Concilium nuper condemnati, et inhibitum omnibus et singulis Catholicis sub anathematis interminatione, ne de caetero dictos articulos seu eorum aliquem aliquis praedicare, dogmatizare, vel tenere praesumeret.

Cum etiam Hieronymus inter alia sua deliria in schola philosophica in propugnanda universalium realium opinione figuram triangularem induxisset, quam scutum fidei appellabat, ita rem in Catholicum sensum traxit, ut divinam essentiam in tribus suppositis adumbraret; qui articulus Catholicæ veritatis clypeus sit et fundamentum. Multis etiam verbis levare sese infamia, qua ob adjunctum ad suam necessitudinem Joannem Hus iniustus fuerat, conatus est. « Credidi, inquit, cum virum bonum esse, nec in aliquo obviare traditionibus sanctæ matris Ecclesiæ ac sanctorum doctorum. Imo etiam cum nuper in hac civitate mihi fuissent oblatis articuli per eum positi, et per hoc sacrum Concilium damnati, prima fronte non credidi suos esse, saltem in ea forma: cumque ab aliquibus egregiis doctoribus ac magistris in sacra pagina audivissem affirmari, quod sui erant, postulavi pro mea plena informatione mihi ostendi libros manus suæ, in quibus dicti articuli contineri dicebantur: quibus mihi ostensis, manu propria ejusdem scriptis, quam ut meam propriam bene cognosco, dictos articulos omnes et singulos, in ea forma qua damnati sunt, reperi esse conscriptos; unde non immerito comprehendi et comprehendo ipsum et suam doctrinam cum eorum sequacibus per hoc sacrum Concilium damnatam et reprobam fuisse tanquam hæreticam et insanam et hæc omnia supradicta, dico pure et sine conditione ». Ex quibus Hieronymi verbis constat Joannem Hus in seipsum mentitum, dum testes falsa ipsi affluxisse querebatur, quem jam autographis convictum, ea revocare detrectasse diximus: adjunxit Hieronymus se Concilii sententiam adversus doctrinam Joannis Hus ac Wicleffi latam probare: tum veniam erroris deprecatus est, quod dixisset in Ecclesia triumphanti fidem esse.

« Declaro, inquit, quod nunquam fui intentionis meæ, quod ibi esset fides sub ratione fidei, sed cognitio fidei subæquivalenter excedens: et generaliter quidquid ibi vel antea

dixerim, refero et subijcio humili corde determinationi hujus sacri Concilii Constantiensis. Insuper juro et per sanctam Trinitatem et per hæc sacrosancta Evangelia me in veritate Ecclesiæ Catholicæ semper et sine dubio mansurum, et omnes qui contra hanc fidem venerint cum dogmatibus suis aeterno anathemate dignos esse pronuntio. Et si ego ipse aliter (quod absit) aliquid consentire aut predicare praesumpsero, canonum severitati subjaceam, et aeternæ pena obligatus inveniar. Hanc autem confessionem, et professionis meæ paginam coram hoc sacro Concilio generali, et voluntarie porrigo, et eidem me propria manu subscripsi, et hæc singula conscripsi ». Hactenus Hieronymus, cujus chirographo ait Coelaus veterum novorumque (qua voce Lutheranos designat) Hussitarum frontes inuri, et flammæ rubore, quoties repugnant Ecclesiæ, confundi: ut vero Hieronymus impietatem iterum sit professus extremoque affectus supplicio, dicitur inferius: nunc reliqua in decima nona sessione gesta prosequimur.

46. *Sponsio indemnitas facta hæreticis ni hæresim dampnent non valet.* — Edita saucio est ad restituendum in sacro Minoritarum Ordine pristinae sanctitatis splendorem. Decretum etiam nullum impunitatis chirographum ab imperatore sive regibus quibusvis concessum valere, quin ob hæreseos crimen in jus vocati a iudicibus legum severitati subjiciantur, si errorem suum deponere recusarint, quamvis accepta publica fide freti ad Concilium accesserint, neque concepta contraria spe essent accessuri, neque illos, qui eam dederint, aliqua religione teneri devinctos, cum id quod potuere præstiterint. Hujusmodi vero decretum, quod multis proscindunt calumniis hæretici, a Patribus totius Concilii summa prudentiæ maturitate, unanimique omnium consensu promulgatum est: « Idem statutum », inquit Acta, « fuit approbatum, per dominos episcopos nomine quatuor nationum ac reverendissimum patrem dominum cardinalem episcopum Ostiensem nomine collegii cardinalium per verbum: Placet ». Decreti præterea fuere iudices ad cognoscendum Hussitarum, Bohemorum et Moravorum causam, qui iudicio fuissent arcessiti, nullo dignitatis immunitatisve habito discrimine. Datum sacerdotibus, qui Concilio navarent operam, ut sacerdotiorum censibus potirentur, ac si in Ecclesiis suis divino cultui vacarent.

Accessisse etiam hoc tempore ad Concilium Constantiense Samagitarum, qui recenter sacris Christianitatis initiati fuerant, oratores narrat Theodericus e Niem: « Die, inquit, xxviii mensis Novembris, intraverunt ambaxiatores Samoytarum de novo conversorum ad fidem Catholicam, sexaginta vel circiter numero, viri

satis proceræ stature, qui habitant inter Livoniam et Lituaniam prope Prussiam, et terra eorum, quam inhabitant, vocatur Semigallia, omnibus bonis repleta, excepto quod non crescit ibi vinum, et sunt sub regimine constituti Vitoldi, alias Alexandri, ducis Lituaniæ.

In sessione xx peracta vigesima prima Novembris, Fridericus Austriae dux, de vexata Tridentina Ecclesia ejusque juribus occupatis postulatus est, gravesque ei poenae indictæ, ni peremptoria die sacro Patrum tribunali se sisteret, ac Synodaliibus jussis obtemperaret.

47. *Colloquia regum cum Petro e Luna et hujus effugia et deliramenta.* — Illis filiis Concilii præsulēs tempus impendebant; dum Sigismundus Romanorum rex, cum Petro e Luna regeque Aragonum agitatum, ut vidimus, diu ante colloquium faciebat, cujus historiam ex publicis schismaticorum Monumentis excerpemus. Narrant illa Sigismundum una cum oratoribus Constantiensis Concilii vigesima prima Septembris die Perpiniatum ingressum, omnibus precibus a Petro e Luna petiisse, ut Pontificalia insignia abjiceret: illum vero respondisse viæ se justitiæ semper inhæsisse (quem tamen ab ea revera semper aversum fuisse, suis locis ostendimus: deinde postulasse, ut Concilii Pisani sententia rescinderetur; postea duas concordie confirmandæ rationes proposuisse. Prima erat, ut ipsi utpote creato cardinali a Gregorio XI renuntiandi Pontificis auctoritas ea vice concederetur quasi ob Urbani sententias jus illud abrogatum non esset. Secunda ratio nullis ambagibus erãt implicita, ut nimirum cardinalibus utriusque partis compromissum fieret, variisque legibus confundere omnia amissus est, ad Sigismundum eludendum serendasque novas discordias.

Addunt Acta schismaticorum, fuisse hæc repudiata ab eodem Romanorum rege, atque ab internuntiis Concilii Constantiensis, qui Petrum e Luna vehementissime urserint, ut Pontificalia insignia deponeret. Quomodo autem valrum responsum a perfido homine retulerint, ita subjecerunt: « Fuit ibidem responsum, quod ob salutem animarum et ad evitandos errores, et ut vera unio in Ecclesia sequeretur, oportebat ipsum debite providere et quod nisi sic fieret, non satisfaceret Dei servilio, bono universalis Ecclesiæ oblationibus per se hæcenus factis de via renuntiationis, que modum et finem unionis habent annexos, neque sacris canonibus, per quos via renuntiationis suis casibus ideo commendatur, quia sic a fine boni, quod sequitur, exciderent, et debito sui officii, cum providere super hoc ad eum spectet ex jure et prerogativa Apostolicæ Sedis, imo ad hoc compellunt ipsa divina jura pariter et humana ». Hos et alios antipapæ dolos Romanorum rex ac Synodi Constantiensis oratores sprevere, Obfirmatum ita-

que in perinaciam Petrum e Luna Ferdinandus rex Aragonum ab illa revocare pertentavit: addunt enim Acta: Deinde die tertia Novembris anni prædicti nempe, MCCXV, tradita fuit eidem domino nostro papa, ex parte dicti domini regis Aragonum, quedam cedula tenoris sequentis:

« Est visum serenissimo domino Ferdinando regi Aragonum, et aliis de obedientia domini nostri papæ Benedicti hic congregatis cum domino rege, quod pro tribenda unione in Dei Ecclesia sunt fienda sequentia. Primo quod aliquibus personis notabilibus, bonæ conscientie ac providis et discretis, et majori parti eorum concordandis, inter dominum nostrum papam et dictum dominum regem, dominus noster papa Benedictus conferat plenum posse renuntiandi papatui, et omni juri et possessioni sibi pertinenti in eodem pacto abjecto, ampliori modo, quo dictari possit, mediante stipulatione vallato, ac juramento roborato, quod nequeal dicta potestas revocari. Item conferat eisdem plenum posse convocandi Concilium generale, et auctorizandi, approbandi et confirmandi per ipsum Concilium peragenda: que convocatio poterit fieri de iis, qui sunt in congregatione Constantiæ, et de ambaxiatoribus regum, principum, et prelatorum et aliorum istius obedientie, qui illuc destinabuntur, prout inferius continetur, de aliis istius obedientie, qui illuc accedent. Item quod dictæ personæ sint fultitæ potestatibus antedictis, una cum ambaxiatoribus regum, principum et aliorum istius obedientie, habentibus posse ad interessendum in dicto Concilio, accedant ad civitatem Constantiæ, et recognoscant ac videant iam ipsi quam dicti ambaxiatores, si est materia preparata ad extirpandum schisma, et habendam unionem in Ecclesia Dei, et tractent: ac si eis videbitur materia preparata, concordent et finiant, prout eisdem personis et ambaxiatoribus, vel eorum majori parti videbitur cum existentibus in congregatione, que est in Constantia de habendo generali Concilio, et de unione habenda, et de renuntiatione jam dicta facienda, ac modo future electionis summi Pontificis, et omnibus aliis et singulis quomodolibet laugentibus principaliter vel incidenter dictam unionem, aut eis connexis vel dependentibus, incidentibus aut emergentibus ex eisdem. Item reverendissimi domini cardinales domini nostri papæ constituent procuratores dictas personas, vel alias idoneas et legitimas, concordandas per ipsum dominum nostrum papam et dominum regem, ad transferendum ista vice titulo donationis, commissionis aut compromissi seu alias, prout ipsis procuratoribus videbitur posse, eligendi papam cum vacaverit papatus, per mortem aut renuntiationem domini nostri papæ, pacto adjecto mediante stipulatione vallato, ac

juramento roborato, quod nequeat revocari. Item provideatur debite et honeste ac plene, circa statum, honorem et securitatem personae domini nostri papae in casu renuntiationis. Item serenissimus dominus Sigismundus Romanorum rex, et illi, qui sunt hic de congregatione Constantiensi, qui tamen habeant esse fulcili legitima potestate, assecurabunt hic quantum fieri possit, et ad idem assecurari faciant per congregatos in Constantia, quod dictae personae, quibus dabitur dictum posse per dominum nostrum papam, et ambaxiatores sapefacti ac procuratores dictorum cardinalium ac alii de ista obedientia, qui accedent dicta ratione ad Constantiam, possint libere, tuto et secure ire, stare et reverti ad Constantiam, in Constantia, et ubi voluerint: et quod nequeant compelli et distringi dictae personae, quibus dabitur posse, et dicti ambaxiatores ad aliquid faciendum, de iis, quae eisdem commissa existunt: sed quod semper in iis et aliis agendis per eos perfruantur plenissima libertate. Supplicem hunc libellum Ferdinandi regis Petrus e Luna fallaci hoc responso elusit:

18. « Respondeo, quod sibi et dictis dominis cardinalibus interdicenda non videtur facultas personaliter interessendi, fractandi, concludendi et exsequendi in negotio dictae unionis, cum nullae sint aliae personae, quarum magis interesse versetur, et negotium ipsum arduissimum sit tum propter intricacionem materiae, tum propter interesse magnum universalis Ecclesiae, tum propter animarum pericula et errores irreparabiles, quae si, quod absit, negotium non debite fieret, sequerentur: nec ulli venit in dubium, quod cura, sollicitudo et onus hujus tam ardui et tam periculosi negotii ad dominum nostrum spectat, et suis incumbit humeris ex commisso sibi ab alto officio, a quo quidem onere, urgente conscientia, se liberare non posset absolute personis aliis dimittendo. Item dicta practica magno discursu temporis indigeret propter discussionem, quae fieri haberet per praedictas personas ad videndum, an esset dispositio ad unionem vel non, et propter convocationem personarum hujus obedientiae ad illam congregationem, quae ibi dicitur Concilium generale. Item dicta practica in eo, quod vult unum generale Concilium fieri de hac obedientia et obedientia Constantiensium, periculosa est universali Ecclesiae, et vergens in divinam offensam, quia Catholicorum et schismaticorum communitio seu conventio in unum Concilium damnata est etiam de jure divino; imo Catholici sic se coadunantes schismaticis crimine schismatis se inficerent; unde sequeretur, quod volentes universale Concilium vel Ecclesiam unam facere, et sub uno universali Pontifice unionem inducere, conciliabulum facerent seu schismaticorum conventum, et populo Christiano proponerent idolum seu intru-

sum. Et si forsam contendat aliquis, neutram partem dictarum obedientiarum esse schismaticam, quod sibi non est concedendum, urgente tamen conscientia, fateatur oportet, quod saltem sunt indubii et formati schismatici illi, qui a domino nostro papa vel praedecessore suo fuerant ad praelaturas promoti, et ante gesta damnata conciliabuli Pisani ab obedientia domini nostri papae recesserunt, vel fuerunt principales actores seu directores eorum, quae facta et gesta fuerunt contra dominum nostrum papam in dicto conciliabulo, propter quod meruerant praecedentibus legitimis processibus per dominum nostrum judicari et declarari schismatici et pro talibus denunciati fuerunt annuatim in processibus solemnibus die Iovis sancta. Negari etiam non potest quin sint formati schismatici illi, qui dicunt et fatentur dominum nostrum papam esse verum papam, sed nihilominus sibi inobediunt, alteri obedientiae adherentes, cujusmodi sunt multi praefati, quarum quidem personarum quae, ut praemittitur, non sunt a schismate excusabiles, multae (ut notorium est) hodie sunt in Congregatione Constantiensi, et in ea de majoribus et principalibus reputantur. Et si, his non obstantibus, adhuc circa materiam dictae conventionis dictarum obedientiarum ad invicem in unum Concilium aliquis forsam contrarium opinetur, saltem tamen videre potest dictus serenissimus rex Aragonum, quod sine divina offensa in tali dubio status universalis Ecclesiae non est tanto discrimini et periculo submitendus, quin potius practica certa et secunda sit eligenda, prout eligit et jam obtulit dominus noster papa, ut continetur in sua cedula infra inserta. Item civitas Constantiensis quam dicta practica ad dictum unionis negotium nititur approbare, non est locus idoneus et securus ad ea, quae fienda sunt pro Ecclesiae unione, nec posset dominus noster eam acceptare sine reatu divinae offensa multis consideratis, et inter caetera attento quod omnes in Constantia constituti essent sub manu et potentia dicti serenissimi domini regis Romanorum domino nostro papae non obedientis, cujus voluntati et imperio nullus ex eis auderet contradicere. Constat etiam ex relatione fide dignorum, quod propter locum non tutum aliqui de dicta congregatione fugerunt, et aliqui protestati sunt super loci mutatione, unde non immerito et verisimiliter est timendum, quod procuratores domini nostri papae, dominorum cardinalium et personae aliae, quae pro hac obedientia ibi essent, non gauderent libertate: ex quo sequeretur, quod omnia, quae fierent, in dicto negotio, essent invalida atque nulla; et quod ille, qui de novo crederetur assumptus in papam non esset papa, sed potius intrusus. Neque super praedictis provide-retur sufficienter per praetensas in dicta practica securitales, maxime propter multa ibi contra nonnullos notorie perpetrata; unde super non

libertate eorum, que in dicto loco fierent, apud multos etiam, qui ibi de principalibus sunt, opinio et infamia insurrexit. Per predicta ergo videre potest serenitas regia, quod dominus noster papa non potest absque offensa divine majestatis et evidenti periculo universalis Ecclesie predictam practicam acceptare. » Pergit ad suam honestiori furore colorandam pertinaciam obtrudere superiores concordie incundie eminentias rationes, quas a nuntiis Constantiensis Concilii et Sigismundo rege Romanorum, ut fallaces et improbas speratas vidimus, et crimen a se in Sigismundum transferendo, addit: » Tractatus rumpendo, a dicta villa Perpiniani die quinta jam dicti mensis Novembris recessit, ejus recessu eidem domino nostro papa minime infirmato: quas, facto presentiens idem dominus noster papa nuntios prefatos dicte congregationis Constantiensis ad recessum precipuos die septima dicti mensis Novembris per certas notabiles personas ab eodem domino nostro papa sufficiente potestate munitas, eos quos reperire potuerunt etiam in via rogari, hortari, moneri et requiri fecit in scriptis, ut acceptarent aliquam deviam per eundem dominum nostrum papam oblatam, vel aliam seu alias rationabiles aperirent. »

49. *Porrecti iterum supplices libelli a regibus Petro e Luna, qui pertinacior Illiberim fugit.* — Ad frangendos Petri e Luna dolos, iterum porrecto gravi libello, Ferdinandus rex Aragonum nona die Novembris hujus anni una cum Castellae et Navarrae regum, atque Armeniaci Fuxique comitum oratoribus interpellavit ipsum, ut missis ambagibus, ambiguo Pontificatus jure cederet, tum Gregorii et Joannis amulorum exempla, tum impendentia ipsi cedere debere tanti pericula, tum vota totius Christiani orbis proposuit. At æquissimis postulatibus non assensit antipapa, sed duodecima Novembris die scripta fallacia composuit, in quibus longis circumvolutionibus et anfractibus iterum Sigismundi regis Romanorum et Constantiensis Synodi oratorum eum ipso gesta, ac data iis inania responsa percensuit, turpiterque mentitus est, consentaneas a se concordie rationes propositas, neque offensionis, quam passus esset rex Romanorum, vitium sibi adscribendum: demum subdidit opera interpretis: « Sed veniendo ad conclusionem requisitionis predictae respondet dictus dominus noster, quod renuntiare papatus sic simpliciter, sicut petitur, non debet, prout late superius est deductum: sed paratus est renuntiationem facere de suo jure papatus: observata tamen una ex practicis supra insertis, vel alia justa et rationabili practica, quam nunquam exclusit, neque intendit excludere, pro dicta unione Ecclesie consequenda ». Addunt Acta Petri e Luna, ipsum sua incolumitati diffidentem Perpiniano xiii Novembris Illiberim abiisse.

De hac illius fuga hæc relata ad Constanti-

ense Concilium memorat Theodoricus Niemus¹: » Quartadecima die mensis Decembris multe litterae missivae ad nos productae fuerunt, aliqua de Perpiniano, aliqua de Narbona, in quibus continebatur, quod rex Romanorum voluit recedere de Narbona, et iter ad nos redeundi arripere: sed Hispaniae, Aragonie et Navarrae reges, necnon Fuxi et Armeniaci comites, et ambaxiatores regis Scotorum atque multorum aliorum magnatum adhuc existentium in Perpiniano per eorum nuntios ipsi domino regi Romanorum directos ad Narbonam dictum dominum regem Romanorum strictissime rogarunt, ne ita repente recederet sine fine; sed suos oratores cito eis destinaret, cum quibus sperabant invenire bonum modum et ordinem pro unione predicta, et quod ipsum Petrum de Luna cedere suo papatus operaret: quod si non faceret, sibi obedientiam in regnis et partibus illis subtrahere, eumque terra marique persequi vellent; de quo ipse rex Romanorum gavisus, misit e vestigio quosdam suos solemnes oratores ad Perpinianum; quibus illuc advenientibus, et cum magno desiderio nobilium et popularium receptis, ordinatum et conclusum fuit, quod daretur dilatio xv dierum precise ipsi Petro, infra quos haberet cedere, aut ut haereticus in persona et rebus suis persequi deberet. Ipse vero Petrus hoc sentiens quosdam illarum partium potentes donis et promissis sophisticavit pro se more suo creando quatuor eorum charos in magnos antistites, et unum eorum in cardinalem, et quibusdam ex eisdem potentibus, qui pro se aut suis volebant habere tales Ecclesiasticos honores, dedit aliquas pecuniarum summas in promptu, quod eum juvarent, ut tutus ab inde per mare recedere posset, prout fecerunt. Et postquam pervenit cum galeis suis ad castrum Colibræe maritimum, in seculi fuerunt cum ambaxiatores illarum civitatum, scilicet Barcelona, Cesar Augusta, Valentia, Majorica, Dertusia, Girona, Perpiniani, et quarundam aliarum magnarum civitatum secus mare consistentium usque ad dictum castrum Colibræe, et ibi obsederunt eum et realiter spoliarunt, seu nudarunt ipsas galeas remis et aliis instrumentis inibi repertis, quod ab inde ulterius recedere non poterat. Quid autem subsequutum sit, ignoramus. Sed quod dicti ambaxiatores earundem civitatum in hoc conclusissent essentque concordēs, quod nollent amplius stare sub obedientia dicti Petri, sive cederet sive non; ipsi nihilominus huic Concilio intenderent adherere, dictumque persequi pro eo, quod toties sponte jurasset et vovisset Deo et sanctis ejus solemniter et in scriptis ante perversum ejus papatum, et in illo etiam, quod ipse semper paratus esset, velletque sponte cedere dicto ejus papatus, quotiescumque super hoc requireretur, et sibi adherentibus, et alter vel alii

¹ Niem. in VI. lib. XXIII.

alterius et aliarum obedientia vel obedientiarum nominatus seu nominati in ejus vel eorum obedientia seu obedientiis, papa vel pape etiam sponte cedere vellet vel vellent et iterum contra juramenta et vota sua predicta temere veniret ad volendum adimplere, subterfugia quarendo et ne ipsa unio fieret, fugiendo. »

Die proximo ab ejus in portum Illiberitanum impulsu referunt dicta repetita ab rege Aragonum superiores preces; usque adjecta hae fuisse:

« Beatissime pater.

« Quia, urgentibus causis et motivis in dictis supplicatione et requisitione expressis, via paratur opportunius, quam a die orti schismatis usque nunc ad consequendam Ecclesiae unionem; nam facta per sanctitatem vestram cessione, de qua extulit supplicatum, speratur verisimiliter, quod in Concilio generali universalis Ecclesiae, quod breviter, dante Domino, congregabitur, providebitur sanctae matri Ecclesiae, per eos ad quos pertineat, de unico, indubitato ac universalis pastore, forte per aliquod de predictis jam apertis, vel per alias aut abiter, prout in eodem Concilio per eos, ad quos pertinebit, dirigente Spiritu sancto disponetur, et ordinabitur, cum aliter nequeat in predictis legitime provideri: exstirparique speratur schisma pestiferum, et sic obviabitur scandalis et divisionibus ob dictum schisma usque nunc pullulatis, et quae timeantur oriri in posterum, nisi dictae reunitionis remedio occurratur: ideoque, beatissime pater, Raimundus de Plano, Bonanatus Petri legum doctor ac Petrus Serra decretorum doctor ambaxiatores et procuratores illustrissimi domini Ferdinandi regis Aragoniae et Siciliae, etc. filii vestri devoti cum debita reverentia vestrae sanctitatis, videntes per vestram responsionem supplicationi et requisitioni predictis non fuisse, ut debuit et congruit necessitati unionis Ecclesiae, satisfactum; stantes et perseverantes in supplicatione et requisitione jam factis cum repetita reverentia ob Dei servitium et dictum beneficium unionis, et ex causis supradictis et aliis pluribus nolissimis, ac etiam toti mundo supplicant sanctitati praedictae semel, secundo, et tertio ac saepe saepius, et instanter et cum geminata instantia, et dictis vicibus cum dicta reverentia pariter eandem sanctitatem obsecrant et requirunt quatenus exsequatur et impleat operis per affectum per se vel suos procuratorem seu procuratores, ad id plena et irrevocabili potestate suffultos. Alioquin, beatissime pater, si vestra sanctitas supplicata et requisita (quod non creditur) realiter non exsequatur, dicti supplicantes et requirentes, solum Dei servitio immitentes, cui prius obligati existunt, et zelo unitatis sanctae matris Ecclesiae et totius reipublicae omnium Christianorum, et quieti pacificae eorundem cum eadem sanctitate repetita reveren-

tia protestantur de omni jure universalis Ecclesiae, ac ipsius supplicantium, et alterius cujus intersit, et de recurrendo ad remedia licita, juridica et honesta.

« Caeterum, beatissime pater, quamvis possit Concilium generale Ecclesiae universalis in hoc casu tanta necessitatis Ecclesiae congregari, et in eo possint et valeant convenire omnes tam obedientiae vestrae, quam obedientiarum olim Joannis et olim Gregorii, qui alias consueverunt ad Concilium congregari, quorum dictarum obedientiarum olim Joannis et Gregorii magna pars sit ad praesens in Constantiensi congregata et ab aliquibus curiosis in dubium revocetur, quamvis dubitandum non sit, an valeant illi dictarum duarum obedientiarum simul cum illis de vestra obedientia in Concilio generali Ecclesiae universalis congregari, pro exstirpando hoc nefario schismate, et unione jam dicta consequenda, et debite providendo de unico et indubitato summo Pontifice universalis Ecclesiae; ideo ex superabundanti cautela et ut tollatur omnis dubitationis scrupulus eidem sanctitati supplicanti dicti ambaxiatores et procuratores, quatenus alicui seu aliquibus personis, de quibus merito confidere debeat dictus dominus rex et alii reges et principes vestrae obedientiae, qui totis conatibus prosequantur et prosequi intendunt exstirpationem dicti schismatis, et assecutionem dictae unionis, committere dignemini vires vestras, et plenum posse dare convocandi dictum Concilium generale, et auctorizandi, approbandi et confirmandi per ipsum Concilium, peragendi ac tollendi, irritandi, abolendi atque cassandi omnes et singulos processus, sententias qualescumque, ac penas factas, latis, decretas et promulgatas in obedientiis dictorum olim vocatorum Gregorii et Joannis, et singulares eorundem occasione vel ex causa dicti schismatis, et omnem maculam sive notam juris aut facti exinde contractam, et omnes et singulas personas dictarum duarum obedientiarum habitandi et cum eis dispensandi, quantum opportunum sit aut indigebunt, et providendi et ordinandi quod non possit excipi de dictis sententiis aut penis contra intervenientes in dicto Concilio, nec contra personas deputandas in dicto Concilio, nec contra eligentes papam, nec contra eum, qui fuerit in papam electus, ipsasque personas ad predicta omnia et singula habitandi, et omnia alia et singula faciendi, quae erunt necessaria, expedientia seu opportuna circa predicta et alia dependentia, incidentia aut emergentia ex eisdem, et mandare dignemini eidem personae seu personis fulcibus dicta potestate, quatenus ex quo vestra beatitudo recessit ab hac villa, ubi tractatur ad praesens de preparatoriis dictae unionis, resideant in hac villa, et redeant alibi, ubi disponetur per reges et principes et alios de vestra obedientia hac ratione praedicta

congregatos, et poterunt facilius per alium vel alios vestra potestate suffultos expediri, quam pater sancte, per vos personaliter, attentis aetate et gravitate personae vestrae et statu vestrae eximie dignitatis. Verumtamen ubi sanctitas vestra nolit id committere, supplicanti eidem sanctitati, ipsamque exhortantur, obsecrant et reverenter requirunt, quatenus illico revertatur ad villam Perpiniensi, ubi de dictis preparatoriis et negotio unionis tractatus, et praedicta omnia et singula, quae essent ut praemittitur, per dictos commissarios fienda et exsequenda, faciat et exequatur: offerunt se iidem supplicantes, quod per se et etiam una cum aliis ratione praedicta congregatis providebunt et provideri facient per eos, ad quos pertineat, de salvo conductu et securitatibus tam V. S. suo caveat, quam etiam suo cautela dictarum personarum seu personarum. Haec quidem sunt utilia, opportuna et etiam commoda tractandi et negotio dictae unionis, et quietiva conscientiarum omnium, signanter illorum, qui sunt de vestra obedientia; et sic etiam facta fuere per commissarios dicti olim vocati Gregorii habentes ad id posse legitimum, tempore quo procurator ipsius Gregorii nomine ejusdem renuntiavit praetento juri, quod idem Gregorius in papatu se habere dicebat; et iterum etiam praedicta se fieri supplicant, obsecrant et reverenter requirunt: alias enim protestantur de omni jure universalis Ecclesiae et alterius cujusvis.

« *PARIS secretarius.*

« Et similes requisitiones factae fuerunt pro parte dictorum Castellae et Navarrae regum, et comitis Fuxi ».

50. *Responset Petrus salubria consilia.* — Iusta regum Hispaniarum petita contempsit Petrus e Luna; aiunt enim ejus Gesla: « Non videtur necessarium ad supplicationem et requisitionem die quartadecima ejusdem mensis et anni, (scilicet Novembris m^ocxv.) in Quoquoquo Elnensis diocesis presentatum, in quantum cum primis supplicatione et requisitione concordant, pro nunc aliud respondere. » Et infra: « In quantum vero in supplicatione et requisitione praedictis subjungitur protestatio de jure universalis Ecclesiae, etc. huic protestationi idem dominus noster, ut ponitur, non consentit, quia nec jure nec ratione fulcitur, imo ipse, cui ex officio incumbit omne jus universalis Ecclesiae defendere, et animam suam pro illo defendendo ponere, protestatur pro se et ipsius Ecclesiae nomine de suo et ejusdem Ecclesiae interesse, et de jure ipsius Ecclesiae conservando, ac de providendo, si opus fuerit, per Constitutiones factas et fiendas pro illius tuitione ac defensione, et per remedia juridica necessaria, ac etiam opportuna, necnon per penas spirituales et temporales, contra quas-cunque personas, cujuscunque status et con-

ditionis existant, contrarium attentantes, aut eis in attentando iniquissimi dantes auxilium, consilium vel favorem, etiam si cardinalatus, patriarchali, archiepiscopali, episcopali, imperiali, regali, aut quacunque alia Ecclesiastica vel mundana praefulgeant dignitate. Interjectisque nonnullis, lucidis coloribus intempestivum Perpiniensi discessum ita excusat: « Rex Aragonum mirari non debet de recessu sibi per eundem dominum nostrum per antea intimato, nam etsi omni tempore et in omnibus causis deceat Romani Pontificis libera provenire consilia, et ipsius in nullo vacillare judicia, isto tamen tempore et in tanto negotio, ubi omnimoda libertas requiritur necessarium summe videtur, quod in tali loco negotia pertractentur, in quo ipse et tota curia sua fruatur omnimoda libertate: et cum idem dominus noster adhuc non pervenerit ad locum, ad quem pro personae suae securitate ire decrevit; sed adhuc sit in via, propterea omnibus aliis in supplicatione et requisitione praedicti regis contentis singulariter respondere de presenti non potest, etc. »

51. *Paniscolum se subducit, dum oratores Hispani instant iterum ut Pontificatum deponat.*

— Paniscolum se recepit antipapa, ac tum die xii Decembris ejusdem anni m^ocxv. Aragonum, Castellae et Navarrae regum, comitumque Armaniaci et Fuxi oratores tertio flagitarunt ab eo, ut, posito pseudopontificatu, concordiam restitueret Ecclesiae repetisque superius cum eo gestis, et de recessu intempestivo questi, haec illi denuntiarent:

« Bealissime pater.

« Raimundus Xatmaz miles et Petrus Basseti legum doctor consiliarius, ambaxiatores et procuratores dicti domini regis Aragonum, vestrae intiment sanctitati, quod ob non factam renuntiationem supradictam, quam eadem sanctitas facere debuit de jure divino pariter et humano, et quam offerre nudo verbo non fuit sufficiens, et ob non implementum aliorum quaer supplicata et requisita fuere, dictos reges et principes, licet invilos, cum sciant se reddituros rationem pro Ecclesia, quam Christo luendam susceperunt, quia sive augeatur pax et disciplina Ecclesiae per dictos principes, sive solvatur, ille ab eis rationem exiget, qui eorum potestati Ecclesiam tradidit luendam: urgente quoque zelo fidei et necessitate ac opportunitate perveniendi ad unitatem universalis Ecclesiae, quae ab initio praedicti schismatis usque nunc attingi non potuit: oportebit pro defensione juris dictae universalis Ecclesiae, pro Dei servitio et exoneratione suae conscientiae, ac respectibus aliis tam in iis quam in aliis supplicationibus et requisitionibus positis, uti debitis remediis licitis et permissis, et licet amplius supplicare aut requirere non sit necessarium; ad uberiores tamen cautelas non interdicta

facultate utendi suo casu diebis remediis cum dictis regibus et principibus visum fuerit vestre sanctitatis responsione ullatenus expectata, imo omni facultate retenta, iterum et iterum, ac quantis possunt geminatis vicibus supplicant et requirunt cum debita reverentia sanctitatem vestram, quatenus pro Deo principaliter et pro beneficio celeriori perveniendi ad unionem sancte matris Ecclesie, ac compatiendo tanto animarum discrimini et infinitis occurrendo scandalis per effectum operis, bis supplicata per ambaxiatorem dictorum regum et principum, seclusa omni mora, adimpleat significata eidem sanctitati, quod illustrissimus rex Romanorum et alie personae missae per Concilium Constantiense, vel tempore suae missionis erant et sunt in Narbona, et continue per suos ambaxiatores tractant seu tractabant in dicta villa cum dicto domino rege Aragonum et ambaxiatoribus aliorum regum et principum pro bono juridico, compendioso et concordi remedio ad extirpandum schisma pestiferum, et pro veniendo ad beneficium unionis: alias dicti ambaxiatores et procuratores nominibus supradictis in dictis supplicationibus persistentes cum debita reverentia, ad effectus expressos in dictis prima et secunda supplicationibus et requisitionibus et ad omnes et singulos alios effectus necessarios seu utiles actui sanctae unionis iam dictae protestantur quod dicti reges et principes utantur remediis debitis, licitis et permissis, et turbari naviculam S. Petri amplius, quantum in eis fuerit, non permittent. Et similis requisitio facta fuit pro parte ambaxiatorum dicti domini regis Castellae: et nominati ambaxiatores dicti domini regis Aragonum in praedicta cedula nominati dixerunt, quod dictum fuerat eis, ut facerent similem requisitionem ex parte dicti regis Navarriae ».

52. *S. Vincentius Ferrerius, in Petrum e Luna invehitur ejusque pertinaciam reprobatur.* — Obsurdum ut antea Petrus e Luna ad has voces multaque adversus Synodum Constantiensem temere effudit, mentiens impudentissime illam in exitium Ecclesiae congregatam: utque pertinacia socios sibi compararet, conventiculum suorum Paniscola coegit, quod in mensem Februarii anni mcdxxvii extrahendum promulgavit. Cum vero efferretur superbia, quod duo annuli jam Pontificia insignia posuissent, atque ad alendum in Ecclesia vetus dissidium per summam hypocrisim jactaret, nunquam a se Ecclesiam desertum iri, Ferdinandus Aragonum rex S. Vincentium Ferrerium consuluit, quid in tanta rerum perturbatione agendum esset: qui¹ divino lumine collustratus respondit, deserendas illius partes si trina vice postulatus, voluntaria abdicatione Ecclesiam in pristinam concordiam

reducere detrectaret. His consentanea refert Theodoricus e Niem, nimirum illum¹ publicis concionibus in Petrum e Luna, ut pravam hominem fallacemque declamasse: « Asserunt, inquit, aliqui quod quidam frater Vincentius Ordinis fratrum Praedicatorum eloquens valde et sermocinator egregius, necnon theologus profundus, habens gratiam et favorem communis populi, qui libenter audit sermones ejusdem qui per multos annos in Latinis et vulgaribus sermonibus publice praedicavit quod dictus Petrus esset verus papa, et quod libenter pro bono unionis praedictae sponte suo papatu cedere vellet; cum ad hoc conspiceret tempus optimum, quia sic dictum fratrem et alios plerosque decepit. Sed videns noviter ipse Vincentius, quod dictus Petrus fidem verbis et promissis ejus hujusmodi non dare in eodem tempore opportuno, totaliter declinavit ab ipso praedicando publice per dictum regnum in diversis provinciis et locis perque transitum ex tunc fecit et facit contra eundem Petrum, quod sit vir pravi et fallax et fictus, decipiendo populum Dei; quodque juste persequendus sit usque ad mortem ab omnibus Christianis et persequens aut interficiens eum mereatur ». Haec postrema Theodoricus ex vulgi sermone addidit; porro nulli licet quemquam auctoritate privata interire: « Et tunc sequitur in hoc maxima turba, quocumque vadit devotorum Christianorum, ut audiat hujusmodi sermones, et divinis eloquiis per ipsum sedulo informetur ». De eodem viro sancto haec tradit Petrus Ranzanus² in ejus Vita: « A multis tam Ecclesiarum praelatis, quam terrarum principibus res omnis fidei B. Vincentii commissa est, tanquam hominis, qui verax prudensque et esset et haberetur, nec quareret gloriam terrena dignitatis: propter quae unusquisque arbitratur neminem inter mortales reperiri posse, qui tantum negotium, vel diligentius, vel prudentius, vel melius perficeret ». Et intra: « Consultuit, nimirum Petro e Luna, ut potius in summa inopia ageret vitam, quam quod propter terrenam dignitatem suam inter populos Christianos discordia foveretur, etc ». Longe aberat ille ab hac pietate, nam potius Ecclesiam lacerare, atque ab ejus communione ejici, seque nunquam desituri suppliciis addicere, quam antipapales apices abjicere maluit. Tradit idem auctor maximos labores a B. Vincentio Ferrerio pro tollendo schismate susceptos, gestasque ad plures reges atque ad Petrum e Luna ea de causa legationes: jussum³ vero antea a Christo ex Avinionensi aula ad populos Evangelica doctrina erudiendos discedere, oblatumque a Petro e Luna cardinalatum respuisse.

53. *Hispanorum decreta pro abolendo schi-*

¹ Surt. I. XAD. Ann. c. 53.

¹ Niem, in Vita Jo. XXIII. — ² Ranz. I. II. c. 3. — ³ Eod. lib. c. 4.

smate concepta, et plurimum Bohemorum defectio.
— Igitur consilio habito Perpiniensi a Ferdinando Aragonum rege cum oratoribus regum Castellæ, Navarræ et Fuxi comitis, qui etiam tum Petro e Luna adhaeserant, unanimes decreverunt¹, sprete ejus contumacia, incumbendum ad Ecclesiarum conjunctionem redintegrandam, atque hanc inire rationem, ut Patres Constantiæ congregati Petri sectatores, atque hi vicissim Constantienses appellarent de habenda Constantiæ Synodo, cujus cogendæ hæc designarentur causæ ad unicum pastorem universæ Ecclesiæ praticiendum moresque Christianorum emendandos: prius tamen Petrus e Luna honore vel sponte abiret vel a Concilio et sacris legibus dejiceretur: in quem cum ferenda esset sententia, vel ii qui ex ipsius sectatoribus ad Concilium profecturi essent, vel saltem major eorum pars assentirentur, dandam operam ut anathematis ab adversarum partium Pontificibus promulgati abrogarentur, et gesta a Petro et conferenda Ecclesiarum administratione confirmarentur: et si ii qui cardinalitiam purpuram gerebant conjunctive eidem Petro e Luna erant, discederent ab ejus obsequio, in cæterorum cardinalium numerum admitterentur: quæ ex ipsis eorum actis perstringenda visa sunt.

«Conclusiones receptæ per dominum regem Aragonum cum consilio suo in Perpiniensi cum absentia domini nostri, dum erat Paniscola.

«Pro extirpando schismate quod, proh dolor! diu viguit in Ecclesia Dei, et assequenda unione domino regi et ambaxiatoribus illustrissimorum regum Castellæ et Navarræ, ac egregii comitis Fuxi videtur, quod sint fienda sequentia. Primo quod debeat congregari et convocari Concilium generale omnium obedientiarum tam domini nostri papæ Benedicti, quam olim vocati Joannis, et olim vocati Gregorii contendentium de papatu, ita quod congregati nunc in Constantia seu habentes posse ab eis vocent reges, principes et prælatos ac alios consuetos vocari ad Concilium generale qui sunt de obedientia domini nostri papæ Benedicti, ut certa die hic prætigenda sint in civitate Constantiæ provincie Maguntine pro celebratione dicti Concilii, et pari forma reges, principes et prælati istius obedientie, qui hic sunt congregati, etiam vocabunt reges, principes et prælatos alterius obedientie, etc. et in eadem civitate Constantiæ, etc. Item convocatio fiat ob causas sequentes et non alias: videlicet pro extirpatione jam dicti schismatis, et assecutione dictæ unionis, et pro fienda electione, et in stando fieri electionem unice futuri summi Pontificis per illos, ad quos pertinere debeat, vacante tamen prius papatu per renuntiationem dicti domini papæ Benedicti, aut electione per sententiam, et etiam pro procedendo contra

eundem dominum nostrum papam Benedictum nolentem aut subterfugientem renuntiare per illas vias, per quas reperitur de jure posse procedi in tali casu, et etiam pro reformando statu universalis Ecclesiæ tam in corpore quam membris, et pro aliis causis inferius denotatis una cum dependentibus, emergentibus et connexis et etiam ex prædictis et infrascriptis, ita quod pro causis præexpressis necnon et infrascriptis tantummodo, non pro aliis convocetur et congregetur dictum Concilium generale: et ii, qui venerint de hac obedientia ad dictum Concilium, ingredientur dictum Concilium solum pro dictis causis, et non pro aliis, et eodem modo et non alio per alios recipiantur et admittantur; hoc expresse addito, quod ad aliam procedi non valeat, et si procederetur, quod non valeret: et ista dicentur et assecurentur meliori et validiori modo, quo fieri posset. Item quia reges et principes et alii sue obedientie non possent obedire, alium eligendo in papam universalem totius Ecclesiæ, nisi iste dominus noster Benedictus renuntiaret papatu, vel fuerit judicialiter ac rite et legitime ejectus a papatu, et interest regum, principum ac omnium istius obedientie, quod super iis debite provideatur, quod interesse non cadit in aliis obedientiis, quia non habent eum pro papa, ideo est necessarium quod serenissimus dominus imperator, et habentes posse a congregatione Constantiæ assecurent, quantum fieri possit, reges et principes ac alios istius obedientie, que in processibus, provisionibus ac sententiis, que fiunt ac proferuntur contra eundem dominum nostrum papam Benedictum, habeant semper intervenire illi, qui de dicta obedientia ibunt ad dictum Concilium, vel major pars eorum, et habebunt ipsi, vel major pars procedere, providere et sententiare, que fuerint rationis prædicta procedenda, providenda et sententianda contra dictum D. N. papam, itaque absque prædictis, vel majore eorum parte nihil possit procedi, etc., contra dictum D. N. papam, etc., de qua securitate, et etiam de securitate, quod non possit ad alia quam supra expressa et infrascripta per dictum Concilium procedi, tractabunt aliqua pro parte domini regis cum ambaxiatoribus serenissimi domini imperatoris et cum ambaxiatoribus Concilii Constantiæ. Item est providendum qualiter tollentur, revocabuntur et irritabuntur quecumque sententiæ per olim Gregorium et olim Joannem et suos prælatos prædecessores, a tempore exortu schismatis citra, contra dominum nostrum B. prolata in hac obedientia et homines ejusdem approbent, laudent et confirmant, et etiam meliori modo, quo fieri posset, plenissime firment omnes et singulas concessionem et gratias factas per D. N. PP. E. quibusvis personis intra suam obedientiam de quibusvis dignitatibus, archiepiscopa-

¹ Ms. Franc. card. Barber. tom. II. de schism. p. 17.

libus, episcopalibus, aliis officiis et beneficiis in et alias quibuscumque et quascumque investiture, investituras et alias concessionem, et gratias factas quibusvis personis etiam secularibus cujusvis excellentie, dignitatis et conditionis existant : ista sunt largius dictanda, et omnia et singula acta intra suam obedientiam, quod alias ad papam pertinere dignoscantur. Item est providendum quod cardinales domini nostri PP. B. si voluerint adherere opinioni dictorum duorum regum et principum istius obedientie, habeant reputari, recipi et admitti in dicto Concilio, in cardinales sancte universalis Ecclesie, et debet provideri circa titulos cardinalium. Item erit providendum circa officiales curie Romane, quibus per dictum papam sunt collata officia. Item est providendum de securitate illorum istius obedientie, qui ibunt in Constantiam pro celebratione dicti Concilii, et aliis supradictis ». Hispani demum eam seculi sententiam, ambiguum Pontificem, vigente schismate difficili, Concilio Oecumenico subesse, oratores Constantiam decrevere, ut in Petrum e Luna una cum ceteris presulibus legibus animadverterent, quibus de rebus proximo anno agendum erit. Ceterum memorant plerique scriptores superiora etiam fuisse Narbonne conventa in Ecclesia principe, cum Sigismundo imperatore et Concilii legatis xiii Decembris, sed ampliori forma, que in Actis post sessionem xx extant, aguntque de iis congressibus Gobelinus ¹, S. Antoninus ², Surita ³, Mariana ⁴ et alii.

Captam a Patribus ingentem letitiam de Hispanorum perlinacissimum antipapam suum deserentium ad Ecclesiam Catholicam reditu, narrat hisce verbis Theodoricus Niemius ⁵ : « In festo S. Thomae Cantuariensis infra festa Natalis Domini », et infra : « Perlectis dictis litteris, statim fuit facta letitia magna presentibus, et ipsa nova gaudio audientibus, et campana Ecclesiarum Constantiensium in augmentum letitie hujusmodi pulsabantur, fuit etiam tunc magnus concursus illico ad magnam Ecclesiam per ipsam Germanicam et alias nationes. Hic etiam existentes in celebratione Concilii memorati, quorum valde multi pre nimio gaudio plorabant, ceteri vero una voce : *Te Deum laudamus* ; devotissime concinnebant. Retulerunt etiam in publico sive coram ipsis nationibus bajuli earundem litterarum, quod non poterant ore promere, aut dicere quam ingens et celebre gaudium factum fuit in partibus Hispanie et Aragonie, necnon vicinis regionibus toti populo et omnibus habitatoribus in partibus ipsis de illa jucunda conclusione universalis pacis et unionis Ecclesie predictae, si datum sit desuper,

ut speramus, subito subsequenda. Die Luna infra eadem festa Natalis Domini, Constantie, solita hora, facta fuit sollemnis processio, in qua fuerunt domini cardinales et alii etiam prelati inferiores illic ad generale Concilium congregati, qua peracta, fuit celebrata in majori Ecclesia, cum non modica frequentia, ac letitie cleri et populi Constantiensis missa de Spiritu sancto, multis etiam tunc pre gaudio flentibus illic, ac eis et aliis pro tanto bono Deum collaudantibus, ex quibus nobis fertilis spes datur a Domino, quod dicta unio fieri debeat in universalis Ecclesia cito, prout in precedentibus recitatur ».

Dum Aragonie, Castellani, Navarrai, Armeniacenses et Scoti ad Ecclesie conjunctionem redire parant, plures Bohemi ab ea se divulsere, et priorem letitiam confundere, ut narrat idem Theodoricus Niemius ¹ : « Eadem die venit huc de Bohemia quidam familiaris predicti Hieronymi Bohemi apportans de regno Bohemie quandam litteram patentem scriptam, et quadringentis et quinquaginta duobus sigillis sigillatam, et totidem Bohemorum, inter quos sunt plures barones ac milites, militares, necnon armigeri populares, et plebei, qui omnes unanimiter erant, et sunt de secta quondam Joannis Huss etiam Bohemi et archiheretici hic propterea alias combusti. In qua quidem littera reprehenderunt hoc sacrum Concilium de hoc, quod dictus Joannes, auctorizante prefato Concilio, et eo nolente suos errores abnegare totaliter judicatus et punitus fuit, asserentes, quod ipse erat vir sanctus et justus, nec similis sibi reperitur in bonitate et sanctitate, quodque per hoc dictum Concilium peccavit et male fecit ; et propterea ipsi noluerint, nec velint adherere et obedire. Et adeo multiplicati sunt predicti heretici in partibus illis, ut publica fama laborat, quod etiam reverendus pater dominus episcopus Lutthomisiensis, qui licet sit magnus, nobilis et etiam potens opere et sermone in regno predicto, et alias fuerit per ipsum Concilium ad dictum regnum destinatus ad exstirpandas hereses hujusmodi, de illo, et illic veniens cum litteris multis dicti Concilii ; necnon adhibita per eum omni diligentia ad expurgandum dictum regnum de hereticis et heresibus hujusmodi, et reddendum domino plebem perfectam ; verumtamen in hoc hucusque proficere non potuit, nec potest : sunt enim adeo dicti heretici contra eum sibi que adherentes pertinaciter coadunati in eorum perfidia, quod vix audeat exire, et satis dubitat de persona et bonis ipsius. Et sic modicum proficimus, mittendo ipsum ad procurandum salutem in natione perversa, que ipsum Joannem Huss predicat et concelebrat pro apostolo seu martyre glorioso

¹ Gobel, in Cosm. vet. VI, c. 93. — ² Ant. III, p. tit. XXII, c. 4, § 3. — ³ Sur. Ann. I, XII, c. 53, 55, 96. — ⁴ Mar. de reb. Hisp. I, XX, c. 7. — ⁵ Act. Const. Conc. sess. 20.

¹ Niem. in Vit. Jo. XXIII.

populus stultus et insipiens utinam intelligeret et novissima provideret. Et ecce quantum periculum est in Christianitate, cum capita praesidentium ad invicem obliquantur: vel qualiter prudenter et bene procedant, dum singula eis supposita non respiciunt diligenter». Ad excindendam hanc haeresim antequam viribus et audacia magis confirmaretur, opus erat expedito exercitu cruce signato, cum Wenceslaus ob inertiam haereticos non coerceret. Verum Sigismundus Caesar patrio amore morem gerens Bohemis, ut videbimus, nimium indulsit.

54. *Dum Sigismundus imperator regibus Angliæ et Galliarum componentis vacat, Turca sacram excursionem in hungariam aliasque regiones facit.* — Digressus ex eo Hispanorum colloquio, cui etiam Francorum et Angliæ regum oratores interfuerunt, Sigismundus rex in Gallias profectorem paravit, ut refert Gobelinus¹, ad ortum inter Henricum V et Carolum VI reges ingens bellum rei Christianæ exitiale sedandum; Henricus enim, cum res Gallicas, impotentis regis, et Aurelianensi Burgundoque ducibus inter se dissidentibus, male administrari perspiceret, occupandi regni illius consilium suscepit, ac litteris² publicis quinta Augusti die exaratis professus est, Gallicam se expeditionem ad vetera Anglica jura ex Gallorum³ manibus avellenda conficere. Trajecisse cum mare mille ac sexcentarum navium classe, atque Arductum nobilem portum in Normannia ad ditionem coegisse, refert Monstreletus⁴. Ea urbe potitus, ad subijciendam provinciam circumtulit victricia signa rex Anglus, ac vigesima quinta⁵ Octobris die Gallos apud Blangium praelio⁶ fudit fugavitque.

Hoc bellum ita recensetur a Theodorico Niemio⁷: «*Hic (nimirum Constantiæ), nova scivimus, quod rex Angliæ cum maxima navium classe infrasset Normanniam, accepisset violenter maris portum oppidi Herstot, quod est fortissimum, et tunc fuit sub ditione regis Francorum constitutum, et per ipsos Gallicos valde multis armigeris et defensoribus communitum; qui omnes capti ad Angliam captivi perducti fuerunt, eodem oppido sub ditione regis Angliæ remanente: sed infra dies paucos letargia exercitum ejusdem regis Angliæ illie horribiliter invadente, ita quod exinde valde multi dielium morentur, dimissis custodibus in eodem oppido sufficientibus et expulsis exinde indigenis Gallicis, rex ipse Angliæ cum sexaginta millibus, præter rectores curruum et carrucarum, qui erant numero duo millia, vel circiter, per terram, et reliqui per mare in Angliam reverteban-*

tur. Sed dum rex ipse venisset prope Blangium, qui quidem locus distat a Caesio per. milliaria, et interim quod sic per terram iter egit, principes, magnates et militia Gallicana se adunant cum quibusdam finitimis nobilibus, et etiam habentes in eorum exercitu ultra mille Italicos, quorum capitaneus erat Butigaldus, qui dudum rexit Lunam pro eodem rege Francorum, et idem exercitus Gallicorum continebat, ut fama est, ad omne minus centum millia pugnatorum: et commisso praelio, sicut indicum fuerat, tempestive Anglici fuere victores: quanvis infra triduum ante nisi panem pro cibo et aquam pro potu habuissent, ubi fuerunt quinque millia quingenti et ultra Gallici inter magnates nobiles et armigeros interfecti, mille et quingenti capti et ad Angliam ipsam perducti: inter quos sunt plures duces, comites et barones, ac milites quorum ducum duo, ut dicitur, pro liberatione suarum personarum a captivitate exhibent quadraginta millia Francorum. Ipsi enim Gallici, more suo, alacriter bellare inceperunt, sed invenientes Anglicorum respective paucorum fortem resistantiam et ipsos cum sagittis acutis jaculantium, de bello turpiter fugerunt, nunc mille, nunc plura millia non educentes gladios vel sagittas contra se pugnantibus Anglicis sæpedielos; unde tantum non fefellit illud antiquum dictum, videlicet: Gallorum nulla sunt et repentina consilia. Item: Ad bella suscipienda Gallorum alacer et promptus est animus, sed mollis et minime resistens ad calamitates ferendas».

Parta ea victoria, Henricus VI Novembris die in Angliam rediit, ut novum bellum summa vi appareret: quem Sigismundus Romanorum rex proximo anno digressus ex Gallica aula Londini convenit, ubi ipsum honorificentissime exceptum fuisse refert Monstreletus, atque in insigni cruce cineritii coloris prætulisse, adjecta inscriptione: *O quam Deus est misericors!* De hoc Sigismundi itinere piisque consiliis hæc tradit Theodoricus Niemius, de quo paulo ante memoravi: «*Placuit sibi ad Franciam transitum facere, prout fecit, tamen hæc debito tempore, ut confidimus, reversurus: et si poterit, auxiliante Domino et ejus pia opera confirmante, ad faciendam pacem et trengnam longam inter ipsos contendentes reges Franciæ et Angliæ hoc tempore procurare, tunc velit ex toto corde laborare apud omnes reges Occidentales et alios principes sæculares de via et modis expedientibus pro reformatione Saracenorum et infidelium, et liberatione Catholicorum a jugo miserabili et invasionibus eorundem, et forsitan etiam pro terrestri liberatione a manibus infidelium prædictorum per passagium generale hic creato novo Pontifice: si annuat divinitas hic indicendum, sicut factum est in civitate Claromontensi in Alvernia».*

¹ Gobelin, sup. c. 95. Ms. Ven. hoc ann. Walsing. in Henr. Paul. Eoel. in Carol. Monst. vol. I. c. 117. et Hupsf. inst. Eoel. Angl. sac. XV. c. 3. — ² Eoel. apud Monst. vol. I. c. 117. — ³ Id. sup. c. 112. — ⁴ Id. c. 117. — ⁵ Eoel. cap. — ⁶ Cap. 118. — ⁷ Niem. in Vit. 30. XLIII.

Dum ex mutuis Anglorum Gallorumque dissidiis Christianus sanguis funditur, Turcae ex Sigismundi regis longinqua peregrinatione, occasione in Pannoniam irrumpendi captata, miserandam Christi fidelibus cladem intulere. Allatum Sibinico triste nuntium Venetias, vigesima prima Julii refert Ms. Diarium Venetum, ac vastatis quibusvis obviis sexdecim millia Hungarorum in servitutem abducta, in quibus viginti quinque proceres Hungari erant, cujus cladis auctor extitit Heruoia Spalefii dux, qui ad Turcas impie defecerat. Describit accuratius eandem Turcarum irruptionem praedictus Theodoricus Niemi¹, nimirum circa festum Paschae, dum Sigismundus Constantiae agebat, praefectum Bosnae, quem perperam auro corruptum a Venetis ait, excivisse Turcas, qui in Dalmatiam, deinde in Pannoniam et fines Germaniae excurrerint, agrosque ferro flammisque populati, ultra octo millia Christianorum in servitutem abduxerunt: qua praeda alleciti, iterum mense Augusto irrupere laliusque vastitatem intulerunt: « Circa festum, inquit, Assumptionis B. Mariae ad dictum regnum Bosnae redentibus ipsis Turcis in manu forti, eis occurrebant multi nobiles de Hungaria, qui erant sex (sexdecim) millia vel circiter: ibi bello cum parte ipsorum Turcorum et illa victa, secundario eadem die pugnarunt cum alia parte, et illam similiter vicerunt circa horam vespertinam: et fuit inter eos ille capitaneus Bosnae proditor et falsus Christianus, qui dolens de istis victoriis Christianorum seduxit eos inducens, ut tertium praelium committerent etiam cum Turcis ipsa die: quibus respondentibus, quod jam lassati erant, nec poterant ea die peramplius pugnare, respondit proditor, quod pauci essent in vicinia eorundem Turcorum, quos de facili etiam pugnando cum eis vincere possent: quibus credentibus dictis huiusmodi proditoris et cum sequentibus, accesserunt intrepide ad quemdam locum, ubi maximus numerus ipsorum infidelium fuerat congregatus, ita quod nulla proportio fuit inter Christianos quoad illum numerum et ipsos infideles. Qui quidem Christiani subito per Turcos ipsos circumdati et omnes interfecti, ac eorum valde multi nobiliores victi in captivitate detenti fuerunt. Quo facto, ad interiora partium Dalmatiae et Slavoniae praedicti Turci victores, dantibus eis passum quibusdam capitaneis Christianis in partibus illis, usque ad terras comitis Cilliae in Almania et fines diocesis Saltzburgensis et terrarum Ecclesiae Aquileiensis pervenerunt, omnia loca, sanctas Ecclesias, villas, terras Christianorum flamma et caedibus hominum, nullis eis tunc resistentibus Christianis, et ipsorum rege tunc existente in partibus Gallicanis pro unione in Ecclesia facienda, deva-

starunt. Quibus peractis, ultra triginta millia Christianorum secum in perpetua et miserabili servitute abduxerunt, et transitum facientes prope terras Venetorum, illas et earum habitatores non offenderunt. Et circa medium mensis Septembris iterum reversi sunt ad easdem regiones cum majori multitudine, quam prius unquam fuisse dicuntur, ad conquiendum totum regnum Hungariae, quod Deus avertat! quibus tamen vadunt obviam multi Theutonici armigeri de locis finitimis insimul congregati pro defensione terrarum Almanniae, si poterunt a manibus hostium perversorum, adhuc dicto rege Romanorum agente ubi supra in partibus Gallicanis ».

In Valachia etiam, cui Sigismundus Stephanum Losoncium praefecerat, Daan vir princeps dominandi ambitione percitus, se in Turcarum societatem adferens, post Bosnensem cladem Stephanum Losoncium et Hungaros Turcica ope delevit. Contigitque tunc in eodem Stephano in acie caeso ingens illud prodigium, quod narrat Antonius Bonlinius¹ hisce verbis: « In medio ecce ardore pugnae Losoncium lethali vulnere confossus oppetiit: cadente duce, legionibus quoque cecidere animi. Exemplo acies inclinari capta, mox in fugam effusa, ceteri quoque palantes castris juxta atque impedimentis exuti partim inter fugiendum caesi, partim capti sunt, pauci e tanta clade evaserunt. At illud incredibile, quod paulo post accidit miraculum silentio praeteriri non potest: secundo namque tertiove anno, cum plerique in eum campum descendissent, ubi patrolam stragem fuisse memorant, ediffissimumque cadaverum acervum spectarent, emissam inter ossa subinde vocem exaudivere, faustissima Jesu Christi Salvatoris et B. Mariae Virginis nomina resonantem. Admiratio simul et pavor hos incessit: cum ad verba subticuissent, eadem paulo post quasi difficulter expressa acceperunt. Dum vocis locum inter ossa disquirerent, portentosi desiderio succensi, loquax inter cadavera caput inveniant, quod, ubi homines sibi adesse novit: Quid tam, inquit, stupidi hic statis viri? Christianus ego sum, et magnae matris divae Mariae semper addictus, inexpectatus inconfessusque in hoc bello occubui: magna Diva, in cujus tutela vitam degi, me aeterni supplicii reum esse non palitur: hic me adhuc linguae compotem servavit, ut et delicta falari et animum sacris rite Apostolicis lustrare queam, proinde sacerdotem, qui confessionem exaudiat et me expiatum reddat, accersite, quaeso. Rogatus quid tantum a Diva beneficii promeruisse, respondit septena quotannis in vita sua festa (nimirum Virginis) reverentissime celebrasse, religiosissimisque jejuniis ex pane dumtaxat et aqua decorasse: sacris

¹ Niemi. in Vit. Jo. XXIII.

¹ Bonlin. rer. Ungoric. dec. 3. l. III.

fuisse quam studiosissime operatum, illi cunctas animi vires dedicasse. Accersito e pago proximo sacerdote, confessionem rite transegit, et impetrata omnium errorum remissione, acceptaque novissima lustratione, id defuncti caput repente conticuit perpetuoque quievit ». Tam ingenti prodigio divina providentia hæreticorum, qui hoc tempore sacram exomologesim ut inanem, et cultum sanctis tributum ut idololatriæ affinem oppugnabant, confudit, piosque homines in orthodoxa religione confirmavit.

55. *Veneti a Concilio Constantiensi ut arma in Turcam expediant sollicitati.* — Cæterum ad Mahometis, qui superiore anno imperium capessiverat ¹, grassationes comprimendas navata est opera; tradit enim Diarii Ms. Veneti auctor, auditis Hungarorum cladibus, Constantiensis Concilii Patres quatuor oratores ad senatum Venetum misisse, ut ipsum ad expeditionem sacram more majorum in Turciam suscipiendam excitarent, cum Turca quotidie in majorem assurgeret potentiam et provincias Christianorum popularetur: quibus a duce Veneto responsum Venetos, qui nunquam amplificandæ fidei vetustis temporibus defuissent, ita nunc arma pro tuenda Dei gloria cum cæteris conjuncturos. Nec modo in mediterranea ex continente effundebat Turca vires, verum et maritima comparata adversus Græcos classe vexabat: referi enim auctor, de quo paulo ante memoravi, Michaëlem Fosculum sinus Adriatici præfectum certiorum fecisse senatum Venetum Turcam, cui nomen erat Chuchizi, classem, in qua triginta sex triremes instructæ erant, comparasse ul bellum Græciæ inferret, sed prius in Eubœam et Cretam ad eas insulas diripiendas facile excursurum: subditque post Turcicas illas grassationes xiii Septembris die vulgatam famam Franciscum Foscarum ad imperatorem Constantinopolitanum oratorem missum, Venetam rempublicam et Græcorum Turcarumque imperatores in concordiam redegisse: sed delusos fallaci pacis involuero Christianos proximo ineunte anno Mahometes I direptionibus vexavit.

56. *Lusitani in Africa bellum feliciter gerunt contra Saracenos, capta urbe Septa.* — Felicius in Africa gesta res est adversus Saracenos a Lusitanis; Joannes enim Lusitaniæ rex ad propagandum Christianum imperium, Septam urbem, frelo Gaditano objacentem, subegit; de qua expeditione hæc narrat Eduardus Nonius: « Ne in senectute quidquam de gloriæ studio remittere videretur et filiis aliquod disciplinæ militaris documentum daret, ad fidei hostes animum convertit, et maxima instructa classe, contra Hollandiæ ducem ire fingens, quem per simulationem provocaverat ob injurias ab ejus classibus illatas, Lusitanis Septam Mauritanie Tin-

gitanæ urbem maximam et opulentissimam atque munitissimam in ora Gaditani freti sitam petiit, et uno die expugnavit magna Saracenorum strage anno mxcv, die xxi Augusti. Erat ea urbis Africa specula, atque propugnaculum Hispania oppositum atque objectum, e cujus portu classes emittebantur, quibus saepe clades nostris illata est, et ingens illa Saracenorum multitudo ad nos transferebatur: unde non immerito Hispaniæ clavis Septa appellatur. Hodie episcopali dignitate fungitur ».

Captam fuisse Septam impetu, cum inexpugnabilis videretur, describit Theodoricus Niemius ¹, qui ea, quæ referebantur ad Concilium, litteris consignavit: « Est », de Septa loquitur, « magna ad instar Bononiæ, ut fertur, habens etiam tria fortalitia seu tres arces, et fuit opibus et mercantiis valde repleta, et etiam multi Januenses mercatores causa exercendi merces nunc morabantur in eadem. Saraceni vero seu incolæ dictæ civitatis, videntes, quod dicti Christiani applicuerant eis pro magna parte, ne civitatem ipsam ingredi possent, defendendo se alacriter cum conchis et sagittis aliquandiu restiterunt: sed demum victi et pro magna parte interfecti per Christianos, reliquis illico fugientibus ad civitatem illosque insequentibus velociter Christianis, ipsi Christiani una cum prædictis fugientibus portas dictæ civitatis potenter et viriliter ingressi sunt et statim eam obtinuerunt, cum consilio dictorum Januensium præambulo, et firmato pacto inter eos, quod ipsi Portugalenses eosdem mercatores Januenses non lederent in personis et rebus eorum: etiam ipsa tria fortalitia infra paucos dies viriliter expugnarunt eaque et dictam civitatem eorum dominio subdidertunt, interficiendo Saracenos illic repertos. Et sic ipsi Portugalenses de spoliis Saracenorum victorum vehementer ditati, ac illic suis navibus oneratis, ad propria de mense Septembri proxime præterito redierunt, dimissa sufficienti custodia pro civitate et fortalitiis antedictis: quæ infra unum annum propter eorum fortitudinem et victorum multitudinem per potentiam, ut fama est, non vicissent, nisi ita repente, auxiliante Domino, portam ipsam, ut præmittitur, ingressi fuissent, ejusdem civitatis habitatoribus et incolis improvisis ». Enituit in hac expeditione Henrici ducis Visensis et Jesu Christi militiæ magis trivirtus, qui, oblata post Septam expugnatam latius evangandi occasione, ad Africa oras maritima extra fretum Iustrandas animum applicuit, de quo inferius. At Barbari postea conatus omnes ad Septam recuperandam adhibuere, qui divina ope compressi sunt, magnaque inde inter Lusitanos et Afros commissa prælia fuere, ac nonnulla adversa passi sunt Christiani: inter quæ Ferdinandus ²

¹ Hier. Beck, in Annal. Turc.

² Niem. in Vit. Jo. XIII. — ³ Naler. l. iv. tom. 6. c.

princeps Joannis regis filius virtutem exercuit, cum illum pater feneri a Barbaris, quam dedi Septim mallet; de quo haec Raphael Volaterranus¹: « Joannes notus ex ordine ac religione militari vocatus ad regnum, animo ingenti civitatem Septensem ex Saracenis bello recepit: felix septena liberorum prole, inter quos Eduardus, Ferdinandus, Joannes, Petrus, Henricus et Eduardus fuere, Ferdinandum vitae abstinentia pariter et religione inter beatos referunt; is enim bello Sarracenorum captus ea patientia in custodia apud eos vixit, ut in versanda mola, ea enim vivere cogebatur cum famulo, quanquam per se sufficiente, suas partes obiret ».

57. *Pius Henrici e regia stirpe Norvegiae obitus.* — Cingendus aeterno diademate in column abiit² hoc anno III id. Martii Henricus Haquini regis et Margaritae filius, qui tria Daniae, Norvegiae et Sueciae diademata spreverat, ut paupere cultu Tertiariorum S. Francisci Ordinem professus, divinis rebus liberiores animam adijceret. Non is a matre Margareta, non a proceribus adduci potuerat, ut post patris fratrisque Olavi

mortem sceptrum capesseret, daretque operam liberis: sed in abdita solitudinis recessum fugiens, et Deo et sibi vacavit. Conquisitum demum summa cum diligentia reductumque in regnum a proceribus, mater sive illum ob maciem deformatum non agnosceret, sive caeca dominandi cupidine capta, flammis ut impostorem horreri jussit: verum ex medio incendio salvus divinitus evasit, regressusque iterum ad priora religiosa et acerbioris vitae instituta, peregrinatum demum in Italiam venit, Iustratisque liminibus Apostolorum ac Assisinate templo S. Francisci sacro, Perusii diem extremum clausit: cum prius suum genus ac nomen aperuisset, quem pluribus Deus miraculis collustravit: ac licet historici³ rerum Danicarum nonnulla cum his pugnancia litteris mandarint, haud tamen parvis sunt auctoritatis, cum Perusinorum accepta a majoribus constanti traditione et veteribus membranis, incisoque ipsius sepulchro Epitaphio, in quo hoc etiam versus legitur: *Qui potuit Dacia regni tenere tria*; ut potius eosdem auctores hallucinalos censendum videatur.

¹ Raphael Volat. l. II. — ² Wadn. in Annal. ex Mar. et Marc. hoc an. num. 9.

³ Grantzius l. VII. Dan. c. 31. et l. VI. Norweg. c. 8. et Erpold. in hist. Dan.

SEDIS VACANTIS ANNUS 2. — CHRISTI 1416.

1. *Ferdinandus rex Aragonius se a Petri e Luna obsequio suosque populos subducit.* — Ineunte anno post Christum natum sextodecimo supra mille quadringentos, Indictione nona, sexta Januarii die, praesules Aragoniae, Valentiae et Cataloniae, tum Ferdinandus rex cum gravissimis argumentis Petri e Luna nequitiā in schismate extrahendo vexandaque Ecclesia perceperant, ex saluberrimo B. Vincentii Ferrerii consilio impium jugum excusserunt¹, velitique sunt a rege Aragonis eidem Petro obtemperare, promulgato hoc edicto:

« Nos Ferdinandus rex Aragonum, etc. silentio minime fradere volumus, quod pro celebrandis visticis, (id est, colloquiis,) inter sanctissimum

dominum papam Benedictum, et illustrissimum dominum regem Romanorum fratrem nostrum charissimum in villa Perpiniāni, prout extiterat concordatum, super factis unionis sanctae matris Ecclesiae, solius humanae affectionis immemores, ut ita dicamus, habentes odio carnem nostram, valetudine corporali in civitate Valentiae defenti, quae non diu ante nos usque ad mortis portas appropinquare coegerat, contra medicorum nostrorum opinionem nos nari commisimus. Et quanquam, operante Domino, propitius semper usque ad terminum loci nos ventorum flatus perpulerit, qualem tamen et quam gravem infirmitatem contraxerimus, nedum vicini populi, sed longe distantes insulae senserunt: a qua licet auxilio crepti divino, non tamen adhuc omnino liberati sumus, nec nos ab incēptis

¹ Smit. Annal. l. XII. c. 33.

mortis terror poterat retrahere, consummationem extimantes beatam, si illi diebus nostris contingeret finem dare, ubi pax Ecclesie Dei redderetur, et vere consequendo breviter a Deo benedicto sine votivo dubitandi locus minime videbatur, cum et dominus Angelus vocatus apud suos Gregorius, et dominus Balthasar a suis Joannes nominatus, post ipsius nominati Joannis condignam suis demeritis dejectionem pure et simpliciter cesserant omni jure, si quod forsitan eis competeret, in papatu; eratque ideo impium suspicari, quod dominus Benedictus, qui se tot promissionibus, juramentis et pollicitationibus ad prosequendum unionem sanctae matris Ecclesiae per viam renuntiationis omnibus illam aliis preferendo, adstrinxerat, ut paene universo notum est orbi: quique ut saepius asseruit, adversarium suum, ut conveniret in unum ad mancipandum effectum, quem de cessione facienda promiserat, toties agitavit, quod per eum non stabat quominus veniret ad actum: aliter mente gereret, quam auribus verba sonarent.

2. « Ille igitur tam verisimili decepti fiducia, postquam dictus serenissimus Romanorum rex frater nobis charissimus pro Ecclesiae Dei unione et pace sectanda, ad quam utique habere noscitur ardentem zelum, pro dictis vestis et factis unionis jam dictae, hujusmodi nostram villam Perpiniani multis praelatis et viris egregiis ab iis, qui congregati sunt in Constantia, et quampluribus ambassiatoribus regum Francie et Angliae, et quorundam aliorum Christianitatis principum sociatus intravit, nonnullis supervacuis dilationibus locum dedimus, ut non sine magno totius Ecclesiae ac negotii, de quo agebatur, discrimine, ut eidem domino Benedicto onus tolleret dissentiendi in materia, morem in diversis prorogationibus gessimus votis suis, adhuc credendo, quod finaliter non deficeret tanto bono, aut quod de labiis processerat irritum facere vereretur; praesertim casu isto, ubi, etiamsi nulla praecedenti esset promissione adstrictus, tenebatur, prout tenetur, de necessitate salutis jure divino pariter et humano simpliciter renuntiare papatu, pro tot evitandis scandalis in Ecclesia Dei, tam evidenti utilitate ejusdem, etiam si de jure suo nullum dubium vereretur: sed res versa est, prohi dolor! in obliquum: nam difficile in facili se in promptu reduxit, et quod facile putabamus, difficile experti sumus. Quis enim dictum vocatum Joannem tanta inflatum potentia, ac tantorum principum obedientia communitum, sic deiciendum credidit! Aut tam saeculariter viventem, ut fertur, quantumcumque ejectum pure renuntialurum putavit? Quis dictum nuncupatum Gregorium, per quem ut idem Benedictus asseruit, procuratum est retroacto tempore, quo minus cessionis via executioni debita mandaretur, jus suum cogitavit tam liberaliter in sui tanti nominis gloriam dimissurum,

« Quis cunctis ex adverso ad dictae Ecclesiae Dei unionem sic se offerentibus, quam nedum homines procurare, sed vix cogitare potuissent cunctis vere Christum confidentibus et eidem humili instantia supplicantibus, credet, quod praedictus dominus Benedictus cessionem suam ulterius differre tentaret, et sacrosanctam unionem Ecclesiae, quam tam meritorie et gloriose prolatione unius verbi consequi poterat, tam periculose ac detestabiliter impedire? Nos autem, postquam novimus, quod ex nonnullis cedulae per eum in praesenti negotio datis, et aliis suis tractatibus nil aliud sequi poterat, nisi ruptura perpetua totius negotii irreparabilisque populi Christiani et cujuscumque fidelis horrenda scissura, habito maturo atque digesto consilio ambassiatorum diversorum regum et principum dicti domini Benedicti, multorumque prelatorum, baronum, nobilium, doctorum, in sacra theologia magistrorum et nuntiorum diversorum regnorum et civitatum nostrarum, in dicta villa Perpiniani pro dictis negotiis sanctae matris Ecclesiae unionis praesentium, dilationem hujusmodi, quantum cum Deo possumus, amputare et ulterius minime dilugiis deliberavimus indulgere; et dicto domino Benedicto per inelytum Alphonsum primogenitum nostrum charissimum in nostri personam, cum nos tunc aegritudine teneremur, supplicare et ipsum requiri fecimus, et una cum eo ambassiatores illustrissimi regis Castellae nepotis nostri clarissimi, illustrissimi regis Navarra avunculi nostri praefari, et egregii comitis Arminiaci et de Faxo consanguinei nostri dilecti, eidem utique supplicarunt et ipsum requisierunt, quatenus omnibus supradictis attentis, pro tanto sacrificio et bono praebatae unionis habenda dignaretur dictam renuntiationem facere pure et libere prout utroque jure, ut supradicitur, tenebatur: cui quidem supplicationi responso nullo per eum dato de vacantibus in regnis et dominio nostro Ecclesiae, factis, ut dicitur, provisionibus quibusdam familiaribus deserto totaliter dictae unionis sancto negotio, simulato metu, cum nulla causa timoris adesset, a dicta villa Perpiniani recessit, in ejus castris residebat tutela.

« Quis vero tam formidolosus esse potuit, qui intra tam fortissimi castris claustra residens multisque armorum gentibus constipatus, vallatusque undique consanguineis, servitoribus et amicis, intra nationem propriam trepidaret quod plus est nemine sequente? Feriendi certe alios potius, quam timendi aderat ei facultas: in fugam potius agendi, quam occasio fugiendi maxime quod securitatibus et guardaticis, id est, praesidiariis, « nostris solenni juramento vallatis ac cautionibus et juramentis multorum baronum, nobilium et aliorum potentium ditio- nis nostrae et gubernationis officialium, et consulum dictae ville tubitus esset ad verum, qui-

bus verisimile non erat coactionem, injuriam seu compulsionem sibi aliquam irrogari: nam si quod absit in cor nostrum aliqua contra personam suam cogitatio ascendisset, recessum suum potuissimus facile impedire, cum nulla, quam lachrymabili supplicatione nos obijcere possumus. Et quidem licet jam discessione sua, nec immerito desperati, et ad alia remedia cum cordis anxietate pro prosequenda pace Ecclesiae, nostrae tegeremus considerationis intuitum, affectione tamen singulari, quam ad ejusdem domini Benedicti personam, honorem ac statum semper in corde gessimus, inflammati ad finem, quod de consensu suo pax haberetur Ecclesiae, et in tam evidenti casu ac singulari articulo sui nominis gloriam exaltaret, continere minime potuimus quin missis ad eum, antequam navim seu galeam in Quoquoilibero ascenderet, nuntiis et procuratoribus nostris, ac aliorum regum et principum praedictorum requisitionem et supplicationem praedictas eidem fecimus humiliter replicari; quibus infructuoso dato per eum responso in continenti ventorum ducatu se commisit: et denique percepto, quod intra nostrum dominium in castro de Paniscola idem dominus Benedictus derelicto mari descenderat, etiam per nuntios et procuratores nostros ac regum et principum praedictorum requisitionem et supplicationem praedictas eidem fecerimus triplicari; sed minime supplicandi importunitas cor suum ad tanti boni et rationis vehiculum blandiri potuit, quin propriae pertinaciter adhereret.

3. « Attendentes itaque sic labores nostros debito fine frustrari quod omnes humani consilii nocte laborantes nullum potuimus boni operis manipulum ex tam prolixo seminatis tractatibus adipisci, lavare de caetero retia decernimus, et invocato Christi nomine et ejus Virginis genitricis, ex salubri super iis jam dictorum omnium praemissorum consilio, attento quod in civitate Constantiae jam fere totus populus Christianus, qui sub obedientiis dictorum vocatorum Gregorii et Joannis prius erant, tam per principes et eorum ambassiatores solemnes, quam etiam per praelatos et alios quamplurimos nobiles viros congregatus existit cum affectione sancta, pura et simplici obediendi summo Pontifici, quem universalis Ecclesia sibi canonicè praeficiendum decreverit: et quod nedum injustum, sed inhumanum utique videretur illos ulterius nostra communione privari, quos ad unitatem et pacem constat sic esse affectos, deliberavimus quod ambassiatores regum et principum praedictorum obedientiae dicti domini Benedicti, et etiam omnes alii praelati et alii Ecclesiastici viri, qui ad generale Concilium consueverunt vocari, ad jam dictam civitatem Constantiensem ire infra certum terminum teneantur, tractaturi una cum aliis ibidem, ut dictum est, congregatis ac etiam

facturis, divino mediante praesidio, quod unio Ecclesiae orthodoxae jam diu concupita sub uno indubitato et ab universali Ecclesia recepto pastore legitima habeatur, prout in certis super hoc capitulis inter serenissimum regem Romanorum praedictum, et ambassiatores congregationis Constantiensis, et diversos alios praelatos cum illis ex una parte, et nos ac alios reges et principes supradictos obedientiae dicti domini Benedicti, seu eorum ambassiatores ex altera concordatis et firmatis dignoscitur contineri. Non parum adducit ad eam unionem nos illud novum bonum ab Oriente fidei apicibus et relatione perductum, quod Graeci suam in actu Latinorum desolentes scissuram, ardore Christi perfusi, Dominico gregi, si eidem unum et indubitatum caput praesset, aggregari proponunt.

« Verum quia vanum esset deliberare salubria, nisi tollantur de medio ea, quae minime venire deliberata permetterent ad effectum; considerantes quod praebata tam sancta causa fortius Catholicae fidei conservata provisio ac deliberatio non nostra, imo divina, nullatenus perduei ad condignum valeret effectum, quandiu praelati et alii subditi nostri sub obedientia dicti domini Benedicti existant, aut ejus jussionibus atque mandatis parent: praesertim cum in responsione, quam fecit dictae supplicationi et requisitioni ultimae, convocaturum se omnes praelatos suae obedientiae asserat, ut ad celebrandum cum eo Concilium per totum mensem venientem Februarii, deliberaturi ibidem, ut asserit, quomodo respondeat dictis supplicationibus sibi factis, quas ipse jam expresse negavit, sed quod non ut cum eis deliberaret, sed tantum ne ire possint Constantiam hujusmodi vocationem ipse fecit »: Et infra: « Unde convocatio hujusmodi exquisita de directo deliberationi, provisioni et concordiae per nos jam dictos factae certissime contradicit, et unionem ac pacem Ecclesiae Dei impedit manifeste.

« Quamobrem praedictis omnibus et aliis pluribus plene attentis, quae aperte demonstrant quod tam salutifero et evidenti progressu pacis sanctae matris Ecclesiae et in ejus inveterati schismatis emulatione obedire dictus dominus Benedictus aut ejus parere mandatis notorium impedimentum adjiciat, de multorum praelatorum, comitum, baronum, militum, doctorum et proborum, ac nuntiorum hic praesentium diversorum regnorum et civitatum nostrarum consilio providemus et ordinamus per nos et nostros successores, necnon per quoscumque Ecclesiarum praelatos, duces, barones, comites, principes ac quaslibet alias personas tam Ecclesiasticas quam saeculares cujuscumque dignitatis, gradus, praeminentiae aut conditionis existant, nobis quomodocumque subditos aut intra regna seu ditionem nostram degentes praedicto domino obediendum non esse aliquatenus,

nec parendum, ac præcipimus districtius et mandamus eisdem, quatenus domino Benedicto minime tanquam papa obedire, adherere seu in aliquo parere presument, nec ejus bullas, aut quasenunque litteras suas, vel suorum officiariorum ordinariorum et delegatorum, collectorum, subcollectorum, intra ditionem nostram præsentare ac collectoribus et subcollectoribus prædictis, seu privilegiis quibusvis aliis personis de fructibus sive redditibus ad cameram Apostolicam quomodolibet spectantibus respondere, præterquam illos, ad quos nos ad hoc duxerimus depulandos : cum nostræ intentionis existat illos, iis dumtaxat exceptis, quos in prosecutione unionis Ecclesiæ expendere oportebit, futuro unico et ab universali Ecclesiæ recepto summo Pontifici per fideles personas integraliter reservare : injungentes nihilominus ac etiam ordinantes quod omnes et singuli, qui beneficia Ecclesiastica in regnis et terris ditioni ac dominio nostro subjectis obtinent, cujusemque conditionis aut status existant, etiamsi cardinalatus, aut Pontificali dignitate præfulgeant, in suis Ecclesiis aut beneficiis resideant, nullusque eorum præfatum dominum Benedictum aut ejus curiam sequi, seu in ea quovis modo morari præsumat : alioquin per illos, quos ad colligendum fructus camera Apostolicæ duxerimus, ut prædicitur, depulandos, omnes et singulos redditus beneficiorum, quæ obtinerent, præcipimus arrestari, donec super hoc aliud ordinetur : etiam districtius inhibentes universis et singulis subditis nostris tam Ecclesiasticis quam secularibus, etsi Pontificali præfulgeant dignitate, vel quovis alio titulo seu nomine censeantur, ne contra tenorem præsentium aliquid attentare, seu in aliquo contravenire præsumant, si penas graves cupiunt non subire, mandamusque demum omnibus et singulis gubernatoribus, vicariis, justitiariis, calmedinis, bajulis juratis et aliis officialibus nostris ubilibet constitutis, quatenus servato tenore hujusmodi, prout ad eorum quemlibet pertinebit, quoscumque deprehenderint, aut noverint aliquatenus contraire, sub competenti custodia teneri faciant, nosque super hoc consultare non differant, facturi deinde prout receperint in mandatis. In cujus rei testimonium presentes fieri jussimus nostro sigillo pendenti munitas. Dat. Perpiniani et propter indispositionem personæ nostræ sigatum manu nostri primogeniti die VI Januarii, anno a Nativitate Domini MCDXVI, regniq[ue] nostri V.

« Alphonsus primogenitus.

« D. rex mandavit mihi Paulo Nicolao ».

3. *Aragones deserunt antipapam laudati a S. Vincentio Ferrerio.* — Paruere facile Aragones huic edicto, qui ipsum regem regniq[ue] proceres ad deserendum Petrum e Luna impulerant, ut refert Theodoricus e Niem sic inquit

ens : « Die XXVIII mensis Januarii reversi fuerunt ad Constantiam oratores seu nuntii dudum per prædictum Concilium cum præfato rege Romanorum ad regem Aragonum et Petrum de Luna destinati ». Et intra : « Plures alii diversarum nationum de Perpiniano venientes referunt qualiter ibi dicebatur, quomodo dictus Petrus, post adventum ejusdem regis Romanorum ad partes illas, cum præfato rege Aragonum et magnatibus regni Aragoniæ quasi communiter et secrete pertractasset, quod ipsi promississent eidem quod eum non desererent unquam : et sub tali vana spe remansens ejus perverso papatui cedere noluisse. Quod cum ipse rex Romanorum sentiret, indignatus inde in præsentia omnium ibi congregatorum publice dixisset, quod licet ipse pro bono unionis Ecclesiæ illuc venisset ordinatione Concilii et requisitione regis Aragonum prædictorum, ad laudem Dei, regna sua in magno periculo dimittendo, attamen ibi diu frustra stetit per ambages et promissiones partis alterius in elusionem Catholicæ fidei ductus : unde totus populus et oratores ac nuntii majorum civitatum regni Aragoniæ illuc missi commoti dixerunt, quod eidem regi Romanorum assistendum et adhaerendum esset in hac parte et sibi vellent adstare seu assistere in hoc sancto negotio unionis sapèdictæ, et ipsi regi Romanorum publice quasi divinos impendentes honores, ac si sanctificatus existeret, tangere vestes, quibus indutus erat, per maxime confluxerunt : eo tamen, quantum potuit, renitente. Videntes autem rex Aragoniæ et sui magnates prædicti, quod soli essent contra totum populum sic ad factum unionis ejusdem uniformiter inclinatum, timuerunt de impressione aut seditione, scilicet ne populus ipse in eos et dictum Petrum insurgeret ac male perderet, clanculum eidem Petro consulerunt, ut quantocius ab inde recederet ad locum tutum pro ejus mansione, quia ipsi eum contra prædictum populum, ut timebant, tueri non possent ». Percussum stupore gravissimo ex eo Petrum ipsum ferunt¹, comminatumque Ferdinando se regium jus illi abrogaturum Joannes Mariana narrat : confirmatque Hieronymus Surita² antipapam eidem regi anathema diebus singulis intelligere ausum, eaque permotum indignitate Ferdinandum, iter in Castellam instituisse, ut regem illum ac reginam Catharinam ejus matrem ab ejusdem Petri veneratione abduceret. Imitatus porro est Joannes Castellæ et Legionis rex Ferdinandus exemplum, ac decimo quinto Januarii die dato Vallisolefi edicto³, in quo Petri e Luna pertidiam ante omnium clientum suorum oculos posuit, iterumque jussit omnes ab ejus cultu

¹ Mar. l. XX, c. 7. — ² Sur. Annal. l. XII, c. 60. — ³ EXL apud Sur. l. XII, Annal. c. 61.

recedere, ullosve census Ecclesiasticos ipsi pendere, aut referre accepta sacerdotia vetuit : quanquam moventibus controversiam Sancto Roias Toletano et Alfonso Exeu Hispalensi archiepiscopis Petri e Luna sectatoribus illius promulgatio extracta est. Fuerat vero conventum, ut uno eodemque die non modo Aragonius et Castellanus, verum et Navarraeus reges, atque Armaniaci et Fuxi comites eundem Petrum desererent, ut constat ex litteris ¹ Ferdinandi ad Sigismundum regem Romanorum datis, quibus ipsum ea de re certiore fecit : « Vobis », inquit, « presentibus intimamus, quod hodie data hujus, Dei nomine invocato, ad finem quod Dei Ecclesia unico nupta sponso, Christianusque populus, qui totis paene temporum naufragavit circulis, in pace quiescat, subtraximus et subtrahi jussimus ubique ditionis nostrae obedientiam domino Benedicto, dictamque subtractionem hic signanter et per alias etiam partes nostrae ditionis juxta ipsius formam, quam serenitati vestrae mittimus cum presenti, solemniter fecimus publicari, credentes indubie id idem uno eodem die factum fuisse per illustrissimos reges Castellae nepotem et Navarrae avunculum nobis charissimos, ac etiam comites Armaniaci et Fuxi in eorum regnis et terris et civitatibus, prout exlitterat concordatum. Super aliis vero, quae remanent exsequenda, tam vigili studio procedere curabimus quantum in vobis erit, etc. Signatum manu nostri primogeniti vi die Januarii ».

5. Permolos auctoritate Vincentii Ferrerii Aragonese a Petro e Luna discessisse memorat Joannes Gerson ², qui ad eundem virum sanctum, Petri e Luna Concilium OEcumenicum spernentis pertinaciam damnantem, haec scripsit : « Reddunt tuae charitati tuoque zelo pacis

Ecclesiasticae testimonium hoc insigne, hoc celeberrimum praeconium, tum multi, tum nominatim praefatus magister, ac dominus generalis, quod in inelyto Aragonum regno nunquam fuissent concordata pacis capitula, nunquam subtractio, quae tam viriliter et legitime facta est, ab illo nimis, proli dolor ! erga matrem Ecclesiam obdurato Petro de Luna fuisset attentata, si non auctoritatis tuae pondus et consilii robur addidisses : cujus favoris tam egregii nos ipsi, sacro generali Concilio praesentes, desideratissima pacis, annis jam fere quadraginta miserabiliter exulantis, fructum et reditum proximum exspectamus. Et, o te felicem, o te terque quaterque beatum ! si praesentialiter adesses, si non auditu solo, sed propriis oculis eorum cernere volueris, propinquam velut in januis summi Pontificis electionem, si videlicet efficaci celeritate, si positis interim turbis, jucundam tuae praesentiae faciem, huic eidem sacro Concilio conspiciendum attuleris fructum (nisi fallor) ampliorem, et te tuisque moribus digniorem allerres, quam si hoc neglecto permanseris in inceptis ».

6. *Litterae Concilii ad Hispanos datae, ut veniant ad firmandas pactiones.* — Redierant ¹ interea ex Aragonia Constantiam Concilii OEcumenici oratores, quorum princeps erat Jacobus archiepiscopus Turonensis, qui pactionum Narbonae die decima tertia Decembris superioris anni inter Sigismundum ac Ferdinandum reges, sive Petri e Luna studiosos praesules et alios, qui Gregorio Joanne adhaeserant, confectarum formulam ² attulere : quae cum perlectae essent in celeberrimo coetu die trigesima Januarii habito unanimi omnium consensu confirmatae fuerunt (1). Ac tum navata est summa contentione opera ad Hispanos Constantiensibus coetibus aggregandos, ut in Petrum e Luna schisma-

¹ Ext. in Act. Conc. post sess. 20. — ² Joan. Gerson in lit. ad B. Vincen. Ferrer.

¹ Acta Conc. Const. post sess. 20. — ² Ext. ib.

(1) Dum conventiones illae Narbonenses, quarum hic meminuit annalista, sancirentur, una cum caeteris Aragoniae et Castellae legatis Scotiae pariter legatos intertuisse Niemus asseruit, cui fidem adstruere negant Spondanus et Pagius, rati Niemio, licet agenti tunc in Constantiensi Concilio, id tamen memoria lapsos oesitant exidisse ; cum quod per haec tempora rex Scotiae in custodia regis Angliae tenebatur ; tum etiam, quod teste Boethio rerum Scotiae scriptore, regius imperii illius administrator Benedicto seu Petro de Luna favebat ; quamvis clerus adhaerebat Concilio ejusque potentiae, Minorita quidam a Benedicto eo missus turpiter e regno depulsus fuit. Denique animadvertit Pagius inter eos, qui pactiones illas Narbonenses ad Concilium delatas, subscriptione sua numerunt, recenseri *Coventem Anoniam pro duce Britanniae, rege Scotiae, comite Norvegiae et comite Sabaudiae* ; ex quo deducit Scotos tunc non Benedicto, sed Concilio favisse. Verum a Niemii testimonio ob rationes ab illis adductas minime recedem. Non enim hic agitur de legatis regis Scotiae, quos interfuisse conventui Narbonensi plane nego ; sed res est de legatis Scotorum, quos a praeside regni illius, qui Benedicti partes sequebatur, Narbonam mitti potuisse non invitus admitem. Nec est quod Pagius urgeat praesentiam legati regis Scotiae in Concilio. Nam admissa etiam sinceritate ejus lectionis (quae forte vitata est cum pro rege Scotiae forte legendum fuerit rege Sueriae), adhuc tamen non incongrue reputaremus Scotiae regem in potestate regis Angliae manentem coactum fuisse eas sequi partes, quas rex Angliae probaverat. Interim vero regni Scotiae publicus administrator suarum partium esse duxit oratores mittere ad coetum Narbonensem, in quo de componendo federe inter Benedicti fautores et Concilium agendum erat. Neque forte huic legationi clerus Scotiae obstitit, cum id postularet Concilium ipsum, cui favebat, et ad communem causam conduceret. Utinamque res habere sese, constat Scotos nondum per haec tempora adhaesisse Concilio ; quin in regnum illud partibus Benedicti adhuc utcumque favisse ; nam ex litteris oratorum Universitatis Coloniensis vulgaris Aeneolat. fo. II, discimus Scotos ne quidem in exordio anni 1417 se conjunxisse Concilio. Ita enim illi scribunt in Epistola XXX data Constantiae anno illo, die XVI Februarii : « De nomine regni Castellae ad nos, et etiam illorum de regno Scotiae non dubitatur ; non obstante, quod ille callidissimus serpens Petrus de Luna suis venenosis sibilis ab hac re istos et illos retrahere nisus est ». Sedulo ergo inter regem Scotiae et ipsum Scotiae regnum distinguendum est. Rex per legatum suum Concilio sese conjunxerat ; Scoti, quamquam in Concilio inclinabant, cum tamen nondum plane recessissent a Petro de Luna, legatos suos miserunt Narbonam, ibique una cum Hispanis pacis conventiones cum Sigismundo imperatore, et legatis Concilii Constantiensis signarunt. Quibus intus, recessio a Benedicto facta, quam dein suo tempore missio legatorum ad Concilium testata est.

lis propagatorem ac perjurum sacrorum canonum severitatem adhiberent, atque adeo ex pactionibus superiori anno confectis cum Ferdinando Aragoniæ et Castellæ ac Navarræ regum, tum Armaniaci et Fuxi comitum oratoribus litteras Februario mense ad præsules Aragonæ et Trinacrios his conceptas¹ verbis misere :

« Miseratione divina episcopi, presbyteri et diaconi cardinales, patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, prælati in Constantia provinciæ Maguntinæ in Christi nomine congregati, reverendissimis, reverendis et venerabilibus, qui in obedientia Petri de Luna Benedicti papæ XIII sic in eadem appellati, patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, abbates, decani, præpositi, archidiaconi aliique Ecclesiarum et monasteriorum prælati vocantur. » Et infra, « per regna, terras et dominia illustrissimi principis Ferdinandi Dei gratia Aragoniæ et Siciliæ regis constitutis salutem et Ecclesiasticam unionem feliciter intueri.

« Quanquam modum Domino neque mensuram ponere, neque ejusdem tempora diffinire possumus ; allamen quos diligit compertum habemus quod flagellat, ut in lentatione proventum faciat, et probatos ampliori retributione prosequatur. Ipso quidem permittente, a triginta octo annis et amplius populus ejusdem peculiaris, qui Christiano nomine gloriamur, afflicti fuimus pestifero et execrabili schismate præsentî, cujus occasione omnium pene vivendi modorum status contractus est. Ut cesset angelus percussus Altissimum exoramus, et indefesse ad id sudores nostros et animos aplamus. Propitietur populo suo misericors et miserator Dominus. Deprecamur ut secundum altitudinem cæli a terra corroboret misericordiam suam super fidentes se ; unde quanquam varios perpessi fuerimus pro pace Ecclesiæ consequenda labores, et per anni circulum et ultra circa hoc vacavimus, nondum venit dies Domini, in qua pace frui optabamus : verum appropinquare speramus in ejus amore, quia arras ipsius recepimus : nam dominus, qui Gregorius XII in sua obedientia vocabatur, sua sponte cessit, sic et dominus qui Joannes XXIII dicebatur facere voluit et fecit : hoc autem ut idem faceret Petrus de Luna qui Benedictus XIII in sua obedientia nominabatur, legatos et nuntios ad præfatum regem, et ipsum cum serenissimo Romanorum rege venerabiles et reverendos patres et doctissimos viros archiepiscopum Turonensem et alios collegas destinavimus.

« Qui quidem dominus Petrus admonitus, rogatus, exhortatus et requisitus humiliter a parte debite et juridice, cessionem per ipsum jure divino pariter et humano ac alias nulli-

pliciter debitam, facere noluit ; sed hucusque distulit atque differt in totius Ecclesiæ scandalum ac populi jacturam, et animæ suæ detrimentum : quam quidem cessionem ut faceret, per dictum regem Aragonum tunc dictus Petrus requisitus pluries, et principes, communitates, nobiles obedientiæ suæ. Ideo ut filii suæ matri pii compatiens, enititur et, quantum in nobis est, nisi fuimus, pacem præfatum obtinere, et animos virtuosorum virorum ad hoc allicere, quatenus in illo, qui est Ecclesiæ verus sponsus congregati, unam simul Ecclesiam matrem indivisam uniamus et incidentia quadlibet, que dicti schismatis occasione pullulabat, de medio auferatur. Hinc paternitates et nobilitates ac circumspersiones vestras obsecramus per viscera misericordiæ Dei nostri, per aspersionem sui preliosissimi Sanguinis, et prelium redemptionis nostræ exoramus, requirimus et monemus, quatenus ob Dei reverentiam, ad tractandum super infrascriptis una nobiscum ventialis, quo ad hoc vos vestrum quemlibet per præsentis convocamus, ut infra tres menses immediate sequentes præsentationem Perpiniani aut Barchinone de præsentibus faciendam, concordata in capitulis die xiii Decembris proxime elapsi Narbonæ super materia unionis firmatis atque factis, de qua quidem præsentatione certificamur, in Constantia compareatis ob schisma sedandum, Ecclesiæ unionem procurandam, reformationem etiam ipsius Ecclesiæ tam in capite quam in membris complendam et ejectionem dicti Petri effectualiter faciendam, et ad electionem Romani Pontificis procedendum, ac pro aliis causis et rationibus que ad generale Concilium de jure pertinent, etc. Dat. et actum Constantiæ in Ecclesiæ cathedrali dicti loci, in qua pro præmissis eramus specialiter congregati, III non. Februarii, anno Domini MCLXVI. Indictione IX, ipsa Sede vacante ».

7. *Confecta harum litterarum plura exempla ad reges et principes.* — Descriptas hoc exemplo viginti litteras Joannes de Opizis decretorum doctor et Concilii orator pro regno Aragonum, totidemque in Castellam, decem in Navarram, quinque in Fuxensem, ac totidem in Armenia-censem comitatus transmittendas sigillis præsulum Constantiensium obsignatas curavit ; scripteque, paucis immutatis, fuere ad eosdem reges¹ et principes litteræ, ut oratores Constantiam mitterent. Idem etiam orator alia Diplomata quibus conventa inter Sigismundum Ferdinandumque regem confirmata erant, tum plures de publica fide danda syngraphas detulit, que publico et judiciario ritu admissæ ab Aragoniis, profitentibus a factis Narbonæ pactionibus se non discessuros. Allata deinde fuere quarta die Aprilis a Concilii oratore Aragoniis Lodovici III

¹ Ext. in Actis Ms. Conc. Const. post sess. 21.

¹ Ext. in Act. Conc. sess. 22. inscripte Ferdinando regi.

Jerusalem et Siciliae, tum Caroli Francorum regum, Belghini Viennensis et comitis Sabaudiae fidei publicae chirographa sigillis eorum obsignata.

Decima tertia Februarii die coacti sunt Patrum Constantiensium conventus¹, in quibus Nicolaus archiepiscopus Gnesnensis, Jacobus episcopus Placentinus et Andreas clericus Posnaniensis Wladislai regis Poloniae et Witoldi ducis Lituaniae oratores, vocaverunt in jus apud eosdem Concilii Patres equestrem Ordinem Sanctae Mariae Theutonicorum, ejusque magistrum.

8. *Concilii litterae ad Bohemos quibus praecipui Hussi factores damnantur.* — Tum vigesima Februarii congregato Patrum ipsorum senatu, Henricus e Piro Synodaliu[m] causarum actor nonnullos Bohemos et Moravos impietatis postulavit, qui litteris plurium sigillis consignatis sparserant Joannem Huss contra fas flammis injectum². Proposito itaque edicto³, vocati in iudicium fuere damnatae Joannis Huss memoriae cultores Bohemi Moravique ac Wicleffi sectatores.

« Sacrosancta generalis Synodus Constantiensis universis et singulis, et praesertim Mananiae et Bohemiae nationum Christi fidelibus, auxilium fidei in benedictione caelesti.

« Ex retroactis tam in precedentibus quam in praesenti Constantiensi generalibus Conciliis, non dubitamus per mundi eliminata auribus percubuisse fidelium, quatenus sathanas quosdam haeresiarchas sive damnationis ministros, et maxime novis temporibus suscitaverit contra structuram totius Ecclesiastici aedificii, molientes evertere fidem Catholicam cum legibus et Ecclesiasticis moribus a sanctis patriarchis traditis et haecenus per viros Catholicos tenaciter observatis, scilicet quondam Joannem Wicleff et Joannem Huss haeresiarchas, sicut patet clare ex eorum scripturis et opusculis, qui minus caute appetentes magisterium, et apud plebeios legistatores novelli et rabbi vocari, sanae quoque doctrinae studiis et traditionibus ipsorum Patrum contemptis, ad insanias falsas conversi, se usque ad summum damnationis erroribus implicarunt, adeo ut eorum plerique sathanae sectantur vestigia, qui super omne, quod colitur etiam in caelo, se machinabatur extollere, a summo caelo ad inferni profunda dejectus est, quique secum quamplures in damnationis laqueos et devia traxit, et trahere non quiescit, sic et illi super hierarchiam militantis Ecclesiae se suasque traditiones laborantes extollere, sibi quamplures adunarunt, etiam sacerdotali dignitate circumfultos, qui exemplo Teodae Galilaei, se aliquos magnos novarum sectarum legistatores fore pretendentes, multitudines ad se pertra-

xerunt in devium, sicut ex Apostolorum Actibus colligitur evidenter; et quod jam amplius stupendum est, praenominatorum haeresiarcharum, currentibus temporibus istis, adeo exerevit perversitas et multitudo, prout ad nostrum multorum relatione et fama publica referente, prohi dolor! pervenit auditum, praesertim in regno Bohemiae et Marchionatu Moraviae, quod nonnulli, qui etiam nobilitatis secundum carnem titulo praeminere censentur, conspirantes insimul ad tenendos et defendendos tam Joannem Huss haeresiarcham praedictum, quam suos errores, se impietatis vinculo adstrinxerunt; quique novissime apponentes iniquitatem super iniquitatem, detractionibus eorum non contenti, etiam libellos famosos falsos calumniis jurgiisque refertos, ut asseritur, et copiosa insuper sigillorum diversorum appendentium multitudine munitos sparserunt, in quibus eundem Joannem Huss, justo tamen Dei iudicio, nostro quoque tam rite tam sancte promulgato praevio sententiae calculo, ignis voragine consumptum justificare et laudum praconiis extollere salagunt. Sic quoque publice haeresum execrandarum ejusdem et suorum sectatorum et suarum haeresum predicationes usque ad effusionem sanguinis defensare volunt et publice profitentur, et ut de se monstruosum extremi deliramenti praerberent spectaculum pariter et exemplum, consurgere nullatenus trepidaverunt, prout haec et alia in eis venenosis et calumniosis litteris in congregatione nostra solemniter exhibitibus continentur.

« Cum itaque miserandum tot saliumque filiorum perditionem et fascinationem diabolicam nostra materna pietatis viscera absque amarissima compunctione doloris non possint neque debeant sustinere; unde in reducendis eisdem perversis obstinatioribus satellitibus diaboli, pro eorum sananda insaniam, nostra sollicitudo materna de confluentibus nil omisit, nam docendo, scribendo, legatos mittendo, dissimulando, blandiendo, etiam ultra quam expediens forsitan extulit, expectando, sollicito fideliterque impendimus misericordiae officia universa: sed pro dolor! apud eos, ut puta, conversos in arcum pravum, salubria perniciem operantur: obedientiam enim spernunt, salubres doctrinas auscultare contemnunt, et veritatem evangelizantium sermonibus et consiliis sanis acquiescere nolunt; sed toti Ecclesiae orthodoxae se infestos reddere et repugnare usque ad defensionem tam grandis peccati, ut etiam asseritur, damnabiliter et injuste praesumunt. Cum autem ex praemissis clare constet, omnes et singulos in dictis litteris sive sigillis descriptos fuisse et esse laudatores, sectatores et factores praenominati Joannis Huss, et ejus damnatae et perversae doctrinae, ideo nos, tales ex iis non immerito habentes de

¹ Act. Ms. congr. gen. habitae XIII Febr. — ² Acta Ms. Congr. gen. XX Febr. — ³ Act. Ms. congr. gen. habitae XX Febr.

fide suspectos, contra eos in virtute sancte Trinitatis insurgere, et unum pro Ecclesia Dei opponere nos oportet, ne tanquam dissimulatores tantorum malorum, indignationem Altissimi, cuius res agitur, incurramus, penam ejus condignam praestolando, exemplis illius summi sacerdotis Ileri qui, licet in se bonus existeret, quia tamen filiorum excessus corrigere non curavit, in se pariter et in ipsis divinam vindictam finaliter animadversionis accepit, dum filiis ejus in bello peremptis, ipsa de sella corruens fractis cervicibus expiravit. Quapropter via regia contra praefatos oberrantes procedere cupientes, et summaria informatione promissa, et fide dignorum testimonio et depositionibus cognovimus Czenkonem de Weselle, alias de Wartenberg, supremum Burgravium Pragensem, Laczonem de Crajuvar capitaneum Marchionatus, et caeteros in duobus foliis proxime praecedentibus descripto in praemissis, fuisse et esse publice diffamatos ac etiam de fide suspectos, ipsorumque et aliorum in dictis litteris et aliorum singulis monitoriis, loca et domicilia tute adiri non posse. Ideirco per hoc publicum edictum, in audientia publica litterarum contradictarum legendarum ac in valvis seu portis S. Stephani Constantiensis, necnon Palaviensis, Ratisponensis et S. Stephani in Vienna Pataviensis dioecesis Ecclesiarum affigendum, supranominatos Czenkonem, Latzkonem, Boezkonem Wilhelmum, Joannem, Henricum Joannem, Mizkonem, Henricum, Ulricum, Joannem, Smlonem, Henckonem, Balzkonem, Baldivuorum et alios suprascriptos peremptorie citamus, etc. Datum Constantiae VI kalend. Martii, anno Domini MCDXVI, Apostolica Sede vacante ».

9. *Bohemos Sigismundus increpat et minatur.*

— Cum vero ab iisdem pervicacibus hominibus belli terror immineret, Sigismundus Romanorum rex litteras ¹ dedit ad praecipuos sectae Hussificae signiferos Latzkonem de Cravuarum Moraviae praefectum, Botzkonem Cunstal, appellatum etiam Podiebraliun, et Czenkonem Wartenbergium, et alios a Concilio jam in iudicium vocatos; questusque est ipsos magno regiae Wenceslai fratris auctoritalis damno coitiones moliri. De Joanne autem Ilus capto se excusavit, sperasse se Joannem ipsum, qui tot in Bohemia tumultus concitaverat, objectum haereseos crimen diluturum, jureque in eum actum, neque eriminationibus ac maledictis sanctam Synodum proscindendam; ac si perstent in haeresi, in sacrum bellum adversus Bohemos universum orbem Christianum concitatum iri, his verbis exposuit: « In Constancia non sunt dumtaxat unus vel duo clerici, verum sunt et erant de tota Christianitate regum et principum ambassiatores, praesertim ex quo jam reges et

principes Petro de Luna obediens nobiscum unum sunt, tunc omnino aliud non tenemus, nisi quod hoc sacrum Concilium bono et recto ordine procedit et gubernatur; et si velletis ita seriose et rigide partem Ilus tenere et defendere, hoc esset vobis nimis difficile, quod deberetis vos totius Christianitatis congregationi opponere, et sicut audivimus tunc jam taliter incepistis, cum destinatione cujusdam litterae ad Concilium multis pendentibus sigillis sigillatae, confundentes et calumniantes in Concilium propter Ilus supradictum, quodque Concilium contra vos taliter provocastis, quod estis jam de facto citati pro oppositione supradicta, et fortassis rigore juris contra vos procedetur; et si non obtemperabitis, sicut obediens filii, etiam forsassis et crucem contra vos obtinere poteritis. Ex quibus praemissis majora discrimina et scandala sequi possent et oriri, de quo cordialiter doleremus, et si tunc ad tollendum hoc libenter vellemus partes interponere, timeamus ne forsassis veniremus nimis tarde. Ideo affectuose a vobis omnibus et a vestro quolibet desideramus, rogantes quatenus consideretis quilibet sub conscientia et honore, utrum hoc sit congruum et honestum, quod propter praemissa inter vos debeatis disponere, quodque propter hoc regna et terrae periculis et devastationibus debeant subijcie et desistatis a talibus ligis et conspirationibus, nam valde indignum arbitramur, sicut praemittitur, quod aliquis cum aliquo praeter sui domini voluntatem quoquo modo ligas inire et disponere debeatis, etc. » Saluberrimis Sigismundi monitis non parvere Bohemi Hussifica peste infecti; nimio vero in suos Bohemos studio affectum Sigismundum ipsum obstulisse, ne cruce signalorum expeditio in haereticos decerneretur, antequam ab his opprimerentur Catholici, visuri sumus; sed ad Synodalia gesta redeamus.

10. *Oratores Aragonenses se sistunt Concilio.* — Secunda die Martii coacti ¹ sunt celebres conventus, in quibus Antonius magister Ordinis, cui e Mercede nomen est, orator Ferdinandi regis Aragonum, litteras regias Patribus Constantiensibus attulit, Hispanosque praesules accessuros Constantiam ex confectis paclionibus significavit: « Fecit », inquit Acta Ms. ², « unam brevem collationem ibidem ad congregationem ipsam, recommendando Ecclesiam Dei Concilio praesenti, quam Ecclesiam in processu sua collationis comparavit civitati Jerusalem, ulterius introducendo in eadem collatione magnam affectionem domini sui regis Aragonum, quam gessisset et gereret erga unionem Ecclesiae Dei; et quomodo ad oculum cum serenissimo rege Romanorum ad hoc laborasset et intenderet laborare, et ex quo eam

¹ Ext. apud Gocl. hist. Huss. l. 15.

² Acta Ms. Const. congreg. 209 v. 1096. N. 15. Ms. congreg. hab. 0. M. 0. 0.

resistneret, rogavit habere recommendatos prelatos de Hispania et Aragonia. Supplicavit ibidem inter cœtera toti Concilio et Synodo Constantiensi, quod non tederet eos modicum expectare, cum indubie prelati illarum partium et ad minus ambassiatores illorum regnorum, venturi essent ad præsens Concilium juxta concordata in Perpiniano per dictos reges Romanorum et Hungariae ac Aragoniæ, et ambassiatores Concilii Constantiensis et juxta eorum possibilitatem ».

11. *Ferdinandi regis obitus, cui succedit Alphonsus qui dat litteras ad pseudocardinales Lamanos ut adeant Constantiam.* — Compositis ita egregie ad Ecclesiarum Latinarum pristinam redintegrandam conjunctionem rebus, Ferdinandus rex¹, quem delapsum in morbum vidimus, ii Aprilis die, relicto sui bonis omnibus summo desiderio, obiit, de quo Theodericus Niemius hæc tradit²: « Die ultima mensis Aprilis in sessione prædicta fuerunt lectæ litteræ de obitu regis Aragonum (nimirum Ferdinandi), quod decessisset prima die dicti mensis Aprilis, et senior filius (is erat Alphonsus), successisset in regno, cui in extremis injunxisset, quod firmiter et constanter prosequeretur viam unionis universalis Ecclesiæ per eundem defunctum regem una cum domino rege Romanorum et oratoribus hujus sacri Concilii inceptam, juxta capitula ac vota et promissa super hoc hinc inde facta; quodque dictus filius adhuc sit bene dispositus, ipsamque viam sibi super hoc datam per patrem prædictum fideliter persequi velit ». Intempestivo Ferdinandi obitu labelactata est res Catholica, Castellaque mutare cepit, Toletano archiepiscopo, nonnullisque aliis schisma in aliquot menses extrahentibus: neque emicabat in Alfonso paternæ pietatis ardor, quanquam Constantiensium Patrum acceptis litteris, quibus Hispani ad Concilium vocabantur, illas pseudocardinalibus Petri e Luna transmisit³, additis regiis precibus⁴, ut Constantiam ad Ecclesias in pristinam concordiam reducendas proficiscerentur.

« Reverendis in Christo Patribus dominis S. R. E. cardinalibus amicis nostris charissimis Alphonsus, Dei gratia rex Aragonum, Siciliæ, etc. salutem, et ovili sub uno pacem Ecclesiæ contemplari.

« Quia in concordia inter serenissimum Romanorum regem congregationis Constantiæ diversosque regum et principum Christianitatis ambaxiatores, multosque prelatos obedientiarum vocatorum olim Gregorii et olim Joannis ex una parte, et reges nos, ac principes seu eorum ambaxiatores obedientiæ domini Benedicti ex altera in et super factis unionis sanctæ matris Ecclesiæ et sedando inveterato jamque mar-

cescibili schismate, auxiliante Spiritus sancti gratia, post multos labores juxta facta pariter et firmata inter alia est provisum, quod per dictos congregatos in Constantia tanquam majorem partem Christianitatis fiat vocatio ad Concilium generale de omnibus illis obedientiæ dicti domini Benedicti, qui Concilio generali interesse possunt et debent, sub forma, quam vobis novimus esse missam, ecce quod a dicta congregatione una cum salvis conductibus necessariis dictæ vocationis litteras suscepimus, quas cum ista paternitatibus vestris nullimus presentandas. Ideo paternitates easdem rogamus et per viscera misericordiæ Jesu Christi requirimus et monemus, et quo adstrictius possumus, dicimus et hortamur, quatenus omni moræ dispendio resecato, die dictis litteris assignata in dicta civitate Constantiæ compareatis pro causis in eisdem litteris expressis, tractandis, complendis et efficaciter exsequendis; absit enim, in Christo Patres, quod aliquid quam magis legitima ratio accessum vestrum differat seu excuset; cum ibi de tanta salute fidelium agitur animarum: vobis, qui earum curam geritis, non sit fas trahere a laboris quantumcumque gravis horrore pedes vestros; imo omni deposita somnolentia totis conatibus insudate, ne dicat vobis Christus: *Non potuistis una hora vigilare mecum?* ipse quidem misericors, miserator et justus suo compatiens populo Christiano, nunc vigilat, et pro pace suæ Ecclesiæ jam opera, ut videtis, que non cadunt in homine, magna et mirabilia operatur, circa quæ si segniter vos gesseritis, in die illa tremenda de vobis calculum magis exiget rationis. Presentatio vero dictarum litterarum fuit facta Barchinone iv die mensis et anni infra-scriptorum. Datum in villa Aquilate die vi Aprilis anni a Nativitate Domini mcoxvi ».

« Rex Alphonsus ».

12. *Pseudocardinales Lamanii reluctantur, et Alphonsum subornare nituntur.* — Acceptis hisce litteris, pseudocardinales propagare schisma, vel Constantienses Patres ad designandum Pontificem Petrum e Luna cogere meditati, doctique ab illo in ipsa imposturæ officina imposturas eudere, contatis callidis mendaciis, Synodum OEcumenicam apud Alfonso in invidiam adducere jussi¹ sunt, atque hæreticorum more Ecclesiam Catholicam ad latebram Paniscolensem redactam jaclarunt, seque ut sanctos et martyres commendantes, negarunt ad Constantienses conventus sese accessuros, ac pseudopontificis sui causam defendere non erubere vana declamatione², cujus partem subjicio: « Ideo deji-cendus dicitur, quia voluntati regis Romanorum non paruit, et quia Ecclesiam Romanam illius potestati non subjecit: ideoque dicitur scandalizare Ecclesiam, quia minis prædicti re-

¹ Sur. I. XII. Annal. c. 60. Mar. de reb. Hisp. I. XX. c. 8 et alii.

² Niem. in Vita Jo. XXIII. c. 3. Tom. II. de schism. p. 70. —

³ Sur. c. 62.

⁴ Sur. ubi sup. — ² Ext. in bibl. Barber. I. II. de schis. p. 76.

gis et Constantiae congregationis non cedit, et lamen teste beatissimo Cypriano in propria materia casu fere simili, non ad hoc deponenda est Catholicae Ecclesiae dignitas, et plebis intus posita fidelis atque incorrupta majestas, sacerdotalis quoque auctoritas et potestas, ut iudicare se velle dicant de Ecclesiae praeposito, extra Ecclesiam constituti, de Christiano haeretici, de sano saucii, de integro vulnerati, de sancte lapsi, de iudice rei, de sacerdote sacrilegi: justum equidem, o serenissime rex, vestrae majestati videtur, quod inimici nostri sunt iudices, qui toties publice etiam in patris vestri praesentia fuerint excommunicati, anathematizati, iudicati, schismatici et tanquam haeretici puniendi». Et infra: «Nec interest si dicatur, quod gens nostra et pontifices nostri surgent in iudicio contra nos, nam et si istud fecerint, quod de multis non est verisimiliter praesumendum, tamen recte cum eodem Cypriano dicemus: Non interest quis tradat aut saxiat, cum dominus tradi permittit et coronari, nec nobis ignominia est pati a fratribus, quod passus est Christus, nec illis gloria est facere, quod fecit Judas: et vere poterimus proclamare sanctissimum dominum nostrum, filios quos enutrivit et exallavit contra naturam invenisse tortores, quos reperire debuit constantissimos defensores.

«Finaliter itaque concludendo dicimus, quod ad congregationem Constantiae ire non possumus nec debemus, nec fas est nos dimittere locum, ubi in cespite terra fecunda Domini seminis puritatem centeno fructu refert, et ad illum pergere, ubi sulcis obruta frumenta in lolium avenasque degenerant: imo fugere nos oportet ab olla succensa, cujus faciem cernimus a facie Aquilonis, ex qua nisi Deus avertat pandetur omne malum. Vos autem, qui vexillarius Romanae Ecclesiae estis, princeps serenissime, levare debelis vexillum super haereditate, quia malum visum est ab Aquilone et confusio magna nimis: quod ut faciatis, Sedem scilicet Apostolicam in stricto regni vestri scopulo constitutam et crudeliter coarctatam, secundum quod obligati estis, specialiter protegendo, et vero Christi vicario debitum honorem et reverentiam impendendo, et vias cum practicis per suam sanctitatem apertas pro unione Ecclesiae veraciter consequenda magnanimiter proseguendo, vestrae regiae majestati supplicamus, etc. Datum Paniscolae Bertusensis dioecesis die in Maii, Pontificatus sanctissimi nostri papae Benedicti XIII, anno xxiii». Fascinatus postea sui commodi lenocinio Alfonso, schisma fovit: qui enim excindere penitus, redacto in Ecclesiae potestatem Petro e Luna, et dissipato ejus conventiculo, illud poterat, liberos ad Paniscolam aditus permisit (qua de re ad illum Petri pseudocardinalis S. Angeli extant datae litterae: quamvis Ferdinandus rex gravissimo edicto Pa-

niscole conventus venisset, jussissetque praesules Constantiam proficisci. Eos vero Petri e Luna pseudocardinales, discussa demum caligine, perfidiam suam damnassee, atque, illo deserto, paruisse Martino V inferius visuri sumus: nunc alia Constantiae gesta, temporum secuti ordinem prosequamur.

3. *Adductus in iudicium coram Patribus Hieronymus Pragensis et multorum errorum et criminum accusatus.* — Vigesima septima Aprilis die, habito omnium nationum coetu¹, Hieronymus Pragensis in haeresim relapsus, a Concilii causarum actore ob pestiferam Wicleffi doctrinam in Hungaria, Bohemia, Polonia, Germania disseminatam in iudicium adductus est. Objectum inter alia illi fuit quod cum Viennae in Pataviensi dioecesi, ob haereseos infamiam captum, cum sacramento spondidisset, se non nisi post laenam sententiam recessurum, clam fugam cepisse, anathemate perculsum a Duverco archiepiscopo Pragensi pluribus annis censuras Ecclesiasticas contempsisse, scripsisse permultas satyras in Pontificem, in Arnestum Austriae et Arnestum Bavariae duces, tum in Ecclesiae praesules, atque etiam in Sbinconem archiepiscopum Pragensem populum concitasse: die Wenceslao Christi martyri sacra anno mcccii in monasterio Carmelitarum, sanctorum reliquias defici jussisse a nonnullis flagitiosissimis hominibus, illorum monasterium invasisse: concionatorem, qui invecus erat in Wicleffi nefariam doctrinam, coniecisse in carcerem, et contumeliis, probris aliisque modis vexasse: Minoritam explicata manu in os diverberasse: tumultus atque dissensiones in Polonia commovisse, iudicium vero severitatem fuga elusisse: Lituanos et Ruthenos subornare molitum, ac schismaticam Ecclesiam Catholicae praetulisse: xlv Wicleffi articulos propugnasse: panem post consecrationem in Eucharistia remanere contendisse: cum laicus esset, sacerdotalem cultum induisse, atque in Moravia, Polonia et Lituania, in templis, in plateis, in angulis, in domibus Wicleffi pseudoapostolum egisse, atque Joannis Huss causam atque impietatem defendendam suscepisse: de haeresi postulatum crimen diluere anni unius flexu contempsisse: haeticorum Ecclesias lustrasse: Pragae seditiones concitasse, compluresque impietatis satellites in clerum et populum Wicleffistas impugnantibus duxisse: Joannem Hus ac sectatores a Wenceslao rege damnatos justo supplicio variis artibus subduxisse: continxisse litteras adulterinas ad Wicleffi commendationem ab Oxoniensibus exaratas: concitasse viros principes ad invadendos Ecclesiarum census et clerum spoliandum, interque alios Wozonem Ratzeovium Robolum, ipsisque adhesisse: plebem etiam ad

¹ V. A. M. 10021. 10022. 10023. 10024. 10025.

sanctorum reliquias despiciendas, indulgentias ac censuras Ecclesiasticas contemnendas impulisse : tum hæc falsa dogmata Parisiis, Colonia et Heidelbergæ sparsisse : « In Deo sive divina existentia non solum est Trinitas personarum, sed etiam quaternitas, verum et quinternitas. De potentia Dei absoluta Deus Pater potuit non generare Filium, etc. » Hæc sibi objecta Hieronymus partim negavit, partim variis effugiis eludere visus est.

At Concilii causarum actor, adversus eundem Hieronymum plura accusationis capita percensuit poposcitque in illum agi, iudiciorum servata maturitate, ad vindicandam ab imminente exitio rem Catholicam : « Si, inquit, evaderet debita cautela non adhibita, nunquam perfidia Ariana in tantum nocuit Ecclesie Catholice, et religioni Christianæ, quantum faceret secta Wicleffistarum » : de horum vero grassatione hæc subdit, ipsos ubi multitudine susurris decipere, mox in sacerdotes Catholicos facto impetu, hæreticos in eorum locum sufficere : « Wicleffistæ nuncupali alios diversos Christi fideles utriusque sexus in fide Catholica deceperunt et decipiunt : clerum spoliaverunt, percussunt, expellunt et beneficiis ipsorum eos spoliant : alios Wicleffistas ad ea intrudunt et intrudi procurant : claves et sacram Ecclesiam publice contemnunt et suis præfatis et plebanis non obediunt : ad profanandum clerum obedientem Romanæ Ecclesie compellunt : abbates, presbyteros et alios clericos interficiunt : Ecclesias vi excutiunt, etc. » Additum crimini Hieronymum in Angliam profectum exscripsisse Wicleffi fibros, eosque in Bohemiam attulisse, ac vulgasse : tum litteris operam dantes ea infecisse doctrina, jactata Wicleffi commendationem ea voce, juvenes qui Joannis Wicleffi Commentarios non revolverent, scientiarum cortices delibare quidem, ad veram autem scientiarum radicem ac vera fundamenta non pervenire : quamplures utriusque sexus a fide Catholica abduxisse, qui his irreligi erroribus ex hac luce abierant, permultos autem esse superstites, qui falsa dogmata ut Evangelii et Christi oracula se tenere jactabant : toto etiam annorum decursu, qui a manu fluxit, Bohemiam ac Moraviam ipsum lustrasse ad Wicleffi spargendam perfidiam, ac virginum, viduarum et nobilium domos ingressum fuisse, seque impiis hominibus Joanni Hus, Christamio et Jacobello conjunxisse : ab ipsis vero hæreticæ pravilatis studiosos in clerum et alios Catholicos Pragenses fuisse summo fidei damno et piorum offensione insigni concitatos ; et quamvis Wicleffi quadraginta quinque articuli in Academiis Oxoniensi Pragensique, tum in Romano Concilio damnati essent, illum ab Hieronymo ut sanctum cultum esse, ejusque imaginem gloria diademate redimitam adorandam propositam

fuisse, cum tamen Christi imaginem secleratissime stercore fœdasset.

14. Interjectis pluribus, ut summa contentione hæresim propagasset propugnassetque : orthodosos vero concionatores crudelissime persecutus Castellum Fabbrii cæsum publice necasset, nonnullos Carmelitas onerasset vinculis, Nicolaum ex Prædicatorum Ordine religiosum virum raptum e monasterio, vincuntumque in Mulfaviam flumen præcipitasset, ac Præge et in aliis regni Bohemie locis ab evolutis retro anno mcdv hos errores venenalis concionibus diffudisset : « Quod in sacramento altaris post consecrationem remaneat panis materialis. Item quod panis non transubstantiatur in corpus Christi in sacramento principaliter et corporaliter, sed ut signalum in signo et ad sic credendum induxit et seduxit quamplures, qui adhuc damnabiliter in dicto errore perseverant, et sic fuit et est verum, publicum et notorium. Item quod in hostia sive sacramento altaris non est vere Christus ». Interjectis ineptis illius argutiis Porphyrio vel Cetso dignis, subditur :

« Item quod ad firmandum doctrinam damnatam dicti Joannis Wicleff, et confundendum Catholicam fidem, de annis et mensibus ac diebus, ut supra, dixit, asseruit, docuit ac publice predicavit, quod nullus, quantum ad triumphum martyris seu aureolam confessorum atque virginum, in cælis coronabitur, nisi credat, teneat, menteque et ore confiteatur fidem et doctrinam quam dictus Joannes Wicleff scripsit, docuit atque predicavit, et in suis libris et opusculis continentur, nec extra illam est vera doctrina : et ita fuit verum, publicum, notorium et manifestum.

« Item quod dictus Hieronymus sentiens sacerdotes et alios litteratos sibi contrarios in supra proximo errore, ad hoc ut suam hæresim executioni demandare posset, errores erroribus accumulavit, et de novo tenuit et asseruit, quod virgines et vidue, imo cujuscumque status atque sexus rustici atque plebei, doctrinam dicti Wicleff credendo et veraciter defendendo, et realiter impugnando ea, quæ in studio Oxoniensi et synodo Cantuariensi, in studio Pragensi et synodo Pragensi, et sancto Romano Concilio generali sunt successivis temporibus in contrarium condemnata, post hanc vitam in cæli triumphalores repromisit : et ita fuit publicatum, et notorium, et manifestum.

« Item quod dictus Hieronymus per executionem suæ furiositatis in vulgari Bohemico fecit seu fieri procuravit canfilenas et carmina continentes in sensu et effectu verba canonis constituta et ordinata ad consecrationem Christi, quas mechanici didicerunt, et eas cantant et cum illis dicunt se posse conficere corpus Christi, quod perficere attentant de diversis

horis; propter quod invaluit pessimus error, et illos de clero in partibus Bohemiae et partibus circumvicinis, et sic fuit, et est verum, publicum et notorium.

« Item quod dictus Hieronymus ad confirmationem suorum errorum et haeresum, ut praedictos laicos in suo pertinaci errore confirmaret, et ut se habiliores et digniores reputarent ad praemissa, instruxit quantum potuit plurimos, et cantilenas continxit et composuit, in quibus textum Biblicae et sacrae Scripturae expressit, et capitula annotavit, ut ipsi soli videantur, et non Ecclesia Romana, neque alii de clero sacram Scripturam intelligere, quae ad confusionem illorum de Ecclesia, quando placet eis, publice de die et de nocte manifeste decantant.

15. « Item quod idem Hieronymus, postquam diversos laicos verba consecrationis et cantilenas huiusmodi docuit, tenuit, dixit et praedicavit, asseruit, quod laici utriusque sexus, videlicet viri et mulieres de secta Wicleffistarum existentes, et doctrinam Wicleff firmiter devote tenentes possunt conficere corpus Christi, baptizare, confessiones audire atque alia quaecumque Ecclesiastica sacramenta conferre, dummodo proferant verba apta et ordinata ad consecrationem et sacramentorum collationem; et quod talia sacramenta fiant tanta efficacia et virtutis, ac si per sacerdotes juxta formam Ecclesiae conficerentur et conferrentur; per hanc damnablem haeresim volens taliter enervare potestatem et auctoritatem Ecclesiae in damnationem animarum: ex hoc et corpus Christi posse confici per eos quaecumque velint, et quaecumque hora etiam asseruit et publice dixit; et sic fuit, et est verum, publicum et notorium.

« Item quod dictus Hieronymus de anno Domini MCDXIX, die Dominica proxima post festum Assumptionis Mariae virginis, in civitate Pragensi et diversis aliis locis, et specialiter in capella Bethleem nuncupata, praedicavit, docuit et asseruit similem haeresim, quam tenuit Joannes Huss, videlicet quod excommunicatio papae, episcopi vel cujuscumque alterius ministri Ecclesiae non sit limenda, nec curandum de ea, nisi de quo constaret excommunicatum prius a Deo, ut propter excommunicationes latae in loco Pragensi contra defendentes doctrinam Wicleff et interdictum in loco appositum auctoritate Apostolica in nullo esse tenendum, neque de excommunicatione curandum, quia nec papa nec alicui alteri ministro Ecclesiae erat, neque unquam fuerat talis neque tanta potestas attributa a Deo; et propter hoc de facto in pluribus locis et civitatibus diocesis Pragensis fuerunt compulsi presbyteri et sacerdotes per potentiam laicalem celebrare et divina ministrare, non obstante interdicto auctoritate Apostolica posito in civitate Pragensi: et ita fuit, et est verum, publicum et notorium.

« Item dixit et praedicavit praedictus Hieronymus in sua nequitia persistens, et errores Wicleff et Joannis Huss seminando et defendendo, quod nulla potestas dandi indulgentias residet apud papam neque episcopos; quodque litteris Apostolicis, neque episcoporum continentibus indulgentias nulla fides sit adhibenda, et quod indulgentiae tales de nihilo proficiunt, praedicantesque indulgentias impedivit et desistere fecit, quando praesens fuit prout de anno Domini MCDXXI et de mense Augusti in oppido Nova Domo Pragensis diocesis, etc. » Subditur impium ejus facinus, ut indulgentiarum concionatores armis persecutus sis veluti impostores et Pontificem mendacem, haereticum et feneratorum per summam calumniam appellare sit ausus. Pergunt Acta:

16. « Item quod idem Hieronymus publice asseruit et dixit in contemptum clavium et Sedis Apostolicae, quod Bullis papalibus non esset credendum, quia nullae essent, nec etiam papa posset indulgentias aliquas dare aut concedere; et hoc in contemptum et vilipendium Sedis Apostolicae et etiam Romanae curiae, cujus caput est papa: et sic fuit, et est verum, publicum et notorium.

« Item quod dictus Hieronymus dixit, tenuit et asseruit tam in civitate et diocesi Pragensi, quam extra, contra determinationem Ecclesiae, quod licitum est cuique laico litterario vel alias intelligenti, ubique et quolibet loco sive in Ecclesia, sive extra, et sine papa, episcopi, curati aut cujuscumque alterius licentia, praedicare verbum Dei, prout idem Hieronymus pluries in diversis diocesis et regnis fecit publice tam in Bohemia quam in Moravia cum longa barba publice et notorie, laicus existens, verbum Dei praedicans sine cujuscumque episcopi vel alterius presbyteri licentia, eo quod videntur licentia a Deo vocati aut missi: et sic fuit, et est verum et manifestum.

« Item quod idem Hieronymus in Hungaria in Buda coram serenissimo principe et domino Sigismundo Romanorum et Hungariae rege in capella regia castri Budensis de anno Domini MCDX, in Cena Domini, laicus existens, in habitu laicali cum longa barba, in praesentia domini regis et multorum RR. Patrum episcoporum et aliorum praelatorum, et etiam aliorum diversorum statuum, supra et infrascripta ac multa alia scandalosa et erronea in fide, et etiam haeretica de sacramento altaris, et alia contra statum Ecclesiasticum, et piarum aurium offensiva, ex quibus possent sequi seditiones et commotiones populares contra clerum per dominos temporales, nulla potestate suffultus, sed errores Joannis Wicleff publice praedicavit, et sic fuit et est verum, publicum et notorium.

« Item quod propter praemissa praedictus dominus rex fecit dictum Hieronymum capi, et

eum domino Strigoniensi captivum præsentari, et sic fuit, et est verum, publicum et manifestum.

« Item quod dictus Hieronymus indulgentiarum prædicationem impedivit, quando præsens fuit, et quando præsens non esset, deputavit certos prælensos laicos, qui discurrebant per Ecclesias civitatis Pragæ, dum ibi sermociarentur, et prædicationem indulgentiarum impediverunt et turbaverunt, de mandato et inductione dicti Hieronymi clamantes et dicentes dictos prædicatores esse mendaces, deceptores et seductores illorum de populo, quæ quidem indulgentiæ, ut dicti laici publice asserebant, non proficiebant in aliquo populo Christiano : et sic fuit et est verum.

« Item quod dictus Hieronymus pro executione sue furiositatis, præmissis malis non contentus, sed pejora malis accumulando, de anno Domini m^ocxⁱ feria tertia infra octavam Pentecostes litteras Apostolicas indulgentias continentes exhortatorias ad pia et meritoria opera, fecit capi ac recipi in quodam curru cum meretricibus, quibus hujusmodi Bullæ ad mamillas appendebantur, et procuravit palam ac publice de minori civitate et per antiquam civitatem Pragensem duci, circumstantibus juxta currum Wicleffistis armatis cum hastis et gladiis juxta ipsius Hieronymi ordinationem, clamantibus et præconizantibus, quod Bullas et litteras unius hæretici et rulliani ducerent ad comburendum : et sic in nova civitate Pragæ in platea prope mediaslinum, tanquam hæreticas et velut continentes errores juxta sententiam Joannis Wicleff et Joannis Hus hæreticorum, eas publice comburi fecit, seu fieri procuravit et disposuit : et sic fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

« Item quod dictus Hieronymus, in sua perfidia persistendo, dixit et asseruit, et publice prædicavit, suscitando errorem alias per Ecclesiam damnatum, quod imagines ad representationem Christi, effigies crucis Virginisque gloriosæ, vel cujuscunque alterius sancti canonizati, in Ecclesiis nec in aliis locis non sunt pingendæ nec ullatenus venerandæ, sed hoc facere est hæreticum ; non attendens, quod Ecclesia talia voluit fieri, ut per objectum talium imaginum representantium sanctum, in cujus memoriam pietæ sunt, moverentur interiores potentiæ et excitarentur ad devotionem, et quod sunt scripturæ laicorum, maxima fama vivificæ crucis, qua terretur daemon et procul fugit.

17. « Item quod dictus Hieronymus sperabat, ut verisimiliter creditur, posse divertere populos a continuatione et visitatione Ecclesiarum detestando et condemnando imagines sanctorum, credens etiam per hoc quod ipsum libentius sequerentur et audirent doctrinam

ejus : et videns quod per hoc non proficeret, quadam die de mense Martii anni videlicet m^ocxv accessit ad monasterium fratrum Minorum sancti Jacobi in majori civitate Pragæ, et imaginem Crucifixi ligneam extra Ecclesiam in angulo ex opposito domus S. Kreisse, ad quam consuevit esse cursus hominum causa devotionis ob memoriam passionis Christi, invasit et insultavit in eam, et stercorebus humanis et vitulalibus undique maculavit, dicendo hæreticum esse depingere imaginem Crucifixi et cujuscunque alterius sancti, per quod fuerunt quamplurimi multum scandalizati, et sic fuit et est verum ». At idem Wicleff radiato diademate redimiti imaginem colebat, ut ex eo palea quo spiritu duceretur. « Et illud idem voluit et disposuit fieri dictus Hieronymus de anno prædicto die Sabbati proximo ante Dominicam *Domine ne longe* ; in dicto monasterio S. Jacobi per quemdam fabrum Wicleffistam de nova civitate Pragæ de Portzietz, qui accedens prædictam imaginem Crucifixi cum stercorebus humanis infra sermonem, dicendo hæreticum esse depingere imaginem Crucifixi ; per quod fuerunt quamplurimi adstantes multum scandalizati : qui quidem laicus fuit ibidem publice detentus, et recognovit quod ex inductione dicti Hieronymi facere voluit : et sic fuit et est verum, publicum et notorium. Et illud idem fecit et procuravit fieri dictus Hieronymus in die Veneris sancti in monasterio B. Mariæ in Arena in civitate nova Pragæ per quemdam laicum sectæ Wicleffistarum, qui crucem, coram qua sancta crux sub effigie prædictæ ipsius venerabatur, stercorebus deturpavit ac totaliter maculavit : et ita est verum publicum et notorium.

« Item quod dictus Hieronymus, persistendo in erroribus Wicleffistis specialiter Joannis Hus damnatis, et eos defendendo dixit, asseruit et prædicavit, quod nullo modo reliquiæ sanctorum sunt reverendæ nec adorandæ : et hoc pluries et sæpe, ac etiam publice, et notanter in civitate Pragæ, in cujus cathedrali Ecclesia velum et peplum Virginis gloriosæ habetur ac reverenter veneratur a Christi fidelibus, dixit quod non plusquam culis illius asini in quo Christus insidebat, debeat in reverentia haberi : et de mense Septembris anni m^ocxii, in die S. Wenceslai in monasterio prædicto S. Mariæ in arena ipse et quidam laici Wicleffistarum quasdam reliquias repositas in quodam altari, de facto extraxerunt et ad ferram viriliter projecerunt pedibus concuteando : et asseruit idem Hieronymus et publice tenuit, quod venerari et adorare reliquias sanctorum, aut eas adornare auro vel argento, est hæreticum ; quod fuit et est in enervationem fidei et destructionem religionis Christianæ, et in scandalum totius Ecclesiæ : et sic fuit et est verum, publicum et notorium.

18. « Item quod dictus Hieronymus tenuit, assenuit et dixit ac praedicavit, veram Ecclesiam Catholicam esse apud observantes sectam et doctrinam Wicleffistarum et Joannis Hus; quodque illi, qui pro sustinendo et defendendo dictam doctrinam morimur, sunt veri et gloriosi martyres Christi: et propterea tres nequissimos viros dicto factoque obstinatos in ea decapitados in Praga de anno Domini MCCCXII, de mense Junii, Hieronymus cum suis sequacibus cum aromatis, et incenso ad tumulum fecit seu procuravit portari processionaliter cantando: *Isti sunt qui pro testamento Dei sua corpora tradiderunt ad supplicia*; ad firmandum per hoc haereticos illius sectae in eorum errore et perfidia: et sic fuit et est verum, publicum et notorium.

« Item quod dictus Hieronymus in crastinum tumulationis dictorum haereticorum in capella dicta Bethleem a multitudine illius sectae cantari procuravit et fecit pro eorum memoria missam de martyribus, et incepit officium: *Gaudeamus*; et subiunxit *in honorem sanctorum martyrum, de quorum effusione sanguinis gaudent angeli*; crimen crimini damnablessime adiungendo videlicet idololatria, et sic venerando sacrilegos damnatissimos, et usurpando auctoritatem Sedis Apostolicae, sine cuius auctoritate et approbatione nullus pro sancto debet haberi vel venerari, et in tantum excitavit rabiem virorum et mulierum illius sectae, quod per quatuordecim dies vel circiter successive, post decapitationem praedictorum singulis diebus erat concursus quadraginta aut quinquaginta venientium ad praetorium dictae civitatis Pragensis prope locum, in quo fuerunt, dicentes quod veri martyres erant, et pro vera Christi fide mortui, parati similem mortem subire pro eadem fide, ut dicebant; ex quo fuit grave scandalum contra fideles Catholicos, et horror maximus atque turbatio in civitate Pragensi exorta: et sic fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum ». Objectum etiam Hieronymo, praeter excitationem in regno Poloniae turbas, etiam Rulhenos in veteri errore conatum confirmare.

19. *Ejusdem Hieronymi tergiversationes et simulationes detectae* — Addidit adversus Hieronymum Concilii causarum actor ex superioribus ejus gestis, nullam adhibendam fidem blandis ipsius verbis, quibus mulcere iudices et priores errores, capta fuga, repetere consueverit, intantumque pluribus exemplis demonstravit; accessit enim in iudicium in Parisiensi Academia cum Wicleffi errores spargeret, interque alios aeterno Numini redigenda in nihilum alicujus rei vim adimeret, jussumque errorem revocare, fuga evassisse: pari fuga delusisse Heidelbergenses, cum referas haeresibus theses proposuisset: a Cracoviensibus etiam academicis ob sparsum pestiferum impietatis virus perquisitus

inde avolasse: profectum postea Viennam, atque haeresis infamia innotum, et in custodiam traditum, cum ad frugem bonam se rediturum simulatis verbis spopondisset, fracta fide Pragam abiisse: ut autem confirmaret in perfidia suos, publicis scriptis propositis, Pragae et in aliis Bohemiae locis vulgasse, se Constantiam iterum ad Wicleffi ejusque sectatorum defendendam doctrinam, neque alia de causa Constantiae inscriptis Romanorum, regi et Concilio litteris sparsisse ad purgandam suspicionem haereseos, et incorruptae fidei puritatem illustrandam accedere, seque Concilii auctoritati subijcere, non quod errorem deponere cuperet, sed ut fictae religionis nubram consecraretur, atque ad suos reversus vicloriam se de piis viris reportasse, ac sectam Wicleffi justam, sanctam et Catholicam esse jaetaret: post revocatos vero superiori anno vigesima tertia die Septembris Wicleffi et Joannis Hus errores in sessione publica, cum esset pollicitus litteras se ad Wenceslaum regem, reginam et Academiam Pragensem daturum, quibus Joannem Hus et Wicleffum una cum ipso cum impia doctrina jure damnatos profleret, pollicitis defuisse, imo postea Joannem Hus elogio commendasse: ad haereses autem obiectas, quamquam publico scripto se responsurum jam antea vulgasset, negasse nuncupato jurejurando respondere.

Ad eliciendam vero ab eo veritatem an pie vel impie sentiret, Henricus e Piro Patribus haec proposuit: « Pro parte instigatoris humiliter exponitur, quod dictus Hieronymus in dicta custodia sic lentus comessationibus et crapulis se ingurgitat, et epulis vilam plus exhorbilantem quam si liber existeret, ducit ». Et infra: « Nomen Christus ante passionem suam quadraginta diebus jejunavit? Moyses legislator, Elias in caelum levatus, Daniel leonum triumphator per abstinentiam fieri meruit: quare velit dictus instigator quatenus vestrae reverendissimae paternitates eundem Hieronymum jejniis afficiant, quae sunt tormenta clericorum et maxime haereticorum: deinde illo non sufficiente, cum laicus sit et pro laico saepe se gessit, et in habitu laicali, et cum longa barba semper incessit, et pro tali se habuit, tenuit, gessit et reputat, et talem in publica sessione notorie se ostendit, respondeat sufficientibus articulis, quibus nondum sufficienter respondit; et articulis sibi de novo datis respondeat per verbum *credit* vel *non credit* sub tortura, ne sub hypocrisi fugam vel relaxationem consecutus tanquam Pharaon induratus plus suos sequaces in suis erroribus confortet, cum de omnibus et singulis supradictis rationabiliter poterit convinci, vel saltem probatio inferri quod merito sufficere poterit, quod si negaverit fecisse aut commisisse aliquid de praemissis quod legitime probetur et probatum fuerit, et contumaciter perseveraverit in negotio hujusmodi.

tunc sine mora dispendio tanquam pertinax haereticus incorrigibilis relinquatur curiae saeculari juxta sacrorum canonum constituta ». Non fortis est, sed multa cum illo humanitate actum, qua abusus perfidiam palam effundere non perhorruit.

20. *Impia et scditiosa concio Hieronymi Pragensis habita in Concilio.* — Vigesima tertia, et sexta Maii, habiti sunt Patrum coetus, in quibus idem Hieronymus, qui publice audiri exambiverat, in iudicium adductus, testiumque contraria assertione convictus est, ut testantur Acta ¹ (1): « Lectis ipsis articulis et responsionibus, reverendus pater dominus Joannes patriarcha Constantinopolitanus ex voluntate collegarum suorum resumpsit materias generaliter propositas contra ipsum magistrum Hieronymum quadrupliciter de haeresi convictum, sed ex quo petiisset saepe sapius audientiam publicam sibi dari, ideo fuisset generaliter advisatum et concessum, quod audiri deberet ipse Hieronymus in publico ad convincendum omnem obloquutionem inanem; qua propter dixit ipsi magistro Hieronymo si aliquid vellet dicere, in praesentia Concilii posset, cum praesens congregatio non propter aliud fuerit facta, et si aliqua vellet dicere, proponere sive allegare pro defensione juris sui, posset etiam si vellet revocare errorem suum, Concilium tanquam pium et misericorditer procedens, cum vellet recipere ad gremium sanctae matris Ecclesiae, cum multi haeretici fuissent in Ecclesia, qui revocassent eorum errores et emendarunt eorum vitam, et receperunt penitentiam de peccatis, quae peregerunt: et in casu quo hujusmodi vellet facere et talia spernere, oporteret, quod juxta juris dispositionem procederet contra eum ».

Impetrata tunc dicendi libertate, Hieronymus, cum adversus testes plura effulvisset, deum in semet accusatorem et lessem egit; praeter enim omnium expectationem, quos damnaverat superiori anno Joannis Hus et Wicleffi errores publice est professus, ut habent Acta, quae ipsius orationem referunt.

Recenset alia venenata illius concionis capita Theodoricus Niemius, nempe cum Wicleffum ac Joannem Hus laudasset, invectum esse in cardinales ob divitiarum splendorem: in Germanos declamasse veluti arrogantes: hortatum Bohemos ad magnanimitatem, ut Germa-

nos confunderent: jactasse se plures manibus suis submersisse atque interemisisse, et sauciasse alios, qui ipsius sententiae adversari essent: arcanis artibus Wencestaum impulsisse, ut Germanos doctores Bohemia pelleret: « Et in hoc », inquit Niemius, « ostendit se et publice confessus est, quod tam ipse, quam dictus Joannes Hus de vilissimis plebeis genili et rustici quadrati, tamen in Universitate studii Pragensis, tunc indigni et pauperes clericuli, pietatis intuitu informali seu instructi fuerunt per nobiles magistros et graduatos, maxime in sacra theologia et artibus nationis Germanicae, qui dictam Universitatem ab ejus institutione primæva usquequo, ipsis Joanne et Hieronymo eorumque sequacibus et haereticis procurantibus, nullis ipsorum magistrorum et graduatorum exigentibus demeritis, sed stimulante malitia et invidia ipsorum Bohemorum, nondum octo annis elapsis turpiter et violenter expulsi fuerunt, pro eo quod ipsi Alamani volebant ipsis erroribus implicari, nec eos fovere; sed ipsis Bohemis errantibus in hoc pro viribus etiam publice in scholis et Ecclesiis, et alias ubilibet reslitterunt: et ecce retributionem, quam ipsi errantes et magistri Bohemi eorum instructoribus et magistris, scandalizando et destruendo per hæc et alia eorum flagitia permaxime dictam Universitatem retribuere ». Hæc et plura alia Theodoricus. Addunt autem Acta, quæ gesta sint post nefariam Hieronymi concionem.

« In processu causæ fuit sibi persuasum per magnos viros, ut reduceret se ad Concilium, et submitteret se legi ipsius, cum sperarent quod benigne tractaretur per Concilium; ipse namque Hieronymus tanquam homo linens ignem, cuius incensionem et ardorem crudelissimum dixit esse, acquievit persuasionibus et abjuravit, et scripsit in Bohemiam ejus abjurationem, et consensit in condemnationem librorum Joannis Wicleffi et Joannis Hus, et eorum doctrinæ adjungens quod credit tamen contra scientiam fecisse, cum doctrina Joannis Hus sancta et justa esset ejus vita, cui vellet inhærere et tenere eam firmiter; et ad hoc confirmandum revocavit litteram, quam scripsit Pragæ, et in ea revocationem opinionis et doctrinæ Joannis Hus: ulterius dixit de libris Wiclef et ejus doctrinæ, quod nunquam vidit hominem ita bene et profunde scribere, cui scripturæ similiter vellet inhærere, et male fecisset contradicere, quia illud quod fecit quoad revocationem opinionis et doctrinæ Joannis Wiclef et Joannis Hus, non

¹ Jacob. Danden. in orat. apud Coel. l. iii. hist. Russit. — ² Acta Ms. Congr. gen. hab. ult. April.

(1) Ea omnia quæ in casu Hieronymi Pragensis acta sunt uno constanti sermone ex Niemio hic ab annalista narrantur. Hæc tamen cum diverso non mense tantum, sed et anno gesta fuerint, distinguenda hic arbitror. Igitar quæ hic leguntur de Wicleffi dogmatibus ejuralis a Hieronymo ad annum superiorem pertinent. Territus enim supplicio Joannis Hus Hieronymus sub carcerationis suæ exordio palinodiam recinuit, quam et palam a se signatam exhibuit in sessione habita die XXIII Septembris anni 1415. Postmodum vero, nescio quo spiritu ductus, iterum studia propria resumpsit, qua de re annalista hic. Tempus ejuarum dogmatis haeretici pronit Joannes patriarcha CP. unus ex iudicibus a Concilio in ea causa deputatis, qui eo quoque nomine damnandum Hieronymum censuit, ut legitur in Additione ad sessionem XXI Concilii quam e Barberinis schedis suppeditat collectio Veneto-Labbeana to. XVI, col. 412.

fecit quod vellet desistere ab eorum doctrina et opinionibus, sed ex metu ignis; sed ulterius ubi ipse Joannes Wicleff et Joannes Hus quoad sacramentum altaris diverunt contra doctorum Ecclesiasticorum opiniones, quoad illam partem, non sequitur, neque eam tenet, imo tenet sicut quatuor doctores Ecclesie et alii, qui hodie tenent per Ecclesiam ». Postremis hinc verbis secum ipse pugnabat : qui enim transsubstantiationis doctrinam in Eucharistia sacramento veram profitebatur, qua tandem ratione Wicleffi et Joannis Hus doctrinam illi mysterio adversantem veluti sanctissimam commendare potuit? His vero auditis, quorum etiam omnium regum Christianorum oratores testes erant, de ferenda in eum sententia actum est, que in penultimam diem Maii extracta fuit.

21. *Sententia in Hieronymum lata et ejus supplicium.* — Celebrata itaque est die trigesima Maii sessio vigesima prima, in qua Jacobus Laudensis episcopus ad Hieronymum prolixam orationem habuit, que apud Coelaum ¹ extat, in ejusque oculis positis ingentibus malis, que Bohemie et Ecclesie intulerat, subjecit : « Attendite, quæso, Catholici domini, quanta fuit horum virorum, scilicet Joannis Hus et Hieronymi hujus, præsumpta temeritas, ut homines viles, plebei, infini ortuque ignoti auderent nobile regnum Bohemie totum concutere, barones et principes ad lites et dissensiones incitare, milites provocare, regimina antiqua immutare, convocare cohortes, dividere populos, inter cives dissensiones maximas commovere, catervas ducere, satellites habere, armatos tenere, homicidia perpetrare vel procurare, spoliare Ecclesias, et altaria prophanare. O beatum regnum Bohemie, si natus non fuisset homo iste ! Valde quippe detestandum est, quod homines Ecclesiastici sub cujusdam prætextu sanctitatis, qui deberent Deo vacare, diu noctuque precibus insistere, pro peccatis populi cujus bona comedunt orare, tempus suum orationi impendere, non verentur regum et principum curias infestare, lites commovere, decreta regnorum velle pro libito immutare, litibus insudare. O quanti mali radix fuit horum duorum rusticorum præsumptio : ex qua quot sunt ab utraque parte occisi, quot solemnes clerici detrusi, quot exilio et violenter expulsi, quot spoliati, quot verberibus cæsi, quot desolatæ Ecclesie, quot profanata altaria, quot destructa monasteria ? Et si volebas, Hieronyme, malos persequi clericos, cur bonos afflixisti ? Quæso te, quia pridie usus fuisti, Hieronyme, exemplo eodem, et nunc velles uti, et dicere : Vae mihi mater mea, cur genuisti me ? Virum rixæ, virum discordiæ in universa terra, uti scribitur Jeremiae xv. Non pigeat te meminisse illorum sanctorum virorum de

Praga Carmelitarum, quorum prædicatorem capi, et monasterium spoliari vos in animarum vestrarum perniciem procurastis. In unam te percussi maxillam, præbe mihi et alteram, in qua benignitatem tuorum dominorum judicium, ut perpendas, attende : sciunt aliqui, sed non omnes.

« Debeo et ego scire rigorem et modum, qui circa hæreticos vehementer de hæresi diffamatos debeat breviter observari : nam debent diligenter inquiri et capi, ac carcere mancipari : debent contra eos articuli recipi, et testes quicumque contra eos admitti, etiam si sint infames et usurarii, ribaldi et publicæ meretrices, debent de veritate dicenda judicio adstringi ; quam, si præfati hæretici dicere contempserint, debent equuleo torqueri, et variis tormentis extendi : non debent aliqui ad eos, nisi magnæ necessitatis causâ, intronitti : non debent quoque publice audiri : si resipuerint, debet eis misericorditer venia impendi : si autem pertinaces extiterint, debent condemnari et tradi brachio sæculari.

« Certe non isto rigore tecum actum est, licet fueris de hæresibus permaxime diffamatus, quia non tantum Arius, non Sabellius, non Faustus, non Nestorius, non quisque alius fuit hæreticus in vita sua tantum, quantum tu, diffamatus ; quia in Anglia, in tota Bohemia, in Francia, in Hungaria, in Polonia, in Lituania, in Russia, in Italia et in tota Alemannia de hæresi tua pervolavit infamia. Fuisi captus (ut debent similes) ad Conciliumque deductus, et sola necessitate urgente reclusus. Super qua reclusionem reverendissimi domini mei cardinales de Ursinis, Aquileienses, Cameracensis, Florentinus personaliter quæsierunt si posses alio magis commodo loco collocari, et si tuam fugam non fuissent veriti, quia sapius fugeras, nedum in eorum domo, sed mensa et camera te unusquisque eorum benivole pertractasset. Contra te non fuerunt nisi prohi testes admissi, utpote sacre theologiæ magistri, et sacrorum canonum doctores, baccalarii quoque plurimi solemnium Ecclesiarum curati, et omnes alii venerabiles viri, qui coram te juraverunt, et quorum neminem reprobasti. Articuli quoque contra te adducti fuerunt pro maxima parte de veritate probati. Tortus non fuisti (et utinam fuisses!) quia vel sic humiliatus omnes errores tuos penitus evomisses : pena illa tuos aperuisset oculos, quos culpa præcluserat. Ad te etiam quicumque pervenire voluerunt ad tui consolationem, fuerunt intronitti : recogita quam benigne, quam dulciter reverendissimi domini cardinales, quam plures alii te fuerint exhortati, et tibi ex corde compassi, ut velles resipiscere, quoties supplicarunt ? Audientia quoque publica pluries tibi ad tui concessa est libitum, quam utinam non habuisses : timeo namque ne illa audientia tibi

¹ Coel. hist. Huss. l. III.

nimiam præstiterit audaciam ». Et infra : « Joannem illus, quem prius tuo testimonio ac juramento anathematizaveras, postmodum laudare non fuisti veritus. Quæro te, qua fronte, qua audacia, qua quoque inverecundia potuisti attollere virum seditiosum, hæreticum et homicidia procurantem ? Memini te aliquando dixisse, illum non fore ebriosum, vel fornicarium : sed quid prodest, piissimi domini, vinum non bibere, et ira, odio, superbia et contentione inebriari ? Quid est vinum servare, et sanguinem effundere non vereri ? Aut quid est non inebriari vino, et dentibus delationum sanguinem spargere, et proximorum carnem immaniter laniare, et incessabili persecutione inferimere ? Dixisti illum non fornicarium : utinam dixisses non hæreticum, nulla enim major fornicatio, quam illa, qua hic fuit Catholica fornicatus a fide, etc. ».

Cum perorasset Jacobus, ac formulam perlegisset, ex qua Hieronymus Wicleffi et Joannis Hus errores damnavat, perstitit¹ in priori scelere vir perfidus, auditaque ejus impia confessione, urgente Synodi causarum actore, hæc sententia² in ipsum lata est : « Sancta Synodus eundem Hieronymum palmitem putridum, aridum, in vite non manentem, foras mittendum decernit, ipsumque hæreticum et in hæresim relapsum, excommunicatum, anathematizatum pronuntiat et declarat, atque damnavit ». Quæ sententia ab universa Synodo confirmata est : « Ipsa fuit », inquit Acta Ms. « per universalem Synodum approbata per deputatos nationum, videlicet Antonium Concordiensem, Nicolaum Merseburgensem episcopos, per verbum. *Placet*, Vitalem Tholonensem et Patricium Carthaginensem, item per reverendissimum patrem dominum Joannem Ostiensem ».

De merito autem ipsius supplicio hæc refert Theodericus c. Niem³ : « Tandem ipse Hieronymus dignis digna recipiens hic finaliter condemnatus de hæresi, et etiam curiæ sæculari traditus, et ipso die, qui fuit Sabbati xxx mensis Maii, hora x, spiritum igne combustus miser efflavit : et dum ligatus duceretur ad mortem, cantavit publice symbolum, videlicet : *Credo in unum Deum*, etc. licet tarde et concinne loquebatur quousque decessit, seu os ad loquendum potuit aperire, obstinatissimus in prædictis suis erroribus in vita et in morte præsumptione diabolica et damnabili perseverans ». Perfidia illa pro constantia habita est ab hæreticis ; qui tamen gloriari non possunt illum pro ea, quam ipsi profitentur, religione supplicio affectum : nam, quod spectat ad Eucharistiam, dissensus a Lutheranis et Calvinistis constat ex sententiæ formula, in qua habetur ipsum in ea controversia adversus Wicleffistas professum fidem ortho-

doxam : « Idem Hieronymus de sacramento altaris et transubstantiatione panis in corpus professus est, se tenere et credere, quod Ecclesia tenet, dicens se plus credere Augustino et cæteris Ecclesiæ doctoribus, quam Joanni Wiclef et Joanni Hus ». Idem in prædicta sessione vigesima prima cum Jacobo episcopo Laudeusi perfidiam exprobranti responderet, inter illa hæc dixisse testantur Acta⁴ : « Item dixit tenere articulos : item dixit ceremonias missarum, officiorum, jejuniorum ». Ad objecta vero de spretis sacris indulgentiis ita illum respondisse tradunt⁵ : « Respondit indulgentias papæ et cardinalium, esse rite datas et concessas, et fieri posse ». At invectus est in eos, qui indulgentiis ad questum abutebantur : « Sed indulgentias emptas, prout papa communiter mittit quæstuarios suos ad partes alienas ad extorquendum denarios S. Petri, qui communiter quæstuarii emunt primo a papa ad extorquendum majores summas, et deinde prædicant illas in partibus, in quibus eorum questus fieri debet, quod illæ indulgentiæ non sunt indulgentiæ, sed abusiones indulgentiarum ». Ex quibus perspicue enitet aliter de sacris etiam indulgentiis, quam sentiunt hujus temporis hæretici, Hieronymum sentire videri voluisse : quamvis omnia hæretici hominis spernenda sint testimonia, cum secum ipse dissentire sofeat. De eo hæc scribit Poggius Florentinus in litteris⁶ ad Leonardum Aretinum datis : « Non laudo si quid adversus Ecclesiæ instituta sentiebat : doctrinam admiror, rerum plurimarum scientiam, eloquentiam, dicendi suavitatem et argutiam respondendi : sed vereor ne hæc omnia in pestem suam sibi fuerint a natura concessa. Datum deinde spatium pœnitendi biduo, multi ad eum accessere viri eruditissimi, ut ipsum a sententia sua dimoverent, inter quos cardinalis Florentinus cum adiit, ut illum flecteret ad rectam viam : sed cum pertinacius in erroribus perseveraret, per Concilium hæresis damnatus est et igni combustus ».

Quod vero hæretici vulgo in Synodum latrare, violataque Hieronymo præstite fidei publice crimen illi affingere consueverunt, facile eorum calumniæ depelluntur, cum Hieronymus publico eo scripto⁷, quo adversarios ad Synodum OEcumenicam provocabat, hæc addiderit : « Ego pro innocentia mea paratus sum aperte et publice coram toto Concilio, ut scripsi, respondere, et puritatem fidei meæ orthodoxæ ostendere : et si compertus fuero in aliquo errore aut hæresi, ex tunc non recuso publice pati pœnam, prout erroneum seu hæreticum decet ». Cæterum Hieronymum neque a Concilio neque a Sigismundo rege ullum impunitatis chirographum eblandiri potuisse, ostendunt socio-

¹ Acta Ms. congr. gen. hab. die XXVII Apr. — ² Ext. in sess. 21. — ³ Niem. in Vit. Jo. XXIII.

⁴ Act. Ms. in sess. 27. — ⁵ Ead. Act. post sess. 20. in congr. gen. hab. XXIII die Maii. — ⁶ Pog. Flor. ad Leon. Aret. p. 116. — ⁷ Ext. in Act. Ms. congr. gen. hab. XXVII April. an. 1416.

rum ipsius litterarum¹ querelis plene; quamobrem cum formulam illam, quam promulgarat, ad jactantiam, velle meritas pati penas, si male de fide sentiret, sequi detrectaret, in fugam se coniecit, atque in iudicium vocatus non comparuerat², donec demum renitens e fuga a praefecto Joannis Bavariae ducis retractus³ est; ex quibus Synodum ab omni calumnia vindicatum esse constat. Haecenus de Hieronymo Pragensi: nunc a viro impio, meritis reservato suppliciiis, ad pios quorum gloria multis collustrata miraculis Concilium permovit, ut de consecranda eorum memoria ageretur, sermonem conver-
tamus.

22. *Indictum a Concilio ut de sanctitate et miraculis aliquorum servorum Dei inquireretur.*

— Editae sunt in praedictis solemnibus conventionibus habitis xxvii Aprilis die litterae, quibus Synodus ab Erico Sueciae rege excitata, Asloensi, Abonensi et Vexionensi episcopis provinciam dedit, ut de Nicolai Lincopensis, tum Brimulphi Scarensis olim episcoporum, ac Nigridis sanctimonialis rebus gestis et miraculis inquirerent.

« Sacrosancta et generalis Synodus Constantiensis venerabilibus fratribus Asloensi, Abonensi et Vexionensi episcopis salutem, et omnipotentis Dei benedictionem, etc.

« Cum pro parte charissimi Ecclesiae filii Erici Sueciae, Daciae, Norvegiae regis illustris, et venerabilium fratrum Upsalensis, Lundensis et Nidrosiensis archiepiscoporum necnon suffraganeorum episcoporum provinciae Upsalensis, ac quorundam capitulorum et conventuum Ecclesiarum et monasteriorum, necnon procerum et nobilium, et communitatum quarundam civitatum regni Sueciae, juxta seriem quarundam litterarum per regem, archiepiscopos, episcopos, capitula, conventus, nobiles et communitates hujusmodi Balthasari, tunc Joanni papa XXIII, ante ejus depositionem a papatu, suis exigentibus demeritis per nos rite factam, super hoc specialiter directarum, coram nobis post depositionem eandem, cum ipsae litterae dicto Balthasari dum adhuc praesesset papati, non fuissent praesentatae, sit expositum quod celebris et recolendae memoriae Nicolaus Lincopensis, Brimulphus Scarensis episcopi, et Nigridis monialis monasterii monialium Oltrovingen Ordinis S. Augustini sub cura et secundum instituta fratrum Praedicatorum viventium Lincopensis diocesis, dum in hujus aeternosae peregrinationis exilio mortali vita potirentur, non humanis favoribus obsequi, sed puro corde sincereque mente divinis oculis complacere studuerunt, ut per austeritatem jugis poenitentiae corporis artus suo spiritui servire cogentes, lubrica carnis contempserunt illecebras, declina-

verunt a voluptatibus, pudicitiae conjuncti sunt, et spreta fugaci fallacique gloria mundi per devotae orationis exercitium et laudabilem virtutum opera summo iudici Deo famulatum impendere, et sibi ipsis et aliis ad aeternae vitae merita proficere conati sunt indefesse verbis pariter et operibus; quibus re et conversatione se pios, prudentes et humiles, sobrios et castos, erga Deum summa veneratione devotos, vera erga pauperes et loca pia charitate, non ficta, largiuntos, constantes in fide, sacra spe plenos, et aliis virtutibus claros esse comprobaverunt: propter quod mirabilis Deus in sanctis suis, et faciens mirabilia magna solus pro gloria eorundem Nicolai, Brimulphi et Nigridis merita, tam ipsis in humanis agentibus, quam etiam post eorum felicem transitum ex hac luce in variis locis Sueciae diversisque temporibus plura miracula dignatus fuerit operari; quamobrem pro parte regis et aliorum sic exponentium praedictorum nobis fuit supplicatum, ut aliquibus S. R. E. cardinalibus et aliis praelatis, in hoc sacro Constantiensi Concilio existentes, fide, vita et meritis praedictorum Nicolai, Brimulphi et Nigridis ad hujusmodi miraculis informarentur, et ea quae per hujusmodi reperirent informationem, nobis referre curarent, ut deinde sufficientibus et exquisitis meritis ad hoc suffragantibus ipsi Nicolaus, Brimulphus et Nigridis sanctorum catalogo adscribi et aggregari possent, committere dignaremur.

« Nos ad eorundem regis et exponentium et supplicantium devotam instantiam, devotissimis Ecclesiae filiis Petro lit. S. Chrysogoni alias dicto Cameracensi presbytero et Odou S. Georgii ad Velum Aureum diacono ejusdem Ecclesiae cardinalibus, ac venerabili fratri Jacobo Laudensi episcopo, necnon dilectis Ecclesiae filiis Joanni de Gersono cancellario Ecclesiae Parisiensis, Lamberto de Gebria, Petro de Pullia, Willelmo Kluit et Joanni Bolluyel in sacra theologia professoribus in dicto Concilio praesentibus vivae vocis oraculo commisimus, ut litteris authenticis, necnon libellis et instrumentis publicis per regem et alios exponentes praedictos super hoc destinatis, per eos visis et examinatis, super praemissis omnibus et singulis se diligenter informarent, et ea, quae per eandem reperirent informationem, nobis fideliter referre curarent. Qui quidem commissarii, procuratoribus regis et aliorum exponentium praedictorum negotium hujusmodi prosequentibus, eisdem litteris, libellis et instrumentis publicis, per eos diligenter visis et examinatis; nobisque per ea, quae exinde repererunt, apparebat de vita et meritis, necnon de fama et devotione populi, et miraculis tam in vita quam post mortem eorundem Nicolai, Brimulphi et Nigridis, quae ipse Deus ad ipsorum preces, ut credebatur, operatus fuerat, et in dies operatur, serius retulerunt.

¹ Ext. in Act. Congr. gen. hab. xxvii April. — ² Ead. Act. ibid. — ³ Hieron. Prag. apud Acta Congr. gen. hab. die xxvi Maii.

« Nos igitur attendentes, quod de fama prædicorum ac populi devotione, necnon de vita et meritis dictorum Nicolai, Brimulphi et Nigridis, et miraculis supradictis per hujusmodi informationem receptam plene liquere non potest, ac etiam considerantes, quod Ecclesie militanti difficillimum redditur agnoscere spiritum clarificantem in Ecclesia triumphanti, et quod propterea expediens videtur in talibus ea gravitate procedi, qua ipsa non decipiatur Ecclesia militans, et virtutum mater justitia non laedatur, sed in re tanta cum abundantiore cautela et majori maturitate procedatur, quapropter cum pro parte regis et aliorum exponentium præfactorum nobis cum omni instantia et debita reverentia fuerit supplicatum, et cum ipsis præmissa probandi incumbat necessitas, et testes ad præsens in humanis agentes, per quorum depositiones probationes ipsæ sufficienter fieri posse sperantur, seu eorum aliqui, si, quod absit, hujusmodi negotii executionem nimium contingeret protelari, interim de medio possent submoveri in negotio ipso absque moræ dispendio, ad ulteriora procedere dignaremur; nos hujusmodi supplicationibus inclinati, fraternitatibus vestris, de quibus in iis et aliis gerimus in Domino fiduciam specialem, per nostra scripta committimus et mandamus, quatenus ad loca, in quibus præfati Nicolans, Brimulphus et Nigridis fuerunt, dum in humanis agerent, conversati: et illa, ubi eorum corpora requiescunt personaliter accedentes, de fama præmissorum ac devotione populi, vitæque et meritis antedictis et miraculorum hujusmodi crebrescentium, veritateque et eorum circumstantiis universis juxta datam vobis a Deo prudentiam a testibus diu, quantum humana sunt fragilitas, exceptionibus majoribus exactis, diligenter, fideliter et prudenter secundum articulos et interrogatoria, que sub Bulla nostra vobis mittimus interclusa inquiratis perpensis veritatem: super quibus universis et singulis præmissis vestras conscientias oneramus, testesque hujusmodi, qui fuerint nominati si gratia, odio vel timore subtraxerint, per censuram Ecclesiasticam, appellatione cessante, compellatis veritati testimonium perhibere, etc. » Addidere imperia, ut testium dicta de illorum rebus admirandis in Tabulas publicas quam diligentissime referenda curarent, et episcopalibus sigillis obsignata vel Concilio vel renuntiando Pontifici mitterent.

23. *Data litteræ a Concilio ad præsules et principes ut Constantiam accederent.* — Post sessionem vigesimam primam, ultima die Maii, publicum edictum in principe Ecclesia Constantiensi datum est, quo præsules, qui nondum Constantiam accesserant, vocati rogatique principes fuere, ut oratores mitterent, cum Hispani proximo tempore Concilio aggregandi essent ut communi omnium consensu, ad Petrum e Luna

gradu et Christi fidelium cœtu pellendum, ejus perfidia etiam ipsis Aragoniis horrore esset, ferretur sententia ¹.

« Sacrosancta generalis Synodus Constantiensis ad futuram rei memoriam.

« Quantum Ecclesia sancta Dei calamitatibus, quandiu pestifero lacerata schismate laboraverit, cuncti Christi fideles non solum notitia, sed malorum experientia didicere: et insuper quam multi in irritum Catholicorum labores ad illud tollendum exstirpandumque, multa propterea secundum easum fuerunt tentata remedia, forte ideo quia, irato nobis Deo propter peccata nostra, nondum salutis tempus advenisset, nulla hominis sollicitudo, nulla studia, nulla sufficere consilia; quinimo velut in contrarium versa, pejora omnia fieri videbantur. Sed tandem post multos labores misericordis Dei pietas ad Ecclesiam suam prospexit, effecitque quod in ejus spiritu, qui ubicumque vult spirat, in hac civitate Constantiensi sub Apostolica vacatione et Christiani Christianissimi principis domini Sigismundi Romanorum regis tuitione convenimus; ubi, ipso operante sancto Spiritu, pro unione et pace ipsius Ecclesie deinceps meliora nobis omnia quotidie successerunt. Nam post olim domini Joannis papæ XXIII sic in sua obedientia nuncupati, canonicam depositionem, ipsoque insuper post sententiam nostram, cui acquievit et expresse consensit spontaneæ papatus cessionis; dominus ille, qui in sua obedientia vocabatur Gregorius XII papa, per procuratorem suum legitimum coram nobis in sessione solemniter congregata omni juri, quod prætendebat in papatu et ipsi papatu sponte cessit; et cum restaret tantum dominus Benedictus, sic in sua obedientia nominatus, ut solemnem faceret cessionem, et quod præter juramenti religionem qua adstrictus erat, de jure divino humanoque tenebatur, ad id sibi suadendum et eundem requirendum prædictus rex Aragoniam accedere disposuit, ut in tempore et loco, sicut jam oratoribus illustrissimi principis domini Ferdinandi regis Aragonum, ac ipsius Benedicti, qui huc ad ipsum Romanorum regem ab eis missi venerunt, præfixerat; cum eisdem rege Aragonum et Benedicto convenerunt, et nos, reverendos patres et venerabiles viros archiepiscopos et alios litteratos et doctos viros ex sacro Concilio oratores nostros ad idem peragendum et prosequendum nonnulla alia ad unionem pertinentia cum dicto domino Romanorum rege sufficienti potestate suffultos destinavimus: sicque prædictus Romanorum rex pro Ecclesia Dei solita pietate accensus, postpositis imperii et regnorum suorum urgentissimis, quæ sibi imminabant, negotiis, per longa laboriosaque itinera alienas terras per-

¹ Ext. in Act. Ms. post sess. 21.

agrare non dubitans, Perpinianum accessit, commeanfibus secum oratoribus nostris predictis: ipse vero rex Aragonum, qui tunc Valentiae gravissima aegritudine morti proximus tenebatur, contra valetudinem medicorumque consilia, ut ipse juxta promissa tanto Dei et Ecclesiae negotio non deesset, se mari cum magno vitae periculo committere non expavit. Mira quidem tantorum principum pietas, qui suammet salutem voluerunt pro Ecclesiae salute negligere.

« Convenientibus autem predictis regibus et ipso Benedicto ac ipsis oratoribus nostris, et predictum Benedictum requirentibus, ut sicut promiserat, juraverat et tenebatur, cederet, instantibus pariter requisitioni hujusmodi illustrissimorum regum Franciae, Castellae, Siciliae atque Navarrae honorabilibus oratoribus, ac magnificis et potentibus dominis comitibus Fuxi et Armeniaci, necnon aliis nonnullorum principum eorundem regnorum civitatum procuratoribus, post multa subterfugia, quibus eos idem Benedictus ibidem deludere conatus est, suam tandem duritiam palefecit: non enim illum Dei timor, non religionis vinculum, non honestatis consideratio, non denique tantorum principum auctoritas, nec populorum supplicium, nec totius Christianitatis tandem per dictum schisma divisae et laceratae calamitas mollire potuit, ut ad dandum Ecclesiae pacem inclinaretur: sed in priori duritia obstinatissimus, omnibus speliis delusisque a Perpiniano recessit, marique devehit se in Paniscola arce, quam ipse sibi diu ante praemunierat, pro perfidiae suae cautela, recondidit; regum vero et principum ac populorum, qui ibi convenerant, legati, qui antea eidem Benedicto tanquam papae obedierant, tunc perfinacem illum detestantes, eum et relinquere, et Ecclesiae Dei unioni coherere sanius proposuerunt; et sub certis honestis et aequis modis, cum praefato Romanorum rege et ipsis oratoribus nostris conventionem inierunt, et statuerunt quod praefati, videlicet ipsorum regnorum, ac terrarum et locorum obedientiae ipsius Benedicti, per certas tenorum litteras a nobis requirendi, infra certum temporis spatium in sanctam Synodum Constantiensem convenirent, nobiscum ad procedendum contra ipsum Benedictum secundum canonicas sanctiones, de papatu, quem praefatus dejectionem et damnationem, ut exinde de unico pastore Christi vicario Ecclesiae suae sanctae provideretur, et ad alia, quae pro pace et tranquillitate ac reformatione ipsius Ecclesiae visa fuerint statuenda. Qui jam, Deo propitio, sinceram suam mentem actionibus prosequentes, ac vocationem nostram magno unionis zelo praeventes, eidem Benedicto obedientiam universalem subtraxerunt: ex quo et aliis ipsorum regum praefatorumque diligentis firmissime

speramus, quod habitis litteris nostris, per quas hodie juxta contenta eos diximus requirendos, absque mora aliqua nobiscum, in hac civitate Constantiensi in unum corpus et unum Concilium promissa convenirent. Cum autem ipsis venientibus nihil aliud restet, quam quod contra obstinatam duritiam ipsius Benedicti Synodali auctoritate procedatur; cum jam principes et praefati, omnis denique Christi fidelium populus in ipsius Ecclesiae unitate consentiat, ne praefati alii jamdudum Apostolica auctoritate vocati, et qui hactenus venire neglexerunt, in ipso articulo et conclusione deficiant, sed omnes ad hoc sanctum opus Deoque acceptissimum undique concurrant, eos etiam, licet non sit opus amplius vocare, cum alias fuerint Apostolica auctoritate sufficienter vocati, tamen diutius (rursus) requirendi.

« Omnes igitur et singulos patriarchas, archiepiscopos, episcopos, abbates et ceteros Ecclesiarum et monasteriorum praefatos, necnon ipsos et aliquos, licet paucos, Romanae Ecclesiae cardinales, ab hac Synodo absentes, et abundantia et sine praedictio prioris vocationis, sed potius eam confirmando, hortamur in Domino, eosque requirimus et monemus, ac ejus in virtute sanctae obedientiae auctoritate sacri Concilii tenore praesentium praecipimus et mandamus, quatenus personaliter, illustrissimos vero principes, reges, duces, marchiones et alios, quos hujusmodi Concilio adesse aequum est, vel qui in eo prodesse possunt quoquomodo, per viscera misericordiae Jesu Christi invilamus et hortamur, quatenus per se vel solennes suos oratores, infra certum mensium spatium, ipsi Constantiensi Concilio intersint praesentes, ut sic congregata fidelium multitudine, quae in eodem Concilio decernenda, disponenda, expediendaque fuerint, adjutore Deo, salubrius ordinentur, etc., additum est, si venerint in eo statu quem tum Synodus tenuerit admissum iri. Nulli ergo, etc. Dal. Constantiae XI kal. Junii, anno a Nativitate Domini m^ocxvi, Apostolica Sede vacante.

24. *Vocati in jus Hussita, lecta regis Aragonis litterae.* — Tertia Junii die coacta est ¹ solemnis praesulum congregatio, cui Romanorum et Pannoniae, Galliarum, Angliae, Aragonum, Neapolitani, Cypri, Poloniae, Norvegiae, Daniae, Sueciae regum plurimumque aliorum principum oratores interfuere; in qua Bohemi et Moravi illi, qui Joannem Hus merito affectum supplicio ut insontem publicis litteris praedicarant, postulati haereseos apud Constantiensi Synodi subsellia, cum tempore constituto non comparuissent, contumaciae damnati fuere debitisque penis affecti. Lecta deinde Sigismundi regis Romanorum litterae, quibus celeris accessus

¹ Act. Ms. Conc. Const. in gener. congr. hab. die III Jun.

tulere : « Exposuerunt », inquit Acta, « quibus de causis illustrissimus dominus Alfonsus rex Aragonum misisset ad congregationem presentem, nominando sacrum generale Constantiense Concilium congregationem ultimam, primo pro extirpatione schismatis et haeresum, et pro unione Ecclesiae Dei, et reformatione status Ecclesiastici in capite et in membris, ac electione muci summi Romani Pontificis ». Produxere hac de re litteras¹ regias, quibus Alfonsus ad ea peragenda potestatem ipsis dederat, suntque hac temporis nota consignatae : « Dat. et actum Barchinone decima die Julii, anno a Nativitate Domini mcdxxvi, regniique nostri primo ».

27. *Laudata Aragoniorum pietas; disceptata jura et nomina aliorum regum.* — Amplissimis ergo fulli mandatis, Aragonii oratores promptos se exhibuere ad ineundam sacrorum societatem, Joannes vero Ostliensis episcopus cardinalis Vivariensis, elegantem Concilii nomine orationem habuit, qua et Ferdinandi regis defuncti piium ardorem et Alfonsi in paternis sequendis vestigiis studia extulit : tum in perjurum Petrum e Luna invectus est, qui tot promissa deponendis controversis papalibus infulis, solempni ritu, Avenione, Massiliae, Genuae repetita infregisset : deinde ad oratorum commendationem deflexit, quibus totius Concilii singularem benevolentiam spondidit. Tum Franciscus cardinalis Florentinus eosdem oratores pro concione est adhortatus, ut mutua studiorum consensione cum Patribus Concilii ad removendum ab Ecclesia schisma pacemque redintegrandam conspirarent. Subjecit illius verbis Antonius Texal orator regius, suo et sociorum nomine, eam quidem ob causam ipsos accessisse, atque in id operam omnem impensuros : prius tamen cardinales honoris causa convenire decrevisse, atque ita actis ultro citroque gratis concio soluta est.

Congregati fuere decima sexta Septembris die solemnes caetus², in quibus de excipiendis Jacobi regis Neapolitani Joannaeque reginae oratoribus actum est. Cum vero sibi titulos controversos adsciscerent, quos partim Sigismundus Romanorum rex, partim Ludovicus Andegavensis sibi vindicabant, nonnihil dissensionis subortum est, atque in primis orator Ludovici comitis Palatini et Bavariae ducis, qui Concilii custodiae Sigismundi regis nomine praerat, ejusdem regis nomine peroravit, Jacobi regis et Joannae II oratores nonnulla dicturos, atque etiam in medium prolaturus litteras, in quibus Hungariae, Dalmatiae et Croatiae regnorum titulos illi sibi arrogarent; ac ne quid ex eo damni Sigismundi regis dignitati afferretur, publice intercessit. Assurrexit deinde Guillel-

mus fil. S. Marci presbyter cardinalis orator Ludovici Andegavensis, qui de Ierosolymitano et Neapolitano regnis cum Joanna II certabat, ac pariter regium jus opposuit, ne, cum Romana Ecclesia non alii quam Ludovico regnum Neapolis jure fiduciario contulisset, quippiam ex dicendis a Jacobi et Joannae oratoribus, ipsius Ludovici apicibus ac juri detraheretur. Ad hanc vero sedandam controversiam, edita est haec sanctio³ :

28. « Sacrosancta Synodus Constantiensis declarat, statuit et decernit, quod per quoscumque actus nominationis, intitulationis, honoris, exhibitionis, tam in sede quam in aliis quibuscumque dictis et factis, dicendis et fiendis in hoc sacro Concilio per quoscumque praetatos vel eorum, aut regum, principum ac universitatum quorumcumque nuntios vel legatos, seu ipsis aut de ipsis vel eorum altero in eodem sacro Concilio, nullum jus seu possessum de novo acquiratur; nulliusque praedictum generetur, nulliusque jus, quodcumque in proprietate vel possessione laedatur, et per praemissa vel hujusmodi legatorum admissionem, jus, vel titulum alicujus approbare minime intendit ». Hoc prolato decreto, oratores regis Jacobi, suggestum conscendere, ac perlegere illius litteras², quae hisce titulis insignes erant : « Jacobus et Joanna II, Dei gratia Hungariae, Jerusalem, Siciliae, Dalmatiae, Croatiae, Ranae, Serviae, Galiciae, Comaniae Bulgariaeque rex et regina, Marchiae Castrensiumque, Provinciae et Folquaquerii ac Pedimontis comites ». In iis vero litteris Laurentius Augustinianus designatus Aversanus episcopus et Joannes de S. Prageo castrorum magister, et alii quatuor iustituti erant oratores, « ab sacro Concilio », ut habent publica eadem Monumenta³, « seu dicto sanctissimo domino summo Pontifici nimirum futuro », et collegio dominorum cardinalium, ipsos dominos regem Jacobum et reginam Joannam, tanquam humiles et reverentes filios et vassallos sacrosanctae Romanae Ecclesiae, devote et humiliter recommendandum et recommissos faciendum, optimamque intentionem et sinceram dispositionem ac voluntatem, quas habent erga praedictam sacrosanctam Romanam matrem Ecclesiam, dictumque sacrosanctum Concilium et praedictum sanctissimum dominum summum Pontificem circa ejus statum, fidelitatem, obedientiam, gloriam et honorem; necnon erga praedictum collegium dominorum cardinalium et eorum statum, narrandum et pariter declarandum, et liberales et promptissimos offerendum eosdem dominos regem et reginam ad omnia et singula quaecumque concernentia fidelitatem et statum, exaltationem, gloriam et honorem dictae sanctae matris Ecclesiae, et futuri

¹ Ext. in iisd. Actis Ms. — ² Act. Ms. congr. gen. hab. XVI sept.

¹ Ext. ib. in ejusd. congr. Ms. Actis. — ² Ext. ib. — ³ Ext. ib.

summi Pontificis, præfatique sacri Concilii et collegii dominorum cardinalium prædictorum». Consignata vero erant hæc formula eæ litteræ : « Dat. in castro novo Neapolis per virum magnificentum Jordanum Formerii de Lemoniano dominum de Villeta juris civilis professorem, cancellarium regni nostri Siciliae, collateralem consiliarium et fidelem nostrum dilectum anno Domini MCDXXVI, die XIII mensis Julii nona Indictione, regnorum nostrorum prædictorum regis anno I, nostræ vero reginæ anno II ». Additæ his aliæ ¹ erant, Concilii rogatu, quibus felicem Ecclesiarum conjunctionis redintegrationem precabantur.

Cæterum cum is titulorum ordo, et Sigismundi regis et Ludovici Andegavensis oratoribus ingratus foret, iterum ut prius intercessere, uti prædictæ congregationis Acta testantur : « Levavit se, inquit, dominus Augustinus de Pisis nomine dicti serenissimi principis Romanorum regis, protestando quod nullum præjudicium ipsi Romanorum et Hungariæ regi fiat per titulos, quos adscribit sibi dominus Jacobus, quoad regna Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiae, etc., et alias protestatus fuit, ut supra proxime fuit protestatus, nihilominus et reclamavit adversus dictam subscriptionem ipsarum litterarum, missarum et presentiarum statim per ipsos dominos ambasciatores, in quibus titulis adscribit sibi titulos in dictis regnis. Similiter protestatus fuit prælibatus reverendissimus Guillelmus cardinalis S. Marci, tanquam ambasciator, procurator et nuntius illustrissimi principis regis Ludovici, quoad titulos regnorum Jerusalem et Siciliae, quos dixit fore adscribendos domino suo regi Ludovico, qui est investitus per Romanam Ecclesiam, et non ipse rex Jacobus, nec sciret aliquem investitum de eisdem, nisi prædictum dominum suum. Super quibus protestationibus prædicti domini Augustinus, cardinalis et episcopus Ancienensis, petierunt a notariis Sedis Apostolicæ et aliis scribis Concilii unum et plura, publicum et publica instrumentum et instrumenta ad perpetuam rei memoriam ». Ad hæc Ardecinus Jacobi et Joannæ oratorum nomine subjecit, se vehementer mirari contra hujusmodi honorum apices ab amulis intercessum fuisse, neque enim se Constantiam ad disceptandum de iis, sed vocatos primum a Pontifice, deinde a Synodo, et ab ipso Sigismundo Romanorum rege, pro Ecclesiarum fœdere sanciendo accessisse, atque a Concilio contendit, ut ex superioribus intercessionibus, nullum damnum regiis Jacobi et Joannæ apicibus afferretur. Quibus peractis, Laurentius orator Jacobi regis proposito orationis argumento; *Gaudete, quoniam merces vestra copiosa est in caelis*, cum in priori parte invicem constantiam

Concilii Constantiensis commendasset; in secunda Jacobum ac Joannam, eorumque regna Romanæ Ecclesiæ obsequio et mutuae conjunctionis amplificationi sacravit; quibus de rebus nomine Concilii a Francisco cardinale Florentino actæ gratiæ.

29. *Lectæ in Concilio litteræ regis Poloniae omnimodam subjectionem profitentis.* — Lectas in eodem Patrum cœtu Wladislai regis Poloniae, tum Michaelis ¹ Chochimester equestris Ordinis S. Mariæ Theutonicorum magistri, tum Academiae Cracoviensis doctorum ² litteras tradunt Acta: inite enim fuerant inter Polonos ac Pruthenos feliciter induciæ Concilii, Sigismundi Romanorum et Caroli Francorum regum rogatu magno rei Christianæ incremento; paulo enim antea ex Pruthenorum Polonorumque dissensionibus occasione captata, Tartari in Russiam duce Ediga irruerant ³, et Kioviensem agrum ferro, flamma rapinisque fœdaverant: ipsam etiam Kioviam diripuerant ac diruerant, arce tamen non erant potiti. Cum vero ex iis malis recreari induciarum beneficio res Christiana posset, gratissima de sedatis discordiis Wladislai regis hæc litteræ ⁴ Concilio fuere:

« Sacrosancto generali Constantiensi Concilio in Spiritu sancto congregato, Wladislaus Dei gratia rex Poloniae, Lituaniæ princeps et haeres Russiae, ea quæ ad pacem sunt, et de felicibus universalis Ecclesiæ successibus licet in Domino gloriari.

« Treugas pacis sicuti conceptæ et prorogatæ sunt, non obstantibus quibuscumque nostris dispendiis, suscepimus fide inconcussa observandas: nusquam enim credimus contra pacis quæcumque fœdera cuiquam hominum irrogasse injuriam, sicut nec de præsentibus intendimus, nec volumus integritate fidei nostræ in aliquo derogare. Cæterum, Patres præstantissimi, fidei vestræ constantia mundo annuntietur universo, ex eo quia a vinea Domini palmiles pestiferos, sectas scilicet hæreticas, Scripturarum sarculo sapienter præcedentes in ignem mittitis. Verumtamen nos, qui non tantum decorem Domini diligere, sed etiam contra hostes fidei consuevimus audacius militare, quantum nobis congruit et fidei expedit Catholicæ, pervigilem commisimus fieri custodiam, ne clam nec palam regnum nostrum cæteraque dominia nostra lupi rapaces sub ovina diploide subintrantes, tanquam serpentes pestiferi callide tandem ad invicem colligati viruseffundant mortiferum, oves quoque Dominicas pseudodogmatibus inficientes mortificent. Et licet portæ regni nostri falibus sint vestitæ, nihilominus si quempiam talium, ad dogmatizandum aliqua contra fidem orthodoxam et sanctorum Patrum decreta, in-

¹ Ext. in iisd. Actis Ms.

² Ext. in Actis Ms. congr. gen. hab. XVI Sept. — ³ Ext. ib. — ⁴ Chron. rer. Polon. I. XVIII. — ⁵ Ext. in Actis Ms. congr. gen. hab. XVI Sept.

trare fecerit importuna presumptio, tales per eandem viam, sed nec per aliam in suam revertentur regionem.

« Gaudeamus præterea in Domino, quod sicut fidelis Deus, per quem vocati estis in societatem filii ejus Jesu Christi, sic et vos gentes, quæ Deum ignorant, filios scilicet... ad pura veritatis lavaera fideliter convocatis, datur enim nobis intelligi et scribitur quomodo gentes dictæ multitudinis instinctu divino affectæ sint ad eam ad sanctissimum sinum matris Ecclesiæ aggregandam, quemdam reverend. patrem de gremio dominorum S. R. E. cardinalium illuc, Christo duce, debere proficisci, junctis sibi RR. PP. Leopoliensi archiepiscopo et Viluensi, qui reductis ad fidem dietis infidelibus, quot forent necesse, tam cathedrales quam parochiales Ecclesiæ ac loca religiosa in nomine Domini et sacri generalis Constantiensis auctoritate Concilii erigant, erecta ædificari plantarique faciant, plantata sacrarum Scripturarum doctrinis irrigent, et usque ad solidarum virtutum incrementa perducant, ad quos nos una cum inelyto principe fratre nostro Alexandro, alias Witoldo, magno duce Lituaniæ, tanquam ad optimam orthodoxæ fidei propaginem, quantum nobis desursum a Patre luminum largitum fuerit, in iis quæ ad fidem et exaltationem sanctæ matris Ecclesiæ, dictarum gentium, et aliorum quorumcumque et qualiumcumque Sedi Apostolicæ rebellium, quodcumque fuerint sibi necessaria aut quomodolibet opportuna, concurrerimus : nisi enim tot guerrarum impediti fuisset anfractibus, jam diu dictæ gentes et aliæ de ritu Græcorum, ad sinum sanctæ Romanæ Ecclesiæ numerosa multitudine convolassent. Mittite ergo, precamur humiliter, quos missuri estis in agrum Domini operarios, ubi messis multa, operarii vero pauci, qui post messem colligatos fide, spe et charitate, exultantes reportent manipulos, qui tandem, dimissa mortalitatis palea, ad caelestis regni horreum colligantur; et hæc ad illius gloriam et honorem, qui suam illibatam sponsum sanctam matrem Ecclesiam, tanquam in vastitate hostili positam, tot annorum lustris, proli dolor! constitutam scissuram, quæ vestris assiduis laboribus vult, ut speramus et oramus, iis diebus ad decus pristinum integritatemque reducere, sibi que unicæ unicum, indubitatum et utinam ut Aaron vocatum et electum pastorem, et animarum nostrarum episcopum desponsare, quæ non sine ingenti mentis jubilo expectamus, recommittendo vestro dignissimo ac futuro summo Pontifici nos, regnum, terras cæteraque nostra dominia, et signanter cathedralium conventualiumque Ecclesiarum prelatos et clericos, supplicantes humiliter, quatenus ipsorum absentiam ob longa discrimina ac alia quamplurima incommoda, velitis nostra contemplatione pro hac vice habere excusatos, etc.

Datum in castro nostro Chavennii die II Augusti, anno Domini MCDXVI ».

30. *Aliorum legatorum acta coram Concilio.* — Decima nona Septembris die celebrati sunt iterum solennes cœtus¹, in quibus oratores a Concilio jam ante in Aragoniam, Castellam, Navarram ac Fuxensem et Armeniacensem comitatus missi gestæ legationis ordinem exposuerunt, et Caroli Navarræ regis litteras² Stellæ XVI Julii excurrentis anni exaratas tradidere, quibus ille Navarræas Petri e Luna, ob ejus perfidiam in alendo schismate, partes deserere jussit, utque rex ipse Constantiensi Concilio adhaerere vellet. Alias etiam Joannis³ Fuxi comitis litteras tradidere, quibus ipse quoque clientes suos Petri e Luna jugum excutere imperarat : in quarum exordio præfatur, ut, ad tollendum schisma, cum aliis principibus junxisset studia, eamque ob causam ad eundem Petrum e Luna se contulisset. Præterea retulere oratores ut regi Castellæ Concilii litteras porrexissent. Dein a Patribus confirmandæ concordie gratia omnes sententiæ vel a Gregorio XII vel Joanne XXIII in eundæ sacerdotiorum possessionis causa in Ludovici comitis Palatini Rheni, Joannis, Stephani et Olhonis ducum Bavariæ, Henrici et Willelmi ducum Brunsvicensium et Lunenburgensium, tum Herniani et Ludovici Lantgraviorum Hassiæ principatibus fuerant inflictæ, edita sanctione⁴ revocate sunt. Habita est die decima quinta Octobris vigesima secunda sessio in qua regis Aragonum oratores, repudiato jam antea Petro e Luna, Constantiensi⁵ Concilio ex pactionibus Narbonæ confectis se conjungere, admissique sunt a Patribus hoc ritu : « Nos miseratione divina episcopi, presbyteri et diaconi cardinales, patriarchæ, archiepiscopi, prelati et cæteri hic congregati supradictam unionem vestram acceptamus : et e converso nos vobis procuratoribus predictis dicto nomine juxta tenorem dicti capituli unimus. Et sic tam prelati, quam ambassatores predicti dixerunt submissa voce : In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti; et super præmissis, petierunt Instrumentum et Instrumenta hinc inde : et præsidentes pro nationibus, ac cardinalis Ostiensis pro collegio cardinalium responderunt : Placet ».

31. *De honoris gradu inter oratores regum certatum.* — Collocati postea Aragonii fuere inter medios regis Francorum oratores; alterno ordine, ut primus Joannes Gerson Gallus, dein comes Cardonæ Aragonius sederent : quod pacis studio factum oratores Gallici in Synodo demumliarunt⁶, ne inde jus aliquod dignitatis sibi Aragonius vindicaret : Jacobi pariter regis Neapolitani et Joannæ II oratores⁷, qui post Franco-

¹ Act. Ms. congr. gen. XIX Sept. — ² Ext. in diss. Act. — ³ Ib. — ⁴ Ext. in diss. Ms. Actis sess. 22. — ⁵ Acta Conc. Const. sess. 22. — ⁶ Act. Ms. sess. 22. — ⁷ Ibid.

lebant considerare, post Anglicos oratores pacis Ecclesiasticæ gratia sedes posituros, ita tamen ut ea res coronæ Neapolitanæ fraudi non foret. Datum publico decreto¹ etiam Alfonsi Aragonii oratoribus, ut tanto valerent pondere eorum suffragia in Hispana natione, quanto pollerent omnium præsulum et aliorum, qui ex omnibus ipsius regnis etiam ultramarinis ad Concilium confluxissent, calenti: quo etiam beneficio Castellæ et Navarræ regum oratores, qui venturi expectabantur, donati: verum adversus id decretum Egidius Martini et Velasus Petri Lusitani regis oratores intercessere, ac proluxa oratione sunt conquesti ea re Lusitani regis dignitatem obteri atque obsolescere auctoritatem, cum Aragonius vocum numero potior, omnia moderaturus foret: inferri inde etiam injuriam Castellanis et Navarreis si dissentirent: si vero assentirentur eo magis Lusitanum nomen oppressum iri: Trinacriis, Sardis et Corsis injuriam, qui divellerentur e natione Italica, atque ad Hispaniam traherentur, ac proinde omnia quæ inde forent consecuta, nullius futura roboris denuntiarunt: Aragonæ etiam contra las omne eam pacificationem Narbonæ firmatam extorsisse turpiter, cum nisi ea potirentur prerogativa, schisma dissolvere detrectarent, nec hujusmodi commentis Spiritum sanctum gratiam influere. Revocatam postea a Concilio fuisse quoad Sardinia et Trimaeria regna memoratam prerogativam datam Aragoniis, atque inde vehementer Alfonsum exulceratum, ut etiam Petro e Luna favorit, visuri sumus. Editæ postea in eadem sessione fuere plures sanctiones, quibus uti conventum erat, omnes censura jam ante latæ in Petri e Luna olim studiosos abrogatæ, confirmatæque possessoribus sacerdotia a Petro ipso etiamnum collata.

32. *In Petrum e Luna inquisitum et alia orata contentiones.* — In vigesima tertia sessione celebrata quinta die Novembris decretum est², nonnullos insignes viros e singulis nationibus renuntiandos, qui in Petrum e Luna de perjuriis propagalogue ab eo schismate inquirerent, deque iis ad Concilium referrent. Habita vero est ab Ardecino³ consistorialium causarum patrono oratio in hæc verba: *Miseremini mei, saltem vos amici mei*: et inducta Ecclesia, quæ Patres Constantienses ad diuturnum schisma, quo vexata fuerat, dissipandum hortabatur. Movere⁴ deinde Aragonii hæc litem, Anglos potiri eo privilegio non debere, ut ipsi nationis unius auctoritate in Concilio excelleret: quam controversiam postea magis a Gallis auctam infra dicemus.

Vigesima quarta sessio celebrata est xxvii Novembris die, in qua cum orta esset inter

nationes de dignitate loci et ordine incedendi contentio, lecta¹ est Evangelica lectio: *Facta est contentio inter discipulos, quis videretur esse major*: tum re divina peracta, Franciscus cardinalis Florentinus Petrum e Luna accusavit, quod toties a regibus ac præsulibus rogatus, ut ex nuncupato sacramento controversos apices abjiceret, etiam tum in pertidia perstitisset: addiditque instructa acta judiciaria fuisse, testesque exceptos ab iis, qui a Concilio causæ explorandæ præfecti fuerant, edictoque publico vocandum esse Petrum e Luna ad Concilii Constantiensis subsellia. Lecta deinde est a Stephano Dolensi episcopo citatorii edicti formula², quæ a singulis nationibus commendata est, ac dies septuagesima constituta, quæ idem antipapa de hæresi et schismate judicium subiret.

33. *Alia acta Concilii et dissensiones ac bella in variis regionibus.* — In sessione³ vigesima quinta, habita die decima quarta Decembris, Petrus cardinalis e Fuxensi stirpe, Sanctius Olorensis et Bernardus Adurensis episcopi oratores Fuxensis comitis, deserto Petro e Luna, Synodo Constantiensi se conjungere.

Sessio vigesima sexta celebrata est vigesima quarta Decembris die, in qua Caroli⁴ regis Navarræ oratores se ritu solito Concilio junxere, cum amplissima ad id potestale fulli essent, ut ex litteris⁵ regiis xii Septembris anni mcdxvi datis constabat. Consultum deinde est publica sanctione mutue nationum concordia, ne ex iis, quæ gererentur in Concilio, infer nationes novus ordo dignitatis constitueretur. Denique cum Leodiensis Ecclesia schismatis occasione immensis calamitatibus attrita fuisset et a Joanne Burgundiæ duce pressa servitute lugeret, Constantiense Concilium illius clientelam hoc anno, pro libertate Ecclesiastica afferenda, exaratis XI kal. Octobris litteris⁶ suscepit, atque Honorii III pro immunitate sacri ordinis sanctiones valere edixit, Colomiensique archiepiscopo, ac Leodiensi et Trajectensi episcopis dedit mandata, ut anathemate percussos esse promulgarent omnes sine dignitatis discrimine, qui vel vectigalia Leodiensis cleri invaderent, vel ab iis aurum extorquerent. Eodemque anno gravissimi motus Neapoli adversus Jacobum regem comitem Marchiæ concitati⁷: siquidem Galli, quos secum adduxerat, gravissimam ob summam rerum administrationem gestam invidiam contraxerat: pro quo liberando Galliæ et Navarræ reges ad Martinum papam oratores decrevisse postea visuri sumus. Antequam hæc acciderent, Theodoricus Niemi⁸, audita dissidii fama, scripsit Jacobum regem et Gallicos duces

¹ Ext. in Act. Conc. Const. sess. 22. — ² Acta Conc. Const. sess. 23. — ³ Act. Ms. in 23 sess. — ⁴ Ibid.

¹ Act. Ms. Conc. Const. sess. 24. — ² Ext. in Act. Const. sess. 24. — ³ Act. Conc. Const. — ⁴ Act. Conc. sess. 26. — ⁵ Ext. in Act. Ms. sess. 26. — ⁶ Formul. Arch. bibl. Vat. sign. num. 80, sub fin. — ⁷ Pandul. Collan. l. v. Monst. vol. 1. c. 163. — ⁸ Niemi. in Vit. Jo. XXIII.

male exceperunt Neapolitanos : — In hoc, inquit, modicum ad eandem dominam habendo respectum, et propter hoc domina et Neapolitani prædicti sunt male contenti, necnon contra præfatum dominum Jacobum inceperunt murmurare. Igitur caveat sibi de ipsis, consulo, si inter eos diu desideret conversari. — Nec vana Theodoricus præcædit, nam die XXVII Octobris oppugnatus Jacobus rex a Neapolitanis Gallos dimittere, exceptis paucissimis, et gubernacula abjicere coactus est, imo in liberalem custodiam traditus. At cum Neapolitani præclare se rem gessisse crederent, violato regis regimæque conjugali fœdere immensis calamitatibus se miserere; nulla enim suscepta prole a Joanna regina, cruentissima dein bella de regni successione gesta sunt. Tradit idem Theodoricus Niemijs hæc de Anglorum Scotorumque bellis : — Quinta die mensis Februarii alia nova dicebantur, scilicet qualiter Scoti hostes regni Angliæ ipsum regnum nuper intrassent iterato cum maxima multitudine armatorum, per mare solito more navigantes et credentes Anglicos se posse in personis et bonis vehementer offendere. Ipsi autem Angli de eorum adventu ad se tempestive provisi in magna fortitudine in eorum navibus etiam in mari hujusmodi Scolis occurrerunt, et durissimo bello inter partes hinc inde commisso, Scoti finaliter devicti et interfecti fuerunt ». Porro Gallia majoribus quam antea calamitatibus mersa est, aucto intestinis dissensionibus externo bello. Siquidem factionis Burgundicæ studiosi in miserum regem regisque procuratores conjurarunt ¹, sumptoque de horum parte supplicio, pars alia proscripta Burgundi opibus et potentia fulta ² per plures provincias omni maleficiorum genere sacra et profana ferro flammaque violavit : in quos edictum a Carolo rege xxx Augusti hujus anni propositum affert Monstreletus ³. Addit Juvénalis Ursinus ⁴ pacem repudiatam ab Anglico senatu et classem Gallicam, quam Burgundus Anglorum fœderatus clandestinus non juvit profligatam.

34. *Sigismundus curat ut, sedatis regum controversiis, Turcarum progressus impediatur.* — Exantillavit toto anno Sigismundus magnos labores, ut inter Gallos Anglosque pacem componeret, quem a Carolo Gallorum rege honorificentissime habitum scribit Theodoricus Niemijs ⁵.

Tradit etiam Monstreletus illum in Angliam se contulisse, sed re infecta rediisse Constantiam, cujus optima consilia ex Theodorico ipso superiori anno retulimus, nempe ut post excisum schisma in Concilio Constantiensi, prædis Christianorum bellis, universalis expeditio ad Mahumeticam superstitionem delendam decerneretur, cum maxime a Mahomete crudelissimo tyranno Oriens opprimeretur : idem vero miserum Græciæ statum his verbis describit ¹ :

— Hoc autem tempore valde multiplicati sunt et fortificati Turcæ circa partes Albanie et Græciæ, necnon Romanie degentes : et in tantum, quod paucè omnes illas et plures vicinas regiones Christianorum sibi per potentiam et crebras invasiones subdiderunt, et quia quamplures Christiani inter eos existentes, non habentes spem liberationis eorum a miserabili servitute, in qua existunt propter hujusmodi desperationem, a fide ipsa quomodolibet apostatarunt : necnon galeas et naves in adiutorium ipsorum Turcorum seu infidelium armarunt, cum quibus jam mare sulcant in magno numero valde : necnon terras et loca Christianorum prope ipsum mare consistentia violenter invadunt et diruunt ac solo coequant, resistentes homines utriusque sexus abducunt, senes vero et debiles interficiunt, et Ecclesias ac loca sancta in nihilum redigunt, et infinita alia mala contra ipsos Christianos quasi penitus derelictos impotentes attentant. Et vero nisi eis cito ab eisdem Christianis resistatur viriliter et potenter, valde timendum est, ne alia loca et terras ipsorum Christianorum illic consistentium, et quæ ipsi Christiani adhuc inhabitant, prædicti Turci et apostatæ Christiani cum eis, aut sibi subiciant vel destruant, prout de aliis fecisse dicuntur. Hæc autem mala contingunt propter maximas divisiones, quæ sunt inter Christianos hodiernis temporibus : et quia subditi, præsertim in Italia, non bene recognoscunt dominos eorumdem, nec illis subesse curant, et in superbiam vehementer erecti, et quæcumque eis adjacent civitates et loca sibi subiciunt, et illis per potentiam dominantur, nec ad Deum, nec ad hominem habendo respectum. — Hæc Theodoricus e Niemijs in Vita Joannis XXIII vel potius sui temporis historia, quam accuratissime scribebat : cui cum adjectis paucis aliis opus abruptum reliquerit, nec reliqua Constantiensis Concilii gesta sibi prosecutus, e Vita hoc tempore migrasse videtur.

¹ Juvén. Ursin. in Car. VI. hoc an. et Monstr. vol. 1. c. 156 et alii. — ² Id. Mon. c. 153. — ³ Id. c. 158. — ⁴ Juvén. Urs. ubi sup. — ⁵ Niemijs in Vit. Jo. XXIII.

¹ Monstr. vol. 2. c. 110.

[1] Sigismundi regis ad Concilium reditus cum sequenti anno compenditur. — 2] Obiit enim legatus qui exivit in exilium. — 3] Sic et Gallia in Angliam : dein redit in Galliam, ut pacem inter utriusque gentem componeret. — 4] Car. VI. in senatu. — 5] Obiit enim legatus et tandem Constantiam, ubi solemniter exceptus fuit die XXVII Januarii consilio conc. 1117, ut c. 118. — 6] Ex P. S. G. c. 1. c. 118. — 7] P. S. G. c. 1. c. 118. — 8] A. Cl. Von der Hardt editis recensisque in collectione Veneto-Labbeana to. XVI. c. 1. c. 127. etc. — 9] Max. 1116.

SEDIS VACANTIS ANNUS 3. — CHRISTI 1447.

1. *Fridericus Austriacus Tridentina Ecclesia oppressor damnatur a Concilio.* — Extracta est in annum a Virgineo partu millesimum quadringentesimum decimum septimum, Indictione decima, Constantiensis Synodus, cujus sessio vigesima septima, februario mense est celebrata : in qua Fridericus dux Austriae ob Tridentinum ac circumjacentem agrum Ecclesiae erepta jam ante in jus vocatus ¹, cum ad dictam ipsi diem non affuisset, contumaciae primum accusatus est : tum in proxima sessione ² vigesima octava, die tertia Martii pronuntiatum, poenas antea propositas ipsum contraxisse, cum annis novem Tridentum oppressisset tyrannide, Gregorium episcopum, qui antea libera illius ditione potiebatur, conjectum in vincula ad injustas pactiones adegisset, postulatus iudicio Sigismundi Romanorum regis sententiae assensurum juratus spondidisset, fideique immemor dominatione injusta abire detractaret : « Volens praefata Synodus », aiunt Acta, « tantam inobedientiam et rebellionem notoriam ulcisci cum Apostolo ³ ne tanti mali ⁴ perversitas transeat praesumptoribus in exemplum, per hanc sententiam, quam fert in his scriptis pronuntiat, decernit et declarat, dictum Fridericum ducem

Austriae anathematis et sacrilegii vinculis innotatum perjuriique reum, necnon in poenas privationis et inhabilitatis, in Constitutione Carolina contentas », et infra, « comprehensas et expressas incidisse, ipsiusque Friderici ducis Austriae, et aliorum occupatorum et detentorum loca quaecumque Ecclesiastico supposita interdico ». Ad frangendam vero armis Friderici pertinaciam, haec sancita : « Cum nihil prosit sententias ferre, nisi sit qui eas debita executioni demandet, committit praefata sancta Synodus praefato charissimo filio Ecclesiae defensori et advocato Sigismundo regi Romanorum semper Augusto, cujus semper interest ad requisitionem Ecclesiae contritas et oppressas Ecclesias restaurare, et Ecclesiasticas personas a violentiis et injuriis defensare, et eandem sententiam executioni demandare, et caeteris principibus ac Christi fidelibus, ut ad restitutionem dicte Ecclesiae et civitatis Tridentinae, et omnium bonorum et jurium ipsius, et ejus integram libertatem et indemnitatem servandam contra dictum Fridericum Austriae ducem et alios occupatores et detentores praefatos ; ut nostrum praefatum monitorium realem executionem obtineat, brachium impendant, favorem et auxilium gladii, et potentiae omnimodae saecularis (1) ».

¹ Acta Conc. Const. sess. 27. — ² Ibid. sess. 28. — ³ Tim. IV. c. 4. — ⁴ Ibid. c. 1.

2. *De Anglica natione his mota ab Hispanis*

(1) Annus iste Angelum Corarium, olim Gregorium XII, Pontificem maximum sustulit, virum natura bonum, virtute meliorem, amulorum Pontificum comparatione optimum. Quanquam enim vitam per se laudabilem semper egit, nonnihil tamen reprehensionis incurrisset in eo saltem, quod dignitatis suae aliquandiu tenaciorem sese non sine magno Ecclesiae dispendio et fidelium scandalo praebuit. Haec tamen viri morositas, si cum perveracia Benedicti et Joannis inconstantia conferatur, ita minuitur, ut excusabilis videri possit. Sed et plane evanescit ex generosa illa et spontanea dignitatis cessione, quam, ne rogatus quidem, obtulit et per Carolum de Malatestis praestitit, tanta animi moderatione, ut ne sibi quidem providere in reliquum vitae tempus sustinens totum se Concilii arbitrio permiserit. A Concilio tamen cardinalis assertus episcopi titulum (vel Portuensis ut Niemio, vel Tusculani ut Panvino placuit) et in Piceno legationem obtinuit. Post eam cessionem, quam viro nomen immortale conciliare par erat, adeo tamen obscenus vixit, ut annus ejus emortualis vix aliter innotescat quam ex inscripta ad ejus tumulum in principe Recinatensi Ecclesia Epigraphae ; mensem vero et diem ne hinc quidem discere liceat. Papebrochius in Propylaeo diem IV Julii anni hujus Angelo emortualem assignat ; sed auctorem, e quo id accepit, non indicat. Errasse tamen illum suspicor, cum scriptor ejus aetatis Italus, Marinus Sanutus, in Vita ducum Venetorum, quas vernacule scripsit, vulgavitque Muratorius *Rer. Ital. to. XXII*, affirmet obiisse Angelum die VII Septembris. Sed neque de illa adhuc constare arbitror, cum auctor *Diarii Neapolitani Rer. Ital. to. XXI*, qui sub hujus saeculi exitu scribebat, die XVII Junii decessisse illum perhibeat ; quamvis in eo erroret, quod non Recineti, sed in Foro-Juliensti provincia occubuisse notat. Praeferendum tamen esse Sanutum, scriptorem anonymo huic supparem, censeo, cum in *Chronologicis* non semel auctor iste labatur. Res ab eo gestas descripsisse Gregorium Polydorum, Augustinianum Pistoriensem, recte monet Pagius in *Breviario*, sed non recte opus illud recenset. Neque enim tantummodo Pontificum Gregorii nomen praeferebant gesta percensuit ; sed Concilio, ab eo quod postea Allatus secutus est, non dissociati Gregorios omnes, quos notat in Ecclesia illustres uno eo libro complexus est, idque opus non sub Clemente VIII scripsit, ut Pagius asseruit, sed sub Gregorio XV, cujus etiam res gestas persequitur. Denique prodit liber Lucae anno 1622 apud Gindobonum, nec satis exploratum mihi utrum typis Florentinis anno 1598 lucem primum aspexerit, quod Pagio excidit. Haec satis de Angelo seu de Gregorio, cujus reliqua omnia ex *Annalibus* repetas. MANSI.

et Gallis et quomodo a Concilio dirempta. — In eadem sessione vigesima octava ex Gallorum Anglorumque dissidiis nonnullæ in Concilium turbæ dimanarunt : cum enim jam ante Aragonii Anglis litem intendissent, non videri ut Anglica natio æquanda esset cum omnibus Hispaniarum regnis, quæ minus nationis numero confineretur, Galli eam controversiam auerere¹ : quorum dicta cum in sensum iniquiorem traducta ab amulis essent, ita in suam mentem explicuerunt : « Nunquam fuit intentio eorum, quod dominus rex Angliæ et regnum suum non faciant seu non representent unam nationem, sicut quodlibet regnum facere possit, aut quod non habeat vocem magnæ nobilitatis et auctoritatis, cum hoc etiam concedant de quolibet alio rege, imo etiam de quibusdam particularibus nationibus non habentibus regem appropriatum ; sed fuit eorum intentio, quod de jure non habent, nec habere debent vel possunt talem nationem, quæ habeat vocem seu auctoritatem representativam quartæ aut quintæ partis Christianitatis, seu totius obedientiæ Romani Pontificis, et quæ debeat aut possit de jure æquiparari voci seu auctoritati totius Italiae vel totius Galliarum, seu Hispaniarum vel totius Germaniæ, quæ quatuor nationes principes multa regna et nationes particulares continent, quæ particularia regna dicto regno Angliæ merito possunt æquiparari : et quod ista fuit intentio, manifeste patet ex supplicatione ». Addiderunt in eo libello supplicii causas, ob quas Angliæ Germaniæ adjungenda videretur, Castellanis et Navarreis Concilio se aggregantibus, non enim posse conferri cum Gallicana Anglicam, quæ duos tantum archiepiscopatus complectebatur, et Germanicam, cum illa plura regna amplissima contineat, Hispaniasque pariter in tot nationes distinguendas. At Angli oratores², ut pristinum ordinem dignitatis tenerent, plura in sessione xxxi ad suæ nationis commendationem attulere, quorum oratio in Actis Ms. extat, ex qua pauca hæc delibamus :

3. « Domus illa regalis Angliæ inter plures sanctos palmites, quos produxit, qui de facili narrari non poterunt, sanctam Helenam cum suo filio Constantino Magno imperatore nato in urbe regia Eboracensi educere comperta est, qui infidelium terras plures ac crucem Domini de manibus infidelium ad Christianorum manus et fidem reduxerunt » ; interjectisque pluribus Constantini elogiis, addidere de religione ab Anglis suscepta amplificataque : « In regno Angliæ fides Christi continue stetit hucusque, quanquam temporum intervallis infidelium sævientium grandinosa tempestas ipsum regnum sic impleverit, quod fidem Christi ibidem pro parte exstinguere conata est. Stetim post passio-

nem Joseph ab Arimathia nobilis decurio, qui Christum de cruce deposuit, cum duodecim sociis vineam Domini de mane colendam Angliam ultimo ingressus est et populos ad fidem convertit, quibus rex duodecim iudas terræ, in diocesi Bachoneusi pro victu assignavit, qui in monasterio Blasconensi Bathoniensis diocesis, ut scribitur, tumultantur ». Et infra : « Regnum insuper Angliæ, laudetur Altissimus ! ab obedientia Romane Ecclesiæ nunquam discessit, nec tunicam Domini inconsultilem scindere, nec unquam Romani Pontificis illudere obedientiam conatum est, etc. » Proposuerunt deinde Pontificium imperium commode dividi in quatuor plagas sive partes posse, ut Orientalis Hungariam, Bohemiam, Poloniam et Alemaniam teneret ; Occidentalis Gallias et Hispanias complecteretur ; Septentrionalis Angliam, Scotiam, Hiberniam, Daniam, Sueciam, Norwegiam ; Meridionalis Italiam, Cretam, Cyprum et partem Græciæ, quæ Latinis pariet, contineret, et in Conciliis illum ordinem servari posse, ut de regnorum amplitudine nationumve potentia contentio sedaretur. Verum Patribus nil novandum visum est, ac Synodus in quinque nationes Italicam, Gallicam, Germanam, Hispanicam, et Anglicam distincta est, quæ hic conjungenda visa sunt, ne eadem repetere cogemur.

4. *Judiciorum ordo in Petrum e Luna, et hujus fallacia responsa.* — In sessione vigesima nona, die octava Martii, in jus vocatus¹ est Petrus e Luna ob contumaciæ crimen a causarum Synodi actore : cumque missis ad valvas Ecclesiæ duobus ultimis cardinalibus diaconis, ac trina voce conclamatus non comparuisset, res in judiciaria instrumenta relata est. Tradiderant² jam ei agenti Paniscola vigesima prima die Januarii, Lambertus ac Bernardus Constantiensis Synodi oratores libellum, quo in jus vocabatur, pendente ex eo Bulla, in ejus parte altera capita Apostolorum Petri et Pauli expressa erant, in altera vero effictæ claves ; diemque illi septagesimum peremptorium indixere, quo decretoria in ipsum de schismate et hæresi sententia ferenda erat ; ad quæ, additis plurimis verborum fucis, respondit³, uti consueverat, Pontificem Concilio non subesse ; hæreseos vero crimen ita eluere conabatur, ementiens impudentissime se opinionem suam Ecclesiæ Catholice sententiæ subjicere. At ejus verba placet adducere, cum ea, quæ sibi arrogabat, vero et non ambiguo Pontifici Romano congruant.

« Respondet idem papa, quod prædicti congregati in Constantia, non sunt generalis Synodus, nec universalem Ecclesiam representant, cum sint excommunicati ac omnibus Ecclesia-

¹ Act. Ms. sess. 28.

¹ Act. Ms. sess. 29. — ² Ext. ea de re publ. Instrum. in Actis Ms. — ³ Ext. ept. resp. ibid.

sticis dignitatibus, gradibus, auctoritate et jurisdictione privati, et per consequens nullas partes iudicii potuerunt assumere, neque possunt, sicut nec etiam jurisdictionem aliquam exercere, præcipue cum minor in majorem, et maxime in papam (quem nec juris auctoritas, nec rationis debitum, nec alienius obligationis necessitas ad hoc arctant) actum imperiosum exercere non possit. Quod bene claruit Theodorici regis temporibus, dum Patres a principe pro Concilio convocati, eidem Catholice suggererunt, papam et non alium, etiam cum de sua causa agitur, et si acensaretur de hæresi, debere Synodum convocare : et in sacro Chalcedonensi Concilio, dum in condemnatione Dioscorigi patriarchæ Alexandrini, propter hoc quod papam judicare præsumperat, prioris sceleris maculas, scilicet fautoris hæresis iniquitatem, Dioscorus ipse dicitur transcendisse. Insuper constat manifeste, quod actus præsertim in dicta congregatione sunt suspecti eidem domino nostro papæ ». Hi erant antipapæ fuci, ut arripere flagitio Pontificia insignia retineret. Qui præterea inani jactantia est usus : « Seipsum in Romanam Ecclesiam numerando dixit, et etiam profitetur, quod in veritate fidei et in veritate Ecclesiæ Catholice semper fuit et est, semperque se fuisse et permansisse firmiter credit, nec ab aliis unquam modo aliquo deviavit, sicut nec deviare intendit, nec favorem schismati et hæresi aliquo modo dedit, sicut nec dare intendit, imo semper tenuit et tenet, firmiterque credidit et credit, quod sancta Romana et Catholica Ecclesia tenuit et tenet, profitetur et docet, nec aliud quod a prædictis deviet dicere, facere, scribere, docere, tenere seu credere intendit imposterum, gratia divina eidem assistente, nilque pertinaciter seu incorrigibiliter dixisse, seu dicere voluit nec intendit, sed omnia præterita, præsentia et futura quæcumque dicta et dicenda, facta et fienda, scripta et scribenda, credita et credenda, docta et docenda subjicit et subjecta esse voluit correctioni et determinationi Catholice Ecclesiæ sanctæ, et si contra præmissa, vel aliquid præmissorum dixerit, scripserit aut fecerit quovis modo (quod non credit) paratus est semper stare correctioni dicte sanctæ matris Ecclesiæ, in cujus unitate vivere intendit, atque mori sicut Catholicus et fidelis, et facere et complere ea, ad quæ adstringitur in præmissis, et quolibet præmissorum, etc. » Ingerit dein plures in Concilium Constantiense calumnias et contumeliosa verba, petiitque ut primum Pisani Concilii Acta abrogarentur, pollicitus apices Pontificios se positurum ea lege, ut uni ipsi utpote ante schisma a Gregorio XI cardinali renuntiato, creandi Pontificis jus permitterent. Proposuit etiam aliam de eligendis compromissariis iudicibus implicitam rationem, qua et Constantiense Concilium dis-

solvebat, et in ambages litium novosque schismatum fluctus Ecclesiam conjicere moliebatur.

5. *Expositum Concilio Petri e Luna pertinax responsum, et in eum indictum iudicium.* — Decima itaque Martii die ¹, in trigesima sessione, prædicti oratores Concilii, qui ad Petrum e Luna missi fuerant, exposuere ut Alfonsi regis Aragonum ope illum in jus vocassent, datumque ab eo contumax responsum retulere. Tum Synodus Ferdinandi olim regis Aragonum ac Siciliæ edictum, quo clientes suos abduxerat ab obsequio ejusdem Petri OEcumenicam Synodum dissolvere, atque Ecclesiarum pacem disturbare annitente confirmavit. Rescissum præterea est a Synodo antipapæ edictum Massiliæ apud S. Victorem XIV kal. Junias pseudopontificatus sui anno xiii scriptum, quod ab iis verbis ducit exordium : *In dierum successu* ; cum Ecclesiarum redintegrandæ conjunctioni adversaretur.

In sessione trigesima prima, navata ² est opera a Patribus asserendæ libertati Ecclesiasticæ contra vim ac tyrannidem Philippi comitis Virtutum, qui Albertum episcopum Astensem injuste in vincula conjecerat, promulgatumque est ipsum contraxisse pœnas legibus metropolitane Mediolanensis Ecclesiæ constitutas ; tum, ni episcopum custodia solveret, aliæ graviores pœnæ eidem comiti intentatæ fuerunt.

In trigesima secunda ³, kal. Aprilis, trigesima tertia duodecima die Maii, trigesima quarta quinto Junii die sessionibus celebratis, Patres iudiciario ordine in Petrum e Luna contumacem legum severitatem adhibere constituerunt, illumque ad OEcumenicæ Synodi decretoriam sententiam die constituta audiendam adesse jussere.

6. *Castellæ regis oratores denuntiant discessionem a Petro e Luna, qui inanes et hypocritas querelas effundit.* — Aggregati sunt Synodo in trigesima quinta sessione, die decima octava Junii habita, oratores Joannis regis Castellæ et Legionis, qui antequam Constantiam pergerent, Conchensem et Pacensem episcopos, ac Segobiensem, et Palentinum decanos et Joannem Ferdinandi de Rupellorida oratores regis Castellæ, hæc ⁴ Petro e Luna pertinacissime fictum honorem retinenti denuntiare jussit : « Est injunctum in mandatis expresse, quod in hoc casu denegationis hujusmodi, postquam, Deo prævio, ad congregationem Constantiensem accesserimus, publicemus idem et approbemus nomine regio subtractionem obedientiæ sanctitatis vestræ olim pro parte ipsius regis in Perpiniano factam et publicatam : et etiam, si expediens fuerit, quod eam faciamus et publicemus de novo, atque protinus cum adunatis in

¹ Act. Ms. sess. 30. — ² Ibid. sess. 31. — ³ Ibid. sess. 32, 33, 34. — ⁴ Ext. in biblioth. Barberin. tom. II. de schism. p. 96.

dicta congregatione jungamur et uniamur simulque cum eis ad hujus execrabilis schismatis exstirpationem et futuri summi Pontificis electionem juxta contenta in capitulis concordatis et firmatis Narbonæ, unanimiter procedamus. hæc autem, beatissime pater, vestræ sanctitati, nomine quo supra, notificamus ad finem, quod inde sit avisata et certificata, quod nisi in effectu duxerit renuntiandum, ut jam eidem supplicatum extitit et requisitum, ea quæ dicta sunt modo prædicto ad executionem trahentur indubie; nam ipse rex dominus noster pia consideratione ad Deum creatorem suum mentis intuitum dirigens, iniquum censet et impium in unione Ecclesiæ beatifica, sicut firmiter speratur, Altissimo disponente, propinqua sanctitati vestræ obediendo amplius impedimentum apponere: quinimo ut pius et fidelis Ecclesiæ filius, cujus unioni verissime super cuncta humana se reputat obligatum, dictam unionem et pacem populi Christiani totis viribus et conatibus decernit laudabiliter procurare». Obfirmato in pertinacia Petro, ii oratores una cum sibi adjunctis Ferdinando de Ayala, et Ferdinando Davalos ac Ludovico e Valle Oleti Constantiam profecti, conventa Narbonæ Sigismundum regem Romanorum et Synodi Constantiensis oratores inter et Castellæ, Aragonum, Navarræ reges Fuxique comitem implevere, quorum præcipuum¹ erat, ut Constantiensis Synodi Patres, reges, principes ac præsules Petri e Luna sectatores per litteras Constantiam excirent, hique vicissim Constantiæ congregatos in eadem urbe convocarent. Quibus gestis, admissaque mutua convocazione, initæ Narbonæ pactiones jam ante a synodo firmatæ ab oratoribus Castellanis ratæ habite sunt, tum facta ante Perpiniani Castellani Ecclesiæ a Petro e Luna discessio, regiis perfectis litteris, sacramento etiam nuncupato fuit sancita. Cum ita Galli, Aragones et Castellani, Navarræ, Scoti antipapæ sui servitutis jugum excussissent, ille lamentis refertas litteras² ad Carolum Francorum regem dedit, in quibus ita exclamabat: « O pater maxime et optime, o salutarifer Christe, ut quid natus sum videre mala gentis meæ? Et quid datus sum custos, sponsus et pastor, si non aliam opem, aliud solamen, et aliud ferri dabatur auxilium? Porro si sancti Patres, quibus infausta tempestate succedo, gemebant olim sub verendo pondere curæ pastoralis sicut Gregorius, et alii plurimi, etiam dum Ecclesia suo honore et prosperitate floretet, quid nunc dicturus sum in sua et in ea tam incomparabili calamitate, et in tanta malorum mole? Hinc vel maxime perspicuum esse debet, me in tali statu afflictionis et mæroris perniciose relinendo, non esse contumacem, alioquin pro-

fecto miserabilior et stolidior sum omnibus hominibus, qui miseriam certam cum certa damnatione quererem: sed avertat hanc insaniam a servo suo misericors Deus, etc.». Hac ille non aliter illusus a demone, quam ii, qui ambitione Pontificalis consequendi fastigii fascinati, illud se omnino adepturos finxerant, de quibus hæc tradit Joannes Gerson in Commentario de distinctione visionum falsarum a veris: « De multis jam audivi, quorum quilibet sibi relatam esse pro certo jam habebat, quod erat futurus papa: inter quos quidem bene litteratus et famosus, hoc etiam propria manu in scriptis, quæ legi, reliquit, et argumentis conjecturisque plurimis asserere conatus est. De alio similiter litterato, per relationem accepi, primo persuasum esse sibi quod foret papa, dehinc antichristus, saltem præcursor antichristi, novissime ut se ipsum perimeret, instigatus est vehementer, ne videretur tantum adferre nocendum populo Christiano. Tandem, Deo miserante, ad sanio rem mentem conversus, ista de se scripsit ad cruditionem et cautelam aliorum ».

7. At infelix Petrus e Luna redeuntibus pæne omnibus ad Ecclesiam, se ipsum ab ejusdem Ecclesiæ gremio exclusit, dum se more hæreticorum cum paucissimis sectatoribus Ecclesiam esse gloriabatur; quem ita arguit Gerson³ de quo paulo ante memoravi: « Ecce temeritatem et pertinaciam adversus hoc sacrum Concilium et adversus omnes indifferenter, qui sibi non obediunt; unde et reputas solam Ecclesiam esse apud se et solum Concilium generale, et quod cathedra sua est arca Noe, sicut dixit verbo, dans intelligi quod nullus extra hanc arcam salvabitur ». Et infra: « Petrus de Luna non excusatur vel relevatur ab hæresi prædicta et pertinacia per generales protestationes, quas facit, quæ sic habentur in forma. Dicit ac etiam profitetur, quod in veritate fidei et unitate Catholice Ecclesiæ semper fuit et est, semperque se fuisse et permansisse firmiter credit, nec ab illis unquam modo aliquo deviasit, sicut nec deviare intendit, nec favorem schismati vel hæresi aliquo modo dedit, sicut nec dare intendit; imo semper tenuit et tenet, firmiterque credidit et credit, quod sancta Romana et Catholica Ecclesia tenuit et tenet, profitetur et docet ». Obduruisse Petrum e Luna in pertinacia non modo ob superbam ac procacem fastum, verum quod falsis etiam vaticiniis se deludi passus sit, refert Joannes Nider⁴ ex Joanne archidiacono Barcinonensi, nimirum post multas gravissimasque persecutiones Pontificatu tranquillo ipsum politurum: ut vero in perdidum antipapam Synodus animadverterit, dicere prosequamur.

¹ Act. Cone. Const. sess. 35. — ² Ext. apud Joan. Gers. in Triologo de materia schismi.

³ Jo. Gers. tom. 1. in artic. contra Petr. de Luna. — ⁴ Jo. Nider formicar. l. 111. c. 1.

8. *Accusationum præcipua capita proposita in Concilio adversus Petrum e Luna.* — Constituta est in trigesima sexta sessione, die xxii Julii habita, contumaci antipapæ peremptoria dies vigesima sexta Julii, atque edicto vulgata. Extant vero in Concilii Constantiensis Actis Ms. judiciariae in eundem Petrum actionis publicæ Tabulæ, ex quibus aliqua delibanda ad illustrandam Synodi æquitatem, quam postea nonnulli schismatici in crimen vocarunt : ac primo in iis propositum Petrum e Luna sæpius quod antea suis locis dictum est fidem jurejurando alligasse suam, ad revocandam Ecclesiarum conjunctionem se incubiturum, deinde varias difficultates attulisse, ne schisma tolleretur; tum Perpinianensem conventum coegisse, atque illum OEcumenicum Concilium appellasse : eumque in eo a præsulibus consultum esset, ut legatos Pisas mitteret, quorum opera Pontificatu se abdicaret, eorum ipsum consilia ægre passum, ac diros carceres ea de re verba facturis minitatum esse. Præterea post Pisanos ac Perpinianenses conventus, plures Commentarios, in quibus multa contra fidem orthodoxam falsa dogmata continebantur, confirmasse, tum subditur : « Item quod dixit, scripsit vel scribi fecit idem vocatus, ut præmittitur, Benedictus, quod si ivisset ad Pisanum Concilium, vel misisset ad illud ad cedendum papatui, ut aliqui sibi consulerant et consulebant, jam non essent claves in Ecclesia, nisi Deus iterum incarnatus fuisset, et claves de novo dedisset; et hoc est notorium.

9. « Item quod in tractatu, quem fecit seu fieri fecit, et factum approbavit et ratum habuit contra Pisanum Concilium, qui incipit : *Quia nonnulli in quarta parte via tertia* §. *Subsequently*, aut alibi in dicto tractatu dixit et asseruit, et pertinaciter sustinuit, quod stante dubio hujus schismatis, aliqui qui non possunt certificari de veritate et justitia alterius contententis de papatu, primo electo obediendo papæ Benedicto XIII, scilicet sibi, quoad Deum in conscientia sunt, et essent securi; et hoc est notorium ». Eo axiomate Urbani et successorum partes confirmantur; si enim primum electo adhaerendum est ob graves difficultates, certe ab Urbani et successorum obsequio non erat discedendum, cum Urbanus, antequam lis ei intenderetur, trium mensium intervallo excurrente ab universo orbe uti verus Pontifex cultus esset. Additur de pertinacia Petri e Luna : « Idem dicunt et proponunt dicti prosecutores et ministri, quod idem Petrus vocatus, ut præfertur, Benedictus, post præmissum per eum Perpinianum Concilium, dixit et asseruit pertinaciter et constanter, quod si totus mundus diceret sibi, quod cederet papatui; et videretur sibi quod non sequeretur inde unio Ecclesiæ, at videretur sibi quod non deberet cedere, ipse non cederet, et si totus

mundus diceret sibi quod non cederet, et sibi videretur quod deberet cedere, ipse cederet; per hoc suum judicium, imo potius errorem, pertinaciter preferendo omni humano et Ecclesiæ universalis judicio, quod manifeste probat pertinaciam in errore, etc. » Pluribus interjectis, ut Joannes XXIII exauctoratus sententiam Synodalem laudasset, et Gregorius sponte Pontificatu se abdicasset, digredimur Acta ad Petri e Luna perviciam, qui a Sigismundo atque aliis regibus, tum ab OEcumenico Concilio rogatus, ut de statu controversæ dignitatis recederet, cavillis omnes deluserit, ac Paniscolam avolarit : « Petrus de Luna », inquitur Acta ipsa, « potens verbo cessionis, Ecclesiam Dei tot annorum curriculum laceratam unire potuit, id tamen facere renuit, et regum, principum, prælatorum et legatorum prædictorum monita, exhortationes et requisitiones contemnens, precibus minime flexus est : quinimo in præfata sua duritia et pertinacia perseveravit et perseverat, ipsamque Ecclesiam Dei Christi sponsam vulneribus pestiferi schismatis afflictam deseruit et deserit absque medela totam universalem Ecclesiam notorie, incorrigibiliter et pertinaciter scandalizando; sicque, ut prædicitur, fuit et est dictum, tentum, creditum et reputatum, diciturque, tenetur et reputatur, palam et notorie : et sic fuit et verum et notorium ».

10. Perspecta tanta pertinacia, Ferdinandum regem eum destituisse tradunt Acta judiciaria; Alfonsum etiam paterna secutum vestigia et Constantiensi Synodo se conjunxisse : regem pariter Navarræ, ac Fuxi et Armeniaci comites pro illo discessisse ac demum illum postulatum judicio, canina verba in Synodum lastrasse : « Idem, inquitur, dominus Benedictus indignatus de citatione prædicta, et contra ipsum sacrum Constantiense Concilium prosequens unionem Ecclesiæ tam diuturnis et indefessis laboribus, quos ex fervore devotionis ad unionem Ecclesiæ sustinuit, annis duobus, mensibus quinque cum gravibus expensis relictis propriis domibus, et rebus omnibus postpositis, dixit, asseruit verbo publico et authentico, quod Ecclesia Dei erat apud eum, et quod existentes in Constantia sunt sine capitis assistentia, velut membra præcisa a corpore, quæ sub clypeo vastæ multitudinis et nomine generalis Synodi », et infra, « Dei Ecclesiam dirumpunt, nullisque modis perturbant », et infra, « quod absque auctoritate Romani Pontificis non valeat generalis Synodus congregari ». Propterea Synodus dixit falsum esse Petri e Luna testimonium, propterea quod, ubi plures de Pontificatu contendunt, Synodi auctoritas ab ambiguo Pontifice non pendeat, sed a Christo, qui Ecclesiæ potestatem præficiendi sibi non dubii Pontificis contulit. Subjiciunt Patres contra antipapam, qui falsa hypothesis nitelatur : « Item et hoc

sacrum generale Concilium, auctoritate Romani Pontificis, qui per multos multoque majorem partem Christianorum pro Romano et summo Pontifice habebatur notorie, videlicet per Joannem XXIII sic in sua tam ampla, ut dictum est, obedientia nuncupatum, et ad prosecutionem serenissimi domini Sigismundi Romanorum regis, et inter reges omnes summi et precipui, extitit convocatum, approbantibus et eidem Concilio obedientibus aliis serenissimis regibus et regnis Franciæ, Angliæ, Aragoniæ, Siciliæ, Hungariæ, Navarræ, Poloniæ, Daciæ, Norwegiæ, Suediæ, Dalmatiæ, Croatia, totaque Italia, Gallia, Germania, Anglia, Hibernia et circumadjacentibus cæteris regionibus atque provinciis ». Adde (quod majus est a Gregorio XII legati opera eandem Synodum Constantiensem fuisse auctoritate indutam, ut schismatis fibras excinderet : « Item dixit idem Petrus, vocatus Benedictus, contra dictam citationem, quod ipse non est de crimine seu fautoria schismatis diffamatus apud bonos et graves, sed sui et Ecclesiæ inimici schismatici et hæretici conantur contra veritatem notoriam ipsum de hujusmodi crimine, et illius fautoria diffamare, quod videtur intelligere de isto sacro Concilio : et hoc est notorium ». Et infra :

II. « Item dicunt et proponunt iidem promotores et prosecutores, quod idem Petrus vocatus Benedictus, contra dictam citationem opponens, dixit et asseruit verbo et in scriptis authenticis, quod congregati in Constantia, sic enim vocat illos, non sunt generalis Synodus, nec universalem Ecclesiam representant, afferens verbo et in scriptis authenticis causam per eum pretenfam et dicens quia sunt excommunicati, et omnibus dignitatibus Ecclesiasticis, gradibus et auctoritatibus ac jurisdictione privati; et consequenter quod multas partes judicii poterunt assumere, neque possunt, neque etiam jurisdictionem aliquam exercere, et precipue, ut dixit et asseruit supra, quod minor in majorem, et permaxime in papam, quem juris auctoritas, nec rationis debitum, nec alicujus obligationis necessitas ad hoc ardeant, actum imperiosum exercere non possunt. In quibus asseritionibus, qui et quales errores sequantur, et quot et quales confineant dictæ asseritiones, judicet ipsum sacrum Concilium : præmissaque notoria sunt et vera ». Et infra :

« Item dicunt et proponunt, et probare intendunt quod divisio Ecclesiæ universalis in tam magnas partes adeo firmata est, et quælibet pars in sua credulitate, de papatu ita solidata, quod etiam attentis promissionibus et juramentis factis per dictum dominum Petrum de cessione fienda, requisitionibus sibi factis, et recusationibus, cavillationibus et diffugiis per eum quæsitis impossibile est humanibus, aut saltem reputatur et communiter creditur

quod nunquam pars sibi non obediens, quæ est major in decuplo totius populi Christiani, ad illius obedientiam trahi nec adduci possit ». et infra, « cum post depositionem Joanni olim XXIII ac ejusdem domini vocati Gregorii renuntiationem, totius pondus schismatis fuisse et esse supradictum Petrum dictum Benedictum noscatur, et in sua potestate fuisse et esse, tollere schisma et unire Ecclesiam per suam cessionem, quod facere toties et tam pertinaciter recusavit et recusat »; et infra : « quare perjurus scandalizator universalis Ecclesiæ, schismaticus et hæreticus incorrigibiliter est censendus, et ab Ecclesia ipsius Dei justo judicio præcisus, aut saltem a suo præfesso papatu amovendus ».

12. *Promittitur schismaticus et hæreticus et omni jure et honore exautoratur.* — His propositis, Concilii causarum actores contendere a Patribus, ut in Petrum e Luna ut obnoxium OEcumenicæ Synodo, ob summam controversi Pontificatus ambiguitatem et schismatis propagationem, decretoriam sententiam ferrent. Haque vigesima sexta Julii die recurrente in trigesima septima sessione¹ in Ecclesiæ foribus Petrus e Luna præconis voce vocatus fuit; eumque non adesset, anathemate a Concilio est percussus, atque omni controverso in Pontificatum jure delurbatus. « Sancta synodus, etc., decrevit », et infra, « Petrum de Luna, Benedictum XIII, ut præmittitur, nuncupatum, fuisse et esse perjurum, universalis Ecclesiæ scandalizatorem, factorem et nutritorem inveterati schismatis, et inveteratæ scissuræ et divisionis Ecclesiæ sanctæ Dei, pacis et unionis ejusdem Ecclesiæ impeditorem et turbatorem, schismaticum et hæreticum, ac a fide devium, et articuli fidei, *unam, sanctam, catholicam Ecclesiam*, violatorem pertinacem, cum scandalo Ecclesiæ Dei, incorrigibilem notorium et manifestum, ac omni titulo, gradu, honore et dignitate se reddidisse indignum, a Deo ejectum et præcisum, et omni jure eidem in papatu et Romano Pontificatu ac Romana Ecclesia quomodolibet competente, ipso jure privatum, et ab Ecclesia Catholica tanquam membrum aridum præcisum, ipsumque Petrum quatenus de facto papatum, secundum se tenet, eadem sancta Synodus papatu et summo Ecclesiæ Romane Pontificio, omnique titulo, gradu, honore, dignitate, beneficiis et officiis quibuscumque ad omnem cautelam privat, deponit et abjicit, eidemque inhibet, ne deinceps pro papa aut Romano et summo Pontifice se gerat ». Et infra : « Declarat insuper et decernit omnes et singulas inhibitiones, omnesque processus et sententias, constitutiones et censuras, et alia quæcumque per ipsum factas, factas et facta, quæ possent præmissis

¹ Act. Concil. Const. sess. 37.

obviare irritos, irritas irrita, atque irritat, revocet et annullat, cæterisque pœnis quas in præmissis casibus jura statuunt semper salvæ ». Oblatavit contra hæc antipapa, magisque obduruil in pervicacia, atque in latibulo Paniscolensi impietatis sedem tenuit a paucis suæ factionis hominibus cullus, de ejus infelici exitu agetur suo loco. Nunc Constantiensis Synodi historiam prosequimur.

13. *Sanctiones Concilii ad præcavenda schismata.* — In coacta trigesima octava sessione, vigesima octava die Julii, abolitæ fuere sententiæ contra Joannis regis Castellæ ministros, atque Henrici principis Aragonii oratores a die primo Aprilis anni m̄c̄xvi latæ ab eodem Petro. Revocata etiam Castellæ regis oratoribus postulalibus prærogativa regis Aragonum antea concessa, ut in natione Hispanica Aragonum suffragia tantum valerent, quanta suffragia præsulorum cunctorum regnorum, quæ eis et ultra mare obtinet, auctoritate pollerent; maxime cum Lusitanie regis orator illi intercessisset, et Synodus de regum juribus nil decernere statuisset.

Nona mensis Octobris die conceptum est decretum in trigesima nona sessione de Conciliis OEcumenicis, recurrente certo annorum numero, celebrandis, cum ob intermissas Synodos disciplina Ecclesiastica obsolevisset. At præsules qui hoc decretum protulere, postea segnes in adendis Conciliis extitisse postea videbimus; ex quo nonnulli factiosi in Basileensi Concilio rerum novandarum occasionem captarunt; quocirca iterum sublata fuit a Pontificibus Conciliorum frequentia.

Ad dissolvenda vero schismata, quæ exoriri in Dei Ecclesia possent, hæc sanxere Patres: « Si vero (quod absit in futurum schisma oriri contingeret, ita quod duo vel plures summis Pontificibus se gererent, a die qua ipsi duo vel plures insignia Pontificatus publice assumpserint, seu ministrare ceperint, intelligatur ipso jure terminus Concilii, tunc forte ultra annum pendens ad annum proximum abbreviatus, ad quod omnes prelati et cæteri, qui ad Concilium ire tenentur, sub pœnis juris et aliis per Concilium imponendis, absque alia vocatione conveniant necnon imperator cæterique reges et principes, vel personaliter vel per solennes nuntios tanquam ad commune incendium extinguendum, per viscera misericordie Domini nostri Jesu Christi, ex nunc exhortati concurrant; et quilibet ipsorum pro Romano Pontifice se gerentium, infra mensem, a die qua scientiam habere potuit alium vel alios assumpsisse papatus insignia, vel in papatu administrasse, teneatur sub interminatione maledictionis æternæ et amissione juris, si quod forte sibi quaesitum esset in papatu, quam ipso facto incurrat; et ultra hoc ad quaslibet dignitates active et passive sit inhabilis, Concilium ipsum

ad terminum anni prædictum in loco deputato prius indicere et publicare ad celebrandum, et per suas litteras competitori vel competitoribus, ipsum vel ipsos provocando ad causam, et cæteris prelati ac principibus, quantum in eo fuerit intimare; necnon in termino præfixo sub pœnis prædictis ad Concilii locum personaliter se transferre, nec inde discedere, donec per Concilium causa schismatis plenarie sit finita hoc adjuncto, quod nullus ipsorum contendendum de papatu in ipso Concilio, ut papa præsideat ». Hoc intelligendum est de eo Pontifice, ejus jus ambiguum esset, non de eo, cui non ambigua jura obtinenti impudens antipapa se opponeret.

« Quinimo, ut tanto liberius et citius Ecclesia unico et indubitato pastore gaudeat, sint ipsi omnes de papatu contendentes, postquam ipsum Concilium inceptum fuerit, auctoritate hujus Synodi ipso jure ab administratione suspensi, nec eis aut eorum alteri, donec causa ipsa per Concilium terminata fuerit, quomodo libet a quoquam sub pœna fautorie schismatis obediatur. Quod si forte electionem Romani Pontificis, per metum qui eaderet in constantem virum, seu impressionem de cætero fieri contingat, ipsum decernimus nullius efficacitæ vel momenti, nec posse per frequentem consensum, etiam metu prædicto cessante, ratificari vel approbari; non tamen liceat cardinalibus ad aliam electionem procedere, nisi ille sic electus forte renuntiet vel decedat, donec per generale Concilium de electione illa fuerit judicatum; et, si procedant, nulla sit electio ipso jure, sintque secundo eligentes et electus, si ipse papatu se ingesserit, omni dignitate et statu etiam cardinalatus et Pontificali ipso jure privati, et inhabiles de cætero ad eodem, ac etiam ad papalem, nec etiam in aliquo eidem secundo electo ut papa sub pœna fautorie schismatis obediatur quoquo modo; et eo casu Concilium de electione papæ provideat illa vice ».

14. Addunt Patres, si melius in Pontificia creatione incensus sit cardinalibus, licere ipsis, imo obstringi officio, vel omnes vel maxima ex parte, quamvis fortunarum jactura immincat, cum primum suæ salutis consultum fuerit, ad tutum locum se conferre, excelsisque tabellionibus ac lestibus gravibus in loco insigni metus causas exponere, ac speciem et qualitatem illius exprimere, et sacramento firmare, metum invidia calumniæ ipsos non prætexere, ac tum designatum Pontificem provocare ad Concilium, quod si ampliori unius anni intervallo celebrandum foret, ad annum contrahatur: tum etiam cardinales et electus, excurrente unius mensis spatio a provocatione facta, obstricti sint cardinalatus et sacerdotiorum jactura proposita, Concilii locum indicere sequæ eo conferre sententiamque accipere. Jussi vero sunt

presules, si designatus Pontifex ipsos convocare supersederet, ad Concilium a cardinalibus indictum adire, electus vero Concilio praeesse, actus, atque ab Synodi exordio sacrosanctae potestatis exercende jus ipsi ad tempus adimpletum: « Quod si intra annum, inquit, ante diem indicti Concilii contingant supradicti casus, videlicet quod plures gerant se pro papa, vel quod unus per metum vel impressionem eligatur, censeantur ipso jure tam se gerentes pro papa, quam electus per metum seu impressionem, et cardinales ad dictum Concilium provocati; teneanturque in ipso Concilio comparere personaliter, causam exponere et iudicium Concilii mutare ut obsidionis, guerra aut pestis, vel similis, teneantur nihilominus tam omnes supradicti, quam omnes praelati caeterique qui ad Concilium ire tenentur, ad locum proximiorum, ut praemittitur, qui si habilis ad Concilium, convenire, possitque major pars praelatorum, qui infra mensem ad locum certum declinaverint, illum sibi et aliis pro loco Concilii deputare. Concilium autem, ut praefertur, convocatum et congregatum de hujusmodi schismatis causa cognoscens, et in contumacia electorum, seu gerentium se pro papa, vel cardinalium, si forte venire neglexerint, fitem dirimat, atque causam definiat, ac culpabiles in schismate procurando seu nutriendo, vel in administrando, seu obediendo et administrantibus favendo, seu contra interdictum, superius eligendo, vel calumniose allegando melum, etiam ultra praedictas poenas, cujuscumque status, gradus, aut praecminentiae existant, Ecclesiae vel mundanae, sic puniat, ut vindicta rigor luceat caeteris in exemplum. »

15. *Formula fidei quam professuri sunt novi Pontifices.* — Decrevit praeterea Synodus, ut Romanus Pontifex in ipso Pontificatus exordio, ad Catholicae splendorem fidei, illam ex concepta hac a Synodo ipsa formula profiteretur: « In nomine sanctae et individuae Trinitatis. Amen. Anno a Nativitate Domini, etc. Ego N. electus in papam omnipotenti Deo, cujus Ecclesiam suo presidio regendam suscipio, et B. Petro Apostolorum principii corde et ore profiteor, quandiu in hac fragili vita constitutus fuero, me firmiter credere et tenere sanctam fidem Catholicam, secundum traditiones Apostolorum, generalium Conciliorum, et aliorum sanctorum Patrum, maxime autem sanctorum octo Conciliorum universalium, videlicet primi Nicaeni, secundi Constantinopolitani, tertii Ephesini, quarti Chalcedonensis, quinti et sexti Constantinopolitanorum, septimi item Nicaeni, octavi quoque Constantinopolitani; nec non Lateranensis, Lugdunensis et Viennensis generalium etiam Conciliorum; et illam fidem usque ad unum apicem immutilatam servare, et usque ad animam et sanguinem confirmare, defendere et praedicare; ritum quoque pariter sacramentorum Ecclesiasticorum Catholicae Eccle-

siae traditum omnimode prosequi et observare. Hanc autem professionem et confessionem meam per notarium scribarium S. R. E. me jubente scriptam, propria manu subscripsi, et tibi omnipotenti Deo pura mente et devota conscientia super tali allari, etc., sinceriter offerendo in praesentia talium, etc. »

16. *Statuta leges electionis Pontificum.* — In sessione quadragesima, die trigesima Octobris, actum est de iis, quae a Pontifice futuro in meliorem ordinem redigenda forent, antequam Synodus solveretur, cum ex schismatis diuturnitate Ecclesiastica disciplina non parum deflornisset. Actum deinde est de Pontifice, nullo respectu habito cardinalium Petro et Lana adhaerentium, qui vocati venire contempsissent, renuntiando; utque ea res majori integritate et ordine celebraretur, constituit Concilium, ut e singulis nationibus sex praesules vel alii conspicui viri Ecclesiastici delecti cardinalibus, ea tantum vice, adungerentur; tum id sanxit: « Ille absque ulla exceptione ab universali Ecclesia Romano Pontifex habeatur, quia duabus partibus cardinalium in conclavi existentium, et a cujuslibet nationis duabus partibus, eisdem cardinalibus adjunctorum electus fuerit et receptus, quodque non valeat electio, nec electus pro summo Pontifice habeatur, nisi duae partes cum cardinalibus ad eligendum adjungendorum et tunc adjunctorum consentiant et consenserint in Romanum Pontificem eligendum. Statuit insuper, ordinar et decernit, quod vota quorumcumque in electione hujusmodi emittenda, sint nulla, nisi, ut praemittitur, duae partes cardinalium et duae partes cujuslibet nationis adjungendorum et tunc adjunctorum praedictorum, praesentialiter seu per accessionem in unum concurrant ». Adlidere Patres, ut qui aggregarentur cardinalibus ad Pontificem eligendum, vetera instituta et decreta Pontificum de electione papae, ut ipsi cardinales, observarent, juratique sponderent, privatis commodis Christianam rem se antelatos atque in ipsa Constantiensi urbe conclave appareret, ut lapsa decem dierum spatio electores convenirent; qua de re proximo Annalium tomo dicitur.

1. *Hic incipit volumen xvm Raynaldi. — Creatio et coronatio Martini V papae.* — Anno a partu Virginis millesimo quadringentesimo decimo septimo, Indictione decima, diuturno atque exitiali schismate depresso, Latinae Ecclesiae singulari divinae providentiae beneficio in pristinam concordiam redactae fuere in Constantiensi Concilio; sicque discissa diu membra, sub uno non controverso capite, nimirum Martino V sese conjungere. Uti vero is renuntiatus fuerit Romanus Pontifex, ordinem temporum secuti disseremus.

Recurrente octava Novembris die, quadrage-

sima prima sessio celebrata est, in qua partes Clementis VI sanctionem confirmarunt, qua acerbitatem Constitutionis Gregorii X de conclavis angustiis et victu parciores temperabat, permittebatque, ut cardinales cortinis interjectis, dum se ad quietem componebant, segregarentur. Distincta etiam fuere rerum capita, ad quae servanda electores et conclavis custodes se iurejurando erant devincturi. Quin etiam Sigismundus Romanorum rex in solio considens, cruce et Evangeliiis, quae duo cardinales detulerant, manu contactis, solemne iusjurandum de faciendis his legibus concepit. Appellati deinde sunt singuli praesules, qui una cum cardinalium collegio ad renuntiandum Pontificem decreti fuerant; damnatus mos, qui inceserat, ut aedes illius, qui ad Pontificiam dignitatem exectus esset, impune expilarentur; utque major integritas in deligendo Christi vicario adservaretur, paciones omnes, sacramenta, promissa, quibus libertas electorum laederetur, rescissa fuere.

2. Subdunt Acta¹, quomodo eadem die octava Novembris, qua superiora gesta, triginta viri spectatissimi ex universis nationibus delecti conclave sint ingressi una cum cardinalibus, qui antea vel Joanni, vel Gregorio, vel Benedicto adhaeserant, numero viginti tribus; quorum nomina recensenda² visa sunt: « Joannes episcopus Ostiensis Veliternus S. R. E. Vicecancellarius dictus Vivariensis, Angelus episcopus Praenestinus nuncupatus Laudensis, Petrus episcopus Sabinus de Hispania, Jordanus episcopus Tusculanus de Ursinis, Antonius episcopus Portuensis Bononiensis, Franciscus S. Crucis in Hierusalem Venetiarum, Joannes Dominici tit. S. Sixti Ragusinus, Antonius, tit. S. Susannae Aquileiensis, Gabriel tit. S. Clementis Senensis, Branda tit. S. Clem. Placentinus, Angelus tit. SS. Marcellini et Petri Veronensis, Petrus tit. S. Chrysogoni Cameracensis, Thomas tit. SS. Joannis et Pauli Tivricensis, Alamandus tit. S. Eusebii Pisanus, Guillelmus, tit. S. Marci dictus S. Marci, Antonius tit. S. Laurentii in Lucina Rhemensis, Petrus

¹ Act. apud Contel. in Mart. V. — ² Felix. Contel. in Mart. V. ex lib. officinali Rom. civ. ex lib. patriap. et ex Actis Concilii Const. Ms.

tit. S. Stephani in Caelio Monte de Fuxo, Ludovicus tit. S. Adriani de Flisco, Raynaldus tit. SS. Viti et Modesti de Brancacijs, Amedeus S. Mariae Novae Salutiarum, Odo S. Georgii ad Velum Aureum de Columna, Lucidus S. Mariae in Cosmedin de Comitibus. (E) »

Latis, ut moris est, suffragiis, demum die S. Martini sacra Odo Columna cardinalis Pontifex renuntiatus fuit: « Die Jovis, » inquit Acta, « in festo S. Martini episcopi, undecima supradicti mensis Novembris, reverendissimi reverendique Patres et domini S. R. E. cardinales, patriarcha, archiepiscopi, episcopi, abbates aliique electores praedicti in conclavi praedicto existentes, reverendissimum in Christo patrem et dominum dominum Odonem de Columna S. Gregorii ad Velum Aureum diaconum cardinalem, de Columna vulgariter nuncupatum, natione Romanum, concorditer in Romanum Pontificem elegerunt, qui Martinus papa V nominari voluit. » Si ad accuratius examen is numerus revocetur, non V sed IIII dicendus esset: sed cum jam ante, Martinus Nicolai III successor ob Marini Primi et Secundi nomina cum Martini nomine a vulgo confusa, Martinus Quartus fuisset vocatus, qui Secundus re ipsa erat, visum est Quinti cognomen adjungendum. Pergunt Acta:

« Et sic per serenissimum et invictissimum principem dominum Sigismundum Romanorum regem, una cum sancta Synodo apud praedictam Ecclesiam majorem hujus civitatis Constantiensis maximis cum solemnitatibus et letitia fuit intronizatus ». Initiatus deinde est sacerdotibus et Pontificalibus sacris a Joanne episcopo Ostiensi: tum solemni ritu, spectante populo, corona redimitus ab Amedeo Salutiarum cardinale diacono, necnon triumphali pompa Sigismundo Romanorum rege, ac Frederico marchione Brandeburgensi equi Pontificii lora tenentibus, per Constantiensem urbem circumductus; quae describuntur in Actis hisce verbis: « Pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini domini Martini divina providentia papae V anno primo, die Dominica, vigesima prima supradicti mensis Novembris, idem sanctissimus dominus noster more solito, et in coronationibus Romanorum

D) De electione novi Pontificis acturus hic analista ea narrat quae scriptorum omnium consensu certa et explorata sunt, videlicet post discensum maxime consiliorum varietate negotium in eam tandem sententiam concessum fuisse, ut electio a cardinalibus trium obedientiarum (ita enim appellabatur Benedicti, Joannis et Gregorii cardinales praestaretur, quibus tamen singulae nationes in quinque enim nationes Concilium totum distinguebatur) sex viros a se debitos adungere permisisse sunt. Delectos viros non recenset analista: sed exactis Concilii singulorum nomina innotescunt, atque ex his discimus hos viros nec omnes fuisse ex Patribus Concilii, neque Ecclesiasticos omnes, cum inter ceteros recensentur legatus regis Lusitaniae Pandulfus de Malatestis, alique nonnulli quos laicos fuisse viros non dubito. Conclavis illius Acta nemo veterum descripsit; quare gratiam me operam lectoribus praestitum censeo, si ea retulerim, quae scripsit Jacobus, tunc archiepiscopus Turonensis, hoc ipso dein anno ad cathedram Ebreduensem translatus, qui e natione Gallicana delectus electioni huic interfuit. Haec vero ille adnotavit ad calcem Codicis sui Ms. vulgavitque Martene Anecd. to. III, col. 1947: « Anno Bonni millesimo quadringentesimo decimo septimo, in Octobri, fui ego Jacobus archiepiscopus per nationem Gallicanam Concilii Constantiensis electus pro eligendo papam, una cum ceteris aliarum nationum et DD. cardinalibus; et octavo die Novembris, anni praedicti, intravi conclavem cum alijs, et die II diei Novembris fuit electus in papam cardinalis Columna, qui fuit vocatus Martinus, et nulli habuit voces inter quos alter eram Otto (sic). Tamen praedictus dominus cardinalis finaliter propter differentias nationum habuit omnes. Quia tamen eundem bene non cognoscebam, fui ultimus, qui post inquisitionem vite suae eum elegi cum animo et certitudine quod Dominus in simplicitate sua complacentiam recepit, qui hodierno corda prout vult inclinat, et acceptum habet hunc magis quam illum ».

Pontificem hactenus observari consueto, fuit apud Ecclesiam Constantiensem honorifice coronatus, et demum per dominos sacrosanctae Romanae Ecclesiae cardinales, patriarchas, archiepiscopos, episcopos, abbates aliosque praefatos, ambassiatores et Romanae curiae officiales, in sacrosancta Synodo praedicta praesentes; necnon illustrissimum principem dominum Fredericum marchionem Brandenburgensem sacri Romani imperii archicamerarium et electorem, a sinistro lateribus ejusdem domini nostri papae per equi frenum, in quo sedebat, una cum populo multitudine processionaliter ab Ecclesia Constantiensi praedicta usque ad monasterium S. Augustini conductus, et per circuitum ad Constantiensem Ecclesiam praedictam fuit solemnissime reductus. »

3. Narrat Joannes Nider ¹ lepidam historiam: nimirum quemdam virum religiosum Ordinis Praedicatorum, qui concepta ex somniis de Pontificatu spe, vanum tandem errorem agnovit confessusque est: « Quomodo », inquit, « deludantur qui somniis faciliter credunt, de hoc sume tale exemplum. Novi quemdam fratrem nostri Ordinis Jodocum nomine de conventu Constantiensi professum, pro nunc boni zeli, qui cum junior existens non iam fuit velut modo moribus et conscientia compositus. Huic existenti in conventu ante tempus generalis Constantiensis Concilii, somnialis visio dormienti affuit, in qua sibi videbatur quomodo in summum Pontificem creatus esset. Vigilans dudum postea satis seriose cogitabundus, ut ab eo audivi, incedebat, quid sibi hoc somnium bonae afferret praenosticationis; spem enim aliquam de veritate in se adimplenda praesumpsit de praesulatu aliquo habendo, licet litteris et statu nulla penitus alluderet in nomine isto dispositio. Porro tempore antedicti Concilii depositus per idem tribus a summo Pontificio, videlicet Petro de Luna, Gregorio Corario et Balthasare de Cossa (non fuisse Gregorium a Constantiensibus exauctoratum, sed sponte pro concordia publica apices Pontificios posuisse diximus); qui omnes se in suis obedientiis gerebant pro summis Pontificibus, locus, electores, dies et hora, in quibus unicus et indubitatus pastor, et Petri successor eligi debuit, statuta sunt. Quibus visis, frater praedictus spem praehabitam sibi clanculum augere cepit, quod forlasse de eo dudum a se visum verificaretur somnium. Electo autem domino Martino de Molunna concorditer, confusus apud se frater didicit quam stultum sit animum dare somniis sine sufficienti motivo. Non multo post autem elapso tempore, tempus carnisprivii appropinquavit, in quo in conventu juniores fratres pro solatio aliquando consueverunt representationes Iudi-

cras habere summi Pontificis et curiae Romanae; pro quo joco cum diversi juvenes ad varia eligerentur officia, praedictus frater Jodocus electus est jocosè in summum Pontificem per fictitum: in qua eminentia tunc primum omnem praesulatus spem perdidit, quam facitus fatuis spebus prius saepe praehabuit ». Haec Nider. Sed ad Martinum redeamus.

4. *Gratulatio ad eum littere ducum et principum.* — Perfecta initi Pontificatus pompa laud dubie veteri more et instituto, certiores Christiani orbis praesules, reges ac populos fecit: quas litteras in ejus Regestis aliisque Monumentis nondum reperi, afferemus vero alias, quas, ubi afflavit illius creationis rumor, Ludovicus comes Palatinus Rheni et Bavariae dux ad eum dedit ²:

« Sanctissimo in Christo patri et domino, domino Martino digna Dei providentia sacrosanctae Romanae et universalis Ecclesiae summo Pontifici, domino meo meluendissimo.

« Sanctissime pater et domine domine meluendissime, cum humillima recommendatione devotissima pedum oscula beatorum. Audilis nuper, videlicet xv die Novembris, jucundis et dudum desideratis rumoribus de electione sanctitatis vestrae ad summi praesulatus fastigium, mens mea, longo jam pressa desiderio, tanto majori júbilo erigitur, quanto largiora Dei dona toti orbi, in persona S. V. collata jam persentit. Noluit enim omnipotens Deus lucernam Ecclesiae perutilem sub modio esse constrictam; sed super candelabrum eam erigens, toti mundo declaravit manifestam; nunc enim refulsit dudum offuscata species salutaris pacis et unionis sanctae matris Ecclesiae, nullis jam temporibus monstruose pluribus regnantibus capitibus, deformata; ut merito una cum communitate ejusdem Ecclesiae sanctae vix constrictis lacrymis Altissimo decantem: *Gloria in excelsis*. Sanctitati vestrae quoque digne occurrant, promereri: *Advenisti desiderabilis, quem expectabamus in tenebris*.

« Consideratis namque moribus et actibus praeteritis, quibus sanctitas vestra, adhuc agens in minoribus, semper inclinabatur ad optima, nullum mihi dubietatis relinquatur nubilum, quin S. V. in ea quae despexit in aliis, imo pro vicibus persecuta est jam plenitudine potestatis adepti, ad extirpandum nocivas vepres haeresum, supplendum neglecta et reformandum deformia, assistente etiam sanctitati vestrae serenissimo principe domino Sigismundo Romanorum et Hungariae rege invictissimo, quasi unius duobus gladiis, majori robore intrepide nunc consurgat. Unde merito gaudeo talem tanque utilem sanctae Ecclesiae, propitio Deo, provisum pastorem, in quo jam irati Judicis sententia se-

¹ C. 10, Nid. Liber 1, c. 10, p. 10.

² C. 10, Nid. Liber 1, c. 10, p. 15.

cure speratur mitigata. At vero ad plene exprimendum coram sanctitate vestra iubilum mentis meae, ac filialis obedientiae subiectionem, quia celamus deficere, suppleant saltem, quantum possibile est, oratores mei venerabiles magistri Conradus de Susato sacrae theologiae professor praepositus Nubusensis, sanctitatis vestrae subdiaconus : G. abbas monasterii in Castell Ordinis S. Benedicti : magnificus Joannes comes de Lipsia, Joannes Ladebom canonicus Wormatiensis secretarius : necnon strenui viri Wolff de Lapide miles, et Joannes de Veningen armiger, consilarii mei fideles dilecti, ad sanctitatis vestrae pedes cum plena informatione et mandato transmissi, supplicando humilissime, quatenus eisdem oratoribus fidem credulam in dicendo gratiosius adhibere velit S. V. generosa ; quam Altissimus pro sua misericordia conservare dignetur pro felici regimine Ecclesiae suae sanctae temporibus diuturnis. Dat. in Castro nostro Heydelberg xviii Decembris, anno, etc., xvii. Humilis et devotus filius Ludovicus Dei gratia sanctitatis vestrae comes Palatinus Rheni, sacri imperii archidapifer, elector, Bavariae dux ».

Gratulatus etiam est Martino delatos Pontificios honores Raynaldus ¹ Juliaci ac Gebriae dux, atque illo unico et vero Pontifice discissas Ecclesias in pristinam concordiam redactas fuisse : addiditque ad laetitiae significationem, se ex Columnensi stirpe genus traxisse, idque gloriae sibi ducere.

« Beatissime patrum pater, etc. Ego, qui a progenitoribus meis a domo vestra Columnae, antiqua et excelsa Romana stirpe, claram traxisse fateor originem, quod mihi reputo ad culmen cedere magnae gloriae : sponsae vestrae sanctae matri Ecclesiae vestraeque beatitudini, tanquam ejus devotus filius, congratulor tota animi devotione ac jucundo vultu eidem assurgo, et tanto jucundius, quanto pacem et exaltationem ipsius Ecclesiae vestraeque ingenuae personae ab intimis supplicius affecto, tenens a certo, Catholicam Ecclesiam matrem nostram luctus sui dierum finem invenisse, quomodo nunc splendet virtute Altissimi toto orbi redimita jucunditatis suae vestibus in vinculo pacis reformata, etc. Dat. Haemborch ipso die beatae Luciae virginis, meo sub sigillo.

« Perhumilis V. S. Reynaldus dux Juliacensis et Gebriae, ac comes Zutphanensis ». Eodem argumento archiepiscoporum electorum imperii extant in Regesto Pontificio litterae ².

5. *Præsulum preces ad flectendam Petri e Luna pernicitatem.* — Dum vero omnes Christi cultores unius summi Pontificis, cui cuncti reges parituros se obtrinxerant, in Constantiensi Concilio renuntiati, audita fama, gaudio exulta-

bant, quod post offusas inveterati schismatis tenebras opatissima pacis lux affulsisset, Petrus e Luna ab sede piorum cœtuque abactus, conventiculum suorum Paniscola agebat, quod delirus senex Oecumenicum Concilium et Catholicam Ecclesiam vocitabat. At praesules Aragonii, qui accesserant, ut officii specie ipsius pertinaciam fleterent suaseri, ut ad reliquias schismatis abolendas insignia Pontificia poneret, permitteretque tribus suae factionis cardinalibus, ut electum Constantiae, ipsimet etiam Romanum Pontificem designarent : quod consilium ipsi xxvi Decembris subjectis conceptum verbis dedere.

« Petrus Tarraconensis, et Franciscus Casarugustanus archiepiscopi, Joannes Tirasensis, Avinio Oscensis, Alfonsus Vicensis, Hieronymus Elmensis, Andreas Barchinonensis, Dalmatius Gerundensis, Otto Derlusensis episcopi, Petrus Sanctarum Crucum, Marcus B. Mariae Montisferrati et Joannes Populeti monasteriorum abbates.

« Pro se et omnibus sibi nunc vel in futurum adherentibus, et alias illis nominibus, filiulis, modo et forma, quibus melius et utilius possunt sequentia adaptari, pro Dei et Ecclesiae servitio, ac ejusdem Ecclesiae effectu unionis et pacis supplicant et consulunt vestrae sanctitati, ac eandem per viscera misericordiae Jesu Christi hortantur finaliter et expresse, quatenus omni excusatione et dilatione postpositis, revocatis processibus et sententiis, et factis habilitationibus, ut alias fuit per vos concordatum atque oblatum, in quantum tamen haec necessaria fuerint ad Ecclesiae unionem, renuntiare dignemini juri papatus, et dare modum et ordinem in quantum in vobis erit, quod domini cardinales eligant illum dominum noviter in Constantia electum in papam, quod eosdem cardinales liberaliter credunt facturos : alias eadem beatitudo, quae hic adesse fateatur Ecclesiam Catholicam, et Concilium generale, si praemissa facere denegaret, sive differret verbo, aut (quod esset periculosius) facto, consideret bene, quantum praedictum Concilium Catholicum fidei, quantum scandalum atque damnum universali Ecclesiae, ejus unitati ac toti Christianitati fierent et sequerentur. De quibus omnibus supplicantes praedicti nominibus, modo et forma praexpressis se exonerant : et hoc idem alias dixissent, si eadem sanctitas voluisset tenere sessionem Concilii generalis ».

Certiores facti tres pseudocardinales, qui cum Petro antipapa haeserant, hunc libellum supplicem porrectum a praesulibus ipsius sectatoribus, ab illo spretum iterum eundem Petrum etiam rogarunt ³, ut ab jure Pontificatus abiret, atque ab ipsis Martinum V Constantiae crea-

¹ Ext. apud Martin. l. i. p. 19. Ibid. p. 20 et 21.

³ Ext. col. 3. libell. eod. p. 90.

tum Pontificem renuntiari pateretur, ut sub uno capite universus orbis Christianus conjungeretur.

« Carolus S. Georgii, Alfonsus S. Eustachii, Petrus S. Angeli S. B. E. cardinales, collegialiter et unusquisque ipsorum particulariter, supplicant et consulunt vestrae sanctitati, eandemque hortantur per omnia prout supra, offerentes se paratos post vestram renuntiationem, ut praedicitur, electionem facere memoratam. Et nihilominus, pater sancte, omnes cardinales, archiepiscopi, episcopi et abbates superius nominali, non valentes nec volentes deficere fidelitati, qua Deo et Ecclesiae tenentur adstricti, necnon pro salute anime vestrae, dictis supplicationi, consilio et hortationi, nominibus, forma et titulis supradictis addentes V. S. monent et requirunt finaliter et expresse, quatenus postposita dilatione dignetur praemissa exsequi cum effectu: et si in aliquo dubitatis (quo non credunt, nec vident modo aliquo verisimiliter dubitandum) quod tam pro habendo super his consilium, quam pro purgando personam vestram a maculis haeresis et schismatis, et aliorum criminum eidem personae impositis, sessionem Concilii sine mora dispendio teneatis, etc. » Perstitit ille in scelere obfirmatus, vesanaque sententia de irremediandis adhuc simplicium animabus, quarum ipsum plures in perniciem traxisse inferius lugebimus. Sed a synagoga Paniscolensi ad Constanliensem Oecumenicam Synodum redeamus.

6. *Jacobus S. Eustachii creatus legatus ad tuendam ditionem Ecclesiasticam.* — Praefuit quadragesimae secundae sessioni, vicesima octava Decembris die, Martinus V, qui Sigismundi Romanorum regis et Ludovici ducis Bavariae precibus adductus edito Apostolico Diplomate sanxit, Ballhasarem Cossam, Joannem XXIII antea nuncupatum, decretoria Synodi sententia Pontificatus honore dejectum, et in regia et ducali custodia tentum, Pontificiis administris tradendum esse, regemque et ducem omni onere custodiae solutos ac liberos futuros pronuntiavit. Proximo vero anno, Henrico episcopo Wintoniensi et Conrado e Sustito Ballhasarem custodiendum commisit¹: quem postea restitutum libertati et cardinali dignitati dicemus. Nunc reliqua hujus anni percurramus.

Consulturus ditioni Ecclesiasticae Martinus Jacobum S. Eustachii diaconum cardinalem

legatum creavit² eique Romanae Urbis et Campaniae, Maritimae, Sabinae et Patrimonii B. Petri in Tuscia administrationem tradidit. Cum autem intestina dissidia Romae orta essent, atque a nonnullis proceribus externis Urbs ipsa oppugnaretur Martinus inducias imperavit, edixitque³ Romanis civibus, ne alteri quam cardinali legato parerent. Tum ut Cluniacensem Ordinem, qui a pietate ob schisma valde desciverat, in pristinum regularis observantiae splendorem restitueret, in Bisuntino, Coloniensi, Treverensi et Maguntino archiepiscopatibus praefecit⁴ viros religione et peritia conspicuos, quos ab universis meritis honoribus excipi jussit.

7. *Pragensis Academia infecta haeresi laicis irretit, proposita eisdem communitio calicis.* — In Bohemia hoc anno Hussitarum haeresis Pragensis Academiae pseudodoctorum astu et opera in perniciem animarum diffusa et propagata est. Cum enim pia aures a fedissimis Joannis Wicleffi et Joannis Hus haeresibus abhorrent proposita decreto de sumenda a laicis sub utraque specie Eucharistia, eo furo universas alias haereses colorare nisi sunt, et poculo⁵ aureo Babylonica venena propinare; captas enim mox eo visco veluti aves, plebis animas, irrefugasque narrat Joannes Coelaus⁶. Porro in procemio nefarii decreti Hussitae tinxere non de exusto impietatis signifero Joanne Hus, non de Wicleffi blasphemis erroribus, sed de neganda laicis sub vini specie Eucharistia disceptari. Subdidere, paucis interjectis, perituri illi: « Nihil temere, praesumptuose, aut quavis pertinacia triviali contra sanctam Catholicam et Apostolicam Romanam Ecclesiam diffinire, aut aliquam novitatem inducere intentantes. » Haec ad imperitorum hominum conciliandam sibi gratiam praemisere in exordio, cum in extrema calce contra Ecclesiae Romanae instituta sacrosancta sententiam ferant: nec minus impudenter mentiuntur, dum jactant nihil se novare velle, cum antea Eucharistia a laicis sub specie tantum panis in Latina Ecclesia sumeretur, et novarint ipsi, ut sub altera etiam specie porrigeretur, sanctionemque Ecclesiae aequissimam pugnare cum Evangelio effuderunt. Consignatum est fallax ejusmodi decretum hac temporis nota: « Datum Pragae anno Domini m^occxxvii, die x mensis Martii C. »

Excutiens vero haereticorum fraudes Joan-

¹ Lib. I. lit. de cur. p. 9 et 28. — ² Ibid. p. 1. — ³ Ibid. p. 16. — ⁴ Apoc. xviii. — ⁵ Coel. hist. Hussit. l. IV.

⁶ Edictum illud quo Eucharistiae sub utraque specie usus laicis apud Bohemos dabatur, verior ac apud Coelaum temporis notas mendosae praefert. Id enim suadet auctoritas Laurentii Byzitii in Diario Hussitico, de quo in nota ad A. M^occxxv. 31, assertis anno 1415, circa festum Omnium Sanctorum, et anno Domini 1416 corrente, ante festum Purificationis factum est interdictum Pragae archiepiscopo, praebitis ac religiosis a divinis cessantibus, libertasque fuit per omnes Ecclesias et monasteria omnibus presbyteris communionem Corporis et Sanguinis Domini sub utraque specie promoventibus, et magistro Joanni Hus adherentibus divina peragere, et verbum Dei quotidie predicare; amuls ipsius sanctissimae communionis utriusque speciei, et magistri Joannis Hus, Machometis nuncupatis, de Praga divina ad Wissegradum et ad Ecclesiam in Pragam sub Wissegrado sitam, et in Buben necnon in Osvencez visitantibus

nes Coelaus¹ exclamat : « Ille est viscus aucupantium, hic laqueus venantium haereticorum, quoniam supra centum annos infinitae animae captae et irretitae perierunt, et prohi dolor! adhuc pereunt in aeternum; et hodie quidem tanto plures quanto major est regno Bohemiae et provinciarum amplissimum capax Germania. Novi enim Hussitae Germania dogma istud a veteribus Bohemiae Hussitis perniciosissime mutuatum ubique praemittunt, velut antesignanum, quo caetera contra Ecclesiam dogmata, quae magis impia et minus probabilia sunt, subintroducunt, ut hoc dogma sit velut ostium et patens janua, per quam omnes schismaticorum et haereticorum articuli quantumvis impii et absurdi, in Ecclesiae turbationem ad fideles intro-mittuntur; non enim est dogma istud secundum se impium et erroneum, quandoquidem in manu papae et Ecclesiae est, laicis venerabile sacramentum, aut sub utraque aut sub altera tantum specie porrigendum decernere. Haereticum vero est et erroneum dicere aut diffinire, quod Ecclesia erret aut peccet laicis alteram tantum speciem praebens; aut quod de necessitate salutis sit, ut laicis utraque species detur. Ille enim error publice damnatus fuit in generalibus Conciliis. » Et infra :

8. « Expendat lector omnia argumenta de fructu et usu hujus adorandi sacramenti nihil contra nos facere: quidquid enim boni ex perceptione hujus sacramenti nobis provenit, non speciebus et accidentibus panis et vini, sed potius ipsi rei contentae, utpote Corpori et Sanguini Jesu Christi tribuendum, et accepto referendum est. Jam vero ipsimet Hussitae confitentur re ipsa contineri etiam sub altera tantum specie totum Christum: in nullo igitur defraudantur commodo hujus sacramenti laici quicumque digne alteram speciem accipiunt; nam re ipsa nihilo plus sub utraque quam sub altera specie essent accepturi. » Et intra: « Sciat pius lector, omnes illas adhortationes ad sumendam utramque speciem, fraude diabolica concinatas esse, ut sub praetextu pietatis, impietatis reos faciat omnes qui propter utramque speciem ab unitate Ecclesiae recedunt, et episcopis suis rebelles fiunt, atque per hoc indigni, et ad iudicium sacramentum veritatis sumunt: pii enim laicis, qui juxta communionem, et usitatum Ecclesiae ritum sub una specie totum Christum in sacramento digne accipiunt, omnia cooperantur in bonum, ut ait Apostolus², et nullus deperit hujus sacramenti fructus. Impiis

vero Hussitis, qui propter externas species panis et vini ab unitate Ecclesiae impie deficiunt et Ecclesiae praelatis rebelles fiunt, omnia hujus sacramenti bona vertuntur in venena atque in aeternum animarum exitium. Qui enim indigne manducat et bibit, inquit Apostolus: iudicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini; id quod maxime faciunt Hussitae, quia sacramento unitatis abutuntur ad schisma et rebellionem, sumentes corpus Domini schismatice, corpus Domini mysticum quod est Ecclesia non dijudicant, sed impie sciunt, etc. »

Hujusmodi novatorum impudentiam, qui nonnullorum doctorum obscura dicta ad suam opinionem corroborandam detorquent, cum universi perspicuis argumentis Catholicam veritatem confirmant, redarguit subjectis verbis Joannes Gerson³ qui tunc in Concilio Constantiensi adversus eos scribebat: « Scriptura sacra non ita recipienda est nude et insolidum, contemptis aliis traditionibus hominum, quin debeamus ad intelligentiam veram ipsius habendam iuris humanis, et canonibus, et decretis, et glossis sanctorum doctorum frequenter et humiliter uti: patet etiam ex praecedentibus. Patet etiam ex modo, quem tenent haeretici, quos nunc impugnamus, qui doctores valde diligenter allegant pro suis assertionibus colorandis et corroborandis; et tales, qui sunt aliquando nullius auctoritatis vel ponderis, sicut sunt aliqui glossatores decretorum et decretalium, et non sancti, nec multum in theologicis eruditi, et similiter aliqui, quos de numero trahunt theologorum, unde sic arguitur adversus eos: Si doctoribus et peritis in sua arte credendum est, cur doctoribus per nos allegatis non vultis credere? Quos allegatis, bene intellecti sunt pro nobis, et alii qui absque ulla comparatione plures sunt, et clariori sermone dicentes nostram sententiam. Si vero non talibus in aliquo credendum est, cur eos pro vobis in confirmatione erroneorum spirituum et sensuum vestrorum, tam curiose et exquisitissimo studio quaeritis allegare, undecumque colligentes, et discernentes quantumlibet renitantur? »

9. *Bohemorum pertinacia et furor in fovenda haeresi.* — Recenset⁴ etiam idem plures justissimas causas, ob quas calicis usus denegatus sit laicis; dissolvitque Hussitarum figmenta, qui insurrabant simplicibus laicis, ampliora apud Deum praemia comparati ex communione porrecta sub utraque specie a schismaticis,

¹ Coel. l. IV. — ² I Cor. XI. Rom. VIII.

³ Jo. Gers. tom. I. de communio, sub utraque specie. — ⁴ Jo. Gers. to. I.

sic: pro quo clerus Pragae et praecipue praelati et monachi damnata non pauci a vulgo sunt percipi. Nam multi eorum a propriis sunt ejecti sedibus: presbyteri utraque communionem speciem et magistro Joanni Bas Aventibus in ipsorum locis collocatis rege Bohemiae Wenceslao hoc ipsum ad suorum aliquorum consiliorum instigationem, admittente ». Verbis haec indicari censeo liberam illam facultatem a Wenceslao permissam Eucharistiae sub utraque specie distribuendae qua forte de re non diu post, die sanctae decima Martii, latum fuit publicum illud edictum quod a Coeleo recitatur, quantum pro anno 1416 mendose annus 1417 inserbitur.

quam ex unica specie Ecclesie Catholicae more sumpta. Lugendum vero ac stupendum est, Bohemos decretum futile de duabus speciebus arte rhetorica subornatum a paucis laicis, praeside magistro artium Joanne nuncupato Cardinale, editum, potius quam Synodi Oecumenicae ex totius Christiani orbis spectatissimis praesulibus et doctoribus conflatae, praeside Christi vicario, Constitutiones amplexos : cum tamen ad disceptandam in Concilio controversiam Sigismundus rex universis ad Concilium accessuris fidem publicam dedisset ; ejus Diploma ¹ ita consignatum est : « Datum Constantiae anno Domini M^oCCXXVII decima Indictione, die vero nona mensis Julii, regnorum nostrorum anno, Hungariae, etc. trigesimo primo, Romanorum autem electionis septimo, coronationis vero tertio ». Accedendi etiam aequae ac recedendi libertatem polliciti fuere ² principes imperii et magistratus Constantienses : sed plures, ut dixi, facta est paucorum laicorum improbitas, quam universorum Patrum religio : neque adverterunt Scripturae sensum, quem divinus Spiritus intendit et exponit Ecclesia, admittendum, non interpretationem, a quolibet impostore propositam, amplectendam, ut ipsis objecit Joannes Gerson ³ : « Scriptura sacra in sui receptione et expositione authentica finaliter resolvitur in auctoritatem, receptionem ac approbationem universalis Ecclesiae, praesertim primitivae, quae recepit eam, et ejus intellectum immediate a Christo, revelante Spiritu sancto die Pentecostes, et alias pluries ; patet, quia quod Matthaeus scripsit veraciter Evangelium, et non Nicodemus, hoc solum habemus ab auctoritate Ecclesiae juxta illud Augustini : Evangelio non crederem, nisi me auctoritas Ecclesiae compulsisset ; haec enim est ineffabilis regula a Spiritu sancto directa, qui in his, quae fidei sunt, nec fallere potest nec falli ».

Captis ita illo laqueo Bohemis ostentatoque religionis splendore, eo insolentiae furorisque impii homines prorupere, ut laici sacramenta conficere ⁴ et administrare non perhorrescerent : inter quos sutor insignis scelere fuit, quem Wenceslaus rex, excusso nonnihil torpore, igne cremari jussit. Aucta vero est haereticorum improbitas, cum Hermanno episcopo Nicopolensi sua infudere venena : is enim a Conrado archiepiscopo Pragensi renuntiatus, ut vices illius gereret, haereticorum multitudinem sacerdotio initiavit, atque ob id scelus munere exauctoratus est a Conrado, cujus litterae ⁵ consignatae hae formulae : « Dat. Rudnitz, anno Domini M^oCCXXVII, die XV mensis Martii ». Captus ⁶ est postea Hermannus a Zenkone e Wartemberg,

et ab eo sacerdotibus sacris initiati munere sacerdotali interdicti a Constantiensibus Patribus, nisi ab Sede Apostolica ea censura solverentur. Gliscebant tamen in dies impietas, quae confirmata Wenceslai socordia vires experiri constituit. Convenere igitur ad triginta millia armati haeretici, qui diruere Ecclesia et monasteria incendere coeperunt : utque sacrilegia sua religionis pigmentis decorarent, patente campo trecentas mensas posuere, in quibus facinoroso et rudi populo sacramentum calcis porreperunt. Extimuit Wenceslaus armatos Hussitas, ne in se eorum furor erumperet, in idque proni erant, cum multitudinem Coranda presbyter permulsi ⁷ : licet enim ebriosum et segnem nacti essent regem, quietum tamen et benignum illum esse addidit, quia nulla ipsos molestia attingeret.

Non ignari erant Constantiensis Concilii Patres gressantis in Bohemia haeresis, ad quam reprimendam viginti quatuor articulos concepere, quos Coelaus ⁸ afferit : interque alios superioris consilii sive decreti Pragensium Hussitarum, quo illaqueati fuere imperiti, conditores et haeresiarchae in jus vocati fuere.

II. *Flagellatorum impia et crudelia facta.* — Hoc tempore cum B. Vincentius ⁹, de quo superiori tomo facta mentio, maximam populorum multitudinem divinis illecebris affectam trahebat, eosque pia et voluntaria corporum diverberatione ad divinam implorandam misericordiam maceraret, instaurata est a nonnullis, ejus exempla nefariis doctrinis corrumpentibus, Flagellantium secta, quae pietatis metas egressa, corpora crudelissime laniabat, et crimina sanguine magis quam sacramentis ablui finxit, ut testatur Joannes Gerson in edito opusculo : « Constat, inquit, per experientiam, quod taliter se flagellantes non curant de sacramento confessionis vel poenitentiae sacramentalis, dicentes quod haec flagellatio potior est ad delendum peccata, quam quaecumque confessio : imo eam aequiparant nonnulli, vel proponunt martyrio : Quoniam facimus, inquit, ultra fundendo sanguinem proprium, quod ad atis martyres pati cogebantur ». Nonnullis interjectis, addit auctor de S. Vincenti Ferrerii erga Concilii Constantiensis Patres observantia, illum in litteris Constantiam missis haec scripsisse : « In quotidianis, inquit, recommendationibus sacri et universalis Concilii Constantiensis, quas facio post sermonem, docui et doceo omnes fideles submittere omnia facta et verba, ac etiam scripta, determinationi ac etiam correctioni ejusdem sacri Concilii ; subdendo : Et sic facio in omnibus factis et dictis, ac etiam scriptis meis. Haec ibidem, quae manifestant discretam humilitatem et humilem discretionem tanti viri ».

¹ Ext. apud Coel. l. IV, hist. Huss. — ² Ext. eod. id. ibid. — ³ Jo. Gers. tom. I. — ⁴ Crantz, in Wand. l. X, c. 27, et ex eo Coel. l. IV, hist. Huss. — ⁵ Ext. apud Coel. l. IV. — ⁶ Id. ibid. ex Actis Synod.

⁷ Coel. l. IV, hist. Huss. — ⁸ Id. ibid. — ⁹ Jo. Gers. tom. I. corba : contra Flagellanti.

12. *Pia B. Nicolai Albergati gesta.* — Hoc anno B. Nicolaus Albergatus ex Carthusiensi eremo ad Bononiensem episcopatum evocatus est, in quo omnium virtutum genere effulsit, ut narrat Sigonius¹: « Consentientis civitatis voluntate tandem evictus, sese IV non. Junii consecrari permisit: atque ea re magna populi frequentia in aede Carthusiæ celebrata, urbem solenni pompa inivit, ita ut eques usque ad S. Stephanum venerit, inde sine calceis ad S. Petrum pedes processit. Hujus egregie ac laudabiliter facta multa: sed hæc maxime illustria. Studio pristinae disciplinae retento, victui suo parens, facultates Ecclesiæ pauperibus sustinendis et præcipue puellis nubilibus collocandis imper-

¹ Sigon. l. III. de episc. Bonon.

it: doctos homines atque ingenii laude aliqua excellentes, omni benignitatis genere fovit ». Inter eos Thomas Serezanensis postea episcopus Bononiensis dein cardinalis, demumque in Pontificatu dictus Nicolaus V, ab ipso fuit educatus; « Carne abstinuit, in culcitra non cubuit, Judæos luteum signum, ut a cæteris dignoscerentur, in pectore ferre, et festis diebus clausas tabernas habere præcepit ». Et infra: « Postero anno idem, in instituto suo persistens, usuras Judæorum in Christianos graviore coercuit, ludum talarium interdixit, Synodo habita Constitutiones Bernardi olim episcopi confirmavit, monasterium S. Gregorii extra portam S. Vitalis ad unum priorem et conversum redactam, a veteribus canonicis S. Augustini ad novos S. Georgii in Alga, Pontificis mandato traduxit ».

MARTINI V ANNUS I. — CHRISTI 1418.

1. *Ecclesiæ in ordinem veterem reductæ; indictum Ticini Concilium.* — Propagata est Constantiensis Synodus in annum, quem aggredimur, redempti orbis decimum octavum supra millesimum quadragesimum, Indictione undecima, et tribus aliis sessionibus absoluta: quarum prima celebrata¹ est vigesima prima Martii. Præfuit in ea Martinus, pluraque a schismatis exordio, tum a veris Pontificibus, tum ab iis, qui flagitio pseudopontificios honores gesserant, constituta rescidit. Monasteria in primis, Ecclesias, sacerdotia atque alia episcoporum imperio subducta, in pristinum statum, quem Pontifice Gregorio XI tenebant, redegit: sanxit vacantium Ecclesiarum vectigalia fisco Pontificio non inferenda: simoniacum scelus pœnis coercuit: sacerdotiis politos gerendi muneris onere solutos veteri jure constrinxit: decimas a nemine imperandas nisi a Pontifice, de cardinalium et presulum consilio, statuit: cleri mores revocandos ad pristinum sanctitatis nitorem, et cultum corporis ad modestiam componendum edixit.

Decima nona Aprilis habita est sessio qua-

dragesima quarta, in qua Martinus decretum Synodale de indicendis a Romanis Pontificibus stato tempore Conciliis ad exitum perduxit, ac proximo evoluto quinquennio celebrandum Papiæ Concilium OEcumenicum indixit hisce verbis: « Consentiente et approbante Concilio, civitatem Papiensem tenore presentium deputamus et etiam assignamus, statuentes et etiam decernentes, quod prælati et etiam alii, qui ad generalia Concilia debent convocari, tempore prædicto, nimirum expleto quinquennio, civitatem ipsam Papiensem accedere teneantur, etc. Datum et actum Constantiæ in loco sessionis publicæ XIII kalend. Maii, Pontificatus nostri anno I ».

2. *Dissoluta Synodus.* — Peracta¹ demum est ultima sessio Concilii vigesima secunda Aprilis die: cumque veteri more a Patribus Martinus rogatus esset, ut Concilii Acta Apostolica auctoritate confirmaret, ita ipsum respondisse tradunt Acta²: « Sanctissimus dominus noster papa dixit, respondendo ad prædicta, nimirum postulata, quod omnia et singula determinata, conclusa et decreta in materiis fidei per

¹ Acta Cone. Const. sess. 43.

¹ Acta Concil. Cone. sess. 43. — ² Sess. ult.

præsens Concilium conciliariter, tenere et inviolabiliter observare volebat, et nunquam contraire quoquomodo: ipsaque sic conciliariter facta approbat et ratificat, et non aliter, nec alio modo: et illud idem iterato fecit dici per organum domini Augustini de Pisis fiscalis, et sacri consistorii advocati prædicti, qui nomine papæ a protonotariis et notariis ad scribendum Acta Concilii ordinatis et deputatis petiit instrumenta publica fieri». Habita dein concio est a Joanne de Podimitis Cathaniensi episcopo, hoc proposito themate: « Vos nunc tristitiam habetis; iterum autem videbo vos et gaudebit cor vestrum ». Cumque perorasset, Antonius S. Ceciliae card. e Calaneo, Pontificio imperio et Synodi consensu perlegit nonnulla decreta, quorum primo pronuntiabat Pontifex dissolvere Concilium, deprecantibus id ipsis Patribus: atque omnibus, qui illi interfuerant, amplissimam criminum si excurrente bimestri illa sacra exomologesi expiarent, veniam tribuit addiditque: « Similem concessionem facimus in mortis articulo, et intelligimus tam de dominis quam de familiaribus eorundem: sic tamen, quod a die notitiæ præsentium pro absolute in vita jejument per annum sexta feria, et pro absolute in mortis articulo per alium annum, nisi legitime fuerint impediti, quo casu debeant alia pietatis opera peragere, etc. Dat. et actum Constantiæ in loco sessionis publicæ dicti Concilii X kal. Junii, Pontificatus nostri anno 1 » (1).

3. *Constitutio contra Wicleffi et Hussi hæreses.* — Lecta deinde est in sacro Patrum certu Constitutio Apostolica¹ jam ante VIII kal. Martias ad Wicleffi et Hus fœdas hæreses serpentes in Bohemia excindendas edita, atque archiepiscopis, episcopis fideique censoribus missa, ut ex descripta forma judicia Ecclesiastica in impios exercerent; ducitque exordium ab his verbis: *Inter cunctas pastoralis curæ sollicitudines; deque studio tuendæ fidei orthodoxæ contra hæreticos*

profocutus Pontifex, tristem conditionem temporum, quibus Bohemi impietatis laqueis se irretierant, ita deplorat: « Dudum plusquam omnibus retroactis temporibus in nonnullis regionibus et dominis, præsertim in regno Bohemiarum et marchionatu Moraviæ, ac locis et districtibus illis vicinis, adversus fidei Catholicæ dogmata et sanctæ matris Ecclesiæ traditiones, non solum contra unum, quinimo contra plura fidei Catholicæ dogmata insurrexerunt quidam hæresiarchæ circumcelliones, schismatici et seditiosi, luciferina superbia et rabie lupina execti, dæmoniorum fraudibus illusi, de vanitate in idipsum, licet forent de diversis mundi partibus oriundi, convenientes, et caudas colligatas habentes, damnatæ videlicet memoriæ Joannes Wicleff de Anglia, Joannes Huss de Bohemia, et Hieronymus de Praga, qui utinam alios secum ad infidelitatis interitum non traxissent! Nam ubi hujusmodi pestilentes personæ perversa dogmata perfinaciter seminabant, in suæ doctrinæ pestiferæ primordio, prælati et alii judiciariæ potestatis regimina exercentes, tanquam canes muti non valentes latrare, nec ulciscentes cum Apostolo in promptu omnem inobedientiam, hæresiarchas ipsos pestiferos et dolosos, eorum lupinam rabiem truculentam statim, ut adstricti fuerant, canonicè coercere, eosque de domo Domini corporaliter ejicere non curarunt: sed sacrilegam, falsam et perniciosam ipsorum doctrinam per longas moras negligenter convalere permiserunt, quam populorum multitudo, illorum opinionibus falsis decepta pro veris accepit, quæ diu mendaciter, perniciose ac damnabiliter seminaverunt, eisque credendo a recta fide cecidit turba multa, et errore devio involvitur, prohi dolor! paganorum adeo, quod per diversa illarum eisdem convicinarum partium elimata, oves Christi Catholicæ Hæresiarchæ ipsi successive infecerunt, et in stercore mendaciorum fecerunt putrescere.

« Quapropter generalis Constantiensis Synodus tantam fidelium et fidei orthodoxæ plagam et ruinam videns », et infra, « ad Omnipotentis

¹ Ext. apud Mart. tom. viii. pag. 209. et in Actis Conc. Const. in sess. 45. sub lin. in Bullar. in Mart. V. Const. 1.

(1) Hoc tandem anno, die et mense ab annalista indicatis finis impositus est celebri illi Constantiensi Synodo, que luctuoso sedato schismati hand speratum gaudium omni Christiano attulit. De ejus approbatione pro variis scriptorum studiis varie disceptatum est. Gallo- rum enim quidam nullam aliam confirmandi Concilii Bullam a Pontifice editam censent, quam qua ab annalista hic ex parte recitatur et in Actis Concilii Constantiensis legitur: cum vero in ea Pontifex *ex Concilii sensu* Wicleffistas et Bohemos damnare se significet, hoc argumento demonstratum censent in ea Concilii approbatione nihil auctoritatis Martinum exhibuisse. Quoad vero hæreticorum damnationem latam a Concilio sententiam tanquam unum ex Patribus, non vero tanquam arbitrium supremum approbasse. Verum auctoritatis Pontificiæ Concilio superioris specimen ostendit Martinus cum ex Concilii Actis, ante assumptionem suam præstitis, alia quidem probavit, ea nempe que in *materia fidei conciliariter* decreta fuerant: alia vero reliquit in medio, nec auctoritate sua approbanda censuit, ut legitur in Actis sessionis XIV Concilii. Ex quo factum est, ut Constantiense Concilium ex parte tantummodo approbatum dixerit Binius in Notis ad idem Concilium. Et Nenni continuator ex mente utique virorum doctorum ætatis illius scripsit: « Quod quidem decretum generalium Conciliorum de tempore in tempus celebrandorum dominus Martinus recepit et per suam Bullam approbavit. Cætera vero ante ejus assumptionem facta quando fidem Catholicam concernebant, et non aliter, similiter recepit et auctoritate Apostolica comprobavit ». Quoad Bullam vero, de qua supra Cl. a Schelstrate in tractatu *de censu, etc., decretorum Constantiensis Concilii sessione quarta et quinta*, demonstravit longe diversam esse a Bulla, qua Martinus Concilium ex parte approbavit. Hanc vero Bullam Concilium confirmandum panam se e pluteis Vaticanis eruisse, atque orbi litterario communicasse blanditur, quam laudem illam inscius quidem et imprudens immerito usurpat Raynaldo, qui primus integram ferme exhibuit ad A. MDCXXV, 15. In ea vero Pontifex sententiam Concilii in hæreticos latam ita probat et confirmat ut « eadem Concilii decreta ejusdem scripti patrocinio communit, supplendo quoque omnes defectus, si qui forsam propter solemnitas juris in procedendo non servatas intervenerint in eisdem ». Signatur Bulla « Constantiæ, VIII kal. Martii, anno primo ». Hæc sane omnia summam Pontificis auctoritatem in Concilium probant et demonstrant.

Dei gloriam ipsiusque Catholicae fidei ac Christianae religionis conservationem, augmentum et animarum salutem et preservationem, eosdem Joannem Wicleff, et Joannem Huss, et Hieronymum, qui inter caetera de sacro Eucharistiae sacramento, et aliis sacramentis Ecclesiae, et articulis fidei aliter quam sancta Romana Ecclesia credit et tenet, et praedicat et docet, quamplurima temere et damnabiliter credere ac tenere, praedicare atque docere pertinaciter attentabant, velut haereticos, et pertinaces ac obstinatos jam a communione fidelium separatos, de domo Dei corporaliter eiecit, et spiritualiter eiectos declaravit, et alia nonnulla circa praemissa utilia et salubria statuit et decrevit, per quae alii, qui causantibus haesiarchis eorumque falsis doctrinis hujusmodi, spiritualiter de domo Dei exierunt, per vias canonicas reducerentur ad semilas veritatis, etc. ».

4. Queritur plures in Bohemia et Moravia falsa doctrina veneno corruptos Joannis Hussi et Hieronymi Pragensis supplicio ad pietatem non redactos, sed in desperationem actos praecipites perlegendis eorum Commentariis dare operam, Synodalibus decretis impie proculcatis: ad quos disciplinae Ecclesiasticae severitate coercendos Martinus, sacro assistente Concilio, dat mandata archiepiscopis et episcopis omnibus, sive re ipsa sacris Pontificalibus initiati, sive designati tantummodo sint, ut de Corporis et Sanguinis Domini nostri Jesu Christi, vel de baptismo, vel de sacra exomologesi ac de poenis ad crimina expianda infligendis, aut de aliis sacramentis, fideique orthodoxae articulis impie sentientes, aut haesiarcharum Wicleffi, Hussi et Hieronymi libros damnatos servantes, vel extremos eorum vitae actus commendantes laudibus, horumve studio et societate inquinatos haeseos nota inurant, ac iudicium ad merita supplicia tradant potestati. Ne vero amicitiae aut naturae in conjunctos propensionis causa indulgeretur haereticis, qui e justa severitate erepti in perniciem animarum grassarentur, constituta sunt in eos, qui haereticos acceperint occultaverintve, eadem poena: qui vero post pia monita, nefaria damnata secta, ad Ecclesiae sinum redierint, ita severitatis vim sentiant, ut clementia temperetur. Iussi etiam sunt praesules provinciarum, praefores urbium aliosque magistratus, ut haereticos suae ditionis imperiive finibus eiciant, neque eos impiam doctrinam disseminare, aut versari in adibus, vel mercaturam facere, vel consuetudine cum Catholicis uti patiantur: si denunciati ejusmodi haeretici obierint, Ecclesiastica sepultura careant, eorumque bona fisco addicta sint: qui vero suspicione haeseos aspersi fuerint, nisi rite eam deleverint, vel ad ipsam purgandam iusjurandum dare decreverint, poenis in haereticos constitutis affi-

ciantur: qui puros se ab ea labe ex segnitie demonstrare omiserint, percellantur anathemate: cujus laqueis si excurrente anno integro solvi neglexerint, poenis haereticorum plectantur: si quis haesiarcharum pestiferae doctrinae in aliquot articulis dumtaxat temerariis, seditiosis vel pie non sonantibus reus extiterit, ex canonica lege muletetur.

5. *Instaurata Bonifacii Constitutio de inquirendis haereticis.* — Instaurata praeterea Bonifacii VIII sanctione, quae ab iis verbis orditur: *Ut inquisitionis negotium*; reges, principes, praefores ac iudices obseerat Pontifex et Apostolico imperio obstringit, ut praesulibus fideique causarum cognitoribus, ad exercendas leges in haereticos auxilio et opera non desint, reos in carceribus asservent, donec ab Ecclesiastico iudice lata sit sententia. Ne vero quis ignorantiam praetextat, qui sint errores inducti a novis haesiarchis, quive impietate contaminati censendi, neve iudicium in haereticos intermittatur, singulos errorum articulos in Bohemiam et Moraviam decernit transmittendos, ac praesules ipsius regni et marchionatus jubet ad excindendas haereses studiose incumbere, omnesque illarum infamia factos suspicioneve aspersos, proposita anathematis interdictique censura, ad eam, factis manu sacrosanctis Evangelii et concepto Sacramento, diluendam, ac praesulibus ipsis, qui in haesiarchis radicitus evellenda in suis diocesis socordes fuerint, iudicium ad tribunal Apostolicum, et exauctoramentum praesularis dignitatis intentat. Inserit deinde catalogum errorum Wicleffi, quorum primus est: *Substantia panis materialis, et similiter substantia vini materialis remanent in sacramento altaris, etc.* Sunt iidem articuli numero quadraginta quinque, quos a Slinkone archiepiscopo Pragensi, et ab Academia ejusdem urbis, dum pietatis et scientiae laude florebat, atque a Germanis regebatur, lapso ante decennio, censura notatos adduximus¹; deinde conceptos iisdem verbis damnatosque in sessione octava a Synodo Constantiensi diximus. His erroribus subnectit Pontifex alios triginta a Joanne Hus fictos, vel e sententia Wicleffi haustos, quorum primus est: *Unica est sancta universalis Ecclesia, quae est praedestinatorum, etc.* Fuere ii antea a Concilii Patribus in sessione quintadecima censura notati², et a nobis recensiti³ atque ideo jam repetendi non sunt visi. Formulam quoque urgendi haereticos examine, ac discutenda, piine an impii sint, veritatis, suis verbis conceptam distinctamque in xxxvii capita proponit Pontifex, quam non afferimus, cum in Actis⁴ Concilii et Bullario extet. His vero litteris ita adscripta est dies: « Dat. Constantiae VIII kalendarum Martii, Pontificatus nostri anno I ».

¹ Anno Christi 1408. num. 69. — ² Ext. in Actis Conc. Const. sess. 15. — ³ Anno Christi 1415. num. 41. — ⁴ Act. Const. Conc. sess. 45.

Ille Martinus Apostolico ardore ad medicanda ferro putrida membra, ne reliquum Ecclesie corpus indicerent, sanciebat.

6. *Martini ad Bohemos littere paraneticæ.* — Sed creverat adeo hæreticorum numerus, et audacia, ut præsules iudicia in hæreticos exercere in Bohemia non possent, cum ob ignaviam Wenceslai, procerum aut magistratum potentia nulli non essent, imo trepidos Catholicos hæretici Neroniana persecutione jam vexare cepissent: tanti fuit serpenti elanculum malo obviam non itum fuisse, quando opus fuerat. Cum igitur palam jam hæresis fureret, ac templa profanarentur, sacræ imagines violarentur, pellerentur Ecclesiastici, diriperentur sacræ opes, Catholici doctores necarentur: Pontifex sacrum bellum ad retundendos impios, religionemque ab eorum sacrilegis conatibus vindicandam indicare meditabatur: sed ab eo consilio Sigismundus Romanorum rex ex nimio in suos amore revocavit: ipse vero proceres Bohemos ad avilam orthodoxam fidem traducere blandis hæc litteris¹ est conatus:

« Dilectis filiis universis baronibus et armigeris regni Bohemiæ, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Gravis admodum, flebilis et horrenda querela nostras aures quotidianis clamoribus pulsata, quod etiam dolenter referre cogimur, quomodo relictis perversis dogmatibus per olim damnatæ memoriæ Joannem Wicleph et Joannem Husz, ipsorum sequaces superstites damnabiliter inservientes, ipsum regnum Bohemiæ hujusmodi perversis doctrinis et erroribus adeo infecerunt et pestifere impleverunt, quod jam fides Catholica et Evangelica disciplina ibidem, ubi hæcenus summa veneratione et excellentissima devotione colebatur, fere famatur extincta: imagines Crucifixi, beate Mariæ Virginis et aliorum sanctorum irreverenter franguntur, et comburuntur et impudice defecantur: ritus et carimonia, et alia ad cultum divinum pertinentia penitus contemuntur, divina, heu! profanantur, et ad profanandum clerici Catholici compelluntur: excommunicati et interdicti ad contemptum clavium tolerantur et foventur: rectores parochialium Ecclesiarum et alii beneficiati de beneficiis suis laicali potentia et crudeli sævitia opprobriose expelluntur; nonnulli etiam ex ipsis viris Ecclesiasticis variis injuriis lacescunt per laicos captivantur, exactantur et crudelissime cruciantur: spolia ubique per regnum supra clerum committuntur: census et redditus ipsorum de quibus statum suum tenere deberent, violenter auferuntur. Et quod horrendum dictu est) Catholici predicatorum, et etiam certi magistri Catholicam fidem predicantes et docentes, per cruciatum et tormenta Neronica persecu-

tione fidem Catholicam, quam predicaverunt et docuerunt, abjurare coguntur: predicatorum et doctores errorum predictorum per eos foventur, et laicali potentia defenduntur. Imagines predictorum Joannis Husz et Hieronymi hæreticorum condemnatorum, et festa celebrantur et venerantur: constitutiones frivole contra determinationem et decreta sanctæ matris Ecclesie, et præsertim de communione sub utraque specie, temerarie promulgantur, et nonnulli laici Catholici ad hujusmodi communicationem sub utraque specie suscipiendam manu seculari sapius constringuntur. Aliæ quoque molestationes, oppressiones, persecutiones et abominationes, quas lingua carnis exprimere, aut certe calamus vix posset describere, quales nec tempore Pharaonis, nec tempore paganorum persecutorum Ecclesie audita fuerunt, clero et populo Catholico inferuntur: quas et audire aures piæ perhorrescunt, et referre singula, veluti fama et relatione crebra ad nos perducta didicimus, non valemus.

« Et quoniam nonnullos ex vobis, prout audivimus, eadem peste nefanda laborare cognovimus, gravius in animo conservamus cruciamur, dum tales ac tanti viri, quorum progenitores semper veri pugiles fidei Catholice ac Ecclesiarum et cleri fortes defensores fuere, ad tantos errores et tyrannidem pervenerunt. Nos igitur, qui ex injuncto curæ pastoralis officio salutem cunctorum Christi fidelium providere disponimus, præcipue tamen ad fidem Catholicam, Christi, cujus licet immeriti in terra vices gerimus, sanguine dedicatam, defendendam etiam usque ad sanguinem tenemur, ad existirpandum hujusmodi errores, et ad defensionem fidei accurata sollicitudine volebamus procedere, ut tenemur: sed assidua atque importuna charissimi in Christo filii Sigismundi Romanorum, etc. regis, qui pro unione sanctæ matris Ecclesie multos et gravissimos labores pertulit, interventione permoti, potissime vero consideratione ac intuitu regni insignis Bohemiæ, quod hæcenus primum, ac Ecclesie Romanæ semper obediensissimum extiterat profitemur (prohibemur) a processu, expectantes paternam pietate ipsorum reditum ad obedientiam, et errores suos corrigere, ad quod tenebantur». Additæ preces, ut damnatæ ab Ecclesia doctrine virus propinatum ab impiis exomerent, atque ab injuriis Ecclesiis vel sacerdotibus inferendis se continerent. « Dat. Constantiæ VIII kalend. April., Pontific. nostri anno 1 ».

7. *Joannes Præmonstratensis apostata.* — Electi² ad pietatis cultum iis litteris non potuere Hussita, sed priora novis flagitiis cumularunt. Horum signiter Joannes Præmonstratensis Ordinis desertor, cum de Ecclesia sancti Stephani, in qua hæresim nefariis concionibus

¹ Ext. apud Coel. I. IV. hist. Huss.

² Coel. A. IV.

spargebat, detrusus esset, monasterium Carmelitarum invasit : ac tum haeretici ad religionis speciem singulis ferme diebus Eucharistiam per suas Ecclesias circumferrebant : quas cum, crescente eorum numero, pauciores angustioresque esse praetexerent, in regiam, duce Nicolao ejus loci domino, unde Joannes Hus originem traxerat, irrupere, atque a Wenceslao, ut plures et ampliores traderet, contendere : quo populari motu ferritus rex in Vissegradensem arcem se recepit. Rebellioni religiosum specimen praetulerunt, liberam scilicet Evangelii praedicationem, pro qua tuenda sanguinem se profusuros litteris promulgarunt; de quibus Thomas Waldensis agit¹ (1).

8. *Legatus Apostolicus in Bohemiam et Hungariam missus.* — Ad vindicandam porro a tot tantisque impiorum injuriis religionem intentus Pontifex, soluta jam vigesima secunda Aprilis Synodo Constantiensi, cum Gebennam se contulisset, Joannem Dominici Ordinis Praedicatorum tit. S. Sixti presbyterum cardinalem, doctrina rerum sacrarum ac religione insignem, de quo jam ante a nobis mentio facta est, VI id. Julii, legatum in Bohemia et Hungaria creavit², amplissimaque ad reprimentam haeresim, quae jam principes quoque ac praesules inficere coeperat, auctoritate commixit³, ut judiciis persequeretur haeticos, redeuntes ad sinum Ecclesiae reciperet; tum ut Synodos cogere et si magistratus torperent, principes ad arma in impios concitare posset.

9. « Dilecto filio Joanni fil. S. Sixti presbytero S. R. E. cardinali, ac in regnis Hungariae atque Bohemiae et omnibus terris atque dominiis clarissimis in Christo filiis nostris Sigismundo Romanorum et Hungariae, et Wenceslao Bohemiae regibus illustribus communiter vel divisim suppositis, Apostolicam salutem, etc.

« Levantes in circuitu nostrae mentis oculos et non absque maxima cordis nostri amaritudine recensentes, quod in regno Bohemiae ac finitimis partibus, proli dolor! praeteritis et modernis temporibus per argumenta pestifera contra puritatem Catholicae fidei, hostis humani generis procurante versulia, viperea dogmata, quae tanquam cancer mentes mortalium serpere non desistunt, pestilere pullularunt per praedicationes nefarias, et articulos damnatae memoriae Joannis Wickleff haesiarchae, et sequacium malignantium ipsius, jugiter commitentium Christi fidelium mentes et corda seducere a veritate

orthodoxae fidei contra sacrosanctam matrem et universalem Ecclesiam sponsam nostram, in perniciem salutis aeternae multorum fidelium Christianorum, et (sicut lugubri insinuatione didicimus multorum fidei dignissimorum) etiam praetorum et principum in partibus illis atque finitimis existentium et remolis, nisi celeriter atque salubriter ad reductionem animarum ad praefatae Ecclesiae unitatem ac fidelitatem et obedientiam, et coinquinatorum horrenda, ac perniciose labe haeretica pravitalis, obstinatorumque proferviam ex agro militantis Ecclesiae radicitus extirpandam opportunis remediis occurratur, non solum per regnum et partes illas, sed alias sic debacchatur, et furit hujusmodi labe, impellente satore zizaniae, quod innumerales orbis partes in confusione praefatae orthodoxae fidei praecipitabiliter et inexterminabiliter secum trahent : et supremis exoptantes affectibus, ut in regno et partibus illis et aliis resurgant desiderabilis pax et quies et cullus praefatae fidei orthodoxae, incrementis salutaribus animarum salus et corporum coalescant; eoque diligentius veniant in praemissis apponenda remedia, nec minus praevenda discrimina, quo plures ad morbum causas et incrementa pestifera videtur in dies ad infectionem mentium Christianorum pater ille malignantium seminare; ecce ad te, quem potentem quidem opere et sermone, in magnis experium, et arduis eximia circumspectionis industria, claritate scientiae, probitate ac fidelitate, et morum elegantia probatum, divinarum humanarumque rerum notitia, ac gerendarum rerum experientia, maturitate et altitudine consilii insignitum; in cujus affectibus geritur, prout indubitanter tenemus, extirpare haereses, veritatem Catholicae fidei labefactatis et coinquatis haeretica coinquatione multorum mentibus sacris tuis eloquiis inserere, et oberrantes ac devios hujusmodi ad veritatem Catholicae fidei, et unitatem ipsius Ecclesiae nostramque et Sedis praefatae fidelitatem et obedientiam revocare atque reducere salutaribus argumentis, et ad veram pacem et concordiam cunctos dissidentes reducere, et universa dissidentia in pacis pulchritudine commutare, et sic oberrationes hujusmodi in perfidia suae malignitatis per sedulos nuntios, justitia mediante, compescere omnibus viis et modis, ut eorum malignitas persecutione quolibet tam juris quam facti, modis omnibus prosternatur, licet tuae circumspectionis praesentia nobis, et apud nos Ecclesiae universali perutili, careamus invitati, nostrae converlimus deliberationis intuitum pro tuarum consideratione vir-

¹ Wald. tou. t. 1. n. art. 3. c. 70. — ² Mart. l. 1. Ep. cur. p. 185. — ³ Ib. p. 133.

(1) Haereticorum motus in Bohemia et Nicolai de Hus furentem insaniam ac demum recessio Wenceslai in arcem, non quidem Vissegradensem, ut scribitur in Annalibus, sed in novum castrum unum milliare a Praga distans, teste omnium locupletissimo Byzynio in Diario; haec, inquam, omnia idem Byzynius cum sequenti anno 1419 conjungit; cujus testimonium, utpote oculatum et haec in re non suspectum, Waldensi et Coelae praefendum esse nemo prudens negaverit.

tulum tibi a Domino in abundantia concessarum; te tanquam pacis angelum de fratrum nostrorum consilio ad regna Hungariae atque Bohemiae, et terras, ac dominia ipsis Sigismundo Romanorum ac Hungariae ratione coronae Hungariae, necnon Wenceslao Bohemiae regibus illustribus supposita, et eorum jurisdictioni subjecta, Apostolicae Sedis legatum in praesentiarum, ut in ipsis evellas et destruas, dissipas et disperdas, arduos atque plantas, deformata reformes, indirecta dirigas, corrigenda corrigas et convertas aspera in vias planas, ac deviantes ad semitam reduceas veritatis, ac stultas in nomine Domini, prout caelestis gratiae infusio tuaque tibi providentia ministrabunt, providimus destinandum; firma tenentes fiducia, quod actus tuos dirigente, qui novit prava in directa, et aspera in vias planas convertere, per tuae circumspeditionis industriam periculis et discrimenibus, quae ex dogmatizationibus, haeresibus, divisionibus, perversitatibus, inobedienciis, schismatibus atque guerris in regnis, terris et dominiis supradictis, procurante pacis aemulo, exortis evenerunt seu de certo possent verisimiliter evenire, poterit laudabiliter obviari, necnon oberrantium et indevolorum hujusmodi reductio, exstirpatio haeresum, ac schismatica pravitas obstinatorumque contra eandem fidem Catholicam fieri, observantia censurae, et reintegrationis libertatis, et immunitatis Ecclesiarum, relevatio Ecclesiarum et locorum Ecclesiasticorum oppressorum, pauperum defensio, animarum salus, tranquillitas corporum, ac pacis desideranda tranquillitas regni et partium praedictarum, inspirante Altissimo, ad effectum saluberrimum deducuntur, eidem circumspeditioni tuae inter quascumque personas Ecclesiasticas et saeculares cujuscumque status, habitus seu conditionis existant, etiamsi regali, reginali, pontificali aut quavis alia Ecclesiastica vel mundana dignitate praefulgeant, regnorum et partium praedictorum, vel alterius earundem bonum pacis et concordiae reformandi, haereticos et schismaticos, abjuratis prius per eos, et eorum quemlibet haeresi ac schismate, in forma Ecclesiae consueta recipiendi, et ad gremium ejusdem Ecclesiae ac Sedis Apostolicae, nostramque fidelitatem, devotionem et obedientiam reducendi, et reintegrandi: ac etiam absolvendi et liberandi, si hoc humiliter petierint, praedictos et quemlibet ipsorum per eandem circumspeditionem tuam receptorum, ab omnibus et singulis culpis, criminibus, processibus et delictis, fautoriis, rebellionibus, schismatibus, haeresibus et criminibus lesae majestatis, et aliis quibuscumque per eos, aut eorum aliquem quibuscumque loco vel tempore usque in diem absolutionis per eandem circumspeditionem faciendi quomodocumque aut qualitercumque per se vel alios

dielis, factis, dicto, facto, assensu vel opere quomodocumque aut qualitercumque commissis vel perpetratis, cujuscumque qualitatis vel speciei, etiamsi maxima fuerint, et in generali remissione, nisi de eis specialis mentio in Apostolicis litteris facta fuerit, non veniant, etc. Dat. Gebennis XI id. Julii, Pontificatus nostri anno I^o.

10. *Sigismundi nimia clementia malum auget.* — Commendatus est cardinalis legatus praesulibus ac viris principibus Bohemis et Hungaris; quibus causas exposuit, ob quas Joannes in ea regna ab Sede Apostolica legaretur: « Pro nonnullis, inquit, nostris et Ecclesiae Romanae arduis negotiis, et pro incremento divini cultus, exstirpatione haeresum, et tutela fidei orthodoxae, et reductione oberrantium ad ovile Dominicum, et pro quibusdam aliis urgentibus causis, ac pro pace et tranquillitate dictorum regnorum, et partium subditorum, necnon dominorum et principum, et justitia populorum. Dat. Gebennis V id. Julii anno I^o. »

Profectus ille in Bohemiam adeo in impietate haereticos obfirmatos comperit¹, ut cum oclusis verbo salutis auribus vique adhibita homines pios ad scelus cogere, Sigismundo regi Romanorum significavit, convertenda in Bohemiam illius arma ad ruentem Catholicam rem tuendam confirmandamque. Sed is, pro insito in Bohemos amore, illos mollioribus studiis ad obsequium Ecclesiae revocandos ratus, fundendo sanguini temperandum constituit. Contrarium omnino necessarium Constantiensis Synodus censebat, in qua Joannes Gerson² superiore anno hoc dabat consilium: « In expugnatione tali proficere videretur, quod serenissimus rex Romanorum invocatus a sacro Concilio acciperet factum illud prosequendum et terminandum, sicut et alias haereses in Bohemia, cum potentia etiam brachii saecularis; attento praecipue, quod praesens fuit, et est in Concilio, ubi facta sunt decreta in hac parte: attento praeterea, quod in regno fratris sui, et cujus est successor, haec haeresis habet exordium, et nisi provideatur, serpet in longinquum ». Non falsus vales fuit Gerson: Sigismundi enim in Bohemos haereticos nimia pietas crudelis admodum extitit, cum mox putridarum partium pestiferum virus ad sanas serpsisset Bohemiamque universam invaserit: quod postea nobis lugendum erit. Nunc ad Pontificias curas in aliis haeresibus abolendis narrationem traducamus.

11. *Fratricellorum reliquia in Italia.* — Excisae nondum erant, post tot impensos a Pontificibus Martini praedecessoribus labores, reliquiae Fratricellorum sectae, de quorum exordiis plura jam ante a nobis dicta sunt: latuerant quippe eo fa-

¹ S. Anton. III. p. tit. 23, c. 11 et 53. Leander I. III. de viris illustr. Ord. Pred. in Joan. Dominic. — ² Jo. Gers. tom. I.

eilius, ac simplicium animas proclives ad religionem deludebant, quo pietatis externam speciem præ se ferebant : in quos Pontifex severitatis animadversionem adhiberi jussit ¹, dalis hisce ad præsules fideique censors litteris :

« Venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiscopis, episcopis, necnon dilectis filiis hæreticæ pravitate inquisitoribus ubilibet constitutis, ad quos præsentis litteræ pervenerint, salutem, etc.

« Nuper, ex nonnullorum relatione ac etiam fama publica referente, ad nostrum pervenit auditum, quod secta abominabilis quorundam hominum malignorum, qui a vulgo *Frates* de opinione seu *Fraticelli* communiter nuncupantur, a diu in provincia Romana et nonnullis aliis partibus diversis insurrexit, qua, satore zizaniam inimico humanæ naturæ Belial promovente, quasdam pravas et a fide Catholica devias et hæreticas opiniones, falsumque dogma atque mortiferum, vigente (proh dolor!) in Ecclesia schismate, nunc Dei pietate sedato, nisi sunt et nituntur pestifere et pertinaciter dogmatizare, asserere et defendere, nullas Christi fidelium animas sophismaticis coloribus hæretico more, diabolico laqueo immodantes, antiquam hæresim et damnatam in ipsa Ecclesia, in eorum ac fautorum defensionem et receptatorum animarum damnationem et interitum propagando; quodque ne iidem *Frates* sive *Fraticelli* per locorum diœcesanos aut inquisitores hæreticæ pravitate, suum volentes in eos exercere officium, pœna condigna plectantur, ad quorundam dominorum temporalium curias se transferentes, eorum se muniant auxilio, ac diœcesanis et inquisitoribus prædictis minas et injurias graviaque opprobria inferri faciunt et procurant; propter quod diœcesani et inquisitores prædicti in eos libere non valent suum exercere officium, ac exinde hæresis prædicta in perditionis successit augmentum.

« Nos igitur attendentes quod non potest arbor mala bonos fructus facere, et falsi prophetæ in vestimentis ovium gradientes, intrinsece autem lupi rapaces, cum puritate et mansuetudine cum ipsis ovibus absque eorum detrimento nequeant conversari, cupientesque, prout ex injuncti Apostolatus obligamur officio, ne hujusmodi hæresis et dogma per ipsorum tolerantiam Fraticellorum peramplius Christi gregem inficiat, totis nisibus obviare : vobis et vestrum cuilibet sub interminatione divini judicii auctoritate Apostolica tenore præsentium committimus et mandamus, quatenus, vos et vestrum quilibet, etiam extra suam diœcesim vel terminos inquisitionis officii sibi commissi, in Fraticellos prædictos illorumque receptatores, fautores et defensores utriusque sexus cujuscunque

dignitatis, status vel conditionis, etiamsi pontificalis vel regalis existant, etiam alias vobis non subditos, et eorum quemlibet inquisitionis officium auctoritate nostra exercentes, in eos procedatis, etc. Datum Mantuæ xviii kal. Decembris, Pontificatus nostri anno 1 ».

12. *Ad Petri e Luna pertinaciam emolliendam, omnia adhibent rationum et precum momenta ejus pseudocardinales.* — Non minus studii a Martino ad vetusti schismatis reliquias excindendas adhibitum est. Agebat Paniscola Petrus e Luna una cum quibusdam pseudocardinalibus atque episcopis, populosque a Romanæ Ecclesiæ conjunctione retardabat : ad cujus infringendos conatus Pontifex incunte anno Alamannum cardinalem, Concilii Constantiensis consensu, ad Aragoniæ, Valentiam, Navarræ ac Balearium regna legatum ¹ misit, amplissima ei tributa auctoritate.

Defessi diuturni schismatis calamitatibus erant Aragones, extremoque superiore anno pertinacissimum antipapam adegerant, ut ab alendo schismate abstereret, iterumque reliqui ejus pseudocardinales ipsum viii Martii rogaverunt ², ut positis Pontificalibus ornamentis Constantiam mitteret oratores, tollereturque offensivam publicam, quam in Ecclesia alebat; atque ab illo impie jactante hujusmodi offensionem spernendam veluti a Pharisæis acceptam, non parvulis datam, hoc responsum ³ elicerunt : « Respondet quod nedum papa, sed quicumque alius prælatus non obligatur propter præsumptum scandalum cedere, quia notorie apparet hoc scandalum non fore pusillorum, sed Pharisæorum et schismaticorum et aliorum infidelium præcursorum ». Et infra : « Plures cum papa tenent contrarium : quamvis sola papæ opinio sufficeret et esset omnibus aliis præferenda. Præterea quis intelligens dubitat, quin mino Ecclesiæ per modum, qui petitur, esset non clara, sed obscura, non secunda, sed dubia, non brevis, sed nulla? » Coarguerunt phanaticum ejusmodi errorem ejus sectatores, ac superiores preces, adductis multis gravissimisque sententiis, et argumentis, ac rationibus quæ ipsos permoverant, repelierunt ⁴ :

« Attendunt enim quod cum schisma, proh dolor! antiquatum, quod fere jam per quadraginta annos duravit, verisimiliter attentis occurrentibus, tolli non possit nisi per vestram cessionem, sanctitas vestra ex debito pastoralis officii ad ipsam cessionem tenetur, attestantibus hoc sacris canonibus et dictis sanctorum Patrum clarissimis et exemplis, e quibus sequentia dicta magni Augustini, quæ vestræ sanctitati ignota non reputamus, brevitatis intuitu de præsentis sufficiat texuisse. Ait enim doctor beatus

¹ Lib. 1. Ep. cur. p. 261.

² Lib. 1. Ep. cur. p. 62. — ³ Tom. II. de schism. p. 82. et Cod. Ms. card. Barb. — ⁴ Eod. tom. II. p. 83. — ⁵ Ibid. p. 93.

in lib. II contra Cresconium : « Nec episcopi
 « propter nos sumus, sed propter eos, quibus
 « verbum et sacramentum Dominicum ministra-
 « mus ». Et infra : « Denique nonnulli sancta
 humilitate præditi viri propter quadam in se
 offendicula, quibus pie religioseque moveban-
 tur, episcopatus officium non solum sine culpa,
 verum etiam cum laude deposuerunt. Idem
 etiam Augustinus in libro gestorum cum Eme-
 rico : « Pro pace Christi episcopi esse debent
 « aut debent non esse », et subdit : « Quid dubi-
 « tanus Redemptori nostro sacrificium istud
 « humiliter offerre? An non ille de caelis in
 « membra humana descendit, ut membra ejus
 « essemus? Et nos, ne ipsa membra crudeli di-
 « visione lanientur, de cathedris descendere
 « formidamus? Propter nos sufficit quod Christi
 « fideles et obedientes sumus : hoc ergo semper
 « sumus : episcopi autem propter Christianos
 « populos ordinamur. Quod ergo Christianis
 « populis ad Christianam pacem prodest, hoc
 « de nostro episcopatu faciamus ». Et infra :
 « Propter nos debemus esse quod vos. Quis
 « debes esse tu? (cuicumque loquor vestrum)
 « Christianus, fidelis, obediens : hoc tu propter
 « te, hoc et ego propter me. Quod ergo tu pro-
 « pter te, et ego propter me, semper esse debe-
 « mus. Quod autem sum, propter te sum, si tibi
 « prodest; et non sum, si tibi obest ». Et infra
 subdit : « Si servi utiles sumus, cur Domino,
 « contemptis æternis lucris, pro nostris tempō-
 « ralibus sublimitatibus invidemus? Episcopa-
 « lis dignitas fructuosior nobis erit, si deposita
 « gregem Christi magis collegerit, quam referta
 « disperserit ». Paucisque interjectis : « Si cum
 « volo retinere episcopatum meum, dispergo
 « gregem Christi, et quomodo non est damnum
 « gregis honor pastoris? » Et infra : « Nam qua
 « fronte in futuro sæculo promissum a Christo
 « sperabimus honorem, si Christianam in hoc
 « sæculo noster honor impedit unitatem? » Idem
 Augustinus in Epistola ad Castorium : « Longe
 « est quippe gloriosius episcopatus sarcinam
 « propter Ecclesiæ vitanda pericula deposuisse,
 « quam propter regenda gubernacula susce-
 « pisse; ille quippe se honorem digne accipere
 « potuisse demonstrat, qui acceptum non delin-
 « dit indigne ». Ilac ille.

13. « Ecce, pater beatissime, ex dictis mira-
 bilis Augustini, quæ cardinales prædicti rever-
 enter vestræ offerunt sanctitati, quod Romanus
 Pontifex tanto plenius servare tenetur, quanto
 in dignitate sublimiori et statu perfectiori exis-
 tens, Deo strictius aliis episcopis obligatur. De
 exemplis autem post illa, quæ per Augustinum
 generaliter dicta sunt, sufficiat exemplum beati
 Gregorii Nazianzeni patriarchæ Constantinopoli-
 tani, cujus, teste Ruffino, nec vita aliquid pro-
 babilius et sanctius, nec eloquentia clarius et
 illustrius, nec fide purius et rectius, nec scien-

tia plenius et perfectius inveniri potest : qui so-
 lus fuit, de cuius fide nec dissidentes quidem
 inter se, ut fieri solet, partes et studia disputare
 potuerint; sed id obtinuit apud Deum et Eccle-
 sias meritis, ut quicumque ausus fuerit doctrinæ
 ejus in aliquo refragari, ex hoc ipso quod ipse
 sit magnus hæreticus arguatur : manifestum
 namque indicium est non esse rectæ fidei homi-
 nem, qui in fide Gregorio non concordat; iste,
 inquam, talis et tantus fuisse dicitur, ut de ipso
 iterum scribatur, quod brevi tempore tantum ad
 emendandum populum velutis infectum vene-
 nis profecit, ut tunc primum Christiani sibi
 fieri viderentur, et novellam lucem veritatis
 aspiciere, cum religionis doctor multa quidem
 verbis, plura tamen doceret exemplis, ne vide-
 retur ab eo discipulis aliquid imperari, quod
 prius ipse non fecisset : sed ubi gloriam conse-
 cuta est invidia, obtuli quidam, et propositio-
 nibus minus sanis uti cœpere, ut ipso ad pro-
 pria remeante alius ordinaretur episcopus : quod
 ille susurrari tantum et sub dente sentiens ru-
 minari, ipse profert, quod nullus eidem aude-
 bat dicere : « Absit, inquit, ut mei causa simul-
 « tas in Dei sacerdotibus oriaturo : Si propter me
 « est ista tempestas, tollite et mittite me in
 « mare, et desinet a vobis quassatio ». Ilac di-
 cens vir gloriosissimus cessit patriarchatui, et
 regressus est ad propria. Item, beatissime pater,
 quod sanctitas vestra ex debito pastoralis officii
 renuntiare tenetur, determinationibus potest
 probari doctorum solemnium, qui super jure
 canonico scripserunt : ad quam quidem cessio-
 nem etiam vestram sanctitatem adstringit, quod
 illam juravit, obtulit et bona fide promisit, ut in
 presentata cedula enarratur, quæ quidem ad-
 jectio fidei pro juramento reputatur in jure. At-
 tendunt etiam cardinales prædicti, quod, ex quo
 in prædictis super via cessionis hætenus per
 eandem sanctitatem oblati, non concordat con-
 gregatio Constantiensis, tenetur dicta sanctitas
 ex debito pastoralis officii pro sedando schi-
 smate et reducendo ad veram unionem sub
 bono capite majorem partem Christianitatis,
 quæ vos et prædecessorem vestrum non repu-
 tavit veros Romanos Pontifices, sed intrusos,
 condescendere ad aliam prædicam, in qua dicta
 congregatio cum ejusdem sanctitate concordet,
 et quæ sit observabilis sine offensa divina, cu-
 jusmodi videtur esse indubie prædicta per dictos
 supplicantes et consulentes aperta in sua ce-
 dula antedicta, etc. ». Multis interjectis verbis
 orant, ut offensionem schismatis universis Chri-
 sti fidelibus allatum amoveat; tum subdunt :

« Attendat et recolat illa, quæ per ambassa-
 tores serenissimorum regum et principum obe-
 dientiæ suæ, ex eorum parte fuerunt pluries
 eidem sanctitati in scriptis intimata, et etiam
 quæ per suos fideles prælatos et alios probos
 viros sapissime supplicata fuerunt : et super

dicto scandalo exarata. Quo propterea verum est praesupposito, ad consulendum, supplicandum et requirendum dictam purgationem faciunt exempla praeterita: nam, ut legitur in Chronicis, papa Damasus primus accusatus de adultério, se coram Concilio purgavit: papa Sixtus Tertius accusatus de crimine se purgavit coram Concilio: papa Pelagius Vincutpatus de exilio et morte Vigilii, se purgavit coram omni populo atque clero. Papa Leo III enim crimina opponantur, quia nullus inventus fuit probator legitimus, ab objectis criminibus se purgavit. Nec est cura praesentis an dicti Romani Pontifices necessario se purgaverint, an de honesto, quia utroque casu imminentibus scandalo, infamia et suspitione praedictis, iuste supplicationi bene et utiliter consulitur, et sancte requiritur fieri in generali Concilio purgationem praedictam, et maxime vestra sanctitate, quia fautoria inveterati schismatis et turbatio unionis Ecclesiae ad fidem pertinere videtur ».

14. *Pseudocardinales Petri e Luna ad Martinum transfugerunt.* — Ita nitebantur pseudocardinales Petri e Luna abrumperé schismatis laqueos, quibus irrefiti tenebantur. At perfidus antipapa, cum, propositis penis gravioribus, Pontificii fastigii insignia ponere juberetur, impudenter respondit¹, habiturum se colloquium cum Martino, si vera essent, quae de ejus humanitate et integritate terebantur. Haec, cognita illius pertinacia, ad Ecclesiae castra transfugere, quos hoc anno Martinus, exarato Gebennae prima Augusti die Diplomate, vero honore ac jure cardinalitio affecit²: erant ii Joannes Murillus abbas Montis Aragonum tit. S. Laurentii in Damaso presbyter, Carolus de Fris S. Georgii ad Velum aureum, Alphonsus Carillus S. Eustachii, Petrus Fonseca S. Angeli diaconi cardinales. Confulere vero ii se in Italiam, atque a Martino benigne excepti sequenti anno fuerunt (1). Beserlum etiam fuisse Petrum e Luna a S. Vincentio³ Ferrerio antea vidimus, cum antipapatu se abdicare recusaret ac salubria omnia monita respueret. Caeterum Martinus, ut illius audaciam con-

tunderet, Adriano tit. S. Eusebii presbytero legato cardinali provinciam dedit, sicuti superius dictum est, ut ex decretis Concilii in eum eique adjunctos animadverteret⁴, armorumque federa cum principibus iniret⁵: tum, datis Gebennae VI id. Augusti litteris⁶, potestatem ei fecit, ut sacerdotia, quae in Paniscolensi agro post latam Synodicam in Petrum e Luna sententiam vacarant, Catholicis clericis conferret.

15. *Alphonsus rex antipapa pertinaciam foret.* — Spernentem censuras ac Synodi Pontificisque decreta antipapam Apostolicus legatus facile perdomisset armis, nisi Alphonsus Aragonum rex (qui suasoriis tantum verbis perveicissimum hominem hortari, ut legibus pareret, contentus erat legati ejusdem studia, cui frangendae perfidi hominis contumaciae munus injunctum erat⁷ disturbasset: qua de re gravissimas querelas a Martino postea effusas audituri sumus. Nec deerant in reliqua Hispania, qui pseudopontificis pertinaciam tribuentes constantiae de Concilii Oecumenici decretorum auctoritate detraherent: inter quos nonnulli pseudomonachi Burgenses blandis sed impiis susurris Christi fideles subornare nitebantur: quos Pontifex ab episcopo Burgensi meritis penis compesci jussit⁸. Eadem vesania acti quidam Scoli, spreto Synodo Oecumenica Constantiensi antipapa adhaerebant. Ad quos in sinum Ecclesiae reducendos, Griffinus Roffensis episcopus et Finlaus Ordinis Praedicatorum theologus renuntiati⁹ fuerunt Apostolicae Sedis internumti.

16. *Sigismundus rex optime de Ecclesia meritis.* — Haec erant Martini ad schismaticos a Christi grege aberrantes ad saniora consilia traducendos ardentissima studia, quae proximis annis constanter exercuisse visuri sumus. Nunc ad demus Pontificem, ut gratiam rependeret Sigismundo regi Romanorum, qui tot labores ad removendum ab Ecclesia schisma susceperat, maximosque fecerat in variis peragendis itineribus sumptus, cardinalium et praesulum nationis Germanicae consensu ipsi annuas Treverensis archiepiscopatus ac Basileensis et Leodiensis episco-

¹ Surit. l. ix. c. 69. — ² Felix Contel. in Elench. cardd. — ³ Banzan. l. ii. c. 2.

⁴ Mart. l. i. Ep. eu. p. 67. — ⁵ Ibid. p. 86. — ⁶ Ibid. p. 153. — ⁷ Ibid. p. 86. — ⁸ Ibid. p. 220. — ⁹ Ibid. p. 87, 89 ad 93.

(1) Secessionem hanc cardinalium quatuor a Benedicto non uno tempore et consilio adortatam existimo. Oratores enim Academiae Coloniensis in Epistola XXXIX. inter vulgatas a Martene Anecdot. to. ii. col. 1695, quam Februario mense datam, quamquam ibi non legitur, compertum habeo, haec de secessionem cardinalium scribunt: « In profesto Purificationis B. Mariae fuit celebrata missa de Spiritu sancto propter nova certa recepta de Hispania, quod omnes reges Hispaniae derelinquant Petrum de Luna, et obediant domino nostro Apostolico; et illi praedati cardines et alii qui adhaerebant dicto Petro omnes dimiserunt eum, tribus demptis ». Sermonem hic esse de cardinalibus tribus qui Benedicto fideles perseverabant, vix dubito. Igitur si dem quatuor secessisse memorantur, illud consequatur oportet, quartum illum recens et post tempus scriptae ejusdem Epistolae ad purpuram accedum fuisse. In additione ad Niemiium, vulgata ab Eccardo inter historicos med. aevi, narratur Petro de Luna adhaerisse duos reliquos cardinales « unum Carthusiensem et alium qui dicebatur dominus Julianus de Doble ». Sed cardinales nullos tunc remansisse Benedicto seu Petro de Luna suspicor: atque ita demum omni cardinalium satellito destitutum perseverasse illum credo usque ad annum 1121, quo tandem, in ipso vite exitu constitutus, cardinales quatuor renuntiavit, inter quos recensetur Julianus tituli XII Apostolorum, qui forte idem erat Julianus de Doble, de quo Niemiium continuator. Quatuor hos cardinales et alios praeterea nullos moriens eodem anno et mense Benedictus reliquit, ex quo non mani conjectura deducimus omnes Benedicti cardinales secessionem ab illo ademasse, ac falli continuatorem Niemiium, qui superfluo duos scribit. Quae hucusque de cardinalibus in obitu Benedicti creatis commentati sumus, narrat Joannes de Thurena unus ex quatuor illis cardinalibus Benedicto superstibus in litteris ad comitem Armoniaci datis, vulgatisque e Martene Anecdot. to. ii. col. 1714, etc.

patuum decimas concessisse, quem etiam hoc elogio exornavit¹: « Præclara devotionis et fidei tue serenitatis, (Sigismundum alloquitur.) merita quibus erga Deum et universalem Ecclesiam sanctam suam gloriosissime, præsertim erga unionem ejusdem Ecclesie cunctis Christi fidelibus supremis desideriis exoptandam, per multa jam tempora, curis vigilibus et continuis, non sine magnis etiam personalibus laboribus ac expensarum profluviiis sedulo, prout cognovimus operum ab effectu, mirifice claruisti, et in dies erga pacem et tranquillitatem ipsius Ecclesie, ac statum nostrum pariter et honorem, ac Romani culmen imperii clarere dignosceris, attenta meditatione pensamus mentisque revolvimus, divina superillustrante clementia per interventum etiam tuorum regalium ac salutarium operum jam tandem in eadem Ecclesia affectum unionis hujusmodi in tanto rerum turbine præter mortalium spem contigisse divinitus. »

17. *De Græcis Ecclesie gremio restituendis agit.* — Affulsere Græcorum ad Ecclesie Romanæ gremium, exciso veteri schismate, sumptæ revocandorum spes, habita plura cum Emanuele imperatore ea de re oratorum opera colloquia, ut Martinus² testatur: quam etiam Græcorum cum Romana Ecclesia conjunctionem Josephus patriarcha expectabat, cum pateret Græciam omnem in Turcarum potestatem redigendam, nisi composito vetere de religione dissidio Occidentalium arma auxiliaria in illos verterentur. Quod perspicuus imperator in ill³ consilia, ut filii sui affinitatem cum regibus et principibus Romanæ Ecclesie conjunctis contraherent, quo facilius Græci pristinam cum Latinis concordiam redintegrarent, consultusque de ea re Pontifex auanter id concessit, modo Latinis fœminis Latino ritu in Græcia vivere permittetur, datis hæc ad Constantinopolitanæ regie principes litteris:

« Martinus, etc. Dilectis filiis nobiles viris Joanni, Theodoro, Andronico, Constantino, Demetrio et Thomæ filiis charissimi in Christo filii Manuelis imperatoris Constantinopolitani illustris, salutem, etc.

« Nostræ professionis Apostolica et pastoralis sollicitudinis vigilantiam, summa ope nili decet, ut ad exemplar Pastoris æterni, cujus sua indulgenti bonitate vices gerimus in terris, omnium saluti consulere, omnibus prodesse, cunctis in visceribus charitatis affici, singulorum infirmitatibus compati, spiritualiter mederi possimus; sed maxime ad domesticos fidei, juxta beati Pauli doctrinam, bonum operari et eorum omnium prosequi reductionem et salutem vehementer exoptamus, qui Christiano nomine et professione gloriantur: unde graviter et cum ma-

gna cordis acerbitate ferimus vastas Græciæ depopulationes, jacturas et discrimina desolationis illius excellentis imperii et celeberrimæ portionis Ecclesie, apud quam floruit dudum sapientia, vixit militare robur et decus, sed quod præstat omnibus, emicuit et præfulsit Christiana religio.

« Volentes itaque quantum cum Deo et nostra honestate poterimus ad ea condescendere, quæ vetustæ divisionis Græcorum ab obedientia sanctæ Romanæ Ecclesie fomenta tollere, et totius schismatis illius extirpationi salubriter cooperari videntur ita, ut non sit deinceps, sicut nec esse debet, differentia Latini et Græci, sed omnes in uno grege Dominico in eodem ovili, quod est Ecclesia, sub eodem pastore vicario Jesu Christi, militare Deo possint, et unanimes ambulent in domo Dei cum consensu; quapropter annuendum censuimus devotioni charissimi in Christo filii Manuelis imperatoris Constantinopolitani illustris patris vestri, qui pro faciliori et magis accommo reductionis antiquæ, pacis medio et reconciliatione mutua cunctarum Christum colentium religionum, nobis humiliter supplicavit, quatenus vobis filiis suis et cuilibet vestrum cum mulieribus, fidei ac devotionis et obedientiæ sanctæ Romanæ Ecclesie, matrimonia contrahendi liberam indulgeamus facultatem, cum præsertim serenitatem suam ad hoc saluberrimum pacis opus vehementer affectum esse noverimus, et de vestris nobilitatibus bonam gerimus in Domino fiduciam, quod ad paternæ devotionis imitationem vestris in diebus prosperabilur opus tantæ salutis et felicem sortiatur præstolante pacis et unionis effectum; cum præterea nullorum conditionem et mores illarum regionum cognoscentium relatione fide digna fuerimus informati, quod attentis rerum qualitate et presentium dispositione temporum, taels matrimoniorum contractus, summe possent prædictæ reductioni conferre: unde vobis et cuilibet vestrum cum ipsis mulieribus, in devotione ac fide ejusdem sanctæ Romanæ Ecclesie nobis et Apostolica Sedi obedienter subjectis, ut præfertur, matrimonia contrahendi liberam tenore presentium concedimus facultatem: volentes tamen, quod ipsæ mulieres fidem, cultum et obedientiam ipsius sanctæ Romanæ et universalis Ecclesie, semper observare teneantur, et sub nostra et Apostolica Sedis reverentia et devotione permaneant, ac sine legis divine vel orthodoxæ fidei præjudicio, aut contumelia Salvatoris: relaxantes omnes penas et cætera, quæ prædictis contraire possent, vel quomodolibet obviare Constitutionibus Apostolicis, decretis Conciliorum generalium et aliis non obstantibus quibuscumque. Nulli ergo, etc. Dat. Constantiæ VIII idus Aprilis, Pontificatus nostri anno 1.

18. *Privilegia confirmantur regi Poloniae de Ecclesie merito.* — Eximiam Wladislaus Poloniae

¹ Mart. l. i. Ep. cur. p. 58. — ² Lib. i. c. p. 10. — ³ Lib. viii. Ep. cur. p. 53.

rex in concilianda cum Romana Ecclesia Græcorum conjunctione operam navavit, cui a Martino actæ gratia. Idem etiam pietate et militari gloria spectatissimus rex plura bella cum infidelibus gesserat, nec modo eorum impetus retulerat, verum fidei etiam orthodoxæ limites amplificarat : ac Sagniacas populos ad baptismalia sacra pellexerat : cumque ab Romanis Pontificibus, nondum extincto Avenionensi schismate, decoratus fuisset amplissimis prerogativis, eas a Martino confirmari flagitavit, cujus vobis Diplomate Apostolico indultum est.

« Martinus episcopus, servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam.

« Justis et honestis supplicum votis libenter annuimus, illaque favoribus prosequimur opportunis. Sane petitio pro parte charissimi in Christo filii nostri Wladislai regis Poloniae illustris, nobis super exhibita continebat ; quod, cum olim ipse in Christianitalis finibus constitutus contra gentes Barbaricas et Christiani nominis inimicas et etiam infideles pro incremento et propagatione orthodoxæ fidei quandoque bella moverit, et nonnunquam fructuosissimis studiis curisque vigilibus, persuasionibus et inductionibus variis ac modis omnibus, regalem ejus potentiam excitaverit, ut plerique ex illis ad ovile Dominicum se converterent, et ad conversionem aliorum hostium hujusmodi, etiam et Græcorum, et totius Orientalis sectæ, ut universali Ecclesie Catholicæ scuniant et conjungant, operam sedulo impenderit efficacem ; et propterea a felicis recordationis nonnullis Romanis Pontificibus in eorum obedientiis habitis, nonnulla privilegia, gratias et indulta pro tranquillitate et statu sui regni suoque pariter et honore, de speciali gratia promeritis fuerit hætenus obtinere ; et cupiat ab intimis, ex quo divina elementia in personam nostram pacem et unionem præfatæ Ecclesie dignata fuit nostro tempore de throno suæ ineffabilis potentia misericorditer largiri : hujusmodi privilegia, gratias et indulta auctoritate nostra ac per nos generaliter confirmari pro parte ipsius regis, nobis fuit humiliter supplicatum, quatenus habentes statum et formam privilegiorum, gratiarum et indultorum hujusmodi eidem regi seu regno suo a diænis Romanis Pontificibus, seu pro Romanis Pontificibus habitis concessorum, ac litterarum desuper confectarum, et omnium contentorum in illis, hic alias pro sufficienter expressis et specificè declaratis, hujusmodi privilegiis, gratiis et indultis, ac litteris desuper confectis et contentis in eis robor Apostolicæ confirmationis adjicere de benignitate Apostolica dignaremur.

« Nos igitur attentis ac diligentissime consideratis curis, vigiliis atque laboribus præfati regis erga incrementa et cultum Catholicæ fidei, et in exterminium hostium et infidelium obli-

ad veritatem præfatæ fidei in magna multitudine populorum Sagniacarum, sacri baptismatis unda hætenus renatorum ; ac etiam quam regaliter circa præmissa assidue insudare non desinit, volentes eundem regem in præmissis specialibus prosequi gratia et favore, ac suis in hac parte supplicationibus inclinati, hujusmodi privilegia, gratias et indulta, necnon litteras Apostolicas desuper confectas, et omnia et singula in eis contenta prout rite et provide facta sunt, rata habentes et grata ea auctoritate Apostolica ac tenore præsentium confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo, etc. Dat. Constantiæ IV non. Maii anno 1. »

19. *Idem rex Polonus creatur vicarius Pontificis.* — Duxit etiam pius princeps sibi gloriæ ex insigni erga Sedem Apostolicam observantia in regno Poloniae, Novagroda, Pliscowia amplissimaque alia Russiæ ora, in quibus leges dabat, vicarii Romanæ Ecclesie nomen ac munus suscipere, ut eo ad inferendam Barbaris Evangelii lucem fidemque orthodoxam propagandam, Græcosve schismate infectos ad Romanam Ecclesiam traducendos interetur ; qua de re subjectæ littere exaratae fuere :

« Martinus, etc. charissimo in Christo filio Wladislao regi Poloniae illustri, in magna Novagroda et Pliscow civitatibus et earum dominiis Russia pro nobis et Romana Ecclesia in temporalibus generali vicario, salutem, etc.

« Elsi de cunctis negotiis curæ atque regi-
mini nostris humeris superna dispositione jugiter incumbentibus nos cogitare conveniat ex Apostolicæ servitutis officio, circa illa tamen propensioribus vigilantia atque cura extendere compellimur mentis nostræ vigilias, per quæ orthodoxæ fidei profectus ac infidelium detestanda malignitas, ad Patrem luminum et ad unitatem Apostolicæ Sedis conversio, auctore Domino, valeant incrementis salutaribus atque felicibus salubriter provenire. Cum igitur, sicut manifeste didicimus, plurimorum et Catholico rege dignissimorum operum ab effectu, tua serenitas exponens jugiter se ac sua, nullis abstinendo laboribus aut impensis erga consecutionem pacis et unionis in eadem universali Ecclesia sancta Dei, ac pro tutela et incremento orthodoxæ fidei, et conversione infidelium quorumcumque ad ovile Dominicum, unione Orientalis Ecclesie ad veritatem et integritatem Catholicæ et Apostolicæ sacrosanctæ et universalis Ecclesie, ut fiat, tuo cooperante regali ministerio, ovile unum et pastor unus, non desierit nec desinat incessanter exponere totius regalis vigilantie suæ curas, propterea intendentes, ut eo vigilantioribus studiis curisque propensioribus circa præmissa et eorum effectum eadem tua serenitas valeat insudare, quo per nos et Sedem Apostolicam majori fuerit auctoritate munita, et ut exemplo hujusmodi

laudabili ac honorabili ceteri reges et principes Christianitatis excitentur ad similia impostero peragenda, praemissis et nonnullis causis rationabilibus ad haec animum nostrum moventibus inclinali, personam tuam in regno Poloniae et caeteris partibus tuo regali dominio suppositis, ac in terris et locis schismaticis Russiae, et pro conversione infidelium quorumcumque ad cultum praefatae fidei, et maxime et praesertim in magna Novagrod et Pliscow civitatibus, et earum dominiis Russiae, quoad vitam duxeris in nostra ac successorum nostrorum Romanorum Pontificum canonice infrantium, et ejusdem Ecclesiae fidelitate, devotione et obedientia permanente, cum jurisdictione, potestate et officio, oneribus et honoribus aliis vicariis in temporalibus in civitatibus et partibus praedictis, haecenus per Sedem Apostolicam deputatis, in eisdem temporalibus auctoritate Apostolica tenere praesentium generalem vicarium ordinamus, constituimus et etiam deputamus, eidem serenitati tuae nihilominus in regno et partibus hujusmodi contra schismaticos et infideles ac hostes praefatos et adhaerentes, complices et sequaces eorum, ac pro conversione eorundem et aliorum quorumcumque oberrantium ad ovile Dominicum ac unione Orientalis Ecclesiae ad eandem Romanam et universalem Ecclesiam, et ab iis dependentibus et connexis, dicto vicariato durante, omnia et singula faciendi, gerendi et exercendi ac etiam exsequendi, quae eadem tua serenitas viderit salubriter expedire, et quae ad hujusmodi vicariatus officium de consuetudine, vel de jure spectare noscuntur, plenam et liberam facultatem et potestatem harum serie concedentes ac mandantes venerabilibus fratribus nostris patriarchis, archiepiscopis, episcopis et dilectis filiis electis, administratoribus, abbatibus caeterisque Ecclesiarum et monasteriorum praefatis, ac universis et singulis Christi fidelibus, in virtute sanctae obedientiae ac pro incremento dictae fidei orthodoxae, quatenus per viscera misericordiae Domini nostri, ac nostram et Apostolicae Sedis reverentiam eidem serenitati tanquam nostra, et ejusdem Ecclesiae in temporalibus vicario in civitatibus et partibus supradictis, quolibet requiri contigerit, patriarchae, archiepiscopi, episcopi, electi, administratores, abbates caeterique Ecclesiarum et monasteriorum praefati, per censuras Ecclesiasticas, et alia juris remedia contra obstinatos appellatione cessante, et alio quocumque modo: reliqui autem quibusvis praesidiis faveant in cunctis opportunitatibus fideliter, et assistant, ut fructus uberrimi, Altissimo inspirante, divinitus per tuae celsitudinis studium, juxta desideratam conceptamque spem, valeant provenire ad omnipotentis Dei laudem et gloriam, statum et honorem militantis Ecclesiae ac tranquillitatem et pacem civitatum, et dominiorum praedictorum, et Christi fidelium quorumcumque.

« Volumus autem quod antequam hujusmodi officium incipias exercere, in manibus venerabilis fratris nostri archiepiscopi Gnezensi fidelitatis debite, ac de hujusmodi officio solerter ac regaliter, prout speramus et cupimus, exercendo pro nobis et eadem Romana Ecclesia recipienti, praestare debeas in forma solita juramentum. Tua igitur serenitas sicut abunde concipimus, onus officii hujusmodi prompta devotione suscipiens, sic illud studeat in singulis, exaltationem status, incrementa fidei, Ecclesiae nostrique pariter et Christi fidelium quorumcumque concernentibus, regaliter ac saluberrime exercere, ut apud Altissimum qui solus regibus et principibus dat salutem, ultra nostrum et ipsius Sedis benedictionem et gratiam, palmam sempiternae beatitudinis, et gloriam valeat promereri. Dat. Constantiae III id. Maii, Pontificatus nostri anno I. »

20. *Eodem privilegio ornatur Lithuania dux.*

— Ad propagandam etiam in magna Novagroda et Sagitarum ac Pszniikow provinciis aliisque Russiae partibus fidem Catholicam, atque Orientales ad Romanam Ecclesiam conjunctionem adducendos, vicarium in iis terris ac Lithuania creavit Pontifex Alexandrum sive Witoldum ducem Lituaniae pari auctoritate illi, ac regi Poloniae attributa: quo argumento extat Apostolicum Diploma, iisdem sane ac superius, conceptum verbis. Veteres etiam praerogativa concessae antea a praedecessoribus Pontificibus ob defensam auctamque rem Christianam a Martino confirmatae fuere. Et vero iidem dux et rex aliorum bellorum curis soluti convertere adversus infideles hostes exercitus possent suasque victorias latius proferre, a Pontifice ac Sigismundo Romanorum et Hungariae rege actum est de sedanda discordia, quae Cruciferos equites inter ac Polonum Lituanumque federatos nata erat, atque imperata auctoritate Apostolica induciae fuerunt, quae a proximo S. Margaretae sacro die ad recurrentem altero anno eundem diem tenerent: tum urbes Olow, Minzinw et Novalos a Cruciferis Sigismundo regi tradi iussae, quae Wladislao consignarentur ea lege, ut eas operibus munire, vel inde novum in ipsis jus comparare non possent.

Missos¹ proximo anno a Pontifice legatos Jacobum Camplum Spoletanum et Fernandum Hispanum Lucensem episcopos ad eam dirimendam controversiam tradit Cromerus, de quibus suo loco. Ad hunc porro annum refert Michovias², extincto Zoldano Zelodin Tartarorum imperatore Polonici generis amico, Kerembenden in patrum solium erectum signa adversus Witoldum Lituaniae ducem extulisse: illum vero ad infringendos Barbaricos conatus apud

¹ Chron. Pol. rec. I. XVIII. — ² Mich. I. IV. c. 51.

Vitam alium principem Tartarorum Bethsulbulam creasse imperatorem, trabeaque purpurea indutum, conjunctis cum Tartariis copiis Lituaniis viribus, immisisse ad Keremberden regno depellendum: sed collatis signis Bethsulbulam ipsum captum in acie truncatumque capite victoris jussu, qui paucis post diebus a germano Jeremfenden trucidatus est. Hic autem novus imperator vetera cum Witoldo foedera renovavit, et cum eo omnia fere bella obivit.

21. *Regem Lusitaniae bellum in Mauros parantem Martinus sollicitat, aliosque exercitat, et privilegiis ornat crucesignatos.* — Inter has Tartariae Septentrionalis rerum conversiones, Joannes Lusitaniae rex, adversus Christiani nominis hostes Meridionales in Africa expeditionem conticiebat, ereplaque Mauris Cepta, proferre latius Christianam religionem meditabatur: ad ejus pia perducenda perticiendaque consilia Pontifex Christianos reges ac principes sollicitavit, ut subsidiariis illum armis juvarent, praemiaque indulgentiarum religiosam militiam accepto crucis symbolo professoris, regisque Lusitani signa secuturis proposuit¹:

« Venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiscopis ac dilectis filiis electis, administratoribus, abbatibus, prioribus aliisque Ecclesiarum et monasteriorum praelatis, necnon caeteris Christianae religionis professoribus ubilibet constitutis, ad quos praesentes litterae pervenerint, salutem, etc.

« Sane charissimus in Christo filius noster Joannes Portugalliae rex illustris, sicuti tam aliquorum fide dignorum plurima relatione, quam suadente fama didicimus, Christianae propagationis affectibus inflammatus, ac cupiens collatam sibi a summo Rege potentiam in exaltationem gloriosi sui nominis exterminiumque ipsius hostium exercere, instructis Christianorum militum aciebus ad debellandos tam in Africanis quam aliis partibus convicinis Saracenos et alios infideles, qui Christianos crebris insultationibus, captivitatibus et occisionibus affligebant in detenta per eos territoria et loca processit, ac locum de Cepta, quem longis retroactis temporibus occuparunt, ab ipsorum intolerabili servitute potenter eripiens, suavissimo Christianae professionis jugo restituit. Cum autem idem rex Catholicae fidei pugil et athleta fortissimus indullam sibi felicem victoriam in eisdem infideles viriliter prosequi desideret ac proponat, et adjuncta sibi multitudine copiosa fidelium intendant, eodem praestante, ejus causam devote amplectitur, ad subjugandos Sarracenos et infideles hujusmodi, redigendosque ad cultum ipsius vere fidei terras quas occupant, omnem suam et ditorum suorum regnorum potentiam adhibere, nostras et Catholicae Ecclesiae, quae

congregationem ipsorum fidelium comprehendit pro tam felicitis consummatione negotii partes adjunctrices humiliter imploravit. Nos itaque tam salutare praefati regis propositum maximis in Domino laudibus extollentes, et pro ejusdem successu directis in caelum oculis, ei cujus negotium geritur immensas proinde gratias exsolventes, omnes et singulos imperatores, reges, duces, marchiones, principes, barones, comites, potestates, capitaneos, magistratus et quoslibet alios officiales, ac eorum locatinentes, communitates quoque civitatum, universitates oppidorum, castrorum, villarum et aliorum quorumcumque locorum, caeterosque ejusdem Christiani nominis zelatores status et religionis quorumlibet exhortamur, ac per aspersionem sanguinis ejusdem gloriosissimi Redemptoris paternis affectibus obsecramus, in suorum eis remissionem peccaminum suadentes, ut ad infidelium errorumque eorumdem exterminium, et ad impendenda profutura suffragia, quibus hujusmodi negotii prosecutio feliciter adjuvetur, polenter atque viriliter se accingant; ad hoc enim spiritualibus munificentis, remissionibus videlicet et indulgentiis, ipsos de fratrum nostrorum consilio providimus invitandos.

22. « Quocirca vobis et vestrum cuilibet, fratres patriarchae, archiepiscopi ac filii electi, administratores et praelati, per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus vos et quilibet vestrum, quoties Joannem praedictum Portugalliae regem hujusmodi negotio intendere, et adversus infideles eisdem exercitus instruere, et ordinare contigerit super hoc quoque vigore praesentium, quas plenae firmitatis robore, quandiu idem Joannes rex vitam duxerit in humanis, fuleiri volumus, debite fueritis requisiti, ad praemissum tam pium tanque salubre negotium exsequendum, veluti praecones fortes exultantes in Dei nomine voces vestras in singulis civitatibus, diocesisibus atque locis, ubi congruere prospexeritis per vos aliasque personas saeculares et regulares Ordinum quorumcumque, quas ad hoc idoneas duxeritis eligendas, juxta datam vobis et illis a Deo prudentiam Christi fidelibus quibuscumque ad audiendum confluentibus et accedere volentibus, quibus vere poenitentibus et confessis, ut ad id eo libentius inducantur pro vice qualibet accessus hujusmodi quadraginta dies de injunctis tunc eis poenitentiis per vos auctoritate Apostolica relaxentur, verbum crucis ejusdem, ac ipsius admirabile signum publice proponere et praedicare curetis, illudque fidelibus ipsis id devote suscipere volentibus vestris et eorumdem eligendorum exhortationibus, ac opportunis monitionibus praeviiis, ut cum reverentia debita signum hujusmodi recipiant et illud contra per-versa ditorum infidelium conatus atque molimina suis cordibus imprimant, et negotium

¹ Lib. 1. Ep. cur. p. 153.

ipsum fidei ac ferventi animo prosequantur, libere concedatis eorumque humeris alligatis. Nos enim ut fideles ipsi ad id eo ferventius animentur, quo uberiorem gratiam exinde se noverint percipientes, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate contisi, et illa quam nobis, licet immeritis, Deus ligandi atque solvendi contulit potestatem, eisdem fidelibus, qui crucis hujusmodi signo suscepto praefatis exercitiis in personis propriis interfuerint pariter et expensis, quique ut illis interessent sine fraude iter arripuerint, seu in ipso fuerint itinere vita functi, plenam suorum peccaminum, de quibus corde contriti et ore confessi fuerint, veniam impertimur, et in retributione justorum salutis aeternae pollicemur augmentum, etc. ».

23. Decernit etiam sacramentum indulgentiarum participes fore eos, qui opes in militum stipendia contulerint, aut alios ad gerendum bellum miserint, aut consilio vel opera juverint exercitum : cuncta autem loca, arces, terras, quae in ea expeditione Barbaris eripientur, Joannis Lusitaniae regis atque haeredum ditioni adjunctum iri : praeterea omnes, qui religiosa militiae, accepto crucis symbolo, se devoverint, universis praerogativis, quibus olim a Conciliis Oecumenicis in Syriam contra Saracenos transfretantes affecti erant, polihuros, atque in clientelam Apostolicae Sedis ipsorum bona accipienda, donec de eorum nece certissimus annus esset perlatus ; dataque archiepiscopis et aliis praesulibus fuit provincia, ut ea tueantur, et ea invadentes censuris percillant, ac judicium auctoritatem ad eos comprimendos implorent. Ut vero arduum opus crucesignali puris ab omni scelere mentibus aggrederentur, haec ad expiandas ipsorum conscientias statuit :

« Caeterum, ut ipsius vivificae crucis signo muniti eo facilius reddantur hujusmodi remissionum et indulgentiarum participes, quo se liberius eximere posse conspexerint ab onere delictorum, Joanni regi praefato ac illis, quos vice dicti Joannis regis exercituum duces sive capitaneos fore contigerit, tot ex vobis, fratres patriarchae, archiepiscopi, episcopi et filii electi, abbates et praefati, de quibus illis pro tempore visum fuerit, quam alii idonei saeculares vel regulares ad id per vos assumendi omnium pro hujusmodi deductione negotii crucesignatorum confiteri volentium confessiones audire, et hujusmodi confessionibus diligenter auditis pro peccatis suis ac excessibus omnibus per illos commissis, etiamsi manuum injectores in clericos et religiosos, necnon incendiarii et sacrilegi fuerint, nisi adeo graves, in ipsarum manuum injectionibus excessus commissi fuerint, quod ad eandem Sedem merito debeant destinari, injunctis ipsis pro modo culpa etiam cum exaggeratione congrua adversus illos ex ipsis,

in progressu exercituum praedictorum, aciebus quoque contra infideles eosdem instruendis, Joannis regis praefati et illorum qui exercituum, ut praemittitur, duces extiterint, eorundem ordinationes et mandata tenere transgredi praesumpserint, penitentia salvari, ac aliis, quae de jure fuerint injungenda, debite absolutionis beneficium eadem auctoritate impendere possitis, quoties opportunum fuerit eligere ac depurari : et insuper pro colligendis et acceptandis pecuniarum summis, ac rebus aliis, quas pro hujusmodi prosecutione negotii per quosvis erogari contigerit, personas Ecclesiasticas honorabiles, idoneas et fideles, de quibus eis videbitur, assumere libere valeant, auctoritate praedicta tenore praesentium indulgemus, etc. Dat. Constantiae II. non. Aprilis, Pontificatus nostri anno I. ».

24. *Ad sedandum bellum inter Galliae et Angliae reges legati Apostolici missi.* — Distinebant magna ex parte fidelium arma, ne adversus Christianae religionis hostes verterentur, obortum inter Gallos Anglosque bellum. Valde sane tristis erat rerum Gallicarum facies, cum regio sanguine prognati principes ob Caroli VI imbecillitatem administrando regno imparem, contrariasque Andegavensis et Burgundiae stirpium factiones debilitatis Gallorum viribus, Henricus V Anglorum rex maximo armorum apparatu conatuque regnum illud invaderet : ad quas sedandas controversias, Martinus Amedeum Salutarum S. Mariae Novae diaconum cardinalem amplissima suffultum auctoritate in Gallias misit ¹ :

« Martinus, etc. Dilecto filio Amedeo S. Mariae novae diacono cardinali salutem, etc.

« Molesto, haecenus etiam cum essemus in minoribus constituti, tulimus et nunc molestius ferimus, charissimos in Christo filios nostros Carolum Francorum, et Henricum Angliae reges illustres fuisse et esse discordes, suasque vires invicem exhaurire, ac inter dilectos filios nobiles viros regales Franciae vigere discordiam. Sunt etenim regna, quorum ipsi reges et regales sunt, non solum terrae marisque amplitudine ac potentia conspicua, verum strenuitate, litteratura ac industria virorum, ut optime novisti, copiositate potentia. Affectantes igitur toto corde, ut tales tanquam inter Christicolos reges et regales ad veram concordiam mutuamque et fraternam benevolentiam reducantur, aliquandiu examinavimus mente, qui ad hujusmodi tractandam concordiam stabilendamque inter eos pacem mediator idoneus videretur ; te ad id aptissimum fore conspeximus ; nam conditionum regum et regnorum, ac regatuum eorundem, rerumque quae hinc inde agitantur,

¹ Juvén. Car. VI. hoc an. Monstr. vol. I. c. 196. Paul. Emil. in eodem Car. VI. Meyer. l. XX. in Joan. Bur. — ² Mart. l. I. Ep. cur. p. 10.

te abunde informatum arbitramur, pacisque hujusmodi cupidum esse sciimus, et tibi ad illam tractandam componendamque et firmandam, quantum in te erit, nec ingenium, nec industriam, aut solertiam detuturas. Tuæ igitur circumspeditioni, de qua in his et aliis plenam in Domino fiduciam gerimus, auctoritate Apostolica presentium tenore committimus et mandamus, quatenus ad concordiam et pacem hujusmodi inter ipsos reges et regales, quorum alque illustrium majorum suorum clarissima beneficia diversis dudum temporibus, eidem Ecclesie et Sedi Apostolicæ liberalissime impensa, tenacissime memoriæ affixa tenemus, tractandas, componendas, et favente Deo, firmandas sollicitudine, industria et virtute solitis diligenter intendat, ac modis opportunis et congruis eas studeat stabilire, eidem circumspeditioni tuæ concordiam pacemque præfatas tractandi, componendi et firmandi, omniaque et singula pro illarum effectu, nostro et Romanæ Ecclesie nomine tractandi, agendi et exsequendi, quæ cum nostro et Romanæ Ecclesie prædictæ honore quomodolibet fore videris opportuna, plenam et liberam concedimus tenore presentium facultatem, etc. Dat. Constantiæ V id. Februarii, Pontificatus nostri anno I.»

25. Adjunxit postea Amedeo Pontifex alios duos cardinales laborum socios, Jordanum Ursinum episcopum Albanensem, et Guillelmum lit. S. Marci presbyterum, quibus datum est de pace concilianda inter Carolum Gallorum et Henricum Anglorum reges, Diploma XV kal. Aprilis. Urgebat quippe periculi magnitudo Pontificem, ut Gallie subveniret, cum Henricus maxima instructa classe in Normanniam irrumperet¹; proptereaque eos omnes, qui pacis consilia disturbarent, censuris jussit comprimi: cumque intestina discordia inter principes e Virge regia salos, Delphinum nempe, Joannem Burgundum et alios proceres, nonnullasque urbes adversis partibus implicitas regnum illud olim florentissimum funesle laniaret; ad illam dissipandam Martinus legatos omni opera, studio, cogitatione jussit incumbere. Extant litteræ eo argumento exaratae, quibus eam provinciam imposuit, hac temporis nota consignata: « Dat. Constantiæ XV kal. April. Pontif. nostri anno I. »

26. *Factiones Burgundæ et Aurelianensis in Gallia debacchantur.* — Incilatum quoque Apostolico studio ad Burgundam et Aurelianensem factiones exstinguendas Pontificem fuisse, quo Francorum arma in mutuas strages districta adversus blasphemos Redemptoris humani generis hostes verterentur, ipse lætatur in aliis litteris, quibus Jordanum et Guillelmum cardinales legatos plurima auctoritate munivit.

27. Ingressi¹ Gallias cardinales civiles discordias componere, ac Delphinum ejusque sectatores Joannem comitem Armeniaci, et alios regiarum partium inter ac Joannem ducem Burgundia ipsiusque factionis socios fœdus redintegrare summa animorum contentione conati sunt. Habiti propterea Montrolii conventus, et cardinales pacis arbitri pronuntiarunt, ut Delphinus ac Burgundus regnum ex æquo moderarentur. Exortæ inde majores turbæ: promulgatis enim ejus fœderis pactionibus, Burgunda factio vocavit in invidiam apud plebem comitem Armeniaci aliosque regios administratos, repudiari ab ipsis imitæ a cardinalibus pacis leges: conflataque in Armeniacum et socios conjuratione, Lutetia a factione Burgunda occupata est, Carolus rex e regia abductus et equo impositus fuit, atque circumductus per urbem, ut illius auctoritate ipsi tidissimi frucidarentur: magister equitum Armeniaci comes obruncatus²: juris præfectus Henricus Marlius, Constantiensis, Silvanectensis, Ebroicensis et Bajocensis episcopi caesi: fusus plurimum abbatum et administratorum regionum cruor tanta sævitiâ, ut viri præstantissimi e fenestris in præceps dejicerentur, hastisque eorum corpora transverberarentur: non sexui, non ætati parsum. Delphinus in tanto tumultu, cujus caput peti ab hoste multi interpretabantur, fuga evasit³: quem nulla postea gessisse bella visuri sumus.

Laniata ita a suorum manibus Gallia, et sacerdotibus in eam rabiem versis, ut filiis adversæ factionis baptismum denegarent⁴, urgebat extremam ejus perniciem Henricus V, Anglorum rex, Francorum debellator, qui, Normannia peragrata, Rothomagum provinciæ metropolim obsidione cinxit, proximoque anno xvii Januarii die ad deditionem compulsi. Annisi⁵ sunt cardinales prædicti pacem inter illum et Carolum regem sancire: propositæque⁶ ab Anglo hæc leges fuere, ut Catharina Caroli filia plurimo dotali auro donata ipsi desponderetur, atque Aquitania, Normannia, Pontacensis comitatus aliæque terræ amplissimæ, Gallorum regis supremo imperio soluta ac liberæ, ipsi traderentur: imo ipsum affectasse regnum jactasseque Deum jura regni Gallici transferre velle, tradit Juvenalis Ursinus⁷.

28. Ita soluta de pace colloquia, et cardinalis Ursinus dimissus est, ac Joannes Burgundia et Belgii princeps cum regina Lutetiam ingressus insatiabilem crudelitatem in adversarios exercuit⁸, seditioque instaurata est. At ea sævitiâ non impune a cælo lata; epidemia enim a Junio mense ad Octobrem grassata plures civili

¹ Juv. in Car. VI. hoc an. Monstr. vol. 1. c. 187. Gaguin. in Car. VI. Paul. Emil. l. x. Meyer. l. xv. — ² Juv. Urs. in Car. VI hoc an. Monstr. vol. 1. c. 188, 189, 190 et alii. — ³ Monstr. vol. 1. c. 187. Paul. Emil. l. x. — ⁴ Juv. Urs. in Car. VI. — ⁵ Polydor. Virgil. in hist. Angl. l. xxii. — ⁶ Monstr. c. 199. — ⁷ Juv. Urs. et alii ubi sup. — ⁸ Juv. Urs. in Car. VI hoc an.

¹ Polyd. Virgil. l. xxii. Juv. in Car. VI et alii.

sanguine madentes abstumpsit, perspicuo adeo divinae ultionis exemplo, ut in publico xenodochio septingenti vel octingenti sacramenta suscipere in extremo vite discrimine detrectarint, vociferantes sublatam omnem ipsis divinae veniae spem: civis Silvanectensis Parisiaca carnificinae particeps reversus in patriam, dum gesta a se crudelia facinora, vel quibus assensisset recolebat, exclamavit addictum se flammis inferorum, seque in puteum praecipitem coniecit: multa in silvis passim reperta cadavera ut Gallicae gentis calamitas vel hostibus lacrymas excutere posset. Civilibus etiam tum discordiis fluctuabat Delphinatus Viennensis: ad quas componendas et libertatem Ecclesiasticam asserendam, promovendamque salutem animarum, Martinus, exeunte anno, Amedeum S. Mariae Novae diaconum cardinalem, quem antea Vidus Februarii in Galliam miserat, incumbere¹ Pontificiis litteris jussit.

29. *Petrus card. decernitur legatus in regnum Neapolitanum.*—Superioribus legationibus, appetente Vere, decretis in Germaniam, Gallias, Hispanias, insignem aliam adjungimus, inclinante anno, a Martino cum Mantuanum pervenit, Petro S. Mariae in Dominica datam, in Neapolitano regno obeundam. Prosecula² erat jam summo studio Joanna venientem Pontificem, atque arces ditionis Ecclesiasticae abs se praesidio militari tentas restituerat, pollicitationibus maximis additis, se obsequentem Sedi Apostolicae semper futuram, armaque ad ejus jura in hostes tuenda conjuncturam. Quibus permotus Pontifex, cum jam illi ante Neapolitanum regnum beneficio liberalitateque Sedis Apostolicae tradidisset, legatum ejus rogatu mittere constituit³, cui illa ritu solemnii clientelarem sponsonem praestaret, regiaque corona vicissim ad ipso redimiretur:

« Dilecto filio Petro S. Mariae in Dominica diacono S. R. E. cardinali, ac in regno Siciliae, et terra citra pharum, quae juris et proprietatis Romanae Ecclesiae fore noscuntur, usque ad confinia terrarum praefatae Ecclesiae, Apostolicam salutem, etc.

« Constituti in suprema militantis Ecclesiae statione ab eo, per quem reges regnant, principes imperant et populis justitiam administrant, pridem charissimae in Christo filiae nostrae Joannae II, reginae Siciliae illustri, matura consultatione praehabita, prout tantae rei gravitas expostulat, ac de fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium consilio, et ex certis rationabilibus causis animum nostrum moventibus, regnum Siciliae ac terram citra pharum, quae juris et proprietatis ipsius Ecclesiae fore noscuntur, usque ad confinia terrarum praefatae Ecclesiae in feudum perpetuo de novo, si essent ad nos et

eandem Ecclesiam quomodolibet devoluta, concessimus, ac personam suam de ipsis regno et terra investire, necnon coronam in forma debita de illis tradere per nos vel aliquem ex praetatis fratribus nostris, sub modis et conditionibus in infundatione et concessione declaratis hujusmodi, quas de verbo ad verbum hic alias haberi volumus pro concessis, ac specificè declaratis, decrevimus prout in litteris nostris infundationis et concessionis hujusmodi desuper confectis serius denotatur.

« Cum autem inter caetera ipsis litteris infundationis et concessionis hujusmodi specialiter caveatur per praefatam reginam, cum de illis regno et terra, Deo duce, coronabimus seu coronari mandabimus, per vexillum praefatae Ecclesiae investire, receptis prius a praefata Joanna regina in forma descripta in infundatione et concessione hujusmodi, fidelitatis debita juramento ac pleno homagio ligio et vassallagio pro hujusmodi feudo debitis et consuetis, et reliquis provisionibus, obligationibus ac renuntiationibus, ad quas ipsa regina praefatam infundationem hujusmodi obnoxia addidit et adstricta; nos attendentes zelum devotionis et fidei, quo eadem regina erga Deum et praefatam Ecclesiam nosque etiam flagrare et clarere dignoscitur; et volentes, quantum ad nos et eandem Ecclesiam spectare concernimus, erga eandem reginam in singulis exsequi, et nobis et ipsi Ecclesiae, quantum ad eam spectare potest, etiam fieri et observari, ac de tua circumspectionis industria, quam potentem quidem opere pariter et sermone in magnis expertam et arduis, eximia probitate, fidelitate magnitudineque consilii, morum elegantia, scientiae claritate, nobilitate et aliis grandium virtutum titulis, quibus eorum largitor Dominus personam ejusdem tuae circumspectionis multifariam insignivit, et in cujus affectibus, nec ambigimus, geritur illa semper efficere, quae status, honor et gloria ejusdem Ecclesiae atque nostra; necnon tranquillitas reginae, regni terraeque praefatorum, ac degentium in eisdem continuis et salutaribus proficere valeant incrementis, sumentes in Altissimo fiduciam specialem, quod illa, quae eidem tuae circumspectioni (cujus praesentia nobis summe perutili pro tam celebris boni consummatione voliva in praesentiarum carere compellimur) committenda duxerimus, adimplere curabit cura exactissima atque pervigili, habitis super iis cum ipsis fratribus nostris ejusdem Ecclesiae cardinalibus deliberatione solemnii, te tanquam pacis angelum, nostro et Ecclesiae praefatae nomine ad regnum Siciliae ac terram citra pharum in Joannam reginam praedictam Apostolicae Sedis legatum de fratrum eorundem consilio providimus destinandum, indubitabili ratione tenentes, quod inspirante de throno sua ineffabilis elementiae pacifico Rege

¹ Lib. I. p. 209. — ² Ms. diar. Ven. et Sam. hist. N. p. I. IV. c. 3. — ³ Mart. V. l. I. p. 18.

regum, qui solus regibus et principibus dat salutem, praemissa et caetera alia, quae in concessione, infeudatione ac litteris praefatis seriosissime denotantur, per ejusdem suae circumspectionis industriam ad executionem plenariam et votivam pro viribus perducentur et etiam servabuntur; et propterea praefatae tuae circumspectioni nostro et Ecclesiae praefatae nomine supradictam reginam pro se, haeredibus et successoribus suis, qui ad successionem regni et terrae praedictorum secundum exigentiam concessionis et infeudationis hujusmodi venire noscuntur, recepto prius juramento fidelitatis, homagii et vassallaggio pro regno et terra praedictis debitis et consuetis, per vexillum ipsius Ecclesiae investendi, auctoritate nostra, necnon coronam de illis in forma celebri et solemni in talibus consueta eidem reginae tradendi, ac ipsam more solito inungendi per te vel unum antistitem communionem Apostolicae Sedis habentem et alias idoneum, necnon promissiones et obligationes quaslibet dictis nominibus a praefata regina recipiendi et stipulandi, ad quas ipsa regina obnoxia redditur, ut praefertur, ex concessione et infeudatione praedictis, et omnia et singula alia faciendi, fieri et exsequi mandandi et decernendi, et caetera providendi, quae pro statu et honore nostro, et ipsius Ecclesiae, ac tranquillitate, salute et incremento ipsius reginae, necnon regni et terrae praefatorum et incolarum eorundem, et executione et observatione omnium et singulorum in concessione, infeudatione et litteris hujusmodi contentorum, et ab illis dependentium quae salutaria seu opportuna quomodolibet videbuntur, etiam si talia essent, quae mandatum exigent speciale, ac in generali commissione non caderent», et infra, « plenam et liberam concedimus, usque ad nostrum beneplacitum valituram, tenore praesentium facultatem, etc. » Dat. Mantuae IV kal. Decembris, Pontificatus nostri anno 1.

30. Imposuit legatio aliis litteris provinciam, ut pacem in Sicilia componeret: « Quoniam, inquit, nuper fide dignorum relatione didicimus, de quo non possumus ab intimis mentis praecordiis et amaricatis visceribus non dolere, in regno Siciliae ac terra circa pharum, satore impellente zizaniae humanique generis hoste, continuo inter nonnullos barones, duces et comites, necnon universitates et singulares personas intra regnum et terram praedicta gravissima scandala, turbationes et discordias suscitata, ex quibus et dependentibus ab eisdem regni et terrae praefatorum tranquillitas, pax et quies in perturbationem status, gloriae et nominis eorundem, ac regnantium et habitantium verisimiliter, nisi de pacifico et concordii remedio celeriter et salubriter occurratur possent evenire; nos, etc. » Addit ipsum cum amplissima auctoritate ad Joannam ac regni proceres

mittere, ut praeter alia pacem inter eos conciliet, ad quam redintegrandam ipsum omnibus viribus jubet incumbere, illiusque turbatores censuris atque aliis poenis gravissimis comprimere.

31. *Jacobus rex ab uxore tentus in carcere, in libertatem restitutus fugit.* — Conjecerat¹ in carcerem Jacobum virum suum Joanna, ut nullo illius metu licentiae frena laxaret, tantoque facinori eam speciem praetendebat, magistratus Gallici generis hominibus ab ipso traditos, seque libertatis et regiae auctoritatis usu injuste spoliata fuisse. Cum vero ad Jacobum custodia liberandum Carolus Francorum et Carolus Navarrae reges, duxque Burgundiae oratores in Italiam misissent, iis de publica² sibi a Pontifice data fide, syngrapham accepere, in qua hae causae ipsorum adventus expositae: « Cum venerabilis frater noster Nicolaus episcopus Aquensis, ac dilecti filii Egidius miles, dominus de la Cholletiere, ac magister Petrus Joannis in utroque jure licentiatas, ambassiatores et nuntii charissimorum in Christo filiorum nostrorum Caroli Francorum et Caroli Navarrae regum illustrium, et dilecti filii nobilis viri Joannis ducis Burgundiae, ac etiam nobilis vir Joannes de S. Proretto, alias Peta, mareschallus, dominus de Pivato, ad regnum Siciliae ac terram circa pharum, quae juris et proprietatis S. R. E. fore noscuntur, et nonnullas alias mundi partes pro tractanda et, Deo auxiliante, salubriter concludenda concordia atque pace inter charissimam in Christo filiam Joannam secundam reginam Siciliae illustrem et dilectum filium nobilem virum ac principem Jacobum, praefatae reginae virum, de incluta domo Franciae trahentem originem, praesentialiter se transferre, etc. Datum Mantuae XVII kal. Decembris, anno 1 ». Emissus est de carcere³ Jacobus iis legibus⁴, ut regium nomen poneret, nec rem administraret gereret: qui ex arce, capta fuga, Tarentum navi delatus est: in qua urbe cum exercitum apparare meditaretur ad sumendas de adversariis poenas, ac reginam reprimentam in officioque continendam, hostilibus circumventus copiis inde profugere in Gallias coactus est, ubi ipsum mortafibus rebus valere jussis, postea Franciscanae disciplinae se addixisse ex B. Joanne Capistrano visuri sumus.

32. *In simoniacum scelus Constitutio.* — Extremo hoc anno, Pontifex data contra simoniacos in Concilio Constantiensi edicta Mantuae instauravit⁵ hoc novo decreto:

« Martinus, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Praevalente nequitia, (quod non sine gravissima cordis amaritudine recensemus) hoc exitiale, pestiferum et mulliforme monstrum simoniae

¹ Colletut. hist. Neap. l. v. et Summont. l. iv. c. 3. — ² Lib. 1. p. 173. — ³ Becl. Pignal. in Ms. Diar. Surit. l. xiii. c. 13. — ⁴ Sum. l. iv. c. 3. — ⁵ Lib. 1. Ep. cur. p. 198.

nondum potuit ab Ecclesia prorsus abjici: sed in gravissimum et periculosum discrimen Ecclesiae semper in ea grassari, savire et dominari molitur: quibus perniciosissimis conatibus, et fanis Ecclesiae ruinis vehementer cupientes occurrere, et (quoad nobis ex alto dabitur) pro salute fidelium efficaciter providere volentes, innovamus ac de novo confirmamus omnes excommunicationis, suspensionis atque privationis et interdicti sententias et alias penas et censuras dudum a summis Pontificibus in simoniacos latas atque promulgatas, quas ipso facto incurrere volumus omnem manifestum vel occultum simoniacum, ubicumque simoniam commiserit, et cujuscumque status, gradus, conditionis, eminentiae vel dignitatis existat, etiamsi cardinalatus, episcopali vel alia quavis Ecclesiastica vel temporali etiam maxima praefulgeat dignitate, dictarumque sententiarum excommunicationis, suspensionis, privationis et interdicti, aliarumque censurarum et penarum absolutionem sive relevationem nobis et successoribus nostris, praeterquam in morlis articulo, specialiter reservamus»; rescissisque privilegiis, quibus simoniaci se tueri obtenderent, addit: «Caeterum quia pestis simoniaca timens agnosci, frequenter ovile Dominicum vulpinose subintrat, et astutia mirabili latenter serpit et inficit, nec potest facilius huic lethali morbo mederi, quam quod statim delegatur et prodeat in publicum, proinde statuimus, praecipimus et ordinamus, ut omnes, cujuscumque status, conditionis, eminentiae vel dignitatis existant, qui sciverit aliquem posthac commisisse simoniam, infra duos dies naturales, postquam id ad suam notitiam deductum extiterit, teneatur, si praesens fuerit in Romana curia nobis vel Apostolicae Sedis camerario, aut suo vicegerenti, et hunc in unius vel duorum testium praesentia, revelare sub eisdem excommunicationis, suspensionis aliisque censuris et poenis, quibus, ut praefertur, ipsum auctorem simoniae esse volumus immodatum; quas dictus non revelans, ut praedicatur, seu legens simoniam, tanquam ejusdem fautor sceleris incurral ipso facto, cujus absolutionem nobis aut successoribus nostris specialiter reservamus, decernentes ex nunc irritum et inane, si secus a quoquam, quavis auctoritate, contigerit attentari. Nulli ergo, etc. Dat. Mantuae XVIII kal. Decembris, Pontificatus nostri anno II».

33. *Aliae Martini sanctiones.* — Non praefertenda sunt visa nonnullae Martini sanctiones, quas Constantiae ad Narbonensis Ecclesiae archiepiscopalis dignitatem restituendam tulit, quam cum Viennensis archiepiscopi auctoritati Callistus II ac nonnulli alii Pontifices subdidissent, primatus Viennensis jure imperioque solutam ac liberam ad secuturas aetates renuntiavit. Contendente pariter Bituricensi archiepiscopo

patriarchali jure in Narbonensem provinciam ex vetustissimo more se pollere, lata est a Martino pro Narbonensi archiepiscopo sententia, additaque ratio, id nimirum a se decerni, cum jam aule Tolosana provincia ab Joanne XXI a Narbonensi metropoli divulsa exstisset.

Ad dignitatem etiam Sedis Apostolicae tuendam, Martinus, cum praesules non raro Urbani VI sanctione, quae ob schismatis tempestates praeeperat, ne litterae Apostolicae promulgarentur antequam diocesanis episcopis eorumve ministris ostensa essent, abuterentur; eam ex Concilii Oecumenici sententia rescidit, cui decreto hae temporis nota adscripta est: «Dat. Constantiae II kal. Maii, anno V».

34. *Dispensatur impedimentum affinitatis inter Joannem comitem Fuxi et Blancam Navarrae.* — Adductum est per id tempus in controversiam, num princeps pro pace publica cum defunctae uxoris sorore nuptiis jungi possit. Agebatur enim tum de matrimonio Joannis comitis Fuxi, qui Joannam Caroli regis Navarrae primogenitam uxorem duxerat, jamque viduus cum ejusdem Joannae sorore Blanca connubium inire cupiebat, Navarreni regni suae stirpi asserendi spe: cumque ea res Navarrae et Fuxensibus pacem allatura crederetur, Martinus hoc edidit Diploma, quod afferendum visum est, ut pateat rem novam a Julio II non fuisse tentatam, atque Henrico VIII justum conflandi Anglicani schismatis specimen defuisse.

«Martinus, etc. venerabili fratri Joanni episcopo Ostiensi, et dilectis filiis Joanni tit. S. Sixti ac Petro tit. S. Chrisogoni presbyteris, S. R. E. cardinalibus, salutem, etc.

«Oblata nobis pridem pro parte dilecti filii nobilis viri Joannis comitis Fuxi, et dilectae in Christo filiae nobilis mulieris Blanchae, charissimi in Christo filii nostri Caroli regis Navarrae illustris nunc primogenitae et haereditis, necnon praefatorum, nobilitum, procerum, incolarum ac universitatum regni Navarrae et dominiorum dicti comitis, petitionis series continebat, quod fluxis jam temporum curriculis inter dilectos filios, subditos et habitatores regni Navarrae ex una, et habitatores, incolas ac subditos terrarum et dominiorum hujusmodi gravissimae contentiones et inimicitiae et deinde scandala plurima sunt secula, sed pro sedandis contentionibus, inimicitiis scandalisque praefatis, et adhuc ut hujusmodi habitatores, incolae, necnon subditi utriusque partis, sub pacifica tranquillitate viverent, attentis maxime terrarum et dominiorum praefatorum contiguitate, necnon discordiarum et inimiciliarum inter partes ipsas radice pestifera, quae ex limitibus terrarum et dominiorum praedictorum insurgebant assidue, et ut congruentius et honestius in honore ac statu conservari et ab adversantibus et antiquis malevolis quietius praeservari valerent; necnon

ad consolidandam quasi perpetuo inter ipsos saluberrimam unionem, inter Carolum maxime, dudum regem Navarrae illustrem et comitem praefatum concordiam praecedente tractatu de matrimonio contrahendo inter ipsum comitem et quondam nobilem mulierem Joannam praefati regis primogenitam et heredem, matrimonium ipsum inter comitem et Joannam praefatos solemniter contractum fuit, et deinde carnali copula consummatum, ipsaque Joanna nulla ex ea et dicto comite super extante sobole ab hujus vitae exitu mortalitate subtracta. Et sicut eadem petitio subijungebat, praefati, nobiles, potentes et universitates tam regni Navarrae quam dominiorum et terrarum praedictorum desiderantes ab inimicis amicitiam semel contractam inter regem, comitem ac incolas, subditos et habitatores utriusque partis continuari, praemissaque dudum sub orta scandala ad memoriam reducetes, cupiant votis ferventibus praefatos comitem et Blancham dictae olim Joannae, uxoris quondam ipsius comitis sororem, ad invicem matrimonialiter copulari, dictique comes et Blancha jam mutuo consentientes praemissa ad effectum concorditer perduxissent, nisi orta ex praemissis obstetisset affinitas; quare pro parte comitis et Blanchae, praefatorum, nobilium, procerum, incolarum et universitatum praedictorum nobis fuit humiliter supplicatum, quatenus praemissis omnibus pie consideratis, ut, praefate affinitatis vinculo non obstante, idem comes matrimonium cum praefata Blancha libere contrahere, et in eo, postquam contractum fuerit, licite remanere utrinque valerent, dispensare de benignitate Sedis Apostolicae, ac speciali gratia, pro evidentissima ac publica utilitate hujusmodi et aliarum finitimarum partium ex discordia hujusmodi inextimabilia damna perpeti debentium, misericorditer dignaremur.

35. « Nos igitur illius, qui facit in sublimibus concordiam, vicarii (licet immeriti) constituti, inter eosdem regem aique comitem et partes ipsas renovari et perpetuari foedus amoris, et etiam pro fultione orthodoxae fidei, ac paece subditorum regis ac comitis praefatorum, et partium circumadjacentium ipsis paternaliter affectantes: ac etiam attendentes quanti possit esse discriminis tam animarum quam corporum, praesertim inter illustres potentatus maximaque dominia, discordiarum et inimicitiarum fomenta vigere, et quot scandala etiam urbium et terrarum excidia possint exinde verisimiliter suboriri, paci et saluti regni, terrarum, dominiorum et aliorum praedictorum consulere cupientes, et ad haec procedere consultissime intendentes, licet per prius vicibus repetitis multorum peritissimorum tam in sacra pagina quam jure magistrorum pariter et doctorum exhibita consilia super iis, et deliberatione, potissime dilectorum filiorum Gallicanorum ac majoris partis com-

missariorum aliarum nationum sacri generalis Constantiensis Concilii, asserentium hujusmodi dispensationem de jure concedi posse, et a pluribus notabilibus dominis et praefatis illarum partium informatione suscepta intellexerimus plenarie asserentibus dispensationem ipsam non solum utilem, sed summe necessariam fore, et si non fiat, exinde maxima scandala et horrenda verisimiliter discrimina emersura: consultatione demum per nos habita cum nonnullis ex venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus super his: nihilominus ut circa praemissam materiam exactissima diligentia et consultius procedatur, circumspectioni vestrae de qua in iis et aliis specialem in Altissimo fiduciam, nec immerito obtinemus, praesentium tenore committimus, quatenus habitis per vos prius super dispensatione hujusmodi facienda, an de jure divino pariter et humano fieri possit a peritissimis in sacra pagina magistris necnon in jure doctoribus consiliis, necnon informatione plenaria a fide dignis quod ex hujusmodi dispensatione ac matrimonio, si sequantur inter regem et comitem, praefatos, nobiles, universitates atque dominia, partesque praedicta et subditos pax et concordia, ut praemittitur, sint verisimiliter jugiter permansura, de praemissis omnibus et eorum circumstantiis universis auctoritate nostra vos informelis: et si per consilia et informationem hujusmodi inveneritis dispensationem ipsam de jure concedi posse, ut praefertur, ac etiam inter partes ipsas pacem et concordiam propterea, ut praemittitur duraturas, super quibus vestras conscientias oneramus, cum ipsis Joanne comite de Blancha nunc primogenita et haerede dicti quondam regis Navarrae, ut, impedimento quod ex affinitate hujusmodi quomodolibet provenit non obstante, matrimonium inter se contrahere, et in eo, postquam contractum fuerit, remanere libere et licite valeant, eadem auctoritate et de gratia speciali, dummodo propter hoc, dicta Blancha raptam non fuerit, dispensetis, protem ex hujusmodi matrimonio suscipiendam legitimam decernentes. Dat. Gebennis id. Junii, Pontificatus nostri anno 1. »

36. *Martinus Gebenna Mantuam pergit.* — Contulerat se Gebennam paulo ante Marlinus¹ cui e Constantiensi urbe discessuro Sigismundum imperatorem sbratoris munus et obsequium praestitisse, ac framm equi cultu imperiali nitentem tenuisse, pedibusque extra urbem deduxisse, refert Monstreletus, additque Pontificem Gebennae tribus mensibus commoratum, scilicet non completis, ut ex Felice Contelorio constat, qui illius itinera ex Ms. Vaticano ita describit²: « Die XVI Maii anni MCDXXVIII. Martinus V Constantia recessit, ac die V Junii per Biernum castrum

¹ Mon-tr. vol. 1. c. 192. — ² Contel. ex lib. division. sen parte. sacri. colleg. et ex Manual. Rodolph.

Lausanensis diocesis transiens in monasterium fratrum Praedicatorum aliquot diebus quievit. Die vero undecima Julii, sollemni pompa et acclamante populo in civitatem Gebennensem est ingressus, ubi oratores Avenionenses obviam pro fecli fidelitatis praestitere juramentum. Hinc die

tertia Septembris abiens, ac Segusium et Taurinum iter faciens Mediolanum ingreditur, ubi per benigne ac splendide susceptus altare majus Ecclesiae metropolitanae consecravit, et die Martis XXV Octobris undecim cardinalibus comitantibus Mantuam pervenit (1).

(1) Martini Pontificis itinerarium ex Cotelonio diligenter hic persequitur annalista, emendandus tamen in nonnullis, quae oserant exciderunt. Die XVI Maii Constantia recessit, quam diem excessus ejus designat etiam aliorum temporum in Germania scriptor Joannes Frisemport Moguntinus, qui continuationem Chronici Bernami Jannensis ab Hanno Coll. Monum. to. 4. vulgatum debet. Cum vero aliquandiu substisset in oppido Bierni, tandem die XI Junii pervenit Gebennam. Annalista dicto XI Junii indicat, sed cum litterae Pontificis date Gebennis diem iduum Juniarum hujus anni apud eundem annalistas num. 34. sicut; ideo pro Junio legendum esse Junium XVI ambigo. Ad Septembrem usque mora ibi extracta; dein ejusdem mensis die tertia recedens, Mantuam pervenit, non quidem die XXV Octobris, ut in Annalibus, sed die XXIX ejusdem mensis, ut tradit Nerlius, qui Chronicon monasterii S. Andreae Mantuani vulgatum *Rev. Ital. Mansi.*

MARTINI V ANNUS 2. — CHRISTI 1419.

1. *De pace inter Cruciferos et Polonos agit Martinus.* — Anno ab orbe redempto quadringentesimo decimo nono supra millesimum, Indictione duodecima, Martinus Rom. Pontifex Mantua Florentiam Februario mense venit; in qua urbe reliquam anni hujus ac proximi partem egit, dum Ecclesiae ditioni ex invasorum manibus eripiendae vacabat; quae vero Mantuae gesserit a nobis in primis percurrenda sunt. Imperialis superiore anno Sigismundi regis Romanorum consensu inducias vidimus inter Wladislaum Poloniae regem et Cruciferos equites, ut facilius pax redintegrari posset; ad quam conciliandam illius interpretes et arbitros Jacobum Spoletanum et Fernandum Lucensem episcopos amplissima munitis auctoritate legavit; extat ea de re Pontificium Diploma¹ Mantuae exaratum, in quo, ubi mala ingentia, quae bellum illud invexerat descripsit, subjicit: «Vobis inter partes ipsas bonum pacis et concordiae procurandi et etiam reformandi trenguas sub spe pacis, sufferentias et inducias necnon concordiam atque pacem, ut praemittitur, judicandi, firmandi et concludendi sub penis, modis, capitulis, pactis et conditionibus de quibus eidem vestra discretioni videbitur», et infra: «plenam et liberam in praemissis concedimus tenore praesentium facultatem, etc. Dat. Mantuae VIII. id.

Februarii anno ii». Meminit de iis legatis Cromerus², quos a Cruciferis amplis muneribus subornatos queritur, unde priora inter Cruciferos ipsos et Wladislaum regem Poloniae bella recruduerint.

2. *Judaeos ab injuriis vindicat eisque consult.* — Antequam etiam Mantua discederet Pontifex, ut superiore anno Judaeorum Avinionensium nequiliam represserat, qui magico carmine evocabant demones, Christianos simplices Judaica superstitione inficiebant, generatoremve artem exercebant impune, flagitiumque non esse dati mutuo auri decumam forte integra exigere effutiebant, ita hoc anno alios Judaeos, qui a Christianis injuste vexabantur, patrocínio suo texit, atque ab injuriis malevolorum quos, vel licetum religionis studium, vel praedae cupiditas accenderat, asseruit, proposito cunctis Christi fidelibus hoc edicto:

«Ad futuram rei memoriam.

«Quia imaginem Dei habent, et reliquiae eorum salvae sunt, ipsorumque conversatio utilis est nimirum in praestandis obsequiis, Christianis, nostramque defensionem et auxilium suppliciter postulant et Christiana pietatis mansuetudinem misericorditer exposcunt, nos felicis recordationis Calixti, Eugenii, Alexandri, Clementis, Celestini, Innocentii, Honorii, Gre-

¹ Lib. 1. l. p. cur. p. 230.

² Cromer. hist. Polen. l. XVIII.

gorii, Urbani, Nicolai, Honorii et Clementis, aliorumque Romanorum Pontificum, prædecessorum nostrorum, qui precibus eorum humanissime, ut in multis ipsorum Apostolicis litteris vidimus contineri annuerunt, vestigiis inhaerentes », et infra : « statuimus et etiam ordinamus, quod ipsis in suis synagogis per quempiam nullatenus molestentur », et infra : « omni impedimento cessante, leges, jura, consuetudines atque ordinamenta ipsorum, ad bene lamen vivendum, et non in vilipendium Catholicae fidei, nullusque Christianorum cujuscumque conditionis existens per violentiam ad lavacrum sacri Baptismatis aliquem Judæum cujuscumque ætatis existentem venire compellat quoquomodo, nec Judæi ipsi aliquas festivitates celebrare aut solemnitates servare ultra leges ipsorum factis vel verbis in habere vel personis molestentur quovis modo ab aliquo vel ultra ordinem legis ipsorum, sed non propter hoc extra domos ipsorum seu alias in publicum Dominicis diebus, ac in festivitibus et solemnitatibus civitatum et locorum, in quibus Hebræi ipsi habitant seu habitabunt, operari audeant aut hujusmodi Dominicarum dies festivitatumque solemnitates offendere videantur seu præsumant fides Hebræi : qui etiam nullo tempore adstringantur per aliquem ad portandum signum aliquod ultra antiquam consuetudinem civitatum, locorum et terrarum in quibus ipsos habitare contigerit. Eandem tamen consuetudinem plene observare teneantur » ; interjeclisque nonnullis, quibus ipsis permittitur, ut mercaturam facere possint, subdit : « Illos autem ex Judæis prædictis duntaxat hujusmodi protectionis præsidio volumus gaudere, qui nil machinari præsumserint in subversionem fidei memoratæ. Nulli ergo, etc. Dat. Mantuæ II kal. Februarii, Pontificatus nostri anno II ».

Consignatæ etiam extant III non. Februarii ejusdem Pontificis litteræ ad patriarchas, archiepiscopos et episcopos datæ, cum Robertum Maurocenum et Fantinum Michaëlem Thomæ Moccenici ducis Venetorum oratores, ad Sigismundum regem Romanorum missos, apud Fugisiam in carcerem iniquissime conjectos accepisset : ad quos in libertatem vindicandos prælectum sacre adis, cui S. Salvatoris Venetiis nomen est, proticisci jussit ; cunctosque præsulles hortatus est, ut operam suam illi ad hoc conferrent ; ea enim re non modo ab Apostolica Sede, verum a rege etiam Romanorum gratiam iniluros.

3. *Ferrariam et Florentiam contendit Martinus.* — Hæc Mantuæ decernebat Pontifex, cum paucis post diebus Ferrariam profectus, ibi substitit ; ex qua urbe Petrum episcopum Sabinensem cardinalem ad Venetam republicam legavit, hoc dato ad ipsum Diplomate.

« Venerabili Petro, episcopo Sabinensi, S. R. E. cardinali legato nostro de latere, salutem.

« Cum te ad dilectos filios nobiles viro Thomam Mocenigo ducem ejusque consilium a universitatem Venetiarum Castellanae diocesi pro nonnullis nostris et Romanae Ecclesiae arduis negotiis providerimus præsentialiter destinandum, nos volentes ea fraternitati tue concedere, per quæ duci, consilio et universitati prædictorum valeas te reddere gratiosum, et animarum ipsorum saluti consulere tibi ducem, consilium et committalem hujusmodi eorumque singulos a quibuscumque excommunicationis sententiis et aliis pœnis spiritualibus et temporalibus, quas ob quæcumque et qualiaecumque statuta seu ordinationes per eos contra libertatem Ecclesiasticam hæcenus facta et factas, et alias quomodocumque gesta, acta, commissa et perpetrata contra nos seu in suis obedientiis pro Romanis Pontificibus reputatos, Romanam Ecclesiam Ecclesiasticasque personas, nostrosque et dictæ Ecclesiae subditos quomodolibet incurrerunt, si hoc a te humiliter pelierint per te vel alium seu alios idoneos in forma Ecclesie consueta absolvendi, injungendique eis et eorum cuilibet pro modo culpæ penitentiam salutarem et alia, quæ de jure fuerint injungenda ; ac dictas pœnas et sententias quantum cameram Apostolicam et publicum interesse concernunt, remittendi et relaxandi eosque reintegrandi et in statum pristinum reponendi, ac alias ipsorum statui super prædictis, prout eidem fraternitati tuæ expedire videbitur, recepto ab eis juramento, quod talia vel similia de cætero non facient vel committent, providendi plenam et liberam concedimus tenore præsentium facultatem. Volumus autem quod, si in futurum ullo unquam tempore talia agerent vel committerent, quoad agentes seu committentes in casibus pœnas et sententias eos reincidere ipso facto. Dat. Ferrariæ id. Februarii, Pontificatus nostri anno II.

Ferraria iter intendit Florentiam Pontifex Bononiensis agri declinans fines, cum ea urbs libertatis inani specie delusa in Antonii Bentivoli servitute se abjecisset¹ : Florentiam igitur accedens a primariis viris populoque maxima gratulatione et pompa exceptus est. Hæc et superiora Martini itinera Leonardus Aretinus hæc verbis perstringit² : « Peracto demum Concilio, in Italiam reversus per fines Mediolanensium, Mantuanorum, Ferrariensium, Ravenatium, Forofiviensium, Florentiam venit, Bononiam vitans, quæ se per id tempus in libertatem vindicavit ». Describit accuratius singula hæc itinera Felix Contelorius ex libro participa-

¹ Ms. Vel. Chron. Florentin. — ² Leon. Aret. in hist. sui temp. et ex eo S. Anton. III. p. tit. XXI. c. 7. § 1.

fionum sacri collegii et manuali Rodulphi Rocilgini camerae Apostolicae notarii, et Diario Florentino ¹ :

« Die », inquit, « septima Februarii, Mantua egreditur, Ferrariam transit ac monasterium S. Salvi prope Florentiam advenit : ubi capitanei parlis Guelfae album equum serico rubro legmine coopertum cum franis auro argenteoque lucentibus obtulerunt. Hinc ad S. Gallum obviam habuit delectos reipublicae Florentinae primates, supra ejus caput mappulam sustententes, ac reipublicae administratores cum maxima equitum multitudine, iudices, mercatorum societatem, caeterosque cives et populum. Ubi vero die Dominica XXVI Februarii prope urbem stetit, domini civitatis sub alia mappula auro ditissima armellinis pellibus ornata Pontificem equitantem receperunt : praecedebat civitatis clerus solemniter cultu reliquias deferens, subsequerantur cives, equites, iudices, caeteraque nobilitas ; hinc crux Pontificia et sanctissimum Eucharistiae sacramentum deferabatur : post cardinales Pontifex medius inter cives nobilitate praestans, aetate fervidos, incessu graves, vultu decoros, vestitu splendidos, capite laureatos, olivam manu deferentes equitabat. Progrediens igitur per burgum S. Laurentii et prope flumen Paleae in Ecclesiam S. Mariae de Flore per tabulatum pannis ornatum sericis ob dignitatem Pontificis a civibus erectum ingreditur : factaque oratione populum benedixit ». Et infra : « Confluebant ex vicinis civitatibus et castris verum Christi vicarium et unicuique Ecclesiae caput veneraturi cives et duces, inter quos magno cum equitatu Plumbini princeps, Berardus de Varano Jux Camerini, Ludovicus Alidosius Imolae vicarius, Trincius de Trinciis Fulginei dominus ». Et infra : « Ex partibus etiam Aragoniae relicto Petro de Luna, venire Florentiam XVII Martii MCDXIX, Joannes Murillius abbas montis Aragonum fil. S. Laurentii in Damaso presbyter, Carolus de Urries S. Georgii ad Velabrum, Alfonsus Carillus S. Eustachii, Petrus Fonseca S. Angeli diaconi anticardinales kal. Augusti anni MCDXXVIII, Gebennis in S. R. E. cardinales recepti seu confirmati ».

A. Romani gravibus discordiis impliciti. — Non potuit in Urbem contrariis seditiosorum factionibus fluctuantem tuto se conferre : ad cuius sedandos motus cum jam ante cardinalem S. Eustachii legatum creasset, neque is adhuc in pristinam concordiam Romanos revocare potuisset, tum etiam in agro Romano contrariae factionis principes bellum gererent, missus ² est Florentia Joannes de Saona Reatinus decretorum doctor, ut perduelles punis coerceret, imperateque ³ inter Baptistam Sabellam et

Carolus Ursinum induciae fuerunt, quos Pontifex Apostolico studio inter se conciliare meditabatur. Nondum etiam Joana II regina molem Hadrianam, Ostiam et Civitatem Aetulam restituerat Ecclesiae, quamvis in Pontificiam potestatem eas se reducturam, misso Florentiam Joanne Caracciolo, spondidisset ⁴. Praeterea Braccius et Montone Perusii tyrannus, de quo antea memoravi, inter medios schismatis tumultus magnam dilectionis Ecclesiae partem in suam tyrannidem redegerat, dum Balthasarem Cossam lucri praese ferebat, verbisque profitebatur. Martinus itaque provinciam dedit Romano de Abiamonte nobili jurisconsulto Urbevetano, ut Pontificio nomine reciperet urbes et arces, quas Tartalia e Lavello praesidiario milite Ecclesiastico firmarat, earumque praefecturam gereret : « Cum », inquit, « dilectus filius nobilis vir Tartalia de Lavello nonnullarum gentium nostrarum annigerarum capitaneus, Terram Corneti Tuscanensis diocesis et nonnulla alia civitates, castra, terras et loca, cum eorum arcibus, rocchis et fortalitiis, villis, districtibus, juribus et pertinentiis eorumdem, ac cujuslibet ipsorum, ad nos et Romanam Ecclesiam pleno jure spectantibus, nobis et dictae Ecclesiae infra certum tempus, et eo modo et forma, et prout in certis insuper hoc capitulis factis, plenius continetur, fradere et consignare realiter teneatur, etc. Dat. Florentiae X kal. Octobris, Pontificatus nostri anno secundo ».

5. Balthasar Cossa ad Pontificem transferri jussus primus cardinalis creatus moritur. — Quod vero ad Balthasarem attinet ; cum is in custodia a Ludovico Bavariae duce teneretur, Martinus Iriginta aureorum millibus ob sumptus a duce factos redemptum ad se perducere jussit ⁵, de qua auri vi Palatino numeranda data sunt Nicolao Fzano mercatori Florentino haec mandata : « Cum », inquit, « ex quibusdam causis ad id animum nostrum moventibus, ac praecipue misericordiae et pietatis intuitu disposuerimus, quod Balthasar Cossa, olim Joannes XXIII in sua obedientia nuncupatus, ad nostram praesentiam transferatur, etc. Dat. Ferrariae id. Februarii, Pontificatus nostri anno secundo ». Aliis vero litteris ⁶ Joanni episcopo Lubecensi praecipit, ut eundem Balthasarem a comite Palatino Rheno receptum ad se perduceret. Verum ille, cum ex itinere ad Petrum Rubeum amicum divertisset, timens ne a Pontifice in perpetuum carcerem mitteretur, noctu inscio Apostolicae Sedis internuntio fuga evasit ; unde gravis injecta est suspicio, ne ille temere priores apices sibi assereret schismaque revivisceret : de quo haec Leonardus Aretinus ⁷ :

« Erat scrupulus quidam apud multos, quo-

¹ Diar. Floren. ab anno 1406 ad an. 1439 et alii. — ² Lib. I. Ep. cur. p. 231. — ³ Ibid. p. 232.

⁴ Summont. l. IV. hist. Neap. c. 3. — ⁵ Ext. ejus lib. — ⁶ Lib. I. Ep. cur. p. 233. — ⁷ Ibid. p. 237. — ⁸ Leon. Aret. in lust. rei. Itale. Walsing. hist. Angl. loc. an.

niam depositio abdicatioque illius violenta fuerat, num jure subsisteret; quod si illa dubia, Martini quoque electio in ambiguum veniebat, quoniam non vacanti Ecclesiae provideri de novo pastore non poterat. Ob hunc timorem Martinus, et simul ne Germania principes hoc habentes idolum per eam occasionem aliquid quandoque molirentur, redimendum Joannem et in Italiam reducendum providit. Igitur per hunc modum exemptus carcere, cum in Galliam pervenisset, consilio Martini cognito, (id erat ut Mantuae perpetuo carcere teneretur) antequam Mantuam veniret, rursus aufugiens in Ligures abiit. Hi cum esset liber et sui juris sive conscientia ductus, sive quod desperabat aliquid proficere posse, sponte sua Florentiam venit, et sese pedibus Martini subjiciens, eum ut Pontificem verum et unicum recognovit (nono nimirum kal. Junias, ut observat Contelorius), in adventu ejus tota civitas obviam profusa multis lacrymis et incredibili commiseratione respexit hominem de tantae dignitatis fastigio in tantas calamitates prolapsum: ipse quoque miserabili prope habitu incedebat. His omnibus commiseratio populi augebatur. Susceptus a Martino tandem intercessione civilatis primus cardinalis efficitur, nec annum integrum superstes e vita migravit», nimirum xxii Decembris hujus anni, ut observat Felix¹ Contelorius. Eadem e Leonardo descripsit S. Antoninus² haecque addit: « Solemnissime Ecclesiasticae exequiae sunt ei exhibitae, sepultusque solus in oratorio Joannis Baptistae, in seputero partim aeneo seu orichalceo, partim marmoreo (1) ».

6. *Anathema latum in Petrum e Luna.* — Plurimum momenti attulit ad confirmandam Ecclesiarum conjunctionem illa Balthasaris Cossa demissio ac reverentia Martino sponte praestita, cum quaestio an jure exauctoratus et

sponte cessisset penitus sublata fuit. Supererat ad constabiliendam Ecclesiae pacem, ut Petrus e Luna, qui Paniscola in Valentino regno a suis cardinalibus desertus agebat, pertinaciam et Pontificalia insignia poneret: ad quem e gradu deiciendum Pontifex, recurrente sacrae Coenae Dominicæ die, anathematis sententiam in haereticos latam in Petrum ipsum ejusque sectatores tulit, cujus formulam³ hisce conceptam verbis adducere placuit:

« Ad perpetuam rei memoriam.

« Excommunicamus et anathematizamus ex parte Dei omnipotentis Patris, et Filii, et Spiritus sancti, auctoritate quoque beatorum Apostolorum Petri et Pauli ac nostra omnes haereticos », et infra: « Item excommunicamus et anathematizamus iniquitatis alumnus Petrum de Luna, Benedictum XIII se nominare ausu sacrilego praesumentem, justo Dei judicio ac per processus sacri generalis Concilii Constantiensis et nostros, ejus demeritis exigentibus, haereticum atque schismaticum et ab Ecclesia praecisum sententialiter condemnatum, et omnes adhaerentes, complices et sequaces ipsius, et daules ei auxilium, consilium vel favorem, cujuscumque praeseminentiae, dignitatis vel ordinis, etiamsi pontificati, regali, reginali vel quavis alia, ut praemittitur, Ecclesiastica vel mundana prefulgeant dignitate ». Nonnullis interjectis, hoc fulmine jurium Romanae Ecclesiae invasores percutit: « Item excommunicamus et anathematizamus omnes alios, qui per se vel alium seu alios directe vel indirecte sub quocumque titulo vel colore occupant, detinent vel hostiliter discurrunt, seu invadunt aut occupare, delinere vel discurrere hostiliter praesument in totum seu in partem aliam Urbem, regna Siciliae, Trinacriae, insulas Sardiniae, Corsicae, terram citra pharum, Patrimonium B. Petri in Tuscia, ducatum Spoletanum, comitatum Venaysini,

¹ Fel. Contel. in Elench. card. Bonif. IX. — ² S. Ant. tit. xxii. c. 7. § 2.

³ Lib. 1. Ep. enr. p. 257.

(1) Hoc anno vite mortalis curriculum confecit Balthasar Cossa, olim in sua ditone Joannes xxiii. Vir iste sacerdotium summum, quod non bonis artibus occupavit, nihilo melioribus gessit. In ea enim, quae adversus illum instituta fuit coram Patribus accusatio, reus assertus fuit extincti veneno Alexandri V, quod ejus delictum ex testibus confirmatum fuisse animadvertimus in Nota ad annum mcdx. 17, ubi de obitu Alexandri V. Summa etiam dignitate foedissime abusus fuisse adversarii ejus in eodem judicio contenderunt. A Pontificatu demissus potius quam ipse se sponte demiserit, quanquam et spontaneae dimissionis speciem praebere voluit. Ad privatum ordinem reductus carcerem biennio subivit, quem alium subinde et alium mutavit, donec, misericordia viri olim fortuna florentis tactus Martians, mercatoribus Florentinis rogantibus, auctoritate sua id effecit, ut liber a custodia Ludovici Bavari, cui ab imperatore Sigismundo commissus fuerat, dimitteretur. Jussus tamen recta se ad Martinum conferre, qui Mantuano carceri claudere illum meditabatur, ut quidam scribunt. Verum eo se conferrens Balthasar admonitusque insidias sibi in itinere parari, Genuam ad Thomam de Campo Fregoso Genuensium ducem, veterem amicum divertit, a quo Sarzanensem arcem ad perfugium recepit, ait Sanutus in Vitis duum Venetorum. Tuto in loco recepto homini non defuisse qui suaderent « ut tentaret fortunam et iterum Pontificatum arripere », scribit auctor Additamenti ad Ptolemaeum Lucensem, quem ex Palavino et Vaticano Codice vulgavit Muratorius rerum Italicarum to. II, par. 2. Sed vigilantis ad comoda Ecclesiae suae Numinis providentia factum est ut ille, malis consiliis abjectis et ad optima conversus, sponte convolverit ad Martinum Florentiae agentem, totumque se ejus arbitrio permisit. Ingressus est urbem die xiv Junii, cum pervigilium festi Corporis Christi ageretur, teste anonymo Florentino, qui tunc praesens aderat, in historia vernacula urbis suae, vulgata Rer. Ital. to. XIX, eodemque auctore scimus die xxvii Junii a Pontifice solenni ritu sacra purpura indutum fuisse. Denique die xxiii Decembris (male in textu legitur Novembris) quae in Sabbatum incidit, « hora duodecima matutina obiit », qua de re idem scriptor ita: « A di 23 et il Sabbatho matina a ore doleri mori messer Baldassare Cossa cardinale detto volgarmente di Firenze ». Ex quibus verbis videri possent errasse illi qui Tusculani episcopi titulum ab eo assumptum contendunt: cum Florentinus cardinalis, non vero Tusculanus episcopus appelletur. Verum ipse de se Balthasar in Epistola quam post suam in cardinalem assumptionem scripsit ad Petrum de Luna, ut illum revocaret ad saniora, cardinalem se a Pontifice renuntiatum « et Ecclesiae Tusculanae praepositum in episcopum et pastorem affirmat. Epistolam illam vulgata Baluzius Miscellan. to. vii, pag. 99.

Sabina, Marchia Anconitana, Massa Trabaria, Romandiola, Campania atque Maritima provincias, ac terras specialis commissionis et Anulphorum; civitates quoque nostras Bononiensem, Ferrariensem, Beneventanam, Perusinam, Avinionensem, civitatem Castelli, Tudertinam, et alias civitates et terras et loca vel jura ad ipsam Ecclesiam spectantia et pertinentia; et adherentes ac fautores et defensores eorum, seu in iis dantes eisdem auxilium, consilium vel favorem ». Denique omnia privilegia, quae obtendi contra possent, abrogat decernitque a nemine illos, nisi ab Romano Pontifice absolvi posse. « Dat. Florentiae II id. Aprilis, Pontificatus nostri anno II ».

7. *Decretus in Aragoniam intermunitus ad schisma tollendum.* — Obdurnerat adeo in perfidia Petrus e Lima, ut nullis censuris, sed tantum ferro edomari posset: quare discessuro e provincia Alamanno fil. S. Eusebii presbytero cardinale, incunte anno, sparsum ab eo et rege Alfonso rumorem narrat ¹ Surita Paniscolam obsidione cingendam. At illum inane fuisse mox visuri sumus. Cumque abolendarum schismatis reliquiarum cura graviter Martinum uret, Bernardum episcopum Tifernatem iterum in Aragoniae et Valentiae regna, et Baleares insulas, datis III id. Junii litteris ², intermunitum decrevit. Amplificata est pluribus Diplomatum ³ ejus auctoritas, ut schismaticae societatis flagitio contaminatos obsolveret ⁴, Ecclesiasticas ⁵ controversias dirimeret, postremo, implorata principis ope, insectaretur ⁶ armis « perditionis filium », ut ait, « Petrum de Lima, olim Benedictum XIII in ejus obedientia nominatum, per sacrum generale Concilium Constantiense, culpis et demeritis ipsius exigentibus ac justo Dei judicio, finaliter et legitime haereticum atque schismaticum condemnatum, et a papatu, quem praetendebat depositum, pertinaciter se nominare Benedictum XIII damnabiliter praesumentem, et nolorie Dei Ecclesiam malignitate detestabili scindere satagentem ». Dissolvit Alfonso rex intermuniti Apostolici curas et labores, nec in Paniscolam sacra arma verti passus est, ut fiduciarium regni Neapolitani jus a Pontifice extorqueret; unde regio lectus patrocinio antipapa ad officium magno cum ipsius plurimumque aliarum animarum exitio adigi non potuit: de quo postea gravissime Martinus ⁷ questus est. Nunc reliquas res Hispanicis prosequamur.

8. *Joanni Lusitaniae regi bellum in Africa gerenti favet Martinus, datis litteris Encyclicis.* — Implicito, ut vidimus, Joanne Lusitaniae rege Africano bello ad proferendos talis Christiani imperii terminos, Pontifex, ut pios ejus conatus

promoveret, universos fideles Encyclicis litteris rogavit, ut Lusitanum armis commeatuve jurent, ac necessaria ad sustentandum cruce signatum exercitum undique celeriter devehique permitterent:

« Universis et singulis, ad quos praesentes litterae pervenerint, salutem, etc.

« Cum clarissimus in Christo filius noster Joannes Portugalliae et Algarbii rex illustris, celsitudine animi et maturitate consilii fretus, ob fervorem fidei, transmissis nuper propria classe mari exercituque in partibus Africae exposito, terras, quas Saraceni inibi occuparunt, magnanimiter et potenter invaserit, atque in iis locis Ceptam urbem magnam atque notabilem ceperit, captamque tenuerit atque teneat in Christi nomine custoditam, ac persape, ut accepimus, magni impetus Saracenorum pro illa recuperanda fiant, ad quos repellendos et custodiendam urbem praefatam idem rex armis, viris, equis, victualibus et aliis rebus necessariis plurimum indigere videretur; nos cupientes ab intimis, ut praefato regi, utpote commendabiliter et gloriose in hoc operanti, per Christi fideles opportune subveniatur, universitatem vestram requirimus, hortamur atque etiam rogamus, quatenus pro favore fidei et Christianitatis augmento in hoc tam pio et glorioso opere pro Dei reverentia et debito religionis, ad quam defendendam unusquisque vestrum adstringitur, praestare velitis auxilium et favorem; nos enim quo liberius idem rex ad custodiam et defensionem praedictas incumbere valeat, tam eidem regi et filiis suis, quam etiam ceteris omnibus Christi fidelibus, qui ad prosecutionem hujusmodi negotii ire voluerint, quod tam in regnis Hispaniarum quam in aliis partibus et dominiis Christianorum arma, equos, victualia ac ceteras res ad ipsos ac exercitum eorum, necnon defensionem et sustentationem dicte urbis necessarias et quomodolibet utiles, emere ac secum de regno ad regnum, de patria ad patriam, tam per mare quam per terram, ad dictam urbem et exercitum portare et ducere possint et valeant auctoritate Apostolica concedimus per praesentes, hortantes nihilominus universos et singulos reges, principes, duces ac ceteros dominos temporales, communitates quoque et universitates civitatum et oppidorum, quatenus pro Dei amore et Sedis Apostolicae reverentia hujusmodi concessionem nostram observari faciant, et obedienter a singulis custodiri. Dat. Florentiae II non. Aprilis, Pontificatus nostri anno II.

9. *Inter Angliam et Galliam bella, Burgundiae Delphinis sectatores inter se digladiantur.* — Debuissent certe reges ac principes Lusitano ad subjiendam Christo Africam se conjungere: at illi vel suis commodis studuere, mutuisve bellis sese attrivere: in Gallis enim Anglus Rothomagum decima nona Januarii triumphali pompa ingres-

¹ Surit. Annal. l. XII. c. 72. — ² Lab. 1. p. 272. — ³ Ib. p. 273 ad 284 et 293, 297. — ⁴ Sup. p. 297. — ⁵ Sup. p. 284. — ⁶ Ibid. p. 279. — ⁷ Mart. tom. IV. brev. p. 3.

sus¹ victorias latius proferebat². Delphinus receptis Turonibus circumferebat³ signa, Burgundo res ex Ianiali regni cladibus angebatur: ac licet plurima de pace colloquia facta fuerint, inde tamen maiora postea surrexere bella. In primis cum Henricus rex Anglorum Calharinam regis Caroli filiam uxorem sibi dari poposcisset, ac medio Aprili celebres cretus spe pacis conficienda coacti fuissent, petente Anglo rege⁴ amplissimos dotales principatus, colloquia de fœdere sublata sunt: Anglus vero graves in Burgundia ducem iras concepit, quasi ipsius votis ille obstitisset: adeo ut eum una cum rege Carolo a se eversum iri mimitaretur⁵. Tum Marlini Pontificis studio concordia xi Julii die Burgundum inter ac Delphinum redintegrata⁶, ac, presente Alano episcopo Leonensi in Britannia internuntio Apostolico, iurejurando solemnem fœdus sancitum est, ut unanimes Anglicos impetus reprimerent.

Sed Joannes Burgundia dux neque creptas urbes regias restituit, neque in Anglos arma vertit, indeque de eo necando ab Aurelianensium partium studiosis captum consilium: cum enim mense Septembri ad colloquium a Delphino excitus⁷ fuisset atque increpatus, quod non deduxisset ex regis urbibus praesidiarios milites, neque copias adversus Anglos in aciem duxisset, manum ensis capulo imprudenter admovit, ac repente contrucidatus est, in scio conjurationis Delphino⁸, ac permittente divino Numine, ut qui prodicione consanguinei sanguinem fuderat, proditus occumberet, adhibitaque in alios saevitia pernas daret; neque Ecclesiasticis sacramentis muniretur, qui adversae factionis homines tradendos supplicio illis procurari, vel filios sacro lavaero ablui veluerat⁹. Hic tamen Burgundi fusus sine legibus error majori erroris effusione vindicatus est: licet enim Delphinus scriptis xi Septembris litteris jure casum ob perfidiam ac prodicionem promulgasset, Burgundi tamen sectatores adeo in Delphinum aliis litteris¹⁰ perfidia et prodicionem crimen intendere, ut Parisienses una cum comite S. Pauli ad vindicandam Burgundi caedem se obstrinxerint¹¹ maximo Galliarum exitio, ac Philippus Joannis ducis filius ira furoreque accensus Delphinum ipsum, regem, reginam regnumque in Gallici nominis hostis potestatem traduxerit: unde crudelia et exitiosa bella coorta sunt cruento ultrin-

que Gallorum atque Anglorum successu, quibus de rebus fuse agunt auctores¹. His addit Juvenalis Ursinus², hoc anno Anglos a Gallis et Hispanis federalis marilimo praelio victos.

10. *In Bohemia crescit in dies impietas haereticorum, unde conjurationes et caedes.* — Funestior longe³ erat regni Bohemici conditio, crescente in dies cum impietate discordia, quam quidam Joannes Praemonstratensis vehementius accendit: is enim Prage ad ostensionem pietatis Eucharistiam circumducebat, ut sacrilegio populum in scelera et caedes concitaret, auctaque est in dies Hussitarum impietas adeo, ut et sacros missae ritus immutare ausi sint, et quisque sacerdos novam missae formam condiderit, quos illa refellit Thomas Waldensis⁴: « Pragensium Witelevistarum quidam feruntur pro missae officio Evangelium totum dicere secundum Joannem: *Ante diem festum Paschae*; quidam: *Qui pridie*; quidam aliud. A quibus omnibus si peteremus probari sic fuisse de more primitivae Ecclesiae, aut sic orare in missa, multi silerent. Et cur ergo Patrum traditionibus aut scriptis non credunt? Quia, inquit, non sic fecisse Christus aut discipuli, sed sequaces eorum in Ecclesia dicuntur. Unde hoc nostis? Si non nostis, sed autumatis haec esse, grandi periculo vestro contra totam Ecclesiam orbi terrarum inexcusabili ritu per vos invento desipitis. Breviter aiunt: Si vestra forma sit Christo conformis, hoc ubi vos legitis? Si non legitis, non credemus. Hoc utuntur paralogismo, Pelagiani plane hoc semper utuntur, ut sua, quam appellavit, libertate fruantur. Hoc errore adducti nonnulli novatores, postea agnum paschalem esitare ausi sunt more Judaico (1).

Dum autem ignavus Wenceslaus laxas haereticis habenas dabat, experimento didicit, eversa religione, regna simul everti. Conflata enim est conjuralio Prage et impetu occupatum urbis praetorium, ex quo undecim consules fuga saluti suae consulere; reliqui septem una cum iudice e fenestris praecipites dejecti hastisque transfixi, ostentante sanguinariis haereticis Eucharistiam Joanne: nec regius equitatus, qui ad tumultum accurrerat, in haereticos perduelles incurere ausus est sed in fugam furpuler se coniecit. Tam atrox facinus ulcisci, excussa parumper segnitie, Wenceslaus parabat, Sigismundo Romanorum rege fratre suo principibusque amicis in auxilium vocatis; sed paralyti

¹ Juv. Urs. in Car. VI hoc an. Monstr. vol. I, c. 201. — ² Ibid. c. 208, 209. — ³ Cap. 204. — ⁴ Cap. 206. — ⁵ Eod. c. — ⁶ Ext. ea de re publ. lit. eod. c. — ⁷ Cap. 211. — ⁸ Ib. et Juv. Urs. in Car. VI. — ⁹ Ext. de eo lit. Car. reg. apud Monstrelet. c. 116. — ¹⁰ Ext. apud eund. c. 212. — ¹¹ Id. c. 223.

¹ Monstr. ubi sup. Juv. et Paul. Emil. in Car. VI. Meyer. l. xv. Walsing. l. v. et Polyd. Virgil. l. xxii. — ² Juv. Urs. in Car. VI. — ³ Aeneas Silvius hist. Bohem. c. 37. Coel. hist. Hussit. l. iv. Dubrav. l. xxiii et alii. — ⁴ Thom. Wald. tom. iii. tit. iv. c. 29.

(1) Bohemia eorum non ita penitus hoc anno abiecit Sigismundus ac putat annalista. Indictum enim antea solemnem principum conventum in urbe Bnensi, die festa Natalis Domini habuit. Eo missi a Pragensibus oratores durius habiti sunt a Sigismundo, jussique quietos se continere, removere munitiones, quibus se defendebant ab insultibus Catholicorum; ac denique ne quid moverent in monachos, Ecclesias virosque Catholicos admoniti. Imperata se facturos spondentes illi regressi Pragam civibus suis auctores fuerunt, ut optata pax aliquandiu redderetur Ecclesiae. Haec Byzynius ad hunc annum.

corruptus decem et octo dierum morbo extinctus est, signalis nominibus hæreticorum, quos afflicere supplicio decreverat; ejus obitum ita consignal Coeleus: « Mortuus est anno Domini MCDXIX, die XVI mensis Augusti, ætatis sue quinquagesimo septimo, cum regnasset in Bohemia annos quinquaginta quinque ».

Defuncto Wenceslao, hæretici, Zisca signifero, effrenatius in Catholicos debacchati sunt¹, necnon etiam religionis monumenta et decora diruerunt², interque cætera, conditum a Carolo IV imperatore monasterium Aula regie ad Mullavia ripam situm, in cujus dormitorii parietibus novum et vetus Testamentum a Genesi ad Apocalypsim descripta erant magno artis fenocinio, crescentibus ita paulatim litteris, quæ sublimiori parte erant locatæ, ut legi facile a quovis possent. Carthusiani ab impiis pariter pulsati, quod ob cælestium rerum tractationem, atque ab hominum strepitu recessum, ut inutiles populo sues saginari dicerent. Poterat tot mala tollere vel saltem sedare Sigismundus rex: sed cum expeditionem Bohemicam intermisset, ut Turcicæ vacaret, nec defendit³ Hungariam, et Bohemiam amisit, cum, eo cunctante, hæretici in audacia confirmati expugnarent arces, et Catholicos vi et suppliciis ad impietatem amplectendam adigerent, adeo ut serius ipsos, jam regno universo depravato politos, bello adortus sit.

11. *Piissimus B. Vincentii Ferrerii obitus.* —

Hoc anno magnum sanctitatis lumen B. Vincentius Ferrerius Ordinis Prædicatorum in terris extinctus est, ut cælo fulgeret, ejus obitum accurate Baronius⁴ in Notis ad Martyrologium Romanum ita consignal: « Obiit anno Domini MCDXIX, adnumeratusque est inter sanctos a Callisto III papa. » Et infra: « In ejus canonizationis Actis habetur diem obiisse quinta Aprilis, feria quarta ante Dominicam Palmarum: quo anno, ut ex computo liquet, celebrari contigit Pascha die decima septima mensis Aprilis; unde corrigendi sunt textus, qui habent decessisse anno Domini MCDXXVI; nam eo anno mense Martio Pascha contigit celebrari ». Describere ejus admirandas res gestas plures auctores⁵, utque inter cætera a Christo Evangelium promulgare in Occidente jussus sit et maxime apud Saracenos, dum Grauatæ concionabatur, venerationi fuerit; a Concilio Constantiensi in difficillimo fidei articulo consultus⁶ sit; Petrum e Luna sapius monuerit, ut papalis insignia dignitatis deponeret, et miraculis clarus innumeras animas ad salutem revocarit. Nobis e Petro Ranzano extremos vite actus delibare suffecerit:

« Ita verbum vite disseminavit, ut ejus ser-

monem Dominus confirmavit sequentibus signis. Venetiæ, quæ est hujus Britannicæ urbs, positus, a fratribus qui eum sequebantur admonitus est, ut in Hispanias reverteretur, et jam ætate gravis in patrio potius quam peregrino solo moreretur. Vero ille memor verborum Christi, quæ Avinione decumbenti dixerat, ut supra libro secundo annotatum est, nempe ut Occidentem evangelizando peragraret, eorum consiliis nulla se ratione obsequi velle respondit. Cum enim hæc Britannia ad Oceanum in extremis Occidentis finibus sita sit, existimabat eam esse regionem, in qua Christus eum prædixerat corpore migraturum. Tandem vero importunis illorum precibus flexus, decrevit abire Venetiæ et in Hispanias proficisci, cum sit enim Hispania quoque in orbis terrarum finibus posita: poterat non absurbe accipi de ea Christum esse locutum. Itaque Venetiæ civibus primo generatim admonitis, ut doctrinæ suæ memores essent, suoque discessu incredibili more affectis, media nocte iter aggressus est sedens asino; cumque se jam aliquot passuum millia confecisse arbitraretur, die illucescente ad ipsius urbis portas se cernit constitutum, tum vero ad socios conversus: Redeamus, inquit, fratres mei, in urbem, nihil enim isthuc sibi vult aliud, nisi sic visum esse Deo, ut in hac regione defungar ». Et infra: « Altera luce acerrimis corripitur febribus, et acerbo per membra omnia dolore cruciatur, ita ut pene totus defecisse videretur: nec tamen his potuit retardari quo minus sancti viri officio fungeretur. Convocavit igitur in primis fratres suos et eis sui obitus diem indicavit, moxque accito sacerdote eum confessionem facere solebat, illi confessus est, petiitque sibi impendi plenam peccatorum omnium remissionem, quemadmodum Martinus Pontifex Maximus illi antea concesserat: deinde alia Ecclesiæ salutifera sacramenta tanta cum religione et pietate percepit ut sanctis verbis, crebris lacrymis, hymnis et precibus omnes ita commoverit, ut nemo esset, qui non profuse lacrymaretur. Postea triduo toto admonuit eos, qui visitandi causa ipsum adibant, uti ne doctrinæ ab ipso perceptæ obliviscerentur ».

12. Et infra: « Cum jam autem dies novem abiissent, petiit sibi legi passionem Christi, quemadmodum a singulis est Evangelistis conscripta; deinde recitari voluit septem illos psalmos, quos Penitentiales vocant, quos quidem psalmos atque etiam totum psalterium tandiu dixit, donec et corporis viribus et lingue officio esset destitutus. Ad extremum lecta est litania, quæ absoluta, mox totus quadam jucunditate et hilaritate perlusus, junctis subtilisque manibus et oculis in cælum, migravit ad Dominum. Sub hoc tempus visa est per fenestram ejus loci, in quo decumbebat, involare ingens multitudo papilionum miri candoris, qui passim circumvoli-

¹ Eu. Silv. hist. Bohem. c. 32. Coel. l. IV. Dabrav. l. XXIII et alii. — ² Id. Coel. l. V. — ³ Eu. Silv. hist. Bohem. c. 34. — ⁴ Baron. in Notis ad Martyr. Rom. V. April. — ⁵ Petrus Ranzano. Panormi. apud Sur. tom. II. V. April. S. Anton. III. p. 61. XXIII. c. 2. Leander l. V. de viris illust. Ord. Præd. — ⁶ Sicut. l. VII. c. 73. Mar. l. XX. c. 10.

lantes, tum demum recesserunt, cum ille spiritum exhalavit, nec amplius visi jam apparuerunt. Putantur sine dubio fuisse spiritus angelici, qui felicem illam animam secum ad beatissimam celestem Jerusalem patriam abduxerunt. Eadem hora ex ejus corpore odor manavit longe suavissimus.

« Per id tempus Venetiæ erat religiosissima ducis Britannia conjux, quæ pro singulari in beatum virum devotione propriis manibus voluit ablueri corpus defuncti, quemadmodum habet multarum gentium consuetudo, ut corpora vita functorum lavent : aquam vero ipsam, qua illud abluit, diu accurateque conservavit, nec ea unquam corrupti potuit, nec inde aut vermes aut aliquid foeditatis enatum est, imo vero tandiu gratissimi fuit odoris, donec in eo vase, in quo asservabatur, penitus consumpta est : multi etiam cum ex ea bibissent, variis sunt morbis liberati. Porro Britannia dux exequias celebrandas curavit, quæ et ipsius dignitati et beati viri meritis congruerent. Ad eas autem universa pæne Britannia advolavit, plerisque a duce evocatis, aliis sacrum corpus videre cupientibus, atque aliis corporum sospitatem obtinere volentibus : tanta autem erat multitudo sacrum illud venerandumque corpus certatim aut videre aut tangere nitentium, ut triduo illud asservari oportuerit inhumatum multisque armatis custodibus vallatum : interim tamen nec tenuissimus inde exhalavit fœtor, nec ulalvel in vultu, vel in cæteris membris visa est immutatio : sed idem semper permansit corporis color, donec est sepulturae mandatum, etc. » Subdit auctor plura miracula, implorantibus Christi fidelibus beati Vincentii Ferrerii opem, a Deo edita, atque inter alia ægrotos quadringentos et eo amplius, cum in eulcitra, in qua vir sanctus obierat aliquantisper jacuissent, ad pristinam valetudinem revocatos ¹, relatumque ad Martinum V, Eugenium IV et Nicolaum V de ejus rebus admirandis fuisse : sed tandem Callistum III, ut beatus vir illi in sæculo prædixerat, ipsum in sanctorum ordinem retulisse, qua de re nos suo loco.

13. *Bernardinus Senensis sanctitate floret, cujus est æmulus Manfredus Ordinis Prædicatorum.* — Florebat quoque iis temporibus Bernardus Senensis, qui sacris concionibus mirum in modum populos ad divinum amorem afficiebat ; cunque antea raucam et ingratam vocem haberet, ferunt ² B. Virginis ope, immisso in ejus os per celestem speciem ignito globulo, canoram ac suavem redditam.

Addunt ³ ipsum passum esse æmulum concionatorem Ordinis Prædicatorum plurima auctoritate et existimatione pollentem. Is vero Man-

fredus erat, de quo hæc narrat S. Antoninus ¹ : « Venerabilis Ordinis Prædicatorum erat peritus et timens Deum. Hic prædicans in partibus Longobardiae, nescio quo ductus spiritu, populis nuntiabat propinquum antichristi adventum, et quasi tempore suo esset futurus, inducebat ad hoc suas rationes ex Scripturis, præcipue Apocalypsis. Ex terrore hujus doctrinae exprimentis horribilia, quæ facturus sit cum venerit antichristus, in quo omnes concordant, multi utriusque sexus contemnentes sæculum, juvenes et virgines, senes cum junioribus, habitum sub eo receperunt tertii Ordinis, seu de penitentia B. Dominici, ita ut transcenderent numerum quadringentorum, mares centum, feminae trecentæ et supra. Hi in communi vivebant separatim viri a mulieribus, de labore manuum suarum in sudore suo, non omissis divinis officiis, et frequentantes confessionem et communionem, in summa honestate et charitate conversantes : omni possessione et reddito carebant omnino. Omnes Longobardi erant et simplices, qui ex Longobardia Bononiam profecti sunt cum eorum patre Manfredo prædicto.

« Martinus papa attendens genus illud periculosum posse scandala generare, conatus est congregationem illam dissolvere, ad propria remittendo. Sed non valuit cum illis ita affectis ad illum Manfredum spiritualiter, ut ab eo nulla possent ratione divelli, tum quia ita redolebat eorum conversatio in conspectu laicorum, ut ab omnibus molestantibus defenderentur. Ex Bononia Florentiam applicuerunt, in arcissimo vite honestissime et lætanter Domino serviebant. Et licet Martinus tunc Florentiæ existens prohiberet aliquid eis elemosynaliter dari, ut in patriam ad suos redirent, non obediebatur ex compassione et devotione populi concepta ad eos. Examinari fecit papa illum Manfredum, et nihil reprehensione dignum in eo inventum est, nec in congregatione illa. Pontifice cum curia ad urbem accedente, secuta est Manfredum congregatio illa, quam cum magno rigore disciplinae regebat, pro minimis contentionibus et ad cippos millens, et lacte doctrinae frequentis nutrebat. Majorque pars earum brevi in Domino obdormivit Romæ : remanentes in magnis angustiis vite degebant : vexate complures earum a demoniis : aliquibus junioribus apparebant spiritus in vestibus albis, ut angeli lucis, si tamen ipsi erant, et afferentes eis pater noster minima vitrea et perforata evanescebant : sperabatur ab illis Manfredus papa futurus, a multis earum antichristus manifestandus. Transactis pluribus annis, tempore Eugenii Manfredus ipse, nimis aliquando credulus visionibus illarum, quievit in Domino, in conventu Minervæ sepultus. Post que divisæ sunt in duas partes mulieres, quæ

¹ Petr. Banzan. l. III. — ² Vita S. Bern. auctor apud Surinam xx Maii. — ³ S. Ant. III, par. tit. xxii. c. 7. § 8. in princ.

¹ S. Ant. III. par. tit. xxii. c. 7. § 8.

et paulatim delecerunt per mortem, et aliqua in spiritu: et quae expectabant, non viderunt, nec illum papam, nec antechristum ».

In Anglia celebrata¹ est synodus ab Henrico archiepiscopo Cantuariensi adversus Richardum quemdam ex clero Wigorniensis magiae crimine delatum, qui nefariam artem publice execratus est, fassusque illam a se sperni, ex qua sapius volis suis potiri non potuisset: ejus vero libri figuris impiis distincti publice exusti sunt.

14. *Misera Constantinopolitani imperii con-*

ditio. — In Oriente hoc anno Joannes Emmanuelis imperatoris primogenitus, ducta uxore Sophia filia marchionis Montisferrati, solemniter imperialis dignitatis ornamenta suscepit, ut narrat Phrantzes²: qui addit Emmanuelem Mahometi primo Turcarum regi liberum commectum per Constantinopolim dedisse: ut in Asiam traiceret, quamvis eum in reditu urbem obsidione cincturum rumor attaret, fidemque datam violare defecasse, etiam si ab illo sibi certum exitium inferendum esset³.

¹ Harpsfeld. hist. Eccl. sec. xv. c. 10.

² Phant. l. 1. c. 38.

(1) Quamvis non certe delirare audeo, suspicor tamen, nec inmerito, nuptias haece Joannis filii Emmanuels Graecorum imperatoris et assumptionem ejusdem Joannis in consortium imperii ex hoc anno ad alterum 1421 promovendam esse. Licet enim Piranza protovestiarius annum ejus rei signat mundi 1419, diem vero XIX Januarii: mendum tamen in textum irrepisse putō, et ductus ratione quod in historia Montisferrati a Bevenuto de S. Gregorio ad annum 1490 ducta legitur adnotatio quaedam chartarum quae servantur in Regesto publici ejusdem Tabelhonis ejusdem urbis, in qua ad annum 1420 recensetur Instrumentum nuptiale Sophiae filiae principis Theodori Montisferrati cum imperatore Graecorum. Ad haec nuptiae vel assumptio solemniter novorum principum in societatem imperii die Dominica Veteri more plerumque agebantur. Cum igitur Dominica dies cum die XIX Januarii non nisi anno 1421 conciderit, hinc non inani conjectura deduco anno illi exordium imperii Joannis consignandum esse. Anno igitur 1420 nuptiae solennes conciliatae sunt: sequenti vero in aedē S. Sophiae nuptialis sollemnitas innovata, simulque ambo conjuges imperatores salutati sunt.

MANST.

MARTINI V ANNUS 3. — CHRISTI 1420.

1. *Sacra expeditio in Petrum de Luna indictur.* — Anno Servatoris supra vigesimum millesimo quadringentesimo, Indictione tertia decima, Martinus papa Florentiae ad Septembrem commoratus, sedatis dititionis Ecclesiasticae Romano-rumque tumultibus, in Urbem quam honorificentissime ab omnibus exceptus venit, in eaque Petri Sedem ad secuturas aetates constabilivit: at de his iterum recurret mentio. Nunc Florentiae gesta percurramus. Flagrabat desiderio Martinus abolendarum schismatis reliquiarum, ac Petrum e Luna, vel ad Pontificalia insignia ponenda obstringendi, vel expugnata Paniscola, pertinacissimum schismatis propagatorem in potestatem Ecclesiae redigendi, ne in perniciem animarum nova incendia suscitareret. Legati ob id superioribus annis fuerant Alamannus tituli S. Eusebii presbyter cardinalis, deinde Bertrandus episcopus Tifernas, quorum pii conatus Alfonsi regis Aragonum ilagitio, ut dictum est, ad irritum ceciderunt: experiri tamen iterum voluit Pontifex, an armis Catholici nominis hostem

Paniscola exturbare posset, contulitque¹ eam provinciam Petro Fonsecae S. Angeli diacono cardinali, quem etiam in Constantinopolitano imperio ad Graecos in sinum Romanae Ecclesiae revocandos, parato Emmanuele imperatore vetus schisma damnare, legatum decretum visurum, ut dum Orientalium voluntates accuratius explorarentur, ipse reliquias schismatis Occidentalis excinderet: utque rem arduam e sententia gereret, indictum est Petro e Luna ejusque studiosis sacrum bellum, cui dictus cardinalis legatus praefectus est, munusque auctoritate, ut non modo Aragonios et Baleares, verum Castellanos etiam et Navarræos religiosam militiam professuros crucis symbolo insigniret, propositisque indulgentiarum praemiis ad oppugnandum impietatis signiferum concitaret.

2. « Dilectissimo filio Petro S. Angeli diacono S. R. E. cardinali, in Constantinopolitano

¹ Lab. III. Ep. c. p. 98. 23.

imperio et nonnullis aliis partibus Apostolicæ Sedis legato, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Intendentes, prout ex debito pastoralis tenemur officii, ad prosternendam audaciam temerariam ac damnatam perfidiam Petri de Luna hæresiarchæ, ac fautorum, complicum, adherentium et sequacium ejusdem hæreticorum ac schismaticorum diligenter intendere, ne in perniciem animarum fidelium ulterius militent atque serpent, inherentes prædecessorum nostrorum vestigiis, ad defensionem Catholicæ fidei, ac in persecutionem et confusionem hæreticorum atque schismaticorum hujusmodi, eorumque sequacium et fautorum, et ad expugnationem Castri Paniscolæ Dertusensis diœcesis, in quo idem hæresiarcha Petrus cum suis fautoribus tot machinatur scelera incessanter terra marique exercendas pro viribus, et aliorum locorum quorumlibet, in quibus idem Petrus vel sequaces se quomodolibet receptarent », et infra, « circumspectioni tuæ, de cujus industria in maximis nostris et ejusdem Ecclesiæ negotiis improbata diutius innumerabilium operum exemplo, indubitatum in Altissimo fiduciam obtinemus, per te vel alios in dignitatibus spiritalibus aut magisteriis in sacra pagina, aut aliis scientiarum gradibus doctoratos aut magistratos, vel alias ad tantum negotium scientia, ac rerum gerendarum experientia idoneos et comprobatos, quos duxeris deputandos in Aragoniæ, Valentie Navarræque atque Castellæ regnis, Majoricarum ac Minoricarum insulis, cæterisque terris et dominiis ditiori præfatorum Aragonum et Valentie, necnon Navarræ et Castellæ regum illustrium suppositis, contra præfatum perditionis filium Petrum de Luna, Benedictum XIII in ejus dudum obedientia nuncupatum, hæreticum et schismaticum et a papatu depositum, ut præfertur, ejusque fautores, adherentes, complices et sequaces, ac eis vel eorum alicui per se vel alios, publice vel occulte, quocumque colore quesito dantes consilium, auxilium vel favorem communiter vel divisim, prædicationem ipsam præsentium auctoritate committimus exercendam, in remissionem peccaminum injungentes, quatenus hujusmodi prædicationis officium juxta datam eidem tuæ circumspectioni ab Altissimo prudentiam et consilii magnitudinem, efficaciter ac prudenter in illo procedens per te vel alios, ut præfertur, quos in ipsis dignitatibus constitutos, seu alios idoneitate et excellentia præditos ad hoc deputare provideris quoslibet Christi fideles instantius inducturos, ut suscipientes cum debita reverentia hujusmodi vivificæ crucis signum, ipsumque suis cordibus et humeris affigentes, ad prosecutionem negotii hujusmodi, maxime et præsertim ad prosternendam audaciam temerariam ac damnatam perfidiam ipsorum Petri de Luna, ac fautorum, com-

plicum, adherentium et sequacium ipsius hæreticorum ac schismaticorum, et ad defensionem Catholicæ fidei ac expugnationem dicti castri Paniscolæ et aliorum locorum, in quo vel quibus idem Petrus cum hujusmodi suis fautoribus, complicibus, adherentibus vel sequacibus, se receptat aut receptabit in futurum, terra marique exercendas vires potenter ac viriliter se accingant, etc. Dat. Florentiæ IV id. April., Pontificatus nostri anno II ».

Vocari ad sacram illam expeditionem Lusitani non poterant, cum bello Africano essent impliciti : non Galli, cum intestina dissensione armisque Anglicis urgerentur : Castellani, exorta inter eos discordia, in duas partes se distraxere : Navarræ illorum motuum expectatione erant suspensi : Aragonii, Valentini, Catalani, Baleares ex nutu Alfonsi regis pendebant, atque ita, cum is a finitimorum regnorum crucesignatis ad antipapæ deferendas partes cogi non posset, non permisit a legato Apostolico Paniscolam expugnari.

3. *Civiles motus in Castella quos compescere nititur Martinus.* — Dum Petrus cardinalis legatus vias indagabat, vel ut Petrum et Luna amplis pactionibus ad parendum sacris legibus induceret aut eum caperet, Pontifex, cognitis novis Castellæ motibus civilibus, Petro ipsi novam provinciam dedit ¹, ut ad redintegrandam in Gallia concordiam incumberet. Injecerat Hispaniæ hos tumultus duorum principum Henrici et Joannis, qui stirpe Aragonia orti erant, ambitio : cum enim paribus studiis summa rerum Castellanae administratione potiri admitterentur, Castellanos proceres in duas factiones divisere ², misero rege in prædam eorum cupiditatibus exposito. Primus civilis discordiæ facem intulit Henricus, qui pridie idus Junii regem incautum, magistro regie aulicisque captis, in suam potestatem redegit, erepta in eundi decernendive libertate. Permoti ea indignitate cæteri proceres, duce Joanne Aragonio, qui Blancham Navarræi sceptri hæredem uxorem duxerat, signa ad regem liberandum extulere. Igitur avertendi hujus civilis belli cupidus, Pontifex Joanni regi ostendit ³ in quot quantaque pericula ipse ac regnum suum adducerentur, nisi ad sedanda intestina illa dissidia curas intenderet.

4. « Charissimo in Christo filio Joanni regi Castellæ et Legionis illustri, salutem, etc.

« Non absque mentis amaritudine intelleximus, charissime fili, nonnullas novitates et dissensiones, procurante humani generis hoste emeruisse in tuo regno, ac multos vereri, ne discordiæ hujusmodi ad aperta odia et arma hostilia descendant : cum enim non secus ac bonus parens erga bonum filium consuevit, ge-

¹ Lib. III, Ep. cur. p. 11. — ² Mar. I, XX, de reb. Hisp. c. 11. — ³ Lib. IX, brev. p. 107.

ramus singularem affectionem et amorem erga prosperum et tranquillum statum tum et regni, summa afficimur animi molestia cum audimus aliqua, quæ tibi scandalum aut status aliquam turbationem possint adferre. Igitur pia charitate moti, volumus exhortari tuam serenitatem ad ea consilia capessenda, per quæ omnia evitentur bella, et omnis majoris motus cause et materia sopiantur. Non arbitramur latere sapientiam tuam, quam magna incendia ex parva scintilla, quam gravia et dura mala ex bellis, præsertim intestinis et domesticis, soleant excitari. Exemplo inter alia tibi sit (quod dolenter referimus) calamitas regni Franciæ, quod diutius, quam æquum erat, intestinæ discordiæ multis ac variis cladibus affliverunt. Et quidem dies nobis deficeret, ut omittamus sapiens dictum historici, qui ait : *Concordia parvæ res crescunt, discordia maximæ dilabuntur*; si recitare vellemus, quot regna, quot dominia eversa legimus propter discordias intestinas. Una Salvatoris divina sententia, quæ dixit, *omne regnum in se divisum desolari*, satis unicuique esse debet ad reprimendum belli appetitum, ad componendas dissensiones, ad pacem omni diligentia perquirendam, quam vel minime æquam etiam justo, præsertim civili bello, multi sapientes sæculi præponendam censuerunt : etenim regni unius inter se bellum civile et domesticum dici potest, cujus partes non aliter, quam corporis membra, si qua infirmiora essent, curandæ sunt : et sicut durum atque asperum esset, aliquam partem, licet imbecillam, a corpore abscindi aut avelli, ita et regni portiones, si quæ infirmæ essent, non lacerandæ, sed ad sanitatem reintegrandæ sunt, neque ferro resecandæ, sed clementia et benignitate ad pristinam valetudinem restituendæ.

5. « Id præ cæteris a tua sapientia providendum est, ne res, cui parvo remedio obviari posset, in extremum discrimen perducatur, et quod consilio administrari licet, nequaquam est committendum temeritati fortunæ. Levia vulnera gravioribus remediis curari possunt, quæ vero gravia et lethalia sunt, nequaquam exasperari solent, sed levi manu et mitioribus medelis tractari. Quid, quod ejusmodi dissensiones sicut etiam victoria sit tibi pertimescenda : si enim vincis, te ipsum superas ; de tuo enim detrahatur quidquid deletur, et in hoc vincendo superaris, cum in eo, quod perit, tua potentia minuatur. Multæ sunt et varix in hanc sententiam rationes, quas omittimus causa brevitas. Unum dicimus in luto versari, neque se easibus incertis velle committere, si id evitare consilio et ratione possit, semper esse habitum viri sapientis. Quamobrem, quia præcipuo et paterno erga te affectu omnia pericula, quæ bellorum furor adferre solet, reformidamus, exhortamur in Domino tuam serenitatem, et per

Salvatoris nostri passionem obsecramus, ut propter Dei reverentiam, propter commune tuæ republicæ et pacis bonum, sine quo nullus boni alterius fructus percipi potest ; seposita omne indignatione, etiam si aliquos adversus te quid deliquisse putes, velis flectere ad clementiam et pacem animum tuum, et tuos cogitatus ad quietem et otium convertere, præcipue vero consideres stragem Christiani sanguinis Deo esse infensam et regnorum vires conferere. Decet clementem regem esse et promptum ad veniam ; otium vero et tranquillitatem præ cæteris rebus appetere, ut Salvatoris nostri mandatis hæreat, qui inquirere et prosequi pacem jussit. Nos quidem ad hanc consequendam, operam nostram et diligentiam pollicemur, missuri proprium pro hac re legatum, si id videatur tibi : sed quoniam celeriora remedia salubriora esse consueverunt, commisimus venerabili fratri nostro Scipioni episcopo Mutinensi, quem ad significandum tibi Græcorum unitatem, et pro nonnullis aliis negotiis ad tuam celsitudinem destinamus oratorem nostrum, et dilecto filio Baptistæ de Padua clerico cameræ Apostolicæ istic existenti ad præsens ut, si id tibi placeat et de consensu tuo existat, auctoritate nostra se interponant pro pace et concordia concludenda, quam dignetur ille concedere, qui semper ejus auctor et perfectior esse consuevit. Dat. Florentiæ, etc. » Comparatis vero ad mutuam interfectionem principibus, de concordia deque colloquio faciendo actum. Abulæ habiti solemnes ordinum conventus ¹, urbe a milibus circumsessâ, nec liberis suffragiis, in quibus Henrico patrati facinoris proposita amplissima præmia : tum nuptiæ Catharinæ regis sororis illi promissæ : deinde extremo anno Henrici a quo tenebatur impotentiam perosus, Joannes rex exercendæ venationis specie Montalbanum profugit², in qua arce ab Henrico est obsessus : denique contrariæ factionis proceribus accurrentibus obsidione solutus³ est : contra autem in præceps versæ res Henrici, qui biennio post in custodiam conditus est bonisque suis exutus.

6. *Gallicum regnum in potestatem Anglorum redactum.* — Quod ad Gallicum regnum attinet, quod Castellæ regi veluti civilium calamitatum exemplum propositum vidimus, hoc anno a Gallis in potestatem Anglorum redactum est auctore Philippo duce Burgundiæ, qui cum plura bellico turbine occupasset, nec Delphinum regno expellere universo posset, illius cum Anglo partiendi spe ductus, tum ira furens, ad paternam mortem vindicandam nomen Gallicum prodidit⁴, deditis Lutetia et sexdecim urbibus Anglo Francorum hosti. Pax itaque futura ingentium bellorum materia, Philippo hisce legi-

¹ Mar. de reb. Hisp. l. xx. c. 11. — ² Eod. lib. c. 12. — ³ Eod. cap. — ⁴ Juv. Urs. in Car. VI hoc an. Moust. vol. 1. c. 119, 120. Walsing. in Henr. V. Polydor. Virgil. et alii.

bus interprete confecta, ut Carolus rex senio gravis ad reliquam vitam Gallico sceptro potiretur, ipsique defuncto, Henricus, ducta uxore Caroli filia Catharina, succederet, sive ex ea prolem susciperet sive non, atque ideo non modo lex salica est abrogata, verum omnes Gallicæ stirpis principes ex successionis spe deturbati. His additum, ut Henricus ob socieri morbum regni administrationem capesseret. Factum est ea de causa colloquium apud Treacas, ac plura sancita inter eos, quæ tum mentis impotem fuisse Carolum arguant: de quibus extant nomine Caroli regis litteræ¹ vigesima prima Maii hujus anni Treccis consignatæ. Ut vero cæteris perfidiæ exemplum daret Burgundus, omnium primus in Henrici Galliarum moderatoris verba juravit, regemque Carolum in hostis potestatem redegit. At Henricum, post innumeras strages, in medio victoriarum cursu sublatum, visuri sumus, necnon Anglos veteribus principatibus dejectos, cum injuste regnum exambirent, quos palam injustitiæ increpuisse Cornubiæ reguli filium, cum patrem globo a bellica machina contorto interemptum lugeret, narrat Juvenalis², ac publice professum esse Anglos in militari consilio Londini celebrato constituisse, non spoliandum regno Delphinum, sed Normanniam tantum, quæ regibus Anglis paruerat, repetendam: additque has Gallicas turbas cælesti viso jam ante viro pio significatas, ostensos nempe turbido cælo tres soles atque his tres reges Henricum, Carolum VI ac Delphinum designatos.

7. *Jacobus rex Neapolitanus divinis animam applicat.* — Civilia hæc Gallorum bella impedimento fuere Ludovico Andegavensi, ne ex Galliis necessarias vires ad subjiciendum sibi Neapolitanum regnum eliceret. Excitus³ fuerat Franciscus Sfortia a proceribus Neapolitanis, qui ægre ferebant Joannam Joanni Carracciolo reginæ administrationem liberam contulisse, pulso Jacobo rege, de quo hæc tradit S. Antoninus⁴: «Orta sunt dissensiones graves et querelæ ad invicem in ignem iracundiæ mutuae, susurratoribus ligna ministrantibus, quæ adeo excaudit, ut, procurante regina, illum oportuerit eam dimittere». Effert summis laudibus Jacobum B. Joannes Capistranus, ut qui uxoris reginæ perfidiam, paratas in regno insidias, et carceres perpressus animum ad cælestia applicuerit, ac dein penitentium tertii Ordinis B. Francisci familiam condiderit, quam cum nonnulli carperent, vir sanctus pro ea apologeticum conscripsit librum⁵, in quo hæc habet:

«Etiam nostris diebus in magna devotione et gratia renovantur et crescunt atque profi-

ciunt, superna largiente elementia, laudabilis vite meritis, virtutibus et exemplis: floretque nomen dicti Ordinis in splendida societate nobilitum et honestarum dominarum, sicut etiam Romæ, Neapoli, Florentiæ, Senis, Perusii et in multis aliis locis, in Marchia Anconitana, et in aliis civitatibus et terris Italiæ et extra Italiam in multis partibus fidelium Christianorum, quam maxime de præsentî convaluit, et erectus est Ordo præfatus per illustrissimum principem regem quondam Jacobum, qui, spreto hujus sæculi vanitatibus atque pompis, nedum solemnia monasteria suis devolis sumptibus et expensis construi fecit, sed etiam seipsum offerens Jesu Christo sacrificium acceptabile in Ordine prælibato divino cultui mancipavit cum florida societate venerabilium personarum». Extincta scilicet Joanna uxore, mox instituta Franciscana professum, refert Lucas Wadingus¹.

8. *Ludovicus Andegavensis ad regnum Neapolitanum aspirat, ad quod decretus a Martino legatus.* — Agente in Galliis Jacobo rege, ac Neapolitanas res spernente, Neapolitani, qui reginæ nimio studio fuerant lenocinati, in atroces belli tempestates inciderunt: Ludovicus enim Andegavensis expeditivus arma, ut potiretur regno (quo ab Alexandro V et Joanne XXIII jure fiduciario donatus fuerat) Martino V non adversante, a quo datum Diploma superiore anno, extremo Florentiæ Pontificatus anno tertio consignatum, et in regum Francorum Tabulario inter alia Monumenta, quorum indicem² Leonardus Barronatus dati et expensi rationum magister confecit, asservari fertur; quo statuitur Ludovicum III Joannæ II, cum de vita decessisset, regno successurum, cui etiam Diplomati tredecim cardinales adscripsisse nomina dicuntur: eoque jure fretus Ludovicus III, potiori longe quam quo fulti Ludovicus Primus et Secundus, qui a pseudopontificibus Neapolitani regni jura inania acceperant, cum Sfortiæ imperium militare detulisset, is apud Neapolim castra posuit ac Gemensium classe, cui præerat Baptista Fregosius, adjunctus maritimos Neapolis aditus interclusit. Accenso ita in regno Neapolitano bello, Pontifex ut adversas partes in concordiam revocaret, Ludovicum S. Adriani diaconum cardinalem legatum creavit, dato ad ipsum Diplomate³, in quo nonnulla de pacis sancientiæ inter omnes, præcipueque inter Joannem II reginam et Ludovicum regem eorumque fœderatos, hæc subdit:

«Martinus, etc. Te tanquam pacis angelum, cum nequeamus in præsentiarum præsentia nostra partes illas personaliter visitare, vice nostra et de fratrum nostrorum consilio duximus destinandum, ut juxta cordis nostri desiderium

¹ Ext. apud Monstr. vol. I. c. 223. — ² Juv. Urs. in Car. VI. — ³ Pandulph. Colleenut. l. v. Sunmont. l. IV. c. 3. — ⁴ S. Ant. III. p. tit. XXII. c. 7. § 6. — ⁵ Jo. c. Capistr. in defensorio tertii Ordinis B. Francis. p. 4.

¹ Wading. tom. V. an. 1133. — ² Ext. in Append. ad Juv. Urs. — ³ Lib. XXXI. p. 13.

animarum salutem, cultum orthodoxæ fidei ac ipsius libertatis Ecclesiasticæ salubre incrementum, ac reductionem quorumlibet indevotorum ad nostram et Ecclesiæ fidelitatem, devotionem et obedientiam, necnon pacem et concordiam inter dissidentes hujusmodi et quoslibet alios procures; ac tenentes indubie eandem circumspeditionem tuam in suis desideriis gessisse et gerere, sedare fluctuantes turbines, justitiæ terminos colere, humiliare superbos, rebelles et inobedientes compescere, errantes ad viam reducere veritatis, eidem tuæ circumspeditioni in regno Siciliæ ac terra citra pharum prædictis, tua legatione durante, evellendi, destruendi, dissipandi et disperdendi, ædificandi et plantandi, deformata reformandi, indirecta dirigendi, corrigenda emendandi, aspera in vias planas convertendi, periculis et discriminibus, quæ ex schismatibus, divisionibus, discordiis, perversitatibus guerrarumque turbiniibus seu differentiis aliis emergentibus vel emersuris in regno et terra prædictis, procurante pacis amulo jam exortis, et quæ poterunt, quod avertat Omnipotens! quomodolibet evenire, salubriter et effectualiter obviandi», et infra, « plenam et liberam concedentes præsentium tenore facultatem, etc. » Addita sunt imperia, ut copiarum duces aliosve regia aut cardinalitia dignitate conspicuos ad regnum Romanæ Ecclesiæ fiduciarium defendendum incitaret cæteraque gereret, quæ ad libertatem Ecclesiæ tuendam, conjunctionem Christi fidelium confirmandam, egenos ab injuriis vindicandos, propagandam animarum salutem Ecclesiasticæque ordinis immunitatem servandam spectaverint, tum ipsum stipendia acceptæ Apostolici legati e latere dignitatis causa exigere vetat. « Datum Florentiæ VI id. Septembris anno m ». Neapolitani etiam regni proceribus mandata dedit, ut legato Apostolico se conjungerent, atque ad illius nulum ponerent arma inferrent. At si non parvum Apostolicis imperiis, unde maxima mala in universum regnum contrariis laniandum factionibus redundarunt.

9. *Martinus regno Neapolitano consulit; Bononiam recuperat.* — Inter hæc Carafa¹ cui ab insigni morum improbitate Malitiæ cognomen inditum, Joannæ reginæ orator, consilia cum

Alfonso rege Aragonum, qui augendarum rerum suarum percupidus Corsicam florentissima classe oppugnabat, de liberanda Joanna agitavit, illumque maximis sollicitationibus ad classem submittendam Neapolim, præfecto illi Perilio, pellexit. Soluta ita ab Aragoniis obsidio est, ac Ludovicus Andegavensis alio impetus convertit Aversamque in suam potestatem redegit. At Pontifex cum Joannam Aragonum in regnum excivisse, et contra Romanæ Ecclesiæ jura sanctique fœdera iniquam adoptionem moliri animadvertisset, tum ut nascentium Gallos inter et Aragonios bellorum semina extingueret fueritque jura Sedis Apostolicæ, promulgavit, concusso bellis regno Neapolitano pluribusque ad illud amittentibus, ad Romanum Pontificem perfugiendum, atque eos, qui legato adhererent adversus quoscumque, nimirum Joannam, Gallos et Aragonios, in clientelam Apostolicam adscivit, quæ litteræ ad Petrum Celani comitem datæ his verbis consignatæ sunt: « Dat. Romæ XV kal. Decembris, Pontificatus nostri anno m ». Nec modo Aragonii a Joannâ vocati in auxilium, verum etiam Braccius Perusinus hostis Pontificis amplissimis præmiis contra Ludovicum Andegavensem sollicitatus, de ejus in Neapolitanum regnum ingressu proximo anno dicemus. Nunc gesta illius cum Pontifice perstringamus.

Considerat is sibi ex ruinis Ecclesiæ, dum laborabat schismate, injustum principatum, nec parva scelere restituebat, demum Florentinis, apud quos Martinus agebat, concordiam interpretibus se in officio permansurum neque a Pontificis fide defecturum spondit, de quo hæc Leonardus Aretinus¹, dum de Martino loquitur: « Florentiæ hiemium fere resedit peropportuno loco ad rem Ecclesiæ componendam, nam et cum Braccio, qui Ecclesiæ oppida permulta occupaverat, opululantibus Florentinis, concordiam fecit, illiusque post hæc fretus opera Bononiam redegit in suam potestatem et cæteras urbes ubique recepit, ex quo ejus plurimum crevit auctoritas ». Fuisse ante Pontifici creptum Bononiæ imperium ab Antonio Bentivolo Joannis filio refert² Ms. vetus Florentinum, additque Alfonso cardinalem S. Eustachii a Martino ad eam urbem recuperandam fuisse missum (†):

¹ Leon. Aret. hist. rer. Italie. Ms. vetus Chron. Florent. S. Anton. iii. p. lit. XXIII. c. 7. § 1. — ² Ms. vetus Florentin.

¹ Summont. l. IV. c. 3.

(1) Auctor Chronicæ Miscellæ Bononiensis multa narrat, ad ea quæ hic ab auctore confunduntur potius quam exponantur reformanda. Eo igitur auctore discimus die XXVIII Februarii missos a Pontifice alegates suos, quorum alter archiepiscopus, alius abbas, venisse Bononiam, ac Pontificio nomine poposcisse, ut civitas Pontifici dederetur. Responsum fuit ab Antonio Bentivolo, civium suorum nomine paratos esse Bononienses ea omnia implere, quæ omni Pontifici sponderant, nempe 8000 ducatorum annuum tributum, ut in electione prætoris tres eligerentur a civibus e quibus unum Pontifex assumeret; denique ad Pontificis nutum centum lanceatos milites in sex menses conductos præstituros se offerbant. Rogare vero Pontificem, ut hæc omnia intacta relinquens ulteriora ne peteret. Haud diu post Pontificiæ copiæ, quibus Braccius præerat, Bononiensem ditionem invaserunt. Bentivolus aliquandiu resistit; dein vero pax utrinque composita ea conditione ut magistratus omnes e civibus crearentur, uno excepto ærarii præfecto. Ita rebus constitutis, cardinalis Venetus Condulmerus, tituli S. Clementis presbyter, qui in exercitu Pontificis agebat legatus, urbem ingressus est die XXII Julii. Demum post hæc omnia, die XXV Augusti ejusdem anni, cardinalis S. Eustachii jure et potestate legati venit in urbem. Hæc auctor Miscellæ.

quod confirmant Pontificia littera¹, quibus amplissima cum potestate Bononiae, Emiliae et exarchatus Ravennae praefectus est. Illum vero positum Bononia divina ope ac precibus et industria Conradini Ordinis Praedicatorum, qui pro luendo Pontificio imperio martyrii palman exoptabat, narrat Leander² in ejus Vita :

« Cum, inquit, Bononiensium pars ab Ecclesia defecisset, Pontifex maximus Martinus V urbem exercitu obsedit : qui vero altera ex parte Pontificis mandato obtemperare cupiebant una cum venerabili patre Magacosta, qui eo tempore beato viro pastor substitutus erat ex eo quod Pontifici gratus et notus esset, urbe ejecti exulare coacti sunt. Cum autem armorum vi capi non posset, tutissimaque bello que intus erant propugnacula pararent, exercitus quoque menibus propulsaretur, Pontifex maximus illos Ecclesiae sacramentis interdicere decrevit. At quia non facile reperiebatur, qui suas inhibitionum minarumque litteras plenas introferre auderet, beatus ipse Conradinus Ecclesiae suo etiam sanguine omnino jura propugnaturus equum intrepidus ascendens urbem egreditur, Pontificis legatum, qui una cum exercitu aderat, allocuturus adivit : ille vero, viso sancti patris fideli consilio, minaces divinarumque inhibitorias litteras ipsi publicandas tradidit : quibus subinde acceptis hastaque affigens, quo facilius manifestarentur, ad urbem regreditur et ad civitatis plateam deveniens voce magna clamare coepit : Ecce vobis Deo et vicario ejus rebellibus universa divinarum sacra interdiciuntur : nullus quavis excusatione tergiversari poterit ignorasse, nemo asserere audeat, litteras inspicite : profanum corrigite errorem. Illico capitur, carceri mancipatur excaedentesque mortem illi machinantur ; ex illis autem quidam in medium surgens dixit : Necem isti inferendo nil aliud facimus nisi quod optatam pro Ecclesiae favore concedimus mortem. Non interficiendus igitur mihi videtur. Primatibus ergo in ejus perniciem discordantibus, ob etiam vitae integritatem plurimis notam eductum e carcere liberum fecerunt. Beatus tamen vir minime exterritus publicis declamationibus in Jesu Christi nomine, animarum saluti providens, Pontifici morem gerere et Ecclesiae sanctae subijci populum hortabatur ; quod quidem urbis optimates aegre ferentes, quidquid annonae in conventu repertum fuisset, auferri et militibus dispensari jussere. At ille patientissime ferens solius Dei, spe maxima ductus, subsidio imitebatur : amicorum autem plerique divina providentia calamitati patientes, quotidie illis necessaria ministrabant. Principes vero neque hoc susfidentes capitis sententiam edicto publico protulere, si

quis deinceps conventui illi quippiam praebuisse repertus esset. Tunc, licet humano destituti viderentur suffragio, divino tamen minime privabantur, multi etiam Deum magis veriti quam scelestorum hominum minas, clam sub vestibus deferentes aliquid illis subministrare nitentur. Beatus autem nec illis animo dejectus veram Pontificis partem defensans, nec corporis adversa pertimescens, populum quotidie palam ut Ecclesiae obediret admonebat : propter quae denuo in carcerem trusus ibi etiam subsidio privatus est. Eapropter diebus illis, quibus carcere detinebatur, nihil prorsus comedit, Eucharistiae solum sacramento satiatus, quod eo die sumpserat, quo carcerali custodiae mancipatus fuit. Unde ad orationes se totum contulit meditationique divinarum ardentissime vacans in aerem elevatus a carceris custodibus visus est : quod ubi primatibus compertum est, ipsum liberum fieri jussere : ipse vero sui liberationem parvifaciens flendo aiebat : Nuptiae quidem paratae erant, sed ego ad eas invitatus dignus minime fui. Superna denique favente clementia, pace confecta, Pontifex maximus, auditis beati viri pro Ecclesiae tutela magnanime patris cognitaque ejus vitae integritate, cardinalatus dignitate ipsum sublimare decreverat : at ipse profundae humilitatis virtute ornatus, nulla gloriae cupidine illectus, constantissime remuit ». Haecenus Leander. Porro praeter Bononiam etiam Suriani arcem munitissimam diu a Vasconibus et Britonibus occupatam, fuisse recuperatam a Martino¹ inferius visuri sumus. Quod ad Braccium attinet, quem Florentinorum fuisse foederatum refert praedictum Ms. Chronicon Florentinum, quemque ex Leonardo Aretino vidimus militarem virtutem pro recuperanda Bononia explicuisse ; de eo in concordiam redacto cum Pontifice meminit S. Antoninus², sed eundem perfidum hominem postea in hostem saevissimum versum esse memorat : « Composita est, inquit, concordia inter Martinum et Braccium, ipso veniam petente ad pedes Pontificis, quibusdam civitatibus sibi relictis et oppidis per modum vicariatus, aliis Ecclesiae restitutis ; sicque reconciliatus fuit Ecclesiae ; sed parum pax illa permansit, nam postea, ut patebit, major est inimicus effectus » ; et pluribus interjectis³ :

10. *Quae feliciter gesta a Martino Florentiae.* — « Passus est autem Martinus persecutionem non modicam a Braccio Perusino supranominato ; non enim permansit in reconciliatione et amicitia Ecclesiae, sed reversus ad vomitum sae rebellionis et contemptus Pontificis, ita ut comminaretur et ethnicus ipse et publicanus statum ejus suppressere, et ad celebrandum missas privatas pro uno baioco compellere ». At postea

¹ Lib. III. Ep. cur. p. 30 ad 48. — ² Leander de Viris illustr. l. v. in Vit. B. Conradin.

¹ Mart. l. III. Ep. cur. p. 19. — ² S. Anton. III. p. tit. XXII. c. 7. § 1. — ³ Eod. c. 4.

sacrilega hominis arrogantia elisa est justa divini numinis ultione. Ausi vero Braccii studiosi in ejus laudem ac Pontificis ignominiam nefariam cantuunculam pangere, in qua convitium illud jaetabatur, Martinum minuti denarii aerei pretio non pendendum, quam cum Florentiae vulgus cantu celebraret, ex ea offensum Martinum, ac propositis felicibus successibus, qui Florentinorum opera ipsi obtigissent, a se mitigatum refert Leonardus Arelinus¹, cujus oratio a nobis, cum multam historiae lucem afferat, adducenda visa est: « Cum, inquit, alia multa civitas, beatissime pater, tibi et Romanae Sedi tantas commoditates utilitatesque attulerit, quantas dum in ea resedisti, Florentia contulit, nihil gloriosius quam Pontificalis iste tuus reperiri poterit. Venisti Florentiam, cum nihil temporalis domini possideres, occupatis ubique per adversarios oppidis, Bononia quoque parere abnuente, ut tibi necessarium fuerit, cum ex Ferraria Florentiam venire velles, per Ravennatem et Foroliviensem agrum longo ambitu delectere. Te Florentiae commorante, et caetera oppida in potestatem tuam redierunt, et Bononia ipsa, quam prius extulerat cervicem, submisit. Contulit vero ad haec plurimum opportunitas hujus urbis, propterea quod Braccius amicitiam fidemque Florentini populi secutus, ad te venire non dubitavit, et intercedente civitate, discordias omnes componere atque oppida reddere; illiusque tu postmodum fratris opera, Bononiam tibi parere vi adhibita compulisti, ut longe lateque nunc tua potentia dominetur.

« Te insuper Florentiae commorante, cum prospera ubique de te ac de Sedis tuae loco circumferrentur, cardinales ab Hispania, deserto Benedicto, hunc ipsum ad locum venientes, te ut verum atque unicum Pontificem recognoverunt; quo facto, tres obedientiae dudum separatae in te uno conglutinatae sunt. Ad haec duo incrementa hoc in loco suscepta, tertium illud praestantissimum excellentissimumque omnium felicitate mirabili cumulatur, quod qui dudum fuerat Joannes Pontifex, de cujus depositione propter vim adhibitam multi dubitabant, et scrupulus quidam relinquebatur in mentibus, securitate atque fiducia hujus loci Florentiam venit, libique se sponte sua subjecit, ac dominum et Pontificem recognovit; quo facto, omnis penitus est scrupulus ambiguitasque sublata: neque enim de vi illa adhibita sollicitus esse quisquam potest, cum ipsius voluntaria in loco sibi tutissimo sit conspecta subjectio; et accidit, quod paulo post defunctus est, ut et admiratio et querela et, ut ita dixerim, fortunae indibrium tolleretur: illud certe constat nullo alio loco illum ad te venturum fuisse, nisi in hac urbe, in qua

permagnas amicitias privatim et publice se habere sentiebat. Haec sunt pro quibus gratiam tuam Florentia promereretur, cujus vel opportunitate, vel obsequio, vel auspicio tanta Pontificali tuo superaccesserunt incrementa». Addit auctor haec adeo grata Pontifici accidisse, ut Florentia discessurus, dum civibus gratias ageret, singula ea prospera commemoravit.

II. *Florentia discedens Martinus Romam ingreditur.* — Praeterea « hoc munus », inquit sanctus Antoninus¹, « et dignitatem civitati concessit id supplicanti, ut Ecclesia cathedralis Florentiae ex episcopali ad metropolitanam promoveretur, pallio decorata, cui Fesulanus et Pistoriensis, ut viciniore pro suffraganeis consignati sunt et non alii ». Et infra: « Qua die recessit, ea consecrata fuit Ecclesia S. Mariae Novellae, in qua Ecclesia et conventu residentiam fecerat, ac etiam Ecclesia S. Mariae Novae, quarum consecrationes per alios factas ipse ultimis orationibus in itinere constitutus perfecit, relinquens indulgentiam septennem perpetuo duraturam die consecrationis eas visitantibus ». Romam e vestigio se contulit. Describit Felix Contelorus² ex veteribus Monumentis Martini e Florentia recessum, et quo honore a magistratibus affectus sit: « Supplicante, inquit, Romano populo, ad Urbem statuit proficisci. Re cognita, respublica Florentina octo cives elegit, qui Pontificem per universam ditionem comitarentur et splendide lauteque reciperent. Hi fuere Laurentius de Rodolphis, Matthaeus Castellanus, Pallas de Strozis, Raynaldus Marii de Albizis, Carolus Francisci Frederici, Joannes Bicci de Medicis, Gherardus Antonii Canegiani, Philippus de Janis: et die nona Septembris anno mcccxx, tota civitas, domini cum collegiis solenni pompa ad Ecclesiam S. Mariae profecti sunt. Pontifex ascendit equum, quem hinc inde confalonarius justitiae et praepositus freno duxerunt, sub mappula aurea a viginti quatuor civibus delata, descendit ad Ecclesiam S. Egidii et consecrationem illius a Nicolao Albergato episcopo Bononiensi, sanctae Crucis in Hierusalem cardinale, factam confirmavit, missaque celebrata, rursus conscendit in equum. Domini civitatis ad portam S. Petri, post blandum colloquium, recepta benedictione, subsliterunt. Hinc partis Guelphae capitanei equum freno ducentes et mappulam gestantes, a S. Gaggio, pedibus Pontifici osculatis, recesserunt. Pontifex per civitatem Viterbiensem iter faciens, die xxvii Septembris Romam tandem exoptatus pervenit, et in Ecclesia S. Mariae de populo pernoctavit. Die Lunae xxx ejus mensis, senatus et cives acclamantibus omnibus: Martino papae salus et vita; per publicas vias auleis splendidas domus, hilaria et fausta omnia et novam Urbi

¹ Leon. Aret. in hist. rer. Ital. et ex eo S. Ant. III. p. lit. xxii. c. 7. § 2.

¹ S. Ant. III. p. lit. xxii. c. 3. § 2. — ² Fel. Contelor. in Vit. Mart. V.

faciem prænuntiantes, ad Vaticanum palatium deduxerunt ». Consignatae sunt eo loco Martini litterae V kal. Novembris, quibus Baptistam Sabellum ejus filios Pandulplam, Jacobum, Leonardum et Joannem, laesae majestatis Pontificiae reos venia donavit¹, patrataque omnia in alia Urbe et agro Romano, Campania, Maritima, Siciliae regno aliisque circumjectis provinciis dum bellum in Romanam Ecclesiam gesserant flagitia, clementia delevit. Mutavit inde sedes, ut tradit S. Antoninus, easque in adibus Basilicae duodecim Apostolorum contiguas locavit². At ea de re postea: nunc reliquas hujus anni res prosequamur.

12. *Inter Polonos et Cruciferos recrudescente bello, Martinus occurrit.* — Surgebat denuo bellum³ inter Wladislaum Poloniarum regem et Cruciferos Prussiae equites, quod latam ab Apostolicis internuntiis Fernando et Jacobo Lucensi et Spoletano episcopis sententiam, Poloni, ut iniquam refellerent, ac Wladislaus vehementer querebatur, causa minime cognita, fuisse ab illis datam, armisque decernere parabatur: cum Martinus imperatas jam ante inducias a S. Michaelis die sacro ad festum S. Margaritae extraxit⁴, ut excurrente eo temporis intervallo, conciliandae inter illos paci daretur opera.

« Ad futuram rei memoriam.

« Considerantes, quod si semper mortales gerant odia, et ad pestifera bella reditus sine intermissione detur, strages mortalium, non sine etiam animarum et aeternae salutis dispendiis, ac excidiis civitatum, provinciarum et regnorum hujusmodi et in illis degentium subsequenter, divinatorum cultus deperibit in eis, sicque prolabantur omnia in ruinam, ad quae ex Apostolica servitute nos convenit supra caetera vigilantius ac solertius insudare », et infra, « auctoritate Apostolica, et ex certa scientia, et habitis inter nos prius et cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus super hoc deliberatione matura atque consilio, inter regem Wladislaum, Witoldum ducem, regnum ac ducatum, hospitale, Ordinem, magistrum et fratres, dominia, subditos et degentes in illis, necnon adherentes, complices et sequaces ipsarum partium, et utriusque earum, ac etiam inter ipsas treugam, inducias et sufferentias sub spe pacis inceptivas in festo beati Michaelis Archangeli proxime venturi prorogantes, et usque ad festum S. Margaritae proxime futurum inclusive inviolabiliter duraturas, indicimus per presentes, etc. Dat. Florentiae kal. Septembris, Pontificatus nostri anno III ».

Incumbebat⁵ Wladislaus rex ad instaurandum in Cruciferos bellum, cum Pontificia auctoritate, missoque a Sigismundo rege Romanorum

Bartholomaeo Capra Mediolanensi archiepiscopo oratore, hortanteque etiam Witoldo duce Lituaniae, Pruthenica expeditio intermissa est, et eopiae, quae Volboriam confluerant, ac per Massoviam progressae in Pruthenorum equitum ditio-nem grupturae erant, sunt dissolutae.

13. *Hussitis ad arma et seditiones ruentibus, Martinus sacrum expeditionem indicit.* — Intendere idcirco Pontifex ac Sigismundus rex Romanorum curam totam ad repellendum illud bellum, ut aliud gravissimum pro rei Catholicae dignitate adversus Wiclettistas et Hussitas geriposset. Concurrerant ii ad arma post Wenceslai obitum ad quadraginta millia, duce Zischa, antequam Sigismundus signa in Bohemiam verteret: quo cunctante, Sophia regina et Zencho Wartembergensis, copiis contractis, Pragensem arcem praesidio munivere. Confluente deinde Pragae haereticorum colluvie, die noctuque inter illos et Catholicos diebus quinque acerrime ferro flammisque certatum. Inter quos tumultus Sigismundi regis legati ad regni procuracionem suscipiendam accessere, atque inducias iis legibus pepigere, ut arce Vissegradensi reddita, ac Pelzina, Piesta et aliis locis a Zischa restituta; liceret civibus ad Sigismundum oratores mittere: cujus litterae cum lectae essent, in quibus dicebatur eo modo regnum, quo a Carolo patre gerebatur, administratum iri; concepto inde metu haeretici magis fremere, et impia consilia majori studio conferre perrexerunt. Demum ad festum Natalis Domini superioris anni Brunnam in Moravia ingressus Sigismundus Pragenses oratores audivit, deditque veniam culpa ea lege, ut sublatis tota urbe repagulis, civitas pristinos admitteret magistratus. Paruit Praga, et pii omnes ejus adventum avidissime expectabant; spes enim affulgebat maxima, illius praesentia compressum iri omnes tumultus, atque Hussiticam pestem ab regno illo avertendam. Sed infelici casu Wratislaviam Silesiae metropolim ad necem magistratus a perduellibus caesi ulciscendam digressus, sceleris auctores securi percussit: quamobrem Pragenses veriti ejus severitatem, proclamantur illum in Bohemiae communem perniciem venisse, hostemque patriae, non regem dixere. Ad saeva itaque omnia sustinenda potius quam subeundum ejus imperium, se compararunt. Auditis ejusmodi tumultibus, Pontifex, cum obfirmatam adeo in pertinacia impietatem haereticorum nosset, ut non nisi armis frangi posset, ruenti eo in loco religioni consulturus sacrum bellum, quod jam antea gerendum suaserat, discussumque a Sigismundo magno suo malo vidimus, indixit, praesulesque ad sacra arma concursuros fideles crucis symbolo insignire jussit; proposuitque indulgentiarum praemia iis, qui pro fidei Catholicae splendore tuendo adversus haeticos Sigismundi regis signa sequerentur.

¹ Lib. III. Ep. cur. p. 128. — ² S. Ant. super § 3. — ³ Chron. Polon. rer. I. XVIII. — ⁴ Lib. III. Ep. cur. p. 13. — ⁵ Chron. Pol. rer. I. XVIII.

14. *Pragam obsidet Sigismundus, quem Zisca hæreticorum dux iniquis postulationibus tentat fallere.* — De hac expeditione decreta in Prageuses meminit Monstretetus, quos a clerico hæresiarcha infectos ait: additque Coloniensem, Moguntinum, Trevirensis archiepiscopos, episcopum Leodiensem, Ludovicum palatinum Rheni atque alios Germaniæ proceres sacram militiam professos. Incensum etiam Sigismundum ad bellum contra hæreticos suscipiendum a Joanne Dominico cardinale tit. S. Sixti A. S. L. refert Leander, subjicitque cum hoc anno magna pietatis eximie relicta fama, apud Budam obiisse (1), conditumque in templo Eremitarum S. Pauli, ac plura ejusdem ope implorata ad illius sepulchrum edita miracula. De quo etiam hæc scripsit S. Antoninus: « Usque in hodiernum diem habetur in magna veneratione et clarere dicitur miraculis ». At serius quam res poscebat, Sigismundus distincta cruce signa extulit: nam adductis secum Misniæ et Brandeburgi marchionibus, Saxonie duce atque Alberto genero duce Austria, apud Pragam castrametatus, Hussitas ab obsidione Vissegradensis arcis depulit, urbemque perduellem magnis molitionibus constrinxit: irritum tamen conatu omnia peregit; Zisca enim tanta arte bellica Catholicorum excepit impetus, ut cum Sigismundus in perduellem urbem vi per-rumpere non posset, ad accipienda solemniori ritu regni Bohemici insignia referat Dubravius illum inducias cum hoste, iniquis etiam legibus pepigisse, quas idem auctor recenset, ac latentem sub fallaci specie hæreticorum improbitatem detectam Sigismundi oratione narrat: « Tentat, inquit, si aliter finire bellum nequeat, ut induciæ saltem ad longius tempus fiant. At illi inducias quoque alia conditione facere abjurant, quam ut prius quatuor religionis capita rala habeat et confirmet. Primum erat, ut verbum Dei per regnum Bohemie libere absque cujusquam interpellatione a sacerdotibus annuntiaretur. Secundum ut item libere sacramentum Eucharistie sub utraque specie, panis videlicet ac vini, omnibus Christi fidelibus peccato mortali haud obnoxio ministeretur. Tertium ut a clero bonorum possessio et in iis jurisdictio auferatur, et ordo illorum, ut ad vitam Evangelicam et Apostolicam redigatur. Quartum, ut omnia peccata mortalia, ac præcipue publica, et alia legi Dei contraria vitia, in quovis statu

rite et cum ratione per eos, ad quos pertinet, corrigantur et prohibeantur.

« Perfectis Sigismundus capitibus: Latet, inquit, anguis in herba, plenus veneno insanabili. An ignoramus alios præterquam sacerdotes in regno exstare concionatores, ut sutores, cappones, stabularios? Quare non libertas hic, sed summa concionandi licentia queritur? Deinde utramque Eucharistie speciem requirunt, quasi nos corpus sine sanguine accipiamus, cum Dominus panem vivum, quem sumimus se nominet; vivere autem corpus absque sanguine nequit, sed manet cadaver, quod nec sibi nec aliis prodest; ac videte aliam in verbis fraudem, qua infantibus illi lenocinantur, quibus calicem propinant dicentes, non esse eos peccato mortali obnoxios ideoque communionem Eucharistie dignos, cum Apostolus diserte scribat: *Probet autem seipsum homo*; et infantes hoc facere nequeant, nam in hoc, ut bona a clero tollantur, sacrilegi suis rebus, non autem religioni consulunt meluentes, ac merito, ne rapta ac ablata ex camera nostra atque aliis templis cogantur restituere; itaque malunt etiam illa, quæ Deo consecrata sunt, in usum suum perdere, tam scilicet pii sunt. Nam illud postremo de corrigendis peccatis nugacissimum: qui enim fieri potest, ut auctores delictorum iidem fiant errorum censors, cum omnibus notum sit quanta inter vitiosos concordia existat? Proinde ne nos fallant animi pertidorum sub vulpe latentes, si placet differamus in presentia responsa ad capita oblata, illisque interim renuntiemus nos cum maturo consilio deliberare, ac suo tempore ad omnia illis respondere velle, nunc autem rebus omnibus coronationem nostram auferere ».

15. *Pragenses Ecclesie expilata, plures urbes ab hæreticis occupata.* — Antequam igitur Sigismundus castra a Pragensi agro amoveret, in arce Vissegradensi post festum S. Jacobi in templo principe a Conrado archiepiscopo Pragensi Bohemica corona exornatus est (2), Cuthnamque abitudem, soluta post sex hebdomadas Pragæ obsidione, suis male rebus consuluit, cum sacram gazam feretrumque S. Venceslai ex auro puriore conflatum, ut stipendia militi solveret, abstulit, pollicitus se refecto arario erepta repositurum; ex eo enim in pejus cuncta quotidie inclinare coepere. Zisca solutus metu, Pragenses Ecclesias facto impetu expilavit: cumque ob

(1) Joannis Dominici cardinalis Ragusini ex Ordine Prædicatorum obitus nunc anno serius hic in Annalibus consignatur, ejus testimonio exhibeo e Dominicana laudat horum annorum scriptorem Germanum, Hermannum Conerum, in Chronico vulgato ab Ecardo in corpore historicæ, med. ævi to. II. Ille enim ille ad annum 1419: « Dominus et frater Joannes Dominici cardinalis Ragusinus frater Ordinis Prædicatorum obiit in Moravia ». Ex Diario pariter Byzynii constat sequentis anni 1420 mense Martio alium jam Pontificis legatum ad res Bohemicas missum, quem Byzynius ibidem Ferdinandum appellat. Ex quo intelligimus cardinalem Ragusinum jam obiisse.

MANSI.

(2) Certa dies, qua Sigismundus regni Bohemici coronam solemniori ritu assumpsit, indicatur Byzynio in Diario; fuit vero illa die XXVIII Julii, quam tunc in Dominicam incidisse idem Byzynius recte notat. Errat vero annalista in assignando loco, non enim in Vissegradensi arce, sed potius, eodem scriptore teste, in castro Pragensi, regium illum insigne accepit.

MANSI.

urbis decora abolita, Pragensium iusta odia contraxisset, inde digressus sceleratorum hominum turmis stipatus, nullo aetatis sexusve discrimine, Catholicos obvios ferro flammisque est insectatus; insigniaque oppida aliquot evastavit. Pragenses etiam Hussite Wissegradensem arcem obsidione pressere: ad quam solvendam cum Sigismundus duxisset Catholicum exercitum, magna clade accepta, signa reflectere coactus est, atque arx ad deditionem ab hæreticis perpulsa fuit; ac Novum castrum a Wenceslao olim conditum ab illis pariter expugnatum eversumque est: tum sacerdotes ac religiosi viri vivi combusti, aliique ex conspicuis Catholicis crucidati sunt: « Ut intelligere », inquit Coctaus, « possit rex infeliciter datam fuisse capitaneis auream S. Wenceslai tumbam cum reliquis Ecclesiæ etenodiis in stipendium ». Intulere dein Pragenses victricia arma pluribus urbibus, quæ Sigismundo regi parebant, ac Brodam Bohemicam, Nymburgum, Cutnam, Coloniam, Mutam, Polls, in suam potestatem redegere; dicatas Deo opes expilavere vertereque in profanos usus, viros vero Ecclesiasticos sceleri non assentientes morte turpissima percipere, quos martyrii gloriosam palmam accepisse haud profecto dubium est. Rem vero male gestam a Crucesignatis, aut Monstreletus, cum magis privata cupiditati, quam divinæ gloriæ servirent, ac sacram militiam ab iis abjectam fuisse.

16. *Salisburgensis Synodus.* — Aspergere etiam aliis Germania provinciis pestiferum hæreseos virus conatos Hussitas, ex Salisburgensi Synodo constat (1), quæ celebrata est hoc anno ab Eberhardo ejus urbis archiepiscopo A. S. L. ad excolendos cleri mores, atque in pristinum sanctitatis nitorem rem Christianam restituendam, ad quod præclarum opus ex redintegrata Ecclesiarum conjunctione permotum se fuisse Eberhardus ipse ait. Sancitum in primis est Romanæ Ecclesiæ doctrinam de sanctissima Trinitate colendam esse. Adversus vero Joannis Wicleffi et Joannis Hus serpentem in Germania impietatem lata est anathematis sententia in eos, qui negarent sacramenta a sacerdote noxa lethali devincto confici posse: « Statuimus », inquit Acla, « ut si aliquis clericus vel laicus utriusque sexus, cujuscumque dignitatis, religionis vel status existat, ausus sit præsumptione damnabili publice prædicare, aut occulte docere, credere vel tenere, quod sacerdos in mor-

tali peccato existens non possit conficere corpus Christi, seu sic ligatus non possit solvere vel ligare suos subditos a peccatis, pro hæretico et incredulo habeatur: quem errorem hujus sacri Concilii approbatione damnamus, anathematizamus et penitus reprobamus, cum sacræ Scripturæ dicat auctoritas, quod sive bonus sive malus sit minister, per utrumque Deus effectum gratiæ confert: non enim, quæ sancta, coinquinari possunt, nec ipsa sacramenta propter hominum malitiam profanari; unde sacerdos, quantumcumque pollutus existat, divina non potest polluere sacramenta ». Edite aliæ sanctiones de immunitate Ecclesiastici ordinis tuenda, simoniaca labe abolenda, interdicto Ecclesiastico, cum inferri contingeret, non violando: tum ad arcendos hæreticos Wicleffistas et Hussitas, qui ovina specie facti irreperant in Salisburgensem provinciam, propositis anathematis atque interdicti pœnis in loca, edictum est, ne quis errores et hæreses a Constantiensi OEcumenico Concilio damnatos privatim aut publice docere pateretur, illosve audiret; obstrictique fideles ad suos præsules ea labe, ejusve infamia aut suspicione notatos deferendos: magistratibus vero data hæc imperia: « Omnibus ducibus, comitibus, baronibus, capitaneis, burgraviis, castellanis, magistris civium, consilibus, iudicibus et officialibus aliis quibuscumque districte præcipimus et mandamus sub pœnis præmissis, ut ad requisitionem suffraganeorum nostrorum, eorundem vicariorum seu inquisitorum pravitatis hæreticæ, seu cujuscumque alterius prædictorum taliter de hæresi infectos, infamatos aut suspectos incarcerare, captivare aut delinere debeant et teneantur: et si tales se prætenderent in sacris ordinibus constitutos, nobisque ac nostris suffraganeis, archidiaconis, vicariis et eorundem officiis, ac hæreticæ pravitatis inquisitoribus deputatis pro nunc, aut in nostra provincia postea deputandis, tradant et assignent taliter denunciatos et suspectos, ut pro exstirpatione tam periculosi criminis libere procedant et procedi faciant juxta canonicas sanctiones. Receptatores quoque, fautores et defensores eorundem pœnis, ut præmittitur, volumus subjacere ».

Cum vero ii, simulata resipiscentia, redire persæpe ad flagitium et virus diffundere consuevissent, sancitum ut post damnatum ab ipsis errorem annuo carcere teneantur; monique omnes suffraganei episcopi, ut ad hæreseos se-

(1) Synodus ista Salisburgensis in Germania celebris anno non suo hic in Annalibus consignatur. Anno enim 1418, provincia Salisburgensis Synodus convenit, in qua provinciarum episcopi mutuum inter se fœdus inierunt contra laicos clericorum et Ecclesiarum insultatores; cujus rei Tabulas anno illo, die octava post festum S. Martini signatas, Hansizius, German. sacr. to. II, pag. 468 vulgavit. Ille vir ille doctissimus merito ad eandem Salisburgensem synodum pertinere censet statuta illa synodalia Salisburgensia, quæ in Collectionibus Conciliorum leguntur, et cum anno 1420 minus accurate illigantur. Hanc ejus conjecturam amplector, cum præsertim Andreas Ratisponensis, qui per hos annos in Germania scribebat Chronicon ab Ecardo in corpore historie. to. I vulgatum; unius tantummodo Synodi Salisburgensis provincialis ad annum 1418 meminerit his verbis, quæ statuta illa Salisburgensia jam edita, indicare videntur: « Salzburge Concilium provinciale XVIII die mensis Novembris celebratur ».

mina extinguenda strenue incumbere. De Judæis decretum, ut signo externo incederent, quo ab aliis discernerentur. Ad muliebrem vero cultum nimium ad modestiam Christianam redigendum, hæc sancita sunt: « Mandatur sub pœna excommunicationis omnibus laicis et sub obstatione divini judicii, ut uxores suas et filias et alias mulieres, in præsentia vel familiari potestate constitutas, faciant honeste incedere, prohibeantque ne nimiam in vestibus longitudinem et in aliis mulierum ornamentis exquisitam superfluitatem habeant. Quibus etiam mandatur sub pœna excommunicationis, ut in his pareant maritis suis, alias Eucharistiæ communionem priventur, et per censuram Ecclesiasticam arceantur. Et in fine mandatur sæcularibus potestatibus, sub pœna præfata, ut ad corroborationem hujusmodi statuti, faciant hanc constitutionem exacte observari ».

Pari diligentia ab aliarum provinciarum episcopis compressa est hæresis Hussitica ne latius serperet, restituendaque morum sanctitati navata opera. Nicolaus quidem Serarius de Conrado Moguntino archiepiscopo refert, illum hoc anno ad cleri provinciæ suæ solutiores mores constringendos incubuisse.

17. *Nicolai Serarii errores et damnatio.* —

Disseminarat paulo ante in Belgio Nicolaus Serarius Eremitani Ordinis S. Augustini nonnullos Wicleffi errores, nempe sacrificia a concubinariis sacerdotibus peracta non valere, neque orandos esse sanctos vel colendas reliquias; tum plures propositiones publicam offensionem inferentes temere fuderat, eaque de causa in Concilio Constantiensi honesto carcere in cœnobio Metensi damnatus fuerat. Sed cum nonnulli religiosi parum acule rei gravitatem perpendentes, quod ille adversus parochos religiosorum causam acerrime egisse videretur, quesiti sunt illum, graviore, quam par erat, pena affectum fuisse. Itaque recognitis iterum judiciariis Actis, Martinus priorem sententiam confirmavit, hasque litteras jussit promulgari:

« Venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiscopis, episcopis et dilectis filiis electis, abbatibus, prioribus, præpositis, decanis, archidiaconis et aliis Ecclesiarum et monasteriorum prælatis et inquisitoribus hæreticæ pravitatis, ad quos præsentis litteræ pervenerint, salutem, etc.

« Dudum, postquam venerabilis frater noster Joannes episcopus Tornacensis dilectum filium Nicolaum Serarii Ordinis fratrum Eremitarum S. Augustini professorem, in sacra theologia magistrum, qui maligno inflatus spiritu, credens plus sapere quam oportet, in civitatibus et diocesis Tornacensi et Cameracensi, ac partibus illis contiguis immaculatæ Ecclesiæ puritatem inficere et dirumpere, ac simplices et vulgares Christianos populos in æterna damnationis interitus viam ponere satagens, eis articulos in-

transcriptos hæretica labe et erroribus infectos, scandalosos, seditiosos, temerarios et injuriosos per nonnulla tempora in suis publicis sermonibus et aliis publicaverat, prædicaverat et divulgaverat; et quod illos defendere tanquam veros se jactabat in suæ dictique populi animarum periculum, necnon cleri illarum partiumurbationem gravissimam perniciosissimumque scandalum ad inquisitionem auctoritate ordinaria descenderat, et in ea causa hujusmodi diutius processerat, testes et alias probationes recipiendo super articulis et assertionibus memoratis, quorum tenores sequuntur in hæc verba: Caritas est ad Deum et proximum, et non ad seipsum. Deus non remisit, neque remittere potest culpam peccatori absque prævia contritione. Presbyteri publici concubinarij non habent auctoritatem seu potestatem absolvendi peccatorem, et peccator confessus sacerdoti publico concubinario recedit absque absolutione. Orationes et preces missales talium sacerdotum publicorum concubinariorum sunt nullius valoris, et missæ per tales concubenarios celebratæ pro defunctis aut vivis sunt nullius valoris. Oratio non debet dirigi nisi ad Deum solummodo, et non ad sanctos. Curati dicunt parochianis suis, quod saltem semel in anno parochiani tenentur confiteri suo proprio curato. Religiosi presentati sunt proprii sacerdotes et veri curati. Curati impediunt parochianos suos ne dent, nec faciant elemosynas, dona aut legata Mendicantibus, et ne dicti parochiani eligant sepulturas suas in domibus dictorum Mendicantium. Mendicantibus presentatis, ipsis confessus licite potest recipere corpus Christi, et non potest nec debet curatus confessor mendicantibus præfatis denegare corpus Christi, quod si denegat dictus curatus peccat mortaliter et est excommunicatus. Statim peccato mortali commisso, peccator sub pœna peccati mortalis debet illud confiteri priusquam obliviscatur. Non est mulieri opus purificari: quinimo hoc scilicet purificari est judaizare. Presbyteri publici concubinarij sunt pejores Juda, qui de oculis Apostolorum suam nutriti concubinam et suas proles. Presbyteri publici concubinarij sunt excommunicati et se cum publice scienter participantes.

18. « Plures sacerdotes a modico tempore citra licentiaverunt fecte suas concubinas; fecte, inquam, quia occulte bibunt et comedunt cum suis concubinis, quod nullus debet pati, imo cum eisdem sacerdotibus concubinariis publice conversantes et eos favorisantes sunt in pari peccato, et peccant qui eos nituntur excusare falsis glosis. Si parochiani alicujus curati concubinarij publici bene Deum diligenter, deberent inhibere suo curato publico concubinario, ne missam aut aliud divinum officium coram eis

¹ Abrogata fuerant ab Urb. VI privilegia religiosorum.

parochianis celebraret. Facientes celebrare missas per sacerdotes concubinarios publicos, peccant mortaliter. Audientes scienter missas sacerdotum publicorum concubinariorum peccant mortaliter: in aliquibus sermonibus suis vocavit obstinatos et reprobos, adjiciens ulterius, quod non sine causa presbyteri vocantur ribaldi. Deferre honorem feretro B. Antonii erat crimen idololatriæ. Illi qui dant ad comedendum porcis bajulantibus campanulam B. Antonii peccant mortaliterratione præcedente. Multum mirabatur quomodo prælati sustinebant tale, quod scilicet deferre hujusmodi feretrum per patrias suas propter larga donaria, quæ a religiosis S. Antonii habebant. Deputati ad portandum hujusmodi feretrum non sunt nisi trumpatores et abusatores, id est, impostores. Nec credebat, quod religiosi præfati super deportatione feretri cum cæteris, quæ ibi fiunt, obtinuerunt aliqua privilegia: hoc faciunt indebite et injuste populum seducendo. Non credebat fore verum, quod habeant illi religiosi indulgentias a papa pro dando aliquid B. Antonio, seu nuntiis ejus, seu porcis portantibus campanulam B. Antonii, addens quod nunquam aliquis papa dedit indulgentias pro dando victum animali. Tales religiosi et nuntii ipsorum intulerunt timorem audientibus, et præsertim in villagiis, quod S. Antonius comburit eos et ideo timore perterriti si non habent nisi unum denarium, darent eundem.

19. « Sacrosancta Synodus Constantiensis, ad quam dictus Nicolaus personaliter accesserat, et ad cujus Synodi articuli et assertiones prædicti notitiam pervenerant, tunc Apostolica Sede vacante, tantum seclis, ne, sapore zizanie procurante, in hujusmodi Christiana fide et populo peramplius pullularet, radicibus extirpare cupiens, et de præmissis certam notitiam non habens, venerabili fratri nostro Joanni patriarchæ Constantinopolitano, in dicta Synodo, et ipsius potentissimum membrum existenti causam inquisitionis hujusmodi ad se advocans, eum ad instantiam dilecti filii Michaelis de Brodathenonitali, clerici promotoris et instigatoris causarum fidei Catholice, cum idem Nicolaus tunc apud Sedem existeret prædictam, ut præfertur, erudiendam commisit sine debito terminandam. Et deinde, postquam idem patriarcha ad dictorum articulorum et assertionum, ad id vocatis et præsentibus Nicolao prædicto magnoque archiepiscoporum, episcoporum, abbatum et aliorum in eadem theologia, necnon jure canonico et civili magistrorum et doctorum numero, discussionem et examinationem diligentem, necnon circa illorum per Nicolaum prædictum assertionem et defensionem, informationem processerat, nos divina favente clementia, ad summi Apostolatus apicem assumpti juxta debitum Apostolatus officii nobis injuncti hujusmodi hæreses et errores cupientes a fide

et populo exterminari prædictis, præfato patriarchæ commisimus, ut causam prædictam in eo statu, in quo tempore assumptionis nostre hujusmodi coram eo remanserat, resumeret, eamque ulterius audiret et sine debito terminaret juxta tenorem commissionis antedictæ.

20. « Postea vero per eundem patriarcham super articulis et assertionibus memoratis cum archiepiscopis, episcopis, abbatibus cæterisque magistris et doctoribus præfatis, discussione et examinatione peramplioribus Catholicis et veridicis et super eorum prædicatione et assertionem hujusmodi per Nicolaum memoratum factis, ut præfertur, sufficientibus probationibus iam per fide dignorum testimonium in hujusmodi causa productorum et examinerum attestationem fidelem, quam alias etiam per processum per dictum Joannem episcopum eadem auctoritate factum, ut præfertur, præhabitis, præfatus Nicolaus Spiritus sancti gratia ad viam veritatis reductus in præmissis se turpiter errasse et deliquisse cognoscens, dicta durante Synodo certo, peremptorio termino competenti sibi per eundem patriarcham super hoc assignato, coram eo in judicio comparens non compulsus, non coactus, sed sponte et libere puro corde et animo, ut ore proprio dicebat, asseruit et confessus fuit se cum determinatione dictæ Synodi firmiter credere nonnullos ex eisdem articulis et assertionibus fore hæretica labe infectos, alios erroneos, aliquos scandalosos et seditiosos, et aliquos temerarios ac injuriosos, ac eos penitus revocavit et nihilominus juramento solemniter professus fuit se semper sancte, firmiter et fideliter cum sancta Catholica et Apostolica Romana Ecclesia in suis determinationibus et ordinationibus illis semper obediendo, in iis præsertim, quæ ad fidem pertinent eandem, etiam quoad damnatæ memoriæ Joannis Wicel et Joannis Hus condemnatos articulos, cum quibus aliqui ex eisdem articulis et assertionibus per eundem Nicolaum prædicatis et publicatis, ut præfertur, connexionem habere noscuntur, anathematizans et detestans omnes et singulos hæreses et errores articulorum prædictorum, quodque in sacramentis et clavibus dictæ Ecclesiæ, veneratione sanctorum et illorum reliquiis, ac indulgentiis in unitate ipsius Ecclesiæ integre et perfecte absque dubio permanere; et si ipse contra prædicta aliquid senserit aut prædicaverit publice vel occulte, verbo vel in scriptis, canonum severitati se subjecit, ipsamque confessionem manu sua propria subscriptam ad regnum Franciæ et studium Parisiense, ac nobiles et communitates prædictarum Tornacensis et Cameracensis civitatum et diocesium, ac oppidorum circumjacentium dirigi voluit, ne quis nomine sui articulos et assertiones suprascriptas approbaret, quos voluit, rogavit et obsecravit ne ulterius suas aures offenderent, publice ad

eorum detestationem notoriam concremari ».

Subdit Pontifex, ut patriarcha, cui erat ea causa commissa, in archiepiscoporum, episcoporum, præsulum ac doctorum conventu rogatis sententiis pronuntiavit, Nicolaum Tornacenses et Cameracenses improba doctrina intecisse, eumque reliquo vitæ tempore ad ea loca triginta leucarum intervallo et circuitu accedere vetuerit, ac si justa intringeret, forensibus magistratibus tradendum decrevisse : signaque penitentiae præbentem censuris solutum in gratiam cum Ecclesia restituerit, atque ad expiandum scelus injunxerit, ut in domo Augustinianorum Metensium, cujus septa carceris loco designavit, se contineret biennio, quo toto cum nullo non religioso viro verba faceret. Postea vero nonnullis Augustinianis, Prædicatoribus, Minoritis et Carmelitis querentibus, Nicolaum duriori pœna affectum, se Antonio tit. S. Susannæ presbytero cardinali partes dedisse, ut de sententiæ æquitate cognosceret ; eumque re in antistitum et doctorum cœtu amplissimo discussa, sententiam a patriarcha latam ut justissimam confirmasse : atque ideo Martinus ad excindendos Nicolai Securarii errores imperat præsulibus, ut litteras hæc divulgent, et in Nicolaum, si promissa jussa violarit, animadvertant. « Datum Florentiæ VIII id. Januarii, anno III ».

21. *Wicleffistæ in Scotia.* — In Scotia hoc circiter anno deprehensi sunt hæretici Wicleffistæ nonnulli, qui docebant infantes fidelium parentum non esse baptismo abluendos, quod jactarent Spiritus sancti gratiam in eos infundi ; neque Confirmationis sacramentum usurpandum, quod abunde divino verbo confirmarentur. Recenset hæc Thomas Waldensis ¹, cujus verba visa sunt hic referenda : « Subito vox novorum ad aures insonuit, quod de septem capitibus bestię in Apocalypsi Joannis ascendentibus de mare, revera nostro Oceano, cujus ingens insula Anglia est, cujus germen spineum Wicleff erat unum caput, quod cum quasi occisum erat, in morte se extulit redivivum, et plaga mortis ejus curata est per quosdam Lollardos Silvestris Scotiæ jam in presentiarum sub Henrico Cantuariensi archiepiscopo deprehensus : et iterum ipso anno per alios sub Guillelmo Norvicensi sacris præsulibus indicatos nomen blasphemię capitis hujus, hoc est, quod factus e fidelibus propagatus non sit sacramentaliter baptizandus : imo parvulis dixerunt inutiliter baptismum conferri secundum ritum quem servat Ecclesia pro eo, quod quam cito anima est corpori unita, infunditur gratia Spiritus sancti per quam sufficienter parvulus baptizatur, et cum ad annos pervenerit maturiores, ita quod intelligere sciat verbum Dei, est sufficienter confirmatus. Recitavi superius in libro V de Sacramentis circa

centesimum capitulum varias hæreses, quas malo suæ mentis arbitrio varii homines circa hunc articulum ediderunt. Pelagius dixit baptismum necessarium parvulis ad inducendum eos in regno colorum, non ad rationem primæ delicti ; quod secundum ipsum nullatenus contraxerunt : Vincentius dixit eos trahere originale delictum sine baptismo, tamen duci posse in regnum colorum in resurrectione finali. Dixerunt et quidam, quod saltem fidelium filii jam a mundis parentibus geniti nullum haberent peccatum : baptizandi tamen sunt, ut fideles et Christiani nascantur.

22. « Quartus sunt nostri Wicleffistæ baptismum Ecclesiasticum inutilem judicant parvulis contra omnes prædictos, sed sufficienter eos esse mundatos et sanctos, quia de sanctis parentibus et Christianis nascuntur. Cum ultimis hæretici olim Albigenses dicti Publicani hanc invenerint vesaniam, prout in quodam sermone de Synodo, qui incipit : *Sic nos existimet homo* ; queritur Petrus Blesensis : « Novi, inquit, Amorrhæi et « novi Philistæi nos oppugnant, novi quia et recentiores hæretici succreverunt, quos Publicanos aut Paterinos nominant. Ii sunt, qui nec in parvulis baptismum admittunt, nec in sacerdotibus gratiam Spiritus sancti, nec in laicis « fidelibus consortium copulæ conjugalis. Isti « hodie multiplicati sunt super numerum ; et si « hæc hæresis alicubi exstinguitur, alibi sicut capita hydræ multiplicius redivivit ». Hæc ille. Ista hæresis ducentis annis quasi repens sub terra in nostris Wicleffistis erumpens incipit scaturire de novo. Ipsos quidem tertios in errore tam vehementer Augustinus admirando conspexit, ut nec in mentem sibi omnino venerit quemquam posse talia cogitare vel dicere ; quid ergo dixisset de quartis, qui omnem contra legentium, scribentium aut credentium ordinem a Christi tempore errorem proferunt hactenus inauditum, quod parvuli fidelium mundi sine peccato nascuntur de mundis, et ideo baptismus eis ut inutilis ? Horum tractatum nondum vidi, nec quid eos ad hoc moveat auctoritate Scripturæ : prospexi hoc dumtaxat, quod transeuntes audieram illos hoc Apostolicum proferre constanter primæ Corinth. VI : *Sanctificatus est vir infidelis in muliere fidei, et sanctificata est mulier infidelis per fidelem virum, alioquin filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt.* Ex quo conficiunt filios fidelium mundos sanctosque prodire ex utero ». Eundem errorem aliqui tuentur adhuc novatores : cumque ex eo ad Baptismum conferendum sint segniores, non raro inter ipsos infantuli imbecilles moriuntur antequam Christi lavacro fuerint lustrati.

23. *S. Bernardinus in Italia inclarescit.* —

Dum hi perdendis animabus operam dabant, excitavit divina pietas in Italia S. Bernardinus.

¹ Wald. tom. III. tit. V. de baptism. sacram. c. 33.

dinum Senensem Minoritam, cujus supra ¹ mentionem fecimus, quem sacris concionibus hoc tempore ad redintegrandam Christianae disciplinae dignitatem et amplitudinem magna cum divini Numinis et Ecclesiae gloria desudasse, ex fide dignissimis Monumentis refert Lucas Waddingus ²; additque ipsum ad inferendum omnium cordibus, in iisque augendum domini Jesu Christi amorem, sacrum ipsius nomen in tabellis depictum adorandum proposuisse: eam vero rem novam dissensionem inter pios viros, qui contrarias interpretationes afferebant, peperisse. Sed S. Antoninum ³ de ea re audire praestat: « Quidam, inquit, fuit Ordinis Minorum frater Bernardinus nomine, Senensis natione, venerabilis vitae et famae praeclearae, egregius praedicator, qui quotidie post missarum celebrationem populis, praedicabat discurrens per civitates et oppida Tusciae, Longobardiae et ducatus Spoletani, et cum tanta gratia, ut Ecclesias et plateas audientibus impleret, et fructum plurimum Deo offerret ex verbi Dei semine per eum sparso. Ille quemdam circum mellifluum adinvenit, ut creditur, pia intentione, ut scilicet mellifluum nomen Jesu quasi obliteratum in cordibus fidelium invalesceret: nam pictum vel sculptum Jesu nomen in magna tabula ornata populo ostensum faciebat adorare. Hoc etsi simplicibus videretur devotionem afferre, sapientes arbitrabantur idololatriam vel saltem ad superstitionem tendere, cum populi magis venerarentur illius litteras, quam significatum per eas, scilicet Jesum Christum. Imitati sunt eum aliqui praedicatores Ordinis Minorum, tales tabulas cum illo nomine in processionibus ferentes et cruci, quae de more antefertur, preferentes. Hinc ortae sunt magne in populis contentiones, aliis factum commendantibus, aliis reprobandibus: eum etiam aliqua ad exaltationem illius nominis praedicando Bernardinus proferret, quae veritati non videbantur inmiti. Demum ad curiam Romanam citatus super his fuit, et Martinus, habita prius solemniter per magistros et praelatos discussione materiae et rationis, ad inventionem illa, ut superstitiosa et periculosa ostensa, Martinus prohibuit illud amplius fieri, nec populis sic ostendi: quod Bernardinus filius obedientiae humiliter mandatum acceptavit et integre conservavit ». Tradit porro Waddingus ⁴ postea Pontificem, cognito S. Bernardini pio ardore, permisisse, ut coeptis insisteret, ac nomini Jesu crucem fuisse superadditam.

24. *Utinensium dissidia mire sublata.* — Hoc anno Utinenses, cum in Venetorum provincia mutuis odiis et cladibus se dilaniassent, demum contra omnium expectationem, dum anniversariam B. Bertrandi, patriarchae olim sui, memo-

riam recolerent, mutalis caelesti quodam prodigio repente eorum animis, in concordiam sunt redacti, ut narrat Vite ¹ et miraculorum ejus scriptor haece verbis: « Inter praescripta miracula, qui beati sacro ex corpore Bertrandi olim ex multis apparuerunt, hoc proculdubio ab omnibus mirabilis creditur existisse, quod millesimo emicuit quadragesimo vigesimo, Indictione xiii, die vero sexta Junii: nam cum tota Forijulii patria diu fuisset foretque maximis discordiis agitata, praesertim haec Ulini terra, in qua corpus ejus annuatim solemniter colitur et devote, hic beatus Bertrandus tantis angustiis tantisque tribulationibus, quante perseverarant, finem imposuit condecentem, graves discordias et inexorabiles mitigando, quae quidem cives inter Utinenses annis quampluribus vigerant: una etenim pars civium alteram crudeliter in exilium relegarat, et ipsorum bona sub praecanis voce vendebantur in foro. Communitas ex hoc profecto parvam consequabatur utilitatem: et heu! si quis expulsorum casu capiebatur, ipse truci suspendio tradebatur ». Et infra: « Nemo has discordias poterat mitigare: tanta quotidie fiebant enormia, quod vix verbo posset aliquis explicare; et ut breviter multa, quae poterant evenire, unico verbo perstringam, totius terrae Ulini destructio ab omnibus iniquissima timebatur, consideratis animorum motibus truculentis. Miseratus itaque B. Bertrandus tandem hos terrores atque calamitates tranquillam reduxit in pacem; quod miraculosum valde et inopinabile videbatur: in die namque sui obitus, dum ad sui memoriam exsequiae celebrarentur eximiae, uti annis fuerant continuis celebratae, inter omnes quietissimum est concordium consecutum: expulsi revertuntur in terram Ulini, nulla facta sanguinis effusione, quod ab omnibus incredibile putabatur. Quis non credat esse mirabile hoc? Fide digni quamplurimi praesenserunt, omnium communis erat opinio atque judicium, B. Bertrandum suis efficacibus factis intercessionibus tam salubre suffragium impetrasse a Virgine gloriosa, cujus protectioni tota est patria recommissa ».

25. *B. M. Virginis opem vir simplex experitur.* — Eodem anno vel paulo ante, admiranda res contigit, quam narrat Thomas a Kempis ² pietatis laude florentissimus, ut beata Virgo religiosum virum simplicem, qui defectionem ab Ordine suo demonis astu subornatus mente agitabat, caelesti viso confirmare in suscepto vitae instituto dignata sit: « Erat, inquit, apud nos laicus quidam Egbertus nomine senex et prope aetatis, devotus Deo et B. Virgini, ac fervidus sanctae paupertatis amator. Ille secundum vires suas fortiter laboravit terram fodiendo et

¹ An. Chr. 1417. num. 15. — ² Wading. hoc an. num. 3. — ³ S. Antonin. III. par. tit. xxii. c. 7. § 3. — ⁴ Wad. hoc an. num. 3.

¹ Ms. Vallie. bibl. de Vita et mirac. B. Bert. p. 23. — ² Thom. a Kemp. III. par. serm. ad novil.

transvectando, atque in laboribus desudans Dominice Passionis labores recogitabat, et fatigatus ex labore pro relevamine corporis orationi insistebat. Hunc Satanas diu tentavit, ut de monasterio recederet, et per mundum mendicatum iret, putans quod hoc Deo magis placeret, quia hic multa commoda haberet, quibus indignus esset. Sed ab hac opinione consilio prioris et fratrum admonitionibus retractus est, ne se periculo daret, et per mundum vagando finaliter erraret; sæpe enim callidus tentator sub specie melioris boni simplices decepit, et a bono incepto per mutationem loci ad inconstantiam animi trahit: cumque adhuc minime contentus esset ad manendum, nec tamen auderet inconsulte sine licentia recedere, inter hæc tentamenta confugit ad B. Virginem per devota orationum suarum suffragia.

« Quadam igitur die fatigatus ex labore, reclinavit se ad orandum juxta vehiculum suum, sicut sapius faciebat, invocando B. Virginem, et nominando Jesum Christum. Cum ergo solus jaceret prostratus in terra, parum soporatus est dulci sopore in Domino, viditque valde venerabilem Dominam sibi assistentem et pia admonitione hæc verba dicentem: Maneatis in loco isto, et quod prior vobis consulit et dicit, hoc faciatis. His dictis, honorabilis Domina statim disparuit, et ille ad se reversus et expectatus uberrime fleuit: deinde ad priorem festinanter accessit, et ea quæ viderat et audierat, per ordinem cum gemitu et fleu ei referebat. Ad quem prior, tanquam pastor bonus ovem tristem consolando, respondit: Bene placet hoc mihi, chare Egberte: maneatis nobiscum, sicut Domina nostra vobis modo ostendit et dixit. Nec diu postea supervixit, sed brevi labore æterna præmia accepturus, cum multa patientia in obedientia perseverans bono fine, in octava S. Joannis Apostoli et Evangeliste infra matutinas obdormivit in Domino, anno Domini MCDXX ». At de his satis; nunc ad Orientales res se convertit oratio.

26. *Mahomes I Turcorum imperator, contra quem Martinus sacram indicit expeditionem.* — Reversus¹ ex Asia Mahometes primus Turcarum rex, Christiano imperio excidium minitabatur: ad ejus frangendos impetus aliorumque infidelium arcendas irruptiones, Sigismundus Romanorum, Hungariæ Bohemiæque rex signa attollere meditabatur: quem tamen, ut vidimus dicemusque postea, Bohemorum hæreticorum perduellio nimium distinuit. Pontifex vero concepta spe felicius, quam obtigit, bellum Bohemicum confectum iri, præsulibus dedit imperia² mense Julio, ut pios quosque ad religiosam militiam, accepto crucis symbolo, profitendam in Turcas cæterosque fidei hostes pro Christiane religionis dignitate concitarent:

« Venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiscopis, episcopis ac dilectis filiis electis, administratoribus, abbatibus, prioribus aliisque Ecclesiarum et monasteriorum praelatis, necnon cæteris Christiane religionis professoribus, ubilibet constitutis, ad quos præsentis littere pervenerint, salutem etc.

« Charissimus in Christo filius noster Sigismundus Romanorum rex illustris, prout tam fide dignorum relatione plurimorum quam celebri increbrescente fama didicimus, sicuti in spiramine fulciete divino, in universalis tunc scissuræ suppositæ reintegratione Ecclesiæ, etiam non sine gravium sarcina expensarum, immensos fructuosissimosque non abnuit subire labores. Ita fidei zelo, devotionis fervore et compassionis pietate suadentibus, ulteriori ejusdem religionis propagationi intimis attendens affectibus, cupiensque sibi, qui etiam Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ Croatiæque rex esse dignoscitur a rege supremo collatam, in gloriosi sui exaltationem nominis, et adversus Turcos ac infideles alios, qui in sui prosilium contumeliam Creatoris, exacuere potentiam, illos, terras quoque et loca eorum subacta faucibus, dextera sibi propiliante divina, in forti manu brachioque extenso, fidelium accitis exercitibus persequi, invadere, ac suavissimo ejusdem religionis jugo subdere proponat, nostras et ipsas Ecclesiæ, pro tam felicitis consummatione negotii, partes implorans adjutrices.

« Hæc itaque tam salutare præfati Romanorum regis propositum maximis in Domino laudibus extollentes, ac pro ejusdem successu directis in cælum oculis, ei cujus negotium geritur immensas proinde gratias exsolventes; omnes et singulos reges, duces, marchiones, principes, comites et barones, potestates, capitaneos, magistratus et quoslibet alios officiales, ac eorum locatenentes, communitates quoque civitatum, universitates oppidorum, castrorum, villarum et aliorum locorum quorumcumque, cæterosque ejusdem Christiani nominis zelatores, exhortamur ac per aspersionem sanguinis ejusdem gloriosissimi Redemptoris paternis affectibus obsecramus, in suorum eis remissionem peccaminum suadentes, ut ad Turcorum et infidelium eorundem exterminium, et ad impendenda profutura suffragia, quibus hujusmodi negotii prosecutio feliciter adjuvetur, potenter atque viriliter accingant; ad hoc enim spiritualibus munificentis, remissionibus videlicet et indulgentiis, ipsos de nostrorum consilio fratrum providimus invitandos.

« Quocirca vobis et vestrum cuilibet, fratres patriarchæ, archiepiscopi, episcopi ac filii electi, administratores et praelati per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus vos et vestrum quilibet quoties prædictum Romanorum regem hujusmodi negotio intendere,

¹ Phaulz. l. 1. c. 39. — ² Divers. l. de cur. p. 76.

et adversus Turcos ac infideles eosdem hujusmodi, exercitus generales, quoties instruere et ordinare contigerit, super hoc quoque vigore præsentium debite fueritis requisiti ad præmissum tam pium tamque salubre negotium exsequendum veluti præcones fortes, exaltantes voces vestras in singulis civitatibus, diocesis atque locis, ubi congrue prospexeritis per vos aliasque personas Ecclesiasticas duntaxat, tam regulares quam sæculares Ordinum etiam quorumcumque, quas ad hoc idoneas duxeritis eligendas juxta datam vobis et illis a Deo prudentiam, Christi fidelibus quibuscumque ad id audiendum confluentibus et accedere volentibus, quibus vere pœnitentibus et confessis, ut ad id eo libentius inducantur, pro vice qualibet accessus hujusmodi centum dies de injunctis eis pœnitentiis per vos auctoritate Apostolica relaxentur, verbum crucis ac ipsius admirabile signum publice proponere et prædicare curetis, illudque fidelibus ipsis, id devote suscipere volentibus, vestris et eorumdem eligendorum exhortationibus ac opportunis monitionibus præviis, ut cum reverentia debita signum hujusmodi recipiant, et illud contra perversa Turcorum et infidelium conatus atque molimina suis cordibus imprimant, et negotium ipsum fidei ac ferventi animo prosequantur, libere concedatis eorumque humeris affigatis. Hos enim, ut fideles ipsi ad id eo ferventius animentur quo uberiorem gratiam exinde se noverint percepturos, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli Apostolorum auctoritate confisi, et illa, qua nobis, licet immeritis, Deus ligandi atque solvendi contulit potestatem; eisdem fidelibus, qui crucis hujusmodi signo suscepto præfatis exercitibus in personis propriis interfuerint pariter et expensis, quique ut illis interessent sine fraude iter arripuerint, si in ipso fuerint itinere vita functi, plenam suorum peccaminum, de quibus corde contriti et ore confessi fuerint, veniam impartimur, et in retributione justorum, salutis æternæ pollicemur augmentum, etc. Datum Florentiæ IV idus Julii, anno m ».

27. *Græcis ad Ecclesiæ Romanæ sinum redire cupientibus Martinus per legationem consulit.* — Inferebat tantum sui terrorem Christiano imperio Turcorum potentia, quæ laborante Dei Ecclesia perniciali diuturnoque schismate, nimium in piorum omnium exitium excreverat, ut ad comprimendos eorum impetus et conatus in Constantiensi Concilio diutius de reducendis ad pristinam Ecclesiæ Romanæ conjunctionem Græcis agitata sit; ac demum Emmanuel imperator et Josephus patriarcha Barbarorum territi molitionibus ac vi veritatis addicti, missis oratoribus, Martinum supremum in terris Christi vicarium agnoverint: quibus auditis, Pontifex Petrum S. Angeli diaconum cardinalem in Constantinopolitano imperio legatum creavit,

ut Græcos ad Concilium in Oriente celebrandum convocaret, in eoque pristinum fœdus, damnato veteri schismate, sanciret. Cum vero in ea legatione maximi sumptus a Petro impendendi essent, Coloniensi imprimis archiepiscopo ac suffraganeis episcopis injunxit¹, ut subsidiarium in id aurum conferrent.

« Venerabilibus fratribus Theodorico archiepiscopo Coloniensi, ac suffraganeis suis episcopis, etc.

« Cum sacro Constantiensi Concilio post et ante compositam atque perfectam pacem universalis Ecclesiæ sanctæ Dei, multis indefessisque laboribus procuratam, quamplures variique tractatus per venerabiles fratres nostros ejusdem Romanæ Ecclesiæ cardinales aliosque Patres dicti Concilii, cooperantibus ad hæc et supremis vigilantia suæ curis incumbentibus charissimis in Christo filiis nostris Sigismundo Romanorum personaliter et quam pluribus aliis regibus illustribus et principibus Christianis, ac universitatibus studiorum per eorum procuratores et nuntios in eodem Concilio existentes, habili fuerint pro reductione Græcorum aliorumque populorum et Ecclesiarum Orientalium, ad integritatem prædictæ fidei et ad unitatem et obedientiam præfate Romanæ Ecclesiæ, cui auctore Domino, licet immeriti, præsidemus; nos, conspicientes quantum ad honorem Dei, salutem animarum, augmentum fidei Catholicæ defensionemque Christiani populi contra hostes crucis Dominicæ, quantum in divinæ oculis majestatis, ac regibus, prælatis et principibus orthodoxis acceptum, tam sanctum negotium existeret, ad prosequendum illud duximus exercendas officii nostri pastoralis curas: et ex quo factum est, quod illustris princeps Emmanuel Palæologus Romeorum imperator cum nobilibus natis suis, necnon venerabilis frater noster Josephus patriarcha Constantinopolitanus per solemnes nuntios et efficaces litteras, requisitionibus et exhortationibus per litteras nuntiosque sæpius per nos factis pridem et publice respondendo, quæsiverunt Apostolicæ Sedis legatum ad partes illas pro tractatu hujusmodi per nos mitti, per quem tam sanctum desideratumque negotium cum eisdem tractari terminarique valeret, quæ nobis tantam spem taliaque signa de ipsorum reductione præstant, quod habita cum fratribus nostris ejusdem Romanæ Ecclesiæ cardinalibus et nuntiis præfatis matura deliberatione, de ipsorum cardinalium consensu nedum necessarium judicavimus de proximo manum ad aratrum ponere, sed valde reprehensibile, si tam salubre opus aliquammodo omitteremus, et propterea dilectum filium nostrum Petrum S. Angeli diaconum ejusdem Romanæ Ecclesiæ cardinalem ad partes illas Græciæ et Orientis præfate

¹ Lib. III. Ep. cur. p. 19.

Sedis legatum pronuntiavimus et declaravimus in Altissimi nomine (prout in presentiarum res geritur) destinandum, sperantes in eodem Domino nostro Jesu Christo, quod, sicut sub Ecclesia ipsa Romana, Christianum populum post quadraginta fere annorum curricula, schismate extincto, in persona nostra reconjuxit, ita Græcos et alios Orientales ad gloriam suam orthodoxæ fidei et eidem Catholicae Ecclesiae aggregabit; ad quod eodem auctore dare curabimus operam indefessam.

28. « Verum quia ad tam arduum negotium deducendum multis atque variis expeditionibus, ac non modicis temporalibus auxiliis opus erit, ad quæ peragenda et exsequenda salubriter et votive manifestissime dignoscimus facultates Apostolicæ cameræ ob tantam diuturnitatem præfati schismatis et continuas guerrarum angustias, ac occupationes Patrimonii ejusdem Romanæ Ecclesiae, et nuperrime pro recuperatione civitatis nostræ Bononiensis cum ejus comitatu, territorio et districtu, castrique Suriani, ad nos et eandem Ecclesiam pertinentis diutius a Britonibus et Vasconibus occupati, exhaustæ substantiis ad tantum opus sive aliarum Ecclesiarum præsiidiis minime suffecturas, quas Ecclesias novit ille qui secreta rimatur cordium, amplissime cuperemus ab intimis nostris præcordiis ab oneribus sublevare quibuslibet, et earum utilitates et commoda undelibet procurare, et e converso summis doloribus anxiamur, ut illas ad perferenda nobiscum onera prægravemus; attamen dum nobiscum attenta meditatione pensamus, quod sicut illis subtilisque nostris in omnem casum et eventum tota cordis affectione consulimus, et libenter opportunis auxiliis ac favoribus assistimus, ita illi, ut indubie credimus, nobis et eidem Ecclesiae pro incremento dicte Catholicæ fidei et in tantæ necessitatis articulis non modo libenter, sed etiam ardentem in participium tanti boni impendent, ac extendent eorum subsidia et dexteras munificas et etiam liberales; et ad hoc ne ob defectum pecuniarum et temporalium proveniunt, sine quibus pro rerum magnitudine et natura tam sublimis materia verisimiliter expediendi non poterit tantum, et tam arduum negotium fidei possit quomodolibet retardari; de eorundem fratrum nostrorum et aliorum notabilium prælatorum adhibitorum ad hæc consilio, ma-

tura deliberatione præhabita, ut præfertur, auctoritate Apostolica, ac ex certa scientia in supplementum eorum, quæ ex proveniunt ejusdem cameræ cum omni conatu, exponere ac erogare intendimus pro tam celeberrimi, ac altissimo Deo et Christi fidelibus acceptissimi prosecutione et consummatione negotii, universitatem vestram et vestrum singulos tenore presentium requirimus, declarantes atque decernentes, quod provincia, civitas atque diocesis Coloniensis tuæ cura, frater archiepiscopo, commissæ in subventionem expensarum et onerum præfatorum, et occasione Catholicæ fidei supradictæ subveniantur præfate Romanæ Ecclesiae in tantis necessitatibus constitutæ de summa sex millium florenorum auri de camera, et non ultra, in dictos usus duntaxat et non in alios quomodolibet, solvendorum, etc. ». Sancit, ut ea vis pecuniarum viritum partienda exigatur. « Dat. Florentiæ XII kal. Septembris, Pontificatus nostri anno III. »

29. *Ob mortem Mahometis Græci timore soluti: Lusitanorum in Fortunatas insulas navigatio.* — Imperata¹ pariter sex aureorum millia Conrado archiepiscopo Moguntino, totidemque ab Othone Treverensi aliisque præsulibus ipsis obnoxiiis: neque abest conjectura postulatam aliorum præsulum opem; contandus quippe erat maximus exercitus ad Turcas propulsandos, ne in suam servitutem Orientalem Ecclesiam redirent.

Impendisse tum Græcis extremi exitii moerem, narrat Phrantzes², ac Mahometem primum ambitiosa consilia de Constantinopoli sibi subicienda agitasse, verum divinam Providentiam tyrannum ipsum improvisa sustulisse morte; qua audita Græci e maximo metu ac pæne extrema desperatione recreati sint, quibus illud propheticum accommodat: « *Factusque est in illa die vesperi fletus et mane lætitia*; » additque versos deinde Græcorum conatus, ut Turcicam potentiam distraherent, ita ut Amurates Mahometis filius regnaret in Asia, Mustapha vero in Europa dominetur, ne si sub minus imperium regna illa coalescerent, Constantinopolitanum demum obruerent (1).

Hoc anno Henrici Lusitanæ regis principis auspiciis Lusitani navarchi novas quaesituri

¹ Reg. post sup. Epist. — ² Phrantz. l. 1. c. 39.

(1) Cum Phranza non satis accurate definiat tempus, quo Mahometes Turcarum imperator inopino fato decessit, obitus hujus epocham certam alio querendam censeo. Annus ergo ille mortalis Mahometi in Annalibus sultanorum a Leunclavio vulgatis et in annum 1350 desinentibus, quanquam non determinatur, adhuc tamen illius definendi certum indicium præbetur; cum exordium Amuratis ejus filii anno Egiræ 824, qui respondet nostro 1422, illigent. Ex quo conficitur patris mortem vel eodem illo, vel precedenti anno 1421 contigisse. Id vero apprimè quadrat cum chronologia Hazi Halife Mustapha ad sæculum usque septimum et decimum perducta, ac Turcice, Persice et Arabice scripta, quam vernacule transtulit Joannes Raynaldus Caroli Justinopolitani, viri gravitque Venetis anno 1697. Ibi enim anno Egiræ 823, id est Christi 1421, Mahometi obitus constituitur. Is ergo annus Mahometi mortalis statuendus. Quanquam vero Amurates statim ab obitu patris in Asia regnavit, non nisi sequenti anno victo patre suo Mustafa, qui in Romana seu Thracia Europæa regnabat, totius regni Turcici imperator a suis salutatus est, ut ex Annalibus Turcicis a Leunclavio editis constat; quanquam mendose ibi annus 727 Egiræ, qui Christi est 1425 adscribitur. Victoria enim illa de Mustapha, ut eruitur ex Phranza, ad annum Græcorum 6930 vel Christi 1422 pertinet.

orbis oras, superato Atlantico promontorio, Fortunatas insulas, in quas post Ludovici earum regis creati a Clemente VI obitum, navigare desiderant Syrtium et procellarum metui iterum patefecerunt, ac Maderam Lusitano imperio conjunxerunt. Fuisse omnium primos Joannem Consalvum, et Tristanum Vasæum, qui furenti

Oceano se credere longe a continenti ausi sint, referunt vetera Lusitanorum Monumenta.

Patefactos inde in Occiduos Æthiopas aditus visuri sumus, cum Lusitani Ægidio Amio navarcho proferendi imperii novarumque terrarum inquirendarum cupidine affecti, ulteriora maria emensi sint.

MARTINI V ANNUS 4. — CHRISTI 1421.

1. *Joannâ perduellis Braccium evocat contra Martinum.* — Contendit omni studio supremum in terris Christi vicarius anno a Virginis partu millesimo quadringentesimo vigesimo primo, Indictione quartadecima, ut principum Christianorum bella sedaret, rediturosque in sinum Ecclesiæ Græcos Occidentalibus armis a Turcarum tyrannide vindicaret: nec bellico strepitu carebat Romana Ecclesia; cum enim Joanna II Siciliæ regnum ad Sedis Apostolicæ jus reversurum transferre vellet in Alfonso, qui schisma tum alebat, sustentato Paniscolæ Petro e Luna; contra vero Ludovicus Andegavensis Francisci Sfortiæ Cotignolæ comitis fretus armis, nonnullis urbibus et arcibus potitus regnum recuperare niteretur¹; in eum exivit Braccium Pontificis hostem, Capuæ et Aquilæ principatibus ipsi datis, quamvis leges vetarent Siculam coronam illa discerpi: violare vero omnia jura² nihili ducebat Joanna improbis ducta consiliis, gravesque injurias pro accepto Apostolica liberalitate regno Martino V reposuit, quippe quæ non modo constitutam ob adeptam regni possessionem auri vim et censum annuum ærario Pontificio non intulit, verum etiam comæatus e regno Romam inveli vetuit: quibus læcessitus Pontifex ad tuenda Romanæ Ecclesiæ jura confundendamque et frangendam Joannæ audaciam, præsulibus cæterisque Ecclesiasticis viris, ac principibus, magistratibus et populis Siciliæ citerioris præcepit³, ne ulla ei vectigalia penderent, administratorumve regii fisci imperiis obsequerentur.

« Venerabilibus fratribus archiepiscopis, episcopis ac nobilibus viris principibus, etc.

« Cum charissima, inquit, in Christo filia nostra Joanna Siciliæ regina illustris, nonnulla adversus nos et Romanam Ecclesiam patraverit, maximeque afimenta ad Romanam curiam venientia Gaietæ et in aliis partibus, tam maritimis quam terrestribus, impediverit in nostri et ipsius curiæ non modicum detrimentum, eumque quadraginta octo millia florenorum de camera ratione census pro dicto regno annis singulis Apostolicæ cameræ solvere teneatur, post suam coronationem, pro decem et octo mensibus, dictum censum ac reliquum investituræ, in quo etiam obligata dignoscitur, eidem cameræ ante aliquam guerram sibi illatam, regnum præfatum pacifice possidens, restiterit solvere, in ejus satisfactione negligens et renitens fore dignoscitur in nostrum et dictæ cameræ maximum præjudicium et jacturam: ipsaque camera ob plurima expensarum onera sibi continue incumbentia, pecuniis exhausta sit, illisque indigeat plurimum ad complenda negotia, quæ Romanæ Ecclesiæ honorem et utilitatem concernunt; nos ipsius cameræ et collegii venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium, quorum etiam interest, indemnitati consulere et subvenire; et ut negligentes id, ad quod ex debito adstringuntur, juris remedio facere compellantur, providere volentes, vobis et vestrum cuilibet sub pœna excommunicationis, quam contra faciens ipso facto incurrat, tenore præsentium strictè præcipiendo mandamus, quatenus nullus vestrum eidem reginæ aut officialibus suis sive aliis pro ea, vel eis recipientibus, aliquid pro censibus annuis,

¹ C. lib. mil. l. v. hist. Neap. Summit. l. iv. c. 3. Surit. l. xiii. — ² s. Ant. lib. p. tit. xxii. c. 7. § 5. — ³ Lib. iii. Ep. cur. p. 200.

collectis, tractis, decimis, bailivis, vel aliis functionibus, fiscalibus oneribus, et debitis quibuscumque in quibus quacumque ratione vel causa eidem reginæ obnoxius est, vel erit imposterum, respondeat vel respondere præsumat, nec exinde solutionem aliquam faciat, donec vobis constiterit dictæ cameræ satisfactum esse integre de præmissis, vel aliud a nobis expressum habueritis in mandatis, etc. Dat. Tybure III kal. Julii, Pontificatus nostri anno IV ».

2. *Alfonsus Aragonius regnum Neapolitanum invadit.* — Haud Joanna ob hujusmodi Apostolicum edictum ad sanitatem reversa est, sed in perduellione obfirmata perstitit, Alfonsumque regem Aragonum hostem Ecclesiæ, quod Petrum e Luna schismatis propagatorem impie tueretur, excivit: qui mox affluit opulentæ prædæ cupidine ad Rom. Ecclesiæ jura invadenda, contendens non adoptionis modo, quæ nullo jure niti poterat contra Romani Pontificis supremum in regno Neapolitano imperium, sed etiam ductæ ex Manfredi tyranno originis causa utriusque Siciliæ sceptrum ad se spectare, quamvis tamen majores sui omnibus juribus, si quæ fingi possent, solemnibus fœdere, ut vidimus, cessissent, eaque de causa Sardinia et Corsicæ regno beneficiario donati essent. In iis rerum Neapolitanarum perturbationibus Pontifex Ludovici Andegavensis partes tuendas censuit, ac Tartaliæ Lavellum mille equitibus succinctum ei subsidio misit, utque restituendæ concordia vias omnes tentaret, Ludovico S. Adriani diacono cardinali legato alium patria Aragonum, nimirum Petrum S. Angeli collegam adjunxit, ut facilius Alfonsum regem flecterent:

« Martinus, etc. Tibi inter prædictos (nempe regni Neapolitani proceres) contententes et quoscumque alios dissidentes et singulares personas tam prædicti, scilicet Neapolitani, quam aliorum regnorum cujuscumque status, gradus, præminentia vel conditionis existant, etiamsi regali, reginali, vel quavis alia Ecclesiastica aut mundana dignitate præfulgeant, super quibusvis juribus, actionibus, titulis vel coloribus qualiterque nostro et Ecclesiæ Romanæ nomine componendi, ac indicendi sub spe pacis, treugas, inducias et sufferentias quaslibet temporales, necnon pacem et concordiam perpetuo duraturas sub illis capitulis, pactis, modis, conditionibus atque formis penarum adjectionibus, obligationibus, renuntiationibus, promissionibus, clausulis, solennitatibus atque membris, de quibus tibi videbitur; et inter contententes et dissidentes præfatos concordare, seu componere poteris quovis modo », et infra, « plenam et liberam

auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus facultatem ». Adit sui non esse consilii Ludovici S. Adriani diaconi cardinalis auctoritati detrudere. — Dat. Romæ apud S. Mariam majorem XV kal. Octobris, Pontificatus nostri anno IV ».

3. *Alfonsus hæresiarcham Petrum e Luna foret, perditis hominibus suffultum.* — Difficilem se ad pacis leges Alfonsus rex Aragonum præbuit, præsentibusque legatis, Aversam ingenti obsidione pressit, sed multo suorum fuso sanguine, hyemeque ingruente inducias pepigit cum Ludovico Andegavensi: is vero arcium, quas tenebat, custodia legatorum card. fidei commissa, abjectaque ob aerarii penuriam belli cura, ad Martinum se contulit (1). Porro Alfonsus, ut ambitiosa promoveret consilia, Pontificemque ad iniquas pactiones adigeret, concitata religione Petrum e Luna antipapam Paniscolæ fovebat, nec levem suspicionem injiciebat, ne iterum sua regna illi addiceret: nec deerant perditii homines, qui in Tarraconensi regno e sacro suggestu in Constantiensem Synodum contumeliosa verba effunderent: quo flagitio insignes erant Grugo Flandrini et Joannes Carrerii, de quibus Pontifex gravissimis his verbis queritur in litteris ad Franciscum patriarcham Hierosolymitanum datis.

« Martinus, etc. Nuper non sine amaritudine cordis percepimus, quod iniquitatis filii Grugo Flandrini olim Sedis Apostolicæ notarius et Joannes Carrerii olim canonicus Rutenensis, iniquitatis alumni, Petrum de Luna, olim Benedictum XIII in ejus obedientia appellatum, per generale Constantiense Concilium schismaticum, hæreticum, et a fide Catholica devium et ab Ecclesia tanquam membrum putridum præcisum et dejectum, ac omni jure eidem in papatu, quem prætendebat competenti omnique titulo, gradu, honore et dignitate, beneficiis et officiis sententialiter privatum et depositum, papam et Jesu Christi Domini nostri vicarium et beati Petri successorem palam et publice in missis, sermonibus, parlamentis et aliis locis nominant, asserunt, affirmant et prædicant, et alias eodem Petro adhæserunt et adhærent, sibi que favorum et favent, auxilium, consilium et favorem dando et præstando, et diversa alia etiam dictæ fidei et unioni Ecclesiæ hujusmodi et sacris canonibus inimica et contraria, per qua juvenes et alios simplices secum præcipitent in gehennam, conantur libellizando et sermoneinando dogmatizare et dogmatizarunt et dogmatizant, atque salutares determinationes dicti Concilii Constantiensis pro reintegratione

(1) Arcium quas Ludovici Andegavensis tenebat, Aversam scilicet et Castri-ad-Mare quæ urbis Neapolitanæ arcus est, deditionem in manibus cardinalium legatorum; tum et Ludovici ejusdem ad Martinum reversionem inter res anno sequenti gestas describit auctor ephemeridum Neapolitanarum, Ber. Ralic. to. XXI qui et narrat arcem illas deum per legatos cardinales cessisse reginæ; Ludovicum vero biennium apud Martinum egisse.

eiusdem Ecclesiae provide factas verbo et facto satagunt temere impugnare in fomentum schismatis, divisionis et scissurae Ecclesiae, atque in favorem Petri praedicti poenas et sententias in talia perpetrantes tam ab homine quam a iure latas non formidantes ».

Addit Pontifex Burdegalensis Ecclesiae principis canonicorum collegii decanum eodem schismatis praecones, cum Aquitaniam inficere molirentur, censuris Ecclesiasticis perculisse, easque juste ab Sede Apostolica confirmatas, ac poenis a Concilio Constantiensi constitutis illos se devinxisse renuntiatos : praedicto Francisco patriarchae Hierosolymitano Barcinonensis Ecclesiae administratori, atque ipsius gerenti vices et canonicis Barcinonensibus dat mandata, ut Tarraconensem provinciam ab ea peste vindicent, ac festis diebus, adstante circumfusa populi multitudine, pulsatis campanis et facibus accensis ac deinde in terram projectis, ambos haeresis et schismatis reos omnibus sacerdotiis deturbatos promulgent trahantque in vincula, eorum vero sectatores ac studiosos, nullo dignitatis discrimine, sancitis in haereticorum et schismaticorum defensores poenis afficiant, perduellesque, si Ecclesiastico gradu polleant, exauctorent. « Dat. Romae apud S. Mariam majorem V kal. Septembris anno iv ». Idem negotium dedit Caesaraugustano et Tarraconensi archiepiscopis et episcopo Balearum insularum. Nec modo regna Aragonum regis, verum contiguae Tectosagum et Aquitanorum provinciae, ac praesertim Fuxensis comitatus ea pestilentia laborabant : ad quas perpurgandas Pontifex episcopum S. Papulae Apostolicum internuntium in Narbonensi, Auxitano, Tolosano et Burdegalensi archiepiscopis creavit.

4. *Fratricellorum reliquiae ex Italia avulsae.* — Haerebant praeterea in Italia alterius veteris schismatis et haereseos reliquiae, Fratricellorum scilicet, qui ab opinione nomen traxerant, cum Joannem XXII divinitus Pontificali dignitate privatum ob editas de paupertate Christi et Apostolorum sanctiones effutirent. Ad quorum coercendam impudentiam eruendosque flagitio simplices, Martinus Albanensem et Portuensem episcopos cardinales amplissima auctoritate hoc Apostolico Diplomate munivit :

« Martinus, etc. Cum, sicut accepimus, in aliquibus partibus, praesertim Italiae, quaedam secta haereticorum nefanda, qui Fraticelli *de la opinione* vulgariter nuncupantur, operante satore zizaniae, prohi dolor ! eruperit, quae pesti-

ferum virus evomens, simplices animas suis tendiculis, ac palliatis coloribus, sub praetextu simulatae sanctitatis, illaqueando decipit, quas aeterno igni urendas transmittere satagit, nos huic veneno, haeresique nefariae et labi pestiferae, quam extinguere supremis affectibus anhelaemus, salubri remedio occurrere cupientes, ne hujusmodi morbus inficiens excreseat ulterius, sed concedente Domino, radicitus evellatur, fraternitati vestrae ac cuilibet vestrum, contra praefatos haereticos eisque adherentes, complices et fautores, eorumque receptatores cujuscumque status, gradus, ordinis, conditionis et dignitatis, etiamsi universitates, communitates et municipia sint, in quibuscumque mundi partibus, ubi esse comperirentur, inquirendi, procedendi, capiendi », et infra, « plenam et liberam tenore praesentium concedimus facultatem. Dat. Romae apud S. Petrum II kal. Maii, Pontificatus nostri anno iv ».

Perfuncti sunt strenue data sibi provincia cardinales legati, atque in Piceno Fratricellorum sectam excidere, ut narrat S. Antoninus his verbis : « Papa Martinus misit in Marchiam gentes armorum ad extinguendum gladio materiali haereticos Fraticellos, scilicet *de opinione*, qui ibi multum abundabant, et aliqua castra errore illo tota infecta erant, ut Massatium Meliorata, cujus homines vel occisi vel expulsi sunt, destructis locis habitationis eorum, qui fugientes in Graeciam se transtulerunt ».

5. *Tres sectae in Bohemia impudentissimae.* — Ea severitate percellendos impios homines juste censuit Pontifex, cum per Bohemiam haeresis, ob intempestivam Wenceslai et Sigismundi regum clementiam, universum regnum facto ex levioribus scintillis maximo incendio, quod non nisi immenso cruore effuso rextingui poterat, pervasisset, neque uno scelere, sed omnium flagitiorum colluvie obruisset. Eminebant inter caeteros perfidia et impudentia tres factiones, videlicet Thaboritarum, Orebitarum et Adamitarum, quae speciosa nomina, ut operum infamiam inani furore colorarent, sibi adseverant : et, quod ad Thaboritas attinet, eorum auctor impius Zischa extitit, qui in loco natura munitissimo castrametatus, arcem amplissimam in eo condidit, atque impietatis studiosos fratres Thaboritas appellavit : « Tanquam cum tribus Apostolis », ut ait Pius II Pontifex, « Salvatoris Christi transfigurationem in monte vidissent, indeque suas opiniones mutuati essent, quas fidei veritates vocitabant (1) ».

(1) Ad res Hussiticas quod attinet, excerptae quaedam juvat ex Diario Laurentii Byzynii, singularia quaedam adnotantis de origine sectarum quae haereticos illos inter se commiserant. Anno primum 1414, in urbe Pragensi, Eucharistia sub utraque specie palam ministrari coepit auctore et susore Jacobello de Miza sacrae theologiae baccalaureo, cui deum subcenturiatus est Joannes IIus. Postremo hoc viro Constantiae in vinculis detento anno 1415, Hussite dissidere inter se coeperunt ; aliis necessariam parvulis ante rationis usum Eucharistiam, aliis nec necessariam nec ministrandam defensantibus. Vicit tamen sententia quae parvulis favebat. Secundum haec anno 1419, secessio haereticorum facta in Thabor, « montem magnum magna plantis exornatum, ubi tentorium erexerunt de lineis pannis ad modum capellae », quod cederet in usum administranda sub utraque specie Eucharistiae, et gentium ad conciones auscultandas undique confluen-

Juncta est huic pesti alia non inferior lues Orbicularum ¹, duce nefario sacerdote Moravo, quae nec flagitio, neque immanitate Thaboritis inferior videri voluit; quoties enim Catholicos sacerdotes caperet, vel torrebat flammis, vel nudos in gelu prostratos necandos frigore exponebat: alios vero pro nihilo habitos dissectis virilibus saucios dimittebat: nomen vero, quod legendo sceleri aptum putaverat, ab Orb. monte, in quo lex data est Moysi, sibi indiderat, quasi ipsi soli divina lege caeteris superstitionis tenebris involutis exculli forent. Miseri denique Bohemi, aversis ab Evangelii luce oculis, in illud flagitiorum cœcum se abjecere ², ut Pichardo quodam scelestissimo auctore luxurie frena effuderint, prostrato omni pudore adeo, ut nudi incederent promiscuamque libidinem veluti sede mentis emoli exercerent, pelita tamen prius a suo principe, quem Adam dixere, venia, quibus ille sceleratus impostor, qui filium Dei se appellabat, occuparatque insulam Lusnicio aunc cinctam, respondebat: « He, crescite et multiplicamini, et replete terram ». Puduit caeteros haereticos tanti sceleris; cum enim nonnulli Adamite in vicinos armis accincti erupissent, ut eorum bona praedarentur (caeteros quippe a se dissentientes filios diaboli nuncupabant) iis permotus Zischa quamvis scelestus, carnificis tamen officio perfuncturus perne eos omnes facto impetu ferro delevit. Fuisse vero magicis artibus agrestem illam multitudinem fascinatam tradit Aeneas Sylvius ³, quod ex iis, quae subiungit, liquet: « Audivi, inquit, ego ex Ulricho Rosensi praestanti regulo, cumagerem in Bohemia, fuisse apud se viros et mulieres ejus sectae captivos, et mulieres quidem palam dixisse, non esse liberos, qui vestibus et praesertim femoralibus uterentur, easque in carcere apud se peperisse quas cum, amo elapso, simul cum viris igui tradidisset, ridentes cantantesque flammiarum incendia pertulisse ».

6. *Heresi grassante in Bohemia, Martinus sacram expeditionem indicit, legatum mittit.* — Non versabantur in hoc libidinum cono Pragenses, sed majorem rei Catholicae eladem inferbant, quo haeresim religionis specie fucalam, reliquarum Bohemiae provinciarum populis afflabant, et Dominico sanguine sub speciebus

vini promiscue tra hito a l partes suas alleverant: deceptos enim ea pietatis specie Joannis Wicel et Joannis Hus fedissimis haeresibus contaminabant: ad quos reducendos ad orthodoxae fidei cultum, Romanus Pontifex, cum jam ante religiosam militiam indixisset, Joanne Dominico cardinale legato in Hungaria pie defuncto, Brandam tit. S. Clementis presbyterum cardinalem legatum creavit, ut sacram expeditionem in impios educeret, Christianique fideles ad sequenda Sigismundi signa tuendamque fidem incitaret.

« Dilecto filio Brandae tit. S. Clementis presbytero cardinali, Apostolicae Sedis legato salutem, etc.

« Considerantes iniquitalis alumnos Wicelistas et Hussistas aliosque haereticos et infideles, qui vere salutis semitam deserentes Christianae religionis persecutores acerrimos sese reddunt, quique falsis et insanis dogmatibus et damnatis erroribus haeresisque fomentis orthodoxam fidem evertere molientes, universum regnum Bohemiae et partes illi conterminas inlecerunt, ac cupientes illorum temeritati, quantum cum Deo possumus, obviare, fideles milites Christi, pugiles athletas vivificae crucis, qua nos a damnatione redemit, caractere insignitos contra praefatos haereticos duximus excitandos, ut haereticos ipsos, qui etiam Dei timore postposito, Ecclesias, monasteria et alia pia loca in honorem Christi, Virginis gloriosae, Apostolorum, Martyrum et Confessorum dedicata, eorumque imagines concremant et evertunt, et fidem Catholicam, praesertim in natione Germanica, delere moliantur, a nequissimis eorum propositis et insultibus, quibus in Christianum sanguinem et Catholicos sacerdotes debacchantur, non solum spiritualibus, verum etiam temporalibus convocatis praesidiis, possumus auctore Domino coercere.

7. « Hodie siquidem pro succidendis ex agro Dominico verpibus pestiferis et nocivis, quibuscumque perversis erroribus de haereticorum ipsorum mentibus extirpandis, illorumque salubri reductione ad gremium sanctae matris Ecclesiae, ut ad cor reversi ab hujusmodi resipiscant erroribus, quibus gregem ipsum seducere et inficere moliantur, et si in eorum obstinatione et malignitate permanserint evertantur; te, ad regnum praefatum, necnon marchionatus Moraviae et Misania eorumque provincias, civitates, terras et loca eisdem haeresibus et erroribus polluta,

¹ Naehler, gener. 48, Gocl. in hist. Hussit. l. v. Dubrav. l. vi. — ² Aeneas Sylv. hist. Bohem. c. 41. — ³ Id. eod. cap.

tium. Tandem anno 1520 doctrina Ecclesiae plane opposita palam proposita est, cuius erat scopus, ut ritus Ecclesiasticos omnes tollerent, confessiones anticulares negligendas floccisque pendendas dicerent: sanctos nec invocandos nec colendos, eorumque imagines abolendas. Denique impius quidam in Moravia sacerdos « elegantis ingenii et magne memoriae, nomine Martinus Lopus a loquendo dictus, quia non doctorum, sed quae sua erant intrepidè loquebatur », spargere coepit in vulgus Christum in hoc saeculo exitu etiam venisse ad nos, ac in adversarios legis suae nos amasse. Adesse vero jam tempus, ut « qui in Judea », id est per nos et plagas mundi sunt, « fugiant ad montes, id est, ad Thaborienses ». Cui Christi praecepto ab omnibus parandum et tale coequum aliove quocumque vinculo abrupto. Ea si venissent mulieres, filios nunquam intentos, absque molestia et dolore forent perdituri. In fine vero consummationis hujus, nempe intra paucos annos venturum Christum non quidem occultum sed palam et manifestum, ad quem omnes simul justi rapiuntur in aerem religio-turque ad primævum innocentiae statum ut olim sub Adamo; nihil tandem patientur nec in sive spiritus, sive corporis, sed voluptates mere etiam carnis, castas tamen. Haec de doctrina Orbicularum Byzantium.

tibi plenae potestatis legati de latere officium committendo, de fratrum nostrorum consilio, tanquam pacis angelum providimus destinandum, prout in aliis nostris desuper confectis litteris plenius continetur. Cupientes itaque, ut hujusmodi legationis officium ad laudem et gloriam divini nominis et salutem fidelium animarum eo facilius exsequaris, quo ampliori te noveris per Sedem Apostolicam facultate munitum, directis in caelum oculis ad illum, cujus res regitur, divinum et humanum praesidium invocantes, ut hujusmodi adjuti praesidiis eorundem haereticorum audaciam, nisi se ad Christum converterint, coercere et comprimere valeamus, omnes et singulos reges, duces, marchiones, principes, barones, comites, capitaneos, magistratus et quoslibet alios officiales, eorumque locatenentes, communitates quoque et universitates civitatum, terrarum, oppidorum, castrorum, villarum et aliorum quorumcumque locorum, ceterosque Christiani nominis zelatores, status et religionis cujuslibet, ubilibet dominantes ac constitutos, rogamus et hortamur, ac per aspersionem sanguinis ejusdem gloriosissimi Redemptoris paternis affectibus obsecramus, in suorum remissionem peccaminum suadentes, ut ad Wiceliffistarum, Hussitarum et aliorum haereticorum praefatorum subversionem et exterminium, et ad impendenda sibi contra eos profutura suffragia, quibus hujusmodi negotii persecutio feliciter adjuvetur, potenter ac viriliter se accingant, quos spiritualibus donis, indulgentiis videlicet et remissionibus, de ipsorum fratrum consilio providimus invitandos, etc. » Instruxit amplissimis mandatis legatum, ut praesules et alios viros laborum socios sibi adscisceret, qui Christi fideles sacram militiam in haereticos professuros crucis symbolo insignirent. « Dat. Romae apud S. Petrum id. Aprilis, Pontificatus nostri anno n ».

8. *Cardinalis Branda legatus Leodium venit.* — Nec solum in Bohemia, Moravia et Misnia, sed in Germania etiam aliisque provinciis, Branda legatus creatus ¹ amplissimaque auctoritate munitus est, ad haereseos fibras evellendas, pacem in Bohemia redintegrandam, corruptos longa consuetudine depravatosque mores reformandos et corrigendos, adducendos ad Ecclesiae gremium homines impios, libertatem Ecclesiasticam in pristinum statum redigendam, perduelles atque in perfidia obfirmatos sacro bello frangendos, ac meritis poenis afficiendos. Universos praeterea Germaniae archiepiscopos et episcopos, atque imperii electores ac reliquos principes viros, collocatis in luce immanibus Wiceliffistarum et Hussitarum sceleribus, est adhortatus ², ut cardinali legato ad tantum religionis abolendum dedecus operam strenuam

navarent, ea enim in re summam sibi apud Deum et Ecclesiam gloriam parituros. Apposita est litteris haec temporis nota : « Dat. Romae VI id. Aprilis, Pontificatus nostri anno iv ». De Brandae cardinalis legati in Germaniam profectio et rebus ab eo gestis, narrat haec Magni Chronici Belgici auctor ³ :

« Anno mcccxxi, mensis Junii die xxi, intravit Leodium cum magno honore a domino episcopo et omnibus Ecclesiasticis, processionaliter obviam procedentibus usque ad portam S. Leonardi, receptus dominus Branda cardinalis Placentinus a latere papae legatus ad signum crucis praedicandum contra perfidos haereticos regni Bohemiae : quo ipso die missa specialis in Ecclesia majori per universum clerum civitatis coram dicto cardinale solemniter pro exstirpatione haereseos hujusmodi est celebrata. Postera die Veneris prima Augusti iterum missa speciali facta in majori Ecclesia, dominus episcopus Leodiensis cum pluribus nobilibus satis magna, ut apparebat, devotione recepit crucem ad pergendum contra perfidos supradictos : et eadem die postprandium cum pulchro comitatu suorum et aliorum cruce signatorum, Leodio recessit versus regnum Bohemiae, in subsidium archiepiscopi Coloniensis et aliorum electorum imperii et principum Alemaniae ».

9. *Haereticorum pertinacia insignis.* — Concurrisset ad sacram hanc expeditionem tum ex inferiori Germania, Hollandia, Zelandia, Hannonia, Leodiensi ditione et aliis locis, maximam praesulum, principum, equitum auratorum, nobilium ac plebeiorum multitudinem, ut recenseri non possent, refert Monstreletus ² : frangi tamen non potuisse haereticos cum in munitissimis locis se continerent ; ac licet plures ex iis caesi essent, cruce signatum exercitum ob inopiam comitatum abscedere coactum : hosce vero impios adeo in concepto errore obduruisse ait, ut omnia suppliciorum genera alacriter perferrent necemque temerent : feminas etiam, victa imbecillitate sexus, induisse arma, ac veluti in demones conversas immanitatis genus omne exercuisse ; tum plura earum cadavera inter illos, qui in variis tumultuariis praeliis caesi fuerant, reperta. Addit auctor comprehensos in Belgio prope Duacum in oppido, cui Sains nomen est, plures, qui ejusmodi haeresei infecti conciliabulum coegerant, atque in Atrebatensis episcopi carceres coniectos, quorum pars ad animae sanitatem reversa perfidiam exiit, pars autem censoris fidei et theologorum monita doctrinamque respiciens, Atrebatum, Duacum, Valentianum, ardentibus rogis consumpta periit : quorum exitio publica Belgarum salus constabilita est.

10. *Expeditio Sigismundi in Bohemos.* —

¹ Lib. iii. Ep. cur. p. 148 ad 171 et p. 211. — ² Ibid. p. 151.

³ Magn. Chron. Belg. — ² Monstr. vol. 4. c. 258.

Inter alios Albertus dux Austriae, Sigismundi Caesaris gener, sacro bello in Hussitas se devotit, qua de re ad Sigismundum Pontifex has litteras dedit :

« Charissimo in Christo filio nostro Sigismundo Romanorum et Hungariae regi illustri.

« Mentem nostram sollicitam et intentam ad extirpationem haeresis, quae in tuo regno Bohemiae et quibusdam vicinis partibus pullulavit, nullaque pro varietate casuum humanorum discrimina formidantem, litterae serenitatis huic datae Posonii xxviii Septembris proxime lapsi nobis reddite, in spem certam hujus sanctae victoriae et firmam fiduciam creverunt : scribis enim te regno tuo Hungariae, provisione securitatis adhibita, copiosum exercitum ad regnum Bohemiae praemisisse, et consummato jam matrimonio inter dilectum filium nobilem virum Albertum ducem Austriae et dilectam in Christo filiam Elizabethi genitam tuam, te una cum genero tuo praefato adversus haereticos cum magna potentia, Deo duce, procedere ; de quorum conculatione et reductione in sinum Ecclesiae non videris aliquatiter dubitare : qua significatione litterarum tuarum spiritum nostrum, super ista materia vigilem semper et anxium, recreasti. Nam speramus, quod cum omnipotentis Dei auxilio, virtus tua et magnitudo animi tui non patietur tantam pravitatem tantamque perfidiam contra fidem Catholicam diu manere : debes enim, fili charissime, ad hanc victoriam, obtinendam principaliter intendere, cum tu primus omnium principum Christianorum Catholicae fidei pugil et Christianae religionis et Ecclesiae defensor existere tenearis : cumque haec labes corruperit regnum tuum, nec eo poteris unquam, nisi ea labe purgato, jucunde perfrui nec tranquille gaudere. Quare tibi ante alios principes, cum pro tutela fidei Christianae, quae dignitati Romani imperii, quam sustines, est commissa, tum pro regni tui quiete laborandum est praecipue, ad hoc simul intentis aliis Alamanniae principibus, quos videmus libenter in hoc tibi causa esse junctissimos, ut haec maligna haeresis extirpetur : quod cum, Deo auxiliante, perfeceris, quamvis in vita tua nullas maximasque res gessisti, nihil ad promerendam Dei gratiam, nec ad consequendam gloriam apud homines, nec ad firmandam potentiam status tui efficacius te fecisse judicabis : Dat. Romae, etc. »

Ubi sacrum ille in haereticos classicum cecinit, inhorruere ipsi metu, utque Catholicos a suscipienda in eos expeditione retardarent, finxere se cum illis sentire, quamvis Joannis Wicleffi et Joannis Hussi fedissimis erroribus inquinati essent, utque controversos nonnullos articulos definirent, summa vesania conventiculum peregere, qui decreta Constantiensis Oecumenicae Synodi amplecti debuissent.

14. *Pseudosynodus habita a Calixtiniis schi-*

smaticis, et ejus canones. — Habita itaque est pseudosynodus a Calixtiniis schismaticis, qui inter Catholicos et Hussitas mediam factionem condidere, cum veritatem Catholicam de praesentia Christi in Eucharistia propugnantes, commento diabolico divulsi essent a fidelium communione, dum contra Ecclesiae praecepta communionem sub utraque specie ab haereticis accipiebant. Coeptum est ejusmodi conciliabulum die vii mensis Junii, praeside apostata Conrado Westphalo Pragensi archiepiscopo, qui cum adversus Hussitarum impietatem pro Ecclesia et Christi gloria fundere sanguinem debuisset, a suscepta constantia descivit¹ : cui assedere magistri scelerum Joannes Prizibrem, Procopius e Pilzna, Jacobus e Misnia et Joannes e Nova civitate. Cum vero eorum omnium consilia eo spectarent, ut vano fictae pietatis lenocinio Catholicos deluderent, ita sua decreta composuere, ut sanctimoniam Christianam olerent, imo excepto, quo, Ecclesiae Romanae conculcato ritu, sumendi a laicis sub speciebus vini sanguinis contra decreta sanctorum Patrum inani pietatis falsa specie necessitatem induxerunt². In primis admisere novum et vetus Testamentum, symbolum Apostolorum Nicaeni Concilii et decreta primiliae Ecclesiae. At in secundo canone viros impios haereseos infamia notatos ad perdendum clerum Catholicum, restituendae disciplinae Ecclesiasticae obtentu inani praefecerunt. In tertio sacerdotibus mandata dedere, ut vitam Apostolicam adumbrarent, quo direptioni expositis Ecclesiasticis opibus, nobiles ad se pellicerent. Quarto canone veluere quidquam in religione novari, ne ob seclorum inter se pugnantium varietatem ab invicem dissiderent, tum praecipue edixere, ne haereses Wicleffi et Joannis Hus contra Eucharistiam promulgarentur. Quinto canone praesentiam totius Christi sub qualibet specie cum Catholicis sunt professi his verbis : « Item quod omnes sacerdotes in divinis Eucharistiae sacramento et corde fidelissime credant et ore sincerissime confiteantur, tam sub forma panis, quam sub forma vini totum Dominum Jesum Christum verum Deum et hominem cum suo proprio corpore et sanguine nobiscum esse sua praesentia reali, sicque ab omnibus tenendum fideliter populo nuntiand et credendum ».

12. Addidere viri inconstantes, qui paulo ante nihil in religione novandum edixerant, ut populo species vini exhiberentur. Refinere sexto canone sacros in missae sacrificio ritus, atque altarium templorumque ornamenta. Septimo canone edixere, ut in administrandis sex aliis sacramentis, Eucharistiae etiam sacramentum conferretur, in quo etiam haud parum novarunt contra quartum canonem, dum infantibus

¹ G. G. Hist. Huss. c. 1. v. 1. ² Ibid. c. 1. v. 1. et c. 1. v. 1.

baptismo perluendis Eucharistiam tradi voluere. Octavo canone sceleratissimi latrones clerum omni jure atque imperio in agros, prædia, domos et census spoliarunt, addita Juliani Apostatae ratione, dum in Christianos atrocitiam exercebat, ut ita Christi pauperis exemplis se accommodarent: nec minus inepte rerum usu sine ullo jure contentos esse voluerunt, atque errorem Fraticellorum jam ante damnatum redintegrarunt. Interjectis pluribus, decimo octavo ne Wicleffii et Joannis Hus huc viderentur laborare, de sacra exomologesi hoc sancitum: « Nemo homines vere penitentes humili corde peccata sua confiteri presbyteris affectantes quavis temeritate ab eodem præsumas repellere, aut prædictam confessionem velut illicitam, aut vim clavium, quibus peccata vere penitentibus a Domino Jesu Christo mysterialiter ministerialiter, remitti creduntur, satisfactionis quoque remedia saluberrima quoquo modo audeat prohibere, etc. » quæ vero fidei Catholicæ consentanea sanxerunt, id ad declinandam invidiam, ne in se universum orbem concitarent, præstitere: ob quam etiam a Polonis et Lituanis, cum eorum clientelam contra Sigismundum regem exambirent, hoc anno repudiatos refert Cromerus¹. Addit vero Coelaus², maximam discordiam inter Thaboritas, qui Wicleffii et Joannis Hus errores sectabantur, atque Calixtinos Pragenses, qui ad fidem orthodoxam propius accedebant ab eaque ob calicis usum discesserant, exortam, neque ulla ratione, datis etiam arbitris, sedari potuisse; afferunturque ab eodem auctore plures articuli Ecclesiæ Romanæ ritibus in plurimis consentientes a Pragensibus contra Thaboritarum effrenatam impietatem editi. Impendente vero cruce signatorum Catholicorum expeditionis terrore, finitimos principes atque inter alios Misniæ marchionem exaratis sexta die Julii litteris sollicitarunt, ut eorum patrocinium susciperet, professi sunt, nunquam e quatuor articulis jam ante a nobis expositis, de quibus in Concilii Basileensis Actis agendum erit, discessuros, ac Sigismundum regem nullis calumniis oneratum³, in quibus omnibus idem Coelaus ipsum vindicat.

13. *Cruce signatorum successus in bello Bohemico.* — Illatum denique contra Ecclesiæ perduelles Wicleffistas, Hussitas et Calixtinos fuit sacrum bellum, geminique exercitus in Bohemiam irrupere⁴: non eodem tamen tempore, uti conventum erat, sed longiore intervallo: quare distractæ vires facilius ab hæreticis pro-

pulsatæ sunt. Primi quidem imperii principes Augusto exeunte, signa cruce signata extulere: sed cunctante Sigismundo, cum Sozium frustra ciuxissent obsidione, Bohemia discessere. Duxit deinde extremo anno Sigismundus florentissimum exercitum ex Hungaris, Austriacis Moravisque comparatum; et quidem istius expeditionis initio læti nonnulli eventus ex sententia processere¹ extantque tum adulta Estate², tum exitu³ hujus anni Pontificiæ litteræ ad Brandam legatum XVI kal. Januarii missæ, quibus data est ei provincia, ut Bohemos Moravosque Catholicos crucis symbolo insigniret.

14. *Samagita ad Christum traducti Martini litteris recreantur.* — Ut vero Pontifex impios apostatas ab hæresi revocare adhibita vimisus est, ita Samagitas, qui Wladislai regis Poloniae ac Witoldi ducis Lituaniæ opera, ad Christi cultum ab impura idolorum superstitione traducti fuerant, cumque nonnulla ipsis adversa accidissent, ad constantiam erexit³, monitosque ne in acerbis rebus contraherent remitterentve animos, in clientelam Apostolicam recepit.

« Universis et singulis Christicolis gentis Samaytarum, salutem, etc.

« Mirabilis Deus in donis et sanctus in omnibus operibus suis, cujus judicia abyssus multa et investigabiles viæ ejus, qui humanum genus ex infinita misericordia sua diversis et incomprehensibilibus modis visitare non desinit, ut, relictis cunctis erroribus, viam veritatis agnoscat, his diebus novissimis ex sua ineffabili clementia dono Spiritus sancti mentes vestras mirum in modum illuminare dignatus est, ut qui prius paganorum erroribus, hoste humani generis illudente, eratis adstricti, quibusque justitia deposcente acerrima pœna debebatur inferni, benignissimi Domini nostri Jesu Christi Salvatoris nostri veritate fulgente, sacro baptismate renati sitis, ac gremio militantis Ecclesiæ aggregati, fidem Catholicam profitentes, ut exinde æternam beatitudinem habere possitis. Ex hoc tam mirabili dono propensius lætatur mater Ecclesia, populus Christianus exultat, nosque uberimas gratiarum actiones erumpentibus lacrymis omnium bonorum largitori referimus pro tam ineffabili munere vobis clementer impenso, quos, cum essetis oves errantes, ad ovile summum Jesus misericorditer reducere dignatus est. Magna enim est felicitas Christianorum, qui recte vivendo pares angelis efficiuntur, qui Christo summo bono fruituri sunt, quique gloriam æternam omni fine carentem continuo posside-

¹ Crom. de rebus Pol. l. XVIII. — ² Id. ib. et Dubrav. l. XXVI. hist. Bohem. Extant apud Coel. l. V. — ³ Ext. ibid. eorum objectiones. — ⁴ Coel. l. V.

¹ Mart. l. III. p. 211. — ² Lib. IV. Ep. cur. p. 1 et 13. — ³ Lib. III. Ep. cur. p. 242.

1 In Annalibus a Raynaldo contractis excusisq; Romæ anno 1659 uno in folio volumine post verba illa: « Ex sententia processere »; additur: « Deum ob inopiam commeatuum exercitum abscedere coactum narrat Monstreletus; cum hæretici in locis minutissimis se commuissent ».

bunt. Quanta igitur vis Catholicae fidei, quae de terrenis caelestes, de servis liberos, de damnatis efficit gloriosos? Quis hanc refugere debeat? Quis hanc, si recte sentit, amplecti non velit, quae vitam largitur aeternam, culpas diluit et peccata condonat?

« Haec ergo sola est, per quam vitatur infernus, agnoscitur veritas et paradisos aditur. Proinde, dilectissimi filii, cum Christus Jesus Dominus noster, Deus verus et homo, qui secundum humanitatem mortuus est, ut nobis vitam donaret aeternam, iam excellens munus vobis contulit, ut sua ineffabili charitate paganorum relictis per medium praesertim charissimi in Christo filii nostri Wladislai regis Poloniae illustris, ac dilecti filii nobilis viri Witoldi ducis Lituaniae, quibus ob hoc obligamini plurimum, Christiani sitis effecti ac vitae aeternae capaces, devotiones vestras per viscera misericordiae Dei nostri hortamur, rogamus et obsecramus obnixius, ut in hac sanctissima via Catholicae fidei, prout laudabiliter incepistis, perseverantes, prout firmiter sperandum est, recte ambuletis in semitis mandatorum Dei; mentes vestrae in caelestibus sint, ubi recte viventium gloriosus est finis. Nec vos frangant adversa, nec prospera extollant, et si quando in hoc mundo adversa contingant, amore caelestis patriae patienti animo toleranda sunt; veloci enim cursu pertranseunt et veluti momentanea non perdurant; et quo sine molestia et murmure ob amorem Dei animo liberiori feruntur, eo majora praemia in caelesti patria tolerantes habere mereantur.

« Porro cum, ut per venerabilem fratrem Mathiam episcopum Medinensem et patrem animarum vestrarum displicenter accepimus ex nonnullis angustiis, ut dicitis, vobis illatis, plurimum consternati et afflicti in vestris animis sitis, devotiones vestras, quas in visceribus charitatis diligimus, ac propensius paterno affectu complectimur, rursus exhortamur in Domino, ut de huiusmodi occurrentibus et quibuscunque aliis molestiis quae vobis in hoc terrestri habitaculo obtingere possent, nullatenus conturbari velitis cum, ut praefertur, confestim defluant, et in caelesti patria, si hic patienti animo tolerantur adversa, majora praemia conquirantur: nos enim sub nostra et Apostolicae Sedis protectione vos omnes habere intendimus, volentes et in omnibus vobis occurrentibus ad nos tanquam ad patrem vestrum securum habeatis recursum, quos tanquam filios et tueri et protegere totis viribus enitemur, prout praefatos duces ac episcopum diximus advisandos. Dat. Roma apud S. Mariam Majorem III id Septembris, Pontificatus nostri anno IV ».

15. *Discordia inter regem Poloniae et ducem Lituaniae.* — Quod ad Wladislaum regem Poloniae et Witoldum ducem Lituaniae attinet, di-

sceptabant li cum Prutenis cruciferis de Prussia, Poloniae Lituaniaeque limitibus; cumque Apostolicae Sedis internumlii eo missi discordias sedare non potuissent, Sigismundus Romanorum rex pacis arbitri munus in se suscepit, lalalque pro cruciferis sententia, Poloni et Lituani iras magis accendit, ita ut res ad bellum spectabat¹, cum Pontifex, ne ad Polonica et Lituanea arma verlanda in Barbaros ad religionem amplificandam, Christiano imbuerentur sanguine, intercessit, seque interpretem concordiae fore pollicitus Antonium Zenum decretorum doctorem in Poloniam misit², ut cause instrumenta ab Wladislao rege et cruciferis petita exscriberet, ut ex Apostolicae sententiae aequitate, exploratis omnibus hinc inde juribus, controversia rei Christianae exitialis dirimeretur; Sigismundum vero Romanorum regem de misso Zeno certiore factum rogavit³, ut ad Wladislaum regem Poloniae et cruciferos inter se conciliandos regia studia conjungeret.

16. *Spes de Graecorum reductione.* — Propaganda tum in Russia, Podolia et Walachia fidei orthodoxae strenuam navabant operam nonnulli Minoritae, quos Pontifex amplissimis privilegiis auxil⁴, utque egregie cepta peragerent plurimis laudibus excitavit. In ea etiam cogitatione curaue versabatur idem Pontifex⁵, ut Graeco ad Ecclesiae Catholicae castra traduceret: ad quos e Turcica tyrannide eruendos nonnullae decimas elero in Philippo ducis Burgundiae ditione constituto imperavit⁶, cum magni sumptus pro sacris iis consiliis perducendis profundendi essent: « Signanter », ut ait, « circa reductionem Graecorum ad ovile Dominicum gratia Altissimi jam inceplam, et eadem favente feliciter consummandam ». Fuisse porro datam eam provinciam Petro S. Angeli diacono cardinali jam aute vidimus, atque ex litteris ad patriarcham Constantinopolitanum et episcopum Tirasonensem hoc anno missis⁷ constat, in quibus haec habet: « Dudum dilectus filius Petrus S. Angeli diaconus cardinalis ad Graeciae et Orientalium A. S. L. duximus destinandum, sperantes in Salvatore nostro, cujus res agitur, quod per medium laborum, sollicitudinum et virtutum suarum, quibus Altissimus personam ipsius multipliciter insignivit, Graecos et Orientales praedictos ad gloriam suae orthodoxae fidei et Ecclesiae Catholicae aggregabit ».

17. *De Granatensibus debellandis agitatum, ad quod Martinus regi Castella favet.* — Agitatum etiam est de abolendis ex Hispania Mahometanae superstitionis reliquiis, ac Mauris Granatensibus bello domandis, ad quod pium opus Joannes rex Castella virtutibus atalatem supera-

¹ C. c. 10, ubi sup. — ² Mart. l. III, p. 279. — ³ Lib. boev. p. 11. — ⁴ Ibid. p. 226. — ⁵ Ibid. p. 203 et 221. — ⁶ Eod. p. 221. — ⁷ Sup. p. 203.

turus accincturum se Pontifici pollicebatur :
cujus consilium rei Christianæ perutile ut pro-
moveret Pontifex, ad tolerandos bellicos sumptus
Ecclesiarum Castellæ annuarum decumarum
tertiis templis sarcieendis sacras illi concessit ¹ :

« Charissimo in Christo filio Joanni regi
Castellæ et Legionis illustri salutem, etc.

« Quoniam maligna infidelium perversitas,
quam saluberrimæ religioni Christianæ semper
inimicari constat, et ut captato tempore lethali-
us nocere queat, insidias ad ejusdem Catho-
licæ religionis destructionem jugiter aspirat, et
indefessa hostilitate molitur, magna proinde
Christicolis imminet necessitas providendi, ma-
gnisque veniunt extollendi laudibus et gratiis,
donis atque favoribus Apostolicis amplificandi
reges et principes Catholici, qui hostilem ha-
bentes ipsorum infidelium viciniam, se pro
ejusdem sacræ religionis adversus ipsos infide-
les defensione cum assiduus periculis et sumpti-
bus gravissimis exponunt, et murum se consti-
tuunt, gladium et scutum. Cum igitur regnum
Granatæ ab ipsis infidelibus spurcissimis, vide-
licet Maclometicis occupatum Catholico regno
Castellæ regni serenitatis tuæ ditioni subjecto
contiguum pro magna parte vicinum ac imme-
diatum existat; et sicut exhibita nobis nuper
pro parte tua petitio continebat, prædecessores
et progenitores tui reges Castellæ tanquam de-
volissimi Ecclesiæ filii et strenuissimi pugiles
fidei Catholice plurima adversus ipsos infideles
pro ejusdem sinceræ fidei conservatione et in-
cremento salutari bella gesserint, et sua, pro-
priis non parcendo periculis aut sumptibus,
exposuerint viriliter et potenter, ac gloriosos et
lofi fructuosos Christianitati feliciter reportave-
rint de ipsis hostibus triumphos, prout etiam
regni celsitudo tua, suorum laudabilia salubri-
ter imitando vestigia patrum, jam in sua tene-
riori licet ætate constituta, victorioso peregit, et
divina sibi suffragante clementia, per amplius
in futurum agere disposuit et intendit perseve-
rare, quapropter Romani Pontifices prædeces-
sores nostri a tot annis et tante antiquitatis
temporibus, quod hominum memoria in con-
trarium non existit, præfatis regibus in aliquod
subsidiium, hujusmodi virtuosæ et salubris infi-
delium Deo et Ecclesiæ lucrifactionis efficaciter
prosequendæ, ac bellorum ob defensionem
dilatationemque fidei potentius atque ferventius
agendorum onera facilius supportanda, certas
portiones decimarum, tertias nuncupatas, in
Castellæ et Legionis regnis colligi solitas et ha-
beri de tempore in tempus continue sub certis
formis atque modis tunc expressis, concesserunt
atque donaverunt; pro parte tua nobis fuit
humiliter supplicatum, quatenus hujusmodi
portiones seu tertias tibi et hæredibus tuis

Castellæ et Legionis regibus, qui erunt pro
tempore, ad eisdem finem et effectum defensionis
et dilatationis fidei, ac infidelium lucrifa-
ctionis applicandas de provisionis Apostolicæ
liberali bonitate concedere dignemur.

« Nos igitur, qui hodie omnes et singulas
concessionones et donationes de prædictis portio-
nibus sive tertiis quibusvis Ecclesiasticis vel
sæcularibus personis cujuscumque dignitatis,
status, gradus, præminentie, ordinis vel condi-
tionis existerent, aut communitatibus, vel uni-
versitatibus seu locis quibuslibet præterquam
S. Benedicti Vallisoleti, S. Mariæ de Delpaular
de Rascasria, et S. Mariæ circa locum de monte
Mara S. Benedicti et Carthusiensium, ac S. Hiero-
nyimi Ordinum Palentinæ, Segobiensis et Za-
morensis diocesium prioratum, prioribus et
conventibus, ac aliis quibusvis piis locis, nec-
non etiam universitati studii Salamantini, qui-
bus ob fructus uberes, quos in Dei Ecclesia
afferunt, nullum volumus præjudicium generari
per te vel progenitores seu prædecessores tuos
eatenus quomodolibet factas, necnon confirma-
tiones quaslibet a Sede prædicta sub quavis
forma vel expressione verborum super ipsis
concessionibus et donationibus forsitan conces-
sas, habitas vel obtentas, in quantum viribus
subsistere poterunt, ex certa scientia per alias
nostras litteras revocavimus, cassavimus, atten-
dentes propensius, quantæ necessitatis sit et
commoditatis universæ fidelium Ecclesiæ, ad
protectionem ipsius Christianiæ religionis, cu-
jus, probo dolor! afflictiones et damna videntur
in dies vehementius aggravari, opportuna præ-
bere subsidia, dictasque portiones sive tertias
tunc ad gloriam Dei animarumque salutem, et
commune bonum Ecclesiarum salubriter con-
verti, cum ad cunctis necessariam fidelibus suæ
fidei et religionis defensionem applicantur, ac
zelum fidei et devotionis tuæ, Apostolicis largi-
tionibus fovere et per amplius intendere cupien-
tes, etiam hujusmodi supplicationibus inclinati,
præfatas portiones sive tertias tibi pro te et tuis
hæredibus et successoribus antedictis, et per te
ipsos hæredes ac successores, seu a te vel ipsis
deputandum seu deputandos, ipsis tamen pro
hujusmodi orthodoxæ fidei adversus dictos lu-
crificandos infideles, defensione et dilatatione,
guerris et guerrarum causis durantibus, a te et
eisdem hæredibus et successoribus hujusmodi
lucrifactionis, defensionis et dilatationis, prose-
cutionibus et persecutionum bellis operam dan-
tibus efficacem, petendas, exigendas et reci-
piendas, ac ad præfatum dumtaxat belli seu
defensionis, dilatationis et lucrifactionis usum
efficaciter convertendas, et integraliter applican-
das, auctoritate Apostolica tenore præsentium
assignamus, constituimus, concedimus et ordi-
namus. Non obstantibus, etc. Dat. Romæ apud
S. Mariam majorem VIII id. Octobris Pontificatus

¹ Lib. III, IV. p. 69.

nostri anno IV ». Extant quoque litteræ ad Tole-
tanum et Compostellanum archiepiscopos atque
ad episcopum Burgensem datæ ¹ quibus præcep-
pit, ut eæ tertie regi solverentur expeditionem-
que sacram in Saracenos urgerent. Sed civiles
discordiæ inferri arma Granatensibus velere,
Henricus ² enim Aragonia stirpe regia satus,
Villena principatum armis sibi asserere conatus,
ingentes tumultus Castellæ iniecit : in quem le-
gibus actum est : neque ipsius modo principa-
tus, verum ditioris S. Jacobi, quam hæreditari-
am affectabat, jus illi abrogatum est, ipsumque
in vincula coniectum inferius visuri sumus.

18. *Post prælia et cædes Anglus rex Gallicis
regionibus potitur; multa pollicetur Martino favore
Ecclesiæ.* — Flagrabat eodem tempore Gallia in-
testino bello, cum jam ante, ut diximus, in Hen-
ricum Anglorum regem Gallici sceptri jura
Carolo Delphino debita transfusa essent : inde-
que acere bellum inter Gallos Anglosque et eor-
um læderatos factionis Burgundæ surrexerat.
Abierat ³ in Angliam Henricus rex, ut de parto
regno triumphum apud suos ageret, relicto re-
rum suarum in Galliis moderatore fratre Thoma
Clarentiæ duce, qui cum superioribus Victoriis
præferox in Delphinum exercitum duceret, con-
serto certamine, neci occubuit ⁴, sui que funesta
clade obruti fuere : quo acerbiore casu exstimu-
latus Henricus rex, suscepto jam ex uxore Ca-
tharina Henrico filio utriusque regni designato
hærede, habito in Anglia militum defectu, in
Gallias traduxit ⁵ quatuor cataphractorum equi-
tum, sagittariorum viginti quatuor millia, bel-
lumque in Delphinum movit, a quo necnon a
Philippo Burgundo effectas in regno vastitates,
expugnatasque urbes describit Monstreletus ⁶
maxime post initum eruentum prælium ultima
Augusti die, quo Delphini socii initio victores
demum deleti ⁷ sunt : cum etiam plures populi
timore perlerriti succubuere ⁸. Fertur in veteri
Chronologia ⁹ præsignatas Gallorum et Anglo-
rum strages insigni prodigio, cum ad portam
S. Honorati Parisiis sanguineus fons magno
spectantium stupore ebullit. Ne vero in augen-
dis constabiliendisque rebus suis Romanum
Pontificem infensum pateretur Henricus, immu-
nitatem Ecclesiastici ordinis in eaditione, quam
acquisierat in Galliis, in pristinum statum se
resliturum Martino est pollicitus ¹⁰; atque etiam
in Anglia cum primum in eam esset reversus,
coacto ordinum regni solemnī conventu, instau-
raturum omniaque illi adversantia rescissurum:
quem Pontifex, ut in Anglia jus Pontificium
Avinionensi schismate labefactatum redintegra-

ret, seque aliorum regum exemplis accommo-
daret, est adhortatus, cum ex libertate Ecele-
siastica restituta regiam etiam potentiam confir-
maturus esset.

« Henrico regi Angliæ illustri.

« Ex instructione ipsius (nempe nuntii sibi
data in scriptis et sigillo tuo roborata, cognovi-
mus optimam et sinceram dispositionem volun-
tatis tuæ in juribus et libertatibus Sedis Aposto-
licæ conservandis; nam, ut asseris, in terris et
dominiis, quæ noviter ad tuas manus devene-
runt, Romanæ Ecclesiæ jura et libertates nullo
modo tollere vel mutare, sed in suo pristino
statu secundum consuetam obedientiam con-
servare voluisti, et sic intendis etiam in futurum:
et insuper in regno ipso Angliæ, ubi contra
præfata jura et libertates nonnulla interdicta
sunt posita, non quidem a te, sed a tuis præde-
cessoribus, te daturum operam liberaliter ob-
tulisti, ut in primo parlamento, quod, quamprimum
fueris reversus in Angliam, celebraturus
es, hæc ipsa edicta tollendi materia pertractetur,
ut si edicta illa honesta et legitima ratione
sustineri non poterint, quæ certe non poterunt,
satisfactorum te nostræ voluntati pro tuæ justi-
tiæ debito polliceris : in quod opus, quod est
Catholico rege dignum, ut toto animo incumbas
atque pericias, celsitudinem tuam hortamur
atque etiam deprecamur; erit enim, cum hoc
pium et sanctum ac debitum opus effeceris, no-
men tuum præter illam digniorem retributio-
nem, quam a Domino consequeris, in honore
apud Sedem Apostolicam sempiternum : et inter
cæteras felicitates tuas, quibus Deus omnipotens
te clarissimum regem illustravit, hæc non mi-
nor reputabitur, quæ cum hoc tempore unitam
Ecclesiam Dei vidisti, vulnera, quæ Apostolicæ
Sedi illata fuerant, in regno tuo salubriter cura-
visti : quæ curatio tuæ optimæ voluntatis si,
quod avertat Deus, aliquorum fortassis pertina-
cia impediretur, considera, fili charissime,
quanta difformitas appareret in Ecclesia univer-
sali, si cæteris regibus, principibus, populis et
nationibus Christianis per beneficium unionis
ad obedientiam nostram sine alienius juris Ec-
clesiastici diminutione reductis, abscissio quæ-
dam et sequestratio in regno tuo plenarie detra-
hens obedientiæ videretur, quamque pernicio-
sum cæteris regnis et nationibus esset exem-
plum.

« Considera etiam quod sæpe nobiscum cogitamus) quantam increpationem apud univer-
salem Ecclesiam merito pateremur, si sub nostro
Pontificatu in corpore unite Ecclesiæ tantam
deformitatem et maculam tolerare vellemus,
quæ quidem, quod superiori tempore fuerit to-
lerata, causa fuit schismatis, calamitas : qua
impediente, recto rerum examini et justitia lo-
cus esse non potuit. Nomen etiam, charissime
fili, si in hæc nostra et Sedis Apostolicæ causa

¹ Ibid. p. 70 et 71. — ² Mar. de reb. Hisp. l. xx. c. 12. — ³ Juv. Urs. in Car. VI. hoc ann. — ⁴ Thom. Walsing. in hist. Angl. Paul. Emil. in Carol. VI. Meyer. lib. xvi. Annal. Fland. in Phil. Burg. Monstr. vol. 1. c. 239. — ⁵ Cap. 242. — ⁶ Monstr. vol. 1. c. 243 usq. ad 250. — ⁷ Ibid. c. 247. — ⁸ Ibid. c. 250. — ⁹ Ext. in Append. Juv. Urs. — ¹⁰ Lib. brev. ult. p. 33. et in alio lib. brev. p. 1.

faceremus, nec devotionem tuam excitaremus ad opus famae et honori tuo debitum et anima tuae salubre, posses negligentiam quamdam nostram filialiter accusare, quod nullam tui honoris rationem nec patriam erga te charitatem haberemus? Movet siquidem nos non solum officii nostri debitum, sed etiam illa paterna, qua afficimur erga te, charitas, ad te sollicitandum et charitativis affectibus excitandum, ut cum pro unienda Ecclesia Dei multa pie devoteque feceris, ea per Dei misericordiam nunc unita, non patiaris in aliqua parte regnum tuum a ceteris Christianis contra antiquam bonorum temporum iustitiam discrepare. Quare regiam celsitudinem tuam hortamur atque etiam obsecramus, ut quantocius poteris hanc sanctam rem perticias, ut sicut Christianissimus rex existis, ita sanctae Sedis Apostolicae peculiaris filius iudicaris: causa etenim ista Ecclesiasticae libertatis adeo sancta et iusta est, quod certi sumus ab eadem nullam bene institutam animam, nec rectam hominum sapientiam dissentire. Ceterum cupide interrogantes praefatum Simonem de illarum partium et regnorum statu super desiderata a nobis pacis materia, cum eodem nonnulla contulimus, sicut tua celsitudo poterit per ejus litteras intueri. Dat. Roma apud S. Petrum XIV kal. Novembris anno IV.

19. *Henricus Anglus et Delphinus sollicitati ad pacem a Martino, missis litteris et legato Nicolao Albergato.* — Sollicitavit aliis litteris Pontifex regem ipsum, ut pacem praestaret Gallis, cum ex eo bello immensa mala in rem Christianam redundarent: ipsum pacis beneficio bellicam felicitatem confirmaturum, denique nunquam Christiano imperio pacem magis necessariam visam, cum in Septentrione haeresis grassaretur et Turcae Orientem vastarent.

« Charissimo in Christo filio Henrico regi Angliae illustri.

« Tanta est apud nos opinio pietatis et humanitatis tuae, quod omnino confidimus vocem nostram, imo vocem omnipotentis Dei per nos vicarium suum in terris, licet immeritum, et vocantis ad pacem, benigne et devote suscepturum: et quod etiam, omni cupiditate et ambitione seclusa, quam certe in tuo regali animo regnare non credimus, in hac tanta re, a qua status universae Christianitatis dependet, nostris et Apostolicae Sedis hortationibus et consiliis acquiesces, et publicam tot fidelium salutem tuis propriis commodis antepones. Non est opus charissime, ut commemoremus ea quae notissima tibi sunt et in oculis tuis versantur, vastationes urbium et provinciarum, afflictiones et calamitates innumeras populorum, quae propter contentiones et dissidia principum Gallieorum per hos annos proximos inciderunt. Major certe

est haec clades graviorque jactura non solum illarum gentium, quae sunt propinque vel immixtae periculis, sed totius reipublicae Christianae, quam ejusquam possit sermonibus explicari, quae mala, quae discrimina, quos labores cum jam dudum ex Apostolatus apice lacrymantibus adspicimus, et pro pace fidelium Deum continuo suspirantes oremus, et omnes nostras curas et cogitationes ad hoc potissimum intentas habeamus ut, inspirante Domino, aperiatur aliquam salutarem viam compositionis et pacis, ad te in primis propter amplitudinem excellentiamque regalem, et vim atque potentiam militarem omnia magna posse, propter clementiam et benignitatem naturae tuae omnia bona velle non dubitamus, recurrere visum est: et speramus in eo, qui inspirat omnia sana et sancta consilia, quod nulla belli felicitas te faciet a salute Christianorum et pacis consiliis abhorrere.

« Considera praeterea, fili charissime, nullam tantam esse posse rerum humanarum felicitatem, praesertim in bello, in quo omnia varia et dubia sunt, quae non periculis et casibus innumeris sint subjecta, ita ut plerumque, qui mantere victoriam videantur, aliqua subita et improvisa necessitate superentur: et haec tibi jam cognita et explorata esse confidimus, qui versaris in bellis, et nunc laeta nunc tristitia aequo et forti animo pertulisti: tantaque est dubietas et vertigo casuum bellicorum, ut si nulla res sanctior animas hominum inclinaret ad pacem, tamen esset certa pacis securitas cuilibet felicitati et speratae victoriae anteponenda.

« Sed quoniam apud animi tui magnitudinem plus valere publicae utilitatis, quam proprii laboris aut periculi rationem putamus, velis, fili charissime, cogitare et ante oculos ponere praesentem totius Christianitatis statum, et pro tua pietate et sapientia quantum potes providere, ne in graviores miseriam prolabatur: nam apud Septentrionem, ut vides, pestifera et horribili haeresi suscitata, et ad eam exstirpandam tota Alamannia laborante, si regna illa et nationes apud Occidentem, diuturno bello inter se usque ad extremam perniciam vexabuntur, necesse est universam reipublicam in maximis periculis et miserabili calamitate versari. Quare per misericordiam Jesu Christi rogamus et obsecramus serenitatem tuam, ut habita ratione potius humanitatis, quae potest in pace servari, quam felicitatis, quae in bello eruento non potest esse perpetua, habitaque consideratione tot populorum, qui ad extremam miseriam deducuntur, et pensato communi Christianorum statu, laeto corde et prompto animo hortationes nostras et verba nostra recipias, ac venerabilem fratrem Nicolaum episcopum Bononiensem, virum religionis observantia, integritate et sanctitate vitae dudum Domino servientem dignissimum nun-

¹ Lib. brev. p. 2.

tium tanta pacis exaudias, quem virum ex multis praelatis elegimus propter suam insignem sapientiam et munditiam singularem ad hoc primum et sanctum opus idoneum, et speramus, quod Spiritus sanctus ex hujus humilis et devoti hominis ore in cor tuum et aliorum, quorum consensus est necessarius, desiderium et amorem pacis infundet. Dal. Romae apud S. Petrum ».

20. Contemnere visus est pacis consilia Henricus humano tumens fastu, atque ejus exercitum dysenterica epidemia corripuit¹, qua proximo anno interemptum Henricum ipsum visuri sumus. Eodem argumento exaratis litteris², Pontifex Delphinum Viennensem hortatus est, ut animum multis lacessitum injuriis mitigaret pacique accommodaret: nulla quippe ratione mutantes ipsius res quam pacis beneficio constabiliri posse.

21. « Nobili viro Carolo Delphino Viennensi, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Jam dudum de summo Apostolatus apice lacrymantes, aspiciamus labores tuos populorumque afflictiones et paterni regni calamitatem, tibi et ceteris fidelibus, qui laborant et in aula bellorum confusione vexantur, fili dilecte, pro nostra erga te et tuos paterna charitate compatimur, et de capitis tui periculo in tanta rerum vertigine formidamus: sed cum sola pax possit te tutum praestare et confirmare statum tuum et gentes, atque provincias, quae tibi obediunt atque favent, a continuis cladibus et periculis liberare, pro hac pace Deum continue suspirantes oramus, ut nobis aperiatur viam aliquam salutare hujusmodi desiderata compositionis et pacis, per quam, omni deposita memoria injuriarum cum sanguine tuo primum reducaris in gratiam, et mutua charitatem, deinde cum clarissimo in Christo filio nostro Henrico rege Angliae illustri pacifice et quiete vivas. Hoc unum certe inter omnia nostra desideria primum est, quia sic expedire cognoscimus, non solum tibi et adversariis tuis et vestris populis, qui vos sequuntur, sed etiam universae reipublicae Christianae, etc. Dal. Romae, etc. »

Non sine causa Martinus internumtum suum, ut pietate insignem Henrico Anglorum regi, tum etiam Carolo Delphino ac Philippo duci Burgundiae commendavit: is enim erat Nicolaus Albergatus, Carthusiana disciplina excellentissimus, qui ob sanctitatis clarissima exempla divinis confirmata miraculis, beatorum numerum auxit: ad quem datae sunt a Martino subjectae litterae³:

« Nicolao episcopo Bononiensi.

« Cum, sicut nosti, dudum gravi et atroci dissensione principum Gallicorum, pestiferum bellum suscitatum in regno Franciae et vicinis

partibus vigerit et vigeat de praesenti, cum exterminio illarum gentium et factura gravissima totius reipublicae Christianae, nos cupientes finem tantis malis imponere », et infra, « te ad hoc sanctum opus ex omnibus praelatis elegimus dignissimum nuntium tante pacis perfectivum ad charissimum in Christo filium nostrum Henricum regem Angliae illustrem et ad dilectos filios nobiles viros... Delphinum et ducem Burgundiae inter ipsos pacem et concordiam tractaturum, etc.

22. *Ditionis Pontificiae res curat Martini.* — Dum ita ad pacanda Christiana regna Christi vicarius curas Apostolicas collocabat, haud leves in ditione Pontificia excitatae sunt turbae, quas legatorum opera sedare studuit. Mamannum itaque fil. S. Eusebii presbyterum cardinalem in Spotetana, Narviensi, Interamneni et Amerinensi urbibus nuntium creavit, summa ei ad universas civium illorum contentiones et controversias componendas data potestate⁴; Bononiae, Flaminiae et exarchatus Ravennati Alfonso S. Eustachii diaconum cardinalem praefecit⁵, utque perduelles facilius comprimere posset, federis armorum cum Florentina republica jungendi auctoritate munivit⁶. Moverat in Alfonsi card. provincias novos tumultus Angelus Pergulanus indidaque prodicione arcem S. Petri suae tyrannidi subjecerat, ausus etiam Apostolice Sedis nuntios in custodiam dare. Ad quem reprimendum Martinus Nicolaum marchionem Mestinum incitavit⁷. Vigeat praeterea graviora dissidia inter Romanos et provinciam patrimonii, quam Bracci e Montone astu et opera ab Ecclesia Romana descivisse vidimus: quae ut tolleret Pontifex inducias proposita federis spe imperavit, gravibus poenis in earum violatores constituit⁸. Quod ad Urbanas res spectat, praetermissae non videntur Apostolicae litterae⁹, quibus Antonium episcopum Portuensem ampla potestate Martinus instruxit, ut clerum Basilicae principis Apostolorum ex Concilii Constantiensis sanctione ad Ecclesiasticae disciplinae primae decus reduceret: « Ut liberius, inquit, dissolutionis et insolentiarum possis amputare materias et alia, quae tibi pro injuncto a nobis officio reformanda videris reformare, vices nostras et omnimoda tibi cum plena et libera potestate concedimus facultatem usque ad completam reformationem. Dal. Romae apud S. Petrum III kal. Januar. »

23. *Genuenses in servitutem redacti.* — Hoc anno, ut referunt¹⁰ Genuensium Annales, respublica Genuensis, amissa pristina dignitate, in Philippi Mariae ducis Mediolanensium cecidit servitutem: cum enim Baptista Fregosius classis praefectus nimio ardore Aragoniam classem,

¹ Juv. Urs. in Car. VI. hoc anno. — ² Lib. brev. p. 24. — ³ Ibid. p. 76.

⁴ Lib. III. p. 108. — ⁵ Ibid. p. 244. — ⁶ Ibid. — ⁷ Ibid. p. 257. — ⁸ Ibid. p. 136. — ⁹ Ibid. p. 292. — ¹⁰ Ann. Justan. I. V. Bizar. I. XI. et Johes. I. X et alii.

quam Mediolanensis conduxerat, insecutus esset, fusus profligatusque est; quæ calamitas Thoma Fregosio Genuæ duci tantum terrorem iniecit, ut is deditionem fecerit, acceptoque Serrezanæ dominatu aliisque honestis pactionibus, Genuam Mediolanensi iis legibus subjecerit, quibus antea Carolus VI Gallorum rex, Genuense imperium gessisset. At Philippus Maria reliquas

pristinæ libertatis elidere omni arte enisus est. Quæ vero in Oriente Genuensium coloniæ erant sibi ipsis exitium ultro pepererunt: nam maritimas vires Turcis ad exciudendos Græcos conjungere. Tantum potuit tenuissimus auri fulgor, ut salutis et gloriæ penitus obliviscerentur: sed de his proximo anno dicetur.

MARTINI V. ANNUS 5. — CHRISTI 1422.

1. *Turcæ in Orientale imperium irruunt, Constantinopolim obsident; Martinus reges et principes exercitat: Græcos ad ejurandum schisma hortatur.* — Agitantibus de exstinguendo vetere schismate consilia Græcis, antequam ad ea perficienda Occidentales reges adversus Christianæ fidei hostes auxilia compararent, Turcæ, rege Amurate, in Orientale imperium anno a Virginis partu millesimo quadringentesimo vigesimo secundo, Indictione quintadecima, magno terrore irrupere¹. Amisus² erat Emmanuel Turcarum vires distrahere, ac Mustaphæ partes extulerat, ut is Europæum regnum Turcicum ab Asiatico divelleret. Successisset res ex sententia: verum Mustapha partis non contentus regionibus, profligato Europæ præfecto, quem Amurates immiserat, irrumperere in Asiam ausus cum exercitu, victus est ac peremptus a nepote Amurate: qui mox ad ineamdam Europæi regni possessionem adspirans, atque in Græcos patri Mustaphæ fœderatos ira percitus ad sibi subjiciendam Constantinopolim impetus convertere decrevit. Retardabatur maris fluctibus et navibus carebat³, cum Joannes Adurnius Genuensis, datæ Christo in sacris baptismalibus fidei immemor atque avaritia obæcatus, nec pericula perpendens in qua patriam injiciebat, (Græcis enim devictis, tot Genuensium coloniæ sparsæ in Oriente sine dubio exitio dandæ erant), plurimo ab Amurate conductus auxilio, Mahometanum exercitum in Europam trajecit⁴.

2. Periclitanti Græcorum imperio opem

ferre omni studio nisus est Pontifex; Amurates enim Emmanuelis imperatoris oratores Cantacuzenum Lascarium et Philommatem missos, ut Europam ingressum delinirent officii et cum eo fœdus sancirent, barbarico furore in vincula duci, atque octava Junii die Constantinopolim obsidione cingi jusserat¹, ad quam urgendam paulo post ipsemet accesserat. Ut itaque Mahometani pellerentur castris Martinus intentus, Joannem patriarcham Constantinopolitanam Parisiensis Ecclesiæ administratorem in Gallias legarat², ut Henricus Anglorum rex, icto cum Gallis fœdere, arma in Turcas verteret. Tum Venetos, qui in Adriatico mari classem instructam habebant, rogavit³ ut eam ad solvendam Constantinopolis obsidionem in Thraciam mitterent, ac Rhodiis equitibus, ut cum illis vires maritimas jungerent, mandata dedit: Genuenses ac Philippum Mariam Vicecomitem monuit⁴, ut Genuenses e Turcico exercitu revocarent: de quibus certiore factum Emmanuelem imp. hortatus est, ut Græcos suos ad damnandum vetus schisma urgeret; fore enim, ut mox Lalini, ingentibus copiis comparatis, subsidio ipsi accurrerent.

« Charissimo in Christo filio Emmanueli Romæorum imperatori illustri, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Jampridem audiebamus terribilem illum Turcum tuo militante imperio, cum magnis copiis ex Asia in Europam beneficio mercenariæ classis trajecisse, et (quod modo magis nullo

¹ Phrantz. l. i. c. 49. — ² Ep. ib. Calchoud. l. v. — ³ Lib. iv. Ep. cur. p. 81 et 123. — ⁴ Ibid.

¹ Phrantz. l. i. c. 50. — ² Lib. iv. Ep. cur. p. 77. — ³ Lib. brev. v. p. 46. et in alio cod. Ms. p. 23 et 76. — ⁴ Ibid.

nos angit novissime significatum est nobis eundem terra et mari prevalentem, castris autem urbem Constantinopolitanam positis, te et tuos gravissima obsidione constrictos intra moenia continere, non sine summo tui status periculo et dedecore nominis Christiani. Quae rerum novitas nos commovit ad commiserationem calamitatis tuae, et animum nostrum intentum ad sananda quaedam alia vulnera Christianae reipublicae versus Septentrionem et Occidentem, statim avertit ad Graeciam et ad tota pericula consideranda, et etiam, si qua via possemus nostris et fidelium auxiliis, repellenda ob Christiani nominis reverentiam, quod unum tibi est commune nobiscum : atque ita continuo mandavimus dilectis filiis magistro et fratribus hospitalis S. Joannis Hierosolimitani, ut de Rhodo insula omnibus, quibus possent, opibus te juvarent ; posse enim eos aliquid cogitavimus et propter locorum vicinitatem et opportunitatem maris ; debere autem eos scimus ex instituto religionis suae contra perfidos abnegantes Christum filium Dei decertare : et ut ferventius ea facere velint, quae possunt et debent, ipsos mandatis nostris obstrinximus.

« Venetos insuper devotos homines et potentes, qui etiam ipsa valent celeritate succurrendi, propterea quod in Adriatici maris sinu classem hoc tempore instructam habent, ex consuetudine suae reipublicae disciplina rogamus, ut tibi in hac necessitate, prout ipsis videretur expediens, subvenirent, nec paterentur illud imperium, te sic oppresso, in potestatem infidelium devenire : quod propter eorum singularem fidem erga nos et Ecclesiam Dei, et propter eam quam exercent erga omnes Christianos homines charitatem, jam prompte fecisse et nostra rogamina praevnisse cognovimus. Rogamus etiam de re simili Januenses et eorum nomine dilectum filium nobilem virum Philippum Mariangelum ducem Mediolanensem, eosque monuimus, ut a Turcarum praesidio revocarent quoscunque Januenses cum eorum classe et stipendiis infidelium navigantes. Sed ut aliquando tibi, fili charissime, demonstramus veram et certam rationem defensionis et securitatis tuae non ad tempus exiguum imploranda, sed in perpetuum conservanda, fac ut non videaris membrum abscissum ab Ecclesia Dei et reliquo corpore Christianitatis ; sed te non tantum nomine Christiano, verum omni cultu, fide, religione, doctrina conjunge nobiscum : nam, ut acriorem illam disquisitionem legis veritatisque divinae, qua teneris, in praesentiarum omittamus, quae tuis litteris explicanda non est ; et descendamus ad rerum humanarum opportunitates, unde tibi et tuis et imperio, quod vix anxie custoditur ab oppressionibus Turcorum, firmiter et certius praesidium parari non potest, quam repellendo gremium Ecclesiae matris tuae

et omnium Christianorum : quantum enim putas nomen et imperium tuum venerabile et formidandum magis apud eos ipsos hostes fidei Christianae esse futurum, si te senserint cum reliqua Christianitate esse conjunctum, cum qua tota, si te unum invaserint, sibi esse pugnandum existimabunt, qui nunc imperium tuum velut vilissimam et postremam partem a Catholicis derelictam, et eorum objectam lanceibus, assiduis vexationibus et contumeliis inquietant.

« Quantum etiam tibi alacriori studio et voluntate succurreret Latina Christianitas, si non alienos a Catholicae fidei disciplina, sed se veros fratres defendere cogitaret ? Cum modo sint qui, ut tibi verum fateamur, omnino negent succurrendum esse schismaticis, quos, inquit, malle ab infidelibus per haec perpetua praedia pati, quam se cum fratribus una fide et voluntate conjungere. Quod si tibi et tuis aliquando Deus omnipotens hoc salutare consilium inspirabit, ut de Christiana religione nobiscum etiam concorditer sentiat, et uni Catholicae Ecclesiae obediat, praeter sempiterna praemia, quae parata sunt beatis animabus in caelo, quanta inde statui tuo et universae Graeciae praesidia et ornamenta provenient ; quare, fili charissime, non est amplius haesitandum, nec tam sanctum propositum differendum, quod quamprimum exsequi te velle senserimus, delegare curabimus ad id munus homines divinorum scientia peritissimos, et munitos Sedis Apostolicae auctoritate, ut nihili ex parte nostra deficiat, quin et te et tuos ad veritatis viam reducamus, et te imperatorem non Turcorum ludibrio deditum, sed cum gloria dominantem videamus. Unum postremo facere non volumus, finem hujus inveterati schismatis per tuam sapientiam et cognitionem Catholicae veritatis, sublato schismate, quod pro jure summi Pontificalis Latinam vexabat Ecclesiam, de tuis manibus expectamus et credimus Deum omnipotentem hanc tibi uni gloriam reservasse : quod si nos et Ecclesiam spes ista fefellerit, non videmus, a quo amplius homine sperare possimus. Dat. Romae ».

3. *Legatus ad Emmanuelem imperatorem missus.* — Ad confirmandum in constantia Emmanuelem susceptaque abolendi schismatis consilia ad exitum adducenda, Jacobum Porci clericum Metensem ad eundem misit¹, tum etiam Emmanuelem ipsum monuit², ut Theodorum Peloponensi despotam ad servandam pacem, quam cum archiepiscopo Patracensi pepigerat, hortaretur, ne Christiani mutuis se praediis obtulerent, cum finitimi Turcae tum Graecis tum Latinis imminerent.

¹ Lib. iv, Ep. lxxv, p. 123. — ² Lib. lv, p. 17, et in alio lib. brev. c. 29.

« Charissimo in Christo filio Emmanueli Romæorum imperatori illustri, salutem, etc.

« Quamvis non dubitemus dilectum filium nostrum, natura tuum, excellentem principem Theodorum despotum Moreæ, et sua benignitate et nostris hortationibus servaturum eam pacem, quam nuper fecit cum venerabili fratre nostro Stephano archiepiscopo Patracensi, tamen cupimus, ut ad hoc etiam tuæ serenitatis auctoritas intercedat: hoc enim superiori tempore, cum Patracensis Ecclesia ab eodem tot bellicis claudibus vexaretur, dolebamus certe pro detrimento Ecclesiæ, sed etiam longe magis, quod ea quietâ ab infidelibus et abnegantibus nomen Christi, quibus finitima est, tot mala susciperet a principe Christiano et filio suo: nunc vero gaudemus in Domino, quod intelleximus eos certis pacis fœderibus convenisse, quæ, ut perpetua sint, et ne quid in futurum a parte archiepiscopi in contrarium attentetur, ei scripsimus atque præcepimus, sub penis gravibus comminantes, ut nulli domino sive genti bellum inferat sine nostra speciali licentiâ, ne propter hoc ejus Ecclesiæ, cujus nobis præcipua cura est, læsionem aliquam patiat, et præfatum filium tuum despotum charitative rogamus, ut pacem velit perpetuam conservare, et si quid fiet per ipsum archiepiscopum, quod existimet factum esse contra dignitatem suam, non continue bellum moveat Ecclesiæ nociturum, sed nos nuntiis et litteris suis informet, statim pro ejus indemnitate et contra personam inferentis injuriam sine Ecclesiæ læsione provisuros. Tuam vero sublimitatem imperatoriam obsecramus, ut eundem filium tuum in sententiam nostram adducas tuis præceptis et auctoritate, ut in regionibus illis, quæ infidelibus sunt vicinæ, sese invicem non oppugnent Christiani, quos omnes, Deo favente, speramus temporibus nostris videre per manum tuam in sincera unione et recta religione conjunctos. Dat. Romæ, etc. »

4. *In Christianos ferentes opem Turcis Martinus penas sancit.* — Hæc suasit Martinus cum ex Græcorum et Latinorum mutuis odiis bellicisque Turcicæ potentia in amborum exitium assurrexisset, unde ingenti dolore affectus est, cum nonnullos Christianos in tantum flagitium prorupisse cerneret, ut exiguo auro religionem prodidissent, ac Turcicæ imperii disjunctas vires, transportato ex Asia in Europam Amuratis exercitu, conjunxissent, atque eorum etiam signa secuti ad Mahometanæ superstitionem in Constantinopolitano solio collocandam classem cum Turcis sociassent: in quos Ecclesiasticæ animadversionis severitate hoc edicto usus est. Christianosque ullam Turcis operam navare vetuit.

« Ad perpetuam rei memoriam.

« Angimus siquidem et maximo dolore condodimus, quod nonnulli perditionis et iniquitatis

filii baptismatis fonte renati, Christianum nomen contemnentes eorumque salutis immemores, dudum accepto ab infidelibus stipendio Turcos ab Asia in Europam trajectantes, et infideles ipsos potentia primùm disunitos unientes maritima tandem classe civitatem Constantinopolitanam una cum perfidis Turcis obsederunt, et variis calamitatibus molestarunt atque perturbarunt in magnam nominis Christiani ignominiam: ob quod eo majori doloris aculeo cruciati fuimus, quo hujusmodi obsessio magnum Christiano generi periculum ministrari videbatur. Proinde nos, qui ad defendendam civitatem prædictam nostros et Apostolicæ Sedis favores et operam dare, Deo auctore, efficacem intendimus, tam graves et detestabiles excessus ulterius sustinere nolentes, felicis recordationis Nicolai papæ IV et nonnullorum Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum vestigiis inhaerentes, qui deferentes infidelibus arma, equos, ferrum, lignamina, victualia et alia quæcumque mercimonia in nonnullas pœnas et sententias incidere statuerunt, tenore præsentium statuimus et decernimus, ut nullus in subsidium ipsorum infidelium contra et adversus Christianos, et præsertim contra civitatem Constantinopolitanam personaliter accedere, aut alias auxilium vel favorem in Christianorum dispendium præstare quoquo modo præsumat.

« Nos vero illos, qui contra hujusmodi Constitutionem nostram ausu temerario venire præsumpserint, eo ipso excommunicationis sententiæ subjacere, a qua etiam absolvi nequeant, nisi tantum de bonis propriis in dictæ civitatis et aliarum civitatum, terrarum et locorum, quibus damna intulerunt, subsidium convertendum exsolverint quantum detrimenti et damni partibus prædictis attulerint, necnon etiam ab eadem, præterquam in mortis articulo, absolvantur sententiæ absque mandato Sedis Apostolicæ speciali: et nihilominus, si personarum earum aliquam capi contingeret, in servitutem et captivitatem eorum esse volumus, in quorum ceciderint captivum: auctoritate insuper Apostolica statuente, ut illi, qui contra hujusmodi statutum nostrum venire præsumpserint, præter pœnas prædictas ipso facto incurrant, ut perpetuo sint infames et instabiles habeantur, ita quod neque testari neque legata eis seu relicta percipere valeant: et insuper ad successiones tam ex testamento, quam ab intestato sint prorsus et reddantur inhabiles, nec ad publica quælibet admittantur officia, sintque illis omnes actus legitimi penitus interdicti, et tanquam excommunicati hostesque Catholicæ fidei, postquam de ipsorum hujusmodi temeritate constiterit, diebus Dominicis et festivis publice nuntientur, et in fiscum bona eorum omnia devolvantur. Volumus autem et harum serie decernimus, ut non solum illi, qui in futurum

contra præfatam Constitutionem, sed etiam qui præteritis temporibus lemerario ausu prædicta patrare presumpserint, omnibus supradictis penis et sententiis eo ipso subijciantur, etc. » Jussi sunt præsules hujusmodi sanctionem promulgare, ac magistratus in illos exemplum edere, qui Turcis militarem operam aliquando navassent. « Dat. Romæ apud S. Mariam Majorem VII. id. Novembris, Pontificatus nostri anno 5 ».

5. *Acta legationis gestæ Constantinopoli a legato Apostolico Antonio Massano circa unionem Ecclesiarum.* — Cum porro spondisset Martinus, ut antea vidimus, ad Græcos et Turcarum gladiis vindicandos cruce signatum auxiliarem Occidentalium exercitum se transmissurum, modo Græci pristinam Ecclesiæ Constantinopolitanae cum Romana conjunctionem prius redintegrarent, ad id perficiendum Antonium Massanum Minoritam internuntium misit, qui honorificentissime Constantinopoli exceptus, cum ea de re una cum Emmanuele imperatore et Josepho patriarcha acturus esset, apoplexia correptus Emmanuel obiit: cui successit Joannes primogenitus, cum quo Antonius in colloquium venit legationemque pluribus capitibus distinctit; exposuit nimirum Martini Pontificis flagrantem cupiditatem veteris Ecclesiastici Latinos inter ac Græcos fœderis instaurandi: mox mala, quæ ex schismate manant recensuit: si persisterint in schismate, ad Mahumeticam superstitionem demum defecturos: prænuntiatum imperium nisi Romanae conjunctum Ecclesiæ stare non posse: Emmanuelem imperatorem et patriarcham sine ambagibus expellisse, ut hujusmodi conjunctio conciliaretur, promissisque standum: necessarium ad eam perficiendam Concilium, atque Petrum legatum cardinalem S. Angeli Græcorum Turcicam irruptionem significantium litteris retardatum; decernendum vero quando, ex quibus et quo in loco celebranda sit OEcumenica Synodus: fidem, quam Romana docet Ecclesia suscipiendam, eam amplexuris auxiliares copias ab Hispanis et aliis regibus offerri; cum tempus et locum condiderint Græci ad eum a Pontifice legatum, præsules doctoresque missum iri. Sed rei memoranda Acta ipsa afferenda videntur.

6. « In individuae sanctæ Trinitatis nomine. Amen.

« A Christi Nativitate anno millesimo quadringentesimo vigesimo secundo, Indictione

quintadecima, die decima quarta Novembris, Constantinopoli in urbe regia, in præsentia domini imperatoris Romanorum, præsentibus testibus infrascriptis ad hæc omnia et singula vocatis et rogatis, reverendissimus et inflegerrimus vir atque clementissimus sacre theologie professor magister Antonius Massanus, qui dicitur orator et nuntius Apostolicus in partibus Græciæ, ad diem x Septembris millesimi supradicti Constantinopolim applicuit: qui majori suæ honestati consulens diverfit in Peram ad conventum Ordinis fratrum Minorum, statimque per reverendos et honestissimos viros fratrem Guillelmum confessorem excelsæ et Christianissimæ imperatricis, et magistrum Joannem præfati oratoris socium serenissimo principi domino Manuelli Dei gratia Romanorum imperatori significavit, primo se esse nuntium Apostolicum missum ad suam majestatem imperialem, deinde ubi et quo in loco, eidem gerens morem, secesserat, tertio vero quodcumque sua imperialis majestas pro eo mitteret, ipse semper paratissimus esset. Cui quidem domino oratori idem dominus imperator per eosdem dominos venerabiles fratres ad suam serenitatem transmissos hujusmodi responsum dedit:

« Primum laetari se plurimum de ipsius adventu: de loco autem, in quo erat, vehementer congratulari, et ita meliorem eligere non potuisse: demum vero, quod prope diem pro eodem mitteret, quo voluntatem beatissimi summi Pontificis audiret. Postea vero cum ad diem decimum sextum ejusdem mensis Septembris ipse dominus imperator misisset, idem reverendissimus pater dominus nuntius Apostolicus ad imperiale palatium profectus est, honorificentissime associatus, et ab honorabili domino bajulo illustrissimi ducalis domini Venetorum, et alia multitudine nobilium copiosa tam Græcorum quam Latinorum: ibique facta majestati imperiali reverentia debita, eidem Bullas sanctissimi in Christo patris et domini Martini divina providentia papæ V præfatus dominus orator propriis ipsius manibus porrexit, atque benedictione sanctitatis Apostolicæ assignata dixit, habere se ex mandato Apostolicæ ipsius sanctitatis, et suæ serenitati et reverendissimo in Christo patri domino patriarchæ novem questiones exponere. Quibus dominus imperator respondit: ito loco et tempore ad illas exponendas iterum se pro eodem domino oratore missurum.

« Ad diem autem tertium Octobris cum idem illustrissimus imperator Manuel mittere

1 EAM. in Actis Conc. Senen.

(1) Emmanuels imperatoris obitum annalista hic aliquantisper anticipat. Quamquam enim hoc anno die 1 Octobris apoplexiæ morbo correptus, omni privatus sensuum usura elanguit, forte tamen, veluti moris est iis, qui eo morbi genere tanguntur, paululo demum respiravit, vel longam noctem ad sequentem usque annum protulavit: profecto obiisse illum anno 1423, et mudi ex Græco computo 6923, die XXI Juhû Phranza testes oculatus affirmat. Sed Marinus Samobas, qui Venetorum principum Vilas ex publicis patriæ suæ documentis sub exitum sæculi hujus scribebat, auctor est die XVII Aprilis navigium ex Romana ad Venetum senatum transmissum obitum Græci imperatoris annuissæ, quæ si adhiberimus, mendam in textum Phranze admittimus oportet.

instituisset, veluti antea dixerat, ut ipse una cum domino patriarcha eas novem conclusiones exponendas attenderet, gravissima infirmitate oppressus est, et adeo oppressus repente, ut et loquelam omnem ac sensus omnes penitus amisit: quamobrem die decima ejusdem mensis Octobris, idem reverendissimus dominus orator et nuntius Apostolicus per supradictos fratres Guillelmum confessorem et magistrum Joannem transmissos ad illustrissimum principem dominum Joannem ejus serenissimi domini Manuëlis filium primogenitum atque Romæorum imperatorem in predictis designatum, primo apud ipsius majestatem condoluit de adversa valetudine excellentissimi patris sui, deinde modestissime ipsi significavit, quod legatio beatissimi summi Pontificis in longiusculum trahebatur.

« Ad diem vero decimam quintam ejusdem mensis Octobris idem illustrissimus dominus Joannes imperator junior, advocato in suum imperiale palatium præfato reverendissimo patre magistro Antonio Massano dignissimo nuntio Apostolico, illam sacratissimam Pontificis summi legationem in novem conclusiones distributam in secreto audivit, rejectis ac remotis omnibus præter suorum aliquos: quibus quidem novem conclusionibus accuratissime auditis, post pleraque verba dixit, usque ad dies paucos ad ea se responsurum, quæ ipsi domino oratori placita fierent. Vigesima autem die ejusdem mensis Octobris reverendissimo in Christo patre et domino domino patriarchæ Constantinopolitano supradicto publice in Ecclesia S. Stephani coram suis metropolitanis calogeris et abbatibus, atque aliis multis tam Græcis quam Latinis hominibus, idem nuntius Apostolicus easdem novem conclusiones exposuit, quibus et ipse reverendissimus quoque dominus patriarcha usque ad dies paucos responsurum affirmavit. Ipsæ vero conclusiones, quas illustrissimo domino imperatori atque reverendissimo in Christo patri domino patriarchæ præfatus dominus orator retulit hæc habent de verbo ad verbum:

7. « Sanctissimus et beatissimus, qui habet caeleste arbitrium, qui est dominus in terris, successor Petri, charitas Domini, dominus universi, regum pater, orbis lumen, summus Pontifex papa Martinus divina providentia papa V mandat mihi magistro Antonio Massano Ordinis Minorum oratori et suo nuntio in partibus Græciæ et Moræ vobis reverendo in Christo patri et domino domino Joseph, patriarchæ dignissimo Constantinopolitano, et serenissimis principibus Manuëli et Joanni Romæorum imperatoribus Palæologis novem nuntiare maximas sententias, quarum

« Prima fundatur in domini nostri papæ ad unionem ardentissimo desiderio: cum enim

omne ex natura sua tendat ad unionem, quia non vult totum a suis partibus separari nec partes a suo toto, ut unio servetur; præterea quoniam virtus unita fortior est dispersa, sanctissimus dominus papa non tantum desiderat unionem ex natura, sed etiam ultra naturam inclinam tantum optat ratione bonitatis Pontificatus domini nostri felicissimam videre diem illam Ecclesiarum Latine Græcæque unionis, ut præter Deum nihil supra. Deinde intendit pro hac totum Ecclesiæ Romanæ licitum justum apponere atque honestum; et quod felicius hac in vita sua sanctitati occurrat certe ei non venit in mentem: et totum collegium dominorum cardinalium, omissis omnibus, quasi de re alia non pertractat, quam de ista sanctissima unione. Sed quid dicam de domino legato reverendissimo cardinale S. Angeli qui, ut inferius explanabo, ad mortem se posuit in horrendo mari contra omne medicorum consilium? Tam accenso harum Ecclesiarum Græcæ et Latine desiderio ardebat concludendi unionem, ut ecce dicamus: Desiderio desideravit Christi vicarius cum suis cardinalibus hoc pascha unionis, communionis et pacis facere vobiscum Græcis, unica in Ecclesia Catholica et Apostolica rugam non habente, schisma neque dolos.

8. « Secunda conclusio in summa habet subvenire malis et periculis, quæ ex hoc schismate provenerunt hætenus et quotidie proveniunt, tam spiritualiter quam temporaliter, quæ lingua, pater patriarcha et Romæorum imperator, sufficit explicare in hac pestifera divisione sanguinis effusiones, hominum strages, succensiones, furta, adulteria, homicidia et similia mala ineffabilia? Propter hoc pessimum malum Græcia nobilis tam florida perdidit proprietatem domini sæcularem, sapientiam ac morum strenuitatem, principum nobilitatem, plenitudinem populorum, mercatorum affluentias, maris potestatem. In præsentī vero Græcia omnis, ommissa utriusque hominis pace, guerris inimicorum crucis Christi undique premitur et in servitutem redigitur; quid scelestius dici posset, quam quod infideles fideles Christianos, suppeditantes arma, movere cogant ut plurimum contra Christianos? Quid inhonestius, quam ut pudicæ domina Græcorum alias timore, nunc amore per viros suos nunc admittantur ad tortorum conjugium, imo per parentes ad dispensationem, si dispensatio habet dici? Vos utique Latinos abominantes et vocantes nos schillos Francos, cum simus ejusdem fontis renati baptismate, ejusdemque caelestis Patris filii atque hæredes et fratres. Sed (quod deterius est) nisi ista cesset scissura, omnes nunc tam Tartaris quam Turcis obedient, et renuntiabunt Evangelio Christi, et jam servi fient Mahometis ex carentia prædicatorum pacem, unionem et salutem annuntiantium eis. Sed circa periculum, ne pereat

præsto ex tota Græciæ monarchia irrecuperabiliter, dari forsân Concilium nulliter salubrius, quam se nobiscum unire charitatis vinculo, ut fiat velut antea unum ovile et unus pastor, et ut filii Dei Græci, qui sunt aliqui in Græcia, aliqui in Armenia, aliqui in Syria, aliqui in Bulgaria, aliqui in Turchia, etc. et congregentur in unum Ecclesiæ Romanæ consensum; alias omnia per brachium infidelium remedia periculosa certe sunt.

9. « Tertia conclusio salvatur in requisitione promissi, quoniam reverendus pater et dominus episcopus Słomensis et dominus Nicolaus Eudemon Joannes obtulerunt et dixerunt aperte, distincte et clare, omni semota obscuritate, domino et sanctissimo papæ Martino V voluntatem esse patriarchæ reverendissimi Constantinopolitani et serenissimorum Romæorum imperatorum, procurare ac curare sine fraude et dolo sanctissimam unionem Ecclesiæ Græcorum cum Ecclesia Latina sub illa fide, quam sancta Romana Ecclesia tenet et obedientia ad eandem Ecclesiam Romanam, ut intendit dominus noster papa in suis Bullis credentialibus ad vos reverendissimum patriarcham, et ad vos serenissimos imperatores, et ad præfatos vestros, ut etiam testantur hoc litteræ credentiæ reverendissimi domini legati ad eosdem: ideo dominus noster merito bonus ut pastor requirit, invitat vos justum ad promissum servandum in sancta Sede Apostolica, etc.

10. « Quarta conclusio creatione legati firmitatem habet, propter quæ præmissa tam mirifica sanctissimus dominus noster papa illico Florentiæ creavit dictum legatum ex latere, et publicavit reverendissimum in Christo patrem dominum cardinalem S. Angeli, qui dominus cardinalis et legatus propter nonnullas Ecclesiæ necessitates et suas pervenit ad Hispaniam de conscientia ejusdem domini Nicolai Eudemon Joannis oratoris vestri, eo quod tunc non erat tempus idoneum navigandi ad Græciam, nec erant præordinata, quæ de necessitate videbantur ordinanda Constantinopoli pro Concilio fiendo; sine enim Concilio visum fuit Græcorum et Latinorum præfatam unionem sequi non posse, et ipsis satis erat ad hoc faciendum. Fuit autem prædictus dominus cardinalis in Hispania gravissima infirmitate detentus, a qua nondum liberatus in maris periculo se posuit contra etiam salubre consilium medicorum, ut ad implendum opus sui officii veniret, et ut non faceret voluntatem suam, sed voluntatem ejus patris domini papæ, qui misit eum.

11. « Quinta conclusio attenditur penes impedimenta, ex quibus legatus et dominus cardinalis non ivit ad Græciam: cum enim versus eandem se parasset ad iter, litteræ supervenerunt episcopi Theodori necnon et aliorum multorum deportati per fratrem Macarium et alios

nonnullos, in quibus expresse continebatur hæc sententia, quod congregatio pro Concilio fiendo prælatorum Græcorum ipso tempore fieri non posset propter inhumanissimam Turcorum guerram et transitum eorundem ad partes Græciæ, ac etiam in eisdem litteris renuntiatum est Constantinopoli esse nullum vestigium præparationis Concilii. Incassum ergo supervenisset legatus, etc.

12. « Sexta conclusio vigorem habet in destinatione nuntii Apostolici, quare ne longum iter diuturna mora legati esset sine fructu, dominus noster papa, habito maturo et digesto consilio, deliberavit præmittere me nuntium suum Apostolicum, ut præordinarem congregationem prælatorum Græcorum, quæ representat totam ipsorum Ecclesiam, ne in primum inconueniens incidamus, quando oratores imperatoris Constantinopolis in Concilio Lugdunensi se Romanæ Ecclesiæ univerunt, et *Credo in Deum*, prout eadem Ecclesia, publice decantaverunt; nec tamen illi reductioni, ut patet, Græciæ stare voluit, asserens, ut fertur, sine communi Concilio id actum esse: expedit quidem hoc ad tollendum vetustissimum malum. Hoc sciam quatenus, quo possum clarissime informare dominum nostrum papam et legatum, scilicet quo tempore fieri debet istud Concilium, quo loco et ex quibus Græcorum præfatis, et ad quem finem Concilium intendit, quia cujus finis bonus, ipsum quoque bonum est, et cujus finis malus, ipsum quoque malum est, etc.

13. « Septima conclusio roboratur in certitudine promissi, unde quæro si vos, reverendissime patriarcha et serenissimi imperatores, intenditis realiter operari, quod unio fiat sub fide, quam sacrosancta Romana Ecclesia tenet et servat, et obedientiam ad eandem Romanam Ecclesiam, esto etiam, quod alii Græci congregati in Concilio, quia non sunt sub dominio vestro, non vellent accedere, istud idem dominus episcopus Theodorus et dominus Nicolaus Eudemon Joannes obtulerunt Florentiæ pro parte reverendissimi patriarchæ et serenissimi imperatoris Manuelis sanctissimo domino nostro papæ et legato, etc.

« Octava conclusio existit in oblatione domini legati; promittit enim certissime illustrissimus dominus cardinalis S. Angeli et legatus ex latere in partibus Græciæ, uti promisit, si recto animo et dicto instituto veniatis ad sapiedelam sanctissimam unionem, promptum adjutorium regis Aragoniæ, regis Castellæ gloriosissimorum pro fidei triumpho, necnon et aliorum principum, quamvis coacta Deo non placeant, hilarem enim datorem diligit Theos.

« Nona conclusio terminatur in finali et sancto promisso sanctissimi domini nostri papæ. Ego nuntius Apostolicus magister Antonius Massanus Ordinis Minorum palam coram omni-

bus promitto de mandato domini nostri Martini papae V, quod si praedicta unio per reverendissimum dominum patriarcham et imperialem majestatem una cum modis supradictis fiat, sanctissimus dominus noster papa praesto millet legatum absque mora retardationis cum praelatis et magistris ad hoc specialiter ordinatis, ubi primo, sicut praemisi in sexta conclusione, sciam tempus hujus sacratissimi Concilii et locum ejusdem congregationis praelatorum Graecorum sufficientem et idoneum, et in quem finem intenditis esse nobiscum in Concilio, et quomodo, etc.» Eugenium IV Martini exemplo Concilium celebrare in Graecia meditatam, cum ita Ecclesiarum conjunctio firmiter coalitura videretur, sed a Basileensibus increpitem dicturum sumus. Addunt Acla, ut diffugia Graeci capere sint visi, atque interuentus Apostolicus eos impulerit, ut certum responsum darent, eosque belli Turcici curas graviores praetexnisse.

14. « Post autem has novem conclusiones, ita ut scriptae sunt diligenter expositas, idem reverendissimus pater dominus nuntius Apostolicus magister Antonius Massanus ad diem XXIV ejusdem mensis Octobris eundem reverendissimum in Christo patrem dominum patriarcham secundo convenit et allocutus est super conclusionibus suprascriptis. Item et die XXVI ejusdem mensis, praefatus dominus nuntius Apostolicus supranominales fratres Guillelmum confessorum et Joannem socium suum ad eundem serenissimum dominum imperatorem dominum Joannem misit, ut suae majestati placeret responsum sibi dare ad ea, quae nomine beatissimi summi Pontificis suae serenitati retulerat. Die vero xxx ejusdem quoque mensis Octobris iterum dominus imperator apud eundem reverendissimum dominum patriarcham fuit ad tractandum et colloquendum de modo celebrandi Concilii. Kalendis autem Novembris idem serenissimus dominus imperator Joannes misit ad ipsum dominum oratorem quemdam ex nobilibus suis calacismon ad dicendum, ne miraretur si iam cito minus responsum dabit, quoniam multis et maximis negotiis bellicis in praesentiarum esset implicitus. Deinde quoque ad diem tertium Novembris, dominus nuntius Apostolicus misit ad quemdam imperialis majestatis calogerum et ad closeptem, ut vellent illustrissimum dominum imperatorem ac reverendissimum dominum patriarcham ad hanc unionem sacratissimam excitare. Ad diem vero xiv Novembris praefatus dominus nuntius Apostolicus responsum habuit ad omnes supradictas conclusiones tam a reverendissimo domino patriarcha quam ab illustrissimo domino imperatore supradicto, quoniam cum firma ac solida in se esse asserat, idem dominus nuntius Apostolicus hic notari seu adscribi voluit. Scriptum et publicatum Constantinopoli, etc.» Adjuncta sunt plu-

rium festium nomina, quae brevitatis studio praetermissimus.

15. *Responsum Joannis imperatoris ad Martinum V circa idem.* — Respondit demum Joannes imperator, si Graeci oratores pure sub ea fide quam profitemur Romana Ecclesia conjunctionem illius expetierint, talia se oratoribus mandata non dedisse, sed ut poscerent, ut Concilium Oecumenicum ex Graecis et Latinis cogere- tur, ejus decretis antiquorum Conciliorum more standum esset, neque necessarium, ut omnes patriarchae et episcopi illi intersint: hoc tempore ob bellum Turcicum indici Synodum non posse, sed eo sedato, indicendam: lum preces addidit, ut Latini arma in Turcas verterent, nullo minus commodarent naves, ut Turcae in Graeciam ex Asia trajicerent, cumque legatus cardinalis accesserit de concordia agitatum iri, neque aptiorem locum pro celebrando Concilio Constantinopoli videri.

« Sanctissimo in Christo patri et domino domino Martino, sacrosanctae Romanae Dei Catholicae et Apostolicae Ecclesiae summo Pontifici dignissimo, Joannes in Christo Deo fidelis imperator et moderator Romanorum Palaeologus semper augustus, reverentiam debitam et devotam.

« Reverendus vir ambassiator vester Antonius presbyter monachus, theologiae magister, venit ad nos gratia mandata sanctitatis vestrae ferens, ac accepimus et cognovimus ab ipsis et a vestro ambassiatore quaecumque nobis ipse dixit. Ad primos enim sermones, qui fere in summa fuerunt, quod ex parte mea dixit Nicolaus Eudemon et reverendus episcopus Olenius Theodorus, quod volumus unionem simpliciter cum Romana Ecclesia: quoniam respondimus ipsi ambassiatori ad verbum, a quo sanctitas vestra de omnibus agnosceret, affirmamus etiam per nostras litteras expresse, quod non solum aliquid tale commisimus, sed neque omnino nunquam ipsum in mente dicere habuimus; sed quod scripsimus in litteris nostris istud et non aliud, nostri ambassiatores imposuimus habuerunt implere et enucleare propriis sermonibus, videlicet fieri Concilium universale secundum ordinem et consuetudinem sanctorum septem universalium Conciliorum, et quod concesserit Spiritus sanctus ad pacem, istud firmare et tenere. Circa sermones autem ipsius magistri Antonii ambassiatoris; post hoc quod quaesivit agnoscere locum et modum et tempus Concilii, respondemus de loco quidem Constantinopolim, cum imperium nostrum in praesenti neque aptiorem alium locum habeat, neque possemus ire alio propter necessitatem rerum in qua magis nunc sumus, quam aliquando, et etiam propter necessitatem expensarum, quibus ipsum negotium indiget. De modo, non necessitatem esse ducimus omnes sanctissimos patriarchas et omnes episcopos provinciarum nostrarum inter-

esse. Concilii autem hujusmodi expensas omni praeferito tempore faciebat imperium : nunc autem similiter esset opus : imperium vero nunc non potest ullo modo, nec facultatem habet ad id faciendum ; qua de causa sanctitatem vestram rogamus, ut circa hanc rem provideatur sufficienter.

« De tempore autem optamus et desideramus, ut taliter essent res, quod hodie hoc divinum opus unionis et nobis placitum principium acciperet. Sunt circa nos res tales, quales vidit suis oculis Antonius, quae quasi penitus destructis nobis omnibus sunt sub periculo gladii, et haec civitas et omnia nostra, et non est possibile congregare episcopos ab Asia neque ab Europa propter guerras infidelium ; dicimus quod Deo dante pacem et firmitatem rebus, statim scribemus vobis, et apporlati nostris litteris ad vos et ex vobis ambassiatoribus nostris sumentibus cum exitu et expensis circa Concilium faciendis ab illa die incipiente eo usque ad finitum annum, ut Concilium fiat. Verum hoc magnum desiderium et singularem amorem, quem habemus ad tale divinum opus unionis, dicimus et hoc, quod etiam existente guerra infidelium, si sanctitas vestra fecerit talia pro securitate nostrorum necessariorum locorum, et fecerit excommunicationem terribilem et insolubilem contra quoscumque vestros homines, ut non relinquunt nos solos in guerra infidelium et ipsi in pace sint cum ipsis, sed auxilientur nobis contra infideles, ita quod ipsi infideles non habeant facultatem inferre contra nos armatos naves ipsorum, et hoc porlet nobis reverendissimus cardinalis habens ex vobis generalem auctoritatem et vim super islis, placeat nobis incipere unionis opus ab ipsa die, qua huc advenerit praedictus reverendissimus cardinalis ; et tunc conveniente sacro Concilio secundum antiquum sanctorum universalium septem praefectorum ordinem et consuetudinem, et veritate sine contentione quaesita, quidquid revelatum fuerit, inspirante Spiritu sancto, in hoc sacro Concilio utrique parti placitum sit, et subsequatur omnis terminus mundi, ita quod fiat universalis unio et infrangibilis et firma Ecclesiarum. Datum in urbe nostra Constantinopolitana MDCXXII, die Sabbati XIV mensis Novembris, sub nostra imperiali sigilli impressione et nostra solita rubea subscriptione ».

16. *Furentibus in Bohemia factionibus haereticis, Martinus Ecclesiasticos viros arma in eos tractantes a censuris immunes declarat.* — Visum etiam erat Martino celebrandum Constantinopoli Concilium, dum Graeci, superstitio Emmanuele imperatore, fidem Romanae Ecclesiae suscepturos se affirmabant : cum vero jam disenti dogmata vellent in Concilio Oecumenico, in quo summam potestatem, utpote Constantinopoli celebrando, forent schismatici haberi, perfirmare nonnulli

rem Catholicam adductum iri in discrimen : nec Pontifex legatum et praesules illuc misit ; actio itaque de abolendo Graecanico schismate in plures annos extracta est.

Interea Martinus non modo in reducendis ad Ecclesiam sinum Graecis tuendaque in Oriente religione, verum in ea etiam ab haeresibus vindicanda in Occidente Apostolicas curas posuit. Laborabat Bohemia, uti supra vidimus, Pragensem, Calixtinorum, Hussitarum, Thaboritarum et Orbicularum factionibus tanquam hydra foecunda, quae dispar sententiis, par vero impietate ac furore, in Ecclesiam Catholicam saeviebat, duceque Zischa templa evertebat, profanabat aras, sacras imagines frangebatur, sacerdotes igni forebat aliaque gravissima flagitia committebat. Ad quae tollenda mala jam ante imperata fuerat a Pontifice sacra expeditio iterum iterumque intermissa ac repetita : ut eam vero redintegraret Martinus, hujus etiam anni decursu amplissimam legato decernendi potestatem ad fidem propugnandam contra homines impios, eosque frangendos armis aut conciliandos Ecclesiae, tum fideles sibi beneficiis devincendos, pluribus exaratis Diplomatibus, dedit ¹.

Cum etiam plures archiepiscopi, episcopi, abbates, canonici, monachi ac sacerdotes defendendi Evangelii incitati pio studio, postquam jam ante soluto Constantiensi Concilio Joannes Dominicus fil. S. Sixti cardinalis legatus ad haereticos divino verbo ad pietatem traducendos missus fuisset, nec mitiora valuissent remedia, imo in deterius ii essent mutati et Christi Domini ac beatissimae Virginis, aliorumque sanctorum imagines abolere non vererentur, ac viros pios igne occiderent, ad tantum vindicandum scelus, accepto crucis symbolo una cum Sigismundo rege ; coissent ad arma ac magnas haereticorum edidissent strages, urbesque et oppida impiorum una cum civibus ac templis et monasteriis inflammassent incendissentque ; post quae divinis peragendis non abstinuissent, subiissentque deinde animos aliqua religio, num se Ecclesiasticis censuris irreluissent, Pontifex ², pio eorum commendato studio, ipsos ab omni contracta piaculi suspitione absolvit, hortatusque est, ut susceptam expeditionem urgerent, unde alii eorum exemplo praefectorum periculis intrepide sese pro Catholica religione offerrent.

17. — Ad futurum rei memoriam.

« Dudum (quod dolenter referimus), sentientes in regno Bohemiae et nonnullis partibus illi conlignis vel subjectis pravitatem haereticam adeo exerevisse quod, nisi provideretur celeriter, orthodoxis de fidei exterminatione poterat non immerito formidari, bonae memoriae Joannem fil. S. Sixti presbyterum cardinalem A. S. L. tan-

¹ Coel. I, v. h. st. IFRS. L. — Lib. IV, Ep. con. p. 2 ad 11 et p. 56 ad 100. — ² Lib. III, Ep. con. p. 331.

quam pacis angelum, nonnullosque prelatos et personas idoneas, quorum honesta conversatio exemplum tribueret puritatis, et erudita labia doctrinam funderent salutarem, ut sacro illorum ministerio partes illæ ab hujusmodi contagiis purgarentur, ad regnum et partes misimus prælibatas : et cum regni et partium ipsarum hæretici legatum et personas hujusmodi nedum admittere, sed audire penitus recusarent, et quamplura Ecclesias, monasteria et alia loca sacra fidelium, calicibus, missalibus, ornatibus, paramentis, et aliis ad divinum cultum necessariis, necnon jocalibus et aliis rebus omnibus mobilibus et immobilibus spoliassent : necnon figuras et imagines Jesu Christi beatæque Virginis gloriosæ et aliorum sanctorum destruxissent, illasque ac Ecclesias, monasteria et alia loca hujusmodi cum ipsorum prelati et personis Ecclesiasticis utriusque sexus inhumaniter ignis incendio concremassent, et penitus devastassent, quoscumque etiam fidem Catholicam profitentes necando et diris martyriis affligendo ; nos tantam Christi injuriam et blasphemiam, ac fidelium stragem sustinere, prout nec debebamus, ulterius non valentes, charissimum in Christo filium nostrum Sigismundum Romanorum regem illustrem, ac venerabiles fratres archiepiscopos et episcopos, ac dilectos filios abbates, aliosque Ecclesiarum et monasteriorum prelatos, presbyteros et clericos, ac personas Ecclesiasticas sæculares et regulares cujuscumque status, gradus seu conditionis, aut in quibuscumque ordinibus constituti fuerint, cæterosque Christi fideles universos tam nobiles quam plebeios per Bohemiam, Germaniam et alias ubilibet constitutos monendos duximus et hortandos, eis nihilominus in remissionem peccaminum injungendo, ut, signo vivificæ crucis assumpto, contra hæreticos ipsos ad Christi vindicandam injuriam tantamque exstirpandam hæresim in illius nomine, qui fortium artus superat et infirmos robore potenter accingit, viriliter et potenter insurgent.

« Cum itaque propterea nonnulli ex archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prelati, canonicis, presbyteris et clericis, cæterisque Ecclesiasticis sæcularibus et regularibus personis et fidelibus hujusmodi postquam hæreticos ipsos, ut, pravitatis hujusmodi tenebris derelictis, ad observantiam redirent fidei orthodoxæ, charitative monuerant fuerantque instantia non modica exhortati, contra illos in eorum perditionem fortius invalescentes et redire ad unitatem Ecclesiæ non curantes, prælia quamplura commiserint, in quibus infinita ex ipsis hæreticis etiam prelati, presbyteri et clerici, etiam in dignitate constituti, cadavera ceciderunt, nonnullaque oppida, villas et loca ipsorum hæreticorum vi et non sine magna ipsorum fidelium cæde, capta, ignis incendio cum habitantibus in eis ac

Ecclesiis et monasteriis aliisque locis sacris et personis Ecclesiasticis concremarint funditusque everterint, nonnulla etiam alia ad ipsorum hæreticorum perditionem committendo ; et successive, nulla super juris canonica dispensatione obtenta, divina officia, non tamen in contemptum clavium, celebrarunt et alias immiscuerunt se eisdem ; timeantque propterea archiepiscopi, episcopi, abbates, prelati, presbyteri et clerici, aliæque tam sæculares quam regulares personæ Ecclesiasticæ, necnon alii forsitan in majoribus quam superius expressis dignitatibus constituti excommunicationis, suspensionis et interdicti sententias et penas alias, ac irregularitatis maculam, necnon privationem Ecclesiarum, monasteriorum, dignitatum, personatum, canonicatum et præbendarum, et aliorum beneficiorum suorum et officiorum Ecclesiasticorum, necnon privilegiorum, immunitatum et exemptionum obtentorum privationem, et obtentorum inhabilitatem forsitan incurrisse ; nos, qui conservationem et augmentum hujusmodi fidei præ cæteris exoptamus, et ad quorumcumque in ipsius fidei depressionem quacumque malignitate insurgentium iniqua prosternenda conamina eo vehementius anhelamus, quo illos in animarum stragem cognoscimus adspirare ; ac archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, prelatorum, presbyterorum, clericorum tam sæcularium quam regularium, etiam in majoribus quam superius expressis dignitatibus constitutorum, personarum et fidelium hujusmodi indemnitati et quieti eo cautius providere volentes, quo ipsi promptius et violatores et eorum pares hujusmodi fidei reprimant et confundant, ac se hostias offerant Deo vivo, motu proprio, non ad alicujus super hoc nobis oblata petitionis instantiam, sed de nostra mera liberalitate et certo proposito archiepiscopos, episcopos, abbates, prelatos, presbyteros, clericos sæculares et regulares quoscumque, tam de dicto regno quam terris et dominiis eidem suppositis, quam aliis undecumque fuerint, cujuscumque conditionis, ordinis existant, quibuscumque nominibus censeantur, etiam in majoribus quam superius expressis dignitatibus constitutos, præmissorum vel alicujus eorum occasione excommunicationis, suspensionis aut interdicti censuras, sententias seu penas a jure vel ab homine in talia perpetrantes inflictas, aut inhabilitatis seu infamiae notam, vel irregularitatis maculam, seu privationem Ecclesiarum, monasteriorum aut canonicatum, et præbendarum seu dignitatum, honorum, civilitatum et officiorum ac feudorum tam Ecclesiasticorum quam temporalium, necnon privilegiorum et immunitatum, et exemptionum hujusmodi privationem seu inhabilitatem nullatenus incurrisse, illisque minime privari posse ; quodque personæ Ecclesiasticæ hujus-

modi in susceptis ordinibus ministrare, alii etiam ex nunc vel in posterum ad militiam clericalem adscribi cupientes, seu alias non promoti, ad omnes etiam sacros ordines promoveri, ac missas et alia divina officia celebrare et aliter se illis immiscere, et fideles hujusmodi dignitatibus, civitatibus, officiis, feudis, immunitatibus et libertatibus hujusmodi uti et gaudere libere valeant, ipsosque archiepiscopos, episcopos, abbates, prelatos et personas Ecclesiasticas supradictas, saeculares et regulares quoscunque etiam in patriarchali dignitate constitutos, alias ad ea, quae obtinent relinenda et alia obtinenda, si eis alias canonice conferantur vel assumantur seu eligantur vel promoveantur ad illa, etiamsi metropolitanae et cathedrales vel superiores, aut monasteria, prioratus etiam conventuales, canonicatus et praebendae, aut dignitates personatus vel officia, parochiales Ecclesiae et beneficia cum cura vel sine cura quaecunque et qualiacunque fuerint, quae presentibus haberi volumus pro expresso, et dignitates hujusmodi in cathedralibus majores post pontificales, seu in collegiatis Ecclesiis principales fuerint, et ad eas consueverint, qui per electionem assumi, et fideles hujusmodi ad dignitates, honores et officia temporalia, ac feuda, exemptiones, libertates et immunitates hujusmodi habiles et capaces existere.

« Et licet, illo feliciter concedente, qui neminem vult perire, pars dicti regni ad fidem orthodoxam et Catholicam sit reducta, tamen adhuc in nonnullis partibus eidem haeretici tanquam reptilia venenosa concepta iniquitatis virus evomentes, ad captivandas insipientium animas omni astutia elaborant: et quia morbus iste serpit ut cancer, et diem ex mora temporis convalescente majora potest pericula suscitare, tam archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prelatibus etiam in majoribus dignitatibus constitutis, parochialium Ecclesiarum rectoribus, presbyteris, clericis secularibus et regularibus, quibuscumque nominibus censeantur, quae similiter hic pro expressis haberi volumus, personis et fidelibus praebitis, quam aliis etiam in similibus vel majoribus dignitatibus Ecclesiasticis vel mundanis constitutis, ut de caetero ad extirpationem hujusmodi haeticorum, ac defensionem et conservationem Catholicae fidei interesse et armata manu pugnare in futurum valeant, concedentes eos censuras, sententias, seu notam aut maculam, vel privationem seu inhabilitatem hujusmodi nullatenus incurrere, etc. Dat. apud S. Petrum id. Feb., Pontificat. nostri anno v ».

18. *Ad reprimendos Bohemorum impetus, solenne colloquium indicitur Nurembergae, ad quod Martinus invitat Sigismundum.* Annuisse in Bohemiam Sigismundum regem extremo superiori anno exercitum suum vidimus,

quo quidem succinctus plura oppida vi cepit. Cuiusmodi ad deditionem perpulit¹; sed eandem postea, imminente Zischla, exussit sequae in fugam dedit, in qua plures viros nobiles atque impedimenta amisit. Accepta est etiam fortuito casu alia ad Iglaviam clides: cum enim Pipo Florentinus quindecim equitum millia duceret per stagna gelu concreta, tanto pondere pressa glacies rupta est, unde plures homines et equi aquis mersi sunt. Adit auctor eo clariorem fuisse Zischlae victoriam, quo ipse jam caecus exercitum duxisset, paulo enim ante dum castrum, cui Rabi nomen erat, oppugnaret, oculum perdidit, altero longe ante amisso, superstite Wenceslao; quo successu insolescens in Catholicos omniaque sacra est debacchatus, tantoque fastu intumuit, ut suorum etiam procerum iras in se accenderet. Joannes pariter apostata Praemonstratensis novae civitatis Pragensis concionator, cum eloquentia sua plebis animos quo vellet versaret, invisus erat senatui, qui illum non ferendum ratus una cum novem scelerum sociis vocatum in praetorium civitatis, tanquam de publica re deliberandum foret, obtruncarunt². Sed dum incauti ministri aqua sanguinem eluunt, ille per aquaeductum in forum erupit, quo sanguine viso efflerata plebs, conflata seditione, undecim primarios interfecit. Muliercula vero ab eo angelo salame jandiu delusa, nocte ipsius abeissum caput, tanquam martyris aromatis conditum per templa urbis utulatu temineo circumtulit.

In adversis haece casibus voluntatem suam accomodavit Pontifex divinae providentiae, utque rabidos haeticos Bohemos numero obrueret, Prussiae et Livoniae equites³ Rigensemque archiepiscopum ac suffraganeos presutes, ut vires conjungerent in impios est cohortatus: tum Albertum⁴ Austriae ac Ludovicum⁵ Bavariae duces ad sacram militiam se accingere jussit. Incitati etiam ad luendam armis religionem principes electores, ex quibus Coloniensem, Moguntinum et Treverensem archiepiscopos crucis signo insignitos, refert Thomas Walsinghamus⁶. Ad solenne porro colloquium Nurembergam convenere septemviri pro expediendis bellicis in haeticos consiliis⁷, quibus caeteris Sigismundus Romanorum, Hungariae ac Bohemiae rex, tum Branda cardinalis A. S. L. interfuere, extantque Apostolicae litterae⁸ ad Sigismundum datae cum ii celebrandi forent.

« Ad regem Romanorum.

19. « Quamvis non dubitemus serenitatem tuam sua sponte inflammata esse ad Bohemiae haeresim extinguendam et ad illud sanctum opus, quod praecipue tuum est munus, amplioribus exhortationibus non egere, tamen cum

¹ Coel. l. v. hist. Bossil. — ² Ibid. — ³ Lib. IV. Ep. cur. p. 88 et 89. — ⁴ Ibid. p. 90. — ⁵ Ibid. p. 52. — ⁶ Ibid. l. IV. p. 135. — ⁷ Walsing. in Henr. V. — ⁸ Lib. hex. p. 49.

sentiamus tecum de proximo conventuros venerabiles fratres nostros archiepiscopos et dilectos filios nobiles viros electores imperii, et alios Alemannie principes, et in ea vestra congregatione agendum sit de multis, magnis et arduis rebus, et potissimum de hac sancta fidei causa, quae ceteris major est omnibus aliis proponenda, eam tibi volumus iterum nostris litteris commendare et cordi tuo imprimere, ardenti desiderio stimulari, quod super omnia insidet corde nostro: persuasum enim est nobis, quod si a te maxime, et a reliquis fidelibus principibus et populis Germanicis, in quorum perniciem et confusionem praeter Dei et Ecclesiae suae injuriam, haec haeresis intenta est, maturo tempore futura Aestatis adhibita fuerit cura, et aliquis exercitus ordinatus, ita quod ingrediatur interiora Bohemiae, facile opprimantur et exterminabuntur haeretici Deo rebelles et tibi: nam, sicut audivimus, nonnulla oppida vi capta, quaedam metu dedita aut voluntate sunt, et fere totus Moravia marchionatus reductus atque sanatus est: ex quo laudabili principio, si fiat in tempore quod fieri potest, plena et perfecta victoria subsequetur.

«Et propterea, fili charissime, te unum maxime in hac causa requirimus, cujus officium est armatam haeresim armis opprimere, sicut aliquando a Christianissimis imperatoribus tuis praedecessoribus factum est. Etenim si alterius conditionis surrexisset haeresis in populo Christiano, quae tantum falsis et sophisticis argumentis labefactare fidem et religionem Christianam conaretur, sicut aliquando patrum nostrorum temporibus visum est, cum sanctis institutis et rationibus vere doctrinae et facili coercitione justitiae ea tollere posset Ecclesia, nec esset ad tua et aliorum arma confugiendum: sed cum haec abominanda haeresis, quae non Dei solum legem violat et Ecclesiae suae instituta, sacras aedes diruit, sacerdotes intericit, ornamenta Ecclesiarum divino cultui deputata vi rapit et omnia sacra coinquinat: sed etiam post divina violata humana jura confundit, omnemque statum humanum et regimen politicum tollit, et vitam hominum ratione et legibus institutam traducit ad irrationabilem sensualitatem pecudum et licentiam bestialem, in hoc tanto errore vel scelere potius imitatur armis et viribus, quid aliud facere nos oportet, qui ad conservandam nostram religionem et fidem Christianam in apice Apostolatus a Domino constituti sumus, quam implorare in primis auxilium sublimitatis tuae et eorum fidelium, qui armis hanc nefariam pestem possunt superare atque delere, quales sunt Germaniae principes et populi, qui sunt huic morbo finitimi et periculo propinquiores? Et ideo scribimus de presenti principibus iis, quos tecum existimamus esse in hac congregatione futuros, ut ad extirpationem extremam hujus

inquinatissimae haeresis opportuno tempore cum eorum potentia se paratos exhibeant, quos etiam in hac causa animare auctoritate tua debes et exemplo, ut intelligant te suum caput in hac materia ferventem, et velle omnibus viribus in hac causa laborare, quae a te uno potissimum, ceteris curis et negotiis praetermissis aut dilatis ad tempus, suscipienda est cum ea animi magnitudine, quae tam sanctae rei convenit et dignitati tuae; etenim si feceris reliqua omnia ratione et felicissime consummaveris, tamen unam hanc refiqueris, nec satisfacies Deo nec reipublicae Christianae, quae hujus consummationem victoriae non abs re a te uno postulat et exspectat, quoniam hoc sibi praestare officium debes, etiamsi in alienis terris offensa esset et turbata religio Christiana, quae domi tuae violatur simul cum jure tuo regio. Igitur, fili charissime, da operam ut in congregatione praefata ante omnia habeatur ratio expeditionis Bohemiae, et ad eam ordinandam omnes curas tuas cogitationesque convertas, tibi que persuadeas, nihil posse te facere aut cogitare Deo acceptius, gratius nobis, gloriosius tibi et utilius populo Christiano: Dat. Romae ».

20. *Sancitum in colloquio delendos interneccione haereticos.* — Paruere Martini Pontificis monitis Caesar et septemviri, inque Nurembergensi conventu bellum ad extremam haereticorum interneccionem gerendum decrevere: tum reliqui principes ac praesules ad conferendam in bellicos sumptus pecuniam se obstrinxere: ad quod decretum perficiendum Pontifex Bisuntinum¹, Viennensem, Trevirenses, Bremensem, Coloniensem archiepiscopos pluresque episcopos, quorum prolixior textitur in Regesto Pontificio catalogus², excitavit, ut a suarum dioeceseon clero aquis portionibus subsidiaria stipendia exigere, suasque ipsi opes conferrent; conceptae sunt subjectis verbis eae litterae:

«Venerabili fratri archiepiscopo Bisuntino.

«Sicut nuper accepimus, in congregatione principum habita in civitate Nurembergensi, ibidem existentibus charissimo in Christo filio nostro Sigismundo Romanorum, Hungariae et Bohemiae rege illustri, principibus electoribus imperii aliisque proceribus, praelatis et nuntiis, ac legatis plurium civitatum, et una cum ipsis dilecto filio nostro Branda tit. S. Clementis presbytero cardinali Apostolicae Sedis legato, per nos ad hoc fidei negotium specialiter destinato, per eorum consilia super causa fidei celebrata conclusum et firmiter ordinatum, ut pro gerenda guerra continua contra haereticos usque ad exterminationem hujus pestis irremissibiliter duratura, omnes praelati et personae Ecclesiae per Germaniam laxarentur in diversis gentium armigerarum quantitibus, sustinendis secundum facultates et conditiones eorum:

¹ Lib. IV, p. 154. — ² Post ea c. 4. p.

et quia, ut nobis asseritur, taxae nonnullae ibidem factae fuerunt propter brevitatem temporis et alias occupationes agentium, forsitan inaequales, nec ita diligenter ut esset expediens consummare, nos, ne propter hoc in tanto negotio debita auxilia cessent, aut inaequaliter conferantur, sed ut omnia in causa Dei iuste procedant, quantum nobis est possibile, providere volentes, fraternitatem tuam requirimus et eidem per Apostolica scripta mandamus, quatenus, tibi adjunctis aliquibus presbyteris et honestis viris Deum timentibus, de facultatibus Ecclesiae tuae et aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum informatis, tu una cum illis, omni proprii commodi affectione deposita, secundum vestras conscientias, te pro Ecclesia tua et quilibet personas Ecclesiasticas tuarum civitatis et dioecesis tibi subjectas non exemptas dumtaxat de novo taxelis, sive quoad gentes armigeras, sive quoad alia subsidia conferenda etc. Dat. Romae apud S. Mariam majorem kal. Decembris anno vi ».

21. *Bohemi a Polono auxilia conquirunt, quae Martinus avertere nititur.* — Exterriti sacro illo bello Bohemiae haeretici, extrema auxilia sibi adungere amisi sunt; cumque superiori anno Wladislaum regem Poloniae et Witoldum Lituaniae ducem sollicitassent, ut ipsorum patrocinium susciperent adversus Sigismundum, quem fidei criminibus apud illos insinulaverant, ac repulsam essent passi, iterum coeptum facinus pertentarent (1). Verum id responsum eliciere: quamvis injurias haud leves Poloni et Lituani a Sigismundo accepissent, se tamen teneri conscientia haereticos in fidem recipere: praeterquam quod Bohemia haereditario jure ad Sigismundum spectaret: daturos vero se operam, ut ipsos cum Ecclesia ac Sigismundo rege in gratiam reducerent: quae pluribus enarrant Aeneas Sylvius¹, Cromerus², Dubravius³ et Coelaus⁴. At Pontifex, cum haereticorum inter principes Catholicos discordias serere meditantium nefarias artes accepisset, Apostolica applicuit studia, ut eas sedaret. Cumulaverat⁵ sibi Sigismundus Polonorum et Lituavorum invidiam, dum ab iis arbiter dictus, ut controversiam, quae ipsis cum Cruciferis erat, dirimeret, pro illis tulit; ac Pontifex superiore anno, ut vidimus, tollendi dissidii cupidus interpretem pacis se fore obtu-

lerat, et Antonium Zenium, ut utriusque partis adversae Monumenta exscriberet, miserat. Cum vero is date sibi provinciae metas egressus, plura contra Sigismundi regis sententiam veluti a Pontifice improbatam effluisset, certior ea de re factus Martinus omnia ab illo gesta rescidit¹, ac Sigismundo est pollicitus² illius dignitati non detractum iri. Tum Witoldo, ne oblatae sibi a perduellibus haereticis Bohemicae coronae cupidine, eos in clientelam acciperet, e Petri Sede denunciavit³, animam ipsum suam culpae lethali submissurum addicturumque inferis, si haereticos, quos damnasset Ecclesia, specioso quovis colore tuendos susceperet.

« Dilecto filio nobili viro Alexandro Lituaniae duci, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Jam pridem fama vulgaverat te Bohemos haereticos spe fovere, apertis eos auxiliis juvaturum; quod seclus de te, viro prudentissimo et probato jam principe Catholico, difficile creditu videbatur: sed tamen scripsimus nobilitati tuae paterna charitate moventes, ut ab omni societate, conjunctione et fodere haereticorum abstineres, et eosdem excluderes et privares fiducia subventionis tuae. Nunc vero per litteras tuas et nunquam dispositionem tuam non dubiam nec obscuram de juvando et suscipiendo praedictos in protectionem tuam intelligentes, summa admiratione et dolore commoti sumus: videmus enim et manifeste comprehendimus te, si hoc feceris, ultra periculum fidei, quod est ante omnia declinandum, magnam et horribilem novitatem in Christianitate moturum, ex qua multo major effusio sanguinis Christiani, et graviora scandala et crudeliora vulnera subsequantur, quam ea sint, quibus te asseris hac via velle mederi: nam nemini dubium est, quin Bohemi haeretici, si fuerint a spe tui praesidii destituti, ad obedientiam Ecclesiae, rectam vivendi normam et debitum cultum Dei facile reduci possint vel sola necessitate compulsi, eritque brevi consueta tranquillitas et devota religio in regno Bohemiae hac funesta labe purgato; qui, si se viderint in protectionem tuam receptos fovendi atque defendendi, reddentur acriores contra instituta Ecclesiae Dei, rebelles et pertinaciores in haeresi. Nec nos multum movet, quod asseris te velle hac conditione recipere, ut errore deposito

¹ En. Sylv. hist. Bohem. c. 41. — ² Cromer. loc. Pol. l. XVIII. — ³ Dubrav. hist. Bohem. l. XXIV. — ⁴ Coel. hist. Russit. l. V. — ⁵ Cromer. ubi sup.

¹ Lib. iv. Ep. cur. p. 88. — ² Mart. l. brev. p. 16. — ³ Lib. brev. p. 43. et in alio Ms. p. 2 c. et Coel. l. V. hist. Russit.

1 Wladislaum Poloniam regem, et Lituaniae ducem Alexandrum ita enim appellatum in litteris Apostolicis non vero Witoldum, ut in Annalibus legitur haereticis Bohemis aliquandiu favisse, non consilio tantum sed et rebus ipsis atque armis, d'simus ex litteris Martini V ad eundem, vulgatis a Ludew. in Reliquis to. V. lib. II. num. 36 et 37. quatum prior de illo queritur quod cum Alexander Lituaniae dux haereticis Bohemis non occulte tantummodo consuleret, sed et aperte juvaret, eos in suam protectionem suscipiendo, palamque eisdem subministratis auxiliis: id eorum ab illo de consensu et voluntate eisdem regis prae sum d'ceatur. In altera vero eundem regem increpat, quod Sigismundum nepotem suum in Bohemiam miserit, cum quibus acciperet, quae esse dicuntur de regno Poloniae quaeque se cum haereticis conjunctionem, et eosdem contra fideles adhuc sustentarent, protegerent et defenderent. Ab utraque Epistola temporis adscriptio rescata est.

ad debitam Ecclesiae Romanae obedientiam revertantur: omnia enim faciunt et pollicentur tibi, ut te suis laboribus et erroribus immisceant, et incendium majus susceperint, et per hanc viam majus eorum simulata reductio non potest non esse suspecta; per quam viam quaerunt periculosam discordiam inter Christianos principes seminare, ut potentissimis dominis inter se decertantibus, Romano imperio perturbato et quasi tota Christianitate confusa, possint ipsi peccare licentius.

« Nec existimare debes aliter evenire posse, si Bohemiae regnum occupabis, quod nullo modo per electores Romani imperii et principes Alamanniae tolerabitur, etiam tacente charissimo in Christo filio nostro Sigismundo Romanorum regi illustri. Nec hujus regni extimatio tanti est, nec esse debet apud considerati principis providentiam, ut pro eo vel is juvare haereticos, aliena per injuriam occupare, et magnam Christianitatis partem novo bello confundere et permiscere cum diminutione tui honoris et fama, et certa animae tuae jactura, quae etiam si omnia ad votum succederent, diligentibus cavenda est: quid enim proderit tibi, si universum mundum lucreis, animae vero tuae detrimentum patiaris? Quod vero te asseras non ampliandi domini cupiditate, sed sola reducendorum haereticorum causa ipsos sub tua defensione suscipere, nullo modo probari potest: nam cum per Dei misericordiam Christianus princeps existas, in causa fidei debes cum dispositione nostra et Ecclesiae, et nostro et Apostolicae Sedis legato ad hoc transmissio et reliquis Christianis principibus consentire, teque cum iis jungere contra haereticos, non pro ipsis te defensorem exhibendo specialem viam quaerere conversionis eorum, quae hoc modo quaesita sincera credi non potest: sed quatenuscumque ipsi animum habeant, sinceritati tuae, quae inter Christianos huc usque probata est, non convenit a communi consilio deviare, et eos ulla speciali conventionione suscipere: quod ne facias tibi paterna dilectione consulimus, te monemus, hortamur tibi etiam praecipimus in virtute nominis Jesu Christi, quod est nomen super omne nomen: et si feceris, scito te Deo omnipotenti, nobis et Ecclesiae, quam Deus non deseret, et Christiano nomini injuriam facere, quam nec Deus ipse feret, sed vertet in periculum capitis tui, et certe in animae tuae damnationem.

22. « Nos vero, qui vicarius ejus in terris constituti sumus in apice Apostolatus, ad conservationem veritatis et fidei Christianae, dolenter tanquam contra vilam nostram, sed necessario, contra te et quoscumque defensores haereticorum, auctore Deo, procedemus, quia sic tenemur ex injuncto nobis officio, etiam si opus erit cum vexillo crucis implorando subsidium populi Christiani. Sed cum multa in diebus tuis

digna opera feceris pro amplificatione fidei sanctae et quiete fidelium, cogitare non possumus te postremo tot recte facta velle ambitione corrumpere, et tantis cladibus hominum causam dare. Quare, fili dilecte, ab hac via, ab hoc modo, ab hac opinione te retrahas, nec subsidia mittas haereticis, nec eorum venenosis pollicitationibus capiaris, quae tibi certe sunt instigationes sathanae ad inquinandam famam et fidelitatem tuam, involvendo te in novis bellis atque periculis, et effundendum sanguinem Christianum: sed si salutem et reductionem Bohemorum desideras, sicut debes, eos nullis tuis viribus protectos hortaris, ut ad praefatum Sedis Apostolicae legatum ad hoc specialiter destinatum, habentem a nobis plenam et liberam potestatem super omnibus in ista causa fidei disponendi, mittant et se humiliter submittant correctioni et dispositioni suae, a quo poterunt etiam ad nos, si expediens erit, cum securitate transmitti.

« Sed tu ante omnia cave diligenter, ne ipsos ulla conditione tuearis, quia certi sumus, quod a te destituti statim humiliter se inclinabunt, recreati autem per te fient continuo duriores. Quod si tu aliquo modo inductus defensionem eorum suscipere promisisti, scito te fidem dare haereticis violatoribus fidei sanctae non potuisse, et peccare mortaliter, si servabis, quia fidelis ad infidelem nulla potest esse communio. Caeterum postremae litterarum tuarum particula, per quas requiris, ut processus contra haereticos editos tollamus et suspendamus ad tempus, respondemus hoc nullo modo fieri posse de manifestis haereticis in sacro Constantiensi Concilio condemnatis, praesertim cum sentiamus communi consensu principum Alamanniae exercitum preparari ad confusionem eorum: sed, ut supra diximus, humiliter et sincere offerant se legato, qui causa et voluntate sua cognita, diligentius de propinquo libenter saluti suae consulat. Sed nobilitatem tuam iterum atque iterum admonemus, teque obsecramus per misericordiam Jesu Christi, ut tantam stragem et calamitatem per te induci non velis, quantam necessario secuturam videmus in Christianis, si Bohemos haereticos suscipies defendendos. Dat. Romae », additur vero apud Coeleum ¹, « apud S. Petrum XII kal. Junii, Pontificatus nostri anno v ».

Inter haec Bohemi Hussitae virus suum in finitima regna diffundere conabantur, atque in Polonia praesertim nefaria ipsorum societate nonnullos contaminarunt: quocirca Pontifex Gnesnensi archiepiscopo haec mandata dedit ²:

« Martinus, etc. Nuper ad nostrum pervenit auditum nonnullos in regno Poloniae infectos esse eadem haeretica labe, quae regnum Bohe-

¹ Coel. ib. — ² Lib. IV. Ep. cur. p. 89.

mia damnabiliter excæcavit, et nisi provideatur opportune, periculum imminere de majori scandalo et perditione plurium animarum. Nos igitur, cupientes hujusmodi scandalis et futuris periculis obviare, et si qua ex parte contracta est aliqua macula in regno illo Poloniae fidei ipsum totaliter abolere, ac si quæ personæ sunt in hæresim hanc collapsæ, illas ab errore reducere ad veritatem, et circa hæc et alia de prudentia, fide et devotione tua sumentes in Domino fiduciam speciatem, fraternali tue per Apostolica scripta committimus et mandamus, ut per tuam diœcesim et totum Poloniae regnum diligenter inquiri facias de personis precipitalis in hæresim et errorem, et eas studeas ad viam salutis et pœnitentiæ revocare : quod ut possis utiliter et feliciter exsequi et juxta nostrum præfatum regnum præservare in sancta fide sincerum circumspeditioni tuæ ». Amplissimis mandatis archiepiscopum Gnesnensem Martinus instruit, quo Wicleffistas et Hussitas ad castra Ecclesiæ traducet impietatemque damnantem, cœtui Catholicorum restituit infamiamque notam omnem diluat. Adjecta vero est litteris hæc temporis nota : « Dat. Tybure VI id. Septembris Pontificatus nostri anno v ». Eodem argumento litteræ ad Plocensem, Cracoviensem Poznaniensemque episcopos scriptæ sunt ¹, tantaque ab iis adhibita diligentia est in agro Dominico, ut exiliales ejusmodi Wicleffi et Hussi propagines tandem evulsæ sint.

23. *Novæ hæreses in Anglia.* — Navata etiam in Anglia est strenue opera a præsulibus in excindendis Wicleffisticæ perfidiæ fibris pestiferis : atque hoc anno Londini damnatus est Guillelmus, qui dum sanctorum cultum oppugnabat eo impietatis progressus est, ut ne quidem preces Christo, ut homini Verbo divino hypostafice conjuncto, sed tantum ut Deo porrigi vellet, ut narrat Thomas Waldensis ² : « Guillelmi, cognomento Sartoris, dammati Londini an. Domini mcdxxii, prima conclusio erat ista : Omnis oratio, quæ est petitio alienjuss doni supernaturalis vel gratuiti soli Deo est dirigenda. Secunda : Oratio soli Deo dirigenda est. Tertia : Orare aliquam creaturam est committere idololatram. Fideles nunquam dirigere debent orationes suas ad Deum sub ratione humanitatis, sed solum sub ratione deitatis ». Hæc Guillelmus Witelevista, ejus ineptias ita confutat idem Waldensis : « Ergo Paulus Apostolus erat idololatra, qui ait ³ : *Obsecro vos, fratres, per Dominum nostrum Jesum Christum et charitatem Spiritus sancti, ut sollicitudinem impertiamini in orationibus pro me ad Deum, ut liberer ab infidelibus, qui sunt in Judæa.* Ecce non solum instat, ut orent pro se, sed orationi adjurationem accu-

mutat, contestans eos per Dominum Jesum Christum et per Spiritus sancti charitatem, obsecrans eos impertiri sibi sollicitudinem in orationibus pro se Deo. Quid est ergo obsecrare eos aut quid minus, quam eos orare pro se? » Comprehensus etiam est ab episcopo Norwiccensi alius Willelmus cognomento Albus qui, cum sacerdotio initialus esset, scortum nupliarum honesta specie sibi thoro junxit, et celibatum sacerdotum blasphemis convitiis insectatus est, ut narrat idem Waldensis ⁴, qui etiam hæretici argutias dissolvit, quibus contendebat libertatem Christianam indicto sacerdotibus celibatu labefactari : « Jam, inquit, potestis videre qualiter abuluntur libertatis agnomine et gloriantur insimul actibus suis. Audiamus Apostolum dicentem eis : *Vos in libertatem vocati estis, fratres ; non autem audiam eum canentem* ⁵ : *Tantum ne libertatem in occasionem delictis carnis* ». Præterea sacerdotes exagitabat, quod vecligalia Ecclesiastica possiderent, pauperlatemque Evangelicam in se ac suis mirifice commendabat, cum tamen paupertatis Evangelicæ specie opes abfugiret imperitorum, qui ejus se verbis duci paliebantur ; quam hæreticorum fictam paupertatem ardentemque avaritiam redarguit idem auctor ⁶ : similiaque a pauperibus Lugdunensibus stulte jaclata vidimus, quæ ex Juliani apostata dialectica etiam Christianos reges ac principes ad inopiam redigendos perperam concludunt.

24. *Deistarum hæresis.* — Hoc tempore inventus est in Hungaria hæresiarcha qui, inanis humanæ philosophiæ argutis fascinatus, omnem Christianam religionem evertebat, statuens non alia credenda, quam quæ humana cognitione comprehendi possent, veluti demonstratur unum esse orbis conditorem, qui demum convictus de humanæ mentis imbecillitate quamque facile decipi consueverit, divinæ misericordiæ insigni beneficio pietati in Paulularum cœnobio se addixit. Rem narrat Joannes Nider ⁷ his verbis : « Cum perditus in sua pertinacia perseveraret, quinimo diceret se in sua mori velle, excogitaverunt viri prudentes, animæ ipsius miseri plus faventes quam corpori aliud consilium : vinculetur, dicebant ad episcopi officialem secretins, versipellis iste arelius, ponatur ad cippum et loris stringatur : in his forte pernoctanti vexatio ⁸ dabit intellectum. Quo per ordinem facto, venerunt in crastino sæpedicti fideles animæ cyrologi (chirurgi), videre volentes suum agrotum, ad quos impatienter clamavit : Me, quæso, incinerate ; paratus enim sum ; quousque animam meam frustra vexalis ? Illi vero fomenta acriora animæ de Ægyptiorum thesauro philosophico applicantes, ostenderunt erranti, quam

¹ Ib. post eand. Ep. — ² Thom. Wald. tom. III. tit. 12. de S. orandis c. 108. — ³ Rom. xv.

⁴ Id. eod. tom. III. tit. 7. de ord. sac. c. 66. — ⁵ Galat. v. — ⁶ Walden. tom. III. tit. 10. c. 90. — ⁷ Jo. Nider tom. I. tit. c. 10. — ⁸ Isa. xxxiii.

imbecille foret humanum ingenium, quam ars multa, vita brevis et iudicium fallax, tempus acutum et similia; et meditativum in his iterato reliquerunt non minus quam antea victum. In crastino vero redeuntes per divinum lumen inspiratum bonum hominem invenerunt. Vidi (inquit reus) quod animæ meæ salutem indefesse quaeritis, litteris eminentes estis et in orbe terrarum famati: paratus sum ingenium meum vobis submittere: jubete quod placuerit, quia paratus sum sine fictione parere. Itaque revocare suam perfidiam jussus est, et fecit publice: et ne mundo ulterius serviens deciperetur a vanis, petiit in Ordine Paulitarum recipi in monasterio, ubi Deo simpliciter et valde devote servitur in Hungaria, ubi Ordo iste in magno est vigore; ibi receptus militavit Christi tyrocinio».

25. *Repullulant Lanani schismatis reliquias.* — Dum hæc adversus hæreticos fiebant, Pontifex in alios Ecclesiæ hostes veteris schismatis propugnatores, qui Hispaniam inquinare suis erroribus nitentur, curas intendit: nonnulli enim improbi homines partim e monasteriorum claustris emergentes, partim clericali adscripti militia, adeo sibi met præfidebant, ut vani capitis ludibria totius Constantiensis Synodi Œcumenicæ Patrum sapientiæ atque probitati anteferebant, effutirentque Petrum e Luna injustis suffragiis damnatum, nec de gradu dejici potuisse. In quos Martinus¹, edito Diplomate, ubi pluribus Constantiensis decreti aequitatem exposuit, Tolitano archiepiscopo et episcopo Calagurritano præcepit, ut in ejusmodi impostores perturbatoresque Ecclesiasticæ pacis animadvertent.

« Martinus, etc. Cum sicut accepimus, nonnulli schismatici in Hispaniarum partibus a via veritatis prorsus aversi, ac ab utero Ecclesiæ penitus alieni, ut trahant alios in errorem, acuant linguas suas contra hujusmodi Synodi decreta, falsas machinas construendo, et satagentes eandem Ecclesiam in antiquum schisma, Christi favente gratia, ut præmittitur, jam præcisum reducere, eundem Petrum² de Luna papam Christi vicarium et B. Petri fore asserant successorem ». Et infra: « Inquisitionis officium contra hujusmodi schismaticos fraternitati vestræ tenore presentium Apostolica auctoritate committimus, etc. Dat. Romæ apud S. Mariam Majorem Vlgid. Septemb. Pontificatus nostri anno vi ». Excitatus³ etiam est Alfonsus archiepiscopus Casarugustanus ad purgandam schismatica colluvie Aragoniam, amplissimaque decernendi conciliandique illos Ecclesiæ, qui schisma damnassent, potestate est munitus³.

26. *Jo. Armeniaci comes schismaticus in iudicium vocatus.* — Reeruduerat⁴ idem schisma in

Occitania et Aquitania, nonnullique profligatissimi et perditissimi homines eo prorupere, ut castrum, cui Turenæ nomen est, occupato, illud Paniscoletam appellarent ducto ex Paniscola, ubi debebat Petrus e Luna, nomine, ex eoque schisma propagare et blasphemias voces in Constantiensem Synodum Œcumenicam mittere non perhorruerint: in quos cum Gerardus Neapolitanus Apostolicæ Sedis nuntius tulisset sententiam, rata illa habita est a Martino; legatusque⁴ est in Gallias alius Gerardus, ut tum in eos, tum in Joannem Armaniaci comitem, schismatis in Aquitania defensorem, qui etiam filium ab schismatico hstrandum baptismo et chrismate Paniscolæ profanato inungendum curaverat, severitatem ex sacrorum canonum præscripto adhiberet. Extat hæc de re Pontificium Diploma, cujus postior pars infrascripta est:

27. « Dilecto filio magistro Gerardo de Regno, præposito Albiensi, legum doctori, A. S. N. salutem, etc.

« Nos adversus eundem Joannem comitem citationem decrevimus personalem, ut infra certi temporis spatium nondum elapsam a prædictis desisteret, et in via veritatis per ipsum alias agnita ambularet, determinationique sacri generalis Constantiensis Concilii adherere, illamque velut verus obedientiæ filius insequi vellet fideliter, ut tenetur, aut coram nobis percompararet: cumque idem Joannes comes, salutis propriae æternæ immemor, diabolica fraude deceptus et per varias dicti Petri de Luna et suorum sequacium et fautorum iniquas persuasiones seductus, a præmissis minime desistere vellet, sed, quod damnabilis est, prænominatos schismaticos schismaticisque et hæresis fautores continue magis ac magis etiam in suo familiari domestico et commensali servitio retinet, ac præfati Petri de Luna versus castrum de Paniscola euntes et redeuntes nuntios, etiam cum eis in divisis participando receptare et honorare non desinit, eundem Petrum de Luna papam Romanum ac summum Pontificem, in terris Christi vicarium tenendo et appellando, et ut tali sibi ejusque præceptis parendo et obediendo, unum natum ejus ex dilecta in Christo filia nobili muliere Isabelle uxore sua, cum chrismate in Paniscola profanato in fide et obedientia dicti Petri de Luna per dictum schismaticum Joannem Carreris juniorem baptizari faciendo, multaque alia crimina et excessus peiora prioribus malis continue accumulandos committere non cessavit, in nostrum et Apostolicæ Sedis ac Romanæ Ecclesiæ vilipendium et contemptum, in suæ evidentissimæ damnationis cumulum, ac scandalum et damnum plurimum, prout de præmissis per tuas et eas, quas hic per venerabilem fratrem nostrum Jordanum episcopum Alba-

¹ Lib. IV, p. 114. — ² Ibid. p. 126. — ³ Ibid. p. 127, 128 et 129. — ⁴ Ibid. p. 32.

¹ Lib. IV, p. 271.

nensem et bonae memoriae Alemannum tit. S. Eusebii presbyterum, dum viveret, S. R. E. cardinales, cum testibus omni exceptione majoribus et aliis legitimis documentis, recipi fecimus informationes, sumus plenarie informati; nos adversus hujusmodi gravissima et perniciose scandala salubriter providere volentes, cum jam comes ipse et alii praelibati schismatici schismaticisque et haeresis fautores in hujusmodi damnato proposito per triennium permanserint; et ultra attendentes quod error, cui non resistitur, approbari videtur, et latum pauidit delinquentibus ausum, qui eorum iniquis et presumptuosis temeritatibus non resistit, ac tantam pertinaciam sine divinae majestatis offensa gravique Ecclesiae scandalo et nostrae conscientiae ulterius tolerare, ipsamque impunitatem, ne sanguis comitis et aliorum praedictorum sic errantium coram districto examine aeterni judicis a nobis exquiratur, absque aliquo salubri remedio relinquere non valentes, cum contemplatione charissimi in Christo filii nostri Caroli regis Navarrae illustris, ac dilectae in Christo filiae nobilis mulieris Bonae de Biturio matris, et dilectorum filiorum nobilium virorum Amedei ducis Sabaudiae, Bernardi de Amanbaco militis, fratrum dicti comitis, qui nobis super hoc saepius scripserunt, praemissa ultra quam expediret toleravimus, tibi qui referendarius noster existis, per Apostolica scripta committimus et sub poena excommunicationis mandamus, quatenus per tuas litteras una cum praesentibus seu earum insertione valvis Ecclesiae vel Ecclesiarum, de quibus tibi videbitur, aut alias comitem eundem adhuc semel exhortari et requirere studeas, ut ipse infra quindecim dierum spatium a die affixionis dictarum litterarum computandum, quorum quinque pro primo, quinque pro secundo et reliquos quinque dies pro tertio et peremptorio termino assignes, cui et nos assignamus praefatos omnes alios et singulos schismaticos schismaticisque et haeresis fautores, eidemque faventes et adherentes in hac parte, de civitatibus, castris, villis, terris, locis, dominiis domoque, officiis, consiliis et obsequiis suis realiter et de facto expellat et expelli omnino faciat, illos ulterius nullatenus recepturus, nec per se vel alium directe vel indirecte, palam, publice vel occulte defensurus, nec eis aut eorum alicui vel aliquibus auxilium, consilium vel favorem praestiturus: alioquin, lapsis quindecim diebus, interdictum per te, ut praemittitur, appositum et aliquando suspensum, suspensionibus hujusmodi revocatis continuando, civitates, villas, castra, loca et alia quaecumque terras et dominia dicto comiti mediate vel immediate subiecta, cum eorum Ecclesiis, monasteriis et aliis piis locis exemptis et non exemptis in Vasconiae partibus praedictis et alibi ubicumque sil, a generali interdicto Ecclesiastico supponas, etc. Dat. Romae apud S. Pe-

trum X kal. Januarii, Pontificatus nostri anno VI.

28. *Henricus V rex Angliae moritur, cui succedit Henricus VI.* — In Gallicarum rerum enarrationem incidimus, quae bellicis motibus ab Henrico V Angliae rege Carolum Delphinum avito regno spoliare annitente, concessae erant. Describit Monstreletus ¹, ut Meldenses aliique populi bello fessi in Angliam ditionem se dediderint, isque vigesima prima Maii die Ordinum regni conventus Parisiis celebravit, rege Carolo ac regina Isabella lenuem regiae dignitatis umbram retinentibus ². Visum vero est Numini impetum ejus victoriarum frenare, tristeque documentum statuere, quam fallax sit mortalium conditio atque felicitas: qui enim toties a Christi vicario monitus fuerat, ut pacem Gallis daret bellandique peritiam Christo adversus efferos Turcas Evangelii hostes dicaret, ac pia B. Nicolai Albergati internuntii monita tempserat, ex injusti reique Christianae exitialis belli laboribus morbo lethali contracto, serius ambitionis agnovit ludibria, professus ³ graviter se angi, quod militiam Deo optimo maximo contra Mahometanos non consecrasset; quem Christianae pietatis specimen in extremo illo vitae actu Thomas Walsinghamus ⁴ dedisse narrat.

« Sumptis, inquit, vivifici corporis Dominici et aliis, quae ad Christianum pertinent, sacramentis, in vera poenitentia, fide recta, spe certa et charitate perfecta, et bona memoria, huic saeculo et suis valefaciens, animam suam suo reddidit Creatori penultimo die mensis Augusti, postquam regnasset novem annis, quinque mensibus et quatuordecim diebus ». Haec Walsinghamus qui, descriptis justis funebribus Henrico ex majestate regia persolutis, cum illius corpus in Angliam delatum est, historiae suae finem imponit. Walsinghamo consentit Monstreletus ⁵, ipsumque addit in extremo vitae actu, dum septem psalmi repetebantur a sacerdotibus, eaque verba legerentur: *Benigne fac, Domine, in bona voluntate tua Sion, ut aedificentur muri Jerusalem*; ingemuisse, professumque se in illo impendentis mortis discrimine votum concepissem de expeditione Jerosolymitana conficienda, si in pristinam a Deo sanitatem restitueretur. De pia ejusdem morte Pontificum testimonium inferius visuri sumus. Ferunt ipsum exstinctum ⁶ ex erysipelate, quod vulgo ignem S. Antonii vocant, sub nalibus accenso, qui flammam tandem per Gallias circumtuleral. At Juvenalis Ursinus ⁷ dysenteria occubuisse tradit, ut turpiter suum cruorem effunderet, qui tantum humanum sanguinem, ut suae ambitioni lenocinaretur, fuderat. Gerendarum rerum peritissimus exiit Henricus humanae gloriae cupidus, et in eos, qui ipsius edicta infregissent, acerbissimus.

¹ Monstr. vol. 2, c. 260 et 261. — ² Cap. 262. — ³ Juv. Vrs. in Car. VI. — ⁴ Walsing. in Henr. V et Polyd. Virg. l. II. — ⁵ Monstr. vol. 2, c. 262. — ⁶ Id. c. 265. — ⁷ Juv. Vrs. in Car. VI.

29. *Martini studia pro pace instauranda, et vindicanda libertate Ecclesiastica in Anglia.* — Reliquit scepra Henrico VI filio nondum bimulo, qui non modo parta in Gallis tueri non potuit, verum Anglicum etiam regnum multis post annis amisit: quem Pontifex¹ præsulibus et principibus commendavit, ut eum pie educandum curarent, atque integerrime rem administrarent Anglicam: tum hortatus est, ut cum tantus Christianus sanguis ab Anglis Francisque superioribus aetatibus effusus esset, lachrymabili tandem bello absisterent: tum etiam monuit, ut jura Pontificia immunitatemque ordinis Ecclesiastici quam Henricus rex in pristinam dignitatem, uti erat pollicitus, nondum restituerat, in Anglia instaurarent.

« Venerabilibus fratribus episcopis, ac dilectis filiis nobilibus viris, principibus atque militibus, cæterisque de consilio charissimi in Christo filii nostri Henrici regis Angliæ illustris, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Diligebamus filium nostrum celebris memoriae Henricum regem Angliæ dum vivebat; multæ enim erant in eo principe magnæ regicæque virtutes, propter quas merebatur amari. Audita igitur illius morte, considerantes quanta apud fideles esset facta jactura præcipue in regno suo, tali rege sublato, et quam charum filium Ecclesia perdidisset, doluimus non pro damno quidem ullo, quod ille susceperit, qui in Domino mortuus est: nam, sicut accepimus, cor ejus excelsum humiliavit, et depositis curis sæculi, animam direxit ad Deum, devote Ecclesiæ sacramenta suscipiens: ex quo credendum est misericordiam Salvatoris illi aperuisse viam vitæ: propterea vos, quibus regni gubernacula sunt commissa, debetis spiritus vestros recreare et universum populum consolari, quia rex vester, qui mortalis erat, de regno caduco ad regni perpetui gloriam est vocatus imperio regis æterni, relinquens vobis imaginem corporis sui infantem ex eo genitum regem vestrum, vestra cura et diligentia nutriendum, et in mandatis Domini et obedientia Ecclesiæ erudiendum: quem et nos in filium accepimus, nostram illi benedictionem et gratiam exhibentes, et rogantes Deum, ut dignetur cum gentibus et populis, ad quorum regimen natus est, incolumem conservare. Vobis autem ipsum tanquam charissimum nostrum et Ecclesiæ filium commendamus, non solum ut dignam curam de ejus nutritione, sed etiam de regni paterni gubernatione suscipiatis, in qua vestram fidem, sapientiam et pietatem sic nolam omnibus gentibus faciatis, ut dicant, rege amisso, non defuisse, qui regerent sapienter et juste.

« Verum ad regnum illud hoc in rerum statu salubriter dirigendum nulla res est tantum

necessaria, quantum est vestra concordia, qui reipublicæ præsidentis: vobis enim habentibus unam mentem, una voluntate regentibus, nulla accidere calamitas potest. Itaque, ut habeatis inter vos mutuam charitatem, exultis privatis affectibus, utilitatem publicam cogitate, et cum ipsi regi et regno nihil pace utilius, cogitari possit, in illam omnibus votis et studiis incumbatis, præsertim cum regno Franciæ faciendam, cum quo sæpe reges vestri bella gesserunt: quibus aliquando finem facere et in pace quiescere melius est, quam in perpetuum cum strage et exilio tot gentium laborare. Accedit, quod regna ipsa finitima sunt, ut alterum sine altero clade et magno Christianæ reipublicæ detrimento vexari non possit. Quare laudamus et cupimus pro communi salute utriusque regni et communi commodo Christianorum, ut hæc duo potentissima regna, robora et ornamenta Christianitatis, quæ antiqua et nova regum suorum consanguinitate conjuncta sunt, honestis pro utraque parte fœderibus componantur.

« Postremo, quod vobis esse ante omnia curæ debet, non est de jure Romanæ Ecclesiæ negligendum, et de abolitione illius asserti statuti, per quod in regno Angliæ libertas Ecclesiastica longo tempore oppressa est: nam præfatus rex defunctus spem optimam nobis dabat, quod quamprimum reversus esset in Angliam, parliamentum ad hoc necessarium celebraret, et pro restitutione juris præfate Ecclesiæ et Ecclesiasticæ libertatis effectualiter provideret: quapropter eo vivo non dubitabamus quod ea, quæ verbo promiserat, realiter adimpleret; præsertim cum essent talia, a quibus nulla bene instituta mens, nullum sanum consilium dissentire posset.

« Vos vero multo magis voluntatem ejus honestam sequi debetis, ut exsecutio sancti operis per vos facta regni et regalium honori cedat, et proficiat animæ suæ saluti, et nos ac præfatum Ecclesiam erga novum regem et regnum, ac vestrum quemlibet obligetis, qui pro benignitate nostra recepturi sumus, quod est debitum, pro beneficio singulari.

« Considerate præterea quam enormis deformitas in corpore unitæ Ecclesiæ videatur continuata usurpatio juris Ecclesiæ et oppressio Ecclesiasticæ libertatis, quæ tolerabantur in schismate, præterea quod non recto rerum examini nec liberæ justitiæ locus erat. Nunc vero, cum per Dei misericordiam sub nostro Pontificatu omnia Catholica regna, provinciæ nationesque cum obedientia plena conveniant, quid est, quod videamus regnum Angliæ a cæteris fidelibus in plenitudine sinceræ obedientiæ discrepare? Hanc maculam, profecto universalem Ecclesiam deformantem, non possemus sine nostra gravi ignominia tolerare. Propterea vos rogamus, requirimus et hortamur, ut in resti-

¹ Lib. brev. p. 78. et in alio Ms. p. 2 et 117.

tuendo jus suum et libertatem Romanæ Ecclesie curam præcipuam capiatís: nam rem Deo acceptam facietis, honorificam regno et vobis, cujus prosecutionem eo studiosius debetis amplecti, quo clare perspicitis rem Ecclesie justissimam atque sanctam post multorum regum sapientiam incunabulis regis innocentis singulari Dei gratia reservatam fuisse .

30. *Sabaudia dux ad concordiam urgendam sollicitatus inter Gallos et Anglos, addito legato Apostolico.* — Dederat jam ante Pontifex, post legatos plures in Gallias nuntios Apostolicos, negotium Amedeo duci Sabaudie, ut pacem Anglos inter et Gallos conciliaret, quam cum, sublato rege Henrico, facilius redintegrandam putaret, illum iterum rogavit ¹, ut una cum Nicolao Albergato episcopo Bononiensi ea de causa jam ante ad utrumque regem misso, priores curas strenue in id intenderet.

« Dilecto filio nobili viro Amedeo duci Sabaudie, salutem, etc.

« Quamvis non dubitemus generositatem tuam summis desideriis exoptare compositionem et pacem Francie atque Anglie principum et regnorum, et pro ea pie et sollicite laborasse et indefessis studiis laborare; tamen, quia hujusmodi pacis desiderium super omnia insideli cordi nostro, cum nulla res in universa Christianitate sanctior et utilior fieri possit, nobilitati tuæ ad hoc dignum opus intentæ libenter preces et hortationes nostras adjicimus; præsertim cum partibus diuturni belli labore et tædio affectis, et secuta morte regis Anglie, nobis major spes et opportunitas consequendi optatam pacem oblata esse videatur. Instandum est igitur, fili dilecte, nec tanta occasio dimittenda: nam speramus in Domino, qui omnibus rebus tempora modosque constituit, quod studia tua, quæ dudum circa tractatum hujusmodi adhibuisti, et operationes venerabilis fratris nostri Nicolai episcopi Bononiensis, quem ad eos principes hac de causa transmisimus, nunc parient illum fructum, quem diu tanto desiderio petebamus. Dat. Romæ .

31. Ad promovenda feliciori successu de pace consilia, Martinus Amedeo duci legatum cardinalem adjungendum censuit, nimirum Ludovicum episcopum Portuensem, dato ad ipsum Diplomate ², ex quo hæc decerpsi:

« Martinus, etc. Te tanquam pacis angelum de fratrum nostrorum consilio ad tractandam et concludendam pacem inter præfatos reges, regna et principes scilicet Gallie et Anglie et ad reconciliandam in seipsam domum Francie, Apostolicæ Sedis legatum providimus destinandum, ut cum ipsis principibus tractes, firmes et concludas, pacifici regis regnum de supero car-

dine divinitus inspirante clementia, ipsorum tamen principum dissidentium, vel procuratorum aut deputatorum ab illis speciale mandatum habentium accedente consensu, omnia et singula, quæ ad tractatum et conclusionem seu inductionem treuguarum, suffrentiarum aut induciarum temporalium sive concordie atque pacis perpetuarum inter reges, regna et ipsos principes dissidentes firmandarum communiter prospexeris profutura, sub illis modis, capitulis, pactis, conditionibus atque formis, in quibus partes ipsæ aut deputati ab eis concordabunt, etc. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem VII kal. Decembris, Pontificatus nostri anno VI .

32. Graviter tulit Amedeus Sabaudie comes missum a Pontifice legatum cardinalem, a quo navata a se operæ in pace componenda gloriam sibi præripiendam interpretabatur: quem Martinus delinivit his litteris ³, id se non de ejus dignitate defrahandi, sed juvandi ipsius conatus causa decrevisse affirmans:

« Amedeo duci Sabaudie.

« Ex ferventi desiderio cordis nostri sæpe per litteras nostras et nuntios nobilitatem tuam fuimus hortati ad pacem regni Francie procurandam, sperantes hoc sanctum opus melius per interpositionem tuam, quam per quemcumque alium fieri posse, propterea quod te habere optimam in eo negotio voluntatem, et auctoritatis in te plurimum, cum utriusque partis confidentia videbamus; et sic te hortamur et charitative requirimus et rogamus, ut usque ad perfectam rei conclusionem, Deo duce, prosequaris. Nec mireris, aut etiam perturberis, quod hoc tractatu pacis in manibus tuis pendente nos venerabilem fratrem nostrum Ludovicum episcopum Portuensem S. R. E. cardinalem ad eandem prosecutionem nostro et ejusdem Ecclesie nomine cum plenæ legationis officio duxerimus deputandum: quod certe non fecimus, ut progressum tuum in tanta materia impediremus, sed potius adjuncto novo adinivenculo juvaremus; nec propter hoc te honore debito privare volumus et laborum tuorum fructu; virtus enim tua post condignam retributionem Dei certe consistit apud homines pervulgata et in propria recte factorum conscientia. Hunc vero fructum tuæ laudis et fame quis tam esset ingratus aut inscius, ut tibi conaretur eripere, cum nulla in terris regio sit tam longinqua, tam abdita, in quam tanti belli fama non pervenerit, ubi tua diuturna sollicitudo et sancta pacis procuratio non sit nota atque vulgata? Itaque, fili dilecte, hanc gloriam, hunc honorem tibi deberi merito putamus semperque putavimus: sed cum animus noster diu hujus desiderio pacis arderet, nonnulli qui eadem pacis cupiditate moveban-

¹ Bonavent. Civita. in Vit. B. N. c. Alberg. — ² Lib. IV. Ep. cur. p. 138. et l. brev. p. 64.

³ Lib. lit. brev. p. 16. et in lit. brev. n. 64.

tur, nobis facile persuaserunt, ut pacem hanc adjuncto Ecclesiastico quaereremus; cuius etiam auctoritate tu præcipuus auctor pacis ad rem perficiendam uti posses, etc. Dat. Romæ ».

33. *Carolus VII, rex Galliarum legitimus a Martino habitus, datus ad eum litteris.* — Inter ea pacis colloquia Carolus Francorum rex senio et gravis alienatae mentis vitio laborans, e vivis sublatus est vigesima secunda Octobris die ¹; cuius regnum Henricus VI ² ex filia nepos et Carolus ³ filius, ob Philippi Burgundi vim terroremque hæreditate antea iniquo decreto dejectus, inter se armis partiti sunt ⁴; nam dux Belhfordiæ, cui Gallici regni administratio demandata fuerat, bellum urgebat, ac post Henrici V mortem aliquas urbes receperat ⁵: Delphinus vero Pictavii regium insigne accepit ⁶ atque in ipso regni limine maximum vitæ discrimen Rupellæ adiit, ut pene ædificii labentis ruina elideretur: quem Pontifex justum Galliarum regem agnovit, eoque ornavit nomine in litteris susceptumque ex paterna morte illius dolorem permulsit: tum ad pacem in Gallia tot bellis attrita redintegrandam atque sancendum cum Anglo fœdus, denique ad regias consecrandas virtutes, et ad Ecclesiastici ordinis tuendam dignitatem est adhortatus.

« Charissimo in Christo filio Carolo Francorum regi illustri, salutem etc.

« Non dolere et pias lacrymas continere charitas nostra non potuit, cum nobis nuntiata mors fuit celebris et præclaræ memoriæ charissimi in Christo filii nostri Caroli Francorum regis illustri genitoris tui: simul enim animum subiit regiæ domus et sanguinis et suæ pristinae fortunæ memoria, et consideratio infirmitatis suæ laborumque præsentium, quæ nos et te et cæteros qui eum amabant, facere promptiores debet ad laudandum Deum, qui si etiam illum rebus secundissimis de regno tranquillo et saniore corpore vocavisset, esset a nobis de omni sua voluntate laudandus; præsertim cum illi Christianissimo regi plurimum boni, mali nihil accederet, qui ad regnum æternum vocatus est imperio Regis æterni. Suscipiamus igitur consolationem in Domino, et misericordiam ejus humiliter implorare pro defuncti regis anima non cessemus. Verum, fili charissime, quoniam tu debitor es non minoris pietatis in patriam quam in patrem, rogamus excellentiam tuam, ut omnes curas et cogitationes tuas convertas ad populi tui quietem et patriæ tuæ salutem, quam non minus debes amare quam patrem, quam filios, quam te ipsum: et cum te regem esse cogitaris, necesse est, si recte consideras, fatearis te publicum patriæ patrem esse oportere: quod paternæ charitatis officium cum gentibus et na-

tionibus, quæ in tuo regno continentur, præstare teneris: in omni statu omnique fortuna, nunc maxime diuturno bello fatigatæ et tantis afflictæ calamitatibus, humanitatem et sapientiam tuam requirunt, et eas aliquando a tantis laboribus in optata pace, nihil optabilius dari potest, pro qua velis extinguere iram et odia, et injuriarum omnium oblivisci illasque omnino tua benignitate remittere. Nec te commutatio rerum, aut aliqua nova felicitas a consilio pacis avertat, nec tibi blandiantur homines aut gloriæ tuæ tribuas, quæ Dominus solus fecit, in cujus manu corda sunt regum, et auferit spiritum principum quando vult: vana siquidem et infirma sunt humana consilia, nisi Dominus illa direxerit, qui rebus omnibus tempora modosque constituit. Cum igitur ab eo acceperis id quod habes, ipsi referendæ devotæ et humiles gratiæ sunt et in cunctis tuis actionibus ejus auxilium implorandum: qui profecto, si per suas semitas ambulabis, tuis rectis et honestis desideriis prosperos cursus dabit.

« Initia igitur regni tui illi commendes, et secundum ejus legem et mandata disponas: et tu cum regio diademate fueris ornatus tibi persuadeas, quod alia quædam sunt pretiosiora regum ornamenta quam diadema vel purpura, fides scilicet, humanitas et justitia, et super omnia timor Dei et veneratio Ecclesiæ suæ, sine quibus regium quidem nomen usurpari potest, verus autem et justus rex esse non potest. Quare, fili charissime, te obsecramus, ut Deum timeas et sanctam ejus Ecclesiam venereris, nec paliaris opprimi in regno tuo Ecclesiasticam libertatem, quæ semper a charissimis regibus progenitoribus tuis summa cura et diligentia sunt defensa: nos enim pro honore tuo et pro quiete et pace regni tui nostra semper studia interponemus, quo nihil per nos accomodatius fieri potest ad conservandam et amplificandam dignitatem tuam, etc. Datum Romæ ».

Præerat ¹ Gallicis rebus Henrici VI nomine Joannes dux Belhfordiæ una cum Philippo Burgundo, Anglicis vero Humfredus Lecestriæ comes: cumque ad Ligerim Angli dominatum protulissent, negabant cedere amplissima possessione Carolo regi; atque ita in plures annos extractum bellum, donec ruentibus in præceps Anglorum rebus, ex præteritis victoriis ob Pontificia sprete monita non alios refulerunt fructus quam partorum jacturam, innumerasque strages, consumptis ferro morboque præcipuis etiam ducibus, qui vitam ac labores bellicos longe majori gloria et utilitate pro Christi fide contra Turcas consumpsissent.

34. *Contentio pro regno Neapolitano inter reges Siciliæ et Aragoniæ.* — Certabant eodem tempore de Neapolitano regno duo alii Christiani

¹ Juv. Urs. in Car. VI. Monstr. vol. 1. c. 267. — ² Walsing. in hist. Angl. hoc anno sub fin. — ³ Monstr. vol. 1. c. 261. Paul. Emil. in Car. VII et alii. — ⁴ Lib. ult. brev. p. 22. et in alio brev. p. 4 et 79. — ⁵ Monstr. vol. 1. c. 263. — ⁶ Id. vol. 2. c. 2, 3.

¹ Polyd. Virg. l. XXIII. Paul. Emil. in Car. VII.

reges magno cum religionis detrimento Ludovicus Siciliae et Alphonsus Aragoniae: quod bellum, ut vidimus, Joana II, ejecto viro Jacobo, accendit: ejus vero extinguendi cupidissimus Pontifex, ad quem supremum Siciliae spectabat imperium, cum jam ante Ludovicum S. Adriani et Petrum S. Angeli diaconos cardinales misisset, ac post pactas ipsorum opera inducias novis bellis citior Sicilia flagraret, iterum Jacobum archiepiscopum cum summa decernendi potestate illuc legavit, ¹ ut exortum incendium compesceret, nec tamen Ludovici et Petri cardinalium legatorum auctoritati detrali pronuntiavit. Missusque ² est idem nuntius interjectis duobus mensibus in Gallias, de quo publicae fidei litterae III kal. Aprilis consignatae extant.

35. Seculae vero fuere in Neapolitano regno magnae rerum conversiones, ac Ludovici Siciliae regis res promae ruere; aversa ³ enim a legatis cardinalibus Joanae restituta est, et Franciscus ⁴ Sfortia etiam ab eodem Ludovico ad Joannam Alfonsumque descivit. Ludovicus autem rex nudatus praesidiis exhaustusque arario ad Martinum se contulit, a quo exceptus perhumaniter, qui cum Roma ad aliam ditionis Ecclesiae urbem divertere vellet, VIII id. Julii publicae fidei syngrapha ⁵ illi data est, qua jussi provinciarum Pontificiarum praesides Ludovicum, ut ait, Jerusalem et Siciliae regem meritis honoribus afficere. Cum vero Martinus Roma Tibur ferventi Aslate se recepisset, coque etiam Ludovicus ipsum convenisset, Tibure jam disgressuro pridie kal. Aug. alia eo argumento syngrapha ⁶ tradita. Inter haec Joana et Alfonsus rex Aragonum belli molem in Ludovici studiosos convertere, quos non armis modo frangere, verum magna clementiae ostentatione ac suas partes allicere nitentur Aragonius, eosque in sua verba per jusjurandum adigebat ⁷; quamobrem gravia illum inter et Joannam dissensionum semina pullularunt, cum praeter fas Neapolitani regni imperium sibi arrogaret.

Nec turbarum expertus erat dilio Ecclesiastica: ad quas sedandas imperatae antea inler agri Romani et patrimonii B. Petri proceres extractae ⁸ ad annum induciae: cum Ludovicus Alidosius Imolensi toparchia X kal. Februarii donatus est. ⁹

36. *Edita a Martino pro Judaeis sanctio.* — Hoc anno Martinus ad Judaeorum gentem ab iniquorum injuriis vindicandam sanctionem ¹ edidit, cum ex Judaica gente fluxerit Christiana religio, et ipsa ad confirmanda sacra oracula divina utatur, providentia, tum ejusdem reliquiae Evangelica tandem luce collustrandae sint.

« Martinus, servus servorum Dei, universis Christi fidelibus praesentes litteras inspecturis, salutem, et Apostolicam benedictionem.

« Considerantes quod religioni convenit Christianae Judaeis eo libentius contra persecutores et molestatores ipsorum opportunum praestare subsidium, quo specialius sunt in testimonium Catholicae fidei reservati, eorum testante propheta: *Tandem reliquiae salvae fient*; quaecumque per praedicatores contra ipsos Judaeos, ne cum Christianis conversari debeant, vel e contra dicta sunt, ac excommunicationis sententiam nullius firmitatis existere cernentes, universitati vestrae, et praesertim locorum ordinarii et superioribus Ordinum Praedicatorum districtius inhibemus, ne de caetero talia vel similia contra Judaeos utriusque sexus ubilibet constitutos in eorum diocesis, civitatibus, terris et locis, per quosvis praedicatores religiosos vel saeculares, cujuscumque status, gradus, ordinis, religionis, vel conditionis existant, populis praedicare permittant; volentes quod quilibet Christianus Judaeos ipsos humana mansuetudine prosequatur, nec eis in personis, rebus aut bonis suis inferat injuriam, molestiam vel offensam; sed sicut permissum est eis cum Christianis vicissim conversari liceat, etiam mutua commoda alterutrum suscipere. Quibus etiam Judaeis de speciali gratia indulgemus, ut omnibus et singulis privilegiis et gratiis, libertatibus et indultis quaecumque auctoritate, et per quoscumque sub quacumque verborum forma concessis et in posterum concedendis, quae eis volumus debere ab omnibus inviolabiliter observari, licere uti valeant et etiam gaudere, etc. » Et infra: « Illos autem Judaeos dumtaxat hujusmodi protectionis praesidio volumus communiti, qui nihil machinari praesumpserint in subversionem fidei memoratae, etc. Dat. Romae apud S. Petrum X kalendas Martii, Pontificatus nostri anno v ». Abusi sunt Apostolica benignitate, atque ideo privilegia ipsis concessa, ex quibus insotescerent, ab Eugenio rescissa visuri sumus.

¹ Lib. IV. Ep. cur. p. 307. — ² Ibid. p. 50. — ³ Sur. I. III. Annal. c. 15. — ⁴ Collen. hist. Neap. I. V. Jun. I. V. c. 3 et alii. — ⁵ Lib. IV. Ep. cur. p. 176. — ⁶ Ibid. p. 83. — ⁷ Summit. IV. c. 3. — ⁸ Lib. IV. p. 24. — ⁹ Lib. III. p. 319.

¹ Ext. apud Eng. IV. I. XII. p. 158.

MARTINI V ANNUS 6. — CHRISTI 1423.

1. *Ticinense Concilium, et de eo Martini litteræ ad episcopos et Sorbonicos.* — Inchoata est decreto Concilii Constantiensis¹, anno post Christum natum millesimo quadringentesimo vigesimo tertio, Indictione prima, Synodus Ticinensis (1) ad mores cleri et aliorum fidelium componendos sentesque hæresum evellendas; qua de re Martinus² ad Othonem archiepiscopum Trevirensis hæc scripsit:

« Martinus, etc. Quod fieri potest spectaculum gloriosius super terra magisque dignum Deo, quam si in una mundi parte armati fideles contra hæreticos dimicare pro fide Catholica, in altera mitturati partes Ecclesiastici pro reformatione Ecclesiæ decreta justa sancire conspiciantur? Ad hoc enim, Deo duce, dare operam intendimus. Et si forte civitas Papiensis per sacrum Constantiense Concilium pro loco hujus futuri Concilii deputata aliquo casu, quem Deus avertat, impediretur, non propterea a tam sancto opere desistemus: nam in eadem regione aliæ urbes idoneæ sunt ad hoc Concilium celebrandum

quarum aliquam, ut speramus, Deus nobis per suam misericordiam liberam conservabit. Præterea fraternitatem tuam hortamur, ut sicut alias tibi et cæteris metropolitanis Germaniæ scripsimus, quæ tibi ad honorem Dei, reformationem status Ecclesiastici, exterminationem hæreticorum, ac pacem quietam provinciæ, quæ videantur esse in hoc generali Concilio proponenda et statuenda, una cum suffraganeis tuis disentiatis et disponas. Dat. etc. » Adhibuisse Othonem pastorale studium in cleri excolendis moribus viisq; insectandis, eamque ob causam maximos labores exantlasse Trevirensium archiepiscoporum gesta testantur¹.

2. Data eadem mandata fuere Conrado Moguntino cæterisque archiepiscopis Germaniæ, ad quos hæc missæ litteræ²:

« Venerabili fratri Conrado archiepiscopo Moguntino salutem et Apostolicam benedictionem.

« Sicut omnipotens Deus de throno ineffabilis majestatis per ministeria creaturarum sua-

¹ Conc. Const. sess. 44. — ² Lib. ult. brev. p. 71. et in al. lib. brev. p. 13.

¹ Cratopol. in Anal. archiep. Treviren. in Othone. — ² Lib. brev. et in Anal. lib. brev. p. 122.

(1) De Synodo, qua hoc anno Ticini primum celebrari cæpta est, pauca adnotanda supersunt, cum raris adeo Patribus constitit, ut ignorem, an tertia alia ultra primam et secundam sessio celebrata sit. Profecto si pluries coivisse Patres admiserimus, nihil tamen majoris momenti statuissè videntur quam translationem Concilii Senas, quæ die XXI Junii decreta statim executioni mandata fuit.

Senas igitur se Patres transtulerunt ubi celebrari Concilium cepit. De mense et die, qua primo convenerunt Patres, inter scriptores non convenit. Anonymus coævus quem in Codice Victorino consulit Spondanus ad hunc annum num. 3 indictum fuisse Patribus ad diem kalendarum Novembris legitur. Malavolta in historia vernacula Senensi par. 3, lib. 1, diem XXI Augusti assignat. Non dubito quin hono huic viro optima patriæ suæ Documenta præ oculis fuerint, sed cum ea præter morem suum oscitantius legisset, diem XI kal. Augusti perinde accepit ac si XI kalend. *Septembris* signaret. Reipsa enim Franciscus Thomasius Senensis coævus auctor in continuatione ad historiam Senensem Joannis propatru sui; quam utraque historiam legas Rer. Italiæ. to. XX, affirmat solemne sacrum de Spiritu sancto, unde Concilia pro veteri more exordiebantur, in principe Senensi Basilica celebratum fuisse die XI kal. sextiles, id est, die XXII Julii. Adhuc tanta frequentia Patres eo confluisse, ut laborandum a civibus fuerit, ne annonæ deesset. Verum subortis in Concilio turbis arte Alphonsi Aragoniæ regis, qui pro Benedicto restituendo clandestina consilia agitabat, Coloniensi archiepiscopo intimasse Pontificem ut Concilium dissolveret. Ne id mandaretur executioni adnuebantur Senenses, quorum metu factum est ut decretum illud de translatione Concilii Basileam, quod in editis Concilii Actis ex sessione I Concilii Basileensis recitatur, eodem quidem die XIX Februarii quam ibidem signatum est ederetur, sed clam et in loco ab eo quo cætus agebantur diverso. Sequenti vero die ab eo decreto publicando prout Patres destinaverant vetantibus Senensibus abstentum est. Denum succedente luce receptis a Martino litteris de Concilii dimissione parendum fuit, atque ita remotis portarum custodibus quos Senenses opposuerant, ne quis ex Patribus recederet, libera abscedendi facultas omnibus permissa: « et sic », concludit auctor, « præsules multi et ipsi etiam præsides fere taciti diessere. Hispani tamen multi Gallique ac Itali nonnulli prosequendi Concilii cupidi, in civitate remansere, sequæ Petrum Luna (nondum ergo obierat) ex Hispania evocatos minitabantur; quod quidem veritas Martinus Malatestam Pisauri dominum oratorem suum multis cum militibus Senas misit qui supremum pluries magistratum adiens rem Concilii auferre postulavit. At magistratus cum in Pontificis voluntatem inclinaret, in senatu tamen id obtinere nequaquam poterant. Quamobrem auctoritate propria apparatus omnem et ornatum sustulit; quo facto, cuncti fere, maxima tamen civium parte invita, discessere ». Ita ergo in Senensi hoc Concilio preclusum est iis quæ postea ab iisdem fere Patribus ingenti Ecclesiæ scandalo in Basileensi Concilio commissa sunt.

rum universum conservat regit et temperat, ita nos, qui ejus vice in Apostolatus culmine constituti, licet immeriti, Christiano generi praesidemus: quantum possibile nobis est et ab ipso conceditur, per suas semitas ambulantes, aequum ducimus officiis, consiliis et procuracionibus aliorum a nobis dependentium praefatorum universalem Ecclesiam gubernare. Cum itaque super omnia ad reformandum statum Ecclesiasticum, qui hoc tempore indigere videtur, abundante nequitia et frigescente hominum charitate, suscitatis inter fideles bellis atque discordiis, et invalescente haeretica pravitate, animam intendamus; et cum liquido nobis appareat ex provincialibus Conciliis rite et mature celebratis magnam illuminationem et commoditatem afferi ad corpus universalis Ecclesiae in generali Concilio confirmandum, fraternitati tuae, quam fide ferventem et in agendis circospectam esse non dubitamus, per Apostolica scripta suademus, committimus et mandamus, ut quam cito tibi commoditas affuerit, in idoneo tuae diocesis loco instituas tuum provinciale Concilium, ad illud, ut moris est, solemniter convocatis suffraganeis tuis et praefatis aliis, caeterisque personis ad praefatum Concilium requirendis; in quo quidem pro tua sapientia et proponi, statui et ordinari studeas, quae ad laudem et honorem Dei, et ad conservationem et augmentum religionis et fidei Christianae, reformationem cleri in moribus et in vita, salutem populi, pacem quietemve provinciae cognoveris pertinere; nec minus consideres pro tua discretione, et in eodem provinciali Concilio considerari facias et videri, quae per nos fieri oporteat et disponi in Concilio generali, quod Deo auctore, sumus habituri.

« Volumus autem, ut quaecumque statuta et ordinata et provisiva et praemeditata fuerint nobis quam citius per tuas litteras facias manifesta, ut si qua ex illis fuerint, quae Sedis Apostolicae praesidio et auctoritate indigeant, eadem nostro et praefatae Sedis munimine roborentur, et alia proponenda ad illuminationem generalis Concilii ante mature possint discuti et ponderari, ut quod ante omnia cupimus pro salute fidelium animarum, pro quieto statu reipublicae Christianae, pro reformatione Ecclesiae in hoc Concilio futuro generali salubriter provideatur: Dat. Romae apud S. Petrum ». Celebratum fuisse a Conrado Moguntino antistite hoc anno provinciale synodum atque in ea plures sanctiones ad disciplinam Ecclesiasticam instaurandam, moresque solutiores emendandos, refert Nicolaus Serarius¹, ejus Acta edita etiam fuisse addit.

Habita quoque est synodus² a Theodorico Coloniae archiepiscopo, in qua nonnulla ad cleri mores expoliendos, pluraque ad haereses Joannis

Wicletti ac Joannis Hus abotendas sancita. Ad confundendam etiam Bohemorum novatorum impietatem, quae Christi Domini ac B. Virginis imagines diffringebat, constitutum est, ut Virginis plangentis dolores Christi e cruce pendentis dum humanum genus suo cruore redemit, memoria feria sexta recurrentis a Paschate tertia hebdomada recoleretur: tum ut fideles ad piam illam celebritatem afficerentur, iis qui solemnibus sacris afflorent quadraginta dierum indulgentiae propositae, precesque indictae, ut Deus clementiae suae luce Bohemos errorum tenebris involutos collustraret; nec revocandum est in dubium reliquos archiepiscopos suo muneri non defuisse.

Decreverant ad Martinum Pontificem Sorbonicae Academiae theologi solennes oratores adjectis litteris, quibus ipsum cohortabantur, ut Concilium Ticini indictum celebrandum curaret ad religionis splendorem pristinae dignitati restituendum: quos Martinus¹ de eximio in Romanam Ecclesiam studio commendavit, fecitque certiores vel Ticini Concilium celebratum iri, vel si casus aliquis in ea urbe celebrari illud non permetteret, in alium locum opportuniorem translatum iri.

« Ad studium Parisiense.

« Litteras vestras plenas filialis devotionis et fidei libenter legimus, et oratores vestros libenter audivimus, nos eadem fere sententia facunde et prudenter hortantes ad celebrationem Concilii generalis: quibus licet per nos fuerit viva voce satis copiose responsum, tamen quia nos delectamur vobiscum loqui in ista materia, quos non dubitamus zelo conservandae fidei Catholicae et Ecclesiasticae dignitatis commoveri, sinceritatem cordis vestri per has litteras ad pleniorum cognitionem patefacere et aperire volumus. Non est, filii dilecti, dubitandum quin plurimum profutura sit, sicut scribitis Christianae reipublicae haec sacra Synodus, Deo auctore, de proximo celebranda, per sanctam superiorem Constantiensem Synodum instituta ad ordinandam reformationem status Ecclesiastici, et ad periculosas haereses extirpandas; et propterea nemo debet de voluntate nostra circa hujus celebrationem generalis Concilii dubitare. Et, si civitas Papiensis ad hoc per ipsam Constantiensem Synodum deputata casu aliquo impediretur, quem avertat Deus, non propterea ab hoc necessario et sancto opere desistemus; nam speramus quod Deus per misericordiam suam aliquam ex propinquis civitatibus nobis ab omni impedimento liberam conservabit. Denique existimate nec Concilio idoneum locum, nec nobis sincerum animum ad ea, quae erunt recta et justa, defuturum. Vos vero, filii dilecti, quaecumque in eodem Concilio ad honorem Dei, reformationem Eccle-

¹ Serar. l. v. Mogunt. rer. in Conrad. III. — ² Ext. Acta synod. Coloniae.

¹ Lib. ult. brev. p. 22.

re, extirpationem hæresum et ad pacem ac salutem populi Christiani proponenda et statuenda videantur, mature, dislinete et salubriter providefe. Nota nobis est vestra erga Romanam Ecclesiam fidelitas atque devotio, quæ semper vestros sensus crevit atque excitavit ad conservandum atque honorandum caput, unde pendet salus et conservatio Ecclesiastica monarchiæ, etiam contra inflammata multorum (vota) amplitudinem suam ex rerum perturbatione quærentium; nec nunc tam in honesto proposito spiritus vestros tepuisse putamus, quos velitis excitare ad utiles atque sanctas cogitationes pro fide Catholica, pro dignitate Ecclesiæ, pro libertate Ecclesiastica conservanda; hæc siquidem curæ dignæ sunt vobis et omnibus, qui Christianam rempublicam salvam volunt, etc. Datum Romæ ».

3. *Interruntii a Martino missi ad Ticinense Concilium, quod hic grassante transfertur Senas.* — Accedente peragendi Concilii tempore, futuros in eo præsides creavit ¹ Pontifex Donatum archiepiscopum Crelensem, Jacobum episcopum Spoletanum, Petrum abbatem Rosatium Ordinis Benedictini Aquileiensis diocesis, ac Leonardum Ordinis Prædicatorum magistrum, quos amplissima decernendi in Concilio, transferendi illius in aliam Italiæ urbem, si id tempus et necessitas flagilasset, atque indicendi ad septennium proxime recurrens alterius, designandæque urbis potestatem fecit ² :

« Martinus, etc. Discretionis vestræ, ubi legitima causa subsistat, ipsum Concilium de civitate prædicta ad quamcumque civitatem aliam ejusdem nationis ad hoc liberam, habitam et sufficientem, de qua vobis videbitur, auctoritate nostra transferendi illudque prorogandi, mutandi et dissolvendi, ipsumque Concilium in hujusmodi alia civitate, ad quam id forsitan transferri et mutari contigerit, continuandi, tenendi et celebrandi, et ad illud prælatos et alios evocandi, eique nomine et auctoritate prædictis præsidendi, et in eo quæcumque decreta, eodem approbante Concilio, ordinandi, statuendi et decernendi, illaque in publicis sessionibus juxta morem solemniter publicandi et approbandi; et nihilominus ante dissolutionem præsentis Concilii locum pro alio futuro Concilio inde ad septennium celebrando juxta deliberationem et ordinationem prædictas, etiam ante mensem ubi rationabilis causa esset, ne aliquo modo hujusmodi loci deputatio differatur, nominandi, deputandi et assignandi et alia in præmissis omnibus agendi, disponendi, statuendi et exsequendi, ac concludendi, quæ pro statu honoreque nostris et Romanæ Ecclesiæ, ac tranquillitate et pace reipublicæ Christianæ noveritis profutura; ple-

nam et liberam de dictorum fratrum consilio auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus facultatem, etc. Datum Romæ apud S. Petrum VIII kal. Martii, Pontificatus nostri anno vi ».

Jam Synodum Ticini inchoaverant Patres, cum hic in ea urbe grassari incipiente discedere compulsi sunt, Senasque ad illud instaurandum designarunt, quorum sanctionem confirmavit Pontifex ³ ac Ludovico episcopo Magalonensi proquæstori præcepit, ut cum Senensium oratoribus Carolo Auguelino, Checco Bartholomæi Petrucio et Christophoro Andrea de excipiendis Patribus et tuenda libertate Concilii, ad quod una cum cardinalium senatu se conferre meditabatur, pacisceretur, et pacta conventaque confirmavit, ut ait ⁴ : « Super ordinatione et celebratione Concilii generalis in civitate Senarum, et accessu nostro necnon venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium et Romanæ curiæ et aliorum venientium ad Concilium et civitatem prædictam. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem id. Augusti, Pontificatus nostri anno vi ».

4. De hac translatione meminere scriptores⁵, extantque Apostolicæ litteræ ea de re ad Conradum ⁶ archiepiscopum Mogunlinum et Theodoricum ⁷ Coloniensem datae, in quibus Papiensem Synodum ob pestilentiam dissolutam fuisse ait, tum etiam ad Alfonsum regem Aragonum, quibus eum rogat, ut regnorum suorum præsules urgeat, ut Senas veniant : « Quia, inquit ⁸, ex juxta causa transtatio Concilii generalis de civitate Papiensi ad civitatem Senensem per ipsum Concilium est decreta et approbata per nos, excellentiam tuam rogamus, ut operam facias, quod prælati de regnis tuis veniant ad reformandum cum cæteris statum Ecclesiasticum et libertatem Ecclesiæ conservandam ». Sollicitatos pariter alios reges, ut ad Christianam rem in suum splendorem revocandam præsules Senas mitterent, perspicuum videtur : quid vero post hæc Alfonsus rex egerit, suo loco enarrabitur ⁹; nunc de Pontificiis studiis antequam Synodus cogeretur, adhibilis ad schismatis veteris propagatas reliquias excindendas dicemus.

5. *Sanctiones adversus schismaticos.* — Decretus jam ante fuerat interruntius Gerardus præpositus Albiensis, ut legum Ecclesiasticarum severitatem adhiberet in nonnullos impostores, qui religioso in Occitania et Aquitania aut clericali insigni decori scelus variis hypocriseis involueris obvelabant, vocesque blasphemias fundebant in Constantiensem Synodum, ac Patres universi orbis Christiani Petrum e Luna sen-

¹ Lib. v. Eg. cur. p. 11. Contelior, ex brevib. Mart. V. Sabellie, omnead. 10. l. 1. — ² Ext. ejus lit. in Actis Concil. Basile.

³ Lib. brev. ult. p. 37. — ⁴ Lib. iv. Ep. cur. p. 214. — ⁵ Malavol. p. 3. l. 1. ad fin. Lud. Cavitel. in Annal. Clem. hoc anno. Acta Synod. Senen. — ⁶ Lib. ult. brev. p. 57. — ⁷ Ibid. p. 80. — ⁸ Ibid. p. 37. — ⁹ Lib. xx. c. 14.

tentia iniqua damnassee effluiebant. Ille igitur Apostolica secutus imperia, rite explorata veritate, iudicialia sententia hæresis et schismatis flagitio devinctos renuntiavit. De quibus factus certior Pontifex, cunctos præsulés, reges cæterosque principes atque alios Catholicos dignitate conspicuos adversus impios homines incitavit ¹.

6. « Martinus, etc. Universitatem vestram, regias præsertim celsitudines, ducumque, comitum et principum aliorum nobilitates, ac cæterorum devotiones requirimus et hortamur attente ac per viscera misericordiæ Domini nostri Jesu Christi, cujus res agitur, obsecramus in Domino, Ecclesiasticis vero personis ac subditis nostris aliis quibuscumque, in virtute sanctæ obedientiæ, et sub excommunicationis ac aliis pœnis juris præcipimus et mandamus, quatenus si, et quando, ac quoties pro parte præfati nuntii (nimirum Gerardi, de quo paulo ante memoravi) fueritis requisiti; adversus præfatos schismaticos, ac schismatis et hæresis nutritores, fautores ac sustentatores, et eorum quemlibet, eis modis et formis quibus expediens fuerit, etiam per viam facti insurgatis ac procedatis, et alias in cunctis, quæ præfatus nuntius duxerit requirendum, eidem auxiliis, consiliis et favoribus opportunis assistendo pareatis, obediatis et efficaciter, pro exaltatione fidei orthodoxæ et Ecclesiæ universalis unione, extra quam salus non est, et depressione ac destructione dictorum schismaticorum, ac schismatis scissuræque et divisionis Ecclesiæ nutritorum, scandalizatorum, intendatis, sic quod vestris mediantibus juvenibus, consiliis et favoribus, in virtute Altissimi, et in brachio extenso ipsius, in eorum malignitatibus et perversitatibus conterantur, prosternantur et penitus destruantur ac adnihilentur, fidesque Catholica continue

exaltaretur, ac unio in dicta Ecclesia, futuris perpetuis temporibus irrefragabiliter habeatur et observetur, etc. Datum Romæ apud S. Petrum XII kal. Aprilis, Pontificatus nostri anno vi ».

7. *Petri e Luna obitus, et novi antipapæ creatio ope Alfonsi regis.* — Redactus externa specie est ad officium Armeniaci comes Rhenensis archiepiscopi opera, cui proximo anno a Martino actæ gratiæ fuere ¹, cum is pravi animi recessus abditos scrutari nequiret, sed postea patuit mens impia, reliquorumque confirmata est schismaticorum audacia ob clientelam Alfonsi regis, qui ut Martinum vexaret, in vulgus pervulgandum curavit ² Paniscolenses schismaticos, Dominicum e Bona-Fide, Euximum Dachiæ et Julianum e Loba cardinalitia dignitate auctos a Petro e Luna. Ex hac fama Christi vicarius magno dolore percitus est, ac Valentino episcopo tum Dalmatio archiepiscopo Tarracoenensi dedit mandata, ut quosvis sine, ullo dignitatis etiam regiæ discrimine, omni cum novis pseudocardinalibus commercio, intentata anathematis pœna interdicerent, ac si damnarent flagitium, eos in gremium Ecclesiæ revocarent ³. Compertum deinde est confictam eam esse fabellam auctore Alfonso ⁴ rege Aragonum, ac Petrum e Luna nullum pseudocardinalem dixisse, ut testatur Martinus ⁵, cujus verba mox afferemus. Refellendi itaque ii, qui Petrum e Luna suos sacramento adegisse ferunt, alium in suum locum subrogaturos, eumque vocis usum vis morbi illi ademisset, accepto calamo pseudocardinalibus proposita æternæ maledictionis pœna ad id obstrinxisse: fuere enim hæ schismaticorum et politicorum regiæ Aragoniæ schisma propagare molientium fallaces artes.

Ereptus porro est e vivis hoc ipso anno (1) ⁷

¹ Exl. ea de re lit. in Ms. Alex. VII. p. 7. — ² Mart. I. IX. brev. p. 3. — ³ Lib. brev. p. 73. — ⁴ Id. ib. p. 92. — ⁵ Id. I. IX. brev. p. 3. — ⁶ Ibid. — ⁷ Id. l. ult. brev. p. 37.

¹ Lib. IV. Ep. eur. p. 207.

(1) Petri de Luna, qui sub Benedicti XIII nomine Pontificis Romani personam ludicram Paniscola agebat, obitum anno huic assignat annalista persuasus auctoritate litterarum Martini V Pontificis, et sententiæ Concilii Senensis, qua in Petrum de Luna *damnatæ memoriæ* anathema pronuntiatur. Consonant et recentiores Hispani scriptores Surita et Mariana qui eundem pariter annum viro infelici emortualem statuunt. Consonat et Andreas Ratisponensis, qui tunc in Germania Chronicon suum ab Ecardo vulgatum scribebat. Diu multumque cogitavi, num auctoritatibus hæc vietas tandem manus darem contra perspicuum aliud documentum quod annum huius emortualem ad sequentem 1424 transfert; cum præsertim quedam in eo legantur veritati plane opposita. Rem ut se habet proponam. Joannes Carrerius Gallus, unus quisquam ex cardinalibus Benedicti seu Petri de Luna, post obitum ejusdem Benedicti quadriennio, litteris datis ad Comitum Armeniaci, quas etiam palam ad omnes fideles directas voluit; totam historiam de ejusdem obitu, ac de successore illi a cardinalibus substituto persequitur. In his vero ejusdem Benedicti annus, mensis et dies emortualis ita enuntiantur: « Novembris die XVII anni Domini MCDXXIV, cœpit infirmari, die XVII ejusdem mensis quatuor cardinales, duos Aragonenses et duos Gallicos creavit. Die penultima ejusdem mensis inter septimam et nonam horam expiravit ». Institutam hanc narrationem prosequens auctor ille, scribit, lenta dein consilia de successore deligendo cardinales illos agitasse; sed exstimulante tandem per litteras Alphonso Aragoniæ rege, *pro tunc circa partes Neapolitanas existente*, post varias partes vicissitudines sequenti anno Egiptium quemdam sancti Mamonis (quem genere illustrem et Barchinonensem canonicum appellat auctor secunda vite Martini Rer. Italic. tom. III, par. 2) renuntiasse Pontificem Clementem VIII nomine appellatum. Diem et mensem electionis hujus silet, sed cum syngrapham quandam recitet a novo Pontifice ante electionem suam signatam eaque data sit die X Junii anni 1423, rem haud longius extrahendam censeo. Cum vero ab electione exclusus fuerit idem Joannes Carrerius Epistolæ scriptor, narrat se altius ea de re doluisse, et amoto Pontifice, ut non rite instituto, alterum elegisse se Aquitanum hominem, quem Benedictum XIV appellat, eundemque tandem inter tot Pontifices rite electum omnibus Christi fidelibus probandum agnoscentemque proponit, tum litteras elaudens signat diem XX Januarii anno 1429 *a dicta electione anno quarto*. Ex ea supputatione constat electionem hanc diem XX Januarii annum 1426 præcessisse; sed posterior habenda est die XII Decembris anni 1425, qua die venisse se Paniscolam, nullo adhuc substituto Pontifice, in isdem litteris affirmat. Igitur spatium illud temporis, quod inter diem XII Decembris anni 1426 ac diem XX Januarii sequentis anni interjaacet, definiendum est. Ex his litteris, quas Martene Anecd. to. II, col. 1714 et Fuxensi Tabulario vulgavit, annus emortualis Benedicti liquido constaret, si veritatis essent exploratæ: at suspicionem

Petrus e Luna, quem nonnulli veneno necatum putavere, quasi viro nonagenario nullum effecta senectute praesentius venenum esse possit; ac mox, auctore Alfonso rege, quem ambitio et ira impellebant in Martinum, Neapolitanum ei scriptum tradere negantem gentique Galliae jure debitum eripere abnuentem jussi illi iidem impostores, quos falsus rumor primum pluribus mensibus ¹, ac deinde praesente extremo Petri e Luna obitum die pseudocardinalitio insigni donatos finxerat, regio aeti ² imperio accepta purpura mimico more Egidium Munionem canonicum Barcinonensem Paniscola antipapam creaverunt, qua de re haec traduntur in Ms. Vaticano ³: « Petrus e Luna vii annos post Synodum Constantiensem vixit nunquamque Pontificis nomen deposuit; imo cum eodem tempore Alfonso Aragoniae rex bellum gravissimum in Italia cum Ludovico Andegavensi gereret, Martinusque in partes Ludovici propendere videretur, iratus Pontifici Alfonso dedit operam, ut duo cardinales, qui reliqui erant, post obitum Benedicti Pontificem designarent. Delegerunt ipsi Egidium Munionem canonicum Barcinonensem, qui Clemens VIII fuit nominatus, cardinalesque creavit, et alia munera Pontificia gessit: sed postea cum idem Alfonso in gratiam cum Martino redisset, facile ipsum schisma fuit omnino sublatum; nam Alfonso Borgia, vir optimus et prudentissimus, qui paucis post annis fuit Pontifex maximus, tunc ad hoc negotium delectus, egit cum hoc Clemente, et deinde Petrus cardinalis Fuxensis, tantumque uterque apud illum sua opera et auctoritate potuit, ut ipse Clemens se sponte Pontificatu abdicaret ».

Patrati porro ab Alfonso rege facinoris seriem non sine gravissimis querelis Castellae regi ita exponit Pontifex ⁴: « Petro e Luna defuncto in latebra Paniscolae Dertusensis diocesis, continuo data fuit opera, ut nonnulli sacrilegi falso dicerentur, per diem ante mortem ipsius Petri ab eodem creatos esse cardinales, seu verius profanatos; cum tamen liquido et certo constet, ipsum neminem nominasse, sed ut seminarium non deficeret schismatis hanc ridiculam fabulam fuisse confictam: atque ita continuo, assensiente Alfonso rege, (nec enim aliter factum esset)

quemdam Egidium per illos sacrilegos in idolum fuisse creatum, et Clementem ausu temerario et impio nominatum, ut eo nomine, si posset, suscitaret et perpetraret schisma jam ante sublatum. Considera nunc, fili charissime, quid iste rex facere debuisset, et nisi esset auctor hujusmodi abominationis et turpitudinis, quid fecisset, etc. »

8. *Valentini Paniscolam obsidere deliberant, dum Alfonso schismaticos fovet; de qua re Martini litterae.* — Exsecrati sunt tantum facinus Valentini, atque ad removendum a Christiano orbe ejusmodi ludibrium de Paniscola obsidenda consilium capessivere, quorum pium studium Pontifex magnis laudibus extulit, utque rem perficerent, hae litteris ⁵ est cohortatus:

« Dilectis filiis juratis civitatis Valentinae, salutem, etc.

« Nuper audivimus quid animi et quid consilii vobis fuit et caeteris civibus Valentinis de obsidenda Paniscola et schismaticis ac sacrilegis capiendis, quando primum cognovistis, Petro de Luna ad haec luce subtracto, in synagoga illa novum idolum et infame monstrum velut seminarium schismatis suscitatum fuisse: pro quo ardore vestrae devotionis et fidei vos et universos cives vestros laudibus dignis extollimus, hortantes atque rogantes, ut prosequamini quod coepistis; est enim opus hoc sanctum factu facile et debitum cuilibet populo Christiano, sed praecipue vobis, qui dedecus illud et ludibrium Ecclesiae Dei finitimum terris vestris aspicitis. Velitis igitur, filii dilecti, laborare viribus et virtute, ut aliquando tollatur hoc scandalum, quod nutritur scelerata factione paucorum, qui instigante sathana sublatum schisma renovare et perpetuare conantur. Super hoc scripsimus charissimis in Christo filiis Alfonso regi et charissimae in Christo filiae nostris Mariae ejus consorti reginae Aragonum illustribus, quam reginam audivimus zelo Ecclesiae Dei commotam cum praelatis pari devotione succensis, statim cognita illa profanatione nefaria, consilium habuisse tollendi hujus opprobrii de finibus illius regni, et speramus quod eorum uterque firmabitur in hoc sancto proposito, nec patietur sedem perditis hominibus praestari in terris suis. Datum, etc.

¹ Lib. IV, Ep. cur. p. 143. — ² Lib. IX, brev. p. 3 et p. 23. Mar. I, XX, c. 14. — ³ Ms. Vat. sign. num. 6418, p. 131. — ⁴ Lib. IV, brev. super p. 3.

⁵ Lib. ult. brev. p. 132, et in alio lib. brev. p. 87.

aliquam ingerunt ex eo, quod apertissimum praefertur mendacium: nunquam enim toto anno 1421 et 1423 Alphonsus ad Neapolitanas partes divertit; sed ab ea expeditione die Octobris anni 1423, teste anonymo Ephemeridum Neapolitanarum auctore, retractus, ac in regnum suum rediit, reliquo eo anno et sequentibus bellum illud per duces suos continuavit. Qua ergo fronte Alphonsus in Neapolitano regno commorantem auctor inducit? Hoc sane figmentum de tota narrationis hujus veritate ambiguo nos efficit. Verum ad obitum Petri de Luna cum sequenti anno illigandum quod attinet, Oldoinus in nova editione Ciaconii ad Vitam Dabae, quem Petrus de Luna ante obitum cardinalem renuntiavit, indicat Martini Diploma datum V id. Octobris anno X, id est 1427, in quo assertur Benedictus mense Septembri anno 1424, die ante obitum, cardinales nonnullos renuntiavisse. Obiit ergo Benedictus anno sequenti 1424, et Martinus electione, qui hoc anno 1423 elatus fuerunt, vulgi rumore decepti sunt. Haec omnia ante me Pagius in Vita Martini animadvertit. Ad electionem Egidii Munionis cum anno 1425 illigandum quod attinet, opportune etiam accedit quod Martinus in suis litteris adversus Petrum e Luna datis anno IX qui Christi est 1426, Egidii hujus primum meminerit; nec usquam antea nomen illud in litteris Pontificis occurrat. Quo argumento electio ejus anno 1425 valide confirmatur.

Fregit Pontificis et Valentinorum consilia rex Aragonum, qui subdole scelus, quod patrari jusserat, se detestari fugebat; antipapae enim suo jussu creati ab iis, qui cardinalitiam purpuram munusque non a Petro e Luna acceperant, sed regia nequitia fulti invaserant, clientelam arripuit, ut questus est postea Pontifex¹ apud Castellae regem: « In Christianitatis, inquit, scandalum et animae suae damnationem (de Alfonso loquitur), fovit et sustentavit illum Egidium, sibi et sequacibus subministrans sumptus de bonis Ecclesiae ». Haec vero hoc anno contigisse non modo Hispani scriptores², verum Aeta quoque Senensis Concilii ac Pontificiae litterae ad Alfonso regem Aragonum datae testantur: ex quibus plurimi mortem Petri e Luna in alium annum conjicientes sunt emendandi. Queritur vero gravissimis sententiis Pontifex³, sopitum ignem ad nova miscenda incendia a flagitiosissimis hominibus suscitatum, verbisque mollibus mulcere nititur, ut qua valeat auctoritate, illud reslingual.

9. « Charissimo in Christo filio Alfonso Aragonum regi illustri, salutem, etc.

« Per litteras crebras et nuntios habetur, quod Petrus de Luna ab hac luce subtractus est: et quia vita ejus, licet omni obedientia destituta, propter quamdam umbram pristinae dignitatis aliquale scandalum in Ecclesia mittebat, rationabiliter totum id debet ejus morte finire penitus et exstingui; quod ut melius atque facilius fiat, excellentiam tuam paterna charitate requirimus et rogamus ut tu, qui post praeclearae memoriae regem genitorem tuum, summa et singulari fide jecisti atque firmasti in regnis illis prima unionis Ecclesiae fundamenta, huic extremo operi apponas manum, taliterque provideas et regia auctoritate praecipias, ut idolum illud factum in ludibrium Christianorum, omnesque illae reliquiae et fomenta schismatis tollantur et aboleantur omnino. Hoc cuilibet principi Christiano debitum est, sed tibi uni magis praeter caeteros, quia in confinibus tuis conflatum est, et regna tua maculat et honorem tuum, qui constanti devotione bonum publicum et pacem universalis Ecclesiae tuis primatis affectibus praetulisti, ut merito, si quid purgandum restat in locis illis, tuae gloriae debeatur, quam non dubitamus esse tibi omnibus mundanis divitiis clariorem.

« Est igitur cogitatio illa paucorum, quos vel propria perversitas, vel olim dicti Petri indigna commiseratio, vel non debita in tali casu pro susceptis beneficiis gratitudo, vel falsa quaedam imago pietatis in errore et ejus obsequiis delinebat, longe arcenda a finibus regnorum tuorum, vel potius exstinguenda per reductionem

peccantium vel exterminationem eorum, ut ex operibus tuis in fine totus mundus intelligat puritatem conscientiae tuae et opinionem tuam non esse a tuis sanctis principiis alienam: ex hoc enim magnam mereberis gratiam apud Deum, cujus Ecclesiam volueris in omni tempore omni macula et errore purgare: magnam etiam gloriam apud homines consequeris, qui simul initia tua in factis Ecclesiae cum tunc conformi perpetuis laudibus celebrabunt. Accedet hoc praeterea ultimum et extremum ad reliqua officia tua plena devotionis et fidei, quibus pridem ipsam Ecclesiam obligasti, quod eo ipso fiet gratius, quia ab eodem auctore ipsa Dei Ecclesia gaudebit in terris illis unionis principia sibi data et postrema schismatis seminaria exstincta fuisse. Caeterum quia ex justa causa translatio Concilii generalis de civitate Papiensi ad civitatem Senensem per ipsum Concilium est decreta et approbata per nos, excellentiam tuam rogamus, ut operam facias, quod praelati de regnis tuis veniant ad reformandum cum caeteris statum Ecclesiasticum, et libertatem Ecclesiae conservandam. Dal. etc. » Ex postremis verbis manifeste hoc anno eas fuisse exaratas litteras, superius a nobis de translato Senas Concilio dicta perpendiculari patebit. Risit non sine impietatis nota ac magno cum Ecclesiae universae ludibrio, Apostolica monita Alfonso, earum omnium technarum artifex, qui haece operibus comminabatur Pontifici, se schisma propagaturum, ni Ludovicum Siciliae regem Joannemque federatos desereret, ut ipse Neapolitano regno potiretur.

10. *Martinum ad Senense Concilium profecturum retinent Alfonsi et Senensium male artes.* — Celebrari¹ coepta est Senensis Synodus vicesima secunda Augusti hujus anni iisdem praesidibus Apostolicis, qui antea Papiensi Concilio praefuerant², atque in ea ad Joannis Wiclelli³ et Joannis Hus haereses abolendas, sanctiones in Pisano et Constantiensi Conciliis editae, tum ab Alexandro V et Joanne XXIII late confirmatae. Decreverat Senas proficisci Pontifex⁴ mense Septembri, ut in eo Concilio ad Christianae rei dignitatem tuendam augendamque Apostolica studia conferret: sed rex Alfonso, qui, ut vidimus, pseudocardinales aliquot antea creatos finxerat, menditus illos a Petro e Luna renuntiatos, atque ab his pseudopontificem veteris schismatis reliquiis praetici ad vexandum Christi vicarium injusti ejus cupiditatibus obsequi detrectantem jusserat, novas turbas excitavit oratoris sui opera, qui regis virus sine ullo pudore in Pontificem evomit. Egisse illum antipapae causam plerique referunt scriptores⁵.

Auxisset Senensis Synodi majestatem Mar-

¹ Lib. IX. brev. p. 3. — ² Surit. I. XIII. Annal. c. 2. — ³ Mart. I. XX. c. 15 et alii. — ⁴ Lib. brev. p. 37.

¹ Act. Conc. Senen. Malevolt. in hist. Senen. Civit. in Crem. in Annal. hoc ann. et alii. — ² Mart. I. V. Ep. cur. p. 12. Ext. etiam de eo lit. in Actis Conc. Basilien. — ³ Lib. IV. Ep. cur. p. 244. — ⁴ Mart. I. ult. brev. p. 39. — ⁵ Mar. I. XX. c. 14.

tinus sua et cardinalium presentia : sed cum magistratus Senenses, dum nimium studebant privatis commodis, temere libertatem Concilii infringere niterentur¹, et civitatis suæ gloriam obscurarunt et Concilii dissolvendi causam præbuerunt : Martinus enim Aragonum regis oratoris insolentiae et impietatis Senensiumque arrogantiae pertæsus, meditato itinere superse- dit, Christianique imitatus elementiam Alfonso instaurati auctorem schismatis apertumque hos- tem paternis querelis ad saniora ipsum consilia reducere conatus est : « Quid fecimus, inquit², contra te, fili charissime, ut orator tuus apud sacrum generale Concilium, quod Senis cele- bratur, tanto nos studio persequatur, quasi ad nihil aliud, quam ad insectandum statum Romanæ Ecclesiæ et nomen nostrum a tua serenitate transmissus esse videatur? Quid autem faciat et quid dicat, et quibus machinationibus publice et occulte laboret contra honorem nostrum, non scribimus : nam si sibi talia commi- sisti, nota sunt tibi : si sponte sua facit, volumus ut ex aliis cognoscas potius quam ex nobis. Sed per Deum immortalem infallibilem iudicem, cui nihil occultum est, tecum parumper exa- mina in qua causa te læsimus et dignitatem tuam » ; pergît gravissimis argumentis demon- strare non factam a se ei injuriam ullam, sed potius studia sua etiam in re Neapolitana in ipsum collata, de quo inferius nobis agendum erit, subjicitque : « Nec propterea tua regalis excellentia sic inflammata succenseat nobis, ut et in regnis tuis odio nostri interdicta apponas contra Romanam Ecclesiam et Ecclesiasticam libertatem, et nos etiam in generali Concilio nuntius et orator tuus tamquam hostem tui capitis persequatur : de cujus tamen insectatione et maledictis curamus parum, confidentes in Domino, cui manifesta sunt omnia, quod hono- rem nostrum cum Ecclesia sua defendet ; sed hoc tibi significare volumus, celsitudinem tuam rogantes, quatenus ob reverentiam Jesu Christi, vice cujus in terris, licet immeriti, Christiano populo præsidemus, deponas omne tuum odium contra nos injuste conceptum : quamvis enim veluti homo passionibus subjiciamur humanis, tamen (Deo teste) nulla tibi unquam commoti passione nocuimus, nec sumus in posterum nocituri : sed te ut dignissimum filium nostrum et Ecclesiæ in visceribus charitatis nostræ cupi- mus retinere ».

11. *Senenses increpat Martinus, libertatem Concilii vindicans.* — Intendisse³ Alfonso in Senensi Concilio litem Martino de Pontificatu, quasi Petrus e Luna a Constantiensi Concilio injuste damnatus esset, atque etiam ab illo non- nullos præsules partim auro, partim pollicita-

tionibus corruptos⁴ fuisse tradunt quidam scri- ptores, unde injecti Synodo magni tumultus ; vicit tamen impostorum artes veritas, lataque est in schismatis propagatores sententia, de qua anno proximo. Cum vero ob eas turbas Pontifex Concilium, iis quæ ad fidem spectarent constabi- lilitis, dissolvi jussisset, Senenses qui magnos quæstus ex Synodi prorogatione se consecutu- ros sperabant, Apostolicis legatis intempestive adversati sunt, ne Synodum absolvent Patres- que dimitterent, magistratus itaque Senarum officii sui metas egressos Martinus his litteris⁵ compevit :

« Ad civitatem Senensem.

« Si nobis molestias, quas inferitis, impe- diendo præsidentes nostros et prælatos alios in prosecutione et expeditione Concilii generalis per modos inhonestos et libertati ipsius Concilii et nostræ contrarios voluntati inferrent alii, de quorum erga nos devotione et benevolentia non fuisset ita confisi, æquiore animo tolerare possemus ; sed cum in illa vestra civitate, quam singulari charitate semper amavimus, nec adhuc amare desinimus, et ad quam Concilium ipsum vidimus cum magna lætitia et animi nostri se- curitate transferri, tot et tanta tædia patiamur, ægrius ferimus et dolemus magis ; nulla enim per vos et cives vestros habetur ratio nostri et Romanæ Ecclesiæ honoris et status : sed solum vestri quæstus et commodi, quasi Concilium quæstuarium nundinatio mercatorum esse debeat, non libera consultatio prælatorum, quorum est officium, non laicorum, de iis, quæ ad sanctam Synodum pertinent, tractare et in iis omni- bus disponere et providere. Rogamus itaque vos, et pro debito nostro requirimus, ut falcem ve- stram in alienam messem non ponatis, nec inge- ratis vos ultra quam expedit, nec cogitatis arbi- trario vestro debere Concilium protrahi vel dis- solvi : quod si vos et cives vestros in modis talibus perseverare senserimus, pro honore nostro aliter providentes, a vobis circa hæc labo- randi materiam auferemus. Dat. Romæ, etc. »

12. *Alfonsi iras ob regnum Neapolitanum mitigat Martinus.* — Quæ porro causa Alfonso regem Aragonum ad tantas in Senensi Synodo miscendas turbas, ac novum antipapam crean- dum colendumque adversus Pontificem concita- rit, jam indicata est ; subita nimirum rerum Neapolitanarum conversio, qua Joanna regina, abrogata Alfonsi adoptione, Ludovicum Ande- gavensem in locum ingrati principis suffecit : quod Martinus in arcanis litteris ad archiepi- scopum Narbonensem hoc anno datis significat⁶ : « Quod, inquit, scribis te locutum esse cum charissima filia nostra Joanna regina Sici- liæ illustri, valde placet nobis, et quedam veris-

¹ Mart. lib. ult. brev. p. 49. — ² Lib. ult. brev. p. 39. Ext. etiam. in alio l. brev. p. 5 et 116. — ³ Mart. l. XX. c. 11.

⁴ Cavitel. in Annal. hoc an. — ⁵ Lib. II. brev. p. 49. — ⁶ Mart. l. IX. brev. p. 10 et 182.

sime dixisti, nos quæ patimur a rege Aragonum pati propter filium suum, nempe Ludovicum ipsum adoptivum, quem ille nihil existimat fuisse facturum absque auxilio et favore nostro. Non dicimus quam injuste adversus nos ille moveatur, notorium est enim : sed tamen sumpta occasione, quod regem Ludovicum foveamus, resiliit a nobis »; nempe apertas tunc gessit cum ipso inimicitias, qui antea clandestinis artibus schisma aluerat, ut pro adimendo Petro e Luna vel Ægidio Munioni antipapatu Neapolitani regni jus fiduciarium a Pontifice extorqueret : cujus injustas querelas, repetitis ex parte justis supra allatis querelis, ita refregit Martinus ¹ :

« Charissimo in Christo filio Alfonso Aragonum regi illustri.

« Quid fecimus contra te, fili charissime, ut orator tuus apud sacrum generale Concilium, quod Senis celebratur, tanto nos studio persequatur quasi ad nihil aliud, quam ad insectandum statum Romanæ Ecclesiæ et nomen nostrum a tua serenitate transmissus esse videatur? Quid autem faciat et quid dicat, et quibus machinationibus publice et occulte laboret contra honorem nostrum, non scribimus : nam si sibi talia commisisti nota sunt tibi, si sponte sua facit, volumus ut ex aliis cognoscas potius quod occultum est; tecum parumper examina in qua causa te læsimus et dignitatem tuam. Nam si ad injuriam tuam dicis, quod omni aliorum jure postposito tibi plene et aperte non favimus in conquisitione regni nostri Siciliae ad te nullatenus pertinentis, vide ne magis moveat mentem tuam propria affectio non recta, quam ratio quæ non erat : nihil tamen tibi unquam negamus, quod possit honeste et juste concedi, nihil adversariis tuis concessimus, quod eis posset jure negari.

« Nos vero juste possemus de sublimitate tua conqueri, quod in regnum nostrum precibus et pollicitationibus allectus alienis primum cum classe venisti, et te nobis cum potentia opposuisti, ne possemus de re nostra disponere : sed tamen hoc tulimus patienter, nec conatibus tuis, ut poteramus et ut etiam debebamus, constanter obstare noluimus, ac pacis desiderio et ea, qua tibi afficiebamur charitate moti, te cum charissima in Christo filia nostra Joanna regina Siciliae illustri in pace reliquimus, quantum pertinebat ad nos, omni bellica turbatione sublata. Si postea inter vos subortis suspicionibus dissensio facta est, ex qua in præfato regno nostro graviora discrimina sunt secuta, nos certe in causa non sumus, qui in Sede nostra quiescentes nihil aliud optabamus, quam videre statum illius regni qualitercumque firmatum. In hoc autem statu rerum, si palam subveniremus

præfata regina, super cujus nomine causam et justitiam tuam fundares, ut ipsa in pace teneret id regnum, quod a nobis et Romana Ecclesia recognoscit, ad nullam profecto injuriam tuam reputare deberes : verumtamen unde illi magna subministrarentur auxilia notum est, quibus pecuniis repletus exercitus ejus, quibus opibus instructa sit classis, quæ nuper solvit a Janua. Non velis itaque, fili charissime, si de hoc regno res ad tuum libitum non successit, imputare nobis, qui ne adversemur voluntati tuæ omisimus forte multa, quæ facere debebamus. Dal. etc. »

13. *Inter Alfonso et Joannam aspera contentio de regno Neapolitano.* — Potuerat nimirum Martinus, servata legum æquitate, ac prædecessorum exemplo, Alfonso censuras Ecclesiasticas intentare, ne regnum Neapolitanum invaderet, pœnisque a Joanne XXII constitutis ipsius sectatores percellere, Joannam vero, quæ cum adeptans pactiones accepti jure fiduciario regni infregerat, spoliare regno devolutumque ad Sedem Apostolicam pronuntiare, vel Andegavensi, duorum qui præcesserant Pontificum exemplo, tradere : sed tuenda in Dei Ecclesia pacis studio iis abstinerat : dum Alfonso interea schisma in Aragonia firmabat, violatis ¹ omnibus sacramentis, quibus se Neapoli devinxerat : imo admodum faverat Pontifex Aragonio, cum ita pepigisset Joannam inter et Ludovicum inducias, ut Joannæ Aversa a legatis Apostolicis restitueretur, ducatumque Calabriae contra jura Pontificia a Sicula corona discerptum traditumque Alfonso patienter tulerat : quæ vero postea Alfonso ipsi adversa in regno Neapolitano obvenere, non Pontificis studio, sed illius vitio contigisse pluribus describunt auctores ² : cum scilicet nimia regni Neapolitani sibi subjiciendi cupidine percitum, nec ducatu Calabriae contentum universam administrationem ad se traducere voluisse, atque in sua verba proceres urbesque plures adegisse : eumque ob id exulceratum Joannæ animum nosset, ipsius præcipuum administrum Joannem Caracciolum, non servata quam illi solempni ritu dederat fide, compegisse, in vincula conjecisse ac Joannam in arce Capuana intercipere conatum, ut in Catalonia averheret, repulsumque arcis aditu, illam obsidione cinxisse. Oppugnata ita omni telorum genere regina territicus Neapolitanis, excitus est in auxilium Franciscus Sforzia comes Cotignola, qui Neapolim ingressus Aragonium exercitum magna clade fudit ³ coegitque Alfonso dictæ arcis Capuanæ obsidionem solvere, seque in arcem, cui Ovi nomen inditum, recipere.

Potius ita Neapoli Sforzia in Aversam signa

¹ Mart. l. ix. brev. sup. p. 39. — ² Collett. hist. Neapol. l. v. Summont. l. iv. c. 3. Suril. l. xiii. c. 6 et alii. — ³ Collett. et Summont. ubi supra suril. c. 17, 19.

¹ Lib. ult. brev. p. 39. et in alio l. brev. p. 15 et 116.

exulit, eamque Aragoniis ereptam reginæ restituit suasitque ut Ludovicum Andegavensem, abrogata Alfonsi adoptione, in filium adscisceret. Itaque is mox ex Pontificia aula vocatus, atque ex hoste fidus reginæ amicus adscriptus est : publicæ vero promulgatæ sunt litteræ, quibus ingrati animi vitium Alfonso objectum, eoque nomine hereditarium Neapolitani regni jus ei detractum. Inter hæc, obsesso a Neapolitanis Alfonso, Catalana classis ipsi salutem fuit, quæ cum ad littus applicuisset, expositæ in terram copię magno in Neapolitanos irruerunt impetu vastavereque urbem : ex cujus excidio ingenti dolore affectus Pontifex reginam Joannam, quæ a Sfortia ex arce Capuana deducta in tutiorem locum fuit, ad constantiam hæc litteris excitavit ¹ :

« Charissimæ in Christo filię Joannæ reginæ Siciliæ illustri.

« Maximo nos dolore affectus ille miserabilis et infelix casus urbis Neapolitanæ, nec sine magno profluvio lachrymarum tantam audire potuimus afflictæ civitatis calamitatem. Observantur ante oculos nostros capta urbs, civium consternatio et fuga, furor hostilis, et super omnia periculum tuum, et timor et dolor in publica fidelium tuorum clade. Unica res nos in tanto infortunio consolatur, quod te salvam extra bellicum tumultum, gratia Dei et præsidio dilecti filii nobilis viri Sfortiæ de Attendolis reduxisti : nos enim personam tuam incolumem esse cupimus, qua servata, cætera facilius poterunt conservari. Tu vero non dejicias animum reginalem, sed assurgas et sexum superes tuum, ac speres in Domino, qui consolator est optimus. Nos profecto tibi, filia in Christo charissima, nec consiliis, nec auxiliis, nec auctoritate deerimus, dispositi, quantum nobis omnipotens Deus concesserit, te fovere et quibuscumque modis poterimus consolari. Dat. etc. »

14. *Martini Joannæ regnum confirmat, Aragonii rebus in deterius lapsis.* — In tanta rerum perturbatione Pontifex, ad quem supremum regni Neapolitani imperium spectabat, cum pacem Alfonso inter ac Joannam missis interuentiis conciliare frustra ² nisus esset, censuit Joannam confirmandam in regni possessione, cui jam ante opera Petri S. Mariæ in Dominica diaconi cardinalis A. S. L. beneficiarium regni jus contulisset, rejiciendumque Alfonso, qui alienis affectus promissis intrudere se in regni possessionem conabatur; qua de re ad Joannem Antonium Ursinum Tarentinum principem hæc scripsit Pontifex ³ ipsum adhortatus, ut Joannæ reginæ obsequeretur : « Fuit, inquit, semper nostræ intentionis, prout existit, quod ipsa, quandiu vixerit, dicti regni vera regina perma-

neat, et omnia agat et disponat, sicut vera regina agere potest et debet juxta formam nostræ infeudationis ». Franciscum pariter Ursinum, Franciscum Sanseverinatem ⁴ aliosque regni proceres, urbiumque et oppidorum magistratus ⁵, Joannæ parere jussit. Quæ litteræ hac temporis nota consignatæ sunt : « Dat. Romæ apud S. Mariam Majorem X kal. Decembris, Pontificatus nostri anno vii ».

Excussere Neapolitani Aragonum jugum cum primum se obtulit occasio; Alfonso enim rex, relicto sui loco Petro Aragonio, ex ea urbe discedens in Aragoniam abiit, ut Henricum fratrem a Castellæ rege inclusum carcere liberaret sive imminentem Genuensium classem metueret. In itinere autem oppugnandæ Massiliæ, quæ Ludovico Andegavensi parebat, consilium cepit ex tempore, cujus audaciæ favit incuria civium, qui nullas agebant excubias : ita portus impetu expugnatus est ⁶, deinde urbs direpta teclisque injectæ faces : cumque eam urbem tenere non posset, ne Provincialium concursu obrueretur recessit, avectis S. Ludovici episcopi Tolosani, qui in Aragonio carcere prima sanctitatis fundamenta jecerat, reliquis, quas in Valentina principe Ecclesia collocavit ⁷, ut ab iis, a quibus in carcere vivus tentus fuerat, mortuus coleretur.

His ab Alfonso gestis, Philippus Maria Mediolanensium dux et Genuæ dominus, classem egregie instructam in Genuensi portu, Ludovico Andegavensi federe sibi juncto misit ⁸, quam præfecto Guidone Taurello mense Decembri solvisse referunt Genuenses scriptores ⁹, de qua etiam in Pontificiis litteris mentionem factam vidimus. Ut vero deinde in Gaetanum portum invecta Aragonios ex ea urbe pepulerit, tum contenderit Neapolim ac Francisco Sfortia comite cum copiis suis accurrende ad Joannæ imperium eam urbem redegerit, anno proximo dicetur, nunc de sacro in Bohemos hæreticos gesto bello agendum est.

15. *Adversus Hussitas comparata expeditio.* — Celebratis superiori anno conventibus Nuemburgæ decreta erat a Germaniæ principibus expeditio pro rei Catholicæ dignitate tuenda adversus Bohemiæ hæreticos, ad quam conficiendam Pontifex Othonem Trevirensium archiepiscopum excitavit ¹⁰, ut pium ardorem in fidelibus cruce insigniendis augendoque Catholico exercitu ostenderet, nec propterea Concilium, ut cujus congregandi tempus appetebat, disturbatum iri.

« Venerabili fratri Othoni archiepiscopo Trevirensi, salutem.

« In nulla re arbitramur magis esse labo-

¹ Lib. ult. brev. p. 41. — ² Mart. l. IV. Ep. cur. p. 273. — ³ Lib. IV. Ep. cur. p. 280.

⁴ Lib. IV. Ep. cur. p. 278. — ⁵ Ibid. p. 277. — ⁶ Diar. Venet. Ms. Collenut. l. V. Sum. l. IV. c. 3. Sabel. enead. 10. l. I. Surit. l. XIII. c. 22. Fohet. l. X. Bizar. l. XI et alii. — ⁷ Surit. l. XIII. c. 22. — ⁸ Monstr. vol. 2. hoc au. — ⁹ Fohet. et Bizar. ubi sup. — ¹⁰ Lib. ult. brev. p. 71. et in alio lib. brev. p. 13.

randum et omnibus studiis intendendum quam circa perfectam extirpationem illius nefandae hæresis, quæ Bohemos miserabiliter excœcavit : quæ quoniam non solum in errore verborum et falsis et sophisticis argumentis immititur, sed armis et viribus se tueri et confirmare conatur, necessarium est ad eam confundendam et opprimendam vires et arma fidelium convocare Ecclesiasticorum principum et laicorum, præcipue de natione Germaniæ, quibus ipsa vicinitas commodiorem facultatem succurrendi præbet et majorem promptitudinem animarum, ad commune et propinquius periculum repellendum. Accedit, quod et cæteræ nationes propriis sunt hoc tempore difficultatibus occupatæ ». Et infra : « Igitur ea, quæ ordinata fuerunt in civitate Nuringensi super ista materia de expeditione militari contra Bohemos hæreticos statuenda, et de potenti exercitu contra eosdem hoc proximo idoneo tempore conducendo, nobis maxime placuerunt ». Et infra : « Nec est ullo modo retardanda prosecutio tanti negotii causa Concilii generalis, Deo auctore, proxime celebrandi, imo fortius est instandum, nec dandum hæreticis spatium respirandi : neque enim repugnat celebrationi Concilii hæc sancta expeditio salutaris ; quinimo ita conveniant, ut nihil convenientius dici possit, etc. Dat. etc. » Eadem vero litteræ ¹ ad Conradum quoque Moguntinum datæ.

16. *Habita synodus Lancitiensis ad tutandam Poloniam ab hæresi.* — Neque in Germania modo archiepiscopi concilia celebrarunt, verum in Polonia præsules illi Gnesnensi archiepiscopo præside convenere Lancitiæ ², ut Polono regno, ne hæretica lue inficeretur, consulerent ; tum operam ac studia sua una cum cæteris Christiani orbis præsulibus pesti Hussiticae excindendæ navarent ; suscepit ³ Witoldus dux Lituaniæ Bohemorum patrocinium, cum ei iterum Bohemica corona, jam ante ab ipsomet repudiata, omnibus precibus a Pragensibus, fremente licet Ziska ac Thaboritis repugnantibus, qui nullum regem externum vocari volebant, deferretur, ac Sigismundum Keributum patruelem suum quingentis succinctum equitibus in Bohemiam miserat, qui ipsius nomine in regni possessionem veniret : a quo Pragensis urbs in meliori statu collocata ⁴, cum hæresis omnia confudisset : at Poloni patres, cum ex eo Catholica religio maximam eladem acciperet, ad Witoldum ac Poloniæ regem ab hæreticorum societate revocandos curas converterunt, Pontificique synodalibus litteris significarunt, non modo Witoldum Lituaniæ auxilia Bohemis detracturum, verum etiam arma in hæreticos expediturum. Quibus acceptis Martinus, qui verebatur, ne Witoldus

coronæ Bohemicae perstrictus fulgore religionis causam conculearet, Gnesnensi archiepiscopo rescripsit ⁵, multa sibi jam ante verba incassum ea de re data, præcepitque ut omni contentione una cum suffraganeis suis ad regem Poloniae ejusque nepotem ad officium revocandos, deterrendamque hæreticorum Bohemorum clientelam incumbere :

« Ad archiepiscopum Gnesnensem.

« Grata fuerunt nobis, quæ tu una cum suffraganeis tuis scripsisti de provinciali vestro Concilio Lancitiæ celebrato, et de remediis contra insurgentem hæresim per vos devote et sapienter appositis : sed super omnia gratum esset, si charissimus in Christo filius noster Wladislaus Poloniae rex illustris et dilectus filius nobilis vir Alexander Lituaniæ dux id facerent, quod scripsistis, ut videlicet non solum abstinerent a subsidio hæreticorum et Sigismundum eorum nepotem revocarent, sed etiam una cum aliis fidelibus principibus insurgerent contra eosdem hæreticos, sicut vobis, ut scribitis, promittebant, hæc esset vera et certa via ad eorum sinceram voluntatem ostendendam in populo Christiano, qui admiratur et dolet, quod tanto tempore tenuerunt prædictum Sigismundum in subsidio hæreticorum, et contra nos etiam increpationes et quærelæ multæ sunt factæ, quod nimia benivolentia erga eos sine animadversione condigna talia fieri in præjudicium fidei Catholice tanto tempore toleremus. Sed dudum impletæ sunt aures nostræ hujusmodi promissionibus a servitoribus et benivolis præfatorum regis et ducis, quod primo Sigismundus in Bohemiam missus esset pro reductione hæreticorum, deinde cum de ista reductione nil fieret, quod ipse continuo revocaretur : verum cum videamus eundem non revocari, sed persistere et immorari in eorum subsidio, tolerare non possumus quin pro debito summi Apostolatus officii aliter moneamus eosdem regem et ducem, ut introclusa copia litterarum, quas ad eos misimus, continetur : te vero et suffraganeos antedictos, quibus velis presentium copiam destinare, striete requirimus et hortamur in Domino, ut omnibus viis et modis, quibus melius poteritis, studeatis præfatos principes continere, ne auxilia vel favores Bohemis hæreticis subministrent aliquo colore quæsito ; sed statim revocent Sigismundum, et ad confusionem hæreticorum cum aliis fidelibus se conjungant, et pacem habere velint cum omnibus Catholicis Christianis. Dat. Romæ ».

17. *Poloni præsules pacis interpretes, inter principes Polonos et Sigismundum.* — Agitatum erat a Polonis præsulibus in Lancitano Concilio de Wladislao rege ac Witoldo duce, Sigismundo Hungariæ, Bohemiæ Romanorumque regi,

¹ Lib. ult. brev. p. 72. — ² Mart. l. II. brev. p. 14. — ³ Eneas Silv. hist. Bohem. c. 44. Dubr. l. XXVI. Coel. l. V. hist. Hussit. — ⁴ Coel. l. V.

⁵ Lib. II. brev. p. 14.

quem ob controversias, quæ ipsis jam diu cum Prussiæ equitibus intercesserant, ab sese abalienaverant, conciliandis; conventumque erat, ut ad redintegrandam pristinam amicitiam rei Christianiæ tuendæ augendæque divini nominis gloriæ adeo perutilem in colloquium venirent: qua de re certior factus Pontifex Fernandus episcopum Lucensem, antea legatione functum in ea controversia, illuc cum hujusmodi mandatis misit¹:

« Martinus, etc. Fraternitati tuæ per Apostolica scripta committimus et mandamus quatenus te conferas ad eum locum, in quo præfati principes Deo duce convenient, et cum ipsis de concordia et pace eorum, a qua dependet status ipsorum et magna Christianitatis salus, nomine nostro agas et tractes, ipsis per rationes efficacissimas demonstrando quantum ipsorum concordia accepta Deo, ipsis utilis, nobis grata et Christianiæ reipublicæ necessaria est, et quod, si deficit (quod absit) pars, quæ erit in culpa, rea erit in divino judicio tot malorum, quæ sunt in bello secutura; ipsosque hortaris et moneas, ut potius vires suas pro communi salute, pro fidei Catholiçæ defensione et conservatione conjungant ad extinguendam hæresim, quæ regnum Bohemiæ damnabiliter excæcatum tenet, quam velint inter se odia execranda fovere in animarum suarum periculum et communem jacturam populi Christiani. Nos enim tibi omnia et singula, quæ fuerint necessaria et utilia ad hujusmodi pacem, tranquillitatem et concordiam procurandam inter præfatos reges et ducem, eorumque complices, confederatos, subditos et adherentes, nominatim dilectos filios magistrum generalem et fratres hospitalis B. Mariæ Theutonicorum Jerosolymitanorum, qui dudum cum præfatis rege Poloniae et duce difficilem controversiam habuerunt, nostro et Romanæ Ecclesiæ nomine, ipsarum partium accedente consensu, deducendi, tractandi, concludendi », et infra: « plenam et liberam concedimus harum serie potestatem, etc. » Adhortatur internuntium ipsum, ut ad eos principes conciliandos strenue incumbat. « Dat. Romæ apud S. Petrum XII kal. Martii, Pontificatus nostri anno VI ».

18. *Apparatus bellicus contra Bohemos, augente studia Martino pro hæresi abolenda.* — Sancita² est in conventibus celeberrimis apud Kesmark hoc anno peractis concordia iis legibus, ut Prussiæ magister Eberhardus fœdus apud Melnum initum admitteret, arcemque Nieškovam rei Poloniæ infestam solo æquaret, Wladislaus vero et Wiloldus Sigismundum Koributum una cum equestribus copiis e Bohemia revocarent: de qua concordia ad Cruciferos ex-

tant litteræ³. Conceptæ sunt inde spes, fore ut Bohemi Polonorum ac Lituavorum auxiliis destituti, damnata pertinacia Sigismundi regis imperio parerent, cum præsertim in Germania universa fideles ad religiosam militiam suscipiendam in hæreticos, dato crucis symbolo, incitarentur, Dania rex⁴ summam sui expectationem concitasset, cruce signatas copias superato mari adducturum: dux Austriæ in Moraviam signa efferret: marchiones Misnenses eandem ob causam copias comparare pufarentur, atque etiam cum his Polonus et Lituanus potentiam suam ad obterendos hæreticos se conjuncturos spondissent. Verum hi apparatus et spes non sine causa conceptæ paulo post ad irritum cecidere; nam Hungaricus exercitus conflatus non est, Polonus non comparuit, Danus comparatas copias dimisit, tepuit Germanus, atque hæretici in pristina improbitate persistere; quos invasisse Catholicos ac Romanorum regem in Hungariam repulisse, narrat Monstreletus⁵: de quibus⁶ Christi vicarium vehementius exostulantem proximo anno audituri sumus. Quamvis vero universæ Catholicorum vires in hæreticos non sint effusæ, narrat tamen Coelæus⁷ Fridericum marchionem Brandenburgensem irrepisse in Bohemiam, et arcis, cui Carlstein nomen inditum, hæreticorum obsidionem solvisse; Fridericum similiter Misnensem et Ludovicum Bavarum alias copias adduxisse. Sollicitati præterea a Pontifice in hæreticos Bohemos, quos recurrente die Cœnæ Dominicæ solemnî ritu anathemate percussit⁸, Amedeus dux⁹ Sabaudia cui subsidiaria auri vis e sacerdotiorum decumis redigenda attributa est, et Carolus⁸ dux Lotharingiæ fuere.

19. Quamvis vero adversus Bohemos plura inita essent prælia infelici successu, et admoto etiam ferro pestilens hæreseos cancer latius serperet, non tamen despondendos animos censuit Martinus⁹, sed collocandam in Deo spem: aliquando ejus virtute impios obtritum iri. Pro agendis itaque bellicis impensis Ecclesiasticis viris in omnibus regnis decumas imperavit militiæ, et quintam vectigalium Ecclesiæ Romanæ partem sacræ militiæ addixit.

« Ad futuram rei memoriam.

« Novit ille scrutator cordium Deus quot amaritudines et dolores undique nos circumstant et affligunt quotidie mentem nostram, cum respicimus ad nefandam hæresim, quæ regnum Bohemiæ et partes finitimas occupavit. Torquemur quidem summa cordis anxietate, cum viderimus antiquum humani generis hostem, proh dolor! adeo pervertisse mentes quorundam fidelium, ut qui nati, educati et enutriti

¹ Lib. IV. Ep. cur. p. 70. — ² Mart. I. ult. brev. p. 48. (Æneas Silv. hist. Bohem. c. 14. Michov. I. IV. c. 16. Cromer. I. XIX. Dubrav. I. XXVI.

³ Martin. lib. brev. ult. p. 19 et 48. — ⁴ Super p. 19. — ⁵ Monst. vol. 2. hoc an. — ⁶ Id. ib. — ⁷ Coel. hist. Huss. I. II. v. — ⁸ Lib. IV. Ep. cur. p. 200. — ⁹ Ib. p. 211. — ⁸ Lib. ult. brev. p. 44. — ⁹ Ext. ejus lit. in Ms. Cod. Alex. VII. p. 106.

in fide Catholica fuerant, nunc abnegantes fidem Jesu Christi, ad impietatem conversi sunt, et ad tantam perfidiam devoluti, ut animas suas, quas Deo reddituri erant, si in via veritatis mansissent, quamvis a nobis sæpius paterna charitate moniti et requisiti, lamen ex malitia obstinata maluerint perdere quam salvare : constat enim omnibus quanta sollicitudine et indefessis studiis procuraverimus toto posse reductionem eorum ad sanam mentem, mittendo diversis temporibus diversos nuntios et legatos, qui experirentur vel pace vel bello tollere hoc malum de Ecclesia Dei. Optavimus semper, ut ipsi redirent ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ, ut laetus populus salvus fieret; sed cum sanis monitis adversarentur, et in dies pestis illa auferetur, necesse fuit tentare, quod sæpius factum est, ut gladio sanaretur vulnus, quod medicum recensabat, cum præstaret aliquod unum membrum perire potius quam totum corpus iniciatur : verum sive exigentibus hominum peccatis, sive ut qui probati sunt manifesti fiant, nequaquam adhuc medicina adhibita pestifero morbo profuerunt, quin potius veluti cancer irremediabilis concrevit magis et vires sumit.

« Sed nos confidentes in virtute Altissimi, cujus causa agitur, speramus quod tandem disperdet nequitiam peccatorum, quodque scutum fidei adversus arma nequitiae prævalebit. Itaque quo plus prædici homines et blasphemi vires sumere videntur, eo majori conatu et brachio fortiori est insurgendum adversus hæresim de agro Domini exstirpandam ». Et infra : « Urget charitas Christi et impellit nos fidei suæ suscepta defensio, ut præter voluntatem nostram onera fidei deferenda cum reliquis fidelibus parliamur. Cum ergo opus sit manu armata et vi militum hanc causam fueri, ad quos parandos et sustinendos magna pecuniarum copia erit necessaria, nos, qui, ut exemplo nostro cæteros ad tantum bonum invitaremus, omnium cameræ nostræ introitum quintam partem ad hanc fidei expeditionem, omnium autem officiorum curiæ partem decimam omnium et singulorum beneficiorum Ecclesiasticorum », et infra, « imponimus, Dal. etc. » Consignatum est Diploma, quod priori loco in Regesto Pontificio extat, hac temporis nota : « Dat. Romæ apud S. Mariam majorem, nonis Augusti, Pontificatus nostri anno VI ».

20. *Hæreticorum immanitas.* — De hæreticorum eorundem grassationibus et immanitate in sacerdotes et monachos hæc narrat Joannes Nider ¹ : « Tot ibi sectæ hæreticorum extiterunt, quod vix numerari possunt; tres tamen principales perseverabant diu veterum videlicet Pragensium, qui tolerabilius erant, Orphanorum, et Thaboritatum, qui pessimi erant, incendebant

Ecclesias et monasteria, nullam sanctimoniam nec religiosum nec Carthusienses non reformatos nec deformatos in regno subvivere sinebant, nihil de imaginibus sanctorum nec de ornamentis Ecclesiarum tenebant; sed omnia ista destruxerunt et illicita esse dixerunt et quod his delirius est sacerdotes et religiosos plurimos gladio occidebant, alios pollicibus amputatis eiecerunt, residuos crucialibus affecerunt, necnon cum Chrismate sacro et sancto oleo (quod nefas est facere, et audire horrendum) calceos suorum pedum inunxerunt. Extra regnum et intra multo tempore nulli sexui, nullive ætati, non gradui, non statui Catholico pepercerunt, et quanquam omnes essent hæretici et schismatici, tamen tam incredibile errore divina permissione sunt obœcati pariter et mulcati, ut aliquoties una secta aliam invaderet, et ut victrix victam occideret, hæreticus hæreticum et schismaticus schismaticum. Unum tantummodo fuit signum, in quo omnes concordabant communicare, videlicet sub utraque specie sacramento divinissimo Eucharistiæ, quod multi indignissime sumebant post gravia facinora sine prævia sacramentali confessione et semola debita reverentia : alii vero sacerdotes, videlicet nulli, missam celebrabant, execrabant verius, sine altari et vestimentis saceratis per manus episcopi : et quamvis tam divisi inter se essent, ut præmittitur, tamen quando fideles eos invadere disponebant, sicut Herodes ¹ et Pilatus statim amici facti sunt » : et pluribus interjectis : « Sileo ² (ne notam incurram favoris excessivi) de superiore conventus Franlesmensis reformato in nostro Ordine, qui omnibus diebus vitæ suæ integer observator suæ regulæ et devotus usque ad finem permansit, quomodo in conventu eodem ab hæreticis captus constantissime fidem Catholicam tenuit, et in sua patientia tam æquo animo rogum sustinuit, ut perfidi faterentur ei in mortis periculo similem inter nostros non reperisse ».

Hoc tempore tres urbes Gdanum in Prussia, Tanclem in Wandalia et Duderstat in Saxonia flammis deletæ sunt, quod prodigio datum est, cum nulla vi aquæ aut ædium eversione compesci potuissent. Addit Krantzius ³ Rigæ in Livonia insigne divine justitiæ exemplum editum in magistrum equitum Theutonicorum, cui dies ad divinum tribunal ab innocente injuste oppresso dictus est : « Rem, inquit, tum quoque novam et insigni multorum fama diffusam ferunt in Livoniæ urbe Rigensi contigisse. Magister fratrum Ordinis Theutonicorum, cum vellet nuptias conserere inter juvenem professionem mercatorem et mulierem, quam idem magister non odisset, refragareturque juvenis, quod dubiæ videretur mulier pudicitiae : qua

¹ Nider Formic. l. III. c. 9.

² Luc. XVIII. — ³ Cap. 12. — ³ Alb. Krantz. Wandal. l. XI. c. 2.

contemptum suum protulit ad vindictam, ut olim uxor Egypti in Joseph et Pasiphæ in Hippolytum, deferens juvenem magistro fratrum, de furto illum impetivit. Ille jussit publico condemnatum judicio necari juvenem suspendio. Jam moriturus juvenis: Quoniam, inquit, in hoc mundo injuste condemnatus morior, ad justum Judicem voco magistrum in diem tertium decimum mihi de justitia responsurum, ut ibi verum inter se ac me experiatur judicium. Moritur juvenis. Magister auditam evocationem contempsit, vivitque latus discutens melancholiam. Venit dies constituta: et ecce subita ægritudine corripitur. Certus quod moreretur, adstantibus dixit: En morior: video qui me vocavit adstantem: quo dicto obmulluit, et paulo post vivendi finem fecit. Fabula vulgatur per omne Livonia theatrum. Mulier inde ab alio mercatore de vero furto impetitur».

21. *Cantuariensis archiepiscopi temeritas jubilarum indicentis.* — In Angliâ Cantuariensis archiepiscopus, clero assentiente, sive quæslus improbi sive præposteræ pietatis causa, Romanorum Pontificum auctoritatem amulatus jubilei recurrentis statis temporibus speciem quandam effinxit: atque Ecclesiam Cantuariensem Instraturis indulgentiarum præmia proposuit. De ejus temeritate factus certior Pontifex Tergeslinum episcopum, quem antea internuntium miserat, quæ temere ab eodem archiepiscopo Cantuariensi novata erant, rescindere jussit¹:

«Venerabili fratri Jacobo episcopo Tergestino, et dilecto filio magistro Simoni de Teremo juris utriusque doctori, in regno Angliæ pro camera Apostolica collectori, nostris et Apostolicæ Sedis nuntiis.

«Cum fuerit ad notitiam nostram quamplurimum significatione deductum, Henricum archiepiscopum et priorem ac capitulum Cantuariensis Ecclesiæ, inaudita præsumptione et sacrilega audacia commotos, de anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo, jubileum ad generalem remissionem peccatorum in certis temporibus, locis, modis et formis ab antiquis Patribus et prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus ordinatum induxisse et fecisse publice prædicari, omnes et singulos visitantes præfatam Ecclesiam Cantuariensem, plenariam remissionem omnium peccatorum consequuturos, quam consequerentur visitantes limina Apostolorum in alma Urbe per Romanum Pontificem jubileo instituto: necnon temeritate simili instituisse penitentiarios, qui confluentes ad eos generaliter ab omnibus peccatis absolverent, vel potius simplices animas illaquearent, et ab ipsis profanum pretium extorquerent cum inextinguibili conscientiarum propriarum læsione,

et deceptione aliarum simplicium animarum; nos considerantes quam periculosum quamque scandalosum in fide, animarum salute, quamque excessiva fuerit præsumptio archiepiscopi, prioris et capituli prædictorum, qui velut damnati angeli in Aquilone sedem sibi constituere voluerunt contra Creatorem, sic ipsi homines præsumptuosi adversus Sedem Apostolicam et auctoritatem Romani Pontificis, cui soli tanta est a Deo concessa facultas, falsum salvationis tabernaculum erigere sunt conati; ac volentes salubriter providendo animadvertere cum debito exemplo justitiæ et punitiõis condignæ in hujusmodi transgressores, ut etiam in futurum aliqui attentare tam enormia non præsumant; vobis duobus, quos ad regnum Angliæ nuntios deputatos pro nonnullis arduis nostris et Romanæ Ecclesiæ negotiis destinamus, tenore præsentium committimus et mandamus, ut vos super præmissis diligenter inquirere et informare curetis.

«Quod ut commodius adimplere possitis, et in apertum deducere veritatem, vobis et vestrum cuilibet inquirendi, testes recipiendi et examinandi, ac examinari faciendi, et subtrahentes se a testificatione prout vobis videbitur compellendi, significationes et probationes acceptandi et suscipiendi informationem quomodolibet de præmissis, etiam cum adjunctione penarum, et quoscumque alios contradictores et rebelles per censuram Ecclesiasticam auctoritate nostra, appellatione postposita compescendi, plenam et liberam per præsentem concedimus facultatem, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum XIV kal. Aprilis, Pontificatus nostri anno VI». Paruere Angli imperio Pontificis, ejusque primatum auctoritatemque reverenti ad ineptis destitit.

22. *Denegata episcopo Herefordensi venia abdicandi episcopatum.* — Flagitavit a Martino Thomas episcopus Herefordensis virulibus clarus, ut ob graviolem senectam abdicandi episcopatus potestatem sibi faceret: cui respondit Pontifex¹ mentem novum robur ex debilitate corporis colligere posse, utque gregem suæ curæ demandatum pascere pergeret adhortatus est.

« Thomæ episcopo Herefordensi.

« Cupimus propter virtutem et humilitatis signa quæ ostendis, complacere votis tuis, si et saluti animæ tuæ conduceret et id nobis conscientia suaderet, quæ cum videat te virum probatum bonitate vite, verbo et exemplo proficere quibus præsis, ac regimini Ecclesiæ quam tuæ curæ commisimus, esse non solum utilem, sed fere necessarium, non patitur, ut te amoveamus a gubernatione illius. Est insuper nota tibi sententia illa Apostoli, virtutem perlici in infirmitate; viget enim magis animus in debilitate corporis, ejus robur aliquando adversatur

¹ Lib. IV, Ep. cur. p. 181, et lib. brev. p. 71.

¹ Ext. ejus lit. in Ms. Cod. Alex. VII. p. 106.

bonae menti, et in senibus viget ratio et consilium, duae res necessariae ad regimen et sui et ceterorum: quae cum in te sint, ad gubernandas oves tibi commissas, etiam reliquis deficientibus, satis habes virium. Illud etiam advertas volumus, quod quo majus est onus tibi injunctum, quo major est labor et difficultas, eo majora apud Deum praemia, quae sola quaerenda sunt, te expectant. Itaque abjice hanc curam resiguanda Ecclesiae, et cum benedictione nostra persevera, ut capisti pascere oves gregis tibi crediti, neque refugas pondus, quod non te deprimere in terram, sed elevare in caelum potest, etc. Dat. Romae ». Deest temporis nota, quae superioribus litteris ita adscripta est: « Apud S. Mariam Majorem nonis Augusti, Pontificatus nostri anno vi ».

23. *Creatio cardinalium.* — Praetermittendum hoc loco non visum est, hoc anno XIII Julii, ut ex schedula Pontificia refert Felix Contelorius¹; creatos duos cardinales, nimirum Dominicum Ram episcopum Herdensensem et Dominicum e Capranica, non tamen promulgatos, sed ut aiunt in Pontificio pectore reservatos, ita ut x die Martii anni MCCCXXX, Dominicum Ram presbyterum lit. S. Joannis et Pauli Martinus publicavit, Dominicum vero Capranicam diaconum S. Mariae in Via-Lata biennio post tantum promulgandum cum cardinalibus pepigerit de quo inferius. Nunc Anglorum Gallorumque bella breviter perstringamus.

Ancipili et vario successu a Carolo Francorum rege et Anglis certatum est: ad Cravantum enim Galli, ad Gravellam Angli cæsi²; tumultuario certamine pluribus in locis pugnatum, caedesque maxime in eo exitioso bello patratæ. Plurium urbium direptiones, vastitatesque agrorum describit Monstreletus, ac duces Belfordiae, Britanniae et Burgundiae foedus pro Gallica corona Angliæ conjungenda Ambiani pepigisse tradit³; Carolo autem VII regi natum fuisse Ludovicum filium Delphinum, qui postea paternis sceptris successit.

24. *Inter Castellam et Aragonum foedus initum.* — In Hispania inter Castellæ et Lusitaniae reges sancitum foedus⁴, pactis ad viginti novem annos ductis, quibus lapsis nefas esset inferre bellum nisi id ante annum et dimidium indiceretur. Imminabat aliud bellum Castellæ. Conjecerat⁵ in vincula Joannes rex Henricum Ara-

gonium, qui ab illius sorore nuptias, ipsa invito, extorserat, eundemque regem in custodia, ut vidimus, tenerat; missoque oratore proximo inveniunt anno Alfonso regi Aragonum, ut eum mulceret, significavit se ad id equitate non impetu permotum fuisse¹. De Henrico libertati restituto exant Martini litteræ² ad Petrum principem datae, quibus gratulatur de amplificato Aragonici nominis splendore, cum non modo Henricus carcere laxatus, verum etiam Joannes ejus frater Navarrae corona uxoris jure redimitus esset: tum hortatus, ut Alfonso regem Aragonum ipsius fratrem natu maximum, in obsequio erga Sedem Apostolicam imitandaque parentis religione confirmaret:

« Petro infanti Aragonum.

« Dilecte fili, salutem, etc. Vidimus libenter litteras tuas, quibus significas nobis pacem inter Castellæ et Aragonum reges liberationem infantis Henrici, et coronationem infantis Joannis fratrum tuorum. De liberatione infantis Henrici audivimus rem valde optatam nobis, et quae gaudium attulit menti nostrae; nam, ut nosti, saepius pro ipsius relaxatione interposuimus partes nostras, eamque propter nostram in ipsum charitatem sollicite quaesivimus, licet non is effectus, quem cupiebamus, fuerit subsequutus. Coronatio vero infantis Joannis est nobis gratissima; certi etenim reddimur, quod ex hoc argumento regiae dignitatis augebitur quoque devotio sua erga nos et Sedem Apostolicam. Agamus igitur gratias Deo, qui bonorum omnium est fons et origo, qui quo magis hominem exaltat, eo majori affectione colendus est, et majori virtutum progressu dona per ipsam concessa firmanda sunt et stabilienda in spiritu humilitatis et obedientiae. Rursus etiam sanctam eam regum concordiam laudamus, quae placuit semper nobis cum inter singulos Christianos, tum maxime inter regales. Unde monemus paternam charitate nobilitatem tuam, ut fratrem tuum regem Aragonum hortaris et inducas, ut sicut decet reges et principem Christianum, pro honore ac memoria incliti patris sui et etiam suo suorumque, noster et Ecclesiae filius esse velit, atque ita agat, ut a nobis et Sede Apostolica diligenter mereatur. Datum, etc. » Apposita sunt superioribus litteris haec verba: « Apud S. Mariam Majorem ix Augusti, Pontificatus nostri anno vi ».

25. *Rex Castellæ sui spes ingentes concitat.* — Quod ad Joannem regem Castellæ attinet:

¹ Mar. I. XX, c. 14. — ² Ext. in Ms. Col. Alex. VII. p. 105.

¹ Fel. Contel. in elench. card. sub Mart. V. — ² Monstr. vol. 2. hoc an. Paul. Emil. in Car. VII. Meyer. Annal. Flandr. I. XV. in Philip. et alii. — ³ Monstr. vol. 2. hoc an. — ⁴ Mar. I. XX, c. 13. — ⁵ Ibid. c. 12.

(1) Constare sibi magis annalistas optarem, Superius num. 14 scripserat Alfonso Aragonie regem, Neapolitana expeditione dimissa, in regnum suum rediisse, tum alias ob causas, cum pariter ut Henricum fratrem a Castellæ rege inclusum capere liberaret. Diem vero et mensem, quamvis ipse non indicat, proditor ab auctore Ephemeridum Neapolitanarum coevo, qui xx Octobris signat, cui et coevus auctor Annalium Genensium, vulgatus Rex. Ital. fo. XVII consonat, tradens Novembri mensi regem cum class. maria illa sulcasse in regnum suum reversurum. Qui vero ista collocate cum iis quae hic subdit, recitans Martini litteras datas die IX Augusti, quibus de restituto in libertatem Henrico gratulatur. Antea ergo dimissus fuerat Henricus quam Alphonsus redisset.

summam sui expectationem concitabat, quem Pontifex ad ornandam virtutibus regis adolescentiam hisce litteris informavit ¹ :

« Charissimo in Christo filio Joanni Castelle et Legionis regi illustri.

« Si virtutes tuas, erga nos ac Sedem Apostolicam devotionem litteris laudare vellemus, aut nostram erga personam tuam explicare benivolentiam, multis verbis esset scribendum nobis, cum te tanta dilectione complectamur, quanta bonus parens ad obedientem filium habere solet, et virtutes tuas tales dicantur, quales in optimo principe esse debent: nam præter laudabilem regendi disciplinam, qua regnum gubernare te dicunt, multa audivimus ab oratoribus tuis, quos sæpius ad nos destinasti, atque ipsi etiam experimur quotidie, de tue fidei devotione, divini cultus observantia, summa reverentia erga Ecclesiam Dei et ejus antistites, atque his similia, quæ nomen tuum reddunt præcæteris illustre ac præclarum; de quibus prolixè scribere omittimus, ne in rebus notis insistamus. Tibi tamen tanquam sollicitus et diligens filii pater ad mentem reducimus, magnam tibi impositam esse necessitatem bene agendi tam propter ipsum nomen regium, quod purum atque immaculatum in timore Domini conservari debet, tum ut vulgata de te per omnes fama, quam adolescens tibi peperisti, et conservare studeas, et per gratiam Dei, qui abunde tribuit recte petentibus, augere atque augmentare, ut quemadmodum virilis ætas adolescentiæ præstat auctoritate et sapientia, ita studia et opera tua, quibus es deinceps vacaturus, principiis suis convenientia maturioris prudentiæ et perfectioris, quoad fieri possit, esse videantur: ad te hortari atque incitare propter singularem in te affectionem nostram nunquam defatigabimur; spectat enim ad nos potissimum, qui summus omnium Christi fidelium communis parens, ut cum singulos exhortemur ad colendum virtutem, tum maxime reges et principes, ad quorum normam subditi vivunt: rex enim bonus reliquos ad bonitatem impellit exemplo suo, malus vero ad malitiam trahit.

« Haque curæ oportet, fili charissime, omni cura, ut opinionem de te ac virtutibus tuis concepam ita diligenter custodias, ut regnicolæ tui Deo gratias agant, qui te talem principem eis dedit, ejus moderamine corporum quietem ac pacem, animarumque salutem consequantur; et sana mater Ecclesia gaudeat se filium habere egregium ac præstantem, qui eam virtute sua ornare possit et tueri. Hæc paucis ad te curavimus scribenda, ut cognoscas nobis esse charissimum te talem fore, qualem et cæteri prædicant et nos optamus; atque intelligas nihil gratius esse nobis futurum, quam

prout cepisti in via mandatorum Domini totis viribus perseveres: quæ et nonnulla alia nostrum et Apostolicæ Sedis honorem et statum concernentia, ut tibi latius explicentur, dilectum filium nobilem virum Joannem de Orlandis de Genezano domicellum, familiarem et oratorem nostrum ad serenitatem tuam præsentialiter destinamus, cui placeat in his, quæ eidem serenitati referet ex parte nostra, adhibere credentiæ plenam fidem. Dat. Romæ apud S. Mariam Majorem kalend. Septembris, Pontificatus nostri anno vi ».

26. *Turcæ minantur Constantinopolim.* — Hac tenus de Occidentalibus rebus; nunc Orientales perstringamus. Tradit Ms. Diarii Veneti auctor ¹ hoc anno Delphinum Venerium Peloponensium oratorem ad senatum retulisse, Constantinopolitanum imperatorem defunctum, scilicet superiori anno, filioque Calojoanni imperium summas in angustias adductum reliquisse; relatum etiam ad se natum ab eodem Veneto oratore Thessalonicenses de sanciendo cum Turcæ fœdere egisse, ac si ille propositas pactiones rejecisset, ipsos ad Venetos inclinatos: Caramanum expeditionem ingentem in Peloponesum adornasse, ut illam tyrannidi suæ subjeceret, persuasisseque, ut nonnullæ triremes instructæ a Venetis in archipelago Barbaris trajectum intercluderent, additque significatum postea senatui, viginti Turcarum millia irrupisse in Peloponesum ingentemque vastitatem fecisse: in quibusdam tamen locorum angustiis prolignatos, prædamque iis ereptam fuisse.

Eodem anno ² Peloponesiaci despote orator senatus Veneti imperio et clientelæ decima Julii die Thessalonicam subjecit, ne Turcicæ servitutis jugum accipere cogere, cum ad eam tuendam viribus impar esset. Tradit præterea auctor, de quo paulo ante memoravi, Constantinopolitanum imperatorem Calojoannem imperatoris proxime demortui filium decima quinta Decembris hujus anni die Venetias applicuisse, exceptumque honorificentissime ab senatu; venisse vero ut triremes ac subsidiarium aurum posceret: deinde ad Pontificem ac principes Occidentales se contulisse, auxilia ab ipsis imploraturus, ne Constantinopolitanum imperium nomenque Christianum a Turcis deleretur: Amurates enim victo Mustapha, quem tuebantur Græci, ut Turcicum imperium dividerent, Adrianopoli erat positus ³.

27. *Divinæ liberalitatis exemplum insigne.* — Hoc anno Deus insigni miraculo demonstravit, quam grata ei sit eleemosyna, visusque est liberalitate certare cum suis sanctis, dum quo plus pecuniarum illi ejus amore effundunt, plus ipse multiplicato fenore iisdem refundit. Patet hujus

¹ Lib. IV. brev. p. 12.

¹ Diar. Ms. Venet. hoc an. — ² Idem Ms. Diar. ibid. — ³ Musl. man. hist. l. XIII.

rei egregium exemplum in beata Liduvina virgine, quod narrat Thomas a Kempis¹: « Anno, Domini mcccxxiii, frater hujus virginis Wilhelmus Petri defunctus est, et reliquit debita quaedam, quae filii ejus persolvere nequebant: quod cum virgo clementissima percepisset, venditis elenodiis ex hereditate matris sibi relictis, ad octo libras Hollandiae, pretium collegit et in denarios unius monetae, quos melius cognoscebat permutari fecit, ac in bursa penes se collocavit. Quodam igitur die advesperascente, advocavit Nicolaum cognatum suum secum commorantem, misitque per manum ejus ad solvendum singulis debitoribus debita fraterna, ubi eos sciebat commorari. Persolutis itaque debitis omnibus, quae noverat persolvenda, jussit Nicolao, ut bursam inspiceret, si quid in ea remansisset: qui certissime respondit nullam pecuniam in ea remansisse; mox illa jussit, ut eandem numeraret: cumque numerasset, dixit priores octo libras se invenisse et adhuc superesse.

¹ Thom. a Kemp. in Vit. S. Liduvi. c. 20. et ex eo Sur. tom. II. die XIV April.

Tunc prohibuit eam amplius numerare et gratias agens Deo super mirabili dono ejus, de caetero statuit bursam illam bursam Jesu nominari, et quod ex ea pauperibus debeant necessaria dari. Ex hac ergo liberaliter egentibus distribuerebat quando alias pecunias non habebat: si vero interdum aliquas pecunias vel proprias vel per elemosynas susceptas habebat, illas primitus dabat; quando autem alias non habebat, ex hac bursa Jesu tam large erogabat, quod parum in ea remansit. Providebat tamen omnipotentis Dei misericordia, quod semper ad usum pauperum omnis sufficientia in ea redundaret, quemadmodum ad verbum Eliae lecytus olei in domo viduae non deficiebat. Tradidit etiam nonnunquam alicui ex specialibus amicis suis hanc pecuniam numerandam, qui cum secundo vel tertio eam numerasset, invenit semper eandem ultra tres vel quatuor aut quinque nummos crevisse; solutis igitur ex hac bursa fratris sui debitis, plusquam quadraginta libras ex eadem distribuit, sicut aliquibus secretissimis amicis suis revelavit ».

FINIS TOMI VIGESIMI SEPTIMI.